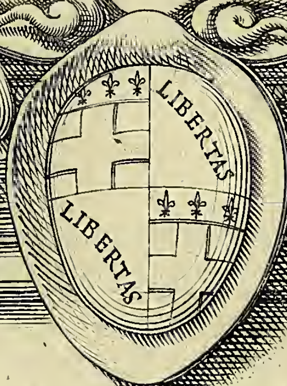
TV
SCEPTRA DEVMQZ
CONCILIAS

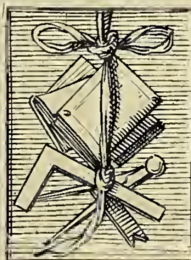
VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI, ET MEDICI
BONONIENSIS
De Reliquis Animalibus exanguibus libri quatuor, post mortem eius editi: Nempe
DE MOLLIBVS, CRVSTACEIS, TESTACEIS, ET ZOOPHYTIS.

AD
ILLVSTRISSIMVM
SENATVM
BONONIENSEM.

Cum Priuilegijs.

EX PACE

VBERTAS

Bononiæ apud Io: Baptistam Bellagambam. 1606.

ILLVSTRISSIMIS, AC PRVDENTISSIMIS SENATORIBVS BONON.

VNIVERSÆ naturæ contemplatio, quam Romani homines Græco vocabulo philoſophiam nuncupare voluerunt, adeò vtilis, adeò neceſſaria, adeò iucunda ſemper habita fuit, vt nullæ nationes reperiantur, quæ ipſius ſtudium mirum in modum non adamauerint, inque illud omnibus viribus non incubuerint. notum eſt enim Chaldæos, Aegyptios, Græcos, Latinos, Arabes, quique inter Gallos Eubages appellati fuerunt, huic ſcientiæ vehementer fuiſſe addictos: ac poſſem equidem non homines ex vulgo, ſed inter ſuos magni vtriq; nominis, atque auctoritatis complures nominare, qui totam ætatem in pulcherrimarum rerum cognitione traduxerunt, & ſanè vita humana vix conſiſtere poſſe videtur ſine ea præſertim parte, quæ propiùs medicinam reſpicit: Idq; adeò apud omnes in confeſſo eſt, vt inanem omninò laborem ſumptura ſim, ſi pluribus verbis id vobis, AMPLISSIMI VIRI, perſuadere coner: hoc veſtrum toto orbe terrarum nobiliſſimum atque antiquiſſimum Gymnaſium me vera loqui facilè teſtabitur; in quo tot viri omni literarum genere præſtantiſsimi, & in philoſophiæ, ac medicinæ ſtudijs verſati reperiuntur, qui quoddam quaſi ſeminarium omnis eruditionis, ac ſcientiarum appellari mereantur; quis verò tot præmijs, tot ingentibus, ac regijs ſumptibus adeò magnum eruditorum virorum ex omnibus prouincijs, & nationibus ad ſe alliceret, atq; inuitaret, niſi literarum ſtudia magnifacienda eſſe exiſtimaret? Sed reprimam me, ne illud videar extollere velle, quod non ſolùm in hac veſtra Vrbe, atq; vniuerſa Italia cunctis perſpectiſsimum eſt, & exploratiſsimum; ſed apud exteras quoq; nationes ſummis atq; his quidem veriſsimis laudibus cum maxima veſtri nominis commendatione aſsiduè celebratur. tantum dicam inter eos ſummos viros, qui philoſophiæ, reliquarumq; bonarum literarum ſtudijs inclaruerunt, Vlyſſem Aldrouandum, Ciuem veſtrum, meum coniugem, haud infimum locum abhinc quinquaginta fermè annis tenuiſſe, de cuius probitate, atq; eruditione plura fortaſse dicerem, niſi is apprimè eſſet cognitus, & cum aliorum tum multò magis etiam ſuis ſcriptionibus famam ingentem comparaſſet. Is adeò literarum ſtudijs vſq; ab ineunte ætate incenſus fuit, vt nullis laboribus, nullis ſumptibus vnquam pepercerit, vt ad eum eruditionis gradum perueniret, in quo omnes deinde eum conſpexerunt; nec vos eius virtuti præmium denegaſtis, imò verò liberalitate veſtra effeciſtis, vt multò alacriùs ad ea

ſtudia

ſtudia incumberet,in quæ natura valde propendebat. Itaque veſtra ope,& auxilio potuit hinc atque inde corrogare tot ſtirpes, tot animalia, tot meteora, tot foſſilia, quot vix ipſa natura cognita habet, tot ac tam artificioſas picturas, tot ſculpturas, tot libros, tot lucubrationes, tot ſcripta, tot monumenta, quot in ipſius bibliotheca reperiuntur; Quę omnia deinde veſtra eſſe voluit,quòd ita optimè conſeruanda iri certò cognoſceret, præuideret, & à multis grauiſsimis, ac magni iudicij viris ità fore didiciſſet.Omnia enim niſi ritè conſeruentur,pereũt,omnia temporis iniurijs,vt de tineis,blattis,carieq; nihil dicam,obnoxia, omnia conſumit inuidioſa vetuſtas. Periere Principis philoſophorum Ariſtot. Socratis, Platonis, Theophraſti, plurimorumq; aliorum doctiſsimorum virorum præſtantiſsimæ, atq; vtiliſsimæ lucubrationes, peribuntq; deinceps aliæ, niſi Principum fauore,ac beneficentia æternitati commendentur; Vobis igitur VIRI AMPLISSIMI omnia contribuit meus maritus,non tantùm quòd in publicum vſum conſeruari ea cuperet;ſed etiam quia veſtra viuente adhuc illo viderentur. Vos enim,cùm vires eius tot impenſis,ac ſumptibus planè eſſent impares, illum præ cæteris ciuibus omni ſemper fauore,honoribus atque ſuppetijs pro veſtra ſingulari beneuolentia fouiſtis, adeò vt plura etiam quàm quæ reliquit,debere vobis videretur: Cæterùm cùm totam ætatem ſuam ſub vmbra Muſarum, imò ſub vmbra alarum veſtrarum ab ipſis (vt ſic dicam) incunabulis,ſummis cum laboribus tranſegerit, ſolos quoq; literarum, & laborum ſuorum fœtus offerre tantummodò potuit. Et laudabitur fortaſsis ille,quòd ea patriæ ſuæ defenſoribus, protectoribuſq; commiſerit;magis tamen laudabimini vos, qui honoris illius, ac publicæ vtilitatis gratia poſteris communia eſtis facturi. Eſtq; ſanè ingẽs,& generoſus vtriuſq;, veſter,inquam,atq; illius animus, ſed veſter,vt rerum capax maximarum,ſic & in humanitate ampliſsimus, & in amplitudine humaniſsimus:atq; omnia ita in vobis heroica efflorеſcunt,triplicíq; funiculo,quod difficillimè rumpitur,prudentia ſcilicet,probitate, ac vnanimitate vſque adeò perpolletis, vt natura tanquam cæterorum hominum immemor,vos ſolos hiſce floſculis perornaſſe videatur. Quid enim in vobis non eſt decorum?quid non ſumma admiratione dignum?quid non ab alijs imitandum? Singula profectò ſufficerent quemuis alium honeſtare, quæ in vobis omnia ſunt conſerta. Et reuera beata eſt Reſpublica veſtra, felices Ciues veſtri, quorum gratia in vobis tantùm ſagaciſsima rerum parens natura poſuerit virtutum vbertatem, qua cuncti dirigantur. Ego autem ſatis feliciter mecum actum intelligam, ſi veſtris auſpicijs præſens opus, alijq; mariti mei labores in manus hominum prodierint. Veſter enim viuificus ſplendor,ea omnia,maximè potis eſt illuſtrare, quando & cæterorum ciuium languentes animos ita recreet, vt pœnè demortuos auris vitalibus reddat, vti non tantùm meus maritus viuis exemplis didicit, verumetiam erga innumeros alios in longè grauioribus cauſis demonſtraſtis. Hoc ergo quicquid muneris eſt, VIRI AMPLISSIMI,religionis,atq; obſeruantiæ erga vos meæ haud dubium pignus benignè ſuſcipite, atque ita ſuſcipite, vt gratum id vobis eſſe cognoſcam. Pulchrè noui maximis maxima etiam deberi, meque vobis, & generis claritate, virtutibus, prudentia, & fortitudine proculdubiò maximis, maximo etiam munere donare debuiſſe: donaſſe tamen minimo, quippe quæ minima præſtare, imò verò nulla, nata ſim. Nihilominus minimum illud dicendum non fuerit, ſi cum maxima illa deuotione, qua vos maximè proſequor, conferatur. Precor itaq; vos, quos velut vnum ex pluribus particulis conflatum corpus appello, vt eodem fauore, quo pœnè labentem Rempublicam literariam ſumma hac ſæculi

calamitate

calamitate sustinetis, omnes mariti mei lucubrationes, labores, & vigilias adiuetis, & vt pulchritudine vestra videri pulchriores possint, vestræq; vnitatis imagine contra maleuolorum (vt sunt hodie plurimi) pestilens virus, & vires, & robur accipiant, & vestra deniq; prudentia, & virtutum circulis absolutis, sese ab interitu vindicent, æternitatisq; speciem consequantur: quorum tantorũ beneficiorum hocce quod vobis dico, ac nuncupo opus, fuerit monumentum. Me verò vestro patrocinio pluribus commendarem, nisi mihi quotidie promissa vestræ beneuolentiæ fides inconcussa, vobis vicissim pro me res ipsa ærumnis pluribus iactata hactenus, loqueretur. Valete, ac me, meaq; in vestram clientelam ascribere dignemini. Bonon. Calend. Maij. Anno Domini millesimo sexcentesimosexto.

Amplitudinibus VV. omni officiorum genere addictissima.

Francisca Aldrouanda.

Frater Daniel Mallonius, pro Curia Archiepiscop. Reuisor.

Ego Frater Aloysius Festa Vrceanus, Magister Sacræ Theologiæ, Ordinis Prædicatorum, Vicarius Sanctissimæ Inquisitionis Bononiæ, perlegi hoc Opus præclarum, cuius Titulus est Vlyssis Aldrouandi Philosophi, & Medici Bonon. de Animalibus exanguibus reliquis quatuor, &c. nihilq; inueni repugnans regulis noui Indicis. Vt possit igitur typis mandari, facultatem concedo.

Ita est Frater Aloysius qui supra.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

NEMPE

MOLLIBVS,

CRVSTACEIS,

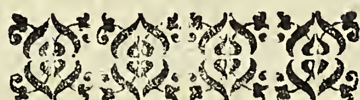
TESTACEIS,

ZOOPHYTIS,

C

Et Primùm

DE MOLLIBVS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM.

D

NIMALIVM exanguium quatuor genera constituit[a] Aristoteles: Molle, Crustatum, Testatum & Insectum. De hoc autem postremo, conscripto à nobis volumine, nuperque in lucem edito, abundè, ni fallor, dictum est: de reliquis tribus, quæ pisces impropriè à[b] Plinio nuncupantur, nunc agemus. Nec erit præter rationem, hoc eodem in tractatu, quæ de Zoophytis (hoc est ijs quæ inter plantam & animal natura ambigunt) authores scripsere & obseruauimus nos ipsi, proprio etiã libro docere: Quamuis enim propriè animalia dici non mereantur; tamen cùm multa habeant cum exanguibus communia, sanè omnino hoc volumine complectenda veniunt. Aristot. in libris suis de Animalibus eorum naturam perscrutatus est, sicut multi quoque recentiores; Theophrastus verò fidelissimus Aristotelis imitator nullibi, quod sciam, in libris plantarum meminit. Vnde affirmem, Zoophyta rectiùs Animalibus, quàm plantis esse annumeranda. A Mollibus exordior, quòd hæc primùm inter omnia exanguia locum sibi vindicent, si ordini à nobilitate, quo in omnibus ferè nostris historijs vsi sumus, inhærere velimus. Eam autem, non ab vsu atq; vtilitate, (ità enim conchylia & crustata præcederent,) sed à corporis partibus dimetimur.

[a] *Hist.1.c.4. & 8.& lib. 4.cap.1.*

[b] *Li.9.c.28.*

metimur, quarum ſanè numero & robore longè præcellunt Mollia. Sed & philoſophorum princeps & communis preceptor Ariſtoteles hunc ordinem ſecutus fuit, Mollia primo loco nominans, vti ex his [c] eius verbis videre eſt: Nunc, inquit, ordinem animalium quæ ſanguine carent, perſequemur. Genera in hoc ordine plura ſunt, primùm quæ Mollia appellauimus, hoc eſt quæ ſanguine carent, & foris carne molli obducta, ſolidum intus modo ſanguinei generis continent, quale Sepia. Secundum quę cruſtis tenuibus operiuntur, hoc eſt partem ſolidam foris, mollem carnoſamq; intus continent. Durum illud eorum tegmen, non fragile, ſed colliſile eſt: quale Cancrorum genus & Locuſtarum. Tertium quę ſilicea teſta concluſa muniuntur, hoc eſt quibus pars carnea intus, ſolida foris, fragilis atq; ruptilis, non colliſilis: quod genus Concharum & Oſtrearum eſt. Hæc ille. Neque ab hoc ordine deflexit, quin Ariſtotelem imitatus Plinius, Piſcium, inquit, quidam ſanguine carent, de quibus dicemus; ſunt autem tria: in primis quæ Mollia appellantur; deinde contecta cruſtis tenuibus, poſtremò teſtis concluſa duris. E

[c] Hiſtor. 4. cap. 1.

QVID MOLLE. SYNONYMA. ETYMVM. F

MOLLE dicitur omne quod eſt tenerum tactuiq; cedens, cui contrarium, quod durũ eſt. Cæterùm quę Græci μαλάκια, Latini Mollia appellãt ſunt ὅσα ἄναιμα ὄντα, ἐκτὸς ἔχει τὸ σαρκῶδες, ἔντος δὲ τὸ στερεὸν, καθάπερ καὶ τὰ ἔναιμα, οἷον τὸ τῶν σηπίων γένος; id eſt, ſanguine carentia, & foris carne obducta, ſolidum intus veluti ſanguinea continent, vt Sepia (quemadmodum ſuperiùs quoque à Philoſopho dictum eſt.) Dici etiam μαλακόδερμα id eſt Molli cute contecta, quidam volunt, præſertim Theodorus Gaza, & eum ſecutus Rondeletius, nominis affinitate decepti. Nam Hippolytus Saluianus, optimus ſanè Ariſtotelis interpres & diligentiſſimus animalium aquatilium naturæ indagator, hoſce non ſine ratione reprehendit in ſua de Aquatilibus hiſtoria. ait enim μαλακόδερμα, hoc eſt, mollem cutem habentia ab Ariſtotile vocari cartilagineorum piſcium oua. Cùm enim dixiſſet [a] Philoſophus, Cartilaginea verò & Viperæ cùm intra ſe oua generent, mox animal foras pariunt; perfectum autem generant ouum, ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum, extra autem non pariunt oua, quia natura frigida ſunt; & non quia calida, vt quidã volunt; ſtatim ſubiungit, μαλακόδερμα ᾠὰ γεννῶσι, διὰ γὰρ τὸ εἶναι ὀλιγό-δερμα, οὐ ξηραίνει αὐτῶν ἡ φύσις τὸ ἔσχατον διὰ μὲν οὖν τὸ ψυχρὰ εἶναι, μαλακόδερμα γεννῶσι, διὰ δὲ τὸ εἶναι μαλακόδερμα, οὐ θύραζε, διεφθείρετο γὰρ ἄν. Quæ quidem verba (inquit Saluianus) neque à ſuperioribus diſtinctione capitis vndecimi ſeparare debebat Theodorus; cùm eorum, quæ in illis dicuntnr, cauſſam reddant; neque ſic vertere; cute molli intecta generant oua; quod enim caloris exigui ſunt, vltimum ſiccare natura eorum nõ poteſt; quia igitur frigida ſunt, molle generant: quia molle, non extra, periret enim propter ſuam mollitiem: ſed ſic potiùs, Molli igitur cute tecta generãt oua; quia enim pauci ſunt caloris, non exſiccat eorum natura admodum. Quoniam ergo frigida ſunt, cute molli tecta generant; quoniam verò molli tecta ſunt cute, non extra; perirent enim vtique. Atheneus etiam τευθώδη hoc eſt Loligini ſimilia vocat Mollia. Μαλάκια autem cur vocentur, nobis manifeſtauit [b] Galenus, dum inquit: Μαλάκια, id eſt, Mollia vocantur neque ſquamam, neque aſperam, neque teſtaceam cutem habentia, ſed mollem, perinde ac in hominibus eſt: Vt Polypodes, Sepiæ, Loligines, quæ tangenti quidem mollia videntur: quia neque ſquamas, neque aſperum, neq; teſtaceum tegumentum habeant, duræ autem ſunt carnis. Apud Ariſtotelem citante [c] Athenæo Mollia ſunt Πολύποδες, ὀσμύλη, ἑλεδώνη, τευθὶς, hoc eſt Polypi, Ozæna, Heledone, Sepia, Loligo [d] Alibi Mollia ſcribit eſſe Polypos, Sepias, Loligines. [e] Plinius Mollia, inquit, ſunt Loligo, Sepia, Polypus, & cætera eius generis. His ab alijs annumerari video Leporem marinum & Vrticam, quam poſtremam nos inter Zoophyta & his ſimilia recenſebimus, quamuis perfectum Zoophytum non ſit. Mollia autem non eſſe clarum eſt: nam neque ſolidam intus habent ſubſtantiam, quæ oſſi proportionetur, vt pleraq; Mollia (licet alioqui oſſa, teſte philoſopho, minimè ſint, vt mox patebit) nec octo pedes, nec mutim, nec atramentum, nec caput intra alueum, nec quaſuis ferè alias partes, quibus Mollia prædita eſſe deinceps probabimus. Quocirca qui Vrticam & Leporem marinum inter Mollia retulerunt, nimis latè vocem eam vſurpauêre, & quæuis animalia

Μαλακόδερμα Ariſtoteli non eſſe Zoophyta.

Gazæ & Rondeletij error.

[a] 1. De gen. cap. 10.

G

Μαλάκια.

[b] Lib. 3. de alimen. facul.

H

Quot ſint Mollia.

[c] Lib. 7.

[d] Hiſtor. 5. cap. 6.

[e] Lib. 9. cap. 28.

Zoophyta quæ.

A malia ad tactum cedentia, molliq; carne prædita, Mollia nuncuparunt. Nos autem concisiùs propriùsque, Philosophum imitati, sumimus hanc vocem, & de omnibus, quæ Mollibus propriè dictis conueniunt, hæc in genere scribimus.

DESCRIPTIO, ET PARTIVM ANATOME.

OLLIA ossibus & visceribus carere, qualemq; habeant carnem, his verbis docet[a] Aristoteles: Videntur, inquit, nihil ossis, nihil terreni discretum habere, quod dignum effatu sit; sed mollia ferè tota, carnosa & tactui cedentia. Ne tamen corpus eorum facilè pereat, modo illorum quæ carne lassiuiunt, naturam inter carnem & neruum obtinent. Mollis enim vt caro est, sed intendi potest, vt neruus. Fissilis autem caro eorum non in directum, sed in anfractum: ita enim ad vires commodior esse potest. Sed loco ossium habent quod piscium spinis proportionetur omnia excepto Polypo; Nam Sepiæ habent quod sepium vocant & Loligines quod gladiolum, vt postea probabimus, quãuis quidam partem hanc duram ac solidam os appellare voluerint. Exteriores partes omnibus sunt tres præcipuæ, caput (κεφαλὴ) pedes (οἱ πόδες) siue brachia, quæ quandoque Aristoteles πλεκτάνας vocauit, Gaza crura, barbas, cirros interpretatur, tum etiam τὸ κύτος ἀδιόριστον, id est alueus indiscretus, seu sinus eodem interprete. Non laudat Zoographus quibus cirrhus cum aspiratione scribitur, quòd huius vocabuli origo Græca nõ videatur, nisi quis fortè à verbo κείρειν deducat, siue quod capillamentum huiusmodi tonderi idoneum sit, vtpote prominens vel pendulum: siue contrario sensu, quòd minimè tondeatur. Vnde cirim vel cirrhidem auem aliqui notam volunt. Κίῤῥος quidem Græcis color est, quem Latinè giluum dicimus. Idem Zoographus rectè putat κύτος apud Aristotelem non benè penanflecti; quanquam & in alijs locis sæpius, tum in Aristotelis, tum in aliorum libris, modo penanflexum, modo paroxytonum inueniat. Sed quoniam penultima breuis, omnino peracuendum censet. Caput verò omnibus contrà quàm cæteris animalibus inter crura continetur & ventrem, teste Philosopho: Vnde[b] Plinius de Mollibus loquens summatim: His, inquit, caput inter pedes & ventrem. in capite os est & in hoc bini dentes. Vt ex hisce[c] Philosophi verbis patet. Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἁπάντων ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μὲν ἐστι στόμα, ἐν ᾧ εἰσὶ δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: eius pars oris habitus est, in quo dentes duo. Quæ Aristotelis verba, Athenæus sic transcripsit. Τὴν σηπίαν, inquit, Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτὼ ὧν τοὺς ὑπὸ κάτω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. Sepiæ scripsit Aristoteles octo pedes esse, sub his duos maximos, scilicet promuscides duas, inter hos verò oculos & os, atque dentes duos, alterum superiorem, alterum inferiorem. Cæterùm rostrum rectius, os dentesq; appellanda sunt, vti doctissimè Rondeletius disseruit. Est enim hæc pars (os nimirum & dentes) adunco carniuorarum rostro perquam similis ex partibus duabus composito, superiore, & inferiore, commissura pyxidata, vt loquitur Rondeletius, ita vt inferior intret in superiorem. Partes itaque huius rostri, superiorem scilicet & inferiorem dentes videtur appellasse Philosophus. Sed cùm immobiles sint, neque firmè innitantur ad laniandam & retinendam prædam, non satis propriè dentes dicentur, sed potius ῥύγχος. Carent lingua Mollia, sed vice eius carnosum quiddam in ore gerunt, quo voluptatem discernant esculentorum, vti apud[d] Philosophum scriptum reperio. Insuper habent in capite oculos binos grandiusculos, quibus discrimen exigua quædam præstat cartilago, continens cerebrum paruulum. Pedes quoque omnia obtinent in parte priore, cuius causam hisce verbis tradidit Aristoteles: Pedes (habent) parti priori vinctos circum caput, infra oculos circa os, & dentes. Sed cùm cætera animalia quibus pedes, aut parte priore posterioreuè eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur, & sanguine carent, hoc vnum genus (Molle nimirum) parte, quam priorem in eo capimus, omne continet. Cuius rei causa est, quòd pars eius posterior, ad priorem adducta est, extremaq; coeunt & confunduntur, quomodo Turbinatis inter testata accidit. genus enim testatum omnino partim Crustatis, partim Mollibus simile est. Qua enim foris terrenam portionem, intus carneam habent, Crustatis assimilantur: qua autem forma eiusmodi corporis constat, cum

Ossibus & Visceribus carere. [a] 2. de par. cap. 8.

Sepium quid, & gladiolus.

Exteriores partes.

Cirri vt scribendum, & vnde dicantur.

κύτος.

Caput. [b] Lib. 9. c. 28. [c] 4. de par. ani. cap. 1.

Pedes.

Rostrum.

Lingua carent. [d] De part. 4. cap. 5.

Oculi.

Pedes cur in parte priore.

Mollibus conuenit omne quodammodo, sed præcipuè, quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Natura enim horum vtrorumq; perinde se habet, quasi quis directa linea (vt in quadrupedum & hominum genere est) primum extrema linea parte os situm intelligat: qua a: mox stomachum, qua b: tum ventrem, qua c: deinde intestinum vsque in ostium excrementi, qua d: hæc ita in sanguineo genere disposita sunt, & caput, pectusq; locum obtinent primum. Reliqua eorum ipsorum gratia, aut motus causa à natura adiecta sunt, vt priora posterioraq; crura. In crustatis etiam insectisq; ordo interiorũ eodem modo constare vult, sed officijs exteriorum motionum differt à sanguineo genere. At verò Mollia & Turbinata inter se quidem proximè constant, sed ijs è conuerso: finis enim ad principium flectitur, quasi quis lineam efflectendo ducat d ad a. Cum enim ita partes interiores ijs collocentur, ambit alueus, qui in Polypis tum caput vocatur, qualis in testato genere Turbo est. Nec aliud interest nisi quod alterius molle, quod ambit est: alterius duro tegmine carnem natura complexa est, vt seruentur cùm difficulter moueantur. Hinc fit vt excrementa tam Mollibus, quàm Turbinatis meatu ori vicino emittatur: quanquam Mollibus infrà, Turbinatis à latere. Hac de causa pedes Mollium ita positi sunt & contrà quàm cæterorum. Hactenus ille.

Pedes quot omnib.

Pedes quoque sunt omnibus octoni, sed singulis eorum generibus diuersi. Quibusdam enim pedibus acetabula, cirramentaq; sunt, quæ vim contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui medici indere solebant. Ita enim fibris implexa sunt, quibus carunculas cæteraq; cedentia trahant. quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cum pars interior tota contingat, atque amplectatur. Sunt etiam quibus pedes breues, & inutiles, binæq; promuscides prælongæ, quibus veluti anchoris innitantur, seque stabiliant modo nauigij, ne æstu maris, aut tempestate vrgente de saxis deturbentur, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Itaque non aliud habent, quo capere admouereq; possint, nisi aut pedes, aut promuscides aut acetabula siue cirramenta, quæ (vt dixi) pro manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulsandam, atque etiam ad cætera vitæ munera necessaria obeunda.

Fistula.

Fistulam ante alueum supra caput & brachia gerunt cauam, quam modò in dextram partem, modo in sinistram transferunt; hac mare transmittunt, & quantum suo admiserint alueo, quoties ore aliquid capiunt, vt testatum reliquerunt [c] Aristoteles & [f] Plinius. Sed Theodorus Gaza in hoc Aristotelis loco, fistulam hanc Polypo tantùm tribuere videtur. VVottonus ait perobscurè hęc pronunciasse Aristotelem, sed longè apertiùs eadem in libro de respiratione explicasse, vbi apertè Mollibus omnibus fistulam inesse cerebro ostendit. Et rursus [g] alibi causam reddens, cur fistulam habeant, inquit: Quibus autem per cibum humor illabitur, ijs fistula in sanguineo genere data est. Mollibus etiam & crustaceis hoc idem adhibitum est: Nam & ea quoque humorem propter cibum accipere coguntur. Fistula hæc modo ab [h] Aristotele dicitur ἀυλὸς, modò μυκτὴρ, Gaza narem transfert. Dubitant quidam num pro hoc vocabulo legendum sit apud eundem φυσητὴρ, quo vocabulo sæpe vtitur, cùm balænarum & cætacei generis animalium mentionem facit. Sanè vbi apud Aristotelem de Loliginum coitu loquentem in Græcis legitur μυκτῆρα aut φυτῆρα, Zoographus legendum putat φυσητῆρα. Plinius tamen hunc Aristotelis locum transcribens nares transtulisse videtur, & per consequens μυκτῆρα in codice Græco Aristotelis legisse, cùm inquit: Crine vno fœminæ naribus adnexo. Aelianus etiam de cetis Gedrosijs eandem partem μυκτῆρας id est nares appellare videtur. quapropter nihil videtur eo loco mutandum.

[c] Histor. 4. cap. 1.
[f] Lib. 9. c. 12.
[g] Histor. 8. cap. 2.
[h] De gener. animal. 1. c. 15.

Pinnulæ.

Pinnulam habent omnia circundantem alueum, causam cur eam habeant, dat [i] Philosophus; vt, inquit, natent, & se dirigant, vt volucres cauda pennis condita, & pisces sua penna cartilaginata.

Alueus.

Alueus à capite amplioris capacitatis propensus: eius caro fissilis est, non per directum, sed in orbem, cuteq; intecta est.

Cutis.

Verùm quamuis cutem Aristoteles & Plinius tribuant; tamen reipsa inquit Saluianus cute carere videntur. Quod [k] Plinius etiam (cuius in hac re admiranda diligentia) comprobat inquiens: Aquatilium tegmenta plura sunt: alia corio & pilo teguntur, vt vituli & Hippopotami, alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt testudines: silicum duritia, vt Ostreæ, & Conchæ: crustis vt locustæ: crustis & spinis, vt Echini: squamis, vt pisces: aspera cute, vt squatinæ; qua lignum & robora poliuntur: molli, vt murænæ: alia nulla, vt Polypi.

[i] De par. ani. 4. c. 10.
[k] Lib. 9. c. 12.

Capillamenta & eorum vsus.

In corpore quoque omnium, quædam capillamenta habentur; quæ quidem in toto eorum latere conspici solent: ὀςλίγγας vocat Scholiastes Nicandri, Aristoteles τριχῶδη. Eorum vsus iudicio Rondeletij est, qui branchiarum in reliquis piscibus. Huiusmodi branchiæ sunt in Cancris & alijs Crustatis.

Cerebrum.

Quantũ verò ad interiora attinet, omnibus Mollibus cerebrum datum: Sic enim [l] Aristoteles: Cerebrum autem ijs omnibus est, quę sanguinem obtinent,

[l] 1. Histor. cap. 16.

& ob

A & ob eam rem ſanguinea appellantur, atque etiam quæ Mollia nomine ſpeciali vocantur.
„ Quod Plinius quoque confirmat dicens: Cerebrum omnia habent animalia, quæ ſangui-
„ nem: etiam in mari quæ Mollia appellauimus, quamuis careant ſanguine, vt Polypi. Id tamen minimè cerebrum cenſendum erit, ſed quid proportione reſpondens cerebro, à quo ſentiendi mouendiq; facultas dimanat in omnes corporis partes. Sed non tacebo quòd [m] Ariſtoteles, cùm ſentiendi vim à corde, non à cerebro proficiſci putet, partẽ in Mollibus μύτιν dictam principatum ſentiendi obtinere dicat, ac ſi hæc eſſet ἀνάλογος cordi; ſic enim
„ ſcribit: Sed habent illud quoq;, inquit, oportet, quod ei parti proportionetur, cui ſentien-
„ di principatus in ſanguineo genere mandatus eſt: hoc enim in omnibus animalibus ineſſe
„ neceſſe eſt. Ergo Mollibus id membrana continetur humidum, per quod gula in ventrem
„ pertendit, admota prius tergo (ſic Gaza, ego verò adnata magis tergo, προσπέφυκε πρὸς τὰ πρανῆ μᾶλλον) mutis id à nonnullis dicitur. Hactenùs ille, qui & humidam corpulen-
„ tamq; partem eam eſſe ſubdit, tenderéq; per eam mediam ſtomachum ſiue gulam. Nam,
„ inquit, ſi inter eam & tergum poſitus eſſet, diſtendi æquè non poſſet cibo ingrediente, pro-
„ pter dorſi duritiam. Inteſtinum à mute natura ſemouit, extraq; poſuit, & atramentum in-
B teſtino annexuit, vt quamplurimum diſtaret ab aditu, & pars ſordida à nobili & principe
„ procul haberetur. Partem hanc cordi proportionari & ſitus ipſe oſtendit, cùm idem ſit &
„ dulcedo humoris, tanquam concocta & ſanguinea quædam. Et [n] alio rurſus in loco, Mollium nullis ineſſe viſcera ſcribit, ſed tantùm partem eam quam mutem appellant, & atrum quendam humorem, quem atramentum nominant, τὸν θολὸν, alij vt Athenæus & Dioſcorides τὸ μέλαν. Hoc ſcribit [o] Plinius pro ſanguine ijs ineſſe, de Sepia mare ac fœmina ſic loquens: Ambo autem vbi ſenſère ſe apprehendi, effuſo atramento, quod pro ſanguine his eſt, infuſcata aqua abſcunduntur. Rondeletius bili potiùs reſpondere putat. Natura enim, inquit, vel quòd pro ſanguine eſt nutrimenti cauſa, veluti theſaurum diligenter ſeruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Præterea meatus nullus eſt venæ proportione reſpondens, quo alendi corporis cauſa in vniuerſum corpus diſtribuatur. Quare ſatiùs eſſe duxerim excrementum appellare, quod ab alimento ſecretum in veſica reponitur, quoque natura imminente periculo, tuendi huiuſmodi piſcium generis cauſa abutitur. Nam quoties metu perterrentur, hoc atro humore aquam infuſcant, ſibiq; nigrorem ſeptum proponunt & turbulentiam quaſi, quo ſe abſcondant. Quocirca excrementum eſ-
C ſe cenſet quoque ante Rondeletium [p] Ariſtoteles, & non aliter quàm in auibus ſedimentum album in terreo earum excremento innaſci. Non enim ſecus quàm aues veſica carent hæc Mollia, quantumq; terrenum maximè ſit, in atramentum ſecernitur. Tunica autem id continetur membranea (quam μήκωνα appellauit Ariſtoteles, Gaza papauer vertit) exitum, finemq; habens, quà alui excrementa emittunt, parte quæ fiſtula vocatur, quæ in ſupinis poſita eſt. Sed & aliarum partium interiorum meminit Philoſophus, de quibus
„ ſic ſcriptum reliquit: Os autem, inquit, gula eorum excipit anguſta, quam ſequitur guttur
„ (πρόλοβος, ingluuies) ampliuſculum neque (non) abſimile auibus: cui iungitur venter tanquam omaſum (abomaſum VVottonus ἤνυστρον) facie clauiculæ buccinorum. Inteſtinum ab eo tenue, partem repens ſuperiorem ad os fertur, quod laxius (παχύτερον) quàm gula eſt. & paulò poſt dat rationem, cur haſce partes habeant, nimirum ingluuiem & abomaſum.
„ Habent, inquit, hæc (Mollia) ita eas partes eadem de cauſa, qua aues. Neque enim eorum
„ vllum poteſt commolere cibum: itaque ingluuies ventri præiacet. Sepiæ quoque Loligi-
„ niq; tum maiori tum minori partes duræ ac ſolidæ intus per corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: Sed quod inſertum Sepijs eſt, ſepium vocant, quod
D Loliginibus ξίφος, id eſt gladiolum, vti poſtea planiùs explicabitur.

[m] 4. de par. cap. 5.
Mutis.
[n] Hiſtor. 4. cap. 1.
[o] Lib. 9 cap. 29.
[p] De par. 4. cap. 5.
Partes duras, ac ſolidas intus contineri.

SENSVS.

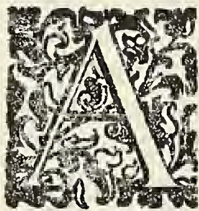
SOMNIARE quoque omnes hoſce Molles piſces ſcribit [a] Ariſtoteles, vt cætera aquatilia, dormireq; vt piſces propriè dictos. Vnde veriſimile eſt, ſenſibus externis, vt viſu, olfactu, ac guſtu valere. Viſum quoque eis ineſſe manifeſtum faciunt oculi, quos magnos eſſe ſuprà ex Philoſopho dixi. quamuis num acutè cernant, nullibi ſcripſerit. Olfactu admodum ac guſtu valere ex his [b] eius verbis colligimus: Nam & Sepiæ, inquit, & Polypi odore eſcarum alliciuntur: & Polypi ità adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, ſed truncari potius patiantur. At verò pulicaria herba (κονύζα) admota protinus ab odore eius

Somnus.
[a] Hiſtor. 4. cap. 14.
[b] Hiſt. 4. c. 8

reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis eſt ratio.interdum enim cibum perſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur &c. Tactu verò ſentire omnibus datum eſt animantibus. De auditu nihil certi manifeſtiq; habetur. E

SEXVS.

[a] 1. de gen. cap.1.
[b] 1. de gen. cap.3.
[c] Hiſtor. 4. cap.1.

[a]ARISTOTELES agens de animalium exanguium ſexu, Mollibus quoque vtrunque ineſſe tradit: [b] Alibiq; vuluas bifidas, ac teſtes geminos iuxta genitale in cunctis reperiri ait. Differunt autem fæminæ à maribus [c] eodem teſte, quòd mas prona ſui corporis nigriora ſupinis potius, parteſq; omnes aſperiores habeat, quàm femina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. In mare quoque meatus quidam ſubditus gulæ à cerebro in ima aluei pertendit, idq; ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur: in fœmina duplex illud idem ſupraq; poſitum habetur. Vtroque tamen in ſexu corpuſcula quædam ſubrubra parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur. F

LOCVS. VICTVS.

Cur non ſint in Ponto.
[a] Lib.9.Hiſtor.c.28.

CVM ſanguine carentia natura ſint frigida, in lacu aut dulcibus aquis naſci non poſſunt, vnde & Mollia in ſalſis aquis gignuntur: non tamen omnia eodem in loco, etenim quędam in alto mari, quædam prope littus degunt. Omnia autem reſpuunt aquam ſalſam potulentiorem. Quo circa in Ponto Mollia non ſunt, vti prodidit [a] Ariſtoteles. Idem omnia carniuora eſſe ſcripſit, ſolaq; carne veſci. Loligines namque & Sepias piſces maiores euincere, Conchulis delectari Polypos.

NATVRA. MORES.

[a] Quæſt.natur.
Pauida eſſe.
Atramenti effuſio ob pauorem.
[b] 4. de par. cap.5.

OLLIVM omne genus autore [a] Plutarcho, frigus difficulter fert ob carnis nuditatem & tenuitatem. Nulla enim cute, aut ſquama integuntur, intuſq; duras habent oſſeaſq; partes. Pauida autem ſunt, ob ſanguinis inopiam & naturam frigidam, vnde etiam parum viuunt: biennium enim non ſuperant, aut rarò, vt docet Ariſtoteles. Quod autem meticuloſa admodum ſint Mollia, declarat atramenti effuſio, quemadmodum placuit [b] Philoſopho his verbis: Sed cùm exanguia ſunt (Mollia) ob eam rem refrigerata & pauida, hinc vt hominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementum veſicæ profluit, ſic ijs accidit neceſſariò, vt metu perculſa effundantur: ſed natura hoc excremento ad præſidium, & tutelam eorum abutitur. Nullam ijs eſſe vocẽ aut ſonum, idem autor eſt. G

COITVS, PARTVS, GENERATIO.

[a] 3. de gen. cap.8.
Quomodo coëant.
[b] 1. de gen. cap.15.

ARTVS quoque eorum ſimilis Cartilagineorum partui, teſte [a] Ariſtotele, qui ea coire diuq; in venere morari his verbis teſtatur. Pariunt enim, ea (Mollia) quoque per coitum: & quidem ſępe mas coniunctus cum fęmina viſus eſt. Quamobrem hinc etiam hiſtoricè nequaquam illi dicere videntur, qui piſces omnes fœminas eſſe autumant, nec per coitum parere. Hæc enim oriri per coitum arbitrari, illa verò non, mirum eſt. Aut ſi hæc ita parere illos latuit, indicium imperitiæ eſt. Diutiùs hæc quàm cætera coeunt, more inſectorum, ratione. Sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida natura. At quomodo coeant, [b] alibi ſic ſcribit: Mollia ore coeunt, renixu complexuq; mutuo brachiorum. ſic enim coniũgi neceſſe eſt: quoniam natura exitum excrementi in os inflectendo adduxerit, vt antea dictum eſt, cùm de partibus ageremus. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum vuluale, apertum eſt. Continet enim primo ouum indiſcretum, mox diſcretum in plura, & pariunt omnia imperfecta, modo ouiparorum piſcium. Meatus ille interior excrementi & vuluæ eſt, tum in ijs tum etiam in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemem genitale H

per

A permeatum emittant,idq; parte corporis supina, qua putamen distat, & mare illabitur,faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam si mas siue semen, siue membrum,aut aliquam virtutem,siue vim aliam mittat, admoueri ad meatum vulualem necesse est. Et paulo pòst: Interdum, inquit, tergis quoque Mollia copulantur. Sed generationisnè gratia,an alia causa,nondum exploratum. Oua autem eorum cum imperfecta sint foras exclusa,augentur more Vermium, vt idem [c] autor tradit: Sed vim vitalem à maris asperso semine habere est necesse more piscium, [d] eodem teste, Fœminis, inquit, huius generis mares aspergunt, quomodo ouis mares genere piscium: redduntúrq; oua eorum glutino cohærentia,ad speciem vuę. Cæterùm quòd dicat oua,cùm eduntur,glutino esse coniuncta & oblita,id ad eorum tutelam à natura factum, Sed alibi clariùs non nisi in Sepijs visum esse scribit,[e] quòd mas oua,quæ fœmina ediderit, persequatur. Sed tamen in reliquis eiusdem generis(intelligit autem reliqua Mollia)fieri,rationem esse. Quæcunque autem oua vitale virus attigerunt, ex ijs animalcula nascuntur, vt in Piscium historia clariùs explicabitur. Pariunt verno tempore,& Sepia in primis: ouaq; habent candida, quæ tempore arenida (Ψαθυρὰ) euadunt, veluti & illa quæ Crustata edunt.

Oua vt augeantur.
[c] Histor. 5. cap.17.
[d] 3. de gen. cap.8.
[e] Histor. 6. cap.13.

B

VSVS IN CIBIS.

MOLLIA esui fuere omnia olim, & nunc etiam in culinam recepta sunt, exceptis paucis Polyporum generibus. Quæ autem cibis idonea sunt, præstant cùm sunt grauida, vt prodit Athenæus. Et [a] Aristoteles disputans probansq; semen non esse in muliere,quòd habeant menstrua,subiũgit:Generis etiam exanguis Mollia & crustata optima sunt,cùm vtero gerunt. Quod enim sanguine carent,nec pinguedo in ijs consistit, hinc proportionale pinguedinis secernitur in seminale excrementum. Et iterum [b] alibi: Mollia etiam præstant,cùm grauida sunt,vt Loligines,Sepiæ,Polypi. Duræ sunt carnis,vt scribũt Aegineta, Galenus, Athenæus,cuius rei rationem his verbis [c] Cardanus reddere conatur. Quæ igitur,inquit,Mollia sunt,quoniam cute sola teguntur, ideo durissimam carnem sortita sunt:fluctibus enim aliter obtunderentur, & cuiuscunque minimi piscis iniuriæ expositi essent,ob id durissima sunt carne & difficillimæ concoctionis. Et pòst. Ergo,inquit, quæ Mollia sunt,adeo concoctu difficilia sunt,vt oculos grauent, inquit Hippocrates. Vt testatur [d] Galenus,crasso glutinosoq; succo constant, sicuti cetacei pisces.[e] Alibi exiguum etiam in se succum salsum continere scribit, crudumq; succum copiosè suppeditare, si tamen coquantur plurimum corpori alimentum exhibere. Diphilus apud Athenæum flatus insuper addit parere,quocirca Venerem proritare, elixataq; probiora effici & vtiliora quoniam humores quos iniquiores obtinent, eluantur; Vnde caro ipsorum durior efficitur. Oua quoque Mollium in cibum olim videntur recepta, cùm dicat Aristoteles partem quandam in ijs nullius esse saporis, ac si reliqua ouorum esui essent ac gustui grata. Nam ait. In mollium genere oua quiddam habere proportione respondens ei,quod nigricat in ouis Echinorũ,& parti creditum est superiori,ex origine pendens, amarũ nec esculentum: & quanquam,inquit,in his id colore differat, ingustabile tamen & esui ineptum est.

[a] 1. de gen. cap.19.
[b] Histor 8. cap.vlt.
[c] in Aphor. Hipp. lib.2. 18.
[d] Lib. de bo. & vti.suc.
[e] 3. de alim. fac.
Oua num edantur.

C

D

DE POLYPO. Cap. II.

ORDINIS RATIO.

EX recẽtioribus,qui de Malachijs siue Mollibus vocatis animalibus scripserunt,alij à Sepia,alij à Polypo exordium sumpsere.Sed qui à Polypo inceperunt,ij meo iudicio,rectiùs fecere, ob præstantiam & dignitatem, quâ longè hic cæteris Mollibus præcellit. Tanto in primis corporis robore valet, vt ne fortissimo quadrupedum leoni (si daretur occasio) cederet. Hominem sanè vehementi brachiorum amplexu è nauis medio in altum mare detrahere, quin conficere, cernitur, & quod amplius est, ingentem hominum multitudinem solus sustinere,adeo vt ægrè confici possit. Quod si Leoni faciendum foret,nil quidquam fortius præstare posset. Vt iam aquilam omnium auium reginam & for-

Polypi fortitudo.
Hominem interficit.
Aquilam vincit.

fortiſſimam quis non miretur amplius ab eo pertinacibus circumplexam cirris in altum E
Ingenium vafrum. protractam pelagus, & minimo negotio interfectam. Cæterùm longè in eo admirabilior erit ingenij calliditas, quàm robur illud quod prædicauimus, ſi quanta verſutia victum ſibi venetur, præfari velimus. Nec minus etiam in eo laudabile dicemus, quòd terram petat, & aſpera perambulet loca, quod profectò nulli ex Mollium genere à natura datum eſt. Sic enim duplicis (vt ità dicam) naturæ videtur particeps, vt cum Piſcibus, & terreſtribus
Polypi ambigua natura. quadrupedibus conuenire poſſit. Haſce igitur nos ob rationes de Polypo primùm dicemus, eo quem in omnibus noſtris hiſtorijs ſeruamus, ordine.

ÆQVIVOCA.

[a] Lib. 6. de med. cap. 8. Morbus narium dict' Polypus, & vnde dict'.

APVD Hippocratem & [a] Cornelium Celſum Polypus eſt caruncula modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, tantum ſumit incrementum, vt poſt vuam conſpici poſſit: ſtrangulatq; hominem, maximè auſtro aut euro flante, fereque mollis F eſt & rarò dura, eaq; verò magis ſpiritum impedit & nares dilatat, qua ferè καρκινώδης eſt. Paulus Aegineta, Polypus, inquit, tumor eſt præter naturam in naribus conſiſtens à ſimilitudine marini Polypi nominatus, quod eius carni ſimilis ſit. At Galenus Polypum à multitudine pedum dici ait: vt enim, inquit, illi multas habent inciſuras ſeu inciſiones, contumeſcuntq; & increſcunt: ſic morbus iſte eodem modo. In hac ſignificatione & Horatius quoque vtitur:

Polypus an grauis hirſutis cubet hircus in vndis.

Polypus quid. Vnde polypoſus apud Martialem:

Naſutum volo, nolo Polypoſum.

Πολύπους quoque apud Græcos dicitur multos habens pedes, multipes: hinc πολύποδα ζῶα apud Platonem dicuntur animalia multos habentia pedes, vt ἄποδα nullos. Item
Cutiones. πολύποδες dicuntur beſtiolæ quædam multipedes: Cutiones nonnulli, alij porcelliones appellant: nos ὀνίσκους nominauimus in noſtro de Inſectis volumine. Πολύποδες εἶδος ἰχθύων, ἢ εἶδος φθειρῶν. Heſychius. G

SYNONYMA, ETYMON.

Polypus vnde dict'.

POLYPI vocabulum Latini à Græcis mutuarunt teſte Varrone: ſoletq; in maſculino genere efferri: Lucilius tamen apud Nonium in fœminino vſus fuit; vti ex eius hiſce verbis corruptis liquet:

Paulſper cui medentia medem hac ſe vt Polypus ipſa.

Syllabam primam producit Horatius, Martialis, & Ouidius, qui inquit:

—— deprehenſum Polypus hoſtem
Continet

Vnde nonnulli malè adagiorum autorem ex Theognide träſtuliſſe cenſent hunc verſum.

Πουλύπου ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου.

Mentem habeas vafri Polypi.

Quod primam ſyllabam corripuerit. Ego verò apud Latinos & produci & corripi poſſe H Græcorum imitatione exiſtimo. Nam prima ſyllaba apud eos natura breuis eſt. Πολύπους
[a] Lib. 7. enim Atticè dicitur apud [a] Athenæum: Item πόλυπος proparoxytonum. Iones, Dores & Aeoles per ω ipſum enunciant Πώλυπον dicentes: πωλύπουν dixit Epicharmus Πωλύπουν διζήμενος Polypum inueſtigans. Huic quoque reſpondet Πώλυψ ex Diphylo apud Athe-
[b] Odys. ε. næum: ὁ πώλυψ, inquit, συνεργεῖ τοῖς ἀφροδισίοις. [b] Euſtathius alibi Doricum tantùm & Aeolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. Ionicum ſanè non videtur. Quippe Iones o paruum, non in ω magnum mutare ſolent, ſed o paruo adijcere υ. Vnde apud Hippocratem Ionica dialecto vtentem πουλύποδας legimus. Et quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Atticè tamen πολύπους dicitur, vt & Ariſtoteles vſurpat. Quod ſi horum vtrumq; Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio: Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonum, à quo genitiuus πουλύποδος fieri poteſt, à πούλοπος proparoxytono non poteſt: nō enim aliter flecti poteſt, quàm vt λόγος. Πόλυπον dicere Aeoles ſcribit Atheneus,

ſed

ſed ſcribendũ per ω ex Euſtathio. Ariſtophanes τὸν πολύπουν μοὶ ἔθηκεν. Et rurſus: Πη-
γαὶ λέγονται πουλύπου πιλουμένου. Et Plato Comicus: ὥσπερ τοὺς πολύποδας πρωτίστασι.
Itaq; pro diuerſis dialectis hæc omnia erunt vſitata: Πολύπους, Πουλύπους, Πούλυπος, Πώ-
λυπος, Πολύπους, Πῶλυψ. Antiphilus Bizantius in quodam epigrammate πουλυπόδην
dixit, à recto πουλυπόδης. Inuenio & apud Oppianum in caſu recto Πουλύποδος legi quo-
rundam ſententia. ego potiùs genetiui caſus eſſe exiſtimo, & à πλεκτὴ regi, quod πλεκτά-
νας hoc eſt cirros ſignificat. Dicitur autem πολύπους à multitudine pedum teſte Galeno. Etymum.
Ποῦς enim apud Græcos pedem ſignificat, quod in caſu accuſatiuo πόδα facit. Animad-
uertendũ tamen eſt accuſandi caſum compoſita ab hoc diuerſa habere, ſcilicet πολύπουν,
οἰδίπουν, τρίπουν, quod Euſtathius ex Athenæo obſeruauit. Ανόστεος, id eſt exos pro Po- Ανόστεος.
lypo accipitur, epitheton ſcilicet loco ſubſtantiui apud Heſiodum. Lacedemonij tamen Onos, ſiue
Polypum ſubſtantiuè & ſimpliciter ἀνόστεον vocant, autoribus Elitarcho in gloſſis, & Proclo Aſinus ma-
in Heſiodum. Onos ideſt aſinus marinus, quem quidam Pulpum (Polypum) dicunt, alij rinus.
octapodem. [c] Kiranides. Pulpum enim aliqui recentiores indocti nominant, voce vulgari [c] *Lib.* 4.
in Latinam terminationem deflexa, vt Syluaticus, & Gerardus Cremonenſis, qui Kirani- Pulpus.
B dem tranſtulit. Albertus Magnus Multipedem nominat, Græco nomine ſimpliciter tran- Multipes.
ſlato, eodemq; ſenſu compoſito. Octapodia pro Polypis apud Pſellum leguuntur, dimi- Octapo-
nutiuo nomine. Hodiè enim in Græcia Octapodi dicuntur, & à quibuſdam ibi ineptiùs dia.
Catapodi. Polpo Italis: ſed Venetis Folpo, & Genuenſibus Porpo, Hetruſcis peſce Ma- Catapodi.
lattia. Hiſpanis Pulpo. Gallis vt Narbonenſibus Poulpe, alibi Poupe, & Purpe. Nortma-
nis Bougre. Maſilienſibus Seechepoupe. Quare Gillius rectè ſcripſit Polypum vbiq; fe-
rè gentium nomen retinere. Illyrijs Hobotnizaza. Angli qui Vectam inſulam incolunt
vocant à Pourcuuel, vt à quodam Anglo accepit Zoographus: alij quidam à Prexe, vt à
Iohanne Fauconero Acante accepit: Videntur, inquit, idem Zoographus Malacia omnia
ſiue Mollia Germanicè rectè poſſe vocari Kuttelfiſch: vt ſi Polypũ interpreteris ein Kut-
telfiſch art. Non ineptè etiam vocaretur ein Vilfuſſ, vel Polfiſch, vel Polkuttel, nomine
compoſito à Polypo, & Cuttel quod eſt Sepia. Vel circumſcriberetur, ein Balckfiſch mit
lange fuſſen, vnd einem kleinem leib, id eſt Malacium pedibus longis, alueo modico.

C

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ANTEQVAM Polyporum tradamus genera, operæpretiũ eſt, quantum
à cæteris diſtent Mollibus, recenſere; partiumq; vniuerſalem quandam à
veteribus ſparſim memoratam deſcriptionem efformare, quam non dubi-
tem primæ ſpeciei potiùs, quàm cæteris conuenire. Differunt autem, te-
ſte [a] Ariſtotele, Polypi à cæteris Mollibus, quæ modò enumeraui, quòd
alueus ijs ſit paruus & crura prælonga: cæteris è diuerſo alueus amplus; [a] *Hiſ.* 4. *c.* 1.
„ crura breuia. Et [b] alibi Sepiæ, inquit, & Lolligines non ſimili, vt Polypi, modo, conſtant: A Mollib.
„ quoniam vim nandi tantummodo habent, cùm Polypi vel ingredi poſſint. Habent enim quid diffe-
„ Sepiæ & Lolligines pedes ſupra dentes, ſenos, exiguos, eorumq; nouiſſimos duos maiores rãt Polypi.
„ reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. Vt enim quadrupedibus crura [b] *De par.* 4.
D poſteriora firmiora, validioraq; ſunt, ita ijs quoq; maximi, qui infra habentur. His enim *cap.* 9.
„ onus ſuſtinetur, motusq; potiſſimùm agitur. Duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs Pedum cõ-
„ ſunt, quia illis miniſtrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Omnibus igitur his ſtitutio, &
„ pedes octoni. Sed Sepijs & Lolliginibus breues, Polypis magni, Alueum enim corporis vſus.
„ Sepiæ & Lolligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex
„ corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs & Lolliginibus de
„ pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Quamobrem Polypis pedes non ſo-
„ lùm ad natandum vtiles ſunt, ſed etiam ad ambulandum: Sepijs autem & Lolliginibus
„ inutiles ſunt. Et paulo pòſt: Polypi, inquit, promuſcide carent, quoniam pedes ad vſum
„ eundem commodos habeant. Quorum autem pedibus acetabula, cirramentaq; adſunt,
„ hæc vim, contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui
„ medici indere ſolebant. Ita enim fibris implexa ſunt, quibus caruncula, cæteraq; ceden-
„ tia trahant: quippe quæ laxa prævendant, intenta premant, & retineant, cùm pars interior
„ tota contingat, atque amplectatur. Itaque cùm aliud non habeant, quo capere admoue-
req;

[a] Hiſt. 4. capi. 1. de Par. 4. cap. 5.

req; poſſint, niſi aut pedes, aut promuſcides, hæc pro manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulſandã, atq; etiam ad cætera vitæ munia neceſſaria. Præterea vt [c] idem teſtatur, cùm Sepię, Lolligini, & Lollio partes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona contineantur, Polypus nihil ſolidum intus habet; ſed caput cartilagine propè conſtat, quæ ſeneſcentibus maiorem in modum indureſcit. Cur autem hac ſolida parte, quam in Sepijs ſepium vocamus, careat Polypus, [d] ipſe edocet his verbis. Habent etiam quod piſcium ſpinis proportionetur, vt Sepiæ quod ſepium vocant, Lolligines quod gladiolum: Polypi nihil eiuſmodi habent; quod eorum alueus, quem caput appellãt, breuior eſt, illorum procerior; ideoq; vt directus inflexusq; maneret, natura his adminiculis faciendum cenſuit. Rurſus idem [e] Ariſtoteles Polypis & Sepijs ventrem ſimilem eſſe tum figura, tum tactu teſtatur, ſtomachum nimirum ſiue gulam ab ore prælongam, quam ingluuies excipit, quomodo in auibus, tum ventrem coniungi ac inteſtinum ventri annecti ſimplex, & vſque ad exitum tendere: At Lolligines bina ventris conceptacula habere quæ ventris ſpeciem gerunt. Idem citante Athenæo, non ſimpliciter viſcera, ſed quæ ſanguineorum viſceribus reſpondeant, Polypo negat: Σπλάγχνον δ' οὐκ ἔχει ἀναλογοῦν inquit. Vnde Plinius, venter, inquit, ſanguine carentibus nullus: inteſtinum enim quibuſdam ab ore inci- F

[d] De Part. lib. 2. c. 8.

Sepiũ quid.

Gladiolus.

[e] De Par. 4. cap. 5.

Cerebrum.

[f] Libro 7.

Atramenti color.

Μήκων Polypi.

Atramẽtũ.

piens quadam via eodem reflectitur, vt Sepię, Polypo. In Polypo diſſecto cerebrũ duplex conſpici citat ex Ariſtotele [f] Athenæus: qui & atramentum eius non nigrum vt Sepiæ, ſed ſubruffum eſſe ſcribit: contineriq; id in veſica quam μήκωνα vocant. Quapropter falluntur maximè qui excrementum quod in veſica continetur μήκωνα appellarũt, in Polypo, Sepia & teſtatis: cùm id excrementum θόλος Græcis, Latinis atramentum vocetur. Gaza vbiq; μήκωνα apud Ariſtotelem papauer reddit: ab oblonga figura ſic dictam putat Dalechampius in ſuis ad Athenæum annotamentis. Sita autem eſt hæc tunica ſupra ventrem autoribus Aeliano & Scholiaſte in Ariſtophanem, itemq; Athenæo: qui id ex [g] Ariſtotile excerpſere. ſcribit enim; Habent atramentum Polypi, & Lolligines ſupra apud mutim potius poſitum, Sepiæ infra aluum. Subdit ibidem Sepię plus quàm Polypo id ineſſe, nec tacet cauſam, quia inquit, habet brachia, coloremque mutat. [h] Alibi id denuò accreſcere poſtquam emiſit, prodidit, vt nunquam deeſſet atramenti copia. Ad reliquas partes nunc me confero. Cur Κεφαλὴν, ſiue caput vocent in Polypo, quod in cæteris Mollibus alueum, rationem reddit Zoographus, quòd breuior ſit, & rotundior; Hoc in Polypo quandiù viuit prædurum eſt, & quaſi inflatum teſte Philoſopho. Oculos ſupra duos pedes habere, os, & G dentes in pedum medio ex eodem citat [i] Athenæus: item Polypo octo pedes eſſe, duos quidem ſupernè, ac infernè totidem, minimos; medios autem maximos, cũ acetabulorum ordine duplici, quibus ori cibum admouet. Sed [k] Ariſtoteles; pediculi octoni, inquit, omnibus, binis acetabulorum ordinibus ductu perpetuo omnibus; excepto vno genere Polyporum, (ſcilicet Eledone.) Vnde Gillij lapſus quoque manifeſtatur, qui Polypos octo pedes habere ſimplicibus ſingulos acetabulorum ordinibus plenos ſcripſit. Teſtatur Ariſtoteles brachijs Polypi membranam interiectam eſſe, vt cùm dixiſſet Sepias quaſdam in bina augeri cubita; Polyporum, [l] inquit, brachia tãtundem, atque etiam plus magnitudinis capiunt. Theodorus Gaza pro pediculis brachia interpretatur; quæ & crura, & cirros vocat; itemq; barbas, Plinium fortè ſecutus, qui de Polypo maximo, Barbas, inquit, quas vix vtroque brachio complecti eſſet; in quem locum hęc Maſſarius; ſic nos quoque, inquit, barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus, quia in cæteris omnibus impreſſis codicibus branchias pro barbas deprauatè legitur; & intelligit per barbas brachia; nec dixit brachia, quoniam ſtatim ſubſequitur; Quas vix vtroque brachio cõplecti eſſet. Πλεκτάνας, H Theodorus brachia tranſtulit, κοτυληδόνας acetabula. Plinium, vbi inquit, Anguinũ ouum vidi, mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum Polypi crebris, putat Zoographus acetabula (quæ ab accipiendo deriuant Grammatici) à brachijs diſtinguere. Hæc enim ſunt veluti vaſcula quædam exigua rotunda, quibus brachia exaſperantur. Synechdochicè tamen pro ipſis brachijs ſumi poſſe. Aceptabula, inquit [m] Cœlius Rhodiginus, apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepiſſe videtur pro caliculis vrnalibus peluium modo: vnde apud Senecam ſunt præſtigiatorum aceptabula; hoc eſt vaſcula, ſeu caliculi, quibus aſtantiũ oculos fallendo præſtringũt, &c. Sunt qui apud Plinium pro caliculis legant calicibus, quippè cùm vrnalis magnitudinis fuiſſe à Plinio referatur teſte Maſſario, qui etiam tradit acetabula eſſe caliculos illos in brachijs Polyporum, qui rei cuique admoti veluti cucurbitulę ſuo hauſtu adeò tenent, vt auelli nequeant. Eruditiores, inquit Cælius, κοτυληδόνας exponunt τοῦ πολύποδος πλεκτάνας, id eſt Polypi acetabula, ſiue cirrhos, aut vt Ouidius flagella, à cotyles ſimilitudine, vt inquit

[g] De Par. 4. cap. 5.

[h] Hiſt. 9. cap. 37.

Caput.

Oculi.

[i] Lib. 7.

Pedes.

[k] Hiſt. 4. cap. 1.

Gillij lapſus.

[l] Hiſt. 4. cap. 1.

Barbæ.

Brachia.

Acetabula quæ.

[m] Lib. 13. cap. 32.

Cotyledones.

vt inquit Eustathius. id genus vasis est, & manus cauitas. Inuenio apud Antiphilum Bizantium ἕλικας appellari: & apud Antipatrum Thettalum in suo epigrammate, quod de Polypo aquilam occidente fecit πλοχμοὺς hoc versu: ἕλιξ. Πλοχμοί.

Πλοχμοῖς δ' εἱλιχθεὶς, πίτνει εἰς ἅλα δύσμορος. id est πρῆθμα.

Cirris circumuoluta, cecidit in mare misera.

Pedum autem seu brachiorum vsus est, ad capiendum & venandum cibos, eosdemq; ori admouendum, cùm careant promuscide. Polypus, inquit Aristoteles, suis brachijs vt pedibus ac manibus vtitur: quippe quibus duobus supra os positis cibum admoueat. Quæ sic transtulit Plinius. Polyporum multa genera. omnes brachijs, vt pedibus ac manibus vtuntur. ijsdem quoque ad natandum vti, autor est Philosophus. [n] Paulus Iouius ijsdem obuia quæque comprehendere, ligare, inuoluere, ac flagellare tradit. Acetabulis autem vtuntur ad sugendum & firmiter tenendum rem quamlibet, cui adhærescunt. sed grandibus minorem inesse tenacitatẽ tradunt autores. Πρῆθμα quibusdam dicitur cirrus apud Hesychium & Varrinum, quibusdã verò caput Polypi. Verbum autem, πρήθειν inflare & distendere significat: & caput quidem eius quamdiu viuit duriusculum est, & quasi inflatum; & in cibo quoq; inflat; nã ad caput vapores mouet & venerem stimulat. Μελίνη apud Hesychium & Varrinum dicitur semen milio simile, quod panicum putat Zoographus, item pars quædam in Polypo. Dorsum scribit Plinius partem læuem appellari, a qua acetabulorum ordo inchoatur. Collum etiam ei attribuit Aristoteles, idque imbecille cùm premitur. Vnde [o] Athenæus: In polypis, inquit, aliæ partes corporis validæ sunt, imbecilla ceruix. Pinnulam quoque angustam habet, deque medio orsam; causam reddit [p] Aristoteles: nimirum quoniam paruum habeãt alueum, quem satis suis pedibus dirigere possunt. Vnde Plinius; Non habent pinnas quæ Mollia appellantur, vt Polypi: quoniam pedes vicem pinnarum illis præstant. Fallitur tamen Plinius, quòd omnibus Mollibus pinnam denegarit, cùm omnia habeant, quamuis in Polypis tam sit exigua, vt minimè aut vix conspici possit. Theodorus Gaza in quodam Aristotelis loco fistulam tantùm Polypo tribuere videtur, vbi inquit Philosophus: Fistulam ante alueum positam supra caput & brachia gerit cauam, qua mare transmittit. quãtum suo admiserit alueo, quoties aliquid ore capit, eamq; modo in dextrã partẽ transfert modo in sinistram, hac eadẽ fistula suum quoq; atramẽtum effundere solet. Et [q] Plinius; est Polypis, inquit, fistula in dorso, qua transmittunt mare: eamq; modo in dextrã partẽ, modo in sinistram transferunt. Rostrum quoq; ei tribuit [r] Iulius Scaliger: itemq; [s] Bellonius Psittaci rostrũ. Nulla tegi cute [t] Plinius autor est: tamẽ Bellonius pedes seu cirros pelle contegi varia scripsit: carnẽ albam [u] Galenus, & [x] Plutarchus cauernosam esse meatuumq; plenam ex aspectu probat. Formam Polyporum scribit [y] Cardanus esse similem araneorum, si maxima minimis comparare licet: corpus enim, inquit, marinæ cucurbitæ non multum absimile, octonis pedibus, vt Mollibus plerisque, quibus tamen nullus sensus deesse videtur: os corneum non absimile psittaci rostro, in quo & magnum robur, & excrementi locus prope os ipsum. Polyporum varia reperiri genera testes sunt veteres & in primis [z] Aristoteles, qui de eis sic scripsit: Polyporum genera plura sunt, est enim quod & conspectius & maximum est, cuius terreni maiores quàm pelagij sunt: & quod corpore exiguo varioq; est, cibo ineptum: & quod Eledonam vocant, crurum prolixitate diuersum: & quod vnum ex mollium numero simplicem acetabulorum ordinem agat: cætera namq; omnia duplici caliculantur. Ad hæc, quod alij Bolitænam, alij Ossolem appellant. Duo item visuntur genera conchis indita, quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilum, siue ouum Polypi: Testa ijs vt Pectunculis concaua, simplex tamen, nec ita destinata, vt ei inhæreant. Sæpius iuxta terram pascuntur: vnde euenit vt fluctibus iactati in aridam elidantur, & testa dilapsa nudi capiantur, aut in terra anima extinguantur. Constant exiguo corpore, facie similes Bolitænis: Est etiam qui Cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi soleat, suaq; interdum brachia exerat. Verùm cùm Theodorus in hac sua huius loci versione, obscurè certe & parum rectè ipsius Aristotelis dicta interpretetur, ad Græcam lectionem confugere oportet: quam, cum in Græcis peruulgatis codicibus corrupta sit, ex vetustissimo atque egregio, Vaticanæ Bibliothecæ exemplari castigatam apud Saluianum quis legere poterit, qui sic eam latinè reddit: Sunt autem plura Polyporum genera, vnum quidem valde notum, & ipsorum maximum; sunt verò multo maiores littorales, quàm pelagici. Ad huc autem alij parui, varij qui non comeduntur. Aliud etiam Eledone vocatum, pedum prolixitate diuersum, & quia solùm ex Mollibus simplicem acetabulorum ordinẽ habeat; alia namq; omnia duplicem acetabulorum habent ordinem; & hoc vocant alij quidem Bolitænam, alij ve-

Margin: Μελίνη. — B — Dorsum. — Collum. — [o] Lib. 7. — [p] Histor. 4. cap. 9. — Plinij error — Fistula. — [q] Lib. 9. c. 29. — C — Rostrum. — [r] Exerc. 218 — [s] Obser. 1. c. 74. — [t] Lib. 9. cap. 12. — [u] Lib. 3. de sympt. causis. — [x] Quæstio. nat. 19. — [y] De Var. rer. 7. 37. — Genera. — [z] Histor. 4. cap. 1. — D — Bolitæna. Ossole. Nauta. Pompilus. — Gaza notatus. — Aristoteles correctus. — [n] De Pisc. Rom.

alij verò ozolim. Insuper alij duo in Cōchis, vnus vocatus à quibusdam Nautilus, & Nau- E
ticus, à quibusdam verò ouum Polypi. Est autem testa eius, velut Pectunculis concaua &
non innata; pascitur autem hic sæpius iuxta terram, vnde à fluctibus in aridam truditur,
& testa exutus capitur, & in terra moritur. Sunt autem hi parui, & forma similes Bolitænis.
Et alius in testa, velut Cochlea, qui non exit è testa, sed Cochleæ instar subest, & interdum
foras brachia porrigit. Ita ferè etiam corrigit Rondeletius, cuius lectionem suo loco se-
Polyporum quot genera apud Arist.
ctabimur. Sunt itaque apud Aristotelem quinque Polyporum genera, duo testis indita,
tria nuda, quorum primum omnium maximum, valdeq; notum, secundum paruum, va-
rium, non esculentum, cuius generis nullus præter Aristotelem, quod sciam, meminit, ter-
[a] Lib. 7.
tium Eledone vocatum, quod aliqui Bolitænam, aliqui ozolim vocāt. Apud [a] Athenæum
ex Aristotele & Speusippo species Polyporum recensentur, Heledone, Polypodine, Bol-
botyne, Osmylus. Et Aristoteles Mollia esse scribit Polypos, Osmylem, Heledonem, Se-
piam, Lolliginem. Hic notandum est in Aristotele, dum ait, Littorales maiores esse pela-
[b] Lib. 9. c. 29.
gijs, non noua Polyporum explicasse genera vti Saluiano [b] Plinius opinari videtur, hunc
Aristotelis locum sic transcribens: Polyporum multa genera; terreni maiores quàm pela-
gij. Sola namque loci atque magnitudinis varietas generum varietatem non facit. Sed F
solum eiusdem primi generis differentias quasdam edocet; eius namque littorales Polypi
maiores sunt pelagijs. Atque huius sententiæ Rondeletius fuisse videtur, cùm scribit:
Polypum hîc depinximus qui omnium maximus est & notissimus, cuius differentias duas „
esse diximus: alter enim littoralis est, alter pelagicus, vita solùm, specie nullo modo diffi- „
dentes. Apud Athenæum inuenio Aristotelem in libro de Animalibus Polypum diuide- „
re in Nautilum & Tripsichrotem, quasi colore mutabilem dixeris. Fortè tres illæ species,
quas modò enumerauit primùm, colorem omnes variant, & per Nautilum eas quæ con-
τριψίχρως: Polypus. Aristoteles correctus.
chis præditæ sunt, intelligit. Sunt qui in Aristotele legant τριψίχρως, quòd attritu colo-
rem inducat. malo tamen ex Athenæo τρεψίχρως legere, quòd colorem mutet. Diphilus
[c] Lib. 7.
apud [c] Athenæum Polypo similem χελιδόνα ait, hoc est Hirundinem, ac volucri hirundi-
ni similem perquam volutare scribit Plinius. Vnde Edouardus VVottonus Hirundinem
siue Chelidonem cum Polypis coniunxit, præsertim cùm Aristoteles Hirundinem à pisci-
bus separare videatur, maximè eam quæ sublimis volat, & volatu stridorem emittit. Sunt
qui existiment Chelidonem Aristoteli & Plinio piscem significare, Athenæi verò Cheli-
donem alterius esse generis, quod & VVottonus veteris tamen nullius scriptoris autorita- G
[d] De Subtil. lib 10. Mōstrosus piscis.
te fretus credidit; nos inter pisces ponemus. [d] Cardanus monstrosum quendam piscem in-
ter Polypos ponit: Alij, inquit pisces sunt informes, velut quod corio est quasi suillo, ma- „
gnitudine fermè elephantis, suillo etiam capite, pedibus loraceis, sine dentibus, paruis ocu „
lis, sub ventre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga; brachij mensura la- „
tiore, quam mensuram longitudine & latitudine implent singulæ auriculæ, corio crassiore „
[e] Exercit. 218.
quàm digitus sit: forsan è Polyporum genere est. Contra quæ verba sic se [e] Iulius Scaliger „
exercuit. Cete, inquit, vastissimum, quod elephantis descriptum magnitudine, ais, esse for- „
san de genere Polyporum, manifestè leuitatem prodit ingenij tui. Cui suillum caput as- „
signabas, suem potius faceres. Nam Polypo si nescis, non vt suibus rostrum, sed vt Sepiæ „
cuidam generi, vt psittaco beccum est. Vti libet opulentia Gallica ad differentiarum intel- „
lectionem. Et in antiquis Romanorum monumentis est. Tum si non fuisset, nostra opera „
fuerit. Nam si palliatis Græculis licuit, coruos, serpentes, vrsas, easque, si dijs eorum pla- „
cet, caudatas in cœlo collocare: quare non liceat togato viro, atque etiam sagato, voculam „
vnam è nobilissima omnium prouincia citare ad comitia litterariæ dictaturæ? Ridiculus H
verò cùm Sepiaceo generi coriaceos pedes, atque etiam caudam, etiamq; longam designa- „
bas. Sed & auriculas cum appingis brachij longitudine, ac latitudine: probè te nouisse Po- „
lypum intelligo: qui eum auriculatum congenerem piscem fingas. Nam quod sub ventre „
duo sint ei foramina, quid mirum tandem? Fœmina enim illa fuerit. Totidem habet & „
balæna. Item mas delphin alterum ad excrementa: alterum vnde veretrum euaginet. Hęc
Scaliger. Ego verò Polyporum summatim genera facio vnum conchis inditum, quod in
duas species diuiditur, de quibus inter Testata dicemus: alterum sine cōchis quod & alias
tres sub se species habet. Prima enim maxima & notissima, ore, oculis, partibus internis
[f] De pisc. lib. 17. c. 7.
Sepiæ ac Lolligini similis, vt scribit [f] Rondeletius, brachia verò longiora habet, promusci-
dibus caret: aluo est rotundiore, Sepia latiore, Lolligo verò longiore. Acetabulorum in
brachijs cōtinuus est, & duplex ordo: quę initio maiora, deinceps minora fiunt: Sunt etiam
quatuor pedum acetabula omnium maxima. his omnibus mira vis inest, vnde Trebius
[g] Lib. 9. cap. 30.
Niger apud [g] Plinium, negat vllum esse atrocius animal ad conficiendum hominem in
aqua.

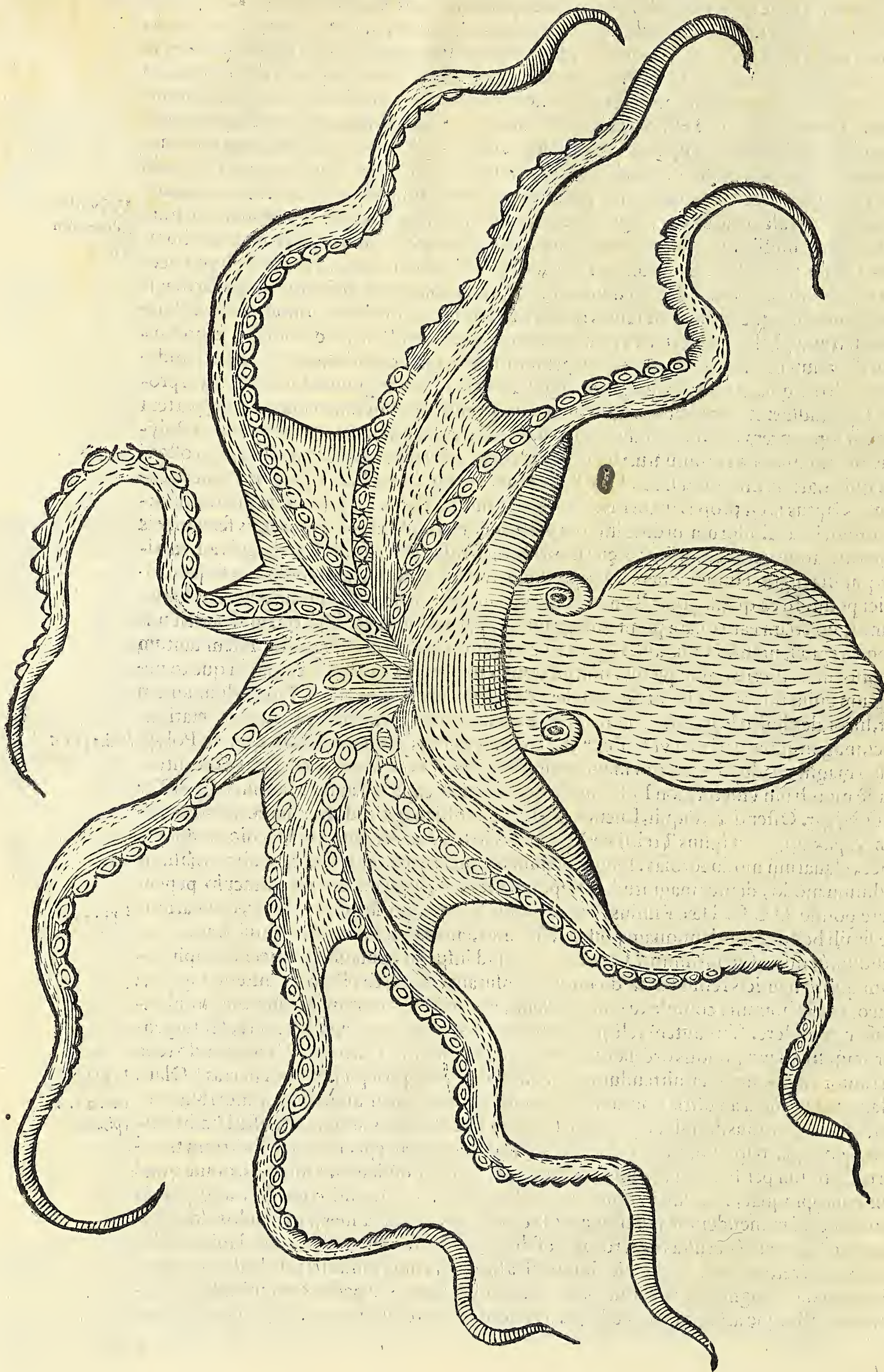
A aqua. Luctatur enim amplexu & sorbet acetabulis, ac numeroso suctu detrahit, cũ in naufragos vrinantesq; impetum capit. Sed si inuertatur, elanguescit vis, exporrigunt enim se resupinati. Hunc eundem Polypum sic descripsit Bellonius: Acetabula in cirris plusquam octingenta habet, atque in quolibet cirro plusquam centum, quę in imo quidem maiora, deinceps verò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilatationis & contractionis est causa. In interna cirrorum serie ad radices rostrum illi est nigrum, in medio corneum ac durum, psittaci rostro simillimum, quo cuncta etiam durissima comminuit. Oculos habet (vt Testacea) extrorsum sitos in ea colli parte, ad quam alligantur cirri, qui beneficio naturæ palpebra integi possunt: quo fit vt parui admodum appareant, nec quidquam eorum, preter id quod in ijs est pullum, conspiciatur. Quod autem Vulgus in Polypo caput vocat, id verò interna parte turgidum est, multisq; loculamẽtis concauum, eius nimirum alueo ac fistula. Quodque Polypus in varios colores se commutare dicitur: id quidem à molli eius pelle prouenit, quæ facile glubi potest: cuius colorem nunc album, mox rufum, postea liuidum, mox varijs coloribus distinctum videas. Pronus Polypus oculos ostendit: supinus verò sua loculamenta: qua parte commodè dissectus, magis cartilagi- *Vt i varios colores mutetur.*

B neus sentitur: atque in eius interaneis nescio quid turbinatum videas, quod cordis vel hepatis naturam habere dixeris. Verùm id quidem protinus effluit, & dissoluitur. Quod autem illi veluti cerebrum est, id quidem proportione magis, quàm natura tale esse crediderim. Ab ore gula ei patet oblonga & angusta, in quandam ingluuiem amplissimam producta, cui adhæret ventriculus: à quo intestinum tenue (crassius tamen quàm gula) partem repetit superiorem, & iuxta os sursum tendit. Corneum quiddam vtrinque habet Polypus, in quo eius oua recluduntur: lucida quidem ea & transparentia. Flagella autem ostendit quina, atque interdum sena. Hæc Bellonius. Nos quidem huius generis iconem damus. Captus is est prope Iluam maris mediterranei insulam. longus erat pedes duos: cirris duplici acetabulorum ordine inferna parte insignitis, albis: superna maculis ferrugineis aspersis. capite vario, coloribus pręsertim, rubro, cæruleo & nigro. oculis magnis aurea iride, pupilla nigra. Huius iconem ita expressimus, vt vnica tantùm acetabulorum series conspici possit. In ea quam ponit Rondeletius vtraque conspici potest: similẽ deinceps subiecimus, vti etiam eam quam ponit Zoographus, partem pronam illius quam Rondeletius ponit, repræsentans. Huius autem generis cùm littorales sint & pelagij, littoralem tantùm

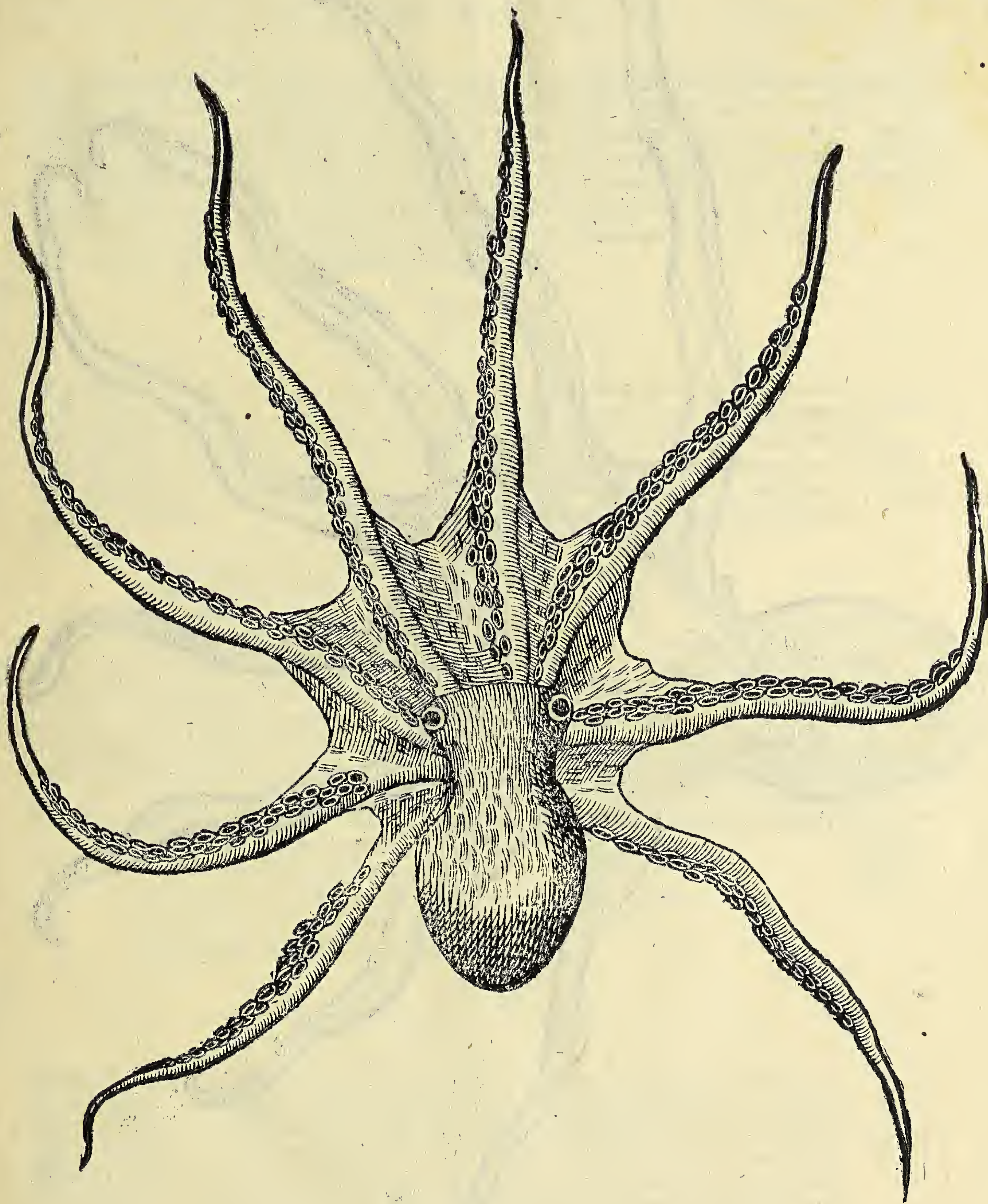
C depinximus: alterius enim pictura non est opus, cùm satis ex præmissa cognosci queat: pelagium enim minorem esse ait Aristoteles, & varium ac cibo ineptum. Notandum autem est, littorales hosce Polypos certam non habere magnitudinem; nam pro ratione ætatis ac loci, magnitudine variant: vt scribit [h] Aelianus inquiens; temporis longinquitate Polypi adeò magni euadunt, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur. Sanè monstrum videtur, non Polypus, de quo Carteiæ capto sic apud Plinium scripsit Trebius Niger. Ostendere, inquit, Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarũ quindecim capax, atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroq; brachio complecti esset, clauarum modo torosas: longas pedum triginta: acetabulis siue caliculis vrnalibus peluium modo, dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo DCC. Hæc Plinius, quem [i] Fulgosus quoque secutus videtur, qui narrans de simili bellua historiam, quam postea referemus, eius caput immensum fuisse tradit, horrendumq; quod Lucius, inquit, Lucullus qui illud inspexit, putauit quindecim amphorarum quę in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram continere, Brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaq; crurum magnæ ollę amplitu- *[h] Li. 13 ca. 6* *[i] Lib. 11*

D dinem complere. Eius autem reliquiæ in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingentarumq; librarum pondus excesserunt. Strabo quoque circa Carteiam talenti pondo reperiri autor est. Non pretermittendum censeo, quod de Polypo septentrionali narrat [k] Olaus Magnus, tanquam à nostris multum discrepante corpore, quamuis natura ac moribus conueniat: In littoribus, inquit, Noruegiæ Polypus siue multipes animal est, fistulam in dorso habens, qua mare trasmittit, eamq; modò in dextram partem, modò in sinistram transfert. Cæterùm per brachia (velut acetabulis dispersis) ac dẽticulatas forcipes, omne quod sibi appropinquat, inuoluit: animal carens sanguine. Quidquid comedit, aggregat in cauernis, vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesq; pisciculos ad ea venatur: testas etiam & crustas cancrorum residuas eijcit. Mutatur color eius ex lapidis colore, cui adhæret, maximè accedente timore ob aspectum congri inimici sui. Habet quatuor pedes medios magnos, & in totum octo. paruum corpus quod pedum magnitudine compensatur: aliosque adumbratos pedes, strictos, qui vix percipi queunt, his se sustentat, mo- *[k] Lib. 21. cap. 21. in epitome.*

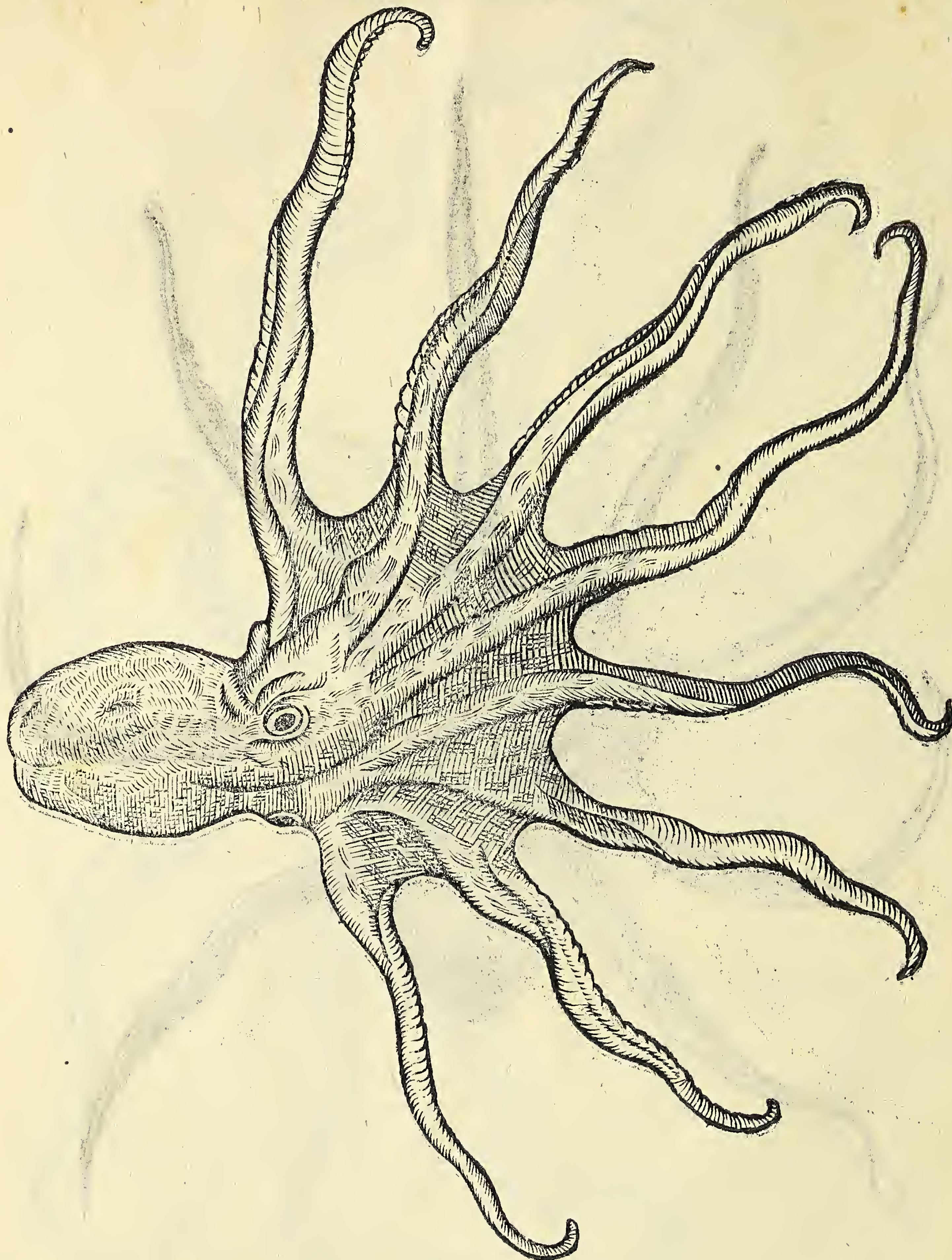
Polypus in quo vna tantùm acetabulorum ſeries exprimitur.

Polypi alia icon cum duplici acetabulorum ordine.

Polypus idem prona parte depictus ex Zoographo.

A uetur,& tuetur,tum etiam apprehendit, quidquid à se fuerit remotum: supinusque adhæret saxis, vt vix amoueri possit, nisi re aliqua fętida admota. Hoc Olaus Magnus, seu mauis autor, qui eum in epitomen redegit.

SENSVS.

ODORANDI facultas summa in Polypis viget, cùm odore escarum allectati capiantur,& maximè olearum, quas in littore prosequuntur, adeò vt cani sagaci ab Oppiano comparentur. Adhærescunt autem ita teste [a] Aristotele rei quam appetunt, vt inde auelli non possint, nisi pulicaria herba admota, cuius odore protinus resilire dicuntur. Gustus quoq; membrum habent molle, carnosumque, vt idem scribit Philosophus. Et sanè " exquisito præditos gustu deprehendo ex aqua dulci, quam simulatque piscator prope " petram effuderit, statim fugiunt, petramque relinquunt. "

Odoratus. [a] Hist. 4. cap. 8. Gustus.

B

LOCVS.

PRIMVM Polypi genus omni ferè in mari frequens est; reliqua verò non item: [a] Aristotele autore in Euripo Pyrrhæo, neque Polypi, neque Bolitenæ, neque alia quædã genera gignuntur. Citat [b] Athenæus Theophrastum in libro de locorum differentijs, circa Hellespontum non generari Polypos, quia frigidius illud mare sit, ac minus salsum: quod vtrumque Polypo noxium. Testatur [c] Oppianus magnos in ponto Euxino haud reperiri hisce versibus.

[a] Hist. 9. c. 37. [b] Lib. 7. [c] Halicut. 1.

Noxia non ponto monstra educantur in isto,
Et parui pisces non quidquam hostile timentes
Securi viuunt vndis, procul Astacus ingens,
Polypodes desunt magni, desuntq; Paguri.

C Sunt, qui hoc mare à Polypo vitari putant, quia sit animal ob imbecillitatem suam frigoris impatiens,& mare ad boream vergens assiduis imbribus ferè sit obnoxium. Saxorum cauernas incolunt teste Bellonio, nec vada apprehendũt, vt scribit [d] Plinius. Littoralis potiùs quàm pelagius videtur Polypus, vt ex Aristotele conijcere licet, quando inquit: Lolligo sola ex Mollibus gaudet alto, vitamque pelagicam agit. In mari Adriatico frequentissimos esse, testis est autor de natura rerum, & reuera ego eos Venetijs sæpè prostare in foro vidi. In exterioribus Carteiæ locis Polypum ad talenti pondus accedere [e] Stabo scribit. Et Archestratus apud [f] Athenæum inquit.

Cur nõ sint in mari Euxino. [d] Lib. 9. capit. 29. [e] Lib. 3. [f] Lib. 7.

Πώλυποι ἔντε Θάσῳ καὶ Καρίᾳ εἰσὶν ἄριστοι
Καὶ Κέρκυρα τρέφει πολλούς, μεγάλους τε τὸ πλῆθος, id est:
In Thaso, & Caria Polypi sunt optimi,
Corcyra magnos etiam alit, numeroque multos.

D

VICTVS.

VORACISSIMVM animal est Polypus, & magnum in ventre habet robur, vt quiduis obuium sine negotio, vt scribit [a] Aelianus, deuoret & conficiat. Iulius Scaliger inter animalia omniuora enumerat, nec immerito. Non solùm enim carnes animalium ferè quorumuis, sed & fructus arborum depascitur: Humanasque imprimis appetit, vt vult autor de natura rerum. Et Trebius Niger apud Plinium tradit ad cõficiendum hominem in aqua nullum hoc atrocius esse animal, luctari complexu atque sorbere,& numeroso suctu detrahere, ac in naufragos vrinantesque impetum facere. Frequentissimum ei cibum esse refert [b] Aristoteles Conchularum carnem, horum autem Conchas cõplexu crinium frangit. Itaque præiacentibus testis cubile eius deprehenditur, vt scribit [c] Plinius. Omnia in domum comportat: dein putamina erosa carne egerit, adnatantesque pisciculos ad ea venatur. Iulides non edit, vti canit † Oppianus, sed Carabos, quos quo astu

[a] Libro 1. var. lect. 1. [b] Hist. 8. capit. 2. [c] Libro 9. cap. 29. † c. 2. Halicut.

Cancris victitant, & Paguris. [d] *De Animal. 1. c. 32.* [e] *Lib. 1. capit. 37. de Animal.* [f] *Lib. 9. Animal. c. 45.* *Olea delectantur.* [g] *Lib. 7.* *Ficis veſci.* [h] *4. Alieut.*

E capiat, vbi de ingenio, & induſtria eius diſceptabitur, agemus. Cancris quoque, & Paguris victitare obſeruauit Bellonius. Viſus eſt, inquit, nobis Polypus in portu Cocyræ nigrę integram horam cum Cancro decertaſſe. [d] Aelianus autor eſt carnes quoque Locuſtarum quandoque exugere, & ſuccum earum exhaurire. [e] Idem ſcribit teſtimonio piſcatorũ eum in terram progredi ad oliuæ germen in littore poſitũ. Et [f] alibi Polypos, inquit, & Oſmylos in ſiccum egreſſos æſtiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus ſubripientes, (ſcandunt enim per truncos, & ramis ſe implicant) ſæpè agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehenſis ſumunt: & pro commiſſo ab eis furto, fructuum dominis ipſos ad epulas adferunt. Ex plantis, inquit [g] Atheneus, olea delectantur. Eius truncum flagellis amplexos ſæpè offendunt. Ficis quoque ad mare natis affixi, & fructum mandentes nunnunquam deprehenduntur, vt Clearchus ſcribit, de ijs quæ in humore degunt. Idem quoque ait eo argumẽto cognoſci Polypos, oleæ amantiſsimos eſſe, quòd ſi oleæ ramum in mare demiſerit, vbi Polypi ſint, ac aliquãtulum detineat, quot voluerit, modico negotio extrahet circa ramos implicitos. [h] Oppianus quoque, quàm ſint oleæ amantiſſimi hiſce verſibus declarat Lippio interprete,

F

Palladijs gaudet ramis fœlicis oliuæ
Polypus, & glaucis folijs (mirabile dictu)
Corripitur, gliſcitq; comas, frondesq; virentes:
Eſt totus lætus ramis, & fronte benigna,
Cum iuxta pontum nigris ſtat ſplendida baccis
Arbor, & expanſis conſurgit littore ramis.
Polypus ad frondes trahitur: ceu per iuga montis
Sæpe canes quærunt veſtigia tecta ferarum,
Atque feras prendunt, dominos ad luſtra trahentes.
Sic virides ramos gliſcit frondentis oliuæ
Polypus, & ſubito ſalſis emergit ab vndis,
Per terram repit ramos vbi nactus oliuæ,
Applaudit trunco lætus, radice ſub ima
Flectitur implicitus, veluti complectitur vlnis
Nutricem nuper venientem paruus alumnus,

G

Inq; ſinus primum puerilia brachia iactat,
Atque cupit niueo connectere brachia collo.
Sic eſt Palladiæ ramis connexus oliuæ
Polypus, & totus lætatur fronde virenti,
Nunc pedibus tentis ramum complectitur illum,
Nunc iſtum, veluti peregrina ex vrbe reuerſus,
Collectos vnà dulces offendit amicos,
Extenſis manibus cupidè complectitur omnes.
Celſa non aliter obrepunt abiete ſontes
Nexu hederæ, & ſurgunt primum radicibus imis,
Et multis nodis longè lateq; per omnes
Tolluntur ramos ad ſumma cacumina tenſæ.
Sic lætus glaucæ ſua brachia nectit oliuæ
Polypus, hunc ſimilem dulci quis dicet amanti.
Poſtquam Palladijs ramis exempta cupido,

H

Expleuitq; animum folijs, ſeu fronde virenti:
Protinus æquoreas obrepit lætus ad vndas.
Talis amor frondis, vel tam furioſa cupido
Hunc capit, & tali piſcator fraude peritus
In medium iactat plumbum quod fronde reuincit
Palladia: & piſcis ramos non temnit oliuæ,
Sed ſociam prendit frondem, nec deſerit vnquam;
In nauem tractus rami non vincla relaxat,
Non odit viridem iam iam moriturus oliuam.

Salſamenta quoque eſſe ex hiſtorijs admirandis, quas infrà inter hiſtorica recenſebimus, fiet manifeſtum. [i] Aelianus tanta auiditate ſcribit piſces, & obuia quæque deuorare, vt ne à proprio quidem genere abſtineant; refertque qui minores retibus incluſi capiuntur, maiorum eſcam fieri. An verò brachia ſua edat tempore penuriæ, rurſumque renaſcantur,

[i] *Hiſt. var. 1. cap. 1.*

A tur, ſumoperè apud ſcriptores antiquos controuerſum inuenio. Athenæus peruetuſtos citat Poetas, qui id affirmaſſe videntur, vt Alceum, qui canit,

Εδω δ' ἐμαυτὸν ὡς Πολόπους; ideſt

Me ipſum, vt Polypus, comedi.

Et paulo pòſt: In penuria inquit cibi aiunt ſeipſos comeſſe. Hoc ſcripſit Comicus Pherecrates in fabula cui titulus eſt Agreſtes, his verbis:

Ενθρύσκοισι (malè legitur in Athenæo θρυσκουσι) καὶ βρακάνοις καὶ στροβήλοις ζῶ.

Οπόταν δ' ἤδη πεινῶσι σφόδρα, ὥσπερ τοὺς Πολύποδας

Νύκτωρ περιτρώγειν ἐντὸς (male etiam ibidem ἐκ τῶν) τοὺς δακτύλους.

Agreſtibus oluſculis & carduis viuere,

Quumq́ vehementer eſurirent, Polyporum inſtar,

Noctu digitos ſuos intus arrodere.

Diphilus in Mercatore,

Πολύπους ἔχων ἁπάσας ὁλομελεῖς τὰς πλεκτάνας

B Ου περιβέβρωκας ἑαυτὸν ἐς ἰ φίλτατα. ideſt:

Polypus omnia hic habet integra brachia:

Seipſum is non circum arroſit o amiciſſima.

Sed & huius rei ante alios [k] Heſiodus non ignobilis poëta meminit. [k] *In Erg.*

Η'ματι χειμερίῳ, ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει,

Εν τ' ἀπύρῳ οἴκῳ, καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι. hoc eſt:

Tempore hyberno, quando exoſſis Polypus ſuum pedem arrodit,

Inque frigida domo & in habitaculis triſtibus.

Oppianus [l] Vrſos ſcribit in terra ſuos pedes lambere ac ſugere, vt Polypos in mari his verſibus. [l] *3. De Venat.*

Τοῖον ὑπαὶ βενθεσσιν ἐν εὐρυπόροιο θαλάσσης

Πουλύποδες σκολιοὶ παρὰ κύμασι μητίσαντο:

Χείματος οἱ μεσάτον κρυεροῦ πνείοντος ἐνιπῇ

Κεύθονται πλαταμῶσιν ἑὰς πλοκαμῖδας ἔδοντες.

Αὐτὰρ ἐπὴν ἔαρ ὑγρὸν ἐύτροφον ἀνθήσειεν

C Ακρέμονες σφισιν ὦκα νέοι πάλιν ἀλδήσκουσι

Καὶ πάλιν εὐπλόκαμοι δολιχὴν πλώουσι θάλασσαν

Gabriel Bouuerius ſic hoſce tranſtulit.

Sic in gurgitibus longè lateq́ profuſis

Intorti faciunt Polypi graſſante rigore

Inque crepidinibus ſe condunt æquoris altî

Et ſatiant ſpiris rodentes dira palati.

At cum ver campis fragrantes reddit honores

Sponte repubeſcunt Polypi ſemeſa flagella

Ac freta peruadunt iiſdem fluctusq́ ſonantes.

Et rurſus alibi, interprete Lippio:

Polypodes gelidanon verrunt æquora bruma,

Formidant rapidas vento impellente procellas,

Et curuis degunt antris, torpentq́ veterno,

Abſumuntque pedes longos vel non ſecus ac ſi

D *Carnes non paſcant proprias, quæ ſæpe renatæ*

Exaturant dominos, Neptunus munera donat,

Fœcundatq́ pedes in pabula grata natantum.

„ His etiam ſubſcribit Aelianus: Polypus, inquit, cùm alijs cibis paſcitur (eſt enim edaciſ-
„ ſimus, ad fraudemq; & inſidias callidiſſimus) tum verò ſua ipſe membra conficit. Nam ſi
„ præda eum deficiat, brachia ſua deuorat: ac ventre ſic ſaturato, inopiam venationis leuat:
„ deinde renaſcitur ei quod deeſt: hoc tanquam promptum prandium ad famem reſtinguen-
„ dam comparante ipſi natura. Et [m] Plutarchus, Polypus, inquit, ſub brumam ſeipſum vo- [m] *Lib. Vtrũ animal &c.*
„ rans corrodensq; deſidet.

„ Εν ἀπύρῳ οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι:

„ Adeo vel piger vel ſtupidus, vel certè vẽtre tam rabido, aut his forſan obnoxius omnibus. Hinc aiunt Iohanni Grammatico Polypo dici κολοβόποδας. Et Proclus in Heſiodum Διὸ καὶ εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ πολύποδες, ἔχοντες κολοβοὺς τοὺς πόδας. Id eſt, propterea maiores Polypi pedibus mutilis deprehenduntur. Sed cur hoc, inquit Maſſarius, veriſimile eſſe

le eſſe non poteſt, vt Polypis interdũ à ſeipſis,& interdum à Congris brachia prærodi con- E
tingat, quando & Cercopithecos deſiderio carnis comedendæ correptos caudam ſibi ro- „
dere videamus? Nam [m] Ariſtoteles,inquit:Quod autem nonnulli aiunt Polypum ſeip- „
ſum comeſſe falſum eſt; ſed aliqui ſua brachia corroſa habẽt à Congris.[n] Plutarchus quo- „
que falſum id eſſe ſcribit. Et [o] Athenæus,à Congris,inquit, perſequẽtibus,& infeſtis eius ſic pedes lacerantur.Quapropter malè Proclus commentator in Heſiodum à Paguris eos exedi citat ex Ariſtotele.Præciſa brachia renaſci,vt lacertis caudã,autor eſt Plinius. Non prætereundum Eledonem quibuſdã dici ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipſa ſe rodat. Sed alij pleriq; de Polypo ſimpliciter,non de Eledona ſpecie eius priuatim hoc tradunt. Græci quoque Polypum αὐτόφαγον nominant teſte Dalechampio, in ſuis ad [p] Plinium annotationibus.

[m] Hiſt.8.capit.2.
[n] Lib.de ſoler. animal.
[o] Lib.7.
[p] Lib.9.capit.29.

GRESSVS. NATATIO.

Exitus in ſiccum.
[a] Lib.7.
[b] Lib.9.capit. 29.
[c] Lib.9.capit.19.
[d] Exerc.218
[e] Lib. Halieut. 1.

NON deſunt,qui Polypum in terram deſcendere tradant. Ariſtoteles in F
primis,Mollium,inquit,vnus Polypus(crura enim ei quàm cęteris lõgiuſ- „
cula,& gradiẽdi facultate prædita ſunt) exit in ſiccum, graditur per aſpe- „
riora,vitat leuia.Idem ex eo [a] Athenæus:In ſiccum,inquit,exire nonnunquam viſi ſunt,aſperis præcipuè locis:læues enim odere. Et [b] Plinius: ſoli,inquit,Mollium in ſiccum exeunt duntaxat(Ariſtoteles μάλιστα) aſpe- „
rum,leuitatem odere.Idem [c] alibi.Exeunt in terram,& qui marini mures vocãtur,& Po- „
lypi,& Murænæ.Quæ proculdubio ex Theophraſto tranſcripſit Plinius,nimirum ex eius libro,qui de ijs, qui in ſicco verſantur,inſcribitur, hodieque περὶ ἰχθύων, hoc eſt de piſcibus. Polypo,inquit [d] Iulius Scaliger,pedes ſunt vix hac appellatione digni. ita enim in ſolido ſub aquis ingreditur,vt humoris beneficio ſuſpenſus fluctuet. In ſicco ambulatio cùm pulſu,& tractu fiat,alterum ſolum eſt in Polypi motu; qui neque greſſio,neq; reptio eſt,tractus ſcilicet,acetabulis enim iactis procul,vt cuique applicuit,id apprehenſum tenet:tum brachiorum contractione corpus admouet. ita ſubuehit ſeſe in eam partem,cui adhæſerit.Natat teſte Ariſtotele,& pinnis,& pedibus: βαδίζει,inquit; δὲ τὰ τῶν ἑκατέρων, (ſcilicet πτερυγίων καὶ ποδῶν) ἄσπερ Πολύπους. ex eodem pinnulam alueum ambien- G
tem minimam, minimeque conſpicuam eſſe probaui ſuperiùs: Plinius tamen pinnas ei prorſus negat,quòd pedes vicem pinnarum ei prẽſtent. [e] Oppianus.

Piſces æquoreis alij voluuntur in vndis:
Polypodes multis ſparſi per membra flagellis.

Natat obliquus,inquit Ariſtoteles,pedes in eam porrigens partem,quod capitis nomi- „
ne appellatum eſt. Atque ita efficitur,vt cùm natat, proſpiciat in aduerſum: (nam oculi „
ſuprà ſunt conſtituti,) & os habeat ex aduerſo.caput illud Polypis quamdiù viuunt, præ „
durum,& quaſi inflatum eſt.Quæ ſic ex eo repetijt Plinius:Natant obliqui in caput,quod „
prædurum eſt ſuflatione viuentibus. „

RESPIRATIO.

[a] Libro de reſp.
[b] Lib.7.

POLIPODES piſces ſcribit autor libri de vtilitate reſpirationis Gale- H
no adſcripti, nutriri aëre externo influente perporos; nõ aliter quàm cætera exanguia,in quibus modicus eſt calor. [a] Ariſtoteles aquã per cauum eos reſpuere ait, quod ſupra eam partẽ ſidit,quam nomine capitis proſequimur. Theofraſtum laudat [b] Athenæus ſcribentem in libello de ijs, quæ in ſicco degunt,reſpirationis gratia ſiue ad temperandũ calorem internũ omnibus viuentibus ἔμφυτον, aquã maris non admittere,οὐ δέχεσθαι τὴν θάλατταν Sanè liber hic Theofraſti,quamuis non extet integer, ſupereſt tamen integra adhuc illius ſententia hæc,quam paulò pluribus lubet verbis deſcribere: eſt enim locus eximius: cum ſic vertit Iſaacus Caſaubonus.Illud,inquit, mirum,an poſſit vllũ animal partibus iiſdem „
inſtrumentalibus,modò aërem trahere;modò aquam recipere. magis tamen fortaſſe mi- „
rabile,ſi modò quidem aër ſit aptus,& congruens ad refrigerationem(aut quidquid eſt id „
quod reſpirationem confert)modò verò aqua: ambo namque ſimul admitti non queunt. „
De Polypis minus mirum:quia illi maris aquam nõ recipiunt. Quocirca parum ſe in Ari- „

A ſtotelis & Theophraſti philoſophia verſatum prodit interpres Athenæi, qui locũ Athenæi & Theophraſti tam abſurdè accepit, vt vbi inquit Athenęus, ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν ἐν τῷ ξηρῷ διατριβόντων ζώων, ἐκδέχεσθαι φησὶ τοὺς Πολύποδας τὴν θάλατταν, verterit: Idẽ libro de ijs quæ in ſicco verſantur, ſcriptũ reliquit, è mari Polypos egredi. Zoographus putat Polypos mare nõ recipere refrigerationis gratia, vt ſuis branchijs piſces: ſed dũ cibũ capiunt, obiter admittere; idemq; mox per fiſtulam, vt Cete reddere. Quæ ſanè ſentẽtia ab Ariſtotelis placitis non abhorret, in quibus ſic ſcriptum reperio. „ Fiſtulam ante alueum poſitam ſupra „ brachia gerit cauam, qua mare tranſmittit, quantum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid „ ore capit. quæ ſic tradit Plinius. Eſt Polypis fiſtula in dorſo, qua tranſmittunt mare.

CAPIENDI RATIO.

FACILIS eſt eorum captura. Nam vel ſtrepitu audito, vel piſcatore viſo, minimè cedunt, aut fuga ſibi conſulunt, vt reliqui faciunt piſces, ſed aut B ſaxis quę in promptu fuerint, ſe applicant, aut captantis manum apprehendunt, & cruribus ſe alligant. Eſt nihilominus capiendi quædam inuenta ratio, cum captu difficilem eſſe dicat [a] Antonius Liberalis, quod ſe ijs quibus adhæſerit locis, aſſimilet, atque colorem ſoli ſuprà quod fertur, æmuletur, vt ab eo diſcerni nequeat. Oliuæ germina quæ ab ijs amari diximus ſuperiùs, piſcatores colligant, vt ſcribit Oppianus, in faſcẽ, plumboq; in medium indito, à nauicula trahunt: quem ſtatim amplexus aliquis Polypus, hæret, neque remittit, ne in nauim quidem pertractus. Tarentinus ceu eſcam ad Polypos capiendos tenues Mormures circa robuſtum quid vinculo deligari ſcribit, item Vocarim & Aradas. Polypus, inquit, autor de Natura rerum, cornu cerui, vel ſtoracis (ſtyracis) ſicci ſuffitu deluditur & deprehenditur; quia diligit eum, & ob hoc intrat vaſa (naſſas) venantium. Idem Tarentinus pro Polypis & Sepijs capiendis ex ſalis hammoniaci drachmis ſex, butyri caprilli drachmis octo, optimè leuigatis molle collyrium facit, quo aut funes ipſos, aut validas vittas inũgit, piſces ſiquidem peredentes haud facile diuellentur: tu verò adſtans extrahito, inijcitoq; in ſcaphã Carabos, Buccinas, Purpuras, & alios quicunque fuerint piſces. Bellonius eſca captos facilè C in ſublime efferri teſtatur: ſed vbi extracti extra aquam, aërem ſenſerint, mox elabi. Quamobrem veteratores Polypos antiqui vocarunt. [b] Teſte eodem Perenſes piſcatores eos retibus capiunt in Propontide, vt alios piſces: captorum autem brachia diducunt & explicant, dentibusq; eorum roſtrum confringunt: niſi enim occiderent, è cymba effugerent. Sed quia quandoque petris tam firmiter adhæreſcunt, vt vix auelli queant, cunila admouenda eſt: ita enim protinus reſilient, inquit Plinius. Simocatus ait Piſcatores Polypum petris tenaciter adhærentem, dulci aqua perfundere, & facile auellere: [c] Athenæus verò, ſi quis ante cubilia ſalem aſperſerit eos ſtatim egredi: à Cancri chelis retentos admoto ipſis gramine liberari [d] Gaudentius Merula. Facile autem eorum ſeminæ capiuntur à partu teſte [e] Athenæo, & mares à coitu, vti Oppiano placet. Languidi enim tunc ſunt & imbecilles.

[a] Li. mirab. par.

[b] Obſer. lib. 1. cap. 74.

[c] Lib. 7.

[d] Lib. 3. memor.

[e] Lib. 7.

NIDVS SEV CVBILE.

D POLYPI, habitaculum θαλάμην vocant Homerus, Athenæus & Aelianus: Latini quidam nidum, alij rectiùs cubile transferunt, hoc enim ſibi ſtruit Polypus, non ſolùm pariturus, ſed aliàs etiam, vt putat Zoographus. „ Conchas tenuiores ſcabraſq; efficere circum ſe, velut loricam „ duram, eamq; modo ampliorem, quo ipſi ſunt ampliores, atque de ea „ quaſi latibulo aut caſula quadam prodire aiunt, inquit, Philoſophus. „ Et alibi: Conchulis maximè extringentes caruncụlas veſcuntur; vnde fit vt eorum cubilia „ cognoſcant, qui venantur congerie teſtarum. Idem ex Philoſopho ſcripſit [a] Athenæus. Cùm æſtu maris Vlyſſes in littus abreptus eſſet ait Homerus, eius cutem ſic laceratam fuiſſe à ſcopulo,

E Conchis conſtruunt nidum.

[a] Lib. 7.

Ὡς δ' ὅτε πουλύποδος θαλάμης ἐξελκομένοιο
Πρὸς κοτυληδονόφιν πυκιναὶ λάϊγγες ἔχονται, id eſt
Sicut Polypodis è ſuo domicilio extracti
Acetabulis multi lapilli adhæreſcunt.

Vbi

Vbi Spondanus ait Homerum hæc de Polypo in ſiccum exeunte ſcribere, quòd dicat A
Ariſtoteles cubile ſuum ex Conchis tenuioribus ſcabriſq; eſſe conſtructum. Verùm per
λάϊγγες. λάϊγγες intelligi poſſe puto, non ſolùm lapillos, ſed & tenuia fragmenta teſtarum, ac ſimilia aſpera quæuis, ex quibus ſuum cubile conſtruit Polypus. Albertus Magnus neſcio quid ſuper hac re ſomniet, inquiens nidum conſtruere è lignis, inque eo parere.

SEXVS.

[a] Hiſtor. 5. cap. 12. [b] Hiſtor. 5. cap. 6. [c] Lib. 7.

DOCET [a] Ariſtoteles diſcrepare Polypum marem à femina, eò quòd capite eſt productiore, & quod genitale piſcatores appellant, albidum brachio continet. Nam [b] antea hæc ſcripſerat: Marem nonnulli aiunt gerere quod genitalis ſpeciem referat ſuo brachio, in quo duo ampliſſima acetabula habentur. Neruo id quaſi conſtare porrectum ad medium vſque brachium confirmant, totumq; nari feminæ annecti. [c] Athenæus non auſus eſt hanc partem vocare genitale, ſed genitali eſſe ſimile, hunc Philoſophi locum ſecutus. Nam quamuis ſuperius vocet αἰδοῖον, id eſt genitale, loquitur tamen ex piſcatorũ ſententia, ex quorum opinione & hæc tradit alibi, Brachio, inquit, vltimo (quod & acutius, & ſolum albicans eſt, & parte ſui extrema bifurcatum, dorſoque annexum) in coitu vtitur. Hunc Polypi pedem (ni fallor, inquit VVotonus) Plinius caudam vocat libro nono: Cauda, inquit, quę eſt biſulca & acuta, in coitu vtitur. Alibi Ariſtoteles aliam ponit ſexus vtriuſque differentiam, quæ nunquid omnibus conueniat Mollibus, an verò Polypis tantùm peculiariter, difficile eſt ex ipſo cognoſcere: Nam cùm quomodo Mollia atramentum effundant, quidq; ſingula per dorſum in prona corporis parte ſolidi contineāt, oſtendiſſet, Polypumq; nihil eiuſmodi duri ac ſolidi continere, hæc verba ſubnectit. Differunt feminæ à maribus, quia in mare meatus ille ſubditus gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idque ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur. In femina duplex idem illud, ſupraq; habetur. Vtroq; tamen in ſexu corpuſcula quædam rubentia parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur. B

COITVS, PARTVS, INCVBATIO. C

[a] Hiſtor. 5. cap. 12. [b] Lib. 7. [c] Lib. 7. [d] 5. Hiſtor. cap. 12. [e] Hiſtor. 5. c. 6. de gen. 1. cap. 15.

CVM latent, latent autem circiter duos menſes, vt teſtes ſunt [a] Ariſtoteles & [b] Athenæus (quanquam Plinius Polypos, binis menſibus condi velit) idq; hyeme, tunc coire ſcripſit ex Ariſtotele [c] Athenæus, numeroſaq; prole fœcundos eſſe. Locus autem [d] Ariſtotelis hic eſt. Polypus, hyberno tempore coit, verno parit. [e] Eodemq; teſte Mollia vt Polypi, Sepiæ, Lolligines modo eodem omnia coeunt. oribus enim inuicem admotis, complexuq; mutuo brachiorum libidinem explent. Ergo Polypis coitus cum alter capite vulgo appellato in terram verſo, nitibundoq; explicat, porrigitq; ſua brachia, alter ſuperuenit, paſſisque brachijs ſingulis ad ſingula ſubiacentis acetabulorum conceptu mutuo adhæreſcit. Marem etiam nonnulli aiunt gerere quod genitalis ſpeciem refert ſuo brachio, in quo duo ampliſſima acetabula habentur, neruo id quaſi conſtare porrectum, ad medium vſque brachium confirmant, totumq; nari feminæ annecti. Quod ſic tranſcripſit D
[f] Lib. 9. c. 51 [f] Plinius. Polypi (nempe ſuperueniunt) crine vno feminæ naribus annexo. ad quæ verba notat Dalechampius, Plinium apud Ariſtotelem legiſſe μυκτῆρι pro φυσητῆρι, huncq; Gazam eſſe ſecutum, quando, inquit, crine vno fiſtulæ adnexo. Et paulò infra idem Plinius: ſed Polypi in terram verſo capite coëunt. Quod enim vltimi brachij parte extrema bifurcata, quam putant VVottonus & Saluianus caudam biſulcam à Plinio appellari, in coitu vtatur, falſum eſſe ſcripſit [g] Ariſtoteles, inquiens: Meatus ille interior idem excrementi & Vuluæ eſt, tum in Mollibus, tum in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum emittant, idq; parte corporis ſupina, qua putamen diſtat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum femina copulatur. Nam ſi mas, ſiue ſemen ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam mittat, admoueri ad meatum Vulualem neceſſe eſt. Crinis verò inſertio maris Polypi per fiſtulam, qua piſcatores crine coire Polypos aiunt,

[g] De gen. ani. 1. c. 15

complexus

A complexus gratia fit: non quasi instrumẽtum id sit vtile ad generationẽ: etenim extra meatum corpusq; est. Hæc ille; cui quoque subscribit Rondeletius. Cùm enim ex Aristotele dixisset brachio vno, quod pudendi speciem referat & in quo duo sunt acetabula coire
„ quorundam sententia, hæc subdit verba. Sed hæc, inquit, somnia esse anatome certò demonstrat. Mihi sæpius Polypos dissecanti, nunquam visa sunt acetabula ista maiora in vno brachio quàm in alio, præterquam primo & maximo Polyporum genere, in quo non duo in vno brachio, sed quatuor in quatuor brachijs acetabula præ cæteris omnibus maxima comperias, in alijs generibus minimè. Quod si semen (per) hæc emitteretur, necesse foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum: fœminam quoq; eodem meatu semen excipere, ouaq; edere: quæ fieri non posse fatebuntur omnes qui Polypos viderunt: & ouorum in inferiori alui loco situs necessariò conuincit alio quàm brachij acetabulo oua edi. Quocirca mihi vera eorum videtur sententia, qui fistula parere affirmarunt. Hæc Rondeletius. Eos autem fistula parere, Aristotelis & Athenæi quoque fuit opinio. [h] is enim loquens de omnibus mollibus: Pariunt, inquit, ea corporis sui parte quę fistula B dicitur. Et eum secutus [i] Athenæus: fistula, inquit, quæ corporis meatus est oua racematim pariunt. [k] Plinius tamen ore eos parere scribit. Longo tempore coitum absoluũt, vt idem ex Philosopho tradit, adfertque rationem: quia, inquit, sanguinis sunt expertes. Pariunt autem oua, de quibus multa [l] Philosophus. Ouum, inquit, veluti cirrum edit fructui populi albę simile. Perquam fœcũdum hoc animal est. Nam de eo, quod ediderit, copia innumera prouenit. [m] Et rursus. Ouum Polypi vnum incomptum foris, & grande, intus humorem candicantem concolorem totum, atque æquabilem continens. Tanta est eius oui vbertas, vt vas impleat amplius capite Polypi ipsius. Rationem quoque alibi reddit, cur eiusmodi ouum sit simplex. Ouum, inquit, maximè indiscretum est in Polypis, ut simplex esse videatur: cuius rei causa est forma corporis, quæ similis vndique est. [n] Et rursus: Polyporum, ouum simplex est. causa est forma eorum vteri, quæ specie rotunda congloba taque est: fissio enim eius iam repleti incerta est. Quale autem ouum edat, quo loco, & quo tempore ex eo fętus excludatur, quantaque sit eius oui fœcunditas, [o] alibi pluribus sic docet. Mollia copulatione, & venereo coitu, ouum concipiunt candidum, quod indies arenidum (arenidum legunt alij quod est cute, & testa dura obtectum) quale illud crustati C generis euadit. Edit Polypus suum ouum; vel in cubilibus, vel in figulino, vel in aliquo alio cauo, simile labruscæ florentis racemulis, (βοτρυδὸν, racematim cohærens) aut fructui populi albæ, vt iam dictum est. Pendent vtique per cubile oua tanta fœcunditate, vt collectis vas impleatur longè amplius, quàm caput sit, quo continebantur. Polyporum itaque ouis diebus quinquaginta maximè ruptis, Polypuli modo Araneorum perquam multi exserpunt, quorum natura sigillatim nondum conspicua est, quanquam forma satis tota apparet: sed ob exiguitatem, imbecillitatemque copia interit. Iam nonnulli adeò spectantur exigui, vt nulla partium constent distinctione, quamuis ad tactum moueantur. Quæ ferè cuncta sic interpretatus est [p] Plinius. Polypi vere pariunt oua tortili vibrata (melius similata in castigato codice legitur, vt notat Saluianus) pampino tanta fœcũditate, vt multitudinem ouorum cuncti recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt. Autor de Natura rerum, itemque Albertus Magnus in nido ex surculis, & lignis cõstructo spargere oua sibi cohęrentia tradunt. Ait insuper Aristoteles, oua iam absoluta ab eis foueri, nec ad pastum interim prodire. [q] Et alio in loco, Polypus fęmina, inquit, modo incubat ouis, modo in ore sui D cubilis assidens brachium super ouis exporrectum tenet. Quod sic transcripsit [r] Plinius: Polypus fœmina modo in ouis sedet, modo cauernam, cancellato brachiorum implexu claudit. Eadem quoque habet [s] Athæneus: Fœmina verò, inquit, nunc oua corpore fouet, nunc ostio cubilis assidens super ea brachia porrigit.

[h] Histor. 5. cap 6.
[i] Lib. 7.
[k] Lib. 9 ca. 51.
[l] Histor. 5. cap 12.
[m] Hist. 4. cap. 1.
[n] De gen. 3. cap. 8.
[o] Histor. 5. cap. 18.
[p] Lib. 9. ca. 51.
Incubatio.
[q] Histor. 5. cap. 18.
[r] Lib. 9. ca. 51.
[s] Lib. 7.

ÆTAS.

QVAMVIS in centum partes dissectus Polypus viuat, vt plurima exanguia, pręsertim insecta, tamen breue ipsi æuum natura concessit. biennium enim vix egreditur, vt testatum reliquit [a] Aristoteles, his verbis: Genus inquit, Polyporum magna ex parte biennio viuere non potest: sua enim natura tabi obnoxium est. Cuius rei inditium cum pressus Polypus aliquid subinde humoris emittat, demumq; absumatur totus; quod fęminis à partu potissimum incidit. Stupent enim fęminæ, vt neque vndis iactatæ sentiant, & manu vri-

[a] Lib. 9. Histor. cap.

nu vrinantis de facili capiantur. Sordeſcunt etiam, nec prçterea aſſidendo venari poſſunt. E
Mares verò alueo tument, & in mucorem lenteſcunt. Indicium, ne bimatum compleant, „
eſſe videtur, quòd ab ortu eorum, qui æſtate fit, ad autumnum non facilè grandem Poly- „
pum videris, cùm paulò ante id tempus prægrandes ſpectentur. A partu ita ſeneſcere de- „
bilitariq; tam marem, quàm fœminam ferunt, vt vel à piſciculis deuorentur, & facile à „
ſuis detrahantur cubilibus, cùm antea nil tale ijs vſu eueniat: tum verò paruos, nouelloſq; „
quamuis recens natos, tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant: quinimo validiores eſſe, „
quàm grandes confirmãt. Hactenus ille, quem ſecutus [b] Plinius, Polypi, inquit, binis men- „
ſibus conduntur. Vltra bimatum non viuunt. Pereunt autem tabe ſemper: fęminæ cele- „
riùs, & ferè à partu. Athenæus ὁ Πολύπους, inquit, συντηκτικός ἐστι, ex Ariſtotele. συντη-
κτικὸς autem dicitur in liquorem ſolubilis. habet enim patibilem qualitatem τοῦ συντή-
κεσθαι. Plinius tamen Polyporum συντήξιν tabẽ appellauit, quẽ Gaza etiam eſt ſecutus. [c]
Aelianus autem tam breuis huius vitæ rationem profert, libidinem ſcilicet in maribus ac
nimiam ſalacitatem, in fæminis verò partum frequentem. Inquit enim: Ex piſcibus libidi- „
noſiſſimum Polypum, eatenus flagrãti veneris cupiditate incendi ferunt, dùm & omnibus „
corporis viribus exhauſtis debilitatus, & ad natandum & cibaria inquirenda tantoperè in- B
firmus factus fuerit; vt poſtea alijs præda efficiatur. Tùm enim paruuli piſciculi (tum can- „
celli) tum cancri ipſum exedunt & conficiunt. Quamobrem eum non amplius anno vi- „
uere dicunt, fœminamq; etiam propter crebros partus ocyus conſumi. Hæc ſanè ab Op- „
piano tranſcripta videntur, qui ſic cecinit Laurentio Lippio interprete.

[b] Libro 9. cap. 30.
[c] Lib. 6. de Animal. capit. 38.

Exitium & triſtes tedas commiſcet in vnum
Polypus, & miſeram vitam cum ſpermate fundit.
Non coitu ceſſat, donec deliquerit artus
Robur, & abſumptæ fuerint in corpore vires,
Atque ipſe in fulua iaceat proſtratus arena
Seminecem ſicca lacerant tellure iacentem
Carcenades miſeræ, & Cancri, multiq; natantes,
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat.
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.
Sic perit in coitu piſcis, ſic lumina claudit. F
At ratione pari torquetur fœmina partu,
Extremumq; diem claudit, fœtumq; reſoluit,
Non oua vt piſces alij ſemota recluſo
Ventre edit, magno partus cruciata dolore
Iuncta racematim gignit, quæ vulſa meatus
Forte per anguſtos veniunt, perimuntq; parentem,
Non annum excedunt, tedis moriuntur in ipſis
Cum triſti veniunt crudelia funera partu.

MORES. INGENIVM. SAGACITAS.

ATHENÆVS [a] Polypum ἀνόητον, [b] Plinius brutum vocat, quaſi ra-
tionis expertem, quòd ad manum hominis adnatet, nec perſequentẽ ve- G
nantemuè refugiat. Eſt nihilominus in re familiari callidus, ac ſapiens.
Omnia enim in domum comportat [c] teſte eodem, dein putamina eroſa
carne egerit, adnatãteſque ad ea piſciculos venatur. Eadem ferè [d] ſic Ari
ſtoteles: Polypus fatuus quidem eſt, cùm ad manum demiſſum hominis „
accedat, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat, „
cùmque conſumpſerit quantum vtile ſit, abigit teſtas, & cancrorum cruſtas, & putamina „
Conchularum, & ſpinas piſciculorum. & paulò pòſt, Conchas, inquit, tenuiores, ſcabraſ- „
que efficere circum ſe, velut loricam duram, quamque eo ampliorem, quò ipſæ ſunt am- „
pliores, atq; de ea quaſi de latibulo, aut caſula prodire aiunt. Vnde [e] Antigonus, Polypũ
(inquit) alimenta reponere ait Ariſtoteles in ſuas cauernas, & conſumptis quæ vſui erãt,
inutilia reijcere, piſciculoſq; ad eiecta cõuenientes captare. Cõchas quomodo diſcundet,
& earum

[a] Libro 7.
[b] Lib. 9. capit. 29.
[c] Lib. 9. capit. 29.
[d] Lib. Hiſt. 9. cap. 37.
[e] Mirabil. narrat.

A neet,& earum carnes depaſcatur,audi ex [f] Plinio: Non ſunt, inquit,prætereunda & Lucio [f] *Lib.9.cap.*
,, Lucullo proconſule Bæticæ comperta de Polypis, quæ Trebuis Niger è comitibus eius 30.
,, prodidit,auidiſſimos eſſe Concharum;illas ad tactum comprimi,præcidentes brachia eo-
,, rum, vltroq; eſcam ex prædante capere. Carent Conchæ viſu, omniq; ſenſu alio, quàm
,, cibi & periculi. Inſidiantur ergò Polypi apertis: impoſitoq; lapillo extra corpus, ne pal-
,, pitatu eijciatur,ita ſecuri graſſantur,extrahuntq; carnes:illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra di-
,, ſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſſimis quoque eſt. [g] Hactenus Plinius. Ariſtote- [g] *Lib.9.cap.*
les ait Conchulas ab eo complexu crinium frangi, tantum ipſi ineſſe roboris mirum,æquè 30.
atque ea ſolertia,qua eum vti ſcribit Plinius,cùm Conchas venatur. Facilius tamen,quod
ſcribit Ariſtoteles, crediderim. quippe qui teſtetur alibi omnes Polypi partes omniaque
membra robuſtiſſima eſſe excepta ceruice. tangere item ac tenere brachijs ſupinis, mem-
branamq; his interiectam totam extendere.in arenam tamen elapſo,facultatem apprehen-
dendi retinendiq; nullam eſſe. autorq; eſt Maſſarius comprehenſum hominem in terram
deijcere. In hunc autem modum inſidias piſcibus molitur vt ſcribit [h] Aelianus. ſub ſaxa [h] *Li.1.Var.*
ſubtectus deſidet,& in harum colorem ſe mutat, vt ſaxum eſſe videatur piſces ad eum tan- *hiſt.*
B quam ad ſaxum adnatantes,incautos ſic brachijs ſuis tanquam retibus capit. Id teſtatur [i] [i] *Hiſtor. 9*
,, Philoſophus hiſce verbis: Sui mutatione coloris venatur piſces, trahit enim ſibi colorem *cap.37.*
,, ſimilem, ijs quibus appropinquarit ſaxis:quod etiam cùm metuerit, facit. Et [k] Plinius;co- [k] *Li.9 c 29*
,, lorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, & maximè in metu. Eadem cecinit [l] Oppia- [l] *Hal.lib.2*
nus his verſibus, interprete Lippio.

Polypodon fraudes populos vulgantur in omnes,
Qui ſimilem petræ magnum flectuntur in orbem:
Nexibus & ſpiris hominem piſcemq; rapacem
Sic ſubterfugiunt aſtu, vitamq; tuentur.
Si paruos videant piſces prædamq; minorem,
Rurſus & in piſcis formam vertuntur, & arte
Perquirunt victum funeſtaq; fata repellunt.

Canit quoque hæc [m] Ouidius, docens vnà quàm cautè piſcatores venanteſq; illudat, cir- [m] *In frag.*
cumrodens hamum quo ipſum venari cupiunt,& expuens. ait enim. *de piſc.*

Quam cautè hamum circum rodat.

At contra ſcopulis crinali corpore ſegnis
C *Polypus hæret, & hac eludit retia fraude.*
Et ſub lege loci ſumit mutatq; colorem,
Semper ei ſimilis quem contigit; atque vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit: hic quoque fallit
Elato calamo, cùm demum emerſus in auras
Brachia diſſoluit,populatumq; expuit hamum.

Quæ ex eodem poëta ſic notauit Plinius: Polypum, inquit, hamos appetere, brachijſque
complecti,non morſu nec prius dimittere, quàm eſcam circumroſerit, aut harundine le-
uatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit. Hunc fortè Plinij locum ſecutus [n] [n] *Li.12.c.9*
Iſidorus Polypus, inquit,id eſt multipes,plurimos enim nexus habet. iſte ingenioſus ha-
mum appetens brachijs cōplectitur non morſu, nec prius dimittit quàm hamum circum-
roſerit. Cæterùm vt ad coloris mutationem reuertamur: de hoc inter ſe non conueniunt
autores. Sunt enim qui in omnem ſe colorem mutare affirment, excepto albo. Sunt qui Coloris mutatio.
petris quibuſuis ſe aſſimilare dicant, vti Theognis & Phocillides, nec non & [o] Ion apud [o] *Lib. 7.*
Athenæum,in Phœnice tragœdia ſic inquiens:

D *Καὶ τὸν πετρᾶιον πλεκτάναις ἀναίμοσι*
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύπουν χρόος,

Quæ ſic vertit Dalechampius.

Saxatilemq; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Ibidem in vulgatis editionibus ſcriptum inuenio Polypum petroſis locis tātùm ſe aſſimi-
lare ex Theophraſti libro,qui inſcribitur de ijs qui colorem mutant. Θεόφραςος δὲ inquit,
ἐν τῷ περὶ τῶν μεταβαλλόντων τὰς χροάς, τὸν πολύποδα φησὶ τοῖς πετρώδεσι μάλιςα
μόνοις συνεξομοιοῦσθαι. Vbi Dalechampius vocem πετρώδεσι aufert, ſic hunc locum ex- Atheneus
ponens: Theophraſtus libro de ijs quæ colorem mutant, ſcribit Polypum ijs locis fieri ſi- correctus.
milem quibus ſe admouerit. Quam Dalechampij lectionem improbat Iſaacus Caſaubo-
nus,verius eſſe inquiens aliquid deeſſe quàm ſupereſſe; indeq; in quibuſdā libris lacunę
notā poſitū,& ſic legendum cenſet,τοῖς πετρώδεσι μάλιςα ἢ μόνοις τόποις συνεξομοιοῦσθαι.

hoc eſt ſaxoſis maximè, aut ſolis locis aſſimilari, ſed hæc quoque lectio præterquam quòd falſa ſit, duriuſcula mihi viſa eſt. quare lego, τοῖς πετρώδεσι μάλιστα τόποις ἐξομοιοῦσθαι. Non enim Polypi ſaxoſis tantummodo locis ſe ſimiles faciunt, vti prædictæ lectiones docere videntur, itemque autores, quos ſuprà enumeraui, ſed alijs etiam rebus, quib. adhæſerint, maximè tamen ſaxoſis. Nam Antigonus inquit in mirabilibus narrationibus, colorem non ſolùm imitari lapidum, ſed & aliarum rerum, quibus appropinquauerint: & eodem in libro alibi colorem ſoli, ſupra quod fertur, æmulari tradit. & Iulius Scaliger [p] cũ arenæ colore ſimilem facere canit hiſce verſibus: E

[p] *In Athæ.*

Et concoleres rupibus, ſaburriſq;
Cirris doloſi Polypi anchoræ ritu
Salacioſo, & turbido in freto freti.

Quapropter cùm Plutarchus, Oppianus, & Aelianus dicunt eum ſe in talem mutare colorem, quali ſaxum eſt ad quod accedit, nõ inficiantur alijs præterea rebus aſſimulari poſſe. ſed cùm plerunque circa ſaxa verſetur, indifferenter ſaxum, pro alia quauis re, in cuius colorem ſe mutare ſolet, vſurparunt. Cur autem colorem mutet inter problemata à nobis quàm exactiſſimè dicetur. Interim quo aſtu venetur, occidatque cruſtacea, præſertim Carabos, qui alijs quàm Conchæ, ſunt armis præditi, dicemus: qua in re ſubſequentes hi Oppiani verſus, nobis quàm pleniſſimè ſatisfacient. Canit igitur eodem interprete Lippio. F

Cruſtacea quo aſtu venetur.

Et fortem, & celerem duris, & Carabon armis
Polypus occidit, quamuis ſit robore multò
Inferior: curua ſpectat ſub caute quietum,
In dorſum irrumpit, ſinuataq; vincula nectens
Comprimit, & longis ex omni parte flagellis
Obſtruit, & pedibus paſſis ſpiracula ſumma,
Nec ſpirare poteſt, nec miſſos pectore rurſus
Accipere aërios flatus (à piſcibus vſque
Alterno trahitur, flatuq; remittitur aer)
Carabus oppreſſus liquidis nunc fluctuat vndis.
Sæpè reluctatur, nunc petra illius opaca,
Immotuſq; manet, nec tanto marte duellum
Detractat. fulua moriens procumbit arena. G
Et veluti paruus infans circum vbera caræ
Nutricis, lac dulce trahit, ſic Polypus vtre
De curuo ſorbet carnes, & mergit in aluum.

Iam verò à Polypo matrem confici, vbi natus eſt, autor eſt [q] Pierius Valerianus; nullũ tamen citat autorem. Fieri hoc ea ratione poteſt, quatenus poſt partum, qui numeroſus eſſe ſolet, moritur mater: quo tempore fit eſca ſuis Polypodijs.

Matrẽ conficit.
[q] *Lib. 14. hieroglyp.*

ANTIPATHIA.

INNATVM eſt Polypis odium cum Locuſta, ſiue Carabo, Cammaro, & Aſtaco, item Congro, & Murena: quorum quædam, quin pleraque ſuperant, & à quibuſdam ſuperantur. Polypi, inquit, [a] Ariſtoteles Locuſtas vincunt: atque adeò, vt ſi iiſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypũ, præ metu moriatur. Quæ ſic notat [b] Plinius: Polypum, in tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Et [c] Aelianus: Tam vehementer, inquit, Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno, & eodem reti ambo comprehendantur, hæc continuò moriatur. [d] Idem repetit ferè alibi, ſimulque aſtũ, quo Locuſtã ſuperat, exponit his verbis. Locuſta ideò inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cùm illius brachia circũplexus fuerit, aculeis, quos in dorſo ſitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud inſcia Locuſta, à Polypo ſummè refugit. Eadem cùm nullius rei metu afficitur, tũ antè verſus progreditur non pretenſis quidem, ſed obliquis, & demiſſis in latera cornibus, vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. ſin fugit, & retrocedit: tum penitùs dimittit, & laxat ſua cornua: & tanquàm remis altiùs demiſſis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris. Hæc Aelianus. Bellum quoque ei eſſe cum Congro [e] Ariſtoteles aſſeuerat, ab eoque, quem vincunt Locuſtæ, ſuperari; non tamen edi ob lubricitatem corporis. Pauet Locuſtam, inquit, [f] Plinius, H

[a] *Hiſt. 8. capit. 2.*
[b] *Lib. 9. capit. 62.*
[c] *10. de Animal. c. 38.*
[d] *Lib. 9. de animal. capit. 25.*
[e] *Hiſt. 8. capit. 2.*
[f] *Lib. 9. capit. 62.*

A nius, Conger: rursus Polypum Congri lacerant. Sed Murænę, non Congro hæc [g] Aelia-
" nus tribuit, sic scribens: Malum ingens, & morbus agrestis, & inhumanus, inimicitia, atq;
" odium inhærens, penitusq; insitum, quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inex-
" piabile, atque implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Lo-
" custa graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hostis est Locusta, atque infestis-
" sima. Muræna Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: pòst autem in eius ventrem
" subiens, ijsdem malis eum, vt verisimile est afficit. Hic enim è genere natantium est, ille
" verò serpentium more graditur. Quod si Polypus in saxorum colorem se vertat, nihil ei
" astutiæ hæ fallaces prosunt: Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Po-
" lypus Locustas à se comprehensas strangularit, exugit carnes, atque earum succum exhau-
" rit. Hæc quoque sic cecinit Oppianus, interprete Lippio.

[g] *Lib. 1. capit. 32. de Animal.*

Ex scopulis Muræna ruit furibunda per vndas
Perquirens gratum victum per littora summa,
Polypoda inquirit letum prædamq; petentem,
Ille metu pauidus spectat, metuitq; natantem
B *Per tumidas vndas, atque horrida bella parantem.*
Nec vitare potest, nec cauta occurrere fraude.
Hostis purpureum rictum Muræna reuincit,
Polypus extemplo contrà pugnare coactus
Vertitur, & spiris & magnis nexibus illa
Arcet, sub vario flexu, firmisq; flagellis
Nititur, vt pedicas Murænæ, & vincula dura
Præpediat, sed nulla fuga est, nec lubrica membra
Elabi possunt, Muræna fluit velut vnda:
Nunc hostis circa collum, nunc tergora circum,
Nunc circa caudam sinuosa volumina torquet.
Sic homines dura qui exercent membra palestra
Ostentantq; diu robur, de corpore sudor
Effluit assiduus, multa contenditur arte:
Atque vndæ in morem nixus luctator vterq;
C *Fluctuat & contra magna vi brachia versat.*
Polypus extensos iactat nullo ordine ramos
Et sudans vana contorquet membra palestra,
At Muræna ferox rapido dat vulnera dente,
Dilaniat, partes miserum confringit in omnes.
Nam membra in ventrem partim merguntur; at illæ
Ore volutantur crudo, subiguntur acutis
Dentibus, hi laceri viuunt sub dentibus artus:
Atque reluctantur, mortemq; repellere tentant.
Et veluti annosus ceruus cui cornua fronte
Sunt ramosa, petit densa vestigia sylua
Serpentis, nactusq; locum, tum naribus illum
Attrahit è lustro, figitq; in corpore dentes,
Implicitus genibus serpens fera pectora nexu
Deuincit, collumq; tenet, semesa vorantur
D *Partim membrorum, partim lacerantur acutis*
Dentibus, & diri cerui laniantur in ore.
Sic miseri piscis luctantia membra mouentur.
Consilium misero, vel quid prudentia prodest?
Quid prodest lapidis proprium sumpsisse colorem?
Quid toties vitasse necem? vitasse voraces
Sub petra pisces; si non latuere dolosæ
Murænam fraudes? sola hæc deprehendere mentem,
Sola dolos potuit, vanasq; eludere fraudes:
Tum fœdam & miserata necem, & crudelia fata
Polypus in scopulis duris laceratus inhæret.
Assidet hæc iuxta subridens, verba mouere.
In piscem credas hæc scommata dira referre.

C 2 *Teva-*

Te vafer occultas? non ſperas fallere demens? E
Experiar num te ſcopuli tutentur, & antra:
Aut ſpelunca tegat quæ portis clauſa repentè
Arripiat, raptum ſubito te mergat hiatu.
Te retro pauidum ex antro conuellere poſsem.
Polypus heu dirum confoſſus vulnere multo
Non duros ſcopulos deprenſaq; ſaxa relinquit
Implicitus ramis dura ſub caute reuinctus;
Donec ſola loco reſtant connexa flagella.

Teſtatur Bellonius, cùm apud Epidaurum Murænas ſecaret, earum ventriculos cirris Polyporum refertos comperiſſe. [h] Plutarchus Polypum ſibi à Muræna & Congro metuere verum eſſe ſcribit, quod ab hiſce malè tractetur, neque lædere viciſſim poſſit ob lubricitatem elabentes. Sicuti rurſus Carabum illos ſuis cirris in complexum venientibus vincere; quòd tenuitas eorum non ſit aduerſus aſperitatem Carabi auxilio; hunc tamen perire Polypo ſua acetabula intrudente. Horum omnium mutuum odium pulchrè ſuis iambis complexus eſt Philes, vnam etiam Aſtacum ijs annumerans qui Polypum extimeſcūt. F
Albertus Magnus ait ſe ab expertis audiuiſſe Denticem ſiue Dentatum cum Polypo pugnare: & quoniam extra cubile ipſum Dentex extrahere non poteſt, fluctuare ante oſtium antri ſiue cubilis tanquam mortuum: hoc incautus vbi viderit Polypus, ad eum brachia ſua extendere, vt attrahat & deuoret, brachium autem ſubito ore comprehendi à Dentice. In Polypos inquit [i] Aelianus ſi quis rutam inijciat, immobiles manere in ſermonem hominum venit.

[h] *Lib. de ſoler. animal.*
[i] *Lib. 1. de anim. c. 37.*

DENOMINATA.

Ολιπόδια dicuntur apud Ariſtotelem & Athenæum Polypi parui, fœtuſuè recens nuper ex ouis natus: à Cœlio Rhodigino non rectè Polypia, calami aut memoriæ forte lapſu. [a] Hippocrates quoque Polypodia cum Bolbidijs (quæ & Polyporum ſunt ſpecies) aliquando nominat. Πολυπόδιον quoque G
herbæ eſt nomen apud [b] Theophraſtum & [c] Dioſcoridem. [d] Plinius Polypodion, inquit, noſtri filiculam vocant: ſimilis enim eſt filici. radix acetabulis cauernoſa, ceu Polyporum cirri, in petris naſcens. Πολυποδώδης Polypis abundans, vel Polypo ſimilis. Τά πολυποδώδη quæ è Polyporum ſunt genere. Πολιποδίνη ſpecies quædam Polypi, de quo capite ſequenti.

[a] *Lib. 2. de morbis mul.*
Polypodiū herba.
[b] *Hiſt. pl. 9. cap. 14.*
[c] *Li. 4. cap. 188.*
[d] *Lib. 26. c. 8.*

MYSTICA. MORALIA:

HABVERE etiam Polypi ſuos apud mortales cultores, nam olim circa Troezenem, vt Clearchus apud [a] Athenæum commemorat, Polypum, quem ſacrum vocant, neque eum quem Remigantem (κωπηλάτην, Nautilum intelligit) fas erat venari; nimirum ceu res ſacras. [b] Plutarchus animæ vim ac facultatem Polypo comparat. Enim vero, inquit, animus res H
„ eſt, minimè iners aut exilis aut abiecta, neque cupiditates ſuas quomodo
„ Polypi flagella ſua, tantum vſque ea, quæ eſui ſunt, extendit. Sed has celerrimè præci-
„ dit ſacietas momento temporis, & minima horæ portiuncula. Alibi rurſus ait à principali animæ facultate, ſeptem veluti partes enaſci, inque corpus extendi, ſicuti brachia à Polypo. Eidem quoque aſſimilatur adulator, vt in hieroglyphicis & prouerbijs dicetur. Academicos Polypis ſimiles eſſe dicebat Carneades. Vt enim hi præ fame ſuoſmet cirros depaſcuntur, ita illos aucta iam doctrina peritiores factos, in ſuaſmet opiniones mox graſſari, eaſque deſtruere. Stobæus verò refert hoc Carneadem de Dialecticis dixiſſe. Polypi naturam deſcribens [c] Diuus Ambroſius hominem inſtruit, vt proprijs contentus, nec alios circumueniat, nec aliena inuadat, ſic inquiens.
„ Et quia de aſtutia cœpimus ſermonem ſubtexere, qua vnuſquiſq; fratrem ſuum circum-
„ uenire, & decipere nititur, & in nouas ſe fraudes componere: vt quem vi obtinere non poteſt,

[a] *Lib. 7.*
[b] *Non poſſe ſuauiter viu. ſec. epicur.*
Animi vis.
Adulator.
Academici
Dialectica.
[c] *Hexam. c. 8.*
Homo ſit proprijs cō tentus.

A teſt, circumſcribat dolo, & fuco quodam artis obducat: fraudulentum illud Polypi ingenium non prætéribo, qui vadoſo in littore petram nactus, affigitur ei, atque eius nebuloſo ingenio colorem ſubit, & ſimili ſpecie terga obductus, plurimos piſcium ſine vlla ſuſpicione fraudis allapſos, dum notam non præcauent, & ſaxum opinantur, caſſibus furtiuæ artis includit, & ſinu quodam ſuæ carnis intercipit. Sic ſpontanea venit præda, & talibus capitur argumentis; qualia ſunt eorum, qui ingenium ſuum ſæpè commutant, & diuerſas nocendi artes mouent, vt ſingulorum mentes, ſenſuſq; pertentent, cum continentibus continentiam prædicantes, in cœtu intemperantium tãquàm deuij ab ſtudio caſtitatis, & demerſi intemperantiæ volutabris: vt qui eos audiunt, aut vident, incauta facilitate ſe credãt eoque citiùs labuntur, dum diſtinguere non norũt, nec cauere, quod noceat: dum grauior ſit, & magis noxia improbitas, benignitatis obumbrata velamine. Et ideò cauẽdi ſunt, qui crines ſuæ fraudis, & brachia longè, lateq; diſpergunt, vel ſpeciem induunt, multiformẽ. Et iſti enim Polypi ſunt, nexus plurimos habentes, & callidorum ingeniorum veſtigia, quibus irretire poſſint, quidquid in ſcopulos ſuæ fraudis inciderit. Et paulò pòſt concludens, inquit: Vtamur ergo ingenio ad quærendam gratiam, & ſalutẽ tuendam: non ad alie-
B nam circumſcribendam innocentiam. Licet nobis vti exemplis marinis ad profectum noſtræ ſalutis, non ad alienum periculum. Hactenus D. Ambroſius. Poſſunt etiam Polypis *Diuitiæ.*
diuites aſſimilari; vt enim illi ſuis pedibus plenis acetabulis, ſcopulis, & lapidibus tàm fortiter ſupini, & auerſi adhærent, vt vix auelli poſſint, niſi fœtida adhibeas, ita etiam ſuis voluntatibus, ac deſiderijs, quæ fluxa tantùm, ac mundana reſpiciunt, auerſi inhærent, donec tandem Deus tanquàm piſcator egregius mortem, tanquàm fœtidum quendam odorem naribus admoueat, & ad ſanã mentem reuocet. Diabolum quoque exprimit Poly- *Diabolus.*
pus. Is enim facilè homines dum grata ſuggerit, & oblectamenta proponit, falſos blanditijs ſuis, niſi Dominus tueatur, in abyſſum, & gehennam, ceu in caſſes quoſpiam abripit, non aliter ac Polypus incautè hominem è naui brachiorum ſuorum complexu in altũ pelagus detrahit, niſi ab aliquo ſociorum enſe reſcindatur, ne pars ſyncera trahatur, vt inquit ille. Scorta item Polypi ſunt; nam & hæ amatores ſuos, quos vel ſemel tantummodò, *Mulier mala.*
ceu Polypus brachijs amplexæ ſunt, ita tenaciter detinent in illicito ſui amore, vt à diuina gratia abſtrahant, & non ſolùm in profundum illud peccatum immergant, ſed & Iro ſæpè pauperiores reddant, niſi principijs illi obſtent, nec ſe vinci patiantur. De iſtiuſ-
C modi mulieribus loqui videtur [c] Eccleſiaſtes: *Inueni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorum eſt, & lagena cor eius, vincula ſunt manus eius,* & [d] alibi, *à carnibus tuis abſcinde illam, ne te abutatur.* Quemadmodum Polypus obliquè incedit, & caudam habet bifurcatam, fiſtulamque in dorſo, quam quando natat, modò in dextram partem, modò in ſiniſtram promouet. Sic multos fallaces, & proditores, dum obliquè incedũt in actionibus ſuis, quid facturi ſint non diuines, tantùm abeſt, vt videas: cauda enim, ſiue finis ſuæ intentionis bifurcata eſt; quia ſcilicet vnum proponunt apparenter, aliud intendunt latenter. Fiſtulam etiam habent dùm dulcedine verborum ſuorum tãquàm fiſtula aliqua alios ſeducunt, ac ſibi adiungunt, qui fallunt etiam, quando ea fiſtula, ijs inquam blanditijs, ceu Polypus modò in dextram, modò in ſiniſtram partem, hoc eſt vel apparenter, vel latenter abutuntur. Caput quoque habet Polypus duriſſimum, in quod obliquè natat, carneſque, cùm conſenuerit, duriſſimas, adeò vt contundere opus ſit, vt molles fiant, & in vſum ciborum cedant: ſic obſtinati, & duræ ceruicis homines, quos Græci σκληροτραχήλους vocant, mentis, atque animi vitijs indurati, nequeunt, aut per ſpiritualem commanducationem, aut prædicationem reſipere, niſi à Deo tribulationis alicuius pœna vel presbytero
D propoſita graui pœnitentia fuerint puniti: ſcriptum enim eſt ab [e] Eſaia. *vexatio dat intellectum.* Sicut Polypus Cãcros, & Conchas in domicilium comportat, carneſque depaſcitur, teſtis cruſtiſq; abiectis, quibus nidum ſibi fabricet, & piſciculos capiat; ſic etiam auari, & fœneratores pauperes, & ſimplices, bonis ſuis, vt prædijs, & agris tanquàm carnibus ſpoliant, indeque domum ſuam locupletantes, frumenti, & cæterarum ſegetum recrementa iiſdem vendunt, quò maiorem ab ijs vtilitatem capiant.

Marginalia: [d] *Cap. 7.* — [e] *Cap. 25.* — Proditor, et fallax homo. — Obſtinati. — [e] *Cap. 28.* — Auari.

HIEROGLYPHYCA.

E

[a] Hierogly. Lib. 27.

AEGYPTII sacerdotes, vt ait [a] Pierius Valerianus, hominem qui rem familiarem ex quibuscunque rebus, vtilibus simul ac inutilibus, nullo discrimine, nulliusque rei ratione habita, congereret augeretque, significare si vellent, Polypum pingebât. Ille enim cùm prodigè & admodum multa deuoret, prudens tamen rei familiaris omnia temere colligit, & cõuenatur, & in cubili suo recondit, selectisq; vtilibus atq; consumptis, inutilia mox, quippe testas, & Cancrorum crustas & putamina Conchularum, & spinas pisciculorum abigit. Desumptum id est ex Horo Apolline, cuius hæc sunt verba: [b] Hominem, qui vtilia & inutilia male consumpserit, indicantes Aegyptij Polypum pingunt; ille enim cum multa eaque intemperanter voret, cibum in cauernas reponens congerit: & cum vtilia consumpserit, tum & quæ supersunt inutilia, abijcit. & paulò pòst. eum, inquit, qui & aliena intemperanter decoquat, & demum sua consumpserit, designantes, Polypum pingunt. is enim si victu aliunde quæsito indiguerit, propria edit flagella. Idem Pierius ait Aegyptios Polypum curtum & detruncatum effinxisse, cùm significare vellent eum, qui cùm aliena abligurijsset, sua quoque absumeret. Polypus infra Congrum depictus hominem victoria potitum, vti tamẽ ea nescientem, apud eosdem sacerdotes significabat. Nam aiũt, quoties Polypi cum Congris certamen ineunt, à Congris facile superari: cæterũ nullam esse Congris facultatem vt Polypos depascere valeant: quòd ij læuore atque lubricitate corporis, qua sunt maximè præditi, morsus hostium effugiant, & mutilatis tantum aliquando flagellis elabantur. Cum Locusta seu Carabo pictus, vt apud Horum legitur, suæ nationis & generis hominibus imperantem denotat. Ille enim Polypis imperat, interq; eos primas tenet. οὗτος γὰρ τοὺς πολύποδας κρατεῖ, καὶ τὰ πρωτεῖα φέρει. Sed Aristoteles Locustam à Polypo vinci autor est, plurimiq; alij idem confirmant, ac sæpe tanto esse terrori, vt si Locusta ijsdem in retibus capiatur, ilico præ metu exanimetur. Pierius Valerianus tyrãnica in ciues dominatione vtentem, per Locustam & Polypũ designari scribit. Itemq; eum qui subito aliquo pauore ita consternatus attonitusq; euasit, vt neq; periculum, neq; damnum quod vrgeat, sentire videatur. Est enim ita meticulosus Polypus, vt & strepitu audito, & piscatore viso, saxis se potius applicet quæ fuerint in promptu, & ad captantis manũ accedat, quàm de fuga sibi consulat. Inuenio etiam poesim exoticam (nam de sua sanctiùs sentiebant Aegyptij) per caput Polypi figuratum notari; quod quidem esculentis appositum suauissimi saporis esse perhibetur, cæterùm horrenda prodigiosaq; somnia excitare. Quocirca siquis futura de insomnijs consulturus esset, ab esu Polypi abstinere superstitiosè præmonebatur, perinde etiam ne fabas ederet. Persimilis autem huic poesis dicitur, quæ fabulas amatoriasq; illecebras sectatur, ipso quidem dicendi lepôre delectabiles, sed bonis moribus, & honestiori disciplinæ maximè perniciosas: cuiusmodi genus meretriculas appellauit Plato, qui eiuscemodi poësim è sua inculpabili republica ciuitateuẽ reiecit. Meminit huius comparationis etiam [c] Plutarchus his verbis:

[b] Hierogly. 2.16.

Omnium abligurritor

F

Victoria vti nescius.

Imperans suæ nationi.

Tyrannus.

Mentis attonitæ consternatio.

G

Poësis.

Insomniorum interpreti à quo abstinendũ

[c] Lib. de audiendis poet.

Polypodis capiti perhibent bonum inesse malumq;.

Nam suauissimum esu cùm sit, difficilem somnum facere, ac turbulenta & absurda visa excitare creditur. eodem sanè modo poesis quoque multa iucunda, & adolescentis animo pabuli instar conducentia in se habet: non pauciora verò quæ conturbent eum, & de sanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta institutio defuerit. Neque enim de Aegypto tantùm, sed de poetica etiam licet dicere;

H

Illam noxia multa, & multa salubria ferre
Cultori medicamenta. etenim
Hic amor, hic desiderium latet, hic quoque blandum
Alloquium, quamuis sapientem fallere callens.

Quippe illecebræ illæ eius fatuos planè & stupidos non attingunt &c. Aegyptij ad hæc, vt scribit [d] Pierius, si quem ita pertinaci animo amãtem, vt amata relinquere minimè posse videatur, subito tamen euentu aliquo abalienatum significare vellent, Polypum & pulicariam herbam adpingebant: Polypi enim ita escis adhærescunt, vt auelli inde non possint, & quamcunque rem apprehenderint, tam firmiter tenent, vt adglutinati videantur: quod ab Homero sumptum [e] Ouidius luculenter expressit:

Discessio subita.

[d] Hierogly. lib. 17.

[e] Metamor lib. 4.

Vtque sub æquoribus deprensum Polypus hostem
Continet ex omni demissis parte flagellis.

Eos

A Eos enim potiùs detrunces, quàm possis vllo conatu petris, aut quoquam quod apprehenderint, auellere: & vt Nazianzenus ait, si quis eum de cubilibus trahere per vim velit, aut è petris aliquid euellet, aut certè è carne ipsius petræ affixum aliquid relinquet: Admota tamen cunila herba seu conyza, resilire protinus dicuntur, quòd odorem eius ferre non possint. Sunt qui amoris firmitatem ex Polypo delphini morsu detento intelligendũ contenderent, id quod ex ipsa sese applicandi pertinacia, qua famosus est Polypus, conijciebant. Pierius verò tres argumenti huius rationes excogitauit. Vel enim, inquit, pauorem & ignauiam, quæ vitia Theophrastus in Polypo pręcipua deprehẽdit, deuoranda esse amatori homini dicendum, delphini in eorum locum promptitudine atque agilitate assumpta: quandoquidem, vt ait Ouidius, *Ingenij est experientis amor:* atq; vbi multa in hanc sententiam disputauit, concludit demum vt, Amoris firmitas.

Qui non vult fieri desidiosus, amet.

Vel quoniam diligentissimus est rerum cumulator Polypus, intelligi posse arbitror, facultates licet nulla non cura & diligẽtia cumulatas, breui tempore, vbi amore capti fuerimus, dissipari inutiliterq; dilapidari. Quàm extemplo enim ait Lysiteles Plautinus, sæuis sagit-
B tis percussus est, ilicò res foras labitur, liquitur, & quæ sequuntur. Vel qui delphinum amoris indicium esse ostendi, Polypum versutiæ inditium dicere possem admoneriq; nos eo signo versutiam amanti cum primis appræhendendam, & quod fieri solere Plato dicit, in amatæ rei mores transmigrandum, vti quippe Polypus in colorum mutationibus, prout cuique rei adhæserit, facit. Cæterùm ea potius de causa Veneri Polypum dicari æstimandum, quòd inter pisces sit omnium salacissimus, adeoq; libidine turgidus, vt nimio eius vsu non solùm omnibus penè spolietur viribus & iam ad cibum sibi conquirendum inhabilis reddatur, sed & minimo negotio ab alijs capiatur, & à paruulis quibusq; cancellis & cancris conficiatur &c. Ait quoque ibidem idem Pierius Valerianus in manuscriptis Hori codicibus legi, *δυο' πολύπόδες συμπεργομένοι καὶ βεβηκότες δρόμον ἡλίου τὸν ἐν ταῖς χειμερίαις τροπαῖς σημαίνουσι*: quod est, duos Polypos vinculis coercitos, & progredientes tamen, cursum solis quem in brumali conuersione peragit, significare. Quanquam impressorum codicum lectio, quæ est *δυο' πόδες*, nequaquam displiceat. Sed si, inquit, Pierius, progressum exprimere volueris, videndum est, si pedes illigatos pinxeris, qua id ratione tuearis. At de hyemali conuersione sermo est, quæ vt in sphæræ consideratione manifestè Hiemale solstitium Hori lectio animaduersa.
C licet inspicere, progressum solis omnino cunctatiorem ostendere videtur. in vltimis enim sagittarij & in postremis capricorni gradibus sol ad horizontem vix loco dimoueri, aut quàm lentissimè diuturnos parallelos conficere videtur. Ad cuius rei tarditatem accedit, & eorundem parallelorum ijsdem fermè diebus repetitio, dum conuersio peragitur, vt stare loco potius sol, quàm quoquam motu suo progredi videatur. Quare siue pedes, siue Polypos colligatos accipere malueris, non sum admodum laboraturus: mihi satis fuerit, & codicum super hoc varietatem, & ipsam rei quæ significatur, historiam declarasse. Hactenus Pierius Valerianus, qui non satis mihi declarare videtur, quomodo Polypi solstitium hyemale denotare possunt. Exponendum itaque hoc nobis relinquitur. Primum igitur scito quod Polypus duobus hybernis mensib. s latet in cubili, aut vt aiebat Hesiodus,

Igne carente domo prauis contentus in antris.

Quatenus itaque hyemali solstitiò conditur, catenus & eius typum exprimere poterit, non aliter quàm scarabæus mensem quo vnico fouet suum fœtum & perfectum excludit ex pilulis, quas ex iumentorum stercore conficit. Postremò per Polypum saxis adhærentem exprimi volunt hominem, qui se varijs hominum moribus accommodet, sitq; omnium horarum, vt Latini loquuntur. Vt enim Polypum maximè omnium colorem mu- Morib᷒ aliorum se accomodãs
D tare constat, ijsque similem reddere quibus appropinquarit saxis. Sic huic hominem similem esse dicimus, qui pro loco & tempore viuendi rationem aucupantur, seq; eorum apud quos degunt, voluntati atque sententijs in omne obsequium proni dedunt, omni post habita ingenuitate. Qua etiam de causa multi ex priscis autoribus hoc ingenium laudarunt maximè, atque imitandum persuaserunt. Vt † Theognis. † *In sententijs.*

Πουλύπου νόον ἴσχε πολυπλόκου ὅσποτε πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Hoc est, vt transtulit autor prouerbiorum.

Polypodis fac morem imiteris versicoloris,
Cui subit is semper sit similis lapidi.

Idem monet Clearchus libro secũdo prouerbiorum, appositis hisce carminibus, sed cuius poëtæ sunt non indicans.

Πουλύποδός

Πουλύποδος μοι τέκνον ἔχου νοον Ἀμφίλοχ' ἥρως
Τοῖσιν ἐφαρμόζων, ὧν αν καὶ δῆμον ἵκηαι

Vertit ſic Iacobus Dalechampius.

Polypi mi fili, Amphiloche heros, mentem habe
Et ad quorum gentem veneris, te ijs accommoda

Ita quoque ſuadet ſuauiloquus Pindarus:

Ποντίου θηρος χρωτὶ
Μάλιστα νόον προφέρων,
Πάσαις πολίεσιν ὁμιλει, hoc eſt,
Marina beſtiæ colori
Mentem potiſsimum aduertens
In vrbibus omnibus verſatur.

[e] Lib. 7. Nec ab hoc diuerſum eſt illud Eupoli ἐν Δήμοις, quod citat [e] Athenæus:

Ανὴρ πολίτης πολύπους ἐς τους τρόπους

hoc eſt interprete Dalechampio:

Tu rempublicam tractas, eſto Polypus moribus.

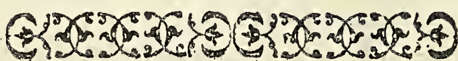
Hoc ſanè ingenio mirè præditus Vlyſſes, indeque ſapiens æſtimatus eſt, & ab Homero πολύτροπος cognominatus. Sunt tamen qui hoc ingeniũ ſummopere improbant, vt Phocillides his verſibus:

Μηδ' ἕτερον κεύθης κραδίη νόον, ἀλλ' ἀγορεύων
Μηδ' ὡ πετροφυης πόλυπους κατὰ χῶρον ἀμείβου, hoc eſt,
Pectore neue aliud celes, aliudue loquare:
Proque loco variere petris vti Polypus hærens.

[f] Lib. 1. Et Ion tragicus in Phœniſcis apud [f] Athenæum.

Καὶ τὸν πετραῖον πληκτάναις ἀναίμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύποδω χροός, id eſt,
Saxatilemq; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Adulator. [g] Lib. de adul. & ami. diſc. Hinc [g] Plutarchus adulatorem Polypum vocat; quòd vt hic colorem ad ſubiecti ſoli ſpeciem variat; ita paraſitus ad audientium voluptatem ſententiam ſtudet variare. Cæterùm, inquit, adulatoris veluti Polypi mutationes facile deprehendet, qui ſe ipſum ſimulabit variè mutari, ac vituperata qua fuiſſet adhuc vſus vitæ ratione, tanquam ſibi placentes eas amplectatur, quas prius improbarat res, & rationem victus, & genus orationis. [h] Lib. de leg. lib. gentil. Profectò hac comparatione tanquam aptiſſima, aliquoties vtitur D. Baſilius, vt [h] vbi docet nos fugere oportere blanditias & aſſentationes, hęc verba ponit: ſic & animo varius oſtenditur adulator, nunc quod iuſtum eſt apud eos qui iuſti rationem habent, laudat, apud iniquos vituperat, more Polypodis, qui colorem terræ quam attigerit, reddit. Et alibi. Effugito, inquit, deſpiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus eſto cõtentus: paupertas cum veraci ſufficientia, omni potiundæ voluptati profectò eſt compoti mentis anteponenda. Non ſilentio præterierim Polypi dolos ad furacitatem. is cuicunque ſaxo adhæſerit, colorem ſubit illius, atque adeo, vt piſcium complures ad ipſum de improuiſo natantes, tanquam ad ſaxum appellant, paratamq; ſeſe offerant illi verſuto malitioſoq; prædam. Talibus eos moribus præditos eſſe conſtat, qui perpetuos potentatus ſubeũt: & ad vſus neceſſitudineſq; ſingulas occurrentes ſeſe accomodant: nec in eadem ſemper voluntate perſiſtunt, ſed alij diuerſiq; facile fiunt. Adulatorũ mores. Sobrietatem cum ſobrijs laudant: intemperantes ſunt cum intemperantibus: atque ad id quod cuique placet ſuam omnino ſententiam vertunt. Quos euitare facile nemo poteſt, nec ab eorum inſidijs nocumentiſq; cauere &c. [i] Orat. 11. de patien. & tolerant. Clarius rurſus eandem ſententiam his verbis excoluit [i] alibi. Sed neque, Polypi dolus ac fraus ſilentio prætereunda eſt. Is quodcunque in ſaxum adhæſerit, eius colorem imitatur, & obtinet, ac ita multi piſces natantes in Polypum tanquam in petram incidunt, eiuſq; veteratoris præda fiunt. Moribus ſimiles ſunt ij, qui ſemper eos adeunt, qui poteſtate & imperio valent, ſeque pro rerum & temporum ratione ità accommodant, vt in propoſito & ſententia nunquam permaneant, ſed aliàs atque aliàs ſe gerant, & pro cuiuſq; arbitratu ac libidine mutant ſententiam.

HISTO-

A

HISTORICA.

ADMIRANDAS certè historias de magnitudine, viribus ac robore Polyporum recensent scriptores antiqui, & in primis apud [a] Plinium Trebius Niger. Cætera, inquit, quæ idem Trebius retulit, monstro propiora possunt videri. Carteiæ in cetarijs assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi salsamenta populari, conuertit in se custodum indignationem assiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ, sed has transcendebat per arborem, nec deprehendi potuit, nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circumuasere noctu: concitiq; custodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi Polypum expectasset, aut ita cognosceret? cum monstro dimicare sibi videbantur. Namque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachijs clauarum modo incussos, ægreq; multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax; atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas quas vix vtroque brachio amplecti esset, clauarum modo torosas, longas pedum triginta acetabulis siue caliculis peluium modo: dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo DCC. Eandem historiam etiam [b] Fulgosus retulit, à Plinio forte mutuatus: Cùm in Hispania, inquit, piscatores, qui Thynnos condiunt, singulis noctibus aliquid ijs quæ iam parauerant, auferri animaduerterent, & propterea diligentius rem obseruarent, non sine ingenti formidine, cū latratu suo canes ad rem inspiciendā inuitarent, prospexerunt vastā terribilemq; belluam ingenti spiritu, brachijsq; canes à se abigentem: ad quos defendendos accurrentes, qui aderant, varijs instructi armis, magno labore tandem feram confecerunt, cognoueruntq; Polypum esse, qui eiusmodi cibi auidissimus superioribus noctibus quod piscatores deesse sibi quærebantur, rapuerat. Huius bellua caput immensum horrendumq; fuit, quod Lucius Lucullus, qui illud inspexit, putauit quindecim amphorarum, quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram cōtinere; brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaque crurum magnæ ollæ magnitudinem complere. Eius autem reliquia in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingentarumq; librarum pondus excesserunt. Hæc Fulgosus. quæ credi posse fidem facit [c] Aelianus qui scribit temporis diuturnitate Polypos ad tantam peruenire molem, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur: idq; ipsum declarat exēplo Polypi Puteolis capti his verbis: Puteolis, inquit, oppido Italiæ auditum est, Polypum, cum inusitata ad corporis molem facta progressione ad maximam magnitudinem peruenisset, egregio spreto & neglecto maritimo victu, in continentem processisse, & terrena plæraq; vastasse, & per subterraneum specum Puteolanas sordes in mare transmittentem in maritimam domum adscendisse, vbi mercatorum res, salsamentaq; in magnis vasis essent: brachiorum circumplexione primum vasa strictè comprimentē corrupisse, ac deinde salsamenta depopulatum fuisse. Mercatores verò ingressos vbi dolia disrupta inspexissent, & permagnum earum rerum quas naui aduexissent, numerumq; exhaustum deprehendissent, stupuisse: Ac nimirum cùm ab insidijs fores integras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes nō perfossos intuerentur, quisnā populator fuisset, nulla coniectura assequi potuisse. At enim cum reliquias conditorum piscium animaduerterent, eos constituisse, ex domesticis audacissimum armatum intus in insidijs ponendum esse: Polypum verò noctu ad assuetas tanquam epulas adrepentem reuertisse: & tanquā athletam aduersarium strictissime correptum suffocasse, sic flagellis vasa circumplicātem perfregisse. Eum porro qui insidias moliretur, etiamsi lunæ fulgore domus illustraretur, omniaq; conspicua essent, tamen, quoniam solus esset, bestiæ tantæ metu perterritum, hanc non aggressum fuisse, sed sanè mercatoribus totam rem explicasse: quod quidem ipsum ij audientes, ei fidem enarratarum rerum non habuisse. Deinde tum negotiatores ob tantum acceptū detrimentum, periculi memoria deposita, statuisse simul ingredi, & congredi cum hoste: aliosque inusitati & incredibilis huius spectaculi studio sua sponte sese auxiliatores vnà in domo illa conclusisse. Postea verò quàm sub vesperam in solita dolia fur inuasisset, ex eis partim cloacam obstruxisse partim armis tectis in hostem irruentes, dolabris & cultris acutissimis eius brachia abscidisse non aliter ac frondatores & putatores arborum, robustissimos ramos secant, sic enim sępius membra Polypi circumcidentes, tandem nisi nō pauco labore

[a] Lib. 9. ca. 30.

[b] Lib. 1.

[c] Lib. 13. c. 6. de anim.

labore confeciſſe,atq; oppreſſiſſe, & quod quidem admirationem habet, in terra piſcem expiſcatos, huiuſq; belluæ propriam veteratoriam nobis oſtendiſſe. Non minus admiratione digna ſunt, quæ ſe audiuiſſe, teſtatur [d] Petrus Berchorius his verbis. Ego etiam ſemel, inquit, audiui narrari quod piſcatores in mari Prouinciæ in littore ſuper carbones Locuſtas decoqui poſuerāt,& cum circa ignem dormirent, ecce vnus Polypus odore Locuſtæ tractus de mari exit, & ad ignem veniens, qui cùm pede Locuſtam accipere volens,ſed calorem ignis timens ad mare redijt,& quandam tunicam quam loco caputij habet ſuper caput,aqua implens,toties eundo & redeundo ſuper ignem proiecit, qui ipſum extinxit,& ſic Locuſtam accipiens ſecum ad mare detuliſſet, niſi vnus de piſcatoribus qui hoc videbat, ipſum accepiſſet, & loco Locuſtæ ſuper carbones comedendum poſuiſſet. Idem quoq; Berchorius narrat, ſed ex aliorum relatu, Polypum ſe quandoque mortuum fingere,vt tempus expectet oportunum quo effugere poſſit. Audiui, inquit, quod ſemel in quadam Prouinciæ villa, Polypus qui videbatur mortuus, fuit emptus à quodam, cuius vxor ipſum in pelui cum aqua ponens decoquendum, cum aliquantulum diuertiſſet, non inuenit in pelui quæ vndiq; eum quærens nec inueniens, tandem ſurſum reſpexit, & ſuper trabem domus Polypū vidit,qui ſentiens calorem aquæ, per catenā qua peluis pendebat,ſurſum aſcenderat,vnde ipſum decoquendum retraxit. Poſtremò aquilam, à qua raptus erat, Polypum in mare detraxiſſe ſuiſq; implicaſſe cirris narrat [e] Aelianus his verbis: "cùm in ſaxum non admodum è mari eminens Polypus aliquando correpens aſcendiſſet,ibiq; explicatis brachijs ſumma cum voluptate,quod frigida tempeſtas eſſet, à tepore ſolis caleſceret: neque ſanè ſe in ſaxi colorem vertiſſet,quod quidem ipſum cùm ad declinandas, tùm magis ad moliendas piſcibus inſidias facere ſolet: aquila acris & acuta in videndo,prædam,non quidem ſibi futuram bonam,paratam & promptam ſibi & ſuis pullis perſpicuè cernens, quanto potuit maximo alarum impetu in Polypum inſiluit: ſed & piſcis hic circumplicantibus aquilam & pertinaciter adhæreſcentibus cirris, in profundum detraxit, hoſtem capitaliſſimum,ſimul & interfecit:quæ quidem lupus hians(vt eſt in prouerbio) inani ſpe illuſa,deinde in mari mortua fluitabat." Hactenus Ælianus.

[d] Lib. 9. cap. 94. reduct. moral.

Aquila à Polypo detracta i mare.

[e] Lib. 7. de anim. c. 11.

PRÆSAGIA.

CVM in terram excurrit Polypus,& ſaxa amplectitur,indicium eſt venti iam iam prorupturi,vt tradit [a] Plutarchus,cauſſamq; putat eſſe carnis molliciem, nuditatem,ac tenuitatem,qua frigus difficulter ferre poteſt.

[a] Quæſt. natur. 18.

PROVERBIA.

PROVERBII ſpecie dicebantur olim homines ſtolidi ſtupidiq; vel rapaces & vncis vnguibus Polypi. Siquidem,inquit prouerbiorum autor ob eam cauſſam Polypo ſtultitiam tribuunt,quòd ad manum captantis vltrò mouetur: nec aliter capitur, niſi quòd non cedat. Adſcribitur autem rapacitas, tenacitaſq; quod quidquid brachiorū flagellis nactus fuerit,ſuctu trahat ac retineat. [a] Plautus:

Ego iſtos noui Polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent

Nihil autem vetabit,quominus Polypos appellemus eos, qui ſemet in omnem habitum vertunt omnibus aſſentantes. Quapropter idem autor adagiorum, poſtquam explicaſſet hæc prouerbia, *ſeruire ſcenæ: vti foro*: Extat,inquit,apud Græcos adagium,in hunc ordinem referendum, *Polypi mentem obtine*. quo iubemur pro tempore alios atq; alios mores,alium atq; alium vultum ſumere. Adagium natum à piſcis huius ingenio,de quo meminit Plinius: item Lucianus alicubi, ſcribuntque colorem mutare maximè in metu &c. Prouerbium ſumptum eſt ex Theognide cuiuis diſtichon paulò ſuperiùs inter alios eiuſdem ſententiæ verſus recitauimus, ad quos & hi [b] Sophoclis quoq; referendi.

Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πουλύπου ὅπως
Πέτρᾳ τραπέσθαι γνησίου φρονήματος, vertunt
Apud hominem cum eris,tibi in mentem veniat Polypi corporis
Ad ſaxa variari natiuum colorem.

[a] In Aulularia.

Polypi mēte obtine.

[b] In Iphigenia.

Hanc

A Hanc doctrinam nobis plurimis grauissimis sententijs inculcauit Pindarus: vt vbi laudat hominem omnibus moribus & ætatibus se attemperantē:[c] Μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσθλοῖς, τραχὺς παλιγκότοις ἔφεδρος, id est, mollis erga bonos, asper verò insidiator erga molestos aduersarios. & [d] alibi rursus: Ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ' ἄνδρασιν ἀνήρ. Τρίτον ἐν παλαιτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος. id est, inter pueros teneros puer, inter viros vir. Tertia inter seniores pars, quodq; vt habemus mortale genus. Eodem quoq; titulo quempiam in [e] Pythijs laudat: Τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ. id est; Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tempori congruentem. & rursum [f] eodem opere. Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς. id est. Nam ille inter pueros iuuenis, in consilijs verò senex. Et iterum [g] eodem opere: φίλον εἴη φιλεῖν, ποτὶ δὲ ἐχθρὸν ἅτ' ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι: hoc est, Amicum contingat amare; Cæterùm aduersus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, siue insidiabor. In hanc quoq; sententiam multa diximus supra inter Hieroglyphica. Nihil itaq; vetat in notandis vitijs vsum adagij latius trahere, nempe in homines versatili ingenio præditos: qui talem vbiq; personam induūt, quales sunt ij, cum quibus contingit agere. Genus hoc hominum eleganter quoq; descripsit [h] Plautus.

[c] In Nemeis hym. 4.
[d] Hym. 3.
[e] Hym. 8.
[f] Hym. 4.
[g] Hym. 2.

B
Nullus frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet.
Improbus cum improbis sit, harpaget, furibus furet quod queat,
Versipellem frugi conuenit esse hominem:
Pectus cui sapit, bonus sit bonis, malus sit malis.
Vtcunque res sit, ita animum habeat.

[h] In Bacchidibus.

Huc est referendum Πολύποδος ὁμοιότης Polypi similitudo. Suidas enim & Varrinus ad eos spectare aiunt, an hoc prouerbium, qui se cuiuis accommodant. Sed illud Alcæi

Ἠλίθιον εἶναι νοῦν τε πολύποδος ἔχειν,
Stolidum esse, ac mentem Polypi habere,

non in versipellem & astutum hominem, sed in stolidum conuenit teste Eustathio. [i] Hesiodus ænigmaticōs explicauit paupertatem, quando inquit,

——λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις
Ne se deprendant inopem mala tempora brumæ,
Atq; pedem premere incipiat manus arida crassum.

[i] Oper. & dies.

C Sic etiam significauit egestatem, quum canit:

——ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει, id est,
Quando pedes edit ipse suos is qui caret osse.

Exossem vocat Polypum, quod pedibus careat. Hic autem creditur, vti dictum est, sua brachia rodere in cibi penuria. Huc refer illud Alcæi apud [k] Athenęum.

Ἔδω ἐμαυτὸν ὡς πολύπους
Edo me ipsum, vt Polypus.

[k] Lib. 7.

Item aliud quod Hesychius, Suidas, & Varinus prouerbij loco referunt in pauperem:

Δίκην πολύποδος αὐτὸς ἑαυτὸν καταφαγών.
Instar Polypodis ipse seipsum corrodens.

Πολύποδος κεφαλή, *Polypi caput:* in hominem varium dicitur, & in quo pariter, & vitia quędam & virtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Competit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas: sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria deducta ex eius piscis capite. quod, vt suprà diximus, ex [l] Plutarcho, suauissimum esu est & esculentum, cæterùm turbulentia somnia, occursantibus miris rerum D imaginibus excitat: vnde eius esum interdicebant ijs, qui superstitiosè cuperent ex insomnijs pręscire futura, quemadmodum & fabarum vt idem [m] autor tradit. Proinde poeticen Polypi caput vocat, in qua permulta scitu iucunda sunt, tum frugifera, sed etiam nonnulla quæ caueas. Refertur hoc prouerbium integrè ab eodem [n] autore hoc versu.

Πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακὸν, ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν
In Polypi capite inest & malum, inest & bonum

Polypi caput.
[l] Lib. de audi. poe.
[m] In Symposiacis.
Poetica Polypi caput.
[n] Lib de audi. poet.

Cæterùm quod eius caput tristia insomnia excitet ac moueat, superstitiosum putat [o] Cardanus, cum tamen [p] alibi huius rei rationem tradat: nimirum quod durum concoctu sit, atrosq; vapores mittat non secus ac cepa, sed longè validius.

Δὶς ἑπτὰ κληγαῖς πουλύπους πλαδώμενος, id est,
Bis septem plagis Polypus percussus:

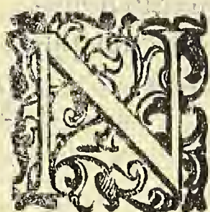
dici solitum, vbi quis multo tandem malo factus est emendatior. quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur.

[o] Lib. 8. de var. c. 44.
[p] Lib. 10. de subtilit.

Conueniet & in eos qui duriore ingenio præditi, non niſi grauibus ſupplicijs corriguntur. Aiunt Polypum piſcem captum diu multumq; tundi cædiq; ſolere, quo mitior fiat, & ad vſum accommodatior, autor Zenodotus. meminit & huius prouerbij Suidas & interpretatur ἑπτῶν κολάσεως ἄξιων, in eos qui caſtigatione digni ſunt; quoniam Polypus captus multis ictibus emolliri ſolet. Πολυπόδων ἑκατόμβη, *Polyporum hecatombe*, apud Ariſtophanem in Acharnenſibus nominatur, ad ſplendorem conuiuij, aut inſignem edacitatem indicandum, vt meminit autor adagiorum in prouerbio, *è Clibano boues*. Anaxandrides quoq; apud Athenæum in Cotys Thracum regis conuiuij deſcriptione πολυπόδων ἑκατόμβην nominat. E

Polyporum hecatōbe.

NVMISMATA.

NVMOS inuenio antiquiſſimos cùm à Syracuſanis, tùm à Tarentinis excuſos cum Polypi icone, apud Hubertum Goltzium antiquarum rerum ſcientia præclarum. Syracuſanorum duo ſunt, æreum vnum, alterum aureum. Vtrumq; ab vno latere Polypi imaginem elegantiſſimè repræſentat ſolam, æreum ab altera parte faciem muliebrem velatam cum inſcriptione ΣΥΡΑ. Aureum verò eandem quidem faciem habet, ſed alio modo velatam, & à ceruice ſiue poſteriori collo pręterea piſcem, ab anteriori legitur ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Goltzius arbitratur faciem eſſe Arethuſæ. Cui vt non reclamem, ita quoq; eius verba aſcribam. Arethuſa aquas habuit craſſas ſalſioreſque & proinde potui inſuaues, pleniſſimas tamen piſcium, quos quòd Dianæ ſacri eſſent, religio erat violare, atque hinc varia numiſmata cum Arethuſæ capite piſcibus circundato inter Syracuſana ſpectari veriſimile eſt. Totidem nummos excudêre Tarentini, ſed vtrumq; æreum. Primum aduerſo latere Neptunum habet delphino inſidentem. Dextra tridentem ſuum geſtat, ſiniſtra Polypum amplectitur. Supra delphini ceruicem pectinis marini etiam icon eſt. à ceruice verò Neptuni ſcriptum eſt ΤΑΡΑΣ. Ab alio numi latere icon eſt Tritonis dextra buccinam marinam continentis. Scamno inſidet, & vnum pedem alio ſcamno applicat, ſcipioniq; ſub axillis detento incumbit. A tergore eædem litteræ leguntur. Alter nummus planè eodem modo Neptunum habet piſci inſidentem, & Polypum amplexantem, ſed Pecten deeſt. Huius verò inſignis icon ab alio latere nummi expreſſa eſt tantummodo. F G

EPIGRAMMATA.

IN epigrammatum Græcorum libris quos lector adire poterit, tria extãt epigrammata; vnum quidem Antipatri Thettali, ſuper Polypo qui complexu ſuo aquilam à qua raptus erat, occidit: alterum Antiphili Bizantij de Phædone piſcatore, qui cum cepiſſet Polypum, eundem proiecit in terram, & per eundem cepit leporem admirabili caſu: tertium Iſidori Geodoti, quod ſuperiori ſimile eſt, niſi quòd in hoc epigrammate, Gynichus Polypum capto ſua opera lepore, iterum in aquam dimiſerit. Gratior igitur fuit Gynichus Phædone, qui ſublato lepore piſcem dimiſit liberũ, ille alter vtrunq; abſtulit. H

EPITHETA.

Πετροφυὴς dictus Phocillidi, quòd prope petras verſetur, aut quòd eas vbi contigerit firmiter teneat, vnde & πετραῖος ab Inone apud Athenæum vocatur. A mutando colorem τρεψίχρως Ariſtoteli, quamquam alij quidem τριψίχρως legant; item πολύχροος (aliàs πολυπλόκος) Theognidi. Ανόστεος ſiue exoſſis epitheton eſt, quanquam apud Heſiodum pro Polypo ſumatur. Σκολιὸν, quod ego non tortuoſum aut inflexum, ſed verſutum exponerem, ſicut ob timorem innatum δειλὸν, & à rependo ἑρπηστὴν ἐν ἑρπυστῆρα, & νωθρὸν ἔρωτα amoris impetu languidum, vocat Oppianus. Crinali corpore ſegnem Ouidius, doloſum Iulius Cæſar Scaliger, Stroza pater ob venandi, ac piſciculos capiendi verſutiam, cautum.

A

PROBLEMATA.

NTER quęstiones naturales eiusmodi problema proposuit Plutarchus, Cur colorem mutet Polypus? idq; sic dissoluit: An, inquit, vt Theophrastus scribit, quia natura timidum est animal, ideo perturbatus vnà cum spiritu etiam colorem mutat? ideo quoq; dictum est:

Semper degeneris mutatur enim color.

Quodsi hoc ad mutationem sufficit, non ad id etiam quod omnes colores refert. Sic enim colorem mutat Polypus, vt eum similem faciat cuiusuis saxi colori, ad quod accedit. Hinc illud Pindari,

Marinæ bestiæ colori
Aduerte mentem & sic vafer omnibus
Versare in vrbibus. Et Theognidis,
B *Polypodis fac morem imiteris versicoloris:*
Cui subit is semper fit similis lapidi.

Atq; hoc versutia, & calliditate præstantes aiunt studio habere, vt fallendi eos gratia quibuscum agunt, semper Polypum æmulentur. Aut censent eum cute tanquam veste vti, ita facile eam vbi vult exuendo atq; induendo. Quid si Polypus huic affectioni principium metu suo suppeditat, causæ propriæ in alijs sunt. Cogita enim quod Empedocles dixit:

Hoc moris rebus defluxus omnibus esse.

Non enim animalia modò & stirpes, & terra, & mare, sed etiam lapides à se continenter dimittunt multos defluxus, & æs atq; etiam ferrum. Nam corrumpuntur omnia, & olent: quia semper aliquid defluit, & tractiones aut insultationes faciunt defluxibus, alij complexus, eorum alij ictus, alij impulsiones quasdam, & circuitiones supponentes: maximè autem saxorum marinorum quando mari ea asperguntur, ac refrigerantur, aiunt assiduò quædam abradi multa ac tenuia ramenta: quæ non accidant ad alia corpora, sed dilabantur ob meatuum densitatem, vel excidant per rariores. Polypi autem caro, quod aspe-C ctus ipse posset iudicare, est cauernosa & meatuum plena, defluxuumq; capax. Is ergo quando sibi timet, mutato spiritu sese mutans, tanquam constringit corpus, contrahitq;, & aliquamdiu intra se contrahit exceptos vicinos defluxus. Quippe asperitas vnà cum mollitie flagella exhibens particulis quæ offeruntur, & non dissipantur, sed congregantur, cùm: *desunt hic quædam.* Argumentum caussæ permagnum est quod neq; Polypus quarumuis imitatur rerum colorem quibus appropinquat, neque chamæleon albarum; sed vterq; ijs tantùm adsimilatur, quarum defluxibus meatus proportione habeat respondentes. Hæc [a] Plutarchus, qui & alibi eandem quæstionem recolens, mutationis in Polypo caussam diuersam esse tradit ab ea quàm quæ est in Chamæleonte. Sanè etiam Chamæleon, inquit, mutatur: non vt moliatur aliquid, aut sese occultet: sed ob metum ita vertitur, natura meticulosus: & id mutationis consequitur, vt ait Theophrastus, ob spiritus multitudinem, parum enim abest quin totum eius corpus pulmone impleatur, quo indicatur ipsum spirituum plenum, & mutatu facilem esse. At Polypi mutatio non est animæ affectio, sed actio quædam. Mutat enim se dedita opera, hac arte fugiens quæ timet, & apprehendens quibus alitur: decipiendo capiens non fugientia, & euitans præter-D uehentia. Pselli egregij doctissimiq; Philosophi Physicarum quæstionum solutiones cōpendiosæ apud me manuscriptæ extant iampridem ab vtriusq; linguæ doctissimo viro Iohanne Corterio Gallo in Latinum sermonem versæ, in quibus eadem soluitur quæstio his verbis. Cur colorem mutat Polypus ad quoscunque lapides accesserit? timidum valde est illud animalis genus, statimq; vbi strepitum aliquem præsensit, aut se à piscatoribus peti suspicatur, petrarum colorem quibus insidet, mutuatur. Videntur enim à corporibus omnibus, ab aere, à ferro, à lapidibus emanare quidam radij: quibus admittendis cùm sit idoneum Polypi corpus, eorum etiam colorem retinet. Itaq; cùm timore illo afficitur, horret corpore atq; ita constringitur; vt quos de vicinis corporibus erumpentes radios superficie admisit, pertinaciter etiam retineat. Sed intelligendum est neq; Polypum, neq; Chamæleonem colorem album vnquam assumere, quia poros ad coloris istius, sicut ad cęterorum susceptionem commodos non habeant. Hactenus Psellus. Tres itaq; caussas mihi scriptores antiqui tradere videntur huius immutationis, voluntariam, natu-

[a] Lib. de solert. animal.

ralem, neceſſariam. Voluntariam, vt cùm aſtu id facit, vt Plutarchus. Naturalem, quod corpus Polypi ſit poroſum ac tranſparens, vt Plutarchus & Pſellus. Neceſſariam, quod præ metu id faciat, vt cùm hominis etiam pro varia cordis concitatione hoc vel illo colore genæ perfunduntur. Ex recentioribus Bellonius Polypum varijs ſe coloribus induere ſcribit, ob mollem eius pellem, quæ facile glubi poteſt: cuius colorem nunc album, mox ruffum, poſtea liuidum, mox varijs coloribus diſtinctum videas. Putat [b] Cardanus pellem variam qua cirri conteguntur, contrahi atq; remitti in coloris mutatione. Sed vti nulla opinio vetuſtior, ſic nulla melior mihi viſa eſt quàm ea quam ſcribit Theophraſtus [c] præceptoris ſui mentem ſecutus, qui ſcribit Polypos habere atramentum ſupra apud mutim poſitum, hoc effundere, coloremq; mutare per metum. Vnde Plinius colorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, maximè in metu. Sed hæc ſola cauſſa mutationis eſse non poteſt. mutat enim quandoq; colorem, cùm in nullo eſt metu piſcium capiendorum gratia, vt docet [d] Aelianus. E

[b] *De var. rer. 7. c. 37.*
[c] *Hiſ. 4. c. 5.*
[d] *L. 1. var.*

VSVS IN CIBIS. F

NTIQVORVM menſis appoſitos fuiſſe Polypos, teſtis eſt Mneſimachus in Hippotropho apud [a] Athenæum, vbi ad cænam inter alia hæc etiā apparat, Squillam, nimirum, Loliginem, Paſſerem, Dracænam, Polypum. Et ſanè eius caput ſuauiſſimi ſaporis fuiſse perhibetur. Apud veteres quinto à nato infante die, antequam nomina imponerentur, quod fiebat decimo die, amphidromia agebatur teſte Cœlio Rhodigino, qua manus expurgabant, quæ obſtetricis munere erant perfunctæ, curſuq; ad forum ferebatur puer, mittebanturq; à propinquis Polypodes & Sepiæ. Polypos centū in nuptiali conuiuio Sphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, fuiſse ſcribit apud [b] Athenæum Alexandrides in Proteſilao. Ab [c] Ariſtotele præſtātiſſimi eſse perhibentur qui prægnantes ſunt, deterrimi qui ouis incubant. Archeſtratus apud Athenæum in Thuſo & Caria Polypos optimos eſse, Corciræ verò magnos & multos. hi laudantur ab Ennio in fragmento Phageſiorum hoc verſu:

[a] *Lib. 9.*
[b] *L. 4. c. 12.*
[c] *L. 8. c. 30.*

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Aternæ. G

Autore Galeno duræ carnis ſunt, & ad concoquendum difficilis. Si tamen concoquatur alimentum non paucum corpori exhibere, cæterùm ſucci crudi plurimum gignere. Quæ quidem omnia etſi Galeno ibidem teſte, Mollibus omnibus communia ſint, in Polypis tamen efficatiora exiſtunt, vt vſus quotidianus demonſtrat, & veterum exempla, atq; etiam [d] Paulus Aegineta edocet. Mollia, inquit, vtpotè Polypi, Sepiæ, Loligines, dura & concoctu contumacia ſunt, præcipuè Polypi. Diphilus ait apud [e] Athenæum Polypum durum eſſe & concoctu difficilem; maiorem autem magis nutrire, humefacere ventrem ſi abundè elixetur, & ſtomachum roborare. Athenæus refert Machonem comicum ſcribere Philoxenum Cythereum dithramborum poëtam atq; helluonem Polypum bicubitalem Syracuſis emiſse, totumq; excepto capite comediſse, ob idq; in ægritudinem mortemq; incidiſſe. Machonis autem verſus cùm à quopiam translatos repererim, hîc ſubijciam:

[d] *L. 1. c. 91.*
[e] *Lib. 7.*

Egregium verò aiunt Philoxenum,
Dithamborum poëtam, fuiſſe
Galonem, nam duorum cubitorum Polypum
Syracuſis aliquando ipſum emiſſe, H
Et præparatum comediſſe totum,
Præter caput affirmant. Captus autem cruditate
Vehementer ægrotare cœpit. Tum medicus quidam
Ingreſſus ad eum, vt magno malo
Eum preſſum vidit. Si tibi quid, ait,
Nondum eſt diſpoſitum, celeriter diſpone
Philoxene. Hora enim ſeptima morieris,
Tum ille reſpondens, omnia mea ad finem perducta ſunt,
Medice, inquit, & iam dudum diſpoſita
Dythrambos dijs relinquo
Viriles, & omnes corona dignos,
Quos & meis collectaneis appono

Muſis.

A *Musis. Venerem & Bacchum tutores esse,*
Testamentum hoc meum declarat. Verùm quoniam
Timothei Charon me ociari non finit,
Neq; Niobes, sed fretum capiendum inclamat,
Obscuraq; me Parca vocat, quam audire necesse est,
Vt omnia mea abiens hinc auferam
Date mihi quicquid est relictum, Polypi.

„ Diogenem Cynicum ait [f] Plutarchus minimè igne vsum fuisse, sed Polypum crudum „ deglutientem dixisse tantum, pro vobis ô ciues adeo periculum. Idem rursus testatur [g] ali- „ bi, improbans condimenta, & cocturam carnium. Diogenes verò crudum Polypum „ vorare sustinuit, vt amoliretur confectionem, qua ignis obsonia conficit: & sacerdotibus „ multisq; alijs circumstantibus, caput pallio velans, Polypum ori admouens, Pro vobis, „ inquit, ego me periculo obijcio. Præclarum me hercule periculum scilicet, vt Polypi- B das pro Thebanorum, Aristogiton pro Atheniensium libertate, ita Philosophus aduersus „ crudum Polypum decertauit. Sed cùm eum mortuum esse scribat apud Athenæum Sotades hoc versu.

f Lib. an aqua igne sit vtilior.

g De esu carnium libel.

——— Πολύποδα φαγὼν ὁ Διογένης
Ὠμὸν, τέθνηκεν ——— idest.
——— *Polypum cùm vorasset Diogenes*
Crudum, obijt mortem,

Amentes erimus, si ipsum imitari velimus omni præparatione posthabita. Quare si edendus est, assatione aut elixatione opus habet, vt tuto corpus nutriat, idq; more veterum, quibus hos duos præparationis modos in vsu fuisse, posteaquam multis plagis esset contusus hic piscis, & emollitus, scriptum reperio. Apud Archestratum in Sirenensibus hosce legere est versus.

Vt præparentur.

Ipso statim diluculo, omnino sub auroram
Aphyas teretes in pruna torrebamus, assasq;
Porcellorum carnes, ac Polypos: dulce
C *Vinum deinde bibebamus.*
Ἐν βοτάνῳ coqui scripsit Antiphanes apud Athenæum in Euthidico.
Ἔπειτα πολύπους τετμημένος
Ἐν βοτάνοισιν ἐφθὸς. Vertit Dalechampius.
Deinde Polypus frustratim descissus
In battanijs coctus.

Βατάνια autem Hesychio sunt τὰ λοπάδια, patellæ: qui Siculis peculiare esse hoc vocabulum addit, quapropter in hoc versu pro βοτάνοισι legendum βατάνοισι, vti quoque legisse videtur Dalechampius. Vtrum autem elixi meliores sint assis, docet [h] Athenæus „ his verbis: Polypi meliores fiunt si elixentur. Succos enim malos habent (vt manifestum fit dum lauantur, nam in lotione malos succos dimittunt) quos elixatio ex carne euocat. Nam ex molli igne, atque humido abluuntur quodammodo: in assatis verò succus exiccatur. Præterea cùm dura sit eorum caro, iure sic coqui expostulat. Plato comicus cœnæ Philoxeni Leucadij mentionem faciens, eandem difficultatem hisce lepidis versibus dissoluit.

Βατάνια.

h Lib. 8.

Elxi an assi meliores.

D Πουλύποδος πλέκτη δ' ἂν ἐπεὶ λήψῃ κατὰ καιρὸν
Ἑφθὴ τῆς ὀπτῆς ἣν ᾖ μείζων, πολὺ κρείττων,
Ἢν ὀπταὶ δὺ' ὦσ' ἑφθῇ κλάειν ἀγορεύσω.

Male vertunt eius interpretes:
At Polypus sinuosa, suo si tempore capta
Atque ingens membris, elixa est suauior assa
Si parua hæc fuerit tu longum elixa valeto.

Nam pro sinuosa cirrus transferre debebant, ita vt sit sensus, Polypi cirrum si suo sit captus tempore, meliorem esse assum quàm elixum, si sit magnus: sin verò duo elixi; hos assis esse meliores. Nam πλέκτη pro πλέκτανα quandoque sumitur. Et quamuis Archestratus in fœminino genere Polypum efferat, tamen non video quis sit sensus, Polypus sinuosa repugnat etiam in Græco versu vocula πουλύποδος, quæ est genitiui casus, qui à nullo alio, quàm πλέκτη regi potest. Elixi autem hodie comeduntur à nautis frequentiùs & piscatoribus, qui antequam elixent, ferè per horam eos ligno contundunt, aut ad lapidem atterunt. Sic enim fibrosæ carnis duritie fracta multò faciliùs concoquitur.

Idem veteres quoque factitare ſolent, vt dictum eſt; idemque Plautus his verbis innuere videtur. E

Tange, affligam te ad terram itidem,
Vt piſcem ſoleo Polypum.

[i] *L. 32. c. 10.* De eo hæc traduntur, teſte [i] Plinio, muriam ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo: ſecari arundine: ferro enim infici, vitiumq; trahere natura deſinente. Si elixetur aqua cum atramento ſuo, melior erit: elixatur alioquin oleo, olentibus herbis atque pipere addito. Platina coctum cum pipere, & laſere condit. Apicius verò pipere, ligustico, liquamine, laſere, & Zinzibere. Adferuntur Venetias ex Illyrico, & Dalmatia ſale inueterati.

Vt elixentur.

VSVS IN MEDICINA.

[a] *L. 32. c. 10.* *Ad tormina.* *Ad nephriticos.* SANGVINEM fieri (cieri legunt alij) piſcium cibo putant, inquit [a] Plinius; ſiſti Polypo tuſo illitoq;. Marcellus Empyricus aſſatum torminoſis in cibo prodeſſe tradit. Kiranides nephriticis, & lapillos mingẽtibus dat è vino veteri in balneo mucorem vel ſuccum glutinoſum, vel, vt ipſius verbis vtar, marcedinem quæ exit à Polypo in nouam ollam viuo immiſſo, mox ebullito, aut elixato. Polypi marini cinis ſatis copioſè adijcitur in medicamenti ex hircino ſanguine plurimo confecti compoſitione quadam apud Marcellum Empyricum aduerſus calculos renum. Tertianis commendatur etiam, vt quidam ex Plinio medico citant. Idem & cardiacis conferre eundem arbitratus eſt. Ad Polypos narium hoc remedium certum ſcribit Nicolaus Myrepſus: Polypum, inquit, marinum in clibano cum lignis oleæ, donec in cinerem vertantur vrito, & ſumpta de eo vncia vna, admiſce illi chalcanthi vnciam ſemis: & per arundinem inſufflato naribus. A pituita maximè in aquam intercutem fit tranſitus: in hac qui curabilis eſt, obſonium edat Polypos coctos in vino nigro auſtero, vt monet [b] Hippocrates; qui ſanè plurima, & ſaluberrima remedia feminarum morbis ex Polypis præſcribit, vt [c] ad aquam intercutem vteri; ad vteri coxam decurrentem, in purgatione, inquit, Mercurialem & Polypos edat. Et rurſus alibi, ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia (ſunt hæc genera paruorum Polyporum) & Polypodia in vino, & oleo cocta edat. Et iterum [d] alibi: Si, inquit, in lumbos vteri incubuerint, ſuffocatio verò caput non contigerit, mulier Polypos coctos edat, & vinum nigrum odoratum meracum quamplurimum bibat. Et alibi eodem opere. Polypi ac Sepiolæ ſuper prunis toſtæ, puerperij purgamenta à partu purgant. Et [e] libro alio, puerperæ edat Polypos & Locuſtas & piſciculos, vt melius purgetur. Ad menſes ciendos pluries eis vtitur. Mulier, inquit, cui ſtomachus vteri non rectus fuerit, ſed vel retro vel in latus auerſus, vel in ſe contractus, vnde menſes non rectè profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos, & Polypum in vino dulciſſimo coctum: & alio rurſus in loco, mulier inquit, cui vterus molliri & purgari debet, Polypum plagis mollitum edat. [f] Item, ſi menſes conſtituto tempore non fiant, poſt cetera remedia Polypum vino albo ſuffocatum edendum dato, & vinum bibendum. Mulier quæ aliquando prægnans fuit, & poſtea ſterileſcit, interim dum curatur, edat catulos coctos & Polypum in vino dulci coctum. Polypos paruos atque aſſatos ſuper prunas ad concipiendum meritò dediſſe Hippocratem ſcribit Cardanus: quoniam Polypus facilè concipiat & ferat nerueaque ſit ſubſtantia, & duræ digeſtionis. Qui in Venerea paleſtra debiles ſunt, Polypos edant momente Aetio. Diphilus & Paulus Aegineta eos plurimum alere affirmant, & libidinem maximè irritare. Diocles apud Athenæum ait Polypodes maximè inter Mollia ad venerem conferre. Eandem vtilitatem eis adſcribit Alexis in Pamphila.

Ad tertianas. *Ad cardiacam.* *Ad hydropem.* [b] *L. de inter. aff.* [c] *Li. de nat. mulieb.* *Ad muliebres affectus.* [d] *Lib 2. de mulier.* [e] *De ſuperfœtatione, et de mulier 1.* [f] *L. de nat. mulier.* *Ad venerem.*

F G H

Ερῶν τὶ ἐκτήσω, τὶ μᾶλλον συμφέρει
Ὧν νῦν φέρων πάρειμι; κήρυκας, κτένας
Βολβοὺς, μέγαν τε πολύποδα, ἰχθύας θ' ἁδρούς, id eſt,
A. *Cum ames quid cibi comparaſti.* B. *ecquid magis*
Conferat, quàm quòd nunc præſens adfero: Buccina, Pectines,
Bulbos, magnum Polypum, grandiores piſces,

[g] *Lib. 2.* Et Xenarchus apud [g] Athenæum Polypi ad ſtimulandam Venerem facultatem declarat his verſibus, quos cùm pluſculi ſunt a Iacobo Dalechampio Latinos factos citabo.

Ruit domus infœcunda dominorum infortunio,
Labefactata: eam ſubuertit Alaſtor quidam: Pelopidarum

A *Sterilis domus est: nec è profundo ceruicem exerens,*
Ac Cereris contubernalis, terra procreatus bulbus, amicorum
Cum elixus est, adiutor, huic malo succurrerit;
Quin nec maris cæruleis educatus vorticibus
Venarum mutator Polypus: captus hominum
In torto vinculo cum rotam virgo circumduceret,
Implet repositorij capacem pectoris sinum.

Adferuntur, inquit [h] Iouius, Venetias ex Illyrici Dalmatiæq; ora sale inueterati: quorum aceptabula & extremitates cirrorum senibus ad parandam sobolem expetuntur. Cur verò Venerem stimulent, iam dicendum. Causam putat Mnesitheus, quòd duræ sint carnis ac flatuosi, Iouius quia salsum succum contineant, cæterùm ego non tam propter allatas rationes, quàm propter seminis copiam, quam generant, si probè elixentur, & concoquantur, libidinem excitare affirmem. Nam bulbi, ciccr, fabæ, Polypodes, conus, inter edulia multi seminis recensentur à [i] Galeno.

[h] *Li. de pisc. Rom.*

Cur Venerem stimulet.

[i] *5. Simpl. med. facul.*

B
VSVS IN ALIIS.

PISCATORES, teste [a] Aristotele, Polypos assatos, non nisi nidoris caussa nassis inditos dimitti asseuerant. Hinc [b] Plinius: Exporrigunt enim (Polypi) se resupinati, mirè omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eorum, qua de caussa nassis illinuntur. Et rursus: Conueniunt pisces ex alto etiã ad quosdam odores, vt Sepiam vstam & Polypum, quæ ideo conijciuntur in nassas. Autor quoque de natura rerum Polypum assum in hamum inseri scribit, ad decipiendos pisces, quod tamen Aristoteles tantùm de Sepijs tradit.[a] Oppianus docens Cantharum capiendi modum, ait eum nassa capi circumtexta vndique ligustri virgis & sparti vimine, ita vt se capaci ore venter in latum porrigat, tunc inquit nassæ

[a] *Histor. 4. cap. 8.*

[b] *L. 9. c. 30.*

[a] *L. 3. Halieut.*

——— ἔνδον ἐκείνης
Πούλυπον ὀπτησὴν, καὶ κάραβον, ἐκ πύρος ἄμφω
Ὀπταλέους. κνίσσῃ καὶ ἐφέλκεται ἰχθύας εἴσω, id est,
C *Carabum immittas intro, vel Polypum ambos*
In flamma testes, tali nidore trahuntur
Pisces.

Et [b] alio in opere docens, quomodo capiantur Pantheræ; catulum vinctis genitalibus ante foueam suspendi ad arborem iubet, atque eius clamore audito in prædam sic rapi Pantheram,

[b] *L. de Ven.*

Ὡς δ' ὅποτ' ἰχθυβόλοι κύρτου δόλον ἐστήσαντο,
Πλεξάμενοι σπάρτῳ σαλαμινίδι, καὶ λαγόνεσσι
Πούλυπον καὶ κεστρῆα πυριφλεγέθοντας ἔθεντο
Ὀδμὴ δ' ἐς πλαταμῶνας ἀφίκετο, καὶ ποτὶ κύρτον
Ἔλλοπας αὐτομόλους εἰς ἤγαγεν, οὐδὲ δυνάσθαι
Αὖθις ὑπεκδῦναι, δεινοῦ δ' ἤντησαν ὀλέθρου.

Vertit Andegauensis.

Ceu parat in nassa fraudes piscator acutus
Viminaque obtendit torto salaminia filo,
D *Addit & illecebras, artus capitonis adusti,*
Aut Polypi, subito vada nidor perflat odorus,
In fraudem alliciens pisces latumque foramen,
Vt nunquam possent nassa remeare latenti.

NOCVMENTA.

TESTATVR Aelianus Polypum mordere violentiùs quàm Sepiam: minus tamen suo morsu veneni infligere. Hinc [a] Oppianus Lippio interprete.

[a] *2. Halieut.*

Obuia non tenui lædit nos Sepia morsu.
Nec nos pestifero confodit Polypus ore.

DE CÆTERIS POLYPI GENERIBVS. E
Cap. III.

ORDINIS RATIO.

ALIQVOT Polyporum generis reperio nomina. Quę quãtum apud alios videre mihi licuit, etiam hîc nominabo, veniam à beneuolo lectore postulans, si non satis ea explicauero, nã Oedipo potius quàm doctore egẽt, cùm obſcuriſſimè de his Grammatici ſcripſerint. Ozęnam cum Oſmylo eandem eſſe, Pollux, & Heſychius autores ſunt: quibus eruditi hodiè aſtipulantur. Athæneus modò diſtinguit, modò eaſdem facit. Diſtinxit tamẽ Zoographus aliqua ex parte, quoniã non rerum tantùm rationem habere ſolet, ſed etiam nominum, vt F Grammaticis, qui quandoq; dubitare ſolent, num nomina diuerſa, eadem ſignificare poſſent, ſatisfaciat. Quare, & Eledonam ſeparauit: quamuis eam Rondeletius, contra Ariſtotelis ſententiam, obſeruationibus ſuis fretus, ab Ozæna, & Oſmylo non diſtinxerit. Nos quoque quamuis diſtinguamus, tamen de omnibus ſimul reliquis teſta non incluſis hoc capite agemus, exiguam admodum eorum putantes eſſe differentiam. Athæneus ex Ariſtotele, & Speuſippo Polyporum genera enumerat, ἐλεδώνη, πολυποδίνη, βολβοτίνη, ὀσμύλος. Sed vt ab Eledona incipiam, annotandum eſt hîc apud Atheneum, cum aſpiratione, alibi ſine ea ſcribi, vt vbi habet ἑλεδώναι, inter piſces alios, & apud Heſychium, ἑλεδώνη, eſt ὁ πολύπους. Gyllius, Maſſarius, VVottonus aſpirationem ſeruant: quanquam Grammatici ε ante λ attenuari docent, neq; excipiunt Eledonam, etiamſi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, id eſt à comprehendendo compoſitum videri poſſit: vnde ἑλεδανός fortè deriuatum, inquit Zoographus, quod vinculum ſignificat; ſpiritu tamen tenui in Græcorum lexicis ſcribitur, vnde Suidas Eledonem vocari putat, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipſa ſe ipſam rodat. hunc quoq; ſequitur Cœlius Rhodiginus. Sed cùm auctores non Eledonam priuatim, ſed Polypum ſimpliciter id facere teſtentur, mihi non videtur eam nominis ra- G tionem conuenire, ſed primam potiùs quàm dedit Zoographus. Ἀλιδώνη apud Heſychiũ & Varrinum, ὁ μυλαῖος ἰχθύς; ſed pro μυλαῖος legendum fortè ait Zoographus ὁ ὀσμύλος, vel ὀσμυλίας. Gillius Helidonam hodiernis Græcis Halidonam corrupto vocabulo efferri ſcribit. Oſmylum cum Eledone malè confundit Rondeletius. Ὀσμύλος paroxytonum ſemper ſcribendum putat Zoographus, ſicq; ſcribi in Oppiani, Aeliani, & Io. Tzetzis libris, quamuis apud Athenæum, & in alijs quibuſdam libris inſcitia liberariorum proparoxytonum ſcribatur. Ὀσμύλην fœminino genere dixit Athenæus quando inquit. Ariſtoteles in opere de animalibus Mollia eſſe dicit πολύποδας, ὀσμύλην, ἑλεδώνην. Heſychius ὀσμύλαι fortè deprauatum habet pro ὀσμύλαι. Apud [a] Pollucem inuenio ὀσμυλίδια citãtem hæc verba Ariſtophanis. Τραπόμενον ἐς τὸ ὕψος λαβεῖν ὀσμυλίδια, μαινίδια καὶ σηπίδια. Recitat Athenæus eadem è fabula Danaidum. Non tamen Oſmylidia ſed Oſmylia quatuor ſyllabis legit quod magis Zoographo placet. VVottonumq; male tranſtuliſſe ex hoc loco putat, Oſmyliam, Mænulas, Sepiolaſque venari. Heſychius, & Varrinus Ὀσμύλια è Polyporum genere eſſe ſcribunt. Athenæus inquit, Ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θούριοι: hoc eſt Thyrij Ozænam piſcem vocant, quem Græci Oſmylium. Quapropter apud Pol- H lucem vbi ſcribitur Ὀσμυλία mauult legere Zoographus Ὀσμυλίας, vt Αἰνείας. Ὄζαινα idem cum prædicto, quam Ariſtoteles ὄζολιν, & Βολίταιναν videtur appellaſſe, Gaza, ὄζολιν Oſſolem conuertit. Dicitur autem ὄζαινα, ὄζολις ὀσμύλος, à graui capitis odore, ὄζειν enim olere, & fetere ſignificat. Hinc etiam Græci teſte Gillio hodierni Moſchiten vocant, Maſſilienſes Muſcum. Nam ait Gillius Polyporum alium tetram odoris fœditatem habere; alium Oſmylum nomine benè olere, & nihil muſcoſius ſe ſenſiſſe tum, cùm eſſet mortuus, tùm etiam cùm viuus. Zoographo, Rondeletio, & Bollonio ſubſcribo, qui Polyporum vnam tantum ſpeciem ab odore ſumptam faciunt, eumq; alijs ſuauem eſſe, alijs tetrum ac grauem. [b] Pſellus Polypum Moſchytam nominat, Itali hodie Muſcarolo præſertim Venetijs, Moſcarolo, & Moſcardino alibi, item Mugettino, vt ſcribit Robertus Conſtantinus, Muzaro Genuenſibus, Græci hodiè Gopos inquit Zoographus ſi benè memini. Idem Germanicum eius nomen facit, Biſemkuttel. Nam biſem Germanis Moſchum odoramentum

Eledone. ὀσμύλος. [a] Lib. 2. ὄζολις. Βολίταινα. [b] Lib. 1. de diæta.

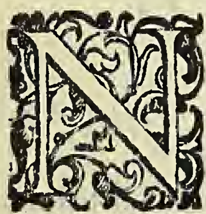
A tum significat, kuttel verò Mollia omnia. Βολβοτίνη, quæ & βολίταινα dicitur, nomine tantum ab Osmylo differre putat, quamuis Athenęus diuersam speciem constituat ex Aristotele, similiter & πολυποδίνην; Nam nullibi apud Aristotelem hodie illę leguntur species, quę supra ex Athenæo citauimus. Οσμυλαι (Οσμύλαι) βολβιτίναι θαλάσσιοι, inquit, Hesychius. Nec alia sunt Bolbidia Hippocrati dicta forma diminutiua. Galenus in exegesi vocum Hippocraticarum βολβίτια, inquit, τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δέ ἐστι τοῦτο μικρῶν πολυπόδων, idest, Bolbitia à multis vocantur Bombylia. genus est paruorum Polyporum. ita vt ætate, non specie differre videantur. Etenim Epicharmus in Hebes nuptijs inquit.

Polypi, sepiæ venerandæq; Loligines
Et quæ mare olet Bolbitis.

Hic enim Epicharmus Bolbitin mare olere ait, vnde diminutium βολβίτια, siue βολβίδια vt legitur apud Hippocratem. dicitur & βολβοτίνη apud Athenæum.

B

FORMA. DESCRIPTIO.

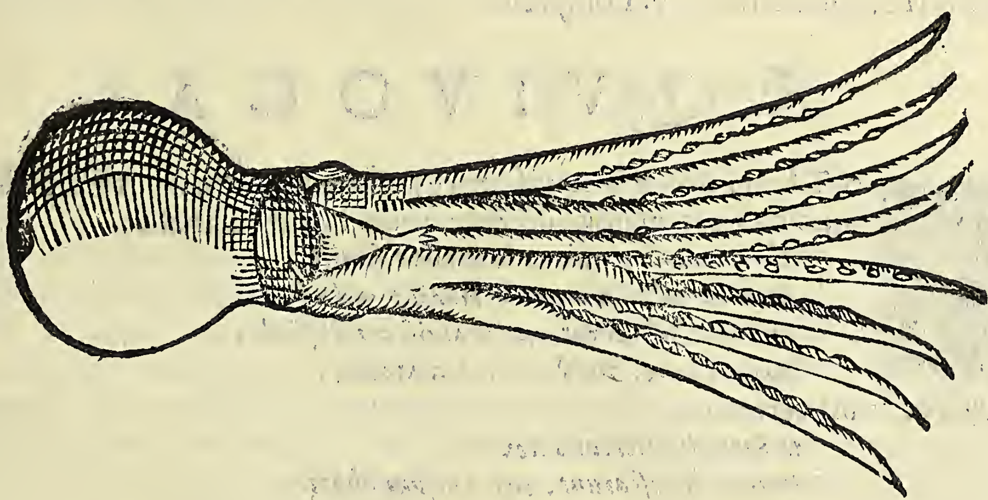
NIHIL vel parum saltem differunt quæ diximus, Polypi genera quo ad formam corporis, ab eo, quem primùm descripsimus. Nam Eledone vnica tantùm acetabulorum ordine prædita est, & pedibus septenis, si fides sit Suidæ, & Varrino, qui hæc ex Aeliano citant, cùm tamen in ijs, quæ extant, huius operibus nullibi quod sciam reperiatur. Pedum etiam prolixitate à cæteris diuersam esse scribit [a] Aristoteles. Ozæna autem siue Osmylus, siue Ozolis odore insignis duplici acetabulorum ordine prædita est: à vulgari Polypo dissidet, quòd vt testatur Bellonius, ad eius magnitudinem non exuberet; tenuibusque, & oblongis præditus sit cirris: vel vt Rondeletius voluit, quòd corpore sit rotundiore, longioribus brachijs, odore moschi tum viuus, tum mortuus, & vnico acetabulorum ordine; quod postremum ad Eledonam referendum existimo. vtriusque autem pictura, eadem est, hancque subijcere placuit. Pollux Osmyliam Polypi speciem esse scribit, quæ inter caput, & cirros fistulam gerit, è qua tetrum emittit odorem.

Eledone.

[a] Hist. 4. c. 1.

C

Polypi tertia speties Rondeletij: Bolitæna siue Ozolis Bellonij.

D

LOCVS. ANTIPATHIA.

BOLITÆNAS non alit Euripus teste [a] Philosopho. Ozænam Aristoteles Ozolin, & Bolitænam videtur appellasse, ea frequens est in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea vox odorem illum, & virus graue significat. hæc Massarius. Hanc maximè sectantur Murænæ præ cæteris Polyporum generibus, quemadmodum hisce verbis testatur [b] Plinius. „ Polyporum generis Ozæna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè „ Murenis eam consectantibus. Apud Pollucem legitur hâc Menulas, Sepiolasq; venari.

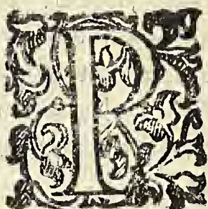
[a] 9. Histor. cap. 37.

[b] L. 9. c. 30.

VSVS

VSVS IN VARIIS. E

[a] *Lib. 2. de morbis mul.*

RÆPARATVR ad cibum vtraque ſpecies eo quo ſuperior modo [a] Hippocrates ad vterorum cancros futuros præſcribit Bolbidia, & piſces cartilagineos. Et ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia in vino, & oleo cocta laudat. Et rurſum eandem ſimiliter præparatam, aut Sepiolas ad menſes ciendos. Aliàs etiam in eiuſdem mali curatione. Ad veſperam, iubet, mazam cęnare, ſi verò panem voluerit, & bolbidia parua Polyporum generis, & Sepiolas paruas, in vino ac oleo coqui, & edenda dari. Ad venerem excitandam plus cæteris valere creditur, propter odorem. nam vnguentati qui incedunt cæteris ſalaciores eſſe dicuntur. Non deſunt, inquit Bellonius, qui hanc exſiccent, vt fragrantiam veſtibus in arcis concilient. Nam moſchi odorem tum viuum, tum mortuum referre teſtantur plurimi.

DE SEPIA. Cap. IV. F

ORDINIS RATIO.

EPIAM inter Mollia connumerari, plurimis veterum teſtimonijs comprobatum eſt, cùm in vniuerſum de Mollibus loqueremur. Cur autem Loligini eam præferamus, non alia nos mouet ratio, quàm cùm ſumma eius in varijs rebus vtilitas, qua longè Loliginem vincit, tum & corporis ſtructura, qua magis Polypum quàm Loliginem refert. Nam quamuis, & Sepiæ, & Loligini ſint promuſcides, quibus Polypi deſtituuntur; tamen Loligo pinnas vſque adeo ingentes habet, vt ſe quandoque è mari eleuet, atque auium more per aëra tranet, cùm Sepiæ & Polypo eæ tam exiguæ ſint, vt pedum potius, quàm earum opera natare videantur. Rectè itaque de Sepia primùm dicemus. Nam, & G eo modo primùm de ijs agemus Mollibus, quæ non volant, vt ſunt Sepia & Polypus, dein de ijs quæ volatum exercent, vt Loligo eſt.

ÆQVIVOCA.

NTIPHANES in piſcatrice, piſcium cupedijs mirificè deditos fuiſſe quoſdam recenſens apud Athenæum hos verſus habet.

Τῆς σηπίαδος πρῶτον Ηράκλεις ἄναξ
Απαντα πεθολώκασιν. ȣ̓ βαλεῖς πάλιν
Εἰς τὴν θάλατταν, καὶ πλυνεῖς μὴ φῶσίσε
Δωριάς, ἀλλ᾽ ὀυδὲ σηπίας εἰλεφέναι.

Quæ ſic erunt vertenda.

O Sepiadis Hercules Rex
Omnia infuſcarunt. non rurſum abijcies H
In mare ac elues, ne dicant
Munera accepiſſe te, non ſepias.

Dalechampij error. Sepias promontoriũ.

Hic Dalechampius comico ſale ſepias à poëta dici putat munera, quæ accipientium manus inficiunt, vt pecuniam & nummos. Sed haud bene voculam σηπιάδος Sepiolæ tranſtulit, & non ſepiadis, vti optimè ante eum verterat Natalis Comes. Eſt enim Σηπιὰς promontorium à Sepijs ſic dictum apud Athenæum. Etymologus promontorium Magneſiæ eſſe tradit, vel Theſſalię apud Iolcum: Euſtathius circa Athon, vbi Xerxæ claſſis cladem acceperit: ſic autem dictum volunt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in Sepiam mutata ſit. Meminit huius Euſtathius in [a] Odyſſea. dicitur autem Σηπιὰς ἄκρα, vel σηπιὰς ἀκτή, vt apud [b] Orpheum. Herodoto autem, & Ptolomeo σηπιὰς eſt Macedoniæ promontorium. Cabo monaſtier Sophiano nominatur. Item ζαγορά. Sepiarum littus eſt apud Dyctim [c] Cretenſem, qui ſic vocatũ addit propter ſaxorum difficultatem. Eſt & Sepia mons

[a] *Odyſ. σ.*
[b] *In Argon.*
[c] *Lib. 6.*

Ar-

A Arcadiæ teste Pausania, non procul à Tricrenis, in quo sepulchrum fuit Aepyti Elati filij, qui morsu sepis serpentis interijt. Herodotus Sepiæ loci quoq; meminit circa Tyrinthum Peleponnesi, item scopuli diuersis in locis iuxta litora Atheniensium. Sepiussa [d] Plinio insula est in Ceramico sinu. Creditur Sypuntem ędificium esse Diomedis, quam Græci Sepiuntē nuncupāt ab eiectis fluctu Sepijs teste [e] Strabone. Sipûs, vel Sepiûs Ciuitas quæ nunc Sipuntū in Italia dicitur, à Sepiarū multitudine fluctibus eiectarū, vt recentior quidā tradit. Paulo Diacono Sepia locus Italiæ dicitur. Abrahamus Ortelius, dubitat num sit Sępinum. A Sepiarum multitudine, inquit Ambrosius Calepinus, quæ fluctibus eijciuntur Sepias Apulori oppidum, quod hodie Manfredonia denominatum est. Sed Sępinum Ptolomeo vrbs est Samnitum, hodie Sepinū autore Zoographo. Archippus Comicus in Piscibus nominat Ανθρίνην τὴν αὐλητρίδα καὶ σηπίαν τὴν Θύρσου, quasi mulieres quasdam. Sepiam pro attramento scriptorio posuerunt Latini veteres, & in primis poetæ, respicientes nimirum, vti ait Calepinus, ad piscis eius sanguinem, atramenti nigrorem referentem. Hinc [f] Persius. Sepia mōs Arcadiæ. [d] Li 5.c.31. Sepiussa. [e] Lib.6. Sepia pro atramento scriptorio. [f] Saty.3.

Iam liber, & bicolor positis membrana capillis,
B *Inque manus charta, nodosaq; venit arundo.*
Tum querimur crassus calamo quod pendeat humor.
Nigra quod infusa vanescat Sepia lympha:
Dilutas querimur, geminat quòd fistula guttas.

In eadem significatione binis in locis accipitur apud [g] Ausonium: primùm vbi inquit. [g] Epist.

Aut adsit si interpres tuus — *Cadmi nigellas filias*
Ænigmatum qui cognitor — *Melonis albam paginam,*
Fuit meorum cum tibi — *Notasque furua Sepia,*
Cnidiosq; nodos prodidit.

Nam Cadmi filias poëta literas vocat. is enim è Phœnice in Græciam sedecim literas attulit, vt refert [h] Plinius. Melonis paginam papyrum Niloticam (nam Nilus olim Melo dicebatur) notas Sepiæ, atramentum. Gnidios nodos, calamum, vt eleganter exposuit Angelus [i] Politianus. Idem rursus poëta sic alibi: [h] L.7.c.56. [i] In miscel. cap.39.

Aut cunctis pariter versibus oblinat
Fuluam lacticolor spongia Sepiam.

C Quo in loco pro fulua suspicor legendum furua. Nam fuluum adiectiuum non conuenit atramento. Sumitur enim plerunq; pro viridi colore, aut pro eo qui ex viridi, & ruffo mixtus est. Furuum autem nigrum, & atrum denotat. Ausonius correctus. Fuluū qd. Furuū qd.

SYNONYMA.

ηπίαν scribit [a] Athenæus esse paroxytonum, vt αἰτία, οἰκία. Inuenio & σηπίας pro Σηπία apud Nicandrum. Latinis Greco nomine seruato, Sepia per e simplex appellatur. ineptè enim apud quosdam, Sæpia per diphthongum scribitur, cum Σαιπία Græcis non dicatur, sed Σηπία. Ridiculè igitur Isidorus Sepiam dici ait, quòd sepibus interclusa faciliùs capitur: & alius quispiam, obscurus quòd profuso atramento piscatoribus se veluti sepit, & occludit. Non enim, vti dixi, vox prorsus Latina est, sed à Græcis accepta. Melius itaque conijcit Adamus Lonicerus Sepiam dici, quòd atramento, veluti putrida quadam sanie, quam Græci σηπεδόνα D vocant, abūdet. Apud Thebanos Opistholia dicitur, vt testis est [b] Atheneus. Arabes Sarathan, & Sarthan vocant. Aggregator Rubien interpretatur Sepiam, sicut autor libri Secretorum Galeno adscripti. vtitur ea voce Auicenna. Bellunensis simpliciter speciē piscis esse scribit. in tabulis Elluchasem Vrbien nominātur pisces, qui Venerē promoueant, calidi, & sicci, difficulter concoquantur, ventrem laxent, Sepias esse quidam arbitrantur. Teste Alberto Magno Sepias, & similes pisces Auicenna vocat Fanage. Sipia pro Sepia superioris seculi homines imperiti scribebant. Audiuit Zoographus Græcos hodie Calamariam vocare: quod nomen Loligini magis conuenit, tribuiturq; apud nonnullos, vt apud Italos, qui Loliginem pesce Calamaio nuncupant. Scoppa Grammaticus Italus Sepiam interpretatur, la Seccia, calamarro. Alioqui vbique in Italia teste Mathiolo vetus nomen retinet, exceptis Venetijs vbi Seppa dicitur, atque alibi Sceppa: circa Ligusticum mare Cepia, s in c mutato. Rodeletius ab Italis Sopi, à suis Sepio, à Gallis Seche; Bellonius Massiliensibus, & Genuensibus Sopi nominari scribit, à Venetis Romanisque prisco nomine Sepias, [a] Lib.7. Etymon. [b] Lib.14. Fanage.

Sepias, à Gallis autem vulgo Ciches; quòd vt Græci Polypos, ſic Galli Sepias exſiccent. E
Nomenclatori Siba. Autor Gallicolatini lexici Sepiã nominat Seiche vel Bouſron. Sepiolam Caſſeron. Sed Rondeletius, & Bellonius Lolliginem paruam Gallicè Caſſeron vocari docet. Xibia Hiſpanicum eſt, inquit Zoographus, fortaſſe Calepinum ſecutus qui Sepiam Hiſpanicè exponit la Xibia peſcado. Anglis Sepia eſt à Cuttel, Cuttle. Eſt autem Germanicum nomen inquit Zoographus, propriéque inteſtinum ſignificat. Germani marium accolæ, vt idem tradit, Mollia omnia videntur Balckfiſch appellare. Superiores Germani aliqui Sepiam Araneum marinum vocant, ein Meerſpin: quod nomẽ ad Pagurum portius refert Zoographus. Belgis Spaenſche Seekatte vocatur, quaſi felem marinam Hiſpanicam dixeris.

DESCRIPTIO.

[a] Lib. 7.
Sepia ſimilis Polypo, & Loligini.
[b] L. 2. com. Dioſc. c. 20.

SPEVSIPPVS apud [a] Athenæum Sepiam, & Loliginem ſimiles eſſe ſcribit; cùm tamen Epicharmus in Hebes nuptijs dicat. F

Polypi, Sepia, volucresq́, Loligines.

Mathiolus quoque Sepiam Polypo aſſimiliari ait, præterquàm quòd hic innumeris pedibus excellat, illa verò maiore corporis mole. Mutianus teſte [b] Plinio Naupilum animal quod in concham conditur, Sepiæ ſimile tradit. Omnes autem vera dicunt; Nam partibus diuerſis conſideratis Sepia huic vel illi magis aſſimilatur. Polypo quidem, quatenus exiguas, vt hic, pinnas habet: teſtatur enim [c] Ariſtoteles pinnulam Sepiæ eſſe anguſtam, per totum alueum circumdatam. Plures tamen habere partes quibus cum Loligine conuenit, confiteri oportet, vt promuſcides teſte [d] Ariſtotele: Sepiæ, inquit, Loligines, & Lolij peculiares binas ſortiuntur promuſcides (προβοσκίδας) longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt, & ad ora admouent cibos. Pedes has appellat [e] Plinius inquiens: Sepię & Loligini pedes duo ex his longiſſimi, & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt: cæteri cirri, quibus venantur. Cur autem binas habeant promuſcides tum Sepiæ, tum Loligines, Polypis verò eæ deſint, declarat Philoſophus his verbis, Cùm itaque Sepiæ, & Loligines pedes habeant breues atque inutiles, ne æſtu maris tempeſtateq; exturbentur ſaxis, vt quæ de longinquo admoueant, ideò promuſcides binas prælongas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, tempeſtate vrgente, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent; quia pedes ad eundem vſum commodos habeant. Quòd autem Polypis crura ſint prælonga, Sepijs verò, & Loliginibus breuia, idem [f] author tradidit pluribus in locis [g] alibique cauſſam declarat his verbis: Sepijs & Loliginibus breues ſunt pedes, Polypis verò magni. Alueum enim corporis Sepiæ, & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs, & Loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Præterea vt idem teſtatur, habent Sepiæ, & Loligines pedes ſupra dentes ſenos exiguos, eorumque nouiſſimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos, vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora validioraque ſunt, ita ijs quoq; maximi qui infra habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſque potiſſimum agitur. duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs ſunt, quia illis miniſtrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Vides igitur Sepiam magis cum Loligine quàm cum Polypo conuenire, quoad corporis ſtructuram, & formam. Quin etiam eodem [h] authore alueum corporis Sepia & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Et alibi ſic inquit, Differunt Polypi à cæteris, quæ modo enumeraui, Mollibus; eò quòd alueus Polypis paruus, cæteris verò amplus eſt: ipſa autem inter ſe diſcrepant, quatenus Loligo longior, Sepia latior eſt. Fiſtulam autem inter caput, & alueum prominere ex reſupinatæ Sepiæ icone, quàm à Saluiano mutuati ſumus, cognoſcere licet. Apud Athenæum Antiphanes lepidè Sepiam κυφόνωτον vocat, ideſt dorſo gibbam. Præ cæteris Mollibus atramentum habet copioſiſſimum, vti ex pluribus locis Ariſtotelis colligitur. Viſcera, [i] inquit, Mollium nullis: ſed habent quod mutem appellant: atrumque illum humorem, cui nomen atramentum, quod plurimum in Sepia eſt. & [k] alibi. Sed cùm atramentum hoc Mollia habeant omnia, tum præcipuè plurimumque Sepia continet. Habent autem copioſius atramentum Sepiæ, quoniã magis vtantur, eodem teſte, idq; [l] euenit, quia vitam littoralem traducunt,

Margin notes: *[c] De par. 4. cap. 9.* — *[d] Hiſt. 4. c. 1.* Promuſcides. — *[e] L. 9. c. 28.* Pedes. — Sepijs cur breuia crura. — *[f] Hiſt. 4. c. 1.* — *[g] De par. 4. cap. 9.* — Pedes quot & quales. — Alueus. — *[h] De par. 4. cap. 9.* — Fiſtula. — Atramentum. — *[i] Hiſt. 4. c. 1.* — *[k] Hiſ. 4. c. 5.* — *[l] De par. 4. cap. 5.* — G — H

A cunt, & nihil quo ſibi auxilientur, aliud habent; quomodo Polypi & brachijs ſibi ſuffi-
ciunt,& coloris mutatione,quæ & ipſa accidit eis per metum, vt effuſio atramenti: Sepia
igitur plus continet atramenti, & infrà; quoniam copioſius: faciliùs enim & longiùs pro-
fundere maiori ex copia poterit. Continetur enim hoc atramentum in Sepijs infra ad al-
ueum; Polypis verò & Loliginibus ſupra mutim potiùs. Rondeletius atramentum in Se-
pia non ea parte, quam μύτιν vocant,contineri, non ſine firmis rationibus differit contra
Athenæum & Plutarchũ grauiſſimos ſanè autores. Hic enim [m] de Sepiæ atramento diſſe- [m] L. de ſoler.
rens,cùm,inquit,ſint id genus cautionum,circumſpectionum,euaſionumq́; exempla per- anim.
multa,hoc vnum Sepiæ præterire nullo modo poſſum. Veſiculam hæc (ſic nominatur)
collo dependentem (παρὰ τὸν τράχηλον ἔχει) habet,atro liquore (atramentum vocant)
plenam. Et Athenæus citans Ariſtotelem ſic ſcribit. Ἐν δὲ τῇ μυτίδι ὁ θολός ἐστι: αὕτη δὲ
κεῖται παρ' αὐτῷ τὸ στόμα, μύστιος τρόπον ἐπέχουσα, id eſt, vt vertit Rondeletius: Eſt in
mytide atramẽtum,quæ ad os ſita eſt,folliculi ſiue veſicæ modo. Sed qui [n] Ariſtotelis ver- [n] Hiſ.4.c.1.
ba diligentiùs conſiderat,eum aliter ſenſiſſe comperiet. Σπλάγχνον δ' οὐδὲν ἔχει τῶν μαλα-
κίων, ἀλλ' ἣν καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θόλον. Viſcera Mollium nullis: ſed habent
B quam mutim appellãt,atrumq; illum humorem,cui nomen atramentum. Neq; eſt quod
quis ἐπὶ ταύτῃ, in ea,muti ſcilicet,interpretetur: ſequentia enim reclamant,& ἐπὶ ταύτῃ,
poſt hanc interpretari oportere docent. Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ
ταύτης τείνει ὁ στόμαχος: ᾗ δὲ τὸ ἔντερον ἀνατείνει, κάτωθεν ὁ θολός, καὶ τῷ ὑμένι ἔχει
περιεχόμενον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ, id eſt: Mutis ſub ore eſt, & per eam gula tendit: at verò
atramentum infrà continetur,quà inteſtinum petere incipit ſuperiora, foramenque ſuum
eadem obuolutum habet membrana,qua inteſtinum,ſed quid,inquit Rondeletius, tam-
diù immoramur? controuerſiam iſtam ſtatim diremerit interiorum Sepiæ partium anato-
me, qua inſpecta nullus eſt niſi planè cæcus, qui non ſententiæ noſtræ facilè ſit aſſenſu-
rus. Idem videbit mutim colore eſſe flauo, laxa fungoſaq; ſubſtantia, parenchyma potiùs
quàm folliculum,aut veſicam. Galenus in Exegeſi vocum Hippocraticarum, Μύττις, in- Μύττις
quit, τὸ ἐν τῷ σηπίας στόματι μέλαν, ἀλλὰ καὶ ἰχθύς τις ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους δηλοῦται, quid.
hoc eſt,atramentum quod in ore Sepiæ continetur: ſed & piſcem quendam apud Hip-
pocratem ſignificat. Μύτις apud Heſychium ſcribitur, & exponitur τὸ μέλαν τῆς σηπίας Μύτις
ὅπερ ἐν τῷ στόματι ἔχουσα ἐκκρίνει, Sepiæ atramentum quod ore continens excernit. An- quid.
C notatur & piſcis quidam dici feminini generis non ſine mare paſtum quærens, fortè erit
Sepia. Θόλον vt notat Galenus in Lexico Hippocratico atramentum Sepiæ dicitur, item
ὄπερον. Nicander hunc atrum humorem χολὴν id eſt bilem appellauit; Philes recens au-
tor ἀπόσφαγμα, quo etiam vocabulo vtitur Aelianus, dum Sepia, vt oculos piſcatorum Ἀπόσφαγ
perſequentium fallat,tradit his verbis: συνιεῖσα ἐκείνη παρῆκε τὸ ἐξ αὐτῆς ἀπόσφαγμα, μα.
καὶ καταχέασα αὑτῆς. Galenus in Exegeſi ὑπόσφαγμα interpretatur, quod atramenti Se- Ὑπόσφαγ
piæ ſeu ſedimentũ eſt, ἢ τὸ ὑποτρύγιον Hipponas quoq; σηπίης ὑπόσφαγμα dixit in Iam- μα.
bis. Interpres (inquit [o] Athenæus) eius piſcis atramentum (τὸ μέλαν) exponunt. At Era- [o] Lib.7.
ſiſtratus in Opſartytico, intritum eſſe vult, his verbis: Hypoſphagma fit è carnibus aſſis,
vel elixis,ac ſanguine cum ſale,caſeo,lacte,& olerum folijs bene olentibus, conciſis. Scri-
pſit [p] Ariſtoteles Sepiæ atramentum noctu præfulgere,vt quorundam piſcium capita: cu- [p] Lib. de ſẽſ.
ius fulgoris cauſſam ibidem addit. Tradit [q] alibi Sepię,Loligini,& Lollio partes duras ac & ſenſato.
ſolidas intus per dorſum & corporis prona contineri, quas non eodem appellent nomine: [q] Hiſ.4.c.1.
ſed quod inſertum Sepijs eſt, σήπιον, quod in Loliginibus,gladiolũ. Differre enim, quòd Sepium.
Sepium robuſtum latumq; ſit,inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fongo-
D ſam intra ſe complectens, & friabilem corpulẽtiam: gladiolus verò arctior & cartilagino-
ſior ſit. Forma item diſcrepare, videlicet pro alueorum modo, quibus ipſe inſertus conti-
netur. [r] Alibi quoq; in Sepia magnum Sepium, in Loligine paruum gladiolum eſſe tra- [r] De partib.
dit,addens rationem his verbis. Nam id quoq; (inquit, Mollium genus) caret veſica: quan 4.cap.5.
tumq; terrenum maximè ſit,in atramentum ſecernitur,& plurimùm Sepiæ conſiſtit, quo-
niam plurimùm terrenæ materiæ habeat: argumento eſt Sepium quod tale tantumq; ſit.
Meminit quoq; huius Sepij Athenæus ὄστρακον ipſum vocans: inquit enim ἔχει σηπία τὸ Ὄστρακον.
λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, id eſt habet Sepia in dorſo, quod oſtracum vocatur. Et ſic
quoq; appellat [s] Dioſcorides. Columella teſtum appellauit, niſi teſtam legere mauis, vt [s] Li.2.c.23.
Ruellius legiſſe videtur, qui ὄστρακον in Dioſcoride,vbi loquitur de Sepia teſtam trãſtulit.
quidam etiam corticem & os vocant. Germani Fiſchbein, Belgæ Seeſchuym. Vſum au- Vſus Sepij.
tem huius oſſis nobis declarat Ariſtoteles ſic inquiens. Habent Mollia quod piſcium ſpi-
nis proportionetur, vt Sepia quod Sepium vocant, Loligines quod gladiolum: Polypi ni-
hil huiuſ-

hil huiusmodi habent: quod eorum alueus breuior est, illorum procerior. Ideoq; vt directus inflexusq; maneret, natura his adminiculis faciendum censuit. Os hoc exemptum è Sepiæ dorso, cādidum est superiori parte, durum ac læue: inferiori autem fungosa quadam medulla repletum, quæ & læuiter aspera, & ligni modò frequentibus venis distincta visitur. fungosum hoc supina parte natura esse voluit, ne facilè immergatur, vt optimè censet Bellonius. Volaterranus, atramentum Sepiæ, ineptè sepium vocauit. Sepijs quoq; & Polypis teste [t] Philosopho venter similis est, tum figura, tum tactu. At ijs quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris speciem gerunt. [u] Alibi etiam tradit vuluam ita Loligini & Sepiæ articulatam esse, vt bifida cernatur: cùm Polypi vterus specie rotunda conglobataq; sit. Sepias quoq; aliquas in bina augeri cubita notum est ex eodem [x] autore. Et [y] Plinius cùm de ingenti illo Polypo Carteiæ in Hispania capto dixisset ex Trebio Nigro, hæc subdit ex eodem scriptore: Sepias quoq; & Loligines eiusdem magnitudinis expulsas in litus illud, idem autor est. In nostro mari Loligines quinûm cubitorum capiuntur, Sepiæ binûm. Damus hîc Sepiæ iconem pronam & supinam partem exprimentem, ex Saluiano, qui eam omnium optimè expressit.

[t] *De gener. cap. 8.* [u] *De gener. cap. 8.* Magnitudo. [x] *Hist. 4. c. 1.* [y] *Li. 9. c. 30.*

E

F

LOCVS.

SEPIÆ Litoralem potiùs quam pelagicam vitā esse scribit [a] Cardanus, sed tantùm litoralem prodidit Aristoteles, ac maris cauernas incolere [b] Oppianus. In summa marinum animal est Sepia, nec vsquam in dulci aqua nascitur, aut ad flumina è mari adnatat. Abundant in septentrionali Oceano quod cuipiam mirum fortasse erit, quod cùm frigida & exanguis sit Sepia, tam frigida degat aqua. Strabo duorum cubitorum Sepias circa Carteiam repertas tradit, vt Latina habet trāslatio; sed Græcus codex legit τευθίδας, idest Loligines, & similia duorum cubitorum in eo mari fieri. Diximus supra ex Plinio, quàm ingētis magnitudinis Sepiæ in litus circa Carteiam expulsæ fuerint. Bellon. maiorem Sepiarum copiam in Gallia quàm in Italia esse testatur. [c] Bartholomæus Scappus qui de re coquinaria doctissimos libros Italico sermone cōposuit, in mari Adriatico maiorem esse Sepiarum copiam, quàm in Tyrrheno ait. Archestratus plurimarum rerum cognitione clarus canit:

Σηπίαι δ' Ἀβδήροις τε Μαρωνείᾳ τ' ἐνὶ μέσσῃ

In Abderis Sepiæ, ac in Media Maronea.

Quibus versibus eas videtur extollere, quæ propè Abderas & Maroniam capiuntur, tanquam ad cibū præstantissimas. In Ponto non est Sepia, cùm Loligo reperiatur teste Plinio.

[a] *De sanit. tuen.* [b] *De par. 4. cap. 5.* [c] *L. 3. c. 104*

G

VICTVS.

SEPIARVM victus est ex pisciculis, atq; etiam è mugile, quem quandoq; venatur longis promuscidibus, vt prodit [a] Aristoteles. Quin etiam maiores quandoq; pisces vincere [b] alibi idem tradit. [c] Athenæus pusillis, inquit, pisciculis aluntur Sepiolæ (μικραὶ σηπίαι) distentis suis promuscidibus, veluti lineis piscatorijs, illos venantes.

[a] *H. 9. c. 37.* [b] *Hist. 8. c. 2.* [c] *Lib. 7.*

H

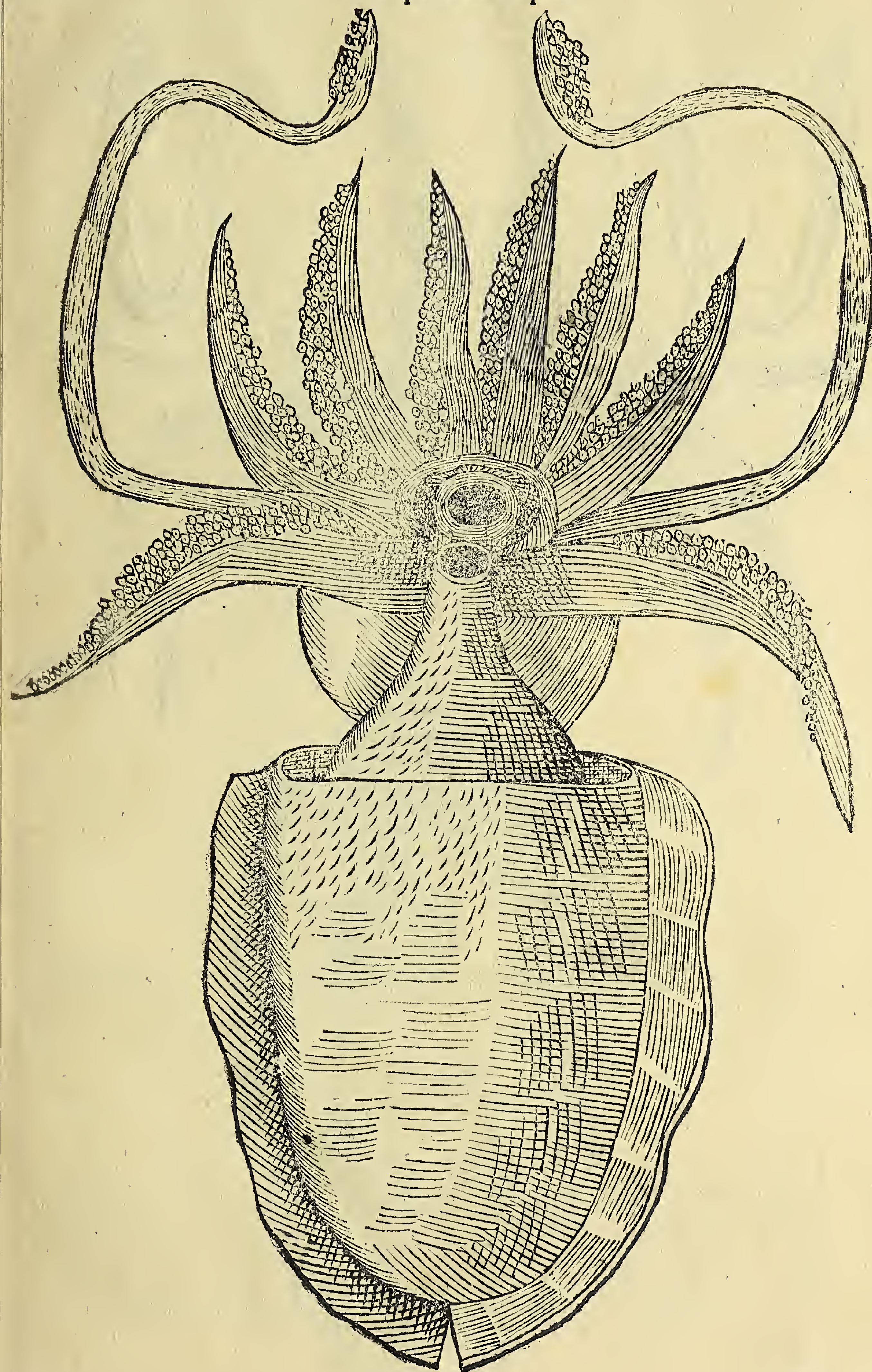
ÆTAS.

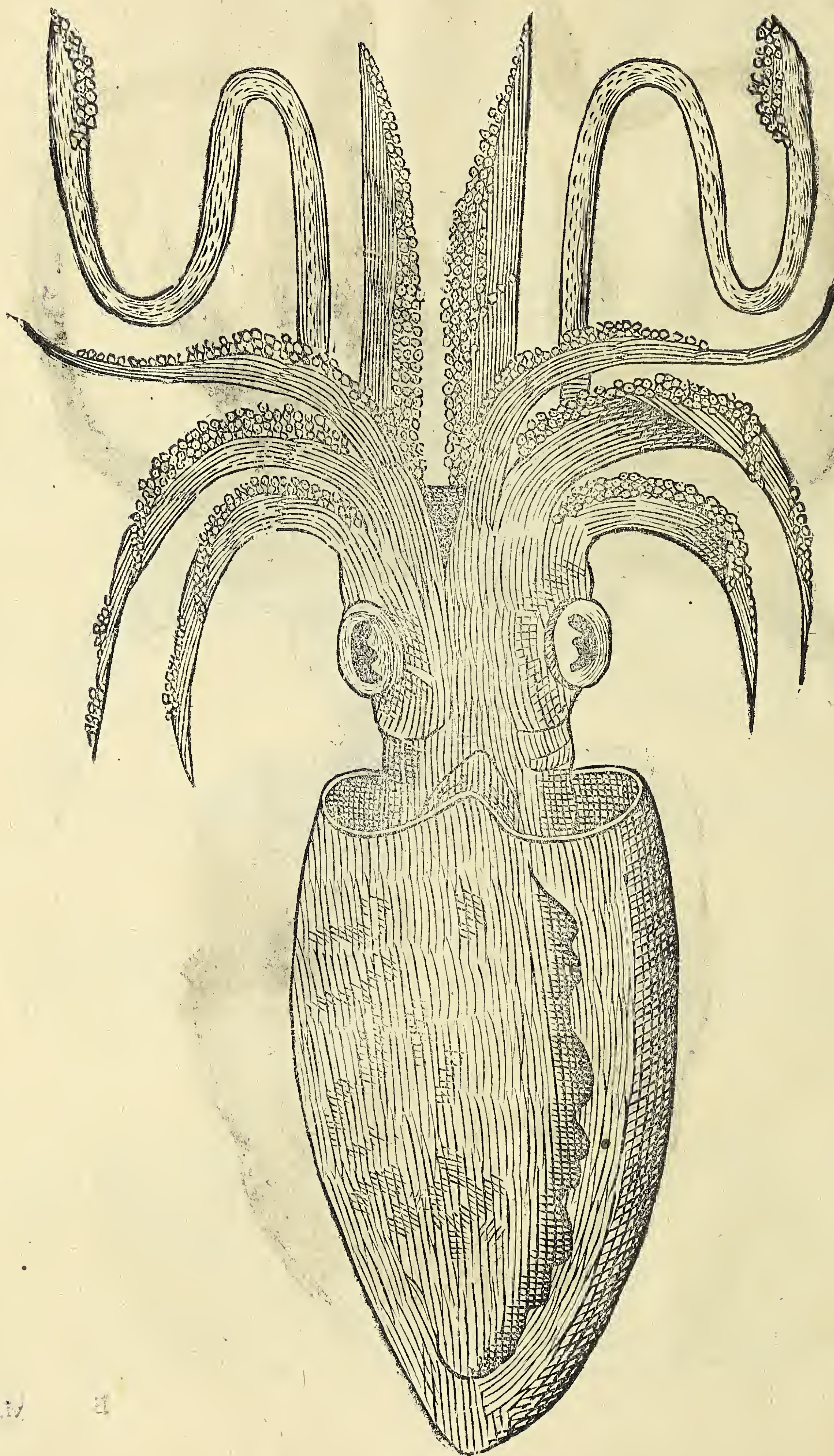
HIS quoq; vt Polypis angustum viuendi spacium natura concessit. Exemptis enim paucis bimatum non completur, inquit [a] Aristoteles: Vnde [b] Plinius de Sepia & Loligine locutus, neq; his, inquit, bimatu longior vita. Et [c] Athenæus, Ad bimatum Sepiæ vita non producitur, velut nec Polypi. Si historia, quam tradit Plinius de ingenti Polypo dolij magnitudine, longitudine pedum triginta vera perhibetur, inquit Mathiolus, nullum sequetur absurdū, quin Polypi & denis, & bis denis annis viuere possint. Quod etiam tum Sepijs, tum Loliginibus euenire posse non dubitarim, præsertim cùm eodem loco scripserit Plinius, Sepias Loliginesq; eiusdem Polypi magnitudine in Hispanico litore vndis expulsas esse repertas; Hæc Mathiolus. Cui his verbis reclamat Zographus; Atqui vitæ

[a] *H. 5. c. 18. & h. 8. c. 37* [b] *L. 9. c. 30.* [c] *Lib. 7.*

Sepia Saluiani supina.

Sepia Saluiani prona.

A vitæ longitudo corporis magnitudinem non ſequitur, vt in libello de vitæ longitudine indicat Ariſtoteles: cuius in hac parte authoritas conuelli à Mathiolo non debuit. Certè nec in eodem genere, nec in diuerſis, magna paruis comparata, ſimpliciter viuaciora dixeris. & cùm inter miracula Polypi tam grandes ſint, nec in mediterraneo (de cuius maris piſcibus Ariſtoteles ſcripſit) ſed Oceano, quid inde de Polyporum viuacitate pronuncies abſolutè? Hactenus Zoographus.

CAPIENDI RATIO.

VTHOR eſt [a] Ariſtoteles Sepiam odore eſcarum allectatam capi. Ad Sepiam capiendam quædam conſcripſi cùm de Polypo ageremus. Tarentinus accipit ſalis ammoniaci drachmas ſex, cepæ drachmas duas, adipis vituli drachmas ſex; hac eſca ferramenta, ad formam fabarum redacta, atque illita admouet, & ſponte ad odorem progredi ſeq; ipſas tradere Sepias B aſſerit. Alia eſca ex eodem. Fęcem vini ſine aqua, oleo contundito, ad locumque accedens mari ipſam inijcito. Sepiæ ſiquidem videntes quòd (fæx deſcendat ac petat imum) nigrum ipſum relinquent, atq; illuc ſe conferent, vbi oleum ſeſe illis oſtenderit: eaſq; tunc comprehendito. Ad Sepiam capiẽdam neq; naſſæ, neq; retium inſidijs opus eſt: ſed amoris illecebris eam hoc modo, quo ſcripſit [b] Oppianus, piſcantur; qui interprete Lippio hæc canit:

[a] Hiſ.4.c.8.

[b] Halieu. 4.

Non fortunato cata Sepia carpitur igne,
Quæ multa in pelago potuit vitare pericla,
Iam non lina fugit non denſi vimina ſepti
Eliciunt illas piſcantes æquore toto
Fæmineam appendunt peſtem, ducuntq; per æſtus.
Poſtquam è conſpectu vaga fæmina tracta per æquor
Cernitur à maribus, ſubito amplectuntur amatam
Atq; volubilibus nodis ſpiriſq; rotati
C *Implicitam ramis ſtringunt cupiuntq; teneri.*
Ac veluti virgo fratrem mitemq; parentem,
Qui longè à patria fuerat iam tempore longo
Incolumes cernens teneris complectitur vlnis.
Ac veluti nuper iuueni formoſa puella,
Aurea quam vinclo vinxit Cytherea benigno
Arrepta ad thalamum ſponſi complexibus hæret
Candida dilecto circundans brachia collo;
Inq; rudi nodo conſumit tempora noctis,
Sic iſtæ implicitæ Veneris nec munera linquunt
Tali connexæ nodo, nec vincula ſoluunt.
Donec piſcator capiat, cymbæq; reponat,
Connexæq; ſimul ſubeant crudelia fata.

Naſſis etiam vt capiantur ſequentibus hiſce docet verſibus idem Poëta:

Has etiam naſſis capiunt ſub tempore verno,
D *Nam curuum ſeptum myrti de fronde coronant,*
Et iungunt virides frondes, quas horrida gignit
Arbutus, atq; alijs folijs hoc vimen opacant
Cùm coitum cupiant, & dulces ſoluere partus
In caueam properant, & ſtrata fronde quieſcunt,
Sic amor expletur miſera cum morte proteruus
Piſces in ſiccam clauſi ducuntur arenam.

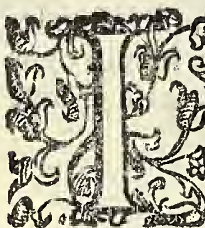
Scribit Iſidorus Sepiam dictam, quòd facilè ſepibus incluſa capiatur; Vera itaq; fortè erit hæc capiendi ratio quamuis ſit falſa etymologia. Maſſiliæ vidit Gillius ad hunc modum capi: Specula in lignum inciſa ex chorda appenſa in aquam piſcatores demittunt, & ſenſim fluitantia trahunt: Sepia ad ſui ſimulachrum ſe iaculatur, ac ſuis flagellis lignum circumplicans, dum ſe apparentem in ſpeculo amatoriè intuetur, interea reticulo circumuenta ſubducitur. Euſtathius ſcribit etiam aues coturnices laqueo ante ſpeculum poſito capi.

SEXVS. E

ᵃ *Hiſ.4.c.1.* E Mollium ſexu loquens [a] Ariſtoteles, Cùm verò, inquit, mares in hoc ge-
nere à fæminis differunt, tum vel maximè Sepiæ id probant. Mas enim
prona ſui corporis nigriora ſupinis potiùs, parteſque omnes aſperiores ha-
bet, quàm fæmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutio-
ᵇ *H.5.c.12.* rem. Et [b] alibi marem à fęmina internoſci ſcribit, quòd mas varius magis,
Athen li.7. quàm fęmina dorſoq; atriore eſt. Quod ſic trāſtulit [c] Plinius: Sepiarum ge
ᶜ *Li.9.c.29.* neris mares varij nigriores conſtantięq; maioris: nimirum in auxilio fęminis ferendo. Tra-
ditum rurſus à Philoſopho eſt fęminam inteſtina continere duo, veluti mammas, quæ ſi al-
uo diſſecta inſpectes, facile videris; his marem omnino carere.

COITVS. PARTVS. F

ᵃ *Lib. 12. c. 6. Orig.* N coeundo, inquit [a] Iſidorus, obſcœnum genus eſt. nam ore concipit ſicut
Vipera. Quod falſum eſt. Melius itaque Rondeletius, Sepias fiſtula coire
ᵇ *Hiſ.5.c.6.* & parere exiſtimat. [b] Ariſt. etiam hoc opinatus eſſe videtur, quum inquit:
Sepię ac Loligines ora applicantes, & brachia inter ſe componentes, na-
tanteſque in aduerſum coeunt. Narem etiam dictam (τὸν καλούμενον μυ-
κτῆρα) in narem inſerunt. natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os
agitur. pariunt ea ſui corporis parte quæ fiſtula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitran-
ᶜ *Li.9.c.31.* tur. Quę ſic tranſcripſit [c] Plinius: Sepię & Loligines linguis, componentes inter ſe brachia,
Nno coire- & in contrarium natantes: ore & pariunt. Neq; eas linguis coire (vti Plinius ſentire videtur,
re. de coitu enim ibidem tractat) neq; ore parere (vt idem expreſsè teſtatur) Ariſtoteles pro-
didit, rationiuè conſonum eſt (inquit Saluianus. Quod enim Ariſtotele authore nō ore ſed
fiſtula pariant, clarè adeo patet ex proximis eius citatis verbis, vt non ſit opus probatione.
Quod verò neq; ore vel linguis, vt loquitur Plinius, eas coire aſſeueret, clarum etiam eſt.
Nam etſi inquiat Sepias coeuntes inuicem ora admouere & applicare: non propterea eas G
ᵈ *Lib. 1. de gen. cap. 15.* oribus coire teſtatur. Nec eſt vt pro defendendo Plinio alium Ariſtotelis [d] locum adduca-
mus, in quo legitur: Mollia, enixu cōplexuq; mutuo brachiorū coeunt, ſic.n. coniungi neceſ-
Gazę error. ſe eſt: quando Theodori huius loci interpretatio, & non Ariſtotelis ſententia pro Plinio pu-
gnet: Scribit enim Ariſtoteles, τὰ δὲ μαλάκια συμπλέκεται μὲν κατὰ τὸ στόμα, ἀντιδείρον-
τα καὶ διαπτύσσοντα τὰς πλεκτάνας. συμπλέκεται δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξ ἀνάγκης: hoc eſt
Mollia autem complicantur ore, renixu complexuq; mutuo brachiorum: complicantur au-
tem hoc modo ex neceſſitate, & non vt vertit Theodorus, Mollia ore coeunt. Athenęus
ᵉ *Lib.7.* ſuperioris loci Ariſtotelis ſic etiam meminit. Idem (inquit) [e] Ariſtoteles lib. quinto de ani-
malibus author eſt, Sepias & Loligines coire amplexas inter ſe corpora, adaptanteſq; mu-
tuo ex aduerſo narem (μυκτῆρα) & brachia. Oua autem concipiunt, quæ qualianam ſint,
ᶠ *Hiſ.4.c.1.* [f] Philoſophus exponit his verbis: Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua candicantia grandini ſi-
Oua qua- milia complectens permulta. [g] Et rurſus alibi, Sepijs oua gemina apparent, quoniam vul-
lia. ua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur. Sepiarum oua qualia è mari eijciuntur, ex
ᵍ *De par.3. cap.8.* Rondeletio hîc adpinximus. Noſtri inquit racemum marinum vocant, à ſimilitudine ra-
cemi vuę vitis, quem ab vua Plinij multum differre exiſtimo. Eſt enim Plinij vua florenti H
vuę ſimilis, vt ſuo loco declarabimus. hîc oua ſunt duntaxat, florenti vuę nullo modo ſimi-
ʰ *H.5.c.18.* lia. Hactenus Rondeletius. De ouis autem Sepiarum rurſus hæc [h] Ariſtotelex. Sepię oua
edunt ſimilia myrti baccis magnis & nigris: atramentum enim ſuperfundunt. cohęrent in-
ter ſe omnia ad ſpeciem racemi, vni cuidam nexui obducta, nec facile alterum ab altero de-
trahi poteſt. Mas enim humorem quendam emittit, cuius lentore ſibi adhęreſcunt, & au-
geſcunt. Cùm primùm edita, candida ſunt, atq; exigua, mox atramento perfuſa, nigra ma-
Quo tēpo- ioraq; redduntur. Tempus autem & modum partus idem [i] author his verbis declarat. Mol-
re pariant. lia verno tempore pariunt, & Sepia in primis. parit hęc omnibus anni temporibus: perſeue-
ⁱ *Hi.5.c.12.* ratq; in edendo ouorum numero dies quindecim. Et [k] alio loco: Ferunt vterum Sepię ver-
ᵏ *H.5.c.18.* no tempore, pariunt intra diem decimum quintum. Ex quo liquet manifeſtiſſimè errorem
Athen. cor- in codicibus Athenęi, hæc eadem Ariſtotelis verba citantis, irrepſiſſe. Nam inquit, τῶν δὲ
rectus. μαλακίων τίκτουσι πρῶται τοῦ ἔαρος αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πᾶσαν ὥραν, καὶ κυίσκονται πέντε
καὶ δέκα

A

Oua Sepiarum.

B

καὶ δέκα ἡμέραις, ideſt, Mollium autem Sepiæ primæ vêre pariunt: & non concipiunt omnibus temporibus, pariuntq; per quindecim dies. Expungenda igitur negatiua particula οὐ ceu perperam inſerta. Idem confirmat [l] Plinius, qui Sepiam omnibus menſibus parere ſcripſit. Locum præterea quo pariunt, indicat [m] Ariſtoteles dicens: Sepia parit iuxta terram inter algas, & arundines, & ſi quod aggeſtum tale iniectum ſit, vt ſermenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. Et quidem piſcatores de induſtria faſces ſarmentorum diſponunt. Hæc perlibenter in eis loculamentis parit, prolixam illam continentemq; ſeriem ouorum, qualis cirri muliebris ſpecies eſt. Et [n] rurſus: vbi de cartilagineis Locuſtæ marinæ appendicibus eſſet locutus: Partus enim, inquit, in ijs recipitur, vt Sepiarum ſarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Vnde hæc [o] Plinius: Sepia in terreno parit inter arundines, & ſicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Sed hoc mirũ quòd eodem capite dicat Plinius, Loligines in alto conſerta oua edere, vt Sepias. cùm Sepias littoralem non pelagicam vitam traducere conſtet. Niſi ita hic locus interpretandus ſit, vt videatur dicere, Loligines conſerta oua edere, vt Sepias. Porrò modus pariendi eis hic eſt, vt prodit [p] Philoſophus. Enititur aluum per interualla reprimens, inſpergitque atramentũ, interpoſita quiete, vtpotè cùm non niſi cum labore emittat. Præterea vt idem ait: Mas Sepia oua quæ fœmina ediderit, perſequitur, ſuum ſemen aſpergens: quod vel in reliquis eiuſdem generis fieri ratio eſt. Idem [q] alibi: Mas, inquit, humorem quendam mucoris mittit, cuius lentore tenaciter oua ſibi cohæreſcunt, ac creſcunt. Etiam hæc & cùm primùm edita candida ſunt, atq; exigua: mox atramento perfuſa nigra maioraq; redduntur: [r] Et alio in loco: Quoties autem, inquit, ederit (fæmina) mas è veſtigio ſequens, atramentum ouis ſuperinfundit, atque ita efficitur vt ſolideſcant. Sed non ſatis hunc locum Gazam aſſecutum eſſe Rondeletius putat. Græca autem verba hæc ſunt: Ὅταν δὲ ἡ σηπία ἐπιτέκη τὰ ᾠὰ, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται σιφρά. Huius malæ cõuerſionis, inquit Rondeletius, occaſionem dedit dictio temerè adiecta τὸν θολὸν poſt καταφυσᾷ quam delendam eſſe conuincit [s] Plinius, qui Ariſtotelis locum ſic interpretatus eſt. Oua eius (Sepiæ) glutino atramenti ad ſpeciem vuæ cohęrentia, maſculus proſequitur afflatu, aliàs ſterileſcunt. Vides hîc Plinium pro καταφυσᾶν proſequi afflatu reddidiſſe. His accedit Athenæi authoritas locum Ariſtotelis citantis. Ὅταν δὲ τέκωσι σηπίαι τὰ ᾠὰ, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ καὶ σιφρᾷ. Vides hîc τοῦ θόλου mentionem nullam factam. Poſtremò non mas, ſed fæmina, vt prius ex Ariſtotele perſpicuum fuit, ouis atramentum aſpergit. Hactenus Rondeletius. Verùm Zoographus & Saluianus non θόλον, ſed vna mutata littera θόρον, ideſt genituram, legunt. Verbum quidem σιφρᾷ, inquit Zoographus, quod apud Athenæum legitur, in vſu non eſt: & apparet hunc Athenæi locum eſſe mutilum, vt in multis alijs. Plinij etiã interpretatio: Maſculus perſequitur afflatu &c. non tanti eſt quin Ariſtotelem ipſum ſuis alibi verbis ſeſe interpretantem ei præferamus. καταφυσᾶν verbum ſi abſolutè proferas, ſpiritum & aërem contra aliquid emittere ſignifi-

Marginal notes: [l] Li. 9. c. 51. — [m] H. 5. c. 18 — [n] H. 5. c. 17. — [o] L. 9. c. 51 — Plinij loc' explicatus. — Quomodo pariant. — [p] H. 5. c. 12 — [q] H. 5. c. 18 — [r] Hi. 5. c. 12 — [s] Li. 9. c. 51. — Ariſtoteles correctus. — Athenæi locus notat'.

C

D

cat: at piſces in aqua quomodo anhelare, aut ſpirare aerem poſſunt? Nam vt Rondeletio A
donemus piſces propriè dictos ſpirare, Mollia tamen & exanguia non ſpirabunt. at ſi accuſatiuum addas, aliud quippiam cum ſpiritu, vel tanquam cum ſpiritu emittere ſignificat, idem ſcilicet quod καταῤῥαίνειν, ideſt aſpergere: vel καταπνεῖν, ideſt contra aliquid emittere. Mas igitur Sepia τῶν ᾠῶν καταφυσᾷ τὸν θορὸν, humore genitali ſuo oua conſpergit, geniturámq; eis affundit. Nam & lib.3. cap.7. de gener. anim. Ariſtoteles piſcium omniũ oua, niſi mares ſemen ſuum aſperſerint (ἀποῤῥαίνειν τὸν θορὸν dicit, vel ἐπιρραίνειν) augeri & vitalia eſſe negat. Et mox ſequenti capite: τὰ μὲν οὖν καραβώδη τὰ θήλεα, πρὸς αὑτὰ ποιεῖται τὸν τόκον: τὰ δὲ μαλάκια ἔξω. καὶ τοῖς μὲν θήλεσι (malim κυήμασι) τῶν μαλακίων ἐπιῤῥαίνει (ſubauditur τὸν θορὸν, ex præcedenti capite) ὁ ἄῤῥην καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἰχθύες τοῖς ᾠοῖς: καὶ γίγνεται (ſupple τὸ κύημα) συνεχὲς καὶ κολλῶδες. hîc συνεχὲς καὶ κολλῶδες dixit, quod libro quinto hiſtoriæ σιφρόν. Rurſus hiſt.5.c.18. cauſſam reddens, cur oua illa inter ſe racematim cohæreant, ſic ſcribit: Ἀφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη, οὗ τῇ γλισχρότητι παρέπεται καὶ αὐξάνεται. Aſtipulatur ſententiæ noſtræ vetus translatio, quam author de naturis rerum recitat, his verbis: Sepia fæmina cùm ouat, mas eam ſequitur, & ſuper oua ſemen inſuflat, vt viuificentur. Item VVottoni: Quoties ediderit oua, mas è veſtigio ſequens humorem fœtificum ouis ſuperfundit, atq; ita efficitur vt ſolideſcant. Hęc B
Zoographus. Cæterùm ſunt Sepiarum oua racematim compacta, & tanquam à pediculo dependentia, oblonga, initio baccę myrti, tandem, ſi maris ſemen contigerint, auellanę nucis magnitudine, folliculo vel membranula contecta, cohærentia, foris effuſo atramento nigra, intus alba. Quæ ibi continentur oculorum humoribus ſimilia ſunt, vti tradit Rondeletius. Primùm enim aqueus & tenuis humor effluit, mox alius priore craſſior, tertius (Ouorũ exacta deſcriptio.)
veluti cryſtallinus. Vbi hæc oua Sepia peperit, & ſemine maris aſperſa ſunt, iis incubat diligentiùs quàm cætera Mollia, vt his verbis teſtatum reliquit [t] Ariſtoteles: Cùm genus „ (Incubatio. [t] H.5.c.18.)
omne cruſtatum ſibi iuncta contineat oua, & ſic foueat, Polypus & Sepiæ, & reliqua eius „
generis eiuſdem oua quæ pepererint, abſoluta fouent, & præcipuè Sepia: quippe cuius ſæ- „
penumero alueus iuxta terram dum hoc facit, appareat. Et vt idem [u] author eſt: Mox oua (u Ibidem.)
edita Sepiæ craſſitudinem acinorum vuæ minorum intra diem decimumquintum capiũt. „
Quæ (ſi prius prole iam perfecta abſciderit oui membranam) ſtercuſculum mittũt ſuumq; „
præ metu colorem mutant ex candicante in rubiuſculum. Vnde dixit [x] Plinius: Excludit „ (x L.9.c.51.)
Sepia decimoquinto die. Prodeunt autem ex ſingulis Sepiarum ouis ſingulæ Sepiolę te- C
ſte [y] Philoſopho. Sed quomodo prodeant, idem declarat his verbis: Cùm Sepiola iam „ (y H.5.c.18.)
intus conſtiterit, videlicet tota ex candido oui interno concreſcens, tum rupta oui mem- „
branula proles exit: primùm pars illa interior candida veluti grando conſiſtit, cùm fæmi- „
na ſuum atramentum aſperſerit. Naſcitur enim Sepiola ex ipſo candicante corpuſculo „
verſa in caput, modo auium ventre annexo. Sed qualiſnam ſit in his annexus vmbilici, „
nondum exploratum habemus. Conſtat tamen candidum illud ſubinde diminui, dum „
Sepiola augetur, & ad poſtremum, vt luteum auibus, ſic candidum his aboleri. Primùm oculi grandes in his quoque, perinde ac in cæteris apparent. Sit ouum a.b.c. oculi: d Sepiola ipſa: e hoc ipſum. Niphus poſteriora verba hæc ſic legit. Sit a ouum: b c oculi: d Sepiola ipſa, ita vt verba hæc τόδε ἐφ' οὗ τὸ ε abundent. Saluianus autem ſic. Sit a ouum, b c oculi, d Sepiola, e hoc ipſum. Adhæret autem teſte [z] eodem Philoſopho, ouo Sepia (z De gener. 3. cap. 8.)
naſcens parte ſui priore: hac enim tantùm poteſt adhærere, cùm hæc vna parte poſteriorem & priore eodem modo habeat. Poſtremò vbi, inquit, Philoſophus: Pariunt intra diem decimumquintum, ἀποτίκτουσι ἐν ἡμέραις ιε, aliqui vertunt, perſeuerare eas in edendis ouis, ſiue in partu dies quindecim: quod an magis conueniat, an à conceptu potiùs ad partum vſq; tot dies numerari, conſiderandum. D

MORES. INGENIVM.

CONIVGATIM mas cum fęmina incedere ſolet, inquit [a] Philoſophus. Et [b] alibi, cùm Sepia, inquit, icta eſt tridente, mas fœminam adiuuat, fęmina mare percuſſo fugam arripit. Eadem ſic [c] Plinius: Percuſſæ tridente fęminæ auxiliantur: at fęmina icto mare fugit. Confirmat idem Athenæus inquiens: Aiunt quoq; fęminæ tridente percuſſæ, ac captæ mares auxiliari eam in aduerſum retrahentes: maribus autem captis in fugam fęminas ſe conijcere. Teſtatur [d] Ariſtoteles Mollium omnium aſtutiſſimam eſſe Sepiam. (a H.5.c.12. b Hiſ.9.c.1. c Li.9.c.29. Fęminę mares auxiliãtur. d H.9.c.37.)

Nam

E Nam sola, inquit, hæc suo vtitur atramento, non modò cùm metuit, (nàm dixerat [e] antea inter omnia Mollia Sepiam præcipuè præ metu atramentum suum effundere) verùm etiã abscondendi caussa. Polypus atq; Loligo atramentum præ metu mittunt: Cæterùm Sæpiæ, vt dixi, sæpe & sine pauore suo vtitur atramento ad se occultandam, & cùm progressa paululum se ostenderit, redit in atramentum. Idem confirmat vetus poeta [f] Nicander qui cùm scripsisset Leporem marinum sordidatum, dum recens in lucem editus est, Loliginis inferri subtilibus comis, perinde ac si proles esset Loliginis, aut σηπιάδος φυξήλιδος, idest Sepiæ fugitiuæ, caussam cur fugitiuam appellauit addit:

[e] *Hist. 4. c. 1.*
[f] *In Alexipharm.*

——————— ἥτε μελαίνει
Ο'ἶδμα χολῆ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθοῦσ' ἀγρώστορος ὁρμὴν. idest.
——————— *quæ obfuscat*
Fluctus sua nigredine dolosum animaduertens piscatoris impetum.

De eodem astu sic meminit [g] Ouidius:

[g] *In Halieu.*

Sepia tarda fugæ, tenui cum forte sub vnda
Deprehensa est, iam iamq; manus timet illa rapaces
F *Inficiens æquor, nigrum mouet illa cruorem*
Auertitq; vices oculos frustrata sequentes.

Vnde & [h] Plinius ait: Ambo autem (mas scilicet, & fœmina Sepia, de ijs enim loquitur) vbi sensere se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est infuscata aqua absconduntur. De eadem quoq; astutia hæc [i] Ælianus: Cùm se à peritis piscatoribus captari cognoscit Sepia, suum atramentum emittit, quo circumfusa, ab oculis piscantium remoueatur, eorumq; perstringit oculos: piscatores verò cùm sit in eorum oculis, nil tale vident. Sic Ænea tenebris circumsepto fefellit Achillem Neptunus, vt ait Homerus. Nec dissimilia ab his sunt quæ scribit [k] Plutarchus: Cùm autem, inquit, multa præterea sint prudentiæ in præcauendis, & effugiendis insidijs exempla, Sepiæ artem præterire non conuenit. Vesicam enim iuxta collum habens plenam atro humore (Tholus is vocatur) vbi deprehenditur, hunc effundit foras, tenebrasq; circa se efficit mari infecto, vt piscatoris conspectum subterfugere posit: imitans deos Homericos, qui quos saluos volunt, cœrulea sæpenumero nube obiecta eripiunt atq; suffurantur. Hæc sic ab Oppiano canuntur Lippio interprete.

[h] *L. 9. c. 29.*
[i] *De anima. 1. cap. 34.*
[k] *Lib. soler. de animal.*

G *Quin & natiua fœcunda est Sepia fraude.*
Est liquor in tumida concretus turbidus aluo,
Qui fuscus piceam superat caligine massam.
Conditus hic humor nutritur corpore, præsens
Auxilium miseræ: subita formidine capta,
Atras emittit guttas, & polluit æquor,
Obscuratq; vias ponti tenebrosa cruore
Permixto sanies, piscantis lumina turbans
Auertit visum, & prospectum surrupit omnem.
Hæc facili cursu per tinctas æquoris vndas
Effugit horrendos pisces hominemq; sagacem.

Philes quoq; recens autor de astutia Sepiæ hos reliquit Iambos.

Πανοῦργος ἐστὶ τὴν φύσιν ἡ σηπιά
Τῶν ἁλιέων κλέπτουσα τὴν κακουργίαν.
Εἰς ῥεῖθρα γὰρ τ' ἐμεῖ μέλαν ὑπὸ σφαγμάτι
H Καὶ λαμβάνει τὴν ὄψιν ἐνδῦσα γνόφον,
Καὶ τέρπεται θηρῶσα τὴν σωτηρίαν.

Quos sic transtulit Gregorius Bersmannus Anebergensis:

Est versipellis Sepia, & vafra indoles
Piscantium qua callidè eludit dolos.
Atrum cruorem nam vomens, pontum inficit,
Caliginemq; induta visus eripit,
Partaq; sic ouat salutis copia.

Postremò [l] Athenæus quoq; idem aduertit sic inquiens: Persequente piscatore suum atramentum effundit Sepia, antrorsum profugere se simulans. Porro vt admodum astutè suo atramento vtitur, sic etiam prudentissimè promulcidibus; his enim non solùm pisciculos, sed & mugiles etiam venatur; Vnde Oppianus.

[l] *Lib. 7.*

Callida

Callida furtiuam meditatur Sepia prædam
Nam tenues molli ſurgunt de vertice rami
Extenti tanquam funes, quibus ipſa natantes
Piſciculos, iactis veluti capiuntur ab hamis,
Pendens à fulua cautè deprehendit arena.

Et Athenæus: Paruæ autem, inquit, Sepiæ nutriuntur tenuibus piſciculis, quos promuſcidibus ſeu piſcatorio funiculo venantur. Planiùs comprobat hæc Plutarchus, de piſcatoria Sepiæ arte ſic loquens: A collo ſuo demittit acetabulum inſtar funiculi, quo hamus dependet, & quod laxatum longè emitti, & facillimè retrahi poteſt. Id piſciculis quos propè ſe videt, mordendum exhibet, paulatimq; in ſe retrahens fraude ad ſe prædam adducit, dum ore contingere poſſit. Porro teſte [m] Ariſtotele ijs prætenturis quoties tempeſtates vrgent, ad ſaxa aliqua adhærentes Sepiæ, ſe veluti anchoris iactis ſtabiliunt. Quæ ita vertit [n] Plinius: Sepiæ & Loligini pedes duo ex his longiſſimi, & aſperi; quibus in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt. [o] Athenæus ait: Cùm ſæuit tempeſtas, Sepiam aiunt præhenſis minoribus ſaxis vtraq; ſua promuſcide, veluti anchora ſtabilitam quieſcere. Idem teſtatur Ælianus: Sepiæ, inquit, duabus ſunt tanquam promuſcidibus præditæ, quibus ad ſaxa cùm eſt in mari tempeſtas, adhæreſcunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ, fluctuum incurſionibus reſiſtunt. Pòſt cùm eſt tranquillitas ſolutis promuſcidibus, rurſus natant: non contemnendam ſcientiam tenentes vitandi ſanè tempeſtates, atq; ex periculis ſalutem conſeruandi. Quæ ſic [p] Oppianus cecinit.

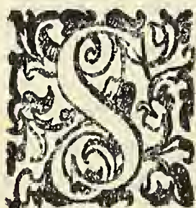
[m] Hiſt. 4. c. 1. & de par. 4. cap. 9. [n] Li. 9. c. 29. [o] Lib. 7. [p] Halieut. 2.

Si tumidi magno tollantur in æquore fluctus,
Hærebit proprijs ſcopulis deuincta flagellis,
Natiuos dura connectet caute rudentes.

[q] H. 9. c. 37. Poſteaquam [q] Ariſtoteles Polypum coloris mutatione piſces venari dixiſſet, ſubdit hæc: Sunt qui Sepiam facere hoc idem autument: colorem namq; eam ſibi contrahere ſimilem loco, in quo verſatur, confirmant, ſed piſcium ſola Squatina ita affici ſolet. Ex quibus verbis nihil certo ſtatuere poſſumus. Gyllius, & Bellonius audacter, Sepiam quemadmodum Polypum colorem, mutare aiunt.

DENOMINATA.

Sepedones

SEPEDONAS Græci non à Sepia inflectunt, ſed vlcera intelligunt eo nomine putreſcentia. Sepiuſſam Doridis inſulam in Ceramico ſinu teſte Plinio ſic dictam à Sepijs conijcit Hermolaus Barbarus. Sepiæ paruæ Græcis Σηπίδια dicuntur, Latinis Sepiolæ, vt Samonico, Q. Sereno, & [a] Plauto:

[a] In Caſina.

——— *Emito Sepiolas lepidas.*

Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Ariſtophanes in Theſmophorijs. Dorion σαπίδια inter hepſetos hoc eſt, inter piſciculos minutos, elixari ſolitos numerat. Legitur & σήπιον (cum Teutidio, & Polypodio) apud Athenæum in Philoxeno: quam vocem mutilatam putat Zoographus, & legendum σηπίδιον. Σηπιδάριον apud Phyllium vel Phrynicum, vt author eſt Athenæus. Σηπίαι, Σηπιδάρια exponit Pollux. Sepaceus adiectiuum, quo vtitur [b] Iulius Cæſar Scaliger, puto à Sepia deriuari. Σηπιαλλὶς ſpecies eſt vitis Varrino.

[b] In Athæ.

MORALIA.

Hæretici.

VTITVR Sepia atramento, vt ſuæ conſulat ſaluti: at homo vafer, veluti hæreticus, atramento veritatem obfuſcat: cùm enim conuinci ſe animaduerterit, nebulas, nugaſq; ac tenebras offundit, ne victus videatur. Sic elegāter & appoſitè [a] Tertullianus hæreticos Marcionitas Sepijs comparat. Nam veluti hæ vbi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento aquam turbant, atq; ita abſconduntur: Eodem modo illi, vbi ſuccumbunt in ea diſputandi paleſtra, hoc eſt, cùm erroris arguuntur conuincunturq;, tenebris ceu Sepiæ atramento obiectis diſputationi ſeſe eripiunt. Atticus Philoſophus non inelegans Platonis propugnator facetè dicebat, Ariſtotelem in ſuis ſcriptis facere, quod facit in mari Sepia; vt enim

[a] Lib. 2. aduerſ. Marc.

A enim hæc ſparſo ſub oculos manumque piſcatoris ſuo ſucco elabitur; ità ille depræhendi
metuens, ſententias de induſtria obſcuritatibus obfuſcat. Poteſt & per ipſam Sepiam in-
telligi diabolus, per eius verò atramentum deliciæ atque diuitiæ. Vt enim illa nobis atra- Diabolus.
mentum ſuppeditat, quod lucernæ immixtum facit, vt homines nigri appareant, amoto
priori lumine; ità etiam, diabolus deliciarum cupiditates atque diuitias, & voluptates no
ſtris inſtillans cordibus, nigros hoc eſt peſſimos nos reddit, & inquietos, amoto vero Dei
lumine, ac amore. Rurſus vt Sepia inter alios, duos longos habet pedes, quibus cibum ad
os tranſmittit, & quibus in fluctibus ſe tanquam anchoris ſtabilit, tempeſtatem aduerten-
do; ſic cùm multos habeamus affectus, & deſideria duobus inter cętera opus eſt, ſcilicet
amore Dei, & proximi, qui ſemper longi eſſe debent, vt iſtis mediantibus cibum diuinæ
gratiæ, & glorię poſſimus demereri, & nos in hiſce mundi fluctibus fortiter ſtabilire. Amor
enim Dei, & proximi anchora eſt, hominem contra fluctus tentationum, ac tribulationum
confirmans: quia pro certo nullus ſtabilis in fide, & moribus efficitur, niſi in amore Dei,
& proximi confirmetur. Vnde [u] Eccleſiaſtes: *eſto firmus in via domini*. Sepia vſta mere- [u] Cap. 5.
tricem quoq; denotat, & proſtitutæ pudicitiæ mulierem. Vt enim ad vſtam Sepiam piſces Meretrix.
B accurrunt, & ſic à piſcatoribus capiuntur: ſic ad illam luxurioſi, & molles, odore hoc eſt,
impudicitia allectati, dęmomum retibus ſe irretiunt dicentes. In odore vnguentorum tuo-
rum curremus, nimirum ad perditionem.

HIEROGLYPHICA.

D verò, inquit [a] Pierius Valerianus, præcipuum ſuper Sepia ſignificatum [a] Hierogli. lib. 28.
apud Ægyptios Sacerdotes erat, vt per eam ſignificarent hominem, qui Pulchra in-
multa pulchra, & magna pollicitus, daturus omninò ſpecioſa virtutis cœpta tur-
exempla videbatur, & per ſummam inde ignominiam fœdè lapſus, om- piter ceden
nium fefellerit expectationem: ea enim cùm ſpectandam ſe venatoribus tia.
præbuerit, ſimulatque in ſe aciem inſtrui conſpexerit, & claſſicum cani,
atramentum in aquas euomit, quibus infectis, demptaque ita venatoribus congrediendi
copia, elabitur. Quòd ſi inter fugiendum acciderit, vt aperto iterum campo deprehenda-
C tur, ſtatim in effuſam atramenti nubem ſe recipit, atque ita ſępius ac identidem fruſtratur
venatoris ſpem, nulla ſui facta copia, vt depræhendi poſſit: idq; non in congreſſu tantùm
facit, ſed plerunq; etiam ludendi ſtudio quodam, atque etiam inſidiandi. Sumptum hoc
Hieroglyphicum eſt ex [b] Horo. Sepia ſe furtim ſubducens periculum denotat apud Ægy- [b] L. 2. c. 110
ptios teſte Cœlio Calcagnino. Huiuſmodi verò occultationis cauſſa confictum à Græcis Periculum.
credit Pierius, Thetim in Sepiam commutari ſolitam, dum vel eluderet vel ſerio fugita-
ret Pelea illam ſequentem. Ita denique hominem qui multis ſimulationum inuolucris te-
geretur, eſſetque occultæ multiplicisque naturæ, per pictam Sepiam notabant. Alij men- Homo oc-
dacium ex hoc figmento intelligi volunt, propterea quòd Grãmaticus Triphon ait, ἐν τοῖς cultæ natu-
ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται καὶ ἀμαυροῦται, in extremis quippe partibus nigreſcit, & obſcura- ræ.
tur. Sed hæc propriè ad melanurum piſcem pertinent, quàm quidam ineptè cum Sepia
confundunt. Cęterùm literas ſacras cùm Ægyptij ſignificare vellent, iuncum, cribrum, Literę Ae-
& Sepiam ponebant. Iuncum autem, quia eo pro calamo vtebantur, Sepiam verò quòd gyptiacæ.
eius ad ſcribendum atramento vterentur, vt ſcribit Pierius. Quanquam etiam hîc per Se-
piam atramentariam thecam ſignificari poſſe putet, cùm apud Perſium pro ea ponatur,
D dum canit.

Nigra quod infuſa vaneſcit Sepia lympha.

Nos tamen pro atramento ipſo hîc poni ſuprà probauimus. Sanè Gręci atramentum
σηπιοτικὸν appellant. Cribrum autem ſub Sepia ponere ideo commenti ſunt, quia ea pri-
ma ſunt arma, quibus in pane conficiendo vtimur, atq; id apud Ægyptios ex iunco con-
texi ſolitum. Admonebant autem ea cribri cœlatura ita iunco, & Sepię ſubiecta, eum
qui victui neceſſaria comparaſſet, litteris dare operam poſſe: cui verò deſit prouiſę fru-
gis in annum copia, alij dedatur arti, aliamq; ſequatur induſtriam neceſſe eſſe. Sunt etiã
qui amorem coniugalem in viro firmum, in fęmina lubricum ſignificare ſi vellent, Sepiã Amor con-
tridente confoſſam pro huiuſmodi rei Hieroglyphico faciant, propterea quòd Sepia fœ- iugalis.
mina ſi percuſſa fuerit, mas auxilium adferat; quòd ſi mas percutiatur, fęmina aufugiat.

FABVLA

FABVLÆ. E

HETIS mater Achillis infantem igne fouit, interdiu litum ambroſia, ſic demum illi conciliatura immortalitatem. Id quod aduertens Peleus altiùs inclamauit. Inde ad Nereides digreſſa narratur Thetis, cui alioqui fuit inſitum, formam demutare. Quin & cum ea coiſſe primum creditur Peleus in Sepiæ ſpeciem conformata. Euripides Pelea cum Thetide ſemel coijſſe tradit, idq; in Sepiade promontorio, quod in Magneſia ſtatuit Plinius. Meminit huius fabulæ Iohannes Tzetzes, his verſibus.

Φασὶ τὴν Θέτιν φεύγουσαν Πήλεως συνουσίαν
Πρὸς πῦρ πρὸς ὕδωρ τρέπεσθαι, πρὸς φύσιν τῶν θηρίων.
Πρὸσ δὲ σηπίας πώποτε μορφὴν μεταβαλοῦσαν,
Πηλεὺς αὐτὴν κατέσχηκε, καὶ γάμῳ συνεζύγη.
Τὸ δ᾽ ἀλληγορικώτερον. τοῦτον οὐκ ἀξιοῦσα,
Κατὰ πυρὸς τρέπετο πεσεῖν, καὶ καθ᾽ ὑδάτων
Κἂν τοῖς δυσβάτοις ὄρεσι βορὰ θηρσὶ γίνεσθαι. F
Τέλος αὐτὴν κατέσχηκεν ἐν σκότῳ κρυπτομένην,
Ὥσπερ σηπίαν τῷ θόλῳ τοῦ μέλανος κρύβεισαν,
Εἴ τε καὶ παρὰ θάλασσαν ἐκφεύγουσαν ἐκεῖνον,
Ὡς Εὐριπίδης γέγραφεν ἐν Ἀνδρομάχῃ τοῦτο.
Aiunt Thetim fugientem Pelei congreſſum,
In ignem, in aquam verti, in naturam ferarum.
Inq; Sepiæ aliquando formam conuerſam,
Peleus ipſam detinuit, & nuptijs coniunctus eſt,
Magis autem allegoricè: hunc non dignata,
In ignem vertebatur vt caderet & in aquas,
Etiam inacceſſis montibus eſca beſtijs vt fieret,
Poſtremò ipſam detinuit in tenebris abſconſam,
Quemadmodum Sepiam, atramento nigro abſconditam
Siue iuxta mare effugientem illum,
Vt Euripides ſcribit in Andromache illud. G

PROVERBIA.

VLTV *mutabilis albus, & ater*, Horatius. Quo in loco Porphyrion Grammaticus annotat prouerbiali figura dictum, albus & ater, & pro eo, quod eſt bonus & malus: & Horatium, album, ad liberalem, aut lætum reddidiſſe: atrum ad ſordidum & ærumnoſum. Huc feſtiuiter alluſit Matron apud [a] Athenæum de Sepia loquens:

[a] *Lib.4.* Η μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε, ideſt.
Quæ cum ſit piſcis, ſola album nouit & atrum.

Eſt enim, inquit adagiorum author, Sepia colore albo, ſed ſuccum habet atrum, quem ſpargit in metu, ne deprehendatur.

Et nigrum niueo portans in corpore virus H

de Sepia videtur pronunciaſſe Ouidius in fragmento, quod Halieuticon inſcribitur. nàm ſequens verſus deeſt. *Perca ſequitur Sepiam.* Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. hîc malè vertit adagiorum author pro Melanuros Sepiam.

EPITHETA.

SEPIA propter dolos, quos machinatur piſcibus, dum eos venatur, δολόφρων, δολόμητις, dicitur Oppiano: καρδαλέα ſiue audax, quòd maiores quandoq; piſces aggredi audeat, ac mas fœminæ à tridente percuſſæ auxiliari in hominum conſpectu. ταγηνιστὰς σηπίας nominat Eubulus quòd in ſartagine coqui ſolitæ ſint. Nicander φυξήλιδα fugitiuam, quòd ſparſo atramento manum captantis effugiat. Ob atramentum nigrum dicitur furua apud Gyraldum. tarda fugæ apud Ouidium.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

VAMVIS Pythagoras Sepia vesci prohibebat suis, non tamen ob id cæteri abstinuerunt. Nam cùm amphidromia olim celebrabantur, mœnas cùm Sepijs mollire, & plurimos cirros diligenter stringere assolent, vt loquitur apud Athenæum Eubulus. Aristophanes in Thesmophoriazusis. Quando ederentur.

Ἰχθὺς ἐώνηταί τις ἢ σηπίδιον. idest.

Emptus est piscis aliquis, vel Sepiola.

Et Theopompus in Venere.

Ἀλλ' ἔντραγε τὴν σηπίαν τὴν διαλαβοῦσαν (διαλαβὼν legit Natalis Comes) καὶ τοδὶ τὸ πολυπόδιον, vertit Dalechampius.

Sepiam & quæ exiguum Polypum hunc intercepit, arrode.

B Et nunc quoque in omnibus Italiæ piscarijs venales habentur, ijs inquam, in quibus marini veneunt pisces, non alia, quàm cibi gratia; Quamuis alioqui ganeones, ac delicatuli Sepiam aspernentur, & pauperculis relinquant, nam insipida est, nisi optimè præparetur, condiatur, coquaturq; nam sic grata sapidaq; efficitur. Duplex autem eam coquendi modus est: aut enim assatur, aut elixatur: Idq; tum recens, tum asseruata. Nam Galli Sepias exiccant, non aliter quàm Græci Polypos. Miror certè cur recentes nullius in Oceano sint pretij, vt scribit Bellonius, cùm à coquis, inueteratis, aut sale conditis præferantur. Sed fortè id ideò fit, quòd cibi fastidiũ, recentes adhuc pariant, & salitæ ieiunia verna egregiè solentur. Sunt autem Sepiæ aliæ maiores, aliæ minores: Maiores sale conseruantur in Illyride, indeq; Venetias deferuntur, vti & Genua Mediolanum. Auicenna, inquit, Rubien (aliqui Sepiam interpretantur) est conueniens cibus: qui tamen salsus & inueteratus, atram bilem gignit, Venerem promouet. Simeon Sethi Sepiam difficilè concoqui, parumq; in se continere succi salsi ait, quòd si tamen concoquatur, non parum nutrimenti corpori id ferre. Cæterùm quia crudos procreat humores (vt suprà ex Galeno in genere de Mollibus scripsimus) oportet eam condimentis acrioribus conditam esse, vinumque vetus, & tenue superbibere. Venetijs & Romæ omni tempore habentur,
C sed optimæ putantur mensibus Ianuario, Februario, & Martio. Præstant autem cùm sunt grauidæ teste[a] Aristotele. Elixantur magna ex parte, assisque præferuntur, vti fortè & apud priscos. Nam elixarum mentionem facit Alexandrides in Protesilao, vbi symposium nuptiarum Iphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, describit, nulla assarum mentione facta. Quo autem modo sint elixandæ Alexis ἐν Πονήρα docet, inducto coquo hæc loquente.

[a] Hist. 8. cap. vlt.

——————— σηπίαι πόσου

Δράγμης μίας τρεῖς. τῶν δὲ τὰς μὲν πλεκτάνας,
Καὶ τὰ πτερύγια συντεμὼν ἑφθὰ ποιῶ.
Τὸ δ' ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλοὺς κύβους
Σμήσας τε λεπτοῖς ἁλσὶ δειπνούντων ἅμα
Ἐπὶ τὸ τήγανον σίζων ἐπεισιὼν φέρω. idest.

A. Sepiæ quanti? B. vna drachma
Tres. A harum brachia
D *Et pinnas accipe, dissectasq; elixa:*
Corpus reliquum in quadrata frusta multa discinde,
Tuso sale perfrica, & cœnare statim ac inceperint,
Accedens, è stridente sartagine nobis affer.

Nam in sartagine coquebant olim, ac elixabant, vnde Eubulus ταγηνιστὰς σηπίας nominat. Eis, cùm in cibum parabantur, oculos eximi solitos, monstrat hic versus[b] Plauti.

Iube elidere oculos, itidem vt Sepijs faciunt coqui.

[b] In Rudente.

Bonum autem ius ex eis fieri negant piscatores absq; atramento. Quapropter piscatores vt scribit Bellonius, cùm per senectutem deficientes super aquam fluctuantes, vel viuas vel mortuas extrahunt, in primis dant operam, ne atramentum (quod aliàs dum se persequi sentiunt, effundunt) temerè diffluat. Bartholomæus Scappus, Sepiam in iure suo cocturus, recentem exossat, & pedes seu brachia abscindit, vt tantummodo alueus relinquatur cum vesicula, qua atramentum continetur, tum eam cultro per medium diuidit, lauatq;

lauatq́; cartilagines omnes exteriores interioresq́; in aqua frigida, aut tepida, donec al- E
beſcant, deinde diſſecat eandem in plures partes, & in olla fictili, aut vaſe alterius gene-
ris, coquit cum butyro, aut oleo oliuarum, additis allijs minutim conciſis, aqua modica,
pipere, cinnamomo, croco, & pauco vino, aut omphacio, & ſalis modico, tandemq́;
herbas adiungit virides contuſas in mortario. Quod ſi verò iuſculum nigrum eſſe velit,
vt eius eſt atramentum, herbas non imponit, ſed miſcet atramentum cum vini modico,
aut omphacij, coquitq́; iterum, ad ebullitionem vſq;: tum inferre iubet ſuprà inſparſis
aromatis dulcibus. Nonnunquam brachia ſeu cirros cum ita cocta Sepia infert, lauatos
& in plurimas partes diuiſos, & ſic cum ea coctos. Infarciunturq́; aliquando Sepiæ hoc
pacto, vt idem ſcribit. Exempto oſſe, & brachijs abſciſſis, lauantur, & implentur caſeo,
ouis, pane minutim trito, aut contuſo, vuis paſsis, herbis tuſis, pipere, cinamomo,
croco, commiſtis primum omnibus, tempore ieiunij loco caſei ſumi poſſunt amygdalę cõ-
tuſæ, & loco ouorum auium, oua alterius piſcis cruda. Impletæ coquuntur in ſartagine
cum aquæ pauxillo, & olei, ita vt vix tectæ appareant. bulliunt deinde paulatim, donec
quibus infarcitæ ſunt, tumeant, iterumq́; parum omphacij additur, & aqua tincta cum
croco, pipere, cinamomo, & ſale recoquuntur per duas horas, aut paulo minus. Platina F
Sepias elixas ſubinde ab aheno extractas, & cum pipere, ac laſere conditas infert. Sunt
qui pipere condiunt, cinamomo, coriandro, viridi mentha vel arida: item qui vitello
oui, aceto vel agreſta, olei modico, vbi ebullierint, obligant. Sepijs cum nucibus, & allio
paratis veſcuntur quidam, inquit Mathiolus, vt in Venerem ſalatiores prorumpant. Qui-
bus autem condimentis Sepiæ ſapidiores euadant, docet [c] Apitius inquiens: In Sepia far- "
[c] Lib. 9. c. 4. tili condienda piper, Liguſticum, apij ſemen, careum, mel, liquamen, vini condimenta "
coctiua calefacies, & Sepiam inde apertam perfundes, atq; ita farcies; coctam cerebellis "
elixis eneruatis cum pipere tritis, quibus commiſceas oua cruda, quod ſatis eſt, piper in- "
tegrum, eſitia minuta & ſicca, ſues, & in bullientem ollam mittes, ita vt coire impenſa "
poſſint. Alia Sepias condiendi ratio, & materiæ. Sepias elixas aheno in frigidam mi- "
ſceas cum pipere, laſere, liquamine, nucleis, & ouis, vt videbitur, condies. Aliter: Sepias, "
piper, Liguſticum, cuminum, coriandrum viride, mentam aridam, oui vitellum, mel, li- "
quamen, vinum, acetum, & olei modicum, bullire ſinito: & vbi bullierint, amylo obliga- "
bis. Sepias veteres aliqui præmacerant primum lixiuio ex cineribus, & parte calcis facto
deinde aqua dulci: deniq; purgatas conciſaſq́; inteſtinorum inſtar condiunt coquntq;, vt G
[d] Lib. 2. ca. 20. audit Zoographus. Sepiæ coctæ, teſte [d] Dioſcoride, atramentum dum eſtur, egrè con-
coquitur: aluumq́; mollit. Diphilus apud [e] Athenæum ait Sepiam elixam teneram effi-
[e] Lib. 8. ci, ori gratam, concoctu facilem, & aluum leuiter ſubducere: ſuccum qui ex ea gignitur
ſanguinem extenuare, excretionemq́; per hæmorrhoidas mouere. Oua quoq; in ſiccum
eiecta à quibuſdam edi cocta in ſartagine ſcribit Rondeletius.

VSVS IN MEDICINA.

SVMVNTVR varia ad varios morbos ex hac remedia. Vtimur autem
vel tota Sepia, vel aliqua eius parte, vt ouis, atramẽto, teſta, quam ὄστρακον
[a] Lib. 8. de comp. med. ſec. loca. vocant Dioſcorides & Athenæus. [a] Galenus Sepias ſtomachicis prodeſſe
ait. Kiranides, Sepia, inquit, elixa in cibo véſicæ, renibus & dyſuriæ mede-
tur: Vrinam quoq; ciere ait Plinius & lentorem renum diſijcere. Acetum
in quo Sepia ſuffocata eſt cum oleo miſtum, ei, qui marini Hippocampi venenum hauſit, H
propinat Aëtius. Ad dentium dolorem: inquit Galenus in Euporiſticis, ouorum putami-
Ad morbos mulierum. na, Sepiam & oleũ miſceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore con-
tineto. Aluum ſoluunt Sepiæ, teſte Plinio, in cibo datæ, decoctaq́; cum oleo & ſale & fa-
[b] Lib. 2. de mor. mul. rina. Ad venerem proritandam quidam eiſdem cum nucibus & allio paratis vtuntur.
Hippocrates Sepijs ad morbos muliebres frequentiſſimè vtitur, vt in [b] curatione vteri
auerſi ad coxam. Ad veſperam, inquit, mazam cœnet. Si verò panem voluerit, & Bolbi-
Ex Atramẽto. dia parui Polyporum generis, & Sepiolas paruas in vino, ac oleo coquito, & edenda dato.
Et eodem libro eadem bolbidia & Polypodia, aut Sepiolas ſimiliter præparata, ad men-
[c] Lib. 1. κατὰ τόπ. ſes ciendos ſumi iubet. Vtitur quoq; idem Hippoc. Polypis aut Sepiolis toſtis ſuper pru-
Ad Alopecias. na ad puerperij purgamenta à partu purganda. Cornelius Celſus atramentum Sepiæ al-
uum emollire ſcribit. Idem Dioſcorides. Soranus apud [c] Galenũ ad alopecias atramen-
Ex Ouis. tum hoc illinit ſcarificato prius loco. Oua Sepiæ vrinam mouent teſte Plinio, renumq́ue

pituitas

A pituitas extrahunt,& renes purgant. In cibo sumpta vrinā mouent,& renum grauedinem tollunt,inquit,Marcellus.Idem ad tincturas & maculas corporis abolendas ex ijs remediū hoc facit.Oculos,inquit,vel oua Sepię in aqua solue,& cum melle permisce,atq; inde maculas perfrica,citò abolebuntur.Potionem hanc ad menses ducendos perscribit [d] Hippoc. [d] Lib. 2. de nat. mul. & lib de morb. mul. Cantharides quinq; auulsis pedibus,alis & capite: deinde tribulos ad mare nascentes vnà cum radice,mensuram quanta est Conchę testa terito:& anthemi luteam internam partem siccam tritam,Conchæ testam(hanc mensuram)addito: & seminis apij tantundem, & Sepiæ oua quindecim: & in vino dulci diluta bibenda dato. Et cùm dolor habuerit,in aqua calida desideat,& aquā mulsam aquosam bibat. Idem rursus in ijsdem libris ad coxāvteri auersi curationem docet: At in mensibus(tempore quo mēses fluere debent)si sanguis eruperit satis est:sin minus Cātharides quatuor bibat,pedibus & alis & capite reiectis:& pœoniæ grana nigra quinq;,& Sepię oua,& apij semen cum vino modicum.Et rursus [e] alibi in [e] Lib. 2. de mor. mul. eodem morbo: Mane Sambuci baccas sex dato in vino meraco,& Sepię oua decē aut duodecim.Et [f] iterum: Cùm mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menses [f] Lib. 1. de mor. mul. non prodierint,aut etiam vterus durus fuerit &c. in potu exhibere oportet pharmaca vte-

B rina,aut Sepiæ ouis, aut castorio admistis &c. Ex Sepię testa tùm vsta,tùm non vsta plurimæ fiunt medicinæ. Ex testa. Hæc fungosa est,nec vt ostreorum silicea,abstęrgendi, siccandiq; similiter vt ostreorum testæ vi pollet:sed partium est tenuiorum,vt ait Galenus.Legitur in succedaneis Galeno adscriptis, pro Sepiæ testa pumicem substitui licere in medicamentis. [g] Vegetius Veterinarius suffitum constituit contra languorem morbi pestilentialis ex Sepiæ ossibus, & alijs quibusdam remedijs. [g] L.4.c.12. Apud [h] Plinium extrahunt tela corpori inhęrentia ex aqua. [h] L.32.c.10 Marcellus Empiricus vstorum cinerem impositum educere quæcunq; corpori inhæserint,scribit. Ad tela extrahenda. Aegineta verò nō vsta abstergere vitia cutis.efficatiora tamen habentur si vtantur, plusqué absterforiæ facultatis vstione acquirere mihi videntur. Dioscorides Ostracum Sepiæ vstū,donec pars interior & fungosa,ab exteriore crusta abscedat,tritūq;, Ad cutis vitia. alphos(idest vitiligines) furfures & ephelides (vitia cutis in facie aliqui vertunt) exterere prodidit.Galenus ad vitiligines,ephelim,lentes,psoras,vsto eo nos vti affirmat, quòd abstergeat,exsiccet,& tenuium sit partium.Ad lentigines & scabiem idem præscribit Aëtius. Ad Scabiē. & Galenus quoq; ad scabiem commendat. Q.Serenus,inquit:

Liuida si maculet faciem lentigo decoram,
C *Nec prodesse valent naturæ dona benignæ,*
Erucam atq; acidum laticem simul illine malis
Sepiolæ cineres ex ossibus omnia sanant.

Gabriel Humelbergius Rauenspurgensis qui hosce versus commentatus est,scribit duplicem esse huius ossis substantiā, vnam quidem interiorem pumicosam & teneram,qua auri fabri vtūtur:alterā exteriorem duriorem,siliceam,crustaceamq;,in qua cum asperitate aliqua est læuitas:atq; huius cinerē lentigines & alias corporis defœdationes exterere. Medetur,inquit [i] Plin.& lentigini cæterisq; vitijs,ex ossibus Sepiarū cinis. [i] L.32.c.10 Idem & carnes excrescētes tollit,& humida vlcera.Ad alphos cōuenit crocodilea,& tostæ Sepię teste. Paul. Aegineta.Vstæ smegmatis quibusdam apud Aëtium ad elephantiasim miscentur. [k] Galen. [k] L.de com. po.med.κατὰ γένη. Sepiæ partem osseā admiscet emplastris candidis, quæ vlceribus dysepulotis conueniunt. [l] Vegetius Veterinarius ait:Si animal fecerit vulnus,ossa Sepiarum & testas etiam ostrearū

D in puluerem rediges,& ærei quoq; vasis fuliginem pariter miscebis; quæ benè tusa si frequenter asperseris, [l] Li.2.c.62. siccatum vulnus celeriùs ducet cicatricem. Galen. sanè vlcera desiccare ait.Et pilos attenuare,sicut pumicem Kiranides.Apud Aëtiū & Galenum medicamentis pilos attenuantibus adnumerantur,vel citrà vstionem:nam aliàs ostreorum testas vri iubent. Ad strumas mirificè prodesse Sepiæ ossa cum axungia vetere contusa & illita scribūt Ad strumas Plin. & Marcellus Empiricus. Miscent & hodie medici quidam compositis illis medicamentis ex diuersis rebus valdè siccantibus vstis,quæ aduersus bronchocelas propinantur teste Zoographo.Ad oculorum varia vitia ab omnibus ferè medicis commendātur. Ad oculorum varia vitia. Nam cum sale fossili trita vngues oculorū absumit & eliquat,vti Paulus Aegineta,& Aëtius tradunt. Dioscor. eisdem immiscet salem ammoniacum loco fossilis ad eadem oculorum vitia.Archigenes apud Galenū ad albugines,Sæpiæ testam tritam cum melle subigit & vrit, læuigatq; postea pharmaco, & hoc sublinit. Galen. in euporisticis ad easdem & oculorū vlcera os Sepiæ crematum dissoluit cum melle,& inungit.Miscent quoq; id oculorum collyrijs ad cicatrices extergēdas;ad quas etiam per se combustum valet, cum melle contritū teste Alexandro Tralliano.Plinius cicatrices oculorum cū melle sanare pterygia cum sale & cadmia singulis drachmis author est:Aëtius os illud crudum oculorum cicatrices extergere,atq; eorum vlcera exsiccare affirmat.Galenus non planè crudum,nec tamen vstum, sed tostum esse cupit: Καὶ πρὶν καυθῆναι δὲ ὀπτώμενον τε καὶ λειούμενον (τὸ τῆς σηπίας ὄστρακον)

ἔςρακον) ὀδόντας τε λαμπρυνει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. Vbi animaduertendum inquit Zographus, quod Aëtius dixit, oculorum vlcera hoc remedio ſiccari, Galenum (niſi mutilata ſit lectio) ad vlcera ſimpliciter retuliſſe. Oculorum tumorem ruboremq́; Sepię cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabritias emendat. Inuertunt itaq; genas id agẽtes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceoq; inungunt, & pane impoſito mitigant nocte. Eodem cortice & nyctalopes curantur in farinam trito, & aceto illito. Extrahit & ſquamas cinis eius. Hæc omnia [m] Plinius. Nec ab his diuerſa ſcribit Marcellus, dum ait: Sepiæ teſta interior quæ mollis eſt diligentiſſimè trita, & muliebri lacte permixta, atq; inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimũ prodeſt. In iumentis quoque albugines oculorum emendat flatu oris immiſta, teſtibus Dioſcoride, & Plinio. Apud [n] Vegetium albi vitia deterget iſta curatio: Sepiæ marinæ oſſis raſi ſcrupulos denos, croci, ſalis ammoniaci, myrrhæ, crocodili ſtercoris, ana ſcrupulos duos. miſce. In [o] Hippiatricis Græcis etiam Sepiæ oſtraco ſuccus fœniculi & alia miſcentur in collyrium ad leucomata oculorum: & mox ad ſuffuſionẽ eidem raſo adduntur ſales Attici, fimus crocodili &c. Columella ſi album, inquit, in oculo bouis eſt, trita Sepiæ teſta, & per fiſtulã ter die oculo inſufflata, ſanat. Tardiuus vſtam tritamq; canibus ad albuginem adhibet. Author eſt Columella cicatrices oculorum in equis extenuari cum foſſili ſale trita Sepię teſta. Eadem recipitur in collyrijs abſterſorijs apud Aëtium. Alchohol ad conſeruandam oculorum ſanitatem (in libro ſecretorum qui Galeno adſcribitur) præter cætera accipit rubien, ideſt Sepiã (os Sepiæ potiùs) ablutam marinam. Sepiarum teſtę palpebras mundant, Kiranides. Conformatæ in collyria læuigandis aſperis palpebris affricando accommodãtur, vt Dioſcor. prodit. Galen. mediocri, inquit, huius teſtę ſcabritia vti ſolemus etiam ad magnas in oculis aſperitates (quas συκώσεις nominãt) collyrij ex ea formam effingentes, & donec ſanguis elidatur infricantes: quo facto poſtea cathæretica collyria efficaciùs adhibẽtur. De hoc remedio etiam Plinium ſentire putat Zographus cùm ſcribit: Adijciũt & oſſiculis eius genas, ſi terantur ſanari. Dentifricijs quoq; aptiſſimum eſt os Sepiæ. Marcellus eius molle hiſce miſceri poſtulat. Dioſcor. vſto vtitur ad dentes extergendos: cæteri crudo. Apud Plateariũ ad dentes dealbandos commendatur, ſi polline eius ſubtili in panno lineo poſito fricẽtur. Ad faciem dealbandam eundem pollinem cum vnguento citrino miſcet. Galenus ex Critone ſmegma dentium quo albi & odorati redduntur hoc deſcribit. Nitrum, teſtam Sepię, myrrham æqualiter miſcens vtitor. Idem in Euporiſticis ad dealbandos dentes aliaq; eorum vitia ſananda: Daſupodis caput vſtum cum fœniculo quàm albiſſimo, & Sepiæ tritis oſſibus vtere. Incertus quidam apud Zographum Sepiarum teſtas adijcit, tùm dẽtificijs tùm compoſitionibus ad os humidum cruentumq; detergendum, & gingiuarum carnem inſtaurandam. Marcellus combuſti puluerem ex melle cõtritum, adiecta gutta ammoniaci gingiuis & dentibus prodeſſe ſcribit, ſi ita perfricentur, vt nihil ex eo in fauces deſcendat. Teſte Plinio Sepiarum cruſtæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam replentibus. Ex obſcuro probat Zographus os Sepiæ tritum & cum aqua potum thoracis vitijs, & aſthmaticis omninò prodeſſe. Hæc ſic cecinit Vrſinus:

Os bibe contritum, facilis pulmone reſurget
Spiritus, & vitium pectoris omne feret.

De medio oſſe Sepię, quod eſt molle, puluerem facies, & in mixtione conditi optimi iecorico (hepatico) ieiuno per triduum dabis, ita vt in dextro latere aliquandiu iaceat cũ acceperit, & poſtea diutiſſimè deambulet, ita iubet Marcellus Empiricus. Galenus in Euporiſticis ad ſupprimendum alui profluuium, Sepię teſtam, & capillamenta crementa ex vino vetere potui offert. an verò capillamentorum nomine cirros ſeu pedes eius accipere oporteat, an τριχώδη illa, quorum pro branchijs eis vſum eſſe Rondeletius conijcit, quærendũ proponit Zographus. [p] Hippocrates vbi vterus puerperę procidit, Sepię teſtam tuſam, & vino imbutam cum pilis leporinis lana excipit, & apponendam prębet. Quòdſi mulier pręgnans menſes profluos non habeat, ſtercus aſini tritum, & rubricam, ac Sepiæ teſtam trita, ſimulq; linteo illigata apponit. idem quoq; ſcripſit libro de ſterilibus.

Marginalia: [m] L. 32. c. 7. — [n] L. 2. c. 22. — [o] Cap. 11. — Ad dentes dealbãdos. — Ad Thoracis vitia. — Ad hepaticos. — [p] Lib. de ſuperfœt.

VSVS IN VARIIS.

VTVNTVR Sepijs piſcatores ad capiendos piſces, vt his verbis teſtatũ reliquit [a] Ariſtoteles: Nidores deniq;, genera quęq; piſcium appetunt: vnde etiam carunculas Sepiarum deuſtas, odoris gratia eſcam hamis affigunt: ita enim fit, vt piſces auidiùs accedant. Et Plinius: conueniunt, inquit, piſces ex alto etiam ad quoſdam odores, vt Sepiã vſtam, & Polypũ: quę ideò conijciuntur in naſſas. Tarentinus ad marinos mugiles, ſcaros, & mullos eſcã ex Sepiarũ teſtulis cum ſiſymbrio viridi (quod eſt bryõ Zographo) aqua, marina,

Marginalia: [a] Hiſ. 4. c. 8.

A farina,& caseo bubulo mistis vtitur, dum retibus nauat operã. Sepiũ expetitur aurifabris, nam cùm id ex duabus constet partibus, superiori scilicet dura ac leui, inferiori autem fungosa, facilè in eam partem fungosam annulorum cęterarumq; rerum formæ imprimuntur, quę metallis igne colliquatis expleri solent. Anaxilaus apud Pliniũ tradit atramento Sepię tantam vim inesse, vt in lucerna addito æthiopes videantur ablato priori lumine. Confirmat id Sextus Empiricus his verbis: » Iam verò & præstigiatores lucernas ærugine, & Se- » piæ atramento vngentes, faciunt vt qui adsunt, modò æris colorem habere, modò nigri es- » se videantur, propter paruam eius, quod admistum est, inspersionem. Quapropter [b] Plinius scribit in Sepijs miram esse naturam: nec tamen ex eis fieri atramentum ad pingendum, aut scribendum. ad quæ verba notat Dalechampius septentrionales populos nigro Sepiæ, addito tantillo aluminis atramenti loco scribere, nec incommodè. Rondeletius quoq; atramentum Sepiarum pro atramento scriptorio in vsum cedere posse affirmat: quòd niger sit humor, & glutinosus. Videtur, inquit Angelus Politianus, olim atramentum Sepiæ humore furuo confectum fuisse, vnde Sepiam atramentum vocarint, ex quo Martianus. Dehincq; nigello puluere, qui ex fauilla confectus, vel Sepia putaretur,
B illato per cannulas eadem resanari. Coci Sepiarum oculos elidunt, vt pro vnionibus vendant: His enim mulieres quædam Italæ vnionum vice se exornant.

Æthyopes vt uideantur.

Ad scribendum.

[b] Lib. 35. cap. 6.

V E N E N V M.

ENENATVM esse Sepiæ morsum tradit [a] Ælianus, dentesq; ipsius validos latere, minus tamen violenter, quàm Polypum mordere. Oppianus quoq; Polypo, & Sepię venenatum morsum tribuit, sed exigui detrimenti: quem fortè cùm malè Vuottonus intellexisset, morsu non lædere Sepiam scripsit, sed noxiam quandam saniem ex eius corpore effluere. Eius autem morsus venenum cecinit his iambis Philes.

[a] De animal. 5. cap. 44.

Ἀλλὰ σκόπει μὴ ζῶσαν εἰς χεῖρας λάβοις
Ἄλλος γὰρ ἂν φθάνοι τὶς, ἐκτείρας βλέπων
Ὀδόντας ὀξεῖς εἰς ἀπόκρυφον στόμα
C Καὶ δῆγμα πικρὸν ἐξ ἰοῦ πρωηγμένον.

Quos sic exposuit eodem versuum metro Gregorius Bersmannus Annabergensis:

Sed tu caue viuam in manus vt sumpseris,
Quin potius alius te prior, probauerit
In ore acumen dentium recondito
Pestemq; morsus tabidam venefici.

DE SEPIOLA RONDELETII. Cap. V.

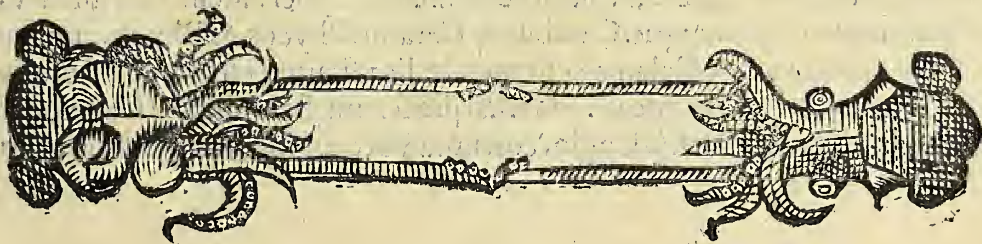

ISCICVLVM hunc inter Mollium genera referendum meritò nobis separatim descripsit [a] Rondeletius his verbis. Sepiæ, inquit, nascẽti simi-
D lis est; pollicis crassi magnitudinẽ non superat; octo pediculis cõstat; duas proboscides habet, nec sepium in dorso, nec gladiolum habet: vtriq; lateri pinnula veluti ala parua affixa est, rotunda, nec figura, nec situ pinnis Sepiarum, & Loliginum similis; neq; enim angusta longaq; totam aluum ambit, vt in Sepijs, neq; lata, & in angustum angulum terminatur, vt in Loliginibus, sed rotunda, parua, vtrinque veluti adnata modicam alui partem occupant, neq; ad extremum vsq; corporis protensa. Colore est vario; paruulis enim punctis in dorso notatur. Ore, oculis, fistula, partibus internis à Sepijs non differt. Carne molliore, & delicatiore est quàm Polypus vel Sepia. Vere maxima copia capitur cum reliquis piscibus, & ob paruitatem negligitur, cùm tamen, vt dixi, suauissimus sit. Huius pisciculi nullam quod sciam, mentionem fecerunt Aristoteles, Athenæus, Oppianus, Aelianus, Plinius, ob id cùm nomen

[a] De pisc. lib. 17. cap. 10.

Nominis ratio.

Sepiola Rondeletij.

men deſit, Sepiola non abſurdè vocabitur, non quòd ex genere Sepiarum ſit, ſed quòd corporis forma Sepiæ ſimilior ſit piſciculus, quàm Loliginibus vel Polypis. Quòd enim Sepia non ſit, oſtendit pennarum magna differentia; item quòd Sepio careat. Alterius eſſe generis à Loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata eſt, in illis longa; tùm quòd gladiolo deſtitutus ſit. Cum Polypis verò numerari non poteſt, cùm Polypi omnes proboſcidibus careant, vt antea ex Ariſtotele docuimus, hic verò duas habeat, eaſq; longas. Hæc Rondeletius, ex quo huius piſciculi partem pronam & ſupinam depinximus. E

DE LOLIGINE MAIORI, ET MINORI. Cap. VI.

ORDINIS RATIO, ÆQVIVOCA.

CVM non admodũ inter ſe maior & minor Loligo differant, multaque à ſcriptoribus tradantur, quæ vtrique conueniant, neceſſarium mihi viſum eſt, vtriuſq; hiſtoriam hoc vnico capite complecti. Τευθὶς præter hunc piſcem etiam eſt πέμμα πλακουντῶδες, vt exponunt Heſychius & Varrinus. Ad quæ verba, panificij, inquit Zoographus, aut placentæ genus fortè fuit inſtar Teuthidis in cirros quoſdam diuiſum. Nam Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex Loligine placentæ, ſiue libi, ſiue farciminis genus fieret, ſcilicet abſciſſis pinnis, infarta pinguedine, & aſperſis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atq; id farcimen (πέμμα quoddam panificij genus intelligit Zoographus) ab Iatrocle in artopœico Teuthidem vocari Pamphilus refert. Teuthis Arcadiæ ciuitas Stephano & Pauſaniæ. In Lexico communi Græco ſcribitur eſſe nomen ducis in Aulide, qui Palladem vulneraſſe fertur. Lolius (ita Gazæ Loligo maior vocatur) nomen maximi rethoris vel oratoris, ad quem epiſtolam ſcribit Horatius, Homeri poeſim exemplar veræ virtutis continere; & in Iliade quantum detrimenti animorum noſtrorum perturbationes adferant, in Odyſſæa autem quòd virtus valeat ad benè beateq; viuendum. F G

Placentæ genus.

Lolius rethor.

SYNONYMA.

SYNONYMA vt diſtinctè tractentur (confuſa enim à plurimis authoribus conſcripta ſunt) Loliginem in maiorem minoremque diuidemus. Maior itaq; Τεῦθος à Græcis nominatur, vt Ariſtotele & Nicandro, Gaza Loliũ fictо Latino nomine tranſtulit, vt à Loligine diſtingueret, quam Τευθίδα vocant. Legitur in vulgatis Ariſtotelis codicibus plærunq; Τευθὸς barytonum, non oxytonum, vt aduertit Zoographus; vnde & genitiuus pluralis Τευθῶν vltimam ſyllabam circumflectit. cùm tamen [a] alibi paroxynum reperias τεύθων, à recto ſingulari penanflexo Τεῦθος, ſicut apud Athenæum, Nicandrum & eius Scholiaſtem quoq; ſcribitur. Qua de cauſſa Τεῦθος accẽtu in prima circumflexo ſemper ſcripſerim. Loligo magna ea eſt, inquit [b] Rondeletius, quam Calamar noſtri vocant, à thecæ ſcriptoriæ ſimilitudine: ſiue quòd in ea reperiantur, quæ ad ſcribendum neceſſaria ſunt, videlicet atramẽtum & gladiolus, qui altera parte cultrum, altera calamum ſiue pennam refert, minimè verò oſſicula duo, vt quidam imprudenter contra αὐτοψίαν ſcripſerũt, quorum alter cultri, alter calami loco ſit. Robertus Conſtantinus in ſupplimento linguæ lat. Monſpelij calamar vocari aſſerit. Prouinciales Tothona corrupto vocabulo pro Teutho vocant. Maſſilienſes Tante. Romanis quoq; & Venetis Totena dici teſtis eſt [c] Bellon. Baionenſes, vt ait Rondelet. Cornetz appellant Loliginem magnam, Corniches paruam, quamquam vtramq; vocem Robertus Conſtantinus Loligini minori adſcribat. Iam verò Loligo minor Τευθὶς à Græcis nominatur. Nota igitur vocabula hæc Τεῦθος, & Τευθὶς, ſpecies ſignificare diuerſas: cùm alia pleraq; piſcium nomina in ſimiles terminationes exeuntia, niſi ſexu differre ſoleant. Sic Cantharus & Cantharis, piſcis idem videtur VVottono; ſimiliter Cammarus, & Cammaris: Carabus & Carabis: Phycus, & Phycis. Iam ſynonyma proſequamur. Calamaro & Calamaio nomen Italis vſitatum eſt. Vnde [d] Pierius Valerianus piſcem atramentarium vocat. Gallis præſertim Santonibus Caſſeron dicitur. A noſtris, inquit [e] Rondeletius, Glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo, quanquam Monſpe- H

Τεῦθος.

[a] Hiſt.4.c.1.

[b] Lib.17. de piſcipib.c.4.

[c] De Aquatil. lib.2.

Loliginis minoris ſynonyma.

[d] Lib. 28. hierogl.

[e] Lib.17. de piſc. cap.5.

A Monſpelienſes noſtri Calamar & Glaugio ſæpè confundant. [f] Robertus Conſtantinus Monſpelienſibus Glangio(corruptè fortè pro Glaugio)dici ſcribit,item Rubelle & Couteau,quod gladium ſiue cultrum ſonat. Hiſpanis Calamar peſcado. Sepias & Loligines, teſtibus Ebero & Peucero, Germani vna voce vocãt Balckfiſch, ab humore atramento ſimili, quem habent loco ſanguinis. Eum enim humorem Germani Balck appellant. Et Anglis Balk nigrum ſignificat. Sed Adamus Leonicerus Sepiam priuatim Balckfiſch appellari ſcribit. Quòd ſi generale nomen hoc ad Mollia faciamus, ſpecies ſub eo contentas differentijs adiectis, Germanis noſtris, inquit Zoographus ita interpretabimur: Loligo maior,ein groſſer langer Balckfiſch. Loligo minor,ein Kleiner Langer Balckfiſch. Sepia ein breiter Balckfiſch. Polypus ein Balckfiſch mit ein Kleinen leib, vnd lange fuſſen, daruff er auch gaan Kan. Cæterùm Loliginẽ ſimpliciter Germanis Intẽfiſch dici, tradit [g] Nomenclator, quod piſcem atramentariũ denotat, vt eius linguę periti me docuerunt. Belgis Seekatte, id eſt felis marina, vocari idẽ teſtatur. Putat Zoographus Loliginẽ quoq; rectè à Germanis appellari poſſe ein Raankuttel. Nam Raan gracile & oblongum illis ſignificat, Kuttel vel Kuttle Anglis Sepiam, quę vox apud Germanos omni Mollium generi ac-
B commodari poteſt. Loliginem verò Sleue ab Anglis nominari Ioan. Fauconerus Zoographum docuit. Olligaga Illyrijs dicitur. A Gaza & alijs recentioribus gem.nata liquida Lolligo ſcribitur. Doctioribus pleriſq; ſimplici, veterũ codicum imitatione. Sic enim ſcriptum reperio in Plinij, Ouidij, & Horatij antiquiſſimis codicibus. Loligo, inquit [h] Varro, dicta eſt quaſi Voligo, quòd ſubuolet, litera commutata prima. Quapropter prima ſyllaba contra naturam apud Poëtas producitur, ſi vera eſt hæc nominis etymologia. Malè quidam ex recentioribus Τευθίδα Sepiam interpretantur, & gladiolũ apud [i] Plutarchum agentẽ de Eretrientibus habentibus μάχαιραν, vt αἱ τευθίδες, at καρδίαν non habentibus.

[f] *In ſupple. lin. lat.*
[g] *In Nomẽclator.*
[h] *Lib. 1. de ling. lat.*
Etymum.
[i] *In apophtheg.*

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ANTE Teuthi & Teuthidis deſcriptionem, operæpretium eſt quædam præfari, quæ communiter vtriq; conueniunt, qualia Plinius ſub nomine
C Loliginis complexus eſt: eo enim vtramq; ſpeciem, hoc eſt, Teuthum & Teuthidem comprehendit, vt ex multis locis Ariſtotelis cum Plinij verſione collatis optimè probauit [a] Rondeletius. Teſte igitur [b] Ariſtot. ha-
» bent Loligines, vt Sepię, pedes ſupra dentes, ſenos, exiguos, eorumq; no-
» uiſſimos duos maiores, reliquos autem octonorum duos infrà omniũ maximos. Vt enim
» quadrupedibus crura poſteriora firmiora, validioraq; ſunt; ita ijs quoq; maximi qui infrà
» habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſq; potiſſimùm agitur. Duo etiam illi nouiſſimi
» maiores ſuis medijs ſunt, quia illis miniſtrant. Polypus medios quatuor habet maximos.
» Præter hos pedes, vt idem [c] author eſt, Sepiæ, Loligines & Lolij peculiares binas ſortiun-
» tur promuſcides longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt & ad
» ora admouent cibos, ijs etiam quoties tempeſtates vrgent ad ſaxa aliqua adhærentes ſeſe
» veluti anchoris iactis ſtabiliunt. Vſum autem harum promuſcidum [d] alibi clariùs ſic expo
» ſuit. Cùm itaq; Sepiæ & Loligines pedes habeant breues atq; inutiles, ne æſtu maris tem
» peſtateuè exturbentur ſaxis, vt quæ de longinquo admoueãt, ideò promuſcides binas lon
» gas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeq; ſtabiliant modo nauigij, tempeſtate vr
D gente: venentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent, quoniam pedes ad vſum eundem commodos habent. Differunt autem hæ promuſcides à pedibus, quòd duplo maiores ſint, rotũdiores, nec vt pedes in acutum deſinentes, & in extrema tantùm parte acetabula habentes. Haſce promuſcides Loliginum ligulas appellaſſe videtur [e] Apuleius. Meminit earundem promuſcidum [f] Aelianus, & non fruſtrà à natura conditas fuiſſe teſtatur his verbis. Porrò Sepiæ & Loligines binas, quibus paſcuntur promuſcides (vt ita appellem propter figuram earum ſimul & vſum) prætendunt. His veluti anchoris cùm tempeſtas & fluctus mare agitant, petris firmiſſimè adhærentes, aduerſus omnem concuſſionem & fluctuationem tutæ exiſtunt. Et rurſus cùm tranquillitas redierit, ijs ſolutis liberè natant, non inutili hac ſcientia, qua ſe contra hyemem, & pericula muniunt, inſtructæ. Diſcrepat autem Loligo à Sepia quatenus teſte [g] Philoſopho hæc ſit latior, illa verò longior; à Polypo autem quatenus huius alueus paruus eſt, Loliginis magnus, vt Sepiæ. Habent & Sepiæ & Loligines, etiam capillamenta, quæ

[a] *Lib. 17. de piſ. cap. 4.*
[b] *De par. 4. cap. 9.*
Dentes.
Pedes.
[c] *Hiſ. 4. c. 1.*
Promuſcides.
[d] *De par. 4. cap. 9.*
A Sepia q̃d differat Loligo.
[e] *Apol. 1.*
[f] *Hiſ. 4. c. 1.*
[g] *De anim. 5. cap. 4.*

ὀςλίγγας. ὀςλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri. Circa Teuthi & Teuthidis alueum maiores pinnæ ſunt, quàm circa alueum Polypi aut Sepiæ. Athenæus ex [h] Ariſtotele Loliginem habere plurima Sepiæ ſimilia probat, eundem ſcilicet, pedum numerum, & promuſcides, & è pedibus inferiores quidem paruos, ſuperiores maiores, promuſcidem dextram craſſiorem, corpuſculum totum, molliuſculum & oblongum, quæ omnia & maiori & minori Loligini conueniunt. Porrò corpuſculum ſiue σωμάτιον Athenæus hîc appellat, quod κοιλίαν Ariſtoteles dixit, Gaza ventrem: de eo enim ſic ſcribit: Sepijs & Polypis vêter ſimilis, tùm figura, tùm tactu eſt. At ijs quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt: ſed alterum minùs ingluuiem imitatur, & tactu diſcrepat, quoniam corpus etiam totum carne molliore conſtat. Inepte Albertus Magnus, & Iſidorus Loligini ſquamas tribuunt. Hæc de partibus externis, & primùm quidem de atramento. Habent hoc vt Polypi ſuprà apud mutim potiùs poſitum, vt ait [i] Philoſophus, Sepiæ verò infrà ad aluum. Præter atramentum, ſuccum quendam purpuraſcentem continere Rondeletius author eſt, quo cenſet Loligines coctas ſubpurpureas reddi. Cæterùm [k] Athenæus de Loligine loquens ait: ἔχει δὲ καὶ θολὸν ἐν τῇ κύστει οὐ μέλανα, ἀλλ' ὠχρόν, id eſt. Habet autem & atramentum in veſica non nigrum, ſed pallidum. Cui etiam ſubſcribit [l] Oppianus [illegible] verſu:

Lib.7. | Venter. | [i] De par.4. cap.5. | Atramentum. | [k] Lib.7. | [l] 3. Halieut.

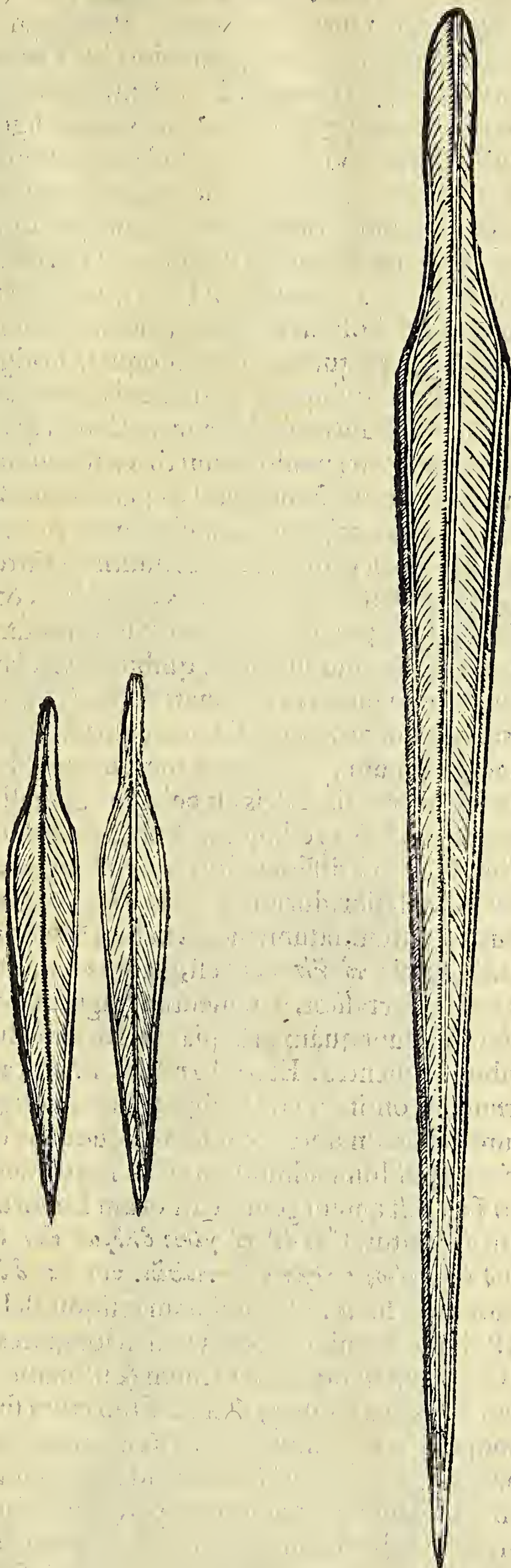
Τευθίδες: οὐδ' ἄρα τῇσι μέλας θολός, ἀλλ' ὑπέρυθρος.
Loligines: neq; his nigrum atramentum, ſed ſubrubrum.

Athenæus rurſus de Polypo tractans ſcribit: Ἔχει δὲ καὶ τὸν λεγόμενον θολὸν οὐ μέλανα, καθάπερ ἡ σηπία, ἀλλ' ὑπέρυθρον: habet atramentũ non nigrum, vt Sepia, ſed ſubrubeum. Ex quibus locis concludere nequeo nunquid Polypo & Loligini eiuſdem coloris ſit atramentum. Nam ὑπέρυθρον & ὠχρὸν videntur differre. Cæterùm cùm ſcribit [m] Ariſtoteles Mollia viſceribus carere, ſed mutim habere & atramentum, non ait nigrum ſuccum omnibus ineſſe, vt quidam putarunt, quoniam atramenti (τοῦ θολοῦ) nomine vtatur; nam hoc nomine intelligere potuit ſuccum etiam non nigrum. Nomen igitur atramenti propriè Sepiæ conuenit ſucco illi nigro & excrementitio, cæteris quidem Mollibus vt Polypo, Teutho, & Teuthidi impropriè. Poſtremò, vti docet [n] Ariſtoteles, Sepiæ, Loligini, & Lolio partes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona continentur; quas non eodem appellant nomine: ſed quod inſertum Sepijs eſt, Sepium (Σήπιον) vocant; quod Loliginibus (ξίφος) gladiolum. Differunt enim quòd Sepiæ, robuſtum latumq; eſt, inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectẽs & friabilem corpulentiam: Gladiolus arctior & cartilaginoſior eſt: forma etiam diſcrepat pro alueorum modo quibus inſertus continetur. Vnde quoq; Athenæus tradit Loligini teſtam (ὄστρακον) exiguam eſſe & cartilagineam: ratio eſt quia terreni minùs quàm Sepia obtinet, vt docet [o] Ariſtoteles his verbis: Quòd plurimùm terreſtris materiæ habeat Sepia, argumento Sepium eſt, quòd tale tantumq; ſit: hoc enim Polypus caret; Loligo cartilagineoſum & tenue gerit. Loligo, inquit [p] Franciſcus Maſſarius, per dorſum & corporis prona procurrente gladiolo cartilagineo: Vnde à thecæ calamariæ ſimilitudine, quoniam ſeu cultrum, ſeu calamum retinere videatur, piſcem Calamarum appellant. Alij exactiùs hunc gladiolum depingentes anguſtum, cartilagineum, pellucidum eſſe ſcribunt, ab vna parte cultrum, ab altera calamum referre. Itaq; cùm nihil deſit, quod ad thecam ſcriptoriam videatur neceſſarium, habet enim etiam atramentum in muti, aptiſſimè apud multas nationes, Gallos dico, Italos, Hiſpanoſq; piſcis Calamarius nuncupabitur. Quamuis autem ex Ariſtotelis verbis ſuprà poſitis pateat τὸ ξίφος ſiue gladiolum ad Loliginem pertinere, σήπιον autem ad Sepiam: tamen locum quendam ex eodem Philoſopho in libris de partibus Animalium adducit Zoographus, quo probat Sepium quoq; de Loliginis oſtraco ſeu teſta dici: Verba autem eius hæc ſunt Gaza interprete. Loligo ſepium cartilaginoſum, ac tenue gerit, & minus atramenti continet, quàm Sepia. Sed quia locus ei non occurrebat, dum ea ſcriberet, an Græcè Sepium legatur, dubitat. Profectò à me hic locus nullo modo obſeruatus eſt, nec ab alijs etiam, qui hactenus de Mollibus commentarios doctiſſimos edidêre. Et puto hunc locum in Ariſtotele neutiquàm inueniri, calamiq; aut ſcriptoris lapſu deceptum Zoographum. Ego Loliginis Illyricæ maximæ præ cæteris gladij iconem addidi lucidioris doctrinæ gratia. Diaphanus is erat, & cryſtalli etiam inſtar ſplendidus. Minores verò iuxtà poſiti, ſunt Loliginum Venetarum. Hæc ſunt quæ, ni fallor communiter de vtriuſq; Loliginis partibus externis internisq; dici à nobis potuerunt: reſtat nunc vt vtramq; inter ſe differre demonſtremus. Non enim cum Scholiaſte Nicandri errandum putamus, qui Τεῦθον marẽ eſſe putat, Τευθίδα fœminam: aut cum VVottono, qui nobis

Margin: [m] 4. Hi. c. 1. | Gladiolus eiuſq; deſcriptio. | [n] Hiſ. 4. c. 1. | [o] 4. De par. cap 5. | [p] Plin. lib. 9. cap. 28.

E F G H

A

B

C

D

qui nobis conſiderãdum relinquit, an Lolius à Loligine ſpecie differat, an ſolo ſexu, quòd ſcilicet Loligo mas ſit, Lolius fæmina. Quandoquidem ſatis clarè ex his dictis [q] Ariſtotelis patet ſpecie inter ſe diſſimiles eſſe: Loligine verò grãdior qui Lolius nominatur. Quippè qui vel in cubitos quinq; excreſcat. Vnde [r] Athenæus non rectè Teuthum à Teuthide magnitudine ſola diſtinguit. Nam preterea & pinnis differunt, vt eodem loco Ariſt. paulò pòſt docet, ſic inquiens; Pinnulæ etiam circundantes illæ totum in Lolio alueũ ambiunt, cùm in Loligine partem aliquam relinquant. Idem alio in loco clariùs aperuit: Pinnula, inquit, cùm in cæteris, tùm in grandium Loliginum (lego Loliorum, nam in Græco legitur *μεγάλων τευθῶν*) genere iuncta perpetuaq; geſtatur: minores verò quas Loligines vocant, non

[q] *Lib. 7.*
[r] *De par. 4. cap. 9.*

cant,non circumactam per totum alueum,ſed de medio orſam habent. Poſtrema quoq; E pars aluei,quæ retuſa eſt in Polypo & Sepia,in Loligine valdè acuitur, in Lolio verò medio modo ſe habet. Quapropter iure dixit[t] aliàs. Pars enim Lolij quæ exit in acutum, latior eſt. [u] Athenæus ex eodem de Loligine maiori ſeu Teutho ſcribit, accedere ad tres dodrantes,colore ſubruffo eſſe (ὑπέρυτρον): & ex dentibus inferiorem in eo minorem, ſuperiorem verò maiorem, vtrumq; nigrum,accipitris roſtro figura non abſimilem, diſciſſo alueo ventriculum ſuillo ſimilem videri. Quæ ferè omnia non modò Teuthidi,ſed etiam Sepiæ ſunt communia;roſtrum autem in Lolio nõ prorſus nigrum eſt, ſed ad nigredinem tendit.Lolium igitur ſic deſcripſit [x] Bellonius: Ipſa quidem Loligine maior eſt, vt cubitorum interdum quinq; eſſe ſoleat,inquit Ariſtoteles. Exteriore quoque corporis nota aliquantulum à Loligine diſcernitur. Pars enim Lolij quæ exit in acutum,in Loligine latior eſt.Quinetiam pinnulæ totum Lolium ambiunt (pictura Rondeletij hoc non oſtendit, vt notat Zoographus) iunctę perpetuæque,quæ alioqui in Loligine partem aliquam relinquunt.Minùs autem accedit ad Polypum quàm Sepia.Nam corpus ei oblongum eſt, cartilagineum,duabus pellibus obductum:gladium arctiorem & magis cartilaginoſum in tergore continens,translucidum vitri modo, tenui theca incluſum: roſtrum aquilinum,pſittaci figura.Sed eodem modo atramẽtum quod Sepia emittit,& cirros octonos habet,breues tamen:in quibus totidem acetabula conſpicies, quot in Sepijs. Ac præter illos octonos, duo quoq; longa flagella ſeu promuſcides multis in extremo acetabulis circumſeſſa videbis:quibus à longè Cancros,Vrſos, Aſtacos, Paguros, & omne piſciculorum genus arripit. Porrò Lolij acetabula præter Sepiarum & Polyporum morem, tribus introrſum aculeis oſſeis robuſtis, in gyrum munita ſunt; quibus veluti vncinis arripit quod cupit,vt non omninò ſit tutum Lolium manu in ipſo mari contrectare ac præhendere. Latas in gyrum diffundit pinnas:à cuius ore corneo gula prætenditur anguſta, & vſq; ad ſtomachum longa, quem habet ampliſſimum, atque adeò ingluuiem oblongam,quæ hunc præcedit. Eadem ferè Rondeletius his verbis. Piſcis eſt pelagius,gregalis,ex Mollium genere,pedibus,promuſcidibus,capite,oculis,ore,lingua,fiſtula,partibus internis quibuſdam, coeundi modo Sepiæ ſimilis, His verò diſſidet.Corpore eſt longiore,rotundiore,in acutum deſinente.Sepia breuior eſt & latior,durioreq; carne. Sepiæ os internum in prona parte ſitũ quod Sepium vocatur,robuſtum,latum, media natura inter os & ſpinam, friabile quid & fungoſum continens.Loliginis τὸ ξίφος, id eſt,gladius,tenuis eſt,anguſtus,cartilagineus, G pellucidus.Promuſcis dextra craſſior.Atramentum nigrum non infra vt in Sepia:ſed propè mutim.Pinnulæ latiores ſunt quàm in Sepia, non totum aluum ambientes, & in angulum acutum in lateribus deſinentes. Et paulò pòſt. Præter atramentum, inquit,ſuccum quendam purpuraſcentem continet, vnde ſubpurpureas Loligines coctas reddi puto: Loliorum autem duo ſunt genera,maiores & minores,quod his verbis [y] Ariſtoteles docuiſſe videtur;Loliorum genus puſillum admodum eſt,& facie quoq; à Loligine diſſidens.Quę Gaza meliùs ſic vertiſſet. Eſt autem genus paruorum Loliorum, facieq; à Loligine diſſidens. Nam Græca ſic leguntur: Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγων τῶν Τευθῶν. Zoographus hîc legendum cenſet. Ἔστι δέ τι γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. vel Ἔστι δὲ καὶ γένος ὀλίγον &c. Loliginis minoris deſcriptionem hanc nobis ſcriptam reliquit Bellonius: Octo cirros vt Sepia habet,multò quàm Polypus breuiores,Sepia tamen longiores. Atramentum nigrum continet Sepiæ modo. Grandem quoq; habet aluum & fiſtulam vt Sepia; gladium etiam in tergore, alteri tantùm huius parti inhærentem. Duo crura ſiue duas proboſcides longas exerit in cirrorum congerie,teretes,multis in extremo torulis,ſeu acetabulis cõcauas,quibus cuncta quæ venatur,capit & ori admouet:& ad ſaxa quibuſdam veluti iactis anchoris H confirmat.His etiam vtitur,quoties de more palpat, & piſciculos retinet: quibus maiores quoq; nonnunquam euincit.Roſtrum porrò illi eſt pſittaco ſimillimum. Rondeletius pediculorum numero,promuſcidibus,oculis,capite,corporis forma,gladioli ſubſtãtia, atramẽto,deniq; partibus omnibus tùm externis, tùm internis perſimilem eſſe Loligini maiori ſcribit,excepta pinna,& gladiolo,& parte extrema: pinnam enim latam eſſe inferiori loco magis,quàm in Lolio,gladiolũ quoq; & partem extremam acutiores. Loliginis maioris Saluiani, & minoris Rondeletij,item eius cuius picturam Venetijs accepimus, rubris vndiq; maculis conſperſam,icones tribus hiſce tabulis delineatas damus.

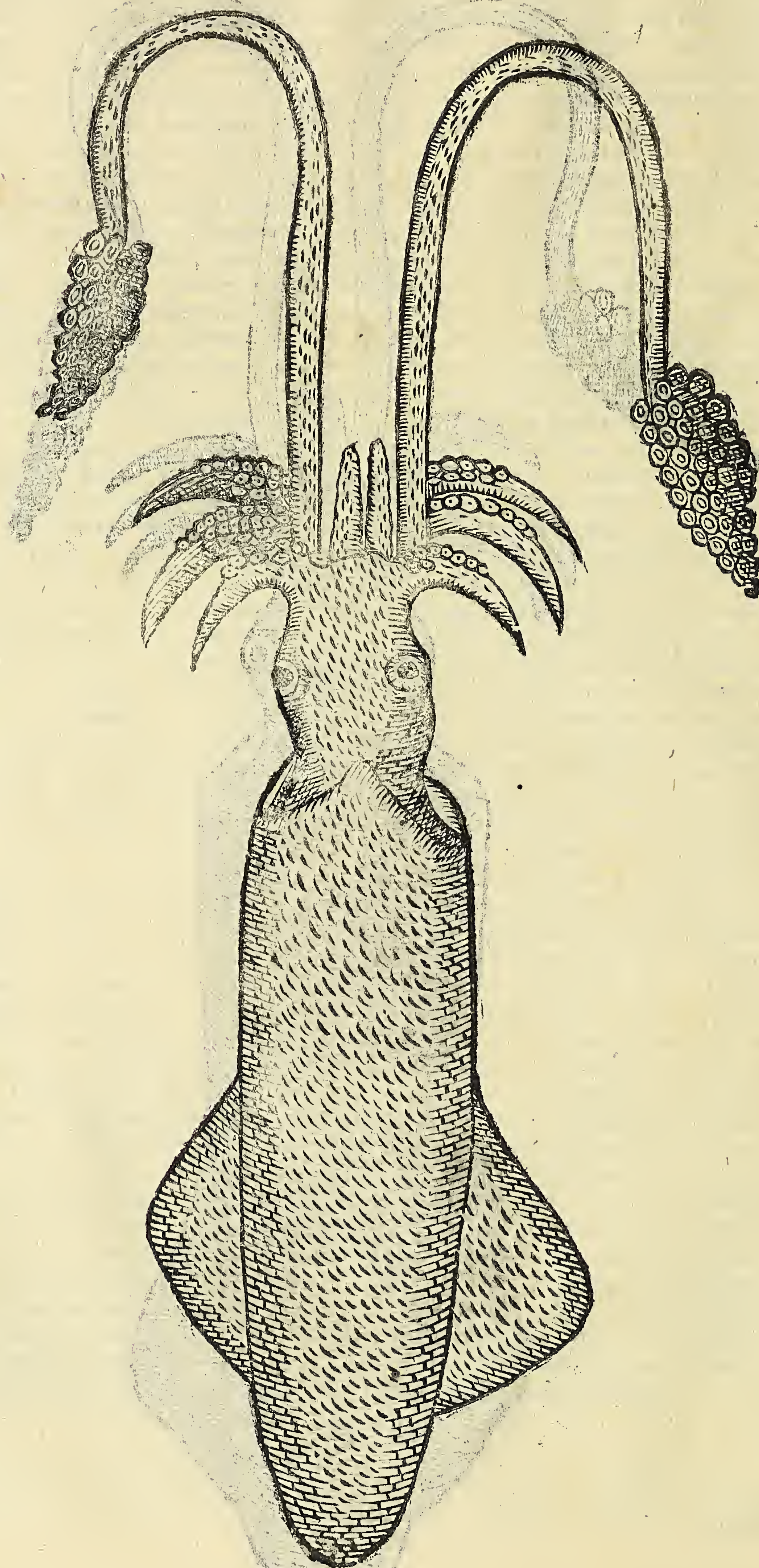
[t] Hiſ.4.c.1.
[u] Lib.7.
[x] Lib.2. de piſc.
[y] Hiſ.4.c.1.
Lolij duo genera.
Ariſtot. correctus.

LOCVS

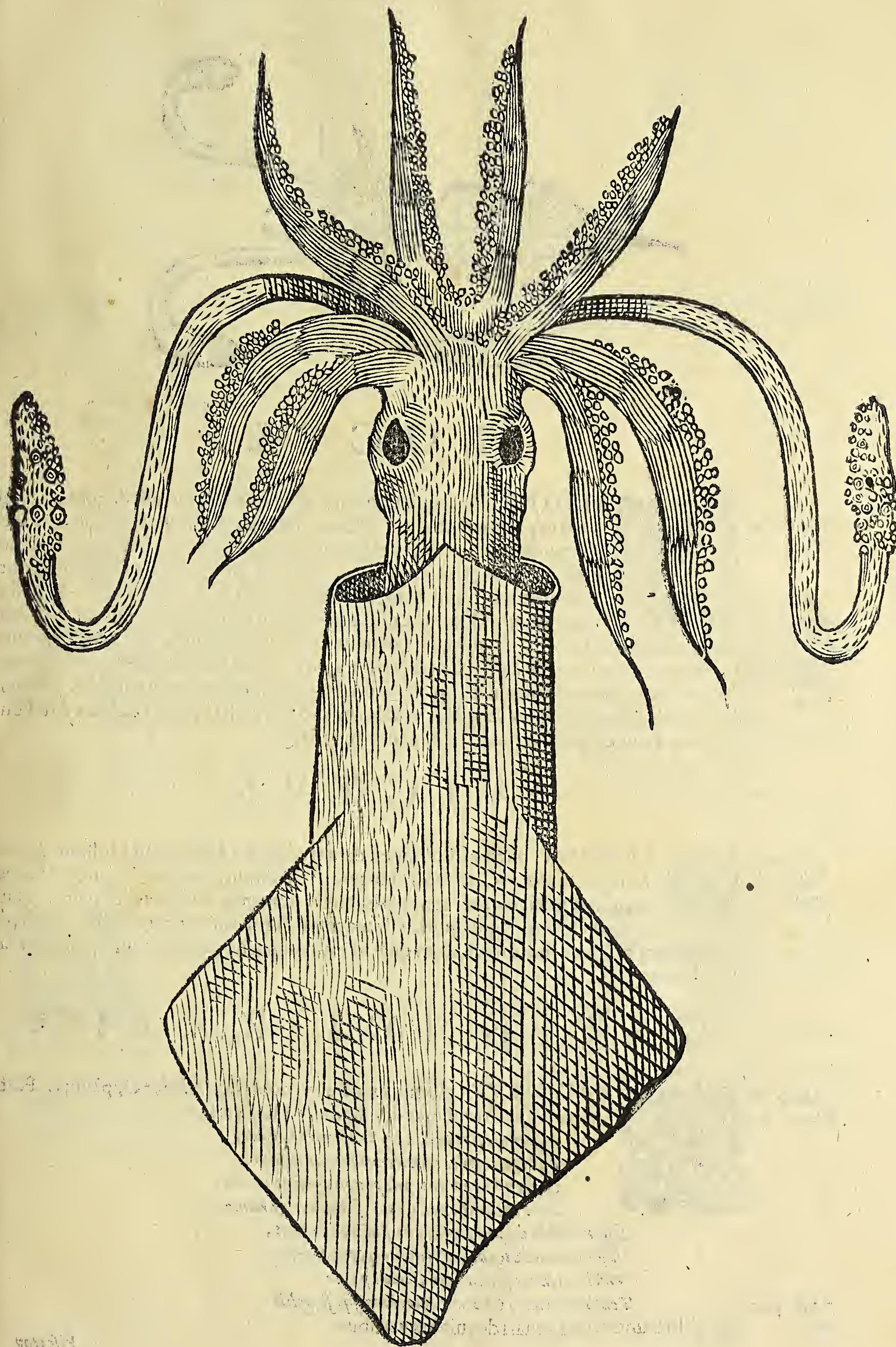
Loligo maior alia nostras rubris vndiq; maculis conspersa.

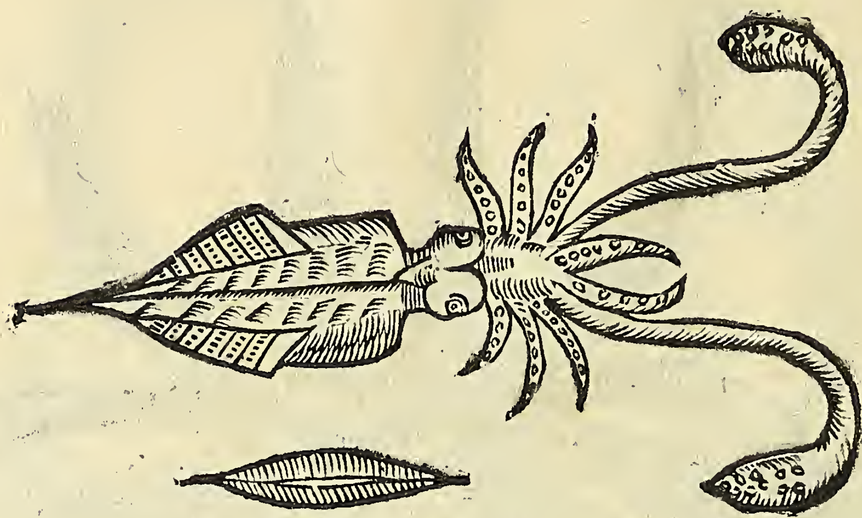
Loligo eadem vel ſaltem ſimillima cum præcedenti.

Loligo Saluiani maior.

Loligo minor Rondeletij, cùm suo gladio.

LOCVS.

[a] De par. 4. cap. 4.
[b] Histor. 56. aquatil.
[c] Li. 9 c. 30.
[d] Lib. 21. de animal.
[e] Lib. 7.
[f] L. 9. c. 15.

RELIQVA Mollia propè littora versantur, ibiq; vitam degunt, Loligo verò in profundo mari, vt testatur [a] Aristoteles his verbis: Loligo sola ex ijs gaudet alto, vitamq; pelagicam agit. Idem etiam de Lolio scripsit inquiens: Pelagius tamen Lolius non alio modo, quàm Loligo consistit. [b] Saluianus in omni mari satis frequentem & notam esse ait. In nostro mari, inquit, [c] Plinius, Loligines quinûm cubitorum capiuntur. Sed Aristoteles Lolium ad tantam magnitudinem peruenire author est, nulla loci facta mentione. [d] Albertus Magnus refert Loliginem reperiri quinq; cubitos longam in Sixto Mauritaniæ flumine. Abundare etiam in mari propè Eubœam ex Archestrati versu apud [e] Athenæum citato colligo, nam multas esse scribit venales in Dio & Pyrrha oppidis Eubœæ. In Ponto quoq; Loligo reperitur teste [f] Plinio, cùm absit Sepia.

VICTVS.

[a] Hi. 8 c. 2.
[b] Lib. 2. de aquatil.

GAVDENT piscibus Loligines: nam tradit [a] Aristoteles, In Mollium genere Loligines pisces vel maiores euincere. [b] Bellonius, Cancros, Paguros, Astacos, & omnes pisciculorum genus suis longis prætenturis superare & arripere affirmat, diligenterq;, quicquid in stomachum dimiserint atterere rostro, quod robustissimum habent, indeque cuncta, quæ in eius stomacho percipiuntur, pulmenti faciem habere.

CAPIENDI RATIO.

[a] Lib. 3. de pisc.

CAPIVNTVR plurimis modis, vt nobis declarauit [a] Oppianus. Postquam enim astutissimas dixisset, subdit hos versus:

Quamuis sint tales vigili capiuntur ab arte
Piscantis, ponto quoties voluuntur in alto,
Currentes rapiunt, pelagi non agmina cunctis
Sunt instructa dolis, capis falluntur & hamo,
Qui madida degunt terra, qua fluctus inundat,
Hi plus mente vigent, istorum corpore paruos
Imbelles tenues potius cum Caride parua
Teuthide (cum) Cancro capies longisq; flagellis.

[b] Lib. 4. de pisc.

Et [b] alibi hamo etiam venari docuit his versibus:

Piscator

A *Piscator virgam contorto fune globatam*
Præparat, innumeros infigens desuper hamos
Piscibus exitium forti mucrone propinquis,
In quibus infigit fallacem Iulidis escam,
Et resupinatos sub lymphis occulit hamos.
Furtiuam medijs fraudem suspendit in vndis.
Cùm videat fixam Loligo rumpit in escam,
Dumq; premit fusum se circum fila volutans
Cuspide confossus, quo se conuellere frustra
Nititur, & luctans contra sua terga reuoluit.

NATATIO, VOLATVS.

NON natant tantùm suis pinnulis quibus alueus earum circundatur, vt ait [a] Aristoteles: sed iisdem etiam volant, vt habet [b] Plinius inquiens, Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens. Quod & Oppianus testatur, canens,

——Et findunt aera magnum
Loligo Miluusq; rapax, & mitis Hirundo.

[c] Et rursus ibidem.

Loligo Miluusq; rapax & mitis Hirundo
Cùm timeant magnum venientem è marmore piscem
Ex mare prosiliunt scindentes aëra branchis.
Non Volucrum species, non est Loligo natantum.
Turmatim fertur ponto, gestitq; volare.
Inferius multò se tollit mitis Hirundo.
At radunt summam milui lati æquoris vndam:
Hos nanti similes dices similesq; volanti.

Idem Plinius ex Trebio Nigro tradit Loligines interdum volare tanta multitudine, vt nauigia quoque demergant. Et [d] Albertus Magnus, Loliginem scribit quinque cubitis esse longam in Sexo flumine Mauritaniæ, & iuxta Oceanum volitare sagittæ modo: tantaq; multitudine, vt naues submergant. Neque id omnino esse incredibile putat Rondeletius; cùm plurimæ mutuò complexæ natent: ideoque multa simul capiantur. Cæterùm volatum longo tempore exercere non possunt, quod notauit etiam Albertus, & Isidorus. Loligo inquit ille, alis (pinnis) suis in aërem se attolit: sed quia flatus vētorum sustinere non potest, paulò pòst vbi ventis concutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundū relabitur.

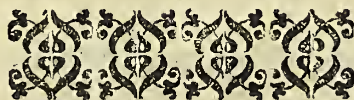
[a] Hist. 4. c. 1
[b] Lib. 9. cap. 29.
[c] Lib. 1. de pisc.
[d] Lib. 24. de Animal.

ÆTAS, SEXVS.

[a] THAENEVS ex [b] Aristotele Teuthi ac Sepiæ vitam breuem esse asserit: verba Philosophi hæc sunt: viuendi spacium tam Sepiæ quàm Loligini breue: nam exceptis paucis bimatum non complet. [c] Plinius quoque de Sepia & Loligine locutus, ait: Neque his bimatu longior vita. Loligo mas & fęmina hoc inter se differunt etiam præter illud commune discrimē quo omnia Mollia in genere distingui diximus, quod vt scripsit [d] Aristoteles, fœmina intestina duo continet veluti mammas, quæ si aluo inspecta disseces, facilè videris: quibus mas omnino caret. Loligo mas, inquit [e] Rondeletius, à fęmina differt, quòd intus meatus duos habeat quibus mas caret, sicuti in Sepijs euenit. Quamobrem errant qui Loliginem fęminam esse putant, Lolium verò à Gaza nominatum marem, cùm etiam in Lolio differentia maris & femina modo dicta reperiatur.

[a] Lib. 7.
[b] Lib. 5. Histor. cap. 15.
[c] Lib. 9. c. 3.
[d] Hist. 4. c. 1
[e] De piscib. 17. cap. 4.

COITVS. PARTVS.

E

[a] Hiſt.5.c.6.

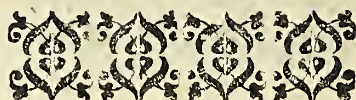
VM [a] Ariſtoteles generaliter complicationem Mollium docuiſſet, qua vtuntur in coitu, hæc ſubinde infert: Sepiæ verò & Loligines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόπτουσαι κατάντικρυ ἀλλήλαις, νέοντες ἐναντίως: ideſt, Natant inuicem complicatæ ex aduerſo, ita vt os ori, cirri cirris reſpondeant è regione, natantes interim in contrarium. Naſum etiam dictum (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius naſum inſerit. Quo loco Rondeletius pro νέουσι legit ὀχεύουσι, vel ὀχεύονται. Quod quidem clarius dicitur, inquit Zoographus, ſi quis diligentiùs Ariſtotelis verba ſeorſim conſideret. Si verò apud ipſum Ariſtotelem argumentum, hoc eſt, ea quæ præcedunt & ſequũtur, reſpicias; nihil mutare opus eſt: tractat enim ex profeſſo de animalium coitu: & cùm Polypos terræ niti dixiſſet in coitu, ὁμοῦ ὅσων Πολύποδες ὅταν τὴν λεγομένην κεφαλὴν ἐρείσῃ πρὸς τὴν γῆν &c. Sepias & Loligines natare ſimul, & coire ſubiungit: natando autem vtrunq; ſexum in contrarium ferri, vtpotè corporibus è regione, & ex aduerſo applicatis. [a] Athen. quoq; [b] Ariſtotelis verba recitans νέουσι legit. [c] Plinius, Sepiæ & Loligines, inquit coëunt linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes. ore & pariunt. Sed Polypi in terram verſo capite coëunt: reliqua Mollium tergis, vt canes. Qui locus, inquit Zoographus, cùm ex Ariſtotele ſit conuerſus, linguis tamen Mollium vlla coire is non dixit: ſed neq; tergis vt canes. In verbis Ariſtotelis ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόπτουσαι. noſtri codices rectè poſt συμπεπλεγμέναι diſtinguunt, & ſequentia pariter conſtruũt, hoc eſt στόματα ſimiliter, vt πλεκτάνας referunt ad ἐφαρμόπτουσαι. Apud Athenæum verò hæc citantem, diſtinctio eſt poſt στόματα: quod Plinium induxiſſe videtur, vt ore & linguis ea coire putaret: cùm tamen proximè ſcripſerit Ariſtoteles eundem coëundi modum Mollibus cunctis eſſe. κατὰ στόμα γὰρ συμπλέκονται, &c. ſed lõgè aliud ei eſt συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν & σπερμαίνειν. quod non animaduertit Plinius. Quamobrem quod [d] Gaza etiam vertit, Mollia ore coëunt, non probo: cùm Græcè legatur συμπλέκεται. [e] Ariſtoteles certè Mollia non linguas, ſed pro ijs carnoſum quiddam habere tradit, quo voluptatem eſculentorum diſcernant. Pariunt etiam ea corporis parte (teſte [f] Philoſopho) quæ fiſtula dicitur: qua coire eas nonnulli arbitrantur. Ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυτῆρα, καθ᾽ ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φάσιν αὐτάς. Sed hoc ex vulgi, vt rectè annotauit Zoographus, vel piſcatorum quorundam potiùs, quàm ſua ſententia ab Ariſtotele dictum. Alioqui dubium non eſt quin & coitus & partus eadem omninò parte, non locis diuerſis fiant. Theodorus pro φυτῆρα legiſſe videtur φυσητῆρα: hoc eſt fiſtulam, quam alibi αὐλὸν vocat. Zoographus κατὰ τὸν μυκτῆρα καλούμενον legere mauult: quoniam proximè τὸν καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc eſt appellatum naſum in Mollibus: naſus enim verus, hoc eſt figura ſimul & vſu naſus, non habetur niſi in ſanguineis reſpirantibus: & paulò antè dixerat, æſtimatum à nonnullis genitale in vno crinium inſeri εἰς τὸν μυκτῆρα θηλείας. Et rurſus de Loliginibus & Sepijs: Ἐναρμόπτουσι δὲ τὸν καλούμενον μυκτῆρα. Sed ſiue, inquit Zoographus fiſtulam ſiue naſum legamus: neutra iſtarum partium, vel coire reuera, vel parere poſſunt Mollia. Rurſus de Sepiarum & Loliginum coitu agens [g] Philoſophus, τὴν δὲ νέουσιν, inquit, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ στόμα ποιεῖται: Gaza vertit: Natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. Quod quo pacto quadret, non aſſequor ait Zoographus. Nam ſi partibus ſupinis iunctis coëunt, & os ori, cirri cirris è regione reſpõdent, vt dixerat, νέουσι δ᾽ ἐναντίως, id eſt oppoſita inuicẽ natatione vtuntur: nõ conuenit ſexum alterum retro, alterum os verſus natare, ſed os verſus vtrunq;. Sed hæc inſpicere neceſſe eſt, ſi quis de veritate admodum cupit eſſe ſolicitus. Pariunt in alto: teſteque [h] Ariſtotele conſertum ijs ouum quale Sepijs eſt. Quæ ſic tranſcripſit [i] Plinius: Loligines in alto conſerta oua edunt, vt Sepiæ. Oua quoque earum apparent gemina: quoniam, vti ait [k] Philoſophus, vulua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur. Et [l] teſte eodem prodeunt è ſingulis Loliginum ouis, Loligines ſingulę, vt in Sepijs contingit.

Margin notes: Rõdeletius fallitur. — [a] Lib.7. — [c] Li. 9.c.51. — Plinij error. — [d] Lib.1.de gen. cap.15. — [e] De par. 4. cap.5. — Partus. — [f] Hiſt.5.c.6. — Αὐλὸς. — Ariſtoteles correctus. — [g] Hiſ.6. c.5. — [h] H.5.c.18. — [i] Lib.9.c.51 — [k] De gene.3. cap 8. — [l] Hiſ.5.c.18.

F

G

H

MORES.

A

MORES, INGENIVM.

OLIGINEM minorem siue τευθίδα Aristoteles apud [a] Athenæum inter pisces gregales numerat. Sed [b] Aristoteles, si fides sit vulgatis codicibus Græcis, τευθὸν non τευθίδα inter gregales pisces recenset his verbis: Gregales deniq; sunt Thunni, Aleces, Gobiones, Vocæ, Lacerti, Coruuli siue Gracculi, Dentices, Mulli, Malleoli, Elegini, Sacri, Aristulæ, Sargiaci, Lolij, Papaueres &c. Plinius quoq; & Oppianus Loligines gregales, esse testantur, cùm hic eas turmatim ponto ferri, ille verò scribat tanta multitudine è mari volare, vt nauigia demergant. Quæ comprobanda his [c] Æliani verbis: Loligines, Accipitres marini, Hirundo pelagia, cùm quippiam metiunt, ex mari exilire dicuntur: ac Loligines quidem pinnarum longissimo, & sublimi tractu gregatim more auium efferri. Sanè maior his quoq; astutia, quàm Sepijs, ac contra plura pericula se muniendi potestas. Nam & atramento (quod vt in Sepijs, postquam emissum est, rursus accrescit, ita vt nunquam eis desit copia eius teste [d] Aristot.) & volatu se liberant, ab imminente hoste, aliovè periculo: quamuis in astutia pares esse Sepijs his versibus innuat [e] Oppianus de Sepiarum calliditate antea locutus, qua fugiunt pisces horrendos infuscata prius aqua.

Loligo atque alij qui findunt aëra pisces
Tales inueniunt artes: non est liquor ater
Illis, purpureos potius de corpore fundunt
Humores: sed fraude pares astuq; putantur.

Sed natura de Loliginibus magis sollicita esse debuit, quàm de Sepijs. Nam hæ cùm litorales sint, minorum piscium ac minùs celerum natatu iniurijs exponuntur, quos tantum aquę infuscatione decipere sufficiebat: Loligines verò cùm in alto degant, maiorum pisciū ac maximè velocium periculis obijciuntur, vnde eis etiam volatum natura concessit. Promuscidibus quoq;, quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhærētes (non aliter quàm Sepiæ) se veluti anchoris iactis stabiliūt, vt author est [f] Aristoteles. Vnde [g] Ælianus. Loligines & Sepiæ duabus sunt tanquā promuscidibus prædita, quibus ad saxa, cùm est in mari tempestas, adhærescunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ fluctuum incursionibus resistunt. Pòst cùm est tranquillitas, solutis promuscidibus rursus natant. Non contemnendā scientiā tenentes vitandi sanè tempestates atq; ex periculis salutē conseruandi. Loligini quoq; illud accidit memorabile, vt, si fides sit [h] Olao Magno, solo tactu manū stupefaciat.

[a] Lib. 7. — Loligines gregales. — [b] Hist. 9. cap. 2. — [c] De animal. 9. cap. 52. — [d] Hist. 9. cap. 37. — [e] Lib. 3. de pis. — [f] Hist. 4. cap. 1. — [g] Lib. 12. de animal. c. 1. — [h] L. 21. c. 10

B C

DENOMINATA.

OLLIA omnia communi vocabulo τευθώδη nominantur, hoc est Loligini similia apud Atheneum. τευθῶ ὁ κατάσκοπος, Suidas. Dicitur etiam τεῦθος aut τευθὶς voce diminutiua τευθίδιον, quod frequens est apud Athenæum. Doryon hepsetis τευθίδια & σηπίδια adnumerat. Et Græcos imitati Latini Loligunculas, & Sepiolas dixere [a] Plautus.

Emitto Sepiolas, Lopades, Loligunculas.

[a] In Casina.

SYMBOLICA.

D

E Sepijs, & Loliginibus Matro Græcus poëta dicebat quòd solæ inter pisces, quid album, quidúe atrum fit, noscerent, vt ait Rhodiginus. fortè, inquit Zoographus, quia caro eorum alba est, atramentum verò in se cōtinet. Sed Athenæus ex Matrone de Sepia tantùm hoc refert: potest tamē & de Loligine alijsq; Mollibus atramentum effundentibus intelligi. Themistocles, vt in ipsius vita refert Plutarchus, Erethrięo ciui cuidā exprobrans ignauiā dixit: ἢ γὰρ καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τὶς ἐςὶ λόγος, οἳ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δ' οὐκ ἔχετε. idest, sanè & vobis aliquid de bello dicendum est, qui Loliginum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Succum Loliginis pro malignitate noxia, & virulētia nimiæ malitiæ posuit [a] Horatius de Capitolino amico hæc dicens.

——— *Hic nigra succus Loliginis, hæc est*
Aerugo mera. ———

Vt enim Loligo foris alba est, intus ob atramentum nigra; sic Capitolinus fictus amicus, beneuolum se prius ostendit, deinde latens intus venenum euomit.

Malignitas — [a] Satyr. 4. ser. lib. 2.

PRÆSAGIA. E

Tempeſtatis ſigna.
[a] L.26.cap.vlt.
[b] Quæſt. natur.18.

VBERNATORES, inquit Cicero, cùm exultantes Loligines, aut Delphinos ſe in portum conijciẽtes viderint, tempeſtatem ſignificari putant; [a] Plinio verò Loligo volitans, Conchæ adhæreſcentes, Echini affigentes ſeſe, aut arena ſaburrantes, tempeſtatis ſigna ſunt. Quæſtioque eſt apud [b] Plutarchum: Quid eſt quòd Loligo conſpecta magnæ tempeſtatis prænuncia eſt? An quia inquit, Mollium genus omne natura frigoris impatiens eſt? Caro enim eorum nuda & glabra eſt: non teſta, non pelle, non ſquamis munitur: duram verò oſſeamq; partem interius gerunt. Vnde & Mollium nomen eis datum eſt. Quamobrem cùm adeò non facilè patiantur, imminentem tempeſtatem ilicò percipiunt. Vnde Polypus in aridum procurrit, & lapidibus (πετριδίοις) adhærens ventum iamiam adeſſe ſignificat. Loligo autem exultat, frigiditatem, & in profundo maris commotionem fugiens. Habet enim hæc mollium omnium partem carnoſam imprimis mollem, ac teneram. F Eaſdem ferè cauſſas reddidit [c] Pſellus, interprete Ioanne Corterio, inquiens: Loligo piſcis eſt carnis ſuperficie molli, vnde μαλάκιον nominatur. Tenuiſſimus enim exiſtens neque teſta, neq; pelle, neq; ſquamis tectus, inter malaciorum (Mollium) genera numeratur. Cùm ſit igitur nudus, omniq; deſtitutus operimento, hyemem facilè, cuius patet iniurijs, præſentit. quo fit, vt frigus fugiat: & commotionem maris, quæ in profundo eſt, declinare ſtudens, in aquę ſuperficie natet. Cùm igitur nautæ piſciculum iſtum mari ſupernatare vident, inſtare hyemem (tempeſtatem) colligunt, non aliter quàm Polypum petræ inhærentem ventos ſignificare. Indidit enim Deus virtutes quaſdam animalibus ad futurorum præſentionem: vt quæ eſſent ſalutaria, ſequerentur; quæ autem damnoſa deuitarent. Hactenus Pſellus.

[c] Phyſic. q. cap.113.

EPITHETA.

Ερόφοιτα γένεθλα τευθίδας vocat Oppianus, quòd volent per aërem. Apud Epicharmum ποταίναι τευθίδες dicuntur. Sed hoc recentes fortè ſignificat, inquit Zoographus, nõ epitheton eſt. G Ποταινία, τὰ πρόσφατα Doricè Ποταινὶ, πρόσφατος. At πετεινὰ, καὶ ποτανὰ epitheta fuerint, eiuſdem ſignificationis, volucres, volaces. τευθίδια ἁπαλὰ appellat Pherecrates, quòd molli cute, & tenera ſint intecta. Loligo nigra dicitur Horatio, quòd ſuccum in ſe nigrum contineat.

VSVS IN CIBIS.

Teuthide egere.

Ευθίδα vilem fuiſſe piſciculum ſcribũt Scholiaſtes Ariſtophanis, & Suidas. Vnde prouerbialiter Athenis Teuthide egere dicebantur, qui tanta egeſtate premerentur, vt viliſſima quæq; quærere cogerentur. Ariſtophanes in Comædia cui titulus Archanes.

Οὐν ἔτ' ἴδοιμι τεύθιδος δεόμενον, ideſt,

Quem etiam video Theuthide egentem. H

Nihilominus ab Obſophagis Loliginem in delitijs fuiſſe legimus. Nam Teuthidion nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus deſcribit. Et Pherecrates apud Athenæum ἐν δουλοδιδασκάλῳ docet, in cęna lauta apponi Loligines: Noſtriſq; temporibus à diuitibus, & ganeæ operam nauantibus ſummoperè appetuntur, & commendantur, præſertim ſi à perito coquo apparentur. Hinc Caſtor Durantes in Theſauro ſanitatis:

Antiquis abiecta fuit Loligo, probatur
Sed nunc, hancq; petunt ſæpè probantq; coqui.

Quo authore frigida eſt in primo gradu, humida in ſecundo. Præfertur parua, quòd carne teneriori, cùm ſit, faciliùs concoquatur, quàm grandior, faciliuſq; digeratur. [a] Paulus Aegineta Loliginem difficilem concoctu eſſe ſcribens: intelligendus videtur, quatenus omnia Mollia duræ ſint carnis & difficilè coquuntur, vt tradit [b] Galenus. Nam Loligo faciliùs, alioqui, vt ait Dyphilus apud Athenæum, quàm Sepia concoquitur: καὶ οὐκ εὔστομος. Maſ

[a] L. de alim.
[b] L de ſimp. 3.

ſarius

A farius vertit, sed insuauis est, id quod Dyphili verba sonant: VVottonus cõtrario sensu ori gratam esse, Bellonius etiam magis gratam dixit. Zoographus iudicari vult, quibus recentes hos pisces gustandi facultas est. [c] Iohannes Bruyerinus Loligines inter lautas epulas reponi vidit, sed vtcunq; parentur, duras esse, & ægrè concoqui ait. Gratam esse etiam testatur Castor Durantes, qui insuper addit appetentiam augere, & optimi esse nutrimenti. Licebit itaq; εὔστομον in Dyphili suprà citatis verbis simpliciter legere, & ori gratũ vertere. Præfertur grauida, nec capta in mari mortuo. Archestratus qui gulæ caussa, vt scribit [d] Athenæus, terram mareq; peragrauit, de Teuthide scripsit: [c] Lib. 11. de re cib. c. 13. [d] Lib. 7.

Τευθίδας ἐν Δίῳ τῷ πιεριχῷ παρὰ χεῦμα
Βαφύρα καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ παμπληθείας ὄψει.

Quæ sic vertit Dalechampius.

Teuthidas in Dio etad Euripum sita Pyrrha
Et in Ambracia tincturis nobili permultas videbis.

Romæ meliores iudicantur mẽsibus frigidis, vt Nouembri, Decembri, Ianuario, Februario, Martioq;, varijsq; modis pręparantur, vt Sepiæ. Eubulus in Orthanna apud [e] Athenęum Loliginem in sartagine ait coqui solitam [f] Aristophanes Το μὲν τάγηνον Τευθίδων B Ἐφεστάναι σίζον, idest, Ad sartaginem Loliginum (in qua Loligines friguntur) stridentem, astare. Contrà in Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτὰς, id est Loligines assatas nominat. Et Eubuli in Auge apud eundem Athen. hic citatur versus: Preparatio [e] Lib. 3. [f] In equitibus.

Παρεντέτρωται τευθὶς ἐξωπτομένη,
Assatæ inflicta vulnera Loligini

Eadem fortè, inquit Zoographus fuerit τευθὶς ἀνθυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum:

Ἀστεῖον ὤφθη τευθὶς ἀνθυλευμένη, idest
Vrbanum quiddam visa est mihi Loligo condita.

In quam & Charmus Syracusanus (qui in promptu habebat versiculos & parœmias de vnoquoq; ferculo) hæc verba accommodabat: Σοφὴ σοφὴ σύ: scitè nimirum & sapienter coctam & apparatam insinuans. est enim & sua coquorum sapientia. Ἀνθυλευμένον, τὸ δεσαγμένον (fortè διασεσαγμένον Zoographus) ἄρτυμα, ὅπερ ἔνιοι μεμονθυλευμένον, Varinus. Antiphanes in Cyclope Lurconem Archestratum exuperans, inquit, esto nobis mugil Himettius; torpedo sub testa cocta: Perca discissa: farcta Loligo. Vt autem farciantur C præparenturq; nobis declarauit Alexis apud Athenæum, qui in Eretrico hæc loquentem coquum introducit. Loligo farcta.

Τευθίδες, Πίνναι, βατὶς, δῆμος ἀφύαι
Κρεάδι ἐντερίδι ἀλλὰ τὰς μὲν τευθίδας
Τὰ πτερύγια αὐτῶν συντεμὼν στεατίον μικρὸν παραμίξας περὶ πάσας
Ηδύσματι λεπτοῖς χλωροῖς ἀνθύλευσα.

Quæ sic transfert Iacobus Dalechampius.

Teuthides, pinnæ, batis, aphyarum natio:
Carnis & interaneorum frustula: Teuthidas
Concisis earum alis, adipis admisto paululo insperso sale,
Scitamentis ex olere viridi, minutim tuso, farctas condiui.

Rondeletius Loliginem ita paratam, libi, placentæ aut farciminis genus esse putat, quod & ipsum Teuthis nominatur. Obseruatur à coquis in primis, ne, dum cirri abscindũtur, & præparantur ad cocturam, atramentum effluat; deterius enim ius conficitur sine atramen- D to, vt in Sepia quoq; diximus. Vnde sic cecinit [g] Iulius Cæsar Scaliger: [g] In Atho.

Tum Santonum Loligines citò & magicis
Cursu & itineribus sportula atq; iumenta
Parone lintréue fluitante subuectus,
Aut Almadijs, vt loquuntur Hispani
Vltrò nigrantem sanguinis sui succum
Se aiunt datura, condiantur vt rectè.

Vt sapidiores reddantur Loligunculæ, nos docet [h] Apitius: Ad Loliginis, inquit, conditur am in patinam teres piper, rutam, mellis modicum, liquamen, carenum, & olei guttas. Alia Loliginis conditura. In Loligine farsili piper, Ligusticum, coriãdrum, apij semen, oui vitellum, mel, acetum, liquamen, vinum, & oleum amylo obligabis. Ischia de Loligine ex [i] eodem; sublatis cruribus in pulmentum tundes, sicuti assolet pulpam in mortario, dein liquamine diligenter fricatur: & exinde ischia plassantur. frixantur etiam farina aspersa, & [h] Lib. 9. c. 3. [i] L. 2. cap. 1.

addito ſucco mali arantij, comeduntur quouis anni tempore in Italia, omnique ætate ſi magnæ fuerint, ſed valdè nocent paralyticis, & concoctioni ſunt rebelles, quarè in aqua coquuntur & vino, additis pipere, ſale, & herbis odoratis. Romæ autem, vt ſcribit [k] Bartholomæus Scappus, minores fricantur, maioribuſque præferuntur, condiunturque in iure hoc modo. gladiolo, & oculis exemptis, inſpiciuntur cirri, nunquid eis arena adhæreſcat, vt ſæpè euenire ſolet, dein ſepiùs lauantur, quod fiet meliùs cùm à corpore auelluntur, tùm modico ſale aſperguntur, frixanturque in oleo oliuarum, pòſt calidæ ſeruantur cum ſucco arancij mali irroratæ, & pipere aſperſo. Cauendum autem, ne in eo oleo, in quo frixæ ſunt, incoquatur quicquid ex farina fit, aut quod coquendo album facere velis. Quippè dum frixantur, rupta veſica, atramentum effunditur, & tingitur oleum. Sin in iure voles, præparatæ eo vt ſuperiùs diximus, modo imponuntur æneo cacabo, aut vaſi fictili cum oleo, aut butyro, dein paulatim frixantur, addito aquæ tantillo, quantum ad tegendum eas ſatis eſt, mox ſuperinduntur aromata, cum cœpis modicè contuſis, & prius frixis, aut herbis, & oleribus, vuis criſpini, & omphacio claro. Si verò hoc modo præparare volueris ſine attramento, eximitur veſica, deinde in aqua elixãtur, recentiq; frigida iterum perfundũtur, ac deinceps in iure coquuntur. Loligines maiores virulentę hoc modo coquantur. demptis gladio, & crinibus, ſeu cirris lauantur, vt ab arena purgentur, quà ſæpius vndequaque obſidentur, tùm plures in partes diuiſæ, ponuntur in æneo vaſe, aut fictili cum oleo, frixantur paulatim, adduntur que aromata tantumque aquæ, vt ſuperemineat, hinc coquuntur diù; longa enim coctione eſt opus. Vbi ferè coctæ ſunt, atramentum cum vino Cretico, aut alterius generis albo, & omphacio commiſcentur, imponũntur que, & rurſus ebullire aliquantulum ſinuuntur, mox ſeruantur ad vſum. Quòd ſi minus liquidum ius volueris, addenda amygdala, aut olera contuſa cum vuis paſſis. Farciuntur quoq; vt idem Scappus author eſt, hoc modo. Mediæ magnitudinis Loligo mundatur, & quæ eximenda ſunt, eximuntur, cirri, ſeu barba cum aqua, & ſale coquuntur, atramentum in veſica reſeruatur. mox farcitur corpus reliquum mixtura facta ex caſeo Parmenſi (is enim pręſtantiſſimus apud nos iudicatur ad condiendum) medulla panis tenuiter trita, vitellis oui, herbis conciſis, pipere, cinamomo, vua paſſa, croco. Vbi verò dies eſt ieiunij, loco caſei, & vitellorum oui ſumuntur amigdala, aut nuces iuglandes, aut auellanæ contuſæ cum panis fruſtulo madefacto in omphacio. Farctum ita vbi fuerit corpus, imponitur vaſi cum butyro, & aqua quòad ſupernatet, additis eius cirris in mediocres partes conciſis: paulatim omnia coquuntur cum modico ſale, & aromatibus. cocta vbi ferè fuerint, herbis minutim conciſis, aut amigdalis contuſis vinoque albo cummiſtis, & omphacio inſpiſſatur ius, quòd ſi flauedinem habere deſideres, croci parum commiſſcetur, ſi verò nigrum eſſe cupis, atramentum eius loco croci pòſtulatur.

[k] De reculi. lib. 3. c. 103.

E F G

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

AVTHOR eſt Archigines apud [a] Galenũ Loligines ſtomachicis conueni re in cibo. Aſſatas prodeſſe torminoſis Marcellus Emphyricus. Acron commentator Horatij ſcribit Loliginem eſſe genus piſcis, à quo atramẽtum fit: niſi potiùs in quo legendum ſit. Nam ex Sepia atramentum fieri ad ſcribendum idoneum conſtat, de Loligine id nondum compertum.

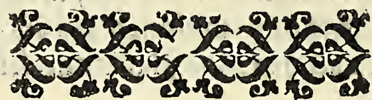
[a] De comp. ſecun. gen. lib. 1.

H

DE LEPORE MARINO. Cap. VII.

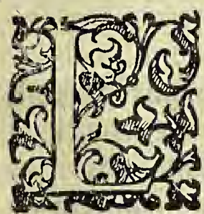
ADDAMVS huic libro hiſtoriam leporis marini omnium quę mare alit, animalium venenoſiſſimi. Ita nos iubent plurimorum authoritates virorum, qui hoc animal inter Mollia referendum eſſe iudicarunt, etiamſi multa quò ad naturam, & partes, ei deſint, quæ ſuperiùs diximus Mollibus vniuerſis ineſſe.

ÆQVI-

A

ÆQVIVOCA.

EPVS Latinis simpliciter à pedum leuitate vocatur animal quadrupes, hirsutum, & velocissimum, quod Græci λαγωὸν quoq; simplici nomine, aliqui δασύποδα vocant. Sed de æquiuocis Leporis in Leporis terrestris historia fusiùs dicetur. Lyram piscem vulgò à Gallis Gronaut (alijs Gornat) dictum aliqui Leporem marinum esse putant. Germani quidam Seehan, idest Gallum marinum appellant, vt Rondeletius scribit. Zoographus ab alijs etiam Seehass, idest Leporem marinum dici putat; quanquam hic Lepus veterum venenatus non sit, cùm in cibis commendetur, vnde Albertus ait: Lepus marinus duplex est: vnus vulgò Gornellus dicitur, Gallicè Gornais. Phlegma & mucū pituitosum, inquit Zoographus Germani vocant Schnuder, alij Snot, vt inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal Snottolf vocatur: quod nomen tamen etiam alijs quibusdam
B pituitosis piscibus & mucosis attribuitur. Nam Seehass, idest Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum & Latinorum) siue ab oris figura, siue aliam ob caussam dictus, & à muco Snottolf, duorum aut trium generum (ni fallor) reperitur, quibus communis est figura orbicularis. Est & alius piscis oblongus eodem nomine.

SYNONYMA.

VI Lepus marinus Latinis dicitur, Græcis λαγωὸς, & λαγωὸς θαλάσσιος. Neq; enim eam distinctionem probo quam adferunt Hesychius & Varinus, dicentes quòd λαγὼς per ω de terrestri dicatur, λαγὸς per ο breue de marino & fluuiatili; cùm fluuiatilem Leporem nullum nouerim. Βαυβαδόνες, κίχλαιτε καὶ λάγοὶ Epicharmus in nuptijs Hebæ, vt citat Athenæus: sed melius alibi βεμβραδόνες (id est membrades & λαγοὶ, quanquam si qui pisces λαγοὶ dicantur, nuptijs & conuiuijs apti, illi planè à Lepore venenato, de quo
C agimus, diuersi fuerint. [a] Horatius: [a] Ser. 2.

Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.

Vbi dubitat Acron, an lagois sit genus piscis, quod in mari Italo non inueniatur, ant auis quæ carnē leporis habeat. Germanicè Lepus marinus venenatus circumlocutione efferri debet, ein gifftiger Meherhass, oder ein gifftiger Kleiner Muttelfisch. Liebre de la mer Hispanicum est. Cæterùm Lepus marinus sic dictus est à colore Leporis terrestris, quem Græci ἐμπερκνον vocant, quòd sit percnæ (ea est oliuæ non acerbæ, nec omninò nigrescentis species) similis. Et Plinius colore tantùm Lepori terrestri similem esse scribit. Idcircò miramur omnes [b] Cardanum, cùm tria genera Leporis marini descripsisset, ex Rondeletio hæc subdere. Hæc velut reiectanea quædam maris (inquit) vt Lepores marinos descripsi, quid enim his cum Leporibus simile? nec veneni quod potissimum signum, quodque in eis lethalissimum habetur, vlla mentio fermè habita. Propior forsan descriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, quamquam nec hoc forsam Lepus marinus dici possit. Sed à colore multis rebus nomina imponuntur, & inter pisces leuco, leucisco, glauio, erythrino, Melanuro; auiū puta passeris, merulæ, turdi nomina ad pisces eiusdem coloris sunt
D translata. hoc & in alijs contingit animantibus. Quapropter non mirabimur Plinium, qui terrestri marinoq; Lepori nil præter colorem commune inesse scribit. Et quamuis hic color Leporinus in omnibus speciebus marini Leporis non inueniatur, sufficit tamen in aliquo reperiri genere. Monspelienses Imbriago vocant, hoc est ebrium, quòd viuus colore ex rubro nigricante, quali plerunque ebrij esse solent, existat. sed mortuus ex fusco albicat.

Etymum.

[b] Lib. 7. de var. rer.

Cōtra Cardanum.

GENVS.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

E

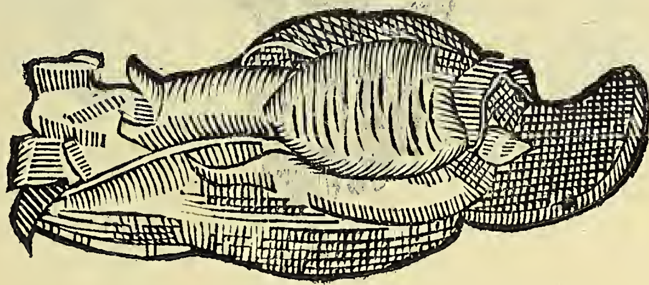
ACTENVS fuit à paucis cognitus Lepus marinus, tùm quia rarus eſt, tùm etiã quia variè à veteribus deſcriptus.[a] Ælianus cochleæ, teſta exemptæ aptiſſimè comparat. cui ſanè perſimilis eſt. Plinius offam informem, hoc eſt maſſam carneam, vt exponit Rondeletius, potiùs quàm piſcem vocat. Neq; enim pinnas, neq; oculos, neq; alia membra aptè diſtincta in hoc videas, quemadmodum in alijs piſcibus, ob id ſubſtantia ſiue carne non corporis ſpecie Loligini paruæ aſſimulauit Dioſcorides. Alij caudatæ Loligini ſimilem fecerunt: nigrum in ſuperficie ſcholiaſtes Nicandri commemorat. Ælianus ex omni parte ad terreni leporis ſimilitudinem præter pilos accedere tradit. Ρυπόεις, id eſt ſordidus à Nicandro cognominatur. Scholiaſtes dicit quoniam γλυνώδης eſt. Zoographus γλινώδης legit per iota in prima. Nam γλίνη per iota, rhyphon id eſt ſordes ſignificat Varino. Lepus marinus, inquit Auicenna, eſt animal oſtracoſum lutoſum (Bellonius pro lutoſo reponit durum: nã oſtraco ſiue teſta hoc animal tegi nullus idoneus ſcripſit author) declinans ad rubedinem aliquantulum, inter partes cuius ſunt quædam ſimilia folijs aluſnem.[b] Apuleius de lepore marino ait: Cùm cætera exoſſis, duodecim tamen numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in ventre connexa, & catenata gerit. dum in viuis eſt è rubro nigricans eſt, mortuus fuſcus, teſte Rondeletio, qui etiam apud Latinum Nicandri interpretem (Leonicerum intelligit) hæc ſe legiſſe tradit. Lepus marinus ex lacertorum genere eſt paruæ Loligini ſimilis, informis magis offa quàm piſcis. Solo colore Leporem referens. Sed nullibi inuenio in Leoniceri ſcholijs Leporem marinum Lacertorum eſſe genus, quòd ſi ex genere Lacertorum ſtatuat, quomodo paruæ Loligini ſimilis eſſe poteſt, quæ corporis figura, & ſubſtantia nihil commune habet cum Lepore marino? & hic exanguis eſt, Lacertus autem ſanguinis particeps: Leporis marini tria genera à Rondeletio deſcripta ſunt, cuius etiam picturas damus. Primum genus maximè lethale eſt, cochleæ nudæ admodum ſimile, maximè poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo veluti Sepia, tenue volutæ inſtar, contortum, qua parte caudam ſpectat. in lateribus Sepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas: mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantùm capitis parte Zygenæ caput imitatur: altera parte foramen eſt per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, vt in pictura vides: eandem pro arbitrio retrahit. in harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliqnis partibus internis Loliginem refert. Idq; in hoc genere admirabile eſt, quòd cùm in omnibus animantibus partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc valdè ſunt diſſimiles, vnde offa informis meritò dicitur. Odore eſt piſculento tetroq;. Secundum genus ſuperiore eſt maius, partibusq; internis, atramento, ſubſtantiaq; prædicto ſimile, item partibus externis dextra, & ſiniſtra, reliquis diſſimile. Nam parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarum medio rima eſt: paulò infra cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quòd acutiora & breuiora ſunt. In dorſo os nullum, neq; poſterior pars cochleæ exeteratę ſimilis eſt. Huius poſterioris partis vtroq; latere, veluti in Sepia ſunt pinnæ magis expanſæ & replicatæ. Tertium genus ſubſtantia, viribus, & facultatibus prædictis ſimile eſt, idcircò inter Leporis marini genera retulit Rondeletius, pronamq; & ſupinam partem huius repreſentauit. Quod in partis ſupinæ medio conſpicitur, eſt os: ſuprapoſita ori pars, alueus, qualis in Sepijs, oui figura, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubiecta pars membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum, cuius ora fimbriata eſt, fimbriæ nigræ ſunt. Intus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur inteſtinum inſtar capreolorum vitis conuolutum. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa ſuccum fuſcum continens: fortaſſis μήκων eſt cum atramento ſuo. Toto corpore eſt ſplendido: cryſtallum, vel pituitam concretam, congelatamq; dixeris. Rarò admodum capitur, & vix vnquam niſi in ſummo æſtu. tùm enim à ſummis feruoribus omnia conturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore eſt valdè ingrato, & piſculento: nauſeam mouet. Hoc tertium genus Bellonius deſcripſiſſe videtur pro communi Lepore marino: Fuluum, inquit, Leporis terreſtris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametſi pinnis careat. Pellucidum habet corpus oui

Margin notes: [a] De animal. 3. cap. 45. — Color. — F — [b] In apologetico. — G — H

A anſerini craſſitiem non excedens, quod pro libidine huc, & illuc transfert. Gibba eſt illi forma parte externa, qua etiam glaber eſt: cõuexam internam partem oſtendit: qua eadem parte nerui permulti recti, atq; obliqui apparent: quibus eo modo ferè ſtriatus eſt, vt conuexa fungi pars, iiſdem adſtrictũ corpus diffundit, diffuſum verò contrahit: ſeſe enim conſtringendo aquam percutit, vt in ipſa natatione fungi naturam referat. Septem habet appendices, innumeris promuſcidibus ſtipatas ex indico in cyaneum vergentes, quibus ſugendo alimentum corpori ſuggerit: appẽdicum autem ſubſtantia fungoſa eſt. Cæterùm ex aqua emergens ſuam figuram amittit, & in ſeipſum concidit, vt pulmo marinus. quapropter in vaſe aquam habente hunc contemplari oportet. Natat tranquillo mari: facileq; digitis cedit, ſi comprimatur. Tota namq; corporis eius ſubſtantia mucoſa eſt, ac veluti cartilaginoſa. Os ad cirrorum radices in concaua parte ſitum habet. Linguam demorſus vellicat, vt ari radix; paulò tamen remiſſiùs. Præter hæc commemorata genera tria alia nouimus, vnum cuius picturã primo loco damus Lepori terreſtri, colore & parte anteriori pla-

Leporis marini tres ſpecies ex Rondeletio.

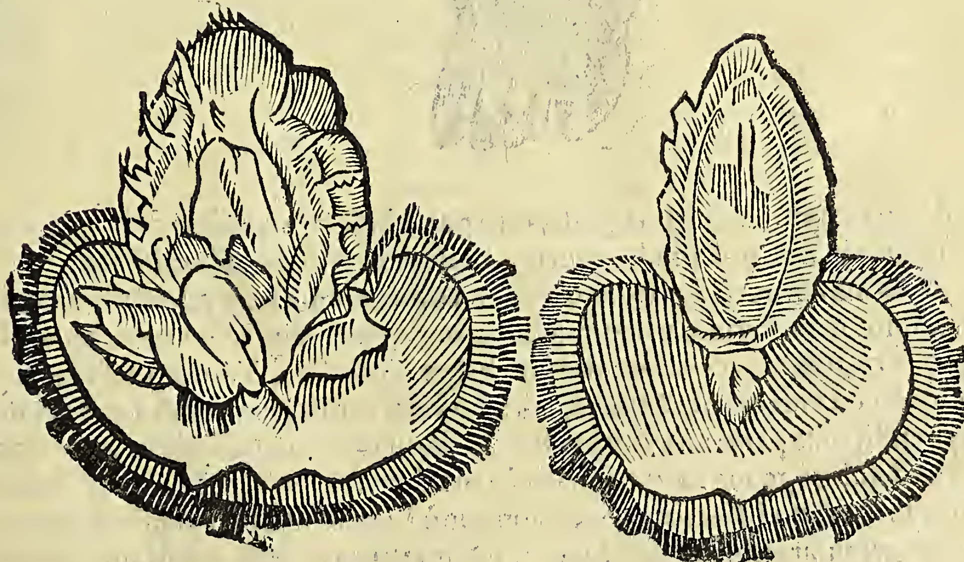
B

C

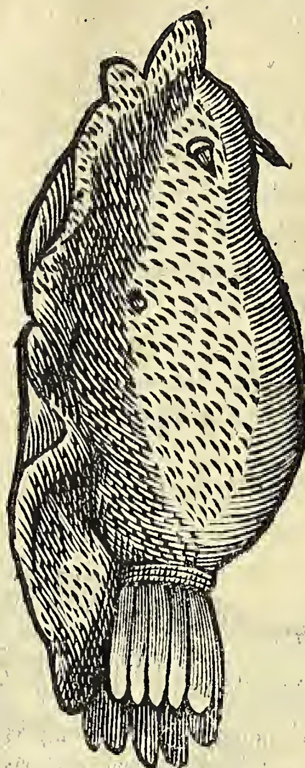

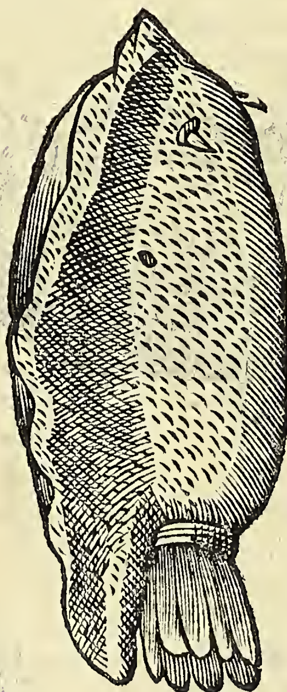
D

ſimile

Leporis marini alia ſpecies.

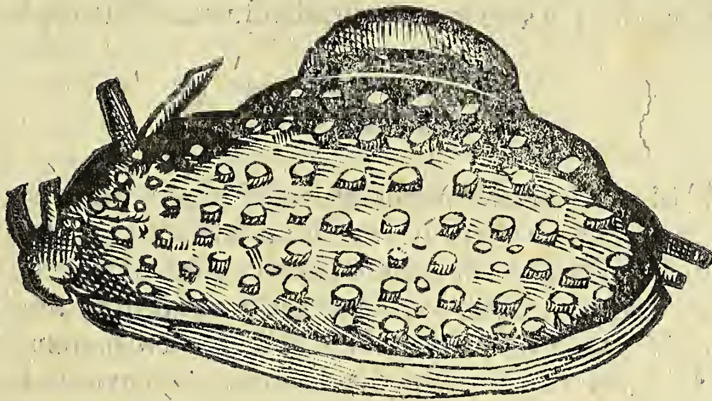
nè ſimile,dico capite & auribus,poſteriore parte informis apparet offa, nouem aut decem appendicibus in fine prædita.hoc verum Leporem antiquorum exiſtimo. Alterum genus colore,& forma corporis à prædicto differt: colore enim eſt amethyſtino maculis albis variegato, binis in poſteriore parte appendicibus,veluti caudis quatuor, auriculas dixeris, duas prope os,duas ſupra caput: dorſum habet gibboſum. Tertium eſt cinereo magis colore,non tamen vnicolor,ſed albo & amethyſtino variegatum,gibbo purpuraſcente;quatuor appendicibus parte anteriori.eius icon datur etiam parte inferna,quæ magis eſt cinerea. Aliud adhuc genus Leporis marini à prædictis diuerſum, Plinius & Aelianus deſcribũt, idq; in Oceano Indico degere, & omninò Leporẽ terreſtrem pilis exceptis quos erectos habet,æmulari affirmãt.ſed lubet [c] Aeliani verba adſcribere. Magni maris Lepus,inquit(nã alterũ,qui in alio(mediterraneo)mari naſcitur,antè dixi) ex omni parte ad terreni ſimili-

[c] Li.16.cap. 19.de anim.

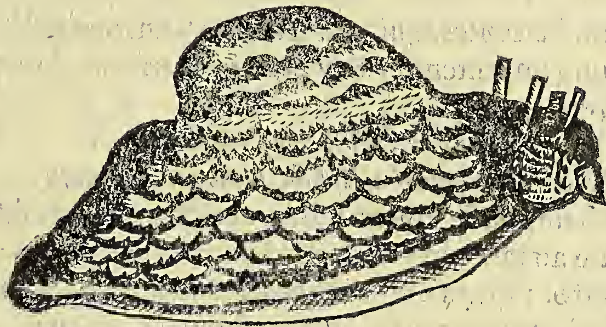
A ni similitudinem accedit, præter pilos, nã terrestris pili molles sunt & ad tactũ haud quidquam resinentes. contrà illius spinosi & erecti. hunc qui contigerit, lædetur. ipsum in summa maris aqua natare, non in altitudinem demergi dicunt. celeri ac concitata natatione vti. Viuum eò difficillimum ad capiendum esse, quòd neq; in rete incidit, neq; ad lineç escam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit. Quisquis tum manum ad eum admouet, nisi medicina adhibeatur, perit. ac si bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quo basiliscus baculo tactus afficit. Hæc Aelianus.

Lepores marini duo alij postremò descripti.

B

C

GENVS. LOCVS. VICTVS.

SVMMATIM à loco duæ species constituendæ sunt, vt alij Lepores Indici dicantur, qui in Indico mari degunt, alij Europæi, qui sunt in nostris maribus, Adriatico & mediterraneo: num enim in Oceano Germanico inueniãtur, nõdum adhuc exploratum habemus. Plinium si verum est, quòd in India ampliorem multò, & maiorem Leporem marinum, quàm in nostro mari dari scribit, puto à nostri maris Lepore diuersum non intellige-
D re. Indicus enim ab Aeliano descriptus admodum dissimilis. Nam Iuba in ijs voluminibus, quę ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia tradit, Lepores marinos ternas heminas capere affirmat: sic. n. apud Pliniũ legendũ censet Rondeletius, & non vitulos marinos, vt habent quædã exemplaria, quæ longè plures heminas capere possunt: sed quidam codices alij hîc legunt mytulos ternas heminas capere, quæ lectio magis probanda, quia loquitnr de capacitate testæ tanquam vasis. Nostras vt [a] Aelianus tradit in cæno gignitur, & sæpè cum aphyis capitur, quod primo generi à Rondeletio descripto conuenit: is enim cùm vescatur limo, alga, sordibus, in stagnis marinis lutulentis libenter versatur. Reperiuntur frequẽter inter Cycladas insulas teste [b] Bellonio, inter Lolios, Loligines & Sepias. Hinc poëta vetustissimus Nicander Leporem marinum nuper in lucem editum sub alis, seu appendicibus Loliginis & Sepiæ occultare se scripsit, cuius naturam obiter depingit his versibus:

[a] *Lib. 2. de anim. c. 5.*

[b] *In Alexipharmacis.*

Ος δή τοι

Ὃς δή τοι ῥυπόεις μὲν ὑπὸ στλίγγεσιν ἀραιαῖς E
Τευθίδος ἐμφέρεται νεάλης γόνος. ἢ ἅτε τεύθου
Ἢ ἅτε σηπιάδος φυλήξιδος. Ἥ τε μελαίνει
Οἶδμα χολῇ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθὼν ἀγρώσσορος ὁρμήν.

Quos ſic vertit Iacobus Greuinus:

Porrò ſordidus hic Lepus, vt natalibus vndis
Editus eſt, timidè forulis ſe Teuthidis abdit:
Ceu genita ex illa proles, vel Sepia is eſſet,
Quæ vitream ſi quando peti ſe ſenſerit, vndam
Felle ſuo atq; adeò quadram nigredine turbat.

Tertium genus Rondeletij in alto mari degit, ideoque rariſſimè capitur.

SEXVS.

CVM ad Rondeletium delatus eſſet Lepus marinus, qui lingula carnoſa careret, & ore in dorſo: cæteris verò cunctis partibus externis & internis omninò ſimilis eſſet primo generi, eum marem eſſe iudicauit, & primo loco deſcriptum ab eo, fæminam: quòd in ea ſimile quid Polyporum ouis reperiretur. Eſſe autem in hoc genere marem & fæminam teſtis eſt [a] Plinius: Grauidæ, inquit, ſi omninò adſpexerint fæminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas ob id induratus ſale, vt in brachialibus habeant. F

[a] L.32.c.1.

PROVERBIA.

IN contabeſcentes, quia nulla medicorum ope reſtitui poſſunt, dici poterit quorundam ſententia, *Edit Leporem marinum.* Amepſias apud [a] Athenæum in Parco:

Λαγὼν ταράξας, πίθι τὸν θαλάσσιον, G
Tu qui hæc conturbaſti, bibe Leporem marinum.

Ideſt annotāte Dalechampio, ſic vinum bibe, vt poſthac ſemper faſtidias, quæ ſanè expoſitio non placet. Nam ad tædium vini inferendum ſolummodò, antiquos fuiſſe vſos Lepore marino non arbitror; quòd nimis ingens ſit venenum, vt poſtea ex varijs authoribus probabitur. Idcircò puto eo verſu mortem diram imprecari.

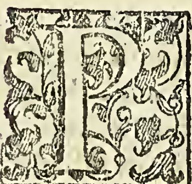
[a] Lib.10.

HIEROGLYPHICA.

QVI marinum Leporem pingunt, inquit Pierius Valerianus, humano tactū digito mihi videntur ſignificare voluiſſe, vel hominem minima de cauſſa exanimatum: quandoquidem ferunt eum qui non modò digito, verumetiam virga Leporem marinum attigerit, quamprimum exanimaſcere, niſi promptuarium ſit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadem pictura libet interpretari (nam hieroglyphicum hoc apud veteres non inueni) quia humanus attactus Lepori etiam exitialis in Indico præſertim mari: hæc Pierius. H

VSVS IN MEDICINA.

PER ſe tritus, aut cum marina Vrtica illitus teſte [a] Dioſcoride capillos euellit. Kiranides: Solutus inquit, & inunctus præuulſos pilos palpebrarum non ſinit renaſci. [b] Galenus etiam Lepore marino aliquos vſos fuiſſe ſcribit perdendi pilos gratia. Et [c] Crito apud eundem pſilotris admiſcuit. Plinius pſilotrum ait eſſe, vel ſanguine, vel felle, vel in oleo necatū. Alij oleo ideo coquunt. Galenus in Euporiſticis: ſanguinem recentem ad idem inungit. Vtendi modum dilucidè exponit Marcellus Empyricus cùm ait: Leporem marinum, vel eius ſanguinem

Ad pilos euellendos. [a] L.2.c.18. [b] L.11.de ſymp. [c] Lib.1. de compoſ. ſec loca.

A nem cum oleo tere: atq; ex eo vulsorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: post quod, & si renascentur, pili molliores erunt: quibus iterum euulsis supradictum medicamen inducitur, tum verò non renascentur. Archigenes apud Galenum ad ægylopas lanæ tomentum cum sanguine marini Leporis tinctum indit. Plinius aduersus strumas laudat: Pungi, inquit, piscis eius qui rana in mari appellatur, osficulo de cauda, ita vt non vulneret, prodest. Idem faciendum quotidiè donec percurentur. Eadem vis est pastinacæ radio, & lepore marino imposito, ita vt celeriter remoueatur. Marini Lepores oleo veteri iniecti benefaciunt discutiendis strumis, sed cum ipso oleo in plumbeo pyxide inclusi: quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi. postea ex eo pinnula oblinendæ sunt strumæ, superq; eas pellis lanata non nimium tunsa, tegendi gratia imponenda est: præcipi autem oportet ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priusquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus Empyricus. Iubent & Lepore marino recenti podagram fricari teste Plinio: ex quo & hoc quidam citat: sanguis eius & fel in oleo necati contra carbunculos valet. Leporis mar. sanguis, inquit Auicenna, est calidus purgans morphæam & pannum: caput eius adustum generat pilos in alopecia, propriè cum B adipe vrsi, & in tyria valdè: cùm autem ex eo fit emplastrum sicut est abradit pilos. Abstergit visum more emplastri superpositum, & sicut collyrium: hæc ille, qui præcedenti etiam capite de Lepore terrestri sic scripserat: Sanguis eius expurgat pannum; & cinis capitis eius remedium est vtile aduersus alopeciam & propriè marini: sed hoc videtur Zoographo Echinis magis conuenire: nempe vt Echinus marinus efficatior sit contra alopeciā quàm terrestris: & forsan ex diuersis animalibus remedia in vnum miscuit Auicenna. Cinis leporis marini in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet, ad quem vsum vtilissimi minimi, vt author est Plinius. Albertus cinerem in aqua potum aduersus eiusdem venenum & rubetæ celebrat. Apud [d] Galenum inter Asclepiadæ oculares compositiones citatur Dionysij Milesij ad pilos palpebrarum pungentes hoc remedium: Leporem marinum in figulino nouo vrito, & cinerem tritum ricinorum sanguine excipito, & reposito in cornea pyxide vtitor, euulsis antea pilis. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, VVottonus ex Plinio, tanquam de Lepore marino, cùm Plinius id de terrestri scripserit.

Ad ægilopem. Ad strumas. Ad podagram. [d] De comp. sec. loc. 4. c. 7

C VENENVM ET EIVS CVRATIO.

AQVATILIVM animalium pauca admodum venenosa reperiuntur quòd in humore degant, qui veneno contrarius esse solet vt plurimùm. Sed inter ea quę venenum habet nullū Lepore marino pestilentius. Cętera enim parte tantùm aliqua venenum continent, vt Araneus piscis in spinis tantūmodo id habet, & pastinaca marina in radio, cùm Lepus in toto corpore id habeat, quāuis sint qui & huic tantùm in felle contineri putent. Titus Imperator à fratre Domitiano Leporis marini veneno enecatus fuisse dicitur: cùm enim oraculum consuleret, ac quæreret, quo mortis genere obiturus esset, responsum fuit, Vlyssis modo periturum ἐκ τῆς θαλάσσης. Sed Vlysses pastinacæ ictu perijt. Titus post mortem patris cùm regnasset à marino Lepore interfectus est. Is autem piscis (vt ait [a] Philostratus) humores quosdam occultos habet mortiferos supra omnia venena, quæ mari terraué nascuntur. Et Neronem hunc ipsum piscem epulis miscuisse quandoq; tradunt, aduersus homines sibi inimicissimos. Domitianus autem hoc eodem contra Titum fratrem vsus fuisse putatur, quòd graue molestumq; sibi videretur, simul cùm D fratre humano benignoq; viro imperare. Io. [b] Tzetzes.

Titi Imperat. mors. [a] Lib. 6. [b] Chil. 6. 43

Τίτος δ' θνήσκει βιβρωκὼς λαγῶν τῶν θαλασσίων

Titus autem moritur cum comedisset Lepores marinos.

Eundem Domitianum præter Titum, alios quoq; è medio sustulisse eodem veneno referunt. Quocirca Hegesander Delphus, referente [c] Athenæo, in Artemisijs Dianæ sacris mullum inter cætera gestari (περιφέρεσθαι) ait, eo, quòd videatur Lepores marinos, homini lethales magno cum studio venari & consumere: vt piscis magna hominum vtilitate venator Deæ etiam venatrici consacraretur. [d] Plutarchus verò, mystæ inquit Eleusinij nullum venerantur quod scitis: eodemque Iunonis Argiuæ antista honoris gratia abstinet: Nam Leporem marinum qui homini est lethalis, maximè interficiunt & consumunt mulli. Ideoq; vt humanis & salutaribus animallibus parcitur. Aelianus vel ob hanc caussam Eleusine sacris initiatis sacrum fuisse Mullum piscem habitum putat, vel quòd ter anno pareret. Cæterùm Mullū eo animali pestifero vesci [e] Plinius nobis testatum reliquit: vescitur, inquit, eo (Lepore marino) vnus tantùm animalium, vt non intereat, Mullus piscis:

[c] Li. 7. c. 36. Mullus cur sacer Eleusinijs. [d] Lib. de sol. anim. [e] Li. 32. c. 1.

ſcis: teneref cit enim tantùm,& ingratior viliorq; fit. In Mullo autem carnis durities maximè commendatur. Sed [f] Athenæus etiam ſcarum Lepores marinos venari, iiſq; paſci tradit. Non ſunt, inquit Plinius, minus mira quæ de Lepore marino traduntur. Venenum eſt aliis in potu aut cibo datus, aliis etiam viſu. Si quidem grauidæ ſi omnino aſpexerint fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas induratus ſale, vt in brachialibus habeant: eadem res in mari & tactu quidem nocet. & paulò pòſt tradit, contrà in India cùm vel in mari tangitur, humano digito, mori, ait enim: In India affirmant non capi viuentem, inuicemq; ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori: eſſe autem ampliorem multò, ſicut & reliqua animalia. Et alio loco. Lepus, ait, dirum & venenatum animal, in Indico mari etiam tactu peſtilens, vomitum diſſolutionemq; protinus creat. Huc refer ea quæ ſuperiùs de Lepore magni maris incola allata ſunt. Idē author de eo qui in mediterraneo habitat, potum non ſemper mortiferū eſſe, quandoq; enim tormina; & moleſtiſſimos dolores in ventre excitare his verbis ſcriptum reliquit: Lepus marinus mortem ſæpe infert, aut ſi nihil aliud, ventrem acerbiſſimis doloribus torquet: quod repetit ferè Aelianus l. 2. 45. Lepus marinus (inquit) ſumptus ſæpenumero mortem intulit; ventris ſaltem dolores excitauit. Gyllius addit; partum abigit, ſtomachum diſſoluit Græcè legitur: λαγὼς δὲ θαλάττιος βρωθεὶς θάνατον ἤνεγκε πολλάκις: παντῶς δὲ τὸν γαστέρα ὠδίνησε. Cęterùm viſu etiam nocere, vt ſcribit Plinius, non vſq; adeo verum eſſe puto; niſi qui aſpicit, vicinus factus tetrum Leporis odorem ac virulentiam naribus etiam hauriat, quomodo & mulieres abortire etiam poſſe cenſendum eſt. Ita[q;] & Rondeletius marinum Leporem ſibi allatum odore ſuo nauſeam aſtantibus excitaſſe, hac narrat hiſtoria: Cùm ego, inquit, piſcium naturæ varietatisq; cognoſcendæ ſtudioſiſſimus, piſcatorium forum frequenter inuiſerem, cumq; piſcatores propoſito premio allecti, certatim ad me ſi quid rari aut noui in mari caperent, vel in littus eiectum reperirent, ad me deferrent: ecce piſcator Leporem marinum cum aphyis & Loliginibus in faucibus Malgurianis captum, nunquam à ſe aliàs antè viſum, aſpectu fœdo, odore tetro, betæ folijs inuolutum mihi offert: quem cùm diligentiùs contemplarer, mihi multisq;, qui vnà mecum erant, nauſeam mouit. Sed ne hac quidem à piſcis inſpexione reuocatus, diſſecabam, partesq; omnes internas rimabar: quum interuenit mulier quędam de mariti morbo me conſultura, cui quum ad diſſectionem attentior ſtatim non reſponderem, odor piſcisq; conſpectus vomitum diſſolutionemq; ventriculi protinus creauit & de ventris dolore (erat autem grauida) grauiter quæri cœpit, vt iam abortus timendus foret: quem ad ſtringentibus emplaſtris ad retinendum fœtum ventri lumbisq; admotis prohibui, & vt aliquot dies Cancris veſceretur, conſului. Permulti ſunt huiuſce rei locupletiſſimi teſtes, viri boni & ſtudioſi, qui ea quæ dixi ſymptomata & in ſe, & in grauida experti ſunt, & viderunt vt omnino ex his, quæ de Lepore marino veterum litteris prodita ſunt, huic noſtro (Lepori) competere experientia docuerit, Hactenus Rondoletius, qui & tertium quod deſcripſit genus, ſplendore diutiùs inſpectantibus dolorem oculorum capitisq; adferre in ſe ipſo expertus eſt. Reliquum eſt vt de accidentibus dicamus quæ poſt venenum aſſumptū inſequuntur. Id naturā manifeſtè calidū eſt & arrodens, Bertutius eadem eſſe teſtatur, quæ ex cantharidum potu euenire produnt authores: ſed nō omnino ita eſſe ſubinde patebit. Primum guſtu & odore depræhenditur, quia piſculentus quidam & viroſus ſapor ab eis percipitur, vt ſcribit Dioſcorides παρακολουθεῖ γεῦσις ὁμοία ἰχθύσι βρωμώδεσιν, vbi male vertunt, piſcium virus olent. Nam Aetius eadem habet: Lepus marinus, inquit, reperitur ferè inter Loligines, animal paruum, viroſum odorem habens; comitatur autem comedentem, ſapor in ore ſimilis piſcibus, viroſus. Et Scribonius Largus ait eius guſtum non abſimilem eſſe illotis piſcibus, aut etiam putentibus, ſed ante omnes cecinit [g] Nicander:

[f] Lib. 8.

Symptomata ex lepore marino.

[g] In Alexiphar.

Εἰδήεις δὲ λαγοῖο κακοφθόρος πόσιν ἐμπης
Οὐλομένην. τοῦ κῶμα παλυστέι τεῦχεν ἄλμης
Τοῦ δή τοι λεπίδων μὲν ἰδὲ πρύματος πέλει ὀδμὴ
Γευθμὸς ἰχθυόεις νεπόδων ἅτε σαπρωθέντων
Ἤε καὶ ἀπλύτων ὁπόταν λεπὶς ἄυξιδα χραίνῃ:

Quos ſic tranſtulit Iacobus Greuinus:

Quod ſi fluctiuagi Leporis lethale venenum
Deprendas, fœdum qui ſumpſerit, halat odorem.
Qualiter exemptæ reliquo cum viſcere ſquamæ,
Vel putridi quod olent neq; loto corpore piſces,
Talis & immundo ſapor obuerſatur in ore.

Vbi

A Vbi autem in ventriculo & inteſtinis hoc venenum ſedem figit, naturalem illarum partiũ œconomiam turbat, doloresq; varios excitat: Primùm enim teſte Dioſcoride aluus dolore afficitur: & vt ſcribit Aetius, color corporis ad arquati ſimilitudinem permutatur, dein de plumbeus redditur cum faciei tumore: incenduntur autem pedum plantæ, & pudendũ tumefactum cohibet vrinæ effuſionem. Progrediente verò malo ægri etiam cœrulei coloris lotium (οὖρον θαλάσσιον, violaceã vrinam, Auicennæ interpres) emingunt, quandoq; etiam ſanguinolentum; deinde nauſeabundi facti biliosa vomunt ſanguine permiſta, & piſcium loturam olentia. Exudat item graueolentia & omne piſcis genus auerſantur præter Cancrum. Qui ſumpſerunt, inquit Scribonius Largus, Leporem marinum, ſtomacho veſicaq; adficiuntur: ita vt vrinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureiq; coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti ſunt, auerſoq; ab omni eſca, præcipuè piſce. Nauſeant præterea & ſubinde reijciunt ſpumoſa: interdum biliosa & ſanguinolenta; & maximè cùm ſimulauit aut nominauit aliquis piſcem. In ſumnis litoris puſilli fluctus videntur ſubinde audire. Oculi eorum exulcerantur, genę inflantur: coloris mali vel plumbei fiunt: minutatimq; per tabem quaſi phthiſici conſumuntur. His adnumerat [h] Auicenna B conſtrictionẽ anhelitus & difficultatem, rubedinem oculorum, tuſſim ſiccam, ſputum ſanguinis, icterum & anguſtiam, dolorem renum, excrementum alui violaceum, quandoq; mucoſũ, ructus piſcoſos cũ ſalſedine. Addit præterea plures, qui euadunt, in phthiſin incidere: Plurima horũ atq; maxima ſymptomata vetuſtiſſimus [i] poëta cõplectitur his verſibus.

[h] Fen. 4. doc. 6. tract. 2. capit. 4.

[i] In Alexipharm.

Τῶν ἤτοι ζοφόεις μὲν ἐπίχλοος ἔδραμε γυίοις
Ἰκτερόεις. σάρκες δὲ περιστολάδην μινύθουσι
Τηκόμεναι. τὰ δὲ δόρπα κατέστυγεν. ἄλλοτε ῥινὸς
Ἄκρον ἐποιδαίνων σφυρὰ πίμπραται. ἀμφὶ δὲ μύλοις
Ἄνθεά τε βρύοντα κυλοιδιόωντος ἔφιζε.
Δὴ γὰρ ἐφωρμάτησαν ὀλιζοτέρη κρίσις οὔρων
Ἄλλοτε πορφυρέη. τότ' ἐπιπλέον αἱμάσσουσα.
Πᾶς δὲ παρὰ δρακέεσι φανεὶς ἐχθαίρεται ἔλλοψ
Αὐτὰρ ὁ ναυσιόεις ἁλίην ἐμυδάξατο δαῖτα, id eſt,
Poſt bibitum hoc virus viridis ſtagnantia fellis
Excrementa manent, tenebroſo lumina viſu
C *Caligant, liquidæ abeunt in corpore carnes:*
Nauſea adeſt, tumet alta cutis, taliq; caleſcunt:
Subq; cauis oculis, roſeo fucata rubore
Apparet facies, ſiſtensq; vrina moratur,
Quæ nunc purpureo, nunc ſanguineo eſſe colore
Cernitur; & quemcunq; videt contemnere piſcem
Aſſolet auerſans, vt qualibet æquoris æger.

Quibus autem ex epoto Lepore moriendum eſt, ij totidem diebus moriũtur quot vixerat Lepus, quamuis incerti temporis veneficium eſſe author eſt Licinius Macer apud [k] Pliniũ. Hîc non prætereunda eſt à doctiſſimis viris agitata quæſtio, num Lepus marinus lædat peculiariter pulmones: Id enim ſcripſit Galenus non vnico in loco, vt libro de Theriaca ad Piſonem. Quædam, inquit, inueniuntur, quæ corporis partes quaſdam peculiariter lædunt: Lepus enim marinus pulmonem vlcerat. & libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum genera ſtatim ab initio ſophiſtis eos cauillantibus, qui de medicamentis ſcripſerunt quæ certas corporis partes vel lædunt, vel iuuant, reſpondet: At hoc D cauillum, inquit, eos qui ita iocantur, arguit facultatis medicamentorum adeo eſſe imperitos, vt pulmonem ſolum ex omnibus corporis partibus à Lepore marino exulcerari ignorent. Contrà Rondeletius fatetur quidem eſſe medicamenta, quæ certis quibuſdam partibus vel proſint vel obſint; non tamen veritati conſentaneum eſſe putat, ſolum pulmonẽ à Lepore marino lędi. Nã, inquit, Paulus Aegineta, & Aëtius, qui omnia ferè ſua ex Galeno tranſtulerunt, veneni huius grauia ac ſæuia ſymptomata varijs in partibus tradiderunt; de peculiari pulmonis ſolius affectu, ne verbum quidem. Dioſcorides etiam ac Plinius quanta ſit eiuſdem veneni pernicies ſatis fuſè declarant, at quòd ſoli pulmoni noxam inferat, non dicunt. Non ſolùm itaq; ſententijs omniũ qui de Lepore marino ſcripſerunt, ſed etiam experientiæ aduerſatur Galenus. Clariſſimus medicus Iohannes Gorrhæus Nicandri egregius interpres, cùm videret poëtam hunc eius rei non meminiſſe, vt Galenum cum eo & alijs conciliaret, certa quædam accidentia quæ poëta poſt huius veneni hauſtũ ſuperuenire ſcribit, à Lepore marino ortum trahere autumat. Maximè, cùm Nicander dicat carnes tabeſcere ſenſim & paulò pòſt.

[k] Li. 32. c. 2.

An peculiariter pulmones lædat.

——Vndique malas E

Ceu flos exoriens, tumidas tumor occupat ambas.

hęc annotat; Corpus nutriri deſinit, vel quòd à Lepore humores non poſſit ſibi aſſimilare, vel propterea quòd pulmones malo quodam Leporini veneni occulto tandem exulcerentur, vnde febris & tabes fiunt: quod quidem vlcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, ſcribens genas rubeſcere, & velut roſeo colore pictas videri: hoc enim fit humorum in pulmonibus putreſcentium calore in faciem ſublato. Et ſanè ita eſt, vt ſcribit Gorrhæus. Non enim vt huic reſpondet Rondeletius, aliorum morborum ſymptomatumq; communis nota eſt genarum rubor, ſed pathognomonicum ſignum Leporis marini aſſumpti, ſi alia quæ ſupra Nicander retulit, ſigna adfuerint. Sed de his ſatis: Ad remedia alexipharmaca nos conferamus, quorum non paucus eſt numerus. Sed ante omnia proſpiciendum corpori purgantibus medicamentis, vt ſi non omne venenum, ſaltem modica eius quantitas per aluum euacuetur, viſq; veneni compeſcatur, & à partibus principibus cordiq; vicinis reuellatur. Idcirco Nicander in principio curationis propinat hellebori radicem, & ſuccum ſcammoneæ: ait enim:

Concluſio. Remedia contra Leporem marinum.

Τῶν μὲν φοινήεσσαν ἄλις πόσιν ἑλλεβόροιο F
Νεμείας τότε δακρὺ νεοβδάλτοιο κάμωνος
Ὄφρα ποτὸν νέποδός τε κακοῦ ἐκφύρματα χεύῃ.
Contra hunc Phocaicum veratri porrige potum,
Eliciensq́; recens lachrimas carpti colophoni;
Perniciosa mali vt compeſcas pharmaca piſcis.

Notandum eſt hoc in loco Nicandri quoſdam φοινήεσσαν exponere nigrum & cruentum. Certè Dioſcorides nigrum veratrum præſcribit: & Auicenna. Cum autem aduenit dies ſecundus, inquit, excitationis accidentium & quieſcunt, fiant ei pilulæ de helleboro nigro, & ſcammonio & agarico cum ſucco liquiritiæ & tragacantho partibus ęqualibus, inde exhibeatur drachma vel paulo plus cum iulelp. Nicādri Scholiaſtes ad ea verba poëtæ Τῶν μὲν φοινήεσσαν, hæc commentatur. Γράφεται τῶν μὲν φωκήεσσαν ἀντὶ τοῦ φωκικήν. ἡ γὰρ τοῦ ἑλλεβόρου πόσις, ἐν φωκίδι δοκεῖ εὑρεθῆναι, κελεύει δὲ ἑλλέβορον ἢ σκαμμωνίαν δίδοναι, πιεῖν τῷ κάμνοντι, ἵνα κοιλίας φερομένης συγκριθῇ, καὶ τὸ τοῦ φαρμάκου κακὸν σὺν ἀποῤῥαγῇ. φοινήεσσαν δὲ εἴρηκε τὴν τοῦ μέλανος ἑλλεβόρου πόσιν. id eſt, ſcribitur etiam Τῶν μὲν φωκήεσσαν pro φωκικήν. Videtur enim potus hellebori in Phocide inuentus. Iubet autem ęgro dari potum hellebori aut Scammonij, vt ventris fluxu excernatur & diſperdatur venenū. φοινήεσσαν verò dixit nigri veratri potionem. Dioſcorides cùm iubet dari decoctum maluæ aut cyclamini radicem cum vino ἢ ἑλλεβόρου μέλανος, καὶ σκαμμωνίας ὀποῦ, id eſt, hellebori nigri aut Scammonij liquore, non expreſſit pondus. vt verbum δοτέον in eadem periodo vel cum acuſatiuo conſtruatur, vel cum genitiuo, partem ſcilicet rei ſignificante quod vſitatum eſt Græcis. Ruellius & alij pondus expreſſerunt nempe drachmam vtriuſque, ſed in ſcammonio apparet nimium. Lac deinde propinandum erit. Aſininum laudat Dioſcorides, & alij, ſed ante omnes Nicander.

G

Ἄλλοτε βρωμήεντος ἀμελγόμενος γάλα πίνοι
Interdum enixæ mulſum lac potet aſellæ.

[l] Lib. 28. c. 10. [l] Plinius & aſininum lac & equinum bubulumque priuatim ijs qui marinum Leporem hauſerūt, auxiliari ſcribit. Scribonius Largus præſcribit etiam lac muliebre. Dantur hæc lactis genera vel per ſe vel cum melle aut paſſo quotidie. Lactis loco poterit dari continuè decoctum maluæ tam radicis quàm foliorum: quod etiam magnam aduerſus hoc veneni genus vim obtinet; inflammationes enim & punctiones Leporis marini mitigat non aliter quàm lac ipſum: idcirco ſubdidit hunc verſum poſt citatum Nicander: H

Ἢ ἐ χύτρῳ τέξας μαλάχης ῥυπόωντας ὀράμνους.
Inſuper elixæ da lubrica iuſcula maluæ.

Scribonius Largus, prodeſt, inquit, & maluæ ſorbitio bene vncta & ſalſa. Auicenna ait: Iuuant & coliculi maluæ, & folia altheæ recentia elixata, aliàs ſemen altheæ recens elixatum: [m] Plinius, folia ait, Altheæ cum radice ſua decoctæ Leporis marini venena reſtinguunt: & vt quidā dicunt ſi vomatur. Aetius poſt lac cum mulſo potū aut decoctum maluæ confeſtim vomere iubet. Deinde radicis cyclamini tritæ dat drachmas quatuor cum vino diluto, aut veratri nigri drachmam vnam: aut ſcammoniæ ſcrupulos duos cum bubulo lacte vel aqua mulſa. Aegineta non cyclamini ſed peucedani radicem è vino propinat: lapſu fortè librariorum. Nam Dioſcorides, de cyclamino agens radicem eius contra venena, præſertim Leporis marini è vino bibi docet. Lepori marino aduerſatur & cyclaminos, [n] Plinius. Extat apud Zoographum codex manuſcriptus Græcus κατὰ τόπους, Dioſcoridi attri-

[m] 2. cap. 21.

[n] Lib. 25. c. 10.

di attributus: hic lac muliebre laudat, & veratrum album: neq; enim, inquit, metuendus
A est ab eo vomitus. Iuuat ab initio vrina humana quoq; pota & vomitu reddita, οὖρον ἀνθρώπινον ποθὲν καὶ ἐξερασθὲν. Auicenna etiam hanc vrinam eidem malo prodesse tradit. Resina item cedri ex vino oboli pondere sumpta alexipharmaci naturam præstat. Nicander.

Καὶ τότε κεδρίνης πελάιου βάρος ἔμμορε πίοσης,
Tum quoq; cedrinæ viginti grana resinæ.

Pro κεδρίας λείας μετ' οἴνου apud Dioscoridem legit Zographus κεδρίδας, id est cedri fructus, sicut & ἀρκευθίδας dicimus multitudinis numero, idq; ex Aetio. Nam resinam cedri numero singulari cedriam dicimus: quam itidem Aëtius in hoc malo non cum vino bibi, sed cum passo delingi præcipit: Sed & Dioscorides libro primo, Cedria, inquit, in passo sumpta contra venena Leporis marini auxiliatur. [o] Plinius cedri succum vocat, inquiens. Suadent & contra venenum Leporis marini bibere in passo cedri succum. Alibi ad idem medicamentum cedrides, id est fructus cedri commendat, quos innominatus quidam per se edi iubet. Asclepiades apud Galenum dat obulum & semiobulum cedriæ. Aetius eius bina ternaué cochlearia per se sumi iubet, aut cum passi cyathis duobus tribusúe. Dat idem etiam baccas iuniperi tritas per se, aut cum passo plurimo. Acinos mali punici
B laudant Dioscorides & Aetius atq; alij. Nicander omne genus mali punici; & mustum vuis expressum, ita vt ex oliuis oleum solet exprimi.

Dioscorides correctus.

[o] Lib. 4. c. 5.

Βρύκοι δ' ἄλλοτε καρπὸν ἅλις φοινώδεα σίδης
Κρησίδος οἰνωπῆστε, καὶ ἣν προμένειον ἔπουσι
Σιὼν δὲ καὶ αἰγίνητιν: ὅσαι τα σκληρεα κάρφη
Φοινὶ ἀραχνήεντι διαφράσσουσι καλύπτρη.
Ἄλλοτε δ' οἰνοβρῶτα βορὴν ἐν κυρτίδι θλίψαις
Ὥσπερ νεοττεύουσαν ὑπὸ τρυπτῆρσιν ἐλάιην.

Id est Greuino interprete.

Punicei interdum cui Creta est patria, mali
Formosum poterit potu æger sumere fructum:
Oenopesq;, & quod Promenium nomine dicunt
Aeginetinq; item: & tenui quæcunq; rubentes
Et duras cute habent molliq; putamine crustas:
Quandoq; exemptas grauidis è vitibus vuas
C *Exprime fiscella, nouæ vt excolentur oliuæ.*

Scholiastes οἰνωπὴν, προμένειον & αἰγινῆτιν tres diuersas mali punicæ species facit. & forsan, inquit Zographus, tres illæ species sunt, quarum vna acidum ac vinosum, altera dulce, tertia μέσον (id est medij saporis, muzũ vulgò nuncupant) pomum profert. His quartam speciem addit apyrenon dictam, quam Nicander quoq; videbitur comprehendisse si ita legatur: ὅσαι τ' ἀσκλήρεα κάρφη, id est, & quæ molles nucleos rubentes tenuissima distinguunt membrana. Nam licet τὰ σκληρέα legamus, per antiphrasin, tamen molles nucleos interpretatur scholiastes. Dioscorides quoq; punici mali acinos cum succo scammoneæ & melicrato dari iubet. Aetius etiam per se commendat. Incertus de remedijs morborum secundum loca Græcus author nondum impressus, Dioscorides falsò putatus (citatur à Zographo) mala punica vinosa, & eorum nucleos in cibo laudat. Ex malo punico acerbo, inquit [p] Plinius, fit medicamentum quod stomachice vocatur, vtilissimum oris vitijs, narium, aurium, oculorum caligeni &c. contra Leporem marinum hoc modo; Acinis detracto cortice tusis, succoq; decocto ad tertias, cum croci & aluminis scissi, myrrhæ,
D mellis Attici selibris: sed hic locus Zoographo suspectus est, quoniam remedia aduersus Leporem marinum intra corpus sumuntur; hoc autem vitijs externis tantùm applicari potest. [q] Apud eundem, vbi habet: peculiariter valet potum contra venena quæ data sunt è Lepore marino buprestique, vt Aristoteles tradit, dorycnium: quidam codices melius legunt, & vt Aristoteles tradit, contra dorycnium, nimirum lac muliebre prodest, de hoc enim antea erat locutus. Commendat etiam alismatis vtriusq; radicem potã è vino, & potos hippocampos. item ostrea quæ etiam fricta & in cibo sumpta prodesse ait Valerianus, apud quem & hoc legere est; Ranę fluuiatiles si carne edantur, iusué decoctarum sorbeatur, prosunt contra Leporem marinum. Cùm pisces alios omnes auersentur, teste [r] Dioscoride, & oderint qui marinum Leporem hauserunt, solos fluuiatiles Cancros coctos libenter edũt, & admisto vino tritos bibunt. Inditiũ & spes salutis est, cùm pisces amare & in cibos admittere expetũt. Pro his verbis καὶ πίνουσιν οἴνῳ μεμιγμένῳ ἐπ' αὐτῶν, in antiquis codicib. inquit Goupilus, legitur καὶ πίωσιν ὠφελούμενοι, id est Cãcros solos ex piscibus

[p] Li. 23. c. 6.

Plinij suspectus locus.

[q] Lib. 28. cap 7.

[r] Lib. 6. c. 3.

admittunt,& concoquunt,& vtilitatem ex eis percipiunt. Codex manuſcriptus Zographi habet, καὶ τούτους μόνους πιάσουσι. Aegineta Cancros fluuiatiles duntaxat pro remedio dari iubet, ſi admiſerint. Sed loci eius lectio fortè melior eſt apud Aetium; qui ſic loquitur: Edat & Cancros aſſiduè, piſcem enim nullum admittit. Quod ſi piſcem edere poſſit ſignum id ſalutis iudicabis: Et Actuarius. Quod ſi piſces ægri ingerere nequeunt, ſolos fluuiatiles Cancros coctos edant, bibantq; vinum cui ipſi ſint admiſti. Cæterùm ſalutare eſt ſi piſcem edere ſuſtinent. Cancri fluuiatiles, inquit alibi Plinius, triti potiq; ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato contra venena omnia proſunt, priuatim contra Scorpionū ictus cum lacte aſinino, vel quocunque. Eadem vis contra venenatorum omnium morſus, & contra Leporem marinum. Aetius deſperatis ob epotum hoc venenum Cancrorum fluuiatilium crudam carnem contritam è lacte propinat. Cùm itaque veneno huic aduerſam vim habere Cancros fluuiatiles ex tot authoribus probatum ſit, quàm malè in ἀντιβαλλομένων libello Galeno falsò adſcripto pro Lepore marino Cācer fluuiatilis ſubſtituatur, quilibet oculatus viderit. Auicenna Echinum aſſum recentem aut ſanguinem eius, & ſanguinem anſeris dari præcipit. Extollit etiam Dioſcorides ſanguinem anſeris calidum, vel dum fluit è vulnere, vt habet Kiranides. Eundem quoque Aetius calidū cum paſſo bibendum præcipit; Plinius cum olei æqua portione. Galli ſanguis ſanat eos qui Leporem marinum comederunt, Kiranides. Præfertur & à quibuſdam aduerſus hoc malum humanus ſanguis calens è venis potus, non aliter quàm lac è mammillis: & vulpis caro inaſſata, quin & theriaca diateſſaron tribus diebus pota. Oſſa aſini contracta & decocta auxilio eſſe teſtes ſunt [a] Plinius & Auicenna. Præterea vt Aggregator citat ex Auicenna, fiſtulæ paſtoris aureus vnus vel alter liberat. item Lutum ſigillatum. Terra quoq; ſigillata, authore Galeno liberat vomitu. Idem Aggregator auxilia quædam aduerſus morſum Leporis marini recenſet: ridiculè nimirum, cùm nullus authorum periculi ex eius morſu meminerit. nec alia quàm quæ prius ſimpliciciter contra venenum eius ſumpti retulerat: niſi quòd ex Hali abbate (lapſu fortè interpretis) Leporem ipſum marinum emplaſtri modo impoſitum, ſuo morſui mederi recitat. Magni maris Leporis venenum hoc modo curatur; Radicem, vt ſcribit [b] Aelianus, ad idē mare in inſula quadam naſci ferunt, haud quaquam in vulgus ignotam, quę animi affectionibus illius, qui ſic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientis naribus admota facit vt is reuiuiſcat & recreetur. Sin negligitur, tam ſanè valida pernicie hic lepus præditus eſt, vt ad mortem vſque hominis morbus procedat. Hæc Aelianus.

[a] Lib. 28. c. 10.

[b] Lib. 16. c. 19.

E F G

Finis Libri Primi. H

A

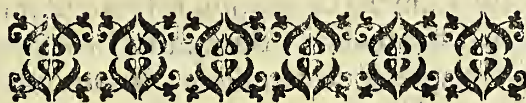
VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR, Liber Secundus.

QVI EST DE CRVSTATIS, Et Primum

C

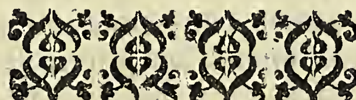
DE IIS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

RVSTACEORVM vocatorum animalium quæ nuper, cùm de Mollibus ageremus in genere, exanguia esse etiam, satis, ni fallor, ex Aristotele probauimus, tractatui secũdum tribuimus locum præferimusq; Ostracodermis: non quòd maiorem nobis præbeant vtilitatem (ob hanc enim plurima Testaceorum, nominatim verò Ostrea & Purpuræ Astacis, Cancris, Locustis, cæterisque crustaceis essent præferenda) sed quòd membra omnia distinctiora habeant,
D perfectioraq; atque item plura. Adhæc maior etiam est prudentia in his in quærendo cibo, maiorque in persequendo fugiendoque hoste celeritas: & maius denique in pugna robur, ad quam apta habent instrumenta, hastas nimirum, quibus nonnunquam, non aliter ac equites hastati tanto concurrunt impetu, vt rumpere eas velle videantur. Contrà Testaceis, humida cùm sit eorum natura, parũ cerebri ac per consequens prudentiæ nihil vel parum, ac motus etiam parum natura tribuit. Hasce igitur ob rationes crusta tectis minus perfectiora ostracoderma iudicamus.

SYNONYMA.

SYNONYMA:

VÆ Græci & præſertim Ariſtoteles μαλακόςρακα, Latini hoc tempore Cruſtacea vocant: [a] Plinius Cruſtata, cùm inquit: In marinis Cruſtata & Cartilaginea priores dentes habent. Alibi molli teſta operta reddit, & contecta cruſtis tenuibus, item cruſta fragili incluſa, vt quibus fragilia operimenta. Idem hæc Ariſtotelis verba: Οὔτε δὲ τῶν μαλακίων οὐδὲν οὔτε φθέγγεται, οὔτε ψοφεῖ οὐδὲν φυσικὸν ψόφον, οὐδὲ τῶν μαλακοςρακων; ita vertit: Mollia nec cruſta intecta, nec vocem, nec ſonum vllum habent. Cancros etiam omnia Cruſtata quandoque vocat, vt vbi [b] loquitur: Cùm Carabi à cæteris Cancris diſtant cauda. Apud [c] Aelianum, vbi habetur, τῶν ὀςρακονώτων καὶ ὀςρακοδέρμων καὶ τοῦτο ἴδιον, interpres vertit: Teſta cruſtaue intectorum hoc etiam proprium eſt. Vocantur autem μαλακόςρακα, quòd tegumentum non æquè durum, ac denſum habeat, vt ὀςρακοδερμα, quæ ὀςράκῳ hoc eſt teſta dura & ſilicea integuntur, neque molle operimetum veluti piſces ſquāmoſi aut molles, ſed durius Mollibus, & tenuius Oſtracodermis.

[a] Lib. 11. c. 37.
[b] Li. 9. c. 31.
[c] Lib. 9. de animal. 6.
Etymum.

GENVS, DIFFERENTIÆ, DESCRIPTIO.

[a] ARDANVS enumerans Cruſtatorum genera, ſeptem conſtituit, nimirum Aſtacos, Squillas, Locuſtas, Erinaceos, Vrſos, Cancros, Paguros. [b] Galenus: Aſtaci, inquit, Paguri, Cancri, Locuſtæ, Carides, Gammari, & id genus alia tenui teſta concluduntur, duritieq; Teſtaceis ſunt ſimilia. [c] Plinius Cancrorum genera facit, Carabos, Aſtacos, Maias, Paguros, Heracleoticos, Leones, & alia ignobiliora. Speuſippus ſimiles eſſe dixit, Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton id eſt Vrſam. Diphilus malacoſtraca vocat Aſtacum, Carabum, Carida, id eſt Squillam, Cancrum, Leonem. Quæ omnia [d] Iulius Cæſar Scaliger duobus generibus comprehendit, differentiâ à forma corporis deſumptâ. Omne Cruſtatum vel caudatum, vel rotundum. Illius cauda expreſſa & extenta eſt: huius cauda quaſi operculum, alui exitum obtigit, & ventris infimæ parti ita applicatur: vt caudæ ſpeciem præ ſe ferat nullam. Rotundum Græci καρκῖνον, Latini tranſpoſitis elementis Cancrum. Caudatum vulgus Gammarum. Quod nomen Plinius cùm prioribus libris omiſiſſet, in catalogo recenſet ſine vlla deſcriptione. Quæ profectò diuiſio bimembris eſt & admodum erudita. Sed nos cum Ariſtotele, quem vbiq; ſequi ferè conſueuimus, quatuor ſtatuemus genera. Sic enim ille ait. [e] Summa eorum (cruſtatorum) genera quatuor numero ſunt: Locuſtæ, Gammari, Squillæ, Cancri: quæ ſingula in plures ſpecies diſtinguuntur, quæ non modò forma, verùm magnitudine multum inter ſe differant: alia enim magna, alia parua admodum ſunt. Et alio in loco: Cruſta autem intectorum, inquit, genus primū Locuſta: cui proximum genus alterum eſt, quem Gammarum vocant. Et paulò pôſt: tertium genus, inquit, Squilla: quartum Cancer. quorum ſanè plura habentur genera. [f] Alibi quinque conſtituere videtur, Echinum his quatuor generibus annumerans: ſic enim loquitur: Natura autem Cruſtatorum contrà quàm Mollium conſtat. Altera enim carnis mollitiam extrà habent, altera intrà: Hinc foris terrenam duritiem obtinent: quanquā Echinus nihil habeat carnis. Sed perobſcurè hæc pronunciat Ariſtoteles: quemadmodum etiam Plinius, vbi ait: Eodem genere ſunt Echini, quibus ſpina pro pedibus. Nam vel ad proximum genus referre videtur, nimirum cruſtata; vel ad remotius, ſcilicet exanguia, quorum ſummatim meminerat præcedentibus aliquot capitulis. Nos de Echino inter Teſtacea agemus (nam inter ea pluribus locis diſertè admodum Ariſtoteles numerauit) & ea quæ hîc dicentur vniuerſalia, in quatuor eis generibus iam prænominatis comperies. Cruſtata igitur aliqua ex parte teſtatis ſunt ſimilia. Qua enim foris terrenā portionem ac duriuſculum tegumentum obtinent, eis aſſimulantur, quod meminit Ariſtoteles: Cruſtata, inquit, omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; Locuſtarum atque etiam Teſtatorum. Quatenus autem molle carnoſumq; intus continent, Mollibus comparari poſſunt. Nil autem oſſis habent. Neque enim conueniebat, vt ſcribit [g] Cardanus

[a] In cō. aph. hipp. lib. 1.
[b] De fac. alim. cap. 34.
[c] Lib. 9. c. 31.
[d] Exercit. 245.
[e] De par. 4. cap. 8.
[f] 4. de part. cap. 5.
Cur oſſibus careant.
[g] De Var. rer. lib. 37.

A nus, quòd oſſa iuncturis indigebant: atque ob id extenſione, quæ ſub cruſta fieri non poterat: materia etiam ſicca quæ integumento abſumebatur, oberat oſſium generationi. Cõmunes habent cum reliquis exanguibus partes, vt caput, alueum, gulam, ventrem & inteſtinum. Alueus teſte [h] Ariſtotele, totius corporis indiſcretus eſt: nec enim caput diſtinctũ nec aliud quidquam. Quæ ratio eſt cur [i] Galenus Malacoſtraca omnia capite truncarit: nã cùm in quibuſdã animalibus ſolùm id feciſſe naturã dixiſſet, addit: τοῖς μὲν οὐδέτερόν ἐστι (de capite & collo loquens) τοῖς δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη. καράβοις μὲν οὖν καὶ ἀστακοῖς, καὶ παγούροις, καὶ καρκίνοις, οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσι ἅπασι κεφαλὴ μέν ἐστι, τράχηλος δ' οὐκ ἔστι hoc eſt: his quidem neutrum eſt: illis verò caput tantùm. Locuſtis quidem igitur, & Aſtacis & Paguris, & Cancris neutrum. Omnibus autem piſcibus caput eſt, collum neutiquam. Et aliquantò pòſt Malacoſtraca omnia eadem lege concluſit: Ἀλλὰ καρκίνοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὴ μὲν οὐκ ἔστι· τὸ δὲ τῶν αἰσθήσεών τε, καὶ τῶν κατὰ προαίρεσιν κινήσεων ἐξηγούμενον μόριόν ἐστι, δήπου πάντως αὐτόθι κατὰ τὸν θώρακα τεταγμένον, ἔνθαπερ αὐτοῖς ἐστὶν ἅπαντα τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα. Sed & Cancris & alijs Cruſtatis caput deeſt: partem verò quæ ſenſibus & motionibus à voluntate penden-

B tibus præeſt, illi ſanè in thorace ſitam habent, in quo omnes ſenſuum ſedes eis habitant. Videtur maluiſſe Galenus quãtum ad animantes iſtas attinet, in Ariſtotelis ſententiam totis ire pedibus, qui è corde ſenſum motumq; omnem tanquam è fonte manare credebat, quàm ijs caput tribuere, vt ipſius verba hæc apertiſſimè docẽt: Ὥσθ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις εἴη ἂν τοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ εἰρημένα ἀναφέρεται. ἢ εἰ μὴ ἐγκέφαλός ἐστιν, ἀλλὰ καρδία τούτων ἁπάντων ἀρχή. Itaq; quod in nobis cerebrũ eſt, id ſit in alijs animantibus pars illa ad quam quæ dicta ſunt, (ſcilicet ſenſus & motus) referantur: aut ſi cerebrũ non eſt, certè cor horum omnium principium fuerit. Quocirca Galenus penitus eius fuit ſententiæ, cruſtata omnia capite carere. Eſt & alius eiuſdem ſentẽtiæ locus, ne quis putet prædictos locos eſſe ſolos, aut deprauatos, in quo ſic idem ſcribit. Καρκίνος τε οὖν καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἤδη καὶ φάλαιναι, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν παραπλησίων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχει κεφαλήν, τὰ δὲ οἷον ὑπογραφὴν μόνην. Cancer igitur & vniuerſum Cruſtatorum genus, præterea balenæ, & multa alia eiuſmodi, vel capite omnino carent, vel eius ſolummodo rudimentum habent. Quòd verò balæna in eo numero recenſetur, mendo non caret; neque enim balæna ex genere Cruſtatorum, neque capi-

C te caret: ſed id habet diſcretum & diſtinctum. Quare Rondeletius κολύβδαιναν, quæ inter Cruſtacea à veteribus recenſetur, vel ſimile aliud affine Cruſtati piſcis nomen reponendum iudicat. Nos quidem ita cenſemus, vt Cancris caput ſit indiſcretum, reliquis verò caudatis diſcretum, quamuis id ſit exiguum. Sic enim nos ſenſus ipſi docent. Quocirca cum vltimo loco dicat Galenus rudimentum quoddam capitis ineſſe quibuſdam Malacoſtracis, de caudatis intelligendus eſt, quæ paruum admodum habent caput & os. Idcirco imbecille dicitur Cruſtaceum genus. Eiuſmodi oris & capitis exiguitatis neceſſitatem, declarat [k] Cardanus his verbis. Nam ſi, inquit, magna copia cibi ore eſſet amplectenda, Cruſta facilè frangeretur; præterea ſtrangularetur animal, cùm non eſſet quo dilataretur Cruſta coarctatum. Quod ſi itaq; caudata Malacoſtraca caput habeant minutum, quomodo verum erit καρίδας à capitis magnitudine dictas, vt vult [l] Athenæus? Ὠνομάσθησαν δὲ καρίδες ἀπὸ τοῦ κάρα. τὸ πλεῖστον γὰρ μέρος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀπηνέγκατο. dictæ ſunt καρίδες à dictione κάρα. i. capite: maximam. n. corporis partem caput occupat. Quare vel dicamus Athenæũ & qui ipſum ſecuti ſunt, κεφαλὴν ſumere pro thorace & capite καταχρηστικῶς, vel quod magis puto, à magnitudine capitis denominari, quòd inter cætera cruſtata

D id maximum habeat. In capite os eſt; quod protinus ventrẽ excipere in omnibus præterquam in Locuſtis teſtatur [m] Ariſtot. his. n. gulam ante ventrem exiguam eſſe: mox à ventre inteſtinum, quod (inquit) Locuſtis & Squillis & Aſtacis rectà in caudam deſinit, qua excrementa emittunt & oua pariunt. [n] Alio autẽ in loco; Habent ſtomachũ, inquit, ori continuo iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter in quo Locuſtæ & Cancrorum nonnulli, dentes alios habent, quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſtinum ſimplex vſq; ad exitum excrementi deijcitur. Dixerat etiã antea ventrem biſulcũ gulæ ſubiungi, ex eius medio inteſtinũ ſimplex & tenue procedere, ꝙ ſub applicato exteriore operculo deſinat. Habent preterea in ore dentes duos priores, vt idẽ teſtatur, his verbis: Cruſtata, tũ Locuſtacea tũ Cancri binos dentes habent primores. Et [o] Plinius: In marinis (inquit) Cruſtata & Cartilaginea priores dẽtes habent. Cæterũ dẽtes non erãt ſatis: q̃a magna cibus eorũ eget ꝑparatione & cõtritione, quò ad intima corporis penetrare queat, quocirca natura alios tres in vẽtriculo cõſtituit: altrinſecus ſingulos, inferius autem tertiũ. Quemadmodũ in Locuſtis & Aſtacis admodum eſt manifeſtum.

Qui

Margin notes: Alueus. — h Hiſtor. 4. cap. 3. — i 8. De vſu par. — Galeni error. — Galen⁹ correctus. — Colubdæna. — k Li. 37. de var. rer. — l Lib. 3. — Carides unde dictæ. — Os. — m Hiſtor. 4. cap. 2. — n De par. 4. cap. 5. — Dentes. — o Lib. 11. c. 37.

[p] De par. 4. cap. 3. Qui in ore ſunt dentes, longi, non rotundi ſunt, teſteq; [p] Philoſopho, tegmine operti duplici, inter quę talia quædam interiacent, qualia Locuſtarũ ſuo loco dentibus annecti dicemus. intra hos binos dentes, eſt carnoſum illud, quod linguæ proportionatur, eiuſq; effigiem gerit. Supra autem os oculi ſiti ſunt, non omnibus eodem modo: Sed quibuſdam à latere ſuprà, continuò ſub prono, amplo diſtantes diſcrimine, [q] eodem authore. Duri ij ſunt omnibus, aptique tùm intrò, tùm foras, tùm etiam in obliquum moueri, quocirca palpebris carent. Quod his verbis [r] Ariſtotelis comprobatur: Quę enim cruſta integuntur, inquit, vſu careat palpebræ neceſſe eſt, cùm niſi celeri cutis officio preſtari non poſſit. Sed tamen vice eius tutelæ duritie oculorum hæc omnia nutriuntur, quaſi per palpebram obductam quoddam translucidum cernant. Celeriter item mouentur & in obliquũ. Cardanus in latus moueri ait [s] noſtri comparatione, directè autem, oculorum ſuorum. Melius enim eſſe vt altero vtrinq; proſpiciant, etſi diuerſis oculis, quàm vtroq; ſimul nec antè, nec pòſt. Prominere autem, quoniam à lateribus: quia aliter antè penitus proſpicerent: à lateribus autem collocari, quia ſi ſupra caput, non viderent, antè verò non poterant, quia os infrà reponere neceſſarium fuiſſet, quia caput habent immobile: neq; antè ſimul os & oculos eſſe, quoniam oportuiſſet latam eſſe faciem, vnde in motu etiam tardiores euaſiſſent. Cæterùm quanquam duros habeant oculos, nihilominus celeriter mouentur quin inter omnia animantia quibus tales dati ſunt oculi, celerrimè eos mouent, quod ex his [t] Philoſophi verbis coniicio: Oculi, inquit, ijs omnibus duri ſunt & apti tum intrò, tũ foras, tum etiam in obliquum moueri: quales etiam ſunt parti plurimæ Cancrorum, imò verò mobiliores. Caput quoq; eorum quamuis exiguum multis partibus durioribus munitur, vt cornibus & appendicibus. Cornua autem habent, non ſolùm ad pugnandum, ſed etiam ad prætentandum iter. Nam viſus quibus contigit exactus, mobilibus cornibus non indiguerunt; quæ planè eo carent, ea habent, vt Cochleæ: item quæ parum vident, vt Cruſtacea. Pedes habent octo qui omnes in obliquum flectuntur, vt inquit [u] Ariſtoteles, ſicut & Inſectorum. Quod ſic tranſcripſit [x] Plinius. Pedes omnibus octoni, omnes in obliquum flexi. Ideo autem eos obtinuerunt, vt poſſent ingredi teſte [y] Ariſtotele. Ingredi autem oportebat, vt victum quærant, victum autem non in terra affixum, aut vnico in loco colligendum, ſed diuerſis in locis diſperſum ac mobilem. Quare rectè [z] Cardanus: Oportet autem, inquit, omnia Cruſtacea pedes habere, & pamphaga eſſe. Nam ſi nutriri debuerant ſolidiore alimento, & non omnino terra, vt Echini, ſed meliore motu indiguere. at in Cruſtaceis pennæ adijci non poterant propter latitudinem. tenues enim frangerentur, craſſæ ineptæ motui: quare pedes habere neceſſarium fuit. Quibuſdam etiam brachia forcipibus denticulata ſunt bina: χηλὰς Græci vocant: Furcas Apuleus; pedes biſurcos & bifurcatos Gaza, & poſt eum Maſſarius: alij biſulcos & bifidos: Quidam etiam Chelas dicunt Græco nomine ſeruato. Horum brachiorum pars ſuperior in primoribus his vt loquitur [a] Plinius, mouetur ſuperiore immobili: hiſq; pro manibus vtuntur, hoc eſt non ingrediendi, ſed cibum appræhendendi ac retinendi cauſa. Quamobrem quoq; contrà, vt ait [b] Philoſophus, quàm pedes, hæc brachia flectere ſolent: Eos enim in cauum, hæc in orbem flectunt & circumagunt. Quod autem hic ait in cauum flectere, id [c] alibi clariùs introrſum flectere dixit. Omnibus verò magna ex parte, [d] eodem Ariſtotele authore, grandior & validior forceps dexter quàm lęuus eſt. Quod breuiter ſic [e] Plinius: Dextrum brachium omnibus maius. Caro colore ſanguinis rubra (quod mirum, cùm ſint exanguia) & tactu lento, nec, vt prodidit Ariſtoteles, ſimilis carni. [f] Idem ait in alueo humorem eſſe pallidum & minuta quædam oblonga & albida: ruffa etiam alia maculis diſperſis. Et quã mutem ſiue papauer appellant, amplius parciùsq; habere omnia hæc genera: branchiarũ quoq; communem eſſe annexum omnibus. Tabellas quidam Latini vocant, quas Ariſtoteles πλάκας: quibus eorum cruſtæ coagmentantur, & quaſi articulantur. Lapides eſſe ſub cruſta refert [g] Cardanus ex excrementis genitos, qui cum ea decidunt: & ob id qui lapides hoſce quærunt, maximos in ijs quærere, quæ cruſtam veterem exuerunt. Sed hæc de Cancris ab alijs ſcriptoribus traduntur.

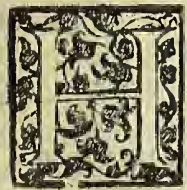
Marginalia: Oculi vbi & quales. [q] Hiſ. 4. c. 3. [r] De par. c. 13. [s] Lib. 37. de Var. [t] Hiſ. 4. c. 2. Cornua cur habeant. Pedes quot. [u] Hiſ. 4. c. 2. [x] Li. 9. c. 31. [y] De par. 4. cap. 8. [z] Li. 3. de ſan. & lib. 37. de var. rer. Chelæ. [a] Li. 9. c. 31. [b] De par. 4. cap 8. [c] Hiſ. 4. c. 2. [d] Hiſ. 4. c. 3. [e] Li. 9. c. 31. Caro. [f] Hiſ. 4. c. 2. Papauer. Branchiæ. Lapides ſub cruſta. [g] Lib. 37. de var. rer.

VISVS

A

VISVS. GVSTVS. SOMNVS.

EBES omnibus visus est: non solùm quòd oculos habeant duriores & prominẽtes, sed quia etiã à lateribus positos. Valent gustu & odoratu: Nam Gammari odore escarum alectati facillimè capiuntur. Dormiunt quoque vt his [a] Aristotelis verbis comprobatur: „ Aquatilium quoque, somnus apparet, vt piscium, Mollium, & Crusta opertorum, Locostarum inquam, „ & cæterorum generis eiusdem. & paulò pòst: Mollia quoqne, inquit, ad morem similem dormiunt, vt pisces: nec secus quæ Crusta operiuntur.

[a] Histor. 4. cap. 10.

NATATIO.

B
NCEDVNT obliquo motu; nec natant more Mollium, pedibus & pinnis, sed cauda tantùm, rursusq; ea tantùm quæ caudam habent. Docet hoc Aristoteles his verbis: „ Crusta intecta, vt Locustæ, caudis suis natant, celerrimeq; retrorsum pennarum caudæ adiunctarum beneficio. Itaque „ quæ cauda carent, vt Cancri natare non possunt. Pedes enim Crustatorũ ad natatum inepti sunt. Nullum quoq; crustatorum vel vocem vel sonum vllum emittit naturalem, vt idem [a] testatur.

Sonum aut uocem nullã emittere.

[a] Histor. 4. cap. 9.

LOCVS, VICTVS, ÆTAS.

RISTOTELES Crustata [a] minus, in salsis aquis quæ sunt potulentiores, quòd sint natura frigida & exanguia, sed in stagnis marinis & iuxta amnium ostia gigni tradit: [b] Athenæus ex eodem in saxorum foraminibus: itemq; in locis limosis. quod sanè postremum de testatis verum cõperi & in Aristot. legi: quamobrem pro μαλακόστρακα legendũ erit apud C Athenæũ ὀστρακόδερμα. De Testaceorum victu locutus [c] Aristoteles, subdit „ Crustacea omnibus vesci, sic inquiens: Idem vescendi modus Crustaceis est; nam ea quoq; „ omniuora sunt: quippe quæ & lapillos & limum & algam deuorent, atq; etiam stercus, vt Cancri saxatiles. Carnes etiam nimirum appetunt. Nulla Crustacea respirant, sed aquam per fistulam egerentia refrigerantur. Humorem ore accipiunt, quibusdam terminibus depellendo, emittuntque meatu oris superiore, obductis meatibus, qui interfluxit. Duplex ille meatus sub oculis est. Quoties ergo aquam acceperint, vtroq; tegumento obturant; atq; ita respuunt humorem. Longam eis vitam esse scribit [d] Plinius, sed hoc priuatim Aristoteles de Locusta memorat.

[a] De gen. 3. cap. 11. [b] Lib. 3. Athenæus correctus. [c] Hist. 9. c. 2. Non respirant. [d] Lib. 9. c. 31.

SEXVS.

D
N Mollibus, inquit [a] Philosophus, & crusta copertis mas habetur & fæmina. Et [b] alibi de exanguibus loquens. Eorum quoque alijs toto genere sexus vterque est, vt Mollibus & Crustatis: [c] eodemq; authore, differt „ mas à fęmina, magnitudine, crassitudine, operculo: id enim amplius in fę„mina est, ac distantius & hirsutius, & opacius, quale etiam fæminæ Locu„starum sortiuntur. Idem alio in loco: Habent, inquit, in hoc genere mares „ tenues genitales meatus: fæminæ vuluas membraneas ad intestinum fissas hinc atque in„de, in quibus gignitur ouum. Vuluas has esse bifidas etiam [d] alibi docet. In pedibus quoque differentia est, nam fæminæ, vt inquit, [e] Plinius, primus pes duplex, mari simplex. „ Partes, etiam, teste [f] Philosopho, supinas & capitis ita crustacea habent, vt alterę ad accipiẽdam reddendamque aquam branchiarum specie conditæ sint: alteræ planiores, latioresq; in fæminis omnibus, quàm in maribus constent. Et iterum [g] alio in loco ait: Nonnulla maris meatuum ac fæminæ differentia distinguit: quippe cùm vterque tenuis sit, & albidus, & humorem intra se continens pallentem: vterque etiam ex pectore pendet. Et pòst.

[a] Histor. 4. cap. vlt. [b] De gen. 1. cap. 1. [c] Histor. 4. cap. 3. [d] De gener. cap. 2. [e] Lib. 9. cap. 31. [f] De par. 4. cap. 8. [g] Histor. 4. cap. 2.

pòſt. Maribus ſanè præ fæminis propria in pectore carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus, colore formaque promuſcidi Sæpiarum proxima: verum hæc torta in vertiginem more Buccinorũ, quorum origo acetabulis, quæ ſubdita pedibus nouiſſimis ordinantur. E

COITVS. PARTVS.

[a] De gen. 1. cap. 14.

OIRE ac parere percipiuntur. Coeunt autem, veluti, prodidit [a] Ariſtoteles, modo eorum, quæ in auerſum mingunt, cùm alterum ſupinum, alterum pronum applicauerint caudas. Etenim, ne parte ſupina ſuperueniant, pronam impediunt caudæ præ ſuarum pennarum prolixa appendice: [b] alibi qua parte coeant, explanat his verbis: Meatus ille interior idem excrementi & vuluæ eſt, tùm ijs, tùm etiam Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum emittant, idque parte corporis ſupina, qua putamen diſtat & mare illabitur, faciunt. Quãobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam emittat, admoueri ad meatum vulualem neceſſe eſt. Incipiunt autem Venerem exercere ineunte vere, aliquando etiam cùm ficus matureſcunt. Ariſtoteles, inquit Athenæus, libro quinto hiſtoriæ animilium ſcribit ex ijs quæ teſta molli operiuntur, Locuſtas, Squillas, Aſtacos & id genus alia coire à tergo more quadrupedum, idq; veris initio prope terram: interdum verò cùm matureſcere ficus incipit. Hæc Athenæus. Diutius quoque, teſte [c] Philoſopho, hæc quàm cætera coeunt more inſectorũ. Sunt enim exanguia & ob eam rem frigida natura. Partus ſimilis eſt, vt antè dicebat, partui Mollium Cartilagineorumq; quòd per coitum pariant. Nam ſæpe mas coniunctus cũ fæmina viſus eſt. Fæmina ouum rubidum parit membrana obuolutum prætenui, ventri, lateriq;, ac vtriq; inteſtino annexum, idque ad carnem vſq; adhærens. Hoc eſt quod dicebat [d] Philoſophus: Fæminis, huius generis locus ouis deputatus iuxta inteſtinum omnibus. Et [e] alibi ait: Cruſtatorum omne genus ſibi iuncta continet oua, itaque fouet. Cardanus cur ea ſub cauda habeant iuncta ventri, his verbis examinauit: Verùm id maximum nec ab vllo fermè animaduerſum, quomodo perfecta cùm ſint intus, oua rurſus ſub cauda adhæreãt, quæ latior eſt ob hoc in fæminis, idque præcipuum ſignum ſexus, latitudo caudæ in Aſtacorum genere, cùm natura nil fruſtra agat, formam verò in vtero dederit neceſſe eſt, vt integra pariat, quod & de Locuſtis fatetur Ariſtoteles: laxatis igitur membranis illis parit, quę proprio humore ſub cauda ſtatim colligit, fibriſque annectit: ibi fouentur quoniam frigida ſunt ſimpliciter, & animalis comparatione: quædam enim ſimpliciter tãtùm, vt piſcium, quæ fotu non indigent, quædam ſola fœtus comparatione, vt auiũ. Gammari autem vtroque motu ideo fotu indigent. Naſcuntur igitur annexis adhuc ouis animalia: nam cortices caudæ poſtquam Gammari exuerint, annexi conſpiciuntur: quam ob cauſſam in cauda pinnas quinque etiam Gammari habent, vt eundo oua non atterant, aut excutiant. Oua Cruſtatorum imperfecta eſſe dicit [f] Ariſtoteles, quod foris edita incrementum capiant. Commutant enim, inquit, inter ſe vices Inſecta, vt quæ ouum pariant imperfectum, vt piſces ſquamati & Cruſtata & Mollia. Horum enim oua vermen imitantur, quippè quæ foris incrementum recipiant. Veſtiuntur, eodem teſte, hęc oua putamine duriore.

[b] De gen. 1. cap. 11.
[c] De gen. c. 8
Partus.
Oua.
[d] Hiſtor. 4. cap. 2.
[e] Hiſtor. 4. cap. 2.
[f] De gen. 2. cap. 1.

F G

NATVRA. MORES. H

[a] Hiſtor. 8. cap. 2.

DEM tradit hyberno ſolùm tempore condi, diebus ſcilicet frigidiſſimis. Et [a] Plinius de Cancris hoc eſt Cruſtaceis loquens ait: Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & vere pingueſcunt. Bellum quandoq; inter ſe ciuile quodammodo gerunt: Et quãuis chelis plus valeant, quàm antennis aut cornibus: tamen his potiùs pugnant, quòd nulli penè alij ſint vſui, quã ad pugnam & defenſionem, vt ſcribit Cardanus, natura verò armis minus vtatur neceſſarijs. Cum alijs verò animalibus pugnãt chelis, quòd eadem ſit ratio victoriæ quæ cibi. Imbecille alioqui Cruſtaceum genus. Hinc Plinius: Vniuerſi, inquit, vbi aliquando congregantur, os ponti euincere non valent: Quamobrem regreſſi circumeunt apparetq; tritum iter. Mutant omnia cruſtam aut corticem. Sed quo tempore? Cruſta ſua, ait [b] Ariſtoteles,

Cruſtã exuunt & qñ.
[b] Hi. 5. c. 17

A teles,& Locuſtæ & Cancri,tam nuper nati,quàm pòſt, exuuntur per ver, quemadmodum
angues membrana vernationis,quam ſenectutem appellant. Et [c] alio in loco clariùs: Lo- [c] Hiſtor. 8.
cuſtæ,inquit, inter marina & Gammari exuunt (operculum) aut vere aut autumno poſt cap. 17.
partum. Iam captæ aliquæ ſunt Locuſtæ,mollem habentes partem ſuperiorem, quod cru-
ſta iam circumrupta, detractaque eſſet:inferiorem autem duram:quia nondum eſſet diſru-
pta. Non enim ſimilis his atque exanguibus exutio fit. At quia mirum videtur,quòd cor-
ticem exuant, idcirco cauſſam huius rei indagauit[d] Cardanus,ſic ſcribens: Cur neq; Te- [d] Li: 37. de
ſtacea,neque Teſtudines mutant corticem,Cruſtacea verò mutant?In Teſtaceis prius mo- var.rer.
ritur animal,quàm teſta ſiccari poſſit. Teſtacea etiam motu non indiguerunt, propterea à
teſta non impediuntur: triplici igitur cauſſa non mutant:quia non mouentur; quia parum
viuunt:quia non ſiccantur:durior enim teſta & craſſior quàm cruſta:in teſtudinibus autem
teſta incrementum non impedit. Nam in Cruſtaceis non ſolùm prægrauaret, & motum
ſiccitate,ſed etiam paruitate incrementum impediret. Et rurſus, Cruſta quoque, inquit,
cùm ſicca ſit natura,mutatione indigebat:atque tunc cùm mutaretur,& cùm mutata eſſet,
mori ex inedia neceſſe fuiſſet,atque ita non excedere annum, cùm tamen Locuſtæ diutur-
B næ ſint vitæ. Itaque & mutare corticem omnia Cruſtacea, & pedes habere, quæcunque
perfecta eſſent,fuit neceſſarium.

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

AVTVMNO & vere pingueſcunt: at plenilunio magis: quia, vt dicit
[a] Plinius, ſydus tepido fulgore mitificat. Idem ſcribit[b] Aelianus his ver- [a] Li.9.c.37.
bis: Teſta cruſtauè intectorum hoc etiam proprium eſt, vt ad decreſcen- [b] Lib. 9. de
tem Lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent,quod quidem ip- animal. c.6.
ſum declarãt Teſtacei generis Purpuræ, Buccinæ, Spondyli & his affines:
itemque Cruſtacei generis Paguri, Locuſtæ, Aſtaci, Cancri & id genus.
Præſtant quoque cùm ſunt grauidæ,quod latè in Locuſtis & reliquis eiuſmodi patet. Con
firmatque idem [c] Ariſtoteles cùm ait: Generis exanguis Mollia & Cruſtata optima ſunt [c] De gen.1.
cùm vtero gerunt. Quod enim ſanguine carent nec pinguedo in ijs conſiſtit, hinc propor- cap.19.
C tionale pinguedinis ſecernitur in ſeminale excrementum. Ex his itaque cognoſcere licet
ea ad cibum eligenda eſſe,quæ ſunt pinguia plenaque humore & ſuccoſa: talia autem ſunt
in plenilunio tempore verno & autumnali, & cùm ſint prægnantia. Diocles Charyſtius
apud [d] Athenæum ſcribit,Squillas,Cancros,Locuſtas,Aſtacos grati ſaporis eſſe,vrinamq; [d] Lib. 3.
mouere. Sunt tamen dura carne. Vnde Mneſitheus Athenienſis in libro de edulijs, Locu-
ſtarum,inquit,Cancrorum,Squillarum,& huiuſmodi reliquorum difficilis eſt coctio,atq;
adeo laborioſior multò, quàm cæterorum piſcium. Difficulter quoque corrumpuntur
quanquam non leuiter alant. Quocirca præparatione ſua & coctione egent. Mneſitheus
elixa magis laudat quàm aſſa. Horum bona pars viua cum tegumento ſuo feruenti aquæ
inijcitur ad coquendum elixandumuè, vbertim affatimq; feruere ſinitur & dum bullit,de-
ſpumatur.Quidam in aqua & oleo elixant,hiſque vinum addunt. Sed melius aceti modi-
cum loco vini aquæ ſimplici inditur. Sic enim cortex omnium magis ac citius rubicundo
colore perfundetur:quod ſignum eſſe ſolet,iam ſuſque deque elixa eſſe. Aptè dehinc ex be
ne piperato ſalitoque aceto comedentur. Cocta,inquit [e] Galenus, Malacoſtraca in aqua [e] De alim.
potulenta firmi ſunt alimenti,cùm autem in ſe ſuccum ſalſum contineant, ſi in eadem co- fac.3.c.34.
D quantur,eum amittunt ac deponunt,aluumq; propterea ſiſtunt.Idem ſuadet Malacoſtrata
vitanda eſſe eis,qui attenuante diæta vti volunt, ob carnis duritiem, & lentum ac pituito-
ſum eorum humorem. Iam verò conferre omnia ad canis rabidi morſus,tabidis prodeſſe, [f] Li.de vict.
feruidos aduſtosq; humores refrigerare ac diluere [f] Leuinus Lemnius tradit. [g] Cardanus atten.
author eſt lapides intra corticem & carnem Malacoſtracorum contineri ex excrementis [g] Lib. 3.de
genitos, eos cum cruſta decidere non ſimul,ſed paulò pòſt, & ob id qui lapides hos quæ- occult.nat.
runt,maximos in his quærere,quæ cruſtam veterem exuerunt. Ex quibus facile eſt conij- [h] Li.7.c.37.
cere hos lapides alicuius eſſe vſus;cuius autem ſit,me latet nec ille id addidit,forte eãdem
habebunt facultatem quàm lapides in Cancris reperti,de quibus poſtea.

I DE LO-

DE LOCVSTA: Cap. II.

E

[a] Hiſtor. 4. cap. 2.

RVSTA inſectorum, inquit, [a] Ariſtoteles, primum genus Locuſta eſt: proximum, quem Gammarum vocant. Quo loco fortè aliquis dubitet cur Gammaro, quem ἀςακὸν vocat, præferat Locuſtam. Mihi quidem in præſentia nulla alia occurrit ratio, quàm mirabilis Locuſtæ corporis conformatio & ingenioſa fabrica, quamuis alioqui Gāmarus maiora habeat brachia biſulcis dentata forcipibus, atque ideo robore longè præcellat Locuſtæ. Cernis ne vt cornua hæc vibret ad viam tutò capeſcendam, & ad pugnam aggrediendam ſine hoſtis metu? Cernis ne aculeos? magnam item illam in dorſo & capte aſperitatē, qua & propulſat iniurias & bellum infert? articulorum vincula, & tabellarum nexus, vnde non tam milites loricas ſuas inuenerunt, quàm vel Mauors ipſe ille Homericus magis ad bellum, quàm noſtra hæc Locuſta, inſtructa arma obtinuit? Præterea non minus feſtiuè quàm eleganter dicebat in Locuſta cùm integra apponitur in menſis, tria eſſe commoda, Dorion quidam tibicen apud Athenæum διατριβὼ, καὶ εὐωχίαν, καὶ θεωρίαν, id eſt, exercitationem, quæ fit animi gratia & conſumendi tempus, edulium, & contemplationem. Nam F in frangendis pedibus, thorace diuellendo, caudaq; detrahenda, manus oculiq; exerceantur; dein cibus eſt gratus conuiuis: ac poſtremò mirabilis eius fabrica conſideratur. Habes igitur cur primum Locuſtæ locum tribuerimus.

ÆQVIVOCA.

E Locuſta inſecto, quod ἀκρίδα Græci dicunt, item de Locuſta vocata venefica famoſa & Neroni cariſſima; multa in noſtro opere de inſectis diximus, & hîc non repetimus. Iam verò apud Ariſtotelem Carabus etiam Inſectum vocatur in lignis naſcens aridis, de quo inter Scarabæorum genera vide in eadem de Inſectis hiſtoria, Gaza modò taurum, modò fullonē vertit. Vnde Heſychius καράβους dici tradit τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις σκωλήκια, in arentibus lignis naſcentes vermiculos. Macedonibus quoque τὴν πύλην id eſt, portam vocari κάραβιν inuenio. Et Callimedon rhetor Carabi cognomen obtinuit, quòd Locuſtis admodum dilectaretur, vti poſtea dicetur pluribus. Vixit is tempore Demoſthenis, inter opſophagos præcipuus: meminit eius Plutarchus in vita Demoſthenis & [a] Athenæus, qui ipſū vocat φιλίχθυν & διάςροφον τοὺς ὀφθαλμοὺς, id eſt auidum piſcium & diſtortis atq; limis oculis, ſtrabū vt interpretatur Dalechāpius. Nam citat Athenæus hos Timoclis verſus ex Curioſo

Carab[a] ob ſophagus.

[a] Lib. 7.

G

—— Εἶθ᾽ ὁ καλλιμέδων ἄφνω
Ο Κάραβος προσῆλθεν ἐμβλέπων δέ μοι.
Ως δ᾽ ᾤιω ἐδόκει πρὸς ἕτερον ἄνθρωπόν τινα,
Ελάλει συνεὶς δὲ γ᾽ οὐδὲν εἰκότως ἐγὼ
Ων ἔλεγεν ἐπένευον διακενῆς
Τῷ δ᾽ ἄρα βλέπουσι χωρὶς καὶ δοκοῦσι αἱ κόραι.

Vertit Iacobus Dalechampius.

Deinde Callimedon Carabus
Repente proceſſit, ac me reſpiciens
Vt quidem videbatur, alterum quendam hominem
Alloquebatur: ego verò vt par eſt, nihil cum intelligerem
Eorum quæ dicebat, loquenti annuebam inaniter.
Huius alia certè, quàm apparet, pupillæ vident.

H

Alexis in Phœdone ſeu Phædria eundem voracitatis taxat; item Eubulus in Conſeruatis:

Ετεροι δὲ θεοῖσι συμπεπλεγμένοι,
Μετὰ καράβου συνέασιν, ὅς μόνος βροτῶν
Δύναται καταπιεῖν ἐκ ζεόντων λοπαδίων,
Αθρους τεμαχίτας ὥς τ᾽ ἐνεῖναι μηδὲ ἕν.

Quod eſt, vt idem interpretatur Dalechampius:

Alij verò cum dijs complicati
Familiares Carabo ſunt qui ſolus hominum
Deglutire poteſt è feruentibus patinis
Confertim ſalſamentorum pulpamenta, ſic vt nil edant cæteri.

Carabus caupo.

[b] Lib. 3.

Fuit & Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebris apud [b] Athenæum, qui optima vina parabat. Carabis verò nomen loci eſt teſte Suida; ſed fortè legendum, vt putat Zoo-

A tat Zoographus, Carambis. Nam Carambis Promotorium eſt Paphlagoniæ authore Etymologo, dictum παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν; caput enim eius multũ in pelagus procedit.

SYNONYMA.

CARABVS modò pro Locuſta marina, modò pro Cammaris ſiue Aſtacis à veteribus accipitur. Nã Epicharmus in Hebes nuptijs apud [a] Athenæum, quem Archeſtratus Aſtacum, Carabum ideſt Locuſtam vocauit vt patet his verbis: Adſunt Colybdænæ, & Aſtaci, quibus parui pedes, longaq; brachia: Carabos nuncupant. Vnde Hermolaus apud [b] Pliniũ exiſtimauit diuerſum fortè eſſe Carabum à Locuſta, quòd cùm de Locuſtis ſcripſiſſet, de Carabis ſubinde ſic loquatur. Sed cùm verba Plinij, vt rectè annotat Maſſarius, mutuata eſſe cernantur ab Ariſtotele, atq; vbi Carabus in illo legitur, Locuſta conuerti à Plinio videatur, erunt ſanè Locuſta & Carabus eadem, non diuerſa. Nam quando Plinius paulò infrà, Cancrorum genera, inquit, Carabi, Aſtaci, Mææ &c. non diſtinxit B Carabos à Locuſtis antea nominatis, ſed Cancrorum genera nobiliora indicauit. [c] Athenæus quoq; ceu diuerſa genera nominat Carabum, ideſt Locuſtam, Aſtacum ſeu Cammarum, & Carida hoc eſt Squillam. Κάραβος igitur animal hoc marinum Græcis dicitur, de quo nobis ſermo eſt. Etymologus & Varinus ſic appellatum putant, παρὰ τὸ τῇ κάρᾳ βαίνειν, quòd capite incedat, vel quòd capite ſit multum prominente: Cancrorum enim genus capite carere quodammodo videtur, quòd non à pectore diſtinguatur. Apud [d] Alexandrum Trallianum καραβὶς nihil aliud quàm κάραβος eſt: nominat enim λυκούςας, & καραβίδας; vbi Iacobus Goupylus: Inducimus, inquit hæc verba, καὶ λυκούςας, ſuſpicantes ab aliquo adſcripta, vt τῶν καραβίδων ſignificatio oſtenderetur. Nam & καραβίδες κάραβοι, à Latiuis Locuſtæ appellantur. Hæc ille. Sic Cammari, inquit Zoographus, & Cãmarides non differunt. Καραβίδες alioqui teſtibus Heſychio & Varino ſunt γρᾶες vetulæ apud Methymnæos. Poſſunt ſic appellari Locuſtæ à ſiccitate & ſcabritie teſtæ ſuæ, quam nimis exſiccatam (vt reliqua huius generis) veluti ſenectam exuunt. Et hinc ſanè ab aliquibus γραφιαῖοι, dicti, nimirum ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν, id eſt ad ſcribendum & inſculpendum idoneis. Αἰγίλουρος, Carabus Heſychio & Varino: ita forſitan C dictus, vt conijcit Zoographus, à caudæ motu, à quo ælurus, id eſt felis, alio nomine ægilurus dictus videtur iiſdem etiam καβάρους, & Κηραφὶς Carabum ſignificant. Inter recentiores quidam non ſine errore Locuſtas marinas ἀκρίδας dici putant; cùm ἀκρίδες inſecta ſint, quæ Locuſtæ Latinis nuncupantur. Biſas (aliâs Viſas) Pagurus eſt marinus, inquit Kiranides, qui & Carabus dicitur, à ſimilitudine viſalon, id eſt tegularum rubearum. Trallianus ἐπὶ βισάλων ὀπτηθῆναι in capite de dyſenteria hepatica dixit: vbi Goupolus inquit: Vir quidam Cretenſis doctiſſimus nos docuit hac voce ſignificari à vulgò Græciæ carbones incenſos, ad aſſandos piſces cõparatos. Ariſtophanis Scholiaſtes παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καραβους exponit. Locuſta, inquit [e] Iſidorus, quòd pedibus ſit longis veluti haſta. Vnde & eam Græci tam maritimam, quàm terreſtrem Aſtagona vocant. In Italia hodie Lagouſta & Alaguſta in Liguria vocatur: alibi quoq; Lanchrina. Langouſta Maſſiliç: in Hiſpania Loguſta. Belgio Stuercrabbe: Anglia à Lopſter. Eliota Anglus diuerſis locis Aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter. Germanicè, inquit Zoographus, circumſcribemus, ein Merkrebs, oder humer art.

[a] Lib. 3.
[b] Lib. 9.
Carabũ eũdem eſſe cum Locuſta.
[c] Lib. 3.
Carabi etymum.
[d] Lib. 7.
Carabis.
Aegilurus.
Biſas.
Viſas.
[e] Lib. 12.
Locuſtę etymum.

D GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

LOCVSTAE, inquit [a] Plinius, Cruſta fragili muniuntur in eo genere, quod caret ſanguine, nec aliorum Cruſtatorum meminit. Vti etiam [b] vbi aquatilia tegumento, quo muniuntur, diſtinguit, cruſtis ait Locuſtas eſſe intectas. Quod modò ad formam penitet, Locuſta marina, teſte Pierio Valeriano Gammari fluuiatilis ſimilitudinem habet, longè tamen maior eſt atq; vaſtior, & albicantior, cùm Gãmari ſubnigricent: quanquã nigricantes admodum Locuſtę in Liguſtico mari cõſpiciãtur. Frõtẽ ſupra oculos anguſtiorẽ quã Gãmaro eſſe docet [c] Ariſtoteles, faciemq; latiorem, ac pectus anguſtius, totumq; corpus durius, & minus car-

[a] Li. 9. c. 30.
[b] Li. 9. c. 12.
Locuſta q̃d differat ab Aſtaco.
[c] Hiſt. 4. c. 2.

noſum, differreq; ibidem dixerat brachijs, quæ denticulatis forcipibus Gāmarus protendit: atque etiam quibuſdam alijs diſcriminibus, quanquam non magnis. Hinc Bellonius: Locuſta, inquit, ſiue Carabus & Vrſa tam maior quàm minor, nullos habent forcipes: quo nomine ab Aſtaco maximè differunt. Quem omnes hactenus ſecuti, chelas Locuſtis adimunt. Sed non ità intelligendus eſt philoſophus, vt forcipes Locuſtæ neget, ſed quòd tam magnos non habeat, vt Aſtacus: nam forcipes habere non vnico in loco ſcripſit, vt vbi [d] ait: Genus Cancrarium & Locuſtarium ſimilia inter ſe ſunt, eo quòd vtrumque brachia forcipibus denticulatis habeat. Et [e] alibi: Pedes, inquit, Locuſtis vtroque ex genere quini vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. Quare & [f] Iulius Alexandrinus, dum ait, Locuſtæ, quæ κάραβοι ſunt, chelæ denticulatæ tantùm, nimirum ex quinque vtrinque pedibus: maiores illi vnico, non gemino, vt in forcipatis Aſtacorum chelis, aculeo ſunt, eoque dentis in modum formato, rem acu minimè tetigit, & Philoſophi iam allata verba nō eſt aſſecutus. Verum quidem eſt, quòd chelas Carabi habeant eaſque diuerſas ab Aſtacorum chelis & non ita forcipatas, ſed vnico veluti dente munitas. Sed quòd chelas in ſingulis pedibus eſſe dicit, id falſum: nec hoc dixit Philoſophus, plures duabus enim habere non poſſunt, nec erat neceſſarium, cùm ijs tanquam manibus vtantur, quæ duę ſunt, nec plures in ijs animantibus, quæ manus habent, aut quid illis proportione reſpondens: Gillius duos Locuſtæ pedes forcipatos, alios dentatos facit. Reliquas nūc differentias proſequamur. Carabus, inquit, Bellonius hirto (aſpero) ſunt corpore: Vrſa verò, Aſtacus, Pagurus, Cicadaque læui, & quemadmodum Maia à Paguro, ſic Carabus ab Aſtaco ipſa aſperitate diſſidet, tota enim anterioris corporis pars Carabi aculeis riget. Hinc γραφικοὺς dictas Locuſtas à Diphilo Siphinio putat Zoographus, quanquam alij ſic nuncupatas velint, ob coloris varietatem. Sed huius animalis aſperitatem teſtatur quoque Tiberius Cæſar apud Suetonium. Is enim in paucis diebus quàm Capreas attigit, piſcatori qui ſibi ſecretum agenti, grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem piſce faciem iuſſit, territus, quòd is à tergo inſulæ per aſpera & deuia erepſiſſet ad ſe. Gratulanti inter pœnam quòd non Locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet: Locuſtæ quoque lacerari os imperauit. Locuſtam & Cancrum inter ſe differre tradit [g] Ariſtoteles, quòd Locuſtæ caudam habeant, Cancri verò ea careant. Conueniunt autem in denticulatis forcipibus, quos in dextra parte, eodem teſte, grandiores robuſtioreſq; habent. Parte enim dextra efficaciora ſunt animalia omnia. Cur verò Locuſtis cauda ſit, & non item Cancris, rationem hanc adfert [h] Ariſtoteles. Locuſtis enim, inquit, vt nantibus cauda vtilis eſt: natant enim cauda quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt quoniam vitam agere terrenam, cauernaſque ſubire ſolent. Hæc ille, [i] qui & ad natandum pinnas Locuſtæ in cauda quinas eſſe ſcripſit. [k] Quod repetens Bellonius, pinnas, inquit, quinas habet in cauda, reliquum quoque caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur. Author eſt Ariſtoteles cornua bina tam mari quàm fæminæ prælonga & aſpera ante oculos eſſe, ijſque alia leniora cornicula ſubiacere. Plinius tamen aſpera eſſe negat, [l] ſed propria rotunditate præpilata. Oppiano ea & Aeliano dicuntur κέντρα id eſt ſtimuli ſeu aculei, quemadmodum chelæ, δολιχαὶ id eſt, longæ. Ariſtoteles κέρατα vocat, Plinius cornua, nos antennas. Aelianus in dorſo eſſe ait. Indeque fortè Carabi νῶτα ὀξυβελῆ cognominauit. Dentes præterea habent Locuſtacea primores binos maiuſculos, & gulam ante ventrem exiguam, in quo nonnulli quoque dentes ſunt, quoniam non ſatis erant ſuperiores illi. Continent quoq; in eodem ventre humorem ſimilem muti. Cor earum ex nigro rufeſcere obſeruauit Bellonius. Mare autem cum excipiunt ore, id tranſmittunt ad ſuas brāchias, (τὰ βραγχοειδῆ) quas ipſæ vt ait Ariſtoteles plures, quàm cætera cruſta intecta obtinent. Sūt duris oculis, vt reliqua Cruſtacea eſſe diximus. Vnde apud Plautū Menechmus interrogatus, nū ſolerent ſibi vnquā oculi duri fieri, reſpōdet nō minus facetè quàm verè.

Quid tu me Locuſtam cenſes eſſe homo ignauiſſime.

Niſi dicamus, hîc Locuſtam inſectum eſſe, quod pariter durioculum eſt. Eſt & meatus quidam ſecundum [m] Ariſtotelem à pectore pendens qui ad excrementi exitū pertinet; fœminis pro vulua, maribus genitalis ſeminis receptaculum. Meatus hic iuxta cauum, inquit, carnis continetur, ita vt media caro interiaceat: inteſtinum enim deuexū pertingit: meatus verò à cauo applicatur. Nec ſecus quam in quadrupedū genere hæc habētur. Nulla maris meatum ac fæminæ differentia diſtinguit: quippe cū vterq; tenuis ſit, & albidus, & humorē intra ſe continens pallentē: vterq; etiā pectore pendet. Ad quorū omnium cōfirmationem lubet breuiter ea quę Rondeletius in deſcriptione Locuſtæ exactius clariuſq; ſcripſit, adiungere. Locuſta, inquit, duo habet cornua ante oculos magna, initio aſpera & aculeata

deinde

[Marginal notes: [d] De par. 4. cap. 8. — A Cancro quid differat. — [e] Hiſtor. 4. cap. 2. — [f] Lib. 14 ſalub. cap. vlt. — Chelarum vſus. — Vt à cancro differat. — [g] Hiſtor. 4. cap. 8. — [h] De partib. 4. c. 8. — [i] Hi. 4. c. 2. — [k] Lib. 2. aquatil. c. 3. — [l] Li. 9. c. 30. — Dentes. — Cor. — Branchiæ. — Oculi. — [m] Hiſtor. 4. cap. 2.]

A deinde rotunditate præpilata, in exortu craſſiſſima, quæ paulatim magis ac magis ita gra-
„ cileſcũt, vt tandẽ in tenuiſſimũ cirrũ deſinãt, in omnemq; partem pili inſtar flecti poſſint.
„ Initio quaternis articulis diſtincta ſunt, vt cùm nullus ingruat metus meatu, cornibus ad latera porrectis, in pauore iiſdem erectis, obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora ſubſunt: quibus piſciculos, vt opinor, allicit & venatur. Oculi cornei ſemper prominentes & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutiſſimis firmiſſimisq; vtrinque tanquam propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parui pedes ad tutelam. Dorſum aſperrimum eſt & aculeatum, velut è frõte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias habet veluti è pilis coagmentatas: pedes plures quaternis: quia ſanguine carentia pluribus mouentur notis quam quatuor, ſiue terrena ſint, vt Scolopendræ, multipedæ: ſiue aquatilia, vt Mollia & Cruſtata. Sunt igitur Locuſtis pedes vtrinque quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza modò forcipes denticulatos, modò brachia forcipata interpretatus eſt. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ verò introrſum. Cauda læuis & ſine aculeis ex quinque tabellis contexta, in pinnas quinque deſinens, natandi cauſſa. ei quaſi remo Locuſta innititur, eſtq; in ea ſitum totius corporis robur, quod experieris ſi ea parte Locuſtam apprehendas: nam valida frequentiq; agitatione è manu elabitur, nec niſi corpore appræhenſam, vel è cornibus ſuſpenſam, retinere queas. Cætera omnia cùm ſint ex Ariſtotele ſuperiùs allata, libenter prætereo. Locuſtam quam hic appinximus, cùm omnibus notis, tum à veteribus, tum recentioribus traditis, optimè quadret, non opus eſt deſcribere. Saltem meminiſſe ac obſeruaſſe dorſi colorem, cuius nullus quod ſciam mentionem fecit, ſufficiat: hic enim medius eſt inter atrum & ceruleum, itemque chelarum, quas miror multos recentiores negaſſe, quum habeãt, vt Ariſtotelis authoritas, quam ſuprà ſcripſimus, & noſtra autopſia ſatis declarant. Sunt tamen exiguæ admodum, nec cum iis quas habent Aſtaci comparandæ: dẽs earum ſuperior triplo maior inferiore, vterq; caret intus tuberculis, & in fine acutus, quũ in Aſtaci chelis vterque dens ſit obtuſus. Non prætereunda ſunt Locuſtarũ genera, ſiquæ ſint ab authoribus tradita. Vrſam connumeraſſe Ariſtotelem Locuſtaceis probat [n] Iulius Cæſar Scaliger, quòd ei & Locuſtis idem tempus pariendi aſſignauerit. Idem proximum Locuſtæ genus facit Aſtacum, quòd illi multis ſit ſimilis. Diſsimillimam tamen ab Aſtaco Locuſtam ait, quòd nec forcipes vt ille habeat, totaque ſit horrida. Leonum brachia, au-
C thore [o] Plinio, cancris ſimilia ſunt, reliqua Locuſtæ. Et Aelianus: Marinus Leo cum Lo-
„ cuſta, inquit, ſimilitudinem habet, præterquam quòd maiori habitus tenuitate, & gracilitate eſt. Hac ratione quidam & hunc ad Locuſtas referunt. Et [p] Plinius Elephantum his verbis: Elephanti Locuſtarum generis nigri, pedibus quaternis, biſulcis: præterea brachia duo binis articulis ſingulisq; forcipibus denticulatis. Cæterùm Rondeletius & Bellonius melius Aſtacorum genus faciunt hunc Plinij Elephantum, vt & alia ſuperius cõmemorata. Paulus Iouius Leonem Plinij eſſe putat eum qui vulgò Cammarus dicitur, eundemq; Aſtacum Oppiani, quaſi verò huius poetæ ab aliorũ authorum Aſtaco ſit diuerſus. Idem etiam per Carabum putat Oppianum intelligere Leonem, qui Theodoro ſit Cammarus. Mihi Oppiani Carabus Locuſta eſt, de qua nunc agimus, quod etiam Zoographo placuit.

Cauda. Genera. [n] Excrcit. 245. contra Card. [o] L. 32. c. 11 [p] Lib. 32. c. 11.

LOCVS.

NON vno loco ſemper permanẽt Locuſtæ marinæ, ſed hinc inde vagantur
D prout cœli conſtitutio eſt; Nam litora potiùs, vt prodidit [a] Philoſophus, vernis hybernisq; temporibus expetunt. Conferuntq; ſe in altum æſtate, cùm aliàs calorem, aliàs frigus proſequantur. Vnde Plinius ait: Hyeme
„ aprica litora ſectantur, eſtate in opaca gurgitum recedunt. & aliàs tradit Locuſtas viuere petroſis locis, Cancros mollibus. Et [b] Philoſophus aſperis, inquit, ſaxoſiſque locis proueniunt: Cumq; ibidem de Locuſtis ac Gammaris eſſet Locutus, ſubiungit neutrum genus limoſa amare: indeq; fieri vt Gammari apud Helleſpontum, & circa Thaſum gignantur; Locuſtæ circa Sigæum & Athon. Quæ omnia ex eo repetijt [c] Athenæus. Quanquam Aſtaci, inquit, [d] Bellonius, in Oceano multum ſint pupulares, Locuſtæ tamen in eo maris tractu, rariores eſſe ſolent. In Euripo mari teſte [e] Ariſtotele non generantur; in Indico verò quaterna cubita implent, vt author eſt [f] Plinius. Gonzaluus Ouiedus teſtatur inueniri etiam in Oceano Indiæ Occidentalis, ſed quàm ſint magni, non addit. Mare quod Cananoram circumfluit, plurimas alit. Nam arce eius inſulæ, vt

[a] Hiſt. 5. c. 17. [b] Hiſtor. 5. cap. 17. [c] Lib. 3. [d] Lib. 2. aquatil. c. 3. [e] Hi. 9. c. 37 [f] Lib. 9. c. 3.

A narrat [g] Iohannes Barus, cùm ei præeſſet Laurentius Britus, ab Indis obſeſſa, Hiſpaniſque ob extremam famem diuinum numem implorantibus, mare repentè intumuit, & cum vndis terram ſuperfluētibus magnam vim Locuſtarum euomuit, quibus famem illi pluſculis diebus non ſine miraculo ſolabantur. In mari Liguſtico Locuſtas nigricantes conſpexit Pierius Valerianus. *Lib. 1. de ead. 2. c. 5.*

VICTVS. ÆTAS.

NASCVNTVR, inquit [a] Ariſtoteles, venatu piſciculorum, circa ſua cubilia, quæ in alto locisq; aſperis, cauernoſisq; faciunt. Quidquid ceperint, ori admouent ſuo forcipe, vt Cancri, piſces maiores quoque euincunt eodem teſte: muræenas & congros etiam maiores deuorare, cibosque ore terere, (quod oſtendit oris conſtitutio, & gulæ anguſtia) obſeruauit [b] Bellonius: lutum & herbas comedere ſcribit Albertus. Locuſtis omnibus vita diuturnior data eſt teſte [c] Philoſopho. *[a] Hiſt. 8. c. 2.* *[b] Li. 2. aquatil. c. 3.* *Aetas.* *[c] Hi. 5. c. 17.*

B

CAPIENDI RATIO.

PISCATORES non ignari Locuſtas hyeme, ac vere circa litora verſari, æſtate verò in alto mari, oris litoralibus, atque alijs id genus indicijs conſectantur loca aſpera, & limoſa, quoties capturam in alto lubet exercere. [a] Tarentinus ad haſce capiendas ad aliquid alligat mormyrum, Purpuras decem cum oleo contundit, & muſci parum (καὶ βρύου τι μικρὸν. Andreas Lacuna vertit, ex bryoque pauxillum madens) inſpuit, mox exponit in ſaxum & ſic capit. *[a] Geopon. 20. 44.*

NATATIO, INGRESSVS.

NEGAT [a] Bellonius pedes anteriores, qui cæteris maiores ſunt, in natatu
C mouerí, ſed pinnulis quas partim ſub cauda gerit, partim in extremo eiuſdem, tum quaternis reliquis pedibus natare aſſerit. Partes igitur quibus ad natandum vtuntur, ſunt pedes & cauda; quod etiam [b] Ariſtoteles dixit his verbis: Locuſtæ pedibus, non greſſus (vt Cancri) ſed natatus cauſſa ſubnituntur. Cancri nandi ſtudioſi non ſunt, quandoquidē ad natatū cauda vſui eſt, illi autem à natatione abhorrent. Et alibi: Locuſtæ, inquit, ſuis caudis natant, celerrimeq; retrorſum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Plinius ait: Cetera in aquis natant, Locuſtæ reptantium modo fluitant: hoc eſt vt exponit Maſſarius: Cruſtata omnia in profundo natāt, exceptis Locuſtis, quæ anguium modo ſupernatant. Aliter ingrediuntur cùm ſunt in pauore, aliter cùm nihil formidant. Nam vt inquit [c] Ariſtoteles, incedit Locuſta natura ſua antè, cùm nihil metuit, demiſsis in latera cornibus: at vbi metuit, fugit retrò, longéq; ſua cornua porrigit: Verba Græca eius hæc ſunt, Βαδίζει δὲ κατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξακοντίζει. VVotonus vertit, ſeſeq; longiùs eiaculatur. Sed videtur Zoographo ἐξακοντίζει referendū ad κέρατα, vt Gaza quoq; fecit. [d] Plinius videtur vertiſſe: ſi nullus ingruat
D metus, recto meatu cornibus, quæ ſunt propria rotūditate præpilata, ad latera porrectis: iiſdem erectis in pauore, obliquè in latera procedunt: In hac re nō conſentit [e] Aelianus cum Ariſtotele. Is enim: Locuſta, inquit, cùm nullius rei metu afficitur, tum antceuerſus progreditur, non prætenſis quidem, ſed obliquatis in latera cornibus, (πλαγιάσας δεῦρο καὶ ἐκεῖσε τὰ κέρατα) vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. Sin fugit & retrocedit, tum penitus demittit & laxat ſua cornua; (παρῆκεν αὐτὰ πλέος) & tanquam remis altiùs demiſsis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris. *[a] Lib. 2. aquatil. c. 3.* *[b] Li. de com. animal. greſſu.* *[c] Hiſt. lib. 8. cap. 2.* *[d] Li. 9. c. 30* *[e] Lib. 9. de animal. c. 25*

SEXVS.

E

SEXVS.

EXVS quoq; diſcrimen ſatis manifeſtum eſt: Nam vt ait [a] Ariſtoteles, differt mas à Locuſta fœmina, quod feminæ primus pes duplex ſit, mari ſimplex. Pinnæ etiam parti ſupinæ annexæ, feminæ maiores, & quę col lo proximæ ſunt, minores habentur. mari omnes ęquè minores, nec vſquam per diminutionem diſsimiles. Ad hæc mari in nouiſsimis cruribus, veluti calcaria maiuſcula prominent acuta, quę fœmina parua habet & læuiora. Addit prætereà Rondeletius in caudę ſupina parte fęminam habere appendices duplices, pinnis ſimiles, ad contegenda & conſeruanda oua, mari autem has eſſe ſimplices & paruas. Sunt qui & magnitudine corporis diſtinguant, vt fęminæ maiores ſint, mares minores. Teſtatur quoq; [b] Ariſtoteles vuluam bifurcam eſſe fęminis.

[a] Hiſtor. 4. cap. 2.
[b] De gener. 3. cap. 8.

F

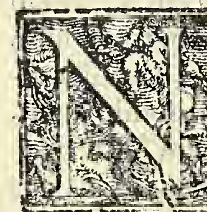
NATVRA, MORES.

LATENT [a] eodem teſtante circiter menſes quinq;. Et [b] Plinius inquit: Latent menſibus quinis, ſimiliter Cancri, qui eodem tempore occultantur. Dimicant, vt ait [c] Ariſtoteles, inter ſe more arietum cornibus, quæ extol lentes vibranteſq; feriunt aduerſarium: ſed vniuerſæ etiã plærunq; tanquam gregis collegium viſuntur. [d] Plinius quoq; cornibus inquit inter ſe dimicare: at [e] Aelianus: Quod ſi, ait, Locuſtæ inter ſe pugnant, alij contra alios, ita erectis cornibus veniunt, vt in incurrentes arietes allidunt & conferunt frontes. Ad hanc earum bellicoſam naturam reſpiciens [f] Lucianus, inquit per iocum, occidentalem partem Tarichanes inhabitare, gentem oculis anguillinis, & facie Carabea bellatricem ac mordacem. Cur modo tam acriter inuicē bellent, his verbis tradidit Albertus: Gregatim & aciebus inſtructis pugnant cum alijs aciebus generis ſui pro paſcuis, vel fœtu, vel fęminis. Lædi non poſſe, niſi ſub cauda tradidit [g] Rondeletius.

[a] Hiſtor. 8. cap. 17.
[b] Li. 9. cap. 30.
[c] Hiſtor. 8. cap. 2.
[d] Lib. 9. cap. 30.
[e] De animal. lib. 9. cap. 25.
[f] Lib. 1. ver. hiſtor.
[g] Lib. 18. c. 2. de piſcib.

G

ANTIPATHIA.

NON conueniunt inter ſe Locuſtæ & Polypi. Euenit vſu, inquit [a] Philoſophus, vt Locuſtis Polypi ſuperiores ſint, & adeo vt ſi eiſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypum, præ metu moriatur. Quæ ſic [b] Plinius: Polypum in tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Idem teſtatur [c] Aelianus, cùm ait: Tam vehementer Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno & eodem reti ambo capiantur, hæc continuò moriatur: [d] Alibi cauſam huius inteſtini odij hanc reddens: Locuſta, inquit, adeo inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis quos in dorſo inſitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud inſcia Locuſta à Polypo ſummè refugit. Eadem tradidit [e] Plutarchus. Nam rationem red dens, cur ſibi Polypus à Muræna & congro metuat, ait: Ab his enim malè tractatur, neq; lædere viciſſim poteſt ob lubricitatem elabentes, ſicut rurſum Carabus, illis in complexum venientibus vincit: nam tenuitas non eſt aduerſus aſperitatem auxilio: Polypo autem acetabula intrudente perit. Quocirca nequeo ſatis mirari Horum Apollinem qui ſcribit à Locuſtis vinci Polypos. Conger etiam Locuſtam pauet, vt prodidit [f] Plinius. Et [g] Ariſtoteles: Congros, inquit, Locuſtæ conuincunt: nam elabi non queunt propter cruſtæ aſperitatem. De Polypi, murænæ, & Locuſtæ inimicitijs, hæc [h] Aelianus: Malum ingens & morbus agreſtis & inhumanus, inimicitia atq; odium inhærens, penituſq; inſitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile atq; implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio diſſidet. Polypus cum Locuſta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hoſtis eſt Locuſta atq; infeſtiſſima. Muræna Polypo brachia abſcindit, dentium firmitate: pòſt autem in eius ventrem ſubiens, his eum malis, quibus veriſimile eſt, afficit. Hæc enim è genere nantium eſt, ille verò ſerpentium more graditur. Quod ſi Polypus in ſaxorum colorem ſe vertat,

H

[a] Hiſtor. 8. cap. 2.
[b] Lib. 11. c. vlt.
[c] Lib. 10. c. 38.
[d] Lib. 9. de animal. cap. 25.
[e] Lib. de ſoler. animal.
[f] Lib. 9. cap. vlt.
[g] Hiſtor. 8. cap. 2.
[h] Lib. 1. de animal. cap. 23.

A vertat, nihil ei aſtutiæ hæ fallaces proſunt. Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Polypus Locuſtas à ſe comprehenſas ſtrangularit, exugit carnes, atque earum ſuccum exhaurit; ac nimirum Locuſta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum murænã mulieri iratæ ſimilem laceſcit. Hæc igitur aculeos, quibus hoſtis præmunita eſt, mordicùs tenet. Illa verò pedes acutos tanquam manus prætendens, vtrinque cuti inhærere fortiſſimè non intermittit. Muræna indignatur, ſeſeque huc & illuc verſat, & acutas teſtas amplectitur, quibus confixa remolleſcit & ſuccumbit: denique remiſſa iacet. Locuſta ex hoſte inſtituit prandium. Hæc Aelianus, vt opinor ex Halieuticis[i] Oppiani, in quibus hi leguntur verſus. [i] Lib. 2.

> Ἔξοχα δ' ἀλλήλοισιν ἀνάρσιον ἔχθος ἔχουσιν
> Κάραβος αἰκτὴρ μύραινά τε Πολύπος τε.
> Ἀλλήλους δ' ὀλέκουσιν ἀμοιβαίοισιν.

Vertit Lippius.

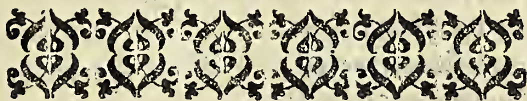
> *Polypus inſidijs & duris Aſtacus (carabus) armis*
> *Et murænа ferox inter ſe bella laceſcunt*
> *Et cædem alternant in prælia ſæua ruentes.*

B

COITVS. PARTVS.

DORSO coire Locuſtas marinas[a] Plinius: Ariſtoteles more quadrupedum retrò mingentium, ſcripſit: ſcilicet fæminam caudam ſupinam exponere, marem autem ſuam ſuperimponere & applicare. Coeunt autem verè iuxta terram, & quæ per coitum conceperunt oua, [b] eodem teſte, gerunt vtero tribus menſibus Maio, Iunio, Iulio; tum deinde ſub aluo in rugas deponunt, (deinde oua in appendicibus ſupinæ partis reponunt) quæ oua vermium more augentur. Quod idem de Mollibus etiam, ac de piſcibus ouiparis intelligitur: ouum enim omnium ita accreſcit. Fit igitur Locuſtarum ouum arenidum in partes octo diductum: ſingulis enim operimentis, ſingula quædam cartilaginea iunguntur, quibus oua adhærent: totumq; quaſi ſpecies vuæ conſiſtit: vnumquodq; enim illorum cartilagineorum in plura ſcinditur quæ ſi diſcreueris, patent: ſin aſpicis tantùm, compoſitum quiddam apparet. Fiunt maxima, non quæ iuxta meatum, ſed quæ media ſita ſunt: minimaq; nouiſſima continentur. Magnitudo minimis, quanta granis ficuum eſt. Nec meatũ ipſum vlla contingunt, ſed per medium hærent: vtraq; enim ex parte, caudam dico, & aluum, bino maximè diſtinguitur interuallo: ſic enim operimenta quoque diſpoſita ſunt. Sed quoniam latera ipſa complecti ſatis non poſſint, addito extremo cuncta teguuntur, idq; velut operculum obturat. Videtur prorſus Locuſta cartilaginoſis illis particulis mãdare oua, cùm enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectenſque ſeſe parere. Cartilagineę verò illæ appendices per id tempus augentur, atque ouorum capaces redduntur. Partus enim in ijs recipitur, vt Sepiarum in ſarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Locuſtæ ad hunc pariunt modum. Mox vbi ea ſui corporis parte intra diem maximè vigeſimum oua concoxerint, abigunt vniuerſa: conglomerataq; ita in idem, vt & foris congeſta appareant. Tum ex eo Locuſtæ proueniunt intra diem maximè decimum quintum: & ſæpe minores quàm vt digiti magnitudinem expleant, capiuntur. Excludũt igitur oua ante Arcturum: abigunt iam concocta atque abſoluunt ab arcturo. Hæc omnia D ſumma quadam diligentia ab Ariſtotile ſunt tradita. Qui etiam negat oua Locuſtarum maris ſemine, vt Mollium aſpergi, nec ſine ratione, ſic enim [c] alibi, inquit, Locuſtacei generis feminæ apud ſe partum exponunt: quamobrem ampliores ipſæ, quàm mares habẽt tabellas, vt oua ſeruentur. Mollia foris reponunt, fæminis huius generis mares aſpergunt, quomodo ouis mares in genere piſcium: redduntur q; oua glutino cohærentia ad ſpeciem vuæ: At Locuſtaceis tale quid fieri nec viſum eſt neque ratione exigitur: conceptus enim eorum ſub fæmina continetur & cruſta intectus eſt. Plinius, Locuſtæ & reliqua, inquit, tenuioris cruſtæ ponunt oua ſuper oua, atque ita incubant, Locuſtæ etiam nuper natæ exuũt ſenectam more anguium, non aliter quàm parentes poſt partum.

[a] Li. 9. c. 51.
[b] Hiſtor. 5. cap. 17.
[c] 3. de gener. cap. 8.

DENOMINATA.

KΑράβιον diminutiua vocula, eſt parua Locuſta, ſeu paruus Carabus. In vulgari tamen Lexico exponitur nauicula. Καραβοειδὴς, & Καραβώδης, Carabi ſeu Locuſtæ ſpeciem gerens, qui è Caraborum genere eſt. Gaza apud Ariſtotelem Καραβοειδῆ vertit Locuſtacea.

MORALIA.

Peccatores.

PER Locuſtas peccatores intelligi poſſunt: vt enim illę hyeme læduntur, contrà autumno vereq; ac multò magis plenilunio pingueſcunt: Ita hi dum proſperis fruuntur temporibus, luxuria diffluunt, & opulentia pingues fiunt: ſed ſub vitæ exitum, ob metum condemnationis perpetuæ, gracileſcunt, læduntur q; maximè. Et quemadmodum Locuſtę efferuntur ſuis cornibus, ita illi ſuperbia, ſed contrà eum tegmen corporis ſit admodum in Locuſtis fragile, ita & peccatores, cùm maximè ſuperbiunt, quam occyſſimè ob corporis fragilitatem vel momento temporis extinguuntur. Sicut verò Locuſtis dentes in ventre, ita iiſdem, dum etiamnum florent, nulla eſt alia cogitatio quàm circa gulæ & ventris voluptates. Tales quoque dici poſſunt conuitiatores & inuidi, qui in cordis gremio, tanquam in ſtomacho dentes habent. quia de iam impreſſa in animis aliorum fama, quod poſſunt detrahunt maledicendo & mentiendo, neque felici aliorum fortuna acquieſcunt vnquam, ſed oportunum inueſtigant tempus, quo eam de bono ſtatu præcipitent.

Cõuitiatores & inuidi.

HIEROGLYPHICA.

Tyrannus in ciues.

AEGYPTII hominem municipij ſui longè principem, ſed tyrannica in ciues dominatione vtentem notare ſi vellent, Polypum & Locuſtam depingebant: Si quidem Locuſtæ, vt ait Horus, in Polypos exercent vires eoſque vincunt. Quamuis Ariſtoteles, vt dictum eſt, à Polypis Locuſtas vinci ſcribat. Apud [a] Pierium Valerianum popularis ſeditionis hominem ſtudioſum ſignificare qui volunt, Locuſtas duas marinas ſeſe inuicem incurſantes pingunt. Videre enim eſt ſæpe vniuerſas, tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter ſe cornibus arietum modo, ac mutua flagellatione inuicem ſæuire: & genuinum eſt, inquit, Pindarus iunicem inuidere.

[a] *Lib. 18. Hierogl.*

Papularis ſeditionis homo ſtudioſus.

EPITHETA.

LOCVSTAM vocat Oppianus αἰκτῆρα ob difficilem eius acceſſum: τρηχὺν ob aſperum dorſum: πραιπνὸν ob motum celerem ac rapidum: deniq; ὀξυπυγέα, à caudæ forma, quæ in fine acuta eſt.

VSVS IN CIBO.

CALLIMEDON fuit cognominatus Carabus, quòd hoc cibi genere impensè delectaretur. Itaque Alexis in Doride horum piſcium valde fuiſſe auidum tradit his verbis:

Piſcium mercatoribus decretum eſt
Vt aiunt æneam Callimedonti ſtatuam
Ponere diebus feſtis Panatheorum, quæ inter piſces alios
Dextra manu aſſam Locuſtam habeat.
Eſt enim illorum artis ſolus ſeruator,
Alij verò omnes damnum ac calamitas.

Machon

A Machon Comicus de Archephonte parasito hæc scribit:

Κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὁ παράσιτος Ἀρχεφῶν
Ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ἡνίκα
Κατέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἀττικῆς,
Ὄψου πετραίου παρατιθέντος ποικίλου
Ἐπὶ τραπέζης, καράβων τε ἀληθινῶν
Ἐπὶ πασιλοπάδος τ' εἰσενεχθείσης ἁδρᾶς,
Ἐν ᾗ τε μάχιστοι τρεῖς ἐνῆσαν κώβιοι,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι.

Quos versus sic transtulit Iacobus Dalechampius:

Inuitatus ad cœnam parasitus Archephon
A Ptolomeo rege cum
In Aegyptum nauigasset ex Attica,
Saxatili varioq; imposito mensæ
Obsonio, admotis omnibus Locustis
B *Lapideis, allataq; patina confertissima,*
In qua gobiorum frusta fuere tria,
Visa non sine stupore conuiuis omnibus.

Hîc Dalechampius annotat per lapideas Locustas intelligi grandes, quarum testæ ob senium saxea sunt duritie. Locustas, inquit [a] Atheneus, magno studio conquisitas in cibo ac pretio fuisse, multis locis citatis è comicorum fabulis citare licet. Sufficiet tamen in præsentia Aristophanes, qui in Thesmophoria Zusis ait. [a] *Lib. 3.*

An piscis quis emptus est? an Sepiola?
An Squilla quæpiam lata? an Polypus?
An mugil nostis? an Orphus? an Squalus? an Loligines?
B. Non per Iouem. A. Raiane? B. Nec sanè hæc inquam.
A. Vuluane? aut pulmo, aut iecur apri?
Num faui? num porca sumen?
Num anguilla parua, num Locusta magna
Cuius esu mulieribus defessis auxiliemini?

C Eliguntur grauidæ tempore plenilunij. Præferuntur in Italia ab Octobri vsq; ad Aprilem. Præferuntur etiam maximè, quales Antiphanes apud Athenæum inter alios cibos nominauit. Capiuntur tales in mari Indico, & circa Aphricæ quoddam littus loco petroso, vt scribit [b] Synesius. Laudantur & à Phyllio siue Phrynicho, siue Aristophane in Vrbibus. [b] *In epistol.*

Πολυπόδιον, σηπιδάριον, κάραβον, ἄστακον, ὄστρεα, χήμας,
Λεπάδας, σωλῆνας, μῦς, πίννας, κτένας, ἐκ Μηθύμνης, id est,
Polypodium, Sepiolam, Carabum, Astacum, Ostrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Musculos, Pinnas, Pectines ex Methymna.

Anaxandrides apud Athenæum assatam Locustam esse scribit in conuiuio Cotys. Co-
„ quuntur etiam in aqua feruenti, sed viuæ. Nam, vt inquit [c] Plinius, vnum hoc animalium genus, nisi viuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum. Bellonius consulto quidem Locustas clibanis aliquando coxit, atq; hoc pacto sapidiores esse adinuenit, quàm quum inferbuissent. Nam quouis modo aliter coctæ, mutim (id autem esse putant piscis stercus) expuunt: cùm tamen ea mutis totius piscis pars sapidior sit: reliquę enim pulpæ duriores sunt, hæc verò fluida & mollis: vnde vulgare illud dictum apud Prouin-
D ciales: *De la Langusta meglior la merda, que la grusta.* Nostri, ait [d] Rondeletius, ore & ano diligenter stupa obturatis, ne succus interior effluat, in furno assant, alij in feruente aqua elixant, alij crusta spoliatas in frusta diuidunt, aromatis, aceto condientes, apijq; folijs aspersis. Apud nos verò non aliter coquuntur quàm Astaci, quos Leones vocant. Extant hæ con

[c] *L. 9. c. 30.* Coctura melior. [d] *Lib. 18. de pisc. c. 3.*

„ dituræ apud [e] Apitium: In Locusta, inquit, & Cappari piscibus conditaneis cæpam Palla-
„ canam concisam indurabis, teres piper, ligusticum, careum, cuminum, careotam, mel, ace-
„ tum, vinum, liquamen, oleum, defrutum, hoc ius adijcito sinapi in elixuris. Locustę prępa-
„ rentur hoc modo. Aperiantur, vt assolet, cum testa sua, infundantur eis deinde piperatum
„ & coriandratum, atq; ita in craticula assentur. Quum exsiccata fuerint, adijcies eis in crate
„ magis magisq;, donec ritè assentur. Locusta verò elixa cum cuminato, rectè inferes piper,
„ ligusticum, petroselinum, mentham siccam, cumini plusculum, mel, acetum, liquamen: si
„ voles folium & malobathrum addes. Aliter: Esitia de cauda Locustę sic facies: Folium acci
„ pies, vuam prius demes & elixabis, deinde pulpam concides, & cum liquamine pipere &

[e] *Lib. 9. de re cul. c. 1.*

ouis

ouis eſitia formabis. Aliter: In Locuſtæ condimentum elixæ, piper, cuminum, ruta, mel, E
acetum, liquamē,& oleum aſſumitur. Aliter. In Locuſta piper, liguſticum, cuminum, men „
tham, rutam, nucleos, mel, acetum, liquamen,& vinum rectè adhibemus. Bartholomæ- „
us[f] Scappus præſtare ſcribit Locuſtam Aſtaco, carneq; eſſe teneriori, elixari addito ſale „
mox exemptam carnem & reliqua interiora, vt Cruſta illæſa maneat, lauari, ac deinde con- „
tundi, addi caſeum tritum, oua & herbas: quibus omnibus vnà commiſtis impleri Cruſtam, frigi deinde in oleo, aut butyro, ac poſtremò ex varijs ſaporibus ſiue intinctibus & aromatibus facto iuſculo ſeruari in lancibus ad vſum. Plus carnis Locuſtæ habent, quā Cancri, vt ait Diphilus Siphinius apud[g] Athenæum. Mneſitheus Athenienſis in libro de edulijs, quem citat idem Athenæus, Locuſtarum, inquit, Cancrorum, Squillarum,& huiuſmodi reliquorum, difficilis eſt coctio, atq; adeo laborioſior multò quàm cæterorum piſcium. Aſſari quàm elixari piſces illos magis conuenit. Simeon Sethus de Locuſtis tantummodo agens, difficulter concoqui ſcribit, ſed admodum nutrire, & ſalſi humoris ſicciq; participes eſſe,& ſiquidem ſępius aqua dulci coquantur, ventrem cohinere.[h] Cornelius Celſus de Locuſta ſic loquitur: Minimè intus vitiatur. Vbi Guilhelmus Pantinus eius enarrator omnia quæ molli Cruſta integuntur per Locuſtam intelligi cupit, vt Gammaros, Cancros, Aſtacos, quæ duritie carnis quadam ſimiliter ac teſtacea conſtant. F

f Lib. 3. de re cul. cap. 175.
g Lib. 3.
h Lib. 2.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

CONVENIVNT ſtomachicis authore[a] Galeno. Oſtracoderma, inquit[b] Alexander Trallianus, in cibo non admodum vtilia ſunt partibus circa thoracem vlceratis, & pus excreantibus: tamen cùm humor morbi cauſſa ſalſus & bilioſus fuerit, nihil abſurdi eſt præbere Pectunculos, Buccinas, Aſtacos, Locuſtas, Eaſdem præſcribit[c] Hippocrates puerperę, vt melius purgetur[d]. Idem in morbo, in quo ſtercus per os eijcitur, capitalibus partibus coctis vtendū ſuadet:& τὸ ὑγρὸν καράβου, Locuſtarū humorem, aluum mouere ac vrinam ciere ſcribit. Carabos & Aſtacos coctos eſitatos, eorumq; ius potum contra dorycnij venenum prodeſſe Dioſcorides tradit. Extat hæc confectio medicaminis miri aduerſum dyſenteriam apud Marcellum Empyricum: Teſtam Locuſtæ id eſt illam ſpinoſam vel aculeatam quę eſt iuxta caput, combures nitidè, & poſtea teres, vt in tenuiſſimum pulucrem rediges: & ſic ei, qui ventris fluxu vel raſura laborabit, ex vino vetere, ſi non febricitabit; aut ſi inæqualis erit, ex calida aqua dabis; ita vt de ſingulis Locuſtis teſtas ſingulas integras exuſtas per triduum bibat. mirè ſanabitur. Author eſt Simeon Sethus teſtas earundem combuſtas ac potas cum vino meraco renes calculoſos expurgare, multumque arenoſi lotij educere. Apud[e] Oppianum Carabus eſca eſt cantharo piſci capiendo idonea. G

a Li. de cōp. med ſec. loca.d.c.4.
b Lib. 7.
c L. de mor. mul.
d Lib. 3. de diæta.
Ad dyſenteriam.
e Lib. 3 Halieut.

DE ASTACO, CAP. III.

ÆQVIVOCA.

EX Cruſtatis proximum Locuſtæ genus eſt Aſtacus teſte[a] Ariſtotele. Multa hoc ipſum nomen ſignificata habet apud antiquos. Apud[b] Herodotū Aſtacus nomen viri, apud[c] Plinium regio Byzantiorum.[d] Nicephorus & alij locum in Bythinia ſtatuūt, qui Aſtacus dicitur, de quo Trebellius Pollio: Scythę, inquit, Bythiniam inuaſerant, ciuitateſq; deleuerant, deniq; Aſtacum, quæ poſtea Nicomedia dicta eſt, grauiter vaſtarunt. Teſtatur & Euſebius Aſtacum vrbem ampliatam, à Nicomede Bythiniæ rege Nicomediam appellatam. Apud Volaterranū verò Aſtacus vrbs eſt in ora Aſię minoris, ſinumq; cognominat Aſtacenſem, ab Aſtaco Neptuni & Olbiæ Nymphæ filio. Strabo eam vrbem in Chalcedonia ſtatuit, atq; à Megarenſibus & Athenienſibus conditam, his verbis teſtatur. Poſt Calcedonum ſequitur litus, quod Aſtacenus ſinus appellatur, qui Propon- „
tidis pars eſt. In eo condita eſt Nicomedia, dicta à nomine regis cuiuſdam Bythini, qui „
eam condidit. Multi enim eodem nomine vocati fuerunt, quēadmodum Ptolemæi, pro- „
pter prioris claritatem. In ipſo ſinu fuit vrbs Aſtacus, quam Megarenſes & Athenienſes „
condi- H

a Hiſt. 4. c. 2.
b Lib. 5.
c Li. 5. c. vlt.
d L. 7. c. 37. hiſt. eccleſ.

A condidere,& poftea Dædalfus, à qua finus nominatus eft. Deinde à Lyfimacho diruta, habitatores eius Nicomediam à Nicomediæ conditore translati funt. Aqud Pollucem ἀςακὸς aurium fiue auricularum pars caua nominatur. Aftacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis. Cammarum (cammoron habet Diofcorides) aconitum vocauere tefte [e] Plinio, quòd fit radice cammaro fimili, hoc eft Aftaco, vt quidam volunt. Colora Latinè, Cammarus Calepino: qui ex [f] Apitio hęc verba recitat: Vel Cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram vocant. [e] L.27.c.3. Colora. [f] Lib.2.

SYNONYMA.

EPICHARMVS in Hebes nuptijs, quem Archeftratus Aftacum dixit, Carabum id eft Locuftam effe declarat his verbis apud [a] Athenæum: Aftacus. Carabus. [a] Lib.3.

Adfunt Colybdanæ, & Aftaci quibus parui pedes,

Longaq; brachia, Carabos nuncupant.

B Eft tamen, vt fubdit Atheneus, fuum peculiareq; genus Carabis, id eft Locuftis, Aftacis, Caridibus ideft Squillis. Eodem authore Attici Aftacum per o proferunt Oftacum dicentes, quemadmodum & Oftaphidas pro Aftaphidas. Epicharmus in mari, & terra, inquit: Oftacus.

Κόςαχοι γαμψώνυχοι, vertit Dalechampius:

Et curuis vnguibus Oftaci.

Aftacorum vno in loco tantùm meminit [b] Plinius, vbi inter Cancrorum genera eos numerat. Quocirca Gaza cùm non fciret quid apud Latinos vocaretur Aftacus, vulgi nomen fecutus Gammarum tranftulit, vt notat Rondeletius, quamuis Gammari vocabulum antiquum effe non ignoret, citans hoc Martialis: [b] Li.9.c.31.

Concolor in noftra Gammare lance rubes.

[c] Plinius: Aconitum, inquit, radicem habet modicam, Cammaro fimilem marino, quare quidam Cammaron appellauere. Vbi Francifcus Maffarius Plinium Cammari nomine Aftacum intellexiffe putat. Zographus Squillam, cùm Theophraftus radicem aconiti effe fcribat, tùm fpecie, tùm colore fimilem καρίδι, ideft Squillæ, fic enim legit, non καρύα, C vt Gaza, qui nuci tranftulit: neq; σκαρίδι, vt Marcellus Virgilius, qui tamen rectè marinæ Squillæ conuertit. Diofcorides aconiti genus alterum radices ait habere, ὥσπερ πλεκτάνας καρίδων μελαίνας, id eft, vt cirros Squillarum nigras. Auget hanc eius opinionem Athenæus, qui Squillarum fpecies fic dictas fuiffe veteribus [d] Romanis his verbis tradit. Κάμμαροι, Cammari, Epicharmus in Hebes nuptijs: [c] L.27.c.3. Aconiti radix qualis. [d] Lib.7.

„ *Prætereà bocæ, fmarides, aphyæ, Cammari.*

„ Horum etiam Sophron meminit in mulieribus mimis. Eft autem Squillarum fpecies, &
„ ita à Romanis vocantur. [e] Euftathius in hoc Athenæi loco legit κάμμοροι, fic enim fcribit.
„ Κάμμορος fato fuo, vel morte infœlix, & mifer homo. Significat autem hæc vox aliquan-
„ do etiam Squillas, tefte Athenæo, his verbis. Κάμμοροι καίτι (lege ἔςι) γένος καρίδων ὑπὸ
„ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον. Et fortè (inquit idem Euftathius) vulgus inde corrupto nomine καβούρους dixit. Nos quidem Cammarum antiquorum Aftacorum genus effe, quod alij Squillam fluuiatilem hodie nuncupant, poftea probabimus. Dicuntur Ἄςακοι ex fententia Rondeletij, quafi ἄςακτοι, id eft non deftillantes, fed abundè fluentes: quòd tubercula plurima, tùm alba, tùm purpurea guttarum, fiue lachrimarũ fpecie forcipibus infperfa habeant. Itaq; author Gloffarij non bene καρίδες interpretatur Cammaros. Quidam Aftacum Ariftotelis Elephantum dici putant apud Plinium. Vulgò in Italia dicitur Gammaro, & Cambaro, & peculiariter is, de quo hoc capite in primis agemus, Gãmaro di mare. Venetus hunc Aftafe, corrupto quafi nomine ab Aftaco, nominat. Galli, & Normanni Hormar. Illyrici Larantola, Mompelienfes Langrous. Gillius Maffilienfes, ait, & Leonem & Aftacũ, ex Plinio diuerfos pifces, vno eodemq; nomine Ligombaudos nominant: Idem Aftacum, inquit, Græci & qui accolunt Adriaticum finum etiam hac ætate fic vocant. Eadem his verbis Bellonius. Aftacum Maffilienfes, vn Ligumbault, Genuenfes Lombardo vocant. Quin etiam Græcum vulgus antiquam Aftaci appellationẽ adhuc retinuit. Conftantinopolitani Liczuda, vel Lichuda appellant. Hifpanicè Cammaron dicitur. Germanicè Humer. Polonicè Kakmorski. Hungaricè Rack. Anglicè à Creuyfe of thefea. Nam Lopfter Anglorum Locufta eft, vt fcribit Zographus, non Aftacus: quanquam Eliota diuerfis locis, Aftacum, Locuftam & Leonem interpretatur à Lopfter. Quidam apud Anglos [e] Odyß.α. Etymum.

D

Astacum Crabbe fishe appellari scribunt. Sed hoc nomen nimis generale cùm sit, potiùs B omnibus Crustaceis conuenire censeo. Crabbe enim Crustata omnia apud Belgas, Germanos, Anglos, vt ab earum linguarum peritis accepi, dicuntur, priuatim tamen Cancer.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

LVRA sunt Astacorum genera. Differunt magnitudine & loco. Ab ea alia minora, alia maiora, ab hoc quædam marina dicuntur, quædam fluuiatilia: quæ duo tantùm inuenio. Marinorum autem tria nouimus: maximũ, quod quibusdã Leo est, & Elephantus Plinij: minimũ, & quod mediã inter vtrumq; magnitudinẽ habet, generis sui nomine insignitum, & cuius hanc descriptionem nobis tradidit [a] Aristoteles. Differt Gammarus à Locusta brachijs, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibusdam alijs discriminibus, quanquam non multis. Et paulò pòst: Gammaro, inquit, color, quod ex toto dixerim, nitet: nigrisq; maculis dispersis euariat. Pedes inferiores ad grandes vsq; dispositi octo, tum grandes ipsi longè maiores, extremaq; parte latiores, quàm Locustæ habentur: sed non specie eadem, dexter enim suum extremum latum & oblongum, & tenue habet: sinister crassum & rotundum. Vterque tamen scissus in extremo, perinde vt maxilla tam infrà, quàm suprà dentatus est. Verùm dexter pusillos serratosq; dentes continet omnes: Læuus primos serratos, intimos velut maxillares, scilicet parte inferiore quatuor, & continuos: superiore tres non continuos: vterque tamen partem mouet superiorẽ, ad inferioremq; astringit. Blæsus item vterque situ inferiore, tanquam nati ad capiendũ, premendumque. Duo supra eos grandes habentur: alij hirtiusculi, paulò ab ore inferiores: mox branchię os circumdant, non sine hirsutia frequentes, quas assiduè mouet. Flectit, atque in os adducit duos illos hirtiusculos pedes. Surculi etiam graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur. Dentes huic quoq; duo vt Locustæ, supra quos cornua breuiora, tenuioraque, quàm Locustæ. Quatuor item alia adsunt cornua, specie quidem duobus illis similia, sed tenuiora & breuiora. Super hæc oculi constituti sunt parui, crassiusculi, non vt Locustæ maiusculi. Frons quasi quædam acuta & aspera, supra oculos extat latior, quàm Locustæ. Denique facies acutior & pectus latius quàm Locustæ, totumq; corpus mollius, & carnosius. Pedum autem octo numero pars scissa in extremo bifurcatur: pars desinit indiuisa, quatuor enim bifurces sunt, reliqui quatuor simplices ex toto pertendunt. Quod aũt collum appellant, quinq; partium foris est: & sextum latius, illud situm loco nouissimo habetur, tabellis continuatum quinque, interiora verò in quibus fęminæ prius pariunt, quàm fœtum edant, hirtiuscula quædam quatuor continentur, quibus singulis spinæ singulæ breues, arctæq; eminent ad exteriora. Pectus corpusq; totum læue est, non more Locustarum aculeatum, & asperum; verùm in pedibus magnis aculeos partis exterioris maiores esse manifestum est. Hactenus Philosophus, qui rursus subdit, alterutrum forcipem semper esse grandiorem, nec vnquam parem vtrumque visum fuisse. Hoc & [b] alibi tradidit non sine ratione his verbis: Gammari soli non certum, sed alterutrum æquè, vt sors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fęminæ. Caussa cur forcipem habeant, quòd ex eo genere sint, quòd forcipem habet. Cur alterum grandiorem incertè; quòd non integrum sui generis naturam tenet, sed ita degenerat, vt quod ad aliud destinatum est, eo non eodem, sed ad gressum vtatur. Astacum sanè non nouit Cardanus dum eum sine cauda depingit, cancrum constituens, cùm quid Cancer sit ignorasse videatur. Nam, vt contra eum dicebat Scaliger, si Gammarum hoc est Astacũ vocat eum qui cauda caret, Cancrum dicet illud quod habet caudã. Cæterùm ad reliqua quæ suprà ex Aristotele attulimus, examinanda pergamus. Descriptionem hanc Astaci nobis exhibuit Bellonius, parum ab Aristotelis diuersam; Astacus à Carabo non magnitudine tantùm (est enim ille grandior) sed & ipso etiam colore differt. Carabus enim tantummodò rubet, Astacus ex rubro fuluoq; liuescit. Carabus blæsos atq; acuminatos anteriores pedes habet, Vrsæ marinæ modo, Astacus extentos & forcipibus dentatos, partemque mouentes superiorem astringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos Astacus gemina habet, sed paulò quàm Carabus minora: quibus eodem modo iter prætendit, intus concaua, sub quibus alia quoque eodem numero minora latent ac tenuiora:

super

Marginal notes: [a] Hist. 4. c. 2. — Astaci cõmunis descriptio. — Color. — Pedes. — Dentes. — Oculi. — Frons. — Vt à Locusta differat. — Collum. — Pectus. — Forcipes — [b] De par. 4 cap. 8. — Cardani error. — Descriptio ex Bellon.

F G H

ſuper quæ oculi conſtituti ſunt craſciuſculi, non autem, vt Carabi maiuſculi. Læuem habent coſtam ſine aculeis, prꝫterquam anteriore parte, quo loco roſtratam oſtendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Aſtaci inter ſe arietum more, cornua attollentes. Pedes vtrinque quatuor habẽt, quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Tabellas in cauda quinque videas. In collo autem deinceps hoc eſt vſque ad caudam pinnulas paulò magis hirſutas, quibus in natando commode vtuntur. Hactenus Bellonius: cuius ſanè deſcriptioni non conuenit eius icon; vt non ſine ratione ipſum Rondeletius carpſerit. Nam in Aſtaco quẽ depinxit, quaterni pedes biſulſi nõn ſunt, imò nulli, ſed oẽs articulis tantũ intercepti, & in vngues ſiue πλῆκτρα deſinentes. Et cùm Elephantum Plinij Aſtacum adultum exiſtimet, vnam ſcribẽs eandemq; vtriuſque deſcriptionem eſſe, ſibi apertiſſimè contradicit, dum inquit: Pedes vtrinque quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Deinde duo brachia in eiuſdem Aſtaci delineatione binis articulis, ſinguliſq; forficulis denticulata nuſquam comparent, ſed illa ſunt reliquis quaternis craſſiora duntaxat, in ſingulos vngues, ſiue πλῆκτρα deſinunt, quæ altera parte vel ſerrata, vel hirſuta ſpectantur. Quare quod pro Aſtaco propoſuit, neque Locuſtæ neque Aſtaci formam aptè refert, ſed potius commentitia res eſt. Nos verò cùm videamus apud nullum authorem hactenus extitiſſe veram & accuratè depictam Aſtaci figuram, hanc quàm exactiſſimè depictam damus. Hic & colore & forma optimè cum Philoſophi ſuprà allata deſcriptione cõgruit. Nam thoracis pars ſuperior, quam dorſum lubet appellare, itemque colli partes ſuperiores, vnà cum caudꝫ lamellis quinque, exterius nigris & liuidis maculis diſtinguntur. In ſumma Aſtacum hunc pro vero agnoſcimus. Sed ne cuipiam hoc dubium moueat, propterea quòd collum eius ſex partibus diſtinctũ depinximus, cùm tantùm quinque habere Ariſtoteles cogat credere, omneſque quotquot hactenus de Cruſtaceis ſcripſerunt doctiſſimi viri quinque etiam partibus collum delinearint; dicimus partem primam thoraci proximam, quandoque multò minorem cerni, quàm in hoc Aſtaco noſtro, ita vt proculdubio credendum ſit Ariſtotelem hanc partem non annumeraſſe colli partibus, ſed thoracis. Huic ſubiunxi duos alios Aſtacos mediæ magnitudinis, ſed prædicto minores; quorum prior corpore magis eſt vario, antennæ enim quæ ſatis ſunt longæ, rubent, item brachia, non tamen vbique, ſed hinc & inde, ac medius

C præcipuè brachiorum articulus, thorax ſupina parte ferrugineus eſt, collum partim dilutè rubet, partim cinereo eſt colore, quali ſunt etiam pedes, brachia in omnibus articulis aſpera tubercula per longitudinem ex ordine poſita habent, forcipumq; alter dentatus vtraque parte tùm ſuperiore tùm inferiore, alter his dentibus priuatus cuius pars inferna & ſuperna quamuis longior, tamen recta magis & æqualis. Poſterior Aſtacus ſupina parte nigricat, prona luteſcit, lateribus nigris maculis variegatis, cornua & appendices quæ ori proſtant, mineaceo colore ſplendent, chelæ maiores in hoc longioreſque, quàm in priore, & paucioribus tuberculis, denticulatæ intus exiguis tuberculis. Poſtremò addidi Chelam Aſtaci marini ex Zoographo, paulò breuiorem quàm depingitur, faciem hominis ridiculam repræſentantem. Nam chelæ pars minor maximum & aquilinum naſum refert: & quæ in vtriuſque partis confinio eminent verrucꝫ, oculos, ſi ſupercilia addantur. Superiorem partem, quatenus ſeu cornicula quatuor ſupra naſum & frontem eminent, cæruleo alioue colore ſi pictor inducat, ad repræſentationem pilei auriti, & ad latera deſcendentis ita tamen, vt lateant aures: retro & circa tẽpora pili promineãt nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roſeo fuco niteat. Linguæ inſtar partis chelæ maio-

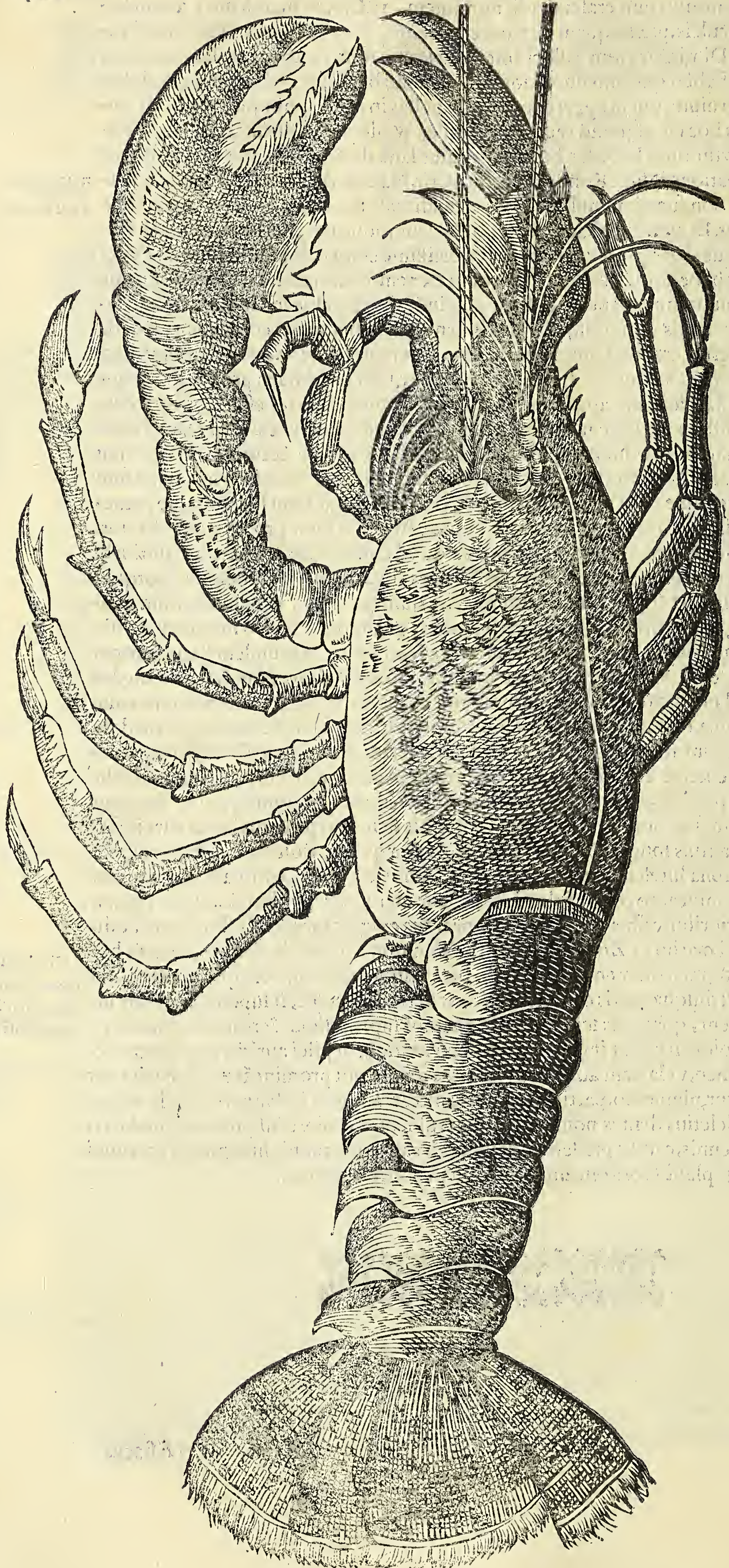
D ris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint rubicundo colore inſigniẽda. Quod ſi criſtam quoque è pennis, caudæ præſertim gallinacei, capi aut pauonis nutantem, foramini ſummo indideris, planè Gorgoneam & terribilem habebis faciem.

Bellonij icõ reprobatur

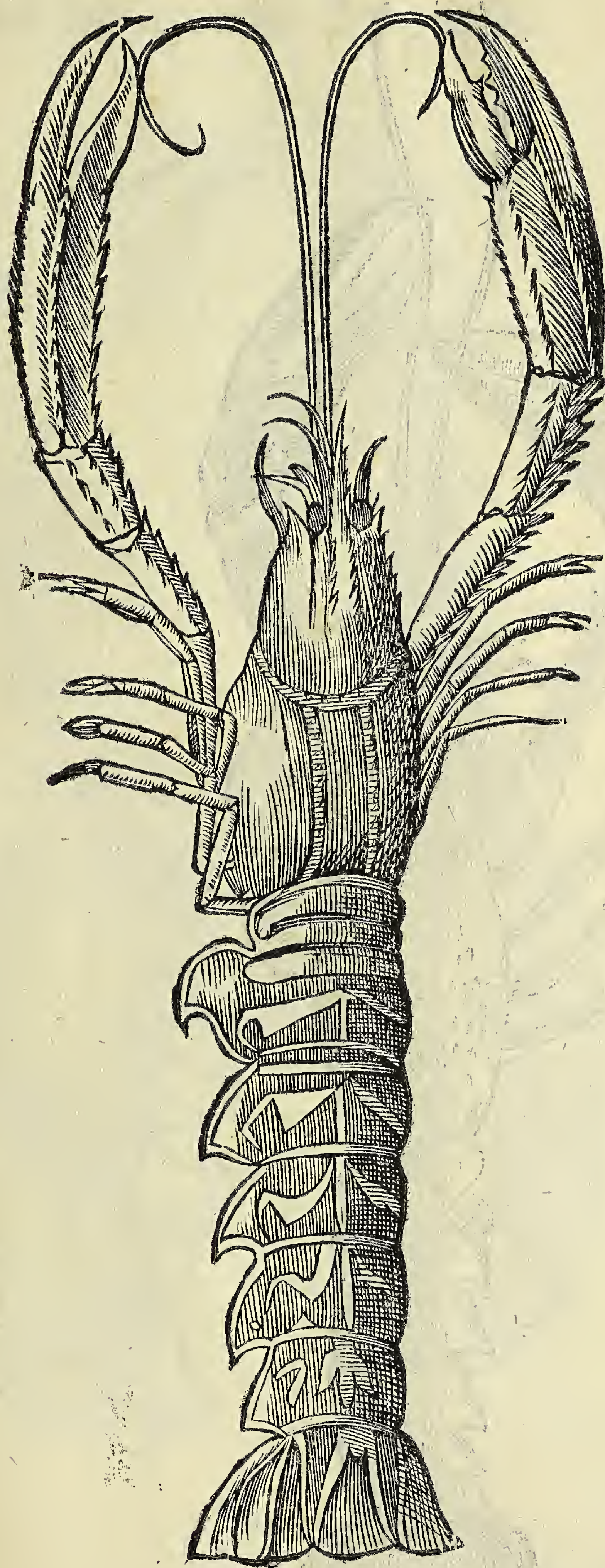
Chæla faciem hominis ridiculã repreſentãs

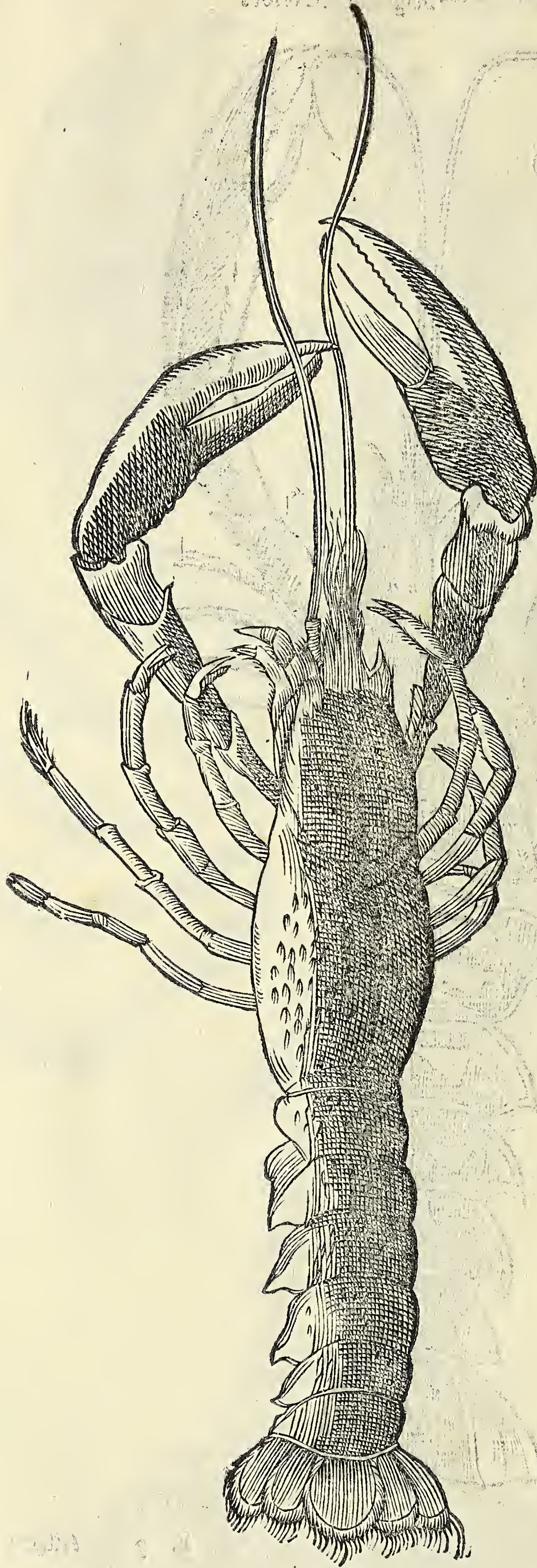

Astacus verus.

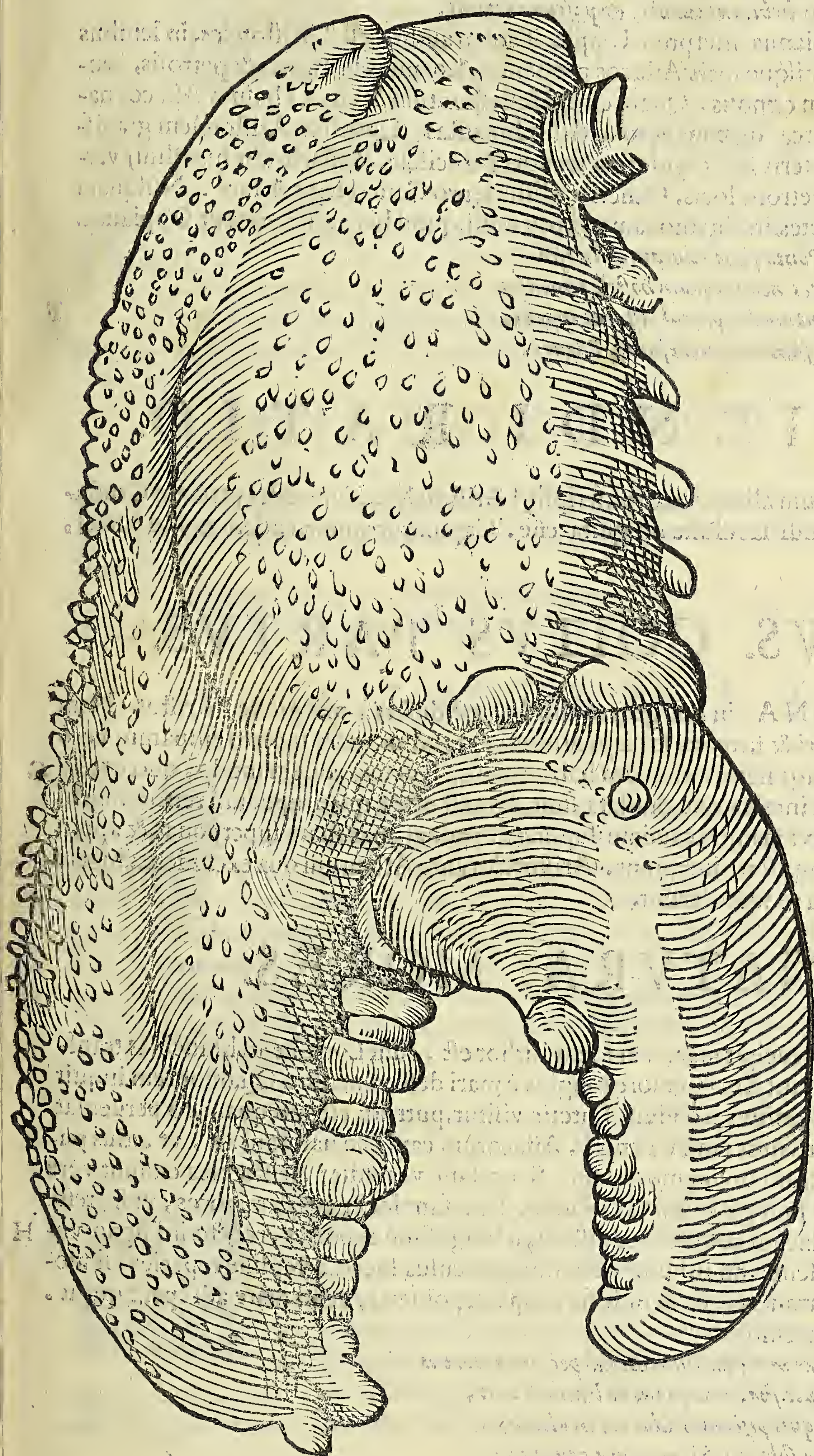

Aſtacus mediæ magnitudinis prior.

Chela Astaci marini ex Zoographo.

LOCVS.

E

LOCVS.

CARABVS insidias faciens atq; Aſtacus acer
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

[a] 1. Halieu. [b] H.5.c.17.

[a] Oppianus interprete Lippio. Tamen author eſt [b] Ariſtoteles, in leuibus terreniſque locis Aſtacos prouenire, Locuſtas in aſperis & petroſis, neutros in cænoſis. Quare circa Helleſpontum & circa Thaſum Aſtacos naſci; circa Sigæum verò & Atho Locuſtas. Quocirca Ariſtotelem grauiſſimum authorem & cęteris fide digniorem ſecutus Franciſcus Maſſarius, in his Plinij verbis, Locuſtæ degunt petroſis locis, Cancri mollibus; pro Cancri legit Aſtaci. Nuſquam non in Oceano frequẽtes: in Euxino tamen põto nulli, quod his verſib. cecinit Oppianus.

Noxia non Ponto ſæua educantur in iſto
Et parui piſces nequidquam hoſtile timentes
Securi degunt vndis, procul Aſtacus ingens,
Polypodes deſunt magni, deſuntq́; Paguri.

F

CAPIENDI RATIO.

[a] Hiſ.4.c.8. EOS odore eſcarum allectatos capi, ſcripſit [a] Ariſtoteles, cùm vellet probare Cruſtata omnia odorandi facultate inſignita eſſe. Capiuntur autem eodem modo Aſtaci, quo Carabi.

SEXVS. COITVS PARTVS.

[a] H.4.c.2.

ÆMINA in hoc genere nihil planè differt à mare teſte [a] Ariſtot. Nam & mari & fæminæ forceps alteruter grandior more incerto eſt: parem verò vtrumq; neuter vnquam habere viſus. Coeunt eodem modo, quo cætera cruſta intecta, quę caudata ſunt, hoc eſt more quadrupedum retromingentium, vt fæmina caudam ſupinam exponat, mas ſuam ſuperponat, & applicet. A bruma iam oua ferre incipiunt. Ariſtoteles ante Arcturum oua excludere: abigere iam cocta, & abſoluta reddere ſcribit. G

NATVRA. MORES.

RE excipit mare, vt idem author eſt, cùm Locuſtæ ad branchias tranſmittant. Sine humore longiùs è mari deferri nequit. Quamobrem inquit Bellonius rarò viuus Lutetię viſitur, putriſq; eſt antequam eò perueniat Cardanus tamen contrà, Aſtacorum eam eſſe naturam ait, vt citius putreſcant quàm moriantur. Senectam vt tradit [a] Ariſtoteles exuunt vêre aut poſt partum, vt Locuſtæ. Tam ſunt loci patrij amatores, vt ſi, teſte [b] Aeliano, quem Aſtacum compręhendiſti, cum longiſſimè exportes, relicto ibi ſigno vnde ipſum cepiſti, eodem eum ipſum, vnde compræhenſus fuerit, arrepſiſſe reperies: ſi modò ita ex mari exportaueris, & deinde ſic propè depoſueris, vt ad mare adrepere queat. Quæ [c] Opianus ſic cecinit: H

[a] H.8.c.17. [b] De anim. 8.cap.22. [c] Halicut.2.

Aſtacus im menſum thalami ſub pectore amorem
Condit ſponte ſua, nunquam de limine cedit,
Inuitum ſi quis piſcem traducat in altum,
In propriam ſubito geſtit remeare cauernam.
Et cupit & quærit illo ſaltare profundo,
Ex quo piſcator cymba linoq́; fugauit,
Non alios ponti non vult habitare receſſus,
Non altam quærit patriam, ſed ſæpè penates
Demiſſos repetit, conſuetaq; ſaxa reuiſit.

Sic dulcem

A *Sic dulcem patriam gentes cupiere natantum,*
Et pontum & natale ſolum, quod ſtillat amorem
Illis, & pectus ſpargit dulcedine blanda.
Mortali generi patria quid dulcius extat?
Quid grauius miſero, ſi longis finibus errans
Sit procul à patria vitam tolerare coactus?
Exilium durumq́; iugum perferre neceſſe eſt,
Externas inter gentes ignotaq́; rura.

ANTIPATHIA.

ASTACVS Polypum extimeſcit, vt ait [a] Aelianus, proculdubio ex [b] Oppiano qui ſic canit: [a] *6. de animal. c. 22.* [b] *Halieut. 2.*

Polypus inſidijs & duris Aſtacus armis
Et murana ferox alterno marte domantur.

B Sunt eadem de Locuſta dicta ſuperiori capite ex eiſdem authoribus.

HIEROGLYPHICA.

POTEST per Aſtacum non ineptè deſignari amator patriæ, quamuis enim hic in peregrinis ſit quandoque ſedibus, proculque à patrio fumo, tamen veluti Vlyſſes apud Homerum: Amator patriæ.

Poſt varios caſus poſt tot diſcrimina rerum

tandem in patrium reuertitur ſolum.

NVMISMATA.

C IN Tarentinorum nummi cuiuſdam æneі altera parte Neptunus Nereo inſidet, dextera manu tridentem, ſiniſtra ſcutum tenens, infra autem Nereum Carabus, aut potiùs Aſtacus cernitur, ſuprà Nerei caput, & ante Neptuni pectus literæ Ν Ε inſcriptæ, à tergore Neptuni ΤΑΡΑΣ, altera verò parte Tarantem Neptuni filium videre licet equo inſidentem, infra cuius pedes duæ conſpiciuntur literæ, nimirum Σ Α. Quibus omnibus ſignificare voluerunt, Neptunum ab eis pro deo tutelari coli, qui non modò belluis illis marinis dominatur, ſed etiam omnibus qui in ipſo mari continētur, piſcibus vilioribus, Cruſtatiſq; etiam, Tarantem autem Neptuni filium ab altera parte excudi curarunt, quòd ipſe nomen vrbi, ac fluuio impoſuerit.

TEMPERAMENTVM.

D NON defuere, inquit [a] Iulius Alexandrinus qui calido temperamento ſtatuere Aſtacos, coloris argumento, quem ex coctura rubrum contrahunt. At qui in cruſta tātùm id, frigida quippè, ſed cum terreſtris alicuius parte, operati caloris qualitatem accipiens deterſione multa, rubri id coloris aſpectu manifeſtatur; vt in iride, vt in ſanguine, vt hîc in Aſtacis, Cruſtaceiſq; omnibus, vt in alijs omnibus, vnde deterſus appareat in cruſtaceo tegumento calor cum rubore. At candor in carne ſuus atq; integer maneat. Hactenus ille. Frigidos verò, & humidos eſſe temperamento teſtatur Simeon Sethi. [a] *De ſalub. 15. c. 8.*

VSVS

E

VSVS IN CIBIS.

STACI omnes marini, tàm maiores quàm minores carne prædura sunt prędi ti, vt Crustata omnia. Quocirca difficulter in ventriculo concoquuntur, tardeq; descendunt, ac ventrem reprimunt: At ritè confecti & præparati non imbecilliter alunt. Simeon Sethi vix etiam concoqui posse ait pręsertim magnos: paruos enim faciliùs cōfici celeriusq; descendere: caudas eorum (hoc est crura) difficiliùs etiam concoqui, crassiorisq; esse succi: idcircò condimentis calidis emendari, & ab eorum esu vinum vetus & rubellum potari. Interest etiam vbi capiantur in Methymna enim optimi perhibentur. Nam Phyllius siue Phrynicus, siue Aristophanes apud Athenæum in Vrbibus hæc dicit:

Polypodium, Sepiolam, Carabum, Astacum, Ostrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Musculos, Pinnas, Pectines ex Methymna.
Diligete.

Qui autem magnos amat, ex Alexādria portari curet, si propè eam degat. Sunt, inquit Cardanus, Astaci insipidiores, & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeò vt in Scotia cùm ederem nullius pretij mihi viderentur. Fortè Cardanus non benè coctis, nec benè conditis vescebatur. Nam Matron Parodus apud Athenæum Astacum inter cæteros pisces lautiores, in Attico quodam conuiuio appositos ait. Mnesitheus assos elixis prætulit, & ideò clibano incoqui voluit. Non parum salsi habent succi, & minus tamen quàm testata. Fiunt etiam hysitia ex Astacis. Eximuntur enim apud [a] Apitium de sua testa, & in mortario conteruntur cùm pipere, & liquamine optimo pulpæ, inde hysitia plassantur & formantur.

F

[a] Lib. 2. c. 1.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

YMPANICIS Astacum raro, & solius voluptatis gratia offerre iubet Trallianus. Podagricis quoq; prohibebitur, præsertim si ex pituitoso humore ortum ducat. Nam talem humorem ab Astacis generari idem Trallianus author est. In Cardialgia autem conuenire ait, quia non facilè corrumpatur, & acribus mordacibusq; humoribus resistat. Aëtius in curatione colici affectus ex pituitoso humore, Squillas & Cācros interdicit, Astaco autem pro voluptate frui permittit. Plinius medicus de dysentericorum cibo tractans, ac de calore nimio, Ostracoderma, & Astagines optimi cibi esse tradit. Putat Bellonius per Astagines eum Astacos intellexisse. Ex eorum chelis nautæ salina sua conficiunt, in quibus sal in piscatione reponunt. Apud Belgas talis chelarum vsus est. Aedes cùm tam amplæ sunt, vt habitantes canthari, aut annuli ferrei, aut mallei pulsum vix exaudiant, itaque tintinnabula in his locis procul ab ostio sitis tabulato aut muri eminentiori loco affigunt cum loro annexo, aut filo ferreo crassiusculo, per domus penetralia si quæ sint obuia deducto ad osteum vsque, quo pertuso filo chelam Astaci, loco manubrij annectunt, quod apprehendit manu, cùm quispiam pulsare tintinnabulum cupit.

Ad Cardialgiam.

G

DE LEONE, SEV ELEPHANTO. Cap. IV.

H

ÆQVIVOCA.

EONIS vocabulum pro rege apud Græcos accipi non reperi vnquam, miror q; quod scribit Isidorus: Leo Græcè rex interpretatur Latinè, eò quòd sit princeps omnium bestiarum. Est autem Leo animal quadrupes, omnium animantium ferocissimum & generosissimum, vno excepto homine, præcipuè cùm colla armosq; vestiunt iubæ, quod ætate accidit. Est etiam nomen sideris cœlestis apud Latinos & Græcos, ex numero duodecim Zodiaci signorum. Serpens etiam quidam sic vocatur, alio nomine κεγχρίνης dictus Nicandro.

Rex Leo dictus.
Leo animal quadrupes quale.
Serpēs Leo.

A [a] Nicandro. Λέων dicta fuit Elephantiaſis etiam apud Areteum; At λέων κρηνοφύλαξ, Leo fontis cuſtos, dicta fuit Athenis ærea Leonis effigies ſuper fonte eo, ex quo aqua efferebatur, ἐν ταῖς πρὸς ὕδωρ δίκαις teſte Polluce, cui etiam λέων dicta fuit tremendæ ſaltationis ſpecies, ab Athenæo tamen inter ridiculas ſaltationes recenſetur. Denique λέων eſt nomen viri proprium, vt Latinis Leo. Similiter Elephantus quadrupes eſt omnium ferè animalium maximum, Europæ incognitum, duobus celebre dentibus, ex quibus opera fiunt eburnea. Significat ἐλέφας poculi genus apud Athenæum, item morbum apud medicos illum qui Latinis lepra dicitur.

[a] *In Theriaca.*

Elephanti æquiuoca.

SYNONYMA.

PLERÆQVE nationes, vt inquit Gillius, etiamnunc Leonem nominantes Aſtacum, arbitrantur Leonem eſſe Aſtacum. Maſſilienſes enim & Leonem & Aſtacum Ligombaudos nominant, & Itali quandoque vtroſq; B Leones, quamuis etiam ſint qui diſtinguant, maiorem Aſtacum hoc nomine appellantes. Plinius etiam ſeparatim de Aſtaco & de Leone tractat: & Athenæus vtrumque diſtinguit, cùm inquit Aſtaco Leonem maiorem eſſe. Belgæ Leonẽ marinum appellant Ondocht. Neapolitani, inquit Gilius, genus quoddam Cruſtatorum etiamnunc Elephantum vulgò nominant: ſed hunc ne, an alium appellent, iudicare non poſſum, cùm piſcem non viderim, hæc ille. Platina à vulgaribus ideo Leonem dictum ſuſpicatur, quòd Leonis terreſtris animalis colorem ſimilitudinemq; quandã habeat: quam cùm ego nullam in eo offendam, ita ob magnitudinem appellari putem.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

ELEPHANTVM Plinij eundem facit [a] Bellonius cum Leone, nec ab C Aſtaco grandi diſtinguit, vt ex eius hiſce verbis apertiſſimè declaratur. Plinius, inquit, Elephantum marinum ſic depinxit, vt eius delineatio Aſtaco planè conueniat. Inter marina, inquit, ſunt Elephanti Locuſtarũ generis, nigri, pedibus biſulcis. Ego verò pro pedibus biſulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinq; ſubſequuntur. Addit præterea brachia duo binis articulis, ſingulíſq; forficulis dẽticulata, quæ in Aſtacis cernimus. Nam ſingula grandia Aſtaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus biſulcis armata ſunt. Quamobrem adultum Aſtacum à Latinis Elephantum etiam dictum fuiſſe crediderim, nam Aſtaci quanto maiores exeunt, eò nigriores euadunt. Quod autem ad Leonis appellationem attinet, conijciendum eſt Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam & Aelianus eam deſcriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto. Oppianus.

[a] *Li. 2. aquatil. cap. 3.*

Leo Plinij & Elephantus idem.

Τῶν ἤτοι κρυόεντι λέον, βλοσυρῆτε ζύγαινα,

Quod ſic Lippius vertit.

Magno horrore Leo, poſt hos horrenda Zygena.

D [b] Aelianus Leonem marinum Locuſtæ ſimilitudinis eſſe ſcribit, ſed corpore magis tenui ac gracili: brachiaque habere tum maxima, tum Cancris ſimilia: & cœruleo colore eſſe, ſubnigriſq; diſtingui maculis. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui noſtras Eſcreuiſſas Leones eſſe putant; hæc Bellonius. Sed cùm verba Aeliani integra non adducat de Leone, imò quædam etiam omittat „ quæ ſcitu fore digna iudicaui, ea hîc ſubiungam: Marinum Leonem inquit, Locuſtæ ſimilem eſſe ſcio, præterquam quòd tenuior & gracilior apparet, & ex aliqua cruſtarum ſuarum parte cœruleus (cęruleo colore eſt & ſubnigris maculis diſtinguitur, Gillius.) Ignauus „ eſt, (νωθὴς) Forcipes illius maximæ, Cancrorum forcipibus figura ſimiles ſunt. A piſcatoribus benè peritis, membranas quaſdam habere dicitur appẽſas ex teſtis & colligatas, ſub „ quas ſubiectæ ſint molles carunculæ & tenerę, quæ Leonis adeps appellentur. Hactenus Aelianus. Iouius quoque Leonem Plinij ab Aſtaco non ſeparauit. Rondeletius verò quidem Aeliani Leonem & Plinij Elephantum non diſtinguit: ſed Plinij Leonem & Elephantum

[b] *Lib. de animal. 14. cap. 9.*

Athenæus correctus. phantum diuerſos eſſe liquidò oſtendit, his verbis: Atheneus obiter tantùm ex Diphilo E
Leonem inter Malacoderma recenſuit, quo in loco pro μαλακοδέρμων perperam legitur ὀςρακοδέρμων, vt ex contextu apparet: Τῶν δὲ μαλακοδέρμων καρὶς, Αςακὸς, Κάραβος, Καρκίνος, Λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσιν. μείζων δ' ἐςὶν ὁ Λέων τοῦ Αςακοῦ. Ariſtoteles nullam omninò mentionem fecit. [c] Plinius nominauit tantùm. Cancrorum genera, Carabi, Aſtaci, Mææ, Paguri, Heracleotici, Leones. Libro 32. cap. 11. notam addit, qua à ſimilibus ſecerni poſſit: Leones, inquit quorum brachia Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Ex quibus verbis quiſnam ſit verus Leo, poſt longam diligentemque omni generis Cruſtatorum inueſtigationem certò me cognouiſſe exiſtimo, qui cum minimè cõtemnendus, imò ſpectatu digniſſimus eſſe videatur, paulò fuſiùs qualis ſit exponam. Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis Leo, à colore flauo, vt arbitror, quò coloratus eſt dum viuit, & è mari captus educitur, & quòd hirſutus ſit. Aſtaco corporis ſpecie affinis eſt, ſed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiuſculos, quorum ſciſſura maior quàm in vllo alio Cruſtatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in Elephantis ſunt loco brachia villis veſtiuntur & aculeata ſunt. Pedes tres qui proximè brachia ſequuntur, longiores ſunt, aculeati, in calcaria terminati: vltimus exiguus, breuis & tenuis, neque aculeis neque pilis munitus. Præterea ab Aſtaco dorſi aculeis differt, quibus cum Locuſta cõuenit. Vtrinque cornua duo longiſſima tenuiſſimaq; habet, item alia in fronte breuia, inter quæ vnum in fronte eminet acutum, neutra parte ſerratum: hæc ſunt oculorum propugnacula, qui cornei ſunt & prominent. Corpus totum vndulatum eſt, inſtar panni ex hircorum camelorumque pilis contexti, camelotum vulgò appellamus. Cauda perinde ac in Aſtacis in pinnas quinque deſinit, ſed lineis magis diſtincta. Captus Leo circa Lerinum inſulam (quę nũc inſula D. Honorati dicitur) nõ procul ab Antipoli, ad me miſſus eſt. Hęc qui cum Plinij verbis conferet, ex brachijs Cancris ſimilibus, Locuſtæ corpore, Leonem eſſe, quem depinximus, facilè iudicabit. Ex Cancris enim permulti brachia pro corporis magnitudine longa habent, hirſuta, forcipata: corporis Locuſtæ figura longa eſt, cauda ex tabellis conſtat, dorſum aculeatum, quæ in Leone noſtro expreſſa ſpectantur. Non minus abſurdè de Leone, quàm de Aſtaco loquitur author libri de Aquatilibus. Nam quemadmodum Aſtacum adultum, à Latinis Elephantum dictum fuiſſe credit: ita Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam Aelianus, inquit, eam deſcriptionem tribuit Leoni, quàm Plinius Elephanto. Eſto G idem ſit Leo Aeliani, & Elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem eſſe Plinij Elephantum & Leonem? Sic enim ille concludit. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem quem Elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo apertè diſtinxiſſe? Nam cùm Plinius de Elephantis dixiſſet, paulò pòſt Leones ſubiunxit, & notam diuerſam addit: quorum brachia, inquit, Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Alius eſt igitur Plinij Elephantus, alius Leo quem hoc capite expreſſimus. Hæc omnia Rondeletius, ex quibus vt dixi apparet, eum conſentire cum Bellonio, quod idem ſit Aeliani Leo, & Plinij Elephantus: ſed alium eſſe Plinij Leonem, ab eius Elephanto manifeſtè declarat. Quid in tanta controuerſia ſenſerit Cæſar [d] Scaliger, nobis non aperuit eo in loco vbi Cardanum docet, quot ſint Cruſtatorum genera, & quænam: ſed alio in libro ſuo nobis ſuam ſe declaraturum ſententiam eſt pollicitus. Prædicto tamen loco fatetur, ſe vidiſſe Aſtacũ, cuius brachium pucrilis brachij magnitudinem æquaret. Ergo non magnitudine Aſtacum à Leone aut Elephanto diſtinxit, quemadmodum Diphilus apud Athenæum, qui Leonem Aſtaco maiorem eſſe ſcripſit, ſed aut forma, aut nullo diſcrimine per Aſtacum & Leonem idem intelligens. Eſt apud me Aſtacorum genus inſigni conſpicuum magnitudine, quæ H à vulgari differt Aſtaco, & nonnihil corporis figura; planè à Rõdeletij Leone, ſi eius iconi, quàm noſtrę appoſuimus, fides aliqua ſit habẽda, magis diuerſum, quàm ipſe Aſtacus, cuius imaginem ſuperiùs ſpectandam propoſui. Is igitur Brunduſij captus, ad me miſſus eſt ab Archiepiſcopo Brunduſino. Leonem vulgus adhuc ibidem vocat, eſt autem magnitudine tredecim palmorum: brachij dextri ea magnitudine, qua ſe conſpexiſſe refert Iulius Scaliger, ſiniſtrum autem multò tenuius. Quod miror Rondeletium in ſua icone non expreſſiſſe; niſi eius Leo hoc in ſe habeat proprij, vt eadem ſit vtriuſque brachij granditas, quod tamen in animum inducere nequeo, cùm ſit ex Aſtacorum genere, qui alterutro brachio ſemper differunt. Erant etiam noſtri Leonis huius chelæ tuberculis interius ab vtraque parte, tanquam dentibus munitæ, quæ in Rondeletij Leone deſunt. De colore eius nil certi habeo quod dicam; quandoquidem cruſta eius tantùm exempta carne ad me miſſa fuit, quę iucundè rubebat, vndè conijcio, coctã antea fuiſſe. Plinium, vbi Ele-

[c] Lib. 9. cap. 31.

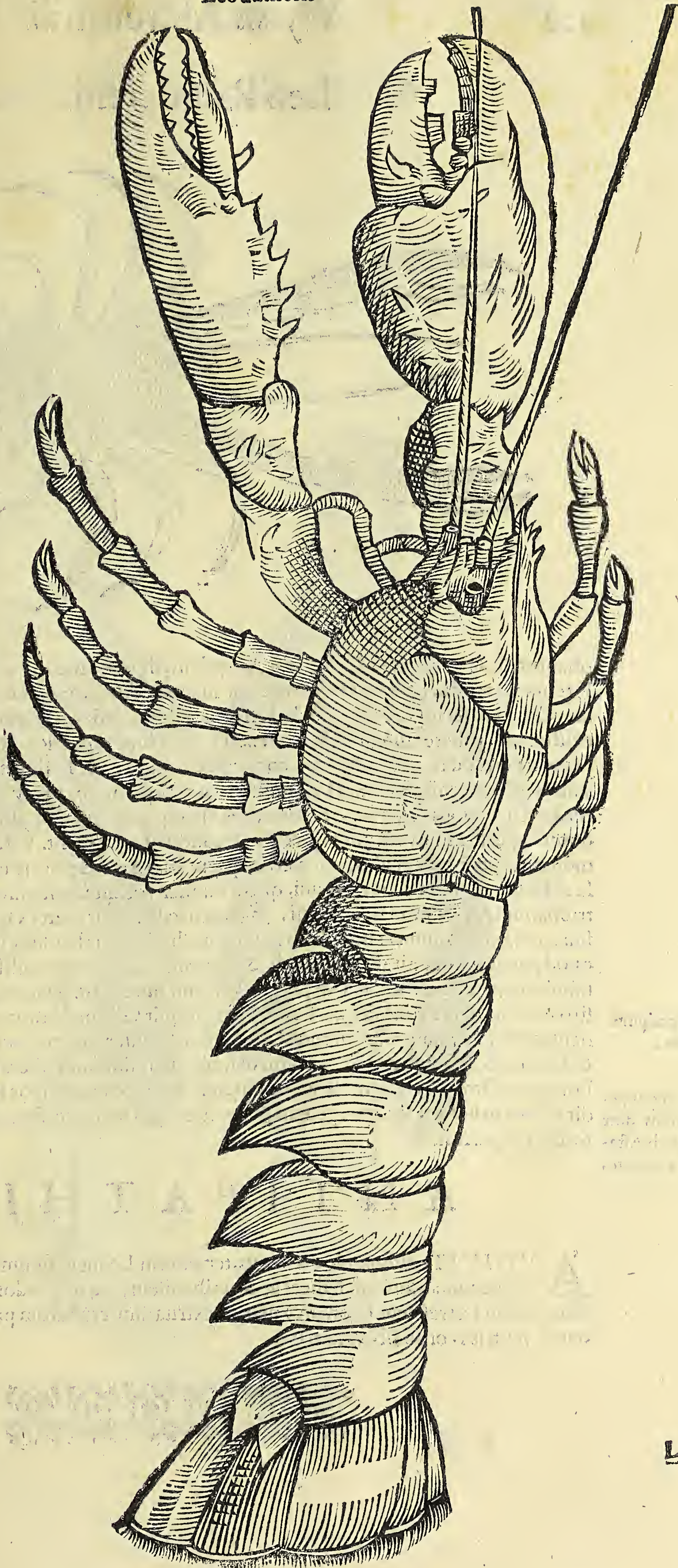
Leonis Rõdeletij deſcriptio.

Cauda.

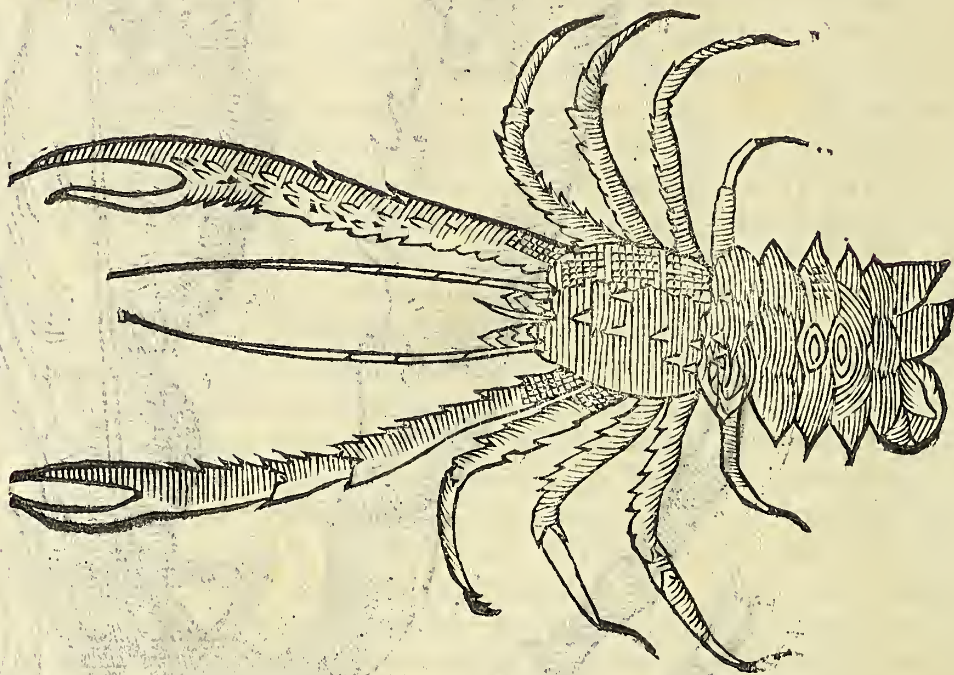
Contra Bellonium Rõdeletius.

[d] Exer. 245.

phantum

Leo Rondeletij.

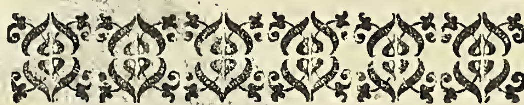
phantum ſuum nigrum eſſe declarat, aliqui intelligere putant per nigrum violaceum colorem exſaturatũ. (Nam κυανὸς Græcè de nigro, vt de Aethyope, & cæruleo, vt de mari dicitur,) ſic violas nigras Virgilio dici. Iidem Aſtacos inde purpurei & violacei coloris eſſe exiſtimant, rubere autem cùm ſunt cocti. Non ſupprimendos duxi duos alios Aſtacos, propterea quòd ſint Rondeletij Leoni valdè congeneres. Pedibus enim ac brachijs differunt, itemq; cornibus. Nam hæc multo ſunt vtriq; longiora, ita vt vltra chelas protendantur: brachia quoq; & pedes craſsiores, tres vtrinq; pari ferè magnitudine, quippè poſterior dimidia parte minor eſt, quem pictor in ſecundo non expreſſit. Vtriuſq; etiam brachia admodum aſpera, imò aculeata præſertim parte interna, ſed prioris maximè hirſuta & piloſa. His adiungo Aſtacum marinũ, quem Humer vocant Germani, ex deſcriptione ſeptentrionalium regionum Olai Magni. Ingentem eſſe ſcribit, inter Orchades & Hebrides inſulas, & tàm validum, vt hominem natantem chelis apprehenſum ſuffocet. Sed non probo quod pedes omnes biſulcos pinxerit, & caudam tabellis tàm multis conſtruxerit. In eadẽ tabula idem Olaus Magnus depingit Aſtacum duodecim pedum, qui deuoratur à monſtro marino, vt hîc conſpicitur. Forcipibus, inquit Gillius, firmiter Aſtaci & Leones retinent, quidquid comprehenderunt. Cùm enim Maſſiliæ multas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Aſtacos cepiſſent, nauiculamq; vbi huiuſmodi piſces captiui tenebantur, in litus expulſam reliquiſſent, & vulpes in eam ipſam ad exedendos Boopes inuaſiſſet, accidit vt hæc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, mane à piſcatoribus capta fuit.

Forcipum vis.

Vulpes pedibus detẽta ab Aſtaco capitur.

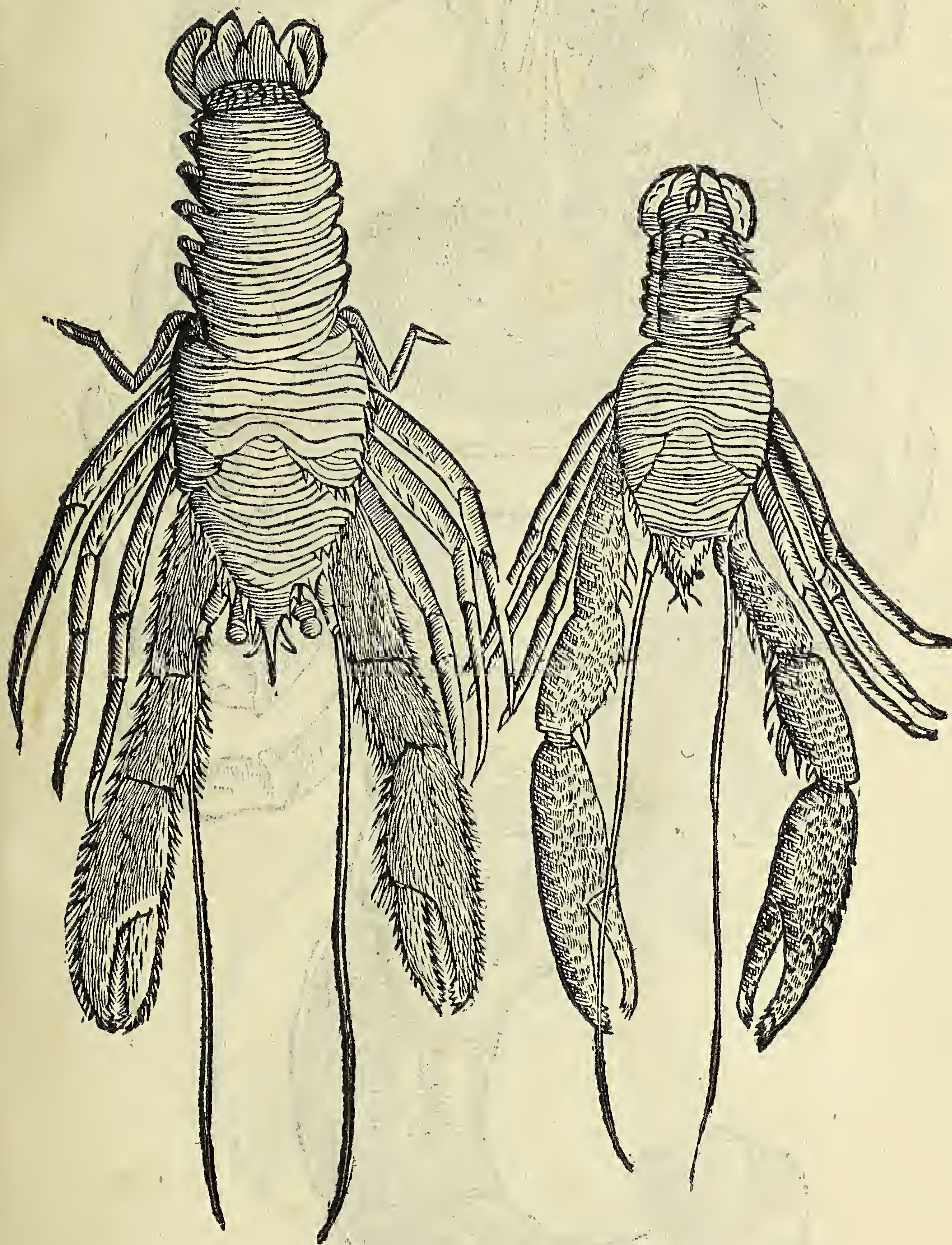
ANTIPATHIA.

AVDIVIT aliquando Aelianus, terreſtrem Leonem ſummè timere marini Leonis aſpectum, abſurdum ſcilicet ac formidabilem; ſed neq; odorem eius ferre: itemq; illum ipſum (terreſtrem Leonem) marini extritarum cruſtarum puluerem in aqua bibentem, à ventris morbo liberatum iri.

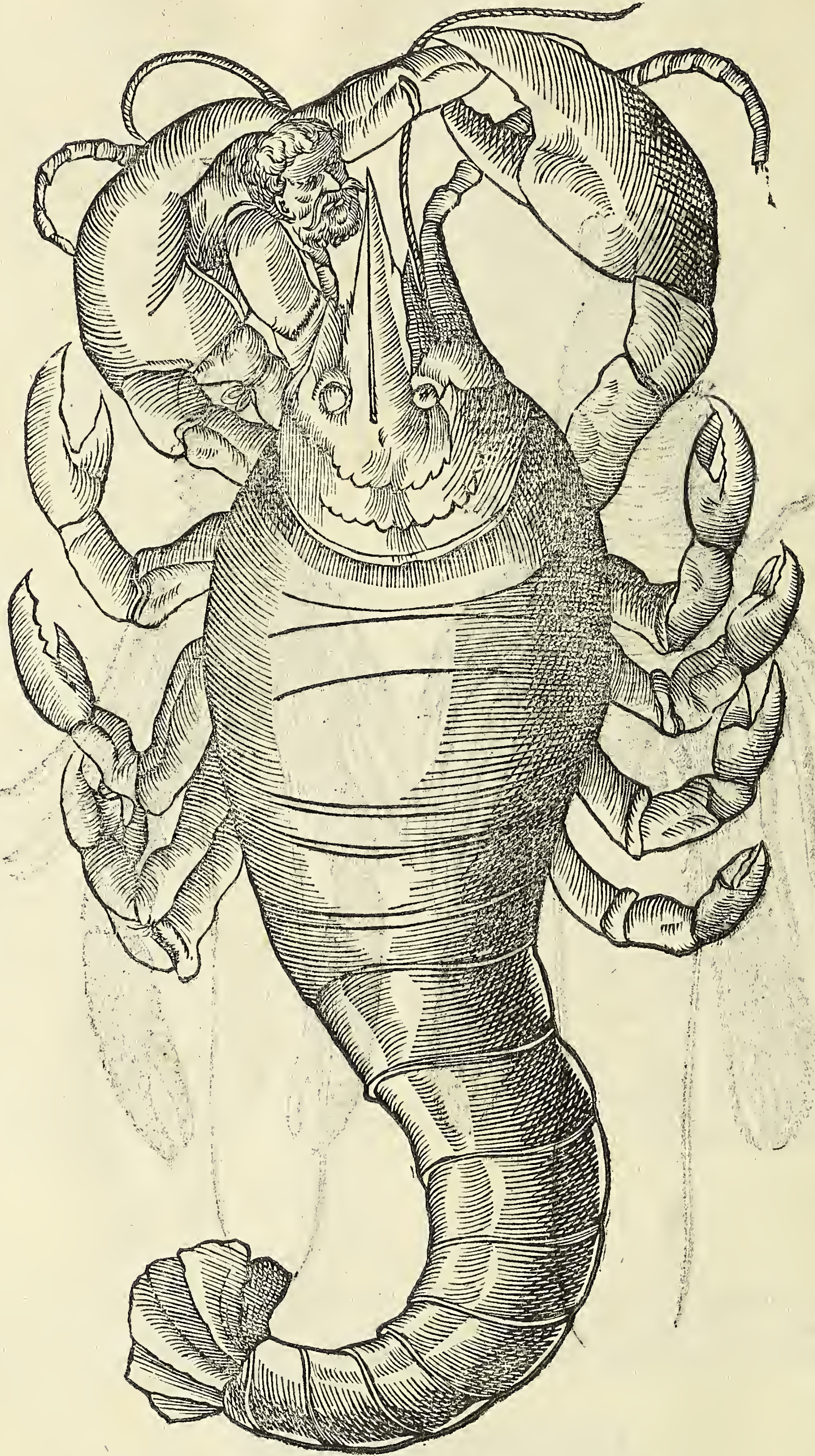

VSVS

Aſtacus ſimilis pediculo marino.

Aſtacus marinus, qui hominem apprehenſum ſuffocat.

VSVS IN CIBO, ET ALIIS.

REFERVNT Leonem marinum à Belgis appellari Ondocht, propterea quòd à menſis amoueatur, nihilq; in cibo valeat. Apud nos tamen lautis apponitur cõuiuijs: In furno enim admodum calido, ſine aqua, liquamine vel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum, vt ſcribit Platina, carbonibus circumuallent, crebroq; voluant, ne comburatur: coqui item ex aqua & aceto, vt Cancros fluuiatiles, plus tamen coctruræ requirere, quòd craſſior ſit & durior: Aiunt teſte [a] Aeliano, adipem Leonis ad hoc ipſum homines adiuuare, vt ſquallidæ & infuſcatæ faciei nitorem afferat. Cum roſaceo in vnguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliare, & venuſtum ſplendorem enitere facit.

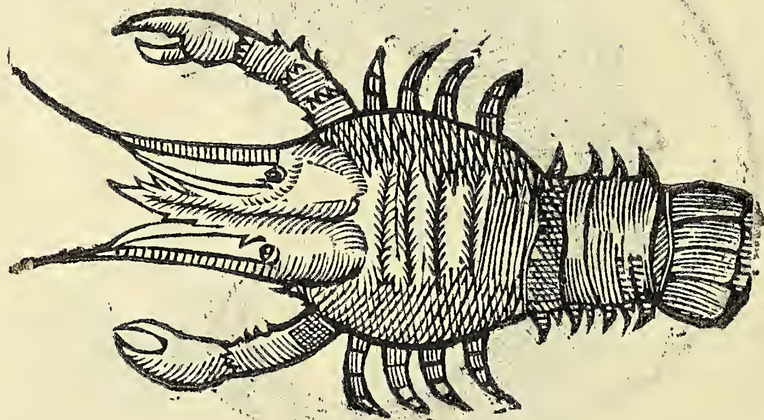
[a] De anim. 14. cap. 9.

DE ASTACO PARVO MARINO RONDELETII. Cap. V.

ASTACVM hunc inquit, marinum paruum vocamus, vt à magno differat: vt etiam ab Elephãto & Leone diſtinguatur, cuius ſolus quòd ſciã, Athenæus meminit. Ex Oſtracodermis, inquit, ſunt Squilla, Aſtacus, Locuſta, Cancer, Leo: quæ eiuſdem cùm ſint generis, differunt: maior autem eſt Leo Aſtaco. Eſt Aſtacus hic ſemper paruus, nec ferè vnquam magnitudinem picturæ noſtræ ſuperat. Capite & thorace eſt rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciſo, è capite eminet cornu latiuſculũ, magnũ ſi totũ corpus ſpectes, vtrinq; ſerratum, inter oculos ſitum, quos recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa ſunt. Duo breuiora cornu ſerrato viciniora, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelam vtrinque vnicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam. Vtrinq; pedes ſine forficibus. Collum ſiue cauda tabellis conſtat, & in pinnulas deſinit. Sub cauda appendices ſunt ouis reponendis deſtinatæ. Aſtaco huic viuo corpus rubeſcit, alioqui lineis cœruleis tranſuerſis variatum. Rarus ac bonæ carnis eſt, firmiorisq; quàm Elephas, melioris quàm Locuſta. Differt à fluuiatili, quòd ſit dum viuit, colore fuſco, corpore longiore & ſtrictiore, cornu frontis latiore & breuiore. hæc Rondeletius.

Aſtacus paruus marinus Rondeletij.

DE CAM-

A

DE CAMMARO, SEV ASTACO FLVVIATILI. Cap. VI.

VNT qui Cammaron apud veteres nostrum Astracū fluuiatilem, quem vulgò vocant Gammarum, esse negent. Ab hac enim quæstione capitis initium sumemus, quam suprà promiseramus nos explanaturos, ac discussuros. Quid igitur erit κάμμαρον? nunquid Squilla est? Sic ex Athenæo docere videntur, quum inquit: Κάμμαροι καὶ τι (ἐστι) γένος καρίδων ὑπὸ Ρωμαίων οὕτω καλούμενον: id est, Cammarus appellatur etiam Squillæ quoddam genus à Romanis. Sanè vt dicam cum doctissimo Cæsare Scaligero, à Squilla parua Gammarus parum differt, si minus accuratè consideres. Diligentiùs intuenti recognoscetur Gammari rostrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati: Squillæ vniformes. Squillæ lamellæ latiores: ipsa tota compressior. Puto igitur Gammarum antiquis fuisse nostrum hunc fluuiatilem Astacū. Alioqui si is non esset Cammarus, nullo nomine ab antiquis designaretur. Non enim est Cancer fluuiatilis. Et [a] Varro cùm iubet villaticis anatibus præberi Cammaros, de marinis intelligere non potuit. Et [b] Galenus aliud fecit ab alijs omnibus nomen flexu diminutiuo, vt ab Astacis & Squillis differret; enumerat enim inter Crustata ἀστακοὺς καὶ παγούρους, καὶ καρκίνους τε, καὶ καράβους, καὶ καρίδας, καὶ καμμαρίδας. Non est igitur Cammarus Squilla, vt ex Athenæo quidam putaut. Plinius quoque Cammarum à Squilla distinxit. Nam quodam [c] in loco, vbi sex & septuaginta piscium genera recenset, Cammarum enumerat, cùm postea Squillam eodem capite pronunciet. Non sunt etiam hac tempestate audiendi medici, qui Astacos nostros, fluuiatiles Cancros existimant, cùm Cancris sit corpus rotundum teste Aristotele, & cauda non extensa, sed corpori applicata: Astacus verò sit corpore longo Locustis simili, quòd capite collo ac tabellis sit distinctus.

B

Cammarō antiquorū num Gammarus fluuiatilis.

[a] Lib. 3. de re rust.

[b] Lib. 3. de alim. facul.

[c] L. 32. c. 11.

C

SYNONYMA.

IN fluuijs itaq; istiusmodi Crustata, quę à marinorum Astacorum figura, Astaci fluuiatiles, Καμμαρίδες à Galeno, κάμμαροι apud Athenæum nominantur, proueniunt. Nam non benè apud eum Eustathius legit κάμμοροι, vt monui superiùs. Aristoteles ijs peculiare nomen non designauit, sed inter Crustata minutiora, quę nomine carent, posuisse videtur. alij Squillam fluuiatilem vocant: Romani, ac Veneti, Gammarellam, & fluuiatilem Gambarum, & Gammarum, quo postremo vecabulo Gaza in sua versione apud Aristotelem Astacum vocauit, Latinumq; fecit. Hodiernis Græcis, Caranis, & Caranidia, à Caride nomine detorto, appellatur. Gallis Escreuisse. Flandris Kreuits: Anglis Creuis, Creuise, Crauysshe. sed marinum Astacum etiam Angli à sea Creuyse nuncupant. Proxima vox Germanica Krebs. Illiricè Kak.

D

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

RONDELETIVS nobis suum fluuiatilem Astacū sic descripsit. Corpore est rotundo (terete. nā vt cylindrus & globus vel circulus differunt, ita teres & rotundum. & ipse Rondeletius paulò inferiùs Cancros rotundos, Astacos longos esse scribit: Zographus.) capite in cornu latiusculum breue & acutum deficiente, sub quo latent oculi. Capiti præposita sunt cornua quatuor, duo breuiora, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili desinentia. Vtrinq; chela vnica est, aspera, denticulata, articulis quaternis cōnexa. pedes vtrinque quaterni, bini chelis propiores bifidi sunt & hirsuti, bini posteriores in calcar desinūt. Posterior corporis pars quæ collum appellatur, sex tabellis cōstat, cauda pinnulis quinq;, media

media ſcuti formam refert, & articulata eſt:vtrinq; duæ communi articulo,poſtremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum,vt in Locuſta & Cancris.Carnis aliquid in ore & lingua. Sub cauda appendices ſunt,in quibus oua reponuntur. Diligens etiam in ſuo deſcribendo fuit [a] Bellonius.Nam probans hunc eſſe ex Aſtacorum genere,ſic inquit: Nam eius bifurca brachia duabus tantùm articulationibus intercipiuntur,quæ duo pedes vtrinque forficulis in extremo denticulati ſubſequuntur: reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoq; vt Cammarus quinis tabellis loricatam,pinnulaſq; in extremo quinas habet:ambobus(Aſtaco tùm fluuiatili,tùm marino) idem ferendi & excludendi modus: iiſdemq; ambo cornibus,dentibus, roſtris, mucronibus, tibijs & externis partibus præditi ſunt,quod idem de internis dicere par eſt.Porrò Gammari (fluuiatilis) ventriculum mutis vndecunq; ambit: multi falsò eius ſtercus eſſe credunt: ego verò eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tàm miro artificio fabrefactus, vt etiam in eius fundo alterum os comperias ſuis maxillis & dentibus refertum. tot in lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò vtrinq; in Cammaris ſpiraculum ſeu foramẽ ſub cortice ad latera oris videas,per quod aquam ore acceptam referunt.Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine vocauerunt. Hactenus ille.In his in primis controuerſum eſt,num branchias habeat. Nam [b] Ariſtoteles de Aſtacis marinis loquens non branchias;vt Gaza & Rondeletius transferunt, ſed βραγχιωειδῆ dixit, hoc eſt partes branchijs ſimiles:rectè VVottonus;veluti branchias.Sic enim ait Philoſophus: Hæ os circundant non ſine hirſutia frequentes, & aſſiduè mouentur. Τὰ βραγχιωειδῆ τὰ περὶ τὸ ςόμα δασέα καὶ πολλά. Ταῦτα δὲ διατελεῖ κινῶν. Ego,inquit Zoographus,cirros potiùs quàm branchias aut βραγχιωειδῆ has partes albidas dixerim. quid enim branchijs ſimile habent? non ſitum,non ſubſtantiam aut figuram,aut vſum.Motum dices ſimilem eſſe. Atqui verum nõ eſt,quòd aſſiduæ moueantur. Aſtacum enim fluuiatilem cùm vitreo vaſe maximè perſpicuo aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem & celerrimè, non tamen aſſiduè,nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius Aſtaci aut affectu: tùm rurſus quieſcere prorſus.Bellonius mollia laterum additamenta, branchias in eis appellat:Tot,inquit,branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam ſpecie branchijs non diſſimilia,nec intrà,nec extrà aquam moueri vnquam vidimus.quare alium earum eſſe vſum puto, fortè ne aqua introrſum penetret, vel ad motum progreſſionis natationiſuè eis adiuuentur:non ad cordis & caloris natiui refrigerationẽ:qui branchiarum in piſcibus ſanguine & corde præditis vſus eſt,vt in terreſtribus pulmonis. Exanguia verò omnia in terra pulmone,ſic in humore eodem & branchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeunte refrigerantur, extra aquam diù viuere nõ poſſunt: Cancri verò plurimis diebus poſſunt.Ego ſine cibo in ſola aqua ad dies tredecim viuum ſeruaui nuper, menſe Octobri: aqua ſingulo vel alterutro quoq; die mutata,in angulo zetę noſtræ calefactæ. Sed neq; vt aquam ore acceptam reddant, dum cibum in humore capiunt,branchijs opus eſt Aſtacis.Vtrinq; enim ad latera oris per foramina quædã aquam remittunt: vt in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Bellonius quoq; obſeruauit. Ariſtoteles verò in libro de Reſpiratione, circa finem capitis vndecimi(vt nos diſtinximus)nec branchiarum nec foraminum,ſatis clarè, quibus reddatur aqua,in hoc genere meminit,cùm ſcribit: Τὰ μὲν οὖν μαλακόςρακα, οἷον οἵ τε Καρκίνοι καὶ οἱ Κάραβοι παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulò antè autem dixerat,quòd non refrigerandi gratia,ſed neceſſariò dum cibum in aqua capiunt,eam admittant,vt & Cete & Malacia.Item hiſtoriæ animalium 4.2. Τὴν δὲ θάλατταν δέχονται μὲν παρὰ (abundat hæc præpoſitio) τὸ ςόματι πάντα τὰ τοιαῦτα. ἀφίησι δὲ ἐπιλαμβάνοντα (Gaza videtur legiſſe ἀφιᾶσι δὲ ἐπιλαμβάνοντες) κατὰ μικρὸν τούτου μόριον οἱ Καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχιωειδῆ. Ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιωειδῆ πολλὰ οἱ Κάραβοι. Quæ Gaza ſic tranſtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt, ſed Cancri parte oris exigua ducta reſpuunt: Locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſę plures quàm cætera habent.Quaſi verò hauſtam ore aquam aliundè Carabi,aliundè Cancri emittant:cùm in citato loco ex libro de Reſpiratione,vtroſq; eadem parte emittere clarũ ſit: quare hîc etiam pro οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic legerim, οἱ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι. Hoc etiam conſtat eandem partem Ariſtoleli diuerſis nominibus,modò τὰ βραγχιωειδῆ, modò τὰ δασέα nominari. Hæc cuncta ſcitu digna & noua ex ipſo Zoographo referre placuit. Mutim quoq; quæ ambit vndiquaq; ventriculum, non benè opinatur Bellonius eſſe hepar, quod tantùm ſanguine præditis animalibus datum eſt. Porrò de lapillis quos in ſe continet Aſtacus,dubitatur quo hæreant in loco, quoq; ſint numero. In magnis & annoſis

[a] Lib. 2. de aquatil. c. 3.

[b] Hiſt. 4. c. 2

An habeãt branchias.

Ariſtot. correctus.

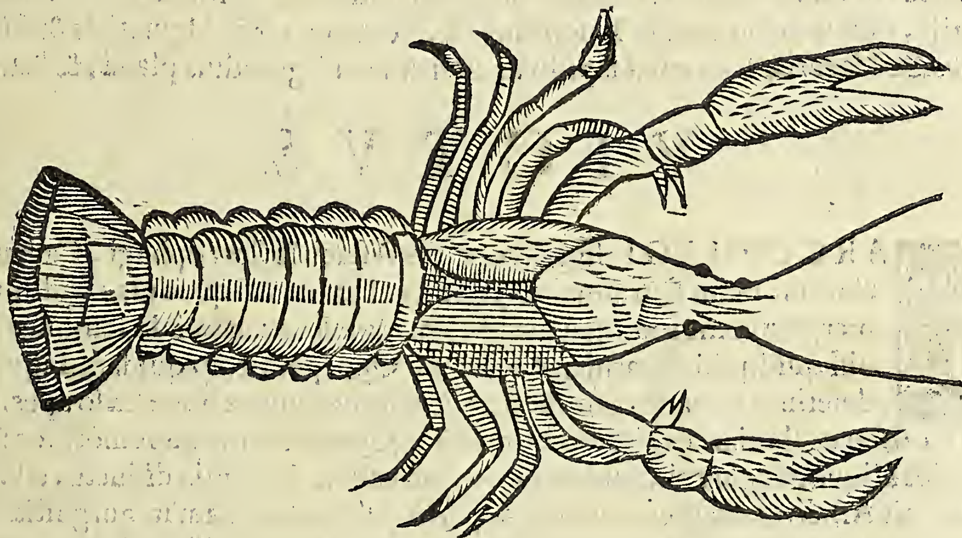
Mutim nõ eſſe hepar.

Lapilli Aſtacorum vbi.

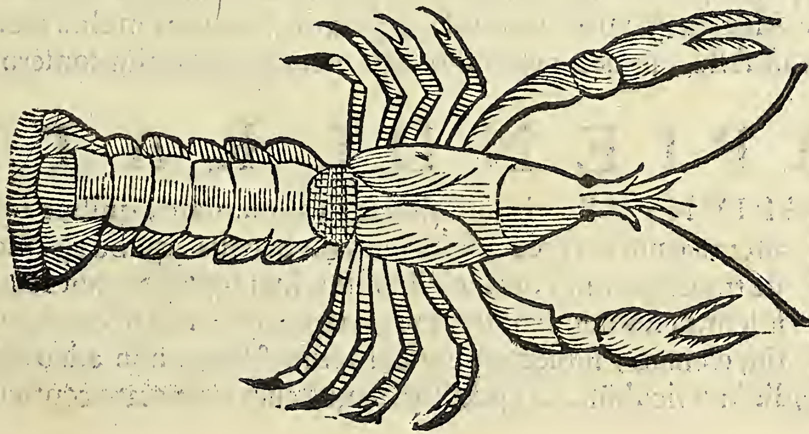
noſis Aſtacis lapillum aliquando reperiri, in proximo ſupra forcipes articulo, audiuiſſe ſe meminit Zoographus. Reperiuntur, inquit, Georgius Agric. bini lapilli globi dimidiati figura, in Cancrorum (ſic Aſtacos vocat) fluuiatilium capitibus. Videntur illi ſummo ventriculo adiuncti. Cardanus lapides candidos gigni in oculis, cortice depoſito duriore mollem induere, lapideſq; tunc fieri maximos tradit, abſumpta materia corticis in lapidibus. Creſcunt eis, vt ait Albertus plenilunio globi dimidiati duo lapidum inſtar ſub oculis interiùs, in fœmellis præcipuè, cùm ſuphar exuerunt. Germani vocant Krebsaugē quòd quaſi formam habeant oculi, vel Krebſtein. Hæc itaq; ſunt, quæ in Aſtaco fluuiatili conſpici poſſunt. Quamuis autem non dubitem, quin eadem omnia in marino quoque reperiantur, hoc tamen loco dicenda erant, propterea quòd Aſtaco fluuiatili omnia quæ dicta ſunt, ab authoribus adſcribantur. Pergam nunc ad eius genera, quæ à recentioribus duo conſtituuntur, magnitudine potiùs & loco, in quo degunt, differentia, quàm figura corporis. Minores vocant ſaxatiles, lapidoſos Cancros Albertus, propterea quòd ſub lapidibus degant, apud Germanos & Heluetios familiares, dicti Steinkrebs, & Thulkrebs: parte ſupina albicant, prona nigricant; elixi non vndiquaq; rubeſcunt, ſed partim albicāt. Maiores nigriores à Germanis dicuntur Krebs ſimpliciter, ab Heluetijs Edelkrebs, hoc eſt nobiles, quòd in nobilium patinis ſint frequentes. Hoc ſuperiùs deſcripſimus ex Rondeletio & Bellonio: qui etiam obſeruauit in Pado captos rotundiori eſſe corpore magiſq; crenato, quàm in Sequano, cuius dexter pes ſiniſtro tenuior eſt. Ego duo aut tria horum fluuiatilium Aſtacorum obſeruaui genera, ſi color diſcrimen faciat. colore enim tantùm differunt, & non alia quapiam quod ſciam parte. aliud enim cæruleo, aliud ferrugineo, aliud obſcurè nigricante colore eſt. Qui igitur primus depingitur, ferrugineo eſt colore, cum eo quem Zoographus depixit, & maiorem Aſtacum appellat idem, ſi iconi fides ſit habenda. Rondeletij icon ab huius differt in cauda & corpore, quod latius & breuius apparet in Rondeletij icone. Reliqua genera cùm eiuſdem ferè ſint magnitudinis, vnica icone oſtenduntur. His adiungo iconem aliam quæ prona parte monſtrat oua, vt collo annectantur.

Genera Aſtacorum duo. Saxatiles quales.

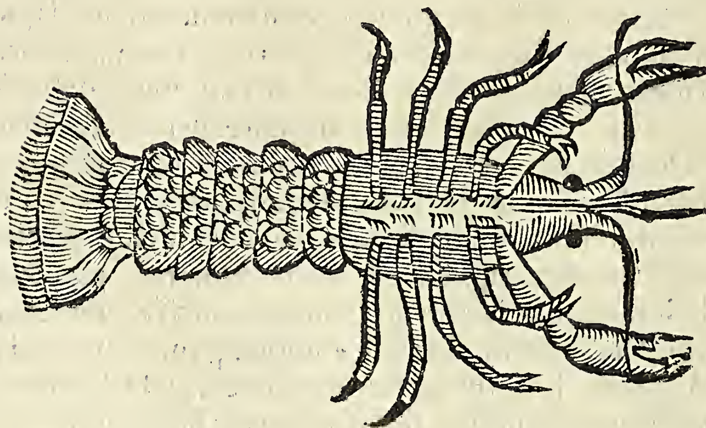
Aſtacus fluuiatilis alius.

Aſtacus fluuiatilis alius.

Aſtacus fluuiatilis alius prona parte pictus.

LOCVS.

VBIQVE in Europa ſicubi non deſunt fluuij torrentes, riui aut lacus abundant, tamen in Hiſpania, licèt non deſint flumina, inueniri negantur. In Gallia contra frequẽtiſſimi ſunt, & maximi, maximè verò in Pannonia; vbi carri multi onerantur eis exportandis aliò. Viennæ Pannoniæ ſuperioris ſupra triginta currus Aſtacis onuſtos non ſemel numerauit Iulius Alexandrinus in foro, quod ab hiſce Gammarium vocant. Nouus Orbis dictus etiam minime ijs caret: Quin optimos in fluuijs Americanis inueniri à nauigatoribus relatum eſt. Vtrunq; genus tùm ſaxatile, tùm quod grandius & nobilius eſt, frequens eſt in Helueticis & Subalpinis regionibus. Sed ſaxatile loca amat lapidoſa: alterum verò grandius plana, & læuia, & terrena.

VICTVS.

SARCOPHAGI ſunt hoc genus Aſtaci, & Scatophagi. Cadaueraq; ſectantur. Nam ſi in aqua, vel equus, vel canis, vel quoduis aliud animal ſubmergatur, mox tanquã vultures magna frequentia adnatant, nec recedunt niſi quidquid ſit carnis, arroſerint. Quo ſpectaculo quidam, inquit [a] Rondeletius aliquãdo commotus, quemadmodum ex boue cæſo apes, ex equo Veſpas, ita Aſtacos fluuiatiles gigni exiſtimauit. Quamobrem equos mortuos in aquam conijciendos aliquoties curauit, tandem euentu ab eadem ſententia diductus eſt. Cancer fluuiatilis (ait Albertus Magnus) vt dicunt periti piſcatores etiam in gurguſtia (naſſas) intrat ad lucium & rodit eum. Cancri etiam lapidoſi qui ſub lapidibus degũt, carnes commedunt adeo, vt (quod Zoographus etiam eſt expertus) carnibus in Danubio alligatis nauibus, & in aquam ſuſpenſis adhæreat magna Cancrorum multitudo. Aiunt quidam animal eſſe amphibium, veſci herbis, noctu ad paſcua exire, præſertim Iunio menſe: ranas etiam appetere. Albertus: Cancer, inquit, lacte potatus, ſine aqua multis viuit diebus. Zoographus, vt retuli, Aſtacum domi viuum in aqua per dies tredecim conſeruauit.

[a] De piſ. flu. cap. 35.

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR virgulis diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua, aut ranarum corpora inſerta ſunt, aut baculis, quibus iecinora iam fœtentia transfiguntur, ordine diſpoſitis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare ſolent, denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoq; reticulo cùm Aſtacus non adeo celeriter poſſit ſe explicare, decidit in reticulum. Ita piſcator magna cum voluptate centum aut ducentos

refert domum bene robustos, & viuaces ac magnos. nam parui ad escam sublimem non tam facilè accedunt: &, vbi accesserint, antequam capiantur, excidunt. Alij plurimos sic capiunt: ranas decoriatas, ita vt cutis appendeat, infigunt baculis fissis, & sic disponunt hos baculos per riuos, vt distent à se inuicem duarum vlnarum spacio aut circiter. Mox vbi accesserint Astaci, eleuant baculos, statimque altero reticulum subtus tenente decutiunt. Sunt qui, vt innumeros capiant, nassæ iecur aliquod imponant, in riui medio. Alij iecur vitulinum dissectum in aliquot partes oleo frigunt, & in nassa suspendũt. Alij hircinum iecur bene assatum, camphora præparata (sic inuenitur in libello quodam Germanico) illinunt, deinde omento vituli, vel ouis recenti circundant, & tabellæ alligant secundum artem. Pica etiam inter cætera eos venatur, & fertur picam quandam ab Astaco, quem secum in arborem detulerat, collo compressam ab eo perijsse.

SEXVS.

MARES, inquit Albertus, in ea parte qua corpus ad caudam continuatur subtus, quatuor longas habent virgulas prominentes, quibus fæminæ carent. Cauda etiam maris rotundior est, & planior, & spissior; fæminæ autem magis tenuis, & vacua & lata, quasi compressa. Et alibi, mares à fæminis non differunt: nisi quòd fæminæ membra maiora sunt: & coopertoriorum siue tunicarum (tabellarum) in cauda, distantia est maior in fæmina.

COITVS, PARTVS.

EODEM autore in coitu mas primùm ascendit supra dorsum fæminæ: ea verò mox se supinam vertit: atque ita mas coit cum ea, confricando se ad eam sine egressu ouorum. Oua pariunt per anum, per quẽ etiam excrementa reddunt. Neuter verò sexus membrũ habet, quod in coitu intret corpus alterius, sed per applicationem portarum (meatuum) coeunt. Christophorus Encelius Saluendensis ore coire prodidit. Cardanus iam exclusa iuncta corpori manere scribit, donec excludantur fœtus. Idemque meminit minimos Astacos caudæ matris adhuc adhærentes se conspexisse, quod etiam à Zoographo est animaduersum. Albertus ait: Oua fæminæ primò in corpore sunt valde cõpressa: deinde paulatim exeunt, & virgulis sub cauda curtis adherent, donec cõplentur.

NATVRA.

VESTAS seu crustas & hi singulis exuunt mensibus: quo tempore lapillos in capite multo grãdiores gerunt. Hyeme latet mensibus quinq; nam eius frigore læduntur admodum. Crustam autem veris tempore prodeuntes exuunt. Putant aliqui hiberno tempore eos quoque apparere, ac ad litora prodire: æstate autem recedere gregatim ad aquas optatas. Lunæ vim quoque sentiunt, quemadmodum Crustata omnia, & Ostracoderma. Nam nouilunio admodum emaciantur, fiuntque excarnes, plenilunio contrà pinguescunt, vt etiam vêre & autumno.

EMBLEMATA.

ALCIACI hoc est emblema *in Parasitos.*

Quos tibi donamus, fluuiales accipe Cancros:
Munera conueniunt moribus ista tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adest.
Sic tibi propensus stat pingui abdomine venter,
Pernicesq; pedes, spiculaq; apta pedi.
Cùm vagus in triuijs, mensæq; sedilibus erras,
Inq; alios mordax scommata salsa iacis.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

EMPERAMENTVM, inquit Michael Sauonarola, non inuenio ab authoribus determinatum. Sed quia sunt de genere piscium, & somnum inducunt, idq; vehementer: iudico ipsos frigidos & humidos, ita vt frigefaciant in primo ordine, humectent in secundo. Castor Durantes frigidos in secundo statuit, humidos in primo. Sunt quidam qui calidos putarint, quòd inter coquendum rubescant: quorum certè argumentum valde frigidum est. Color enim non indicat rei temperamentum, vt alibi me apud Galenum legisse memini. Deinde si indicaret, crustæ tantùm naturam ostenderet, quæ cocta rubedinem contrahit, non autem partium interiorum, quibus vescimur, & de quibus iam est quæstio. Nec omnium fluuiatilium Astacorum crustæ coctæ rubescunt prorsus: nam qui inter saxa lapidosaq; loca habitant, cocti pallidiores sua crusta cernuntur. Coctione autem rubescunt crustæ: quia calor ignis partem terrestrem in humido consistentem deterget, dum in ipsam agit mediante humido.

VSVS IN CIBIS.

RÆTER Chelas & caudam, nil in his est, quod commedas: atq; ea cùm ob frigidam intemperiē, tum etiam duritiam & crassitiem malè audiunt. Quapropter non admodum concoctionem promouent, & longiore in ventriculo mora mandatis in caput frigidis, & humidis vaporibus soporem inducunt: cocta nihilominus satis nutriunt, & sanguinem succumq; non facile diffluentem generant, & pituitosum. Facilius autem digeruntur quàm marini, & melioris, suauiorisq; carnis existunt. Vnde Cardanus ait se admodum delectatum in cibo fluuiatilibus, marinos verò abhorruisse semper.[a] Castor Durantes:

[a] *In lib. 20. de sanit.*

Astacus & molli carne est & denique suaui,
Præditus, hincq; ideo perfacile excoquitur.

Minores qui inter saxa capiuntur, illaudati sunt, commendatiores qui sunt maiores & cocti rubescunt; viuos ac recentes conseruari aiunt si chalibem apposueris. Commendantur autem precipuè Martio & Aprili mensibus: & magis crescente luna quàm decrescente. Reperiuntur aliquando in his intricatæ venæ albæ, Germani Nestel hoc est ligulas vocāt; improbantur hi in cibis, vt omnes pisces ita affecti. Dum itaque coquūtur, non simplicem aquam desiderant, sed mixtam cum aceto aut omphacio; feruentemq; vt caro eorum fluida firmetur, coquaturq; faciliùs: apud plurimos nobiles in Italia sic cocti mensis apponūtur, cum acerrimo aceto, sale & pipere. Tortam ex Gammaris tempore ieiunij hanc nobis describit Platina. Ex Cammaris elixis quod bonum est, in mortario tundes. Succum deinde amigdalinum cum aqua rosacea per setaceum transmissum præparabis: aut si id non poteris, ius pisorum aut cicerum alborum seruabis. Passulas & ficos quinque conteres. Modicum petroselini, amaraci, betæ parum incoctæ, minutatim concides: cinnami, zinziberis, saccari, quantum sat erit, addes. Mixta hæc & benè tusa cum ouis lucij, vt concreta meliùs coquantur, in testu bene vncto, ac supter, superuè incrustato, ad focum pones flamma procul, coctum saccaro & aqua rosacea suffundes. Membra omnia hoc eduliū lædit. Ex libro Germanico Baltasaris Stendelij coqui. Cancros (sic nominat Astacos) in olla vel in sartagine coques (sed in olla sapidiores fiunt: faciliùs tamen aduruntur, nisi caueatur sedulò) affuso vino vel aqua, condies sale & modico pipere. Cura ne exundet ius efferuescens, cùm pulchrè rubent, satis iam cocti sunt. E Cancris serum & coagulum: Cancellos paruos detracta crusta, quam & fel sequetur, & vena caudæ media extracta, in pila tundes crudos; lac affundes, & colabis. (vel transiges per cribrum æneum, id est, multis exiguis foraminibus pertusum) defundes in sartaginem, & cochleari assiduè permiscebis, ne aduratur: sic etiam maculis vel punctis pulchrè variabitur. Lento igne coques; guttam aceti affundes, vt coaguletur. Tum in cribrum æneum fundes, modicè onerabis. De sero iusculum facies & croco colorabis. Coagulum in partes secabis; cibus est delicatus. Crustarum fartura: Cancris elixis crustas & chelas separabis: & quidquid bonæ est pulpæ minutatim concides: modicum salis, & aromatum pollinem addes: cum ouo permiscebis: & hac

Torta.

A & hac fartura rurſus implebis cruſtas & in veru ligneo ſuper craticula leuiter aſſabis: ſunt qui butyro frigant, id quoque leuiter. Addit & alios modos de pulpis cõtuſis, quos omittit Zoographus. Sunt qui pulmentum de Aſtacis ſic fermè parent: Aſtacos coquunt, terũt cum medulla panis cãdidi, & cum lacte amygdalino per ſetaceum tranſigunt: agitant cum ſexouis, modicum aromatici pollinis addunt. Ius ex eiſdem parat [a] Bartholomęus Scappus hoc modo. Integros coctos aqua, vino, aceto, ſale, pipere, in mortario tundit, addita aqua tepida, dein colat per ſetaceum, hæc aqua erit rubicunda, eiuſdemque cum Aſtacis ſaporis, iuſque vocatur, hoc luteum magis efficiunt caudæ & chelæ Aſtacorum Vere & Autumno. Fiebat quoque olim garum ex Cammaris.[b] Plinius: ſic alex (hoc eſt piſcoſum ſalſamentum à ſuo liquamine nondum ſeparatum) peruenit ad Oſtreas, Echinos, Vrticas, Cammaros, Mullorum iecinora, innumeriſque generibus ad ſaporem gulę cœpit ſal tabeſcere. Plautus apud Feſtum in Nerita.

Pulmentũ.

Ius.

[a] Li. 3. de re. cul. c. 113.

Garum ex Cammaris.

[b] Lib. 3. c. 8

Muriatica autem video in vaſis ſtanneis,
Bonam Naritam, Cammarum & Tagenia,
Echinos fartos, Concháſq; piſcinarias.

B Videntur quoq; olim hi in rubris ſcutellis menſis fuiſſe appoſiti, ex hoc Martialis verſu:

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli:
Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

Si quis, inquit Georgius Pictorius, in vino ſublimato in vaſe Cancrum imponat, & accendat, ſtatim rubeſcet, quem deinde viuum & rubeum, ſpectaculi vice ridiculi, conuiuis inter coctos apponet. Putat Zoographus melius eſſe, Cancrum filo ferreo vel aliter tenere ſuſpenſum, ne vaſis caliditate pereat vel amburatur: quod aliquando factum vidit.

VSVS IN MEDICINA.

AD canis rabidi morſum, eandem omnino Aſtacis fluuiatilibus facultatẽ, quam Cancris tribuêre veteres, neque vnquam feſelliſſe experientiam compoſiti aduerſus veneni genus id de veteri deſcriptione ex fluuiatili C Aſtaco medicamenti, ritè atque in tempore exhibiti vſu quotidie multo teſtatum, comprobatumque eſſe Iulius Alexandrinus affirmat; qui in medicarum quoque facultatum aliarum, quarum non eſt hîc enumerandarum locus, vſus, inquit, experimur eoſdem, reportamuſque hodiè ſæpe Aſtacorum eiuſmodi præparatione, quos nobis olim de Cancris prodidere authorum ſcripta. Hęc[a] ille cõtra Rondeletium & alios, qui non probant medicos qui Aſtacis eam vim in cibis & pulmonum vitijs ineſſe exiſtimant, quæ Cancris: quoniam carne ſunt præhumida, diſſipatu facillima, ac pauci nutrimenti. Sanè Leonellus Fauentinus carnem eorum cuidam ad phthiſim miſcet. Electuarium ad maraſmum & phthiſim ex deſcriptione Bartholomæi Montagnanæ: Caudarum Cancrorum fluuiatilium præparatarum libræ dimidium: ſeminum intybi, acetoſæ, ſcariolæ, lactucæ, cuiuſque drachma ſeſqui: nuclei pinei purgati vnciæ duæ: ſacchari ſecundæ decoctionis vnciç quatuor: mellis violacei quantum ſufficit, miſcentur. Ad talem aliqui commendant ius de Aſtacis fluuiatilibus in plenilunio captis. Ipſos etiam Aſtacos riuales & fluuiatiles in cibo commendant: liquore arte chymica ex eis diſtillato partes tabidas, macie & atrophia confectas, illinunt & perfricant. Tunduntur D inquit, Ryffius, Aſtaci crudi cum ſuis cruſtis, & chymicis inſtrumentis ad ignem lentum in vaporem ſoluuntur: qui denſatus in aquam colligitur, vtilis ad tabem & atrophiam. Haſce præparationes nimis ſuperſtitioſas iudicat Alexãder Benedictus; quin per ſe prodeſſe admodum phthiſicis affirmat. In hectica febri etiam laudantur. Primo, inquit Gaynerius, in lixiuio bulliant, donec teſta eorũ poſſit remoueri, deinde in aqua hordei coquãtur perfectè. Sed quoniam concoctu difficiles ſunt, ſi in eadem menſa cum alio cibo ſumantur, leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur, donec grauis eorum odor non amplius ſentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur. Eorundem carnẽ ad antidota analeptica ſecreta, ter lixiuio, vel aqua ſalſa ſi lauetur, donec odor teter abierit: ex aqua hordei, aut ſero butyri coquatur. Decoctũ ex chelis & caudis crudis è cortice exutis in aqua hordei empyemati cũ febre valida addito ſaccharo plurimùm cõferre author eſt[b] Cardanus. Ad icterũ celebratur hoc ex Anonymo: Aſtacis fluuiatilibus iunioribus quinquaginta cõtuſis exprime ſuccũ: cui admiſcebis tãtundẽ chelidonij, vel diſtillati

Ad canis rabidi morſum.

[a] Salub. lib 15. cap. 8

Ad phthiſin.

Ad Hecticam febrẽ.

[b] De ſanit. tuen lib. 3. cap. 57.

Ad icterũ.

ex eo liquoris:hoc ęger quaternis hauſtibus ebibet:manè ſcilicet ac veſperi ſub ſomnũ per biduum:deinde vtendum balneo ſudatorio, de chelidonio ſimiliter. Si vrina impediatur propter calculum, aut ſtranguriam, ſic facies: Cancrum viuum in mortario teres, vinum affundes: ſines ita per noctem: poſtridiè manè exprimes & colabis, & propinabis partem ſuperiorem, id eſt, puriorem, ægroto. Miſcebis etiam in potu ſemina vrinam cientia; raphani, apij vel petroſelini, lithoſpermi; & nucleos perſicorũ in cibo dabis, ex incerto. Simile remedium inuenit Zoographus commendari ad teneſmum & prouocandam aluum. Cardanus tradit[c] Aſtacorum horum cortices, cum pectore & reliquo corpore in furno ſiccatos curare vrinæ profluuium, puto rectiùs vrinæ retentionem. Vnguentum ad partium corporis conſumptionem, & atrophiam hoc deſcribit Zoographus: Aſtacos fluuiatiles viuos cum iecinore vitulino tere & læuiga: deinde cum olei oliuarum & laurini, ana libra ſemis, vnguentum conficito. Ad clauos & alia infixa corpori extrahenda: Adipem leporis miſce cum cancro crudo contrito, & impone loco, quem clauus, aut quidquid eſt ſubierit: ex aduerſo autem tres aut quatuor fabarum flores illiga: & per horas duodecim relinque. Remedium quod ad cephalæam efficaciſſimum putant, tale extat apud Alexandrum Benedictum. Cancrum fluuiatilem coctum diligenter tritum, refrigeratumq́; cum oleo ſcilicet cucurbitino aut violaceo, aut roſaceo, naribus ſupponunt, vt olfactu iuuet. Ad periculoſam linguæ & gutturis inflammationem, quæ febribus aliquando ſuperuenit, & exercitus epidemio malo ſæpe inuadit, Germani à colore vocant die Bruni; remedia ex Aſtaco fluuiatili plurimùm commendantur, fiunt autem ab alijs aliter, vt ſubſcribemus ex libris Germanicis manuſcriptis interprete Zoographo. Primum eſt huiuſmodi. Aſtacum viuum contuſum cum aceto colando exprime per linteum. Purganda autem & radenda lingua eſt, deinde ſpatulam ligneam inductam panno cocci colore, in ſuccum illum intinge: ſic linguam & os perfricato. Secundum. Aſtacus refrigerat. hunc circa caput & caudam euiſceratum in pila contunde diligenter: & aquam inde linteo expreſſam, ore tenere ægrotum iube, ita vt collum ſurſum (retrò) ac deorſum moueat, nec tamen deglutiat. Tertium quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Aſtacos circiter decem viuos contere: & ſtillatitios liquores, intybi, roſarum, & papaueris erratici affunde, inde expreſſus ſuccus vinum rubellum refert, eo linguam abluere, & diligenter ac penitus gargarizare oportet: deinde etiam hauſtum eius mediocrem bibere. Linguam abſterſam & purgatam larido inſulſo perunge, poſt horam aut dimidiam quidquid viſcidæ pituitæ inſederit, rurſus abſterge, & ſucco Aſtacorum præſcripto denuo laua. Mirè ſanat, etiamſi cruſtæ denſiuſculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto ſaluiæ in aqua os diligenter collue. Deinde ſuccum de Aſtaco viuo contritum expreſſum propina: & potionem para huiuſmodi. Fungos de ſambuco, & ceraſa viſcula (quæ acida ſunt & nigricant) ſicca aut recentia cum pauco alumine in aqua coquito, quæ colata bibi debet. Poſtremò os colluatur aqua pura alumine permiſta. Quintum. Saliua equi auenam aut hordeum paſti, os ęgroti diligenter colluitur: deinde ex Cancris viuis contuſis humorem exprimes, eodemque rurſus lauabis. Quod ſi viuos habere non potes, pollinem de Cancris aridis in clibano toſtis inſperge, poſtquam equi ſaliua ablueris. Anonymus quidam manuſcriptus quem citat Zoographus ad paralyſin hoc ſcribit remedij genus: Pullum ciconię roſtro ſub alam inclinato ſuffocabis puluino impoſito: deinde (inciſum nimirum minutatim) in alembico raſario ſtillatitium ex eo liquorem colliges, & primùm membra paralytica decocto Cancrorum abſque ſale ablue, deinde liquore è ciconia collecto inunges: atque hoc alternis facere aliquandiu perges. Aiunt quoſdam omnino reſolutos, contractos & claudos huius remedij vi egregiè reſtitutos eſſe, neruos enim extendit & dirigit. Cum mulieri mammilla ob lactis abundantiam ſuppuratur, & cancroſa fit ac perforatur, tum caro illa infecta & partes vicinas exedens, hoc modo breui tempore curatur: Bufonem craſſum occide quocunque modo, & ligno infixum domum portes, & in bilance ponderes, addaſque eiuſdem ponderis Cancros viuos, & in olla rudi vitreata opertaque & luto munita, ita vt in medio tantùm foramen exiguum relinquatur, vrito ſuper pruna mediocri, calore non intermiſſo, & hoc cinere vtitor: ex Innominato. Puluerem de Aſtacis fluuiatilibus vſtis inſla aduerſus vnguem oculi, ſic enim in equo appellatur morbus. Puluerem ex oculis eorum cum aqua foliorum perſici potum, poſt venam ſectam Leonellus Fauentinus commendat ad pleuritidem notham. Lapillorum quoque magnus ad varios morbos celebratur vſus: hi cùm ex viuis & recentibus eximuntur glauco & ſubcæruleo colore ſunt, triti ac poti, vt ait Albertus cordis roborare vires dicuntur.

Dentes

Marginal notes: Ad vrinę retentionem. Ad calculũ. — [c] Lib. 3. de ſan. tuen. c. 57. — Ad clauos extrahẽdos — Ad cephalæam. — Ad inflammationem linguæ & gutturis. — Ad paralyſin. — Ad Cancrũ in mammis — Lapillorum uſus.

A Dentes infricatus ex eis pollen dealbat & purgat. Idem cum fęce vini albi arida, vlceribus cauis pudendorum inſpergitur vtiliter. Carbones è tilia aceto reſtinctos cum eodem polline aliqui propinant aduerſus ſanguinis grumos ex lapſu, & hęmoptoicis. Officula de poplitibus leporum cum lapillis Cancrorum (vt ait quidam Obſcurus) trita è vino bibuntur, vt prauos in ventriculo aut alibi humores exſiccent. Videtur, inquit, Zographus, & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepſiam idem remedium per ſe vel alijs admixtum profuturum. Nam Cardanus prohibere hos lapides generationem calculorum in renibus, ac genitos diſſoluere tradit. Vrinam mouent non in homine tantùm, ſed etiam in iumentis. Sunt qui æqualem ſeminum vrticæ partem addant, & ad proliciendam vrinam propinent noctu è lecto, è ſtillatitio fragorum liquore, aut vino, aut aqua. Idem aduerſus calculum auxiliari promittunt. Puluis contra calculum vt in libro quodam Germanico manuſcripto reperit Zographus. Iecoris leporini vſti, apij, id eſt, petroſelini vulgò dicti: ſeminis aquileię, ſingulorum vncię duæ. Maxillarum lucij, nucleorum perſicorum, ſanguinis hircini, lithoſpermi ſeminum, ſaxifragæ ſeminum; lapillorum de Aſtacis, Zinziberis albi, cinnamomi ſingulorum vncia. Ad calculū

B Aniſi, coriandri, vtriuſque ſemiuncia, macis drachmæ duæ: ſaccari vnciæ quinq; miſceantur. Ad lunaticos oculos equorum aliqui lapillos hos terunt & melle exceptos illinunt, quod alij etiam ad cicatrices & vngues oculorum in equis adhibent. Albertus oua eorum ad venenatos ſerpentium morſus commendat. Aduerſus ſcabiem puerorum à phlegmate ſalſo, teſtas Aſtacorum tritas, oleo roſaceo excipe & inunge. E teſtis Aſtacorum in olla toſtis aliqui puluerem faciunt, egregiè ſiccantem. Ouorū facultas.

VSVS IN VARIIS.

ESCA ad piſces capiendos menſe Septembri commodè fit ex Aſtacis paruis & teneris vel caudis eorum. Extremis forcipibus Aſtacorum elixorum cutis affricata, rubeo colore ſeu fuco tingit: ſed vergit ad croceum. Si Aſtacum mortuum in meatum aliquem talpæ impoſueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec forte multò pòſt tempore fœtor omnis euanuerit.

C

DE ASTACO CARABOEIDE. Cap. VII.

FORMA quadam media eſt inter Carabum & Aſtacum, quem Carabo ſimilem Aſtacum nuncupaui, ſiue καραβοειδῆ. Eſt autem pari magnitudine cum Aſtaco fluuiatili, aut paulò longior, colore cinereo ferè omni corporis parte, antennis quatuor, duabus longioribus, reliquis breuioribus: pedibus hirſutis, item chelis ſiue forcipibus, qui vt Locuſtæ partem inferiorem breuem habent, adquam ſuperior multò longior adducitur. Pedes duo priores chelis proximi tabellas in extremitate circum vndique ſerratas habent ad natatum faciliorem fortè vtiles, dorſo eſt læui vt Aſtacus aut Squilla, collo nouem tabellis conſtante, quarum tres priores ſunt ſine appendicibus, reliquæ eas habent. Lata

D eſt admodum cauda & quinque pinnis conſtans.

DE GAMMARO TERRESTRI. Cap. VIII.

CRVSTACEI quoddam genus in terra latitat, maximè in India Occidentali, Cuaraſſas vocant, tam prope Gammarorum formam, vt cùm effoſſum è terra conſpexiſſet Iulius Cæſar Scaliger, ac roganti quid eſſet, in ſepulchris inueniri alij dictitaſſent, à Gammaris abſtinuerit diù.

DE SQVILLIS IN GENERE. Cap. IX.

ÆQVIVOCA.

QVILLÆ gibbæ quãdoq; apud ſcriptores generis nomine intelligũtur, quòd & magnitudine ferè media ſint inter maiores minoreſque, quin Venetijs hodie ſimpliciter Squillę dicuntur:& à Græcis hodiè Carides. Quare cùm Gillius Venetis Squillas quaſdam dicit vocari paruis Gammaris ſimiles: an rem acu tangat, alijs iudicandum relinquo: Græci, vt dixi, Carides dicunt & Caramidia[a] Bellonio teſte: quarũ color nigricat. Cęſar Scaliger tamen Squillam minimam ab Adriaticis generis nomine vocari ſcribit. Oppianus verò etiam luporum piſcium à Squillis interitum decantans: non alias quàm Gibbas intellexit, vt Rondeletio placet. Et quæ medici veteres de Squillarum alimento tradũt, de Gibbis potiſſimùm accipienda putat. Quocirca quæ hoc capite de Squillis dicentur, vel ad omnia Squillarum genera pertinent, vel incerto earum generi adſcribenda erunt. Nam à veteribus multa abſolutè proferuntur, quæ ad propriam quandam ſpeciem referenda erant; veluti maximè ad gibbam. Squilla præterea Latinis genus eſt bulbi à medicis frequenter ſatis vſitatum, σκίλλη Græcis dictum. Καρίδες ab Hierocle in Hippiatricis Græcis nominantur abſceſſus quidã; Ruellius Squillares furunculos interpretatur. [b] Athenæus refert ex Ephoro, vrbem circa Chium inſulam καρίδες dictã fuiſſe, quòd ibi multę naſcerentur Squillę, καρίδες præterea oppidum Stephanus agnoſcit, quod in Phrygia ait fuiſſe. Καρὶς idem quod καρία ſeu καρικὴ ſeu καρινὴ Euſtathio, qui ſic inquit: Ἡ δὲ καρία καὶ καρίνη λέγεται, καὶ καρὶς δέ. Caris quoque Galliæ fluuius Gregorio Turonenſi. Cher hodiè. In Legerim ſe exonerat. Squilla vulgò Bononiæ campana vocatur.

[a] Lib. 2. de aquat. c. 3.

[b] Lib. 3.

SYNONYMA.

[a] PLINIO in piſcium catalogo nominatur Scylla: vbi Squillam legere mauult Zoographus, quæ Græcè καρὶς dicitur: niſi reuera Scyllæ nomine monſtrum aliquod marinum intellexerit, cùm Phorcum quoque deũ marinum in eodem catalogo recenſeat. Sed de Scylla monſtro plura dicemus alibi. Gaza Ciceronem ſecutus & Pliniũ καρίδα vertit Squillam, & τὸ καρίδιον (qua voce vtitur Ariſtoteles) Cicero Squillam paruam. Obſeruandum eſt primam vocula καρὶς ſemper produci: vt apparet in carminibus Oppiani & Archeſtrati, & multis ab Athenæo citatis verſibus. Vnde non ſine ratione aliàs κουρὶς & κωρὶς dicitur, vt Sophroni in Mulieribus.

Vide pulchras Couridas, vide Cammaros,
Vide amica illas aſpice, vt rubent, vt leues & hirſutæ ſunt.

Ita quoque Epicharmus in terra & mari: Couridas phæniceas vocat. Idemque in Logo κωρίδας dixit hoc carmine:

Aphyas ſimul & flexuoſas κωρίδας:

Simonides verò:

Thynnis Loligo: gobijs κωρίδες.

In Caride penultimam Attici corripiunt & proportione quidem cõgrua, vt cenſet [b] Athenęus, quia vox illa ἀπὸ τοῦ κάρη id eſt, à capite ducta ſit, quod Squillis maiuſculum eſt. Varrinus quoque & Euſtathius à capitis magnitudine dici putant, fortè ex hoc Athenæi loco. Quemadmodum itaque à voce γραφὴ id eſt, pictura vel ſcriptura deriuatur γραφὶς id eſt ſtylus, vel penicillus: & à βολὴ id eſt, iactus, βολὶς id eſt, iaculum; ſic à κάρη καρὶς fingi probabiliter admodum conijciunt. Alibi etiam Euſtathius inter exempla ἀντιγραμματισμοῦ (vbi nomina vel diuerſas vel eaſdem res ſignificantia, literis tranſpoſitis conueniunt, vt χλὴ, χολὴ) καρίδα quoq; & ἀκρίδα ponit: & ſanè cõuenit ei cũ Locuſta, quòd ſimiliter ſaliat. Scarus piſcis, vt & Scaris (σκάρος ὡς ἡ σκαρὶς) à verbo σκαίρειν, quod eſt ſalire, ſaltare) dictus

[a] Lib. 32. c. vlt.

Scylla mõſtrum.

Proſodia καρὶς uoculæ.

[b] Lib. 3.

Etymon.

Scarus piſcis unde dictus.

A dictus eſt Athenæo & Euſtathio. Fuerint autem fortè eiuſdem piſcis nomina Scarus & Scaris, ſicut perca & percis; niſi potiùs legendum ſit καρὶς id eſt Squilla: nam ea quoque à verbo σκαίρειν ſic dicta, s initiali abiecto videtur teſte Varino, idque magis Zoographo placet, quàm vt Scaridem quoque piſcem faciamus, cùm id nomen apud authores non extet. Apud poëtas iota ſiue media ſyllaba frequenter producitur. Eubulus in Orthanne.

Καρῖδα καθῆκα κάτω κατέσπασ' αὖθις

Squillam humi depoſui & retraxi poſtea.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἐπὶ

Πηδᾶσι κυρταί, id eſt.

Saltabant, vt Squillæ ſuper prunis

Gibbæ ſaliunt.

Plura alia eiuſmodi apud Atheneum legere eſt exempla, in quibus media ſyllaba καρῖδος producta cernitur. Sed in ſoluta oratione (vt Ariſtotelis & Athenęi libris) eam ſyllabam acui reperies, cùm producta circumflecti deberet, genitiuo tantùm plurali excepto. Solius B Eupolidis teſtimonium, qui corripuit, profert Athenæus:

——————— πλὴν

Ἅπαξ ποτ' ἐν φαίακος ἔφαγον καρίδας

——————— *præterquam*

Semel aliquando in Phaacis ædibus Squillas comedi.

& aliud eiuſdem in Populis:

Ἔχων τὸ προσωπον καρίδος μαθλητίνης, id eſt.

Faciem habens Squillæ punicæ.

Reddit quoque Athenæus, cur mediam corripuerint Attici, rationem hanc, quam ſolus Iſaacus Caſaubonus aſſecutus videtur: Apud Atticos quanta eſt dyſſyllaborum in is deſinentium prior: tanta eſt in illorum obliquis media ſyllaba. vt βολὶς βολίδος : γραφὶς γραφίδος: contrà ψηφὶς ψηφῖδος, κρηπὶς κρηπῖδος. In καρὶς priorem corripiebant Attici. Vnde quid ſequatur clarum eſt, at illi poëtæ qui priorem in ea voce producebant, mediam quoque in obliquis neceſſariò longam ſtatuebant. Κουρίδες, καρίδες Heſychio. Colybdenæ nomine Epicharmus (vt Nicāder vult) pudendum marinum intelligit, Heracli- C des in Opſartytico apud Athenæum, Squillam. Squillæ nomen Veneti, vt dictum eſt, Gibbæ ſimpliciter tribuunt: Burdegalenſes verò Crangę. Cammarum Romani olim ſpeciem vnam Squillarum appellabant, vt placet Athenæo: poſteriores ad multa Cruſtata Locuſtarij generis hoc nomen tranſtulerunt. Nam & Aſtacum fluuiatilem ſic nominant Itali, vel potiùs Gammarum, & Gammarellam: & Squillam gibbam Maſſilienſes Carambotum: Romani Gambarellam: & ſimiliter paruam fluuiatilem, vt Bellonius ſcribit: quam alij Gambarozolam: Galli Prouinciales Caramot: vt Crangonem iidem Caramote, quam Itali Gambaro di mare, vel Cammarugiam appellant. Germanicè, inquit, Zoographus, Squillas omnes Meerkrebslein rectè appellabimus, ſiue ſimpliciter, ſiue cum differentia Sonder Scheren id eſt, ſine forcipibus. Inferiores Germani & Friſij & Hollandi Squillæ ſpeciem quandam paruam vocant Garnat, Gernard, Gernier: Garnole, Gibbam, vt putat idem Zoographus: quàm Bellonius Lutetiæ Gueruette vocari ait: pro quo fortè ſcribendum Guernette, vt à Germanis ſumptum ſit id nomen, non corruptum à Gallico Cheurette, vt ipſe Bellonius putat: Licebit autem hoc etiam vnius ſpecie nomine abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillam inter- D pretatur a Schrympe: Zoographus ab Anglis accepit à Schrimpe ſpeciem eſſe Squillæ vel Cammari maiorem: & aliam minorem, quam vocant à Pran: aut fortè contrà, non enim ſatis meminit.

Colybdenæ.

Cammari quid olim Romanis.

Aſtacus fluuiatilis.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

E

a Lib. 4. de par. c. 8.

Squillæ, & Cācri differentia.

QVILLAE, teſte a Ariſtotele, à Cancrario genere differunt, eò quòd caudam habeant: ab cruſtario verò, quòd forcipe careant; idq; quoniam plures habeant pedes: eò namq; redundantia illa abſumitur. Pedes aūt obtinent plures, quòd magis ad nandū, quàm ad ingrediendum ſint ſuapte natura propenſiores. Græcè ſic legitur. Αἱ δὲ καρίδες, τῶν μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν κέρκον: τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλας: ἃς οὐκ ἔχουσιν διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας: ἐνταῦθα γάρ ἡ ἐκεῖθεν ἀνήλωται αὔξησις. πλείους δ᾽ ἔχουσι πόδας, ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι. In his verbis Gazæ translatio pro καραβοειδῆς, non rectè habet cruſtarios, liberariorum nimirum lapſu, nam cruſtarium eſſe, omnibus cruſta tectis conuenit; quare Locuſtaceos verterim, vt & ipſe Gaza b alibi vertit, quod cùm hoc in loco non conuenire putat Zoographus, aſſerens Locuſtas etiam forcipibus carere: quamobrem, inquit, Latinè Aſtacarios fingamus licet, fallitur, Habent enim Locuſtæ forcipes, quemadmodum ſuo loco ex multis locis Ariſtotelis comprobauimus. Deinde hæc verba ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι, inuerſa eſſe apparent, legendumque; ὅτι πορευτικώτεραι εἰσιν ἢ νευστικώτεραι. idcirco enim inquit plures pedes habent Squillæ, quoniam ad incedendum magis, quàm natandum comparatæ ſunt. Hoc & res ipſa indicat, & verſio Gazæ: & Michaelis Epheſij in ſcholijs verba hæc. τὰ δὲ λέγει ἔχειν πόλλους πόδας διὰ τὸ μᾶλλον, lege ἧττον vel οὐ μᾶλλον, vt & Gaza vertit, & ex ſequentibus apparet) νευστικὰ εἶναι ἢ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἦσαν μᾶλλον νευστικώτερα, εἶχεν ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλόν εἰσι πορευτικα, ἔχουσι πολλοὺς πόδας. Rondeletius proprium Squillis eſſe ſcribit carere chelis, harumque vice brachia maiora pedibus habere. E contrà Bellonius nequaquam audiendos cenſet, qui forcipibus carere Squillarum pedes exiſtimant. Conciliari fortè poſſunt cum Ariſtotele eumq; inſequente Rondeletio, vt, ſi hunc dicamus chelas propriè dictas, quales Aſtaci antè cæteros habent, Squillis negare: Bellonium verò pedes forcipatos ſimpliciter eis attribuere, non quòd maiores & propriè dictas anterius chelas habeant. Indicæ ſanè Squillæ teſte Aeliano in Gange fluuio chelas maximas habent. Color Squillis non ſemper idem, nam, vt author eſt c Ariſtoteles, nigreſcunt verè, poſtea albedinem ſuam recipiunt. Cornua etiam habent, eaque Oppiano teſte acuta, & in ſummo capite poſita. Aelianus aculeum acutiſſimo triremis roſtro ſimilem, & ſecturas, ferræ modo habere ait: Rondeletius Oppiani verba de Squillis ſuo aculeo lupos piſces interimentibus interpretatur peculiariter de gibbis, Nam quæ minimæ ſunt, inquit, cornu carent. Cruſta fragili, vt ait d Plinius, incluſis, oculi rigent. Locuſtis Squilliſque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent. Inteſtinum quoq; eis, veluti Locuſtis & Aſtacis, rectà in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Nunc pergam ad genera. Tria hæc recenſet e Aelianus, ἕλειους ſiue paluſtres, & quæ algis victitant; πετραίους ſiue ſaxatiles, quæ tertiæ ſunt. Sunt hæ partim à victu, partim à loco ſumptæ differentiæ, à quo & aliæ marinæ, aliæ fluuiatiles dici poſſint. Nam quem ego Aſtacum fluuiatilem, & Camarum nuncupaui, alij Squillam fluuiatilem vocant. Sed quænam ſit inter eum Gāmarum, & Squillam, præcipuè minorem, cui alioqui quàm alteri alicui generi ſimilior eſt, differentia, nos his verbis docuit f Cæſar Scaliger: Sanè, inquit, à Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentiùs intuenti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati, Squillæ vniformes: Squillę lamellæ latiores, ipſa tota compreſſior. Hæc ille. Iam proſequamur. Magnitudine quoq; differunt: Sunt enim, & magnæ & paruæ quas Gambarettos in Italia vocant, & maiores rurſus non ſemper eadem magnitudine: ſed omnium maximæ exiſtunt Indicæ, vtpotè Locuſtis maiores, & forma diuerſa. Harum enim, teſte g Aeliano, quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes maximas habent, & tangentibus aſperæ ſunt, quæ verò ex mari rubeo in Indum excidunt, læues, audio habere ſpinas (ἀκάνθας cruſtas, vel dorſa læuia) ſed oblongos & implicatos ab eis dependentes cirros, & forcipibus carere. Differunt itaq; hæ Squillæ Indicæ non tantùm magnitudine, ſed & forma corporis totius. h Cardanus autem fluuiatiles à marinis ſola magnitudine differre aſſerit; ſed fluuiatiles vbi coctæ ſunt, ſubfuluas eſſe. i Ariſtoteles tria Squillarum genera recenſet, κυφάς, hoc eſt, gibbas, κράγγονας, crangones vertit Gaza: & paruas

Gazę error.

b Lib. 4. de par. cap. 5.

F

Ariſtoteles correctus.

Quid squillis propriū. An chelas habeant.

G

c Hiſtor. 8. cap. vlt.

Color.

Cornua.

d Lib. 11. c. 37.

Oculi.

Inteſtinū.

e 1. de animal. c. 30.

Gammari, & Squillæ paruæ diſcrimen.

f Exercit. 245.

H

Magnitudine differūt.

Squillæ Indicæ quales.

g Lib. 16. de animal. cap. 13.

h De ſan. tuen. 3. cap. 58.

i Hiſ. 4. c. 2.

A &parvas quæ nunquam maiores fiunt. Rondeletius ſpecies plures facit, quia ad tres ſuperiùs prędictas referri non poſſunt omnes. Nam Squilla lata, quæ tum cælata, tum glabra eſt: præterea quæ μάντις dicitur, nulli rectiùs, quàm Squillarum generi attribui poteſt, vt poſtea explicabitur. Neotericorum doctiſs. [k] Cæſar Scaliger, confuſa admodũ cùm videret Squillarum genera apud authores propter multitudinem, ea duo ſumma conſtituit, ad quæ non modò quæ tradidit Ariſtoteles, ſed quæ etiam cæteri omnes recentiores doctiſſimè reduxit. Squillarum ſpecies, inquit, ſummæ duæ, vna vulgari Gammaro ſimilis, ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus, ſed maxima: Aſtacum ęquat magnitudine: alicubi etiam ſuperat; quemadmoudm ſcribit Athænæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, vrſi corium extenſum repræſentat. Altera ab hac non niſi magnitudine differt, & lineamẽtis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη Ariſtotelis. At enim Crangen & gibbam æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba verò, acuta, Secunda Squillarum ſpecies tres continet modos quaſi formarum quoſdam. Vix enim alio, quàm magnitudine differunt. Omnes gibbæ ſunt, Idcirco à Philoſopho dicuntur κύφαι.

[k] *Exerat. 245.*

Crãge Ariſtotelis.

B Omnes Locuſtæ ſimiliores, ſi frontis ſpectes cuſpidem, quàm ſupradictis Squillis. Omnibùs pinnata cauda pinnis latis, dempta media; eſt ènim hæc, vti dictum eſt, acuta. Maxima in noſtro hoc Oceano, minima etiam è Garumma excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, ideſt auenam. pugillatim enim deuorant, ſicut auenam veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Mediæ magnitudinis Gambarellus appellatus ab Iſtris. Hæc Scaliger, quem putat Zoographus per Crangen Rondeletij Squillam cælatam intelligere. quam autem mediæ magnitudinis Gambarellum ab Iſtris nuncupatum ſcribit, Gibbam dici alijs ſimpliciter. Itali quidam etiam minimam Gambarellum vocant. Præter prædictas Squillarum Species Mantis eſt Rondeletij. Item καρίδιον ſiue Squillula Conchis quibuſdam inhabitare ſolita, de qua inter Cancellos, vti etiam de ea quam σκύλλαρον Ariſtoteles, Gaza Squillam paruam vocat.

Squilla gibba.

LOCVS, VICTVS.

C PARTIM in dulcibus aquis, partim in marinis ac ſalſis degunt: aliæque in locis paluſtribus, quas ἑλείους nominat Aelianus, aliæ propè ſaxa, vt quæ petrææ ob id dictæ ſunt. [a] Oppianus.

Carabus inſidias faciens atq; Aſtacus acer,
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

Et quia imos frequentant ſcopulos, vbi multa ſunt Conchylia, inde Horatius.

Affertur inter Squillas Muræna natantes.

Murenę enim eadem loca amant, vt autor eſt [b] Oppianus. In mari rubro, inquit [c] Theophraſtus, diſtractis lapidibus intus innati apparent piſciculi, & Squillæ & alia quædam animalia: quamquam exiſtimo non viuos piſces in hiſce ſaxis apparere, ſed tantùm eorum imagines, vt in alijs quibuſdam ſaxis diſfractis diuerſas rerum effigies in meo muſæo licet conſpicere, & inter alia Chamam tam perfectè innatam ſaxo, vt quis eam arte ſculptam iuraret. Quocirca de hiſce figuris in ſaxis naturaliter inſculptis intelligenda eſt hæc Theopraſti ſententia. Maiores Squillæ profundiora amãt loca, minores magis propè litora degunt. Indicum mare prope Gangem maximas alit, quas ſuprà deſcripſimus
D ex Aeliano. Abundat Oceanus Germanicus, ac Gallicus Squillis, quanquam non, tam magnis, & noſtra maria Tyrrhenum & Adriaticum. Magnas circa Iaſum celebrat Archeſtratus parandi obſonij ingenioſus artifex, ſed eiuſmodi multas in Macedonia, & Ambracia hoc carmine.

[a] *Lib. 1: Halieut.*

[b] *Lib. 1. de piſc.*

[c] *L. de piſc.*

In ſaxis varias eſſe figuras piſcium.

Ἤν δέποτ' εἰς Ἴασον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκηαι,
Εν δὲ μακεδονίᾳ τε καὶ Αμβρακίᾳ μάλα πολλαί.
Καρῖδ' ὁ υμεγέθη λήψη, σπανίαι δὲ πρίασθαι.

Quæ ſic vertit Iacobus Dalechampius:

Si quando Iaſum oppidum Cariæ tu acceſſeris,
Prægrandem Squillam accipies: emere cupientibus rara hæc inuenta eſt.
At in Macedonia & Ambracia perquam multa.

Locus quidam καρίδες dictus fuit quòd ibi multę reperirentur Squillæ. Viuunt Oſtreorum carnibus. [d] Aelianus quaſdam algis veſci prodidit.

[d] *1. de Animal c. 30.*

CAPI-

E

CAPIENDI RATIO.

SQVILLIS ineſcandis vitulinum fel cum farina oleo & aqua miſce, & placentulas facito: quibus tandem in eſcam vteris: ex eodem etiam pharmaco mandens, inſpuito in aquam, piſcibuſque frueris: Tarantinus.

ANTIPATHIA. NATVRA.

Lupus à Squillis ſuperatur.

[a] lib. 1. de animal. cap. 30.

CVM labrace perpetuum gerunt bellum, vt autor eſt Gaudentius Merula. Eduntur à Phycide, & lupo, contra cuius aſtucias & voracitatem natura ipſas muniuit pari ſagacitate, vt eum vincant. teſtatur id [a] Aelianus his verbis: Lupus piſcis à Squillis ſuperatur quanquam piſcium (vt ita dicam) maxima vorago eſt. Lupi igitur cùm circa paludes maris degant, Squillis quoque paluſtribus inſidiantur. Sunt enim trium generum: aliæ paluſtres, aliæ quæ algis victitant, & tertiæ ſaxatiles. Porrò cùm ſeipſas vlciſci Squillæ non queunt, pro vltione extremum ſpiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum aſtucias & fraudes non grauabor narrare. Cùm ſe interceptas ſentiunt, faſtigium quod eminet à capite, quódque ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, atque in ſumma parte ſecturas habet, modo ſerrulæ vncinatæ, hoc inquam animoſæ illæ beſtiolę cùm incurruarint, ſumma læuitate ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant orbem. Lupus ore maximè hiante, atque imminenti, quæ eſt pelle tenera & molli, Squillam ex laſſitudine viribus defectam comprehendit, atque prandium fore arbitratur. Squilla primùm in gutturis laxitate ſaltat, poſt aculeos in miſerum venatorem defigit. huic interiora exulcerantur, tumeſcentiaq; plurimum ſanguinis mittunt, deinde ſuffocatione Lupum interficiens, interficitur. Tetigit hæc eadem Philes hiſce ſuis Iambis.

Λάβραξ δὲ χανδὸν ἐκπετάσας τὸ στόμα Καρῖδας αἱρεῖ, πρὸς τὰ κέντρα μὴ βλέπων.
Τούτοις δὲ τοῦ φάρυγγος ἐξωδηκότος, Θνήσκει τροφῆς ὀλέθριον ὀξὺν ἁρπάσας. G

Quos ſic latinè reddidit Gregorius Berſmannus Amnæbergenſis.

Hiante fuſus ore per lacum Lupus
Capit Squillas, nil moratus aculeos
Gula ſed iſtis intumeſcens ictibus
Extinctus ingluuie luit pœnas nece.

SEXVS, COITVS, PARTVS.

MARIBVS ſanè præ fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus colore formaq; promuſcidi Sepiarum proxima: verùm hæc torta in vertiginem more Buccinorum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quæ ſubdita pedib. nouiſſimis ordinantur. Caro in ijs quoq; eſt colore ſanguinis rubra, & tactu lento, nec ſimilis carni. Ab hoc pectori anfractus alter ſtrue buccinea, craſſitudine lineæ ſe porrigit: ſub quo quędam arenæ conditioni ſimilia, ſemini genitali accommodata inteſtino adnectuntur: hæc in mare. Fœmina autem ouum rubidum parit membranaque obuolutum prætenui, ventri, laterique vtriq; inteſtini annexum, atque ad carnem vſque adhærens. Hæc omnia [a] Ariſtoteles de Squillis proculdubio, quãuis quidã locũ hunc diligenti egere conſideratione cenſeant. Nam ante hæc verba dixerat, Squillas ouum clauiculaſq; ſimili modo, quo alia Cruſtata, habere. Coeunt quoq; eodem modo quo Gammari & Locuſtæ. Plinius ore coire Squillas dicere videtur, dum inquit, Reliqua Mollium tergis (ſupple coeunt) vt canes: item Locuſtæ & Squillę, Cancri ore. Hîc in multis codicibus poſt Cancri ponitur perperam virgula. Et rectiùs etiam poſt Squillę ponetur punctum. Quocirca ſic legerem. Item Locuſtæ, & Squillæ. Cancri ore. vt poſt Squillæ puncto claudatur periodus. Nã quod ore coeant Cãcri poſtea probabimus, Nunc verò tergis coire Locuſtas Squillaſq; vt canes & aliæ quadrupedes, ex his [b] Ariſtotelis verbis fit manifeſtum: Genera, inquit, cruſta operta vt Locuſtæ, Gammari,

[a] Hiſt. 4. c. 2.

Plinij locus male diſtinctus.

[b] Hiſt. 5. c. 7.

A mari, Squillæ, & huiuſmodi reliqua more quadrupedum retrò mingentium coeunt, » ſcilicet vt fœmina caudam ſupinam exponat, mas ſuam ſuperponat, & applicet. Coire » ſolent ineunte vere iuxta terram. Iam enim coitus omnium id genus exploratus eſt. In- » terdum etiam cùm ficus matureſcunt coire incipiunt. Hoc eodem modo Gammari quoq; » & Squillæ coeunt.

DENOMINATA.

DIMINVTIVA Vocula καριδάριον hoc eſt parua Squilla, extat apud Anaxandridem in Licurgo, vbi irridetur quiſpiam diminutiuis eiuſmodi voculis vti ſolitus: inquit enim.

Καὶ συμπαίσει καριδαρίοις, μετὰ περδικίων καὶ θριττίων,
Καὶ ψυττάδιοις μετὰ κωβιδαρίων, καὶ σινδαρίοις μετὰ κωβιδίων.

Quæ ſic tranſtulit Dalechampius:

B *Luſitat cum Squillulis, perdiculis, thorriſſidijs, &*
Paſſerculis, cum coruulis, Tnachuridijs, (ita legit Natalis) cum gobijs.

Eiuſdem ſignificationis eſt etiam καρίδιον apud Ariſtotelem, quam Plinius, & Cicero paruam Squillam interpretantur. Et quoniam Squillarum quædam ſpecies gibboſo ſint corpore, ac curuo, factum ab eis verbum καριδόω, quod curuare & veluti conglobare ſignificat, ἐκ τῆς καρίδος χρηςὸν ἐςι τὸ καριδῶ, ἤγουν ὡς ἐπὶ σφαιρῶ, Euſtachius: & Anaxandrides apud Athenæum, αὐτὴ καριδοῖ τὸ σῶμα. Scyillarum autem non arbitror à Scylla, ſiue Squilla deriuari, quanquam Gaza paruam Squillam interpretetur, σκύλλαρος enim Græcum eſt, Squilla & Scylla Latinum.

PROVERBIA.

SQVILLA *rubicundior aſſa*, prouerbium eſt apud Iunium de admodum rubentibus. Anaxandrides in Ceride ſiue Cercio.

C Ερυθρότερον καρῖδος ὀπτῶν σ' ἀποφανῶ. Vertunt: Aſſa Squilla rubentiorem te reddam.

EPITHETA.

IN Eupolidis verſu, qui citatus eſt ab Atheneo hoc modo:
Ε῎χων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθλατίνης, author Etimologici μαθλατίνης interpretatur δερματίνης, ideſt coriaceæ. Aſſentior tamen libentiùs Dalechampio, qui ad colorem refert, hunc verſum Eupolidis ſic vertens: Μάθλης quid.

Faciem habens Squillæ punicæ.

Nam μάθλω apud veteres aiunt calcei phœnicei genus fuiſſe, hoc eſt colore aſſam Squillam referens. Et paulò poſt hunc verſum Eupolidis, apud eundem Athænæum, κουρίδες φοινίκιαι dicuntur ab Epicharmo, vel vt in epitome Euſtathij legitur Κουρίδες φοινίκεαι, puniceæ Squillæ. Oppiano καρίδες dicuntur ὀλίγαι, paruæ. Sophroni verò καλαὶ, ἐρυθραὶ, καὶ λείως τριχῶσαι, hoc eſt, formoſæ, rubræ, leuiter hirſutæ, nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen in alijs quibuſdam Cruſtaceis aſ-D peri non ſunt. Καμπύλαι dictæ etiam Epicharmo & Araroti, hoc eſt curuæ; incuruantur enim facilè, & gibboſæ euadunt; Quapropter κουφὰς & κυρτὰς Eubulus appellauit. Ex his quædam, etſi non omnibus, tamen plæriſq; Squillarum generibus, conueniunt.

VSVS IN CIBIS.

APVD Antiquos menſis quidem apponebantur Squillæ, vt ex hoc Eupolis in Capris conſtat:

Πλὴν ἅπαξ πότ' ἐν Φαίακος ἔφαγον καρίδας.
Verùm ſemel aliquandum in Phaacis ædibus Caridas comedi.

Videnturq; fuiſſe in pretio, vnde[a] Plinius Secundus in Epiſtola qua Gallo ſuo narrat villæ Laurentij amœnitatem & commoda, inquit: Mare » non ſanè pretioſis piſcibus abundat: ſoleas tamen & Squillas maximas ſuggerit.[b] Et Iuue- » nalis tanquam pretioſum piſcem nominat, canens.

[a] Epiſt. lib. 1.
[b] Satyr. 3.

Aſpice

Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem
Quæ fertur domino Squilla, & quibus vndiq; ſepta
Aſparagis, qua deſpiciat conuiuia cauda.

Iouius quidem hos verſus citans: Ego, inquit, putauerim Iuuenalem Cruſtaceorum nomina confudiſſe, voluiſſeq; intelligere pro Squilla Locuſtam aut Leonem, qui dominis apponi conſueuerint: cuius Zographus ſententiam non approbat, quòd Squillæ in delicijs præferantur Cruſtatis cæteris omnibus, præſertim Locuſtis & Aſtacis, & Rondeletio teſte ſalubriores habeantur longeq; delicatiores. Declarauit hoc Apitius, quem ſcribunt in Africam profectum Squillarum prægrandium cauſſa: cumq; ibidem paruas tantummodò reperiſſet reuertiſſe ſubito, nec terram attigiſſe. Alij de Archeſtrato id narrant: ſed Suidas & [c] Athenęus de Apitio, cuius verba (nam Suidæ deprauata ſunt & ex Deipnoſophiſta mutuata) placet adſcribere. Tiberij ſæculo vixit Apicius, vir ditiſſimus luxu ſolutus, à quo complura placentarum genera Apicia nominant. Multas nummorum cùm ille myriadas profudiſſet ventris & gulæ cauſſa, Minturnis quæ ciuitas eſt Campaniæ, vt plurimùm degens, Squillis veſcebatur magno emptis, quæ illic naſcentes, & maximas Smyrnæas, & Aſtacos Alexandrinos amplitudine vincebant. Cùm in Africa vaſtæ inuſitatæq; magnitudinis audiſſet reperiri, continuò, ne expectato quidem vnico die, illò naui profectus, multaq; incommoda nauigationis perpeſſus, vt propius ad oram eius regionis acceſſit, priuſquam naui exiliret (aduenturum enim rumor in ea prouincia percrebuerat) piſcatores ad eius nauem contenderunt, & quàm maximas obtulerunt Squillas, quibus conſpectis, num maiores haberēt percunctatus, cùm negaſſent illis grandiores, quas aduexiſſent vſquam in eo mari gigni, Minturnenſium recordatus, gubernatorem iuſſit eadem via Italiam repetere, priuſquam ad terram appuliſſet. Hæc ille. P. Gallonij gula in Squilla & acipenſere decumano notatur à Lucilio in Satyra ad Lapathum: verſus autem eius perquam lepidi hi ſunt:

[c] *Lib. 1. deipn.*

Apicium quid.

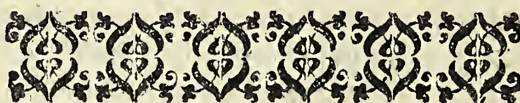
Lælius præclare & rectè ſophos: illeq; verè,
O Publi greges Galloni, es homo miſer, inquit;
Cœnaſti in vita numquam bene, cùm omnia in iſta
Conſumis Squilla, atq; acipenſere cùm decumano.

Hodie quoq; apud omnes ferè gentes principum conuiuijs apponuntur, & inter lautiſſimos, ac nobiliſſimos cibos; Elixantur minores, & cum aceto comeduntur: friguntur etiam cum oleo in ſartagine, farina prius aſperſa. Sotades Comicus apud Athæneum:

Καρίδας ἔλαβον πρῶτον ἀπηγάνισα
ταύτας ἁπάσας, id eſt.
Squillas primum accepi coxiq; in ſartagine
Eas omnes.

Aſſabantur olim maiores, & vt arbitror, in ficus folijs inuoluebantur. Nam ſic Ananius vel Acanius apud Athæneum. Τῶν καλῶν δ' ἄριστον καρὶς ἐκ συκέας φύλλου, ἡδὺ γ' ἐσθίειν χειμερὶς φθινοπωρισμῷ κρέας, .i. Bonorū optimū eſt Squilla ex ficus folio, & ſuaue edere hyeme atq; autūno carnē. Iſchia deſcripſimus ſuprà in Cāmaro & Aſtaco. Squillæ alicuius ſunt caliditatis participes; difficulter concoquuntur, ſtomacho nocent & Veneris deſiderium mouent, vt ait Simeon Sethi. Aetius in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus, Squillam inter Cruſtata omnia minimè noxiam eſſe ſcribit. Tralliano quoq; commendantur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi κηρὶς ἐυκοίλιος legitur: Zographus mauult legere καρὶς; quāquam & ceridem piſcem eſſe ſciat, ſed ſiccior hic eſt & aluo mouendæ minus aptus exiſtimatur. Iulidum piſcium ſaxatilium, inquit Aelianus, os veneno refertum eſt: & quemcunq; piſcem deguſtauerunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumq; ei qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cùm Squillam quam media ex parte Iulides exediſſent, & confeciſſent, ſine vllo precio parabilem offendiſſent, eamq; inopia preſſi guſtare aggreſsi eſſent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperunt.

Temperamentum.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

ENERIS desiderium excitare dicuntur, quòd in actiua qualitate non exuperent, in passiua humidum præualeat. Laudantur & ad mulierum conceptus, ac si peculiari quodam munere valeant, vt scribit Simeon Sethi. Græce legitur: Συνεργοῦσι δὲ τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν γυναικῶν κύησιν. Ad generationem, inquit Cardanus, valet piscis qui Squilla vocatur, quod mihi quandoq; successit. Oportet autem remota esse impedimenta, & purgatum etiam corpus & vterum. Hecticis etiam & à morbo extenuatis, eximiè prodesse, si aqua hordei ablutæ in carnium iusculo coquantur; idem prodit. Conueniunt item stomachicis, vt legitur apud [d] Galenum. Aiunt tritas & particulæ impositas,

Ad conceptum promouendũ.

Ad Hecticã

[d] De comp. 8. cap. 4. κατὰ τόπους.

B in qua cuspis sagittæ, vel spinæ infixa sit, naturali quadam attrahendi vi eam educere. In quibusdam locis tantæ nascuntur, vt propè spithamam, hoc est palmum excedant, quæ quidem alijs ad hæc remedia sunt efficatiores teste Simeone Sethi; qui etiam tritas & cum oxymelite potas lumbricos & tineas educere author est. Quocirca apud [e] Galenũ, vbi in quibusdam codicibus legebatur κανθαρὶς trita & cum radice bryonię pota lumbricos educit; rectiùs legitur καρὶς in vulgatis codicibus, hoc est Squilla. Caris marina teste Kiranide, circumligata Scorpionis ictum sanat. Quod si supra perscriptum locum scribas Caris, citiùs tollitur dolor. Si quis verò sculpserit Carida in lapide achate, & gesserit in annulo, nunquam percutietur à Scorpione. Squillas marinas aliqui admiscent escæ ad mugiles capiendos. Si marini & saxatiles pisces, inquit Florentinus, in piscinis alantur, in cibum eis inijcere oportet Carides, gobios & similia. Merula piscis Squilla viuente esca decipitur, quod sic cecinit [f] Oppianus:

[e] Ad pisonem.

[f] Lib. 4. Halieut.

Expediens (piscator) *hamum Squillam configit in illo*
Et nexam cubo plumbi submergit in altum
Aequor, & occultis thalamos rimatur in vndis.
C *Atque agitat circum saxosa cubilia fraudem.*
Erumpit merulus thalamis, & Carida viuum
Riualem punire ratus subit impia fata.
Nam prædo fixum mento mucrone corusco
Traxit nitentem contrà labiq; volentem.

Lupus piscis inescatur per Squillam, vt idem tradidit.

DE SQVILLA LATA, SIVE VRSA. Cap. X.

ÆQVIVOCA.

D

Ἄρκτος Vrsus, aut Vrsa animal quadrupes ferum, hybernorum mensium somno pinguescens: cuius naturam latissimè prosecutus est [a] Plinius: Est præterea sic dictum signum cæleste, quod Latini septentrionem dicimus à similitudine septem boum iugum subeuntium: Græcorum nonnulli ἅμαξαν idest plaustrum, quòd plaustrorum similitudinem referat. Eustathius dicit hãc Vrsam fuisse filiam Lycaonis, nomine Calisto: eamq; ob amoris cũ Ioue commercia à Iunone in Vrsam conuersam, atq; à Diana iaculo confectam, à Ioue eius miserto in astra relatam. Aliter fabulam hanc narrant Theon Arati interpres, & Hesiodi scoliastes, quos lector per otium consulat. Duæ autem sunt Vrsę; maior helice, minor cynosura appellatur. Accipitur etiam Ἄρκτος, pro parte orbis septentrionali apud Herodotum.

Vrsus quadrupes.

[a] lib. 8. c. 36.

Vrsus signũ cæleste.

SYNO-

SYNONYMA.

Nominis ratio.

CRVSTACEVM quod hîc depictũ exhibebimus Squllã latam appellauit Rondeletius, quòd potiùs Squillis quàm Locuſtis videatur annumerandum. Carent enim, inquit, primi eius pedes forcipibus, quos chelas vocant, quibus munitæ ſunt Locuſtæ: alioqui corporis forma Locuſtæ admodum ſimilis. Latæ autem cognomen addidit, vt ab alijs diſtinguatur: nec id ſine exemplo. Quippe Archeſtratus, vt author eſt[a] Athenæus, πλατείας καρίδας appellauit, quamquam Locuſtas, Aſtacos, Caridas confudiſſe videatur: quæ tamen ſecernenda eſſe, & ſpecie differre ſcripſit Athenæus, ſed Ariſtophanes in Theſmophoria Zuſis, non Archeſtratus vt Rondeletius hîc ſcribit, πλατειῶν καρίδων meminit: quo nomine de Aſtacis eum ſentire[b] Athenæus conijcit. Sed eſtne hæc Vrſa Ariſtotelis? Rondeletius id pertinaciter negat: quòd Ariſtoteles Vrſam videatur cum Cancris numerare, Bellonio contradicens, qui Vrſæ nomen Squillæ latæ impoſuit, propterea quòd terreſtris Vrſi in morem, qui craſſo & recurto eſſet corpore, eiuſq; colorem referret. Profectò huius Bellonij opinionem defendit[c] Iulius Cæſar Scaliger, & Vrſum Rondeletij Cancrum Heracleoticum eſſe aſſerit: Squillarum, inquit, ſpecies vna vulgari Gammaro (fluuiatili nimirum ſiue Gammaro, ſiue Aſtaco) ſimilis ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus (citauimus eas præcedenti capite, vbi de Squillarum generibus dicebatur) ſed maxima: Aſtacum.n. æquat magnitudine: alicubi etiã ſuperat quemadmodum ſcribit Athenæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, Vrſi corium extenſum repræſentat. Et paulò pòſt: Quoniam verò doctiſſimus amicus noſter aduerſus alium quendam ſcribens (intelligit Rondeletium, qui ſcripſit hac de re contra Bellonium) à nobis videtur diſſentire, conſilij noſtri ratio reddenda eſt. Negat Ariſtotelis Vrſam eſſe Squillam maiorem: quia ſeorſum ab Aſtacis, & Locuſtis, & Squillis poſuerit. Sanè, ſed Locuſtaceis annumerauit, cùm ei & Locuſtis pariendi tempus idem aſſignabat. A Squillis ſeparauit, quia ſub Squillæ nomine haud norat. Ariſtoteles enim ſi eam pro Vrſa non accepiſſet, omnino ei ignata fuiſſe videretur. quãdoquidem eam inter Squillas nuſquam commemorat. Et celebris tamen tota Græcia fuit: ad Smyrnam laudatiſſima. Neapolitani, & Meſſanenſes in Sicilia vulgò Vrſum marinum vocant Meſſacarã, vel Maſſacaram: quæ à Græco nomine deflexa videntur, ἡ μείζων (ἢ μείζων, ἢ μάσσων) καρὶς, hoc eſt maior Squilla, vt placet Zoographo. A Liguribus Orchetta vocatur teſte Rondeletio, quod nomen fortè corruptum eſt à vulgo pro Vrſetta. Minorem enim huius generis ſpeciem, alioqui per omnia huic ſimilem, Ligures Bellonio teſte Vrſettam appellant. Romæ etiam vtramque ſpeciem Mazzacaram vno nomine vocari audio. Gallis qui Mediterraneum mare accolunt, nullum adhuc nomen. Nulla enim ibi eiuſmodi Squilla. Germanica nomina fingit Zoographus ab Vrſo quadrupede Ein Ber, ein Meerber, ein Berenkrebs. His maioris & minoris diſcrimen addi licebit.

[a] Lib. 3.
[b] Lib. 3.
De Vrſo uariæ opiniones.
[c] Exerc. 245
Cancer Heracleoticus
Meſſacara.
Vrſetta.

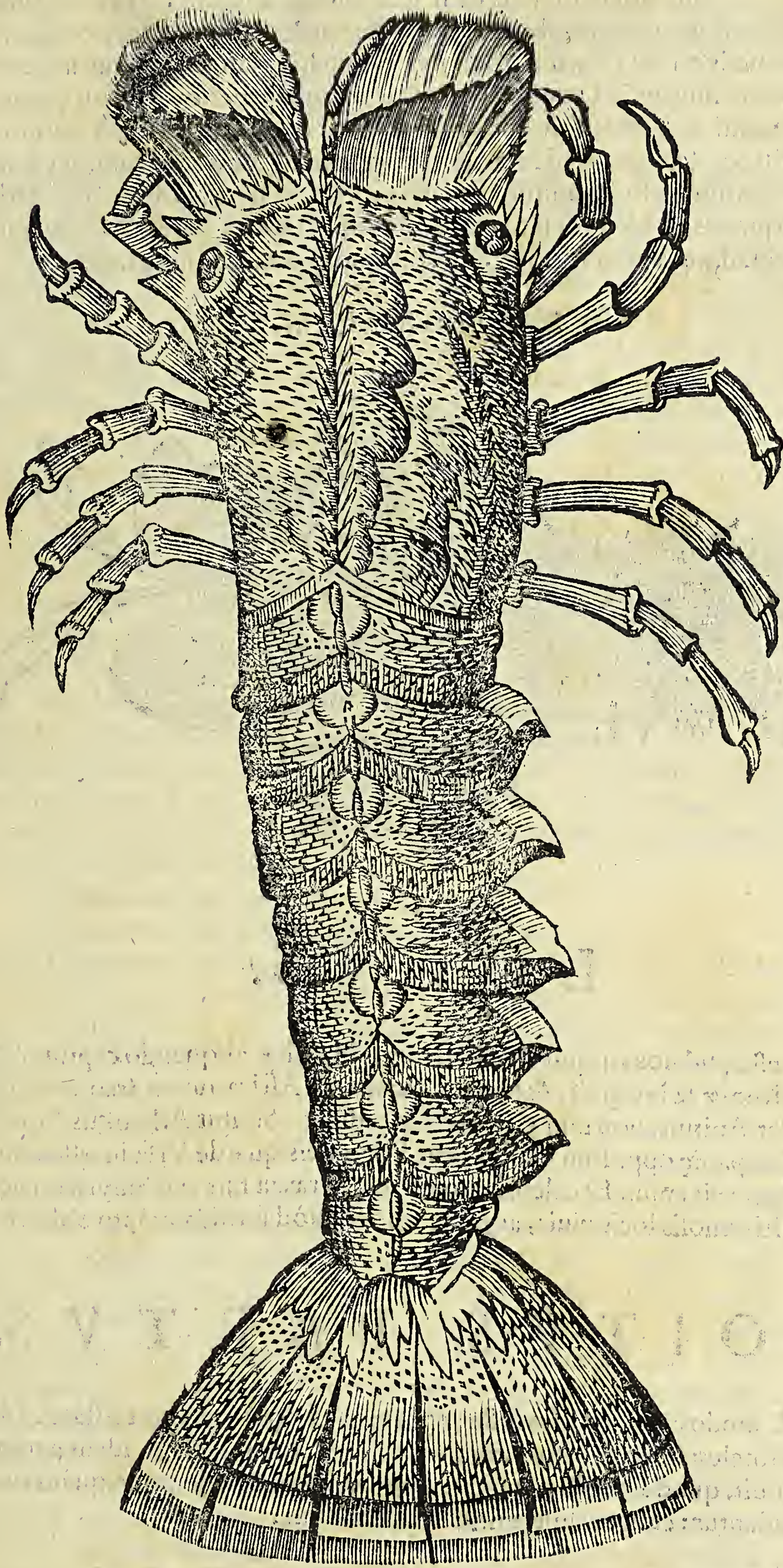
GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

[a] De Aquatil. 2. c. 33.
Maioris deſcriptio.

BELLONIVS[a] Vrſæ duo cõſtituit genera, maiorem & minorem, quã Rondeletium Squillam cælatam opinamur nominaſſe, & de qua ſequenti capite. Maior igitur ſiue Squilla lata Locuſtarum modo, vt ſcribit Bellonius, forcipibus caret, eademq; eſt cum Locuſtis magnitudine: terreſtris Vrſi in morem craſſo & recurto corpore, eiuſq; colorem habet, vnde illi nomen. Proinde tabellis firmis, fórtibusq; loricata eſt vt Locuſta terreſtris, cubitaliſq; nonnunquam eſt: antennas ad prætentandum iter non habet longas, ſed coloris cærulei, bifidas, atq; vtrinq; in lateribus ante oculos duas, cornuũ, ſeu cirrorũ munere fungentes. Tota eius anterior pars vnico conſtat thorace, vulgus plaſtronũ vocat. Quinos vtrinq; pedes gerit, vnguibus robuſtis, ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis interſeptas. Os præterea ſubtus habet, vt cæterum Locuſtarium & Cancrarium genus. Alibi quoque in obſeruationibus ſuis; Similes ferè, inquit,

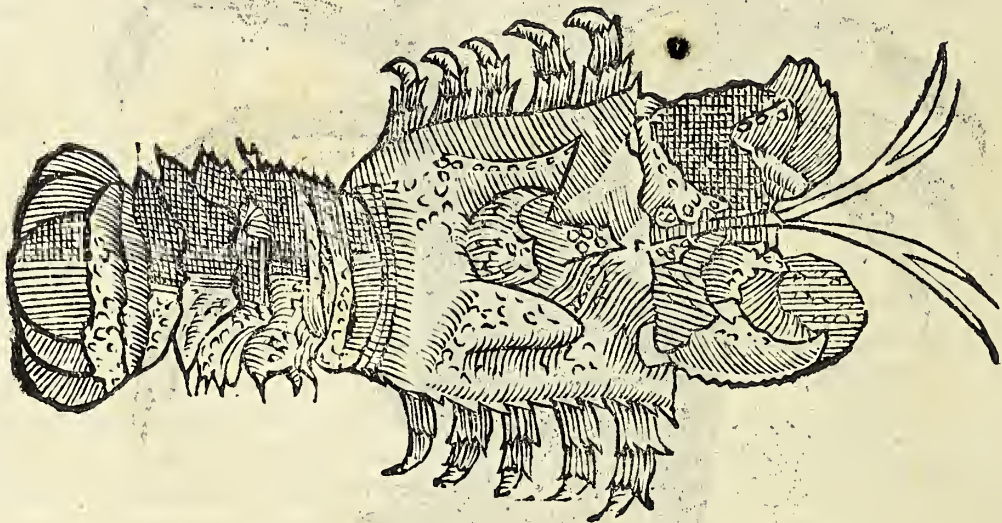
Squilla lata authoris.

inquit, de Vrſis loquens, ſunt Aſtaco; ſed chelas non habent, vt neque Locuſta: nec aculeis exaſperantur, vt neque Aſtacus. Locuſta enim toto dorſo ſuperiore aculeata eſt, &c. Rondeletius eam ſic deſcripſit, & diligentius. Squilla igitur lata, inquit, Locuſtarum eſt magnitudine, ſed latior multò & magis depreſſo corpore & hirto, in frõte oſſa duo, vtrinque vnicum, in ambitu ſerratum, in quibuſdam acutius, in alijs latius: his pinnæ duæ alligantur, inter hæc duo enaſcuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, vt ex duobus quatuor fiant, non valdè longa. Os & oris appendices ita habent, vt in Locuſta.

Brachia duo habet cum aculeis, veluti clauis eminétibus, pedibus maiora, non bifida, quę in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui biſulca non eſſe videbant, pedibus annumerabant, vt quinque pedes eſſe dicerent. Sed hoc Squillis proprium eſt, chelis carere, harum autem vice brachia maiora pedibus habere. Pedes vtrinque quaterni ſunt, vt in Locuſtarum & Cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi videntur: frons quadrata & latior quàm in vllo Cruſtatorum genere. Tumores multi per dorſum ſparſi ſunt, ex quibus extant tubercula, quorum ſumma pars adeo rubet, vt carbunculos in annulorum pala incluſas eſſe dicas. Cauda tabellis quinq; conſtat, & in pinnas totidem deſinit: in caudæ ſupina parte appendices ſunt ad oua reponenda, quemadmodum in Locuſta: interna quoq; omnia ſimilia habet. E

Squilla lata Rondeletij.

F

LOCVS. G

RARA eſt apud nos, inquit Rondeletius, Maſſiliæ aliquando capitur, ſatis frequens Romæ & Neapoli, & in mari Siculo, in Africa autem frequentiſſima. Hãc ſi ibi reperijſſet Apitius, non tàm citò ad ſuos rediſſet. Scribit Athenæus Squillas circa Minturnas Campanię oppidum maiores eſſe Smyrnæis: quæ de Vrſa intellexiſſe viſus eſt
[a] Exer. 245. [a] Cæſar Scaliger: ait enim: Et celebris tamen tota Græcia fuit; ad Smyrnam verò etiam laudatiſſima. In cænoſis locis viuit, argumento eſt quòd ſordida & luto obſita è mari extrahatur.

COITVS. PARTVS.

EODEM modo coit, quo Locuſta, eodemq; tempore, ſcilicet æſtate. Idcirco dixit[a] Ariſtoteles: Iis etiam quas nomine Vrſæ Arctos appellant, idem pariendi tempus natura ſtatuit, quod Locuſtis: quocirca per hyemem & vere prius, quàm oua excludant, cibo laudantur: cùm excluſerunt, deterrimæ fiunt. H

[a] Hiſt. 5. c. 16.

VSVS IN CIBIS.

VNDE patet in cibum quoq; fuiſſe ab atiquis receptam Vrſam. Nec ſine ratione. Eſt enim carne molli, vt Aſtacus. Proinde eodem modo coquere eam ſolent.

DE

A

DE VRSA MINORE. Cap. XI.

VAM Bellonius Vrſam minorem appellat, Rondeletius, ni fallor, Squillam cælatam dixit. [a] Scaliger Ariſtotelis Crangen facit. A maiore, inquit, non niſi magnitudine differt, & lineamentis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη, Ariſtotelis, ait enim, Crangen & Gibbam, æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba verò acuta, hæc ille. Sed alia eſt Rondeletij Crange, qui hanc ſuam Squillam cælatam, Cicadam Aeliani eſſe arbitratur, potiùs quàm illam Squillæ ſpeciem, quam ipſe Mantin nominat, Cicadam ab alijs exiſtimatam. Scaliger Cicadam Aeliani eam eſſe putat, quæ etiam vulgò à piſcatoribus Vaſconum ſic appellatur: Bellonius verò Rondiletij Mantin, Maſſiliæ, & Genuæ Cicadam marinam vocari ait: cuius ſententiæ Zoographus vel ideò magis fauet, vt antiquo nomine non careat, & fingendum ſit nouum, quod fecit Rondeletius. Aelianus certè cum Romæ vixerit, inquit Zoographus, & harum quidem rerum ſtudioſus, non potuit ignorare Cammaros Romæ vulgò dictos è genere Squillarum, vt [b] Athenæus ſcribit: quòd ſi eoſdem Cicadas marinas putaſſet, non tacuiſſet, opinor, præſertim cùm alius nemo hoc nomine ſit vſus. Hæc Zoographus, contra Rondeletium, qui hanc Squillæ ſpeciem eſſe putat antiquorum Gammarū, ſiue Cammarum nominatum authoribus Atheneo, Plinio, Columellę, qui Cammarum inter parui incrementi piſces recenſuit. Sanè argumentum nullum habet efficax. A colore enim id tantùm ſumit, quem ait magis rubeum in hoc, quàm in vllo alio Cruſtato, ſiue crudus ſit, ſiue coctus; eumq; colorem mulli maximè referre, quod ſcilicet de eo dicit Martialis.

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli,
Concolor in noſtra Cammere lance rubes.

[a] Exer. 245. Crāge Scaligeri.

Cicada marina.

[b] Lib. 7.

Cammarus Rondeletij

C Nos quid ſit Cammarus veterum, in Aſtacorum diximus hiſtorijs. Cæterùm Rondeletius Cicadam marinam potiore ratione nominandam eſſe cenſet, ob maiorem cum cicadis tereſtribus ſimilitudinem: Squillam verò, tum quòd ſuprà dictæ ſimilis ſit, tum quòd brachia priora indiuiſa habeat, qua nota Squillas à Locuſtis & Cancris ſecerni dixit: Cælatam verò, vt ab alijs internoſcatur. Nam quinq; tabellis conſtat, & dorſo egregio naturæ artificio variè cælatis & ſculptis, vt in pictura expreſſit. Squilla hæc tota rubet, vt idem ſcribit, oſſa vtrinq; habet in fronte, in ambitu ſerrata, acuta, veluti Squilla lata: quibus annexæ ſunt pinnæ, veluti alæ. Cornua duo habet, brachia duo indiuiſa, quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudæ pinnas eaſdem quas Locuſta: magnitudine verò differt: nam dodrantalem magnitudinem vix ſuperat. Carnis ſubſtantia Aſtaco quoq; ſimilis eſt. Minor autem Arctos, inquit Bellonius, per omnia maiori reſpondet. Ligures Vrſettam appellant, craſſiore eſt quàm Sparnochius (Squilla Crange) corpore, & forcipibus, vt Vrſa, caret. Prætenturis quoq; binis prædita eſt, & roſtratum caput gerit. Cæterùm eſt corpore robuſto, & recurto: omnes deniq; notas cum maiore communes oſtendit. Sed Bellonius huius iconem non appoſuit: Rondeletius expreſſit. Sed quia Squillam cælatam Aeliani ille Cicadam marinam putat, ideo [c] Aeliani verba quæ ſuper ea memoriæ prodidit, placet adſcribere: Eſt etiam Cicadarum genus marinum (τέττιξ ἐνάλιος) quarum maxima parui Carabi ſimilitudinem ſpeciemq; gerit. verumtamen cornua, non ſimiliter atq; ille magna, nec aculeos habet: aſpectu etiam nigrior eſt: & cùm captus eſt, ſtridorem quendam edere videtur. Pinnæ ipſius exiguæ ſub oculis enaſcuntur, terrenarum alis ſimiles. Hominum plæriq; idcirco ab ea ſe abſtinent, ſed mari reddunt, atq; etiam mortuam flentes & ſordidati humatione afficiunt, quòd eam dicant Perſeo Iouis filio conſecratam eſſe.

Deſcriptio.

D

[c] Lib. 13. c. 29. de animal.

DE CARANGONE. E
Cap. XII.

SYNONYMA.

a Hiſtor. 4. cap. 2.

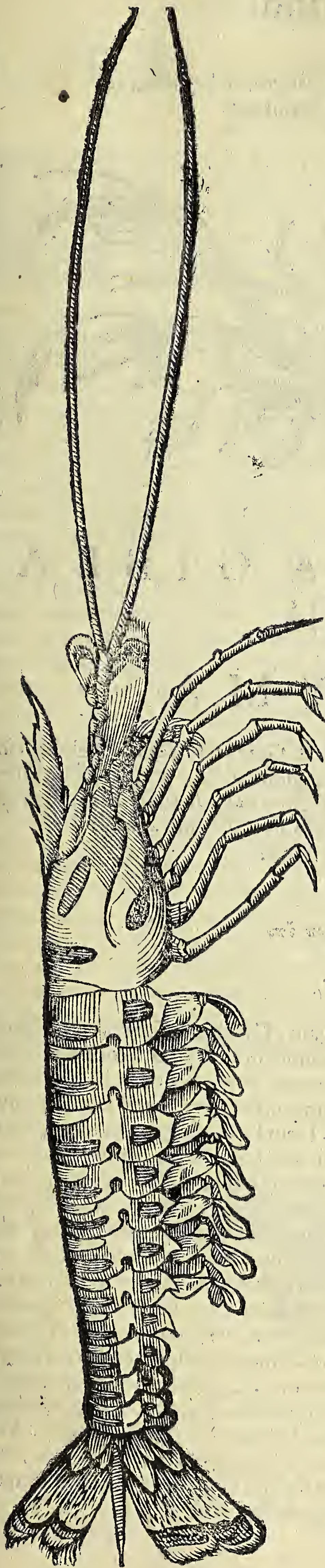
VBI Apud[a] Ariſtotelem Squillæ quædam vocantur κράγγωνες, aut κράγγαι, quod nomen magis placet Zoographo: Gaza Crangines, vt delphines vertit. Apud Heſychium, & Varrinum Κραγὼν eſt ἔνυδρον ζῶον, καὶ εἶδος καρίδος, ſed meliùs ſcribitur duplici γ, vt apud Ariſtotelem. Cæſar Scaliger Squillam cælatam Rondeletij ſiue Vrſam minorem, facit Crangen, vt diximus ſuperiùs. Alia quidem eſt Rondeletij Crange, cuius iconem apponemus. Hæc Cammerugia & Sparnochia vulgò ab Italis vocatur, à Romanis dempto primo elemen- F to Parnochia, à noſtris inquit Rondeletius Caramote (vt parua Squilla Caramot) ab alijs Longouſtin, à Burgedengalenſibus ſeruata vetere appellatione Squilles.

DESCRIPTIO.

RONDELETIVS hanc ſic deſcripſit: Eſt, inquit, hæc Squilla palmi maioris longitudine. Cruſta tenui contegitur, læui, candida, nonnunquam ex albo parũ rubeſcẽte; coćta verò tota rubeſcente, inſtar cornu pellucida. (Color.) Habet è dorſo enatum cornu in fronte, ſerratum, ſurſum recuruum, illius (Cornu in fronte.) denticulatæ aſperitates in ſuperiore & inferiore ſunt parte, nõ in lateribus veluti in Aſtacis & Squillis latis. Oculi cornei ſunt, ſatis prominentes, in quibus ſubiecta pars caua eſt cochlearis modo. (Oculi.) Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia (Cornua.) flexibiliaque, his alia duo breuiora in ſummo diuiſa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruæ, albæ, radio ſiue aculeo innixæ. Os & oris appendices, cuiuſmodi ſunt in Lo- (Os.) G cuſta & Aſtaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo: qui in calcar terminantur, (Pedes.) pedes terni: qui hæc ſequuntur, parum diuiſi, bini & vltimi indiuiſi. Poſterior pars pro reliqui corporis craſſitudine & magnitudine longa, ſeptem tabellis conſtans, in pinnas quatuor deſinit: è quarum medio extat aculeus latior quàm in Squilla gibba. (Cauda.) Supinæ caudæ appendicibus, coëundi pariendiq; modo, partibus internis à ſuperioribus non differt. Comprobat deinde Rondeletius ſe veram Squillam Crangonem exhibere his verbis: Squillam Crangona nos rectè repręſentaſſe demonſtrare oportet. Ac primùm cùm Cruſtatorum animantium quatuor ſint genera (vt prius ex Ariſtotele oſtendimus) nulli potiùs quàm Squillarum generi ſubijci hinc perſpicuum eſt. Ea enim quam exhibemus, læuis eſt, Locuſtæ toto dorſo aſpera: chelas ante pedes non habet vt Aſtaci, cauda eſt protenſa, non rotundo corpore, & ſine chelis: non eſt igitur è Cancrorum genere: quare Squillam eſſe neceſſe eſt: non latam quidem, neque cælatam, vt corporis ſpecies & læuitas ſine vlla læuatura oſtendunt: neque paruam quæ maior nunquam fiat: nam ea longè minor eſt quàm paulò pòſt exhibebimus: neq; Gibbam quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certiſſima ab Ariſtotele tradita, quą Squil- H la Crango à ſimilibus internoſcatur: καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐρὰν καὶ πτερύγια τέσσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ' ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ: τὸ δὲ μέσον αὐτῶν ἀκανθῶδες ἀμφότεραι, πλὴν αὐταὶ μὲν πλατύ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidem (totidem non eſt in Græco) & Crangon in vtraq; caudæ parte, quarum medium in vtriſq; ſpinoſum eſt ſiue aculeatum; ſed in Crangone latum, in Gibba acutum. Hæc nota in vtraq; Squilla & Crangone, de qua nunc agimus, & in Gibba, de qua mox, euidentiſſima eſt: & veriſſimam eſſe comperiet, qui pictas à nobis Squillas cum viuis contulerit. Hæc ſuut quę fidem faciunt Squillam Crangonem rectè nos ab alijs diſtinxiſſe. Eandem ante Rondeletium nouerat Bellonius & ſic deſcribit: Inſignibus notis (Deſcriptio ex Bellonius.) à Gibba differt. Nã vbi in Gibbis multiplices cirri ſpectantur (anteriori præcipuè parte) pedeſq; omnes in extremo biſulci, Sparnochiæ duo, oblongi tantùm cirri prominent, & vngues acuminatos more Locuſtæ habet, & eodem modo quaternas in extrema parte

caudæ

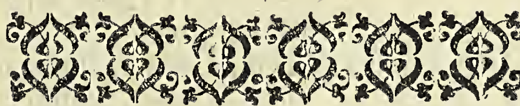

caudæ: quarũ ea quæ in medio ſita eſt, ſi pinna eſſet, faceret vt quinq; pinnæ, vt in Aſtacis, & Carabis, numerarentur: ſed ſpinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula eſt. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali ferè longitudine videas. In quibuſdam locis adeo magnæ naſcuntur Squillæ, vt prope ſpithamen, hoc eſt palmum excedant: quæ quidem ſunt alijs efficaciores. Hactenus Bellonius. Quam autem Zoographus vidit & delineatam exhibuit, eius color partim rubet, partim dilutior albicat, ad latera flaueſcit: extremitas quatuor latiorum caudæ pinnarum cærulea eſt: pars inter eas media acuta rubet. Media inter hoc genus & Cancellos, ſiue Bernardos Eremitas eſſe videtur, ſequenti pagina depictum cruſtaceum, coloris totum ferè cinerei pallidi, niſi quòd alicubi vt in cauda dorſoq; & chelis nonnihil cærulei habeat. Crangonis deſcriptio ex Theographo.

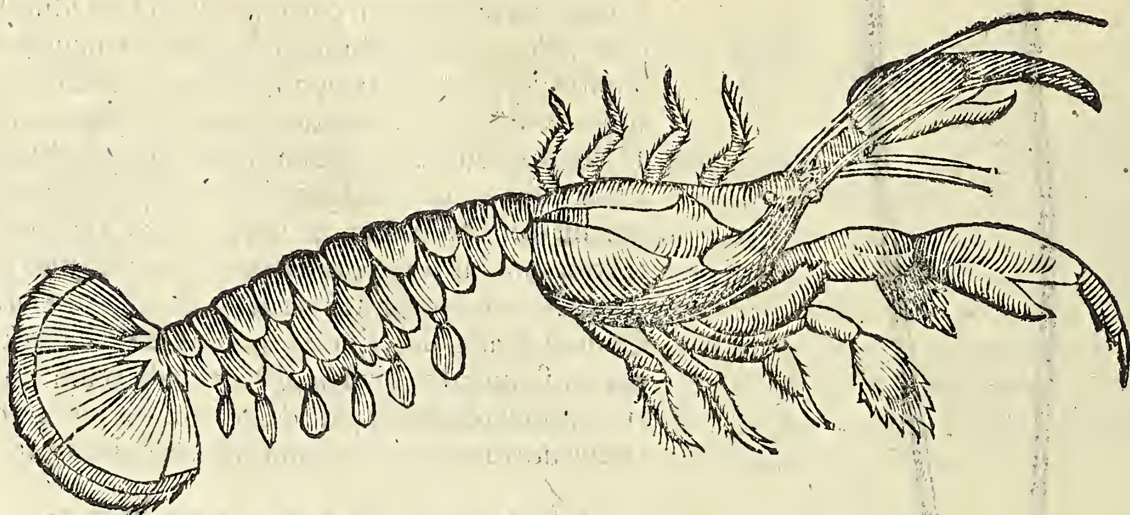
VSVS IN CIBIS.

RVSTATORVM omnium ſapidiſſimi ſunt. vnde in menſis nobilium, Romæ præſertim, primo ponuntur loco. Carne enim ſunt tenera, dulci, boniqueiue alimenti ac multi: Vnde hecticis & atrophia laborantibus vtiliſſimus cibus. Coquũt hanc in Italia varijs modis frequẽtiſſimè in aqua dulci, ſed meliores ſunt in marina ſi coquantur, & cum ſale ac pipere commedantur. Optimæ ſunt earum caudæ cruſta ſpoliatæ, ac coctæ cũ pipere, ſale, & aceto. Fieri quoq; poſſunt ex eiſdem varia iuſcula iucundi ſaporis. Optimæq; ſunt à menſibus Februario, Martio, Aprili, Maio, ſed Romæ omni tempore venales habentur. Vt quoquatur.

Cruſtaceum quod medium videtur inter Crangonem Squillam, & Cancellum, ſiue Bernardum Eremitam. E

F

DE SQVILLA GIBBA Cap. XIII.

SYNONYMA.

V AM Ariſtoteles κυφλὼ καρίδα vocat, Gaza rectè Squillam gibbam interpretatus eſt. Cognomen κυφὴ ſeu Gibba additur propter gibbũ quem habere videntur, dum ſe curuant. Idcirco καμπύλας appellaſſe eas viſus eſt Araros in Campalione, & Ophilio in Callæchro κυρτάς: G

Κυρταὶ δ' ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πεδῷ:
Ac Gibbæ Squillæ in arido ſolo.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχνῶντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι
Πηδῶσι κυρταὶ, id eſt,
Saltabant vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Græci recenciores antiquum nomen hodiè non ſeruant, Caridas, & Caranidia vocantes vt ſcribit Bellonius, quamquam Aſtacum fluuiatilem idem à vulgo Græcorum Caranis & Caranidia dici tradat. Squilla hæc gibba Romæ nunc dicitur Gambarella, vt ſcribit Bellonius à tibijs quæ gambæ dicuntur. multis enim cruribus prædita eſt; Zoographus potiùs à Gammaro diminutiuum nomen eſſe putat. Idem Bellonius (niſi ſit error liberariorum) Pariſijs hanc Squillam Gueruette vocari ait: Suſpicatur Zoographus Guernette legendum: quoniam Germani inferiores aliqui (ſiue hanc ſolùm, ſiue aliam quampiam) Gernat appellant. Galli quidem quintam vocalem poſt g ſcribere ſolent, e, vel i, ſequente, cùm hanc conſonantem ita proferunt, vt ante reliquas tres vocales proferri ſolet. Sed Rondeletius à Pariſienſibus vocari ſcribit Cheuretes: à ſuis Caramot, ad diſcrimen Crangonis, quàm Caramote appellant. A Santonibus de la ſantè, quòd ægris vt plurimùm ſoleant apponere; à Rotomagenſibus Salecoques, vel Salcoques, vt ait Bellonius; quarum quæ adhuc vaginis incluſæ ſunt, Bouquetæ: ijs autem exutæ, des Creuettes appellantur. Armorici des Sautrelles: ſaliunt.n. Locuſtarũ more. Maſſilienſes vulgò vetuſtatis veſtigia retinentes, Carambotos vocant deducto à Caride nomine. Qui Galli Oceani litus incolunt, etiam à ſaltatione nominant Cheurettes, quaſi capreolas dicant. Galli in Neuſtria Bouquet, quod hirculum interpretatur Zoographus. Luſitani Caraman de Liſboa, Veneti vulgò Squillas. Germanica nomina hæc finxit Zoographus: Ein Seegitzle, ein Meer Geiſſ: ein Beckle, ad imitationem nominis Gallici Cheurette, ideſt hœdi, quo vtuntur Rupellæ, vel à gibbo vocat ein Hegerling, ein Hogergernir. H

Gambarella.

GENVS.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

SCALIGER[a] tres facit Squillarum minorum ſpecies, omnes gibbas: maximam quę Crangon fortè eſt Rondeletij: minimam, quam Vaſcones Ciuadam vocant, Adriatici maris accolæ Squillam: mediæ magnitudinis Gambarellum vocatam ab Iſtris: quanquam Itali quidam minimam ita vocent. Sed videntur veteres Gibbæ nomine vnicam tantummodo ſpeciem κατ' ἐξοχὴν intellexiſſe: cui nimirum Scaliger mediam magnitudinem aſſignat. Squillarum generi, inquit Ariſtoteles, quas gibbas vocamus, quini vtrinq; (pedes) ſitu quo cæteris: quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinque; alij ventri iuncti, quorum extrema latiuſcula ſunt. Tabellæ ijs nullæ parte ſupina: prona ſimilis Locuſtarum eſt. Sed vetus Ariſtotelis interpres, Squillæ gibbæ, inquit, duodecim pedes habent, vtrinque ſex.[b] Ibidem Squillis gibbis caudam eſſe tradit, & pinnas quaternas. Nec plura de hac Squilla, in ijs, qui nunc extant libris Ariſtotelis inuenio, de corporis ac partium ſingularum forma.[c] Bellonius ſenos, inquit, ante frontem gerit valdè tenues cirros, quibus Dioſcorides aconiti radices in tenues fibras abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnæ ſunt (vt in cæteris Locuſtis) quinæ: quarum quæ medio loco poſita eſt, ſerratam, ſpinoſam, duram, atque in acutum faſtigiatam formam habet, quamobrem quaternas tantùm illi connumerauiſſe pinnas (vt in Crangone dicetur) ſatis fuerit. His addatur Rondeletij deſcriptio, quæ talis eſt: Gibbæ Squillæ Crangonibus tenuiores ſunt, maximè in cauda extrema, in fronte cornu geſtant, veluti Crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia ſimilia Crangonibus habent, caudæ initiũ in tumorẽ erigitur, vnde illi nomen: ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior eſſe incepit, in pinnas quatuor definit: harum medium acutius eſt, quàm in Crangonibus, vt dictum eſt: qua nota & gibbo à Crangonibus Squillæ diſtinguuntur. Cardanus addit forcipes pedibus duobus prioribus, iiſque manuum vice vti, fortè cum Bellonio deceptus, qui non audiendos putat, qui Squillarum pedes forcipibus carere arbitrantur. Sed ſatis ſuperiùs demonſtratum, Squillis proprium eſſe, carere chelis. Sanè in Rondeletij icone nulla forcipum aut chelarum veſtigia apparent, vti neque in noſtra, quæ meliùs legitimam Squillam gibbam repræſentat (quamuis in colli inferiori parte plurimas habeat appendices, quæ nullæ ſunt in Rondeletij icone) & eadem ſit magnitudine, qua depicta cernitur. A noſtris diuerſam aliam iconem exhibet Zoographus, nimirum hanc, quam putat eſſe Gibbam Rondeletij. Picturam minorem eſſe voluiſſet, & caudam minus directam, vt cognomini reſponderet. Sed admodum differt hæc pictura à Rondeletij. Oſtendit enim ſex ſeu mauis quatuor antennas longas, duas exteriores Simplices, alias verò duas ſtatim à principio bifidas, vt quatuor eſſe videantur: deinde quatuor pedes priores forcipatos; duos maiores quinq; conſtantes internodijs, ſi forcipes annumeres, duos minores quatuor internodia habentes.

[a] *Exercit.* 245.

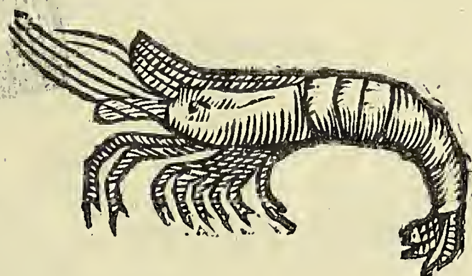
[b] *Hiſtor.* 4. *cap.* 2.

[c] *Lib.* 2. *de aquatib.* 5.

Deſcriptio ex Rondeletio.

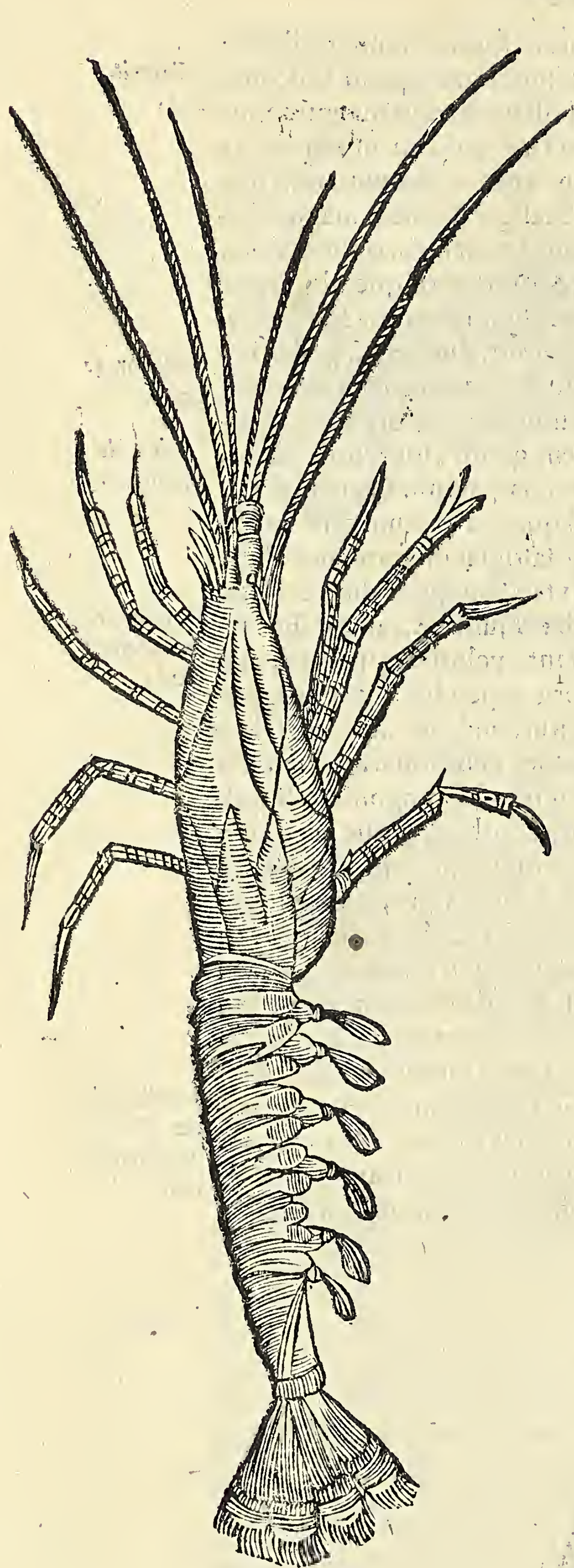
Squillæ gibbæ Zoographi forma.

Squilla gibba Rondeletij.

LOCVS,

Squilla gibba noſtra.

Squilla gibba Zoographi, Venetijs ad ipſum miſſa.

LOCVS. PARTVS.

IN Santonum litore maxima earum copia eſt, & alibi quoque in litoribus Germaniæ & Belgij. Oua pariunt & generant more Locuſtarum; quia ſunt illius interanea perſimilia. Vterum autem gerunt menſes circiter quatuor [a] teſte Ariſtotele. Græcè legitur: Τῶν δὲ φύκων ἡ κύησις ἐςὶ περὶ τέσσαρας μῆνας. Quocirca rectè Gaza legit τῶν κύφων, non φύκων. [a] Hiſtor. 5. cap. 17.

NATVRA, MORES.

QVOD antea de Squillis in genere dicebamus ex Aeliano & Phile, nimirum Lupum piſcem ab eis vinci & interrimi, vbi eas deuorarit, id Rondeletius & Bellonius in capite de Squilla Gibba retulerunt, nam cornu frontis elatum in palatum Lupi infigunt. Sanè Crangones idem facere poſſunt, quarum cornua dura admodum, quamuis pauciora, minimæ verò nõ poſ-
B ſunt, cùm cornu eiuſmodi careant. Oppianus tamen de Squillis paruis, per quas Gibbas intelligunt, hæc canit Lippio interprete. Vt lupum piſcem occidant.

Sunt Squillæ exiguæ, ſunt paruo in corpore vires:
At magnum & ſaturo præclarum labraca ventre
Interimunt aſtu: properat geſtitq́ teneri
Labrax piſciculos qui paruo robore poſſunt
Non dare terga fugæ: non æquo occurrere Marte.
Occiſæ occidunt hoſtem, perimuntq́ necantem,
Cum Squillæ rictu piſcis ſorbentur aperto,
Turmatim in medium diſcendit turma palatum,
Et feriunt cornu quod fronte inſurgit acuto.

Saltant vbi tanguntur, ac tangentem ſæpe expaueſcunt; corpuſq; in aqua gibboſum arcuato motu promouent erucarum modo, quod Anaxandrides in Pandaro annotauit his verſibus.

C Ουκ ἐπικεκρυφὼς ὀρθὸς ὦ βέλτισ' ἔσῃ.
Αὕτη δὲ καρίδοι τὸ σῶμα καμπύλη
Ἄγκυρά τ' ἐςὶν ἄγκυρος τοῦ σώματος.
Si te curues, haud rectè futurus es vir optime:
Squillarum more, arcuatum corpus hæc flectit
Obiectaq́ ante corpus anchora prorſus eſt.

VSVS IN CIBIS.

SVNT hæ admodum laudatæ apud priſcos & recentiores tanquam optimi nutrimenti & ſaporis dulcis: quod etiam Matron Parodus apud Athenæum in Atticæ cœnæ deſcriptione cecinit.

Καρίδες θ' αἳ Ζηνὸς Ὀλυμπίου εἰσὶν ἀοιδοί·
Αἱ δὴ ἰδεῖν κυφαὶ μὲν ἔσαν, χρησαὶ δὲ πάσασθαι·
D *Squillæ Iouis Olympij cantores*
Aſpectu quidem Gibbæ, ſed in cibo ſuauiſſimæ.

Idcirco vendebantur olim in ſportulis, ex iunci vimine contextis, vt apparet in hiſce Arari in Campilione verſibus: Vt venderentur.

——————Αἵτε καμπύλαι
Καρῖδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην
Εἰς χοινόπλεκτον ἄγγος. Vertit Dalechampius:
——————*Et curuæ*
Carides exiliêre delphinum modo
In vaſa texta iuncis.

Friguntur cum oleo in ſartagine: aut elixantur in aqua & cum aceto comeduntur. Hecticis quoque in cibo mirum in modum conferunt, & longè delicatiores ſunt, quàm Locuſtæ aut Aſtaci. Hecticis cõferunt.

DE SQVIL-

DE SQVILLA PARVA. Cap. XIV.

SYNONYMA.

ROPRIO nomine caret ea Squilla, quam Ariſtoteles periphraſticè Squillarum τὸ μικρὸν γένος appellat, rationem addens: ἄυται γὰρ ὀυ γίνονται μείζους; hoc eſt: nunquam enim maiores euadere poſſunt. Sed hîc lectores aduertit rectè Rondeletius, τὸ καρίδων μικρὸν γένος, id eſt Squillam paruam, & τὸ καρίδιον [a] non idem eſſe quod σκύλλαρον, quod tamen etiam Squillam paruam Gaza apud [b] Ariſtotelem conuertit. Nam σκύλλαρον, inquit Rondeletius, non eſt ex Squillarum genere: chelas enim habet Aſtaci modo. F

Κουρίδες, καρίδες. ἢ τὰς μίκρὰς ἐγχλώρους: τὰς δὲ ἐρυθρὰς καμμάρους, exponunt Heſychius & Varrinus. Videtur autem Zoographo dicere, Squillas paruas alio nomine ἐγχλώρους dici, à colore fortaſſis: quem eis viuis obſcurum Rondeletius tribuit, Bellonius ſubfuluum: coctis rubeſcentem vterque. χλωρὸς quidem modò viridem, modò luteum colorem Græcis ſignificat. Eædem χλωροκυρτίδες fuerint: ſic enim apud eundem Heſychiũ legitur, pro genere Squillarum. Mauult Zoographus χλωροκαρίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius deſcribit apud Athenæum his virbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κοῦφαι: nam & color ξανθὸς, idem qui χλωρὸς interdum eſt, & pro κοῦφαι fortè κυφαὶ, id eſt Gibbæ legendum, quanquam propter agilitatem κοῦφαι etiam, id eſt, læues cognominari poſſunt: à melle autem denominatæ videtur propter ſuauitatem in cibo: quamuis Rondeletius Squillas minimas omniũ dulciſſimas facit. Sed Scaliger coctam rubeſcere negat, dum ſic ſcribit: Minima etiam è Garumna excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, id eſt auenam. Pugillatim enim deuorant, ſicut auenam Veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Sed fallitur Scaliger, quippe Veneti Squillam vulgò vocant Gibbam: hæc cocta rubeſcit. Bellonius tum Gibbam, tum paruam Gãbarellam vocari ſcribit, Mathiolus Senenſis Gambarello & Gambaruſolo vulgò dici ab Italis. Scaliger eam Squillam, quæ media eſt inter minores, magnitudine, Gãbarellum ab Iſtris vocari tradit. Luſitani Squillam paruam vocant Caraman de Villa Franca. Germanicè appellatur ein Zuuergkrebsſtein, id eſt, Squilla nana: vel ein Kleiner Gernier. G

[a] Histor. 5. c.15.
[b] Histor. 4. cap.4.

χλωρὸς color quis.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

VO inuenio apud Italos noſtros Squillarum paruarum genera. Vnum maius, alterum minimum, illud duriore eſt cruſta quàm Squilla Gibba, magiſque relucet, viuumque nõ aliter quam prædicta in aëre ſaltat, nocteq; lucet, vt candela accenſa, Cambaretto vocatur Romę. Alterum verò adeo exiguum eſt, vt mille vix libram æquent pondere, Romani Gãbaruccio vocant. Venetijs quoque frequens: coci quidam vocant Biaua, id eſt, auenam, vt Vaſcones Ciuade. Quocirca facillimè mihi perſuaſerim, eſſe hanc Squillam, quam vocat Scaliger minimam, & quæ caniſtris excipitur è Garumna, viuit enim nõ ſolùm in aquis marinis, ſed etiam dulcibus, & propterea Squilla fluuiatilis à Bellonio dicta eſt, quam ſic deſcribit. Squillis marinis multò minor eſt: tibiolas vtrinque quaternas, tenues, oblongas habet, in extremo forcipatas: cirros anteriori parte quaternos, oblongos, tenui filo graciliores, quibus iter quoquouerſum prætendat, Latini prætenturas & antennas vocant. Pedes cùm vtrinque quaternos habeat, duos tamen priores parte anteriore exporrigit: quibus non ad greſſum quidem, ſed magis ad corripiendum cibũ vtitur. Nam tribus poſterioribus tantùm incedit. Pinnulis autem pluribus ſub cauda poſitis in natatu vtitur: H

Squillę fluuiatilis Bellonij deſcriptio.

A vtitur: quarum quinque in eius extremo tranſuerſæ, earum corpus dirigunt. Harum autẽ media dura eſt, & gibbæ in modum ad oras crenata, vt reuera pinna dici non poſſit. Hæc Bellonius. Ciuadam Rondeletij, Gambarettum puto, prædicta Squilla minorem: ſic enim

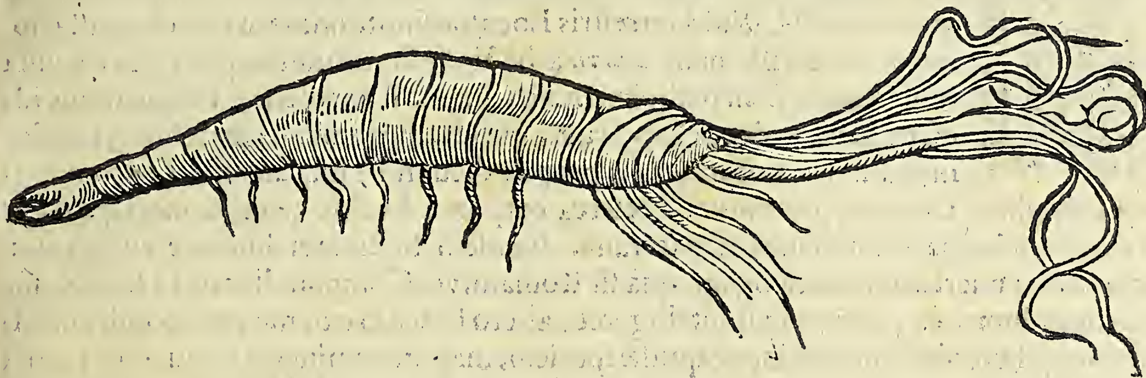
Squilla parua Rondeletij.

ait: Digiti minimi eſt magnitudine: capite pro corpuſculi magnitudine craſſo & lato ſine cornu, quo à Gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appendicibus, caudæ pinnis, internis partibus Gibbæ perſimilis, punctis aliquot variatur, colore eſt, dum viuit, obſcuro, cocta tota rubeſcit. Eas quas deſcribit Bellonius, aiunt moris eſſe vt viuæ aſſeruentur, tuncque ſubfuluas ſpectari: ſed coctas ruffeſcere. Squillam paruam Venetijs depictam & ad ſe miſſam talem exhibet Zographus. Ciuadę Rõdeletij deſcriptio.

Squilla parua Zographi, Venetijs ei miſſa.

B

LOCVS.

C BELLONIVS longiſſimè à mari eas ait prouenire: vnde ſumitur argumẽtum in mari non naſci, cùm tamen Scaliger Ciuadam dictam à Vaſconibus de Garumna caniſtris excipi, & in mari agere ſcribat. Et Rondeletius Ciuadã hyeme in ſtagnis marinis capi tradit, & in magnorũ fluuiorum oſtijs; è mari etiã extrahi ſæpe vidit, ne quis ob carnis ſuccum dulciſſimum, in dulci aqua gigni tantùm exiſtimet. Tarentinus Squillas fluuiatiles nominat; vt Nebricenſis canit. Vbi capiatur.

Cæruleus nos lyris amat, quem ſylua Marice
Protegit: hinc Squillæ maxima turba ſumus.

Author eſt Ariſtobulus apud [a] Strabonem in Indum flumen maximam multitudinem piſcium adſcendere & inter alios Squillas (καρίδας: interpres vertit Locuſtas) paruas quidem vſque ad montem adſcendere: magnas verò vſque ad Indi & Arſinæ oſtia. [a] Lib. 15. geogr.

VSVS IN CIBO ET MEDICINA, ET ALIIS.

D LAVTIORES menſas apud Romanos honorare ſolet. Carne enim eſt adeo dulci, vt quibuſdam faſtidium pariat, & vix, teſte Rondeletio, vllum aliud cibi genus dulcius deguſtaueris. Cum cruſta & pedibus integra frigitur in ſartagine addito oleo aut butyro. Sunt qui priuſquàm coquant, in ſartagine perforata pedes vrunt, deinde aqua & oleo elixant. In aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maximè conueniunt. Nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multoq; vtiliores ſunt fluuiatilibus Aſtacis, quibus medici plærique pro Cancris fluuiatilibus vtuntur, cũ tamen duriore ſint carne & minus dulci. Si ægris parentur Squillæ, de quibus nunc loquimur, cruſtis ſuis nudãdæ ſunt: ſi enim vnà cum his edantur, flatus gignunt, velut aphiæ cum ſpinis comeſæ.

Cum cruſtis elixæ in aqua & oleo, adiecto pipere ſopitam Venerem ſtimulant: tùm quia ſemen ſatis copioſum, ob dulcẽ & benè nutrientem ſubſtantiam, tùm quia flatus gignũt. Frixæ in ſartagine, flatus deponũt, more leguminũ. Idem de Gibbis & Crangonibus dictũ eſto. Tarentinus eſcarum aliquot ad piſces capiendos in compoſitionibus carides fluuiatiles miſcet in Geoponicis: nempe ad anguillas, mullos, magnos Scaros, & ad tenues piſciculos, qui capiuntur arundine.

DE SQVILLA MANTI RONDELETII. Cap. XV.

SINONYMA.

HVIVS Squillæ nullus veterum, vt exiſtimat Rondeletius, meminit. Et quẽadmodũ Latini à terreſtris Locuſtæ ſimilitudine marinã Locuſtã nominarunt; ita ille hanc μάντιν à beſtiolæ ſimilitudine, quæ eſt ex Locuſtarum genere. Eam beſtiolam noſtri, inquit Rondeletius Preguedious id eſt precantem deum appellant, quòd ſemper manus (brachia vel pedes in iſtis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat, eorum more, qui ſupplices Deum deprecantur: Præterea corpore eſt valdè tenui & macilento, vt qui aſſiduis ieiunijs ſe conficiunt & macerant. Eandem beſtiolam diuinare vulgus ait: captam enim pueri noſtri interrogant, quà ſit Romam, vel Compoſtellam ad D. Iacobum proficiſcendum ea: perinde ac ſi intelligeret, altero brachio extenſo iter monſtrat. Ab huius itaq; beſtiolæ ſimilitudine, Squillæ ſpeciem, mantin nominauit: nam vtraq; corpore eſt longo, gracili, circa caudã latiore, brachijs duobus primis lõgis admodũ. Squillæ ſpeciẽ eſſe idem probat, tùm quòd chelis careat: quibus à Locuſta & Aſtaco diſtinguitur; tùm quòd aculeos in cauda habeat, Squillarum modo, & corporis deniq; ſpecie ſit Squillis ſimili, longa, qua à Cancris differt. Bellonius hoc genus Squillæ cum alijs plærisq; doctis Cicadam marinam appellare maluit, nomine Maſſiliç & in Italia vſitato in eodem animali. Sed Rondeletius, vt dictum eſt, ſuam Squillam cælatam, quæ Monpelij vulgò Cicada nominatur, Cicadam Aeliani facere maluit, quòd maior ei ſit cum Cicada terreſtri ſimilitudo. Gillius cùm Cicadam Aeliani deſcripſiſſet, ſubdit: Maſſilienſes tenuis ſuæ cuiusdam vetuſtatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Romæ audiuit Zoographus appellari Cicadam marinam, quæ alibi Vallopa, quòd nomen Rondeletius Crangoni ſuæ tribuit. Cicadam marinam Romæ, & Genuæ vulgò dictam, Speuſippi Nympham eſſe ſuſpicatur Bellonius, ſed nullo fretus valido argumento. Nam Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton ſimiles eſſe dixit. Mathiolus Squillam Mantim, Hippocampum vocat.

Nominis ratio.

Cicada marina quæ Bellonio.

Hippocampus Matthioli.

DESCRIPTIO.

TENVIS eſt, inquit* Bellonius, huius cruſta: cruda ita albicat, vt ferè tranſpareat. Vnà cum piſciculis marinis ſæpè ſuo cortice contecta extrahitur, & ſimul cum carpionatis, bocis, mænis & trachuris, caniſtris inſeritur. Natura incredibili ferè artificio Cicadę oblongum corpus decem tabellis affabrè articulatis loricauit: quarum prima quæ caudam extremam conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis ſubrubris inſignita eſt, quæ duorum oculorum ſpeciem præſeferunt, eſtq; aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens verſus ſecundam, tertiam, quartam, quintam & ſextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus ſubtus munita eſt: quibus dùm in mari natat, aquam percutit, & corpus incitat. Tres tabellæ, quæ ſex prædictas ſubſequuntur, ternis vtrinq; pedibus communitę ſunt, ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehenſum ori ſuggerit: ſed ea aliter quàm Cancris, aut Locuſtis forcipantur. Sunt enim in longum exporrecta, atq; in extremo grandioribus crenis ſuffulta, quibus, cùm cibum corripit, ex vno brachio ad aliam brachij articulationem traſfert. Horum autem

*De aquat. 2 cap. 3.

extrema

extrema velut in duritiem offeam abeunt. dentiſcalpijs conficiendis ob id expetita. Pars huius piſcis quæ capiti contigua eſt, in exile quiddam terminatur, & contrà quàm cauda ſe in latum diffundit. Extra aquam prorſus immobilis & imbecillis eſt. Aculeum vnum habet vtrinq; ori præfixum, vt phalangium & Scolopendra, quo mordicus cibum à pedibus ſuggeſtum continet, quem poſtea dentibus conficiat, & in ſtomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, vnico vtrinq; offi crenato, V. literæ formam referente infixos. Cuius anterioris partis officium eſt ea incidere, quæ mandit: poſterioris verò quæ crenas habet, conterrere. Nam idem os duos habet dentium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, vrſinis ſimiles oſtendit, trifariam in extremo diffiſſas: ac rurſus duas alias in lateribus prædictis breuiores. Oculos habet virides, exertos, quos non alueo, vt Cancrarium, vel Locuſtarium genus condit: ſed ante hos pinnulas exporrigit eis ſimiles, quas in cauda gerit; ex quo multi decepti caudam caput eſſe crediderunt. Strias rectas in tergore, atq; in capitis tabella ductas profert. Piſce diſſecto, dentes fortibus muſculis moueri conſpicientur, cerebrumq; adeo eſſe exiguum, vt vix hordei grani magnitudinē æquet, optici tamen ad oculos perduci apparent. Similis ferè Rondeletij deſcriptio eſt Brachia duo, inquit, longa habet, articulis intercepta, vt ad os flecti poſſint, chelarumq; vſum præſtent, interiore in parte ſerrata: quorum denticuli initio minores ſunt, in ſummo ita magni; vt aculeis incuruis aptiùs, quàm ſerræ denticulis comparari poſſint. Cornua duo longa prominent, in quorum ſummo ramuli duo exoriuntur. Sunt alia duo his minora ante oculos. Capitis figura Cancellum ferè refert. Oculi perſpicui ſunt & lati, ad quorum radicem ſitæ ſunt alæ duæ longæ, in ambitu hirtæ. Vtrinq; pedes ſex habet, terni primis brachijs proximi in tumorem paruum deſinunt, lentis inſtar rotundum & depreſſum, à quo tumore aculeus paruus vncus enaſcitur: reliqui terni parui ſunt, & tenues, quorum extremum in appendiculas quaſdam tenues terminatur. Quod caput ſequitur & collum vocatur, tabellis decem coſtat, inæqualibus, priores breuiores ſunt, & ſtrictiores: quò propriores ſunt caudæ extremo, eò maiores & latiores fiunt, eadem aculeorum ratio, quibus ſingulæ tabellæ munite ſunt, in prioribus parui ſunt aculei, in maioribus tabellis maiores & euidentiores. Cauda in os latum deſinit, cuius ambitus multis riget aculeis; in oſſis huius ſuperiore parte maculæ duæ ſpectantur oculis pictis ſimiles. tres vtrinque pinnæ oſſeæ ex vltima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore; quemadmodum Locuſta & ſuperiores Squillæ. Toto corpore eſt pellucido. Iconem eius hîc appinximus, quam Bellonius admodum perperam diuulgauit.

Dentes. Oculi. Deſcriptio ex Rondeletio. Cornua. Oculi. Collum. Cauda.

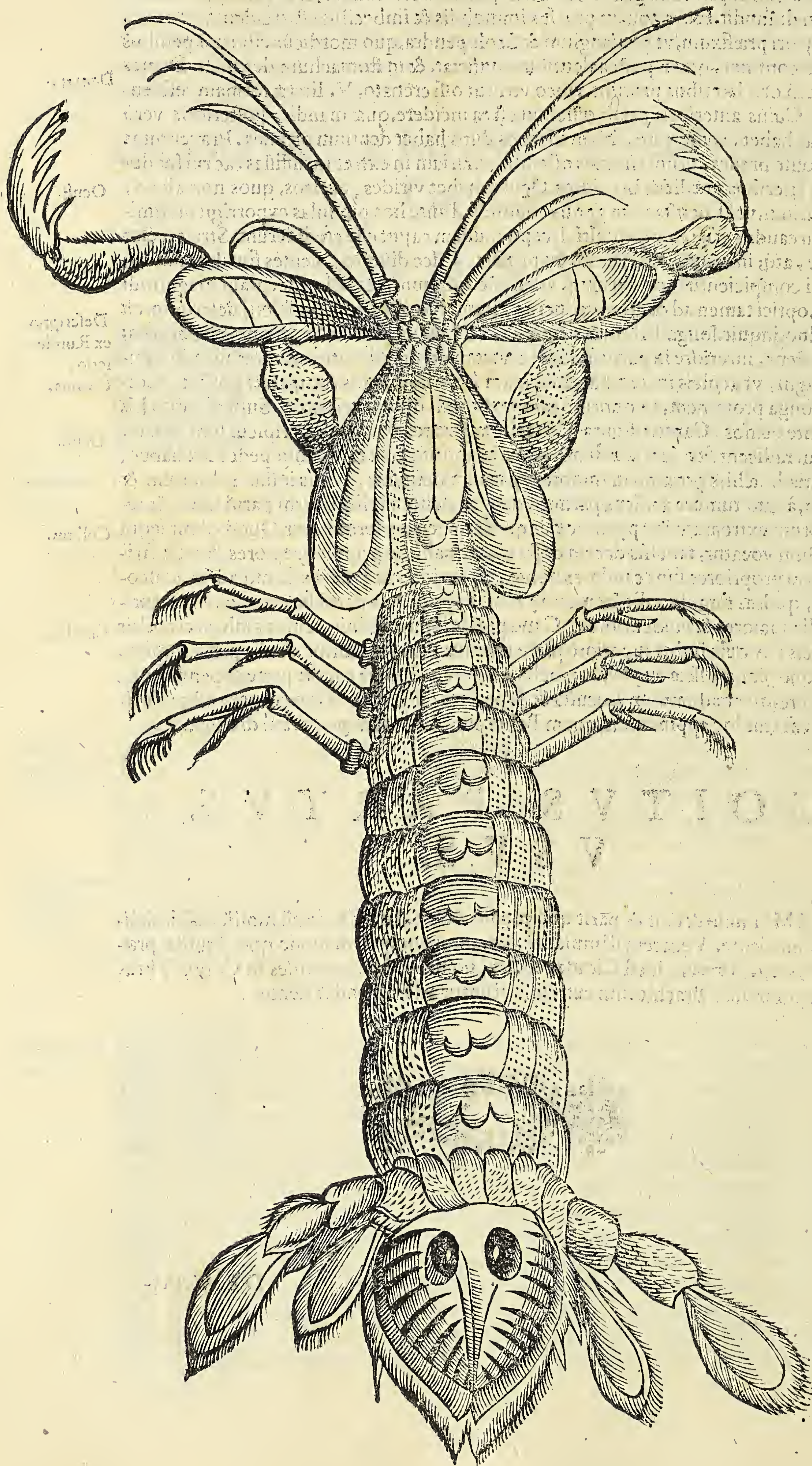
COITVS. PARTVS. VSVS.

EODEM modo & coit & parit quo prędictæ Squillæ: Carne eſt molli, dulci, delicata, nutriente, Venerem ſtimulante; paranturque eodem modo quo Squillæ prædictæ. Τέττιγας ὀπτοὺς, ideſt Cicadas coctas, nominat Anaxandrides in Cotyis Thracum regis conuiuio. Brachiorum extremis vtuntur ad ſcalpendos dentes.

O DE CAN-

Squilla mantis.

DE CANCRIS IN GENERE. Cap. XVI.

ÆQVIVOCA.

CRVSTATORVM omnium, quæ oblongo funt corpore & cauda prædita, hiftoriam, præcedentibus capitibus abundè fumus profecuti. Reftat modò Cancer, qui rotundus eft, parumq; caudatus, quamuis hoc nomen pro omnibus Crufta tectis acceperit [a] Plinius, his verbis: Cancrorū genera Carabi, Aftaci, Maiæ, Paguri, Heracleotici, Leones & alia ignobiliora. Καρκῖνος, (ita Græcis Cancer vocatur) præterea paffio eft feu morbus, qui tempore Suidæ & Hefychij dicebatur καρκίνωμα: Cornelius verò Celfus, Cancrū à carcinomate diftinguit, nam illum oriri & ferpere dicit ab his quæ extrinfecus incidūt, hoc verò corrupta interius aliqua parte innafci. Suetonius etiam Cacinoma dixit. Polluci hoc nomine tumor eft durus cum inflammatione & magno dolore, qui vulceratur interdum, fubrubente, ac liuido colore, fanguinem emittens, incurabilis: connafcuntur ei vt plurimùm venæ, aut pili. Eft & occultum, inquit, carcinoma, cætera fimile, fed non apparens, μὴ ὑπερφανὲς. Cancrum effe Gangrenam putat Nonius Marcellus. Sed medici diftinguunt. Eft enim gangræna partis ex magnitudine phlegmones mortificatio, non integrè facta & confirmata, fed incipiens. Ita vt pars nondum fit emortua, nec fenfu omni priuata, fed emoritur, atq; ad extinctionem tendit. Cancer verò tumor inæqualis interdum cum vlcere, dolens, malignus, afpectu teter, liuidus, oris prætumidus, cancro fimilis. Siquidem tumor ipfe Cancri corpus, venæ tumidæ craffæq; eiufdem pedes oculis repræfentant: vel (vt Aëtius ex Archigine & Leonida refert) quoniam ficut Cancri animalia funt afpera & dura, & fi quid forcipibus fuis ceperint, haud facilè dimittunt: ita tumor ifte prominet, & tactui renititur, & ægrè tractabilis eft: atq; vbi femel radices egerit, difficillimè auelli tolliq; poteft. Eft enim malignus, ferus, proteruus, & quem curatio manuumq;, vel blandiffima tractatio efferare potiùs quàm mitificare folet. [b] Ouidius verò dictum innuit, quòd Cancri modo ferpat & vitiet quæ attigerit:

Cācer pro omni cruftato.
[a] lib. 9. c. 30.
Carcinoma & Cancer morbus idem.
Gangrena non eft cācer.
Cancer qui morbus cur fic dictus.
[b] Metamorphof. lib. 2.

Vtq; malum latè folet immedicabile Cancer
Serpere, & illæfas vitiatis addere partes.

Θηρίον, ait Varinus, vlcus ferum, quod Cancer dicitur. Præterea καρκῖνοι dicuntur offa duo iugalia, quæ propè tempora cōmittuntur. Scribit enim [c] Pollux μετὰ τοὺς κροτάφους effe δύο ὀστῶν πλαγίων συμβολὰς περιειληφότων τὰ ὦτα, eaq; nominari ζυγώματα, & καρκίνους: forfan quoniam ita committuntur, vt Cancrorum forcipes inuicem inter fe coeunt. Dicitur quoq; eodem nomine vinculi genus apud [d] Galenum quod capiti conuenit: fafcia fcilicet in plures partes fciffa Cancrorum pedum fpeciem referētes. Vndè Hefychius καρκῖνον effe dicit δεσμόν τινα. Eodem tefte καρκῖνοι dicuntur ὑποδήματα κοῖλα, calceamenta caua. [e] Pollux quoq; καρκίνους refert inter ὑποδημάτων fpecies ex Pherecrate in exemplum afferens κάττυομαι τοὺς καρκίνους. Rurfum Hefychius καρκῖνον dici innuit τὴν πάρυγρον, quanquam locus fit mendofus. Exiftimo enim legendum ibidem πυράγραν. Nam alio in D loco πυράγραν fcribit effe fabrile inftrumentum (χαλκευτικὸν ἐργαλεῖον, quod & Cancer vocatur, feu Pagurus: propter chelarum fimilitudinem & fimilem apprehendendi modum, aut vfum. δι' ὁμοιότητα λαβῆς, σχηματισμὸς δὲ αὐτῆς κατὰ τὴν πυράγραν dicit Varinus. Καρκῖνος λίθους ἔχων Polluci refertur inter οἰκοδόμου inftrumenta. Carcini fuere appellati duo tragici: vnus Agrigentinus, qui fabulas edidit, tefte Suida, centum, & fexaginta vicitq; vna: alter Athenienfis Theodectis, vel Xenoclis filius, qui olympiade centefima floruit, ante imperium Philippi Macedonis: Ex fabulis eius funt Achilles, Semele fiue Arche, Athenæo authore. Eft & Carcinus fophifta; item poëta Atticus, de quo prouerbium hoc eft apud Suidam, καρκίνου ποιήματα, Carcini poëmata, ideft obfcura. Nam Carcinus Oreftem ab Ilio cædem matris fateri coactū, fecit per ambages refpondentē. Horū aliquē intellexiffe vifus eft [f] Plutarchus dū inquit: Ob hæc populus feftos dies agitat: neq; quādo Carcinus cū Aeropa rē habuit, aut cū Hectore Aftydamas. Cācer & Cācer marinus eft Cācer in lapidē cōuerfus ex India delatus, notufq; eft in Syria & Agypto, & vt fcribit

[c] Lib. 2.
Os Iugale dictum cācer & cur.
Fafcia cancer.
[d] lib. de fafc.
[e] lib. 7. c. 22.
Hefychius correctus.
Carcini tragici.
Carcinus fophifta. & Poeta.
[f] lib. de glor. Athen.

Andreas Bellunenſis, valdè in collyrijs vſitatus, fortè Reiben Auicennæ. Nā Reiben lapis E
Reiben Lapis. eſt ſicut Cancer, teſte Syluatico, apud quem ſcribitur etiam Keiben per Kappa. Sed in [g] Auicenna pro Reiben reſtituit Bellunenſis Rathiaha, is, inquit, Auicennæ eſt lapis ſicut cancer, refrigerans & humectans in ſecundo gradu. Vetus Gloſſographus Auicennæ, Remigi inquit, eſt lapis ſicut Cancer. Non eſt Carcinias Plinij quia non ſpeciem hîc Cācri marini refert, ſed tantùm colorem. Habeo in Muſæo hunc Auicennæ Reiben, vel Rathiaha, vel Remigi, & aliū quendā Cancrū marinū, ſeu Pagurum qui è mari eiectus longo pòſt tempore ſaxeus euaſit. Verſus retrogradi deniq; nominantur à Grammaticis Cancri; nempè qui non ſolùm à dextra ad ſiniſtram, vel à principio ad finem, ſed è contrario legi poſſunt à fine ad principium; vel eodem ſenſu, vel quòd artificioſius eſt, contrario. Lectio autem illa conuerſa, vel iiſdem manentibus dictionibus fit, vt in his Senarijs Scazuſis, quibus Zoographus ad Friſium ſuum aliquando luſit.

[g] Lib. 2. cap. 592. — Remigi. — Verſus retrogradi.

Cancellos mitto vix Friſihos tibi ternos
Claudos licet prorſus, ne videar ingratus
Cancris pro multis tu conſule boni, rogo.

Carmen tale reperio apud [h] Virgilium: F

[h] 1. Aeneidos.

Muſa mihi cauſas memora quo numine læſo.

Aliquando ſenſus efficitur contrarius, vt in hoc diſticho:

Laus tua non tua fraus, Virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium.

Interdum literæ ſingulæ retrò leguntur, vt in hoc diſticho:

Signa te ſigna, temere me tangis & angis:
Roma tibi ſubito motibus ibit amor.

SYNONYMA.

Sarathan.

SARATHAN ſeu Sarthan exponūt Cancrum apud Auicennam & Serapionem, in quo malè vulgatus codex habet Sartam in fine per m. Καρκῖνος dicitur apud Græcos: nomen eſt paroxytonum, dactylicum: penultima enim à poëtis corripitur, vt Ariſtophane, Nicandro, Oppiano & alijs. Quocirca non rectè à quibuſdam Grammaticis circunflectitur. G
Etymum. Carcinus dictus videtur, quaſi coracinus (vt apud Athenæum legit Maſſarius, nam locus hic in noſtris codicibus deprauatus eſt) quod κόρας, ideſt pupillas, & oculos mobiles habeat. Varinus tamen καρκῖνος, inquit, καρακινός τις ὤν, ὀκνῶν ἐπὶ συχνῷ τὴν κάρα: quòd frequenter caput moueat, dicitur Cacrinus quaſi caracinus.
Ἀλάκη. Ἀλάκη fuligo, cinis, Cancer. λιγνὸς σποδὸς καρκῖνος, Varinus, & Heſychius: & mox ἀλάκη ϖάνθρακες fortè ἄνθρακες ſcribendum, & non ἀλάκη per κ: ſed per β. Sic enim ordo literarum poſtulat apud Heſychium: & ἀλαβῶδες eidem ἀνθρακῶδες, κεκαπνισμένον. Ἀλάβη enim magis accedit ad ἀσβόλη vocabulum pro fuligine vſitatum. Cæterùm Cancri nomine hîc inſtrumentum forcipem Zoographus, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, intelligit. Πτύξαγρις, vel πύξαρις Cancer dicitur ab eo, quòd Oſtrea venetur lapillo inter teſtas ſeu valuas (πτύχας ἢ πύξια) eorum immiſſo: vt pede faciliùs carnem eorum euellat, Varinus: qui & Siculis κάρχας Cancros vocari ait. Κάβειροι, eidem Heſychio ſunt καρκῖνοι: coluntur inquit in Lemno religioſè, tanquam Vulcani filij. Nepam, inquit Nonius Marcellus, quidam Cancrum putant ob illud Plauti: Aut cum Nepa eſſet dubium in vtroq;. Nam verè nepa Scorpius dicitur. Marcus Tullius de finibus bonorum & malorum libro quinto, Serpere anguiculos, natare anaticulas, volare merulas, cornibus vti videmus boues, nepas aculeis, ſuam deniq; cuiq; naturam eſſe ad viuendū ducem. Cancri vocantur, vt ait [i] Iſidorus, quia Conchæ ſunt crura habentes, inimica Oſtreis animalia. Itali vulgò mutatis, & inuerſis literis Granchio, & Granzo vocant. Hiſpani Cangreio, Galli Cancres, Northmanni Crape & Crabbe (à κάραβος, ideſt Locuſta) impropriè. Germani quoq; inferiores dicunt een Krabbe, ſuperiores, ein Krebs. & Angli à Crabbe, Poloni & Hungari Rak.

Πύξαρις. — Κάβειροι. — Nepa quid. — H

[i] lib. 12. c. 6.

GENVS.

A

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

OTVNDI sunt Cancri, cùm oblonga sint cętera Crustata omnia, quod [a] Aristoteles testatur, inquiens: Cancris ex Crustaceis solis cauda deest, & corpus rotundum est, cùm Locustis, Squillisq; longum sit. Idem [b] alibi Cancrum à Locusta differre inquit, quòd Locustæ caudam habent, Cancri non habent. Locustis enim vt nantibus cauda vtilis est: natant enim cauda quasi remo innitendo: at Cancris inutilis est, quoniam vitam agere terrenam cauernasq; subire soleant. Sed falsum mea sententia quòd cauda destituantur: habent enim, sed reuolutã, hinc ἐπικάλυμμα πτυχῶδες Aristoteles vocat: constat enim manifestè ex tabellis, & corpus posteriore parte integit, nec in pinnas desinit, nec extenditur ad natationem. Idcirco cautè locutus est [c] Plinius, quum ait: Carabi cauda à cæteris Cancris distant. Negat Galenus Cancros habere collum & caput, quod à veritate abhorret; prudentiùs dixisset, caput à cæteris partibus non esse apertè distinctum, quod his verbis scripsit [d] Aristoteles: Habent autem caput animalia omnia sanguine prædita. Exanguium nonnullis indiscretum hoc est. vt Cancris: Idem Plinius: Quibusdam indiscretum caput est, vt Cancris. Et rursus [e] Aristoteles: Alueus totius corporis indiscretus est: nec enim caput distinctum nec aliud quicquam. Quia igitur caput habere ex Aristotele probatum sit atq; etiam alijs, hinc nonnulli cerebrum quoq; Cancris inesse scripserũt, quasi omnia quæ capite sunt prædita, cerebro quoq; à natura donata sint: cùm id in multis exanguibus, præsertim insectis falsum esse declaret quotidiana experientia. habent tamen partem quæ cerebri fungitur munere: vnde enim dimanaret motus & sensus? à cordene? sic ait Peripatetica familia: negat veritas. Visus aũt eorum plurimis est obliquus: id sic [f] Aristoteles: Cancrorum plurimæ parti oculi sunt tùm intrò, tùm foras in obliquũ moueri apti. Quare nullos excepisse non admodum rectè visus est [g] Plinius, vbi sic loquitur: Cancri in obliquum aspiciunt crusta fragili inclusis (aliàs inclusos gerentes) scilicet oculis: quia non omnibus eodem situ positi, sed alijs è latere, non supra continuo sub prono (εὐθὺς continuo & nullo medio) amplo distantes discrimine: alijs in medio breui discrimine, vt Heracleoticis, aut Maijs. Parte ab vtraque quatuor pedibus exornantur. Pedes ait [h] Plinius (de Cancris) octoni omnes in obliquum flexi, & rursus [i] alio in loco: Octonos & marinis esse diximus, Polypis, Sepijs, Loliginibus, Cancris, qui brachia in contrarium mouẽt, pedes in orbem, aut in obliquum. Iidem soli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent; Cancri quaternos. Sed mendò non vacare videtur hic locus. Nam cùm antea octonos pedes enumerasset, subdit paulò pòst tantùm quaternos: nisi quatuor in singulis lateribus esse intelligat. His si addideris chelas, quas Plinius brachia appellans à pedibus separauit, decem constitues. Cancris etiam, inquit [k] Aristoteles, omnes deni cum forcipibus sunt. Et alibi ait: Cancris primi vtrinq; pedes quaterni, tùm terni alij ordinem eodem modo explentes, reliqua bona pars corporis pedibus caret. Pedes omnibus in obliquum flectuntur, quomodo etiam Insecta mouentur. Binas hasce chelas, siue brachia denticulatis forcipibus prædita esse scribit Plinius, quod non existimo in omnibus Cancris verum esse: carent enim quidam dentibus interius, quamuis maxima eorum pars eos habeat, aut saltem tubercula quædam alba, ad firmius retinendum. Rursus [l] Plinius, dextrum, inquit, brachium omnibus maius: ex [m] Aristotele, qui sic dicit: Locustæ Cancriq; omnes forcipem dextrum grandiorem, valentioremque habent. Parte enim dextra efficatiora suaptè natura sunt animalia omnia. In brachijs, seu forcipibus primoribus superior pars mouetur inferiore immobili, cuius rei causam tradidit [n] Aristoteles, vnà cum ea, quam refert, cur Crocodilus superiorem maxillam moueat: eius verba adijciam, vt clarior doctrina euadat. Cætera omnia maxillam mouent inferiorem: Crocodilus fluuiatilis vnus superiorem. Cuius rei causa est, quod pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum sunt. Itaq; ad hunc vsum natura os ei pro pedibus vtile condidit: ad retinendum verò vnde ictus inferri vehementiùs potest, inde motus commodiùs agitur. Infertur autem vehementer desuper, quam de parte inferiore. Ergò cum vtriusq; tùm capiendi, tùm mordendi vsus ore administretur, magis autem necessarium retinendi officium sit, cui nec manus sint, neq; pedes idonei, commodiùs huic est mouere superiorem maxillam, quã inferiorẽ. Quod idẽ caussæ est, cur etiã Cãcri superiorẽ sui forcipis partẽ moueãt, nõ inferiorẽ: habent.n. pro manu forcipem. Illũ itaq; vtilem ad

B C

[a] Hist. 4. c. 2. Cauda an destituantur.
[b] De par. 4. cap. 8.
[c] Lib. 9. c. 31. Caput & collum, an habeant.
[d] Hist. 4. c. 10.
[e] Hist. 4. c. 3. Cerebrum.
[f] Hist. 4. c. 3. Visus obliquus.
[g] Lib. 11. c. 37.
Pedes.
[h] Lib. 9. c. 13.
[i] Lib. 11. c. 48.
Plinij locus suspectus.
Chelę.
[k] Hist. c. 4. 2.
Pedes.
[l] Lib. 9. c. 31.
[m] De par. 4. c. 8.
[n] De par. 4. c. 11.
Crocodilus cur superiorem maxillam moueat.

capiendum, non ad mordendum forcipem eſſe oportet. Mordendi autem ſecandiq; officium dentis eſt. Cancris igitur cæteriſq; quibus licet ociosiùs cibum capere, quoniam in humore non ſint, oris vſus paritus eſt, vt manibus aut pedibus capiant, ore ſecent, & mordeāt: at Crocodilis os in vtrumq; vſum vtile factum eſt à Natura, cùm ita maxillę moueātur. Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari, inquit Auguſtinus Niphus libro quarto de animalibus capite ſecundo. Nam primò tribuit Cancris pedes decem, connumeratis etiam chelis: nunc Cancris aſſignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc inconſtantia, quòd hæ ſunt duæ indefinitę (propoſitiones) quæ veræ ſunt de Cancro ſecundum diuerſas ſpecies. Vndè Albertus non imperitè dicit Cancrum, qui communiter Cancer dicitur, habere decem pedes; qui verò aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicenna in ſuo de animalibus libro Cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi, nigrum eſſe autumat: eum verò quem Ariſtoteles dicit habere quaturdecim, vult eſſe
Caniſſem. aureum, quem ſua lingua Caniſſem appellant, qui aureus interpretatur: hæc Niphus. Cā-
Cancer. Dentes. cri interius binos, vt Locuſtacea habēt dētes primores & inter dētes carunculā linguæ effigie: tunc ſtomachum ori continuo iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter, in quo Locuſtæ & Cancrorum nonnulli dentes alios habent, quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſtinum ſimplex vſq; ad
[o] De par. 4. cap. 5. exitum excrementi dirigitur. Quæ cuncta [o] Ariſtoteles, qui [p] alibi dixerat Cancris inte- F
[p] Hiſtor. 4. cap. 2. ſtinum eſſe quà applicatum illud operculum geritur media applicaminis ipſius: & in partem exteriorem, qua oua pariunt, deſinere: Cancrorum ſpecies multæ antiquis cognitæ.
Genera. Cancrorum etiam genus, inquit [q] Ariſtoteles, multiplex eſt, nec facilè enumerandum.
[q] Hiſt. 4. c. 2. Maximumq; quas Maias appellant. Secundum Paguri quos Heracleoticos vocant. Tertium fluuiales: cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Genus Cancrorum litorale Phęnice fert, tantæ velocitatis, vt vix conſequi ſit: vndè Hippeas ideſt equites illos appellarunt. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Genus item aliud eſt quod ma-
[r] lib. 7. de animal. 24. c. gnitudine Cancrū non excedat, facie Gammaris ſimile. [r] Aelianus Cancrorum, inquit, genera diuerſa eſſe audio. Sunt enim quidam ſaxatiles (πετρᾶιοι). Alij in limo, algis, aut arena gignuntur, quamobrem & formis, & cognominibus differunt. Sunt qui curſores (δρομίαι) quòd longè lateq; vagentur, meritò appellantur. Idem [s] poſtea: Cancrorum
[s] lib. 7. de animal. c. 30. genus lutarium (γένος καρκίνον ἐςὶ καὶ πηλίαι: ſic Gyllius legit pro πετηλίαι, ideſt, volantes, veluti in vulgato codice legitur: aliàs καὶ πέτονται) colore alijs albius ſpectatur: hi in luto naſcuntur. Cùm inceſſit eis metus, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis ſubleuantur, quibus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus G eis eſt metus, nonnihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent: enimuerò comprehenduntur, quòd ſurſum altiùs ſubleuari non queant. Hæc ferè ſunt genera ab anti-
[t] lib. 32. cap. 11. quis tradita. Nā vbi hæc leguntur in piſcium catalogo apud [t] Plinium: Cancrornm genera Chamætrachea, Chamæleos, Chamæpelorides generis varietate diſtantes & rotunditate, Chamæglycymerides quæ ſunt maiores quàm Pelorides, Colicia ſiue Coryphia: ineptè nonnulli exiſtimarunt Cancrorum alias ſpecies enumerari, cùm ea omnia quæ poſt hęc verba Cancrorum genera, ſint Teſtatorum potiùs genera, quàm Cancrorum. Sunt & Cācelli Καρκίνια ab Ariſtotele cōmemorati, qui in teſtatis quibuſdā innaſcuntur & inhabitāt. Inter recentiores Rondeletius cū verba Ariſtotelis ſuprà ſcripta produxiſſet, hæc ſubdit. Nos plura genera numerabimus, quæ ſub Cācris contineri nemo nō fatebitur. Ea multipli
Magnitudine differūt. ci varietate à ſe diſtinguuntur. Vt magnitudine differunt, Mæę, Paguri ab Albis & Pinnophylacibus: hi .n. parui ſunt, illi magni, inter hos alij ſunt medij. Heracleotici fuſco ſunt
Colore. colore, Paguri & Maiæ rubeſcente, vndulati flauo cùm è mari extrahuntur: Latipes & qui in Oſtreis naſcitur albeſcente; qui in Pinna, flaueſcente: Vrſus colore corticis mali puni-
Pedum lōgitudine. ci. Diſtant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues ſunt, aliorum mediocriter H longi, aliorum longiſſimi. Oculorum quoq; ſitu differunt: horum oculi ferè ſe contin-
Oculorum ſitu. gūt: illorum magno interuallo diſtinguuntur. Sed diligentiſſimus in his generibus enumerandis fuit [u] Cæſar Scaliger: qui Cancrorum, inquit, ſpecies multæ ignotæ mihi: quas
[u] Exer. 245. cognitas habeo, deſcribam, Vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua, Altera, quam nunquam vidi, Phœniciæ, vt aiunt peculiaris, à velocitate Equitis nomine appellata. Quam doctiſſimus amicus noſter imprudenter in quarto libro inter tardigrados numerauit. Peregrini ij in litore Iſſico exercent tardiorum prædas animalium. Tertium genus eſt fluuiale, rotundius quàm marinum. Quartum inſigne tùm robore, tùm magnitudine. Paguros vocant, quorū duas noui differentias. Alter & orbiculatior & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior & minor, colore dilutiore, ac penè pallida viriditate. Porceſſas
hos

A hos vocat Venetus. Quintum Heracleoticum, grandiſſimum in genere Pagurorum, cruribus breuibus, forcipibus admodum validis. Sextum longè omnium maximum quod Maiæ nomine cognoſcimus: tota cuppa aſperum, cuſpidata fronte horridum, prælongis cruribus, exilibus, ac propterea imbecillis. Septimum omnium minimum in ſpongijs, & Conchylijs. Hiſce Scaligeri ſpeciebus addantur Cancer aureus, & niger qui Caniſlem ab Auicenna appellatur, item qui Italicè Grancio ſpianrano dicitur, nomine mihi tantùm cognitus; & venenoſus, quem in India Occidentali eſſe ſcripſit Cardanus; & terreſtris, quem nauigatores iſti in D. Thomæ inſula ſtatuunt: & qui à brachiorum longitudine par uitateq; Macrochelus, & Brachychelus dicitur: nec nō & hirſutus; & qui cordis figuram æmulari videtur, Rondeletio primùm cognitus, vt etiam alij tres priores. Concludamus igitur rectè ſcripſiſſe [x] Philoſophum: Cancrorum genus multiplex nec facilè enumerandū. [x] Hiſt. 4.c.2.

Sternion ab Alexandro Tralliano nominatur his verbis; Diabete morbo laborantibus conueniunt ex carnibus βούλβιον καὶ στέρνιον, καὶ πόδες μάλιστα τῶν βοῶν &c. Quo loco Iacobus Goupilus, accepiſſe ſe ab homine vulgarem Græciæ ſermonem tenente, teſtatur στέρνιον eſſe ex Oſtracodermorum genere, ſed ex hoc (inquit) loco intelligi poteſt eo nomine B carnem aliquam ſignificari. Cordis (ſtomachi, vel oris ventriculi) dolore affectis cibi, qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres mordaceſq; humores retundant, vt ἡ βούλβα καλουμένη, καὶ τὸ στέρνιον καὶ ἀστακοὶ, καὶ ἱππικοὶ, καὶ κτένια, καὶ κοιλίαι χοίρων: vt idē Trallianus habet: Zoographus vtrobiq; vuluā porcinā intelligit, & ſternij nomine pectus porcinum potiùs quàm marinum aliquod animal. Sìc & in canini appetitus à nimio ſtomachi calore, curatione, conuenire inquit στέρναν (στερνον καὶ στέρνιον) καὶ βουλβιον καὶ δαμαλῶν (δαμαλίων iuuencarum) πόδας, & ſi quæ huiuſmodi refrigerant ſimul, & non facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorum ex bilioſo & acri humore: Veſcatur æger alimentis mitibus & minimè mordacibus, & incraſſantibus vt Orpho, glauco, bulbio, Sternio. Verbum bulbino (inquit Gouphilus) à nemine Latino vulua ὑποκοριστικῶς deductum eſt. eo autem ſignificatur animalium ἡ μήτρα: cuius eſu ſanguis pituitoſus redditur. Quæ conſequitur dictio στέρνιον petita eſt ex vulgari Græciæ ſermone; ea enim ſignificatur ὀστρακοδέρμου εἶδος, vt ex homine doctiſſimo accepi. Hæc ille. Eſt quidem Cancrorum quorundam eiuſmodi ſpecies, quæ pectoris figuram pulchrè referat, vt ab eadem nomen adipiſci mereantur: an verò Trallianus hoc nomine C Oſtracodermon vllum intelligat, dubitat Zoographus, præſertim cùm ſemper hoc nomen cum vuluæ mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiuſdem nimirum animantis partem. Sternion quid.

SENSVS.

MIRE oculati ſunt cancri atq; auriti, vt qui inſidias incredibili ſagacitate ſubodorantur, quamuis enim ſilenti tacitoq; ingreſſu illos inſecteris, ſubitò tamen præſentiunt, & confeſtim ſe luto obruunt, aut ſaxis ſubducunt, & hominum inſidiantium conſpectum effugiunt.

GRESSVS.

D CANCER ſolus ferè è Cruſtatorum genere non natat, ſed incedit, vti ſcribit [a] Ariſtoteles. Vis itē alijs, inquit, nandi tributa eſt, vt piſcibus, vt Mollibus, vt Cruſtatis, velut Locuſtis. Quædam ambulare poſſunt, vt genus [a] Hiſt. 1.c. 1.
» Cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen
» habet vim ambulandi: Et alibi: Cancri, quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt. Et Epicharmus in Hebes nuptijs apud Athenæum. Καρκῖνος τε ἵκοντι ἐχῖνος τε τοὶ καθ' ἅλμυρὰν ἅλα νεῖν μὲν οὐκ ἴσαντι, πεζοὶ ἐμπορεύονται μόνοι: *Per ſalſum mare aduenient Cancer & Echinus, natandi minimè periti, ſoliq; pedibus gradiuntur.* Trāſuerſo latere procedunt: quanquam id neutiquam ſit mirum: cùm & alia aliquot animalia eadem lege, aut proportione gradiantur: Nempè vrſus, ac ſimia propter latitudinem pedum poſteriorum: quos vt in vacuum ponant, neceſſe eſt ingreſſionis corrumpi quadraturam. Tranſuerſa ergò ſe inferunt. Et ita quoq; moueri Scorpium ex [b] Plauto diſcere licet. [b] In Caſſina.

Receſ-

Receſsim cedam ad parietem, imitabor nepam. E

Idem [c] Comicus hunc peculiarem gradiendi modum in Cancro notauit:

[c] In Pſeudulo.

Vt tranſuerſus non prouerſus cedit quaſi Cancer ſolet.

Vegetius: Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad ſimilitudinem Cancri. Eundem motum, non ſine diligenti conſideratione, (ſunt enim animalia quæ pluribus, quàm quatuor notis mouentur) Ariſtoteles annotauit in libro de Animalium greſſu, vbi, ſic loquitur: Nam ſemper in quaternis proximis (pedibus) poſteriora per tranſuerſum ad priora arripiuntur. Declarant hoc quæ lento gradu motum cient, vt Cancri: hi enim ita ſe mouent, quia de eorum genere ſunt, quæ multis fulciantur pedibus. Siquidem per tranſuerſum ſemper eò ſe mouent, quò greſſum dirigunt ſuum. Et pòſt notans huius greſſus cauſſam, hæc ait: Quod etiam animalium genus præter cæterta proprium & ſui generis motum agit: quandoquidem omnium vnum in priorem non mouetur partem, ſed in latus. Cùm autem prior pars in oculis diſtincta eſſet, natura oculos ita affixit, vt cruſcula ſequerentur. In priorem enim partem illorũ motus tendit. Ob eamq; rem Cancri etiam quodãmodo in priorem partem ſeſe videntur mouere. Quibus Philoſophi verbis commotus Rondeletius, Cancros prorſum procedere eſt opinatus, nobiſque apparere tantùm quòd F per tranſuerſum moueantur. Ita enim ſcribit: Cùm verò cæteræ animantes & quadrupedes, & multipedes per diametrum, vel in anteriora moueantur, Cancri per tranſuerſum & in latus progredi videntur. Sed quoniam oculis ſemper prior ſiue anterior pars ad iter deſignatur, quia in priore animantis parte ſiti ſunt oculi, Cancri in anteriora reuera progrediuntur. Rectè igitur [d] Plinius: Cancri in pauore etiam retrorſum pari velocitate redeunt, is autem motus ei qui fit antrorſum, ex diametro opponitur. In hanc opinionem quomodo ſe exercuerit doctiſſimus [e] Iulius Cæſar Scaliger, age videamus. Aiunt, inquit, vulgò non rectè videri Cancrorum progreſſum eſſe in latus. Etenim cùm illis oculi ita mobiles ſint, vt aliquando condantur, alias exerantur: exerti modò prorſum, modò in latera obliquentur, non erit eorum inceſſus in latus, ſi in latus oculi flexi ſint. Quia procedunt rectà, quà obtuentur. Sanè haud aſpernanda ratio: Vana tamen, non enim ſcorpius oculos habet emiſſitios: & (ſi velis ludere) laterorſum promouet tamen. Ad hæc nemo dicat, lineam, quæ dimetitur quadratum, antrorſum produci, ſed ad latus. Neque dicentur Cancri antrorſum ambulare, cùm oculi in latus flectuntur: ſed oculos dicemus in latus flecti: quia G progreſſio in latus eſt. Rationem explicemus. Motum tractione & pulſione fieri diximus alibi. Fit ergo ſecundum artuum flexiones. At eæ Cancris introrſum ad pectus ſunt. Ergo quaſi cùm triremes circumaguntur, lateris vnius remiges impellunt, alij altrinſecus inhibent, aut retrò trahunt. Ita quam in partem proceſſurus eſt Cancer, eius lateris vtitur cruribus ad carpendum ſolum: alterius lateris ad aſpellendum.

Cancros prorſum non procedere cõtra Rondeletium.

[d] Li.9.c.31

[e] Exer.245

LOCVS.

PLINIVS, [a] Viuere (Locuſtas) petroſis, Cancros mollibus ſcribit. Hyeme aprica litora ſectari, æſtate in opaca gurgitum recedere. Verùm non ſolùm limoſis, mollibuſuè, ſed etiam ſaxoſis in locis degunt, & ſicubi alga & arena eſt. Et vt ſummatim dicam, in aquis, tùm dulcibus, tùm ſalſis, necnon etiã in terra. Scribunt enim terreſtres eſſe in inſula D. Thomæ ſimiles marinis, eduleſque.

[a] Li.9.c.31.

H

VICTVS, ÆTAS.

VESCVNTVR Conchylijs. Polypum etiam, vbi ob nimiam Venerem imbecillus redditus, morti vicinus eſt, velut vleſcentes ſeſe, nam hos ille cùm bene valeret, edebat, deuorant: Oppianus.

Carcinades miſeræ & Cancri multiq; natantes
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.

quamquam hæc de marinis intelligenda putemus. In ciborum penuria, à ſuo quoque genere minimè abſtinent: quod ſi quis procul deferre eos velit, curet, ne alteri in alterum impetum faciendi poteſtas vlla ſit. Sunt igitur Cancri ſarcophagi, ſiue marini ſint, ſiue fluuiales,

A uiales, siue inter hos medij, qui scilicet in stagno marino nascuntur, atq; degunt. Ore excipiunt aquam, vt cætera Crustata, teste [a] Aristotele: sed eam Locustæ ad suas branchias transmittunt, Cancri parte oris exigua: quę ratio est, cur circa horum os spuma appareat, ex aqua & aëre qui vnà cum ea hauritur, cùm per attractum, & reiectum agitantur. [b] Alibi nullo discrimine Cancri & Locustæ, inquit, ex Crustatis aquam per suas appendiculas, prope hirtiusculas quasdam partes egerunt. Viuere aqua dulci & salsa scribit [c] Galenus. Lacte potantes sine aqua viuere multis diebus Author de natura rerum testatur. [d] Plinius Cancris tribuit vitam longam. Nos ex Aristotele suprà probauimus, præ cæteris Crustaceis, longæuas maximè esse Locustas.

Aquam vt recipiunt.
[a] Hist. 4. c. 2
[b] Lib. de resp.
[c] Lib. de boni & mal. suc. cib.
[d] Lib. 9. c. 31.

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR nassis hoc modo, Ranas in partes diuisas in plures immittit nassas piscator: eas collocat in loca vbi Cancri degunt, vt ingrediantur. Capiuntur & aliter, virgulis scilicet diuisis in summitate, quibus B intestina aliqua aut ranarum corpora inserta sunt, ordine dispositis iuxtà gurgites, & loca quę habitare solent, denis duodenisúe: inde reticulo circumit piscator, virgas singillatim eleuans, subiectoq; reticulo, cùm Cancer non adeo celeriter se possit explicare, decidit in reticulum.

SEXVS.

ANTERIORA operculi applicatilis hirtiora amplioraq; fæminæ Cancri habent, quàm mares: vt ait [a] Aristoteles: Nulla re, inquit, differt fæmina à mare, nisi quòd operculum applicatile illud amplius & distantius & hirsutius fæminæ gerant, in quo oua pariunt & quà egerunt excrementum. Membrum autem quod mas in fæminam inserat, nullum omnino habetur. hæc ille. [b] Plinius pedibus etiam distinguit, nã de Cancris C loquens, fæminæ, ait, primus pes duplex, mari simplex. Præterea Mares, vt scribit Author de natura rerum, duas habent spinas inter ventrem & caudam, quibus fæminæ carent, quæ oua in ventre habent.

[a] Hist. 5. c. 7.
[b] Lib. 9. c. 31.

COITVS. PARTVS.

CANCRI parte priore (Rondeletius vertit partibus posterioribus) copulantur, sua opercula loculosa illa, rugosaq; mutua consertione componentes. Primùm Cancer minor ab auerso superuenire solet, tum maior vbi ille superuenerit, hæc [a] Aristoteles. Vnde [b] Plinius Cancros ore coire scripsit. Oua autem edunt in operculo, nec procul vt pisces faciunt & cætera quæ parere solent. Hinc fæminis operculum latius, vt locus esset ouis recipiendis capacior & præstantior.

[a] Hist. 5. c. 7.
[b] Lib. 9. c. 51.

D

ANTIPATHIA.

CANCRVM admota Polypode herba abijcere chelas siue pedes, Zoroastres in Geoponicis ait. Aper non faciet in te impetum, si Cancrorum brachia (teste Didymo) illa denticulata tecũ appensa circumferas Apibus odor Cancrorum vstorum infestus est testibus Palladio & Columella: [a] Virgilius:

—————Neue rubentes
Vre foco Cancros.———

Idem Plinius: Cancrorum odore, inquit, si quis iuxtà coquat, apes exanimantur. Authores habeo qui ardeolas Cancris nidos suos munire affirment aduersus noxia animalia. Tanto dissidio flagrant Cancri & Erucæ, vt si à cornibus suspendantur illi ramis arborum,

Aper ne in te grassetur.
[a] 3 Geor.
Erucę cancros oderũ.

rum, in quibus irrepunt, aut nidulantur Erucæ, illicò decidant collabanturque, & aliò immigrent.

NATVRA. MORES.

[a] lib. 9. c. 31. Vt pugnet. Scorpionis vt Cancris. † Metamo. 15. lib.

NIVERSI, inquit, [a] Plinius, vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent; quamobrem regressi circumeunt, apparetq; tritum iter, & paulò pòst. Dimicant inter se vt Arietes aduersis cornibus incursantes. Narratur apud eundem Sole Cancri signum transeunte Cancrorum, cùm exanimati sunt, corpus in sicco trãsfigurari in Scorpiones. † Ouidius brachijs orbos Cancros producere scorpios, si sub terra occultentur, canit his versibus.

Concaua litoreo si demas brachia Cancro
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaq; minabitur vnca.

Calliditas in Conchylijs capiendis. Magna huius animalis astucia, & calliditas in capiendis Ostreis Conchisq; obseruatur. Calculos enim & lapillos patulæ hiantique eorum testæ ingerit, ita vt occludi nequeat, mox dentato forcipe pisculentam carnem abradens atq; eliciens deuorat, suauiterq; & securè sua captura fruitur, nullo vindictæ metu. Diligenter multi ex Ecclesiasticis scriptoribus hanc fraudulentiam descripsere, sed diligentissimè D. [b] Ambrosius: cuius verba mellito quouis nectare dulciora non præteribo: Cancer quoq; inquit, quas cibi gratia præstigias struit? Nam & ipse Ostreo delectatur, & carnes eius epulum sibi quærit. Sed quia vt appetens cibi, ita prospiciens periculi: quoniam cùm difficilis est venatio tùm periculosa: difficilis quia testis validioribus esca interior includitur: nam velut muris quibusdam mollitiem carnis, præcepti imperialis interpres Natura muniuit: quam medio testarum quodam sinu concauo nutrit, ac fouet, & quasi in valle quadam diffundit: & ideo cassa omnia tentamenta sunt Cancri, quia aperire clausum ostreum nulla vi potest, & periculosum est, si chelas eius includat; ad argumenta confugit, & insidias noua fraude molitur. Itaq; quia omnia genera delectatione mulcentur, explorat si quando Ostreum remotis in locis ab omni vento contra Solis radios diptychum illum suum aperiat, & reseret claustra testarum, vt libero aëre visceris sui voluptatem quandam capiat, & tunc clanculo calculum immittens, impedit conclusionem Ostrei, ac sic aperta claustra reperiens, tutò inserit chelas, visceraq; interna depascitur. Hactenus ille. Oppianus hæc de Cancro marino dixit:

[b] Hist. 5. c. 8.

Si quis in æquorea Cancrum conspexerit alga,
Laudibus extollet, tantam mirabitur artem.
Concessa ex alto solers prudentia Cancro,
Cui parta est dulcis magno sine præda labore.
Ostrea distendit, testas & claustra recludit
Portarum pascitq; lutum scopulisq; repanda
Gliscit aquas, paruum madida de rupe lapillum
Obliquus tollit Cancer, chelisq; recuruis
Continet, in testis lapidem demittit, apertis.
Assidet, atq; epulis lætus saturatur amicis.
Non potis est nixu geminas occludere lances
Ostrea, nam latis portis seiuncta dehiscit
Et moriens saturum Cancrum læthumq; relinquit.

Puto tamen omnibus Cancris hanc inesse prudentiam venandi Ostrea, nam & in paludosis locis aquarum dulcium, ac fluminibus longè à mari dissitis, hæc & cancri proueniunt. Latent, inquit [c] Plinius de Locustis loquens, mensibus quinis: similiter Cancri, qui eodem tempore occultantur; & ambo veris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Hæc ex [d] Aristotele, qui ait Cancros nuper natos, & pòst etiam vere crusta sua exui, quemadmodum Locustæ, [e] Alibi sic loquitur de hac re clariùs: Cancri exuunt senectutem, molliores quidem perspicuè: sed etiam duriores exuere aiunt, vt Maias. Cùm verò exuunt, mollis admodum crusta subnascitur: & quidem Cancri præ teneritate non satis ambulare possunt. Idem sæpius repteit.

[c] lib. 9. c. 30. [d] Hist. 5. c. 17. [e] Hist. 8. c. 17. Crustam exuunt.

DENO-

DENOMINATA.

Καρκινοῦσθαι Cancri brachiorum instar comprehendere, vel comprehendi, cotorqueri ἐπαλλήλως, hoc est alternatim vel mutuò: Cancellari Latinè dicimus pro implicari inuicem, & ita constipari. Καρκινοῦται ὅταν ῥιζοῦται ὁ σῖτος καὶ σκληρύνεται, Hesychius & Varinus. Theophrastes: χειμῶνες δὲ ἐπιγινόμενοι πάντα χοῦ μὲν χρήσιμοι. ῥιζοῦται γὰρ καὶ καρκινοῦται μᾶλλον: hoc est, vt Gaza vertit: Sata frigore meliùs radicantur: cancrificāturq;. Volunt καρκινοῦσθαι dici plantarum radices, quæ Cancri instar diuaricatis & in latera dispersis fibris vel capillamentis terram appræhendunt. Ab hoc verbo καρκίνωμα dimanauit, idem cum Cācro morbo. Celsus de carbunculo: Non idem periculum Carcinoma affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id vitium fit maximè in superioribus partibus circa faciē, nares, aures, labra, mammas fęminarum. Et in iecore etiam & splene hoc nascitur. Circa locum affectū aliqua quasi puncta sentiuntur: isq; immobilis & inæqualis tumet, interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quasi recuruantur, hæq; pallent, aut liuent, nonnunquam etiam in quibusdam delitescunt, tactusq; is locus alijs dolorem affert, in alijs eum non habet. Καρκινώδης, Cancro similis, vel qui è Cancrorum est genere; vtitur hoc adiectiuo Aristoteles. τὰ καρκινώδη ἕλκη, dicuntur vlcera Cancro similia morbo. Καρκινάδης parua sunt animalia minutis Cancris similia, colore, vt scribunt fuluo. Aetius. αἱ τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι τρίγλαι δυσώδεις εἰσὶ καὶ ἀηδεῖς, quidam Cancellos vertunt, quos καρκίνια diminutiua voce Græci vocant.

Καρκινοῦσθαι. Cancellari quid Latinis.

Carcinoma.

Καρκινώδης.

Carcinades quæ animalia.

MISTICA. MORALIA.

IMPOSTORVM hominum mores, & qui improba inexplebiliq; cupiditate diuitias nullibi non quærunt, item qui patrimonijs suis pauperes per vim spoliant, vel per insidias eripiunt, præclarè exprimit Cancrorum astucia. Quos eleganter perstringit hæc D.[a] Basilij oratio. Iam quidem & infirmi, inquit, cuiusdam animantis haud modicam astuciam ipse, ac dolosum ingenium insidiosumq; cùm didiceris, volo proinde, vt ipse admonitus non imitere, sed vites maleficos. Cancer efflictim Ostrei carnes cupit, sed perdifficilis eius est ipsi venatio, testæ ratione qua clauditur, ac munitur: perualido namq; & infracto septo carnis Ostrei mollitudinem natura muniuit. Quapropter, & Ostracodermon id aquatile nuncupatur. Cumq; duæ concauitates exactè inter se coniunctæ Ostreū circumplicent & ambiāt, nihil prorsus Cancri dēticulati forcipes illi possunt. Quid igitur agit? Quid tandem molitur? Cū viderit illud tranquillis in locis tepore sese oblectare, suasq; illas valuulas ad Solis radios aperuisse, ac explicasse, tunc clanculùm iniecto calculo conclusionem prohibet, atq; quod viribus suis deerat, id tali astu sibi supplet. Hæc est eorum malitia, quæ neq; ratione, neq; voce prædita sunt. Ipse ego optauerim, vt Cancrorum solertem industriam imitatus in parando viatico, à proximorum noxa incommodisq; tibi temperes. Talium est profectò morum, qui suum cum dolo fratrem adire solet, quiq; ex insidijs proximos aggreditur, alienisq; insultat calamitatibus. Effugito despiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus esto contentus, paupertas cum veraci sufficientia, omni potiundæ voluptati profectò est compoti mentis anteponenda. Ad huius imitationem D.[b] Ambrosius, cùm declarasset quàm astutè, ac fraudulenter insidias parent Ostreis et Conchis Cancri, horum exemplo fraudulentium hominum perfidiam, ingluuiem, cupiditatemq; inordinatam compræhendit his verbis: Sūt igitur homines qui Cācri vsu in alienæ vsum circumscriptionis irrepant, & infirmitatem propriæ virtutis astu quodam suffulciant, fratri dolum nectant, & alterius pascantur ærūna. Tu autem proprijs esto contentus, & aliena te damna non pascant. Bonus est cibus simplicitas, innocentiæ suæ bona habens: insidiari nescit alienis, nec auaritiæ facibus exardescit, cui lucrum omne ad virtutem dispendium est, ad cupiditatem incendium. Et ideo beata est, si bona sua nouerit cum veritate paupertas, & omnibus præferenda thesauris: quia melius est exiguum cum Dei timore. Quantum est enim quod hominem alat? aut si quæris quod etiam abundet alijs ad gratiam, id quoq; non multum est. Melior est

Homines dolosi & perfidi.

[a] Hex. diui. offic. Hom.

[b] Hex. 5. c. 8.

enim

enim hospitalitas in oleribus cum gratia, quàm vitulorum pinguium præparatio cum discordia. Vtamur ergò ingenio ad quærendam gratiam, & salutem tuendam: Licet nobis » vti exemplis maritimis, ad profectum nostræ salutis: non ad alienæ periculum. Hactenus » D. Ambrosius. Impostores etiam alios & fraudulentos, veluti sunt qui ciuitatis gubernaculis præsunt, sed iustitiam iniquè exercentes, exprimunt Cancri. Nam vt hi non rectà progrediuntur, sed dextrorsum, ac sinistrorsum, ita etiam illi via recta neglecta, munera impiorum, ac inhumanorum, ipsi etiam inhumani pijs bonorum rationibus, lachrymisq; præferũt: de quibus scilicet tàm impiè cum innocentibus, agentibus dicebat [c] Hieremias: Facti sunt retrorsum & non antè: deq; ijsdem dicitur in Prouerb. quòd ipsi reliquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas. His testa dura est; quia in prauo illo proposito fraudulentisq; actionibus persistunt: carent sanguine: quia nihil humanitatis, misericordię, ac dulcoris possident: viuuntq; in locis mollibus, delicias, ac omne voluptatis genus amplectentes.

Dolosi magistratus.

[c] Cap. 6.

HIEROGLYPHICA.

SCITE admodum Iohannes ille cognomento Scholasticus, Scalarum anacephalæosi, hominem qui modò risui indulgeat, modò luctui, modò austeritati atq; temperantiæ se reddat, modò dilicijs diffluat, & voluptatibus implicetur, Cancro æquiparauit, nunc in dextram, nunc in sinistrã partem gradienti, miraq; vitam suam inconstantia traducenti: virq; is sapientissimus de ingenij eiusmodi prolectu nihil sibi quidquam pollicetur, quod ad vllam sit vnquam frugem peruenturum. Eiusdem subterfugij, inquit Pierius Valerianus, caussa Sophistam significare, qui volunt, Cancrum pingunt: eos enim persimiles huic animali dicit Plato Euthydemo, quos vbi validiori aliqua ratione deuictos comprehensosq; putes, tunc retrò fugaci cursu lapsi per diuerticula, atq; subterfugia, maiore m priore laborem tibi intentant, si vilem ac inanem prorsus curam eos consectandi susceperis. Sed enim non in Sophistas tantùm, sed in ipsam etiam Dialecticam obortum est à Cancro cauillum. Nam Ariston Philosophus, vt eam eluderet, dicere solebat, eos qui Dialecticam enixiori conatu sectarentur, ijs assimilari, qui Cancris vescerentur, cibi enim admodum exigui gratia, circa ossa tàm multa numero, tantum laboris insumi. Siquid verò abditum & arcanum luci proditum, ac reuelatum ostendere, quis vellet, Pagurum, & eius generis pisces, qui latebris gaudent, face apposita figurabant: constat enim eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitissimis etiam cauernis euocari. Ea verò de caussa Cancri ad nocturni luminis splendorem accurrunt, quòd id omne genus Testacea noctu plurimùm pasci soleãt: compertumq; plenilunio sic, ea magis tùm pinguescere. Iam verò Imperatorem Octauianum Augustum adeo delectatum fuisse hoc prouerbio, *festina lent*, è scribũt Aulus Gellius in noctibus Atticis, & Macrobius in Saturnalibus, vt non solùm in communi colloquio, sed in Epistolis etiam eo vteretur: & in sigillo suo sculptum haberet Papilionem cum Cancro: quibus duabus bestiolis prouerbij sententiam hierolyphicè pingebat: per Papilionem Vermiculum alatum, & velocem innuens celeritatem, per Cancrum verò, qui motu retrogrado & tardo fertur, moram & cunctationem.

Incõstãtia.

Sophista.

Arcanũ reuellatum.

Sestina lente.

NVMISMATA.

CANCER in numis, inquit [a] Pierius Valerianus, compactile scilicet genus id, quod corpore est obrotundiore, cuiusmodi plæriq; cæleste signũ figurant in Zodiaco, Chiorum indicat rempublicam. Tradunt id & Pollux & alij: sed enim nisi quispiam author esset, numus argenteus id satis indicaret, in quo Pagurus is est cum inscriptione, ΚΩΙΩΝ inferè ΛΕΥΚΙΠΠΟΣ. Tria Agrigentinorum numismata argentea reperiuntur, in quibus sculpta est ab vna parte aquila leporem pedibus premens, ac quandoq; illum dilacerans rostro, cum inscriptione in eorum vno tali, ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ, in altero ΑΚΡΑΝΤΟΣ: in tertio verò ΑΚΡΑΤΑΝ. Horum autem numismatum pars opposita Cancrũ & piscem exprimit, vnius inscriptio talis ΑΚΡΑΓ; alterius ΑΚΡΑ, tertij ΑΚΡΑΓΑ, in quo anguis est pisciculum ore tenens. In Syracusanorum numo quoq; argenteo parte

[a] Ierogly. lib. 28.

Chiorũ numus cũ Cãcro.

parte vna aquila inſculpta cernitur ardeam, vel vt alijs placet, vulturem pedibus prehenſum tenens cum inſcriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ; altera verò parte Cancer eſt, & ſub eo duo delphini. Adraniorum quoque duo extant nummi argentei; quorum prior vno latere aquilam habet, leporem pedibus tenentem, cum his infraſcriptis ΑΔΡΑΝΙΩΝ, altero verò Cancrum ſupinum cum ſex circulis O literam planè referentibus, tribus ad dextram chelam, & tribus ad ſiniſtram. Infra Cancrum cernitur quid ſerræ ſimile. Poſterior vna parte aquilam etiam habet pedibus comprehendentem leporem, & hæc ſupra caput & dorſum aquilæ ſcripta circum nummi oram ΑΔΡΑΝΙΩΝ: altera verò parte, Cancer cernitur, & intra eum ſerpens, aut anguilla, vt arbitratur Hubertus Golzius, ſuperiùs verò intra Cancri vtraſque chelas pecten. Sinueſſa vrbs Græcæ originis antea vocata Sinope nummum cudit argenteum, in cuius vna parte videtur Cancer, aut Pagurus, & infra hunc piſcis non nihil incuruatus cum hiſce infraſcriptis literis ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ, ab altera teſtudo cum eadem inſcriptione. Per Pagurum, aut Cancrum volunt intelligi ſapientiam, per teſtudinem ſalubritatem. Eſſe enim calidas aquas in agro Sinueſſano hecticis & phthiſicis ſaluberrimas, Strabo & Plinius teſtantur. In nummo æneo Brutiorum ab vno latere Cancer eſt, intra cuius chelas impreſſæ hæ literæ ΒΡΕΤ, & ſupra has literas caput bouis, infra verò Cancrum ΤΙΩΝ legitur; ab altera parte deæ alicuius, nimirum, Palladis caput eſt, è cuius vertice quinq; Cancri pedes prodeunt.

Adraniorum.

Sinueſſæ vrbis.

B Brutiorũ.

PRÆSAGIA.

PLVVIIS imminentibus, aut tempeſtate, Cancer ex aqua in terram prodit: quod ſcripſit Aratus in his verſibus:

Pluuiæ præſagium.

Καὶ μὴν ἐξ ὕδατος καὶ καρκίνος ᾤχετο χέρσῳ
Χειμῶνος μέλλοντος ἐπαΐσσεσθαι ὁδοῖο

SOMNIA.

C CANCER viros peruerſos & inemendabiles indicat, propter animalis traſuerſa veſtigia. Si quis inueniat marinum Cancrum, aut pluuialem (fluuialem), virum peruerſum inueniet & inopem. Si marinum, regem: ſi fluminis, principem, eò quòd mare regem, flumen verò principes, ſignificat, Zoographus ex incerto.

FABVLÆ.

CANCER teſte Hygino & Baſſo Iunonis officio inter aſtra collocatus, quòd Herculem, cùm hic contra Hydram Lernæam confligeret, & palude pedem haberet, mordicùs arripuiſſet. Herculem enim aiunt ideo ira accenſum, eum interfeciſſe, Iunonem autem, quæ Herculi infenſa erat, inter ſidera collocaſſe. Hanc fabulam Thom. Rhadi. metricè ſic deſcripſit;

Cãcer cur in aſtra collocatus.

D
Tot ſtellas Herculis enſe nectus
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morſu acriter arripuit
In Lernea caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famæ. Occiſum tulit ætherijs
Oris Iuno breuiori mora.

Nonnulli, cur inter ſidera ſit collocatus, aliam rationem reddunt, quia nimirum conuerſione regreſſuq; tàm peculiari eo in animali animaduerſo, per eius imaginem oſtendere voluerint Solis curſum, qui cum eò progreſſus fuerit, retrorſum auferri, ac tantundem aufugere videatur. Veluti caper oppoſita ratione confictus, quia ſol ab eo ſigno, toto poli noſtri tractu, altiora petere contendat: caper enim dum paſcitur accliuiora, editioraq; loca petit. Huiuſmodi verò commentum, vt ait [a] Pierius Valerianus, non ex orbis totius conditione, ſed ex cæli noſtri ſitu ſphæraq; ipſa ad arcticum obliquata excogitatum eſt:

capri ſignũ

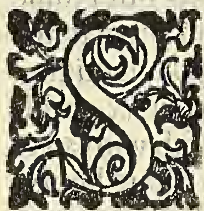
[a] *Lib. 28. Hierogly.*

P nam

nam ad æquinoctialem circulum appropinquantibus Cancer deprimi videretur, æquinoctij ſigna attolli: ad id tamen fieret quòd Solis progreſſus & regreſſus omnino à Capricorno ad Cancrum, mox à Cancro ad Capricornum, ſecto duobus locis æquinoctiali conſideratur. Quod verò aiunt Herculem tot immanium monſtrorum domitorem, in opprimendo etiam Cancello laboraſſe, nihil aliud ſibi vult, vt veteres interpretantur, quàm ſophiſticas nugas obtritas dialecticæ diſciplina. Fabulosè igitur iocatur Plato, cùm Herculem aduerſus Cancrum deſudaſſe dicit.

Hercules cur cancrũ occidiſſe dicatur.

APOLOGVS.

Serpens & Cancer.

SERPENS vnà cum Cancro viuebat, inita cum eo ſocietate. Itaq; Cancer ſimplex moribus, vt & ille mutaret, admonebat, aſtutiam. Hic autem minimè obediebat. Cùm obſeruaſſet igitur Cancer ipſum dormientem, & pro uiribus compreſſiſſet, occidit. At ſerpente poſt mortem extenſo ille ait: Sic oportebat ante hac rectum & ſimplicem eſſe, neque enim hanc pœnam dediſſes. Significatur hoc apologo, offendi potiùs, quàm iuuari, qui cum dolo amicos adeunt. Ad huius apologi ſenſum fortaſſe, aut alterius ei ſimilis facti ſunt hi antiqui verſus, quos vt Euſtathius & alij, Alcei, alij Sapphus, quidam Praxillæ Sicioniæ eſſe aiunt.

Ο καρκῖνος ὧδ᾽ ἔφη χαλᾷ τὸν ὄφιν λαβὼν
Ευθέα χρὴ τὸν ἑταῖρον ἔμμεν, καὶ μὴ σκολιὰ φρονεῖν.
Cancer autem ita locutus eſt, cùm ſerpentem chelis comprehendiſſet,
Neceſſe eſt vt ſodalis rectum ſequatur & non obliqua voluat animo.

PROVERBIA.

Cancer leporẽ capit.

Καρκῖνος λαγωὸν αἱρεῖ, ideſt *Cancer leporem capit*: de rebus quæ fieri nequeunt, vt interpretatur Suidas: ſeu vt alij de re nequaquam veriſimili, dictuq; abſurda, velut ſi quis dicat, ab indoctiſſimo ſuperari doctum: Huic & aliud ſimile, Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, ideſt, *Cancros lepori comparas*, de ſupra modum diſſimilibus. Etenim vt leporum celeritas, ita & Cancrorum tarditas nota eſt. *Nunquam efficies vt rectè ingrediantur Cancri*. [a] Ariſtophanes.

[a] *In pace.*

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκῖνον ὀρθὰ βαδίζειν,
Οὐδ᾽ ἐπὶ τῷ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν.
Ambulet vt Cancer rectà, haud efficeris vnquam
Nec quidquam efficies, vbi res erit ante peracta.

Hoc velut oraculum poëta facetus pronunciat, quod à natura ſit inſitum, nullo corriges negotio. Nam Cancris genuinum obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, *Actum ne agas*. Idem ferè cum præcedenti & illud eſt: *Cancrum rectè ingredi doces*. Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi collectaneis. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, *Aethiopem dealbas*. Siquidem animal hoc non ingreditur niſi obliquo corpore, & in omnem partem mouet greſſum.

Cancrũ rectà ingredi docere q.d.

Ἐν δὲ διχοστασίῃ κ᾽ Ἀνδροκλείδης πολεμάρχει.
In ſeditione vel Androclides belli ducem agit.

In homines contemptos & humiles, qui per occaſionem aliquam incidentem, dignitatem ſortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum:

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς,

& aliter:

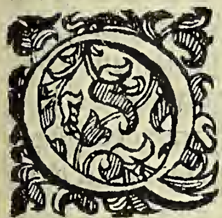
Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκῖνος ἔμμορε τιμῆς.
Fert rebus deſperatis & Cancer honorem.

Quanquam Carcinus viri nomen in hoc prouerbio videtur. Πάντα λίθον κινεῖ. *Omnem moue lapidem*. Sunt qui metaphoram ſumptam eſſe exiſtimant ab his, qui Cancros venantur in litore. Nã hi plærumq; ſub ſaxis latitant, quæ mouent, qui Cancros quærunt. Imitari nepã: pro retrocedere & in peius labi: Germani dicũt Hinderſich vuie die Krebs gãd. hoc eſt retrorſum, vt Cancri ambulant, ſed Nepa ſcorpionem potiùs quàm Cancrum ſignificat.

Omnẽ lapidem moue re, qui dicã tur & vnde

SIMI-

SIMILIA.

VI hominem nimium præſumentem; & glorioſa verborum plus vltrà iactatione ſuperbientem, illudere Romæ nuper voluit, quidam Cancro inequitantem pinxit, & adſcripſit Plus Vltra: Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθυνόντες, ἐοίκασι καρκίνους μασσωμένοις: οἱ δι᾽ ὀλίγον τρόφιμον περὶ πολλὰ ὄστᾶ ἀσχολοῦνται: Ariſton in ſimilibus: hoc eſt, Qui dialecticæ ſtudium profundè rimantur, Cancros edentibns ſimiles ſunt: qui propter exiguum alimentum, circa cruſtas plurimas occupantur.

EPITHETA.

TEXTOR Cancri ſideris & animalis aquatici epitheta confudit; ſeparantur hoc modo. Animali hæc adſcribenda: octipes, multipes, ſcopuloſus, cæruleus, teſtudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obſcænus. Nam fluuialis, ęquoreus & litoreus, differentiæ potiùs quàm epitheta fuerint. Rubentem dixit [a] Virgilius. *Neue rubentes Vre foco Cancros:* ideſt, vt Seruius exponit, cùm vruntur, non qui per naturam ſint huius coloris. Syderi verò conueniunt, Lernæus, pluuialis, niſi fluuialis legendum eſt, vt ſit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd ſol menſe Iunio, quum vehemens viget æſtus, hoc ſidus percurrat: calens, calidus, torrens, ardens, aduſtus, æſtiuus, ęſtifer, rapidus, feruidus, inflammans: vtraq; curuãs brachia. Σισυρνοδῦται καρκίνοι Licophroni dicuntur. Siſira enim, vel ſiſyrna teſte Varino eſt tunica craſſa ex ouillis, vel caprinis pellibus cum lana. ῥοδοδάκτυλος, roſeis digitis, apud Athenæum: ὀκτάποδης Nicandro. Et [b] Ouidio:

Cancri animalis epitheta.

[a] 4. Georg.

Epitheta Sideris.

Siſira quid.

[b] 1. Faſtor.

Octipedis fruſtra quærentur brachia Cancri.

ἁλῆται, Oppiano. Sed hoc fortè, inquit Zoographus, marinis potiùs conueniet, vel omnibus, vel ſpeciei cuidam. Plura in epithetis Paguri. Homerus in Batrachomuomachia eliganter Cancros deſcripſit epithetis.

Ἦλθον ἐξαίφνης νωτάκμονες, ἀγκυλοχεῖλαι,
Λοξοβάται, στρεβλοὶ, ψαλιδόστομοι, ὀστρακόδερμοι
Ὀστοφυεῖς, πλατυνωτοι, ἀποστίλβοντες ἐν ὤμοις,
Βλαισσοὶ, χειροτένοντες, ἀπὸ στέρνων ἐσορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάρηνοι, ἀχειρέες. οἱ δὲ καλεῦνται
Καρκίνοι οἳ ῥα τε μυῶν οὐρὰς στομάτεσσιν ἔκοπτον.

Venerunt autem ex improuiſo habentes incudes in tergo vngulis curuis
Obliquè ingredientes, tortuoſi, habentes forficulas in ore, oſtripelles,
Oſsei natura, lati humeros, rutilantes in humeris.
Blæſi, neruoſis ceruicibus, à pectoribus intuentes,
Octopedes, bicipedes, manibus qui capi nequeant (illi autem vocantur
Cancri) qui vtiq; murium caudas oribus incidebant.

VSVS IN CIBIS.

CANCROS & huiuſmodi malacoſtraca ſcribit Galenus duram carnem habere; & ob id difficillimè confici, ſed firmi alimenti eſſe. Author libri Galeno adſcripti de Spermate; Cancri piſces, ait, frigidi & humidi ſeptentrionales. Pſello itemque Diphilo apud Athenæum Cancer grauis eſt & difficilis concoctu. Apud eundem Mneſitheus ait; Cancri, Locuſtæ, Squillæ & huiuſmodi, difficulter quidem concoquuntur, ſed multò faciliùs quàm alij piſces. Conuenit autem eos aſſari potiùs quàm elixari. Arnoldus Villanouanns, Cancros marinos & fluuiatiles difficilis quoq; digeſtionis eſſe ſcribit, at multùm alere, nec facilè in ſtomacho corrumpi. Et Aetius in curatione colici

Tẽperies.

affectus Cancros prohibet in cibo, quòd turbationem inducant, Squillas, tanquam ex Malacostracis minus noxias concedit. Aluum soluere testatur Galenus, propter salsedinem & acrimoniam eorum: ideoq; stomacho nocere, maximè neruosam eius substantiã. Idem præcipit, vt coquãtur in aqua, in qua nati sunt; ego nihil referre puto, dummodo salsa sit aqua. Coqui debent, inquit Platina ex aqua & aceto, & sale abundanti. Cocti & in patinas translati ex aceto (suffuso) comeduntur. Romę qui crustam veterem exuerunt, friguntur oleo & butyro: duriori crusta tecti assantur super prunas. Laudantur etiam si coquantur in Vino. Laudantur, qui vetustam habent crustam, autumno, hyeme, & vere; qui autem eam exuerunt Aprili, & Maio mensibus inueniuntur, nonnunquam etiam Romæ mense Septembri. E

Cur in colico dolore prohibeãtur.

Vt coquendi.

VSVS IN MEDICINA.

HIC quædam communia Cancris marinis, & fluuiatilibus remedia omisimus, quæ vbi de Cancro fluuiatili erit sermo, proferemus. [a] Plinius contra serpentium ictus mederi tradit, sole Cancri signum transeunte. Apud [b] eundem nil tam æquè aduersari serpentibus quàm Cancros, suesque percussas hoc pabulo sibi mederi Thrasyllus author est: cùm sol sit in cancro, torqueri serpentes. Apri, ait [c] Aelianus, Hyoscyamo deuorato Cancros sibi pro remedio quærunt. Plinius apros hedera sibi mederi scribit in morbis, & Cancros vescendo, maximè è mari eiectos. Cerui, teste † Aristotele, morsi, vel à phalangio, vel à quouis generis eiusdem, Cancros edunt, quod idem homini etiam prodesse putatur, sed non caret fastidio. Paulus Aegineta contra scorpionum ictus silphium cum Cancro trito in vino propinat. & Aetius eum appositum Scorpium occidere prodidit. Sed hoc alij priuatim de Cancro fluuiatili scribunt. Carbunculos & carcinomata in mulierum parte, teste Plinio, præsentissimo remedio sanari tradunt Cancro fæmina, cum salis flore contuso post plenam lunam, & ex aqua illita. Cancri cùm in electarijs & antidotis resumptiuis ponuntur, sic præparari debent: Euellantur extremitates Cancrorum è pedibus & corporibus suis: & abluantur cum aqua frigida & sale cum cinere, ter, donec iam puræ sint carnes, & odoris grauitatem exuerint. deinde coquantur in aqua hordei, cum aqua lactis, à quo extractum est butyrum. sic præparati electuarijs misceantur, vt docet Auicenna lib. 4. sui Canon. fen prima, tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos. Hæc ex veteri editione Nicolai Pręposìti. Cancri ex aqua poti profluuia sistere, ex hyssopo (vetus codex legit œsypo) purgare, & si partus strangulетur (scilicet in enixu laborioso parturientis matris) similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes, vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationem mortuosq; partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulso datis potui. Item in iure cocti cum lapatho, & apio menstruas purgationes expediunt: lactisq; vbertatem faciunt, [d] Item in febri quæ fit cùm capitis doloribus, & oculorum palpitatione, mulieribus in vino austero potos prodesse dici Plinius scribit. Ad stranguriam quidam iubent tres Cancros coqui in cyatho aceti, in mortario simul contundi, & exprimi & propinari. Cum aqua florum Cyani minoris distillata extrahitur succus ex Cancro viuo contuso, & eo gingiuæ puerorum in dentitione salubriter illinuntur. Iliaco calido & sicco præscribit [e] Hippocrates inter alia pisces leuiter coctos & Cancros, & Conchylia. Cancri testam diligenter teres, & vino subdulci miscebis, & colatam potionem dabis bibendam ei qui calculi molestia laborabit, ex Marcello. Aetius ad idem remedium Cancros vrit: Cancros inquit, „ tres aut quinque, aut septem tantùm, cum ingenti strepitu indesinenter sub testa exure: „ & contriti eorum cineris coclearium vnum cum condito præbe: eoq; calculosos renes sanabis, sed Marcellus Empiricus ad hoc remedium Cancros simpliciter terit, vt paulò antè recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus vtuntur, ex Plinio: Ab eodem Cancri & Scolopendræ marinæ cinis cum oleo, inter psilothra numerantur: conijcit autem Zoographus, non Cancros simpliciter, sed cinerem eorum esse intelligendum. Andreas ad lepras Cancri cinere cum oleo vsus est, eodem [f] Plinio teste. Cancri maxilla naribus insufflata valet ad sanguinis fluxum, ex Rosa Anglica. Galenus in Euporistis ait: A bestijs venenatis rabiosoque cane demorsos sanat Cancri interiorum cinis ex aqua semel, aut bis potus, quantum manu capere potest. Prodest etiam morsui canis

[a] lib. 9. c. 31. Contra serpentes. [b] lib. 32. c. 5. [c] 1. Var. c. 7. † Hist. 9. c. 5. Cõtra scorpiones. Contra carbunculos, & carcinomata. Vt ad electuaria pręparandi. Profluuia sistunt. Ad partus cõtinẽdos. [d] lib. 32. c. 10. Ad stranguriam. [e] li. 3. de diet. Ad dentitionem. Ad calculũ. Ad dolorẽ dentium. Ad sanguinis fluxum [f] 32. c. 8. Ad uenena & rabiosos canes.

F G H

A canis rabidi, authore [e] Plinio, membrana siue senectus anguium cum Cancro masculo trita (manuscriptus legit ex vino trita.) Cancri oculos alligatos collo mederi lippitudini dicunt, vt idem ait. Cancri oculus, inquit Marcellus, subtiliter sublatus, & in phœnicio conligatus, colloque suspensus, lippitudini incipienti medetur, si tamen re medium à casto homine fiat. Si ramphos erodij (rostrum ardeæ) cum Cancri felle in corio asinino suspenderis ad collum vigilantis, dormitabit, vt author est Kiranides. Ratio conficiendi pulueris vtilis ad dissectionem nerui, qui à chirurgo est conglutinandus, Henrici Ranzouij. Recipe oculos Cancri, in subtilissimum puluerem comminutos in paruo linteolo. Hunc puluerem neruis insperge, & siccis fascijs, ex linteolo confectis, locū obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare possit. Hanc ligaturam per spacium viginti quatuor horarum intactam relinquito, Elapso prædicto temporis spacio Chirurgus neruum inspiciat, ipsiusque conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget instar alterius vulneris recentis, & post diem vnum aut alterum ligaturā dissoluat. In capite Cancrorum reperitur lapillus figura planus, qui acerrimo aceto immissus motum manifestum habere deprehēditur. Huius puluere audio multos feliciter vti
B ad conterendos renum calculos, ex [d] Mizaldo. Eosdem etiam, in potu sumptos, cordis punctiones sanare aiunt.

[e] Lib. 29. c. 25.
Lippitudini medētur
Ad neruos conglutinādos.
Lapis in capite cancri & eius vis.
[d] Memor. cen. 8

VSVS IN VARIIS.

PVRGARI à Scorpijs domos, tradunt referente [a] Isidoro, si decē Cancri cum ocimi manipulo alligentur, omnes enim qui ibi sunt Scorpiones, ad eum locum coituros. Ne à rubigine aristæ in aruis contaminentur, & in fœtidum puluerem redigantur, quidam tres Cancros cum bouillo & caprino stercore paleis admistis urunt: Cancros viuos, inquit [b] Plinius, cremari iubent quidam, vt carbunculi non noceant. Vlmi folliculis genus qnoddam bestiolarum innascitur, quod Cnipes appellant, qui cū in ficis gignuntur, ficarios illos Culices τὰς ψῆνας deuorant. Huius remedium Cancros statuunt alligandos (ἄκος δὲ τούτου φασὶν εἶναι τὰς καρκίνες προπερονᾶν, forte προσπερονᾶν, pro affigere, Zographus (in eos enim vertere sese Cnipes inquiunt,) sed ficis quidem
C auxilia istiusmodi comperta habentur, ex [c] Theophrasto. Fructum, ait [d] Gaudentius Merula, plantæ continebunt, si Cancer trunco circumligetur.

Scorpij è domo vt expellantur.
[a] Lib. 12. Orig. c. 6.
[b] Lib. 18. c. 29.
[c] Hist. plan. 2. cap. 19.
[d] Lib. 4. memor. c. 39.

DE CANCRO MARINO. Cap. XVII.

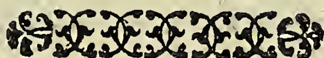
ORDINIS RATIO,

SYNONYMA.

D CANCRI marini nomen ita accipimus, vt omnes quę in mari nascuntur, species comprehendat; & eam priuatim, cuius in hoc capite traditur historia. Græcis καρκίνος θαλάσσιος, vocatur, Gallis Cancre; quocirca nomine carere hanc speciem scripsit Rondeletius; eandem intellexisse videtur [a] Cæsar Scaliger, dum species Cancrorum enumerans, inquit: vna est apud vicinos nostros generis nomine, parua. Italis Granchio dicitur, & Granzo, Venetis Granceolo, Grancella Bononiensibus & Ferrariensibus. Anglis & Germanis inferioribus Krab, Crabbe superioribus Meerkrab. Græci maximè recentiores Paguros quandoq; pro Cancris simpliciter accipiunt.

[a] Exercit. 245.

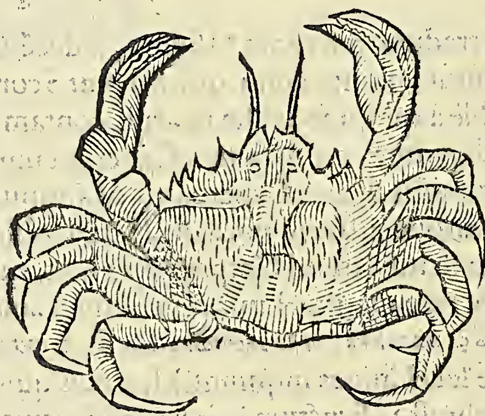

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

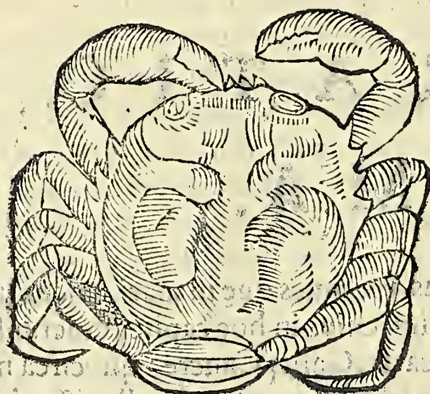

Molecca. VENETI, apud quos Cancrorum marinorum infinitus propè eſt numerus, Moleccam vulgò quendam vocant teſte Mathiolo, qui cruſtam veterem exuit, vere: Ex quo genere ſunt etiam quæ vocantur Macinettę, nam & hæ cruſtam hoc tempore exũnt. Quidam has fœminas eſſe volunt; Moleccas mares, & hos molleſcere, ac vernationem exuere: contrà Macinettas perenni contegi cruſta, & nuſquam decidua; & Moleccas, tum quidem torpeſcere, cùm cortice exuuntur. Alij toto genere diſtinguunt, & Macinettas multò minores Moleccis ſtatuunt, aliudq; ab his eſſe tertium aiunt, quod perpetuò corticem durum retinet. Molecca vnde dicta. Moleccas autem vocant à molli ac teneri cruſta, quam habent, cùm veterem exuerunt. Rondeletius, & Bellonius, item Zoographus in Cancri marini pictura non conueniunt. Quem enim depinxit Rondeletius acuminata magis eſt parte anteriore prope oculos, & duo habet cornicula, quibus Bellonij icon, item quam edidit Zoographus, caret. Quocirca, credo à Bellonio & Zoographo depingi eum, qui frequens vbiq; eſt in Italia. Et ſanè fatetur Zoographus ſe nactum iconẽ ſuam ex Italia. Quem autem expreſſit Rondeletius, frequens eſt in Gallia Narbonenſi, & vt ipſe ait, diu extra aquam viuit, (ita etiam noſter vulgaris) Brachia habet non admodum magna, pedes longos in acutum deſinentes: cornicula duo. Cancer marinus, inquit [a] Bellonius, rotundo ferè, ac circinato corpore præditus eſt, anteriori parte crenis diuiſo, cruſtaceo tegmine conueſtito: cuius magnitudinem ad Pagurum & Maiam, Aſtacum & Locuſtam facile contuleris. Maiores enim trium, aut quatuor digitorum latitudinem non excedunt. Ea verò habent bleſa, vtrinque in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro conſtant, guſtui dulciſſimo, quod Ariſtoteles mutim nominare videtur, habet porrò inteſtina multiplicibus cirris obſeſſa, mouenturque horum partes ſolidiores albis muſculis agentibus. Aliam ab his obſeruaui ſpeciem, magnitudine vulgaris, cæterùm differt pede vltimo, qui ab vtraque parte eſt, Nam non in acutũ deſinit, ſed breuioribus, ac craſſioribus conſtat internodijs, & curtior eſt alijs pedibus, & in fine latior duabus poſtremis articulationibus. Hunc igitur etiam depictum do, vnà cum alijs duobus ſuprà deſcriptis, quò pes hic poſterior meliùs conſpici poſſit. Habet etiam duo cornicula, qualia ſuo Rondeletius tribuit, ſed corpore eſt rotundiori, quo vulgari Cancro marino ſimilis. [b] Ariſtoteles pelagios Cancros pedes longè tardiores cæteris habere ſcribit ad ambulandum.

Cancer ſtagni marini Rondeletij.

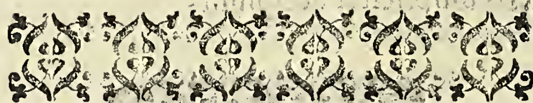

Cancer marinus Bellonij.

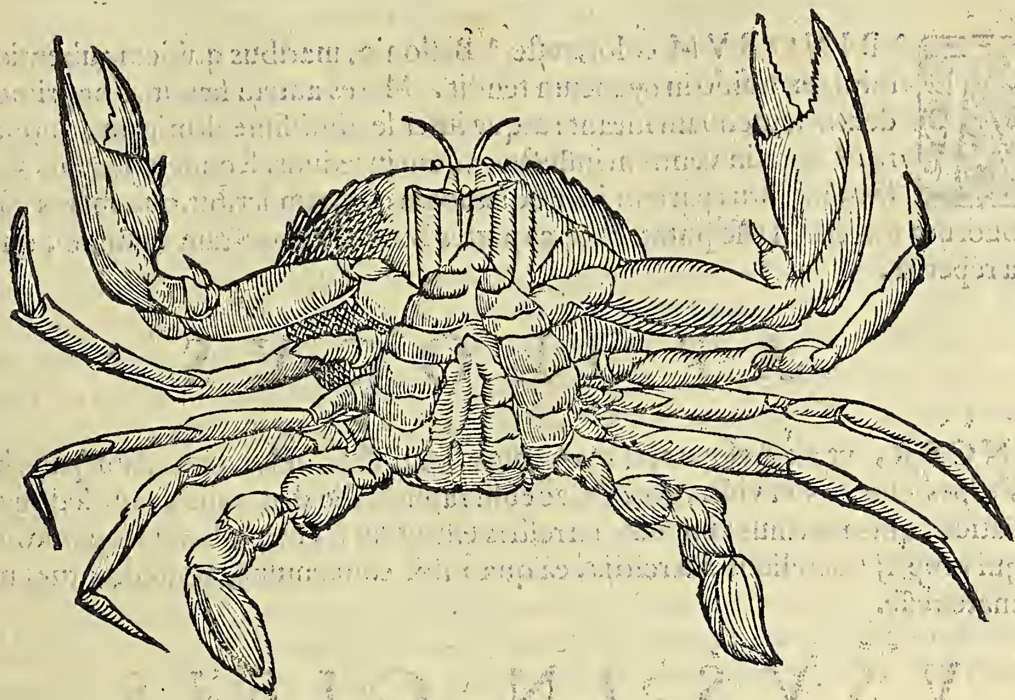
[a] Lib. 2. de piſ. cap. 3.

[b] De par. 4. cap. 8.

Cancer

Cancer marinus alius ab authore obseruatus.

LOCVS.

OPPIANVS [a] de Canchris marinis: [a] 1. de Pis.

In saxis habitant curuis & pascua carpunt.

vndè fortè ab Aeliano πετραῖοι, hoc est saxatiles dicti sunt. Quod autem Plinius dixit Cancros locis mollibus vitã degere, haud satis verũ videri annotat Massarius. Sunt enim, inquit, Paguri Cancri, & tamen non nisi locis saxosis capiuntur, & similiter Cancri illi alij parum minores, cibo non idonei, præcipuè mares, præterquam cùm exuerint senectutem, quos tam petrosis, quàm terrenis locis vitam agere perspicuum est: quod ex Aristotele elici etiam potest, tam octauo de historia, vbi Cancros aquatiles, stercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cùm Cancris caudam inutilem esse tradat, quoniam vitam agere terrenam cauernasq; subire soleant, nec defendi satis potest Plinius, nisi quis in Plinio non Cancri, sed Astaci legendum existimauerit, vt dictum est ex Aristotele, vnde hæc mutuatur, Hactenus ille. Narrant nauigatores isti in Indiam magnam copiam marinorum Cancrorum esse prope Insulam Canibalorum, quę hodie Domeneca appellatur, & Hispanos per decem dies continuos hisce vitam sustentasse in mari Nicaragua. Rondeletius suam speciem frequentem esse scribit in stagnis marinis. Noster vulgaris vbique in italico degit litore, in locis saxosis atq; arenosis. Plinius correctus.

NATVRA. SAGACITAS.

IN Bosphoro Thracio cùm ventus ingruit violentus, Cancri aduersus fluctus nituntur: circa promontoria verò, vbi venti vis maior est, omnino repulsi auersiq;, impetum sequi vndarum cogerentur: cæterùm hoc præuidentes, cùm iam propè ad promontorium appulerint, singuli in sinuoso aliquo loco se tenent, simulq; & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepentes per pręcipites crepidines in siccum ascendunt, & fluctuum vim (qua parte violentior erat) euadunt iter pedibus conficientes. Cùm autem hanc violentiam pedibus prætergressi sunt, rursus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piscatores, cùm declinandi communis periculi gratia sponte in terram exeunt: neque homines cùm sint, ipso etiam maris impetu sæuiores ipsis videri volunt. Ex [a] Aeliano. [a] Lib. 7. de animal. c. 24.

SEXVS

SEXVS. COITVS.

a De aquat. 2.c.3.

ARINORVM color, teſte a Bellonio, maribus quidem rubentior, fæminis ex liuido in cyaneum tendit. Mares autem fæminas opprimere videntur, antequam ineant: atque inter ſe diutiſſimè dimicant arietum more. Crura in ventrem inflectunt, dum incedunt. Rondeletius ſuo Cancro fæminæ intus partem ineſſe quandam croceam ſcribit, qua mares carent, quam ouorum materiam eſſe putat. cæteras partes internas albas tàm in mare, quàm in fæmina reperiri.

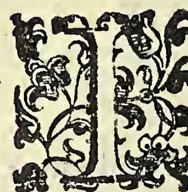
APOLOGVS.

Cancer & vulpes.

CANCER, vt ait Aeſopus, è mari cùm aſcendiſſet, in loco quodam paſcebatur. Vulpes eſuriens vt vidit, acceſſit, ac eum rapuit. Ille deuorandus ait, ſed ego condigna patior, quia marinus cùm ſim, terreſtris eſſe volui. His probat Aeſopus homines, etiam qui proprijs derelictis exercitijs, ea quæ nihil conueniunt, aggrediuntur, meritò infortunatos eſſe.

VSVS IN CIBIS.

Vt coquantur.

N aqua, & aceto, cum modico ſale elixantur, aut in aqua marina: aut aſſantur, ſed elixati meliores ſunt, friguntur in oleo Molecce dictæ, præſtantioreſq; habentur cæteris. Fæminæ, maximè cùm turgent ouis meliores iudicantur maribus: Ideoq; Bononienſes, & Ferrarienſes fæminas, & mares ſeorſim ponunt, fæminaſq; duplo maioris pretij vendunt. Qui in India nauigarunt, aiunt in Orientalibus regionibus Cancros marinos plenos eſſe, ſuccoq; dulci turgere cùm Luna parturit, contrà vacuos cùm eſt plena: ſecus quàm in noſtris Europæis locis, vbi in plenilunio meliores exiſtunt.

VSVS IN MEDICINA.

Ad phthiſicos.

ONDELETIVS de ſuo Cancro ſtagni marini hæc ſcribit: Hoc Cancrorum genus inter marinum, & fluuiatilem medium eſſe comperio, vt in marini & in fluuiatilis vicem vſurpare poſſimus: Stagnorum enim aqua partim marina, partim dulci conſtat. Quando igitur fluuiatiles deſunt, ſtagni Cancros aqua hordei abluendos cenſeo, vt in ea ſi quid ſit ſalſuginis, deponant, quibus tam feliciter vtemur in his affectibus, quibus fluuiatiles valde prodeſſe prædicantur. Atq; hoc expertus profiteor phthiſicis multùm auxiliari. Illis enim ita, vt diximus lotis, & in iure capi, vel cum cremore ptiſſanæ coctis phthiſicos diu ſummo valetudinis eorum commodo alui. Ex eiſdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit & recreat. ſi in aqua adianthi, vel plantaginis lotus cum lacte aſinæ, vel cum cremore ptiſſanæ hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorſis maximè ſuccurrit. Quare minus rectè faciunt medici quidam, qui fluuiatilibus, vel ſtagni marini Cancris fluuiatiles Aſtacos ſubſtituunt, omnibus dotibus Cancris de quibus loquimur, inferiores: illi enim molli præhumidaq; ſubſtantia conſtant, & quę facilè diffluat ac diſſipetur, neq; corpus ſatis nutriat, neq; peculiarem vim, ad pulmones iuuandos inſitam, habeat. Cancri verò fluuiatiles dulci ſunt ſucco, temperatam ſubſtantiam indicante, quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur & fouetur, qui hæret, diſſipatuq; facilis non eſt, & natura ſua pulmonum malis ſuccurrit. Hactenus ille. Cancro marino & fluuiatili remedia multa communia dicentur, vbi de fluuiatili fiet ſermo. Nam Dioſcorides ſcribit marinos eadem præſtare quæ fluuiatiles, verùm ignauiùs.

a lib. 8. c. 27. Aprorum medicinæ.

a Plinius, hedera, inquit, apri in morbis ſibi medentur, & Cancros veſcendo, maximè è mari eiectos. Sed Aelianus tradit apros Cancris ſimpliciter ſibi mederi contra hyoſcyamũ.

Doctorum

Decoctum Cancri marini apud [b] Plinium efficax habetur contra dorycnium. Marini non fluuiatiles assumuntur in Theriacam Cl. Apollonij ad rabiosorum canum morsus apud [c] Galenum. Si equus cum fæno, aut pabulo brassicam syluestrem fortè deuorarit, prodest marinos Cancros tritos cum succo brassicæ (satiuæ) miscere & appræhensa lingua per os infundere bis die, idq; per triduum, donec malum egeratur aluo, ex Absyrto. Cancros marinos impari numero exustos vel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle atq; adipe anserina remissa, equis ponderibus vniuersa permista vnum corpus facias, atque æqualiter in duodecim partes diuidas, & in cibo, aut in potione laboranti phthisico dederis, mirè profuturum pollicetur Marcellus. Author est Alexander Benedictus Cancros marinos, pondere drachmarum duarum, si bibantur ex lacte materno, vel nutricis, infantibus & pueris sanare stranguriam. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cera (inquit Plinius) rimas in sede emendat, item & marini Cancri polline (scilicet suo emendant). Teste Marcello ex oleo impositi pernionibus, vtiliter prosunt, ita vt foueantur aqua, in qua eruum decoctum est. Celebrat [d] Auicenna Cancrum marinũ adustum ad quartanam, scabiem, lachrymas oculorum & alia, sed Cancrum marinum exponit se eum ibi intelligere, qui in lapidem induruit. A [e] Plinio laudatur Cancri marini cinis vstus cum plumbo, ad carcinomata compescenda. Ad hoc sufficere, cum melle lineaq; lanugine. Aliqui malunt alumen melq; miscere cineri. Apud eundem tam marini, quàm fluuiatiles pilos è mamma tollunt, hoc est, morbum pilarem sanat. Propsilothro [f] idem sumit Cancri marini cinerem, & scolopendræ marinæ. Cancelli (Cancri) marini, aut fluuiatiles in aqua decocti caro cocta & tunsa cum farina hordeacea mixta, imposita calidè stomachi vomicæ, tribus diebus maturat efficacissimè, & plusquàm sit verisimile, expertum à se Alexander Benedictus attestatur.

[b] lib. 32. c. 5.
[c] li 2. de Antid. c. 73.
Cõtra brassicã syluestrem.
Ad stranguriam.
[d] lib. 2. tract. 2. c. 150.
[e] lib. 32. c. 10.
[f] li. 32. c. 10.

DE CANCRO MÆA DICTO. Cap. XVIII.

SYNONYMA.

OMNIVM Cancrorum maximus, Maias appellatur, teste [a] Aristotele. Cancri μαῖαι, inquit Rondeletius, dicuntur ab Aristotele, à Gaza Maiæ fortasse à magnitudine: nam μαῖα quæ amitam significat, & nutricem, aliquando etiam pro grandiore natu sumebatur. Cæterùm vt hoc benè, ita contrà quem Maiã esse putat, Pagurus est, & quẽ Pagurũ, Maia. Hic, inquit in Prouincia Squinado vocatur, ab alijs Gritta, Squaranchon, Grampella, ab Hispanis Chabro. Hæc synonyma conueniunt cum ijs, quæ Bellonius Cancro Maiæ adscripsit, ait enim: Maiam ob similitudinem quam cum araneo habet, vulgus Gallicum Iraigne de mer quasi araneum marinum dicat, nominat. Massilienses ab aculeis infinitis, quibus in tergore more Locustæ horret, & villis quibus vndique est circumseptus, Vne Squinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) vocant. Veneti ac Genuenses à speculis, in Maiarum corticibus eleganter inclusis, Specchio hoc est speculum dicunt. Alij Granceolas, & Cranceolas: Romanum vulgus Grancitellas. Mææ sunt, inquit Iouius, grandiores rotundiore ventre, gressu in terra segnes, in aquis autem velocissimæ, Veneti Granceolas vocant: quarum rotundioribus testis specula includere ad elegantiam solent. Et Massarius ait. Quæ Mææ vocantur, è genere Cancrario maximæ sunt: quibus cauda deest, & corpus rotundũ est, dorso spinoso, cruribus oblongis: quas vulgus Cancreolas cognominat. Quorum omnium authorum sententia nostræ opinioni subscribit. In Lusitania dicitur Cangreia, vel Gangreiola, vel Centola. Zoographus Germanicè dici posse ait ein Meerspin; vt Gallos imitentur, & Albertus Cancrum marinum rotundum sine cauda, scribit Germanicè Araneam maris appellari. Ein Spiegel Krabb cum Genuensibus, vel cum Massiliensibus, ein Herchelkrabb nominari poterit, vt idem ait Zoographus.

[a] Histor. 4. cap. 2.
Etymum.

GENVS

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

A Paguro quid differat Maea.

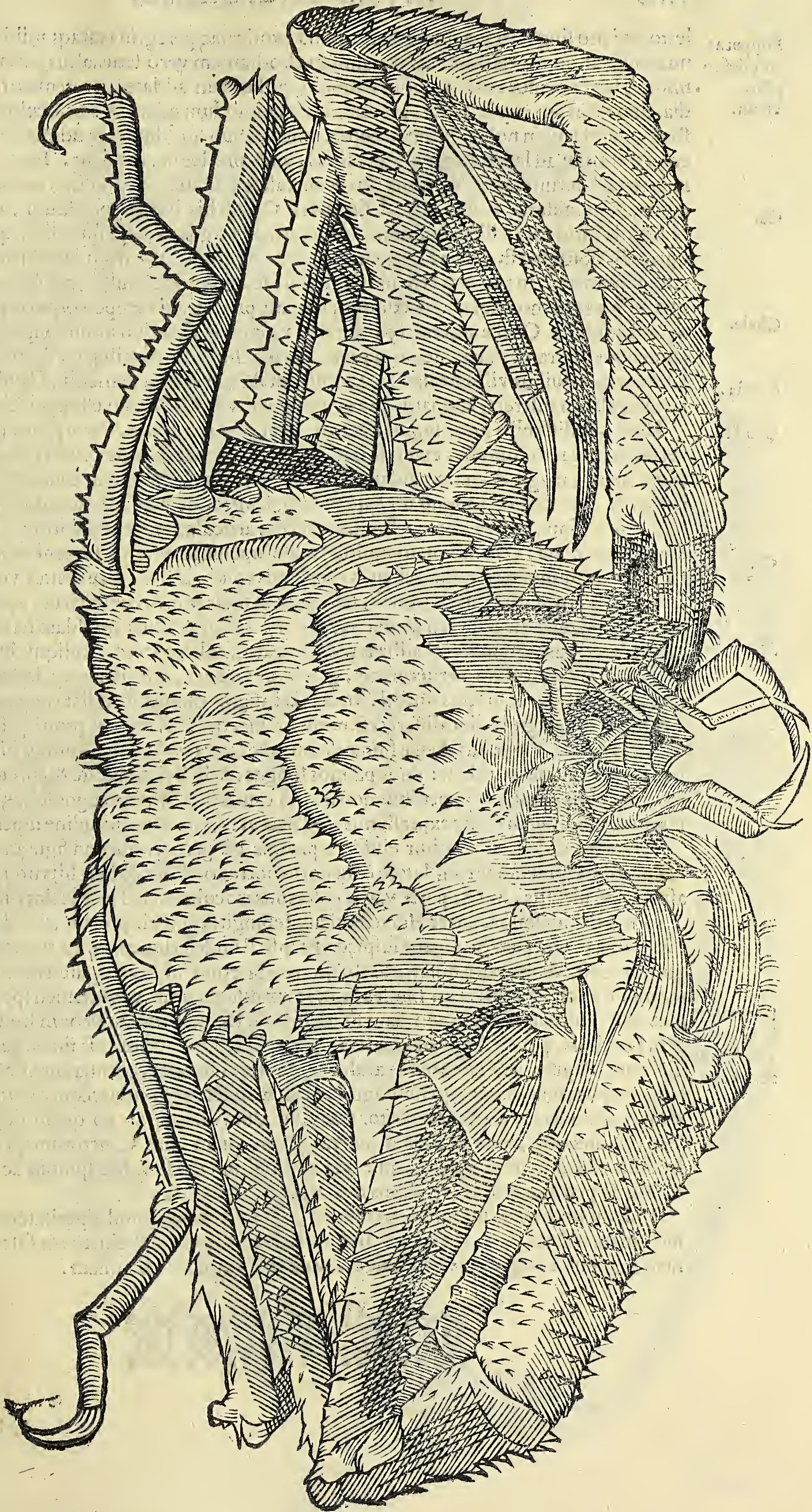
AIA, vt scribit Bellonius, in eo à Paguro differt, quòd hic parte anteriore latus sit, Maia verò posteriore parte in latitudinem se diffundat, anteriore coarctetur & angustior fiat magis: est præterea magis orbiculata quã Pagurus. Crura quaternis articulis intercepta gerit, alta & exilia forcipibus imbecillis dentata, quibus prædam ori applicat. Corpus illi est tam graue, vt ad incessum ineptissima esse videatur, quamobrem in terra segnissima, in aquis velocissima est. Pedes quoque non habet forcipatos, sed vnguibus benè munitos, vtroq; latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodẽ modo quo reliquum Crustaceum genus rubet: sed viua aut liuet, aut virescit, aut rubore pheniceo asperfa est: quam si supinam contempleris, tria parte anteriore breuia specula ab ipsius crustæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ delitescunt. Tibias non habet læues vt Pagurus, sed multa scabritie exasperatas. Maia fæmina operculum latiusculum habet, sub quo duo foramina membrana occlusa in ipsis posteriorum tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor præterea vtrinq; semicirculis vtitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quibus hærent oua in fœtis.

Fæminę descriptio.

Interanea. Interanea cum Paguro, aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunq; diligentius speculari cupiet, necesse est eum viuentis Maiæ testam superiorem detegere. Comperiet autem in capite, atq; adeo ore ipsos dentes extrinsecus duos osseos: in palato autem carunculam qua linguæ vice fungitur: præterea ante dentes bina denticulata officula, atq; in eius ore cauitatem statim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus: eius vuluam esse puto. Ex hac enim oua prodire compertum est. Subsequitur cauitas satis capax, vacua quidem ea, dum ieiunus est piscis, vt vel os alterum, vel eius ventriculum esse dicas: cui etiam dentes adsunt (quemadmodum in Locusta) numero quaterni, incisorij & vnus molaris, à quibus gula incipit, in cuius summo epiglottidem manifestè videas: ea autem ad apophyses meatibus committitur adeo exilibus, vt vix appareant: & quemadmodum vulua adimplebat maiorem partem recessuum, sic apophyses vbiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adstrictæ, & maximè musculis. Nec est aliud intestinum manifestum, quàm illud in quo desinunt apophyses, excrementi scilicet receptaculum. Est autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam vsq; protensum. Sed & vesicam vtrinq; vnam in ipsa aluo rubustam, magnam & membranosam cernas: cuius exitus est per ea duo foramina, quæ sub operimento latent. Branchias habet vtrinque sub testa in lateribus numero senas: quæ certa membrana ab ipso tegumento distinguuntur: aquam enim in ore acceptam per meatus, qui ad radices crurum sunt, egerit. Hæc omnia ferè Rondeletius Paguro suo adscripsit his verbis: Pagurus post Cancrum Mæam maximus est, parte anteriore, & in lateribus senis aculeis longis & validis riget, è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, & acutæ, firmæ admodum, sub quibus cornua duo minora, articulata. Ex lateribus valdè prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora spectantes, magno interuallo disiuncti, qua nota à Cancris Mçis differunt. Testa tota minimè leuis est, sed aspera, vtpotè quæ tuberculis, & aculeis tota consperfa sit. In ea maximè in superiore eius parte pictores nostri specula includunt, nec id sine gratia ob aculeos & testæ colorem. Pedes octo habet, longos, crassos, sex articulis interceptos, chelas duas magnas, aculeis horrentes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æstatis tempore appendicibus racematim hærent rubra. In lateribus branchias, & partes easdem internas quas Locusta. Patet itaque Rondeletium non meminisse verborum [a] Aristotelis. vbi Mæam, non Pagurum facit λεπτοσκελῆ hoc est longis, ac tenuibus cruribus, & inertem admotum tardumq; ad incedendum, vt Cancrum Heracleoticum. Nec est quod Rondeletius neget Mæam nostram longicrurem & horridam, non esse veram, ac genuinam Aristotelis (qui hanc maximum omnium Cancrorum statuit) propterea quòd in Prouincia non sit maxima, & quem pro Paguro ostendit, multò maior ibidem existat, maximum enim alit Oceanus & mare Tyrhenum, ac Adriaticum. Et Ligustici maris incola hic est quem primum depinximus, & ob insignẽ eius magnitudinem Hippocarcinum appellauimus, à D. Bernardo Castelletto

Vulua. Dentes. Vesica. Paguri Rōdeletij descriptio. Cornua. Oculi. Pedes. Cauda. Oua.

[a] 4. *de part. cap.* 8.

Hippocarcini deſcriptio. letto, qui pro ſingulari ſua humanitate multa exotica, ac peregrina raraq; mihi miſit, Genua miſſus. Longus eſt drodantē & palmum, drodrantem verò latus, altus palmū cum dimidio, ſupra oculos eius emiſſitios è tubulis quibuſdam ad latera protenſos fronte media, duo velut cornicula acuta, exeunt, quemadmodum etiam medio oculorum interſtitio, quod naſi in nobis locum occupat, vnicum. Sub hoc duæ appendices duobus articulis diſtinctæ ad latera è regione ferè ſinus, vndè prodeunt, eminent. Item alia paulò inferiùs ad horum latera ſupremis illis corniculis ex diametro oppoſita, maiora ac longiora, in tenuiſſimas veluti ſetas deſinentia. Os ſub his infimo loco ſitum, duo veluti brachiola intus tota villoſa muniunt. Vniuerſum tergus aculeis ſpinoſiſq; quibuſdam operculis obſitum eſt, quæ ad latera maiora ſunt. Quinque ab vtroq; latere pedes, ſi brachia annumeres, in totidem articulos diſtincti, ſed forcipibus nullis, acutiſſimo mucrone tantùm extremo donati adnectuntur, inſignis pro reliqui nempe corporis proportione longitudinis. Chelæ anteriori parte eximiæ, cùm craſſitudinis, tùm longitudinis: hæc enim duos dodrantes cum medio æquat, illa brachio ferè puerili par eſt, forcipibus fuſci coloris, è quibus villoſa quædam prominent ſtamina inſtar penicilli. Cauda in tabellas articulatim diſcreta, lata ſatis, qua oua contegit: vndè fęminam eſſe coniecimus.

Oculi.

Os.

Chele.

Cauda.

Cauda. Huic non diſſimilis parte ſupina alter eſt, licet minor corpore. Parte prona caudā, quę verſus ventrē reuoluta erat, extendimus. Hæc inter extremos pedes exorta angusto principio, deinde magis dilatata, paulatim medio ſui, palmi latitudinem conſtituit, oualis ferè figuræ, & extremo in anguſtam appendicem ſcutiformem quinq; angulorum, ſeu pentagonam definit: ipſa ex ſex tabellis ſibi inuicem articulatim incumbentibus, ac compactis coagmentata. Os vndiquaq; multis veluti brachiolis, villoſis, ſupernè & infernè circumſepitur, ipſum ex duobus oſſiculis duriſſimis coire videtur, quæ dentes vocarit fortè Ariſtoteles. In ventre nullus tumor, ſed plana cauitas potiùs cenſpicitur, apta retinendis ouis. Cauda interior ſeu prona vtrinq; ſex veluti petillos quoſdam habet, ternos caudæ lateribus, ſeu margini adhærentes, falcatos, villoſos totos, reliquis iuxta eorum exortum, ſed introrſum verſus enatis, graciliores, læues, duriuſculoſq; inſtar brachiorum, ſunt tamen, & hi foris hirſuti. In cauda inſignis cauitas ſcutellata apparet.

Os.

Cauda.

Venter.

A prædicto magnitudine differt (eſt.n.minor) hic, qui ſubiungitur pronè & ſupinè depictus, vt ſexus diſtinguatur. Senæ ſpinæ maiuſculæ latera vtrinq; ambiunt: & binæ omniū maximæ frontem muniunt: duos palmos longus. Chelis brachijſuè & corporis ſupina parte, hiſpidis & tuberoſis, pedibus non ita. A cauda lata fæmina cognoſcitur, quæ eſt in mari anguſtior, vt in icone expreſſimus: ſed mas vt plurimū magnitudine ſuperat feminā.

Qui vltimo loco adpingitur eiuſdem prorſus eſt generis quò ad figuram corporis, ſed pluribus ſpinis ab vtroq; latere & in dorſo horret, pedibus & brachijs non admodum aſperis ſed hirſutis, ſupina parte varijs coloribus maculatus, ſed præſertim rubro.

Qui à Rondeletio Cancer Heracleoticus depingitur, nō hic prorſus eſt, ſed Maia nondū adulta, vt vnà cum Scaligero ſuſpicor. Et ipſe Rondeletius, quamuis nōnihil à ſuo Paguro, hoc eſt, Maia noſtra differre ſcribat, tamen fatetur eiuſdē eſſe generis, his verbis. Hi, inquit, Cancri, Paguris tàm ſimiles ſunt, vt vix diſcernantur, veruntamen ſpecie, vt diximus differunt, vt ex deſcriptione iam ſit perſpicuū. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus, pars teſtæ prona aculeis aſpera eſt, & hirta, colore eſt fuſco, quo à Paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata, corpore ſunt minore quàm Paguri. Hæc Rondeletius, cuius iconem etiam addendam cenſuimus, vt cognoſcat lector non admodum differre ab eo quem depictum hoc loco ſubiunximus, inter Maiarum genera potiùs, quàm alias Cancrorum ſpecies recenſendum. Eſt autem ea magnitudine qua depingitur, dorſo valde ſpinoſo ac ſubrubro, Chelis & pedibus longis, tenuibus non aſperis admodum.

Pagurus vt à Cancro Heracleotico differat.

Videtur poſtremus minor hic parum à Maijs differre, niſi quod aſperitatem in teſta tomentoſam habeat, Folia & Folca in Italia nominatur, colore eſt cinereo & fuſco, eius iconem ante nos Zoographus exhibuit à Cornelio Sittardo ad ſe miſſam.

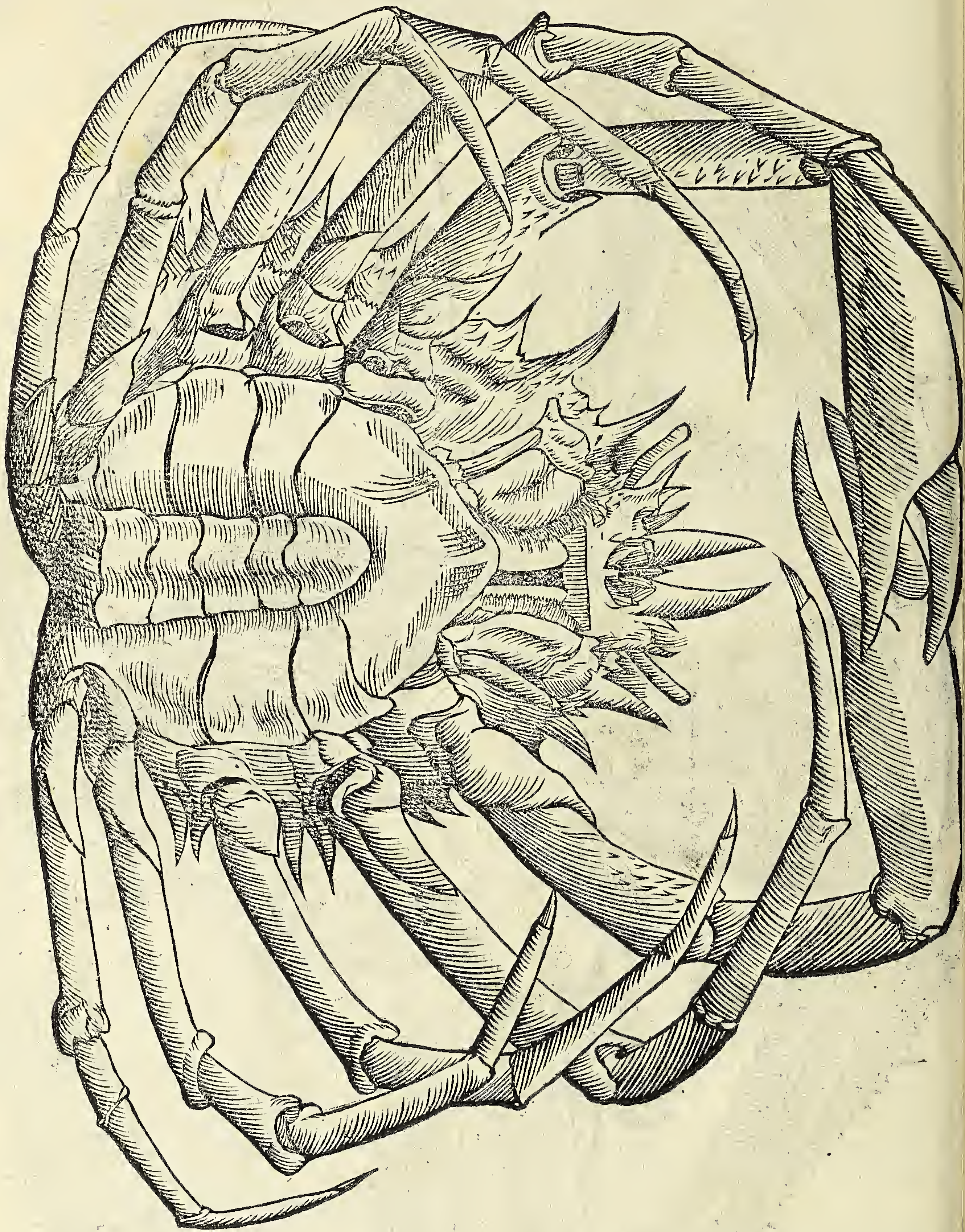

LOCVS

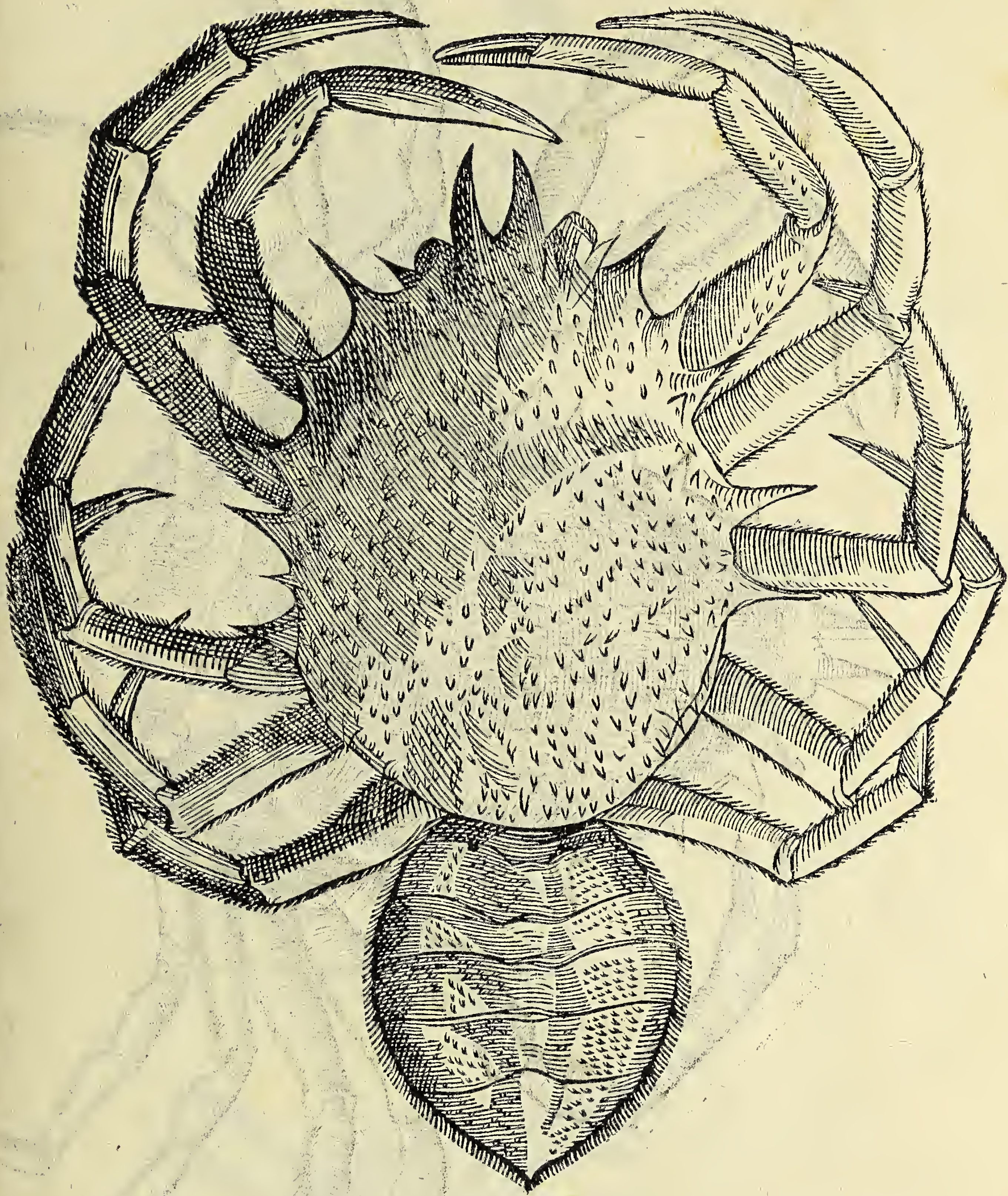
Cancer ſupinus, hippocarcino ſimilis.

Pagurus Venetorum mas, Cancer Maia alius.

Pagurus Venetorum fæmina.

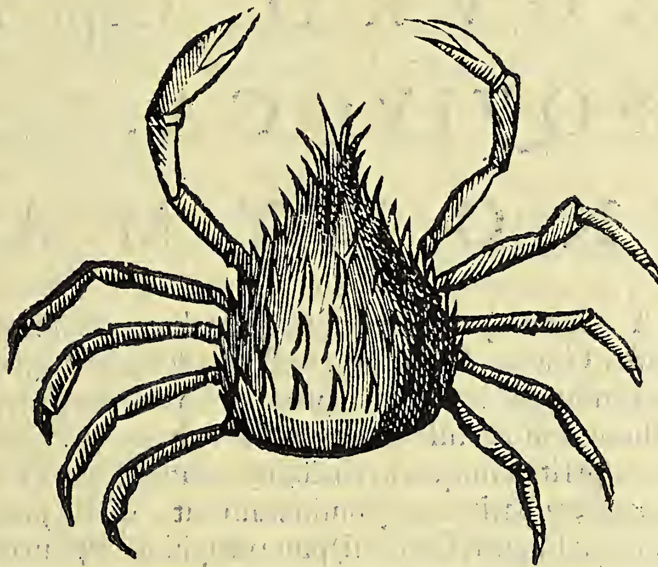

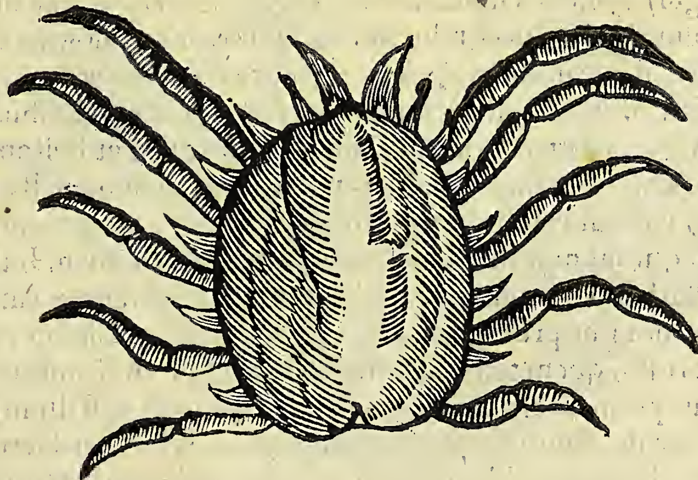
Cancer Heracleoticus Rondeletij.

Cancer brachichelos Maiæ congener, licet minor multò.

Cancer Maiæ congener alius, aſperitate tomentoſa.

LOCVS.

IN mari Aegæo, Ionio, Adriatico, ingens Maiarum copia eſt, & omnium maximę. Ideoque quaſi obſtetrices dictæ, cùm Paguri tanquam cum infantibus comparentur. In Oceano verò alij Cancri maiores capiuntur Maiâ, qua etiam maior eſt Pagurus, qui prope Maſſiliam capitur. Rondeletio item Heracleoticus Cancer in eodem mari rarior eſſe traditur.

VSVS IN CIBIS:

Vt coquantur.

MARES eliguntur ad cibum autumno & hyeme ac etiam menſe Aprili, in plenilunio, fæmina verò reliquo anni tempore vſq; ad Septembrem. Coquuntur vt Aſtaci & Locuſtæ, obturatis foraminibus oris, ac ventris goſſypio, ne, dum bulliunt, aqua impleantur, ſaporemq; ſuum perdant. Aſſantur etiam in furno, ano & ore clauſis, alioqui, vt ait Rondeletius, quidquid intus eſt liquidi, effluit, & fit, ſimilis Cancris Phœnicijs, quibus nihil eſt intus ob pabuli inopiam.

DE PAGVRO. Cap. XIX.

ÆQVIVOCA.

SYNONYMA.

ALTERA Cancri ſpecies quam magnitudine proximam facit Ariſtoteles Pagurus Græcis, & Latinis, vt Plinio & Gazæ nominatur: & ſi apud ſcriptores antiquos, hoc nomen pro Cancro marino ſit reperire. Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam ſenem Pagurum dixit, propter cutis aſperitatem, quæ in ſenectute contrahitur. Et Tzetzæ Scoliaſtes, κουροτρόφον pariter cognominatum ait, quòd puerum Achillem educarit, ad differentiã marini Paguri (Cancelli) pinnotrophi ideſt pinnam marinam nutrientis. Πυράγρα, ideſt forceps inſtrumentum fabrile, alio nomine etiam Cancer, vel Pagurus appellatur, vt author eſt Heſychius. Dicitur autem πάγουρος παρὰ τὸ οὐρεῖν καὶ φυλάττεσθαι ἐν πάγοις, ideſt κρημνώδεσι τόποις locis præruptis, vt in lexico quodã veteri traditur: & quia oẽs ferè Cancri in ripis præruptis habitare ſolent, hinc Pagurus omnis Cancer marinus à quibuſdã nominatus eſt. Dicuntur à Simeone Sethi, Paguri forma diminutiua παγούρια. Idem Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum ſecutus, Aetium, Paulum. Paguri nomen Græcia adhuc vulgò retinet, eoque de quo nunc agimus, Cancrũ exprimunt. Maſſarius quoq; nũc in Dalmatia hoc nomen vſurpari ſcribit. A Palladio Cancri marini vocantur, παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, exponit Scholiaſtes [a] Ariſtophanis. Biſas Pagurus eſt marinus, qui vocatur Carabus. Veneti & ſinus Adriatici accolæ Granciporro nominant, nomine fortaſſis, vt Bellonio placet, compoſito, quaſi Cancrum Pagurum dicerent. Itaq; porri ſeu pori nomen (Rondeletius Porroni ſcribit non benè) vſitatum ab Italis per ſyncopen à Paguro contractum videtur; vti etiam Pauri & Pauari, quibus nominibus etiam vtuntur in quibuſdam Italię locis. Alibi quoq; Cancharo de Barbaria nominatur. Quidam Galli mediterranei maris accolæ Pagul à Paguro deriuato nomine proferunt. Alij vulgo vocant vn Chabre, vel vn Crapre. Normanni à rubro & ruffo, quem teſta eius præſefert colore, vn Rouſſeau: alij quòd coctus in paſtilli modum pulmentum ferat, vn Tourteau, quaſi paſtillum dicant. Maſſilienſes Carabaſſe & Fagule. Angli, vt inquit Zoographus, A Punger: Germani ein Meerſpin, ideſt Araneum Marinum (Maia quam à Gallis Bellonius Araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſſa nominari poterit, ein groſſe Meerſpin) ſed hoc nomen etiam

Phenix cur pagurus dictus.

Puragra.

Etymum.

Paguria.

[a] *In Eqtib.*

Biſas.

Granciporro.

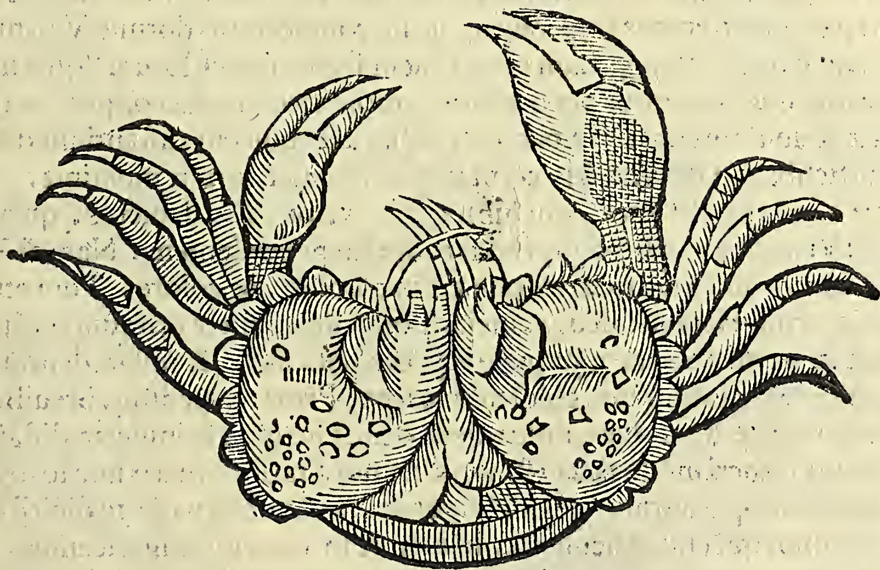
A Sepiæ aliqui tribuunt, cùm generi Cancrario magis conueniat. Seekrebs oder Seeſpin in lacu Suerinenſi capitur, & in eodem Krabbe dictus (Friſijs Krab, Krabbe) hic fortè Pagurus eſt, ideſt Cancer marinus maiuſculus: ille minor, ſimpliciter marinus Cancer. Galli quoq; Oceano vicini vocant Chabre, vel Crape. Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Cancrum maris appellari. Audio & Luſitanis Aranha dici. Marinos quoſdam Cancros alicubi Meerteſchen vocitant, à ſimilitudine marſupij illius, quod Germani Taſcham nominant, corpore fermè rotundo, ſine capite, & cauda C apparente. Eadem ſanè nomina quæ Cancro ſimpliciter, Paguro etiam alijſq; ſpeciebus, magnitudinis, aut alia quapiam differentia, ſimul expreſſa conuenerint. Hactenus Zoographus.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

CRVSTA eius teſte Bellonio, nouem in gyrum crenis imbricis modo inciſa eſt. Adoleſcit in caluæ humanæ magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit: Cancris enim proportione reſpondet. Valida cruſta integitur ac læui. Crura blæſa vtrinq; quatuor habet, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; ſunt, minimè bifidi. Brachia biſulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ conſtringunt, vt edant, etiam dura confringere poſſunt. nam in eis durities eſt penè oſſea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos ſeruant, ne ſibi inuicem crura abſcindant. Color viuorum multò viuidior eſt, quàm demortuorum. In viuis enim pre nimia roſei exhalatione tergora veluti ſubnigra apparent. Cæterùm cocti (vt aliud omne Cancrorum genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes eſſe quidam conijciunt. Branchias vtrinq; in latere diſpoſitas oſtendunt, vt reliquum genus Locuſtarium, ſub tergoris cruſta ſenis ordinibus ad tibiarum radices inſertas. Multo latiores ſunt quàm longi, vt ex Oceano in pedalem plerunq; latitudinem abeant. Quidam viſus eſt in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturæ ſecreta, tot aſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturæ artificium neceſſe eſt fatearis. Mutim, ea enim eſt hepar, habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis prope apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ muſculis albis conſtant, quibus externæ mouentur. Rondeletij Cancer Maias, Pagurus potiùs eſt; Omnium, vt ſcribit, Cancrorum maximus. Vidi, inquit, ex Oceano Cancrum Mæam, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitũ accedebat. Teſta læui contegitur, cuius laterum ambitus in ſemicirculos deſinit. pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem, ſiniſtram

(Margin: B — Magnitudo. Cruſta. Crura. Brachia. Color. Cauda. Brãchiæ. C — Mutis. Cãcer Maias Rõdeletij.)

Cancer Mæas, Rondeletij.

D

cornua

cornua quatuor ante oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo ſub oculis naſcuntur, ij non magno interuallo à ſe diſtant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda ſubtus eſt lata, aliorum Cancrorum caudis planè ſimilis. Hęc Rondeletius. qui contra Bellonium ſcribens probare conatur ex Ariſtotele, hunc quem deſcripſit Pagurum, veram eſſe Maiam, propterea quòd Philoſophus Cancrum Mæam omnium maximum eſſe tradat, cruraq; ei breuia & tenuia tribuat, & oculos habeat in medio breui diſcrimine. Sanè non animaduertit doctus hic vir Ariſtotelem de ſuis Paguris, qui Maijs minores ſunt, ſcribere, non de Oceanicis, qui multò grandiores. Nec hoc mirum. nam rhombi etiam in mari Adriatico & Tyrrheno parui, Oceanici decuplo grandiores. Deinde Ariſtoteles tenuia, non breuia crura Mææ tribuit. Diſcrepat autem Maia Rondeletij à noſtro Paguro, quem pronè, & ſupinè depingendum curauimus, oculorum ſitu, & corniculorum numero. Oculi enim lato longouè interſtitio ſunt admodum à ſe inuicem diſſiti in noſtro, & duo tantùm propè eos cornicula. Quocirca iudico ex eius icone mediam quandam eſſe ſpeciem inter Pagurum & Cancrum Heracleoticum. Gillius ait: E genere Cancrorum Pagurus lęui dorſo eſt (tabellatioreq;, Maſſarius). In vtraq; ſede viuit, & in aridum ſæpe procedit: huius pedes breuiores quàm Maiarum, quidquid compræhendunt, ſtrictiſſimè conſtringunt: idemq; oculos modò recondit, modò profert, vt interdum tanquàm cornua extrà emineāt, interdum intrà in teſtam abditi recedant. [a] Iulius Cæſar Scaliger Pagurorum duas nouit differentias. Alter, inquit, & orbiculatior & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior & minor, colore dilutiore & penè pallida viriditate. Poreſſas hos vocat Venetus. Subinde addit in genere Pagurorum eſſe etiam Cancrum Heracleoticum, quem non rectè Rondeletius pro Vrſa Ariſtotelis oſtendit, vt dictum eſt ſuprà. Cancrum hunc Heracleoticum Gallum marinum vocāt non ob aliam rationem quàm ꝙ brachia eius in criſtæ galli modū tornata eſſe videantur, vt in pictura noſtra, qua pronum & ſupinum oſtendimus, conſpicere licet. Spiſſam valdè cruſtam & robuſtam habet. Vocatur autem Heracleoticus ab Heracleis Vrbibus, quarum vna Ponti, altera Propontidi adiacet: niſi à magnitudine & robore quis dictum putet. Rondeletius ab Heraclea illuſtri vrbe Ponti (quæ obid Pontica dicta eſt) potiùs nomen ſumpſiſſe autumat, quàm ab alia quauis Heraclea. Qui Heracleotici vocantur, inquit Bellonius, cruſta quoq; firmiore muniuntur, vt Maiæ; & oculos habent paruo diſtantes interuallo. Sed crura illis breuiora ſunt, quàm Maijs. Heracleotici itaq; Cancri dorſo non ſunt aſpero, vt Maiæ, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem eſt cruſtarum color. His tibiæ vtrinq; ſunt quaternæ, brachia dua admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robuſtis biſulca, hiſpida & bene armata. Horum autem pars ſuperior elatis crenis vallata eſt. Rondeletius cum Vrſo quadrupede comparans robore, ſic eum deſcribit. Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrſus vtitur, ac in ijs magnam roboris vim ſitam habet: ita cruſtatus hic piſcis brachijs cum forficulis breuibus quidem, ſed latis & validis, multum poteſt. Vtriuſq; forficis pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior criſtæ Gallinacei figuram refert. Noſtri Migrane id eſt malum punicum vulgò vocant, à figura & colore valdè ſimili. Præter brachia octo, pedes paruos habet, & tenues, quos corpori applicat, brachia ori & oculis opponit, veluti per eorum crenas inſpecturus, ac ſic conglobatus dormit Vrſi more. In hac ſua deſcriptione Rondeletius nullam mentionem fecit tuberculorum, quæ in eius icone & noſtra plurima conſpiciuntur per dorſum, colore ferè mineaceo, quæ non expreſſit in ſua Bellonius: Item cornuum intra oculos exiguo à ſe inuicem diſtantium diſcrimine, & ex plurimis articulis ſeu internodijs conſtantium, neuter eorum meminit.

Margin notes: Cauda. — Rōdeletij error. — Rhomborū differentia — Paguri deſcriptio. — [a] Exer. 245. — Gallus Marinus cur dictus Cancer Heracleoticus. — Etymum. — Cācrorum Heracleoticorum deſcriptio. — Deſcriptio alia ex Rōdeletio. — Migrane.

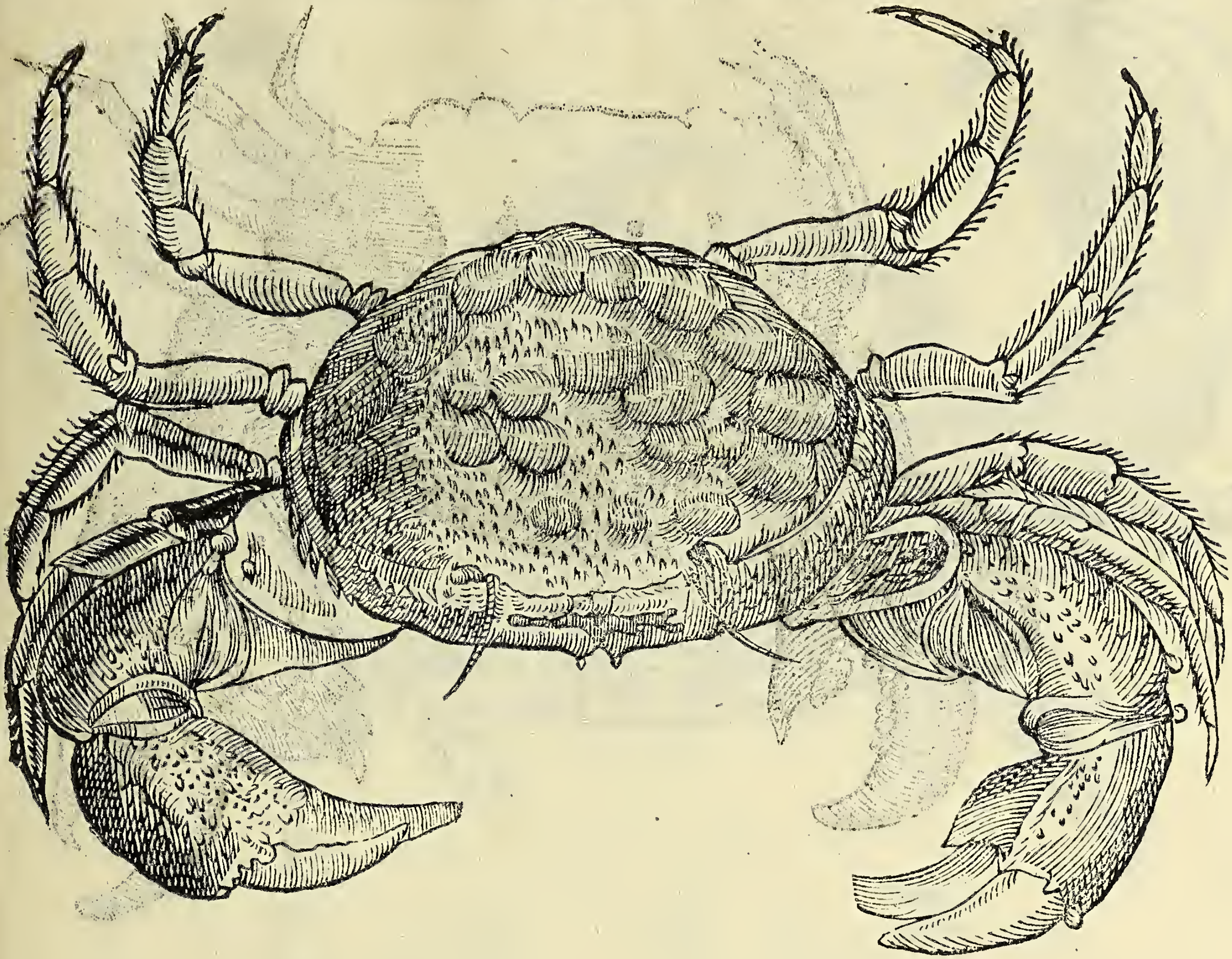
Huic planè forma ſimilis alter, qui ſubſequitur vtroq; ſitu depictus, quem ſi vidiſſet Rondeletius, Vrſam veterum potiùs feciſſet, quàm præcedentem. Nam & Vrſi corium planè refert pilorum denſitate quæ vbique eſt in corpore, & colore. Tum etiam robore prædictum Cancrum Heracleoticum vincit: à quo differt aliter primùm chelis, quæ longiores ſunt, & in extremo pars vtraque quæ forcipem facit, & inſtar dentium ſibi inuicem dum clauduntur contingunt, colore mineaceo: Præterea pedibus breuibus, quorum duo poſteriores vtrinq; breuiſſimi, antennis & oculis magis à ſe inuicem diſtantibus.

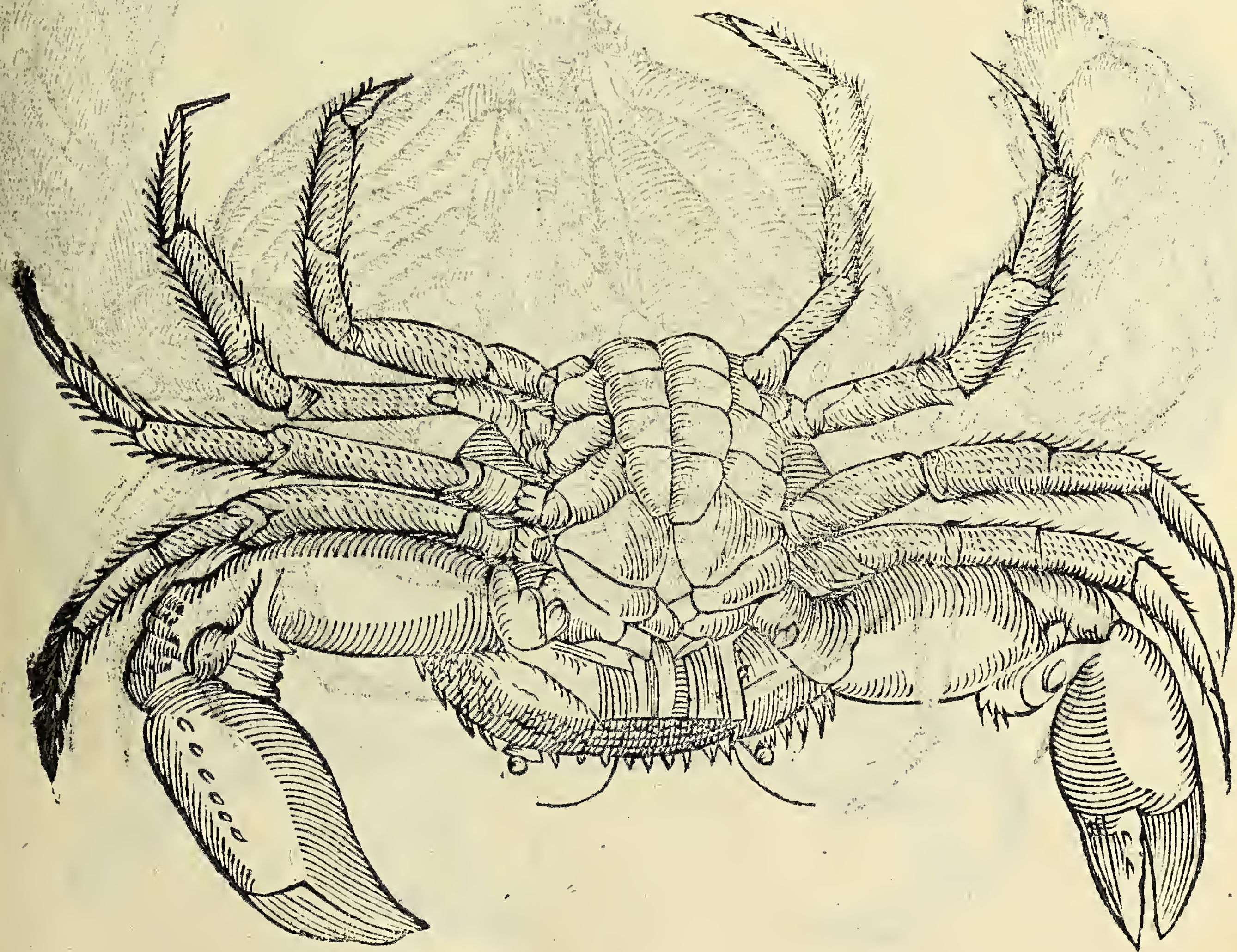
Et quia hirſuti Cancri mētio facta eſt, non alienum à ratione fuerit hoc loco addere hirſutorum Cancrorum paruorum tres differentias, quas obſeruaſſe ſe dicit Rondeletius.

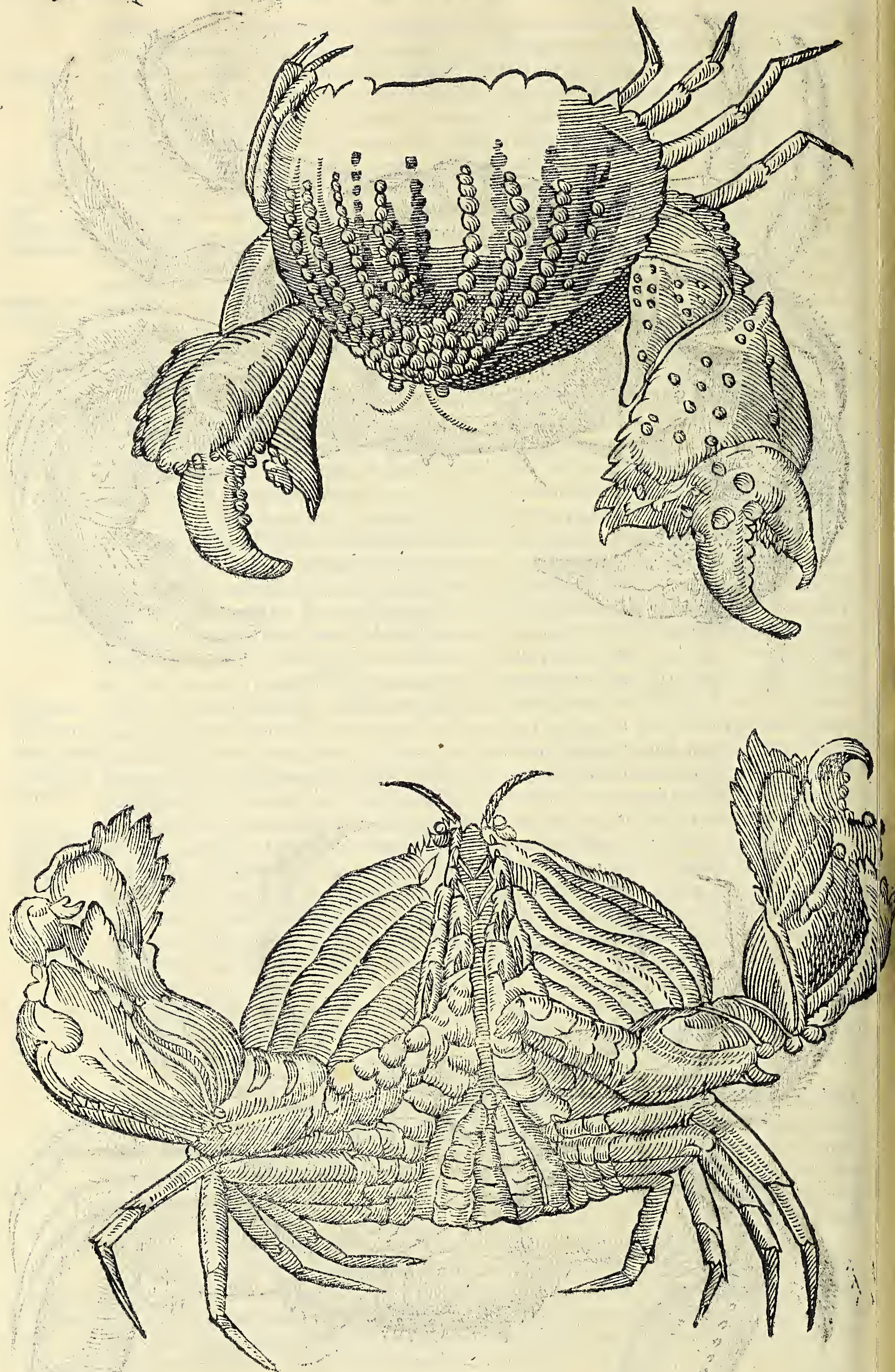
Hirſuti cācri Rondeletij.

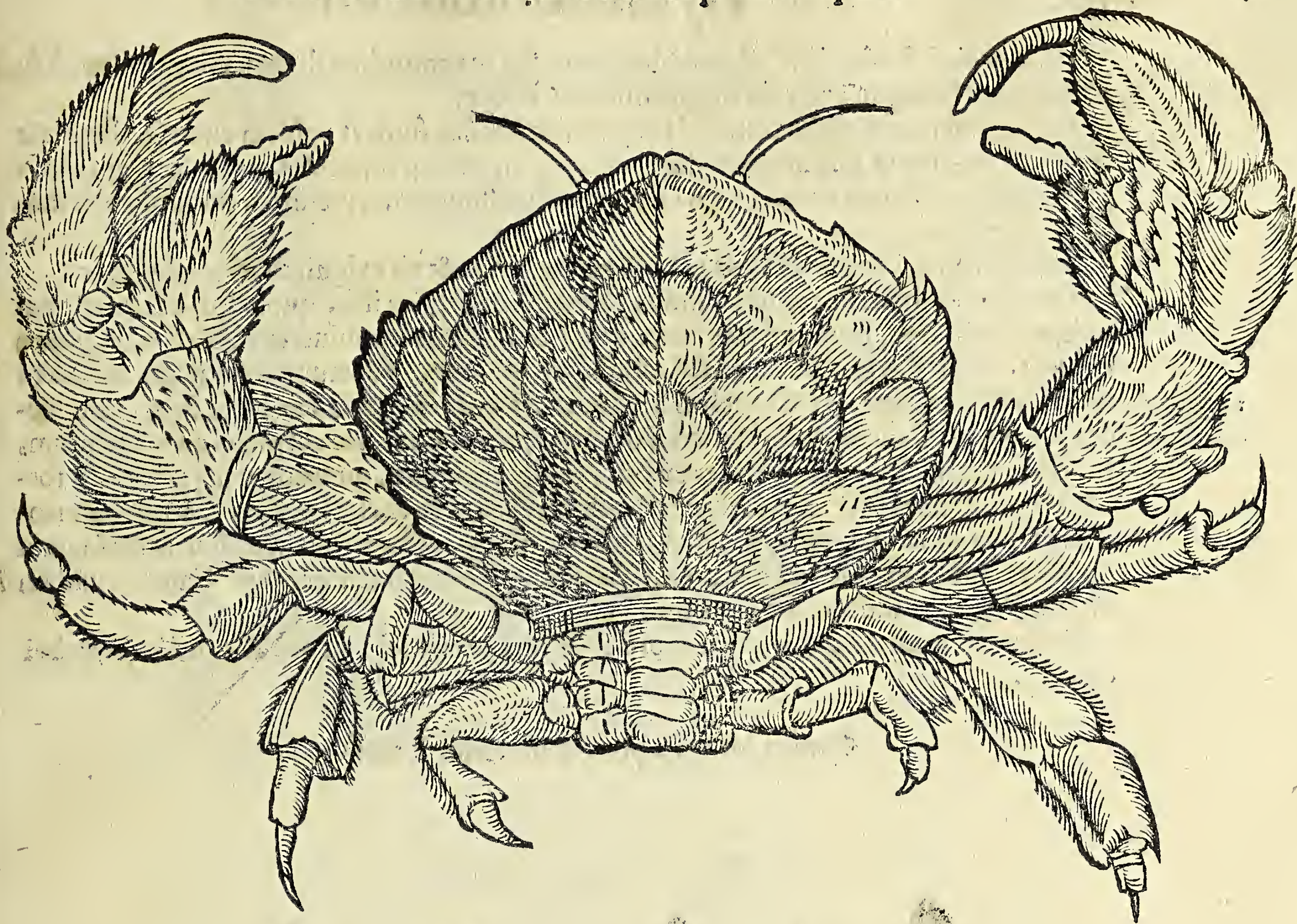
Prima eſt eorum qui chelas aculeatas habent & in extremo nigreſcentes. Cornicula duo, quæ ſequuntur vtrinq; partes, ſerrata ſunt. In teſta media cordis humani figura expreſſa cernitur. Chelis pedibuſq; omnibus hirtis ſunt.

Huic

Huic generi ſimile aliud eſt ęquè hirſitum, ſed magnitudine differt. minus enim eſt ſu periore, & chelarum extrema nigricantia non habet. E

Tertia differentia eorum eſt, qui ſecundis ita ſimiles ſunt, vt eoſdem cum ijs planè eſſe diceres, deſumpta ſola magnitudine: niſi oua in vtriſq; reperiſſet, quod facit vt credat ſpecie differre: tamen ob magnam cum ſecundis affinitatem, picturam horum vnam tantùm expreſſit.

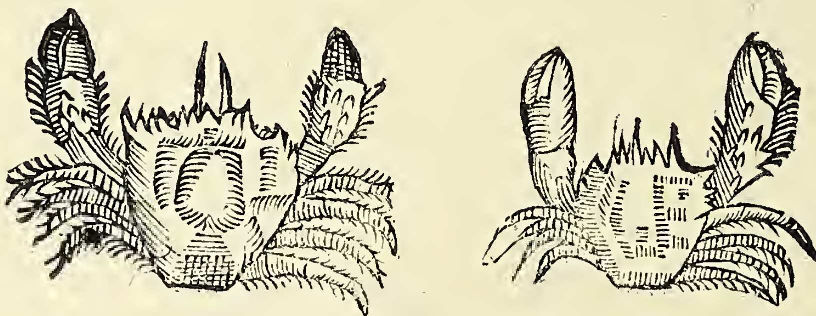
Tria hæc genera cum reliquis piſcibus euerruntur, & ob exiguitatem negliguntur.

His Cancris hirſutis annumerandus videtur Zoographo ille, quem Lupum marinum vulgo Romę, alij Somniolo vocant: quòd eius cruſta in puluerem redacta, ſomnum inducat. Alijs Papilla piloſa, vel Caſtrangiolo dicitur. Videtur non multùm abludere à deſcriptione Maiæ; vt Cornelius Sittardus ad eum ſcripſit, cui hanc imaginem debet: ſed potius Cancro Heracleotico ſimilis eſt, quàm Maiæ; nec corpus ei adeo hirſutum, vt tribus aut quatuor prædictis ſpeciebus, & his proximis, quorum vterq; corporis forma Maiam referre videntur, ſi pedes tenuiores eſſent, & chelæ longiores. Prior anteriorem partem mucronatam habet, ſed bifidam: poſterior mucronatam, ſeu acuminatam tantùm: ambobus color eſt caſtaneus. Genuæ vulgò nominantur Ogie Cancri quidam marini Paguris ſimiles, ſed minores. F

Lupus Marinus.

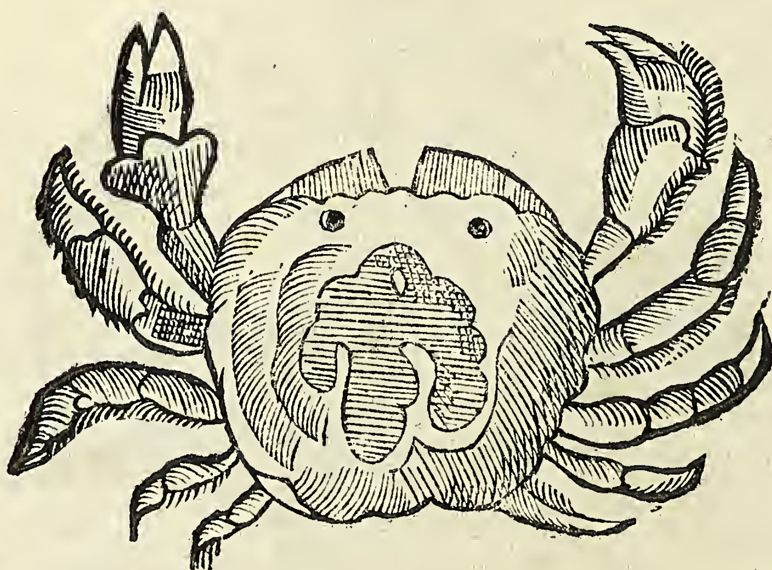
Poſtremò ponitur alius hirſutus pronè & ſupinè cinerei, propè aut potiùs plumbei coloris.

Cancer hirſutus prior & poſterior Rondeletij.

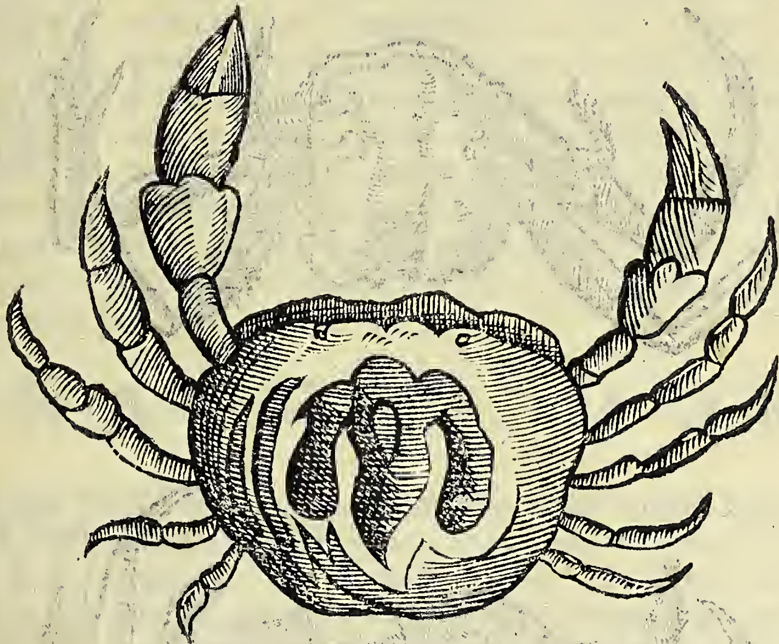
G

Cancer hirſutus Zoographi, Somniolo dictus.

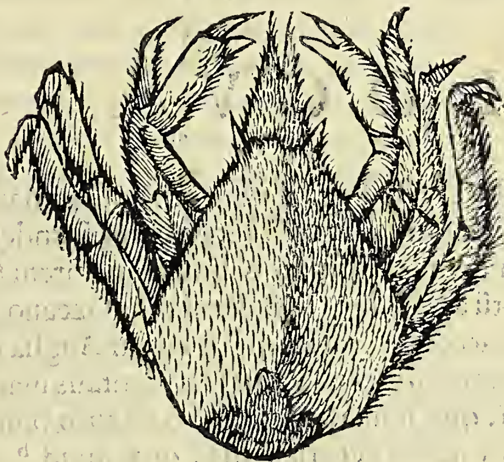

H

Cancri hirſuti ſpecies alia, fortè eadem.

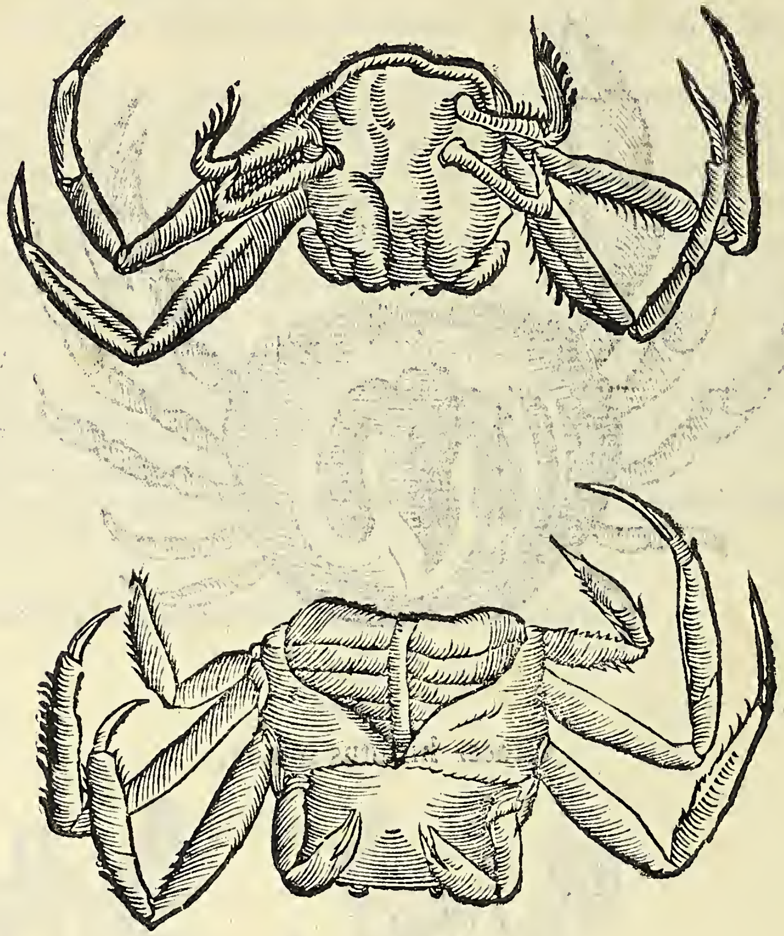
Cancer hirſutus minor.

Cancer hirſutus minimus.

Cancer Hirſutus alius pronè & ſupinè.

LOCVS.

NVENIVNTVR Paguri quidē in noſtris maribus, Adriatico & Tyrreno, ſed in Oceano maximi. Ex eo enim Rondeletius ſe Pagurum vidiſſe teſtatur, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitū accedebat: & Bellonius in Oceano ad pedalem plerumq; latitudinem accedere; viſumq; à ſe eſſe in Anglia qui decem libras penderet.[a] Albertus Magnus tradit Occidentalis maris Cancros adeo grandes eſſe, vt homines mergant, quæ num de hoc noſtro Paguro omnium Cancrorum maximo intelligenda ſint, dubitare auſim, vt etiam illa, quæ apud [b] Aelianum Alexander in nauigatione maris rubri commemorat: vidiſſe nimirum ſe genus Cancrorum, quorum teſtæ circumferentia, vndiq; pedis menſuram implebat: & chelæ maximæ dependebant: quiq; tuti erant aduerſus omnes inſidias quòd ſacri haberentur Neptuno, nec eis nocere, aut inſidiari auderet quiſquā. Miras quoq; Cancrorū magnitudines in ſinu Perſico refert Strabo. Iam verò Paguri Nicādro, & Oppiano ſunt ſaxatiles. Cancer Heracleoticus plurimus in litore Siciliæ: quanquā & aliquando ad ſacellum Adriani pontis Romæ in foro piſcario vulgò vendatur, teſte Bellonio. Cornelius Sittardus Romæ ſibi viſum, & exſiccatum in ędibus Gisberti medici ad Zoographum depictum miſit. Aiebat, inquit, Gysbertus nullum vnquam inter piſcatores talem poſtea vidiſſe.

Paguri magni ibi.

[a] lib. 20. c. 9.

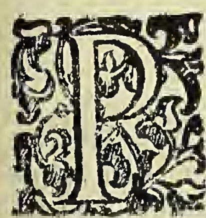
[b] li. 17. c. 1.

CA-

A

CAPIENDI RATIO.

PAGVROS, teſte [a] Aeliano, muſicæ illecebræ machinatione piſcatores capiunt: ij enim in latibula abditi, primùm vt ad inſtrumentum quoddam muſicum (photingion vocant) piſcatores ſuauiter canere ingreſſos audiuerint, ſtatim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò educuntur è latebra, verùm etiam voluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò ad tibiam canentes, cedunt: illi autem ſequentes, in arido compræhenduntur: Paguri facula cauernulis vel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi, vt quidam tranſtulit; ſed inſpiciendus eſt codex Græcus & conſiderandus, an facem potiùs, vel muſicum inſtrumentum, quod φωτι'γγιον Aelianus vocauit, intellexerit author.

[a] *De animal 6. cap. 31.*

Muſicæ capiūtur harmonia.

B

NATVRA. MORES.

CRVSTA ipſis rumpitur, & ſenectute, quemadmodum ſerpens, ſic integumento ſe ipſi exuunt. Id cùm primùm luxari & à carne abſcedere ſentiunt, tùm huc & illuc tanquàm furijs incitati feruntur, pleniorem victum inquirentes, vt tumoris acceſſione & corporis mole inflati, inuolucrum ſuum rumpere poſſint, ex quo vbi elapſi ſunt, atq; ſe explicauerunt, in ſabulo iacent, mortuorum ſimilitudinem ſpeciemq; gerentes. De naſcente autem pelle, etiamnum molli ac tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde poſtquam ex diſſolutione ſe paulatim collegeruut, & quodammodo reuixerunt, primùm ſanè guſtant ſabulum. Tandiu autem timidi ſunt, & viribus ſuis diffidentes, quoad tegumento circumueſtiantur: id ſimul vt cœptum fuerit conglutinari & ſolideſcere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adſunt animis & omittunt timorem. Hæc [a] Aelianus paraphraſticè ex Oppiani his verſibus à Lippio verſis.

Cruſtā mutant.

[a] *Lib. 9. de animal. 45.*

C

Cum vires norunt ſe diſrumpentis amictus,
Affectant epulas & paſcua læta requirunt.
Vt ſaturo faciles diſrumpant corpore cruſtas,
Labitur è toto cùm ruptum corpore tegmen.
Hi primum in fulua nunquam lætantur arena,
Nec paſtum capiunt, nec quicquam mente reuoluunt,
Expectant mortem vitales ore calores.
Non ſperant, tenui formidant omnia pelle,
Quæ nuper creuit tenero ſub tegmine. piſces,
Nequicquam audentes ſiccæ paſcuntur arena,
Sunt timidi, donec firmentur tegmina membris.
Ac veluti medicus languentem corpore curat,
Atq; vetat primis epulas guſtare diebus,
Attenuans calidas morboſo in corpore vires,
Paulatim præbens epulas, quæ languida membra
D *Inſtaurant, donec tanto ſint membra dolore*
Purgata, & vires reſtent in corpore firmæ.
Sic cruſtis nuper natis ſua membra Paguri
Curant, lethiferum cupientes pellere fatum.

Muſicæ adeo amantes ſunt Paguri, vt hac capiantur, vt modò diximus, Non modò in mari, ſed etiam in terram eiecti, vel captiui contra faceſcentes ſibi negotium pugnant: quod quidem ipſum vſu percepit Gillius. Cùm enim Lazarus Bayfius, poſt præclarè obitam antemeridiano tempore legationem, aliquoties ipſum ad litus Adriatici ſinus duceret, vt piſcium naturas explorarent, cum alia plæraq; periclitabantur: tum puerorum ludicram pugnam cum Paguris fortè in ſicco repentibus ſpectabant, pueros quidem in eorum forcipes feſtucam inſerere, hos verò magno robore animi hominum multitudinem qua circumcludebantur, præclarè contemnentes, pertinaciter, quicquid arripuiſſent, retinere. Neq; vel ſæpiſſimè victos tandiu obſiſtendi finem facere, quoad omnibus viribus

Muſicam amant.

Cum pueris pugnāt.

defecti, tanquam homines pugillatione & luctatione certantes, strenuè decumbebant. E
[b] In Theriaca. Scribit [b] Nicander Paguros captos,& mari extractos à piscatoribus, aliquando terræ foramina subire, ibiq; mortuos in Scorpios mutari.

PROVERBIA.

LAVDATVR prouerbio *Paguri sapientia*, cuius etiam caussa putat Rondeletius è collo Ephesiæ Dianæ Pagurum olim suspensum fuisse; prudentiæ & consilij symbolum: Paguro verò sapientia tribuitur, quòd verè cùm crustam exuit, aculeis armisq; omnibus spoliatum se sentiens, lateat,& viribus suis diffidēs, nullos aggrediatur,quoad testam nouam & duriusculam recuperarit. Vtitur & summa prudentia, in excutienda grauiore testa, vt dictum est. vnde Timocles aut Xenarchus apud Athenæū. Εἶθ' ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαπὰς τέχνας: idest, Deinceps piscator summus cùm sim, sapientiam in Paguris dijs inimicis & pisciculis inueni omnifarias artes. F

Sapientiæ symbolū.

[a] Exer. 245.

EPITHETA.

EADEM ferè Paguris conueniunt,quæ Cancris, & è contrà; impudētes vocat Oppianus ἀναιδέα φῦλα παγούρων, item ἀμφιβίους quòd in terra & aquis degere possint. Ὀπισθοβάμων Pagurus legitur apud Varrinum: tanquam non sit epiteton, sed antonomasia: addit & alia epitheta ex innominato authore,periphrasin vt videtur siue Paguri, siue alterius Cancri: ὀπισθοβάμονα, τρίχηλον (ni potiùs legendum sit δίχηλος, non.n.tres chelas,sed duas tantū habet,aut fortè ἀτράχηλος)ὀκτάπουν, νηκτάν, nisi potiùs scribendum sit νήκταν, paroxytonῶς, quo natatorem significat.Sed video hæc ex epigramate [a] Statillij Flacci transcripta,quod adscribere non piget.

[a] Antholog. lib. 6. tit. 5.

G

Ῥαιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδύταν
Ὀπισθοβάμον, ἀτράχηλον, ὀκτάπουν
Νηκτάν τ' ἐρυμνόνωτον, ὀστρακόχροα
Τῷ Πανὶ τὸν πάγουρον ὁρμιηβόλος
Ἀγρᾶς ἀπαρχὰν ἀντίθησι Κώπασος, idest
Obliquum pedes, binas chelas habentem, in arena latitantem
Retrogradum, collo priuum, octipedem,
Natatorem, duro cortice munitum, testaceum colore,
Pani Pagurum piscator
Capturæ primitias libauit Copasus.

Scorpij quidam apud Nicandrum similes sunt ῥαιβοῖσι παγούροις, idest vt exponit Scholiastes, σκαμβοῖς, tortuosis, & obliquè incedentibus. Ab eodem πετραῖοι, hoc est saxatiles cognominantur; & ὀκριόωντες, hoc est asperi.

VSVS IN CIBIS. H

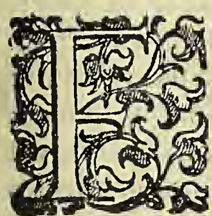
CVM coquuntur, parum rufescunt & parum nigrescunt. Inter lautissimos recepti sunt cibos, sed eorum carnes digestionis durioris à Galeno in libris de alimentorum virtutibus traduntur. Psellus etiam Paguros & Cancros non facilè coqui author est:& ius eorum vētrem mollire Kiranides. Paguri,inquit Simeon Sethi,seu Cancri salsum quendam succum habēt, minus tamen quàm cætera malacoderma: Ventrem verò sistunt, cùm aquæ incocti succum salsum demiserint. Coquuntur eo quo Maiæ modo, aliquando etiam sub testu,hac ratione: Eximunt omnia interiora & carnem,implent carne aliorum trium aut quatuor Pagurorum, addunt piper, Cassiam, saccharum, passulas, olera contusa,itē si volueris,vitellos oui & caseū tenuiter tritū,dein sub testu coquūtur in butyro,supra testū plus ignis quā infrà ponatur,infertur succo aurantiorū malorū & pipere aspersis.

Vt coquantur.

DE

DE CANCRO EQVITE. Cap. XX.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

ORMICAE quædam, quas pennatas vocat Plinius, à velocitate, vt & Cancri quos Græcè ἱππεῖς appellant, equites vocabantur. Genus eſt quoddam inquit [a] Philoſophus, Cancrorum in litoribus Phœniciæ tã tæ velocitatis, vt vix quiſquã conſequi poſſit, vnde ἱππεῖς ideſt Equites appellarunt. Et [b] Plinius in Phœnice Hippœ vocantur (potiùs legendum Hippeis, vt apud Ariſtotelem, ex quo tranſcripſit) tantæ velocitatis, vt conſequi non ſit. Δρόμων Dromo eſt paruus Cancer Heſychio & Varino. Bellonius Cancros Curſores, quos Aelianus δρομίας, vocat, eoſdem cum Equitibus facit. Et in obſeruationibus ſuis ſcribit, hos Cancros ab Ariſtotele Curſores vocari, falliq; illos qui Dromones appellent, cùm ij cetaceorum generis piſces ſint, Atqui Ariſtoteles Equites tantùm Cancros, non Curſores memorat. Et Dromon Græce idem eſt quod Latinè Curſor, neq; etiã quidquam prohibet idem Dromonis nomen tum cetacei generis piſcibus, tum Cancris Curſoribus attribui. Germanicè Zoographus putat poſſe appellari ein Reuter Oder Reuterkrab. Ferrariç ei aliquando eſt monſtratum ſceleton Cãcri Equitis, quem vir quidam doctus, qui ipſi oſtendebat, Caualliero & Caballiero (ideſt Equitem) nominabat, ſed corpore oblongo erat, nec ſine cauda, vnde certum mihi perſuadeo non fuiſſe hunc Cancrum Equitem noſtrum, de quo ſermo eſt, ſed Hippocampum marinum, cuius hiſtoriam nuperimè in eo quod de Inſectis inſcripſi, volumine, ſum proſecutus.

Formicç equites.
[a] Hiſt. 4. c. 2
[b] Lib. 6. c. 3.
B
Dromo.
Bellonij lapſus.
Hippocampus marinus.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

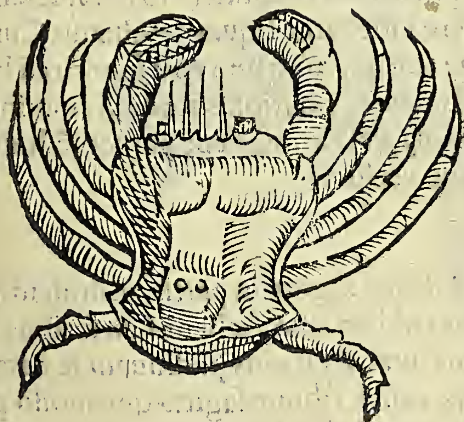
C

RANDE phalangium non excedunt, inquit Bellonius in Aquatilium libro, alibi tamen in Obſeruationibus ſuis Cancros Curſores multo maiores eſſe parua Caſtanea ſcribit. Eodem teſte corpus habent coloris ſubalbidi, punctis ſubrubris conſperſum, & vt Pagurus tornatum: crura autem vt Maia. Soli obiecti toti pellucidi ſunt, præterquam in ea corporis parte quæ interanea cõtinet. Oculos grano phaſeoli non habet maiores, quibus acutiſſimè cernit. Oblongi quidem ſunt, ac vitri modo pellucidi, per mediũ fului. Tibiæ ſunt illis leuibus villis obſeſſæ, vtrinq; quinæ: quarũ duæ anteriores brachia ſunt forcipata, quibus cuncta (Cãcri modo) cõplectuntur: reliquæ graciles, vnguibus rectis & oblongis vallatæ. Gillius à piſcatoribus Maſſilienſibus accepit perrarò ibi piſcari ſolere Cancrorũ genus, quorum corpus longè quidẽ maius ſit quàm Maiarum, ſed multò tamen pedes habeat longiores. cæterùm Heracleoticiné an Equites eſſent, diiudicare non potuit, cùm ſolùm rudem quandam auditionem acceperit. Dromonum fortè generis, inquit Zoographus, erit Cancer latipes à Rondeletio ſic deſcriptus. Cancer eſt paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquando paulò maiore: chelas habet denticulatas & articulatas, pedes vtrinque quatuor. Poſtremus & minimus à quo latipedem hunc Cancrum nuncupauimus, præter aliorum Cancrorum naturam in latitudinem definit oſſeam,

Magnitudo.
Color.
Cauda.
Brãchiæ.
Oculi.
Pedes.

Cancer latipes Rondeletij.

D

Cãcri latipedis deſcriptio.

Cornua. Oua.

ſex articulationibus conſtat. E fronte extant cornicula quatuor. Teſta eſt læui, parte ſuperiore albeſcente, anteriore quodammodo nigricante. Oua habet pallida. Cum maris purgamentis in litus eijcitur,& cum piſcibus alijs ſagena capitur,neglectuſq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare beneficio latitudinis poſtremorum pedum. De huiuſmodi Cancris putat locutum [a] Ariſtotelem his verbis: Οἱ δὲ μικροὶ καρκίνοι οἱ ἁλισκονται ἐν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσι, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας: quæ ſic Gaza tranſtulit: Cancelli autem qui perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſculos habent, vt ad nandū vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur. Rondeletius ſic rectiùs vertendum cenſet, Parui Cancri, qui capiuntur inter paruos piſciculos,poſtremos pedes habent latos,vt ad natandum ſint vtiles, vt pinnarum, vel palmularum vice ſint illi pedes. Paruus igitur Cancer latitudine quidem ſua in aqua fluitat:ſed vt celeriùs impellatur,natura pedes poſtremos latos fecit,vt ijs vtatur perindè ac rana poſterioribus ſuis pedibus, & anates, cæteræq; aues aquis gaudentes ſuis pedibus latis:item vt fiber ſuis,cuius priores pedes diuiſi ſunt ad cibum capeſcendum ad caueam effodiendam, poſteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum. De ſimili ferè hæc ſcribit Bellonius: Paruum Carcinum ſeu Cancellum Græci μικρὸν καρκῖνον vocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter piſciculos reperitur. Pedes extimos latiuſculos habet, quibus ad natandum,ſeu pinnulis aut remis vtitur. Maſſilienſes Grittam genuina voce vocant. Veneti ac Ferrarienſes Mazinetam. Differt à Cancro marino nouiſſimis tantùm pedibus, quos habet latos,in quibus vngues anterioribus ſimiles eſſe conſtat. Piſciculos alios Carcinis aliquo pacto ſimiles, vt idem tradit, Romani ruſtici frequenter cum Tellinis & Conchulis (quas Gongilas vocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multò maiores (minores fortè) ſunt,ſupini albicant, proni ſubcinericei ſunt,punctiſq; frequentibus ac candidis in tergore variantur, ophitæ modo. Nouiſſimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri poteſt; tamen viuaces admodum ſunt. Genus iſtud nunquam grandeſcit. Quinos habet pedes, craſſiores,forcipatos,crenatos ac robuſtiſſimos,in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quaternis conſtant articulationibus,niſi quis omnes complectatur:tunc enim ſex comperiet. Caudæ id quoq; rudimenti in eis eſt, quod omni Cancrario generi, eodem modo ſubtus reflectitur. Hæc Bellonius.

[a] Lib. 4. de par. cap. 8.

Gazę verſio correcta.

Fibri pedes quales.

Gritta.

NATVRA, MORES.

MPHIBIOS eſſe conſtat Cancros Equites: quibus hoc natura præter ſui generis alios ſingulari quodam munere tribuit, vt in maximis æſtatis ardoribus meridiano tempore agminatim è mari egrediantur, diemque ſub ſole tranſigant,aut ad refrigerium,aut potiùs ne à piſcibus,qui interdiu diſcurrunt, edantur, quos Bellonius Memphi Hieroſolymas proficiſcens, fines Aegypti prætergreſſus, ex Meridiano litore ſub veſperam mare repetere, atq; inde circa meridiem inſequentis diei gregatim exilire obſeruauit. Tanta autem velocitate ferebantur, vt ne vnum quidem curſu vnquam conſequi potuerit, ſed hoc etiam illi magis admirandum eſt viſum,lacertam ex ambroſia (ſub qua deliteſcebat) exilientē Cancrum Equitē,quem venaretur curſus velocitate(illo conſpiciente) nuſquam aſſecutā eſſe:adeo volare potiùs quā currere videbatur Eques.[a] Aelianus Curſores(δρομίας)qui ſic dicuntur,quòd longe lateq; vagentur,plerunq; vbi nati ſunt circū litora errare, modoq; longius proficiſci, non aliter quàm peregrinationis ſtudioſi homines, cauſamq; eius erroris ſtatuit cupiditatem,in loca ſaxoſa,vel cænoſa ſæpe perueniēdi,dum amplius aliquid perquirunt. Idcircò [b] Oppiani hunc verſum:

Amphibij ſunt.

Cur in terram egrediantur.

[a] lib.7.de animal. 24.

> Ἐν κείνῃ γενεῇ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται
>
> *In eodem genere Cancri ſunt Errones.*

[b] lib. 1. de piſ.

quem ſubdit poëta poſtquam dixiſſet Carabos, & Aſtacos degere in petris,ac ibidem ali; Bellonius de Cancris Equitibus interpretatur, quos eoſdem cum Aeliani Curſoribus facit. Cancri equites remigio cornuum (πτερυγίων pinnarum, Aelianus) adiuuant ſe natando. Dromonem Heſychij quidam in maris æſtuarijs capi ſcribunt,ſagittæque modo per aquę ſummum decurrere,indeq; nomen adeptum fuiſſe,fortè ijdem ſint cum ijs Cancris quos [c] Aelianus alicubi vocat πετηλίας à volādo,ſed Gillius apud hunc legi vult πηλίας;

[c] li. 7. de animal. c. 30.

eorum

A eorum mores ac naturam ſagacem & prudentem ex eo adſcribere huic loco conuenire
» puto : Cancrorum,inquit,genus lutarium,colore alijs albius ſpectatur hi in luto naſcun-
» tur: cùm inceſſit eis timor,humo ſe excitant ad volatum, et perparuis alis ſubleuantur,qui
» bus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus eis eſt metus,
» non nihil in his ſubſidij,non tamen admodum firmi habent, enimuerò comprænhendun-
» tur,quòd ſurſum ſubleuare non queant.

EPITHETA.

CANCRORVM epitheton ποδάνεμοι ex Cratete Comico refert Athenęus: Latinè aëripedem dixeris, vel poëtica contractione ęripedem, à volucri pedum velocitate. Equitibus autem vtpote velociſſimis Cancrorum, præcæteris conueniet. Nam Cancri proximè commemorati pinnis volare dicuntur, nō pedibus, niſi dicamus per antiphraſin ita vocari Cancros, quorum motus, vt diximus, admodum tardus eſt.

B

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

NON ob corporis exiguitatem Cancri hi Equites eſui non ſunt, ſed quia parum obtinent alimenti, vt voluit Philoſophus, dum inquit. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Latipes à Rondeletio nominatus in menſis etiam negligitur, & vilis admodum æſtimatur, ſed parui illi Cancri, quos Romani piſcatores cum Tellenis & Conchis vendunt, à nautis alibi crudi comeduntur cum pane: Romæ coquuntur: quamuis gratiores ſint crudi, niſi copia aluum plus æquo cieret. Πετηλίας, ſiue vt Gillius legit, πηλίας quidam comedunt, teſte [a] Aeliano, & ex coxarum vertebris laborantibus remedio eſſe ferunt.

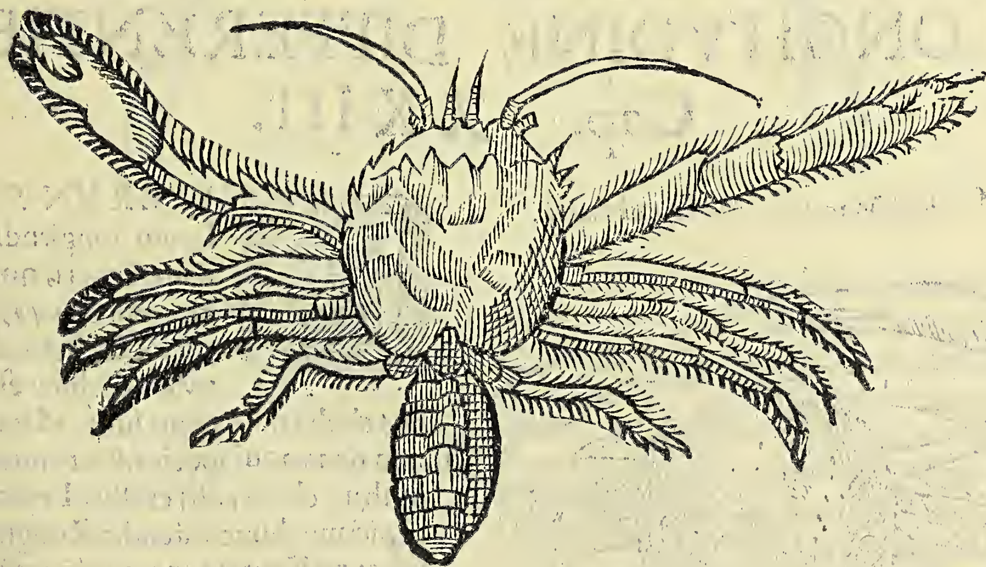
[a] lib. 7. cap. 30. de animal.

C

DE CANCRO FLAVO VNDVLATO. RONDELETII. Cap. XXI.

Cancer flauus vndulatus Rondeletij.

D

CAN-

Nominis ratio.

Vt capiatur.

Pedes.

ANCER, quem hîc exhibuimus, inter anonymos & ignobiles magnus eſt, Cancris ſtagni vel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, vndulatum à lineis, quæ in prona parte ſunt ſinuoſæ vndarum modo non aliter quàm cameloto vulgò nuncupato. Capitur circa Antipolim & Lerinum inſulam, nec vſpiam ſimiles vidi: caudam extentam depinximus ex tabellis aliquot contextam. Pedes quaternos habet, longos & hirſutos, chelas duas, magnas, etiam hirtas, cornua duo, ſatis longa, in fronte aculeos ſiue appendices duas, in lateribus alias. E

DE CANCRO VARIO, SIVE MARMORATO. IDEM. Cap. XXII.

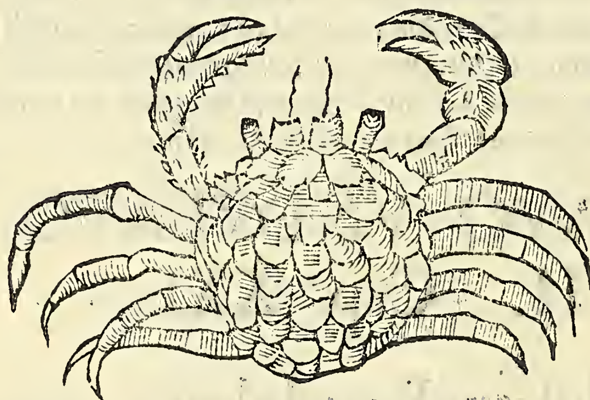
Nominis ratio.

Color.

N ſaxis Agathenſis litoris degit hic Cancer, qui ideò à nobis varius, ſiue Marmoratus dicitur, quòd teſta eſt læui ac perpolita coloribus varijs conſperſa: marmor varium ſiue Iaſpidem pulchre referente, ſiue ſplendorem teſtæ, ſiue læuitatem, ſiue colorum varietatem ſpectes: cernuntur enim in ea maculę virides, cæruleæ, albæ, nigræ, cinereæ, quæ mortuo Cancro maiore ex parte euaneſcunt. Si mortuus in ſole exſiccetur, totus fit flauus. Brachijs nonnihil ab alijs differt: forfices enim breuiores habet, & craſſiores, tubercula veluti gemmæ in eis eminent, vt in Aſtaco. Cornicula duo è fronte extant, oculi ſatis à ſe diſtant, poſt oculos hinc & inde ſerrata eſt teſta. In ſaxorum cauernulis degunt, & ſi quem conſpexerint, intrò ſubeunt, itaq; pedibus hærent, vt vix auelli poſſint. Metu vacui ſuper ſaxa in ſole apricantur. Cruſta ſunt cæteris duriore. Id Cancri genus in Agathenſis ſcopulis tantùm vidi. F G

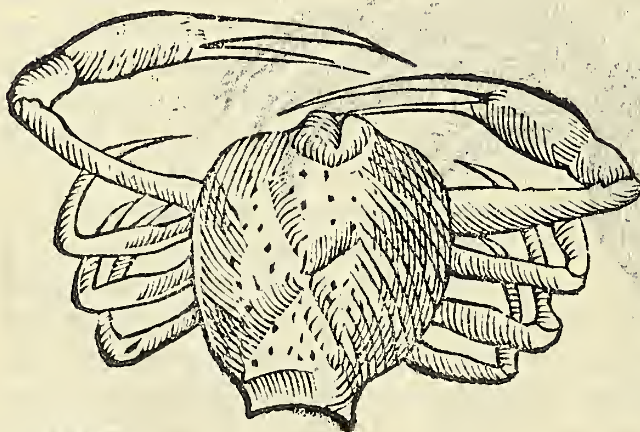
Locus.

Cancer varius ſiue marmoreus Rondeletij.

DE CANCRIS CHELARVM LONGITVDINE DIFFERENTIB. Cap. XXIII.

Cancer Macrochelos Rondeletij.

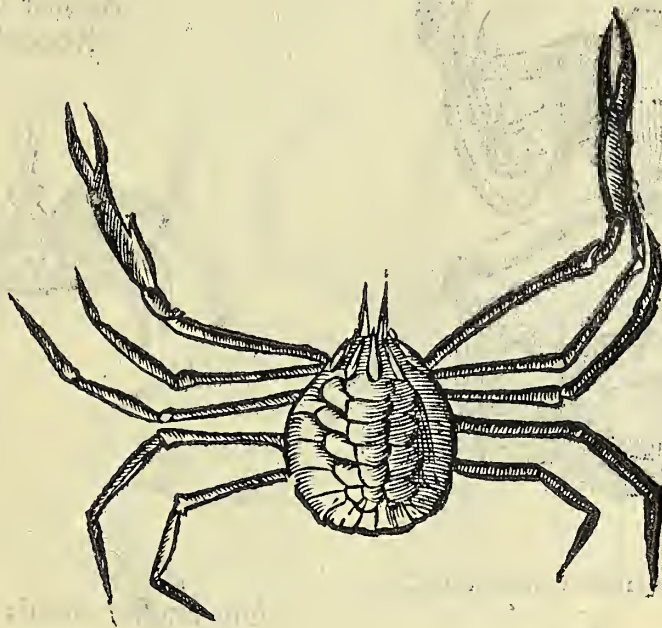

IFFERVNT & chelarum longitudine quidam Cancri, quorum id circo alij μακρόχηλοι, ideſt lõgis chelis, alij βραχύχηλοι, hoc eſt breuibus chelis nuncupati ſunt. Macrochelorum duas noui ſpecies, ſunt enim alij tenuibus chelis, alij craſſis. Leptochelon depictum hunc oſtendit Zographus à Iohanne Kentmanno ad ſe miſſum, ſed ſine vlla deſcriptione. Nos tria alia huiuſmodi genera delineata damus à prædicto diuerſa, atq; omnia rotundiori corpore, H

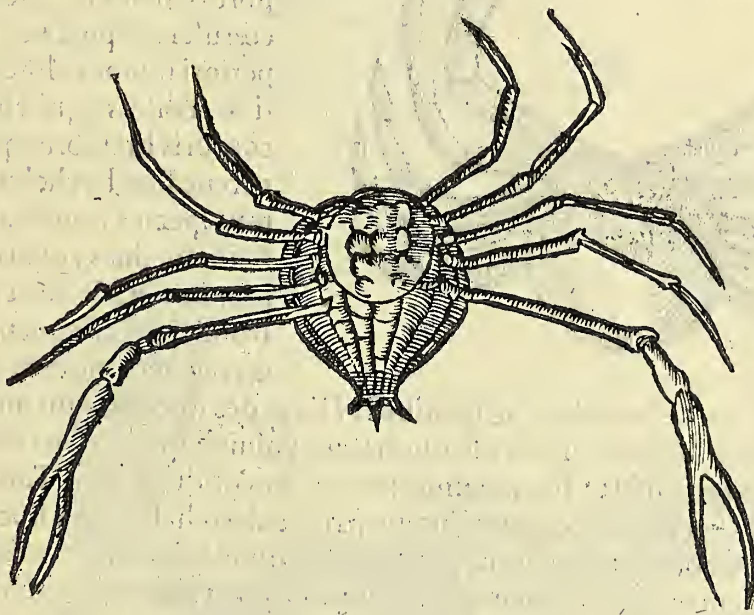
A pore, & pedibus tenuibus, vnde Araneas marinas nuncupauimus, ſeu Phalangia marina à ſimilitudine terreſtrium. Primo igitur loco depictus pronè & ſupinè fuſco eſt, & cine- Araneę marinæ

Aranei marini, ſpecies, pronè, & ſupinè.

B

C

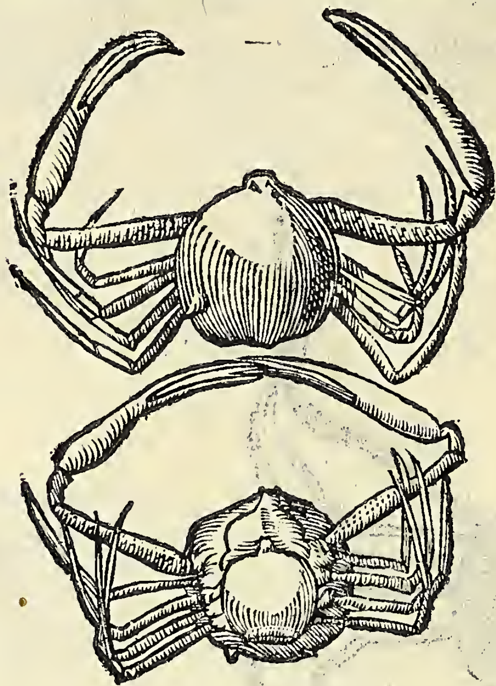
D

reo colore, parte priore acutus quà caput eſt, oculis parum à ſe inuicem diſtantibus, cornibuſque duobus acutis, quibus differt ab eo, qui ſecundo ponitur loco: is enim corpore rotundiori eſt, & hoc rotundior tertius coloreo cinere & fuſco, pedibus, & chelis craſſioribus à Io. Franciſco Cæſenato dono mihi miſſus. Differt ab his Aranea marina, cuius meminit Ariſt. in Cancelli deſcriptione his verbis. τὴν δὲ μορφὴν ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν ὅμοιόν ἐςι ταῖς ἀράχναις, πλὴν τοῦ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκεῖνα. forma vt breuiter dicam, ſimilis Araneis eſt, niſi quòd partem capiti & pectori ſubiectam araneo maiorem hab. a:. quæ Araneæ noſtræ optimè quadrant, inquit Rondeletius: parte enim priore Cancellis ſimilis eſt, capite magis exerto quàm reliqui Cancri, in acutum deſinente: oculis prominentibus, inter quos conicula duo protendunt. Brachia forcipata habet longiſſima, pedes octo longiſſimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum putat. Corpore eſt tenui pellucido & ob paruitatem reijcitur. Quos ſubinde à proximis duabus tabulis pronè, & ſupinè monſtramus, Macrocheli ſunt

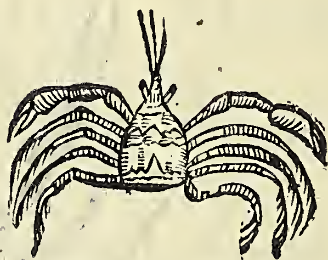
Brachia.

Nominis ratio.

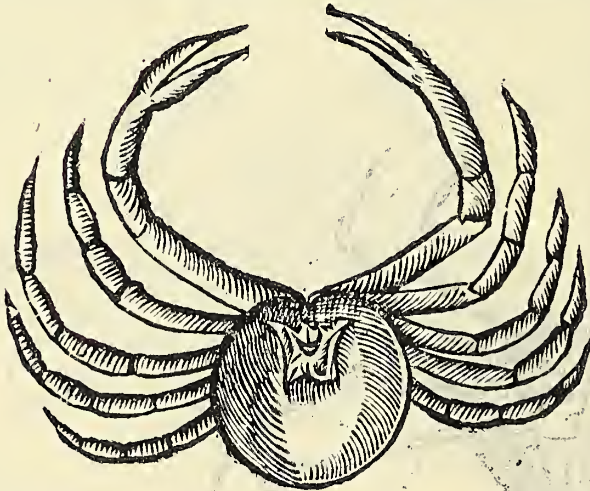
Araneus cruſtaceus parte ſupina, & prona. E

Aranea marina Rondeletij.

F

Araneus marinus cruſtaceus alius.

ſunt craſſis brachijs, hirſutis, aſperis, vt aculeata videantur, ſupina vndiq; parte. Prior ea eſt magnitudine, qua depingitur: prona parte albus eſt corpore & pedibus, chelis verò aliquãto cœruleis; ſupinà verò ruber. Alter ſuperiori minor colore nigricãte, pręſertim pedibus, qui etiam proportione corporis breuiores quàm in priori apparent. G Brachychelorum tres depinximus ſpecies, omnes parte poſteriore latiores: duas, quarum pedes chelis proximi craſſiores exiſtunt. Prior eſt Rondeletij, frequens in Lerino inſula, nec ferè vſquam alibi ex rubro nigricans, Chelis valde breuibus ac tenuibus. His pedes duo proximi longiſſimi pro corporis ratione, craſſi, acutiſſimi, vt videatur natura voluiſſe, quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine penſare: Iidem lanugine quadam obducti ſunt. Terni qui ſequuntur etiam longi ſunt, ſed tenues & læues, ſupina pars aculeos habet. Ab hoc corporis figura noſter diſcrepat Cancer qui ſequitur, præterquam quod etiam ſit grandior. Corpus enim

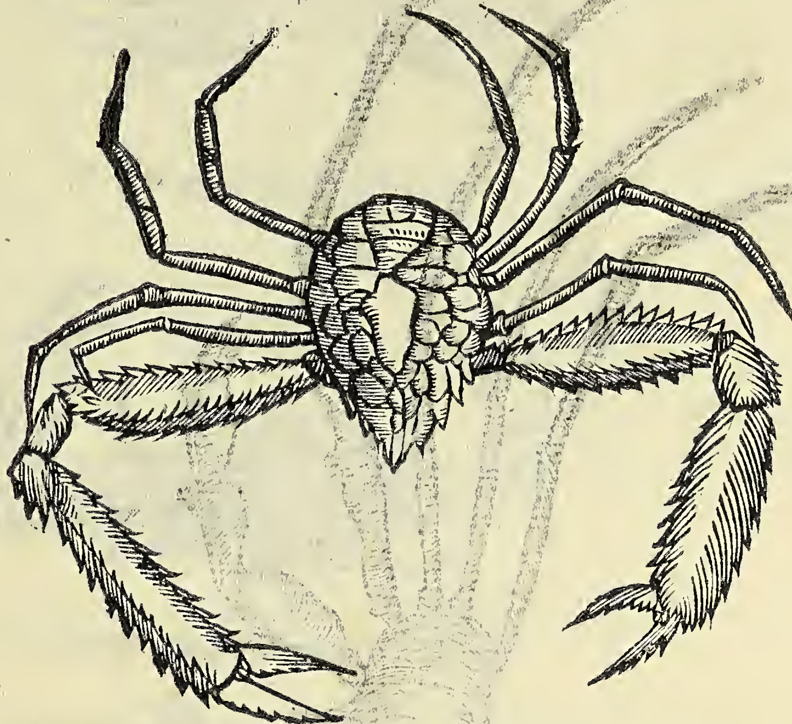
Caput. lagenam craſſo ventre refert, ſi demas caudam. Caput valde eſt acutũm, cui inſunt duo oculi prominentes ab vtroq; latere, & cornua paruo diſtantia interſtitio. pedes priores duo non tam longi proportione corporis quàm in prædicto, nec vndiq; ita craſſi, ſed tantùm primo internodio, quia natura chelas maiores & craſſiores huic dederat, cæteri pedes H longi ſunt & tenues, corpus ſupina parte aculeis horret, coloreq; cæruleo eſt, pronè albicat. priora pedum craſſorum & chelarum iuternodia, cœruleo ſunt colore, cui non nihil viridis admiſcetur non ſine maculis, ſeu punctulis exiguis. forcipes chelarum rubent. Vltimus dimidio minor eſt quàm depingitur, vix enim Araneam grandiorem magnitudine excedit, chelis craſſis & longioribus quàm in prædicto pro portione corporis, reliquis pedibus tenuibus longiſſimis, quales ſunt Araneæ ſapientis dictæ. Ore admodum acuto, & oculis à latere vtrinq; prominentibus. Corpus vndiq; aſperum, præſertim chelæ, & parte prona non ſine tuberculis.

Can-

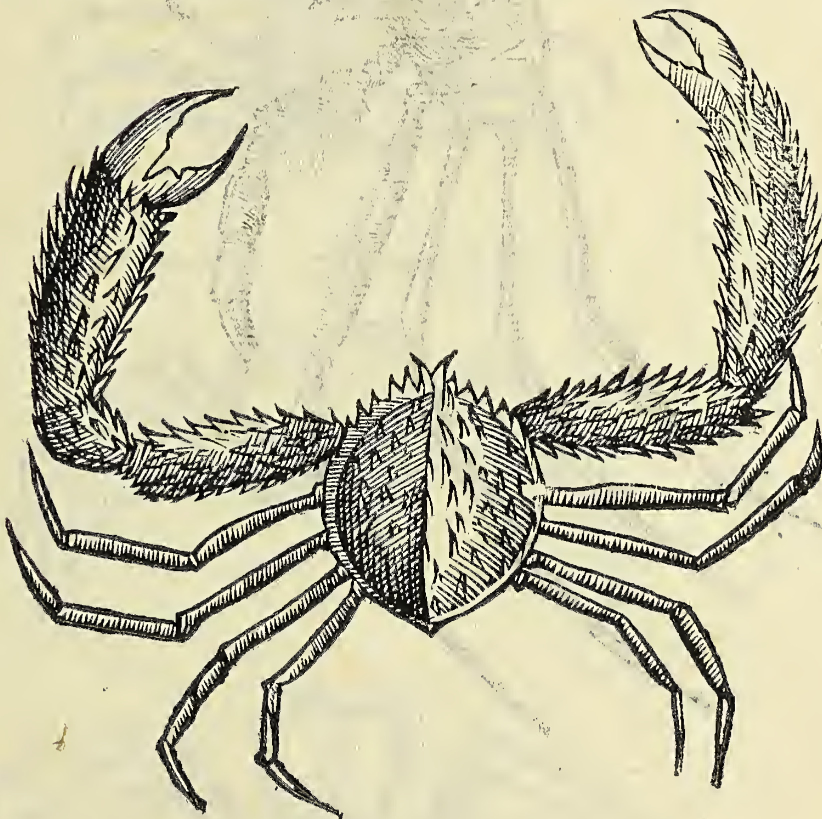
A

Cancer macrochelos albicans, pronè, & ſupinè.

B

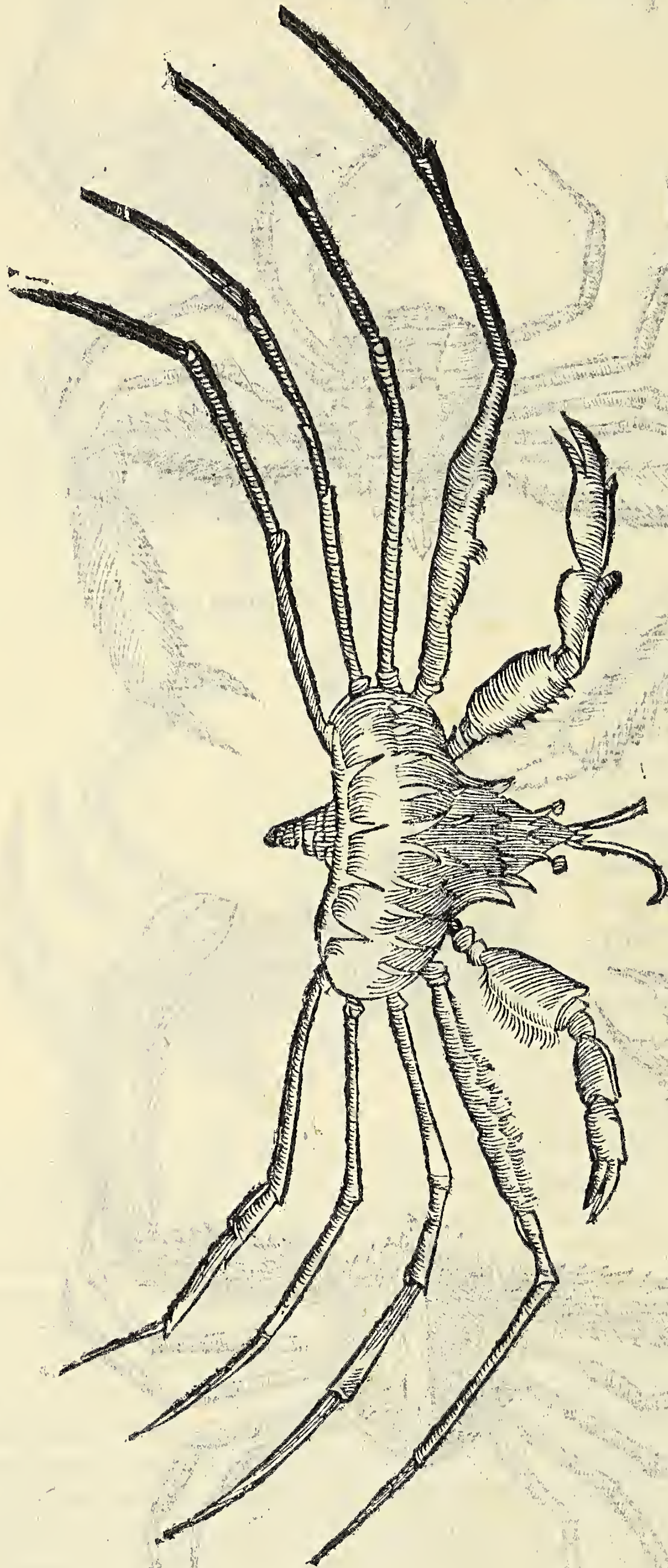
C

D

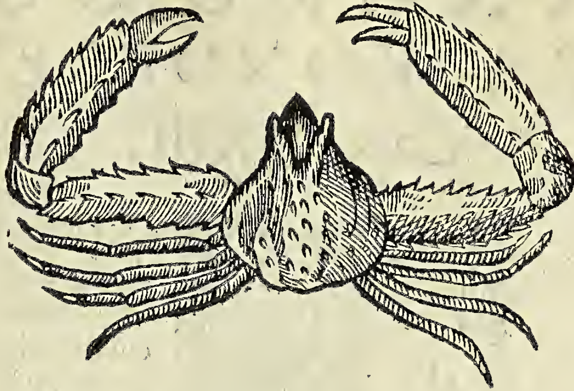
Can-

Cancro brachichelo congener.

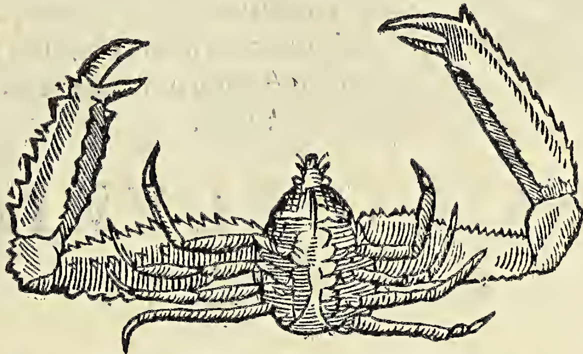
Caeer

A Cancer macrochelos alius pronè.

Cancer macrochelos idem ſupinè.

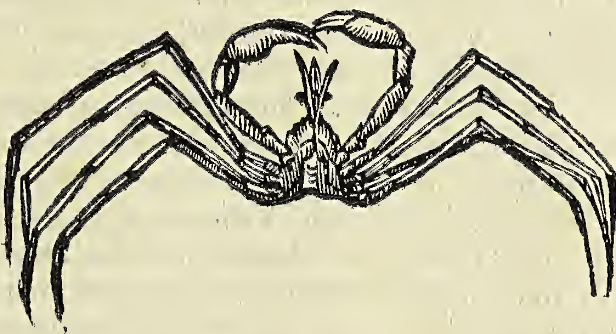
B

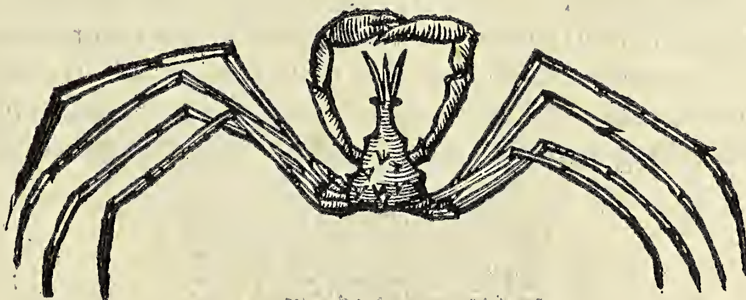

Cancer brachyochelos Rondeletij.

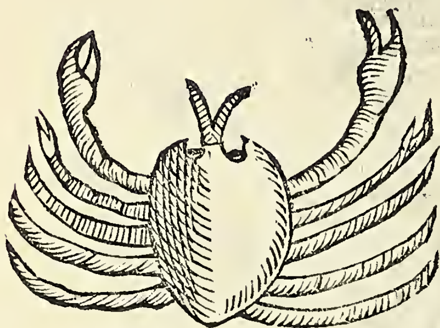

Cancri minutioris & brachycheli ſpeties.

DE CANCRO CORDIS FIGVRA, RONDELETIVS. Cap. XXIII.

ANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino, refert. Cornua duo habet è fronte prominẽtia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius est, & paruus, vix vnquã inter litorales inuentus, sed panagro ex alto mari cum pelagicis piscibus in litus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facile è retium maculis elabitur. In maiorum Asellarum ventriculis eiusmodi Cancros sępe inuenimus. E

DE CANCRO FLVVIATILI. Cap. XXIV.

SYNONYMA.

DE Cancris salsarum aquarum, superioribus capitibus dictum est, nunc de ijs, qui in aquis dulcibus nascuntur, agamus. Cancrum fluuiatilem & fluuialem Latini, quem Græci καρκῖνον ποτάμιον vocant: Simeon Sethus, & Galenus in Euporisticis, Pagurum fluuiatilem. Itali Granchio & Granzo communi nomine cum marino. Sarthan, vel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna; ab Elluchasem Vrbien. Germanicè dici potest ein Krab. ein Seussuuasserkrab. ad, differentiam Cancri marini, quem Angli, & Belgæ simpliciter vocant Crabbe. G

DESCRIPTIO

A marino quid differat.

[a] Exer. 245.

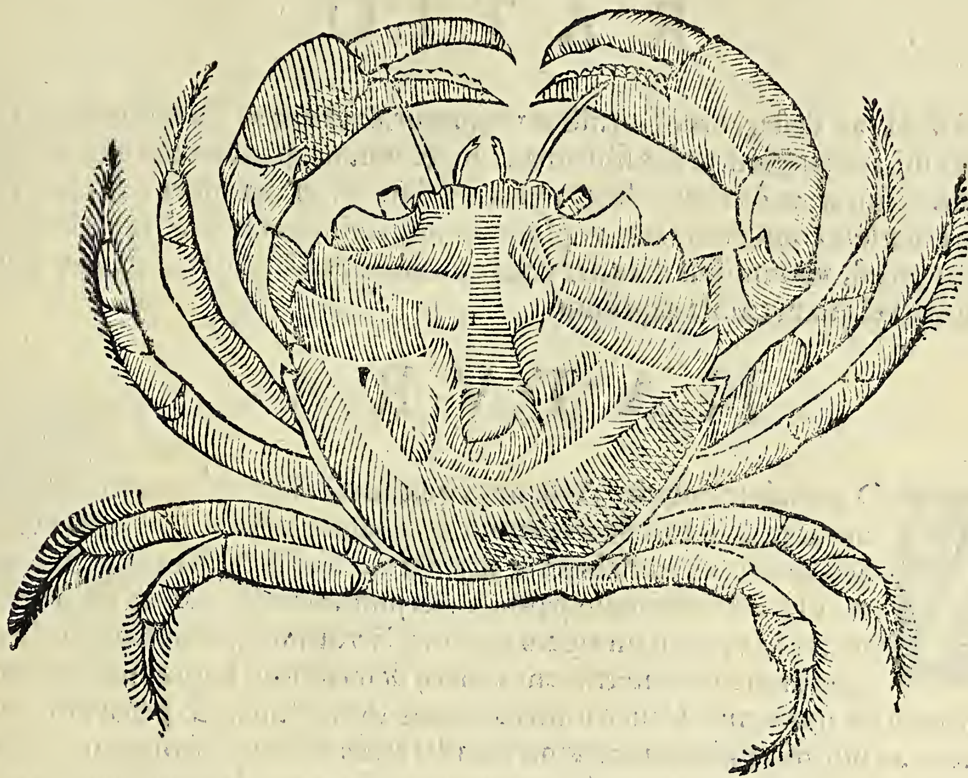
DEO inter se similes sunt Cancri marini & fluuiatiles, vt vix à peritissimo piscatore, cùm inuicem miscentur, discerni possint, multiq; statuant locis tantùm differre. [a] Cæsar Scaliger rotundiorẽ esse fluuiatilẽ credidit. Vterq;, inquit Bellonius, crassitudinem oui gallinacei rarò excedit: Fluuiatiles duriore testa, rotundiorique, & crassiore conteguntur, viuioresq; ac delicatiores sunt quàm marini. Præterea tibijs asperioribus, & brachijs fortioribus ac rugosioribus præditi sunt: Vtriq; forcipes sunt multùm crenati: sed marino frons non vsquequaq; rotundatur. Marinus præterea liuidum loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex russo nigricat. Marino vngues extremam tibiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa vngues habent. Proinde etiam marini leues sunt, & longiores tibias habent. Sed Rondeletius, quædam quæ de corporis figura fluuiatili Cancro adscripsit Bellonius, attribuit marino, aut calami aut memoriæ lapsu. Cùm enim Synonyma Cancri fluuiatilis recitasset, hæc subdit: Est corporis quidem specie marinis similis, verùm testa tenuiore leuioreq;, corpore minus rotundo brachijs primis crassioribus & longioribus, pro corporis magnitudine, similiter & pedes habet. F

CAN-

A

Cancer fluuiatilis Matthioli.

B

LOCVS.

IN Gallia vt aiunt nulli conſpiciuntur, nec in Germania, & quo magis ad ſeptentrionem vergas, vnde Aſtacos fluuiatiles pro Cancris vſurpant. Mihi tamen in frigidis locis degere, ideo perſuadeo, quòd Caſtorẽ ſe Cancris explere tradat Dioſcorides, quod ſanè animal & fluuiatile & terreſtre eſt, nec non frigidorum tantummodo locorum incola. Reperiuntur frequenter in Græcia, Creta, Sicilia, & Etruria, alijſq; Italiæ partibus, nec non & Nilo, vt ex plurium recentiorum & veterum teſtimonijs comprobabo. Cancros fluuiatiles, inquit Bellonius, in Creta plurimos vidimus, circa Colocaſias & in Atho Macedoniæ monte: atq; adeo in Cilitiæ riuulis, qui non longè ab Iſſo defluunt: & [a] alibi ſub noctis crepuſculum ad quendam riuum (montis Atho) peruenimus Cancris noſtris Gammaris diſſimilibus adeo abundantem, vt mille temporis momento capi potuiſſent: & paulò pòſt: Cùm autem eos Cancros à noſtris Cammaris diuerſos eſſe obſeruaremus, eos è mari perreptaſſe arbitrabamur: at obuertentes nos & regionem ad mare deſcendentem contemplantes, locum adeo ſublimen & aditu difficilem animaduertimus: vt nullo modo perreptare eò potuiſſe iudicaremus: deinde cùm exactiùs illos obſeruaſſemus, inter eos & marinos magnam diſſimilitudinem deprehendimus, & iſtic expreſsè annotauimus Cancros eſſe fluuiatiles à Cammaris diuerſos. Habitant etiam in Nilo, vt his verbis teſtatur [b] Aelianus: Cùm autem Nilus in agros redundat, tùm quidem circiter triginta ante diebus longiùs ab eo, in loca eminentiora Aſpides vnà cum fœtibus demigrant: quod munus à natura acceperunt tanti vt fluminis, tamq; operoſi quotannis acceſſum ac receſſum non modò non ignorent, ſed ab eis etiam damno cauere ſciant. Hoc idẽ facere norunt Teſtudines, Cancri & Crocodili: Hactenus Aelianus. Latent præſertim in luto riuulorum.

C

D

[a] Obſer. 1 c. 46.

[b] De anim. 5. cap. 52.

VICTVS. CAPIENDI RATIO.

PISCIVM ac Teſtaceorum carnibus veſcuntur,& vt cæteri Cancri ſarcophagi ſunt. Cùm inuicem tangunt,pedes ſibi arrondunt & vorant,quod verum eſſe Rondeletius expertus eſt. Cùm enim ducentos Romæ emiſſet,domiq; in aquam vt ſeſe reficerent cõieciſſet, ita inter ſeſe conflictati ſunt, vt plures quinquaginta mutilatos reperiret, eo tandem deuentum eſt, vt omnibus necatis, vnus tantùm ſuperſtes fuerit. Romæ ligonibus effoſſa ſcrobe,vel etiam trubla capiuntur.

NATVRA.

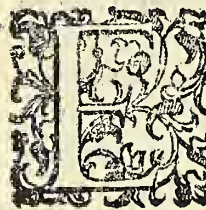
[a] li.16.c.38. de animal.

AD paludem,inquit [a] Aelianus, quæ iuxta Epheſiam metropolim exiſtit aiunt cauernam eſſe ſerpentium plenam maximorum: quæ vt magnum acerbitatis virus habent in mordendo, ita tametſi ex cauerna prodeuntes vſq; ad proximam paludem ſerpunt,tamen natando traijcere conantes,vt in oppoſitam ripam exeant,Cãcrorum, qui eas extenſis forcipibus comprehenſas interficiunt, metu deterrentur: itaq; conquieſcunt atque à tranſmittendo ſe ſuſtinent, Cancrorum cuſtodias formidantes & penarum metum ex horeſcentes: ac niſi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerent, & tuta illic omnia præſtarent, dudum peſtiferis ſerpentium morſibus incolæ perijſſent. Hæc Aelianus,quæ hoc loco mihi recitanda videbantur, quia hi Cancri in paludibus aquarum dulcium degunt.

MORALIA.

Paraſiti Cãcris correcti.

EXIGIT à nobis Cancer ambiguum quidem informeq; animal, & cui conſueuerint capto pueri libenter illudere: ſed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra venenata homini liberaliter affert: multorum contra ſe maledicta & contumelias deleri: quibus iniuſtè damnari & immeritò explodi à pictoribus & poëtis ſe ſentit,qui non habentes quam paraſitis & adulatoribus aptiorem & concinniorem in natura imaginem redderent, fluuiatilibus Cancris eos comparauerunt: fœliciter ideo comparatione illa vti ſibi perſuadentes, & ab alijs crediti, quid tota eius animalis figura & ſpecies huic hominum generi eorumq; ſtudijs ad vnguem congruere videretur: reſponderetq; glomer & globus ille corporis: nec niſi venter tota in eo moles gulæ cœnarumq; ſtudio & petitis vndiq; à paraſitis multa ſcurrilitate lautioribus epulis. Numeroſa autem illarum pro pedibus ſeries celeritati totaq; vrbe vagis eorum diſcurſibus, quibus ad hilariorem ſicubi ea illuxiſſe videatur, fortunam, quotidie properant. Denticulati itidem forfices, quibus in aſcenſu & periculo vtitur & hæret id animal morſibus, maledictis, clandeſtiniſq; ſuſurris & delationibus,quibus apud principes alios exagitantes,pro re ſaluteq; eius curam laboremque ſuum probare & gratiam inire nituntur. Poſtremoq; in ſummo dorſo, veluti in altiſſima ſpecula poſiti, exerti nunquam ſomno conniuentes, & ad omnia vigiles oculi, ingenio ſagaciq; cõiecturæ,qua conſilia,vota,amores,iras,odiaq; eorum quibus blandiuntur, intellexiſſe volunt: vt inguinum modo corruptis, & in pus iam tumentibus affectibus illis adſint. Quàm iniuſtè autem imprudenterq; & contumelioſè id egerint, naturam intelligentibus cognouiſſe facile eſt: quæ ambiguo & in humido ſiccoq; elemento pariter agenti animali,ventris inanem plærumq; globum illum ideò dediti vt quemadmodum ſolent pueri alligato ex humeris ſubere, rotundiore & ampliore cucurbita, ſecuram in piſcinis primam auſpicati natationem: ſic poſſet & Cancer glomeris illius ope in ſumma aqua ſine periculo fluitare. Multas verò illas & longiores chelas,vt per terram ingredienti aliorũ animalium modo in maiore profluentis aquæ vrgente impetu, qualis per autumnum & ver largior & inexpectata ſæpe deſcendit,appræhẽſis ſtirpibus

A ſtirpibus ſupra aquam, vſque dum ea defluat, incolumis penderet. Mobiles poſtremò in omnes partes & in exceſſo conſtitutos oculos, nec minus à tergo quàm à fronte omnia videntes, vt infirmum tardumq; animal, occurſantes vndiq; noxas ex longinquo præcognoſcere, & cauere: offerentiaq; ſe vitę & ſalutis ſuæ commoda certiùs aſſequi valeret. Quam oculorum ſortem in homine deſiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam felicem naturam, & videndi poteſtatem, figmentis ſaltem oſtendere conati ſunt, bicipitem Ianum, & toto corpore oculatum Inachiæ bouis cuſtodem fingentes, vt quales à natura factos eſſe nos oporteret, imaginibus illis ſaltē intelligeremus: nulla earum neceſſitate, ſi quæ in Cancro ſunt, ſagacis naturæ, non adulationis & paraſiticæ notas diligentiùs contemplemur: Hæc omnia Marcellus Virgilius.

EMBLEMATA.

B X ſuperiori itaque ſenſu tractum eſt illud emblema Alciati in Paraſitos:

Quos tibi donamus fluuiales accipe Cancros.
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Pernicesq; pedes, ſpiculaq; apta pedi,
Cùm vagus in triuijs, & menſæ ſedibus erras,
Inq; alios mordax, ſcommata ſalſa iacis.

VSVS IN CIBO.

OMAE in foro piſcario, cùm carni interdicitur, filo appenſi ac traiecti, ne forcipibus alter alterius brachia, aut chelas lædat, proſtant. Edules au-
C tem ſunt omni quidem tempore, ſed æſtate meliores, & poſteaquam durum corticem exuerint, tunc magnatum menſis apponi ſolent. A quibuſdam lacte ſuffocantur, quò dulciores & meliores fiant, cùm friguntur. *Vt coquantur.* Crudi etiam edi in Græcia ſolent: Cùm tranſiremus, inquit Bellonius, „ per montem Athon, iuuenimus riuum quendam Cancris adeò abundantem, vt vel mil- „ le ſtatim capi potuiſſent. Erant autem Aſtacis fluuiatilibus diſſimiles. eos ab itineris „ duce perſuaſus, cùm crudos ederem: nihil vnquam ſuauius aut delicatius guſtaſſe mihi vi- „ ſus ſum, ſiue illi verè eiuſmodi ſint, ſiue eſuries aut nouitas cibi in cauſa fuerint, hæc ille. Sa „ tis nutriunt, & corpora humectant. Quare marinis efficaciùs feruidos, aduſtoſque humores pręfrigerare, ac diluere queunt. Vnde quidam ſic iudicarunt valetudine aliqua affectis ſalubriores eſſe fluuiatiles, maritimos verò ſanis magis cōuenire, propterea quòd ſalſedinis aliquid ipſis inſit, qua palato gratificantur & appetentiam excitant. Et Auicenna in febribus hecticis, cum aqua hordei valdè probat fluuiatiles, quòd nihil ſalſi habeant humidioreſq; ſint marinis. Idem alibi; Cancer fluuiatilis, inquit, difficilis concoctu, plurimum alit. Emendat ipſum decoctio, cùm mes (genus eſt quoddam leguminis, fabis, vel piſis natura cognatum) marinus quidem ſubtilior eſt. Qui leporem marinum hauſerunt, cùm piſces alios omnes auerſentur, ſolos fluuiatiles Cancros libenter edunt, Dioſcorides.

VSVS IN MEDICINA.

[a] lib. 2. c. 10.

Contra venena.

[b] lib. 32. c. 5.

CANCRI marini omnia possunt, quæ fluuiatiles teste [a] Dioscoride. At Plinius, cùm remedia quædam ex fluuiatilibus descripsisset: Minus, inquit, in omnibus his marini prosunt, vt Trasyllus author est. Coctos aut assatos comedi contra venena quælibet Aetius iubet. Cancrum fluuiatilem admiscet Nicander antidoto aduersus omnia mala remedia. Et [b] Plinius: Cancri, inquit, fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, seu cinere asseruato, contra venena omnia prosunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte asinino, vel si non sit, caprino, vel quocunque. Addi & vinum oportet. Aetius ad omnium reptilium ictus, crudos contritos commendat, si lacte potentur. Et [c] Dioscorides, si ita bibantur ex lacte asinino auxiliari contra serpentiũ phalangiorumq; morsus, & scorpionum ictus scribit. Nil etiam æquè aduersari serpentibus quàm Cancros, suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi, cùm sol sit in Cancro, torqueri serpentes Thrasyllus author est apud Plinium. Necant Scorpiones triti, & cum ocymo admoti, ex Dioscoride. Sed mirum quod dicunt Magi teste † Plinio: Decem Cancris, cum Ocymi manipulo alligatis, omnes qui ibi sunt Scorpiones ad eum locum coituros, & cum Ocymo ipsos cineremuè eorum percussis imponi. Modum quo vti debeant, scripsit [d] Bulchasis. Ad viperæ morsum bibuntur è vino per se; vel cum staphide agria, sale & polio, vt testatur Aegineta, sed Aetius dat cum lacte tritos, & plagæ etiam adhibet. Aliud eiusdem remedium: Cancrorum fl. (viginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegineta) & adiecta iride (Aegineta non habet iridē) & calaminthe, rursus sufficienter terito; idemq; rursus modico adiecto sale facito, & pastillos informato, quibus in vmbra exsiccatis vtitor: in potu quidem ex aqua mulsa, aut vino: in cataplasmate verò cum lacte dissoluito. Hoc remedium Archigini authori adscribit. Succus expressus cum lacte (aliàs aqua aut lacte) assumpto apij semine, à phalangijs morsos confestim liberare proditur apud Dioscoridem. Razes si bibantur cum lacte asinæ contra morsum aranearum citrinarum pessimarum (idest Phalangiorum) & Scorpionum auxiliari affirmat. [e] Auicenna verò emplastri modo impositos, aut in cibo sumptos. Decocti & cum iure esitati ijs prosunt, qui leporem marinum hauserunt, teste Dioscoride, & Aetio, qui & rursus ait: Crudi & è lacte triti dantur contra venenatos ictus, præcipuè Scorpionis; sic & desperatum è poto lepore marino confestim sanabis. Notandum verò, eorum tantùm carnem teri cum lacte. Idcirco [f] Plinius atq; alij quos supra nominauimus, contra venenatorum omnium morsus celebrat, priuatim contra scytalem & angues: & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Mira etiam prædicatur hisce Cancris inesse vis ad canis rabidi morsus. Dioscorides cinerem, qui duo cochlearia expleat adiecto dimidio radicis gentianæ modo (σὺν γεντιανῆς ῥίζης κοχλιαρίῳ ἑνί, id est cum gentianæ radicis cocleario vno; sic legitur in manuscripto codice) magnopere huic malo prodesse scribit. aliqui thuris partē adijciunt vnam, gentianæ quinq;, Cancrorum decem: de eorundem cinere hæc Plinius: Seruatus prodest pauore potus periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. Quidā adijciunt Gentianam & dant in vino. Nam si iam pauor occupauerit, pastillos vino deuorandos ita præcipiunt. Auicenna quoq; cinerem eorum cum melle prodesse aduersus canis rabidi morsus potum, ait: sed fortè pro potum legendum est illitum. Hali cinerem aspersum aceto laudat. Cæterùm Aeschrion empiricus ille medicamentorū peritissimus senex conciuis & præceptor Galeni, viuos in patella æris rubri, tādiu vrebat, donec facile in leuorem redigi possent, luna decima octaua, post canis sideris exortum, cùm sol leonem ingressus esset. Huius puluerem tenuissimum cochlearij vnus mensura ex aquæ cyatho propinabat, cùm recentior esset morsus, aut augebatur quantitas, si inueterauerat. Huic remedio tantam vim inesse scribit Galenus, vt dicat nullos perijsse, quibus in tempore hoc datum esset. Plura de remedio contra canis rabidi morsus dicemus in volumine de quadrupedibus. vbi de cane agitur. Dia carcinion ex Iacobi Magni libello, furentibus, hydrophobis, lycanthropis vtilis antidotus recipit: Cineris Cancrorum fluuiatilium drachmas quinq;, gentianæ vnciam semis, rosmarini drachmam vnam, spodij duas, lapidis lazuli scrupulos duos. Tere, misce, fiat puluis bibendus manè & serò. Aetius inter podagricas antidotos, hanc etiam quæ ex Cancris est, describit: Ex Cancris, inquit, pharmacum etiam mollibus corporibus conducit: quod hoc modo componitur: Cancrorū magnorum viuorum vstorum in ęreo

[c] lib. 2. c. 10.

† lib. 32. c. 5

Modus vtendi.

[d] Tract. 3.

Ad morsū aranearum citrinarū.

[e] lib. 2. tract. 2. cap. 150.

[f] lib. 1. c. 5.

Ad Canis rabidi morsus.

Cineris cācrorū usus & vis.

vase

A vase triente, gentianæ incorruptæ quinquuncem, thuris integri & indiuidui albi vnciam vnã: Datur inde cochleariũ vnum. Ad Cancrorũ verò exustionem ligna vitis exiguntur. Et statim describam porro & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus & mollibus conducens. Est autem id quod à rabido cane morsis datur cuius, cuius compositionem in sermone de canis rabidi morsu tradidimus. Adieci autem ego, inquit Philagrius, ad huius pharmaci apparatum etiam petroselini drachmas octo, vt plurimùm verò decem, quod vrinæ ciendæ vim acquirat, & multos sanè arthriticos iuuit, præsertim quibus tenerum & albũ corpus fuit, mediocris mystri mensura ex eo data, aliquando ex aqua sola, aliquãdo ex aqua mulsa. Quin & melle despumato sæpe ipsum excepi, quo validum & citra transparitionem adseruarem, deinde verò veluti prædictum est, b ibẽdum exhibui; Huc vsque Aetius. Cæterùm Pelops Galeni præceptor (quod non oscitanter prætereundum est) caussam tradens, cur Cancri fluuiatiles canis radibi morsibus auxilium adferant: Non abs re, inquit, Cancer, cùm animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, qui- [Cur canis rabidi mor-] bus videlicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabie; quamobrem sanè [sus curet.] etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos Cancros conuenire dictitabat, sci-
B licet, quòd animalia marina ob admistionem salis natura siccissimi haud æquè exactam tuerentur eam, quæ est aduersus rabiem, contrarietatem. At cùm quidam subiecisset, cur non omnia, quę in potabili aqua degunt animalia, perinde vt Cancri iuuare assolent? quia, inquit, similem Cancris præparationem non admittunt. Nam horum vstorum cinerem exsiccatorius cum sit, canum mordentium venenum absumere, simulq; digerere professus est. Hæc igitur Polops dicebat ambitione magna iactans, omnium se taliũ nouisse caussas. At ego, inquit Galenus, nisi planè me scire quippiam prius persuasum habeam, alijs persuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, vt veram accepi, vt qui crebras habeat contradictiones: verùm Cancros opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse. Nunc vt ad rem redeam. Teste [g]Plinio, triti in oleo & aqua perunctis ante accessiones in febribus [g Lib. 32. c.] prosunt. Aliqui piper addunt. Alij decoctos ad quartas è balineo egressis bibere suadent [10.] in quartanis. Simeon Sethus Paguros fluuiatiles, pulmonibus vlceratis mederi, sed vesicę [Ad febres.] nocere scribit. Auicenna extenuatis valde conferre dicit, hoc est hecticis & lenta febre laborãtibus: hos enim humidum leue, ac modicè refrigerans alimentum suggerere affirmãt. Qua etiam de caussa à Dioscoride & Plinio decocti & cũ iure esitati phthisicis prodesse tra
C duntur. Itẽ & sputo sanguinis, vt Elluchasem addit. Aetius etiã in lacte conterit. Sed & rupta & cõuulsa in asinino lacte triti maximè sanant, vt ait Plinius. Tritiq; singuli in heminã [Ad anginã.] aquæ anginis medentur gargarizati: aut è vino aut calida aqua poti. Et rursus: Triti, inquit, & ex aqua poti aluũ sistunt, vrinam cient, in vino aluũ, (obscurus est hic locus, Brasauolus verbum cient repetit: tanquam in vino aluum cieant, ex aqua sistãt) Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, singulis eorum drachmis, decoctio tamen eorum ventrem soluit secundum Rasem, quod Brasauolus repetit his verbis: Si Cancri cocti exsiccẽtur, & in puluerem redigantur, sumanturq; ex vino, vel aqua ad duas drachmas: imò si quis copiosè Cancros edat, ventrem subducunt. Succum eorum cum melle hydro- [Ad Hydro-] picis mederi Plinius author est. Et ex Archigine apud Galenum ad hydropicos optimè [pem.] facit & hoc: Cancri fluuiatilis sicci triti pedibus ac eminentijs omnibus amputatis drachmam vnam, asari drachmã vnam. Misceto, aqua ex ipso flumine, vnde Cancri extracti sunt accepta & propinato, aliquando verò pro asaro opobalsami par pondus additur. Aquam educens hydropicorum per vniuersum curationis tempus pota aqua, ex Nicolao Myrepso, Cancrorum fluuiatilium aridorum sine manibus & pedibus ademptis testis libram
D vnam; asari libram vnam, Trita & cõmista ex aqua pluuiali (fluuiali) vnde desumpti sunt Cancri, dato bibenda. Interdum pro asaro seruatur. Videtur hic aliquid mutilum, & ex- [Ad urinæ] præcedentibus Archiginis verbis restitui posse. Galenus in euporisticis ad vrinæ difficul- [difficulta-] tatem Pagurum fluuiatilem conterit, & paniculo expressum exhibet. Triti & in vino po- [tem.] [h Lib. 32. c.] ti testãte [h] Plinio profluuia sistunt, vbi Brassauolus malè id de alui profluuio accepit & non [10.] de mensium & vteri fluxu, cui tamen [i] Hippocrates prescripsit in his verbis: Si fluxus vteri [i Lib. de] oboriatur, Cancros fluuiatiles in vino suffocato: & quæ siccant suffito & apponito. Et [k] rur- [nat. mul.] sus: Si fluxus vteri fiat, Cancros fluuiatiles in vino suffocato, & de tali vino cum aqua bi- [k Lib. 1. de] bendum dato. Item rursus, si mortuus inquit, fœtus in vtero sit, Cancros fluuiatiles quin- [mor. mul.] que, & rumicis ac rutę radicem, & fuliginem de furno omnia simul trita, & cum aqua mul- [l De mor.] sa vnita, sub dio per noctem exponat, & ieiuna ter bibat. Salutare etiam remedium mor- [mul. 1. lib.] bis extrinsecis. Triti & cataplasmatis more impositi extrahunt tela, id est palos & ἀκίδας [Ad sagittas] corpori inhærentia testibus Plinio & Galeno ad Pisonem. Viuus tritus & impositus ex- [extrahen-] [das.]

trahit

trahit cuſpides ſagittarum (res acutas & ſpinas [m] Auicenna) infixas carni, Rasis: qui etiam ſimiliter applicat vt apoſtemata dura diſſipet. Contritus vel combuſtus (vt cum Plinio dicam) cum melle ſtrumis medetur. Raſis id de pede tantùm habet: Pes (inquit) Cancri in carta conuerſationis à collo eius qui habet, ſcrophulas curat quādiu durat ſuper ipſum. Pro epithemate ſumuntur ad Scorpionum ictus cum cachry, pedicularia, & ruta pari modo apud [n] Galenum. Triti in oleo & aqua perūctis ante acceſſiones in febribus proſunt, aliqui & piper addunt. Magi oculis corū ante ſolis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcos dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt, eoſdemq; oculos cum carnibus luſciniç in pelle ceruina alligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradūt, apud Plinium. Oculus Cancri, inquit Raſis, appenſus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam. Vlcera in auribus aut vlla corporis parte Cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Ad reliquos morbos triti & oleo perunctis proſunt, vt Plinius ait. Et rurſus: Succus eorum cum farina hordeacea aurium vulneribus efficaciſſimè prodeſt. Illitio (ſtomatica ad anginā, vel alia oris vitia) ſeu gargariſmus ex Cancris fluuiatilibus: Cancros fluuiatiles contritos in aquæ cotyla vnà coctos & percolatos præbe gargarizandos. Siquidem craſſa multa ducit & læuat ſtatim hoc medicamentum; Nicolaus Myrepſus ex Galeno, ſed apud quem id hodie non legitur. Cancros fluuiatiles viuos contuſos in modum emplaſtri inflatis mulierum mammis imponit idem Myrepſus: fortè inflammatis legendum, nam & eoſdem ad profundas mammarum durities cum ouo applicat Aetius, ſicque etiam lac reſtinguit. Eſt morbus in mammis mulierum qui τριχία ab Ariſtotele dicitur, fit pilo caſu hauſto in poculo; hunc è māma extrahunt Cancri fluuiatiles illiti teſte [o] Plinio. Ex quadrupedum genere quędam etiam ad ſuos morbos hinc petūt auxilia. Scribit [p] Plutarchus porcos cùm capitis dolore laborāt ad fluuium deſcendere Cancrorum capiendorum gratia: horumq; eſu capitis dolori mederi. Sues, inquit Didymus, non ęgrotabunt, ſi nouem Cancros fluuiatiles eis comedendos porrexeris. De iiſdem hæc [q] Aelianus: Sues agreſtes non omnino ſunt medicinæ & curationis imperiti. Itaque cùm per imprudentiam hyoſcyamum comederunt, ſtatim attrahunt poſteriora, reſolutione & paralyſi affecta. Deinde licet contracti, tamen ad aquas perueniunt, & ibi collectos Cancros epulantur promptiſſimè, qui morbi remediū iis præſtant, & priſtinam valetudinem reſtituūnt; Hæc ille. Pelagonius Hippiatrus ad capitis in equo dolorem hac potione vtitur: Cancros fluuiatiles ſeptem tritos cū lactis caprini ſextario & olei cyatho permiſcet, tum purè colatam potionem per os infundit. Ceruus quoq; à ſerpentibus morſus Cancros fluuiatiles quærit, vt canit Oppianus.

[m] Tract. 2. lib. 2. c. 150
Ad ſtrumas.
[n] Lib. 2. de antidot.
Oculorum vis.
Ad aurium ulcera.
Ad anginā.
Trichia morbus.
[o] ... c. 11.
[q] ... var. ...
... capitis ... in equo.

VSVS IN VARIIS.

CANCROS fluuiatiles ſaltem duodecim fictili nouo cum aqua ingerūt, & addito operculo ſub dio collocant, vt ad dies octo vel decem inſolentur, hac aqua ſegetibus aut arboribus inſperſa dicebat Democritus neq; arbores neque ſegetes, neque quidquam aliud à quopiam lædi, minimè verò à beſtiis maioribus. Ficus ęgra ne fructum proiiciat, à Palladio curatur Cancro fluuiatili cum rutæ ramo ſuſpenſo. Iiſdem quoq; Scorpiones omnes è domo expugnabis. Nam tradunt aliqui apud Plinium manipulo ocimi cum Cancris decē marinis aut fluuiatilibus trito, cōuenire ad id Scorpiones à proximo omnes.

DE CRVSTACEIS IN CONCHIS DEGENTIBVS,

Et Primùm

DE CANCRIS PARVIS. Cap. XXV.

SVNT & alia Cruſtata, vt Cancelli, Cancri parui, & Squillulç, itē Scyllari; non quidem figura corporis vſq; adeo a prædictis diuerſa: cùm ſingula ſub quatuor generibus prędictis conſtitui poſſint, ſed loco, in quo degunt, modoq; viuendi: degūt enim ac veluti hoſpitantur in alienis Conchis, vt Mitulis, Pinnis, Pectinibus, Oſtreis ac variis generis turbinatis. Quamobrem ſeparatim hîc de iis agere placuit, à Cancro paruo exordio ſumpto.

SYNO-

A

SYNONYMA.

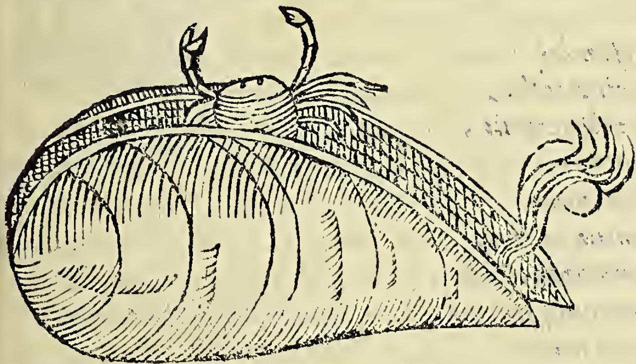
Καρκίνος μικρὸς Græcè, Latinè Cancer paruus dicitur, & priuatim qui Pinnis innascitur, πιννοφύλαξ dicitur, quasi ὁ τῆς πίννης φύλαξ, vt tradunt Suidas, Hesychius & Varinus. Πιννοτήρης Chrysippo, vt Atheneus citat, ἀπὸ τοῦ τηρεῖν ἢ φυλάττεσθαι τὴν πίνναν. Massarius & Rondeletius pinnother scribunt in tertia declinatione t aspirato, nescio quã ob caussam, ex Plinio, vt apparet, qui ita habet, Nunquam nascitur Pinna sine comite quem Pinnoterem vocant, alij Pinnophylacem, is est Squilla parua, alibi Cancer dapis affectator. Apud Aristotelem legimus οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι, quod si mendosum non est, rectus singularis ὁ πιννοθήρας, ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρῶν, hoc est in Pinna venari solitus Cancer. Pinnophylacem Aristoteles, vt putat Vuottonus, Scyllaron & Scillarion vocauit, & καρίδιον, & Theodorus pro vtroq; Squillam paruam reddidit, Plinium secutus. Sed Rondeletius hæc nomine diligentiùs distinxit, vti mox referemus. Germanicè Cancer paruus B vocari poterit, teste Zoographo, ein Kleiner Meerkrab: Cancellus verò, de quo mox dicetur, voce diminutiua ein Meerkrable: vt eadem sit horum nominum ratio ac differentia in sermone Germanico, quæ Græcis inter καρκίνον μικρὸν & inter καρκίνιον.

Pinnophylax. Pinnoteres

Scylla

DESCRIPTIO.

Cancer paruus in pinnis viuens Rondeletij.

CANCRI parui, inquit Rondeletius, qui in ostreis reperiuntur minores sunt, paruæ scilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi præterquam in pronæ crustæ medio, quod rubescit. Qui in Pinnis reperiuntur maiores sunt, & magis rubri, quàm albi sunt, alioqui chelis, pedibus, toto C deniq; corpore, tum inter se, tum alijs Cancris similes sunt: à Cancellis autem differunt, quòd parui Cancri viuentium pinnarum & Ostreorum hospites sunt: Cancelli inanes duntaxat testas, & turbinatas subeunt, suntq; longo corpore Locustis non Cancris simili. Cancri, inquit [a] Aristoteles, colore albido corpore admodum parui, in nonnullis testa operti generis nascuntur, & plurimi quidem in Mitulis foliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πτελώδεσι) mox in pinnis quas Pinnotheras vocant. Quinetiam in Pectunculis atq; Ostreis, verùm illi nullum conspicuum capiunt incrementum.

Vt à cãcellis differãt.

[a] Hist. 5. c. 15.

GENERATIO.

D QVOMODO autem generentur planè controuersum est inter authores. Piscatores teste Philosopho loco citato, Cancros eiusmodi nasci confirmant, vnà cum illis quorum testæ inhabitant. Et [a] Athenæus etiam de Cancris & Pinnis loquens: φασὶ δέ τινες καὶ συγγεννᾶσθαι αὐταῖς αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι: aiunt quidam Pinnas & Cancros paruos simul generari, & tanquam ex eodem semine fieri. Et alio in loco, qui emendatiùs quàm in vulgatis codicibus, hoc modo legitur apud Rondeletium: Ὅσαι δ' ἐν πέτραις ἢ σπιλάσι προσφύωσι, ῥιζοβολοῦσι, κἀνταῦθα ἐνοῦσαι τὴν μαργαρίτην γεννῶσι, ζῶσι δὲ καὶ τρέφονται διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μέρους, τούτου δὲ συμπέφυκε τὸ τοῦ κόγχου στόματι χηλὰς ἔχον, καὶ νομὴν εἰσφέρον ὁ δή ἐστιν ἐοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πιννοφύλαξ: Pinnæ quæ petris, aut saxorum cauernis adhæserint, radices agunt, illic Margaritam generant. Viuunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem Conchæ ori adnascitur animalculum chelas habens, & cibum assumens,

[a] Lib. 3.

[a] De cauſ. 2. cap. 24.

aſſumens, quod Cancro paruo ſimile eſt, & vocatur Pinnophylax. [b] Theophraſtus poſtquam de viſco & polypodio, quæ in arboribus naſcuntur egiſſet, ſubdit ſic eſſe natura comparatum, vt hæc non niſi in alijs valeant prouenire: ſicut & animalia quædam non niſi in alijs poſſunt creari, ceu quæ in Conchis (ſic vertit Gaza, ἐν ταῖς πίνναις, genus ponens pro ſpecie) atq; in cæteris aptis præſtare animalibus pabulum, ſed addit originem horum latere. Rondeletius cùm Cancros paruos in Pinnis & Oſtreis ſæpiſſimè ouis turgentes viderit, affirmare audet non ſpontè ex limo aquaué vt Teſtacea, ſed ex coitu maris & fœminæ, & ex ouis prouenire. Quare in teſtis pariunt, vel ſtato tempore teſtas egrediuntur, & coeundi & oua pariendi gratia.

Coire eos probatur.

NATVRA. MORES.

Prudentia.

SVNT qui miram Cancri huius, qui in Pinnis degit prudentiam, ac ſolertiam celebrant. Aiunt enim hunc dapis affectatorem, Pinnæ in capiendis piſciculis auxilio eſſe, & communi præda communiter cum Pinna potiri. De ſocietate igitur quæ priuatim piſcibus intercedit, locuturus [a] Plutarchus, primum exemplum recenſet Pinnotheram, qui plurimum atramenti Chryſippo conſumpſit, in omnibus phyſicis & ethicis eius libris primo loco poſitus. Pinnotheras, inquit, cui ab obſeruanda Pinna nomen factum, animal eſt Cancri ad formam accedens (ſic enim traditur) & cum Pinna degit, eiusq; Conchæ apertionem obſeruat, foris adſidens apertę & hianti, donec aliquis piſciculus accedat, qui ab ipſis capi poſſit, tunc carnem Pinnæ mordens eam de captura monet, vnaq; in teſtudinem intrat, ea concheam claudit: ſic præda intra ſuam munitionem recepta ſimul veſcuntur. Hæc [b] Oppianus ſic cecinit.

[a] li. de ſoler. ani.

[b] lib. 2. Halieut.

Muſcoſos inter ſcopulos cauteſq; profundas
Pinna colit, duro tegitur ſub tegmine teſtæ,
Nil mentis, nil laudis habet, ſine robore viuit,
Expers conſilij teſtæ langueſcit in antro,
Et ſocium vitæ Cancrum ſub lance recurua
Accipit, & præda ſemper paſcuntur eadem,
Communemq; domum ſimul & communia tecta
Cancer habet, Pinnam paſcit, Pinnamq; tuetur.
Hinc Pinnæ fertur cuſtos cognomine Graio.
Cum ſegetem ſubeunt piſces tunc Pinna doloſo
Pungitur à morſu Cancri, contacta dolore
Comprimit hæc poſtes, & prædam comperit intus,
Cum tali celebrat ſocio conuiuia Pinna.

Eadem ex hoc poëta Aelianus. Sed quæ ab his authoribus Cancro paruo attributa ſunt, ea à Cicerone Squillæ paruæ: cuius verba hæc ſunt: Pinna verò (ſic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula Conchis cum parua Squilla ſocietatem init comparandi cibi. Itaq; cùm piſciculi parui in Concham hiantem innatauerint, tum admonita à Squillâ Pinna morſu cumprimit Conchas, ſed diſſimillimis beſtiolis communiter cibus quæritur, in quod admirandum eſt congreſſuné aliquo, an ab ortu natura ipſa congregata ſint. Hactenus ille, qui ſanè ab Ariſtotele non diſcrepat. Ait enim hic Pinnas cuſtodem intra ſe continere, aut Squillam paruam, ſic καρίδιον interpretatus eſt Marcus Tullius, aut Cancrum paruum: quo quidem cuſtode priuatas, perire breui tempore. Theophraſtus quoq;, poſt ea verba quæ proximè citauimus. Neque enim, inquit, vita fortaſſe Conchis poſſit ſeruari, niſi opera Cancri. Igitur dubitauit Theophraſtus an ſine Cancro paruo Pinna degere valeret, quod prorſus negauit Ariſtoteles, ſed falſò. Quia in Pinnæ capaciore ac latiore parte interdum duos, aut tres Pinnophylaces videas, vt plurimùm vnum, ſępius nullum. Decem aperies (vt ſcribit Bellonius) Pinnas, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias. Fabuloſum etiam eſt quæ ſuprà ex Plutarcho & Oppiano retulimus, à Pinnothere Pinnam regi, admoneri piſciculis appropinquantibus, vt Concham ſuam aperiat, & intrante in eam piſciculo claudat, quia neq; Pinnæ quemadmodum nec Mytuli, aut Oſtrea piſcium carne paſcuntur, ſed aqua tantùm & luto. Cur igitur in Pinnis & Oſtreis Cancri parui reperiuntur? Quia, vt ait Rondeletius, cùm omni generi animantium à natura tributũ ſit, vt ſe vitamq; tueantur, vt paſtũ & latibula quærant, Cancri parui molliore

Squilla parua.

An Pinnæ ſine Cãcro viuere queat.

Ariſtotelis, & Oppiani & aliorum lapſus.

Cur in Pinnis Cancri aut Squillulæ degant.

molliore tefta tecti: & ideo iniurijs magis oportuni Concharum caua fubeunt, vt illic tanquam in fpecubus & antris tutiùs degant. Quare non folùm in teftis, fed etiam fpongiarum cauernulis, faxorum rimis, in externis teftarum, quibus Oftrea tecta funt, cauis fępiffimè Cancros paruos reperiffe fefe idem Rondeletius affirmat.

HIEROGLYPHICA.

OMINEM qui feipfum non curet: verùm à propinquis curetur, fignificare volentes, Concham & Cancrum pingunt. Adhæret enim Cancer Conchę, & vocatur Pinnophylax ideft Conchæ cuftos, hiat autem Concha cùm efurit: in eam igitur hiantem cùm pifciculus intrauerit, pungit Cancer vngula Concham, hæc verò admonita Concham claudit & hoc modo venatur pifciculos ex [a] Horo Apolline, quod tamen, vt iam oftendimus, falfum eft.

Homo feipfum nō curans.

[a] Lib. 2. Hieroglyph.

B

DE CANCELLO Cap. XXVI.

ÆQVIVOCA.

CANCELLI erant veluti fepta quædam ex lignis trafuerfim iunctis obliquatifq; ad defendendam, hoc eft repellendam turbam. Cicero de Oratore libro primo. Nam fi quis erit qui hoc dicat, effe quafdam oratorum proprias fententias atq; caufas, & quafi certarum artium, forenfibus Cācellis circumfcriptam fcientiam, fatebor equidem in his magis verfari hanc noftram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facilè veftra exiftimatione reuocabitis, fi extra hos Cancellos egredi conabor, quos mihi ipfe circundedi. Qui & pro Seftio è fori Cancellis plaufum excitatum fcribit. Sidonius autem Apollinaris quadam libri quinti epiftola: Vmbram, inquit, ftipitibus alatis, cancellatimq; pendentibus pampinus fuperducta texuerat. Cancellorum rationem graphicè expinxit Varro rei ruft. lib. tertio: Præterea, inquit, è perticis inclinatis ex humo ad parietem & in eis tranfuerfis gradatim, modicis interuallis, perticis adnexis ad fpeciem Cancellorum fcenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Riuis per quos exundat pifcina, præfigantur ænei foraminibus exiguis Cancelli, quibus impediatur fuga pifcium, Columella, 8. 7. Hofce Cancellos item Cancros dici, quamquam rarenter admodum animaduertimus. Inde fcitu dignum prorepfit adagium, vt inter orci Cancros adhæfiffe dicatur, qui ita irretitus illaqueatufq; teneatur, ac impeditus, vt nufquam pateat effugium. Eft qui Cancellos pro abaco feffili interpretetur. Suntq; qui Cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Ariftophanis interpres in Vefpis dicafterij, id eft ftationis iudicialis ianuam dici putat κιγκλίδα, quam, inquit, etiam καγκελιῶτην dicunt. Hyfplax, inquit Theocriti interpres, laquei fpecies eft: propriè autem curforum carceres fic vocantur, quem nos Cancellum dicimus. Hæc omnia Celius Rodiginus. Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem Cancelli, Feftus Pompeius.

Cācelli qualia fepta.

C

Inter orci Cācros adhærere, qui dicantur.

D

SYNONYMA.

VI Latinis Cancellus, Græcis καρκίνιον nuncupatur, Oppiano καρκινὰς vocabulo dactylico oxytono fœminino, & vt videtur diminutiuo, quanquam Grammatici nullam eiufmodi diminutiuorum formam oftendant. Nam in ᾶς circumflexum quæ afferunt, Ζηνᾶς, μητρᾶς pro Zenodoro, Metrodoro, mafculina funt: quare poëticum fuerit, licet interim Aelianus, Galenus & Aetius quoq; ea voce vfi fint. Iam verò quantum Cancellus à paruo Cancro, qui in Oftreis reperitur differat, facilè cognofcet, qui vtriufq; naturam & defcriptionem contulerit. Plinius Pinnotheris feu Pinophylacis nomine, & Cancrum paruum & τὸ καρκίνιον ideft Cancellum Ariftotelis confudiffe videtur: fic enim [a] ille, cùm de Cancris loquitur. Pinnotheres autem vocatur minimus ex omni genere, ideò oportunus iniuriæ;

Cancellus, ut a paruo Cancro differat.

[a] lib. 9. c. 31.

iniuriæ. Huic ſolertia eſt inanium Oſtrearum teſtis ſe condere, & cùm accreuerit, migrare in capaciores. E Ex Cancris minimum itaq; dicens, prodit locum ſe hunc Ariſtotelis expreſſiſſe: Ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοὶ, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροί: πλεῖστον μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσιν, ἔπειτα καὶ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Quum verò dicit inanium Oſtrearum teſtis ſe condere etc. hunc interpretatus eſt: τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος, εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται, καὶ αὐξανομένων μεταδύνει πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. Alio verò

[b] lib. 9. c. 42. in loco [b] Plinius Pinnotherem ſeu Pinnophylacem facit Squillam paruam & Cancrum, propius Ariſtotelis mentem ſecutus. Concharum generis Pinna naſcitur in limoſis, ſubrecta ſemper, nec vnquam ſine comite, quem Pinnotherem vocant, alij Pinnophylacē: is eſt Squilla parua, alibi Cancer dapis aſſectator. Quæ etiam ex [c] Ariſtotele tranſcripta

[c] lib. 5. Hiſtor. c. 15. ſunt, qui ſic loquitur. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ' ἐν αὐταῖς πιννοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον: οὗ στερισκόμεναι διαφθείρονται θᾶττον, Vbi Ariſtoteles, τὸ καρκίνιον ἀντὶ τοῦ καρκίνου μικροῦ, ideſt Cancellum pro Cancro paruo ſpecie diſſimili vſurpauit. Quod verò Plinius ſuprà allatis verbis per Cancrū non Cancellum καρκίνιον, ſed Cancrum paruū intelligat, patet ex F

[d] lib. 3. [d] Athenæo, apud quem eadem de Cancro Pinnothere leguntur, quæ apud Plinium de Cancro dapis aſſectatore. Plinij verba ſunt, quæ ſequuntur. Alibi Cancer dapis aſſectator, Pandit ſe Pinna luminibus orbum corpus minutis piſcibus præbens. Aſſultant alij protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa ore compreſſo, quidquid incluſit, exanimat, partemq; ſocio tribuit. Athenæus inquit: Chryſippus Solenſis de honeſto & voluptate ait: Pinna & Pinnoteres operas mutuas præſtant, ſeorſum viuere non poſſunt. Pinna ex Oſtreis eſt, Pinnoteres Cancer paruus. Pinna teſtam pandit, ingredienteſq; piſciculos obſeruans, Pinnotheres adſtans, ſi quid ſubierit, morſu Pinnæ ſignificat: quæ demorſa teſtam claudit: eoq; quod incluſum eſt, communiter veſcuntur. Vides itaq; quod καρκίνιον dixit Ariſtoteles, loco poſtremo citato Cancrum dici à Plinio, à Cryſippo καρκίνον μικρόν. Quæ di-

Hermolai error. ligenter à lectore obſeruanda ſunt, ne vnà cum Hermolao Barbaro exiſtimet Cancellum & Cancrū paruū ſeu καρκίνιον & καρκίνον μικρὸν eadē eſſe ſemper apud Ariſtotelem. Cancellus Ariſtotelis à Gallis vocatur Eremite, & Bernard l'Eremite. Eremitā quidē quòd alios G

Bernardi, qui Gallis dicantur. fugiens, in teſta perinde ac in ſolitudine viuat. Bernardum autem, quòd vulgò in Gallia Bernardos fatuos prouerbio dictitent: fatuumq; eſſe Cancellum, qui cruſta tectus, chelas habens quæ ad vitam tuendam ſatis eſſe poſſent, alienas domos quærat, in quibus latens viuat. Quod ſi non hæc ſolùm, ſed poſteriores etiam Cancelli partes ſpectaueris, prudentem eſſe iudicaueris, qui nudas & iniuriæ valdè oportunas partes dura ac firma teſta muniat. Ligures Brancha vocant vel Branchna, Prouinciales Bious cambus. Hiſpani (vt audiuit Zoographus) Gangreio. Germani vocare poſſent, (inquit Zoographus) ein klei-

[e] Hiſt. 4. c. 4 ner Meercrebs, Meerkrebſle. Albertus Magnus de Cancello agens ex [e] Ariſtotele: Hoc

Aranea maris. animal, inquit, ſimile eſt Araneæ, & etiam apud nos vocatur Aranea maris, & ſunt illæ conchæ, quæ ſunt rotundæ, magnæ, & paruæ: habentq; in parte ſtricta quaſi duas auriculas vtrinq;. Tales ferre conſueuerunt peregrini in peris ſuis, peregrinationis peractæ ſignum, quibus ille verbis Cancellos, & pectines & Conchas confundere videtur.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO. H

[a] Hiſt. 4. c. 4

CANCELLVM nobis exactiſſimè ſic deſcripſit [a] Philoſophus. Quem autem, inquit, Cancellum appellant, communis ferè ſocius Cruſtatorum, & Teſtatorum generum eſt, quippè qui ſpecie Locuſtis ſimili ſpectetur, naſciq; ſeorſum per ſe ſolitus ſit. Verùm quòd teſtam deinde petit, quam ingreſſus, vitam traducat, hinc ſimilis teſta contectis animantibus eſt: quapropter is in ancipiti eſſe, genuſq; ſibi vindicare vtrumq; videtur. Forma tamen (quod ſimpliciùs dixerim) ſimilis Araneis eſt, niſi quod partem

Forma. Cornicula capiti, & pectori ſubditam ampliorem, quàm Aranei habeat. Cornicula duo ruffa tenuia gerit, quibus oculi totidem ſubiacent, qui nunquam intrò recedant, vt Cancrorū

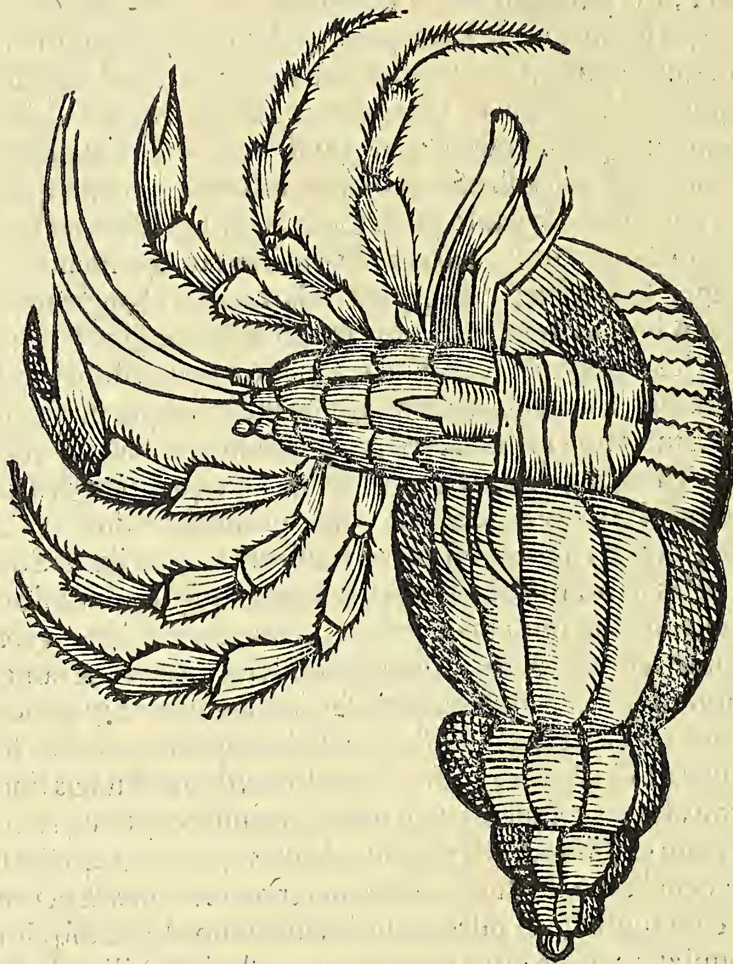
ſed

A fed femper eminentes appareant. Os fub ijs eft quod veluti capillamentis quibufdam pluribus circundatur. Iis pedes fubiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoneat. Bini item vtriq; adhærent lateri,& tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota eft,diffectoq; finu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit. Foramen excrementi perfpici nullum poteft. Pedes ac thorax duriciem præferunt, fed minus quàm Cancri. Nexu nullo teftis adhæret, Purpurarum modo ac Buccinarum, fed abfolutus liberq; vagatur. Hæc Ariftoteles,qui ftatim eius fpecies quafdam fubdit. Oblongior eft, inquit,qui Turbinem fubit,quàm qui Neritim.Genus enim diuerfum eft. Quod in Natice degit cætera quidem non abfimile;fed dextrum bifurculatum pedem paruum habens, cùm læuum grandiufculum habeat, & ingredi eodem ipfo grandiore potiffimùm folet. Tale profectò genus,vel intra Conchas,quarũ adhæfio fimilis cæteris eft,reperitur: quod & Squillam paruam (σκυλλαρον) appellant: & paulò pòft: Quibus verò finifter pes grãdior eft, ij nunquam cum Turbinatis hofpitantur, fed cum Naticibus tantùm ineunt focietatem. Putat Rondeletius Cancellorum hæc duo genera fola corporis longitudine differre, vt Cancellus Turbinatorum hofpes longior fit,quia eorum tefta longior: Neritarum leuior, quia Neritarum tefta eft leuis,ampla & rotunda. Quantùm ad pedum bifulcorum latitudinem attinet, in omnibus Cancellis quos plurimos vidi, femper finiftrum pedem craffiorem dextro perfpexi, quod non fortuitò, fed certa ratione ipfi videtur contingere. Cùm enim viuant in tefta circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compreffæ alimenti, ac proinde incrementi decedit, tantum finiftræ liberiori ac laxiori accrefcit. Videtur & aliud genus tertium conftituere Ariftoteles, cùm dicit: Sunt inter Cochleas quæ inter fe beftiolas habeant Aftacis paruis fimiles quę in fluminibus gignuntur, fed ea differentia, vt præmollem intra fuam teftam carunculam habeant; forma quales nam fint,ex diffectionibus contemplare. Quæ quamuis ita fint, vnica tamen defcriptione contentus ea tria non admodum differre fenfiffe videtur, earũmq; paucas effe differentias. Rondeletius pauca quædam ab Ariftotele in defcriptione omiffa his verbis fuppleuit: Cancellus,inquit, ex Cruftatorum eft genere,Locuftis vel Aftacis fimilis, corpore enim longo eft: cornua longa,tenuia,flauaq; habet, totum corpus ex rubro flauefcit. Chelarum quarum alteram craffiorem effe diximus,fciffura parua eft qualis in hirfutis Cancris fpectatur: præter chelas pedes duos vtrinq; magnos,incuruos & acutos C cum chelis & capite foras effert, cùm ingredi vel pifces capere vult. Duo alij vtrinq; hirfuti,molles intus latent,quibus innixus corpus intrò trahit. Pars pofterior nullis tabellis conftat, fed cute duntaxat: ob id ab Ariftotele mollis dicitur,fed ad eam firmandam certis interuallis diffitas lineas tres habet, latas, durioris fubftantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues molles, in lateribus fitas gerit. In eiufdem extremi fupina parte excrementi meatus cernitur, quem fi digitis comprimas, excrementum emitti videas: quo meatu Cancellum carere non affirmat Ariftoteles,fed non euidentem effe ait: quod facit,vt credam Ariftotelem, non tam diligenter Cancellum à tefta nudum, quam eadem opertum fpectaffe. Nam meatus is in Cancello tefta fpoliato perfpicuus eft. Hæc ille. Cancellum Pomaciæ limacis molem rarò excedere tradit Bellonus cum hac defcriptione. Pedibus vtrinq; ternis brachiatur villofis: quorum duo anteriores, feu priores brachijs forcipibus bifulcis conftant, quibus cibum ori admouet. Crufta dura pro cute veftitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cœruleo,nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes vtrinq;, qui brachia fubfequuntur, vnguibus in extremo oblongis, & aduncis vallati funt. Cirrhos ante quidem duos,rubros, fub oculis (Carabi modo) gerit: oculos inftar D Aftaci elatos, quos porrigit ac contrahit, maculis albis diftinctos. In fumma eius fuperior pars, Cancri refert effigiem,inferior autem Turbinis,quam in Cochlearum claniculis inferit: cùm tamen Locuftæ caudæ fimilis fit. Tabellis enim loricatur duris,fed obfequiofis: in quibus vtrinq; veluti pinnas duas habet. Extremum verò caudæ pinnulis tribus,vt & Cancri præditum eft. Dentes offeos vt Carabus habet,quibus efcas comminuit. Cùm autem prædam venatur, totam anteriorem partem fuo domicilio exerit, & tunc fimilis Araneis apparet: fed partem capiti & pectori fubditam vaftiorem quàm Araneus oftendit: Ab ore œfophagus tenuis, vt filum ad ftomachum protenditur. Inteftina eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius ftomacho viridis humor fpectabatur, is in inteftinis apparet candidus. Cancelli,quem in Adriatico mari natantem in Concha muricata reperit Zographus, caput folum & pedes, & parum quiddam in extremo caudę (tres articuli videlicet) crufta muniuntur: totus reliquus alueus nudus mollifq; eft, fimilitudinem anteriori præfertim parte, cum Cancro fluuiatili habet, oculos in corni-

Os. Thorax. Genera. Vt differãt. Chelæ. Tertiũ genus. Chelæ. Defcriptio ex Bellonio. Inteftina.

culis eminentibus, geminas prætendiculas, forcipes breues. Caudam in poſtrema Conchæ parte condit, caput anterius habet, & pedes prætendit, atq; ita Concham gerens obambulat: poteſt autem ſe totum ſic in penetralia Conchæ condere, vt nihil eius appareat. Pedes quos ambulando prætendit, partim rubent, partim cęrulei ſunt, hirſuti. Primo loco à nobis depictus Cancellus eſſet ab Ariſtotele & Bellonio deſcriptus, niſi quatuor haberet cornicula, & totidem pedes vtrinq; præter brachia biſulcis forcipibus prędita, quibus duo pedes proximi hirſuti ſunt lõgi, quinque articulis cõſtantes, aduncis in extremo vnguibus. reliqui duo admodum parui tribus ex articulis conſtituti. Quæ autem ſequitur figura ex Ambroſio Paræo, eſt Bernardi Eremitæ dicti Cancelli in teſta latẽtis; deinde nudi, ſed ſuſpicor non bene expreſſiſſe nudũ, quia binis tantũ natura pedibus vnà cum brachijs donauit. Rondeletius ex quo Paręus videtur iconem mutuaſſe, tres aut quatuor vtrinq; tribuit, quemadmodũ nos noſtro priori. Cum hoc non paruam ſimilitudinem habet quem nos ei ſubijcimus totum rubrum, exceptis villis qui ſunt in pectore, & cauda, qui ſunt cinerei. Sequitur deinde Cãcellus alius, qui, vt Cornelius Sittardus ad Zographũ ſcripſit, extractus eſt ex cochleari domũcula, expetitus in cibis, frequẽtiſſimè capite adnaſcitur Buccino, ita vt vi extrahendus Cancellus ſit quodãmodo: quod Valerius Cordus, & Zographus experti ſunt cùm plures in mari cepiſſent apud portum Liburnum, vbi copioſiſſimè viſitur, non procul à litore maris Liguſtici inter ſaxa. Depingitur præterea Cancellus oblongus Aſtaco fluuiatili ſimilis, quem & ipſum Sittardus ad Zographum miſit: quem Zographus ad tertium genus Cancelli à Rondeletio commemorati refert. Deinde oſtenditur Cancellus in Cochlea varijs coloribus maculata, vt marmor. Nouiſſimum aliqui, vt teſtatur Zographus vulgò auenam vocant, Scaliger Squillam minimã, & à Vaſconibus Ciuadam vocari ait, id eſt, auenam. Pugillatim enim (inquit) deuorant, ſicut auenam veterinæ. Cancelli autem perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſculos habent, vt ad nandum vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur, [a] Ariſtoteles; quibus verbis adhuc aliam Cancellorum ſpeciem à prædictis diuerſam commemoraſſe mihi videtur.

Cancellus authoris.

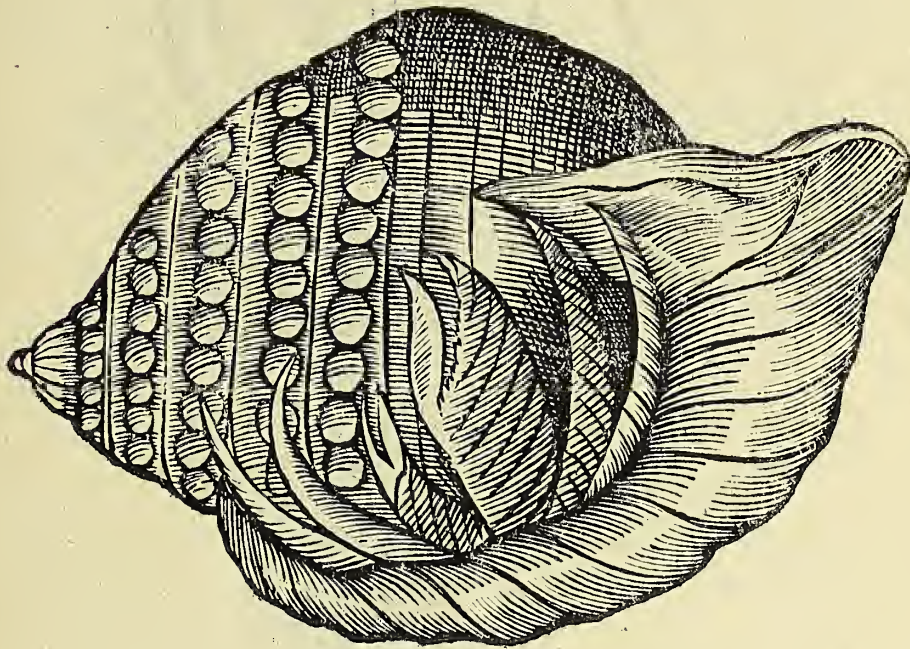

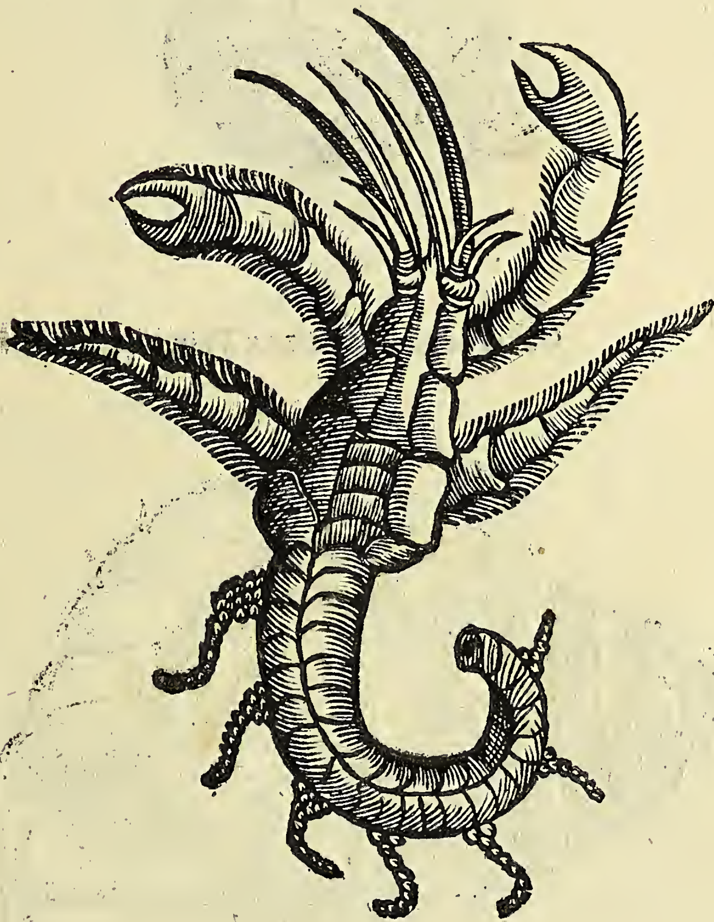
[a] De par. 4. c. 8.

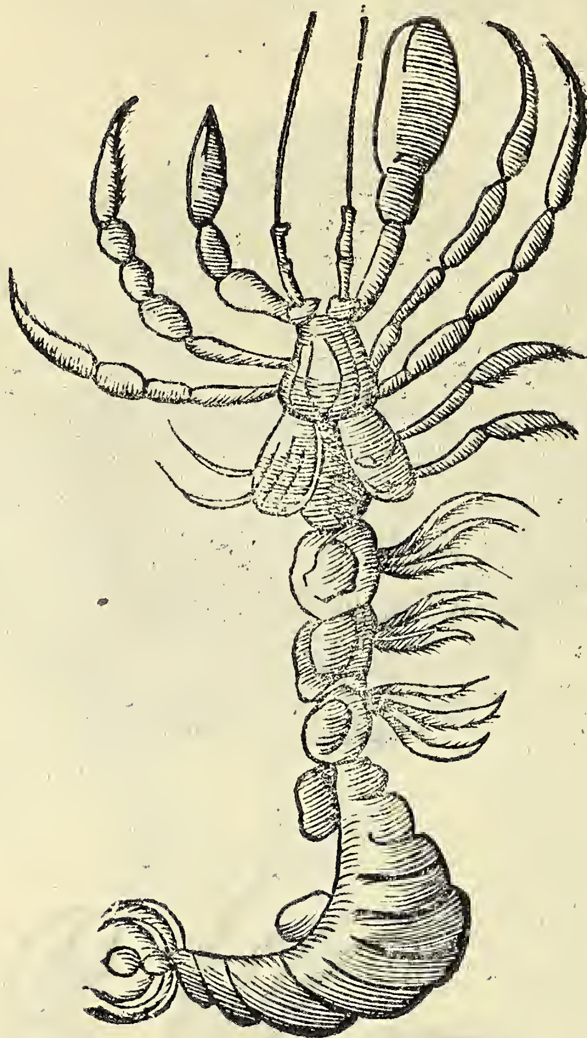
Conchæ

Conchæ, adhærentæ Cancello, ſeu Bernardo Heremitæ plenæ effigies.
Et Cancelli, ſeu Bernardi Heremitæ
nudi imago.

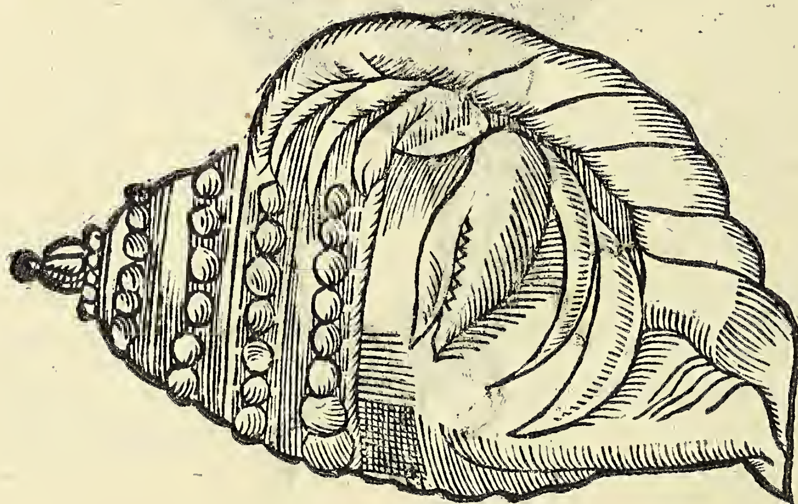

Cancellus alius ruber.

Cancellus in buccina ex Zoographo.

Cancel-

Scyllarus fiue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad Zographum miffa.

Cancellus alius oblongus aftaco fluuiatili fimilis ex Zographo.

Cancellus, V. auena, Squilla minima Scaligero.

VICTVS. NATVRA. GENERATIO.

POLYPOS Venere exhauftos deuorant quemadmodum cecinit Oppianum. In faxofis locis verfantur: carne, luto; deniq; ijfdem quibus Cruftata alia, vefcentes. [a] Ariftoteles ait, Turbines, Buccinas & fimilia, in quibus habitant Cācelli, pafci mari tranquillo abfoluta faxis. At quoties flatus vrgēt, hofpites Cancellos illos fefe in faxa recipere, ac latibulis tutari fæpe, tefte [b] Aeliano, de fpolijs multo certamine inter fe contendunt, viribufq; inferiore repulfo, victor exuuias affequitur. Antea verò hæc fcripferat: A Conchis verò inopes & nudi primùm Cancelli nafcuntur: deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm verò vacuas & inanes offenderunt Conchulas Purpuræ aut Turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem creuerunt, quàm ijs vt capi queant, in teftam ampliorem tanquam domum alteram demigrant. Neq; modò fuprà dictorum Conchas immigrant, fed & per multas alias capaciores tranfeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiori domicilio gaudent. Eadem Oppianus, & ante illum [c] Ariftoteles his verbis: Cancellus ille Concharum hofpes principio ex terra limoq; confiftit, mox Conchulas ingreditur vacuas: vbi cùm excreuerit, tranfit in Concham ampliorem, videlicet, aut Naticis, aut Turbinis, aut alicuius fimilis. Sæpe etiam

[a] hift.4.c.4.
[b] de anim.7.c.31.
[c] hift.5.c.15

paruas Buccinas ſubit, ingreſſuſq; ampliorem illam gerit pari modo, & viuit in domicilio capaciore, rurſuſq; excreſcens aliam petit ampliorem. Verùm quod dicat Philoſophus, ex terra limoq; naſci, facit vt credam ipſum partem internam Cancelli non perſpexiſſe, cui ad latera adhærent tanquam racemi, aut globuli, oua filo annexa. Et obſeruatum eſt mares à fœminis apertè diſtingui, quòd eodem tempore hæ oua habent, illi minimè. Igitur ex maris ac fœminæ coitu generantur. Nec impedit coitum teſta, qua integuntur. Nam quemadmodum teſtas ſuas deſerunt, vt in capaciores tranſeant; ita ſtatis temporibus natura ad coitum incitante teſtis ſe exuunt, vt corpora commiſceant.

VSVS IN CIBIS, ET ALIIS.

CONCHAM muricatam vnà cum ſuo Cancello domum cùm retuliſſet Zographus, decoxit, vt extraheret Cancellum, extractus odore, colore, ſapore, fluuiatilem referebat. Dorion in libro de piſcibus, quem citat Athenæus, inter eos piſciculos quos hepſetos vocant, memorat Cãcellos, καρκίνια. Cancellum ſuum tradit Bellonius non eſſe edulem, ſed alijs piſcibus, vt Iulidibus, Channis, Orphis, Percis, & id genus ſaxatilibus eſſe gratiſſimum obſonium. Quamobrem piſcatores Cancellos plurimùm appetere, quos ſuis Cochleis nudatos, ac viuos hamo impoſitos, ſuis calamis appendunt, hoc enim modo magnam ſaxatilium piſcium capturam facere.[a] Galenus Mullos Cancellorum eſu deteriores fieri & mali odoris his verbis ait: Αἱ δ᾽ οὖν τρίγλαι τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι, καὶ δυσώδεις εἰσὶ, καὶ ἀηδεῖς, καὶ δυσπεπτοι, καὶ κακόχυμοι. Eadem Aetius. Vnde patet Cancellum mali eſſe ſucci, difficilè concoqui, ſalſumque ſuccum gignere, indeq; à piſcatoribus negligi. Rondeletius Galeni verba de Cancellis, qui in ſpongijs, quę τράγοι à foetido odore nominantur, rectè intelligi poſſe putat: ac de Cancellis alijs, qui in cœnoſis litoribus degunt, paruiq; ſunt: nam quandoque ad Aſtacorum fluuiatilium magnitudinem accedunt.

[a] 1. de alim.

Galeni locus explicatis.

Finis Libri ſecundi.

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Tertius,

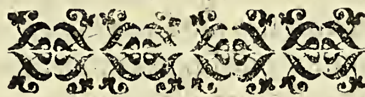
Qui est

DE TESTACEIS, SIVE CONCHYLIIS.

C

Et Primum.

DE IIS IN GENERE. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

DE animalibus marinis exanguibus scripturus, Mollibus primùm, secundũ Crustaceis locum assignaui, duabus ferè rationibus motus tùm quòd vbiq; atq; in omnibus imitandus præceptor Aristoteles ita me docuisse videtur, vbi omnium horum animalium genera recenset, atque inuicem distinguit: tùm quòd in omnibus meis histo-
D rijs nobilitatis ordinem sequi soleam. Sed quia hęc dupliciter accipi hoc loco potest, vel ab animantium horum, de quibus hoc volumine tractatur, partibus, vel eorumdem vsu: partium placuit rationem habere, nam alioqui Testacea quæ & Conchæ & Conchylia nominantur, non vna de causa præferenda omnibus ijs erant, quemadmodũ etiam quilibet, qui ne centesimam eorum partem (sunt enim innumerabilia & nunquam satis cognita, cognoscẽdaq; eorum genera,) agnoscit, iudicare poterit, vt interim eos prætercam, qui in veterum scriptis optimè versati sunt. Cedit quidem in cibum Mollium caro, edendoq; sunt Crustacea: sed Mollium dura, ac ventriculo inobediens, ferèq; abominanda hominibus est; Crustatorum verò salubris grataque, quin gratissima si cum illis cõpares, sin cum Testaceis, minimè, quæ non aliam ob causam sagacissima rerum omnium parens natura tã dura contegisse testa videri potest, ne à quamplurimis animalibus marinis, quæ eorum carne delectantur, deuorarentur, sed in nostrum cederent vsum. Ea autem vt inquit Cælius [a] Rhodoginus adeo proceribus

Cur de testaceis postremo loco agat author.

Carnes exanguiũ inuicem comparantur.

Conchyliorum à carne laus.

[a] Li.17.lect. ant.c. 23.

Conchylia viduarum cupediæ. ribus gulę probata fuere, vt vel inde conformatum sit adagium, esse Conchylia viduarum cupedias, sicuti Philareus comminit Demetrius, vt Sophronem taceā Mimographum. Enumerantur Eadem à poëtis inter ganeas præcipuas. [b] Martialis;

[b] Lib. 11. Epig 53.

Mentiar vt venias, pisces, conchylia, sumen,
Et cortis saturas, atque paludis aues.

[c] Li. 4. Sylu. Eleganter [c] Statius inquit:

Ah miseri quos nosse iuuat, quid Phasidis ales
Distet ab hyberna Rhodopes grue, quis magis Anser
Exta ferat, cur Thuscus aper generosior Vmbro,
Lubrica qua recubent conchylia mollius alga.

Quemadmodum verò fructus arborum varij sunt & ineffabiles, mensarum præcipua ornamenta, & gulæ incitamenta, ita quoq; Conchylia siue Testacea, ex quibus quàm ex alijs animalibus numerosior materia ganeæ est, quare Septimius Flores Tertullianus iure omni merito maris poma nuncupauit. Tanta verò eorum vbiq; terrarum copia est, & tanta apud authores mentio vt doctissimus Hermolaus in quodam suo in [d] Dioscoridem corollario, vbi de Ostreis & Conchylijs ei erat tractādi locus, se copia deterreri dixerit, sufficereq; primùm gulæ huic generi datū esse adagio inde nato, adagio nimirum quod iam recitaui. Sed incredibilis Romanorum aliorumq; populorum in hisce Testaceis luxuria magis in plurimorum particularium historijs manifestabitur. Atqui hoc loco illud solummodo dixisse suffecerit in hocce gulæ genere, quod paucissimis hisce verbis Plinius scriptum reliquit: Luxurię mater Conchyliorum pretia margaritis propemodum æquauit. Quanta autem ea fuerint, inscripto de margaritis capite fusiùs dicetur: vel si & hoc parum est, audiamus quid in hunc luxum Seneca [e] Philosophus in prauos hominum mores inuectus scribat: Quantulum (inquit) ex tot Conchylijs tam longè aduectis per istum stomachum inexplebilem labitur. Quàm longinquis autem è terris Conchylia peti soleant, pulchrè norunt, qui veterum scripta euoluēre, idq; nos multis deinceps locis in hoc opere demonstrabimus. Audiamus item Ciceronem, cuius disertissimi viri testimonio, nihil æque aptum est, patrimonia, quin integra regna dilapidare, nihil inquit, in L. Pisonē apud hunc lautum, nihil elegans (laudabo inimicum) ne magnoperè quidem quicquam per libidines sumptuosum. Exstructa mensa non Conchylijs aut piscibus sed multa carne subrancida. Loquitur ironicōs vt ostendat, quomodo & sua & aliorum quæ furto sustulerat, bona perdiderat. Audiamus deniq; rursus [f] Plinium grauissimum scriptorem, ex quo legem latam esse apud Romanos colligitur aduersus tam luxuriosi ac tam pretiosi cibi intemperātiam. Sorices (inquit) & ipsos condi author est Nigidius, sicut glires, quos censoriæ leges, princepsque M. Scaurus in consulatu non alio modo cænis ademere quàm Conchylia aut ex alio orbe conuectas aues. Haud minor etiā luxus erat in colore illo præstantissimo, quem dabat Purpura, Conchylium, Murex, colore illo, inquam, quo regum omnium ac Imperatorum paludamenta togæq; tingebantur, quoq; nunc Sacræ Rom. Ecclesiæ principes resplendent, & quantoperè mundanis heroibus præferendi sint, vel solo eo nobis demonstrant. Cæterùm tanta parui fiet luxuria, si eam contemplemus, quæ fuit in margaritis siue vnionibus, quæ hinc suum ortum agnoscunt. Etenim longè admirabiliora, ac planè incredibilia de ijs memorabimus postea, nunc verò illud duntaxat satis fuerit dixisse Cleopatram solam sexcenties sestertia vnica cœna absumpsisse. Cōcludamus itaq; cum eodem [g] Plinio nullibi maiorem quàm in Conchylijs luxuriam extitisse. Sed quid hæc (inquit) tam parua commemoro, cùm populatio morum atque luxuria non aliundè quàm è Concharum genere, proueniat? Iam quidem ex tota rerū natura damnosissimum mare est, tot modis, tot mensis, tot pisciū saporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt. Sed quota hæc portio est reputātibus Purpuras, Conchylia, Margaritas? Parum scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, totoq; corpore à fęminis iuxtà virisq; gestarentur. Quid mari cum vestibus? Quid vndis fluctibusq; cū vellere? Non rectè recipit hac nos rerum natura, nisi nudos. Esto, sit tanta ventri cū eo societas, quid tergori? Parum est, nisi qui vescimur periculis, etiā vestiamur. Adeò per totum corpus, anima hominis quęsita maximè placent. Principium ergo culmenq; omnium rerum pretij, margaritæ tenent.

Testacea fructib' cōparantur. Poma maris dicta Conhylia.

[d] Lib. 2. c. 209.

[e] Li. 14. Ep. pr.

Luxus Romanorum in conchylijs.

[f] Li. 8. cap. 57.

[g] Li. 9. c. 54. & 55.

SYNONY-

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

NOMINA, quibus istiusmodi animalia, quæ duro siliceoq; tegmine, fragili atq; ruptili, non collisili muniuntur, cùm apud Græcos, tùm apud Latinos veniunt, inuenio non pauca, sed quæ declaratione magna indigent. Aristoteles alijq; multi Ὀστρακόδερμα nuncupant, ac si Testaceæ cutis animalia dicas. Huius vocis etymum videre licet apud [a] Galenum, qui ita scribit, quoniam totum corpus ambiens veluti integumentum, vnicuiq; congenitũ appellatur δέρμα, idest, cutis, secundũ proportionem idem in Buccinis, Purpuris Ostreis & Chamis & alijs eiusdẽ generis dicitur, ob id vocantur Ὀστρακόδερμα huiusmodi animalia, quia testæ, vel lapidi simile planè est, quod extrinsecus ambit operimentum. Itaq; Plinius, modò, quibus Testacea operimenta vertit, modò silicum duritie intecta, modò testis inclusa duris, modò silicea testa inclusa. Sed fortassis simpliciter Testata, vt multoties Theodorus vertit apud Aristotelem, & Testacea, vt Rondeletius vocat, alijq; recentiorum multi, & ipse quoq; Theodorus aliquoties, non incongruè dici poterunt: nam & Testæ quasi ὄστρακα ab [b] Horatio nominatur hoc versu:

Sed non omne mare est generosa fertile testæ.

Cicero verò belluas natiuis testis adhærentes duxit in libro de natura deorum, & Palladius clausa maris animalia, cùm ait: Luna incremento suo omnium clausorum maris animalium, atq; Concharum membra turgere iubet. Testudines item à quibusdam dici testis est [c] Albertus Magnus his verbis: Vniuersaliter autem hæc omnia animalia, quæ duræ testæ vocantur, & à quibusdam dicuntur Testudines, secundum veritatem, sunt quæ apud nos Ostrea, Conchylia nomen habent. Alio nomine Ὄστρεα philosopho nominãtur, sicut disertissimè alibi scriptum reliquit: ἄλλο δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν ὀστρακοδέρμων, ὃ καλεῖται ὄστρεον. Galenus in declaratione huius vocis parum sibi constat, modò enim animalia esse dicit, vt in decimoquarto de vsu partium, modò inter animal & plantam media idest Zoophyta facit, vt in libro de formatione fœtus. Gaza modò Concham, modò Ostreã transfert; sed Ostrea neutro genere cùm Græcis, tùm etiam Latinis nominantur tam in specie, quàm in genere de Ostracodermis seu Testaceis omnibus: Ostreæ verò fœminino genere Latinis tantùm de specie vna, vt annotat Zographus; Rondeletius verò, Latini, inquit, Ostreorum nomen retinuerunt, Ostreas etiam dicunt. Nec pro vniuerso genere solùm, sed pro specie etiam earum quibus testa scabra est & aspera, nomen id vsurpatur. Apud Græcos quidem ὄστρεον per ε breue, & ὄστρειον per diphthongum diuersas plerumq; significationes habent, aliquando promiscuè ponuntur. Sed latini id discrimen ignorant. Ὄστρεα, inquit [e] Galenus, vocat, quæ ab Aristotele ὀστρακόδερμα vocata sunt: quod autem ὄστρεον vocatur sine ι, in secunda syllaba, speciem quandam Ostreorum ponunt, vniuerso generi subijcientes, Buccinas, Purpuras, Chamas, Pinnas, atq; omnia huiusmodi. ὄστρεον tamen vt subinde constabit nonnunquã generale est ad omnia Testata, Vuottonus aliquãdo & sola cõprehendere, quę sua natura immobilia sunt, scribit in qua significatione Zoopgraphus idonei authoris testimonium sese non reperire asserit. Veteres, inquit Athenæus, ὄστρεα dicebant, quod Cratini in Archilochis, & Epicharmi in nuptijs Hebes testimonijs confirmat, huius: πιννῆσι καὶ ὀστρείοισιν ὁμοίη, illius: ὄστρεα συμπεφυκότα. † Plato verò ὄστρεον, vt ὄρνεον dixit, ὀστρέων τρόπον δεδεμένοι; Ostreorum modo colligati. Plinius quoq; Ostrea pro Ostracodermis aliquando trãstulit, vt vbi apud Aristotelẽ legitur, Τὰ ἄλλα γένη πάνθων τῶν ζώων πλὴν τῶν ὀστρακοδέρμων, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀτελές, ἔχει ὀφθαλμούς. Quæ sic ille interpretatus est. Non omnibus animalibus oculi, Ostreis nulli. Ostracoderma tamen sæpius multò latius patet, quàm Ostrea, vt iam diximus, vnde etiam ex ouis ostraóderma dici notat Cælius Rhodoginus putamine intecta testaceo, vt in auibus: malacóderma verò quæ molli obducuntur cute. Ὄστρεον deinde, siue ὄστρεον appellant etiam ostrum, idest colorem, qui ex ostracodermis, Conchisúe conficitur, seu ostrinum colorem, vt Propertius vocat. Vitruuius [f] in hoc sensu. Ea Conchylia cùm sunt lecta, ferramentis circa funduntur, è quibus plagis purpurea sanies vti lachryma profluens, excussa in mortarijs terendo comparatur, & quòd ex concharum marinarum testis eximitur, ideò ostrum est vocitatum. † Plato ὥσπερ οἱ ζωγράφοι βουλόμενοι ἀφομοιοῦν, ἐνίοτε μὲν ὄστρεον μόνον ἐπήνεγκαν, ἐνίοτε δὲ ὅτιοῦν ἄλλο φαρμάκων, id est, quemadmodum pictores cùm quid volunt imitari, quandoque sumunt solum ostrum, quandoque verò quoduis

Ὀστρακόδερμον.
[a] lib. 3. de alim. facul.
Testata, & testacea.
[b] li. 2. Sat. 4
Testa dicitur ὄστρακον.
Testudo.
[c] Lib. 13. de Animal. tract. 1. c. 2.
Ostreum.
[d] lib. 1. hist. c. 6.
Galeni in constantia
Ostrea & Ostreum, quid differant.
[e] li. 11. Sim.
† In Phædro.
Oua mala codeima, & ostracoderma.
Ostrũ dicitur ὄστρεον.
[f] lib. 7. c. 13.
† In Cratylo

quoduis aliud pigmentum. Et cum diphthongo apud [g] Athenæum: Τὰ δὲ σώματα οἱ μὲν ἐκέχριντο ὀστρείῳ, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, ideſt, qui quidem corpora vngebat Oſtro, aliqui milto, & alijs coloribus. Eodem modo accepiſſe videtur Heſychius, qui cùm ὄστρεα expoſuiſſet κογχύλια, ſubiungit, Λάκωνες χάνθος, innuens nimirum, Oſtreon Lacones vocare Conchyliorum florem, vt Ariſtoteles πορφυρῶν ἄνθος, Plinius Purpurarum florem, ideſt, Purpuream ſaniem, quæ è Purpuris excipitur. Quod verò ad etymum attinet, ὄστρεον & ὄστρακον ex ὀστέον, quod os eſt, deriuari pleonaſmo litera ρ docet Euſtathius. Ὀστρακηρὰ VVottono ſynonymum eſt Oſtracodermo ex Oppiano, vt mox apparebit. Et τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere Teſtatorum Strabo dixit, alij quidam etiam ὀστρακώδη. Σκληρόδερμα etiam dicuntur, vt Iunius notat, Ariſtoteli, Empedocli λιθόρρινα, Oppiano ὀστρακόρινα, ὀστράκηρα, ὄστρακα. Inuenio etiam apud eundem [h] Oppianum ἔθνεα ὀστρακόρινα, & apud Suidam ὀστρακόδερμοι ἰχθύες, ideſt, Teſtacei piſces. Αἰγάδες Heſychius & Varinus interpretantur Oſtrea omnia, adduntq; ab alijs lapides dici & Calculos, & Conchylia. Λεβηρίδα ideſt Liberidem aliqui ſenectam ſerpentis vertunt teſte Galeno, alij Concham vacuam. Κυματοφορτίδες Heſychio ſunt κόγχοι, Conchæ. Κόγχος, & Latinorum Concha perquàm frequenter ſumitur pro omnibus Conchylijs & Teſtaceis, item pro quibuſdam eorum generibus. [i] Theodorus in tranſlatione Ariſtotelis Oſtrei & Conchæ nomine vtitur pro vniuerſo genere teſtato [k] Rondeletius verò, Concha, inquit, ſumitur & pro omni teſta, & pro teſta læui, ſiue inæqualiter rugata. Et [l] rurſus: Conchæ nomen latiſſimè patere iam diximus; hoc verò [m] Plinij authoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina Concharum nomine comprehendit. Bellonius de biualuibus tantùm vſurpaſſe videtur, & Zographus Concha vocabulum generale videri quidem ait, videri ſibi tamen ad biualuia magis propriè referendum. Huius ſpecies, inquit, aliæ turbinatæ ſunt, & Cochleæ dicuntur: idque, vel hebetiùs, quæ generis proximi nomen ſeruant, aut etiam ſuperioris: vel acutiùs, ideſt, longiore, magiſque faſtigiato, vel mucronato ductu, & vocantur Strombi. Aliæ turbinatæ non ſunt, quæ & ipſæ communi vocabulo adhuc Conchæ dicuntur, ſiue in orbem ferè æquabili & plana ſuperficiei curuatione ſe colligunt, vt Venereæ & Porcellanæ dictæ: ſiue biualues, ſiue vniualues ſint; vt Conchæ vocabulo genus totum Teſtaceum comprehendamus: ſicuti Cruſtaceum, Cancri: quorum vtrumq;, vel veterum ſcriptorum teſtimonijs comprobari poteſt, vel certè eſt permittendum, vt de rebus ipſis commodiùs verba faciamus. Nicolaus Perottus Concham ab Oſtreo ſic diſtinxit: Conchæ dicuntur, quæ teſtam læuem habent & politam, ſiue vniformiter rugatam, ſiue denticulatam: Oſtrea verò quæ aſperam ſcabramq;, quamuis generali nomine Oſtrea quoq; Conchæ dicantur, quales ſunt Cochlearum. Ouidius:

Oſtreaq; in Conchis tuta fuere ſuis.

Hæc ille, & rurſus: itaq; Purpura inter Cōchas potiùs numerabitur, Murices inter Oſtrea, ob ſcabritiem corticis. Sed cùm teſtarum ſcabrities ſit diuerſa, alia ſcilicet in Oſtreis, per totam teſtæ ſuperficiem, alia in Muricibus & Purpuris, eminentibus quibuſdam aculeis, Perotti hæc poſtrema ſententia vacillabit. VVottonus ſcribit Conchas appellari à Plinio, non quæ teſta adeo fragili clauduntur atque Cocleæ, Pectines, digiti, ſed quę firmiore, vt Purpuræ, Buccina, Pinnæ. Atque ita ſanè Plinius: firmioris, inquit, iam Teſtæ (de quibuſdam fragilis teſtæ dixerat prius, nempè Vnguibus, Pectinibus, Cochleis, Echinis & Cancris) Murices, & Concharum genera. Quandoque ſeparat à Conchylio, vt cùm ait: Concharum ad Purpuras & Conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperatura. Aliquando pro omnibus Teſtaceis accipit: Conchæ omnes celerrimè creſcunt, præcipuè Purpuræ: aliquando pro pretioſioribus: Populatio morum atque luxuria non aliunde maior quàm è Concharum genere prouenit; de Margaritis nimirum & Purpuris & Conchylio ſentiens. Quidam etiam hoc citat ex eodem: Inter Conchas principatum tenent Margaritæ. Feſtus ex Varrone: Imperito nonnunquam Concha videtur Margaritū. Accepit præterea Concham pro teſta exteriori, inquiens: Polypi veſcuntur Conchyliorum carne, quorum Conchas complexu crinium frangunt. Item vbi apud Ariſtotelem legitur, τὰς μὲν οὖν μικρὰς μετὰ τῶν ὀστράκων κόπτουσι, ipſe tranſtulit ſic. Et maioribus quidem Purpuris detracta Concha auferunt. [n] Ouidius.

Litore quot Conchæ, tot ſunt in amore dolores.

Columella.

Implicitus Conchæ limax. Et [o] Cicero. *duabus patula Conchis.*

Hinc

Marginalia: [g] Lib. 5. — Oſtreū vnde dicatur. — Ὀστρακηρὰ — Σκληρόδερμα. — [h] Lib. 5. de piſcib. — Αἰγάδες. — Leberis. — Concha. — [i] Lib. 4. c. 4. — [k] Lib 1. de Teſt. cap. 1. — [l] lib. 1. c. 17. — [m] lib. 9. c. 33 — Cochleę q. — Strombi q. — Conchę uocabulū ad omnia Teſtacea. — Cōcha ab Oſtreo diſtinguitur. — Concha à Conchilio, ſeparatur. — Cōcha pro Teſta. — [n] lib. 2. de arte. — [o] li. 2. de nat. deor.

A Hinc etiam Conchæ numerantur à Martiano I. C. ff. de fundo instructo & instrument. legat. inter instrumenta pictorum, qui pigmenta sua in Concharum testis seruare solent. Conchæ præterea nomen notante VVottono, vnam speciem significat, nempe Chamen, vt apud Aristotelem in quarto de historia, sed & priuatim Chamen Trachean, vt in quinto, & apud Oribasium in secundo. Idem legere est apud Galenum in glossis, item apud Hesychiū & Varrinum. Sed & Gaza alicubi ex Theophrasto pro Pinna simpliciter Concham transtulit, quod non probo, cùm Plinio Concharum generis tantùm sit ipsa Pinna. Alibi apud [p] Aristotelem idem Gaza pro κόχλων id est, Cochlearum vertit, Concharum, genus capiens pro specie. Et κόγχος Hesychio est κόχλιας, Cochlea, qui & κόγχον διῆλες prouerbialiter dici tradit, pro ἴσον ἐποίησας, id est, fecisti æqualem, sed vel teste etiam authore thesauri linguæ Græcæ eo nomine potiùs Concha vocatur, quàm Cochlea, vt ex prouerbio eo liquet; nec enim Cochleam posses διελεῖν, vt Concham, quippe Cochlea ex vnica testa gyris quibusdam & voluminibus compacta constat, Concha autem duabus veluti scutulis clauditur, quæ facilè diuelli à seimuicem queunt. Ita igitur [q] Athenæus dicit Timonem Τῶν λυδίων καρυκῶν προκρίνειν τὸν κόγχον. Et [r] Pausanias κόγχυς θαλασσίας διὰ

B παντὸς εἶναι τῷ κογχίτῃ λίθῳ. Concham quidem veteres nonnulli pro Cochlea dixerunt, sed marina maximè. Auditum in quodam specu Concha canentem Tritonem. Tri„ tones enim aliqui fabulantur Concha perforata buccinare. Apuleius, Triton Concha sonat, buccinat, item: Concha sonaci leuiter buccinat. Virgilius:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq; sonanti
Inspirare iubet. Et de Miseno tubicine.
Sed tum fortè caua dum personat æquora Concha.

Silius [s] Italicus Conchas istas eleganter tortas nominat, cùm canit:

Nec mora; terrificis seuæ stridoribus æris
Per vacuum latè cantu resonante profundum
Incubuere tubæ; queis excitus æquore Triton
Expauit, tortæ certantia murmura Conchæ
Vix meminere maris.

Inuenio & apud eundem:

Audit ventosa perflantem murmura Concha.

C Prisci autem homines ante tubam inuentā vtebantur Cochlea marina, vt meminit [t] Scholiastes Homeri ad hæc verba; κόχλῳ θαλασσίῳ ἐσπάλπιζον. Vnde & Dardanus dicebat.

Non facit ad nostros ærea Concha sonos.

Et [u] Plutarchus: nam sicut pecora orationem hominis non intelligunt, sibilis autem, & palpationibus accuratis & fistulis aut Conchis excitantur ac sopiuntur à pastoribus. Reperio item Concham sumi pro Cochlea terrestri apud Epicharmum in hoc versu:

Κόγχον δὲ τὸν σέσιλον ἅπαγ' ἐς τὸν φθόρον.

Porrò Martialis Concham Lucrinam pro Ostrea aliquoties dixit, vt

Ebria Baiano veni modo Concha Lucrino.
item: *Concha Lucrini delicatior stagni.*
item: *Sed cui solus erit Concha Lucrina cibus.*

Augustinus Niphus discrimen quoddam inter Concham & Concam ridiculè somniauit;
„ Vbicunq; inquit, Conca scribitur c exili, id est, sine h, significat genus, id est, omne testa„ tum: nam Concha cum h, speciem vnam eorum tantùm importat, quæ si sit canaliculis distincta, dicitur etiam Cōcha; si sit læuis & plana, Chama vocatur. Sic ille. Iam verò Con-

D cha alia quoque habet significata, vti vasis in primis quoddam genus concauum ac superius patulum, quod Iuuenalis intellexisse videtur, cùm ait, *cùm bibitur Concha*, & Horatius: *funde capacibus Vnguenta de Conchis.* Alibi quoque Concham salis puri dixit, pro vase, in quo sal poni in mensa solet. Sed & Aristoteles in quarto de Animalium historia κόγχον nominauit Concham, qua in implendo & deplendo vtuntur, vt & [x] Dioscorides de oleo candido, θεὶς ὑφ' ἥλιον, ἀνάχει κόγχῳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν: sub solem quotidiè Concha refunde. Cato, Capulator Concha oleum tollat. Plinius: Patinis fictilibus impositum ferrea Concha, calice coopertum. Et ex recentioribus Perottus, puluis, inquit, semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia soluatur; ac rursus tūditur, deinde lauatur in Conchis, siccaturque. Idem Perottus alibi Concham vas oblongum & concauum interpretatur, ex Plinio fortè, apud quem hoc legitur. Vasis genus concauum, ac superiùs patulum, à Conchæ naturalis similitudine Concham vocamus. Conchæ nomen pro vase Lugduni etiamnum seruant, vt notat Zoographus, addens esse quosdam, qui

Cōcha pro vna specie.
Gazæ errores.
[p] Li.4. Hi. cap.1.
[q] Lib. 4.
[r] In Atticis.
Concha ponitur quandoque pro Cochlea.
[s] Lib. 14
Cochlea marina usi prisci loco tubæ.
[t] In Iliad.
[u] Li.7 Sympos. quæst. 8.
Cōcha Lucrina.
Niphi nugæ.
Conchæ alia significata.
Pro uase.
[x] Li.1.c.32
Cōcha uas quale.

qui id interpretētur vas valdè apertum inſtar illius quo tonſores lauandis barbis calidam adhibent. Ipſe verò Concham dici rectè putat vas omne cibo, potui, alijsúe vſibus accommodatum, quòd marginum aut labeorum latitudine careat, præſertim ſi longitudo eius latitudinem vicerit, eiuſmodi enim Concharum teſtæ ſunt, talis & Cochleariũ figura eſt, ſed manubrio addito, pateræ verò obbę, catini, lāces, & huiuſmodi vaſa, quamuis

Plattę.

latitudine illa carent, quam habent patinæ, plattæ vulgò dictæ (παρὰ τὸ πλάτος ἤτοι τὸ τῶ ἀγγείου ὅλως, ἢ τῶν χειλῶν.) rotundiora tamen ſunt, quàm vt Conchæ nomen mereantur. Cato rurſus: In cellam oleaream hæc opus ſunt: dolia olearia, opercula; labra olearia quatuordecim, Conchas maiores duas & minores duas,[y] Plinius alibi ferreã Conchã dixit; & in ſacra [z] Hiſtoria proditur decem fuiſſe lutures, ſeu Conchas æneas, quarum quæq; tenebat quadraginta batos. Hinc & cymbala à poëtis Latinis Conchæ vocantur, quòd Conchas ſimilitudine ſcutulata referant, & ab earundem ſimilitudine [a] Lycophron κόγχον vocat hemicranium ſeu caluam capitis, nam & ipſa eſt ſcutulata, Τυπεὶς σκεπάρνῳ κόγχον εὐθέτῳ μέσον. apud Ariſtophanem σκαφίον dicitur ſicuti Iulius Pollux annotauit: ſed ſcaphium etiam ſpeties Concharum marinarum eſt, quæ Mys alio nomine dicitur. Eandemq; item ob cauſam vmbonem clypei Polybius κόγχον appellat in Epitome, προσήρμοσαι τῷ θυρεῷ καὶ σιδηρᾶ κόγχος, ἢ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποσώγει πληγὰς λίθων. Nec non κόγχοι nominantur eodem modo τὰ ἔγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν οἱ παρὰ τοῖς βλεφάροις περίδρομος, teſte eodem Polluce, hoc eſt cauitates oculorum, ſeu caui in quibus, oculi latent. nam & ipſi ſua figura Concham repræſentant: ſicuti & auris caua pars extrinſecus, quam etiam κόγχον ipſe, Rufus κόγχην nominari ſcribit: deniq; patella in genu eidem κόγχη, vel κόγχος appellatur. Sed de Conchis dictis in corpore humano, plura in anatomicis Veſalij aliorumq; lector curioſus inueniet. Eſt præterea Concha locus in ædificijs cameratus ad ſimilitudinem Conchæ, & Teſtudinis, vt meminit [b] Calphurnius poëta præclarus.

[y] *lib. 33.*
[z] *li. 3. Reg. 7.*
Cymbala Cōchę dictæ.
[a] *In Alexandra.*
Calua capitis Concha vocata.
Vmbo Cōcha uocat.
Cauitas auris Cōcha dicitur.
[b] *Egloga 6.*

Si placet, antra magis, vicinaq; ſaxa petamus,
Saxa quibus viridis ſtillanti vellere muſcus
Dependet, ſcopulisq; cauum ſinuantibus arcum
Imminet exeſa veluti Teſtudine Concha.

Nauis dicta Cōcha.
[c] *lib. de re naual.*
[d] *lib. de calcul. luſu.*
Cāculi Cōchę, qui dicti.
Cōcha pro menſura.
[e] *lib. de pōd. & menſ.*
[f] *lib. 5. Epiſ.*

Ita fortè nauis quædam etiam Concha dicitur, cuius his verbis Cælius [c] Calcagninus meminit. Nauigeram ſimilitudinem, & aliam in Propontide viſam ſibi prodidit Mutianus: Cōcham eſſe Acacij modò carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata. In hanc condi naupliũ animal Sepiæ ſimile ludendi ſocietate ſola. Idem [d] Calcagninus notat calculos Conchas dici, dum ait: calculos fuiſſe lapillos ab initio, quales in ora per luſum ſæpe legimus, & quos ſpolia Oceani Claudius Cęſar vocauit, cùm parata expeditione milites iuſſit galeas Conchis, & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipſum oſtendit. Concha quoq; nomen eſt menſurę, teſte Galeno. Eſt [e] autem alia magna, alia parua. [f] Vtriuſq; capacitatis mentionem facit idem author ex Cleopatra: Magna, inquit, Concha eandem oxybapho menſuram ſeruat. Eius enim menſura capit cyathum vnum ſemis, pondus verò drachmas quindecim: minor verò Concha menſura ſemicyathum, pondere drachmas quinqué exequat. Sunt qui ex eo dictam putent, quòd tantum capiat, quantum Concha: ſic Cochlearium etiam Chama & myſtrum, menſurarum nomina ſunt, à capacitate teſtarum, quibus eiuſdem nominis Oſtracoderma aquatilium animantium conteguntur, deſumpta. In quo ſenſu dicebat [g] Hippocrates, menſurā quāta eſt Conchę teſta terito. Sed & Concham ſcribit Gulielmus Philander doctiſſimus Vitruuij ſcholiaſtes, ſigilla, imaguncula ſq; relictis in parietibus ædiculis (Italia nichios appellat, credo quòd imbricatis Conchis ſoleat earum ſuperior pars ornari, nam Hetruſci Conchas nicchios vocāt,) collocandas appellari. Poſtremò κόγχος apud Athenæum, ſi bene memini, genus eſt fabæ cum cortice ſuo elixa, ad differentiam fabę freſę quę ſine cortice coquitur, à ſimilitudine Concharum, quòd confracto cortice velut implicita Conchis ſuis caruncula videatur. Citat Athenæus hos verſus.

[g] *lib. de nat. mul.*
Faba κόγχος dicta.

Αἰτῇ δὲ καὶ δυστηνέῃ ἐνὶ κόγχῳ
Ἐλλύων, ἢ πᾶσα περιστρόφητος οἶζύς.

Epicharmus etiam Cōchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τε μικρὸν, ἀλλ' αὐτὸς τε προστετμημένον. Dicitur & Conchis fœminino [h] genere. Martialis.

Conchis.
[h] *li. 5. Epig.*
[i] *lib. 3.*

Si Conchem toties meam comeſſes.

Item [i] alibi.

Si ſpumet rubra Conchis tibi pallida teſta.

Iuue-

† Iuuenalis. *Cuius conche tumes.* † Sat. 3.

Atq; hæc de vocabuli Conchę diuersis significationibus. Nihil autem refert κόγχη ne in fœminino, an κόγχος in masculino dicas, Reperitur & κόγχυς signiacans putamen Ostrei, siue id quo integitur Ostreum, quodq; abijcitur, cùm comeditur. [k] Ita enim Pollux de purgamentis eorum, quæ in mensa apponuntur, κογχυλίων, κοχλίας; καὶ ὀστρέων, κόγχυς. καὶ ἰχθύων λέπη, καὶ καράβων ὄστρακα. Nisi fortè reponendum κόγχας. Κογχία diminuta forma dixerunt Strabo & Diocles, sicut latinè Conchulas Plinius & Apuleius. Apud Dioscoridem reperitur quoq; κογχάριον. Κογχόλη hinc quoq; deriuatum videtur, sed quod significare inuenio Purpurā; vt Suidæ in hoc loco, αἱ κογχόλαι ὄψιν οὐκ ὄχουσαι φαίνονται δ' ἑλικάτι ὀφιτόμεναι. Hesychio quoq; κογχόλαι sunt τὰ ὄστρια καὶ πορφύραι, verùm & κηκίδες. idest, gallæ, forsan ob similitudinem. Seruius Conchæ vocabulum à Græco κόγχη deducit. Aliqui Latinum putant à concauitate dictum: itaq; sine aspiratione scribunt. Isidorus verò Conchas & Cochleas inde dictas arbitratur; quia deficiente Luna cauantur, id est, euacuantur, & minuuntur. Hinc & κογχύλιον, apud Latinos Conchylium, idem nonnunquam quod κόγχη & κόγχος, nimirum totum testatorum genus comprehendens: nam [l] Plinius vt scribit Conchas omnes celerrimè crescere, præcipuè Purpuras; ita etiam linguam Purpuræ esse longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua Conchylia inquit, tantam duritiem aculeo esse. Et [m] alibi, Spiritum sydus, inquit, Lunæ existimari, & hoc esse quod terras saturet, accedésq; corpora impleat, abscedensq; inaniat: ideo cum incremento eius augeri Conchylia, spiritum sentire, quibus sanguis nō sit. Athenæus. E Conchilijs aluum simul & vrinam cient, præcipuè Mituli, Ostrea, Pectines, Chamæ. Alioqui κογχύλιον, siue Conchylium, de certa quadam Concharum spetie dicitur, expetita non mensis solùm, sed & vestium infectionibus, vt inter alios docet Plinius loco paulò antè citato, vbi locutus de Purpuræ flore illo tingēdis experito vestibus, sed vnde (inquit) Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Ibidem dicit Concharum ad Purpuras & Conchylia eandem quidem esse materiam, sed distare temperamento. Et [n] Isidorus Conchylium dictum esse autumat, quòd Conchulis marinis color eius colligitur; idem & Ostrum vocari, & Conchylia maris exponit, quæ circumcisa ferro lachrymas purpurei emittunt coloris: quibus collectis color purpureus temperatur, & Ostrum exinde appellari, quod ex testæ humore elicitur. Vnde & κογχύλια κροκίδα vocant floccum lanę Conchylij sanie infectæ. Crito apud Galenum in tertio κατὰ τόπους, ἐντίθει κροκίδα κογχυλίῳ. Floccum lanæ Conchilio infectæ, vt [o] Plinius loquitur. Quin etiam κογχύλιον nominatur lana vestisue Conchylij cruore infecta, vt apud Galenum κογχυλίῳ ἔμφρασσε τὸ οὖς, Conchyliata veste aurem obtura. Et [p] apud Quintilianum depuero nimis molliter educato. Nondum prima verba exprimit, & iam coccum intelligit, iam Conchylium poscit, pro Conchyliata n vestem vt Plinij verbis vtamur, Ciceronis imitatione, qui conchyliata peristomata dixit. In eodē quoq; sensu Conchylium accepit Horatius, cùm ait.

Margin notes: Κόγχυς. — [k] lib. 6. c. 15 — ὀγχία — Κογχάριον — ογχυλη — Conchæ etymum. — Conchyliū quid. — [l] lib. 6. c. 36. — [m] lib. — [n] lib. 19. Orig. cap. 28. — Etymum. — [o] lib. 23. c. 7 — Conchyliū pro ueste colorata. — [p] lib. 1. c. 2.

Horum ego non fugiam Conchylia? hoc est vestes conchyliatas, quibus induti in publicum procedunt tanquam nobiles Romani. Franciscus Massarius ad explicationem istorum [q] Plinij verborū: Conchylia, & Purpuras omnis ora atterit: per Conchylia, inquit, hoc loco aliqui intellexerunt Murices: Murex enim Conchylium per excellentiam dicitur, vnde vestis tincta Murice, Conchyliata dicitur. Et [r] Angelus Decembrius Concha & Conchyle exponit Testudinei pisces quibus & ad Purpuram conficiendam veteres vsi sunt. Horatius priuatim pro Ostreis Conchylia dixit hoc versu.

Margin notes: [q] lib. 9 c. 35. — [r] li. 7. polit. — Conchyle. — Conchylia pro Ostreis.

Non me Lucrina iuuerint Conchylia.
Miscueris elixa simul conchylia turdis.

Et rursus: *Simul assis.*

Miscueris elixa simul conchylia turdis.

[s] Vitruuius pro Purpura: incipiam nunc de Ostro dicere, quod & charissimam & excellentissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem, Id autem exprimitur ex Conchylio marino, è quo Purpura inficitur. Quare Conchylij nomen & polysemum est, & priuatim etiam spetiem quandam, item colorem significat. Sumitur præterea hæc eadem vox pro ipsis testis seu operimentis: Scholiastes Aristophanis: Conchis seu Conchylijs solebat sigilla (sphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur. Et [t] apud Aetium legimus: Conchylium, idest testa Purpurarum crematum, additur collyrijs abstersorijs. Reperitur etiam in Paulo Aegineta κονδύλιον, sed haud dubiè pro κογχύλιον. Postremò Damasus, vt annotat Gyraldus, Conchylia vocabat multorum martyrum sepulchra.

Margin notes: [s] lib. 3. c. 5. — pro Purpura. — pro testis. — [t] li. 1. c. 345. — pro sepulchris.

V GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA. VICTVS.

ANTA in hiſce Teſtaceis ludentis naturæ varietas eſt, tot colorum differentiæ, inquit [a] Rondeletius, tot figuræ, vt vix numerari poſſint. Equidem [b] Plinius varietatem iſtam explicaturus, & ipſe iucunda & eleganti verborum varietate & copia, naturæ fœcunditatem, miramq; ac multiplicem in procreãdis omnibus ſolertiam ingenioſè imitatus eſt, inquiens: „Concharum genera, in quibus mira ludentis naturæ varietas, tot „colorum differentiæ, tot figuræ, planis & concauis, longis, lunatis, in orbem circum- „actis, dimidio orbe cęſis, in dorſum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, ſtriatis, ver- „tice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, foris effuſo, intus replicato, iam „diſtinctione virgulata, crinita, criſpa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndata, „cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expanſa, prædenſata, porrecta, ſinua- „ta, breui modo ligatis, toto latere cõnexis, ad plauſum apertis, ad buccinũ incuruis. Huc vſq; ille. Cũ planas & concauas dicit, Pectines intelligit quibus ſolis hęc nota cõtingit, cũ ad Buccinũ recuruas, Cochleas & Buccina cõprehendit. Eaſdẽ ferè differentias, ex [c] Ariſtotele ſic recitat Athenæus, interprete Dalechãpio. Ariſtoteles in opere de animalibus has Teſtaceorum (Ο᾿ςρέων) ſpecies recenſet: Pinnam, Oſtreum (ſpeciatim dictum) Muſculum (Mitilum Zoographus) Pectinem, Solena, Concham, Lepadem, Tethea, Balanum. Huc illuc vaga progrędiuntur Buccinum, Purpura, Hedyporphyra, Echinus, Strabelus: (tanquam Oſtrea dicantur propriè, quæcunq; Teſtatorum biualbia ſunt, & Patella quoque vniualuis; eademq; omnia progrediendi vi & inſtrumentis careant: Greſſilia verò ſint, Buccinum, Purpuræ, & aliqua Turbinata. Non tamen ſola hæc, ſed ex biualuibus quoq; nõnulla moueri conſtat, vt Pectines.) Virgatus eſt ex his & aſpera teſta opertus Pecten: Tetheum Concha læui tectum, & nullis diſtincta virgis. Pinnarum tenuius eſt os, Oſtreis Biualuibus craſſum. (Pinna tenue os habet, quod Oſtreum habet craſſum, teſtamq; vniformem & leuem. Patella biforis eſt, læuemq; habet teſtam. Natalis de Comitibus.) Lepadibus concha & ea læuis, vnica eſt. Muſculorum duplex teſta vno loco tantùm cohæret. Solenis & Balani vndique tota coaleſcit & coniungitur. Ambobus id commune generibus eſt, quòd operiuntur teſta. Græcè legitur. Αριςοτέλης δ᾽ ἐν τῷ περὶ ζώων, ὄςρεα φησὶ, πίννη, ὄςρεον, μῦς, κτεὶς, σωλὼ; κόγχη, λέπας, τῆθος, βάλανος. Πορευτικὰ δὲ, κῆρυξ, πορφύρα, ἡδυπορφύρα, ἐχῖνος, ςράβηλος. Ε᾿ςι δ᾽ ὁ μὲν κτεὶς τραχυόςρακος ῥαβδωτός. Τὸ δὲ τῆθος ἀρράβδωτον, λειόςρακον. ἡ δὲ πίννη λεπτόςομον. Τὸ δ᾽ ὄςρεον παχύςομον. Zoographus ait hunc locum ſibi videri corruptum, & à Latino intetprete non bene tranſlatum. Quid ſi ſic? inquit. μονόθυρον δὲ καὶ λειόςρακον (vel potius τραχυόςρακον) λέπας. δίθυρον δὲ καὶ λειόςρακον, μῦς. σύμπεφυὲς δὲ (nam & Ariſtoteles dicit, ὅτι ἐπ᾽ ἄμφω συμπέφυκε) καὶ λειόςρακον, σωλὼ. μονοφυὲς δὲ βάλανος.) Μονόθυρον δὲ καὶ λειόςρακον, λέπας δὲ δίθυρον καὶ λειόςρακον. συμφυές δὲ μῦς, μονοφυὲς δὲ καὶ λειόςρακον, σωλὼ καὶ βάλανος. Κοινὸν δ᾽ ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Idem Zoographus apud Ariſtotelẽ, quę citat Athenæus, hæc verba diu quæſita non reperit. Libro autem, inquit, quarto Hiſtorię animalium cap.4. Teſtatorum differentiæ leguntur huiuſmodi: Eorum quædam Turbinata eſſe ςρομβώδη.: alia non turbinata. Rurſus ex his μονόθυρα ſunt quæ teſta vna continentur, δίθυρα, quæ duabus. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Tanquam Patellæ inter non Turbinata genus tertium conſtituant, à cæteris duobus, biualuibus, inquam, vniualuibusq; diuerſum: cùm tamen receatiores pleriq; omnes Patellas vniualues faciant. Certè hoc in loco Ariſtoteles tria genera apertè conſtituit, vt retulimus, & Gaza ſimiliter tranſtulit, ita nimirum ſentiens. Turbinatorum carnem includi, niſi quòd ceruicem & caput exerunt cùm lubet: Non turbinatorũ verò in alijs includi teſta vel gemina, vt in Chamis: vel ſingulari, quorum ſpeciẽ nullam nominauit: videtur aũt de Conchis illis ſentire, quas Venereas aut Procellanas vulgo nominãt: nã ſi Ariſtoteles ſub monothyris illas non comprehendit, quodnã aliud genus eis aſſignabimus? Præterea cùm non modo dithyras ſed monothyras quoq; Conchas ſuis teſtis, has ſingulari, illas geminis cõtineri & includi (περιέχεσθαι) dicat, Patellę etſi Concham vel teſtã vnam dũtaxat habeant, ea tamen non continentur aut includũtur: ſed altera parte nuda ſunt, qua ſaxo adhærẽt, quod eis alterius teſtę loco eſt: Quãobrẽ aut tria ſtatim,

[a] lib. 1. c. 1.
[b] lib. 9. c. 33.
Teſtaceorũ varietas
Plinius explicatus.
[c] lib. 3. c. 11.
Pecten. Tethyum.
Lepas. Muſculi.
Athenæi locus corruptus animaduerſus
Vniualue, & Biualue quid.
Digreſſio de Vniualuibus.
Turbinata qualia.
Cõchæ Venereæ vniualues sũt.
Patellæ.

statim, vt hîc Aristoteles, non turbinatorum ponemus genera, aut potius bina tantùm in prima diuisione, ita vt eorum alia dithyra sint, alia monothyra, & horum rursus species duę: vna quę testa sua se in orbem colligente carnem occultat, vt Conchę Venereę: altera, vt Patella, quę carnem ex dimidia parte nudam ostendunt. Addit & quartum genus Aristoteles, eorum quę omnino & omni ex parte solida includantur, vt sunt Tethya. Paulò pòst, cùm scribit: Papauer Conchę omnes habent, sed alia parte Patellę, alia biualues; videtur Patellas ceu vniualues, binaluibus opponere; quod quidem eo modo fieri potest, vt iam dictum est. Verùm quarto de partibus animalium cap. 5. è solis Patellis videtur vniualuium genus constituere Aristoteles; Vniualue genus, inquit, quòd saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitq; alieno septo quodammodo biualue, vt quę Patellę vocantur. Sed ne aduersetur ipse sibi Aristoteles, ita, vt prædiximus, vniualuium genus illud Concharum quas Venereas cognominauimus ignotũ fuisse quis putet, quòd non in Mediterraneo (ni fallor) sed in Oceano tantùm generentur, & ex India etiã, aut alijs ad Orientem sitis regionibus maritimis adferantur. Plinij quidem sæculo notas fuisse dubium non est. Dubitet etiam aliquis an thyræ, hoc est, valuæ nomen, in globum se colligenti Conchæ rectè possit attribui: Patellarum sanè testis multò aptiùs quadrare videtur, quæ etiãsi simplices sunt, biualuium tamen testas referunt. Hactenus Zoographus. Sed vt vnde nostra digressa est oratio, reuertamur, Isaacus Casaubonus eundem Athenæi locum ceu mendosum, & pauci faciendum arguit. Solet, inquit, Athenæus, quicquid de eadem re varijs locis disperse scriptum inuenit, in vnum congerere. Sic cùm super Ostreis ait, Ἀριστοτέλης δὲ &c. ὄστρεα φησι, &c. pleraq; omnia describuntur quæ de Ostreis philosophus dixerat, non in ijs solùm libris, qui hodie extant, sed quædam etiã in ijs quos hodie non habemus: nam historiarum lib. 4. cap. 4. ὀστρακοδέρμων diuersa non parum instituitur diuisio: qui tamen locus cum isto est conferendus. Rectè autem doctissimus Zoographus, quo loco scriptum est, etiam in membranis, etiam in Epitoma, λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λεόστρακον, legendum censuit μονόθυρον, & στρακνόστρακον. Nam si haberet Patella duas θύρας, idest, testas, hærere saxis non posset, quod huic Ostreo proprium atq; ἰδιαίτατον est. Ipsius Aristotelis verba sunt, de partibus lib. 4. cap. 5. τοῖς δὲ μονοθύροις ἐν τῷ πυθμένι ἡ μηκὸν, οἷον ταῖς λεπάσι. Ostreorum distributio, quæ ex Aristotele hîc (ex Athenæo) affertur in duo genera συμφύων & μονοφυῶν longè clariùs in philosophi historijs explicatur. συμφυὲς, ait Athenæus, μῦς. μονοφυὲς δὲ καὶ λεόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος. cohęrentibus testis constat Musculus, vna testa, eaq; læui, Solen, & Glans. Quantò clariora & delucidiora verba quæ ascribemus? τῶν δίθυρων τὰ μὲν ἐστιν ἀνάπτυκτα, οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε, τῇ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι. τὰ δὲ δίθυρα μὲν ἐστιν ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ' ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Ostreorum διθύρων quæ binis foribus vtrinq; concluduntur, quædam ait esse ex parte hiantia, vt Pectines, & Musculos: quædam vtraq; ex parte cohærentes fores habere, vt Solenes. Quibus verbis contradicere vides philosophum dipnosophistæ, nam hic Solenes facit μονοφυῆς, ille συμφυεῖς: quod dissidium etsi non nego posse componi, tamen an istas ἐναντιοφανείας in suis scriptis reliquerit philosophus accuratissimus, iure dubites. Quæ sequuntur obscura sunt, κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Dalechamp. ambobus id commune generibus est, quòd operiuntur testa, frigida planè sententia; nam cùm de solis Testaceis sit sermo, quid erat opus hac admonitione? & quare dicit ἀμφοῖν potiùs quàm πᾶσιν. Enimuero quæ philosophi mens fuerit, non diuino: verba autem hoc sonant. commune ex ambobus est Concha, ἐξ ἀμφοῖν, ex vtroq; genere τοῦ μονοφυοῦς καὶ συμφυοῦς. Ait Conchas, quæ peculiaris est species Testaceorum, naturam vtriusq; generis participare tam eorum quæ clauduntur, quàm eorum quæ ab vno tantũm extremo. Sic Casaubonus. Nos omnia, quæcunq; ad differentias varias pertinentia memoriæ prodidit Aristoteles ex Theodoro Gaza referemus vel ea ratione, quoniam aliquoties in hoc opere ex vsu sunt futura. In quarto itaq; de partibus animalium: quinto capite ita scribit: Sunt Testatorum genera plura. Alia enim turbinata sunt, alia biualuia, alia vniualuia. Sed turbinata biualuibus quodammodo assimilantur, quippe quæ omnia operculo quodam congenito, carni patulæ apposito claudantur, vt Purpuræ, Buccina, Natices & reliqua generis eiusdem: idq; præsidij causa. Qua enim testa non protegit, facile offendi posset ab ijs quæ extrinsecus inciderent. Cæterùm vniualue genus quòd saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitq; alieno septo quodammodo biualue, vt quæ Patellæ vocantur. Biualue se concludendo tuetur, vt Pectines, vt Mituli. Turbinatum crusta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quasi biualue ex vniualui efficitur. In quarto de historia

Testatorũ quartum genus.

Cõchę Venereæ Aristoteli ignotæ.

Patella cur saxis non hæreat.

Biualuium diuersitas.

Dalechampij error.

Testaceorũ differentiæ ex Aristotele.

Turbinata cur biualuibus assimilentur.

Caro Teſtaceorũ & Cruſtatorũ cap. 4. hęc habet omnia. Quæ verò teſta operiuntur animalia, vt Vmbilici, Cochleę, & omnia quæ Oſtrei nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus carnem quæcunque, ſimiliter atque Cruſtata habent: quippe quæ intus eam contineant, teſtaque foris claudantur, nec intra ſe durum habeãt quicquam. Sed ipſa inter ſeſe numeroſa diſcrepant differentia, tum teſtæ, tum carnis interioris ratione. Echini carne carent. Alijs enim in eo genere nulla eſt caro, vt Echinis: alijs eſt ſed penitus incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus, & ijs quę Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinnis, Cocleis & reliquis omnibus Turbinatis. Limax. Cocalia. Cætera aut duplici conſtant valuula aut ſimplici, vt genus alterum biualue, alterum vniualue poſſit nominari. Biualue appello, quod gemina teſta continetur: vniualue, quod teſta ſingulari clauditur. Biualue, & quid uniualue. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt Pectunculi & Mituli. Eiuſmodi namq; omnia parte altera ligata, altera ſoluta conſtant, vt & concludi poſſint, & aperiri. Biualuium differentia. Alia binis quidem concluſa valuulis ſunt, verùm vtroq; latere connexa, vt Vngues, ſiue Digiti. Vnguis. Non deſunt, quæ teſta tota occultentur, vt nulla ex parte carnem detectã habeant, vt quæ Vertibula ſiue Tubera & Callos appellamus. Vertibula. Differentię à teſtis. Ipſarum autem teſtarum magna varietas: nã aliæ læues, vt Vngues, Mituli, & Cõcharum quædam, quas aliqui Galadas appellant: aliæ ſcabræ, vt Oſtreæ, Pinnæ, & Cõchæ nonnullæ & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuiſæ, vt Pectunculi, & Concharum nonnullę. Craſſitudine quoq; differunt, & tenuitate, tum totius, tum partis: velut labrorum. A motu. Alijs enim labra tenuia, vt Mitulis, alijs craſſa, vt Oſtreis. Item alia ſe mouent, vt Pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam & de ferramento, quo capiuntur, ſæpè exiliunt. Pinna immobilis. Alia item natura immobili ſunt, vt nunquam ſedem, in qua hęrent, ſponte ipſa mutare valeant, vt Pinna. Omne ſanè Turbinatorum genus mouetur & ſerpit. Patella etiam ſaxis abſolui, in paſtumq; ferri ſolita eſt. A carne. Commune autem & ijs, quæ adhuc enumeraui & cæteris Teſtacei generis, vt teſta intus ęqualis læuiſq; habeatur. Caro biualuis & vniualuis generis ita teſtæ adheret, vt niſi per vim nequaet detrahi. At turbinati laxior continetur & abſolutior: cui generi peculiare eſt vt teſtæ poſtrema à capite in torqueantur. Ab operculo. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia gerunt. Vt moueãtur. Mouentur item eadem omnia parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Partes exteriores eius generis differentijs ijs variantur. Differẽtiæ partiũ interiorum. Interiorum natura ſimilis quodã modo in omnibus eſt, maximeq; in turbinatis. Differunt enim inter ſe magnitudinis, exceſſuſq; affectu. Nec verò multùm vniualue, ac biualue genus concluſile ſibi diffident, quippe quæ parum differentiæ inter ſe afferant: quanquam longè ab immobilibus diſcrepent; quod latius poſtea patebit. Turbinatorum diſcrimen & deſcerptio. Natura ergo Turbinatorum ſimilis conſtat, nec niſi magnitudine variat, vt modò dixi. Alijs enim partes maiores atq; euidentiores: alijs minores, obſcurioreſq; ſunt. Adhæc diſcrimen illud duritiæ, mollitiæ, cęterarumq; generis eiuſdem affectionum. Caro. Caro enim prima in ore teſtę, quam omnia toroſiuſculam habet, alijs magis talis, alijs minus. Caput. Caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more omnia eodem, idemq; per motum retrahuut intrò. Os. Dentes. Nonnullis etiam os, & dentes acuti, breues & tenues, vt Cochleis. Promuſcides. Promuſcidas item gerunt more muſcarum: quod quidem membrum linguæ effigiem prę ſe fert. Habent hoc idem & Purpuræ & Buccina, firmum, & toroſum, quo ſimiliter vt Aſili atq; Tabani, quadrupedum tergora penetrant: imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter. Venter os protinus excipit, ſimilis in Vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi caruneulas, vel in Sepijs eſſe animaduertimus, ſed hęc toroſiora. Gula. Gula à ventre duplex, longa porrigit ſe vſq; ad Papauer, quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hęc ergo, vt in Purpuris & Buccinis conſpicua, in clauicula teſtę continentur. Inteſtinũ. Quod autem gulę ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulę ipſi continuum, ſimplexq; ex toto, vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quà & laxiùs hęret. Papauer q. bus horũ generũ inſit. Quod enim Papauer appellamus, quaſi materia vacans, atq; excrementitia, magna ſui parte in omnibus generibus Teſtaceis ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finitq; ad caput: vnde eijcitur excrementum, pariter in omnibus Turbinatis generibus, tam aquaticis, quàm terreſtribus. Membrana in grandiuſculis Vmbilicis à ventre gulę attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans colore, ſimilis ſuperioribus illis mammillantibus carniculis tendit. Habet etiam inciſuras, quales in ouis locuſtarum habentur: verùm hoc albidum, illud rubidum eſt. Nullus exitus huic, nullum foramen poſtremum patet, ſed pręrenui membrana cauo productus anguſto continetur.

Tendunt

Tenduntab intestino ad imum nigrantia quædam aspera, atq; continua, qualia vel in Testudine visuntur, vel minus nigra. Cęteri quoq; Vmbilici hæc habent eadem, sed quò minores, eo minutiora. Vniualue autem & biualue genus partim ijs simile est, partim diuersum. Caput enim & cornicula & os obtinent, atq; etiam quod linguæ speciem gerat: verùm hæc in minutioribus sensum præ sua exiguitate effugiunt. Nonnulla etiam ex inanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt. Papauer illud, quòd etiam mutem appellamus, omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifestum, sed Patellæ in imo, biualbia verò ad partem qua mutuo testarum complexu continentur. Capillamentis etiam illis hæc omnia circundantur: & quod ouum appellant, tempore, quo gigni solet, ambitu alterius lateris oræ continentur, videlicet ijs, quibus datum id à natura est, sicut etiam albugo Vmbilicis; id enim illis iunctum simile intelligimus. Sed eiusmodi partes, vt dixi, cùm conspicuæ in magnis habeantur, in paruis tamen aut nullo pacto, aut vix sentiuntur: quamobrem in magnis Pectunculis præcipuè patent, quod genus idest, cui altera valuularum latior, velut tegmen superposita est: Ostium excrementi cæteris à latere est. Foramen enim quo egerant, omnia habent: quippe cùm papauer illud, vt iam dictum est, excrementitium quiddam omnia membrana contentum sortiantur. At illi, quod ouum appellant, foramen, nullo in genere, tributum videmus, sed carni ipsi intumescit: nec eadem, qua intestinum, parte continetur, sed dextera, cùm intestinum habeat sinistra. Cæteris ergo talis excrementi exitus est. At verò Patella fera, quam marinam aurem quidam appellarunt, parte ima testæ excernitur, qua foramen habetur. Ventrem etiam post os esse, in hoc eodem Patellę genere constat, atque etiam ouis illa similia. Sed quis eorum cuique situs sit, diligentiùs ex dissectionibus petendum est. Hæc omnia itaq; philosophus, qui & in septimo libri quarti de partibus animalium capite de partibus horum Testaceorum exterioribus isthæc prodidit. Testatorum corpus non multiplex est. Cuius rei causa est, quòd eorum natura stabilis est. Quæ enim nobiliora sunt, hæc plures habeant partes necesse est: quoniam actiones eorum sint & officia. Plura enim desiderant instrumenta ea quæ plures motiones exercent. Ad hæc, aut omnino immobilia sunt, aut parum motus adipiscuntur. Verùm natura consulens eorum saluti, duritiam testæ obduxit. Sunt alia vniualuia, alia biualuia, alia turbinata, vt dictum iam est. Turbinati etiam generis alia in anfractum intorta sunt, vt Buccina: alia in globum tantùm circumacta, vt Echinorum genus, nec non biualuium: alia reseratilia sunt, vt Pectines & Mituli. Ab altero enim latere nodo ligantur, quędam vtroq; latere connexa sunt, vt Vnguium genus. Habent omnia Testata caput infra, plantarum modo. Cuius rei causa est, quòd cibum de imo capiant, vt plantæ radicibus suis hauriunt. Itaque ijs vsu euenit, vt inferiora habeant suprà, superiora infrà. Membrana obducit, qua portio potulenta humoris transmissa, liquataq; cibo assumitur. Nullum ex ijs est, quod capite careat. Cæteræ corporis partes nomine vacant, præter eam, quæ cibum recipit. Differunt præterea loco generationis inter se, quemadmodum idem diligentissimus [d] philosophus hisce verbis docuit. Testacea oĩa sponte naturæ in limo diuersa, pro differentia limi oriuntur: nam in cœnoso Ostreæ, in arenoso Conchæ. Rimis cauernisque saxorum Vertibula generantur & Glandes, & quæ per summa adhærent, vt Patellæ & Natices. Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipuè Purpuræ, atque Pectines quippe quæ anno perfici possunt. Nascitur ergo Concharum genus, quemadmodum expositum est, sed locis varijs: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis atq; asperis, alia arenosis: & alia sedem mutant, alia stabiliter degunt. Pinna ex ijs quæ sedem nunquam mutare solent, radice innituntur. Vngues & Conchæ nulla innitentes radice permanent: euulsæ viuere præterea nequeunt pinnæ. Mirum quod prodidit [c] Strabo, Conchyliorum quædam esse, quæ mugitum edunt in Nilo. Ex recentioribus Rondeletius quàm breuissimè, & loculẽter differentias Testaceorũ sic complexus est. Ab his, alia ab alijs, testæ duritia superantur vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim ista Ostracodermis subijcit Aristoteles. Nos stellas pro Insectis marinis edidimus in opere nostro de Insectis) longè minus dura testa conteguntur, quàm Purpuræ, & Buccina. Alia vndiq; circumteguntur, vt interioris corporis, nihil cerni possit, vt Ostrea, Tellinæ, Pectines. Alia altera tantùm parte testam habent, alteri parti testæ loco est scopoli pars cui hęret. Chamę & Dactyli siue Solenes vtrisq; extremis nõ integuntur, per quę caput & posteriorem partẽ exerunt. Eorũ quæ vndiq; integuntur, quę turbinata sunt, vt Purpura, Buccinum, alia turbinata non sunt, vt Conchæ quæ à nostris Porcellaines vocatur.

Biualuia & vniualuia, ut à turbinatis differant.

Caput.

Papauer nõ oĩbus eodem loco.

Ouum.

Anus ubi.

Papauer excremẽtitiũ.

Patellę anus qualis.

Testacea cur paucio res habeãt partes.

Testa cur eisdem.

Turbinatorum differentia.

Caput omnia habent infra, & cur.

Loco differre Testacea.

[d] li 5. Hist. cap. 15

Quæ sedẽ mutent & quæ non.

[c] li 17. Geo.

Testaceorũ differentiæ ex Rondeletio.

A tegminibus.

Alia vnica Concha conſtant, vt Lepades, alia duabus, vt Mituli. Teſtarum aliæ læues, vt Vnguium, Mitulorum, aliæ aſperæ vt Purpurarum, Buccinorum, Oſtreorum, quarum rurſus teſtarum permagna eſt in aſperitate varietas, quæ in ſingulis declarabitur. Colore etiam diſtinguuntur, quòd hæc vnius coloris ſit, vt Mytulorum teſta nigra eſt, aliæ flauæ, alię rubræ ſunt, aliæ varijs coloribus depictæ. Differunt & motione: nam quędam in ſtabili ſede permanent, vt Pholades, quæque in ſaxorum cauis, & alijs in locis degunt, vt Oſtrea, Pinnæ. Mouentur Purpuræ & Turbinata, & Chamę lęues, quas in gyrum verti in aqua vidimus. Differunt etiam teſtarum adhæſione. Etenim alia vinculis validioribus alligantur teſtis vt Mytuli, Pinnæ, Vngues. Quę verò in Turbinatis teſtis ſunt, nullo eis vinculo annexa ſunt, ſed poſterior tantùm pars circa teſtę volumen clauiculatim intorquetur. Sunt & alię ferè infinitæ Oſtracodermorum differentiæ, quemadmodum ipſa infinita ferè ſunt, quæ ex ſingulorum hiſtoria petendæ ſunt, nec differentię ſolùm, ſed etiam, ea in quibus omnia conueniunt, vt quòd omnia μήκωνα habeant, ſed non loco eodem, neque æqualem, neque ex ęquo manifeſtum. Quod modò ad partes eorum pertinet, earumq; vſum ac neceſſitatem, de his licet quędam etiam ſupradicta ſint, cùm non vno in loco locutus ſit philoſophus, nonnulla hîc rurſus recenſebimus.

A motione.

Inter has primùm occurrit teſta, de qua ille ſic in ſecundo de partibus earumq; cauſis „ capite octauo meminit. Cruſtata omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; „ omne Locuſtarum, atq; etiam Teſtatorum, vt quę Oſtreæ appellantur. His enim omni- „ bus caro intus: terrenum autem illud, quod contineat & conſeruet, foris eſt. Nam præter ipſum continendi officium, quoniam eorum natura parum caloris obtinet, cùm ſanguine careant, idcirco teſta veluti furnulus quidam amplectens conſeruat inteſtinum calorem, & tuetur. Cur verò non mutent teſtam vt Cruſtacea ſuam Cruſtam, triplici de cauſa id fieri putant, nimirum quia non mouentur, quia non ſiccantur, durior enim teſta & craſſior quàm Cruſta, & quia parum viuunt. Cauſa duritiei eſt tenerum eorum corpus, quod meminit etiam [f] Iulius Scaliger his verbis: Mollia igitur ipſa intus, opus „ habuere duritia exteriore. Ita oſſa tum alijs, tum Sepię conſtituta fuere intus ad conſi- „ ſtendum. His extra & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quę proportio „ etiam in multis fructibus eſt. Vt quibuſdam interna, alijs extima ſua ſit duritia. Ita alijs „ alia adiunxit præſidia; alijs denegauit: vt Pulmonibus marinis, ob vilitatem, Echinis, „ ne ad duriora affligerentur, cirros pro anchoris: Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametſi informis, ac mollis caro: tamen nullis tempeſtatum agitationibus ita ſuperatur, vt in litus eijci poſſit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs tamen dedit „ qua ſibi iam fabricata compararent, vt Carcinadi: vacuas enim indigenis Conchas & „ quęrit, & inuenit, & ſubit & ſubinde mutat: ſi ita ei facta ſit acceſſio corporis, vt priori- „ bus ędibus capi nequeat. Catus & inquilinus, & œconomicus, magiſtra natura. Extat „ item problema apud [g] Ariſtotelem, cur lapides & teſtę in mari rotunda reddantur? An „ quia extrema, inquit, compari ademptu circumfracta, in rotundam ſe colligant ſpeciẽ? „ hęc enim ſola ſimili extremo clauditur, mare aut quoquo verſus agitando pariter circum „ vndiq; frangit, atq; obtundit. Eſt & ſcitu dignum, cur ſtrias habeant nonnulla, nonnulla „ verò non habeant: ſuper qua re audi aliam [h] Scaligeri exercitationem aduerſus Cardanum, qui ſtriarum in hiſcę Conchylijs ordinem, cùm vellet ad certam ſibiq; notam reducere cauſam, ita ſcribit. Fit autem varietas tum ſtrię certo ordine: quoniam res parua, variata ac miſta, etiam obiter, dum ęqualiter creſcunt ſpatia, certo ordine laborata videtur. Siccine Cardane, inquit Scaliger, quare manus duas habeam, cauaſm reddis? Quia „ manus duas infans cùm haberem, ſimul cum corpore creuerunt. Hoc non eſt, τὸ ἔχειν ſed τὸ μὴ ἐκ ἔχειν, oſtendere cauſſam. Strias habent Buccini, quia eis ablati non ſunt: „ Ego verò, ſi me, cauſas haſce quod neſciam irrideatis; non iratus dicam, vos omnes „ philoſophos ſubtiliores inſanire. Namq; partim cauſas cùm ex vtilitatibus eliciamus, „ quarum partium nullus vſus percipi queat, eę partes ſui quoq; cauſas nobis ignotas ha- „ bent. Eiuſmodi eſt color, lęuitas, ſtria, ſplendor; orę in plantis crenatę, ſerratę, den- „ tatę, ſinuatę. Quippe in calidis ac frigidis æquę ſpectantur, Natura verò plus luſit in noſtrarum mentium agitationibus quàm in ſtriarum, macularumúe tum ordine, tum varietate. Atque hæc de teſtis ſiue operimentis, quibus adde quod ait [i] Lucretius naturam omnia ferè ſua dediſſe operimenta: canit enim.

De partiũ Teſtaceorum uſu. Teſta. Caro. Cur teſtã nõ habeat. Cur dura ſint teſta. [f] Excer. 222. Pulmo marinus cur nõ tectus. Lepus marinus. Carcinas. [g] Sect. 22. Probl. 36. Cur Teſtæ in mari rotundæ reddantur. Strias cur habeant teſtata. [h] Exercit. 220. [i] lib. 4. de rer. nat.

Propterea q; ferè res omnes aut corio ſunt
Aut ſeta, aut Conchis, aut callo, aut cortice tectæ.

Ariſtoteles [k] Teſtatis oculos eſſe negat. Etenim ſic ſcribit: Habent profectò oculos, tùm cætera

Oculi an ſint teſtatis. [k] lib. 1. Hiſt. cap. 9.

A cætera animalium genera omnia præterquã teſta intecta, & ſi quid imperfectum eſt aliud.
Lego tamen in epiſtola quadam Plinij,[l] Inſectorum omniũ & quibus Teſtacea operimen- [l] *Epiſt.* 136
ta, oculos moueri, tantum abeſt vt neget habere. De internis partibus & excremẽtis, hæc
" ferè philoſophus reliquit. Cruſtatorum & Mollium more binos dentes habent primores; Interiora teſtatorum
& carnoſum illud quod linguæ proportionatur, ad cibum ſentiendum, ſiue quo volupta- Dentes.
tem eſculentorum diſcernunt: tum ſtomachum ori continuò iunctum, exiguum propor- Stomach⁹.
tione ſuorum corporum magnitudinis, hicq; à ventre excipitur; dein inteſtinum ſimplex
vſque ad exitum inteſtini dirigitur. Singula autem Teſtatorum genera has eaſdem obti-
nent partes, ſed alia explanatiùs, alia obſcuriùs, quanquam maiora conſpectum earũ præ-
beant euidẽtiorem. Ori autem iungitur quaſi ingluuies auium, in qua ſtomachus eſt, quem Ingluuies.
excipit venter, in quo ſitum eſt quod papauer (μήκον) appellatur, mox inteſtinum conti- Venter.
nuum tendit ſimplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus enim Teſtaceis ineſt Inteſtinum
hoc excrementum, quod vel eſculentum eſſe præcipuè ſentitur. Et mox rurſus. Caro non Papauer.
æquè omnium eſculenta eſt. Et excrementum, quod papauer vocatur, quibuſdam cibo Caro.
B idoneum. Continent hoc Turbinata omnia ſua clauicula; vniualuia ſuo fundo, vt Patellæ, Papauer q bus & ubi.
biualuia, qua nodo ligantur, quod autem ouum vocatur, latere dextro biualuia habent, Ouum.
altero latere oſtium excrementi continẽt. Sed errore ouum id vocatur, quippe quod tale
ſit, quale eſt pingue in ſanguineo genere, cùm viget. Quamobrem fieri ſolet per id tempus
anni, quo viget, ſcilicet vere & autumno. Laborãt enim Teſtata omnia per frigus, & æſtum
atq; exuperantiam temporis pati nequeunt.[m] Aliàs etiam Teſtatum genus omnino partim [m] *li.4. Hiſt. cap.9.*
Mollibus ſimile eſſe dicit. Quà enim foris, inquit, terrenam portionem, intus carneam ha-
bent, Cruſtatis aſſimilantur: quà autem forma eiuſmodi corporis conſtat, cum Mollibus Vt Cruſtatis & Mollibus ſimilia.
conuenit omne quodammodo, ſed præcipuè quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractũ con-
torquentur. Natura enim eorum vtrorumq; perinde ſe habet, quaſi quis directa linea (vt
in quadrupedũ & hominum genere eſt) primùm extrema lineæ parte ſuperiore os ſitum
intelligat: quà a: mox ſtomachum, quà b: tum ventrem, quà c: deinde inteſtinum vſq; in
oſtium excrementi, quà d: hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt; & caput pectuſque
locum obtinent primum. Reliqua ipſorum gratia, aut motus cauſa à natura adiecta ſunt.
" Sed hæc antè etiam fuſiùs diximus. Hermolaus Concharũ carnes interiores, Grecè Spon- Carnis nomina.
C dylos ſcribit, latinè callos, item omnem callum Pinnæ & Conchilij interiorem, papauer
quoque dici. Ariſtoteles vocat τὴν σάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες.
Hanc Teſtaceorum, vti & Cruſtaceorum carnem decreſcẽte Luna diminui, creſcente verò Luna decreſcente carnem teſtatorum minui.
" augeri & philoſophi & aliorũ multorum ſcriptorum teſtimonio cõſtat. Plinius[n] de luna.
" Quo vera coniectatio exiſtit, haud fruſtra ſpiritum ſidus Lunæ exiſtimari. Hoc eſſe quod
" terras ſaturet, accedenſq; corpora impleat, abſcedenſq; inaniat. Ideo cum incremento
eius augeri Conchylia & maximè ſpiritum ſentire, quibus ſanguis non ſit. Lucilius apud[o] [n] *Li.2.c.99*
Gellium. Luna alit Oſtrea, & implet Echinos, muribus & pecori fibras addit.[p] Horatius: [o] *Li.7.c.20*

Lubrica naſcentes implent Conchylia luna. [p] *Li.2.ſat.4*

Oppianus[q] hinc capiendi tempus deſumit. [q] *Lib. 5. de piſcib.*

Ἔθνεα δ' ὀστρακόρινα, τά θ' ἑρπύζουσι θαλάσσῃ.
Πάντα φάτις μήνης μὲν ἀεξομένης κατὰ κύκλον,
Σαρκὶ περιπλήθειν, καὶ πλείονα ναιέμεν οἶκον.
Φθινούσης δ' ἐξ αὖτις ἀφαυροτέροις μελέεσσι,
Ῥικνοῦσθαι. τοίη τις ἐνὶ σφίσιν ἔστιν ἀνάγκη.

D hoc eſt, vt Laurentius Lippius Collenſis carmine reddidit:

Gentes quæ duro clauduntur tegmine teſtæ,
Quæ ſerpunt ponto, cùm Luna impleuerit orbem,
Fama refert proprio plenas pingueſcere tecto,
Sed cùm multiuagæ decreſcunt cornua Lunæ,
Diminui graciles, tali ſunt lege coactæ,

Aelianus[r] nõ hanc tantùm in luna potentiam agnoſcit, (proprium eſſe inquiens teſta cru- [r] *Lib. 9. de animal. c.6.*
ſtaue intectorum, vt ad decreſcentem lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent)
verùm & iumenta imbecilliora infirmioraq; cùm decreſcit illud ſidus pronaſci: eamque [s] *Lib.3. de ſanit. c.56.*
ob cauſam harum rerum prudentes in hac menſis parte genita, quod minus præſtabilia
ſint, conſulere, vt non alantur.[s] Cardanus lumine lunæ non augeri putat, ſed impleri, hoc Cardani opinio, cur creſcente luna augeãtur.
eſt, vt ipſe exponit, pingueſcere. Sed verba adſcribam: Cur non ſolùm Conchylia, inquit,
ſed exanguium quæ in aqua degunt, omne fermè genus lunæ lumine impleatur, cauſam
reddere difficile non eſt: non enim ob incrementum, non enim pinguiora, ſed humidiora

euaderent: pingueſcunt ergo, quoniam dum quæ (aquæ) & limus quibus veſcuntur, attenuantur, extenuantur, exconcoquuntur, ideo meliùs nutriunt, calor quoq; qui in cunctis animantibus augetur, in his ob propriam imbecillitatem euidenter augetur, quo fit vt duplici cauſa pingueſcant. Pierius Valerianus aliam habuit opinionem, nam rationem redditurus, cur, ſi quid abditum & arcanum luci proditum, ac releuatum oſtendere quis vellet, Pagurum & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita figurabant: conſtat inquit, eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam cauernis euocari: Ea verò de cauſa Cãcri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimùm paſci ſolent: compertumq; eſt plenilunio ea magis pingueſcere, propterea quòd liceat his tota tunc nocte pabulari, copioſioribuſque tunc eſcis enutriri: vnde pinguiores fiant, vt ij exiſtimant, qui plenilunio nullam ineſſe vim cœlitus hæc in Cruſtaceis efficiendi, remq; ita ad commodiorem naturæ rationem deducunt: quamuis vnà cum Baſilio magno, magna philoſophorum pars ſentiat. Baſilius autem ſic ſcribit.† Atqui corporibus animalium conſtituendis, cæterarumq; rerum, quæ à terra naſcuntur, non mediocriter Lunæ mutationes conducere reor. Nam alio modo corpora cùm ipſa decreſcit, alio, cùm accreſcit, afficiuntur; etenim nunc rara fiunt, inaniaq; cùm imminuitur. Nunc contrà Luna accreſcente & ad luminis plenum properante orbem, corpora rurſus diffarciuntur & implentur: propterea quòd humorem quendam calori immixtum, in profundum vſq; tum imprimit occultè atq; immittit. Declarant id ita eſſe tum ij qui ſub dio lunaq; dormiunt, capita quorum vltra modum humore replentur, tum animantia nuperrimè iugulata, quæ mox incurſu impreſſioneq; lunæ permutantur: tum etiam animalium cerebra, & animantium in mari degentium ea quæ humore copioſo prædita ſunt: arborumq; medullæ, quæ ſua ſanè mutatione conuertere luna cuncta non poſſet, niſi quid immenſum (vt ſcriptura teſtatur) exurperanſq; viribus eſſet. Hæc ille. Iam dicamus de nutritione. Nutriuntur Oſtracóderma more plantarum, per poros vt inquit Albertus, vndiq; nutrimentum trahentia, cuius, inquit, ſignum eſt, quòd piſcatores Flandriæ & Germaniæ colligunt Oſtreum quod eſt vnius teſtæ ſpiralis inſtar Cocleæ, & ponunt ſub arena iuxta mare: quamobrem natura non format eis caput. [t] Ariſtoteles quoq; aquatilium plura ſaxis affixa vitam omnem traducere ſcribit, vt Conchæ (ὀςρέων) genera plura: non deeſſeq; complura, quæ cùm ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt Oſtreæ, & quæ tota ſimplici mitioriq; teſta opera, Vertibula appellantur & Calli, & Tubera. Alibi [u] verò de eorum nutritionis modo ita loquitur: Cùm animalia trifariam in aquatile & terreſtre diuidantur: aut enim recipiendi aëris aqueúe neceſſitudine aut corporis temperatione, aut tertiò victus ratione: vitæ prorſus diſcrimen pro his diuiſionum membris conſequetur. Alia enim temperandi corporis gratia, & victus ratione, atq; etiam recipiendi aëris aut aquæ neceſſitate ita degent: alia temperamenti, victuſq; cauſa tantùm: Igitur eorum, quæ teſta operiuntur, nonnulla immota aluntur humore dulci, & potulento, qui per ſpiſſa traſmittitur, cùm tenuior ipſe mari concocto eliciatur, quemadmodum & primo naturæ ortu inſtituuntur. Dulcem autem contineri humorem in mari, atq; ita traſmitti & percolari conſtat eo experimento, quo ſi ex cera vas tenui latere finxeris, idq; annexa linea in mare demittas inane die ac nocte vna, humoris copiam dulcis intra ſe colliget. Vrticæ piſciculis fortè incidentibus verſcuntur. Os in medio habent, quod in maioribus euidentius eſt. Meatum etiam vt Oſtreæ, quo excrementa ſecedant, habent parte ſuperiore. Vrtica enim ipſa quaſi Oſtreorum caro eſſe videtur incluſa ſaxo, perinde vt teſta. Patellæ etiam ſecedunt abſoluentes ſeſe vt veſcantur. Quæ autem mobilia eademq; carne veſcentia ſunt, ijs victus ex piſciculis eſt, vt Purpuris: ſunt enim carniuoræ, & quidem eſca huiuſmodi capiuntur, quanquam ijs etiam, quæ mari pullulant, alliciuntur. Anni pluuij eodem † teſte, hiſce animalibus proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei inditium eſſe ait quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circa quinquaginta. Alit altera alteram, eò quòd ſua teſta agnatum veluti algam, muſcumúe gerit. Quæ autem pro cibo iis afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores. Cæteris ſqualor incommodus eſt, nam & pauciora redduntur & deteriora. Et quidem Pectines tunc magis trahũt ruſum colorẽ. Iã in Pyrrheo Euripo Pectines aliquãdo defuerunt, non modò propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccitates. Cæteris etiam Teſtatis imbres cõducunt, propterea q̃d mare dulcius redditur: ſed frigus facit profectò, ne vel in Ponto, vel in fluuijs gigni poſſint, exceptis biforibus paucis.

LOCVS

Margin notes: Pierij Valeriani opinio. — Cancri ad ſplẽdorem accurrunt. — † In Hexa. homil. 6. — Baſilij opinio. — Lunæ uis. — Vt nutriantur. — [t] lib. 1. Hiſt. cap. 1. — [u] li. 8. Hiſt. cap. 2. — Dulcis aqua in mari eſt. — Vrticæ ut nutriãtur. — Patellæ. — Purpuræ. — † li 8. Hiſt. cap 20. — Purpuræ in fluuijs moriuntur. — Pectines. — Quib pluuiæ p̃ſint.

LOCVS.

TESTACEA omnia sponte naturæ in limo, sed alia alio, oriri iam dictum ex Aristotele est. Et [a] Columella, vbi de piscibus loquitur, limosam maris regionem Conchylijs idoneam esse scribit, Muricibusq; & Ostreis Purpurarumq; tum Concharum Pectunculis, vt ille loquitur. Mare verò ita amant, vt maris hierogryphicum apud Aegyptios Conchylia haberentur, quamuis interim litora potius quàm altum mare amare videantur. Etenim ibi maior copia reperitur: ibiq; capienda esse docet [b] Oppianus his versibus.

Vbi nascantur. [a] lib. 8. c. 16.

Vt mare ament. [b] li. 5. de pisc.

Τῶν δὲ τὰ μὲν δύνοντες ὑποβρυχα χερσὶ λέγονται
Ἀνέρες ἐκ ψαμάθοιο, τὰ δ' ἐκ σπιλάδων ἐρύουσι
Νωλεμὲς ἐμπεφυῶτα, τὰ δ' ἠόσιν ἔπτυσαν αὐταῖς
B Κύματα καὶ βόθροισι λαχαινομένης ψαμάθοιο.
Istarum partem piscator colligit altis
Fluctibus, & fulua manibus comprendit arena,
Et partim innatas scopulis discerpit, at illas
Vndantes iaciunt turbati ad litora fluctus,
Vel in cænosas mittunt, pelluntq; lacunas.

Ouidius [c] quoq; in extremo litore Conchas reperiri canit, & lapillos: [c] li. 2. Amor.

Nec medius tenues conchas, pictosue lapillos
Pontus habet, bibuli litoris illa mora est.

Et [d] Lucretius: [d] lib. 2.

Concharumq; genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, quà mollibus vndis
Litoris incurui bibulam lauat æquor arenam.

Iam verò testante Horatio:

— non omne mare est generosæ fertile conchæ.

C Certè Aristoteles in Ponto neq; Mollia esse, neq; Testata scribit [e] nisi locis quibusdam pauca: contrà in mari rubro Testata omnia mira quadam magnitudine augeri. Celebrat hęc eadem poëtarum recenciorum decus Iacobus [f] Sanaxarius.

Vbi nō sint [e] lib. 9. Hist. cap. 28.

Nam quòd rubra iuuant fulgentibus æquora Conchis.

Aelius etiam Iulius Crotta, sed à copia, non à magnitudine,

In rubro mari maxima Cōchlia.

Non tot fulgenti conniuent sydera cælo
Tot nec Erytræo collucent litore conchæ.

In insula Babylone magna esse ait [g] Philostratus: Bibaga (Bibacta vocatur Arriano in historia Indica) etiam Ostreis & Conchylijs referta est, vt [h] Plinius memorat. Indię insula est. Rauisius Textor Lucrinum lacum ijsdem abundare ait: sed è Lucrino lacu Ostrea, non vniuersaliter Conchæ commendabantur olim. Ostrea & Conchylia (τὰ ὀςρεώδη καὶ κογχοειδῆ) omnia, inquit Strabo, & multudine & amplitudine in mari extero excedunt: hic verò (circa Turditaniam) in primis, quòd scilicet fluxus & refluxus hîc augeantur; qui causa, vt par est, magnitudinis & multitudinis propter exercitationem eorum existunt. In litoribus maris Aegei copiam celebrat [i] Martialis, dum canit:

[f] lib. 1. Eleg. [g] lib. 3. 16. [h] lib. 5. c. 21.

Ostrea ubi laudabantur.

[i] lib. 6. Epig. 33.

D *Basia da nobis Diadumene pressa. quot inquis?*
Oceani fluctus me numerare iubes
Et maris Aegæi sparsas per litora conchas
Et quæ Cecropio monte vagantur apes.

Fert & Laconicum mare Conchylia, sed ex quibus teste † Pausania ad infecturam vestium Purpura comparatur, nobilitate solis ijs quæ in rubro mari capiuntur, inferiora. Cùm verò in multis longè à mare dissitis in ipsius terræ, quin in durissimorum lapidum visceribus, & quod amplius in summis mōtium alpiumq; iugis Conchylia reperiantur, hæc cū maris, vt dictum est symbolum sint, disputatum inuenio, nunquid hisce in locis olim mare fuerit, esseq; ex veteribus præclarissimos scriptores qui id affirment, quorum omnium sparsas opiniones hîc inserere non erit inconueniens, vt qui vel negare id, vel affirmare voluerit, habeat vnde opinionem suam stabiliat. Herodotus de Aegypto. Quæ igitur de Aegypto feruntur, ea sic habere cum eorum fide adducor, qui mihi sic retulerunt:

† In Laconicis.

Cur Cōcharū varia genera in mōtibus & in alijs locis à mari dissitis reperiātur.

tum

Conchylia in mõtibus Aegypti.

tum verò de mea ipſius opinione in hanc item ſententiam deſcendo, propterea quòd videam Aegyptum continenti ſibi terræ præiacere & Conchylia in ipſis etiam montibus cerni, necnon ſalluginem quoq; efflorescere adeo vt piramidibus noxia ſit, tum etiam montem eum, qui Menphi imminet, ſolas arenas habere, &c. Et mox his addit aliud argumentum à ſacerdotibus adductum: Dixerunt verè & illud mihi Sacerdotes; vnde magnam coniecturam de hac regione facio, quòd regnante Myri, cùm fluuius ad octo vt minimum cubitos excreſceret, ſatis irrigabat Aegyptum, Memphi inferiorem. Et Myris quidem necdum nongentis annis è viuis excellerat. At nuuc niſi ſexdecim vel quindecim vt minimum cubitis aſcendat, regionem non inundat. Eiuſdem de Aegypto ſententiæ eſt Ariſtoteles libro meteorum primo, quam dicit in dies magis magiſq; exareſcere, & à Nilo totam eſſe inuectam aggeratamq;. Sed quia longo temporum tractu paludes oblimentur, & habitationi reddantur idoneæ, initium rei obliuione inuolui. Atq; idcirco ab Homero Thebaidos mentionem ſolam fieri, Memphi vel nondum enata, vel necdum eò progreſſa, vt digna commemoratione haberetur. Signum etiam eſſe, quòd paulatim ſit aqua exiccata, quod Seſoſtris didicerit, mare rubrum altius eſſe Aegypto: atq; ea de cauſa, quod in animo habebat, foſſam à mari Erythræo in Nilum non duxiſſe, maiorem igitur Aegypti cauitatem, quàm eius aluei eſſe, quo Erythræum mare continetur. Iam verò ſi Aegyptiorum regio, quos omnium mortalium antiquiſſimos eſſe credit, ita recēs ſit enata, vt tanta ab Homeri tempore facta ſit commutatio; par eſt de ceteris quoq; terris idem exiſtimare, & tantò poſterius exiccatas eſſe; quantò homines in ijs habitantes, Aegiptijs ſunt poſteriores. Atq; hinc iam effici, vt neq; flumina vlla ſint perennia, neq; ſemper mare illud fuerit, quod nunc mare eſſe cernitur, ſed viciſſim modò mare, modò terras, eodem loco fieri, certis quibuſdam temporum conuerſionibus, quibus fato quodam nunc maximè ſiccitates, nunc maximi humores alijs atq; alijs locis exiſtāt: atq; id quidē in longiſſimo quodam anno fieri, haud aliter quàm in anno communi æſtatem & hyemem fieri videmus. Ita Tanaim & Meotida paludem, & ipſum etiam Pontum exiccatum iri, atq; ſimiliter omnia permutanda in temporis infiniti infinita duratione. Hæc & huiuſmodi plura Ariſtoteles, partim ex Herodoti de Aegypto hiſtoria, partim de Platonis Atlantide inſula videtur hauſiſſe. Putat enim cum Platone mare extra columnas Herculis vadoſum eſſe, & nauigijs maioribus minimè peruium; non alia, vt oppinor, cauſa quàm quòd ſic à magiſtro ſuo didiciſſet. [h] Strabo quoq; Aegyptum ait priſcis temporibus ad Peluſias vſq; paludes & montem Caſium, lacumq; Sarbonidem maris inundationibus opertam fuiſſe: & nunc quoq; inquit, per Aegyptum huiuſmodi effoditur ſalſedo, etiam ſub arena ſalſa refertæ Conchylijs foueæ reperiuntur, perinde ac agro maris aquis inundato. Et [i] rurſus, loca Aegypti, quæ valde ſublimia ſunt, Conchylijs irrigantur. Idem in primo ait mirari aliquos quomodo fiat, vt duobus tribusuè ſtadiorum millibus longè à mari in Mediteraneis locis freqnentibus Concharum, & Oſtreorum, & Cheramidum magna cernatur multitudo & ſalſi lacus. Et mox ibidem. Eratoſthenes ait multis in locis a mari longinquis vidiſſe lapidibus inhærentes Conchulas, Pectines & Oſtreorum formas, ſalſumq; lacum in Armenijs. Plutarchus in Oſiride, vbi plurimus eſt in Aegyptiorum antiquitatibus inueſtigandis, de Homeri teſtimonio docet Pharon vnius diei nauigatione ab Aegypto remotam fuiſſe, & totam Aegyptum mari olim ſubſediſſe, eò quòd ſuo etiamnum tempore Conchæ in fodinis & montibus etiam plurimæ inuenirentur, & omnes putei & fontes aquam ſalſam & amaram haberent, illius videlicet maris reliquias, quod loca ea olim occupauit. Polybius idem ſentit, ſed verba eius non citabo, propterea quòd is videatur Ariſtoteli eſſe pedaneus in timore, quo veretur, ne pontus aliquando nauigationem excludat. Lego & apud [k] Ouidium.

Ariſtotelis opinio.

Loca modo terræ, modo maria ſecūdū philoſophū

[h] lib. 1. Strabonis opinio.

[i] lib. 17.

Plutarchi opinio.

Polybij opinio.

[k] li. 15. Met.

Vidi ego quod fuerat quondam ſolidiſſima tellus
Eſſe fretum: vidi factas ex æquore terras,
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ
Et vetus inuenta eſt in montibus anchora ſummis.

[l] Cap. 14. Solini opinis.

[l] Solinus quoq; in ſua polyhiſtoria: pergam, inquit, ad reſidua quæ in Theſſaliam & Aemoniam porriguntur: ſunt enim arrectiora quàm nuſquam proceritas montana attolli valeat: nec eſt in terris omnibus, quod merito ad iſtas eminentias comparetur, quippe quas ſolas diluuialis eruptio cùm vniuerſa obduceret humido ſitu, inacceſſas reliquit. Durant veſtigia non languida fidei, quibus apparet, hos locos ſuperſtites vndoſæ tempeſtati fuiſſe. Nam in latebroſis rupium cauaminibus, quæ fluctuum conflictijs tunc adeſa ſunt, reduuiæ Conchyliorum reſederunt, & alia multa, quæ affatim mari incito expuuntur,

tur, ita vt sint licet facie mediteranea, apparent tamen specie litorali.[m] Subscribit horum sententiæ præterea Isidorus, Conchas concretas & etiam Ostreas, quæ in remotis montibus reperiuntur, inditium diluuij primi esse scribens. Nec non [n] Tertullianus. Mutauit, inquit & totus orbis, aliquando aquis omnibus obsitus: adhuc maris Conchæ & Buccinæ peregrinantur in montibus cupientes Platoni probare etiam ardua fluitasse, sed & enatando rursus infima mutauit, rursus orbis alius, idem mutat & nunc localiter habitus, cùm situs læditur. Cur inter insulas nulla iam Delos, arenæ Samos, &c. E contrarium sentientibus in primis est Olympiodorus doctissimus Aristotelis interpres, qui hac in re authori suo aduersatur. Is enim ad hæc philosophi verba (Sed quoniam natura omnis circa generationem quoq; rerum mutatio fit, &c.) Causas, inquit, explicat, quare huiusmodi mutationem homines ignorant, cùm tamen nondum docuerit aliam speciem, qua secundum humorem palustrem mutatio efficitur. Sunt enim species tres, aut quoniam exiguum vitæ nostræ spatium est ad hanc mutationem, quæ particulatim in his duobus infimis efficitur, discernendam, aut propter confertos hominum interitus, vel quia mortales aliò nonnunquam migratum siue exulatum abeunt, vel laribus suis eiecti alibi gentium sibi domicilium quærunt, aliasq; sedes in exteras deducti colonias sibi comparant. Eodem quoq; modo hominum habitationes latere nos existimandum est. Sicut enim peregrè profectiones atq; exilia hominũ particulatim efficiuntur, ita & cultus habitationesq; mortaliũ particulatim singilatimq; esse cousueuerunt. Id autem fieri ait, quòd & palustribus & stagnantibus locis regio sicca tẽperataq; efficiatur, sicut etiã peregrè habitationes propter causam contrariã. Huic simile quid circa Aegyptiacũ quoq; agrum euenisse ait. Nã Aegyptus cũ ab antiquo mare esset, ex eo quod Nilus ilyn semper & limum aggeret, litoralisq; tota effecta est, adeo vt in posterum paludes lacusq; ibi, sicut relatum est, esse occœperint: atq; in vna Mœotide palude, huc rursum limi congerie aduecta paludes planã campestremq; naturã acceperunt. Quemadmodum autem Aegyptus antiquitùs mare extiterit, & paucis pòst annis in terrestre solum indurauerit, ex eo philosophus ostendit, quòd ostia Nili manu hominũ excauata atq; elaborata fuerũt. Ex eo quoq; quia poëta antiquitatis, & veteris cuiuslibet pater Memphidis nullo loco meminerit, quasi huiusmodi vrbs terrestri cute contignata nondum esset. Id autem ex eo intelligi potest, quòd squammæ atq; tectoria Conchyliorum durescentia item Gellinorum (Tellinarum, credo) adhuc ibi passim reperiantur, quæ quidem residuæ reliquiæ sunt Ostreorum Concharumq;, quæ ibi mari terrestrem scilicet cutem recipiente restiterunt. Atq; ita philosophus interpretatur, censetq; Aegyptum mare olim fuisse, & postea in terræ faciem conuersam. Mihi autem potius videtur, palustria loca ea fuisse, & ob hanc rem inhabitabilia atq; inculta cùm aliquo tempore fuissent, mox fimo inuecto consolidari, siccari, coliq; à mortalibus ipsa cœpisse, cuius simile quid circa Argos quoq; accidit, vt paulò pòst dicturus est. Argos namq; illud quod hodie homines habitant, paludosum olim fuisse proditur. Atq; ad hãc quidem expositionem quadrant quoq; rationes allatæ. Ob id enim ostia sunt manufacta, namq; quanquam Nilus limi vim magnam ingereret atq; dissiparet, tamen quia magnitudine aquarum quasi obrui Aegypti incolę videbantur, ostia ac exitum fluminis excogitarunt. Quin & poëta Thebarum tanquam opulentissimæ vrbis meminit, de Memphite autem reticuit, hac forrassis de causa, propterea quòd nondum vrbs illa habitaretur, sed palustris stagnansq; adhuc esset. Quanquam autem testæ Conchyliorum ibi reperiuntur, non tamen ratio hæc necessario ostendit mare quondam fuisse Aegyptum: nã in montibus quoq; altissimis, qui longè à mari distant, eiusmodi Testacea reperiũtur: fortasse quia vehementiores venti in altum ipsa abripientes à finibus maris vsq; ad iuga mõtium celsissima proiecerint. Secundum autem interpretationem magis ad veritatem propiùs accedere, ex ipso quoq; Aristotelis intelligi potest, Infert enim eiusmodi verba. In ea loca quæ ex humidis palustribusq; ad terræ soliditatem peruenerunt. Immo hanc quoq; dictionem profert. Tale quid circa Aegyptum quoq; contigit. Quo dicto potest patere sermonem esse, quemadmodum ex palustri humiditate in siccam firmitatem mutatio fiat. Hucusq; Olympiodorus. Sed Ioan. Goropius Becanus longè aliter, quàm Olympiodorus veterum opiniones refellit, cui doctissimo viro ego libenter assentior quamobrẽ quæ ille super hac curiosissima quæstione, in quam pleriq; viri docti incidere sæpe solent, scripsit, cùm ad rem nostram omnino faciant, neutiquam mihi silentio inuoluenda existimo. Is igitur post allatas aliquot veterum opiniones, nimirum Herodoti, Platonis, Aristotelis, & Plutarchi, neq; alios inquit, rogabo scriptores quid hac de re sentiant, posteaquã video totius eruditionis coryphœos, & non antesignanos modo; sed ipsos etiam impe-

[m] lib. 13. c. 22.
Isidori opinio.
[n] li. de pallio
Refutãtur superiores opiniones. Olympiodori opin.
Testacea cur in montibus reperiantur.
Goropij opinio.

imperatores omnium disciplinarum in eadem esse sententia, & vt sint, eisdem rationibus niti. Non igitur est mirum, si nostrates quoq; homines eisdem argumentis inducti, quibus prisci illi scriptores, nihil certius habeant, quàm tota hanc camporum latitudinem, quæ Mosæ, Scaldis, Oceani, Arduennæque finibus continetur: Delphinorum, & reliqui Phorci exercitus stationem quondam, non terrestrium animalium, fuisse. Videndum igitur mihi, an quicquam contradici queat, quo vetusta hæc & fortè Ogygia assertio vel eleuetur, vel (quod fortè spero) tuta nihili esse & flocci pendenda videatur: sed modò rationum pondera, non magnifica testium nomina, stateræ appendantur. Primum igitur illud quod de Conchylijs magno applausu argumentum Herodotus & Plutarchus ducunt, vanum omnino & quauis palea leuius esse contendo. Eodem enim peruinci queat, summas alpes aliquando sub Oceano latuisse: quod si admittant, non plus contra regionis nostræ, quàm contra omnium terrarum, vetustatem pugnent: nam & in illis Conchæ & Ostreorum testæ inueniuntur. Nihil est tam altum, nihil tam ab æquoreis fluctibus remotum, in quo non sit reperire testas eorum, quæ in solis aquis marinis vitam agunt. Quod equidem cùm aliorum relatu, tum experientis diuersorum montium sum edoctus. Cùm in alpibus Tridentinis & vicinarum gentium (Veronensibus maximè, vbi ego ipse non pauca Conchylia reperi) perreptarem altissima quæq; montiũ cacumina, vtroq; pede senis vncis innixo & manibus pinnato baculo gressum firmantibus & ipse Conchas inueni, & ab ijs qui Capricornos, siue Ibices & Damas insectantur, didici non rarò inueniri. Et crebriùs haud dubiò inuenirentur, si lapides æquè illic atque infimis locis exciderentur. Nunc cùm vectura illinc nulla esse queat, nulla est lapidicina, nisi cùm arces ex ipsis rupibus excauantur angustis præcipitijs, & capreolorum semitis vel funibus subeundæ. Cùm igitur eiusmodi testæ internis, vel terræ, vel saxorum visceribus delitescant, & in summis alpium rupibus interna teneantur; non potest fieri, vt illic crebrò videantur. Videntur tamen, saxis torrentium vi derasis, aut immani gelu, magno tonitru diuulsis, vel flumine, turbine, aquarumúe violentia præcipitatis, aut disruptis, vel alia vi quapiam naturæ dehiscentibus: quibus fiat, vt, quæ intus condita fuere, prodantur. Apud vicinos nostros Limburgos, Leodios, Chondrusos, Namurcos, Hannonas, Atrebates, Tornacenses, & alios multos, à quibus, vel marmora nobis, vel alia lapidum genera aduehuntur, non parua est testarum copia & varietas. Vidi ipse in marmore cæruleo solidissimo Pectinem & ipsius sedem ita affabrè delineatam, vt nihil ars simile posse videretur. Vidi in silice durissimo (Habeo & ego in musæo silicem quem cùm fortè rumperet quispiam pro excutiendo igne, asperam Chamem, eiusq; sedem intus, ostendit.) Bethunis aduecto, quo viæ apud nos sternuntur, tot Conchulas totas lapideas, & conclusis valuulis integras, magna, vt cura & arte ex illis fuisse cœmento aliquo compactus iudicaretur. In suburbano Parisiensi agro, qui supernè copiosa fruge luxurians, subtus caua magna sui parte est, & vehiculis peruius, inueni testas non paucas Turbinum marinorum, elegantissimo ordine & tortas, & turberculis insignitas, atque ita omnibus modis perfectas, nihil vt præter viuum pisciculum, ad integritatem deesset. Vidi in Anglia lapidem, è summis montibus excisum, qui Percam ad viuum exprimeret, ne minima quidem lineola ad perfectionem desiderata. Nec pauca mihi monstrauit Venetijs Andreas Lauredanus, antiquitatum omnium & naturæ miraculorum diligentissimus obseruator & custos. Quid multis? neminem esse credo non omnino ociosum naturæ spectatorem, qui non similia multa obseruauit. Omnibus ergo eiusmodi locis mare aliquando superius fuisse, necesse erit fateri, si proba illa sit collectio, quæ de Conchylijs marinis Neptunnum auorum finibus induxit: atq; ita nihil mihi oberit, quo minus dicam nostram regionem non minus antiquam esse, quàm cæteras omnes, in quibus id genus Conchylia sunt inuẽta. Satis hoc quidem mihi est ad Herodoti & Plutarchi conclusionem infirmandam. Sed, quia absurdi illatio, quamuis satis ea vnde processit, falsa esse ostendat, non tamen rei, de qua quęritur, naturam explicat, atq; idcirco animum dubitationi non eximit, sed plerumq; magis inuoluit, satius erit veram afferre solutionem. Hęc tamen non poterit ex historiæ monumẽtis afferri, sed petenda tota est è philosophiæ penetralibus, ad quæ rapi videmur hac mirabilium consideratione. Sed quia naturæ arcana non sunt nobis hîc tractanda, obiter & breuiùs, quàm res postulet, disputationis munere defungemur. Materia generationi subiecta sicut omnes formas æquè recipere potest, ita de suo sinu siue potentia nullas educit. Si enim educeret, antè habuisset: deinde educere, agentis est: actio verò omnis formam præfuisse monstrat. In materia igitur forma fuerit, cuius efficacia aliæ formæ

Testæ cur in summis alpiũ iugis.

Alpes Tridentinæ.

In marmore Pecten.

Chamai in silice.

Perca in lapide.

Refutatio philosophica.

formæ producantur, quod est absurdũ. Aliũde igitur formæ procedunt atq; rerũ essentiæ. Non ab elementis, nõ à cęlo, quorũ formæ sunt actionibus proprijs quibusdã & motionibus addictæ, ita vt nihil possint excellentius efficere, quàm ipsorũ mouẽdi potestas ferat; nisi velimus dicere quicquã esse, quod alteri vitã dare possit excellentiorẽ, quàm ipsummet possideat. Quomodo igitur dicitur, homo generat hominẽ & sol? eo nempe, quòd homo & sol materiã præparent, vt idonea sit formæ recipiendæ. Cælũ enim hominem si generet, id faciat, quod longè sit cælo excellentius, cogitandi intelligendiquè facultate. Non igitur cælum formas dat; sed ad formas recipiendas, materiam disponit & aptat; quæ quidem dispositio eousq; pertinet, dum id tantùm producitur, quod caloris, frigoris, siccitatis & reliquarum qualitatum quæ his sunt secundariæ efficaciæ, produci potest. Figurę igitur forsan quædam cælo debentur; sed si vita accedat, alius nunc opifex quærendus, qui cælo sit præstantior. Hunc formarum datorem nuncupemus, qui se per totum vniuersum insinuans, vbiq; adest, vbiq; materiæ præparatæ formas dat, & eas in ea tantisper conseruat, dum materiæ compago & præparatio ferre potest. Hic, siue vnus sit, siue multas sub se intelligentias habeat, imperio & potestate sua tota formarum orbem administrat, & cuiq; materiæ dat pro eo, atq; ad suscipiendum est idonea. Hic ranis & pisciculis in aëre, hic muribus & vermibus, & cæteris animantibus è limo genitis, materia prius à cælo præparata, formas infundit. Vbicunq; igitur humor siue liquor inuenitur ad Testaceorum vitam idoneus, viua Testacea generantur. Vbi verò materia erit capax, illa quidem formę eius, quæ dat, vt testa quid sit & vocetur, non possit vero viuo pisciculo liquorem idoneum præstare, fiet vt testa dumtaxat, non pisciculus, generetur. Formas autem istas, siue figuras accuratas & animalium proprias, non cælo ascribo, quod instrumentorum peculiares formas dare non potest; sed ipsi formarũm datori, quẽ singulis speciebus alium & alium adesse, tamquam efficientem quandam ideam, si dixero, id dixero, quod possem tueri. Antuerpiæ latomus quidam viuum bufonem in medio marmore inuenit. Quod si eo loco aptus humor bufoni fuit inuentus, quid vetat quo minus aliquando liquor in saxis inueniatur, quo marina quoq; animalia generentur: viua quidem si locus & humor ferat; corporata verò tantùm, si humor vitam non admittat? Opifex enim progreditur eò, quoad eius materia patitur, vltrà progressurus, si loci & materiæ inopia non excluderetur. Non est igitur mirũ testas in montibus summis inueniri: minus verò mirum in illis inueniri, in quibus salsugo aliqua est, marinæ salsugini compar. Similis enim materia ad formas recipiendas est apta. In Aegypto igitur, regione non salsuginis modò, sed nitri etiam ferace, quis admirabitur Conchylia generari? quis etiam in nostræ regionis ea subterranea arena, quæ loco & natura marinis vadis respondet, illa admirabitur? Cùm ea temperamentũ quoddam liquoris marini exugat, Oceano in terras sursum per omnes canales magna vi irruente. Cauis igitur subterraneis, & maximè ei arenæ, quæ proxima est aquis, per orbem terræ subtus meantibus, liquor quidam apud nos communicatur, qui Conchyliorum figuras facilè induit, vitam etiam accepturus, si locus viuum pisciculum alere posset. Videmus itaque Antuerpiæ quibusdam locis, postquam ad aquam hanc subterraneam fodiendo uentum est, magnam quandam crustam ad duos pedes, vel eo crassam: aliquando etiam tenuiorem, quæ tota est ex eiusmodi varia Conchiliorum congestione coagmentata, quasi vena quædam lapidis aut marmoris esset. Nec porro vsquam in mari aut litore tanta congeries Concharum cuiquam visa est, vt frustra somniemus; ita paulatim mari recedente fuisse congestam. Nam si ita hoc euenisset, cerneremus adhuc in Zelandiæ, Hollandiæ & Flandriæ litoribus tantæ crassitudinis congeriem iacere. Quid? quod Pectinum in litoribus nostris magna est raritas, adeo vt à D. Iacobo è mari Gallaico pro monstris afferantur? at è fossis nostris infinita copia est educta quam in vallo, quod montis instar est cuiuis licet videre. Et, qui Conchulas legere volet, ei nihil opus est ad littora proficisci, in mœnibus habet plus multò, quàm litoribus abundantiæ. Ego igitur nõ magis hîc mare fuisse credo quàm in lapidicinis Megarensiũ, è quibus lapis effoditur Concharũ marinarũ coalitu cõstans cęteroqui candidissimus, quem à re ipsa Cõchida appellarunt. Quod si mare huic originẽ causamq; nascẽdi dedisset, in Piręo potius debebat inueniri. Iam cùm tota Græcia varijs promontorijs in mare excurrat, varijs finibus mare admittat, nusquam tamen Cõchis, quã Megaris, inuenitur. Vtinã nostra crusta sic induruisset, vt lapidẽ quoq; solidũ cõponeret. Nã Megaricus ille adeo solidè coiuit, vt Caris, Phoronei filij sepulchrũ & alia nõ pauca opera ex eo facta fuisse Pausanias testetur. Ad eãdẽ causã dẽtes illi in fossis inuẽti, referẽdi sunt, qui Carcharię dẽtibus adamussim respondent, nisi qđ de terra, in qua diu iacuerunt,

Formarum dator quis

Conchylia cur quandoq; viua, cur & Testæ tantum nascantur.

Bufo viuus in medio marmore.

Prope Antuerpiam multa Cõchylia eruuntur.

Lapis Conchis refertus apud Megarẽses

Dentes in fossis inẽti.

X pro

pro candido, pullum colorem videantur traxiſſe; in his aliqui ſunt ſerrati, aliqui citra ſerram in acumen tendunt: omnes tamen acutiſſimi. Sed quia pauci ſunt, qui Carchariæ Canis dentes viderunt, fit vt non dentes, ſed linguæ ſerpentinæ vulgò nominentur: quibuſcum tamen nihil habent ſimilitudinis. Huius generis ſiue dentes, ſiue linguas, è foſſis circa Antuerpiam frequenter extraunt minore miraculo, quòd piſcem, cuius dens videri queat, non cognoſcant, alioqui clamatura, carcharias hîc olim habitaſſe. Quibus lapides hi linguæ videntur, gloſſopetras eas nominarent. Hos pari ratione bugloſſum lapidem illum vocabimus, qui ſimiliter è foſſis vrbis noſtræ eſt extractus. Huic longitudo ſeſquicubitalis; latitudo qua maximè patet, dodrantem æquat, paulatim in cuſpicem obtuſam ad linguæ formam producta, colore & duritie baſaltem refert, pondere ferrum, parte ſui latiore & craſſiore foramina duo habet ea amplitudine, qua in caluaria equina oculorom cauitates videntur, cætera linguæ bubulæ non diſſimilis, vt meritò vel ab ea, vel ab ingenti magnitudine bugloſſus vocari poſſit. Cuius, rogo, marinæ belluæ, & quod os in hunc lapidem tranſijſſe dicemus, ſi omnia id genus ad animalium partes ſint reuocanda. Ego certè nullam inuenio, nec fuiſſe quidem opinor, non magis quàm animal aliquod fuiſſe, cuius vel lingua, vel dens gloſſopetra dicatur. Nam quamuis his locis à mari non longo interuallo diſſitis ſuſpicari quiſquam poſſet Carchariæ dentes eſſe, non tamen idem ſibi perſuaderet in colle illo, qui Aquiſgrani imminet, tantum id genus piſcium fuiſſe, quantum fuiſſe de gloſsopetrarum copia coniectari deberet. Generantur hæc in terra, perinde atque alij infiniti generis lapides, nihil cum viuis animantibus habentia commune. Eodem, & ad eoſdem fontes, amando ſaxeos ſerpentes Irlandiæ, quorum vnum in Anglia vidi ſpiris in ſe contortum, qui non alia ratione prouenit in lapidum metallis, quàm Conchæ apud Megarenſes. Apage illos, qui viuos hos ſerpentes fuiſſe, & incantamento in lapidem verſos eſſe, de quibus neſcio fabulis perſuadere nituntur. Naturæ ſunt hæc, non hominum, miracula: & ne miracula quidem, cùm videntur perinde atq; cætera, è cauſis ſuis apta. Quod verò quædam inter hæc lapideſcant, quædam non; id ſuccis & frigori tribuendum. Multi enim humores ſiue liquores ſunt, qui lapidis indurandi vim habent. In Teſtis igitur Conchyliorum quaſdam eſt videre Teſtas adhuc eſse, aliàs etiam in lapidem tranſijſſe. Cancros vidimus totos ſaxeos, in quibus cruſta & quicquid intus erat, in lapidem degenerarat. quo minus eſt mirandum ſi in Conchis id fiat, natura ſua multò durioribus. Sed quid ego de Cruſtaceis dico, cùm Percæ eriam ſaxeæ ſint inuentæ, atq; adeo lapidei ſerpentes? Ad vim itaq; formatricem in Conchylijs noſtris recurrimus quæ in quaque re id facit, quod præſtantiſſimum in ea fieri poteſt, pro elementorum miſtione. Vbi ergo viua fieri non tulit materiæ diſpoſitio, aut locus, illic figuram ſaltem induxit, vitam additura, ſi locus & temperamenta permiſiſſent. In litore Anconitano ſaxa magni ponderis, quinquaginta & plurium etiam librarum, è mari trahuntur: his colos & conſtitutio exterior ea eſt, quæ lapidi aëtiti, rudis nimirum & non difficilis læſu aut tritu; interior verò cruſta, aut tunica dura eſt, & quæ poliri poſſit, haud ſecus atque interior aëtitæ tunica; colore etiam ſubcæruleo, ne hac quidem nota ab aetite diſcedens. Rumpuntur hæc ſaxa maioribus malleis ferreis, magna vi impactis, non quò intus, vt in aquilæ lapide, alius calculus inueniatur, ſed quò piſciculi deliciatiſſimi extrahantur, eiuſdem generis cum Solenibus, quas Cappas longas Veneti appellant; ſed eò delicatiores quòd non aqua marina, ſed rore quodam tenuiſſimo, per lapidem imbibito paſcantur. Hi plures numero, ad viginti, modò plures, modò pauciores ita ſaxo includuntur, vt ſingulis ſuus ſit nidus, ad magnitudinem & figuram piſcis omnibus lineamẽtis reſpondens. Inter nidos ſaxeo interſtitio relicto, ex his veluti è vaginulis rupto lapide eximuntur integri Solenes, ad palatũ & lumbos delicatiorum plurimum factu ri. In his igitur ſolidiſſimis ſaxis, in quibus aqua nulla, nullus liquor, inuenitur, præter eũ, quem piſcis continet, non figura modò Dactyli ſiue Solenis, ſed vita etiam & omnis piſciculi laus perficitur & abſoluitur, melior vt multo ſit, quàm ſi in ipſo mari extra lapidem natus fuiſſet. Si igitur in his ſaxis viuos abſolutoſque cum vnguiformi ſua fiſtula Solenes intelligentia hæc, formarum diſpenſatrix formauit, quid in eidem fuiſſe dicemus, figurati quidem ad piſcem hunc corporis, non verò viui procreandi, facultatem? Figurarum enim, quæ animantium corporibus ſunt propriæ, tum earum etiam, quæ corporibus non viuis eodem ſemper modo inſunt, conſtanti ſimilitudinis perennitate, cauſam ego ab effectricibus ideis, non à cæli duntaxant materia & forma, eiuſque motione circulari, pendere credo: atque ita in vniuerſum ſtatuo vim

vnam-

Linguæ ſerpentinæ dẽtes qui dicti.

Bugloſſus lapis.

Gloſſopetrarum copia vbi.

Serpentes ſaxei.

Cancri ſaxei.

Percæ ſaxeæ.

Lapides piſcibus prægnãtes vbi.

Cappæ lõgæ.

vnam quamque formatricem tantum vbique producere, quantum materia capere potest, atque ita multa corporatura quidem hoc, vel illud animal esse, vita verò nequaquam.

Est aliquò prodire tenus, si non datur vltrà.

Sic animalium etiam terrestrium ossa, nedum marinorum, in terra generantur; atq; modò quidem ossa perdurāt, modò verò succi lociq; natura in lapides transeunt. Georgius Agricola in agro Luneburgensi testis est ossa belluarum marinarum orta esse, & in lapides cōuersa. Plinius etiam è Theophrasto ossa in terra nasci & in lapides transire author est. Huc forsan referenda sint ossa illa enormia, quæ gigantum fuisse vana hominum ingenia credideriunt. Verùm ne vlterius quàm Conchylia nostra & ossa belluina postulant, naturæ scrinia excutiam; hîc finem huic considerationi impono, certus neminem fore, qui nostra hæc benè ruminarit, quin mox sit conclusionem illam è Conchilijs connexam derisurus. Hoc igitur in commune responsum sit omnibus ijs qui Conchas, & magna piscium ossa nobis ingessere. Miror equidem Plutarchum hominem philosophum, istud non animaduertisse, vel ex eo saltem, quòd in montibus etiam viceret Conchylia inueniri. Quod si verum fuit, quare non æquè asseruit, superiorem Aegyptum atque inferiorem mari coopertam fuisse? Hoc si fateretur, in Thebaida tandem & ipsam Aethiopiam mare deduceret, & ipsos tandem alpes submergeret hac sua collectione. Sed vereor si multus sim in hac conclusione infirmanda, ne ego prius ambitiosæ in re clara reprehensionis accuser, quàm Plutarchus inconsiderantiæ. Multò certè prius Eratosthenes sese torsit in Conchulis & salsuginis causis apud eos inuentæ qui à mari longè sunt remoti, præcipuam illam quæstionem esse aiens, Quinam fiat, vt duobus tribusq; stadiorum millibus à mari intra mediterranea, plurimis locis, Concharū & Ostreorum, & Cheramydum, ingens multitudo cernatur, & præter hæc salsi etiam lacus inueniantur, quasi maria essent (vti fit) circa templum Hammonis, & in ea quæ ad illud ducit, via, quæ ipsius testificatione longitudinem habeat trium millium stadiorum. Hîc enim plurimam Ostreorum colluuiem esse, & salis etiamnum multum inueniri, & marinas exhalationes in sublime ferri, propè ipsum etiam nauium maritimarū fragmenta monstrari, quæ hiantibus terris sint effusa: tum etiam columellas extare, super quibus delphini sunt, habentes hanc inscriptionem, κυρηναίων θεωρῶν. His Eratosthenes inductus, Stratonem Physicum, & Xanthum Lydum laudat, qui inter cætera, quæ multa recitat, existimarint ipsum Hammonis templum prius ad mare stetisse; ac deinde mari defluente, in mediterranea regione mansisse: atque oraculum, quia mari adiaceret, eò celebritatis, & nobilitatis peruenisse, non esse à ratione alienum: alienum verò à ratione esse, si dicatur, quam habet claritatem & existimationem hoc tempore, eam in tanto à mari interuallo acquirere potuisse. Aegyptum præterea priscis temporibus ad Pelusias vsque paludes & montem Casium & lacum Sorbonidem, maris inundationibus fuisse subiectum, inditio esse, cùm salsugo effoditur, puteos ipsos arenæ & Concharum plenos inueniri, quasi mare antea regio fuisset. In his Xanthi dictis nihil Srabo inuenit absurdi, sed ad Stratonem reprehendendum, qui inter cætera argumentum de fundo maris attulit, quod nec Straboni, probatur, nec quicquam habet momenti ad ea, quæ modò statui, eleuādā. Aduersus aūt Erathostenē, Stratonē, & Xanthum, eadem dici intelligantur, quæ contra Herodotum & Plutarchum sunt à nobis dicta. De Conchulis itaq; & Ostreis satis est responsum, illic ea nimirum reperiri, vbi succus idoneus ad ipsorum generationem inuenitur, nullam maris delapsi inducta necessitate. Hæc omnia Goropius. Sunt & alia loca, in quibus istiusmodi Conchylia longè à mari dissitis inueniuntur, vt in Heluetijs referente Zoographo in agro Solodurensi. Scribit & Gyraldus multas Concharum species in medio terræ & in montibus & in lapidicinis inueniri, quæ sunt propè Syracusas. Maius miraculum est quod scribit Gyllius (ex Athenæo, vt videtur) super erutis è terra Conchylijs his verbis. Posteaquam, sicut ait Nicolaus Damascenus, lib. 104. Hist. ad Apameam Phrygiæ vrbem Mithridatici belli temporibus motu terra discessisset, lacus qui antè ibi nunquam comparuissent, repentè extitisse, fluuiosq; & fontes nouos ex eisdem locis terræmotu excitatos fuisse, veteresq; multos exaruisse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare longè abesset, ex visceribus terræ sic emanasse, vt tractum vniuersum tum Ostreis, tum alijs piscibus marinis referserint.

Ossa in terra generantur.
Ossa in lapides.
Plutarchi inconsiderantia.
Cōchæ fossiles.
Loca alia longinqua à mari Cōchis referta.

SENSVS. MOTVS.

Quib: ſenſibus careăt, & quibus non.

SILICEA teſtâ incluſis (id eſt, Teſtaceis) fatendum eſt, inquit Plinius, nullum ineſſe ſenſum, vt Oſtreis. Et rurſus: Carent, Conchæ viſu, omnique ſenſu alio, quàm cibi & periculi. Atque hoc eſt, quod & Suidas ſcripſit, Conchas (τὰς κογχύλας) quamuis careant viſu, eſcas tamen ſequi videri, odorandi ſcilicet facultate. Ceterùm communis præceptor Ariſtoteles viſum & alios externos ſenſus Teſtaceis non negat. Nam in quarto de animalibus capite octauo diſputans, docenſq; quibus animalibus inſit ſentiendi vis, Mollia, & quæ vel cruſta, vel teſta operiuntur, atq; etiam Inſecta ſenſibus prædita eſſe omnibus conſtare aſſerit, nam & viſu & olfactu, & guſtu. Inſecta enim, inquit, tã pennata, quàm non pennata, procul ſentiunt, vt mel Apes & Culices dicti Muliones. Iam Sæpiæ, Polypi, Gammari, odore eſcarũ allectati capiuntur, & Polypi quidem ita adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, ſed truncari inde non patiantur. At verò pulicaria herba admota, protinus ab odore eius reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis ratio: interdum enim cibum proſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur. Nam Apes nullam ad rem putidam ſolent aduolare, ſed dulcia petunt, Culices nulla dulcia geſtiunt, ſed acida. Tactu verò ſentire omnibus datum animantibus eſt. Quæ autem ſiliceo tegmine operiuntur, olfactum, guſtumq; habere conſtat, argumento eſcarum. Purpuris enim eſcas putidas Purpurarij emoliuntur & accedunt ipſæ ad eiuſmodi eſcam à longè, vtpote odorantes. Senſus item ſaporum ijs ineſſe, eiſdem illis rationibus patet. Sapore enim rerum earundem quæq; delectantur, ad quas veniunt odoribus inuitata, quos gratos ſenſerunt & diſcreuerunt. Adde quòd quæcunq; os obtinent, ijs & voluptas per ſaporum attractionem euenit & dolor. De viſu & auditu quanquam nihil certi, manifeſtiq; habemus, Vngues tamen ad ſtrepitum ſe ſubtrahere, inferiuſq; ſubſidere cernuntur, quoties ferramentum ſentiunt admoueri. Exiguo nanq; extant, reliquo autem toto corpore perinde ac in cubili, occuluntur. Pectines quoq; admoto digito dehiſcunt, mox comprimunt ſe vt cernentes. Natices item qui capiunt, non aduerſo flatu ſed ſecundo adeunt, quoties eſcam perſequuntur: nec voce vlla, ſed ſilentio agunt, vtpote cùm & olfaciant & audiant. Nec fieri poſſe aiunt, quin ſubterfugiant, ſi vox proferatur. Echinus inter Teſtacea genera quibus facultas ingrediendi eſt, Vertibula, Glandeſq; inter immobilia eiuſdem generis, olfactum minimè habere videntur. Hactenus Ariſtoteles, apud quem in quarto de partibus capite quinto, cùm explicaſſet partes Mollium, Cruſtatorum, Teſtatorum, atq; Inſectorum, ad cibum accommodatas, legimus, oportere certè vt illud habeant quod ei parti proportionetur, cui ſentiendi principatus in ſanguineo genere mandatus eſt, hoc enim in omnibus animalibus ineſſe neceſſe eſſe. Quod modò ad motum Teſtaceorum attinet. ° Albertus Magnus tradit ideo paruam in ipſis partium exteriorum diuerſitatem eſſe, quoniam animantia ſunt, quæ vno eodemq; loco remanent, & ſi moueantur, paruum eſſe motum: eſſeq; quæ nullo pacto moueantur, ſed affixa ſemper hæreant. Eſt autem hæc doctrina Ariſtotelis.

Senſus exteriores habere.

Inſectorũ ſenſus.

Mollium.

Apũ guſtus

An videăt, & audiant Conchylia.

Natices, vt capiantur.

Echinus.

Motus.
°lib 14. de anim. tract. 1. c. 2.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

Nõ coeunt

IDEM philoſophus, qui omnium animalium naturas quàm diligentiſſimè perſcrutatus eſt, coitum, quin & partum iſtiuſmodi animantium generibus, quæ teſta integuntur, adimit. Nam etſi in decimoquarto capite libri primi de hiſtoria animalium ſuper eo ambigere videatur, inquiens: An Teſtati generis vlla coeant, incertum eſt: plurima tamen non coire apertum eſt. In quinto nihilominus eiuſdem hiſtoriæ capite decimoquinto hoc vnum ferè genus totum expers coitus eſſe ſcribit, & in noni capite trigeſimo, teſta intecta, inquit, vt Pectines, omneq; Oſtrearium ſiue Conchiarum genus, atque etiam Cruſta intecta tunc optima ſunt, cùm grauida, vt latè in Locuſtis & reliquis huiuſmodi patet: ſed quanquam teſta intecta grauida dicimus, tamen nullum eorum, vel coitum, vel partum videmus. Sic ille. Sed tamen

Grauida dicuntur, ſed non pariũt.

tamen in doctissimo Gallieni Imperatoris epithelamio legimus.

—Non murmura vestra columbæ,
Brachia non hederæ, non vincant oscula conchæ.

Et in mari rubro quasdam etiam Conchas nasci scribit [a] Aelianus, testis tum non leuibus, concauis, & secturis distinctis, tum labris acutis, quæ cùm coeunt inter se sic alterno incursu coniunguntur, vt tanquam duram serrarum coeuntium dentes videantur inter se conuenire, vnde fiat, vt si piscatoris natantis quancunq; partem, etiam si sub eam os subest, mordicùs apprehenderint, amputent: & similiter si articuli locum comprehenderint, neq; id mirum esse, cùm tanta sit marginum acies. Vt verò exactiùs quispiam de Testaceorum ortu & generatione volens satis fiat, non ab re fuerit altiùs ea ex eodem [b] philosopho repetere, quæ is integro super ea capite complexus est. Generatio Testatorum, inquit, quoq; partim similis, partim dissimilis cæteris est. Idq; euenit ratione: quippe cũ animalium comparatione plantis, plantarum animalibus assimilentur, ita vt semine gigni quodammodo velut animalia videantur; vt alio modo non semine, & tum sponte, tum ex se; aut alia sponte, alia ex se oriri. Sed quoniam naturam proportione plantis respondẽtem hoc genus habeat, hinc testa intectum aut nullum in terra gignitur, aut paruũ: quale genus Limacum est, & si quid eiusmodi aliud sit, sed rarum. At in mari, similiq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà mari locisq, huiusmodi parum & nullum ferè: in terra autem hæc omnia oriuntur. Habent enim naturam proportionalẽ, atq; disiunctam. Sed quanto vitalius humidum, quàm siccum, & aqua, quam terra est, tanto natura Testatorum, quàm plantarum, viuacior est. Nam aliàs eò quidem spectant, vt sicut plantæ ad terram, sic testata ad humorem se habeant, quasi plantæ Ostrea terrena, Ostrea plantæ aquatiles sint. Hinc etiam fit, vt multiformiora sint, quæ in humore gignũtur, quàm quæ in terra. Humor enim naturam habet ad effingendum afformandumque habiliorem quàm terra, nec multo minus corpulentam eam, quæ potissimum in mari habentur. Humor enim potulentus dulcis quidem, alumnusq; est. Quam ob rem quæ sangui ne carent, nec natura calida sunt, ea nasci in lacu non possunt; minus etiam salsis aquis, quę sint potulentiores gignuntur, vt Testata, vt Mollia, vt Crustata. Hæc.n. omnia sanguine vacant, & natura frigida sunt. Sed stagnis marinis & iuxta amnium ostia gigni solent. Quærunt enim vnà teporem, & alimentum. Mare aũt humidum, multoq; corpulentius aqua potulenta est, atq; etiam sua natura calidum est, vt particeps omnium partium sit, videlicet humoris, aeris, terræ. Itaq; omnia adipiscuntur, quæ singulis his locis gignuntur. Plantis enim terræ incolas quispiam esse statuerit, aquæ aquatile animalium genus, aeris pedestre, sed quod magis minusúe & remotiùs aut propius res constet, magna miraq; differentia existit. Quartum genus non his locis quærendum est, quanquam aliquid esse exigit ordine ignis. Id enim quartum corpus enumeratur. Verùm ignis semper formam non propriam habere videtur, sed in alio corpore. Aut enim aër, aut fumus, aut terra esse videtur, quod ignitum est. Sed enim genus hoc apud Lunam quærendum est: hæc.n. quartam illam distantiam adipisci videtur. Sed de his aliàs. Natura Testati generis cõsistit, partim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quanquã sæpenumero ea quoq; spontina oriantur constitutione. Sed generationes plantarũ accepisse hoc loco congruit. Oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cæpe. Hoc igitur tertio modo Mituli gignũtur, quippe qui minores subinde iuxta principium adnascũtur. Buccina & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittunt. Semen verò nullum esse eorum putãdum est, sed quo diximus, modo, plantis assimilantur. Quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. Hæc enim omnia, vel sponte vt oriuntur, euenit. Itaq; ratione tunc magis, cùm origo præcesserit, consistunt. Aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles quæq; adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est: quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem vel sobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Omnia verò quæ hoc modo consistunt, aut in terra, aut in aqua cum putredine gigni visuntur, & imbre admisso. Cùm enim dulce in principiũ constituendum secernitur, quod superest, talem accepit formam. Nihil autem gignitur putrescens, sed concoctum. Putredo verò & putridum excrementum rei concoctæ est. Nihil enim ex toto efficitur, quomodo neq; in ijs, quæ ab arte conduntur. Nam nisi ita esset, facere non requireretur. Sed quantũ inutile est, id aut à natura, aut ab arte detrahitur. Generantur autem in terra humoreq; animalia &

[a] li. 10 c. 20
Conchæ vbi coeant.

[b] l. 3. de gen. anim. c. 11.
Testatorũ generatio quibus cõparetur.

Limacũ ortus.

Testata cur plãtis viuaciora.

Formę multiplices in humore genitæ.

Quæ in lacu non nascantur.

Plãtæ terrę incolæ.

In igne nõ generatur animal.

Testatorũ generãtur duob. modis.

Purpurarũ cur magna copia.

Quæ sponte nascantur.

plantæ, quoniam humor in terra, ſpiritus in humore, calor animalis in vniuerſo ineſt; B
Animæ omnia plena. ita vt quodammodò plena ſint animæ omnia. Quamobrem conſiſtunt celeriter, cùm calor ille comprehenſus ſiue exceptus eſt. Comprehenditur autē, & humoribus corporeis incaleſcentibus efficitur velut bulla ſpumoſa. Sed differentia nobilioris ignobilioreſúe generis conſtituendi in comprehenſione principij animalis eſt. Huius autem rei cauſam, & loca habent, & corpus quod comprehenditur. In mari verò multum portionis terrenæ eſt. Quocirca ex tali concretione natura Teſtati generis oritur, ita vt pars terrena circiter dureſcat, cogaturq; eodem modo, quo oſſa & cornua (ſunt enim hæc illiquabilia igne) corpus intus contineatur, quod vitam obtinet. Vnum ex his genus Cochlearum
Cochleæ coeunt. coire perſpectum eſt. Sed an ortus earum per coitum ſit, nec ne, nondum ſatis exploratum habemus. Sed enim quæret quiſpiam rectè, quid nam in his ſit, quod ſecundum materiale principium genitale à mare profectum mouens potentia tale, quale ideſt de quo venit, animal efficit. At in his quid nam hoc eſſe dicendum ſit, & vnde & quod principium genitale ſecundum marem? Ponendum igitur in animalibus generantibus calorem in animali contentum, ſecernendo ex cibo ingeſto, & conquoquendo facere excre-
Conceptus principium. mentum, quod conceptus principium ſit. Nec ſecus in plantis, niſi quod in ijs & quibuſdam animalibus, nihilo maris principium deſideratur. Habent enim intra ſe hoc miſtum. F
At plurimorum animalium excrementum illo principio eget. Alimentum autem alijs aqua, alijs terra, alijs quod ex ijs conſtet. Itaq; quod calor in animalibus contentus ex alimento efficit, hoc temporis calor in aëre ambiente contentus ex mari aut terra concernit conquoquens, atq; conſtituit. Quod autem comprehenditur exceptum in ſpiritu animali, id conceptum facit, motumq; imponit. Conſtitutio igitur plantarum, quæ ſponte oriuntur, ſimilis eſt. Quædam enim ex parte contrahitur, & alterum eius partis
Animalia ſanguinea, ex putredine. principium genitale, alterum alimentum fit primum ijs, quæ oriuntur. At verò animalia quædam verme naſcuntur, tum exanguia, quæ non ab animalibus gignuntur, tum etiā ſanguinea, vt Mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piſcium: ad hæc, Anguillarum genus. Hæc enim omnia, quamuis naturam parum ſanguineam habeant, ta-
Cor ſanguinis principium. men ſanguinea ſunt, & cor obtinent: quod principium ſanguinarium corporis eſt. Quæ autem inteſtina terræ vocantur, vermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum conſiſtit. Quamobrem de prima hominum, atq; quadrupedum generatione, ſi quando primùm terrigenæ oriebantur, vt aliqui dicunt, non temerè exiſtimaueris altero de duobus his modo oriri. Aut enim ex verme conſtituto primū, aut ex ouo, quippe cùm aut intra G
ſe habeant cibum ad incrementum neceſſe ſit, qui quidem conceptus vermis eſt: aut aliunde accipere, idq; aut ex parente, aut ex parte conceptus. Itaq; ſi alterum fieri non poteſt, vt affluat ex terra, quomodo animalibus ex parente relinquitur neceſſario, vt ex parte conceptus accipiatur. Talem autem generationem eſſe ex ouo aut verme fatemur. Ergo ſi initium vllum generationis omnium animalium fuit, alterutrum de his fuiſſe proba-
Animalia quę ouo generentur. bile eſſe apertum eſt. Sed minus rationis eſt vt ex ouo prodierint: nullius enim generationem animalem talem videmus, ſed alteram tum ſanguineorum, quæ diximus; tum exāgium qualia ſunt Inſectorum nonnulla & ea, quę teſta operiuntur, de quibus agitur. Non enim ex parte aliqua oriuntur, vt ea quæ ouo naſcuntur. Incrementum etiam ſimiliter, vt vermes capeſſunt. Vermes enim augentur, in partem ſuperiorem, & qua principium continetur. Alimentum enim ſuperiùs ab inferioribus miniſtratur. Atq; id quidem commune cum ijs quæ ex ouo proueniunt, habetur: ſed illa totam materiam abſumunt. In ijs
Ex verme quæ generentur. verò quæ ex verme gignuntur, cùm ex conſtitutione in parte inferiore contenta pars ſuperior creuerit, mox ex reliquo alimento inferior articulatur. Cuius rei cauſa eſt, quòd cibus poſtea quoq; in parte ſepto ſubiecta conficitur omnibus. Incrementum autem hoc H
Inſecta vt incrementum ſumat. modo fieri vermium, apertum in apibus, ceteriſq; ſimilibus, eſt. Principio enim partem inferiorem magnam, ſuperiorem habent minorem. Idem augeſcendi modus in Teſtatis etiam eſt. Quod & ipſum conſtat in genere Turbinato; ſcilicet anfractibus eius, qui ſubinde, accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Dixi ferè
Teſtacea ſponte oriri. quemadmodum generatio, tum eorum, tum cæterorum ſponte orientium agitur. Omne autem genus Teſtatum ſponte inſtitui; apertum hinc eſt, quòd nauigijs putreſcente fæce ſpumoſa adnaſcuntur, & locis multis, vbi nihil tale aderat antè, pòſt per inopiam hu-
Genitalem partem nō habent teſtacea. moris facto cœno Oſtreæ prouenerunt: vt apud Rhodum inſulam, cum claſſis applicuiſſet, & fictilia proiecta eſſent in mare tempore pòſt cœno obducto teſtis Oſtreæ in ijs reperiebātur. Nihil autem partis genitalis emitti ab ijs argumentum eſt, quòd cùm Chij quidam ex Pyrrha Lesbi inſulæ Oſtreas viuas portaſſent, & in loca quędā maris reciproci

ęſtus

æstus & luto similia dimisissent, plures nihilo fuere temporis spatio, quanquam incremento corporis plurimum profecerunt. Quæ autem oua vocantur, nihil ad generationem conferunt, sed inditio sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est: quamobrem sapore per id tempus præstant, ciboq; laudantur, argumento quod & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem semper ouum illud vocatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper sed verè id habeant. Mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, Ostreæ. Tempus hoc enim prodest eorum corporibus. Alijs nihil tale apertè venit, vt Callis. Sed singula eorum, & quibusnam oriantur locis, petere ex historia debes. Hæc omnia itaq; Aristoteles, qui & in quinto de historia capite duodecimo genus omne quod testa integitur verno autumnaliq; tempore habere cerni testatur ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippe quibus etsi per ea tempora præcipuè vbertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, sed maximè plenilunijs, diebusq; tepidis restituuntur redduntur q; pleniores: qua de re suprà plura diximus. Concharū quoq; corpora Lunæ effectu (in plenilunio) augescunt. Plinius. Idem omnes Conchas celerrimè crescere scribit, præcipuè Purpuras.

Oua Testaceorū generationi inepta.

Quādo oua vocata habeant.

TEMPERIES.

IGENT Testacea vere & autumno: laborantq; per frigus & æstum, temporis exuperantiam ferre impotentia. Argumento est, quod Echinis euenit, habent enim id iam inde abortu naturę & plenilunijs vberius, non quia per id tempus copiosiùs pascuntur, vt quosdam putare diximus, sed quòd noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem. Calorem enim desiderant, quoniam frigori patent, vtpote quæ sanguine careant. Ex quo fit, vt æstate potius vbiq; vigeant, præterquam in Pirensi Euripo, nam ibi non minus tempore hyberno probantur: cuius rei causa est, quod tunc vberius pabulentur, cùm pisces per id tempus ea loca relinquant. [a] Aristoteles cùm dixisset latere aliquorum genus totum, aliquorum partim latere, partim non latere, testa intecta omnia latere tradit, vt in mari Purpura, Buccinum, omneq; id genus. Sed absolutorum latibulum euidentius esse: condi enim secessu vt Pectines facere videntur. Aliqua leuiore quodam tegmine superimposito delitescere vt Cochleæ terrestres, ideft Limaces, & adhærentium mutationem incertam esse. Non tamen eodem tempore omnia latere, sed Limaces Hyeme, Purpuras & Buccinna canis exortu dies circiter tricenos condi, Pectines etiam tempore eodem. Sed eorum plurima sanè latere & algore vrgente & æstu,

Echinorū natura.

[a] *lib. 8. Hist. cap. 13.*

Quæ lateāt.

Cocleę, vt lateant.

Quando lateant.

PRÆSAGIVM. ANTIPATHIA.

CONCHÆ adhærescētes, inquit Plinius, tempestatis signa sunt. Antipathiam quādam cum tonitru habere videntur, etenim sunt qui velint Conchylia & Ostrea tonitru sæuiente margaritas quasi abortiendo vomere, ideoq; multas in arena reperiri.

DENOMINATA.

Ογχαλίζειν authore Hesychio, πεποίηθαι ἀπὸ τῦ ἤχυ τῶν κόγχων, à sonitu Concharum. forsan à sonitu, inquit author thesauri linguæ Græcæ, quē inflatæ reddunt: inflari autem eas & sonare, antè cùm ex Plinio, tùm ex alijs diximus. Κογχυλιευτὴς qui conchylia venatur, Conchyliarius, seu Conchyta, vt [a] Plautus loquitur.

Saluete fures maritimi, Conchytæ atq; Hamiotæ
Famelica hominum natio, quid agitis?

[a] *In rudēte.*

Budæus tetrasyllabως scribit κογχυλευθὴς à κογχύλη. In codice Iustiniani dicuntur murileguli, quasi Muricarij à Muricibus. Dicuntur & Conchylegi, Cod. de metallarijs, qui Conchylia, Murices seu Purpuras colligunt. Hinc & κογχυλίας λίθος, quem Hesychius esse dicit durum & in se habere κογχυλίυ τύπυς. Meminit huius lapidis Pollux quoq; innuens

Murileguli

Conchilias lapis.

Conchites lapis. innuens à Xenophonte vocari κογχυλιάθω. Conchitea lapidem erui in foſſa Hildeſheimiæ vrbis; qui incuruis liris ad ſcapulas redeuntibus,& aurei coloris armatura decoratur, teſtatur Georgius Agricola. Longus, inquit. eſſe ſolet palmos duos,latus palmum. Conchitæ lapidi alij etiam cognati ſunt, ſimiliter à ſimilitudine, qua Conchas aliquas ſiue Teſtacea animalium referunt,dicti; vt Cochlites, Myites, Ctenites,Strombites. Eſt & Cōchites ſaxi, vel marmoris genus, cuius Pauſanias meminit in Atticis: Ex Græcis, inquit, ſoli Megarenſes Conchiten habent,& in ciuitate multa ex eo ædificarunt. In primis verò candidus eſt, & reliquis lapidibus mollior,cui Conchę marinæ ſemper inſunt. Κογχυλαγόνες Heſychio ſunt γυναῖκες νύμφαι. Ὀςρακίνδα Polluci luſus genus eſt, quo ducta linea diſpartitos in partes pueros diſpeſſit, mox proiecto Oſtraco ſiue teſta pars quæ ſupinum pronumq; eius caſum diuinarit, alteram in fugam dilapſam inſequitur. deprehenſus (aſinum nominabant) conſidet,repetitq; cantionem nox an dies. Luſum iſtum apud Hollandos etiamnum ex vſu eſſe ſcribit Nomenclator, vocarique ibi Luyſen oſt noppem, ſiue hol of bol, quod eſt planū ne an cauum. Milphio ſeruus apud [a] Plautum ait ſe Oſtreatum tergum geſtitare, ideſt, verberibus & vulneribus duratum, vt ſunt Oſtreorum teſtę. Oſtreoſus, eſt Oſtreis abundans. Vtitur hac dictione Terentianus Maurus in exemplo Priapei carminis.

Oſtracida ludus.

[a] In pœnulo.

Oſtreatum tergum geſtare.

Nam te præcipuè in ſuis vrbibus colit ora,
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

[b] lib. 1. Geor.

Oſtrifer, qui Oſtrea, ſeu Conchylia producit, [b] Virgilius

Pontus & oſtriferi fauces tentantur Abydi:

Oſtracites. gemma.

[c] li. 37. c. 10

[d] li. 36. c. 19

Oſtracias ſiue Oſtracites, (ὀςρακίτης) gemma eſt Teſtacea, cuius duæ ponuntur ſpecies à [c] Plinio, altera ſimilis achatæ, niſi quòd achates politura pingueſcit: altera tam dura, vt aliæ gemmæ fragmentis eius ſcalpantur. Nomen accepit hæc gemma ab Oſtrei ſimilitudine. Eſt etiam Oſtracites lapidis genus teſtæ ſimilitudinem habens, cuius vſus eſt pro pumice ad læuigandam cutem, vt legere eſt apud eundem [d] Plinium.

MYSTICA.

Veneri dicata Concha.

[a] lib. 3. ſylu.

[b] Lib. 1.

CONCHA Veneri erat dedicata, atq; eam ex Concha natam veteres fabulabantur. Concha itidem Cyprum deuectam canunt, [a] Statius

Ite dabit curſus mitis Cytherea ſecundos,
Placabitq; notos, fors & de puppe timenda
Transferet, inq; ſua ducet ſuper æquora Concha. Et [b] antea dixerat.
Hæc & cæruleis mecum conſurgere digna
Fluctibus, & noſtra potuit conſidere concha.

[c] Lib. 2.

Dicatam ei deæ Concham nonnulli autumant, quoniam Conchulæ, Pinnæ, antequam excludantur, inter ſe quàm primùm coeant, ſed Ariſtotele teſtante, Conchyliorum coitus incertus eſt, quare alij ad ſalacitatem referunt, quæ concitetur ex eorum cibo: Vnde etiam apud [c] Martialem legimus.

Lauior ô conchis Galle Cytheriacis,

Id eſt Venereis. Sed & Propertius Concham Erycinam appellat.

Concha Erycina.

[d] In Rudēte

Et venit è rubro concha Ericina mari.

Et [d] ante hos Plautus de ipſa Venere locutus.

Te ex concha natam eſſe autumant,

Alij deniq; idem ſignificare volunt, quod Phidiæ illuſtris illius pictoris ſymbolum, qui Elienſibus Venerem, Teſtudinem calcantem pinxiſſe legitur, eo ſymbolo, veluti tacita ambage indicans, mulierum munus eſſe, οἰκουρίαν καὶ σιωπὴν ideſt ædiū cuſtodiam & ſilentium. Qua de re conſule Plutarchum, Stobæum, & Pauſaniam. Sed & hoc quoq; ſymbolum Phydiæ in priori ſenſu Placiades interpretatur ex authoritate [e] Iubæ in phyſiologicis, nempe quòd Teſtudo toto corpore ſimul aperto in coitu miſceatur. Oſtrea verò etiam Helleſpontiaco ludibrio, inquit [f] Pierius, ne deo dicam, ita dedicantur, vti Concha Veneri, putarim ob earum copiam, quæ Lampſaceno litore, totoq; Helleſponto ingens eſt: vnde Ityphallico veteris poëtæ ipſi Priapo dicto, ita legitur.

Mulierum officium.

[e] lib. 2. Mitholog.

[f] lib. 28. Hierogl.

Nam te præcipuè in tuis vrbibus colit ora.
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

Qui verſus apud Terentianum reperiuntur, vti paulò antè citauimus.

HIE-

HIEROGLYPHICA.

ONCHAM & Cancrũ pingebant Aegyptij Sapientes teste Horo Apolline, volentes significare hominem, qui seipsum non curat, sed curetur à propinquis. Per Ostrea verò picta sculptaué humanum genus significari, philosophorum antiquissimi tradiderunt. Hinc diuinus Plato humanum genus Ostreorũ simile esse dixit: nulla enim potuit similitudine nostræ imbecillitatis naturam significantiùs explicare, cùm Ostrea inditium esse dixit animi in corporis carcerem & tenebras coniecti: ita enim deus corpori animam adglutinauit, vt necessarium sit hominem corporis affectibus tangi vel inuitum. Quid verò aliud illa vel diuinæ vel stellaris essentiæ scintilla hîc patitur, nisi quod dum corpori adhærescit, & vinculis se coerceri sentit, & in quodam obscuritatis carcere detineri? vnde fit, vt suæ plerunque immemor originis, modò sensui se, modò appetentiæ subijciat & alieni facta iuris, cũ materia, cui adglutinata est, rapiatur in præceps: Piscatore igitur Petro opus est, qui nos aut scopulis auulsos, aut de imo maris fundo erutos, assertori nostro litora reuisenti, pœnitentiæ prunis assos in escam apponat, vt ita absumpti in ipsius diuinitatis amplexu, ad sublimioris vitæ consortia transeamus. Quod verò testam Ostrea pro pelle habent, quę sine eorum interitu auferri non potest, eorum sunt hieroglyphicum, qui nec squammas ignorantiæ deponere possunt diuinis admonitionibus quantumlibet instituti, nec cultum spiritus suscipere patiũtur, qui quidem vt Hierosolymitanus Hesychius ait, etsi in mari baptismatis inueniantur, etsi in fluminibus pœnitentiæ, abominabiles tamen sunt; cumq; vitam sortiti sint in sacri lauacri tinctura, vocationem tamen, regenerationemq; corruperunt, dum neque pinnulas neque squamas induere procurarunt, sublimem videlicet vitam, cognitionemq; diuinorum, quæ cælestis est, sed obcæcato corde in ignorantiæ voraginibus detinentur & propterea in his qui squamas habent, nequaquam adnumerantur. Quare Paulus fornicatorem, auarum, idolis seruientem, maledicum, ebriosum, detractorem, legum bonorumq; morum corruptorem, à fratrum commercio submouet: Ostrea enim hæc sunt, & id genus reliqua, quæ sine squamis & pinnulis esse deprehenduntur.

Homo seipsum non curans.

Humani generis typus

Anima vt corpori inhæreat.

Testis tegi quid significet.

EPITHETA.

ONCHA Empedocli apud Plutarchum βαρυνώτος, id est, tergigrauis nominatur his versibus:

Τοῦτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυνώτοις,
Καὶ μὴν κηρύκωντε λιθορρίνων χελύωντε
Ἔνθ᾽ ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσι. id est,
Inspice tergigraues Conchas quandoque marinas
Buccinus, exemploq; obducta Chelys tibi saxo
Esse potest, summo vt videas in corpore terram.

Dicitur ibidem θαλασσονόμος, quasi legem habens marinam, hoc est, marina, siue æquorea, quo postremo epitheto vsus est [a] Martialis, dum canit:

Leuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

[a] *Lib.* 14. *Epig.* 209.

Alijs Concha quoque Erycina vocatur, id est, Sacra Veneri Erycinæ, aut quòd Venus ex Concha marina prodierit, vt etiam innuere videntur verba Statij Venerem loquentem inducentis. —*Et nostra potuit consurgere Concha*

Erycina Concha.

Dicitur & Inda, quoniam Oceanus Indicus maximè mittit Margaritas, quæ oriuntur in Conchis: nec non etiam Sidonia, quoniam apud Sidonem frequentes fuerint, vel propter Conchyliorum sanguinem quo fiebat purpura. Cur Conchylia Horatio lubrica dicantur, sic explicat Turnebus.[b] Lubrica Conchylia dicuntur, intus polita, leuia, nitida, etsi quædam foris scabra sunt & aspera, vt ex his quæ subijcit Flaccus, apparet, alioquin sunt politæ foris Conchæ, & quædam ab historicis vocantur Liostrea, quòd eorum sit leuigatior & æquabilior foris testa. Lunata verò vocauit Plinius, vel quòd curua sint in modum bicornis Lunæ, aut quòd noua impleantur luna. Conchæ quoque apud Ouidium cognominãtur, marinæ, tenues. *Terga canis super obsita Conchis*. Idem de ceto dicebat in quarto Metamor-

Margaritæ vbi nascantur.

Conchylia lubrica cur dicta.

[b] *Lib.* 1. *c.* 24. *aduersa.*

Lunata cur dicta Plinio.

Metamorphoſios, & in decimoquinto habet: *Detritis Conchis leuior*. Horatio dicuntur viles, capaces: ſqualentes [e] Virgilio, aliqui ſordidas interpretantur, malim aridas vel aſperas. Cicero grandes dixit, ſed hoc differentia, non epitheton eſt. Nominantur à [d] Plauto è genere Concharum Plaguſia, quo nomine eas venire exſtimat [c] Turnebus, quæ cruſtam tegumenti latam patulamq; habent, quaſi πλακίδεσαι dicantur. Nam à πλακὺς deducitur, inquit, quo nomine cùm ſit mons Ciliciæ, idem tamen etiam mons Placutius vocatur.

[e] Geor. 2. [d] In Rudēte. 17. c. 22

PROVERBIA.

Κόγχης ἄξιος, *Concha dignus*. Quo loco author adagiorum: Rem nullius, inquit, pretij Concham dicunt Græci, quemadmodum Latini nauci & floccum. Vnde quod contemptiſſimum, nulliuſq; rei ſignificabant, id κόγχης ἄξιον dicebant. Conchas legere prouerbio dicuntur, qui ad animum remittendum nonnunquam ad ludicra quædam ſeſe demittunt. Ita [f] Cicero. Sed tamen ita narrare ſolet Scæuola, Conchas eos ad Caietam & Lucrinum legere conſueſſe, & ad omne animi remiſſionem ludumq; deſcendere. Hîc ſcimus, inquit Manutius, non defuturos, qui nos dicant etiam gignere prouerbia, quos ad Angelum Politianum remittit, qui prouerbio nominatim & adpoſitè vſus eſt in Miſcellaneis, cuius viri authoritatem apud ſe ſanctiorem eſſe dicit, quàm vt metuat ab eius incomparabili eruditione vel latum digitum diſcedere. Valerius [g] Maximus de Scipione & Lælio: Ita animi quoq; remiſſioni communiter acquieſcebant. Coſtat namq; eos Caietæ & Laurenti Conchulas & calculos lectitaſſe. Author adagiorum in eiuſdem adagij declaratione ſummi ocij eſſe ſcribit, Conchas & Vmbilicos legere in litoribus, qui luſus eſſe ſolet puerorum: quamquam, inquit, trāsferri poteſt ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiſcent. Κόγχην διελεῖν, *Concham diuidere*, de ijs, qui nullo negocio quippiam perficiunt, Suidas dixit, item Heſychius & Varinus, ἐπὶ τῶν ῥᾳδίως τι ποιούντων. οἷον, ταυτον ἐς τόδε τῷ κόγχον διελεῖν. Et Suidas rurſus: Ὥσπερ κογχύλιον διελεῖν. παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν. Autor adagiorum reddidit, Tanquam Concham dilacerare, vel Conchylium diſcerpere. De imbecellis, inquit, & viribus longè inferioribus dicebatur. nam illiſæ ſolo rumpuntur Conchæ, quò cibus eximatur: aut inciſo neruo, quo ſe contrahunt ac diducunt, contrahuntur. Hæc ille: videtur autem anguſtiorem feciſſe, vt vult Zoographus, prouerbij vſum, qui communior eſſe poteſt ad rem quamuis, quæ nullo negotio peragatur. Illud quoq; [h] Ouidij

Litora quot conchas, quot amoena roſaria flores.

Item illud in eodem ſenſu:

Litore quot conchæ, tot ſunt in amore dolores,

prouerbialiter prolatum videtur, de re innumerabili. Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, id eſt, vt vertit Adagiorum author, *Oſtrei ſiue conchylij in morem adhæret*. Ariſtophanes dixit in anum, quæ agrè à iuuene diuellebatur. Cæterùm Lepas ſpecies Conchæ eſt, & non rectè Oſtreum vertitur.

Concha digni qui dicantur. Conchas legere. [f] li. 2. de Oratore. [g] lib. 8. c. 8. Conchā diuidere. [h] lib. 4. de triſt. Oſtrei in morem adhærere.

VSVS IN VARIIS.

SCRIBIT Ferrantes Imperatus Neapolitanus lapides Cōcharum ſpecies referentes in calcem celeriùs redigi poſſe. Sed & Hollandi alijq; circumuicini populi maritimi calcem exuſtis in fornacibus Concharum generibus conficiunt candidiſſimum, & ad ædificandum perquam vtilem; quamquam minus quàm noſtra imbres perferat. Antiqui in vitium cultura Teſtaceis vtebantur, vt innuit [i] Maro his verſibus,

Quod ſupereſt quæcunq; premes virgulta per agros;
Sparge fimo pingui & multa memor occule terra,
Aut lapidem bibulum, aut ſqualentes infode conchas.
Inter enim labentur aquæ, tenuiſq; ſubibit,
Halitus: atq; animos tollent ſata.

Vbi Seruius, Cochleæ (meliùs Conchæ) propter admittenda ſpiramina infodiuntur: lapis

Vſus ad culturam. [i] Georg. vitium. 2.

lapis verò arenarius & propter spiramina, & propter immodicũ hauriendum humorem: si fortè nimius fuerit. Artifices aliquas quoque Conchas, præsertim verò illas, quæ margaritas ferunt, polire solent, hæ politæ nitore placent pulcherrimo, & iridis coloris æmulo, proque diuersa ad lucem conuersione, vt colla columbarum vario, inde opera varia, ornamentaq; conficiuntur. Iisdem chartam læuigamus, isque vsus antiquus & [k] Martiali notus, apud quem sic legimus. Concharũ politura. [k] *Lib.* 14. *Epig.* 209.

Læuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

Conchæ itidem marinæ suffragia primùm fuere, quas postea ex ære confectas σπονδύλους dixere; deinde fabæ albæ aut solidæ in vrnam ligneam absolutionis, nigræ aut perforatæ in vrnam æream condemnandi causa mitti solitæ. Solebant olim & Conchis ceu vasculis quibusdam sigilla includere, vt hodiè ligneis torno factis, vel è laminis stanneis æreisue, quò typi diutiùs cõseruentur. Ad quod allusisse videtur † Aristophanes. Καὶ τῇ κόγχῃ τῇ πάνυ σεμνῶς σημαίνουσιν ἐπιθεῖς. Quo loco Scholiastes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγχας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων ταῖς σφραγῖσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι τοὺς τύπους αὐτῶν. In Xaguaguara Indiæ regione simili modo viri, vt Petrus [l] Martyr scribit, pudenda sua testa marina includunt. Apud Cariarenses verò eodem teste Conchylijs marinis vtuntur in bello ad excitandos animos tempore pugnæ, quemadmodum nos antiquos Europæ factitasse antè diximus. In Africa, in Tebuto regno pecuniæ vim habent Conchyliorum Persicorum tegumenta, vt Leonius tradit. In Aethiopia item Conchæ quas porcellanas Itali, Lusitani Buzios vocant, monetæ loco sunt; nec non Bengalæ Concharum speciebus loco Baxaruchos monetæ vtuntur, sicuti legere est in prima parte nauigationis Hollandorum in Indiam. Apud Athenæum Didymus inquit solere aliquos lyræ loco Conchylijs & Ostracis collisis concinnum quendam sonum saltantibus edere. Pictoribus quoque in vsum cedunt Concharum testæ, quibus sua infundunt pigmenta. Vsus ad suffragia. † *In Vespis.* [l] *Li.* 4. *de c.* 3 Pro classico. Pro pecunia. Pro lyra.

Erat ex ijsdem lusus quidam quem ὀστρακισμὸν siue ἐξοστρακισμὸν, id est, relegationem dicebant. In eo populus testulis in vrbem missis aliquem relegabat, cuius nomen in ijs ipsis Ostracis inscriptum erat. Ἐποστρακισμὸς verò ludus erat, quo Conchæ per superficiẽ aquæ mittuntur, & saltus ipsi Concharum proiectarum numerantur priusquam mergantur, ex ipsoq; saltuum numero victor pronunciatur, vt pluribus Pollux docet in nono, vbi etiam ὑποστρακισμὸς vno in loco scribitur, sed malè, nam ἐποστρακίζειν agnoscit Suidas; & ἐποστρακισμὸν Eustathius, scribens esse εἶδος παιδιᾶς, καθ᾽ ἣν ὄστρακα πλατέα ἐκτετριμμένα ὑπὸ θαλάσσης, προΐενται κατὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπὶ τρέχοντα ἐνίοτε πολλάκις, εἰς ἀτονήσαντα δύωσι κατὰ θαλάσσης, ἡδίστην ποιοῦνται πρόσοψιν. Vnde dicit manasse illud ἐπὶ τῶν ὅποι τύχῃ μεταβαλλομένων, prouerbium, ὀστράκου περιστροφή, siue ὀστράκου περιστραφέντος, vel μεταπεσόντος; id est, τῶν πραγμάτων ἐξαλλαγέντων ὡς ἔτυχεν, rebus fortè fortuna immutatis. Dicitq; ibidem Eustathius, etiam ab eis qui ὀστρακίνδα ludunt, prouerbiũ hoc ortum fuisse. Polluci idem ludus ὀστρακίνδα dicitur, citans Platonem in Phœdro, vbi ait; φυγὴ δὲ γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀπεστερηκὼς ὑπ᾽ ἀνάγκης, ὁ πρὶν ἐραστής, ὀστράκου μεταπεσόντος. ἵεται φυγῇ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν, καὶ ἐπιθεάζων. Metaphoricè verò de subita rerum mutatione dicitur & conuersione repentina, qualis est eorum qui ὀστρακίνδα ludunt. Eunapius. ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος, ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐχώρησε Ῥωμαίοις, velut Ostraco conuerso res Romanæ in melius cessere. Lucianus in Apologia, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν οὕτω περιφανῆ καὶ περίλεπτον ἐνῆκε, id est, deinde oblitus omnium, testula, vt aiunt, transmutata, volens ipse semet in seruitutem vsque adeo manifestariam & insignem coniecit. Adagiorum author incertum esse ait vtrum sumpta sit metaphora à ludi genere eo quem diximus, an ab Ostracismo suffragiorum genere quodam, quod per calculos ac fabas ferebatur, in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis insigni virtute multitudinis inuidiam in se prouocassent, in exilium decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & Aristides: non aliam ob causam, nisi quòd molestum esset populo, iusti cognomen illi vulgò tributum. Ferebatur autem Ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, Testæ viritim in comitijs dabantur. In eis, quem quisque vellet vrbe cedere, literis inscriptis indicabat; hos deinde omnes in fori locum quendam cancellis circumseptum, deportabant. Porro magistratus quibus hoc datum erat negotij, primùm vniuersos recensebant, qui nisi plures sex millibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis vniuscuiusque calculis, is qui pluribus calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire iubebatur, ita tamen, ut illi liberum Ludi ex Conchyliorum testis. De quibus dicatur Ostracismus. Metaphora de Ostracismo. Ostracismus quì ferebatur.

interim eſſet fructus ſuos accipere. Erat itaque Oſtraciſmus nō improbitatis caſtigatio, ſed vulgaribus animis inſitæ inuidiæ placatio. De luſu verò Oſtracorum antè ex Polluce diximus.

VSVS IN CIBO.

QVANTOPERE' varijs Conchylijs delectati ſint veteres, ac maximè Romani, obiter antea innui, & in ſingulorum ferè priuatis hiſtorijs patebit. Athenæus Oſtreacea quandoque humorem habere ſcribit lacti ſimilem, eoq; tempore ſuauiſſima eſſe. Omnia autem teſte [a] Plinio modicè collui in cibis oportet, quia ſaporis gratia perit. Optima ſunt cùm grauida ſunt, licèt nemo, vt ex Ariſtotele diximus, eorum vel coitum, vel partum viderit. Commune verò omnibus hoc eſt, vt ſalſum quendam in ſua carne ſuccum habeant, quo aluum citare nata ſunt, id quod vnicuique magis minuſuè datum eſt. Quæ enim dura carne conſtant, minus hoc habent, quàm Oſtreæ, quæ ſanè omnium Teſtaceorum molliſſimā carnē habent: paruæ verò Chamæ, Spondili, Solenes, Purpuræ, Buccineq; & alia id genus, duram. Itaq; Oſtreæ minus quidem nutriunt & aluum faciliùs mouent: quæ autem duriora ſunt, vberiùs alunt, & difficiliùs concoquuntur. Purpuræ Buccinæque duriore ſunt carne, ſuccumq; efficiunt craſſiorem: ſed caro in alijs, præſertim in Oſtreis humidior tenaciorq; eſt. Præterea quæ duram habent carnem, & concoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia ſunt. Qua quidem ratione ſæpius ea exhibere ſolemus ijs, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventre corrumpitur, ſiue eo ex iecinore affluant, ſeu in ipſius ventriculi tunicis contineatur. Dantur autem, inquit Galenus, ijs quibus cibus in ventre corrūpitur in optima aqua bis terué decocta, ita vt cùm ſalſa prior iam ſentiatur in aliā quæ pura ſit, transferatur: Ex ijs quæ duram carnē habent, ſuccus procreatur, quem crudum vocant, ſicuti quæ mollem, pituitoſus. Quemadmodum verò ea quę ſuccum illum ſalſum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum ſiſtat, ita ſi (cū ſale & garo condita fuerint) eorū ebiberis iuſculum, venter quidē abundè mouebitur, corpus verò nihil ferè ſentiet alimenti: at caro ipſa ſolidior & difficiliùs concoquitur, & crudum craſſumq; ac frigidum gignit ſuccum: maximaq; ex parte lentum ac pituitoſum: quamobrem ſenibus maximè incommoda eſt Oſtrearū, & Teſtatorum omniū caro. Mneſitheus Athenienſis de Teſtatis hæc prodidit; Oſtrea, Chamæ, & Mituli, ceteraq; id genus, carnem habent, quę ob ſalſum, quem in ſe continent ſuccum, ęgrè concoquitur, &, ſi cruda edantur, aluū cient. Quod ſi concoquantur, vel in quouis humore, magnā ſalſuginis partē in eo relinquunt, quò fit, vt eorum iuſcula aluū turbent: caro verò ipſa, ſalſi illius ſucci iam expers, minimè ventrem perturbet. Quòd ſi probè aſſentur Conchę, maximè tum ſalſæ euadent, vt quæ ſuccum iam habeant ab igne veluti ſuccenſum, & prope dixerim, abſumptum. Ad aluum vrinamué ciendam cæteris præſtant Mituli, Oſtreæ, Pectunculi & Chamæ, vt author eſt Diocles Cariſtius. [c] Galenus pariter Conchularum maris & cæterorum ferè Oſtreorum ſuccum planè tum ſalſum eſſe tradit, tum ventrē ſoluendi vim obtinere; quamuis earum caro, inquit, ventrem reprimat. Paulò aliter Cornelius Celſus, aluum mouere ait Cochleas, Oſtrea, Pelorides, Muſculos, & Conchulas ferè omnes. Et Plinius Phaniam phyſicum citans, Vrticam coctam cum Conchulis aluum ciere author eſt. Dioſcorides verò, Chamarum, Conchularumq; in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciere, idq; cum vino aſſumi vult. Lego & apud Serenum.

Ventri moliendo.

Quodque ſatis melius verbis dicemus Horati,

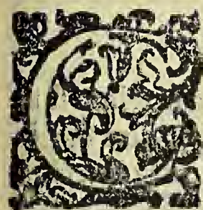
Mugilis & viles pellent obſtantia Concha.

Aetius, qui re venerea vti non poſſunt, edere Polypos, & Concharum omnia genera iubet. Inſigniter ſanè Venerem incitat earum eſus, vnde Venerem Concha Cyprum vectam, alij è Concha natam voluerunt: atque huc pertinere putat [d] Adrianus Turnebus illud [e] Plauti: *Caue tu harum Conchas ſpreueris.* Quod ad condituram Conchyliorum attinet: In omne genus Conchyliorum condimenta ſumes, inquit [f] Apitius, piper, liguſticum, petroſelinum, mentam ſiccam, cumini pluſculum, mel & liquamen: ſi voles, folium & malabathrum addes. Diodorus [g] Siculus Conchas permagnas legi in Aegypto ſcribit, quarum teſtis ſaxis attritis, interiore carne cruda ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur, vbi verò tēpeſtas ventorū vi diutius perſeuerat, Conchæq; deficiunt, ad oſſa cōfugere iam cumulata. Conchas, quę carnē habeant, hoc modo Ichthyophagi teſte [h] Strabone nutriūt: ijs in foſſam vel lacum immiſſis, piſciculos in cibum inijciunt, atq; in penuria piſcium vtuntur.

[Margin notes: Quando meliora. — [a] Lib. 32. — [b] Li. 9. Hi. cap. 30. — Aluum cieant, & quę, & quę non. — Quibus dētur. — Nocumenta. — Aluum & vrinā quæ faciliùs moueatur. — [c] li. 3. ſimpl. — Venus è Concha nata cur dicatur. — [d] li. 17 c. 22 — [e] In Rudēte — Vt cōdiantur. — [f] Lib. 9. c. 7. — [g] Li. 4. c. 3. — [h] Lib. 16. Geog.]

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

ONCHYLIA, inquit Sauonarola, & Ostrea magis medicinæ quàm cibo idonea sunt. [a] Galenus ad ægilopes cum testis suis teri & apponi iubet: aliquos verò etiam aloen & mirrham miscere ait, & aliàs in lib. de composit. medicament. Conchas vstas vnum ex validissimis medicamentis ad achores esse. Eorundem testarum cinis vlceribus malignis prodest. Rasis Conchas marinas adustas abstergendo dentes purgare, ex non adustis contritis emplastrum applicatum adustionem ignis sanare asserit. Quomodo verò vrantur docet Seruitor his verbis. Oportet qui vult comburere Testas Conchyliorum, quòd terantur & ponantur in olla munda, & ponantur in furno figuli vna nocte, deinde extrahantur sicut combustæ, sicut cinis albus: sin autem ponas iterum in furno panis vel eodem dimittendo, nec sint alba calcinata. Et sunt qui ponunt Cochleas super prunas & exufflant, & dimittunt, donec fuerint albæ, & terunt & ponunt super Testam terream super carbones & exufflant, donec sint albæ secundum voluntatem eorum.

[a] *Euporist. 2. 106.* Ad ægylopes. Ad Achores. Ad vlcera maligna. Testæ Concharum vt comburantur.

DE TESTACEIS TVRBINATIS IN GENERE. Cap. II.

S Y N O N Y M A.

Τρομβώδη in genere dicta sæpius Aristoteli, inter Testacea, maximè vbi de Cochlearum generibus ei sermo est, Theodorus Gaza Turbinata interpretatur. Sunt autem hæc quæcunq; in volutas & anfractus, seu spiras, quales in prælis & torcularibus visuntur, Testas suas quoquo modo reflectunt, vt in Cochleis in primis cernere licet. Hæ enim omnes Turbinatæ sunt, sed breuiores rotundioresq; nec exeunt in mucronem suo Turbine, vt Strombi propriè & priuatim dicti. Zoographus ἑλικοειδῆ etiam dici posse putat, quoniam Græci ἕλικας vocant, quas diximus volutas, siue anfractus. Et στρόμβος Rondeletio in genere sumitur pro omnibus Turbinatis: quemadmodum hisce verbis nobis scriptum reliquit. Massarius vir admodum doctus in suis annotationibus in nonum librum Plinij existimat Cochleas à Græcis appellari στρόμβους, id est, Turbines. Eius hæc sunt verba. Sunt autem Cochleę inter Testacea, quæ sanguine carent. Verùm aliæ aquatiles, aliæ terrestres sunt, quæ item in plures species distinguuntur. Aquatiles Cochleæ sunt, quæ Græcè Strombi, Latineq; Turbines communi nomine nuncupantur, quòd ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Sed ille mea quidem sententia fallitur. Nam Strombi à Cochleis secernuntur, vel ipso [a] Plinio authore, qui in piscium marinorum catalogo, seorsum Concharum genera & Strombos recensuit: & alio in loco pro diuersis ponit. Quartanis Cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera Cochleæ τῶν στρομβωδῶν nomine concluduntur, veruntamen στρομβώδη καὶ στρόμβοι multò latiùs patent. Nam στρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quæ in longum Turbinem desinunt, & in anfractus contortum, à quibus differunt Cochleæ, quòd testa quidem sint clauiculatim intorta, sed rotunda & non in longum protensa. dicuntur enim κοχλίαι, quòd habeant τὰ ὄστρακα κυκλοτερῆ. Στρόμβοι verò etiā dicuntur, quibus testa quidē in Turbinem desinit, etiam si clauiculatim contorta non sit, vt ex superioribus Strombis, quos depinximus, perspicuum fit. Quod si quādo apud authores confundantur hę significationes obseruandum est præter rerum ipsarum naturam id fieri. Hæc omnia Rondeletius: cæterùm si Cochleæ æquè ac Strobi figurā æmulentur, indeq; vocentur στρομβώδη, quid vetat quòd nō etiam Cochleas vocare possimus voce multò cōmuniori. Equidē si Mucronis sola habeatur ratio, latiùs patebit Strombi significatio quàm Cochleæ, sed ita non videtur, voluisse mihi Massarius, sed quod simul omnia anfractuosa sint. Ita quoq; Hesychius non distinguit Strombum simpliciter κοχλόν interpretatus. Et in hisce [b] Theocriti versibus trombus, & Cochlea ceu synonyma nominantur,

Turbinata quæ. Strombus pro genere. Coclee quę. Aquatiles Cochleæ à Strōbis differunt Rōdeletio. [a] *Lib. 31. c. 11. & c. 10.* Strombodes quid. Cōtra Rondelet. [b] *Idyl. 9.*

Τῷ ᾧ δὲ στρόμβῳ καλὸν ὄστρακον, οὗ κρέας αὐτὸς
Σιτάθην, πέτραισιν ἐν Ἰκαρίαισι δοκεύσας,
Πέντε ταμὼν, πέντ' ἔσιν: ὁ δ' ἐγκαναχήσατο κόχλῳ

Alteri verò Conchæ pulchram teſtam, cuius carnem ipſe
Comedi, quam in ſcopulis Icarijs captaueram,
Quam in quinq; partes diuiſi præſentibus. Ille verò inſonuit Conchæ

Sic Strobilum quoque & Strabelum & Cochlon, & Concham, pro Cochlea marina, ſiue omni, ſiue genere illo, quo ad buccinandum vtebantur, authores vſurpare, ijs quæ ſubijciemus teſtimonijs, conſtabit. Στρόβιλοι, inquit Suidas, dicuntur Cochleæ & Buccina marina. Στραβήλῳ, τῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Heſychius. Τοὺς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλου τετρυπημένης. Impropriè itaq; Cochlea pro Turbinato etiam ſumi poſſit. Eſt enim Turbo, vt ipſius Rondeletij verbis vtar, qui ex amplo, & lato paulatim in mucronem deſinit, vt de Buccina ſcripſit Ouidius, dum canit:

Strobilus. Strabelus. Turbo q̃d.

——Caua Buccina ſumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine creſcit ab imo.

Huius figuræ eſt Turbo luſorius,

Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent, vt ait Virgilius.

Turbo luſorius.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA.

TVRBINATORVM duo genera facit [a] Ariſtoteles his verbis: Τὰ δὲ στρομβώδη καθάπερ εἴρηται πρότερον: καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικα ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, hoc eſt: Turbinati generis alia in anfractum intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta, vt Echinorum genera. Aduerſus quam diuiſionem inſurgit quodammodo Rondeletius, dum alio in loco dicit Ariſtotelem in Turbinatis Echinos non recenſere, quamuis teſta opertos, vt ex his, [b] inquit, verbis perſpicuum eſt. Quæ teſta operiuntur, vt Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ (in textu Græco nihil eſt, quod Purpuræ reſpondeat.) & omnia quæ Oſtrei aut Conchæ (nihil quoq; eſt, quod Conchæ vocabulo reſpondeat) nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus. Præterea Turbinatis tradente eodem (ibidem) hoc peculiare eſt, vt teſtæ poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt: quæ Echinis nullo modo conueniunt. Sic ille, quæ ſanè argumenta neutiquam meo iudicio conuincunt, quo minus Echini in Turbinatis ſint recenſendi. Cùm enim Turbinatis proprium eſſe dicit, vt teſtę poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur, operculumq; iam inde ab ortu naturæ ea omnia habeant, loquitur de ijs tantùm quæ verè, hoc eſt clauiculatim Turbinata ſunt, & non de rotundis, vt ſunt Echini, qui per ſe alterum, nimirum rotundum Turbinatorum genus efficiunt. Neq; etiam verum eſt, quod in eo loco quem adducit Rondeletius, Echinos à Teſtatis, ſeparet. Etenim philoſophus eo toto capite agit de Teſtatis, eorumq; inter ſe differentijs: vnde à principio ferè capitis, paulò poſt allata verba, ſed ipſa (teſtata nimirum) inquit, inter ſe numeroſa diſcrepant differentia, tum teſtę, tum carnis intus ratione: alijs.n. in eo genere nulla eſt caro, vt Echinis: alijs eſt, ſed penitus incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus &c. Diſertiſſimè verò in decimo eiuſdem libri philoſophus Echinos Teſtatorum generis facit inquiens: Echinus inter Teſtata genera, quibus facultas ingrediendi eſt; vertibula, glandeſq;, inter immobilia eiuſdem generis, olfactum minimè habere videntur. Quid clarius? Poſſē prętereà & alia philoſophi loca adducere, niſi & ipſe Rondeletius ſuo ſe ſe gladio occideret vel binis ſaltē, quæ ſubueniūt nunc mihi locis, quorū prior eſt in capite eodē de Strombis vbi hanc poſuit Teſtatorū diuiſionē. Sed ne qua ſit in Teſtaceorū diuiſione obſcuritas, ea ſic perſpicuè diſtinguemus. Teſtaceorū alia ſunt vndiq; contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; cōteguntur Tellinę, Pectines, Mytuli, Conchę aliæ. Altera tantū parte, vt lepas, auris marina. Rurſus eorū quæ vndiq; integuntur, alia teſta cōtinua penitus cōcluſa ſunt, vt nulla ex parte carnē detectā habeant, veluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia teſta cōtinua incluſa q̃dē, nec vlla ex parte cōſpecta, dēpto capite, vt Buccina,

[a] Lib. 4. de partib. c. 7. Turbinatorum duo genera.

[b] Lib. 4. Hiſtor. c. 4. Echini an Turbinatis annumerandi.

Turbinatis quid proprium. Cōtra Rondel.

Ariſt. explicatus.

Echinos inter Teſtata numerat Ariſtot.

Teſtatorū diuiſio.

cina, Purpuræ, Cochleæ: denique Turbinata omnia quæ capitis operculum habent. Alia teſta vndiq; conglobata quidem, ſed non in gyrum concluſa ſunt, quæ rimam habent ſine operculo, vt Conchæ venereæ. Alia vndiq; duabus teſtis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli &c. Alter locus eſt, qui nunc in mentem ſubit, in primo capite libri eius de Teſtaceis primi, vbi quoq; eorundem Teſtaceorum differentias ponens ſic loquitur: Ex his (Teſtaceis) alia ab alijs teſtæ duritia ſuperātur, vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim iſta Oſtracodermis ſubijcit Ariſtoteles) longè minus dura teſta conteguntur quàm Purpuræ, & Buccina &c. Fatetur itaq; Rondeletius Echinos à Philoſopho Teſtaceis annumerari, & ipſemet ille in ſua diuiſione ita ſcribit: quare mirari ſubit, cur poſtmodum Echinos inter Teſtata non repoſuerit, loco de ijs agens inter Teſtata: & Cruſtata medio: Nam quod Plinium in Cruſtatis recenſuiſſe ſcribit, locus ille Plinij quem adducit, mihi valdè eſt ſuſpectus, quin doctiſſimus Maſſarius longè aliter eum interpretatur. Agens enim is author toto nono libro de varijs animalibus aquatilibus, nominatim verò capite vigeſimo de ijs quæ ſanguine carent, & trigeſimo de Cancris, Echinis & Echinometris, vbi de Cancris eſſet locutus, ſubit, Ex eodem genere ſunt Echini &c. vnde Rondeletius ea verba ad proxima referenda arbitratur vnà cum Zoographo, (quanquam ille ad Cancros, hic ad Locuſtas refert) Maſſarius verò ad exanguia; & meo iudicio rectè, nam in ſequenti ſubinde capite idem Plinius nullo interpoſito alio animali iterum ſubdit: In eodem genere Cochleæ &c. Quare ſi & hoc ad Cancros vel Echinos, de quibus vltimùm erat locutus, eſſet referendum Teſtacea qualia Cochleæ ſunt cum Cruſtaceis cō fudiſſet. Non me latet interim Plinium in ea fuiſſe opinione, quod Echini ſint Cruſtacea, ſed Rondeletius id videtur ignoraſſe, cùm locum Plinij minimè adducat. Is autem in eodē libro capite duodecimo legitur, vbi agit de digeſtione aquatilium per ſpecies, atq; ita infit: Aquatilium tegumenta plura ſunt. Alia corio & pilo integuntur, vt vituli & hippopotami. Alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt teſtudines: ſilicum duritia, vt Oſtreæ & Conchæ: Cruſtis vt Locuſtæ: Cruſtis & ſpinis, vt Echini: ſquāmis, vt piſces; aſpera cute, vt ſquatina; molli, vt muræna: alia nulla, vt Polypi. Sic Plinius. cæterùm nos, Philoſophum potius ſequentes, Echinos inter Teſtata ponemus, & alterum Turbinatorum genus faciemus. Vt itaq; diuiſionem Philoſophi repetamus, Turbinata quidem non omnia ἑλίκην habere conſtat ex verbis eiuſdem: Pars poſterior in Mollibus adducta eſt in anteriorem, ſicut in Turbinatis Teſtatorum. In vniuerſum enim teſta, partim cum Cruſtatis, partim cum Mollibus conueniunt. Cruſtatis quidem, quòd partem terrenam foris, carnoſam intus habent. Figuram autem corporis eodem modo quo Mollia, Teſtata etiam quodammodo omnia habent: maximè verò è Turbinatis ea, quæ volutam habent, μάλιστα δὲ τῶν στρομβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἑλίκην. (Gaza vertit: quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.) natura enim horum vtrorunq; perinde ſe habet, quaſi quis directa linea (vt in quadrupedum ac hominum genere eſt,) primùm extrema lineæ parte ſuperiore os ſitum intelligat, quà a: mox ſtomachum quà b. tum ventrem, quà c. deinde inteſtinum vſq; ad oſtium excrementi, quà d. Hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt &c. At verò Mollia & Turbinata, inter ſe quidem proximè conſtant, ſed illis è conuerſo. Finis enim ad principium flectitur; quaſi quis lineam inflectendo (in circulum) adducat d. ad a. Cùm enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in Mollibus, τὸ κύτος: in Teſtato genere, Turbo, ὁ στρόμβος. (Notandum hîc monet Zoographus, quòd Strombus & pro teſta exteriore tantùm, & pro animali toto accipitur.) hinc fit vt excrementū meatu ori vicino emittatur. Hæc Ariſtoteles. Helicen autem fortè ea tantùm habuerint, (inquit Zoographus) quæ in turbinem, veluti pyramidis forma exeunt, alia, vt Cochleæ quædam, lineas ſuas aliter digeſtas habent, circulorum ferè forma: qui plures ita coniuncti ſunt, vt minores à maioribus contineantur, quod in helicoide linea non fit. Quomodo à Mollibus differant, etiam in Mollibus dictum eſt. Ab vniualuibus, biualuibuſq; differunt præterea, quòd illis adnata ſit caro, cùm turbinatis magis ſit ſoluta, vti idem Philoſophus prodidit, apud quem plura de Turbinatorum partium forma inuenio, & ne ſæpè in particularium hiſtoria veniant repetenda, hîc adferam. In quarto itaque de partibus, capite quinto, cùm dixiſſet Cochleas & dentes præduros, acutoſq; habere, & quod interiacet dentibus, carnoſum ſimiliter vt Mollia & Cruſtata, promuſcidem etiam inter aculeum & linguam: inſuper ori iungi quaſi ingluuiem auium à qua ſtomachus eſt, & ſub hoc venter, in quo ſitum eſt id quod papauer vocatur, mox inteſtinum continuum tendi ſimplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus.n. Teſtaceis ineſt hoc excremētum quod vel eſculentum eſſe præcipuè ſentitur, ſubdit: cætera etiam Turbinata, vt Purpuræ,

Plinius inter Cruſtata Echinos poſuit.

Echini Cruſtacei Plinio.

Turbinata omnia non habent ἑλίκην.

Vt cū Mollib⁹ & Cruſtatis cōueniant.

Strombus ꝑ teſta exteriori, & pro toto animali.

Turbinata vt ab Vniualuib⁹ Biualuibuſq; differant.

Buccina (κήρυκες) ſimiliter vt Cochleæ conſtant. Biualuibus quomodo differant, modò diximus, at quomodo hiſce eiſdẽ aſſimilentur, diximus ſuprà in Teſtaceis in genere, nimirũ

Operculũ. vt operculo quodã congenito carni patulæ oppoſito claudantur. In quinto hiſtoriæ c. 15. cùm dixiſſet eundem modum & idem tẽpus gignendi eſſe Buccinis, quod Purpuris, adiungit, Operculum item oris idem tam huic vtriq; generi adhæret natiuũ quàm cæteris Turbinatis omnibus. Paſci quoq; exerta lingua appellata ſub illo operculo ſolent. Diximus

Carnẽ quæ habeant. quoque carnem alijs Teſtatis nullam eſſe, vt Echinis; alijs eſſe, ſed penitus incluſam, nec vlla ex parte conſpectam, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus & ijs quę Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinis, Cochleis & reliquis Turbinatis.

Interiora turbinatorum. Interiorum natura in Turbinatis (ſumpta ſunt hæc ex eodem philoſopho hiſtor. quart. capit. quarto,) omnibus ſimilis eſt, nec niſi magnitudine (exceſſuque) variat: alijs enim partes maiores, alijs euidentiores, alijs minores, obſcurioresque ſunt. Adhæc diſcrimen illud

Caro. duritiæ, mollitiæ, cæterarumque eiuſdem generis affectionum. Caro enim prima in ore

Caput. teſtæ, quam omnia toroſiuſculam habent, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius partis medio prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idemq; per metum retrahunt intrò. F

Dentes. Nonnullis etiam os & dentes acuti, breues, & tenues, vt Cochleæ.

Promuſcis. Promuſcidas etiam gerunt modo Muſcarum; quod quidem membrum linguæ ſpeciem præ ſe fert. Habent hoc idem & Purpurę & Buccina firmum & toroſum, quo ſimiliter vt aſili & tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare.

Venter. Venter os protinus excipit, ſimilis in Vmbilicis ingluuiei auium; habẽtq; parte inferiore duo albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas vel in Sępijs eſſe animaduertimus,

Gula. ſed hæc toroſiora. Gula à ventre duplex, longa, porrigit ſe vſq; ad papauer, quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in Purpuris & Buccinis conſpicua in clauicula

Inteſtinũ. teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulæ ipſi continuum, ſimplexq; ex toto vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quà & la-

Papauer. xius hæret, quod enim μήκωνα, Latini verbum è verbo papauer appellamus, in omnibus Teſtaceis generibus ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finitque ad caput, vnde eijcitur excremẽtum, pariter in omnibus Turbinatis generibus tam aquaticis quàm terreſtribus. Hæc eſt interiorum partium, quibus Turbinata conſtant, deſcriptio, G prout ex Philoſopho citat Rondeletius: qui item poſt traditas omnium Teſtaceorum differentias: Ex his omnibus, inquit, ea tantùm hîc tractamus, quæ teſtam habent vnicam

Turbinatis quid proprium. totam continuam, atq; hoc quidem Turbinatis proprium eſt, quò à reliquis ſecernatur: ipſis tamen omnibus commune eſt, quod iam diximus, quodq; teſta intorta ſit. Cæterũ hoc de anfractuoſo genere tantùm, non de rotundo intelligendum eſſe diximus ſuprà ex Ariſtotele.

Quì creſcant. Scitu quoq; dignum eſt quomodo creſcant. Huius quoque meminit Philoſophus in tertio de generatione cap. vltimo, vbi cùm demonſtraſſet Teſtata creſcere, vt vermes, id ipſum etiam in Turbinato genere conſtare teſtatur, ſcilicet anfractibus eius, qui ſubinde accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Cruſta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quaſi biualue ex vniualui efficitur, eodem teſte, agenteque de Teſtatorum omnium congenito operculo quo carni patulæ oppoſito clauduntur. Aliàs etiam cùm dixiſſet Nerites quaſi tegmine dimoto adhærere, quod ve-

Operculũ. lut operculum ſibi poſſident. Vſum enim, inquit, quem biualuibus pars vtraq; adminiſtrat, eundem altera exhibet Turbinatis. Cõtinent papauer ſua omnia clauicula, vt in quarto de partibus, capite quinto docuit, & in quarto de hiſtoria animalium capite quinto H Echinos ſcribit habere quid amarum nec eſculentum, idq; eſſe etiam in teſtudine, rube-

Amari aliquid habent. ta, rana atq; etiam in Turbinato genere, & in Molli, ſed colore diuerſo, & aut omnino inguſtabili, aut magis ab vſu cibario alieno. Alibi cùm ſcripſiſſet, Echinis euenire, vt quod caput appellant, & os verſus terram ſit, quod verò ad excrementi exitum deputatum eſt, id ſupra habeatur, idem omnibus Turbinatis Patelliſq; euenire tradit: paſtum enim de imo peti neceſſe eſſe. Mouentur etiam Turbinata atq; ſerpunt omnia, parte dextra, non ad

Quomodo coeant. clauiculas, ſed in aduerſum. Ex eodem, qui demum quomodo coeant, etiam nobis hoc reliquit in quarto de partibus capite nono, Mollium, inquit, partium interiores antè, cùm cæterorum expoſui, tunc exteriorem ordinem proſequemur. Habent hæc foris alueum corporis indiſcretum, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos, circà os & dentes. Sed cùm cętera animalia quibus pedes aut parte anteriore, poſterioreq; eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur & ſanguine carent, hoc vnum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Cuius rei cauſa eſt, quòd

pars

A pars eius posterior ad priorem eius adducta est, extremaq; coeunt & confunduntur, quo modo Turbinatis inter Testata accidit &c.

DE TESTACEIS IN SPECIE.

Et Primùm

DE NAVTILO. Cap. III.

CVM vtilitatis, tùm partium præstantia, quam hîc potissimum obseruamus, Turbinata cæteris Testatis anteponenda videntur. Inter hæc verò Nautili historia primo loco congruè texetur. Etenim cum Crustaceis ac Mollibus, de quibus proximè iam diximus, conuenit, quia pedibus instructus est, vnde Polypis accensetur ab [a] Aristotele; cum Testaceis, quia Testa includitur; cum Testaceis autē turbinatis, quia Cochleæ ferè in more στρομβώδης est. Ordinis ratio. [a] Lib. 4. hist. cap. 1.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Ναυτίλος legitur inter fabulas Timothei Milesij: & apud Varinum ναυτίλος & piscem & nautam significat; quæ sanè significatio nostro turbinato conuenit, quod Aristoteles alijs ναυτίλον & ναυτικὸν, & ὠὸν πολύποδος nuncupari scribit; quanquam Theodorus Gaza hæc aliter legerit. Ναυτίλον autem nautam vertit, vt pòst patebit. Suidæ etiam ναύτης dicitur. Naupliū Plinij idem animal esse cum Nautilo (etiamsi & hunc nominet Aristoteles) dicemus mox, vbi de generibus agemus. Robertus Constantinus Nauplij Concham nunc à Græcis θαλάσσιαν τεκταποδίαν, vocari testatur. Nautilus Plinio etiam Pompilos nominatur, dùm ait: Inter præcipua miracula est qui vocatur Nautilus, ab alijs Pompilos. Πομπίλος Eustathius pagina 1070. dicit esse ζῷον θαλάσσιον ἐρωτικὸν, ποικίλον, Πηλαμίδι ἐοικός. Et pag. 1067. tradit hunc πομπίλον à quibusdam nominari ἱερὸν ἰχθὺν, vt à Timachide, vbi ait πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, quod hemistichium & apud [a] Athenæum legitur, vbi multa de hoc Pompilo. Ibidem ex Thalassijs Pancratis; Fabula Timothei Milesij. Nauplius Plinij. Pompilus & Nautil[9] synonyma Plinio. Pompilus sacer piscis dictus. [a] Lib. 7.

Πομπίλος ὃν καλέουσι ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθὺν. id est,
Pompilus quem vocant Nautæ sacrum piscem.

Cæterùm de amore huius piscis erga nautas, ibidem ex Nicandro. Pompili piscis amor erga nautas.

Πομπίλος ὃς ναύτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθοις
Μηνύσαι. id est, vt vertit Natalis Comes,
Est assuetus iter miseris ostendere nautis
Pompilus. Et ex Alexandro Ætolo
Πηδαλίῳ ἄκρῳ ἐπὶ πομπίλος ἡνιοχεύει.
Pompilos extremo residens temone gubernat.

Aliquantò pòst ex Corinna,

Πομπίλε, ναύτῃσιν πέμπων πλόον εὔπλοον ἰχθὺς
Πομπεύσαις πρύμναθεν ἐμὰν ἁδεῖαν ἑταίραν:
Pompile, felicem qui nautæ per freta cursum
Præbes, ipse meam rexisti lætus amicam.

Ibidem ex Apollonio prolixè refert fabulam de Pompilo illo, quem scribit Eustathius ab Apolline comprehensum, in cognominem piscem transformatum esse, naui qua eum vehebat, in saxum conuersa; sed aliter quàm Eustathius fabulam enarrat. Ibidem ex Dionysio Iambo, qui itidē à nautis Πομπίλον vocari ἱερὸν ἰχθὺν tradit, ἐστὶ δὲ πελάγιος, καὶ παρὰ τὰς ναῦς πυκνὰ φαίνεται, ἐοικὼς πηλαμίδι, ποικίλος. Est autē marinus piscis, varius ac Pelamydi similis, qui ad naues sepe cōspicitur. Aliquātò pòst ex Clitarcho. οἱ ναυτικοὶ πομπίλον, ἱερὸν ἰχθὺν προσαγορεύουσι, διὰ τὸ ἐκ πελάγους προπέμπειν τὰς ναῦς ἕως εἰς λιμένα, διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι, χρύσοφρον ὄντα. Nautæ sacrū piscem Pompilū vocāt, quia naues mittat ex mare vsq; ad portū, idcirco Pōpilus appellatur, cùm sit aurata. [b] Plinius de Thynnis: Iidem sæpe nauigia velis euntia comitantes, mira quadā dulcedine per aliquot horarū spatia & passuū millia à gubernaculis spectātur, ne tridente quidē in eos sæpius iacto territi. [b] Li. 9. c. 15

Pompilus comitatur nauigiorũ curſus. Muſcardinus.

riti. Quidam eos, qui hoc è Thynnis faciant, Pompilos vocant. Idem ſub finem libri trigeſimi ſecundi, Pompilum qui ſemper comitetur nauigiorum curſus. Ex quibus omnibus liquidè conſtat Pompilum duo diuerſiſſima animalia ſignificare, Nautilum nimirum de quo agimus, & Thynni genus. Porro Nautilum vulgus Neapolitanum Bellonio teſte Muſcardinum & Muſcarolum nominat, quod etiam nomen Oſmylo commune eſt. Apud nos, quod ſciam, nomen non habet, ſed Latino vtimur. Zographus Germanicum finxit, ein Parkuttel, aut Schiffkuttel.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

[a] Li. 4. Hiſt. c. 1.

IN librum de Teſtaceis, inquit Guliel. Rondeletius, Polyporum genera duo Conchis indita reijci poſſent, ſed cùm Polyporum tractationem aggreſſi ſimus, ſuperioribus; vtpotè quorum genera ſint, vt [a] Ariſtoteli placet, rectè adiungentur; Ἔτι δ' ἄλλοι δύο ἐν ὀστρείοις: ὅ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπ' ἐνίων δὲ ὠὸν πολύποδος. Τὸ δὲ ὄστρακον αὐτοῦ ἐστιν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ' ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις. Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ' ἐστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας. id eſt. Duo alij ſunt Polypi teſtis concluſi: (ἐν ὀστρείοις, malim inter Teſtacea, ὄστρειον enim Oſtracodermo ſynonymum eſt, vti ex Galeno alibi diximus.) is qui dicitur à nonnullis Nautilus, ſiue Nauticus, ſiue ouum Polypi. » Teſta huius Pectinis teſtæ ſimilis, quæ caua eſt, nec ita vt ei cohæreat. Sepiùs is iuxta ter- » ram paſcitur, vnde fit, vt in eam à fluctibus eijciatur, & teſta excuſſa capiatur, vel in terra » pereat. Iſti parui ſunt, & facie ſimiles Bolitænis. Alter Cochleæ modo teſtâ munitur, quã » nunquam deſerit, ſed brachia duntaxat interdum exerit. Hactenus Ariſtoteles interprete Rondeletio, qui meo iudicio probè vertit, tanquam duo tantùm genera Nautilorum Ariſtoteles deſcripſerit; non, vt Gaza & alij eum ſecuti, tria. Quòd ſi pro verbis iſtis, καὶ ὁ ναυτικὸς, legas, ὁ καὶ ναυτικὸς, nihil prorſus dubitationis ſupererit. Plinium quoque pro genere vno omnia hęc Ariſtotelis verba accepiſſe apparet. Alterum deinde genus eſt, καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, &c. Enallagæ etiam numerorum, caſuum & huiuſmodi, nimiũ familiares Ariſtoteli, hîc quoque mouere Gazam potuerunt, vt genus vnum in duo diſtraheret, nam cùm in ſingulari numero verba & nomina aliquot rectè poſuiſſet philoſophus, mox numero temerè mutato ceu de pluribus vno loquens, inquit: Εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perlectis philoſophi verbis, genera ſolùm duo eum ſtatuere animaduertet: vnum in teſta Pectunculi, teſtæ ſuę non adnatũ: alterum verò in Cochleari teſta, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ tranſlationem adhuc deſideret, ea huiuſmodi eſt. Duo item viſuntur genera (Polyporum) Conchis indita: quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilũ, ſiue ouum polypi. Teſta ijs (αὐτοῦ eius, Græcè in ſingulari numero) vt Pectunculis, &c. Eſt etiam qui Cochlearum more ſiliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi ſoleat, ſuaque interdum brachia exerat. Ex his conijcit idem Rondeletius prioris generis teſtam eſſe eam, quam capiti de Nautilo præfixit, nimirum eam quam & nos depictam exhibemus; Ea enim vnica, inquit, Concha conſtat caua, & vt inquit Plinius, acatij modo carinata, puppe inflexa, prora roſtrata (Plinij quidem hæc verba ſunt de Nauplio, tanquam altero genere nautili vt doctiſſimè in ſuo corollario Zographus demonſtrat.) Quòd is ſit Nautilus, quem exhibemus, quodque ſimplici teſtâ conſtet, maximè Athenæi authoritate confirmatur, qui ſic ſcribit interprete Natali. Qui verò Nautilus dicitur, ſicut ait [b] Ariſtoteles, non eſt quidem Polypus, at ſimilis quod ſpectat ad cirros, dorſumq; habet cruſtatum, emergitq; de maris profunditate, in ſeſe Concham habens conuerſam, ne aquam excipiat, atque ita conuerſus nauigat, duos cirros ſuperiùs exerit, inter quos membrana quædam tenuis conſpicitur, ijs ſimilis quæ digitis palmipedum auium inſertæ continentur, alios duos cirros pro gubernaculis in mare demittit: ſi quid verò ad ſe venienes videat, pedes protinus contrahit, ac Cõcha mari repleta, quàm celerrimè in profundum demittitur. Vides hîc Athenæum Nautilo dorſum duntaxat teſtaceum tribuere, eiq; ob id ſimplicem eſſe teſtam, quòd eam aqua modò impleat, modò vacuet. Reprehendit idem Rondeletius Bellonium, qui Concham margaritiferam vulgò dictam ſecundam ſpeciem eſſe putârit. Sunt, inquit, de hac Cochlea margaritifera

Nautilorũ quot genera Ariſt.

Gazę lapſus.

[b] Li. 7. c. 32.

Cirrorum vſus.

A garitifera scribens, qui hanc secundam esse Nautili Conchæ spetiem tradunt, sed falsò, vt ex Aristotele dilucidè colligitur his verbis: Preter dicta Polyporũ genera, duo sunt Cõchis indita, quorum alterum à quibusdam Nautilus &c. Alterum genus veluti Cochlea in testa latet. &c. Primùm stupidi est nõ animaduertisse Aristotelem duo tantũ Polyporum genera Conchis conclusa constituisse, vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentẽ author libri de Aquatilibus (Belloniũ intelligit,) tria ponit. Tertia, inquit, Nautili species ab Aristotele prodita. Sed hæc secunda quã adfert, Nautilus Aristotelis esse nequit; neq; enim Pectini cauo vlla ex parte comparari potest. Deinde cùm Nautili corpore sint exiguo, trahere Conchã tantæ magnitudinis non possent. Hoc non est artificiosè fingere: qui enim fingit, saltem probabilia debet dicere. Neq; Concha Nauplij, quam depinxit[c] Plinius, esse potest, vtpote cuius figura ab hac Concha alienissima sit. Nauigeram similitudinem & aliã (inquit) in Propontide sibi visam prodidit Mutianus, Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi Nauplium animal Sepiæ simile. Hucusq; Rondeletius. Cæterùm cùm nec ipse, sicut neq; alius quispiam etiamnum aliud animal cognouerit, nedum depinxerit, quod pro secundo Nautili genere accipi possit, placet Bel- B lonij coniectura, maximè cùm longè aliter in eo quàm in cæteris Cochleis animal lateat. Porrò Plinius cùm de Nautilo paulò antè dixisset ex Aristotele, mox tanquam de altera eius: nauigeram similitudinem, inquit, & aliam in Propontide visam sibi prodidit Mutianus; Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hanc condi Nauplium, animal Sepiæ simile ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim vectorem demissis palmulis ferire vt remis; Si verò flatus inuitent, easdem in vsu gubernaculi porrigi, pandiq; Concharum sinus auræ. Huius voluptatem esse, vt ferat, illius vt regat: simulq; eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est. Hæc Plinius. Pro cuius vltimis aliquot verbis alia lectio sic habebat: simulq; eam descendere incluso sinu, fluctu hausto territam visu: id enim vbi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est. Sed priorem ceu clariorem, antiquioremq; probat Massarius. Mihi, sicuti & Zoographo Nauplius à Plinio Mutiani verbis descriptus, non alius quàm Nautilus proximè ex Aristotele ab eo memoratus videtur, Nauplij quidem hoc nomine alius nemo meminit quod sciam. Videtur autem casus rectus esse Nauplius, & per appositionem dictum à Pli- C nio, in hanc condi Nauplium animal Sepię simile. Nauplium quidem, si rectè scribitur, dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς & verbo πλεῖν: hoc nauigare, illud nauem significat. Sed in eo saltem iure à Rondeletio reprehenditur Bellonius, quòd tria Nautili genera à Philosopho memorari scribit. Robertus Constantinus in supplemento suo linguæ latinæ asserit maris Indici Nauplij carinam multò latiorem esse quàm aliorum, vt Venetijs obseruauit.

Contra Bellonium.

[c] Lib. 9. cap. 30.

Nauplius Mutiani.

Nautili secunda species que authori.

Nauplius Plinij qui.

Nauplius vnde dictus.

Bellonij error.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELES testam Nautili primi generis, quem hîc priuatim describimus, Pectinis testæ similem esse dicit, cauamq; , nec ita vt ei cohærere: sæpius iuxta terrã pasci, ideoq; fieri, vt in eam à fluctibus eijciatur, & testa excussa, vel in terra pereat: esseq; paruum & facie similem bolitænis. Bolitæna autem Polypi species est, Polypiq; genus Nautilum fecit idem D Philosophus. Oppianus quoq; Nautilum Polypo similem esse scribit his versibus.

Nautilus Polypi genus.

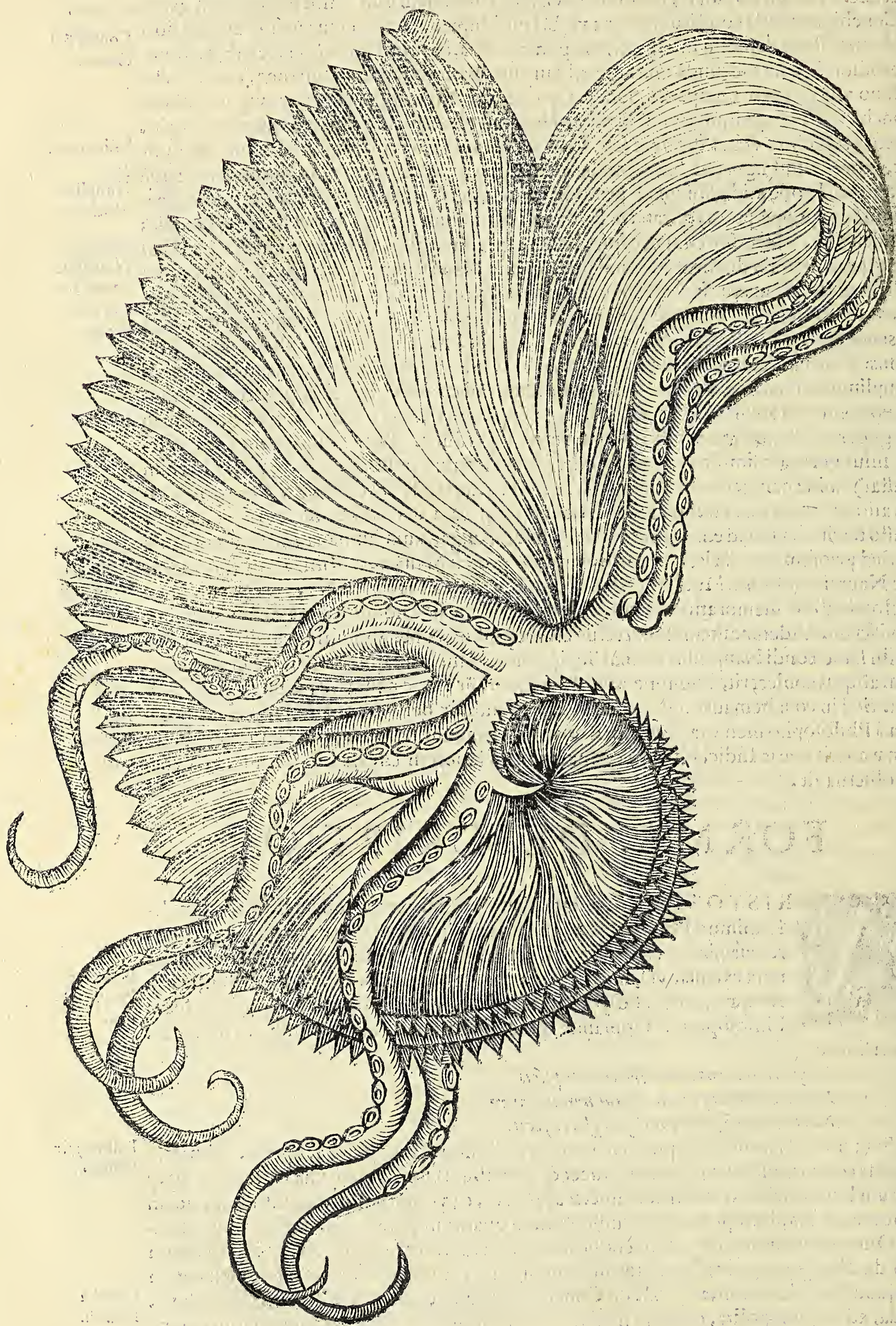
Est quidam curuo tectus sub cortice piscis
Polypodi similis, quem dicunt nomine vero
Nautilon, insignem ponto sua gloria fecit.

Exactam nobis Nautili descriptionem reliquit Bellonius. Eius Concha, inquit, tribus fragmentis constare videtur, (carina scilicet & lateribus: cùm tamen vna & simplex sit,) quorum latera vtrimq; ceu carinæ iunctæ apparent, ea vt plurimùm magnitudine, quam ambę manus amplecti possunt: lalitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt crassitudinem membranæ pergamenæ, striisq; in oblongum ductis ad oras crenis laciniatæ sunt, in formam rotundam abeuntes: foramen autem per quod Nautilus alitur, atq; exit de Concha, magnum est. hæc fragilis est, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem referens. Nauigat enim per maris

Bellonij descriptio.

Concha Nautili.

Nautili primum genus Ariſtotelis ſecundum Bellonium & authorem.

ris summa, elatus de imo gurgite, effertq; se testa inuersa, vt faciliùs ascendere possit, & inani scapha enauiget, atq; vbi inde emerserit, tum Concham inuertit. Cæterùm Nautili brachijs interiacet membranula, qualis est inter palmipedum digitos, sed hæc magis est tenuis, in telæ araneæ modum, robusta tamen qua etiam aura inspirante velificat. Cirris quos vtrimq; multos habet, pro gubernaculis vtitur, atq; vbi metuit, tum Concham protinus marino humore oppletam demergit. Cæterùm Psitaci rostrum habet, suisq; cirris Polypi modo graditur, atq; eodem modo acetabulis sorbet. Hæc itaq; Bellonius. Nautili picturam Ioan: Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad Zoographum dedit, his verbis in epistola adscriptis: Mitto ad te hîc picturam cuiusdam piscis ex Testaceorum genere, puto Aristotelis Nautam esse: quam mihi primùm, cùm in Italia essem, Cæsar Odonus doctor Medicus Bononiensis exhibuit, vir vt humanissimus, ita in exteros admodum hospitalis: postea verò hîc in Anglia ipsum piscem vidi, quem pro loci ac temporis opportunitate pingendum curaui. Testam habet externa parte ex fusca ruffescentem: internam verò partem ita nitentem, & splendentē, vt cum Vnionibus preciosissimis de coloris amœnitate certare posset. Multa quoque habet in ipsa testæ carina tabulata eodem colore nitentia. Velum constat ex pellicula tenuissima. πλεκτάναι ab vtroque latere demissæ carneæ sunt & molles, vt Polyporum cirri, reliqua corporis pars confusa erat & indiscreta, vt reliquorum Testaceorum generum. Hęc Fauconerus, Anglicum huius piscis nomen ignorare se confessus. Sed hæc Fauconeri descriptio ad secundum Nautili genus rectiùs aptari poterit. Testam Nautili Bellonius similem cum ea quam Rondeletius pinxit, & cōditum in ea Polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione longioribus, nempe triplo & amplius quàm Rondeletius pingit: ita vt terni eorum vtrinque crispati demittantur, bini in obliquum erigantur, nulla intermedia membrana. Eam enim veli loco ad planam testæ extremitatem (siue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interque eos tenuem membranam veli instar, binos verò vtrinque demitti, gubernaculis (οἴηξιν) similes. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia Zoographus accepit, necnon & mea ternos vtrinq; demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius solus cauda media vt gubernaculo hunc piscem vti scribit, nescio quàm rectè, quæ enim pars caudæ nomine in Polypo appellari possit, & extra testam emitti, non video.

Cirri.

Rostrum.

Plinij error

ORTVS. MOTVS.

E generatione incrementoque huius piscis nihil adhuc exploratum habuit Aristoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, sed vt cæteras Conchas prouenire, neque verò an Concha solutus viuere possit Nautilus. Rondeletius secundum Nautili genus sponte nasci, vt cæteras Conchas cùm dixisset, addit: De Nautilo (primo nempe genere) idem sentio, etiamsi id sibi non exploratum esse scripserit Aristoteles. Cirris Polypi modo graditur, & eodem modo acetabulis sorbet.

Sponte nasci.

VT NAVIGET.

RISTOTELES non minus eleganter quàm iucundè Nautili Polypi, nauigationem depinxit hoc ferè modo. Est Nautilus quoque Polypus & natura & actione mirabilis: nauigat enim per maris summa elatus. Ex imo gurgite effert se testa inuersa, vt ascendat faciliùs, & inani scapha nauiget. Cùm verò emerserit, Concham conuertit. Brachia membrana congenita connexa sunt: quemadmodum palmipedum auium digiti: sed hæc crassior est & densior: illa longè tenuior aranearum telis similis: hac vt velo spirante aura; brachijs vt gubernaculis vtitur: (ἀντὶ πηδαλίου δὲ τῶν πλεκτανῶν παρακαθίησι. Gaza vertit. Cirros pro gubernaculis vtroque demittit latere.) Si quid metuerit, testam protinus mari replet, atque ita demergit. De eadem natandi peritia Aelianus, Nautilus, inquit, è genere Polyporum Cōcha vna prēditus est, is cùm ex ima maris sede ad summā aquam effertur, inuertit & mutat Concham deorsum versus, vt ne hausta aqua rursus demergatur: vbi verò ad summam æquoris peruenit, & mare ab aduersa tempestate conquiescit, supinam Concham vertit. Hac enim tanquam scapha nauigatione fertur: & duo (ego tria potius

Membrana vt in palmipedum auium pedibus.

potius dixerim,nam & Polypi octo habent)brachia in vtrumq; latus demiſſa, ſenſim atq; moderatè mouens remigat, domeſticamq; & natiuam nauem propellit, quòd ſi ventus flat,brachia quæ tanquam remos prius longè lateq; porrigebat,gubernacula conſtituit,at quæ cæterorum brachiorum media eſt membranula prætenuis, ea paſſa & intenta pro velo vtitur:ſicque cùm eſt ſine metu, nauigat. Sin quippiam à valentioribus beluis metuit, ſe demergens Concham aqua complet, & ſimul ex pondere in profundum delabens, ſeſe occultat,atque ita hoſtem effugit. Poſt vbi mare eſt tempeſtate vacuum, & à Beluis quietum,de imo maris gurgite ſe extollens, rurſus per ſummum mare nauigat, vnde nomen habet.Hucuſque Aelianus.[a] Plinius quoque Nautili mentionem faciens,eandem nauigationem deſcribit,ſed mendum vnum illic ſubeſſe ſuſpicatur Rondeletius: nam pro Pompilos,Polypi ouum legendum eſſe arbitratur ex Ariſtotele, ex quo Pliniū hæc mutuatum eſſe certiſſimum:nam Pompilus(inquit) longè alius eſt à Polypis. Verba Plinij ſunt hæc: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur Nautilos,ab alijs Pompilos.Ariſtoteles verò καλούμενος ὑπό τινῶν ναυτίλος καὶ ὁ ναυτικός, ὑπό ἐνίων ὠὸν πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in ſumma æquorum peruenit,ita ſe paulatim ſubrigens, vt emiſſa omni per fiſtulam aqua,velut exoneratus ſentina, facilè nauiget. Poſtea duo prima brachia retorquens, F membranam inter illa miræ tenuitatis extendit,qua velificante in auras cæteris ſubremigans brachiis,media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto Liburnicarum gaudēs imagine:& ſi quid pauoris interueniat,hauſta ſe mergens aqua. Oppianus tradit Nautilū πρηνῆ, id eſt, pronum è gurgite ſurſum natare: Plinius ſupinum:vterq; quidem rectè, ſed alter fortè ad teſtam,alter ad animal ipſum reſpexit.Senſus quidem clarus eſt,nam ſi quis vas vacuum in aquam caua parte præmiſſa adigat æqualiter, rurſuſq; etiam eximat,aqua non intrabit,obſtante aëre. Propius autem ad Ariſtotelis mentem acceſſit Oppianus, nec minus perſpicuè Nautili nauigationem cecinit his verſibus ex Lippij verſione:

Vt tempeſtatē vitet.

[a] Li.9.c.29 Plinij locus ſuſpectus.

Plinius & Oppianus conciliati.

—— Quem dicunt nomine vero
Nautilon,inſignem ponto ſua gloria fecit.
Per freta dum cautus ſub nauis imagine ludit.
In ſabulo domus eſt, ſumma defertur in vnda.
Pronus neu pontum capiat,plenusq; grauetur,
Cùm nando vehitur per fluctus Amphitrites,
Extemplo verſus tumidam per marmoris vndam G
Labitur,vt nandi doctus puppiſq; peritus.
Atque pedes geminos tendit de more rudentum,
Quos inter medios tenues membrana tumeſcit.
Extenta atque pedes contingunt æquora ſubter
Themoni aſſimiles nauem, piſcemq; domumq;
Deducunt,ſi fortè malum ſupereminet vllum,
Abſorbet fluctus intus,lymphiſq; grauatus
A tumidis trahitur cum pondere fluctibus vndæ &c.

Hinc homines nauigia inuenerunt, vt ex eodem Oppiano citat Lilius Gregorius Gyraldus.

Nauigia vnde inuēta.

Plauſtra maris naues qui primus repperit; ille
Siue deus ſeu mortali de ſemine natus
Audax orauit fluctus tranare marinos
Nauigium ſpectans piſcis: dum robura nectit,
Fecit opus ſimile. Hinc & ventis vela tetendit H
Funibus,aperuit retro dehinc frena carinæ.

Syneſius quoque nauim quæ remis impellitur, ζώῳ πολύποδι comparauit in ſuis epiſtolis. Hinc fortaſſis etiam circa Trœzenem,vt Clearchus ſcribit referente Athenæo, neque ſacrum appellatum Polypum, neque remigem (τὸν κωπηλάτην) Polypum (Nautilum intelligo) fas erat piſcari: Sed tum hoſce piſces,tum Teſtudinem marinam attingere erat vetitum. Atque hæc de nauigatione. Cæterùm cùm Plinius de Nautilo velificante ſimul & remigante dicat: Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: de Nauplio verò Concham eſſe acatij modo carinatam,inflexa puppe,prora roſtrata, non incongruum erit, ea verba explicare. De Lyburnicis multa Bayſius in libro de re Nauali:nos quæ Appianus tradit,recitaſſe contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus,qui Ionium mare,& quæ in eo ſunt,inſulas deprædabantur celeribus & leuibus nauigijs: vnde etiam nunc leues & celeres biremes Romanis Liburnicæ vocantur. Talis nauigij for-

Nautilum vbi venari non liceret.

Liburnicæ naues.

mam quoq; exhibuit Bayfius. Idem acatium docet à Strabone positum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium simpliciter nauigium dixisse, quod Plutarchus acation, & Tranquillus scapham. fuisse & maxima quædam acatia. Acaton apud Thucydidem & Lucianum Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quàm rectè se dubitare: quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρη (ναῦν) vel κωπῆρες πλοῖον. Acatium. Acatos.

EPIGRAMMA.

IN Nautilum piscem epigramma Callimachi Cyrenæi apud Athenæum legitur tale.

Κόγχος ἐγὼ Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλὰ σὺ νῦν με
Κύπρι σεληναίης, ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς πελάγεσσιν ἐπέπλεον: εἰ μὲν ἀῆται
Τείνας οἰκείων λαῖφος ἀπὸ προτόνων:
Εἰ δὲ γαληναίη λιπαρὴ θεός, οὖλος ἐρέσσων
Ποσσὶν, ἵν ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφέρεται.
Ἔς δ' ἔπεσον παρὰ θῖνας Ἰουλίδας, ὄφρα γένωμαι
Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμῃσιν ἔθ' ὡς πάρος, εἰμὶ γὰρ ἄπνους
Τίκτε τ' αἰνοτέρης ὠεὸν Ἀλκυόνης.
Κλεινίου ἀλλὰ θυγατρὶ δίδου χάριν. οἶδε γὰρ ἐσθλὰ
Ῥέζειν, καὶ Σμύρνης ἐστὶν ἀπ' Αἰολίδος.

In hoc Epigrammate quoniam obscuriora quædam sunt, Zoographus paucula hæc explicat, quæ nos quoq; præterire noluimus. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quãquam ego Concha sum ipsa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi sum consecrata, eiecta in littus & allata Arsinoæ. Hæc autem Ptolemæi filij Lagi filia fuit, præstantissimę formæ, Veneris & venustatis studiosa. Οὖλος, crispus, id est crispantibus pedum irris. Ὥσπερ καὶ τοὔνομα &c. idest vt nauta. ἵνα in eodem versu abundare videtur. Iulis oppidum est insulæ Co. Stephanus. Μηδὲ ἐν θαλαμῃσι. legit Zoographus, Μηδέ μοι θαλάμης Βοός, ὡς πάρος, &c. Smyrnę plures fuerunt, & earum vna Aeolica. De ouo lcyones, non habeo, inquit, quod dicam. Idem Epigramma ita vertit Natalis Comes. Explicatio. Arsinoe. Iulis.

Concha vetus fueram Zephyris impulsa per vndas,
Depositum primum nunc Venus ipsa tenes
Nautam, sulcabam pontum, si ventus & aura
Dum mea natiuus vela rudens tenuit.
Si tranquillus erat, præbebat remigis vsum
Ipse pes, vt nostri nomina significant.
Litoribus vicina fui simul obuia Iulis
Essem spectandus sudus, vt Arsiones.
At non in thalamis velut olim, mortua cùm sum
Ouum peioris nunc pario Alcyones
Cliniæ ad ipse bona me gratificare sorori:
Quæ Smyrnæ nata est patribus Aeolidis.

DE NAVTILO ALTERO.
Cap. IIII.

BELLONIVS Cochleam margaritiferam vulgò nuncupatam, alterum Aristotelis Nautilum, vti paulò antè innuimus, facit. Id quamquam reprehendat Ronpeletius, nos tamen non improbamus, donec tandem alia detur Cochlea, quæ rectiùs respondeat. Robertus Constantinus Nauplij (simpliciter) Conchã nunc à Græcis θαλάμην τεκταποδίου, id est, polythalamũ vocari scribit, quod nomen huic Cochleæ rectè quadrabit, mirũ enim est, quot intus thalamos habeat: quãuis videã Nauplij siue Nautili secundã speciẽ ab ijsdẽ Græcis, nunc (si eidẽ Cõstantino credimus) ἀρμενιστάρι nominari à velo, vt ait, qđ nauigãdo erigit. Velificatur enim (inquit) more nauiũ, protẽsa ac sublata mẽbranula siue tunica. Describit verò Cochlea Margaritifera.

vt

vt opinor longè aliam, quàm Bellonius Cochleam. Inquit enim: Eius Concha non maior Cochleæ, ſed ſubtiliſſima ac pellucida: cuius hiatus oblongus, vt in Conchis Venereis. Sic ille. Bellonij ſanè Concha Cochleâ multò maior eſt, de qua ſic ſcribit: Secundam Nautili Conchæ ſpeciem ab Ariſtotele traditam eſſe hanc puto, quam noſtri artifices in magno pretio ad vaſa ditioribus abacis accommoda conficienda habere ſolent. Porcellanam ob id vocant, quod de Muricis Conchæ (de qua in Buccino differemus) formam habeat. Eam enim etiam porcellanam nominant, ex qua antiquis vaſa quæ murrhina dicebantur, fieri ſolebant: id enim mihi conijcere per vos licebit; quanquam alij à myrrhæ (quam Græci σμύρναν vocant) fragrantia dicta fuiſſe putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus. Huius amplitudo cum ſuperiore (Nautili primo genere) conuenit. Sed paulò magis eſt craſſus: prior præterea Pectunculorum more ſtriatus eſt: hic omnino glaber, parte interna infinita habens interſtitia: vndecunq; nitidus, ac mira colorum varietate ſplendens: ſubinde circumagentibus ſe in purpuram candoremq; maculis. Hæc Bellonius. Gallica nomina iconi adſcripta erant hæc: Coquille de pourcelene; vel Groſſe Coquille de nacre de perle. Cardanus quoq; hanc Cochleam deſcribit, ſed alterum Ariſtotelis Nautilũ eſſe non apparet eum nouiſſe. In Conchis margaritiferis, inquit, color non abſimilis eſt Cochleis, quas India, vt dicunt, mittit. De colore, forma, ac ſubſtantia dicere poſſum, quòd eas viderim ſæpius, vnde veniant, non ſat dicere poſſum. Eſt igitur forma triremis cum alta puppi: in qua vaſculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum: nam & magnitudo tanta eſt eius quam vidi: vt cotylam capiat: res profectò vſus elegantiſſimi & pulcherrimæ formæ. Limacis igitur hæc eſt Concha, Margaritarum Conchis ſimillima: tanto verò noſtris nobilior Limacum Conchis, quanto Indicus aër, ac terra, tum aqua, noſtris elementis ſunt præſtantiora. multorum enim ſæculorum curſu res meliores euadunt. Hæc ille. Habes hîc primo loco Nautili teſtam rudi cortice obtectam ac variegato colore caſtaneo, altero verò teſtam læuigatam, vtrumq; autem aperta & perforata prora; tertio loco Nautili teſta eſt varijs ab Indis imaginibus extimo cortici inſculptis exornata, quarto ac poſtremo teſta per medium ſecta conſpicienda proponitur, vt interior ſtructura appareat.

Porcellana cur ſic dicta.

Vaſa myrrhina vnde dicta.

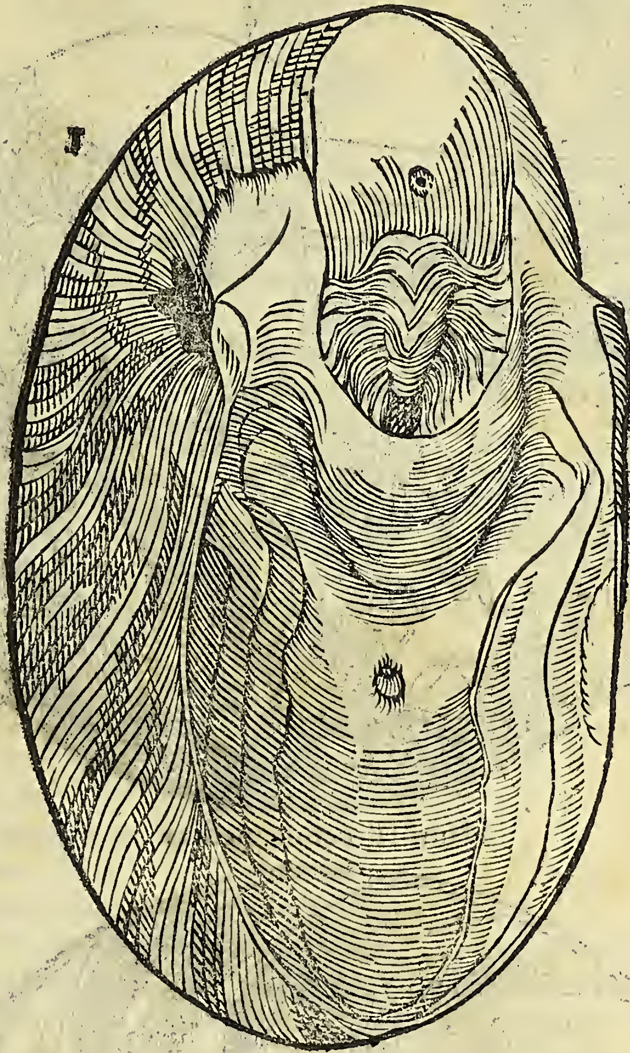
Murrhinus Nautulus.

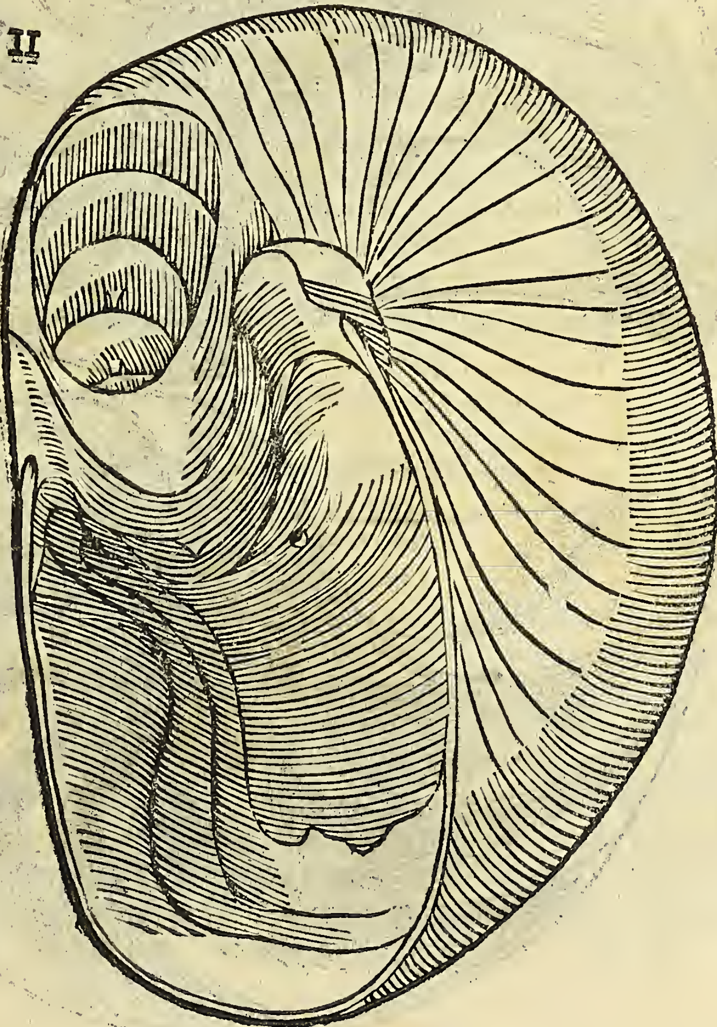
Synonyma Gallica.

Deſcriptio ex Cardano.

Nautilus testa rudi cortice obtecta ac variegata castaneo colore.
Nautilus alter leuigatus. vterq; aperta perfracta prora.

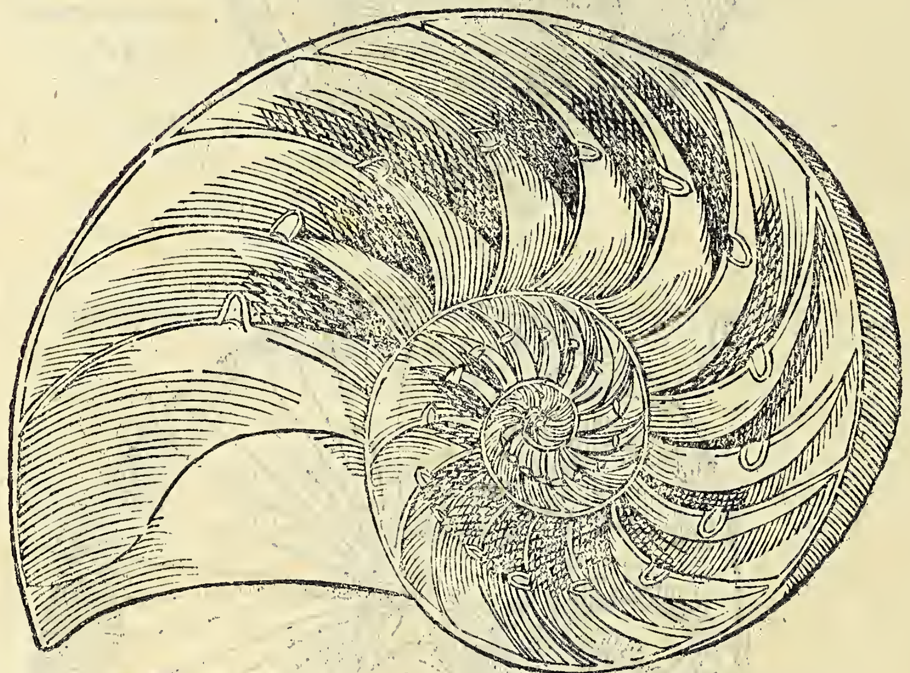

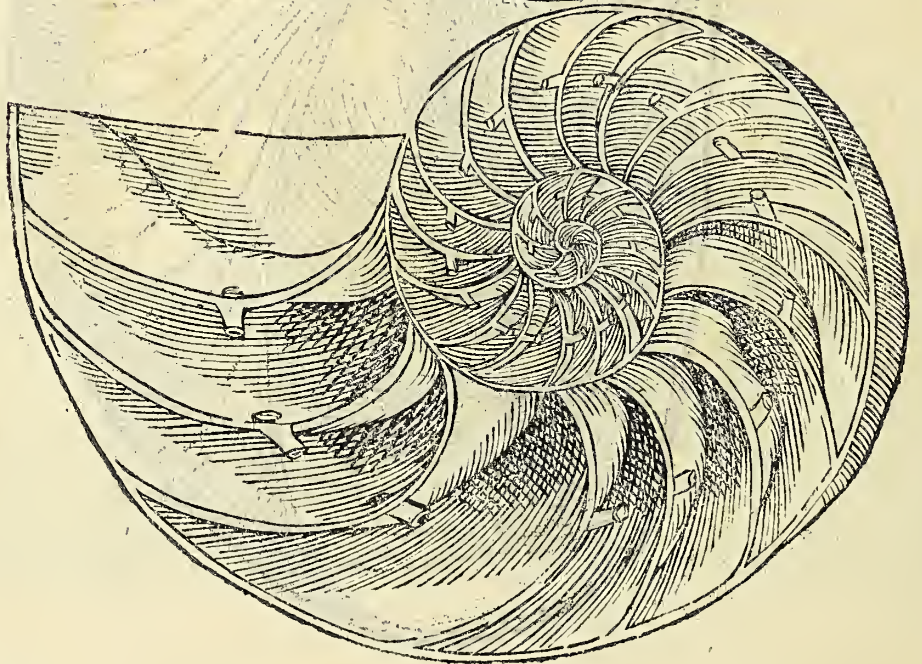

Nautilus ab Indis varijs imaginibus extimo cortice insculptis exornatus:

Nautili structura media.

DE PVRPVRA.
Cap. V.

VRPVRAM Turbinatorum generis Concham nobilissimam esse ait doctissimus Rondeletius. Quod planè verissimum esse, nos qui inter omnia turbinata Purpuræ quoq; primas tribuimus, nullo pœnè negotio asserere atq; affirmare possimus, cùm ex pretio, in quo apud priscos habebatur, tùm ex vsu eiusdem. Theopompus apud Athenæum author est, Purpuram (ita quoq; eius florem, quo vestes tingebantur, nominamus,) olim vel regibus raram, & expetitam fuisse, tanti quidem pretij (vt ab hoc auspicemur,) vt æquali argento penderetur. Plinius pelagium, hoc est, Purpuram in libras quinquagenos nummos, & Buccinum centenos ponit, id est quinquaginta solidos & centenos Gallicos, vti ex Budęo supputat Bayfius, qui etiam addit violaceæ Purpuræ libram denarijs centum, id est, decem aureis solatis constitisse, siue libris Turonicis viginti, supputante Roberto Cenali; dibapham Tyriam, denarijs mille, id est, mille Iulijs vel centum aureis solis, vel libris Turonicis ducentis. Acceptum hoc quoq; ex Plinio est, apud quem sic legimus: Nepos Cornelius, qui diui Augusti principatu obijt: Me inquit, iuuene violacea Purpura vigebat, cuius libra denarijs centum veniebat, nec multò pòst rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Celebrat item Purpuræ pretium Epigrammatarius, dum canit.

Nobilissimam esse Turbinatorum Purpuram.

Pretium.

Emit lacernas millibus decem Bassus
Tyrias, coloris optimi.

Et in Mancinum —— *Mollibus decem dixti,*
Emptas lacernas munus esse Pompilæ.

Idem poëta in Proculeiam (inquit Bayfius,) vestis Purpureæ immensum pretium ponit, quam trabeam fuisse puto, vel togam pictam, de quibus paulò pòst fusiùs dicetur. Ludit in vxorem quæ diuertit à viro, propterea quòd prætor esset renunciatus.

Quid, rogo, quid factum est? subiti quæ causa doloris?
Nil mihi respondes? Dicam ego, prætor erat.
Constatura fuit Megalensis Purpura centum
Millibus, vt nimium munera parua dares.

Per Magalensem Purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalensibus ludis. Vel fortasse Megalensis Purpura accipienda est ea quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiã commodatò rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo, vbi loquitur de quodam prætore de spectaculis ambitiosè solicito: qui cùm à Lucullo in chori ornatum Chlamydes Purpureas peteret, respondit, inspecturum se si domi haberet, daturumque, postridiè verò interrogauit eum, quot sibi esset opus, illo autem affirmante centum sufficere, iussit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio sumpsisse hæc videtur, epistola ad Numitium, dum ait:

Magalẽsis Purpura.

Luculli luxus.

—— *Chlamydes, Lucullus, vt aiunt,*
Si posset centum scenæ præbere rogatus;
Qui possim tot? ait, tamen & quæram, & quot habebo,
Mittam, pòst paulò scribit sibi millia quinq;
Esse domi chlamydum, partem vel tolleret omnes.
Exilis domus est, vbi non & multa supersunt.

Verùm vt ad Purpuræ pretium reuertamur, id si quis alius maximè celebrauit Plinius his verbis: Conchylia & Purpuras omnis ora (hora) atterit: quibus eadem mater luxuria paria penè etiã margaritis pretia fecit: Proximè autem dixerat de margaritis, æternæ prope possessionis eas esse & sequi hæredem. Et alibi: Pretia, (inquit) medicamẽto sunt quidẽ pro fertilitate litorũ viliora: non tamẽ vsquã pelagij libras quinquagenos nũmos excedere, & Buccini centenos sciant, qui ista mercantur immẽso. Sed alia sunt in fine initia: iuuatq; ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterũ, & ipsa adulterare adulteria naturę: sicut testudines tingere, argentũ auro cõfundere, vt electra fiãt, addere his ęra, vt Corynthia. Ex quo tam ingenti pretio purpurã non à quibusuis vsurpatam fuisse constare arbitror. Socrates,

Purpuram non omnes vsurpabãt.

crates, referente Plutarcho in libro de Animi tranquillitate, quendam amicorum audiens dicere: quàm ſumptuoſa eſt vrbs? mina venditur vinum Chium, Purpura tribus, mellis hemina quinque denarijs: adduxit ad farinas; dicens, ſextarius venditur obolo; frugaliter in vrbe viuitur: tum ad oliuas; duobus æneis chænix; deinde ad oxonides; hęc decem drachmis venditur veſtis: viles ſunt in vrbe. Sic Socrates, innuens bene quempiem ac honeſtè veſtiri poſſe, etſi ex tam pretioſa Purpura tincta non eſſet. Erant tamen omnes Purpuræ ſummoperè amantes, adeo vt tinctores illius & qui eam adueherent, à vectigalibus immunes haberentur; Quare nec mirum erit, quod de Vladiſlao Polonorum rege legimus, Valachis quadringentarum Purpurarum tributum impoſuiſſe. [a] Strabo aſſerit Tyrios ob tingendi Purpuræ peritiam (quanquam maxima huiuſmodi officinarum multitudo eorum vrbem redderet grauiorem) locupletiores factos eſſe, & non ſolùm à regibus, ſed à Romanis etiam libertate donatos fuiſſe. Iam verò qui Purpuram vſurparint, aliquid dicamus, & qui ea delectati ſint, quales profectò reges fuiſſe, ac ſummos magiſtratus inueniemus, quin etiam ſacerdotes, & quod amplius eſt, ipſoſmet deos. Atq; ita Palladis vulnus Purpurea faſcia obligatum fuiſſe legimus, faſcia ſcilicet, quę deam deceret immortalem, quando mortalibus alba ſufficere poteſt. Conſtat quoque veſtes Purpurâ imbutas dijs ſuis veteres, tanquam eximia ac ſingularia dona obtuliſſe; in quo ſenſu apud [b] Statium legimus Iunoni ſceptrigeræ à Tyrijs peplum dono oblatum, quod Purpurâ in primis condecoratum eſſet:

Vt purpuram amarent veteres.
[a] Lib. 16. Geog.
Tyrij cur diuites facti.
Qui Purpura vſi.
Veſtes Purpureæ Dijs oblatæ.
[b] Lib. 10. Syluar.

Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus ſterilis, nec diſſociata marito
Verſarat calathis, caſtæ velamina diuæ
Haud ſpernenda ferunt, varijs vbi plurima floret
Purpura picta modis, mixtoq; incenditur auro.

Ornabant autem etiam deorum templa tam pretioſo apparatu, quemadmodum idem poëta ſub exemplo [c] Veneris demonſtrat, canens:

Tēpla Deorum Purpureis veſtib° ornata.
[c] li. 1. Sylu.

Digna Deæ ſedes nitidis nec ſordet ab aſtris
Hic Libydus Phrygiusq; ſilex, hîc dura Laconum
Saxa virent, hîc flexus onyx, & concolor alto
Vena mari, rupesq; nitent: quis Purpura ſæpe
Oebalis & Tyrij moderator liuet aheni.

[d] Claudianus illuſtris admodum poëta eiuſdem deæ ſuperbiſſimum comptum deſcripturus, non inuenit colorem præſtantiorem, à quo veſtitum eius commendaret, quàm Purpureum: canit autem:

[d] Lib. 1. de rapt. Proſer.

Illi multiplices crinis ſinuatur in orbes
Idalia diuiſus acu; ſudata marito
Fibula, Purpureos gemmâ ſuſpendit amictus.

Ex recentioribus noſtri æui poëtis non ignobilis Aelius Iulius Crotta de Apolline ait:

Phœbe pater latè Tyrio ſpectabilis oſtro.

In Tyro Herculi, ſacerdos, referente Alexandro ab [e] Alexandro, cum infula & Purpura incedebat: Sed & Hebræorum Sacerdotes Purpuræ vſum magni admodum feciſſe non eſt à ratione aut veritate alienum. Tradit enim [f] S. Iſidorus Araonis cingulum Purpura, Cocco, & Hyacintho fuiſſe contextum, ex quibus præterea tabernacula dei confecta fuiſſe ex diuino præcepto ſacra pagina teſtatur, non ſine alto myſterio, vt ſuo pòſt loco patebit. Inuenio item Purpura & aureo monili vtendi poteſtatem ab Antiocho cognomento Sedete datam fuiſſe Ionathani duci & Pontifici Iudæorum, qui ſummi ſacerdotis apud eos munere fungebantur. Erat veruntamen Purpura regum ac cæterorum procerum pręcipuum ac peculiare ornamentum. Togam eorum regiam ac pictam dictam fuiſſe [g] Lazius autumat, quanquam & Romanis c. oſſ. poſtmodum, vt modò patebit, ex vſu fuerit. Erat autem eodem ſcribente non modò Purpurea, ſed aureis etiam floſculis exornata. Quantum verò decoris atque ceu authoritatis regibus adderet tam pretioſum ornamentum, vel quilibet penes ſe iudicare poteſt. Plutarchus in præceptis reipublicæ gerendæ id obiter innuit, inquiens: At verò magni illi reges, & à Ioue, vt Homerus ait, prognati, Purpuris, ſceptris, ſtipatoribus, deorumque oraculis ſeipſos extollentes, vbi maieſtate ſua tanquam præſtantioris ipſi naturæ vulgus ſibi ſubiecerunt & cætera. Audi quæſo quod nobis facundiſſimus ac Diuus inquit Ambroſius: Quid etiam Purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum eſt igitur, quod in regibus adoratur. Quamobrem taxatur à multis Euripides, quòd in ve-

[e] Lib. 2. c. 8.
Sacerdotes Iudæorum Purpura vſi.
[f] li. 19. c. 21
Toga regia Iudęorum.
[g] Lib. 8 c. 8.
Toga picta quæ.
Regum ornamentum Purpura.
Euripides taxatus.

A in vestibus laceris introduxerit reges & principes,& è contrario laudatur Sophocles,qui in aureis & Purpureis. Veteres quoque poëtæ , eosque secuti recentiores omnes amictus pretiosissimos, nominaturi, eos Purpureos semper faciunt, vt pluribus subinde locis patebit, nunc de regibus ipsis prosequamur. [h] Ouidius.

——— Medio rex ipse resedit [h] *Lib.*5. *Metam.*
Agmine Purpureus, sceptroq; insignis eburno.

Medea apud eundem de Iasone:

Rideat & Tyrio iaceat sublimis in ostro.

[i] Eleganter etiam Horatius dicebat:

Regali conspectus in auro, nuper & ostro. [i] *In arte poët.*

Cæterùm ne in vna tantùm regione Reges Purpurâ resplenduisse quispiã credat,de nonnullis diuersis aliquid quoq; dicendum esse videtur. [k] Strabo author est apud Nabatæos Purpuratos incedere reges. Persæ autem in primis Purpura induebantur. Testatur [l] Herodotus regem Aethiopum , cùm conspexisset à rege Persarum missam sibi vestem Purpuream,& ab Ichthyophagis didicisset tincturę rationem, dixisse, δολερὰς μὲν ἀνθρώπους εἶναι; δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα , id est, non solùm homines esse subdolos,sed & vestes eorum esse dolosas. Plutarchus quoq; in libro de malignitate Herodoti de Purpura & vnguento ait dixisse, dolosas formas , dolosas vestes esse [m] Persarum. Et in Symposiacis eiusdem dicterij meminit his verbis: Aut vnguentum potiùs & Purpuram auersamur ob luxum ijs adhęrentem,tanquam dolosas vestes,dolosos colores,vt barbarus ille dicebat. Idem rursus author in oratione de fortuna Alexandri Persarum Purpurę meminisse videtur,dum ait: Noli meę virtuti detrahere , noli meam gloriam deprimere : tuum opus est Darius , quem ex seruo & astanda regis dominum Persarum fecisti: tuum Sardanapalus , cui Purpuram pectenti diadema regium circumposuisti. [n] Herodotus, [o] Valerius & [p] Strabo clarissimi scriptores , quàm grata Persarum regibus fuerit Purpura , non obscurè innuunt, asserentes Purpuram imperium peperisse Sylosonti apud Darium , qui olim curiosa contemplatione viderat Sylosontem amiculo Purpureo indutum , eiusque pulchritudine captus id mercari voluerat:Sed Syloson,Ego, inquit, amiculum pecunia nulla vendo,sed tibi dono do,si modò tuum perpetuò esse debet. Mox Darius memor muneris liberaliter dati Sylosontem remuneratione regia remuneratus est:namq; pro veste illi retribuit imperium Sami insulæ fortunatæ & optimæ . Legitur prætcrea epigramma Philippi,in quo Leonides Lacædemonius Xerxi Persarum regi insultat , quòd eius corpus inter cętera cadauera inuentum ob singularem virtutem Purpura contegendum curasset , respuens ipsius honorem , proditori magis , quàm Lacædæmonio , id est, viro forti conuenientem . Charon apud Lucianum cùm à Mercurio quęsisset, qui apud mortales ille esset , cui pallam Purpuream fibula nectebat , quemq; corona adornabat , intellexissetq; Polycratem Samiorum tyrannum esse , affirmat se huiusmodi hominum quęcunq; nudum in suo nauigio agnouerit , maximè derisurum , quando , inquit , neq; Purpuram, neq; regium capitis tegmen , deniq; neq; solium secum adferant aureum. [q] Virgilius quoq; de Latino rege loquens canebat:

[k] *Lib.*16. *Geogr.*
Persæ Purpurati incedebant.
[l] *Lib.*4.
[m] *Li.*3.*q.*1.
[n] *In Thalia*
[o] *Lib.*4.
[p] *Lib.* 14. *Geog.*
Syloson rex Sami quomodo factus.
B
C

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus [q] *Lib.*7.*Aeneid.*
Obtutu tenet ora, soloq; immobilis hæret
Intentos voluens oculos, nec Purpura regem
Picta mouet, nec sceptra mouent Priameia tantum

Et [r] pòst rursus:

Orbis picta croco, & fulgenti murice vestis [r] *Lib.* 9.

D Idem [s] poëta de domo regia Didonis

At domus interior regali splendida luxu [s] *Lib.*1.
Instruitur, medijsq; parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ vestes, ostroq; superbo

Item de eadem regina venatum cum Aenea eunte, Didonis habitus.

Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant; ostroq; insignis & auro
Stat sonipes, & frena ferox spumantia mandit.
Tandem progreditur magna comitante caterua
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo
Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum
Aurea Purpuream subnectit fibula vestem,

Aeneæ. Aenæas etiam apud eundem victoribus præmia proponit, quæ sunt: *Armaq; & ostro*
Perfusæ vestes, argenti, auriq; talenta.

Sed & Mercurius ibidem Troianorum regem

Aeneam fundantem arces ac tecta nouantem
Conspicit, atq; illi stellatus iaspide fulua
Ensis erat, Tyrioq; ardebat murice læna
Demissa ex humeris, diues quæ munera Dido
Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.

[t] *L.4.dec.3.* [t] Liuius verò scribit Hieronem, filiumq; eius Gelonem, Siciliæ reges nec Purpuræ vestis habitu, nec alio vllo insigni differentes à cæteris ciuibus processisse, contrà Hieronymum Purpura ac diademate, & satellitibus armatis quadrigisq; etiam alborum equorum interdum vsum esse. Dionysius Purpurat[9]. Dionysius verò eiusdem insulæ tyrannus non modò ipse Purpuram induebat, sed referente † Diogene Laertio, iussit aliquando in conuiuio, vt singuli in veste Purpurea saltarent. Id cùm Plato renueret, dicens, † *In Aristippi vita.*

Ο'υκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολὴν,
Ἄῤῥην πεφυκὼς, καὶ γένους ἐξ ἄῤῥενος, hoc est.
Effœminata veste non possum tegi
Cum sim vir, & virili natus stemmate.

sumpta ea Aristippus se induit, & cùm saltare inciperet, propriè prompteq; dixit

—— Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Ο'υ̃σ᾽ ὁ σώφρων ϰ̓ διαφθαρήσεται, hoc est,
—— *Neq; in sacris Liberi*
Patris, pudica mens vnquam corrumpitur.

[u] *L.7.dec.3.* Philippus Purpuram respuit. [u] Philippus quoq; rex testante Liuio Purpuram quandoq; respuit: hoc enim de eo scripsit: Philippus ludorum quoq;, qui reliqui erant, celebritatem, quantæcunq; de Romanis tamen victoriæ parte famā auxerat, lætitiaq; ingenti celebrati festi dies, eò magis etiā, quòd populariter dempto capitis insigni, Purpura atq; alio regio habitu æquauerat se cæteris in speciem. Preterea Plutarchus in libro de fraterno amore de Antiocho Seleuci fratre ait: Antiochus hoc nuncio allato (Seleucum nempe à Galatis deuictum) Purpuram deposuit, pullaq; sumpta veste, & clausa regia, fratrem luxit. Phœnix primo Purpuram gessit. Phœnici regi, vt Suidas testatur, Purpura ab Hercule Tyrio, cùm hanc tincturam, canis sui maxillis cruentatis reperisset, oblata est, is verò rex primus Purpuram gessit. Cleitus Alexandri familiaris cognomine Candidus, quoties adeuntibus respondere vellet, amictus veste Purpurea & obambulans cum ijs qui compellauerant, sermones conferebat, vt Athenæus prodidit ex Agatarchide Cnidio libro decimo de Asia. Et mox ex Phylarcho, Alexandri quotidianos sumptus describens, ait primos clauarios Persas quingentos circa tabernaculum suum fori astitisse Purpureis atq; melinis (colore mali Cydonij) vestibus indutos, extra tabernaculum Purpuratos quingentos, quibus eum vestitum indulserat. Scripsisse tum Alexandrum ad Ioniæ ciuitates & primùm Chios, sibi Purpuram vt mitterent: velle namq; se familiares omnes Purpurea stola vestire. Tributum ex Purpura. Sed de regibus hæc citasse sufficiat. Rectè quidem regalis inde Purpura dicta est. Regalis cur dicta Purpura. Cicero pro Scauro: Quem Purpura regalis non commouit, eum Sardorum mastruca mutauit? Mastruca vestis erat Sardorum è pellibus. Et [x] Claudianus regiam eam nominauit, canens. [x] *Lib.8.*

—— *Cum regia circi*
Conuexum gradibus veneratur Purpura vulgus.

ipsos verò reges Purpureos.

Sub tua Purpurei venient vestigia reges.

Reges Purpurei cur dicti. Hinc quoq; Purpuram petere pro ad regni gubernacula aspirare Latini dicunt, itemq; Græci. Purpuram petere qd. Plutarchus libro de fraterno amore: Contrà Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyziceni cùm non didicissent secundo à fratribus esse loco, sed Purpuras ac diademata appeterent, seipsos inuicem, ipsamq; adeo Græciam multis calamitatibus oppleuerunt. Virgilius.

Non illum populi fasces, non Purpura regum.

Et alibi —— *Nec Purpura regem*
Picta mouet.

Christus Purpurea veste indutus & cur. Quamobrem veste etiam Purpurea in hunc modum creator ac redemptor humani generis, velut scenica larua regem fictitiū agens ac ridiculū à nefarijs illis Iudæis illudebatur, cū alioqui Purpura illa grandi nō vacaret mysterio, de quo pòst agemus: sicut & ruber pileus & purpura, in Concilio vniuersali decimotertio Lugdonensi concessa sunt S. R. E.

Cardi-

A Cardinalibus, vt admonerentur se semper paratos esse debere, pro Christiana religione sanguinem, qui per Purpuram Christi designatur, effundere. Amictus istius Cardinalium, Illustrissimi Hyppoliti Estensis exemplo meminit [y] Ariostus:

Cardinales cur Purpuram gestent.

[y] Cant. 3. st. 14.

Quel che in pontifical habito imprime
Del purpureo Capel la Sacra chioma
E' il liberal, magnanimo, sublime,
Gran Cardinal de la Chiesa di Roma
Hippolito, ch'à prose, à versi, à rime
Darà materia eterna in ogni idioma.

Iam verò Lacedæmonios ad prælia euntes puniceam vestem (φοινικίδα, φοινικὶς autem vestis erat virilis purpurea, vnde † & Plutarchus φοινικίδα pro paludamento, (quæ vestis Imperatorum erat) Purpureo dixit teste Bayfio.) indutos venire oportuisse tradit [z] Aelianus, vt & color aliquam grauitatem præ se ferret, & si in eam sanguis è vulneribus influeret, terribilior spectatu hostibus fieret. Simile planè est quod de Laconibus narrat Eustathius, sed tamen vestes in bello Purpureas gestasse prodidit, vt notæ sanguinis vulneratorum, B coloris cognatione tegerentur, & minus alij terrerentur. Verba Eustathij [a] hæc sunt. χρηστὰ εἶναι ἐν πολέμῳ φοινικόεντα φορήματα, ἔφαινη καὶ ἐν Ἰλιάδι κατὰ ἔθος Λακωνικὸν, ὡς ἐν μάχαις ὑποκλέπτοιτο ἡ τοῦ αἵματος ῥῆσις διὰ τῆς ὁμοχρόου ἐκδύσεως. Vt modò ad Romanos accedamus, hos ferè vel à principio vrbis conditæ purpureo amictu delectatos fuisse luce clarius est, quanquam alij Tullum Hostilium, qui post Numam Pompilium vixit regnauitq; primùm Purpura vsum esse velint, alij Numam Pompilium allata Regis Hetruscorum veste, alij ipsum Romulum qui primus regnauit: verùm ego aliâ Romulum, aliâ Numam, Tullum aliâ vsum fuisse suspicor. Plinius, Purpuræ vsum Romæ (inquit) semper fuisse video, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullū Hostilium è regibus primùm vsum Hetruscis deuictis satis constat. Trabea autem, (de qua mox plura) propriè regum erat, eaque postmodum alios vsos fuisse suspicandum est: quare cecinit Virgilius:

φοινικὶς Vestis quæ.
† In Crasso.
[z] Li. 6. Var. c. 6.
Vestes Purpureæ cur in bello.
[a] Odyss.
Romani reges qui primùm Purpura vsi.
Trabea.

Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat
Succinctus trabea, læuaq; ancile gerebat.

Ausonius [b] verò illustris admodum poëta ac vir consularis id declarat dilucidè, dū canit:

C *Paulinum, Ausoniumq; viros, quos sacra Quirini*
Purpura, & auratus trabeâ velauit amictus.

[b] Epist. 23. ad Paul.

Qui verò trabea erant induti, trabeati vocabantur, quod ex Ouidio innotescit, apud quem de Romulo legimus.

Trabeati qui.

Hoc igitur vidi trabeati cura Quirini
Cum rudibus populis annua iura daret.

Placuit postea & consulibus Romanis (de quibus pòst) atque Imperatoribus Purpura, atq; vt à primo auspicemur, de eo apud Ciceronem inuenio, Cæsar cum Purpura veste processit: Et rursus de eodem: paulò ante interitū Cæsaris, cùm immolaret illo die quo primùm in cella aurea sedit, & cum Purpura veste processit, in extis bouis non fuit cor. Dion Cassius [c] Octauium Augustum testatur peculiares sibi habuisse purpuram, palmatas pictasq; vestes, ideoq; cæteris interdixisse earum vsum. Legitur idem Imperator, ipse quod emerit in officinis Purpuram, vt si quæ præstantior esset alia, sibi cederet in vsum. Caligula referente Suetonio Ptolomæum & accersitū è regno & exceptum honorificè non alia de causa repentè percussisse, quàm quòd edente se munus, ingressum spectacula conuertisse hominum oculos fulgore Purpureæ abollæ animaduertisset. Nero verò, vt idem Suetonius D testatur, piscatus est rete aureo, Purpura coccoq; funibus tinctis. Lego etiam apud Xiphilinum, eundem Neronem vela, quæ in theatris vel amphitheatris superinduci solent, arcendo æstui & soli, Purpurea suspēdisse, stellis aureis variè interstincta. Eius verba sunt. Τὰ γε μὴν παραπετάσματα τὰ διὰ τοῦ ἀέρος διατιθέντα, ὅπως τὸν ἥλιον ἀπερύκει, ἁλουργὰ ἦν, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἅρμα ἐλαύνων ὁ Νέρων ἐνεστίκτο, ἀστέρες δὲ χρυσοῖ πέριξ ἐπέλαμπον, id est, Vela etiam quæ per aërem expansa ad arcendum solem, Purpurea erant: inque ijs medijs Nero acu pictus, currum agitans (videlicet instar Phœbi, vt ait doctissimus Lipsius) circum verò vndiq; aureæ stellæ. M. Antonius apud Actium, vt scribit Alexander ab Alexandro, Purpureum velum prætoriæ naui pro insigni dedit. Idem fecisse ex Græcis legimus Alcibiadem. Plinius, nescio an de eodem Nerone, vidimus, inquit, iam & viuentium ouium vellera Purpura, Cocco Conchylio sesquilibris confecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. Huc quoque spectare videtur quod Iulius Capitolinus in vita Clodij

[c] Lib. 49.
Augustus ipse Purpuram emit.
Caligula cur Ptolomæum percusserit.
Neronis piscatio.
Vela Purpurea.

dij Albini scribit. Sanè vt tibi insigne aliquod imperatoriæ maiestatis accedat, habebis vtendi coccinei pallij facultatem, me præsente & ad me & cum mecum fueris, habiturus & Purpuram, sed sine auro.[d] Athalaricus rex Iustiniano Imperatori apud Cassiodorum à principio. Non vos, inquit, (innuens omnes Imperatores Purpura vsos fuisse) maiorum Purpuratus tantùm ordo clarificat, non sic regia sella sublimat, quantum longè lateq; potens gratia vestra nobilitat. Et rursus ad Hildericum regem Vandalorum. Mater quinimo haberi debuit, quæ nobis regna profudit. Nam & hoc nobilitati vestræ fuisset adiectum, si inter has diuorum (Hasidirigorum) stirpem retinuissetis Amali sanguinis Purpuram dignitatem. Adeo vt equidem luce sit clarius omnibus Imperatoribus ac regibus Purpuram placuisse, Claudianus de Honorio Augusto quartum consule;

[d] Lib 8. Variar.

Omnibus acceptis vltro te regia solum
Protulit, & patrio felix adolescis in ostro.

Herodianus de Commodo: simul, inquit, Purpureas sibi auro intextas vestes circundaret, non sine omnium irrisione. Quippe eodem schemate & fœminarum luxum & heroum virtutem repræsentabat. Sic & apud † Theodoritum legimus D. Ambrosium, cùm iussisset vt Theodosius Imperator cum reliquis laicis consisteret, quia ad loca interiora solis Sacerdotibus aditus pateret, dixisse, Purpura Imperatores, non Sacerdotes efficit. Fuit sanè Romæ Purpuræ vsus iam inde ab initio vrbis conditæ vt diximus, distinguebatq;, vt ait Plinius ab equite curiam, id est, insigne erat Romani magistratus, atq; idcirco quamplurimo vendebatur. Huic (Purpuræ flori) fasces securesq; Romanæ viam faciunt; (consulatus autem insignia erant duodecim fasces, totidem lictores, Purpurea prætexta, curulis sella) idemq; pro maiestate pueritiæ est. Distinguit ab equite curiam: Dijs aduocatur placandis, (consules enim non nisi Purpurati sacrificabant) omnemq; vestem illuminat: in triumphali miscetur auro. Quapropter excusata & Purpuræ sit insania. Hæc Plinius, quibus sanè mirum in modum Purpuræ dignitatem extollit, adeo vt mirum sit Purpuræ vsum tam rarum vel penitus nobis potius ignotum esse, cùm alioqui tota posteritas luxuriosa admodum fuerit. Hinc passim Purpura pro ipsomet magistratu accipitur, vt apud Ouidium de Pisone.

† L. 5. Hist. Eccle. c. 17.

Purpura vsus & dignitas apud Romanos.

Consules Romani Purpurati sacrificabant.

Cùm tua bissenos numeraret Purpura fasces

Sic & Iuuenalis ait —— *Sed quinq; tabernæ.*

Quadringenta parant, quid confert Purpura maius
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Coruinus oues.

Eleganter ac clarè Claudianus de tertio Honorij consulatu canebat:

Diues Idaspeis augescat Purpura gemmis
Succedant armis trabeæ, tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad signa secures.

Aequè dilucide Lucanus in panegyrico Calphurnij Pisonis.

Quis dignè refert, qualis tibi luce sub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu
Cum tua bissenos numeraret Purpura fasces,
Cæsareum grato cecinisti pectore numen?

Nec non & Martialis.

Te primum pia turba rogent, te voce salutent,
Purpura te felix, te colat omnis honos

Et rursus de consulatu Syllij:

Rerum prima salus & vna, Cæsar
Gaudenti superest adhuc quod optet
Felix Purpura, tertiusq; consul.

Plinius† de gallo gallinaceo: Vt planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana Purpura.† Ouidius de nono consule.

Iamq; noui præeunt fasces, noua Purpura fulget.

Quin & ipsum magistratum siue Senatum purpureum vocari legimus. † Statius

Cantu Purpureum trahes senatum.

Deponebant nonnunquam Purpuram, nimirū vel allato tristi aliquo nuncio, vel ob mortem cuiuspiam affinis, quo tempore pullâ sese induebant: quare† Plutarchus ait: Fertur eo die Crassum non Purpureum (vt Romanorum Imperatorum mos erat) sed atro paludamēto ad milites processisse. Lucanus de toto magistratu præuidere calamitates belli ciuilis:

†Li. 1. Fast.
Senatus Purpureus dictus.
†Li. 2. Syl.
†In Crasso.
†Lib. 2.

Ergo

A *Ergo vbi concipiunt, quantis ſit cladibus vrbi*
Conſtatura fides ſuperûm, ferale per vrbem
Institium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata eſt Purpura faſces.

Erat autem Purpura, inquit [k] Lazius, apud Romanos per omnes veſtes, nimirum Purpura prætexta, Purpura in lato clauo, Purpura chlamys, & Purpura paludamentum. Tacuit autem trabeam, de qua tamen alij multa ſcribunt. cęterùm Purpuram fuiſſe per omnes eas veſtes (quod nos quærimus) etiam confirmat aſtruitq; doctiſſimus Aldus Manutius his verbis: Reſtat color: quem fuiſſe Purpureum non modò in latis clauis, verùm in reliquis etiam tunicis, veterum teſtimonijs probabo. nam ſi tunicæ expertes lati claui Purpureæ ſunt: cur latos clauos, id eſt, nobiliſſimum tunicæ genus Purpurâ priuemus? tunicas autem lato clauo carentes Purpureas fuiſſe, apertè docet [l] Quintilianus his verbis: Vt Purpurę rectè deſcendant, leuis cura eſt: notatur interim negligentia. Non loquitur de tunica lati claui, & Purpuras tamen nominat. Cicero etiam Purpuream tunicam non modò in ordine Senatorio, verùm in plebeijs quoq; hominibus videtur agnoſcere, cùm ait B de L. Piſone in oratione pro Sextio: Veſtitus aſperè, noſtra hac Purpura plebeia ac pænè fuſca. Noſtra, dixit, qua nos vtimur Senatores: plebeia verò, quia Purpurea Piſonis tunica fili craſſitudine plebeiæ Purpuræ ſimilior, quàm ſenatoriæ, videretur. deinde ſubiunxit de colore, Ac pœnè fuſca: quia varius erat Purpurarum color, vt ex Plinio liquet. Verùm de tunica lati claui Purpurea, vt omittantur dubię fortaſſis fidei teſtimonia, ſatis aperta fit ſignificatio in hoc Ouidij verſu.

Induiturq; humeris cum lato Purpura clauo.

Plinius [m] autem, cùm dixit: Purpura diſtinguit equitem à curia: non ſignificauit in Senatoria tunica Purpuram fuiſſe, in equeſtri non fuiſſe: iam enim probauimus Purpuram in omni tunica fuiſſe, ſed de lato clauo Purpureo locutus eſt, qui Senatorem ab equite Purpureum quidem clauum, anguſtum tamen geſtante, diſtingueret. Id explanat idem [n] Plinius: Annuli diſtinxere alterum ordinem a plebe, ſicut tunica ab annulis Senatum tantum: quanquam & hoc ſerò: vulgoq; Purpura latiore tunicæ vſos inuenimus etiam præcones. Quis non videt latum clauum ſignificari? nam, ſi ſolus Purpuræ color Senatū ab equitibus diſtinxiſſet; non dixiſſet, Purpura latiore tunicę, ſed Purpurea tunica. Appellabatur autem tunica lati claui, ab ipſis clauis Purpureis qui tunicæ inſerebantur, vt ex C Feſto patet, quanquam cum palmata confundat, vt dictum eſt. Quibus clauis Purpureis vt opinatur Bayfius mappæ quoq; ad limbum, variari ſolebant. Et hoc eſt quod ait Martialis: *Et lato variata mapalia clauo.* Græci eam vocabant χιτῶνα πλατύσημον. Inſerebantur eiuſmodi claui Purpurei ad eam ferè partem qua pectus tegebatur. Horatius. *Et latum dimittit pectore clauum.* non quòd reuera eſſent claui, ſed quòd viderentur clauorum Purpurea capita ſupereminentia in tunicæ ſuperficie. Dicebatur item hæc tunica, Purpura Stlataria, quoniam veteres ſlatum dicebant pro latum & ſlitem pro litem. † Iuuenalis.

Spondet enim Tyrio Stlataria Purpura filo.

Prætexta verò toga dicta eſt à prætexendo, quia ei Purpura, vt ait Macrobius, prætexta erat: hoc eſt, quia Purpuram in ora habebat; vnde etiam Græci περιπόρφυρον vocant, id eſt, circumquaq; Purpuram habentem. Hac vtebantur pueri vſq; ad annum decimum ſeptimum qui annus tyrocinij dicebatur. Cuius moris cauſas plures [o] Macrobius indicat. Hanc intellexit [p] Iuuenalis, cùm ait ———— *Veſtem*

Purpuream teneris quoq; Mecænatibus aptam.

D Et antè dixerat.

Et princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro

Statius quoq; meminit de Aty iuuene loquens:

Nunc pedes enſe vago; prenſis nunc celſus habenis
Ceu ſpectetur, agit; triplici velauerat oſtro
Surgentes etiamnum humeros & læuia mater
Pectora: tunc auro phaleras, auroq; ſagittas
Cingulaq; & manicas, ne coniuge vilior iret
Preſſerat, & mixtum cono criſpauerat aurum.

Quantum verò ad pueros pertinet, præcipuum prætextæ ſignificatum fuit, vt pudorem indicaret, quem ſcilicet ætas ea, quæ prætextata dicebatur, ſibi proponere deberet; eiuſq; rei indicium eſſe Purpureum colorem, vnde admonerentur verecundiam in dictis factiſq; omnibus amandam. Inuenio interim prætextam togam non tantùm puerorum fuiſſe quin

[k] *Lib. 8. c. 8*
Purpura Romanis per omnes veſtes.
[l] *Lib. 11.*
[m] *L. 9. c. 36.*
Plinius explicatus.
[n] *Lib. 33. cap. 1.*
Tunica lati claui vnde dicta.
Toga prætexta quæ.
Stlataria Purpura.
Annus tyrocinij quis.
† *Sat. 7.*
[o] *Lib. 1. Sat. cap 6.*
[p] *Sat. 12.*
[q] *Sat. 11.*
Pueri cur prætexta vterentur: prętexta toga etiã magiſtratus.

quin & magiſtratus. [r] Liuius in oratione L. Valerij: Purpura (inquit) viri vtemur prætextati in magiſtratibus, in Sacerdotijs, liberi noſtri prætextis Purpura toga vtentur. Plutarchus in quæſtionibus Romanis. Purpura prætextam veſtem tribunus plebis non geſtat alijs magiſtratibus gerentibus: an quia magiſtratus omnino non eſt: nam neq; lictores habet tribunus plebis, neq; pro tribunali ſedens reſponſa dat. Huc ſpectare videtur illud Silij Italici:

[r] lib. 4. dec. 4.

Biſſenos hac prima dedit præcedere faſces
Et iunxit totidem tacito ſermone ſecures,
Hæc alias eboris decorauit honore ſecures
Et princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro.

Alluſiſſe quoq; apparet ad prætextam Epigrammatarium hoc verſu:

Diuiſit noſtras Purpura veſtra togas.

Purpurea faſcia.

Inuenio etiam prætextam qua Romanus magiſtratus vtebatur, à nonnullis Purpuream quandam faſciam valdè latam intelligi, quæ tamen multipliciter plicata in anguſtum contraheretur, atq; ita ſupra alia veſtimenta nunc ab humeris, nunc à pectore in faſcię modum circumduceretur, nunc eius capita vtrinq; ab humeris in pectus dimitterentur, cuius generis amicula Romæ pleriſq; antiquorum ſtatuis inducta conſpicias. Togã palmatã à palmis pictis appellari exiſtimat idẽ Manutius, cuius tamen non multa apud ſcriptores veteres mentio extat: plures meminerunt tunicæ palmatæ. Nec aſſentitur Aldus qui Feſtum ſecuti, ſi modo Feſtus ita ſcripſit, tunicam palmatam à latitudine clauorum dictam & eandem eſſe cum lato clauo, arbitrantur. Quid enim ſimile (inquit) habet clauus cum palma? Quare tunicam palmatam fuiſſe credit, quam triumphantes, toga picta ſuperimpoſita, tanquam inſigne victoriæ præſtarent. propterea Liuius eam ſimul cum toga picta nominat in decimo. Quos, inquit, vos ſellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta & corona triumphali, laureaq; honoratis. Quo loco ſatis patet non ſignificari latum clauum: non enim poſt togam prætextam nominaretur: cùm toga prætexta ſit honoratior, quia non ea Senatores omnes, vt lato clauo, ſed tantùm qui magiſtratum gererent, vtebantur. Toga picta, veſtis Hetruſca fuit, Purpurei coloris, auro diſtincta, à triumphantibus geſtari ſolita, quam vt ait Florus, ſubactis duodecim Thuſciæ populis, Tarquinius Priſcus Romam tranſtulit, idquod etiam Dionyſius confirmat. Macrobius & Plinius id non Priſco, ſed Tullo Hoſtilio tribuunt. Hæc Purpurea fuit, vt Dionyſius oſtendit. Picta vocatur, quòd in ea variæ figuræ ita fingerentur, vt ea ſpecies ad picturæ ſimilitudinem accederet. Differebat ab hac toga Purpurea, quia hæc erat pura, & omnibus ſenatoribus communis, quanquam magiſtratũ non gererent: à toga prætexta verò, quia hæc erat alba cum limbo Purpureo circumducto, cùm Purpurea limbum non haberet. Trabearum genera tria fuiſſe Suetonius in libro de veſtimentis authore Seruio oſtendit; vnum è ſola Purpura, dijs conſecratum, alterum è Purpura non ſine albo, quo reges vſi fuerint, tertium augurale è Purpura & cocco. Primum itaq; illud forte fuerit, quod nos ſuperius Dijs & conſecratum & gratum fuiſſe diximus. Secundi generis trabeæ fuerunt præ reliquis in maximo apud Romanos vſu. Non enim reges tantùm, verùm etiam pulſis regibus conſules, item equites, cùm trabeati idibus Quinctilibus tranſueherentur, eas vſurparunt. Et conſulum quidem trabea, vt videtur Aldo Manutio, poſt reges fuiſse militaris habitus, quo conſules in bello vſi fuerunt: ad cuius opinionis corroborationem citat illud Liuij: [s] Conſul, cùm Corcyræ hybernaſſet, verè primo incontinente trabeatus ad hoſtem ducere pergit: eandemq; ob cauſſam etiam equeſtres turmas bellicam ſpeciem repræſentantes, idibus Quinctilibus trabea veſtitos tranſuectos eſse aſſerit. Meminit huius trabeæ conſularis Auſonius in gratiarum actione, pro conſulatu, his verbis: In procinctu & tum maximè dimicaturus, palmatæ veſtis meæ ornamenta diſponi feliciter & bono omine: namq; iſte habitus, vt in pace conſulis eſt, ſic in victoria triumphantis. Parum eſt ſi qualis ad me trabea mittatur, interrogas: te coram promi iubes. Hæc ille, ex quibus illud primùm conſtat, triumphalem Romanis trabeam fuiſse, quòd alibi non facilè inuenias: triumphabant enim in toga picta, vt diximus. deinde conſularem: quod reipub. temporibus inuſitatum fuit: prætexta enim tunc & conſules & reliqui magiſtratus vtebantur: poſtremò trabeam & palmatam veſtem, & togam pictam eandem facit: quin etiam trabeam auro pictam dicit, quod nec Suetonius, vbi de tribus trabearum generibus agit, nec quiſquam alius veterũ ſcriptorũ veteris & liberæ reipub. meminit. Vnde apparet Gratiano imperante & trabeatos conſules fuiſſe, qui prætextati antea fuerant, & trabeã fuiſse pictam contra veterum conſuetudinem. De tertio trabearũ genere

Toga palmata.

Toga picta.

Cur picta dicatur.

Trabearũ genera.

[s] Lib. 32.

Triũphant in toga picta.

A genere loquitur [t] Dionysius, vbi de Saliorum vestitu vel trabeis scribens, eas περιπορφύρας vocat, id est, Purpura prætextas, puniceo colore alternis intertexto. Erat præterea Purpura patritia, cuius meminit Eusebius [u] his verbis: nam insignis Purpura patritia Constantinus ibat paterna domo, patrem quasi reuixisse cunctis in se monstraturus. Militaris Purpura ob virtutem dono dabatur, quod meminit [x] Iulius Cæsar, dum scribit; Cæsar tum quidem honores minimè proponere velle ait, cùm plures tribuisset legionibus coronas, alias turmarum ducibus, tribunisq; Purpuream vestem. Et post Cæsarem Virgilius, qui scribit Aeneam Cloantho, quòd præ cæteris rem bene gessisset, Purpuream chlamydem donasse:

Victori clamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Meliboea cucurrit.

Vuolfgangus [y] Lazius arbitratur ab huiusmodi Purpura Satrapas quondam, & qui in comitatu principis aut regis erant, dictos esse Purpuratos, qui, inquit, alia item voce ab alio vestimenti genere nominabantur prætextati. [z] Liuius: Sopatrum ex Purpuratis & propinquis regis cum quatuor millibus Macedonum & pecunia nuper missum in Africã esse. B Præsidialis Purpura eodem Lazio scribente magistratuum erat & prouinciæ præfectorum, qua fortasse Pilatum induisse Christum Saluatorem nostrum credendum iudicat. Meminit illius togæ Spartianus in historia Septimij Seueri. Habuit etiam aliud omẽ imperij, cùm rogatus ad cænam Imperatoriam palliatus venisset, qui togatus venire debebat, togam præsidiariam ipsius imperatoris cepit. Hanc intellexisse videtur Sidonius Apollinaris.

Huic Socer Antemius præfectus, consul & idem
Iudicijs populos atq; annum nomine rexit
Purpureos fortuna viros cum murice semper
Prosequitur solum: hic tantum mutatur in illis
Vt regnet qui consul erat.

Lacernas in vsu vulgi pullas fuisse constat. Lipsius [a] excipit delicatos, qui, inquit, amethystini coloris sumebant aut coccinei, non tamen sine nota hominũ seueriorum. Martialis.

Amator ille tristium lacernarum
Et bæticatus atq; leucophæatus
C *Qui coccinatos non putat viros esse*
Amethystinasq; mulierum vocat vestes:
Natiua laudet, habeat & licet semper
Fuscos colores, Galbanos habet mores.

Seneca epist. 115. Quod vides istos sequi; qui aut vellunt barbam aut interuellunt, qui labra pressiùs tondunt aut abradunt, qui lacernas coloris improbi sumunt, qui perlucentem togam, qui nolunt facere, quidquam quod hominum oculis transilire liceat. Lacernæ coloris improbi, Purpureæ sunt, quoniam insolens ille color adhuc Senecæ temporibus. Simile in pænulis, quæ vulgò item pullæ: Purpureæ tamen quædam lautiorum. Dio [b] Cassius de Tyberio: Cumq; Purpurea toga plerìq; vterentur, quod antea vetitum fuerat, neminem quidem ipse reprehendit aut mulctauit; sed cùm forte pluisset in conuentu quodam, pulla pænula se induit, quo facto vti alio genere vestium nemo deinceps est ausus. Et hinc liquet inquit idem Lipsius, quotiens interdictus Tyrius color, non ad togas id referendum (albæ enim & pullæ tantùm in vsu) sed ad pænulas & lacernas. Phasis libertus, vt citat [c] Martialis, cùm legitimum equitis censum non D haberet, lacernis Purpureis volebat videri eques, & cùm nuper Domitianus iussisset seruare legem Othonis, ne cui liceret sedere in decimoquarto gradu, nisi equestrem censum haberet, hic in theatro iactabundus laudabat legem, quasi ipse esset eques; sed Lectius cui ordinis theatralis cura erat demandata, iussit eum surgere.

Edictum domini, deiq; nostri
Quo subsellia certiora fiunt
Et puros eques ordinis recepit
Dum laudat modò Phasis in theatro
Phasis Purpureis ruber lacernis
Et iactat tumido superbus ore
Tandem commodius licet sedere
Nunc est reddita dignitas equestris
Turba nunc premimur, nec inquinamur.

Hae

[t] Lib. 3.
Purpura patritia.
[u] Lib. 1. de Constant.
Purpura militaris.
[x] Lib. 5. de bel. ciuili.
[y] Lib. 8. c. 8.
Satrapæ Purpurati prætextatiq; cur dicti.
[z] Lib. 10. dec. 3.
Præsidialis Purpura.
Lacernæ.
[a] Lib. 1. Elect. c. 13.
Lacernæ coloris improbi.
[b] Lib. 57.
[c] Lib. 5.
Equitũ lacernæ.

Hæc & talia dum refert supinus
Illas purpureas & arrogantes
Iussit surgere Lectius Lacernas.

Eodem modo lego apud Athenæum iuuenem quendam ex Ionia indutum Purpurâ, aureis fimbrijs Athenas cùm profectus est, interroganti cuidam, cuias esset, respondisse, se esse diuitem. Vt non videatur mirum Purpuram à Cicerone alijsque plebeiam vocari, Eò enim processit Purpura, vt ne plebs ab ea sibi têperare vellet, adeo vt sepè leges aduersus illam latas esse legamus. Suetonius: Iulius Cæsar Conchyliatæ vestis vsum, nisi certis personis & ætatibus, perq; certos dies ademit. [d] Dio Cassius longè aliter: Cæsar edixit ne quisquam nisi Senator, qui cum magistratu esset, Purpuram gestaret, quam iam vulgò sumi videbat. In codice Iustiniani etiam priuatis hominibus vsus Purpuræ interdicitur, in titulo quæ res vendi non possit. Nero verò Tyrij & amethystini coloris vsum prorsus interdixit teferente Suetonio. Et apud Syracusanos lege erat cautum, ne Purpura aut auro fœminæ se exornarent. Præterea à seuerioribus omnibus probro dabatur eadem, vt apparet ex oratione Ciceronis pro Cælio: Si quem etiam minimorum horum aliquid offendat, si Purpuræ genus &c. Plutarchus in Catone: ἐπεὶ πορφύραν ἑώρα τὴν κατακόρως ἐρυθρὰν καὶ ὀξεῖαν ἀγαπωμένην, αὐτὸς ἐφόρει τὴν μέλαιναν. Id apparet etiam ex hoc Virgilij, quo significatur parum virilis vestis:

Vrbis picta croco & splendenti murice vestis.

[e] Alexander ab Alexandro scribit Purpuram plebeiam fuscam & obsoletam fuisse, non murice aut cocco, sed herbarum succis infectam. Nos quoque supra penè fuscam fuisse ex Cicerone diximus; alij putant fuisse quidem ex Purpura, sed cærulea aut obscura. Cæterùm vt ad nobilium Purpuram reuertamur, cur ea vterentur ij proceres atque vti debeant elegantissimè ac disertè admodũ docet Cassiodorus: Comitis Stephani insinuatione comperimus, sacræ vestis operam, quam voluimus necessaria festinatione compleri, disrupto magis labore pendere: cui vsum subtrahendo solennem abominandam potiùs inferre cognosceris tarditatem. Credimus enim aliquem prouenisse neglectum, vt aut crines illi lactei, carneo poculo bis terq; satiati, pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non auxerint adorandi muricis pretiosissimam qualitatem. Quapropter si perscrutator Hydrontini maris intusa Cõchylia solenniter condidisset apto tempore, aceruus ille Neptunius, generator florentis semper Purpuræ, ornator solij, aquarum copia resolutus imbrem aulicum flammeo liquore laxaret. Color nimio lepore vernans, obscuritas rubens, nigredo sanguinea regnantem discernit, dum conspicuum facit & præstat humano generi, ne de aspectu principis possit errari. Mirum est, substantiam illam morte confectam, cruorem de se post spatia tam longi temporis exudare, qui vix solet viuis corporibus vulnere sauciatis effluere. Nam cùm sex penè mensibus marinæ deliciæ à vitali fuerint vigore separatæ, sagacibus naribus nesciunt esse grauissime: scilicet ne sanguis ille nobilis aliquid spiraret horroris. Hæc cùm infecta semel substantia perseuerat & nescit ante subtrahi, quàm vestis possit absumi. Quod si Conchyliorum qualitas non mutetur, si torcularis illius vna vindemia est, culpa nimirum artificis erit, cui se copia nulla subtraxit. In illis autem rubicundis fontibus cùm albentes comas serici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis purissimam castitatem, quia talium rerum secreta refugere dicuntur immunda. Et paulò pòst. Verùm talis tantaq; res, quàm facili legitur inuenta compendio? Nam cùm fame canis auida in Tyrio litore proiecta Conchylia impressis mandibulis contudisset, illa naturaliter humorem sanguineum defluentia, ora eius mirabili colore tinxerunt. Et vt est mos hominibus, occasiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt Principibus decus nobile dare, quod substantiam noscitur habere mediocrem. Eoa Tyros est Hydron Italica, aulicum profectò vestiarium, non antiqua custodiens, sed iugiter nouella transmittens. Cùm itaque tanta apud Romanos in dignitate habita sit Purpura, non mirum est, cur non omnes Patritij Veneti ea vtantur. Hi enim togati incedunt simili ferè quo Romani antiqui amiculi genere, eo excepto quod Purpureum non sit, sed ex nigro panno: Purpura enim nisi magistratum gerentibus conceditur, hisq; insignioribus. Nuptialibus quoq; & cùm primi honores quos procuratorios vocãt, alicui deferũtur (Sunt verò hi sacrarum largitionum præfecti) tum consanguineis & cognatis & affinibus licet per aliquot dies vti Purpura in lætitiæ gratulationisq; significatum. Iam verò de alijs quibusdam vestibus, quas Purpura decorabat, postquam in eas incidimus, non abs re fuerit quædam quàm breuissimè recensere, ne Purpuræ authoritatem atque honorem deprimere velle videamur. Rauisius Textor scribit Purpuram in imo consitam habuisse genus

Marginalia: Stultè. — Purpura cur plebeia dicta. — Leges latæ aduersus Purpuram. — [d] Lib. 49. — [e] Lib. 5. c. 18 — Purpura plebeia qualis. — Proceres cur Purpura vterentur. — Purpuræ inuentio. — Hydrõ Italica. — Veneti patritij quib[9] vtantur vestibus. — Vestes Purpureæ aliæ. — E — F — G — H

A nus vestis, quod limbus dicitur, vnde limborarij vestimenti huius textores dicantur. Ab Limb^s qd.
his fortasse non differebant perinesa vocata vestimenta, in quorum etiam extremitatibus, Perinesa
vt Stephanus Aqueus ait, Purpura assuta circumcurrebat. Forteq; etiam limus dicebatur: vestiméta.
multi enim apud Virgilium legunt velati limo, vt testatur doctissimus Turnebus,[f] nam [f] Li.11.Ad.
limus, inquit, vestis erat ab vmbilico ad pedes, ad pudenda poparum tegenda. Higenus cap. 1.
limum cinctum ideo dicit vocatum, quòd Purpuram transuersam habeat: habebat enim Limus quæ
in extremo Purpuram limam. Paryphes (παρυφὲς) apud [g] Pollucem & Paralurges (παρα- vestis.
λουργὲς) indumentum appellatur attextam vtrimq; habens Purpuram. Id verò ab Ioni- Paryphes.
bus dicitur Pachyales. (παχυαλὲς.) sed & in tunicis virgæ (ῥάβδοι) Purpureæ vocantur [g] Li.7.c.13
paryphi (πάρυφοι) vnde & in latinis literis (inquit [h] Cælius) virgatæ vestes, & apud poë- [h] Lib.8.Ae
tam sagula virgata quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui sententiæ sub- neid.
scribit [i] Diodorus: tametsi in eo allusum Seruius putat ad Gallicam linguam qua virgæ [i] Lib. 6.
diceretur Purpura. Virgilij versus est.

Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur.

B Paryphes etiam nominatur apud Athenæum his verbis: Syracusani prohibuerunt, ne mu- Paryphes.
lieres ferrent vestes Purpura prætextas, πορφυρᾶς ἐσθῆτας παρυφάς, preterquam meretri-
ces. χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους, nominat Hippias apud eundem. Περιήγητος He- Περιήγητος
sychio est ὁ περιπόρφυρος χίτων: & περιώησαια, περιβόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ πορφύρα παρά-
κειται. Zographus legendum putat quatuor syllabis περίνησσα, quoniam ita habeat [k] Pol- [k] Li.7.c.13.
lux: Περίνησα ὑπόκροσσον ἐστὶ περίβλημα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηρτημένα: ἡ πορφύρα κύκλῳ τὰ
τέλη τοῦ ὑφάσματος περιέρχεται, νῆσου σχῆμα ποιοῦντα τῇ περιρροῇ τοῦ χρώματος. hoc est, ita
vt ambiens vndiquaque Purpura, vestem reliquam, ceu mare insulam includeret; vt for-
tè eandem vestem Anaxilas νῆσον id est, insulam vocarit. Viriles vestes à coloribus dictæ
sunt teste eodem Polluce, πορφυρὶς, ἁλουργὶς, φοινικίς. Ξυστὶς vestis erat tragica mulie- Ξυστὶς ve-
bris, & exponitur πορφυρὶς (ἢ) κροκωτὸν ἱμάτιον à scholiaste Aristophanis in Nubes. ali- stis quæ.
qui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigam in pompis. Polluci verò etiam πορφυροῦν
ἱμάτιον, vestis iuniorum in comœdijs est. Candys à Cælio exponitur vestimentum Persi- Candys.
cum, Pollux candyn regalem, ἁλιπόρφυρον esse scribit, aliorum verò Purpureum: sed ὁλο-
πόρφυρον potiùs legendum videtur: Sic enim inferius habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη
C κάνδυν ὁλοπόρφυρον: quanquã holoporphyro non πορφυροῦν simpliciter, sed periporphyron
& diaporphyrō opponantur. (Holoporphyrum enim dicitur ad differētiam periporphyri
& diaporphyri, quibus Purpura prætexitur solùm, aut intertexitur quibusdam ceu virgis
Purpureis, de quibus ex Cælio prædictũ est.) Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samijs de
Purpureis vestimentis dixit: ταύτας ἔδει τὰς πορφυροβαφεῖς ἐσθῆτας. Eadem Comici
etiam κάλλη vocare solent, vt Eupolis: τὰ κάλλη τὰ περίσιμνα τῇ θεᾷ. Archippus in
Pluto πλατυπόρφυρα ἱμάτια nominat. Hi fortè sunt lati claui Romanis à latitudine cla- κα'λλη.
uorum dicti, vt suprà dictum est. Ἁλιπόρφυρα, ἁλουργῆ, τουτέστιν ἐκ θαλασσίας πορφύρας.
Hesychius. Polluci verò ἁλουργὶς exponitur vestis virilis à colore dicta, sicut & πορφυρὶς;
παραλουργὶς verò muliebris. Hinc apud Hesychium eundem, vbi habet, ἀλουργυρίδες, ἁλουργὶς.
πορφυρίδες, legendum est ἁλουργίδες. Ἁλουργὶς autem etiam Etymologo, purpura est, παραλουρ-
ἡ ἀπὸ θαλασσίας κόχλου γινομένη καὶ ἐργαζομένη. Meminit eiusdem Aristophanes in equi- γὶς.
tibus his verbis, ἁλουργίδα ἔχων κατὰ πᾶσαν, καὶ στεφάνην ἐφ' ἅρματος: vbi Scholiastes in- Hesychius
terpretatur πορφυρᾶν χλανίδα. Varinus quoque ab ἅλς & ἔργον deriuat: & substantiuum correctus.
fæmininum esse ait: adiectiuum autem masculinum ἁλουργός, cuius fęmininum fit ἁλουρ-
γὰς, neutrum ἁλουργές: quod tamen non probat Zographus: quoniam ἁλουργὸς non
aliter moueatur quàm ἀγαθός: & ipse etiam genere neutro ἁλουργὸν χρῶμα dixerit. Theo-
pompus de Colophonijs apud Athenæum, χιλίους φησὶν ἄνδρας αὐτῶν ἁλουργῆς, φοροῦν-
τας στολὰς ἀστυπολεῖν. Apud eundem legimus ὕφη ἁλουργῆ. Meminit item Plutarchus:
Ἐξῆν δὲ Εὐμένει καὶ καυσίας ἁλουργεῖς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ἣ τις ἦν δωρεὰ βασιλι-
κωτάτη παρὰ Μακεδόσι, hoc est: licebat Eumeni causias Purpureas & chlamydes dilargiri,
quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Causiam capitis Budæus
appositissimè vsurpauit pro galero Cardinalium coccineo. Licet enim vni Romano Causia
Pontifici, vt quondam Eumeni, causias Purpureas, & chlamydes Coccinas, cæteraque
Cardinalium ornamenta, arbitratu suo dilargiri. Ἁλουργὲς, πορφυροῦν est apud Hesy-
chium: & in scholijs Aristophanis legitur, ἁλουργὴς ἐσθὴς, ἡ πορφυρᾶ. Ioannes Tzet-
zes Antisthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἁλουργὲς, id est, vestem Purpuream picturis & gem-
mis insignem, describit, Carthaginensibus venditam centum, & viginti talentis,

Aa deau-

de authore dubitat: ſuſpicatur autem apud Plutarchum ſe legiſſe. Ego apud Ariſtotelē in Admirandis legere memini & Athenæum in duodecimo. Ἄλεργα Etymologus πορφυρᾶ interpretatur, Suidas θαλασσοπόρφυρα: Heſychius τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφυρᾶ. Ἀλεργὰς στόλας apud Atheuæum lego: qui & Hippiæ hęc verba citat: ἄλεργα μὲν ἀμπεχόμενοι περιβόλαια, καὶ χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους. Ἄλικα, χλαμύδα πορφυρᾶν. Heſychius. Et rurſus: Ἀλλῆκα, χλαμύδα, ἐμπόρπημα: οἱ δὲ πορπίδα χλαμύδος ἀλληλοχείρου. Βεύδεον, τὸ ποικίλον ἱμάτιον, ἢ τὸ πορφυροῦν, apud Varinum: Βεῦθος verò Polluci eſt χιτωνίσκος διαφανής: & σαραγης Μήδων τι φόρημα, πορφυροῦς, μεσόλευκος χιτών. Lego & Εμβρόνιον apud Heſychium, eſſe μικρὸν καὶ ἀπόρφυρον ἱμάτιον τιβεοικόν. Vtebantur & Græci equites eo genere veſtis, quam ephaptidem appellat Atheneus in quinto, his verbis: πάντες οἱ προειρημένοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας. πολλοὶ δὲ διαχρύσους καὶ ζωωτάς: hoc eſt, belluatas ephaptidas.[l] Polluci ephaptis genus eſt veſtis tragicæ: συστρεμμάτιον τι φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν: ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες, ἢ οἱ θηρῶντες: è lino tenui nimirum, ſericoué Purpureo, quod propter tenuitatem facile manibus conuoluebatur pugnantium atque venantium. Lenones & ſcortorū matres in tragedijs, ταινίδιον τι πορφυροῦν περὶ τὴν κεφαλὴν ἔχουσι teſte Polluce. cæterùm ipſa quoq; ſcorta Purpuram vſurparūt: quare apud [m] Plautum quoque legimus de quadam meretrice loquentem:

Allica.

[l] Li. 4. c. 18.

Ephaptis.

[m] In Pœnulo.

Meretricem pudorem gerere magis decet quàm Purpuram
Magiſq; meretricem pudorem quàm aurum gerere condecet;
Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.

Et [n] alibi rurſus inquit:

[n] In Moſtell.

Purpura ætas occultanda eſt, aurum turpe mulieri
Pulchra mulier nuda erit, quàm Purpurata pulchrior.

Nec aliam ob cauſam Babylon quondam omnis luxus plena à Diuo Hieronymo Purpurata meretrix nominata eſt. Hic enim in quadam epiſtola vocat ſe colonum Purpuratæ meretricis. Συμμετρίαν, ἤτοι χιτῶνα ποδήρη ἀλουργὸν κύκλῳ mulieres quaſdam in comædijs geſtaſſe inuenio apud Pollucem. Næuius: Mulieres opertæ auro Purpuraque. [o] Plutarchus luxum mulierum in Purpura texat in Sympoſiacis, inquiens; exiſtimo autem permultum intereſſe inter ſuperuacaneum cultum & munditiem. Nam mulieres fuco, vnguentis, auro, Purpuraq; dum vtuntur, curioſè & impenſiùs quàm par eſt ornatui indulgere videntur: Et rurſus in libro de coniugalibus præceptis. Aegyptiæ mulieres maiorū inſtituto calceis non vtebantur, vt domi meminiſſent tempus exigendum, hodiè domi manſuræ ſint pleræq; ſi aureos calceos & armillas & periſcelides & Purpuram atq; vniones auferas. Author eſt Lampridius Alexandrum Seuerum Purpuræ clariſſimæ non ad ſuum vſum, ſed ad matronarum ſi quæ aut (vti) poſſent aut vellent, certè ad vendendum grauiſſimum authorem fuiſſe: ita vt Alexandrina Purpura hodieq; dicatur, inquit, quæ vulgo Probiana dicitur, idcirco quod Aurelius Probus baphijs præpoſitus id genus muricis reperiſſet. [p] Artemidorus citante Turnebo tradidit ingenuas mulieres albatas fuiſſe, libertinas atratas, nobiliores Purpuratas. Atque hactenus de tam varijs Purpurâ nobilitatis veſtibus: quot verò etiam aliæ à Purpura nomen obtinuere, licebit videre in denominatis. Dicam interim & illud quod ſummoperè etiam Purpuræ magnificentiam ac honorem indicat, quòd nimirum & mortuos eâ induerēt, cuius his verbis meminit Blondus in nono triumphantis Romæ: Iam Purpuram pretioſiſſimam fuiſſe eleganter rubentem conſtat. Eius originem ſic edocet Placidius Grammaticus. Murex Cochlea maris, ex qua Purpura magiſtratuum color, de qua Liuius in trigeſimo poſt M. Catonis verba contra tribunum plebis, legem Oppiam abrogare conatum. Purpura viri vtemur prætextati in magiſtratibus & ſacerdotijs, liberi noſtri prætextis Purpura togis vtentur: magiſtratibus in colonijs, in municipijs, togæ prætextæ habendæ ius eſt: nec id vt viui ſolùm habeant tantum inſigne, ſed etiam vt cum eis crementur mortui, & cum tibi viro liceat Purpura in veſte ſtragula vti; matrem familias tuam Purpureum amictum habere non ſines, & equus tuus ſpecioſiùs inſtratus erit quàm vxor veſtita? Huculq; Blondus. Morem verò mortuos in Purpureo amictu ſepeliendi pòſt ad poſteros deſcendiſſe veriſimile mihi videtur, nam & apud Claudianum lego.

Babylō cur Purpurata meretrix.

Mulierum Purpura.

[o] Li. 6. q. 7.

Alexandrina purpura.

[p] Lib. 10. Aduerſ. 6.

Mortui Purpura induti.

Has dedit inferias tumulis, iuuenumq; duorum
Purpureos merito placauit ſanguine manes.

Equos verò vt ex Blondo diximus, Purpurâ fuiſſe decoratos cùm apud alios, tum apud Romanos vero ipſo verius eſt. Id enim etiam indicat ornatus equi Didonis, quo cum

Equi Purpura decorati.

Aenea

A Aenea ad venatum proficiscebatur: cuius cùm suprà facta sit mentio, hîc non repetam. Aliàs apud [q] eundem poëtam legitur: [q] li. 7. Aen.

Instratiq; ostro alipedes, pictisq; tapetis.

Eleganter Claudianus canebat:

Vtque tuis primùm sonipes calcaribus arsit,
Turbantur phaleræ, spumosis morsibus aurum
Fumat, anhelantes exudant sanguine gemmæ,
Ipse labor, puluisq; decet, confusaq; motu
Cæsaries, vestis radiato murice solem
Combibit, ingesto crispatur Purpura vento.

Meminit item Silius Italicus:

—— Stratumq; ostro quem ceperat ipse
Cornipedem.

Scitu quoque dignissimum est, ex sericone an ex lana istiusmodi quas diximus vestes Purpureæ constiterint. Ex vellere factas fuisse demonstrat apud Lucianum Demonax, B hic enim conspecto quopiam ex molliter & delicatè conuestitis, propter Purpuræ latitudinem superbiente, insolentiusq; incedente, admoto ad illius aurem capite, apprehensaq; veste & commonstrata: heus tu, inquit, hoc ante te ouis ferre solebat & ouis (πρόβατον) fuit. Iam verò Purpura præterquam in vestibus, in alijs etiam rebus placebat antiquis: in tapedibus in primis: Citat enim Giraldus hoc Iuliani rhetoris versus: Ex serico an è lana Purpurea vestis olim facta.

Iam tonsiles tapetes ebrij fuco
Quos Concha Purpuræ imbuens venenauit.

Conchyliata peristomata Cicero nominat in Philippicis: Conchyliatis Cn. Pompei peristomatis seruorum in cellis lectos stratos videres. Inuehitur autem in nimium M. Antonij luxum, vnde subiungit: quamobrem desine mirari hæc tam celeriter esse consumpta: „ non modo vnius patrimonium quamuis amplum, vt illud fuit, sed & vrbes & regna tan„ ta nequitia deuorare potuisset. Taxat eandem stragulorum luxuriam Plutarchus in libro „ de cupiditate diuitiarum: sicut enim Agatho (inquit) fistulam è conuiuio ad mulieres emisit, sufficere ratus sermones conuiuarum: ita repudiauerim etiam stragula Purpurea, mensas sumptuosas, & superuacanea omnia, videns diuites ijsdem vti rebus quibus pauperes. Conchyliata peristomata.

C Athenæus item scribit Purpurea stragula in foro substrata fuisse in conuiuio Cotyis regis, Purpura & auro stratus erat lectus C. Iulio Cæsare interfecto. Lecti autem etiam Purpureis stragulis cohonestabantur, quod aliquoties innuit Epigrammatarius, vt in vndecimo: Lecti stragulis Purpureis ornati.

Lingonicis agedum tumeat tibi culcitra lanis,
Constringatq; tuos Purpura texta toros.

Item in duodecimo ait:

Circumfusa rosis & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq; toro.

Et rursus in decimoquarto:

Stragula Purpureis lucent villosa tapetis,
Quid prodest, si te congelat vxor anus?

Meminit præterea [r] Statius, dum canit: [r] li. 1. Theb.

—— Vario strepit icta tumultu
Regia, pars ostro tenues, auroq; sonantes
Emunire toros, altosq; inferre tapetas.

D Libros, quos vel donabant, vel præstantiores alijs habebant, ijdem veteres ornabant Purpura, quod præter alios meminit Lucianus non vno in loco, vt dum scribit: Tu verò, „ nunquid animaduertis prorsus idem tibi accidere, dum librum manu tenens progrede„ ris, cuius aluta Purpurea, bullulæ aureæ sunt, at tu barbara voce legis, deformans, & euertens scriptoris dignitatem. Martialis libro primo circa finem: Libri Purpura ornati.

De primo dabit, alterouè nido
Rasum pumice, Purpuraq; cultum
Denarijs tibi quinque Martialem.

Et in secundo librum suum alloquens ait:

Et te Purpura delicata velet
Et cocco rubeat superbus index.

In quinto rursus ad Musas:

Nunquam grandia nec molesta poscit

Quæ cedro decorata purpuraq; E
Nigris pagina creuit vmbilicis.
Nec porrexeris iſta, ſed teneto.
Sic tanquam nihil offeras, agaſq;
Si noui dominum nouem ſororum
Vltro purpureum petet libellum.

Nec non in decimo:

Perfer Ateſtinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, Purpurea ſed modo ſuta toga.

Si itaque Purpura totam ſupellectilem cohoneſtaret, & tantoperè color ille placeret, non erit quòd miremur [s] Iuuenalem, dum ſcribit eis qui ambitioſè viuunt, magnos ſumptus eſſe faciendos, ac perinde animum ad varias rapinas conuertendum, proinde canit:

[s] Sat. 14.

—— Peregrina ignotaq; nobis
Ad ſcelus atque nefas quodcunque eſt Purpura ducit.

Sic quoq; Plutarchus libro de Conſolatione ad vxorem exclamat: Quid quæſo magis eſt à ratione alienum, quàm nimium riſum & gaudiũ amputare, fletui & eiulatui ex eodem F fonte promananti fluxum liberum permittere? aut de vnguento & Purpura nonnullos " cum vxoribus delitigare, interim concedentes tonſuram lugubrem, atratam veſtem &c. " Quo pacto etiam idem Iuuenalis Purpuram inter pretioſiſſimam ſupellectilem repoſuit, vbi de victis Cilicum piratis canit hos verſus:

Purpura inter ſuppellectilé pretioſam.

Non idem gemitus olim, non vulnus erat par
Damnorum ſocijs florentibus, & modò victis.
Plena domus tunc omnis & ingens ſtabat aceruus
Nummorum, Spartana chlamys, Conchylia Coa.

Spartana chlamys, id eſt, veſtis Purpurea. Hinc quoq; Purpureum à poëtis pro pulchro ac venuſto poni ex illius coloris præſtantia & pulchritudine non eſt ignotum: atque ita Virgilius lumen vocat Purpureum, verque Purpureum, quod vere pulchri dentur flores, quos & ipſos Purpureos nuncupauit, vt

Purpureũ p pulchro.

—— Manibus date lilia plenis
Purpureos ſpargam flores. Item: G
Purpureus veluti cùm flos ſuccisus aratro.

Lucianus Hippiæ balneum deſcripturus, ſumptuoſiſſima ſplendidiſſimaq; eius ornamenta & structuram miris extollens laudibus ait: Ὁ δὲ ἔνδον οἶκος κάλλιστος, φωτός τε πολλοῦ ἀνάμεστος, καὶ ὡς πορφύρα δήλω θισμένος. id eſt: porro interior habitatio omni amœnitate referta, plurima luce conſpicua eſt ac inſtar Purpuræ floribus ac venuſtate renitet. Cur verò Purpura ſeu color Purpureus tantoperè cæteris coloribus cùm à regibus varijs, tum etiam magiſtratu toto Romanorum, quin Imperatoribus antepoſitus fuerit, non video quenquam qui id ſcripſerit. Raritate id factum eſſe (quod enim rarum eſt, idem & carũ) non videtur eſſe affirmandum, cùm ſatis obuia ſint hoc genus Conchylia: nec etiam ob tincturæ artificium, vrbes enim atque adeo integræ regiones hac arte celebrantur: nec denique ob elegantiam ſuam, quia & aureus color non minus oculos delectat quàm Purpureus. An itaque quia cùm lanæ permixtus eſt, dirimi non poteſt? Hoc autem de Purpura teſtatum reliquit naturæ ſcientiſſimus atque antiquiſſimus Lucretius in ſexto de rerum natura libro.

Color Purpureus cur alijs prælatus.

Purpureuſq; colos Conchylij iungitur vnà H
Corpore cum lana, dirimi quia non queat vnquam
Non ſi Neptuni fluctu renouare operam des
Non mare ſi totum velit eluere omnibus vndis.

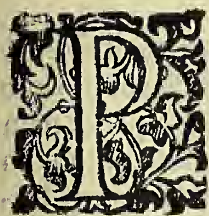
Idem quoque videmus in Cocco, cuius color eadem ratione præfertur in panno: quibus enim nihil ex eo permixtum eſt, ſubinde ſplendorem, colorisq; bonitatem amittunt. Erãt poſtremò Purpuræ in menſæ luxu, quod inter alios innuit Macrobius, qui ſcribit, quo die Lentulus flamen Martialis inauguraretur, hanc cænam fuiſſe: ante cænã vrticæ, murices, Purpuræ: nec non Porphyrius libro ſecundo de Abſtinentia ab animatis, Oſtrea (inquit) omnigena, Purpuras, vrticas &c. deus homini condidit, vt iuris & ferculorum (ζωμῶν καὶ παραδειπνίων) copia nobis ſuppeteret. Sed hac de re pòſt nonnulla alia. Sufficiantq; hæc in Purpuræ laudem, qua ſola moti, eam cæteris turbinatis prætulimus.

Cocci coloris præſtantia.
In menſis poſitæ Purpuræ.

ÆQVI-

A

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

PRÆSTANTISSIMVS iste color, cùm non è sola Purpura, sed etiã è Conchylio, murice, Buccinoq; colligeretur, multi viri docti omnia istęc Conchylia vel simul confuderunt, vel saltem non rectè distinxerunt. Sunt qui Conchylium nihil aliud esse quàm ipsam Purpuram arbitrentur: quorum sententiam erroneam esse, sic ex [a] Plinio comprobamus: ait enim: Conchylia & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit. Et de Purpura loquens; Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs & longè optimo Purpuris. Sic manifestè Cõchylia à Purpuris seiunxit. Alijs Conchylium idem est quod Buccinum; quod [b] Plinius, cùm duo tantùm genera Turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus tantoperè expetitum posuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum necesse esse videatur: Buccinum esse qui murex κῆρυξ & Conchylium appelletur, cùm etiã constet & murice Tyrio infectas vestes dici & Conchyliatas. Quæ ratio etsi valida nonnullis videatur, eam tamen facilè conuellere possum eiusdem [c] Plinij authoritate: qui euidentissimè Conchylium à Buccino seiunxit. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino præterquę ius temperaturæ (aliàs ius temperatur) aqua pro inuiso humani potus excremento. Et [d] alio in loco: Conchylijs suũ florem coloremq; proprium tribuit: luxuria vestibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales: vnũ in Cocco, qui in rosis micat, gratius nihil traditur aspectu: & in Purpura Tyria, dibaphaq; Laconica: alium in amethysto, qui in viola, & ipsum Purpureũ, quemq; ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in species multas sæpe spargentia. Tertius est qui propriè Conchylij intelligitur, idq; multis modis. His adiungemus Dioscoridis testimoniũ, qui cùm dixisset de Purpura & Buccino, aliquantò pòst de Conchylij operculo seorsum scripsit, & in fine addit: Αὐτὸ δὲ τὸ κογχύλιον κάεν ποιεῖ ὅσα καὶ ἡ πορφύρα καὶ ὁ κῆρυξ: Crematum Conchylium idem efficit quę Purpura & Buccinum. Quare cùm ex his constet Conchylium diuersum esse à Purpura & Buccino, iam quid Murex sit veteribus videamus. Hermolaus, Muricum nomen, inquit, generalius esse video, quàm Buccini, vtpote quod & Purpuram quoque comprehendat. Massarius collatis aliquot Aristotelis & Plinij locis, Plinium ostendit cerycem modo muricẽ ex eo quòd vertigo Conchæ, in acutum maximè tendat, (murex, enim, inquit, pro acuto quandoq; capitur,) modò Buccinum quia sit alteri Turbinato generi Buccino dicto similis, conuertisse, quem Theodorus, inquit, vocis significationem imitatus, Buccinũ semper interpretatus est. Cæryx enim idem quod præco significat. verùm quæ aporredes vocantur, murices conuertit, vt muricis nomen generalius esse quàm Buccini coniectare liceat. Ceryx igitur, qui secundum Plinium Latinè murex & Buccinum vocatur, Concha est è Turbinato genere, Purpuris magnitudine inferior, similis Buccino illi Turbinatorum generi, quo sonus editur, oris tantùm rotunditate in margine incisa differens, promuscidem modo muscarum habens, firmam & torosam, quæ linguæ effigiem præ se fert: cuius flore illo Purpureo antiqui vestes inficiebant, quæ muricęę & Conchyliatæ dicebantur. Hæc Massarius. Et rursus enarrans hæc Plinij verba: quæ durioris testæ sunt, vt murices, Purpuræ, saliuario lentore proueniunt. Saliuarium, inquit, lentorem appellat mucosam illam congeriem fauaginem dictã, quam Purpuræ & murices siue Buccinæ construunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricem pro ceryce, hoc est, Buccino comprehendisse. Hæc enim duo genera, Purpura scilicet & Buccinum fauificare solita sunt, ex Aristotele quinto de historia. Nos quoque quid Conchyliũ tùm generatim, tum speciatim significaret, antea cùm ostendebamus, statuimus Conchylium à murice & Purpura differre: concedimus interim muricem per excellentiã Conchylium aliquando dici, pręsertim cum pro ipso flore siue colore accipitur, quin murice tincta vestis, à Purpura tincta, vel Conchyliata etiam apud disertissimos scriptores nehilum quidem differt: Sed hæc ex priuata cuiusuis Conchæ historia rectiùs patebit: nunc Purpuræ synonyma examinemus. Non modò autem hæc vox animal ipsum significat, sed etiam colorem vel ex eo factum, vel quoq; ei similem. [e] Virgilius. *Violæ sublucet Purpura nigra*. Plinius. Vt ouatus esset Numidicus lapis, vt Purpura distingueretur Sinnadicus. Et vestimentũ eo colore tinctũ, & magistratũ ita vestitum, vt paullò antè etiam demonstrauimus, vnde etiã Purpurati pro Purpura induti dicũtur & Purpureos reges pro Purpuratis Horatius alijq; appellarũt. Animal ipsum nimirũ Purpura Latinis nominatũ, à Gręcis

Marginal notes: Conchyliũ à Purpura quid differat. — [a] Li. 9. c. 35 — [b] Li. 9. c. 36 — B — [c] Li. 9. c. 39 — [d] Li. 21. c. 8 — Murex q. d. — C — Ceryx q. d. — Saliuarius lentor. — D — Conchyliũ quid. — Purpura quid. — [e] li. 4. Georg.

[f] Li. 5. Hist. cap. 15. pariter consimili voce πορφύρα appellatur, ab [f] Aristotele πορφύρια μικρα, Purpuræ paruæ dicuntur. Gillius Græcos hac ætate idem nomen (porphyra) retinuisse testatur. Apud Latinos penultimam corripit, vti similiter apud Græcos. Oppianus: E

Νηρῖται, ςρόμβοιτε γένος καὶ πορφύραι αὐται.

Verbum tamen πορφύρην produci inuenio apud eundem Oppianum, item apud Homerum & Theocritum. Synonyma Purpuræ ad florem eius pertinent, eaq; pôst, vbi de flore agam, enumerabo, quæ ad animal referenda sint, admodū pauca, quin nulla reperio: nam [g] Li. 9 c. 37 quod Plinius [g] scribit Purpuras alio nomine pelagias vocari, Iacobus Dalechampius in doctissimis suis scholijs, & ante eum Rondeletius, atque ante hunc rursus Massarius, Plinium volunt vniuerso Purpurarum generi, quod situs ac loci proprium est, oscitanter tribuisse, id quod ex Aristotele satis liquet, qui pelagias Purpuras tertium genus facit, cuius verba postmodum enumerabo. Zoographus tamen fieri posse arbitratur, vt vulgus Plinij sæculo eas sic appellarit (κατ᾽ ἐξοχὴν, quòd illæ maximæ requirerētur, vtpotè & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) cùm & pelagium pro colore seu flore Purpuræ Plinius dixerit: Buccinum, inquit, per se damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio, (id est, Purpuræ flore) admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat austeritatem &c. F
Pelagia.

Reperio & apud Seruium à Phœnicibus piscem, cuius sanguine sericum in Purpurā tingebatur, Sar appellari. Sed [h] Pausanias in Eleorum terra vermem nasci scribit, quem Serem Græci, (σῆρα à nominatiuo σὴρ) ipsi Seres (populi) longè alio appellant nomine. Hoc à Seribus accuratè nutriri, cellas illis cùm æstiuas, tum hybernas aptè fabricantes; pedibus (habere verò octo, quot & Aranea) sub arboribus textile opus facere, nimirum sericum, vt in opere nostro de Insectis abundè est videre, vnde fortè Seruium memoria lapsum hoc animal cum Purpura implicasse suspicandum est, & pro Ser Sar exarasse. Politianus Purpuram vocauit aliquando Concham Herculeam, quoniam Hercules, vt pôst dicetur, huiusce tincturæ inuentor primus esse perhibeatur. Auicenna, vbi in curatione anginæ muricem interpres transtulit, Arabicè dixit Alarginam, intelligens Purpuram, vt ex remediorū collatione apparet. Serapio vel potiùs eius interpres pro Purpura habet pulpia (alias palpir) vbi de blatta Byzantia agit. Antale quod ad citrinum vnguentum à pharmacopolis requiritur, Brasauolus Purpuram esse putat: dentale verò Buccinum. Syluatico verò dentales sunt ossa satis alba, quæ dentes caninos referunt, quibus tamen (inquit) longiores sunt, inanes intus & perforati: oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: siccantis, refrigerantis & abstergentis naturæ. Quidam dentale & antale non forma, vt Brasauolus, nec aliter sed magnitudine tantummodò distinguunt. In Germania, (inquit Zoographus) pharmacopolæ Germani tubulos quosdam ostendunt, veluti osseos, candidos, formæ teretis, striatæ, vna aut altera linea transuersa inæquali ambiente, præsertim in minoribus: Maiores ad quatuor digitos accedunt. Longitudo non omnino recta, sed modicè inflexa est dentis canini instar. Substantia prædura est, non ossea, sed aliorum testatorum substantiæ similis. Conchæ non merentur appellari, cùm neq; biualuium, nec vniualuium generis sint, neque muricibus aut venereis Conchis simili forma. Est, & penicillus marinus Rondeletij tubulus quidam testaceus, sed molli & laxa substantia. Valerius Cordus vocat Enthalium, aitque esse testaceum quiddam marinum, fistulæ modo longum & concauum, foris striatum, longitudine digiti, (non transuersi, sed secundū longitudinem:) dentalium Conchulam esse marinam, paruam, dentatam rimam habentem. Nos huiusce Conchulæ inter Conchas venereas mentionē faciemus. Post marinos æstus, inquit Brasauolus supra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta & qui cruda edunt, sicut alia maris Conchylia. Antale diuersis inuolucris circumgyratur: est autē Buccinum: & accidit quandoq; flante vento per antalis anfractus sibilum emitti, vt tuba videatur. Hæc Brasauolus. Quod ad vim quidem remediorum attinet, Purpuras, Buccina, tubulos, an porcellanas aliquas excipias, ego cum Zoographo parum interesse censeo. Ridet eos, qui barbaram sectantes medicinam tradunt esse lapidum genera. Græcè quidem à Nic. Myrepso ἄνταλι & τένταλι scribitur. Atque hæc de antali. Cuius hîc quinq; icones magnitudine tantùm differentes damus. Bellonius Purpurarum testas ab Italis porcellanas vocari tradit, eoq; nomine omne genus Conchylij ab illis intelligi: vnde nos (Galli) quoque, inquit, detorta ad vasa appellatione, porcellanica vasa appellamus, vocemque hanc agnoscimus in globulis, quibus nostræ mulierculæ suas preces nuncupare solent: Pate nostres de porceleine nuncupare solent qui ex testis maiorum Purpurarum aut muricū conficiuntur. Sic ille. Sed ex Purpuris globulos factos nedum ego obseruaui, porcellanas verò Conchas venereas, quę sub muricis nomine etiam à Plinio comprehendi diximus, appellamus,

[h] In Eliacis in fine.
Ser animal.
Concha Herculea.
Alarginan.
Pulpia.
Antale.
Dentale, quid.
G
Penicillus marinus.
Dentaliū.
Antale.
H
Porcellanica vasa vnde dicta.

A Dentalium quinque differentiæ.

I

2

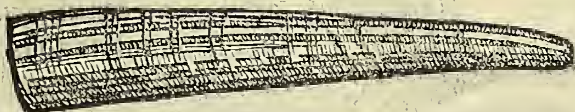

3

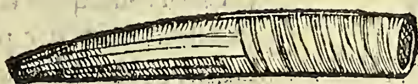

B

4

5

C

lamus, ex quibus eos fieri certum eſt. Idem Bellonius Purpuram à Genuēſibus Ronceram dici ſcribit (quòd muricatis aculeis in orbem circumuallettur) à Venetorum verò & Romanorum vulgo ab vngue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ ſeſe quaſi cōcludendo tuetur) Ognellas nominari. Eadē ſynonyma repetit Rondeletius, additq; Purpuram ſuis (Gallis) dici Burex, mutuata, vt apparet dictione à latinorū murex. Maſſilienſes verò teſte Gillio, Purpuras, Murices & Buccinas, Bios appellant. Et Seruius in hęc Virgil. verba, *Virgatis lucent ſagulis.* Purpuram Gallica lingua Virgas dici ſcribit. Zoographus Germanicū Purpurę nomen facit, ein Nagelſchnegg, ab vnguis ſimili operculo, ſimili nimirum ratione, qua Veneti & Romani Ognellas nuncupãs; aut circumſcribit, ein Stachelſneggen art, ideſt, Conchæ aculeatæ muricatæue ſpecies. Poteſt, inquit, & Purperſneck dici tanquam genus, cuius ſpecies ſint Purpura, Buccinum, Conchylium, Purperſnecken arten. Purple Anglicum nomen eſt, neſcio, an vulgare, an effectum imitatione Latini.

Roncera.

Vngella.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

PVRPVRAM Concham eſſe ex Turbinatorum genere, diſertiſſimè profitetur Ariſtoteles, cui non vnum earum genus notum fuiſſe ex hiſce eiuſdem verbis diſcimus: εἰσὶ δὲ τῶν πορφυρῶν γένη πολλὰ, καὶ ἔνιαι μὲν μεγάλαι, οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον, καὶ Λέκτον. αἱ δὲ μικραὶ, οἷον ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὴν καρίαν. Καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι, καὶ τραχεῖαι: καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσαι μέλαν ἔχουσαι: ἔνιαι δὲ ἐρυθρὸν μικρὸν &c. Quæ ſic

D

» Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura, & nonnullæ magnitudine augentur inſigni,
» vt quæ ad Sigeum & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, vt quas Euri-
» pus fert & Caria. Pelagiæ magnæ ſcabræq; ſunt, quarum flos magna ex parte niger, ſed
» nonnullis rubidus puſillum. Nōnullas ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus.
» Paruæ ad litora & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτὰς) reperiuntur flore rubro.

Rondeletius Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις naſcuntur, pelagias rectè interpretatū fuiſſe Gazam ait, quia κόλπους τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θάλασσαν: & qualem hic florem pelagijs tribuit Ariſtoteles, talem pelagio Plinius, ſcilicet nigricantem. Addit ibidem Ariſtoteles in partibus item Aquilonijs Purpuras haberi nigras, & in Auſtrinis magna ex parte rubras. Ex quo fortè Vitruuius Purpuras quoq; colore diſtingui tradidit: Septentrionales nigriuſculas & ſubobſcuras. Orientales

Turbinatā eſſe.

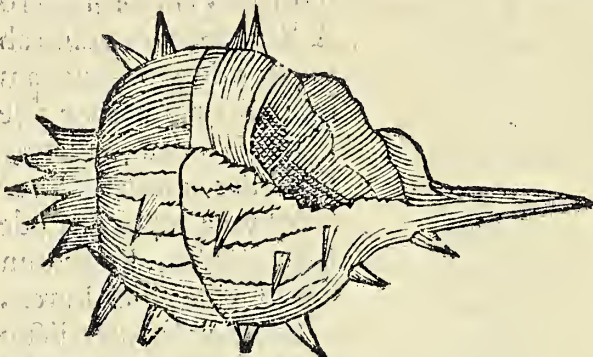
Purpuræ nigræ vbi.

tales & Occidentales liuidas, Meridionales rubras & genuinas. Iſidorus quoq; Occidenti tribuit ſubnigras, dum ſcribit ferruginem eſſe Purpuræ ſubnigræ colorem, quæ fit in Hiſpania, iuxta illud, *Ferrugine clarus Iberâ*. Mihi quidem rubras Purpuras, atq; nigras videre rarò licuit, ſed quales Rondeletius depingit, innumeras, à quibus quæ hîc primo loco exhibetur, in hoc potiſſimùm differt, quòd pluribus ſpinis ſiue mucronibus horreat, maximè verò in poſtica parte, vbi Turbinata eſt: extraq; modò candicat, modò flaueſcit; intus modò violacei coloris eſt, modò rubicundi, cùm Rondeletij Purpura vndiquaq;, extrà minus, intus magis candicet. Altera echinata pariter eſt, ſed vt minoribus, ita quoq; rarioribus ſpinis, ac breuioribus prędita: eius tota pars turbinata rubicundo colore conſpicitur, dorſum verò (ita eam partem qua magis gibba eſt, aut extuberat, liceat appellare) partim rubet, partim virideſcit. Anterior mucro acutus non eſt, vt in priori, ſed notabili latitudine ſpectabilis, & velut ex quatuor vel quinis mucronibus conſtãs. Intus color ferrugineo, flaueſcente, ac eleganti cæruleo variat. Ex hoc genere nonnullas alias ſpecies obſeruaui, quas in gratiam ſtudioſorum & deſcribere & depingere libuit. Quæ itaq; ab illâ prima eſt, eiuſdem planè magnitudinis, colore tota cinereo, intus quandoq; candicante, quandoq; ſubcæruleo, ſpinis etiam longè breuioribus, quin fermè nullis, cùm extuberantiæ hîc potiùs ſint appellandæ. Variat hoc genus Purpuræ ſummoperè ſecũdum quantitatem,

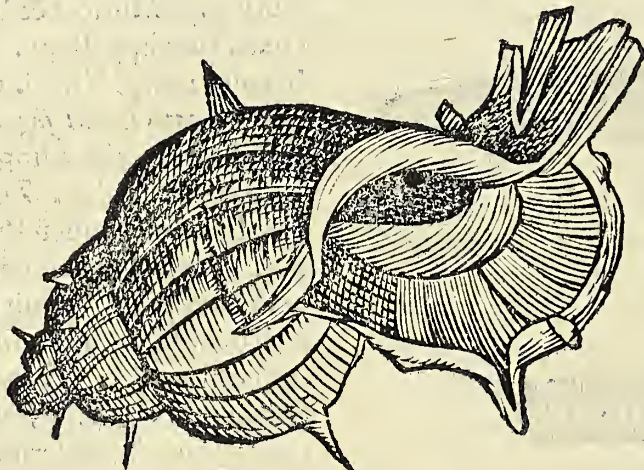
Purpura Rondeletij

Purpura minus Echinata.

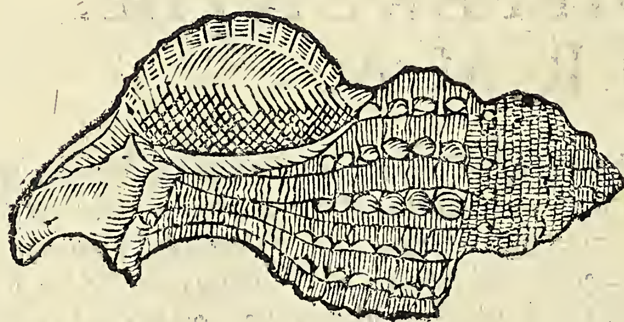
Purpura pluribus mucronibus horrens.

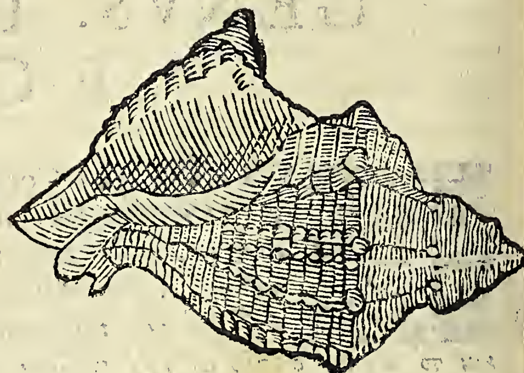

Purpura altera minus mucronata.

Purpurea intus ſubcerulea.

Purpura pelagia.

Purpura marmorea.

vt ex duarum icone adiecta videre licet. Huius quoq; potiùs quàm alterius generis eſſe videtur pulcherrima iſthæc Purpura, pelagia fortè Ariſtotelis, longis vndiq; tuberibus, vbiq; fermè duplicibus, at minimè acutis, ſed obtuſis plena, labro latiſſimo, quaſi canaliculato, binæ enim id foueæ percurrunt, tota ferè marmoreæ duritiei, vndiq; candida, prçterquam in extremis foraminis oris, quæ purpuraſcunt. Huc referẽda præterea quæ ſubinde ab ea marmorea pingitur, tota ex cinereo candida, minor quàm priores omnes, labro ſubtus ſpinoſo, ſeu echinato, cùm alioqui nullæ aliæ ſpinæ in toto corpore dentur. cæterùm in hoc ab omnibus ferè Purpuris differens, quòd vix vllius Turbinis figuram habeat.

ventrem

Purpura marmorea.

ventre enim planè est sessili. Quæ hâc ordine sequitur, sæpius à me obseruata, ex cinereo nigricans, à Zoographo primùm depicta fuit, scribente se eam ex Adriatico mari accepisse. Postremę icones Purpuram designant pronè supineq; depictam à Pet. Bellonio, appellatam pentadactylum cùm alioqui sex dactylis instructam depingat. Purpuram suam Rondeletius ita descripsit. Purpura nostra oui est magnitudine: non nego alibi multò maiorem reperiri. Testa rugata, aspera, cinerea, aliquando flauescente, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colorę. In anfractus contorta est. Aculeis veluti clauis ordine dispositis munita, primis minoribus, medijs longioribus multò, vnde † Plin. clauatā esse Purpuram dixit, ad turbinem vsq; aculeis in orbem septenis ferè. Rostro est longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen est rotundum, operculo intectum, quod separatim depingendum curauimus, de quo etiam seorsum dicemus. Ex his perspicuum est quàm alienæ sint à vera Purpura aliorum picturę, quorum hi rostrum tubulatum, illi turbinem omiserunt. Caro interior, qualem in Turbinatis antea ex Aristotele descripsimus: suntq; falsissima, quæ nonnulli de Purpurarum branchijs (Bellonium notat) & alijs partibus se percepisse blaterant. Hæc ille. Bellonius verò sic habet. Eius Concha Cochleā penitus referret, nisi clauata esset & canalem ad latus, quà linguam exerit, haberet: Cornua Limacum more attollit, atq; eodem modo serpit, ijsdemque cornibus iter sibi prætendit. Linguam ex tubulo canaliculato in latere procurrētem habet, quæ callosæ huic parti adhærescit: cui caro ipsi testæ adiungitur. Est autem ea caro, musculus quidam fortis ac candidus, mediæ testæ alligatus, quo Purpura tāquam congenito quodam operculo, carni patulę opposito diutissimè extra aquam viuit. marinam enim aquā haustam asseruat, qua pluribus diebus refouetur ac sustentatur. Caput illi cartilagineum ac durum. Os in ea parte, qua scopulis hæret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in stomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpuræ in canaliculo per quem linguam exerit, duo foramina

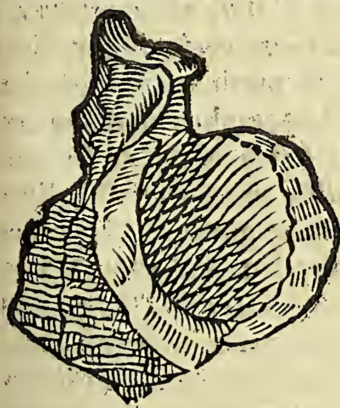
Descriptio ex Rondeletio.

†L.9.c.36.

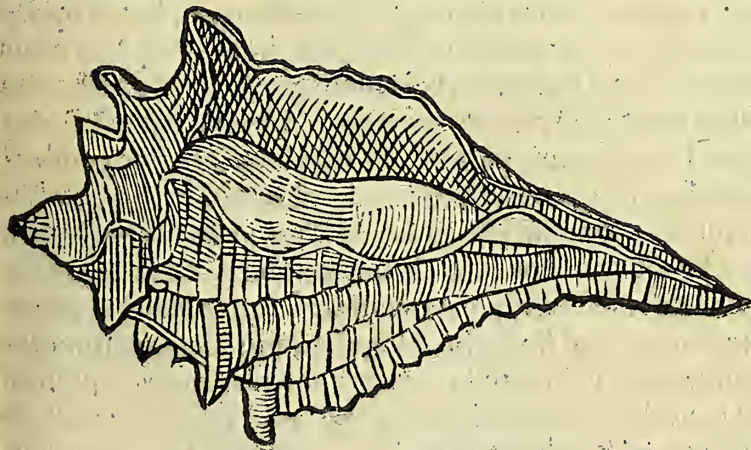
Contra Bellonium.

Bellonij descriptio.

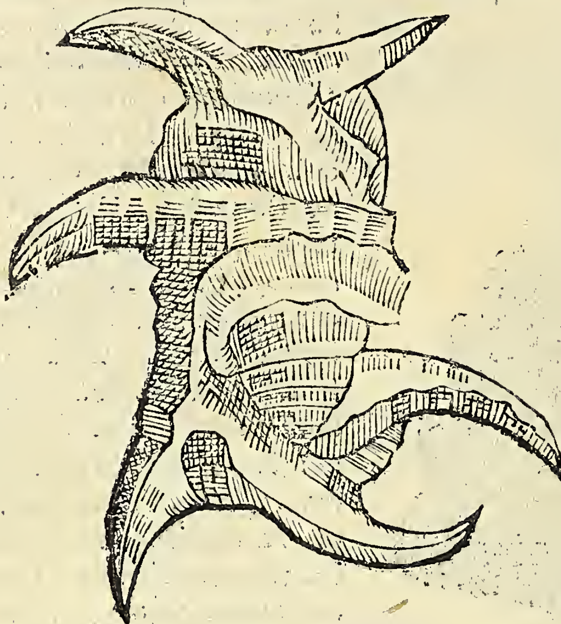
Purpura ventre non turbinato.

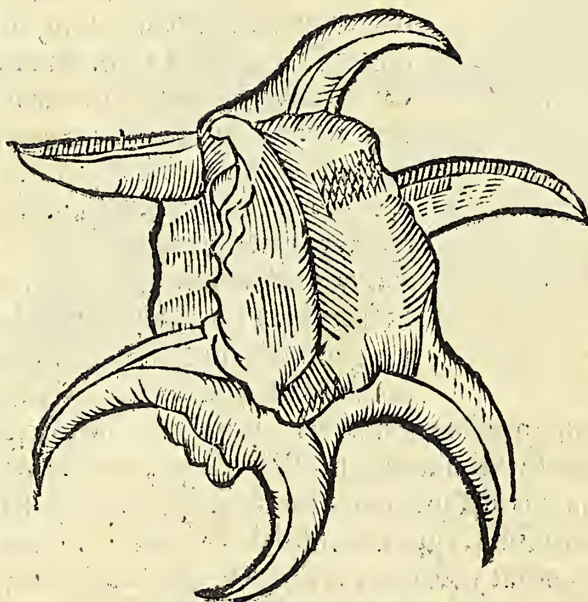

Purpura Zoographi ex mari Adriatico.

Purpura pẽtadactylos Bellonij pronè & supinè.

ramina in diuersas corporis primum delata: vt inde ad branchiarum (Testata branchias non habent, & reprehendit hæc Rondeletius) locum pertinerent, (quas transuersas sub grandiore ac neruoso musculo positas numero senas in parte corporis gibba ostendit: ac paulò inferiùs stomachũ, amplum cor, erui ferè magnitudine, subrotundum ad latera branchiarum situm. Hepar verò viscidum, tenaci quodam lentore præditum, vt pænè viscum esse appareat. Hoc Aristot. papauer appellare voluit: ad cuius latus mucus Purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus Purpuris ilico extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tincturæ succus apparet, ea magnitudine mediocres sunt, ouum gallinæ rarò excedentes: quanquam nonnullis eiusdem magnitudinis nihil interdum eius appareat. Vt modò ad Purpuræ differentias redeamus, eas Rondeletius sumi ait, à loco, magnitudine, paruitate, floris siue succi varietate: sicut nimirum ex Aristotele paullò antè dicebamus. Quod ad magnitudinem attinet, Aelianus Purpuras ac Buccina tanta esse testatur in Indico mari, vt facilè congium capiant. & apud Aristotelem in modò præcitatis verbis legitur, γίνονται δ' ἔνιαι τῶν μεγάλων καὶ μναῖαι, quæ Gaza vertit: nonnullis ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus. Zoographus nõ μναῖαι duabus syllabis (quanquam & Athenæi codex sic recitat) sed tribus μναιαῖαι legit, quia & Xenophon λίθους μναιαίους dixit in libro qui inscribitur Magister equitum, & in altero de re equestri, neq; de pretio vt Gaza accipit, cuius eo in loco nulla mẽtio, sed de pondere & mole. Ad Carteiam, vt author est Strabo citante Bellonio, inueniri tradũtur Purpuræ & Buccinæ δεκακότυλοι, hoc est, quarum testæ decem cotularum sunt capaces. Quales sanè Purpuras pelagias esse conuenit, quarum caro teste Xenocrate cæteris durior esse solet. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo & solo discreta: Lutense putri limo, & algense enutritum alga vilissimum. Vtrisq; melius Teniense in Teneù maris ora collectum. Hoc quoq; tamen etiamnum leuius atque dilutius. Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs, & longè optimo Purpuris. Dialutense, id est, vario soli genere pastum. Inuenitur item apud Athenæum Ἡδυπορφύρα, hedyporphyra, quam aliam à Purpura, vel saltem genus quoddã diuersum esse VVottonus existimat. Iam verò partes Purpuræ examinemus, (omnia enim Turbinata, vt Purpuræ, Buccina, similiter vt Cochleæ suis partibus, vt inquit Aristoteles, constant) ac similitudinẽ. Speusippus similes facit, Purpuras, Buccinas, Strabelos & κόγχους, malim, κόχλους, id est, Cochleas. Plin. Purpuram clauatam esse scribit ad Turbinem vsq; aculeis in orbẽ septenis ferè, quæ descriptio Purpuræ à Rondelet. & Zoographo pictæ & meis fauet maximè) qui (inquit) non sunt Buccino, sed vtrisq; orbes totidem, quot habeant annos: Quod postremũ ab † Aristot. mutuatus est, qui sic scribit. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidẽ, quot annos habet, testa intorta cuniculatim in crepidinem definit: Sic ille ex Gazæ versione, verba Græca sic habent: καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερά ἐστιν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Aliàs idem Plinius ait: Alterum

Differentiæ vnde sumantur.

Magnitudo.

Aristoteles & Athenæus correctus.

Hedyporphyra.

Aetatis cognitio.

† Lib. 5. Histor. c. 15.

Alterum genus Concharum Purpura vocatur, cuniculatim procurrente rostro & cuniculi latere introrsus tubulato (tabulato legit Vuottonus, & interpretatur leui, quod tamen Zographus non probat.) quà proferatur lingua. Alij codices, inquit Hermolaus, etiam antiqui, canaliculatim habent & canaliculi: sed legendum videtur cuniculatim vel clauiculatim, ex Aristotele, qui scribit κοχλιοειδῶς. Sic ille. Atqui Plinius, hæc non aliunde, quàm eo, quem paulò antè citauimus, loco Aristotelis transtulisse videtur, vbi Græcè nihil aliud, quàm τὰ τῆς ἕλικος διαστήματα legas, id est, clauiculæ interualla, nam quod ἕλιξ in vitibus Græcis est, id Latini capreolum aut clauiculam vocitant, non dico vocem κοχλιοειδῶς ad rem ipsam non quadrare; sed vbi Aristoteles ea de Purpura vtatur, non occurrit: & si alibi vtitur, non aliunde tamen, quæ ricitauimus, transtulit Plinius. Cælius quoque helica in Purpurarum testa nuncupari ab Aristotele scribit, à Theodoro orbem cuniculatim intortum: à Vitruuio, in columnis etiam volutam. Quoniam verò superioribus addit Plinius: Præterea clauatum est ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè: qui non sunt Buccino, sed vtrisque orbes totidem, quot habent annos: Massarius Marcello infensior; Liberatus nunc (inquit) est Theodorus à falsa calumnia Marcelli; qui in suo Dioscoride, vbi de Purpuris loquitur, eum reprehendit: quòd vbi in Aristotele, annos circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incremẽtum eorum patet, per orbes quibus totidem, quot annos habent, conuerterat; non orbes, sed volutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis sciolus, videri cupiens quod ita Plinius etiam hoc loco Aristotelem conuerterat, quare Theodorus Plinium Aristotelis meliorem, quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm volutas conuertit. Nam volutæ appellantur, quòd circuli siue orbes illi interiores volutim complicentur, & ab exterioribus fasciolæ modo inuoluantur & obtegantur, prima nanque voluta siue plicatura integitur à secunda, & secunda à tertia, & sic vsque ad vltimam: quemadmodum in voluta capituli à Vitruuio demonstrata constat. Atqui in Purpura orbes vocantur, omnes detecti sunt, clauiculatim in fastigiatam longitudinem exeuntes, nullo orbe ab altero volutim intecto. Sed vt ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, vnà cum Hermolao legerem, tum ex Plinio, ipso superiùs vbi de Concharum generibus loquitur, (in quibus magna ludentis naturæ varietas) dicente cuniculatim, pectinatim, imbricatim vndata: tum ex Aristotele quinto de historia, vt Theodorus vertit. Tempus (inquit) viuendi & Purpuris & Buccinis longum: annos enim circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa intorta cuniculatim in crepidinem desinit. Et quarto de partibus animalium. Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Est vbi etiam clauiculatim, vt quarto de historia, duobus in locis, interpretetur. primo, facie dixit clauiculæ Buccinorum. secundo, Mouentur item eadem omnia Turbinata parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Et quarto de partibus animalium: Cõtinent quod papauer vocatur, Turbinata omnia sua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioscoride libro secundo, vbi ait Cionia vocantur partes in Buccino atque Purpura mediæ, secundum quas silicei operimenti clauicula est. Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legunt. Facilis corruptio quinta vocali in primam mutata. Hæc omnia Massarius. Eum verò locum Dioscoridis quem citat, de cionijs, non satis explicatus videtur Rondeletio, etiam ab ijs qui bene longa, inquit, commentaria in Dioscoridem conscripserunt. Ac primũ alij κιόνια legunt, alij ἰόνια. Qui ἰόνια legunt, detortum putant vocabulum à dictione ἴον, quæ violam significat: quia Purpurarum quarundam flos violacei sit coloris, qui flos est inter papauer & ceruicem. Hermolaus κιόνια legit, id est, columellas, vt sunt Buccinorum, Purpurarumq; partes mediæ, quibus velut columnis & fulcris caro & reliquæ partes innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum valde torosæ ac firmæ ac fibrosæ, circa quas testæ volumina capreolorum ritu conuolui incipiunt secundum Dioscoridem: vel quibus hæret vena illa vel membrana florem Purpurarum continens, secundum Aristotelem inter papaner, quod inferiore est loco, & trachelin siue ceruiculam, siue collum superiore loco. Sed præstat locum † Aristotelis proferre, vt ei lucis aliquid inferamus. Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τῆς μήκωνος καὶ τοῦ τραχήλου. Τούτων δ' ἐστὶν ἡ σύμφυσις πυκνή. Τὸ χρῶμα δ' ἰδεῖν, ὥσπερ ὑμὴν λευκός, ὃν ἂν ἀφαιρῶσι, θλιβόμενος δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα. διατείνει δὲ αὐτὴν ὥσπερ φλέβα. Τοῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ' ἄλλη σύμφυσις οἷον στυπτηρίας. In cuius loci versione Gaza sensum quidem Aristotelis mihi videtur esse assecutus, sed obscurè locum sic interpretatus est. Florem suum inter papauer dictum & collum continent, textu spissiore, aspectu veluti membranæ candicantis, quam detra-

Ἕλιξ quid.

Voluta q.d.

Cionia.

Dioscorides explicatus.

Lib. 5. Hist. c. 15.

Flos Purpuræ vbi.

detrahunt, tingit hæc expreſſa & inficit manum. Pertinet eadem ſuo ſitu perinde vt vena, idque flos ille celeber putatur, reliquum contextus quaſi alumen eſt. Quæ dilucidius ſic expreſſa ſunt. Purpuræ florem habent inter papauer & ceruicem, quorum cohærentia denſa eſt, coactaque. Coloris quidem aſpectu membranam albam refert, quam detrahunt, preſſaq; tingit & inficit manum; diſtenditur autem vt vena: atque in hac quidem eſt flos Purpuræ; reliqua coagmentatio eſt veluti alumen. Hæ ſunt mediæ partes, de quibus Dioſcorides. Hactenus Rondeletius. Quod verò Ariſtoteles στυπτηρίαν, hoc eſt alumen dixit, Plinius ſterile vertit, cætera nihil ab eo diſſentit, Purpuras florem illum in medijs faucibus habere ſcribēs: liquoris (inquit) hic eſt minimi in candida vena, vnde pretioſus ille bibitur, nigrantis roſæ colore ſublucens, reliquum corpus ſterile. Rondeletius partem hanc quæ ſuccum continet, cordi proportione reſpondere exiſtimat: cor enim (inquit) hepar, cerebrum & alias partes indiſcretas habent Purpuræ & Teſtacea omnia. Vnde conſtat nugari eos, qui cor, hepar, branchias, ſe in Purpuris inueniſſe prædicāt. Florem verò illum ſanguinis loco eſſe dubitandum non eſt, idq; præter alios Plinius ſcriptum teſtatumque reliquit his verbis: Sanguis non in cunctis terreſtribus eſt, verùm ſimile quid vt Sepiæ in mari ſanguinis vicem obtinet atramentum, Purpurarum generi infector ille ſuccus, de cuius varijs ſynonymis ac differentijs, antequam ad alias partes pergam, primò dicendum mihi eſſe videtur. Vlpianus Purpuræ (ſic plerunq; vocatur) appellatione omnis generis Purpuram contineri putat. Argaman & Argeuā Hebraicæ voces in libris ſacris Daniel. 5. & Paralip. 2. 2. Purpuram interpretantur, vel ſericum Purpura tinctum; vnde & Amorge Græcis per metatheſin factum putat Zoographus. Ariſtoteles, vt demonſtrauimus, atque alij Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant: Plinius alijq; florem Purpuræ transferunt: Plinius etiam ſuccum, vt cùm ait: cum vita ſua ſuccum illum euomunt. Et aliàs: cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos. Vocatur & liquor, ros, ſanies, pelagium, fucus, [a] Vitruuio etiā Oſtrum: Sic enim ſcribit: Incipiam inde de Oſtro dicere quod & clariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem. Omne quidem Oſtrum Purpura eſt, ſed non omnis Purpura Oſtrum, vt tradit [b] A. Gellius, quod exuberantiam ſplendoremq; ruboris habet, hoc eſt, illuſtratur ſplendore, quo reliqua Purpura caret. Hunc ſplendorem cocco incendi tradunt. Nonius Oſtrinum colorem diſtinguit à murice (qui & ipſe pro Purpura multoties accipitur) quòd Oſtrinus color ſit ſubrubeus, murex Purpureus. Sed hæc à ſcriptoribus confunduntur. Idem Nonius Oſtrinam, inquit, (ſcilicet veſtem dicunt) ab Oſtro colore, qui eſt ſubrubens. Citat item hæc verba Turpilij: Interea aſpexit virginem vectari, in capite riculam indutam Oſtrinam: Et Varronis, Aurora Oſtrinam (Oſtrinum) hic indutus ſupparum. Vtebantur autem, vt Zoographus conijcit, non tinctores ſolùm ſeu infectores veſtium, hoc colore, ſed & pictores. Dictū verò eſt Oſtrum ἀπὸ τοῦ ὀστράκου quòd à Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuij ſententia. Virgilius Sarranum Oſtrum dixit, à Sar vrbe Phœniciæ, quæ poſtea Tyrus appellata eſt:

Et gemma bibat & Sarrano dormiat Oſtro.

Vnde & Sarranum & Tyrium Maſſarius hunc eundem florem à Latinis vocari teſtatur. [c] Propertio alijſq; etiam color dicitur Oſtrinus:

Et Tyros Oſtrinos præbet Cadmæa colores.

Aduertendum interim Conchylium, muricem, & Oſtrum pro eodem colore, Purpureo ſcilicet ſumi. Saniem verò præter Plinium etiam Vitruuius dixit: Conchylia, cùm ſint lecta, ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis Purpurea ſanies. Pollux item λύθρον, id eſt, cruorem vel ſaniē dixit: Nonnus antiquus poëta ὑγρὸν πῦρ, id eſt, liquidū ignem, hoc à colore, illud à saniei ſubſtantia. Fucus non ſemel Plinio dicitur, vt, Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Sammonicus: *Purpura terretur Conchyli prædita fuco.* Pelagium verò eodem loco Plinius: Pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem illam &c. nonnulli etiam Purpuriſſum, de qua voce pòſt. Plinius medicamentum quoque pro Purpuræ colore dixit, quod & Græcè pharmacum appellare licebit. Pharmaca Iones tincturas vocant. φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι. φαρμάσσειν apud Homerum non ſolùm tingere eſt, vnde φαρμακεῖς dicuntur τὰ βαφεῖα, id eſt, officinæ tinctoriæ, teſte Varrino, ſed etiam ferri aciem exacuere & indurare τὸ ςομοῦν, καὶ ςερροποιεῖν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum. Ad pharmacum Græcam vocē Germanica Farb vel farvv accedit. Hinc forte etiam venenum Tyrium poëtis nonnullis flos iſte aut color vocatus fuerit. Oxos apud Suidam Purpura eſt, quæ apud Phœnices tingebatur pretioſiſſima: hinc oxybapha in L. i. C. Quæ res alienari non poſſunt; quo in loco nonnulli corrigunt dibapta, veram lectionem, vt Alciatus ait, peruertentes. Ego apud

Suidam

Florem ſanguinis loco eſſe.

Synonyma floris Purpuræ.

Argaman. Amorge.

[a] Lib. 7.

Oſtrū quid

[b] Li. 2. noct. Atticar. c. 26.

Oſtrin^9 color an à Murice differat.

Oſtrum vnde dictum.

Sarranum Oſtrum vnde.

[c] Lib. 3.

Fucus pro flore Purpuræ.

Pelagium.

Venenum Tyrium.

Oxos quid Suidæ.

Suidam nihil huiusmodi reperio, nec alios Lexicorum scriptores, neq; in Ο῎ξος, nec in Ω῎ξος. Oxybaphum quidem, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varino teste) vasculum est aceto & intinctui, excitandi appetitus causa, destinatum in mensis. Purpuras tamen διαφόρας καὶ ὀξυτάτας, id est, excellentes, minimè vulgares & acerrimi fulgoris apud Suidam legimus in Σαρδῷ. Διάφορος πορφύρα Arriano est Purpura præstantior, cui opponit χυδαίαν, id est, vulgarem. Brodæus quoq; in miscellaneis cap. 24. ineptam hanc Alciati interpretationem reprehendit: cùm Suidas nihil aliud scribat, quàm ὄξος ἑψητὸν τὸ ἀπὸ φοινίκων, hoc est, Acetum coctum è palmulis, cuius meminit Xenophon in secundo Anabaseωs. Κάλυξ Hesychio est flos rosæ &c. & Purpura marina. Et Nicandri Scholiastes καλχην ait esse florem seu animal marinum quo Purpura tingitur. Hermolao chalca est (ex Suida vt videtur, apud quem idem legitur) herbæ genus quæ Purpura tingitur, quod & Ruellius meminit ex Phocione Grammatico, cui tamen eadem vox etiam Purpuram significat. Sed κάλχη potius scribendum est; vnde verbum καλχαίνειν: Scholiastes Lycophronis, vbi hic habet πέπλους Κάλχη φορυκτοὺς, Calche, inquit, propriè est Purpura tincta: nunc verò peplos simpliciter multis tincturis infectos intelligit, & variegatos & plumaricos. [d] Cælius calchen Purpuræ operculum ab alijs vocari tradit (vnde, inquit, dictus Calchas) à Galeno onycha; tametsi dicatur onyx, vnguis odoratus quẽ ostracion item appellent, vel ostracon quoq;. cæterùm hæc postrema non ad ipsum florem, dum adhuc in animali est, sed cùm ad vsum accommodatur, pertinent. ita & Purpura simpliciter apud Romanos aliosq; vestimenti genus commemoratur. Α῎νθιναὶ tamen ab ipso flore vestes Purpureæ dictæ sunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Testis est Festus Pompeius. Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, antea Purpurea vocitata est, eratq; sine pictura. Eius rei argumentum est pictura in æde Vertumni & Conti, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius censor triumphantes ita picti sunt. de hac plura superius dicta sunt. Ita pariter vestimenta Purpura infecta eo temperamento, vt amethysti colorem referrent, amethystina dicebãtur. Plinius [e] de amethystis loquens: Indicæ absolutum Purpuræ colorẽ habent, ad hancq; tingentium officinæ dirigunt vota: fundit enim aspectu leniter blandum, neq; in oculos vt carbunculi vibrant. Nec non Purpuram vocabant extremam oram vestis prætextæ, cui, vt diximus, purpura inserebatur, vnde teste Aldo Manutio, περιπόρφυρον vocabãt limbum huius vestis. In summa à Purpuris (conchis) ipsas quoq; vestes, vt Hermolaus quoq; voluit, Purpuras vocamus. Accipitur etiam pro rubore faciei, vt apud Propertium.

Oxybaphũ. | Κάλυξ. | Chalca. | [d] L. 8. c. 11. | [e] Li. 37. c. 9. | Purpura p rubore faciei.

Tincta rubore genas paulatim purpura vestit.

Et apud Martialem lib. 9.

Et libata semel summos modo Purpura cultus
Sparserat &c.

Ennius in hoc quoque sensu.

Et si mulier erubuit ceu lacte, & Purpura.

Atq; ita pro purpurisso etiam accipiebatur: Afranius:

Mea nutrix surge, profer Purpuram.

Non absimili ratione Gallis exanthemata seu maculas pestilentiales, quia sæpe Purpurei sunt coloris, Purpuræ nomine, vt testatur Ambrosius Paræus, intelliguntur. Sed vt ad florem ipsius Purpuræ reuertamur, tempestiuum est, vt de differentijs eius aliquid dicamus. Tria autem Purpuræ genera, à varietate coloris sumpta à veteribus memorata inuenio: πορφυρίδα coloris violacei saturati, & subnigricantis, quo colore πορφύρεον κῦμα, θάνατον πορφύρεον Homerus dixit: Talis fuit amethystina, & quæ è pelagijs Purpuris solis fiebat, & Buccinis. Φοινικίδα, puniceam rubentem colore cocci, qualis fuit Tyria & Tarentina, vnde & venenum Tarentinum dicitur, à colore puniceo maturæ palmulæ dictam. ἀλουργίδα colore glauco, irato mari simili, austero, diluto, qualis fuit Conchyliata. Tyria omniũ celeberrima, quæ Ostrum quoq; dicebatur, quo obscurior & nigricantior, eò erat carior, à qua sanguis dicitur purpureus, admodum splendida & fulgore luminosa, quæ nempe ad solis radios ignem repræsentabat, quare igneã vocauit Iuuenalis, & Valerius Flaccus ardentem. Fuit fortè etiam huiusmodi, quam in Britannia nasci laudatissimam Beda memorat initio Eccl. hist. gent. Angl. Hac ideo deterior habebatur Tarentina, quòd sine luce & splendore esset. Non enim omnis Purpura fulgore luminosa erat, sed quadam obscuritate censetur, quin & splendentium quædam nisi altiùs tollantur, non splendescebãt, nec implebant oculos contuentiũ. Hinc Augusti iocus innotuit, qui cùm olim quæreretur de obscuritate Tyriæ Purpuræ, quam emi iusserat: dicente venditore: Erige altiùs & suspice,

Pro exãthematibus. | Floris differentiæ. | A coloris varietate tria Purpuræ genera. | Sãguis purpureus vnde. | Augusti iocus.

his vsus est salibus. Quid? Ergo vt me populus Romanus dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum? Vocabatur ea clarissima Purpura, quod meminit Lampridius in vita Alexandri: Purpuræ clarissimæ non ad vsum suum sed ad matronarum, si quæ aut possent aut vellent, certe ad vendendum grauissimus exactor fuit, ita vt Alexandrina Purpura hodie dicatur, quæ vulgò Probiana dicitur, idcirco quòd Aurelius Probus baphijs præpositus, id genus muricis reperisset. Meminit Flauius Vopiscus in Aureliano Purpurei pallij quod Persarum rex ab Indis interioribus acceptum Aureliano dederat, ad quod cùm matronæ suas Purpuras iungerent, cineris specie decolorari videbantur, diuini comparatione fulgoris. Talem Purpuram Sandycem Indicam facere, si curetur, idem tradit dici, memoratumq; pallium eo Purpuræ genere, quod postea nec vlla gens detulit, nec Romanus orbis vidit, in templo Iouis Opt. Max. fuisse. cæterùm splendidissimus iste color, si ex sandyce erat, hîc non pertinet: saltem hoc constat Purpuram loci varietate omnino variare. Testatur Vitruuius, ostrum quod legitur in Ponto & Gallia, quòd hæ regiones sint proximæ ad Septentrionem, esse atrum. Progredientibus inter Septentrionem & Occidentem inueniri liuidum: quod autem legitur ad Aequinoctialem, Orientem & Occidentem, inueniri violaceo colore. quod verò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur potestate, & ideo hoc rubrum. Rhodo etiam Insula creatur, cæterisq; eiusmodi, regionibus, quæ proximæ sunt solis cursui. Sed hîc animaduertendum Purpuram nigram sumi pro violacea exsaturata; sic enim sæpè nigrum à veteribus sumitur. Amethystina Purpura, quã etiam ianthinam seu violaceam appellabant, ab amethysto lapide nomen obtinuit, de quo Plinius sic scribit in nono: Non est satis abstulisse gemmæ nomen amethystum, rursus absolutus inebriatur Tyrio, vt sit ex vtroq; nomen improbum Tyriamethystus. Et alibi. Amethystos gemmas esse dicunt perlucentes violaceo colore. Causam autem nominis amethysti adferunt, quòd vsq; ad vini colorem accedens, priusquam eum degustet, in violam desinit. Fulgor quidam in illa Purpuræ non ex toto igneus, sed in colorem vini deficiens. Est enim à priuatiua particula α & μέθη, id est ebrietate nominata, tanquam amethystinus color sit sobrius & colore vini minimè inebriatus. Ad huiusmodi Purpuram alludit Suetonius in Nerone, Et cùm interdixisset vsum amethystini ac Tyrij coloris, sumpsissetq; qui nundinarum die pauculas vncias venderet. Alludit ad eandem & Epigrammatarius in Aphoreticis de lanis amethystinis hoc carmen subijciens:

Ebria Sidoniæ cùm sim de sanguine Conchæ,
Non video, quare sobria lana vocer.

Huc arbitror etiam pertinere, quod Plinius scribit: Purpura violacea me iuuene vigebat, inquit Nepos Cornelius, qui diui Augusti principatu obijt, cuius libra denarijs centum væniebat: successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, veluti magnifico impendio: qualiter nunc omnes penè commodiores Purpuræ tinguntur. Erat deniq; aliud genus Purpuræ cæruleum, omnium vilissimum ex leuissima ac deterrima Africana prope Succubin Africæ vrbem. Extat & hodiè eius imago in holosericis violaceis deterioribus, quæ ad cæruleum colorem accedunt, & vino inficiuntur. Ab hoc genere Purpuræ, mare Purpureum vocauit Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Plutarchus quoq; citat in libro de exilio illud Simonidis.

Tenetme Purpurei maris
Fremitus circum agitati.

Et in libro de facie, orbis lunæ: Et maris quidem, inquit, colores conatus est Homerus vtcunq; nominibus exponere, mare violæ, viniq; rubri forma præditum dicens, & alibi glaucũ, vndam Purpuream, tranquillitatem albam. Cicero mare Purpureũ videri scripsit, Fauonio nascente. Primum itaq; locum obtinebat Purpura quò ardentiùs fulgeret, vt de Tyrio, dictum, alterũ amethystinus; omnium vilissimus qui magis ad cæruleum vergebat. Ioannes [f] Goropius Becanus, vt astruat Purpuram, quo magis ad ignem vergat, eo haberi præstantiorem, Purpuræ etymologiam ex Cymbrorũ vetustissima lingua deducit, quibus Purpura Purpur, quasi pur vur, id est purus ignis vocabatur: cæterùm cùm multa adducat quæ hanc nostram historiam dilucidare atq; amplificare possint, ego ea præterire noluerim. Inquit itaq;. Purus fit à vur, quo ignis denotatur, eò quod omnia per ignem purgentur. Vur itaq; purũ & purgo, dat Latinis: nobis pur, à quo purpur color purè igneus, quasi pur-uur. Sic tamen Latini vsi sunt, vt purpur color sit purus purus. Sic dixit ille, quisquis nomen Virgilij sumpsit: —*Carmina purpurea candidiora niue.* Et Valerius Flaccus:

Hic

Marginalia: Purpura clarissima. Alexandrina Purpura quæ. — Sandyx Indica. — Differentiæ à loco. — Nigrum pro violaceo. — Amethysti gemma. — Dibapha. — Purpura cerulea. — *f L. 7. Hermathenæ.* — Purpur vnde dicatur.

Hic sale Purpureo viuaq; nitentia lympha:

Sic Horatius —— *Tempestiuius in domo*
Pauli, Purpureis ales oloribus
Comessabere maximi.

Quo loco demiror intolerabilem Lambini audaciam, qui cùm poetæ elegantiam non intelligeret, pro Purpureis posuit marmoreis, operosa testium denunciatione, docens marmoreum pro candido dici. Citantur Lucretij, versus, citantur Virgilij, citantur Ouidij, quo vetus scriptura ac genuina lectio corrumperetur. At non vidit hic Lynceus, cornicum oculos configere paratus, hanc lectionem non in omnibus modò vetustis exemplaribus inueniri, sed iam olim etiam à Seruio probatam germanamq; habitam fuisse, vt interim Acronis ei testimonium contemnere permittam. Ille enim hunc Virgilij locum Lambini error.

—— *Namq; ipse decoram*
Cæsariem nato genetrix lumenq; iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores.

sic interpretatur, vt Purpureum pulchrum & floridum vocari dicat: quod vt probabile reddat, hanc ipsam Horatiani versus partem adducit,

Purpureis ales oloribus.

Vellem equidem Lambinum interrogare quod sibi Columella voluerit, dum dixit: Frondes Purpurat auro. Sanè si consentire sibi Horatium emendanti vellet; necesse haberet, vel ineptum authorem dicere, vel locum castigare. Quis enim vnquam aurum vidit Purpureum, si Purpureum sit rubrum ad atrum declinans? Nescio profectò quæ sit effrons corrumpendi impudentia dicenda, si hęc correctio & emendatio sit vocanda. Nos igitur Purpureum id dicemus quod floridum est & pulchrum, idq; vocis origini conuenienter, quæ nihil aliud significat, quàm vel purum ignem, vel purum putum. In igne autem non tam color, quàm lux & splendor consideratur: quò videtur Horatius respexisse, in arte poëtica canens.

Inceptis grauibus plerumq; & magna professis
Purpureus latè qui splendeat vnus & alter
Assuitur pannus.

Nec inde alienum est illud Ausonij in Mosella

—— *Phœbusq; sereno*
Lumine Purpureum reserat iam sudus olympum

Fecit itaq; Purpuræ nomen ad rectam rationem vocatum, ne Purpuream niuem, ne Purpureos olores, ne Purpureum sal admiremur: nec absurdum itē putaremus, si quicquam auro Purpurari diceremus. Furius apud A. Gellium sic legendus.

Vt fulica ipsa leuis volitat super æquora classis
Spiritus Eurorum viridos dum Purpurat vndas.

Exemplar meū habebat, sicut fulica leuis: quod non placet, nisi ex fulica fulca facias, quod per me liberum esto. Hîc Purpurat sic interpretatur Gellius, vt idem sit quod nitescere facit, quod non potest displicere, maximè, si nitorem quendam splendidum & igneum intelligat, qualis inci spanti mari videtur, adeo vt noctu etiam luceat. Purpureū itaq; ignis splendorem vbiq; indicat, qui quòd in ostro maximus sit & excellentissimus, Purpureum ostro tinctis potissimùm applicatum. Eleganter Virgilius, *Tyrioq; ardebat Murice lana.* Liuius in Laodamia: Ille Asiatico ornatu affluens, aut Sardiano ac Lydio fulgens decore. Bene dixit fulgens, vt igneus Purpuræ fulgor intelligeretur. Addamus & Quintiliani locum insigniter corruptum, ex libri duodecimi capite decimo & in eo corrigendo; si minus placebo, Lambini audaciam dicar æmulatus. Sed euanescunt hæc (inquit,) atq; moriuntur comparatione meliorum, vt lana tincta fuco citra Purpuras placet: at si contuleris etiā Tyriæ lacernæ, conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Si verò iudicium ijs corruptis acrius adhibeas, vt fucis Purpuram: iam illud quod fefellerat, exuat mentitum colorē, & quadam uix enarrabili fæditate pallescat. Luceat igitur hæc citra solem, vt quædā exigua animalia igniculi videntur in tenebris. In his alia aliter corrupta fuerunt, vt liquebit conferenti. Quòd autem dicit, vt Ouidius ait, nescio an à quopiam sit adiectum. Eius certè alia est comparatio. Tyrias enim Amycleis confert. Est autē locus in remedio amoris. Quintilianus correctus.

Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis,
Murice cum Tyrio, turpius illud erit.

Si mihi citra exemplarium fidem coniectandum sit, pro lacernę, non Laconicæ, sed Tyrię lacernæ legam; vt alludat ad Iuuenalis illud.

—— Tyrias humero reuocante lacernas. E
& illud, vt Ouidius ait, à quopiam sciolo dicaci margini adiectum, cui visa fuerit eadem vtriusq; authoris collatio, cùm tamen Horatius potiùs citandus fuisset, apud quem est:

Non qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum
Certius accipiet damnum, propiusue medullis,
Quàm qui non poterit verum distinguere falso.

Hic enim fucum Purpuræ, perinde atque apud Quintilianum, comparari videmus. An verò Amyclis iuxtà, ac Aquini fuco pro Purpura vterentur, an Purpura quidem vterentur, sed pallidiore, quàm esset Tyriorum, alijs coniectandum relinquo; penes quos etiam esto eius, quam velint, lectionis sequendæ potestas; cùm non vno modo locus intelligi corrigiq; possit. Nobis satis est ex eo intellexisse, igneum fulgorem in Purpura maximè placuisse, quo ratio nominis à me assignata faciliùs suam tueatur probabilitatem. Nonnus Purpuræ inuentionem describens.

Καὶ τυρίης σκοπίαζε δεδευμένα φάρεα κόχλῳ
Πορφυρέης σπινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης F

Et mox — Χείλεα φοινίξας ἱερῷ πυρί.

Videsnè hic semel scintillas, rursus ignem ipsius Purpuræ? Num possit quidpiam ad etymologiam esse aptius? Sed si quis dicat πῦρ Græcum esse, eoq; ad Græcos vocem pertinere, ei mox respondebo, dum ostendam ab vr, vur, & hinc πῦρ & pur deriuari: & alioqui Græci non Purpuram, sed πορφύραν dicentes longiùs quàm Latini recesserunt. Hæc itaq; omnia Goropius. Vt modò vnde quodammodo digressi sumus, sermo noster reuertatur, examinandæ veniunt reliquæ Purpuræ partes: inter quas, cùm de succo multa dixerimus,

Caro. [g] Li. 7. c. 34 Lingua.

primùm occurrere videtur ipsa caro: hâc penitus includi, nec vlla ex parte, excepto capite conspici author est [g] Aristoteles, item testis suis Purpuras adhærere. Aelianus Purpuram scribit vehementer gulosam esse, linguamque habere longam; ea autem etiam penetrare quæcunq; potest & attrahit ad comedendum, eaq; demum capi. Purpuræ & Buccina, inquit Aristoteles, promuscidem siue linguam firmam, torosam habent adeo validam, vt ea testas escarum possint perforare, vt asili atq; tabani quadrupedum tergora penetrāt. Et rursus: pascitur (inquit) Purpura exerta lingua sub operculo, quæ Purpuris digito longior est, qua tum Conchulas (velut turbinum, quorum esca capiuntur) tum sui generis testam perforare potest. Et Plinius in trigesimo sexto noni libri. Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua Conchylia, tanta duritia aculeo est. Et alibi: Purpura vocatur caliculatim procurrente rostro & caliculi latere introrsus tubulato, qua perforatur lingua. Rondeletius verò diligentiùs considerandum proponit, linguanè testas perforet. G

Linguane testas perforet.

Lingua (inquit) omnibus animalibus in ore est: os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura atque adeò in turbinatis omnibus. In rostro igitur longo & tubulato lingua non est, sed per id eam profert & exerit. At linguam Purpurarum & turbinatorum omnium promuscidibus muscarum, quæ inter cornua sunt, comparat, quæ firma est, torosa ac rotunda, quæque exeri potest: quam tamen si per anatomen propius intueare & tractes, neque ita longam neque ita duram esse certo comperies, vt per longum rostrum testas perforare posset. Quare id fabulosum esse puto, sed ea quo ad eius fieri potest, exerta, Purpuræ succos & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: rostro autem acuto & duro (tanquam terebello excauato) testas alias perforant. Hæc Rondeletius: qui eos etiam redarguit, qui cùm legunt apud Galenū in tertio de medicamentis κατὰ τόπους

Lana non est in Purpura.

in auricularijs medicamentis κροκίδα τῆς πορφύρας siue κογχύλης: Et linum è Purpura, apud Paulum Aeginetam existiment in Purpuris lanam aliquam siue stupam siue linum siue tomentum reperiri, quo contuso & depexo in medicamentis veteres vterentur. Sed illi, inquit, toto cælo aberrant, vt dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neque in Turbinatis alijs reperias. Neque bysso alligantur, vt pinnæ & mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro Turbinatorum omnium non aliter alligatur quàm circa testarum volumina. Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanę Purpura tinctæ crassiorem & minus curatam H

[h] Li. 2. c. 83

partē; cuius meminit etiam [h] Dioscorides: Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Nec secus fimbriati marinarū Purpurarum flocculi cremari solent.

Purpuræ varia significata.

Cur ita appellarunt id in causa est, quòd Purpura non solū pro marino animali, sed pro succo eius, pro vestimēto ex eo tincto, & pro lana tincta sumatur. Redarguit eundem errorem etiā lōgā oratione Zoographus his verbis: Lanæ ad remedia quædā vtūtur, inquit Dioscorides, eodē modo κροκύδες θαλασσίας πορφύρας. Sic habet editio nostra per ypsilon, à recto

κροκύς,

κροκὺς, qui scriptione, genere & flectendi modo congruit cum κλαμὺς, ὑδος. nam apud Hesychium κροκίδες per iota non rectè scribi; vel ipse literarum ordo arguit. interpretatur autem γνάφαλα, id est, tomenta. Hinc compositum est nomen κροκυλέγμος, quod est floccorum lectio, qualis ab adulatoribus fieri solet. idem κροκυδισμὸς dicitur & id facere, verbum κροκυδίζειν sonat, vt annotauit Cælius[i] Rhodiginus, qui & ipse tamen per iota scribit, non per ypsilon, deprauatos fortè Galeni codices secutus, nisi quis κροκίδα vocem diminutiuam esse velit à κρόκη, quod filum & subtegmen interpretantur. Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres, in ipsis Purpurarū Conchis stupparum imagine vellera quędam esse putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt: nos rem & nominis significationem secuti, à stuppis rem indicauimus. κροκύδας enim Dioscorides dixit, qua voce Græci adhuc, quod contuso & depexo lino crassissimum superest, significant. neq; hîc pluribus alijs locis aliud ea voce quàm stuppam significat: & sæpe Paulus Aegineta, iubens κροκύδι imponi aliquid. In mari autem quotidiè Purpuræ capiuntur, quæ superiore sui parte villosæ sunt, tam tenui & sequaci vellere, vt in filum lini modo trahi & confici possit. Hæc ille, sed in Purpuræ concha villosum quicquam reperiri ceu falsum redarguit quidam Germanus, qui in eos quos citauimus, Galeni libros, doctissima commentaria conscripsit, & post eum Rondeletius: qui κροκύδας (ipse κροκίδα scribit) lanæ Purpurâ tinctæ crassiorem, minusque curatam partem interpretatur. Sed nihil prohibet simpliciter etiam vellus Purpura tinctum interpretari: è quo tamen ne temerè sumptus fieret, ad cremandum crassius & minus pulchrum seligebatur. possent & è veste Purpurea, præsertim attrita, discerpta aut vulsa fila seu linamenta κροκύδες nominari. Commentator ille Germanus in commentarijs in Galeni de compositione medicamentorum libri tertij caput primum. In fine huius compositionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκίδα ἐντίζει προπυριῶν. ipse πορφύρων pro προπυριῶν legendum conijcit, (quàm rectè, viderit ipse. mihi quidē temere mutare videtur: quòd si πορφύρων legendum esset, vltima circumflecti deberet:) & interpretatur: lanæ Purpura infectæ tomentū indito, velut suprà etiā Archigenes dixit, ἐμφραττομένῳ τῷ πόρῳ πορφύρας μαλλῷ: hoc est, obturato meatu per Purpuræ lanam: lanam autem mollem à fomento & instillamentis auri indendam esse, suprà in principio huius libri Galenus dixit. præstat tamen hanc ex Purpura & Conchylio infectam esse. Et rursus in libri sexti caput secundum, in

C his verbis. Ἠ χάλκανθον κηρύματι θαλασσίας πορφύρας ἐλήσας σύγκαυσον: pro κηρύματι voce nullius significationis legit κροκήματι vel κροκύδι, quorum posterius approbo. & vertit, Aut atramentum sutorium Purpuræ marinæ tumento inuolutum vrito. Lanarum enim vstarum & præsertim ex Purpura infectarum, vis est escharotica, Dioscoride teste: & mox κροκύδα hapsum lanæ, siue lanam conuolutam sonare dicit. Ex qua longa oratione, vti etiam ex allatis primò Rondeletij verbis satis dilucidè constat in Purpuræ Concha nullam reperiri lanam, vel tomentum, sed Dioscoridis Galeniq; locum de lana intelligendum esse, quæ Purpuræ succum imbibit. Hîc interim Hesychij & Suidæ lapsus etiam obiter annotandus venit, quorum ille βύσσον ait esse χρῶμα ἀντὶ τῆς ὕσγης παραλαμβανόμενον, & βύσσινα etiam exponit πορφυρᾶ, Purpurea: hic verò etiam βύσσον significare ait βαφὴν ἐκ πορφύρας: & βύσσινον, τὸ βύσσῳ βεβαμμένον. Sed perperam vterq;: nec enim coloris genus est, sed delicatissimi lini & diuersi à Purpura, vt ex Luca etiam patet apud quem ὁ πλούσιος ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον. Postremò Purpuram operculum siue integumentum, apud authores cùm veteres tum recentiores, in considerationem veniunt.[k] Aristoteles id à verbo καλύπτω, ἐπικάλυμμα siue κάλυμμα nuncupauit,

D alibi etiam ἐπίπτυγμα. Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταυτὰ ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. hoc est. operculū itaq; huic generi (Buccino & Purpuræ) adhæret natiuum, & cæteris omnibus Turbinatis. Pasci quoq; exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Et alio in loco: Ἔτι δὲ ἐπίπτυγμα πάντ' ἔχει ἐκ γενετῆς, hoc est. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt: de Turbinatis loquitur (lib. 4. de hist. cap. 4.) Statim ab ipsa procreatione Turbinatis operculum esse dicit, ad discrimen Cochlearum, quæ ipsæ sibi ex glutinoso humore, siue ex muco suo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, vt à Galeno, qui seorsum de eo hæc prodidit: Πώματα πορφυρῶν δι' ὄξους ποθέντα σπλῆνας οἰδαλέους ἰσχναίνειν τινὲς ἴασθαι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ κατεχόμενα χόρια. Opercula Purpurarum ex aceto pota scripserunt quidam tumenti lieni mederi; suffitu autem excitare fæminas vuluæ strangulatu oppressas, & morantes secundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioscorides, &

[i] Lib. 10. c. 33.

Marcelli error.

Hesychij & Suidæ lapsus.

Byssus aliud quàm Purpura.

Operculi cōsideratio

[k] L. 5. hist. cap. 15.

Cochlearū operculū.

Cochleæ operculares.

Cochleas quaſdam a Ipium Liguriæ πωματίας, id eſt operculares. Dicitur autem quòd eo Teſtatorum foramina claudantur, vt vaſa operculo ſuo. Carni hæret vt vnguis noſter, ac tanquam ex filis ſiue ex fibris coagmentatum quid & duratum eſſe dicas: Differt ſubſtantia à teſta, quæ multò ſiccior eſt, neq; fumum emittit, niſi ſi accenſa liquore aliquo extingueretur. Operculum verò pinguedinis nonnihil in ſe habens fumũ reddit cornu modo. Pharmacopolę hodie in officinis habent Conchyliorum Buccinorũq; opercula permiſta, quæ Blattas Byzantias vocant, ſed hoc nomine Purpurarum tantùm opercula appellanda erant, nam βλάττος ſiue βλαττίον Purpuram ſignificat. vnde Blatteus color pro Purpureo. Caſſiodorus in epiſtolis de chamæleonte. Colores ſuos multifaria qualitate commutat, modò Veneta, modò Blattea, modò praſina, modò cyanea. Eutropius: Nero inuſitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur vnguentis, hamis argenteis aureiſq; piſcaretur, quæ blatteis funibus extrahebantur: quos Suetonius & Oroſius interpretantur Purpureos. Ille: piſcatus eſt, inquit, rete aurato, Purpura coccoq; funibus nexis. Oroſius, Luxuriæ, inquit, tam effrenatę fuit Nero, vt retibus aureis piſcaretur, quæ Purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pereruditus in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit. Sed etſi βλάττος Purpuram ſignificet, tamen pro operculo ſolùm Purpuræ vſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine errore dixit Blattum Byzantium eſſe ὀστοῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, id eſt os narium Purpuræ. Hodie quoq; in officinis blattam byzantiam eſſe credunt, quod in ore & naribus Purpuræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt. Purpuræ enim neq; nares, neq; naſum, neq; oſſa intus habent, cùm Teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Rectè igitur Rondeletius legendum credit, ὄστρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id eſt teſtam vel clypeum ſiue ſcutum Purpuræ. Ῥινὸς enim pręterquam quod pellem ſignificat, vnde ὀστρακόδερμα vocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥινοί, inquit, καλοῦνται αἱ ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βοείων βυρσῶν εἰσι, id eſt, ῥινοὶ vocantur ſcuta rotunda, quòd ex corio bubulo conſtet. Operculum verò ſicuti ſcutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur verò βλάττος βυζάντιος, vel βυζαντὸς dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Quare conijcio (inquit) à Byzante vel Byzantio Africæ cognominari: quoniam illic etiam Purpura tingebatur. Quoniam itaq; Pharmacopolæ opercula Conchilij & Buccinæ Purpuræuè non diſtinguntur vt dictum eſt, & vtraq; blattas byzantias appellant, cùm ex Purpuris tantùm propriè ita vocari deberent: quædam hîc ab authoribus repetita & à Zoographo collecta congeremus. Opercula hæc vſu ſubſtantiaq; non differunt, ſed figura: quòd ex Conchylijs longiora, è Purpuris & Buccinis rotundiora ſint. Vires quoq; ad remedia minimùm differre veriſimile eſt, præterquam ſi vngui odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia, inquit quidam Germanus, ingrati dum vritur, odoris eſt, & Caſtoreum refert: vnguis verò odoratus, ſuauem odorem ſpirat, quare & res inuicem diuerſas eſſe oportet. At Rondeletius in Conchylio aſſerit εὐώδες non modò ſuauiter, ſed aliquando vehementer & grauiter odoratum Dioſcoridi ſignificare: & vnguem caſtorei odorem referre idem Dioſcorides & Plinius tradunt[l]. Sed cur ſuffimugio moſchato & alijs quibuſdam adijciuntur apud Actium, ſi eiuſmodi ſunt? An dicendum non ex omni regione vngues bene olere ſuffitos: & eiuſdem generis plures forſitan ſpecies eſſe, vt & laſeris longè diuerſo odore? Plinius Purpurarum cauum pro operculo earum dixit: neruos præciſos Purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Ab Actuario & Myrepſo βλάττος & βλάττιον βυζάντιο ap-pellatur. Ea ætate, inquit Ruellius, qua ſcribebat Actuarius, Blattam, Purpuram Indicã, & Blatteum, Purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt. Sic Lampridius: Heliogabalus parauerat funes blatta & ſerico & cocco intortos. Galenus Indici Conchylij teſtam inter oſtraca ac teſtas Purpurarum ac muricum generatim comprehendit. eorumdem enim vim habet: & preterea ſuffita, ab vtero ſtrangulatas fæminas, & comitiali apprehenſas morbo excitat, quod tamen etiam de Purpurarum teſtis Galenus in vndecimo de ſimplicibus tradit. Meminit eius Onychis[l] Plinius quoq;, cùm ait: Inuenio apud quoſdam oſtracium, quod aliqui onychen vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. At verò ab hac Blattæ barbara appellatione, Blatteus color pro Purpureus dictus eſt à Fl. Vopiſco in Aureliano, vbi inquit: Veſtem holoſericam, neq; ipſe in veſtiario ſuo habuit, neq; alteri vtendam dedit & cùm ab eo vxor ſua peteret, vt vnico pallio Blatteo ſerico vteretur, ille reſpondit: Abſit, vt auro fila penſentur. Libra enim auri, tunc libra ſerici fuit. †Plinius Blatteum colorem Onychinum dixit de pyris: Segnina alia à colore Teſtacea appellant: ſicut onychina, Purpurea. quemadmodum enim Purpureus color à Purpura, ſic Onychinus ab Onyche, eodem ſignificato dicitur. Sic quoq; [m] Columella pruna Onychina.

Marginal notes:

Blattæ byzantiæ.

Blatteus color.

Error Nicolai Myrepſi.

Murepſus correctus.

Opercula vt differãt.

Blattæ Byzãtię odor.

Blatta pro Purpura Indica.

[l] Lib. 22. cap. 2.

Pruna Onychina.

[m] Lib. 12. cap. 10.

Section letters in the right margin: E, F, G

A na, Purpurea appellauit, vt annotauit commentator Germanus in suis commentarijs ad quintum Galeni librum de composit. secundum locos. Sed Plinij verba, inquit Zographus; ab eo recitata de pyris, Onychina non interpretantur Purpurea: hoc tantùm volunt, vt signina pyra à colore suo Testacea dicantur: sic Onychinis quoq; , sic Purpureis, nomina à colore facta. Quanquam autem Onyx operculum est Conchylij, & è Conchylio color Purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorem, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: vt Onychinum colorem ab eo appellatum existimare ridiculum mihi videatur. Columella pruna Onychina nominat tantùm, colorem non exprimit: ego hunc colorem ex albo purpurascentem putàrim, qualis in Onyche, id est, vngue humano spe- „ ctatur: qui color etiam Onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam alijs coloribus „ reperitur. Onyx gemma(inquit Georgius Agricola libro sexto de natura fossilium)ex eo quòd eius candor similitudinem ad vnguem humanam habere soleat, nomen inuenit: non rarò tamen est lactea, maximè in Zonis. idem vocatur Onychites, & lapis Onychinus: in Germanis & Sequanis reperta, eiq; similis, vocatur nunc Chalcedonius. multùm autem variat colore &c. Gentilitium cognomen Byzantiarum Blattæ secundum Ruellium re-

Signina pyra.

Onyx gemma vnde dicta.

Balanthã.

B tulerunt, quòd ad eos forsitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur. Inuenio & apud Syluaticum Balantham(vox videtur corrupta)esse squamam, (imo laminam) piscis quandam, è fronte piscis degentis in Concha rotunda & tortuosa, concaua; sed nos ait vti Blatta Byzantia quæ fertur de sancto: sic habet, sancti autem nomen deest. Bellunensi Blatta Byzantia est operculum Conchilij cuiusdam è mari rubro & alijs locis, quorum meminit Auicenna Canone secundo, capite proprio. Est autem durum & in gyrum contortum(hoc ad totam Concham potiùs quàm operculum pertinere videtur) instar limacis, sed oblongius & maius, quàm corpus quo limax circundatur. Operculum hoc ait in ore esse Conchylij, claudiq; ac aperiri pro animalis arbitrio. has Conchas sæpe vidi, inquit, cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damascum. Blatij Byzantis, hoc est, ossis anterioris naris Purpuræ(vt ipse interpretatur) Nicolaus Myrepsus meminit antidoto 425. Describuntur hæ Blattæ ab Auicenna 2. 8. nomine Adfar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina passim reperias, quæ Blattas Byzantias interpretatur; vt Achafar, Affaratib, Daablectos, Dafarbachali, Funoblaron, Gafecolvel Hafesol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curasie: sed Auicenna: quæ de mari rubeo sunt, inquit, no-

Adfur althaib.

C minantur Curasciæ. Item Egedde, apud veterem Glossographum Auicennæ. Latini mixobarbari, pro Blattis Blactas; pro vnguibus vngulas aliquando efferunt. Iam de remedijs quædam ab ea dicamus. Blatta Byzantia (inquit Syluius) Conchylij tegumentum est ad suffitus idoneum: ipsa enim testa mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbè ipsa olet. quidam albicantem odoratam magis commendãt. Et alibi: βλάττος & βλαττίον βύζαντος appellatur Actuario in aurea Alexãdrina. Diamargarito calido. Vnguis odoratus vel aromaticus lib. 1. compos. pharm. part. à Galeno scilicet, additur autem „ medicamento cuidam ad alopecias. Quæ Serapio & Auicenna scribunt, ex Dioscoride „ ferè mutuati sunt. Inuenio apud quosdam ostracion vocari, quod aliqui Onychem vocãt, inquit Plinius, hoc suffitum vulua pœnis mirè resistere: odorem esse castorei, meliusq; cum eo vstum proficere. Vetera quoq; vlcera & cacoëthe eiusdem cinere sanari. Et alibi. Neruos præcisos Purpurarum cauum quo se operiunt, tusum glutinat. Galenus Onychem detractum ex Conchylio, potum(suffitum potius) strangulatis, ex vtero, conuenire. Apud Nicolaum Myrepsum, os naris Purpuræ miscetur pastillo ad cardiacos, & apud eundem

Remedia ex Blatta Byzantia.

D vngues aromatici magni & parui, inijciuntur in thymiama Esdræ, & in alia quædam suffimenta, aliàs simpliciter, aliàs magni: & similiter apud Aetium: qui suffumigio muscato quoq; eos admiscet. Democrates apud Galenum de compos. sec. loc. 8. 10. in malagmatis cuiusdam descriptione bdellium Onycha nominare videtur, optimum bdellium & quod incensum ac suffitum, Onychis Indici Cõchylij testæ odorem referat. tale.n. Dioscorides optimum esse refert, εὐώδης ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὸς ὄνυχι: quanquam Marcellus Virgil. colore humano vngui simile trastulit; fortassis ex Plinio inductus, qui lib. 12. cap. 9. Bactriano, inquit, nidor siccus, multiq; candidi vngues. Verùm hæc Plinius ex Græco aliquo scriptore non satis intellecta transtulisse videtur, vt refert commentator Germanus in commentarijs suis in Galeni libros de compositione medicam. secundum loca.

LOCVS

E

LOCVS.

Differunt loco.
Aristot. correctus.

PVRPVRARVM alias altum pelagus habitare, alias contrà litorales dici, hasq; minores, illas maiores esse, iam antè notum est ex Aristotele. Sed notandum quid in Gazæ versione. Paruæ Purpuræ, inquit, ad litora & oras sunt: αἱ δὲ ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι, hoc est, in finibus verò magnæ, scabræq;. Gaza non in finibus, sed pelagiæ vertit, quod approbat, vt patuit, Rodeletius. Atqui [a] Oppianus cùm de pelagiis alijsq; aquatilibus prius dixisset, subdit.

[a] Lib. 2.

Δοιὼ δὲ σκληροῖσιν ἀρηρότε γυῖα χιτῶσι
Φαρξάμενοι κόλποισιν ἐνιπλώουσι θαλάσσης
Κάραβος ὀξυπαγὴς ἠδ' ἄσακος

Esto, sinus omnis pelagi instar profundus sit, non omne tamen pelagus sinus est, & pelagij appellatio latius patet. Idem Oppianus ait Testatorum quædam in petris, alia in arenis degere, vt Νηρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί. F

Ex neotericis Bellonius paruas quoq; Purpuras, vt plurimùm litorales esse tradit, locis quidem scopulosis natas. Columella de piscibus loquens voluit limosam regionem idoneam esse Purpuris, alijsq; Conchis nutriendis. Maris verò adeo amantes sunt, vt author de natura rerum (ex Plinio, vt citat,) dicat, cùm semineces fuerint, mari redditas reuiuiscere. Sed Plinius hoc non de ipsis Purpuris, sed illis, quibus inescantur Conchis mytulorũ similibus scribit. Ait insuper aqua dulci necari, & sicubi flumen immergitur, (alias, sicubi flumini immerguntur,) alioqui captas diebus quinquaginta viuere. Atq; hoc ferè ex Aristotele, apud quem legere est: Testaceo generi anni pluuij prosunt, præterquam Purpuris, cuius rei indicium est, quòd si amnis in mare fluentis aquam gustarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta est, dies circiter quinquaginta. Idem philosophus Purpuras testatur aliquandiu in arena latere, sicut etiam Pectines. item canis exortu circiter dies tricenos condi. Porrò non inconueniens fuerit loca hîc recensere, quę à Purpura celebrari meruere. Apud Virgilium vbi habet. G

Regio purpuris idonea.
Aqua dulci necari.
In Arena aliquãdiu latent.
Loca ob Purpuras celebrata.

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

aliqui exponunt Purpuram, licet Acron ad herbæ genus referendum putet, quæ fucus marinus vocatur, vnde lana inficitur. Purpuram tamen Assyriam in pretio fuisse innuit Petronius Arbiter, dum canit:

Fucus marinus.

Assyria Concham laudabat miles in vnda.
Quæsitus tellure nitor certauerat ostro.

Vitruuius in Africa punicei coloris Purpuram procreari scripsit. At Plinius præcipuam esse in Meninge Africæ. Meninx autem Africæ insula est, non longè à Syrtibus sita, quam Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit. Atq; ibidem Plinius Purpuræ florem Asiæ præcipuum esse, & Getulo litore Oceani, in Laconica Europæ. [b] Getulorum scopulorum alias etiam meminit his verbis: Et quidem minus miror incomperta quędam esse equestris ordinis viris, iam verò & Senatorij nil demirantibus quàm luxuriam, cuius efficacissima vis sentitur atq; maxima cum ebori citroq; (cedroq;) syluæ exquirantur, omnes scopuli Getuli Muricibus ac Purpuris. Laconicum autem mare etiam ferre Conchylia, ex quibus ad infecturam vestium Purpura comparatur, nobilitate ijs solis, quæ in rubro mari capiuntur, inferiora, testatur Pausanias. Celebrantur eædem ab † Horatio. H

[b] Lib. 5. c. 1.
† In Laconicis.

Nec Laconicas mihi trahunt honestæ
Purpuras clientes.

Purpura Laconica Valerio Flacco dicitur fucus Tenarius hoc versu.

Fucus Tenarius.

Illis Tenario pariter tremit ignea fuco.

A [c] Statio quoq; alibi nominatur Oebalis Purpura, Zoographus Laconicam interpretatur, quæ alio, inquit, nomine Oebalia dicitur. Sed Plinius aliàs Laconicam Purpurã commendat: Purpurissum, inquiens, Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium aut Getulicũ, aut Laconicum, vnde pretiosissimæ Purpuræ. Coæ Purpuræ nominantur ab Horatio quarto carminum: easdemq; intelligit [d] Iuuenalis canens.

[c] Lib. 1. Syl.
Oebalis Purpura.
Coæ Purpuræ.
[d] Sat. 8.

—— *Spartana chlamis, Conchylia Coa.*

Purpuram Mauram nominat Valerianus apud Trebellium in epistola. In Muxa emporio ad mare rubrum habetur Purpura, tum eximia, tum vulgaris, vt testatur Arrianus, si bene memini,

A memini, in Periplo, apud quem etiam lego, à duobus emporijs Persidis, quorum vnum Apologi vocant, alterum Omana, in Arabiam auehi Purpuram. Q. Ennius in Phagesiorum fragmento Atarnæ Purpuram laudare videtur, nisi fortè quid desit, canit autem:

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Atarnæ,

Purpura, muriculi, mures, dulces quoque echini.

Genus quoddam Purpuræ à Plinio Teniense appellatur, in Tenei maris ora, vt inquit collectum: sed Teneum illud mare: vbi locorum sit, inquit [e] Turnebus, cùm esse neminem, qui sciat putem, suspitio non leuis animo incessit, hîc emendatores, vt in deletili charta & palimphesto lusisse & deleuisse quæ non placebant, quæ voluerunt scripsisse, nō quæ Plinius literis consignarat, edidisse. deniq; prouocatum est ad vermiculatos & erosos libros in quibus reperimus, in Tenei maris collectum, arbitratur autem idem Turnebus in tænijs maris collectum scribendum esse. Sunt autem ipsi teniæ in mari candicantes cautes longo tractu fasciam imitantes, à quibus Tænienses Purpuræ vocantur, quæ in illis degunt locis. Est & Purpuræ in eo genus dialutense, quod originem Græcam sed formationē Latinam præ se fert. Nam vt è Græco & Latino compositum esse videatur, non assentiar, inquit ibi-
B dem Turnebus, vt si Amminei vini & Chij nota mixta esset. libri tamen antiqui refragantur editionibus, quod tam frequens est, vt quandocunque aliquid obscuritatis in eo authore est, ferè semper dissensio reperiatur: & lubentius plerunq; secundum veteres tabulas litem dederim: in illis autem ita scribitur, mirè aptum Conchylijs & longè optimum Purpuris dialucense, id est, vario genere soli pastum. Dialutense retenta superiorum generum forma, erit tanquam solutum & vagans, neque eidem adhærens sedi: at dialucense per salsum æquor repens & vario eadem causa genere soli pastum, ex præpositione διὰ & ἁλυκὸν, quod est salsum, hoc genus aptum Conchylijs dicit, id est Conchyliatæ vesti. Sed regrediamur in viam. Porphyrusa Aristoteli, vt citat Stefanus Aquæus in commento ad caput duodecimum libri quarti Plinij, à frequentia & pulchritudine Purpurarum dicta est: sicuti & Meliboea Purpura teste Festo, à nomine insulæ, in qua tingitur: cuius meminit Lucretius, [f] dum canit: *Melibœaq; fulgens*

Purpura Thessalico Concharum tecta colore

Aurea Pauonum rident imbuta lepore.

[e] *Li. 9. c. 5. Adu.* Plinius correctus. Tænienses Purpuræ. Dialuseses. Porphyriusa vnde dicta. [f] *Lib. 2.* Melibæa Purpura.

Meminit etiam in quinto Virgilius:

C *Victori clamydem auratam quam plurima circum*

Purpura Mæandro duplici Melibæa cucurrit.

Sed hîc Hortensius Melibæam Magnesiæ ciuitatem esse ait. Cæterùm Tyria Purpura olim omnium celeberrima fuit: quod testatur Strabo his verbis: πολὺ γὰρ ἐξῃς ταται πασῶν Τυρία καλλίςη πορφύρα: hoc est, longè omnium præstantissima habetur Tyria Purpura. Plinius: Tyri nobilitas nunc omnis Conchylio atque Purpura. Quia verò Tyrus prius Sarra vel Sar vocaretur, itaque Sarranum Ostrum dixit Virgilius, & Sarranam Purpuram Iuuenalis: vnde Ennius Pœnos Sarrâ oriundos scripsit authoribus Probo & Festo. Dicuntur quoque absolutè Tyriæ, vestes Purpura Tyria infectæ: Ouidius,

Tyria Purpura optima. Sarranum Ostrum.

Siue erit in Tyrijs, Tyrios laudabis amictus

Martialis in primo

Hispanas, Tyriasq;, coccinasq;.

Et in sexto rursus:

Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia vestit

Vis te Purpureum, Marce, sagatus amem?

D Idem quoque Tyrias Lacernas dixit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas.

In decimoquarto lanæ Tyriæ apud ipsum gloriantur se in Laconia quoque vbi Purpura non minus frequens est, habitas fuisse pretiosi loco muneris, quod argutè dicunt, dum aiunt se à Paride donatas fuisse Helenæ & Purpuram Lędæ, hoc est, Purpuram Laconicam fuisse deteriorem.

Tyria lacerna. Lanæ Tyriæ.

Nos Lacedemoniæ pastor donauit amicæ

Deterior Lędæ Purpura matris erat.

Tyrius quoque absolutè videtur color à Plinio dictus, nam cùm de Purpura amethysti colore dixisset, addit: At Tyrio laus summa color sanguinis concreti, nigricans aspectu &c. Virgilius etiam Tyrium muricem dixit, *Tyrioq; ardebat murice lana.* & Ouidius: *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.* Cochleam Tyriam Vranus in Arabicis dixit, citante Stephano, pro Purpura nimirum κόχλιω τύριον. [g] Ouidio Purpura Tyria, Concha Sydonis dicitur:

Murex Tyrius. Cochlea Tyria. [g] *Lib. 10. Metam.*

Collocat

Collocat hanc ſtratis Concha Sydonide tinctis.

Sidonium. Oſtrũ quid

Sidonium Oſtrum Horatio. Eſt autem Sidon vrbs Syriæ, vnde & ſindones dici conijcit Zoographus: Statius in Propemptico Metij Celeris:

Quà pretioſa Tyros rubeat, quà Purpura ſucco
Sidonijs iterata vadis.

Lucanus etiam meminit in tertio:

Et Tyros inſtabilis, pretioſaq́ue murice Sydon.

Purpura dibapha. [h] Lib. 8. c. 8.

Iſtiuſmodi autem Purpura dicebatur dibapha, quod bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio: dibaphum Cicero appellat. [h] Lazius refert in Tyro Coccineam præparari ſolere, & à Cocco, hoc eſt, grano tinctorio appellari, ſed ſecus Purpuræ inuentio oſtendit in Hercule Tyrio, de qua mox. Succubitanam Purpuram quandoq; ab Africæ oppido quod Succubi vocant. Valerianus in epiſtola ad Trebellium Pollionem, Claudio qui poſtea Cæſar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam ſubſericam vnam, cum Purpura Succubitana, Subarmale vnum cum Purpura Maura. Poſt Syrtim lacum eſſe ſcribit Strabo nomine Zuchis quadringentorum ferè ſtadiorum: ad quem ſit vrbs eodem nomine: Eam Purpurificium & varias piſcium condituras habere. Auguſtinus Niphus Purpuræ Conchylium, notiſſimum, inquit, eſt, apud Tarentum. Varinus ταραντῖνον ἱμάτιον, Tarentinum veſtimentum, tenue & translucidum, non omnino Purpureum, vt quidam putarunt, exponit, ſed & Tarentinas tincturas. Olim etiam nota & laudata fuit Tarentina Purpura. Me iuuene, inquit Cornelius Nepos, Purpura violacea vigebat, nec multò poſt rubra Tarentina. In Sardinia inſula Purpuræ item excellentes tingebantur. Miratur Bayſius cur inter doctos conueniat quòd Purpuræ vſus noſtris temporibus prorſus ignotus ſit, cùm in Carteia, inquit, Bæticæ prouincia olim murices & Purpuras nobiles (Conchis vel decem cotylas capientibus) ex Strabone conſtet. In Sardinia quoque fuiſſe conſtat ex prouerbio, Tinctura Sardonica &c. Salij poëtæ tempore Purpuræ etiam Anconæ tingi ſolebat, vt verba eius oſtendunt: *nec Sydone vilior Ancon, Murice nec Lybico.* Acron explicat illud Horatij:

Purpura Succubitana Maura. Purpurificium vbi. Tarentinũ Veſtimentum.

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiuſuè medullis
Quàm qui non poterit verò diſtinguere falſum,

Suſis magna Purpuræ copia reperta.

Purpuras Aquinates Tyrijs ſimiles eſſe ſcribit. Suſis ab Alexandro captis memorabilis Purpuræ vis & copia, in ipſius deuenit poteſtatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & Purpuræ Hermionicæ inuenta quinquaginta millia talenta, repoſitæ quidem ab annis ferme ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouumq; ſeruantis. Huiuſce verò rei cauſam adferunt, quòd infectura Purpuræ ex melle facta ſit. Atque hæc de varijs locis vbi Purpura fiebat. Miretur ſanè aliquis, non in Europa ſolùm & Romæ (vbi Purpuræ vſum ſemper fuiſſe Plinius tradit) ſed in Africa quoque & Aſia & toto terrarum orbe defeciſſe, cùm ex Africa olim, Aſiaq; & Perſis, ac tot alijs regionibus locisué peteretur. Eorum quidem qui noſtro ſæculo varias & remotiſſimas nauigationes aliaſq; peregrinationes literis mandarunt, Purpuræ (quod ſciam) nullus meminit.

INCREMENTVM. MOTVS. ÆTAS. OLFACTVS.

Celerrimè creſcunt. Aetas. Vt anni earum cognoſcantur.

CONCHÆ omnes, inquit Ariſtoteles celerrimè creſcunt, præcipuè verò Purpuræ atque Pectines, quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) poſſint. Ait tamen tempus viuendi Purpuris & Buccinis longum eſſe, Purpuras enim annos circiter ſex viuere, & ſingulis annis incrementum earum patere per orbes, quibus totidem quot annos habent, teſta clauiculatim intorta in crepidinem deſinat. Si itaque quotannis nouum ſibi adijciunt orbem, vno anno perfici non poterunt, cæterùm abſque orbibus etiam perfectæ ſunt, & talem ſuprà deſcripſi, in qua vix primi orbiculi rudimentum conſpiciebatur. Quod ad ætatem attinet, Plinius annum adijcit, inquiens Purpuras annis pluſquam ſeptenis viuere. Athenæus verò Ariſtoteli ſubſcribens circiter ſex etiam teſtatur. Extra aquam vti paulò ante ex ijſdem authoribus diximus, captæ diebus quinquaginta viuunt

ſaliua

saliua sua. Parum admodum progrediuntur teste philosopho, qui præterea scribit, Purpuris escas putidas emoliri, & accedere ipsas ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorantes.

GENERATIO.

DVPLICEM esse originem Purpuris, Buccinis, Mytulisq; ex citandis veterum authoritatibus constabit. Plurima in mari, inquit Aristoteles, sponte existunt, sed non ex eadem materia omnia. Purpuræ & ostracoderma ex materia putrescente & limo. Et mox: Ostracodermorum ea quæ fauos conficiunt, eodem modo quo alia ostracoderma fiunt. Hæc prior est origo: Altera eorum est, quæ dicuntur κηριάζειν idest fauos conficere, quod fauificare & fauare conuertit Gaza, siue μελίκηραν, τοῦτο δ᾽ ἐστιν οἷον κηρίον ποιεῖν, idest eodem interprete, fauaginem, quæ est veluti fauus apum, condere, quod Plinius dixit de Purpuris, eas mutuo attritu lentorem cuiusdam cerij saliuare. Id faciunt, Mytili, Buccina, Purpuræ authore Aristotele. Nam emittunt lentorem quendam siue humorem mucosum velut à seminis natura: semen verò eorum nullum esse existimandum est. Ex illo Purpuris verno tempore congregatis veluti fauus quasi ex putaminibus cicerum alborum inter se cohærentibus coagmentantur, quem pro maris spuma pharmacopolæ quidam falsò ostentant: nullus autem huic meatus est apertus, neq; fiunt, neq; nascuntur ex eo Purpuræ, sed est veluti expurgamentum. Nam saliuare incipiunt ex lentore mucoso, vt dictum est: putaminibus similia ista componuntur, ex eo verò quem in terrã emittunt, ichore, id est, tenuiore humoris parte, eo in loco fiunt in terra coagmentatæ paruæ Purpuræ, non aliter quàm effuso in terram fungorum decocto, fungi permulti breui enascuntur. Ex his duos Aristotelis locos, in quibus de istis agit, dilucidiores reddidit[a] Rondeletius. Alter est in tertio de generatione capite vndecimo: alter à Gaza male conuersus in quinto de historia animalium capite decimoquinto, citatus etiã ab Athenæo libro tertio, quem si cum Aristotele conferas, menda, inquit, aliquot facilè emendabis, maximè verò illud, ἀφίησι δ᾽ ὁ ἔχειν εἰς τὴν γῆν, cùm legendum sit ex Athenæo, ἀφίησι δὲ ἰχῶρα εἰς τὴν γῆν, &c. nec non Plinij locus libro nono, in quo scribit murices & Purpuras saliuario lentore prouenire, clarior inde fiet, quàm ex Massario qui saliuarium lentorem, fauaginem interpretatur, ex qua, vt ex superioribus liquet, Purpuræ minimè fiunt, sed dum putaminibus cicerum similis congeries fauago Gazæ dicta sit, ex mucoso humore, qui saliuarius lentor à Plinio nominatur, huius tenuiore parte in terram effusa, proueniunt murices, & Purpuræ. Huiusmodi ortus rationem idem [b] Aristoteles alibi comparat plantis, quæ ἐκ τοῦ παραβλαστάνειν, id est ex sobole, aut si verbum è verbo exprimas, ex adgeneratione procreantur, vt cæparum genus. Hoc modo, inquit (Aristoteles) Mityli gignuntur, quippe qui minores semper circa eos qui primi nati sunt, proueniunt. Purpuræ & Buccina quæq; fauos conficere creduntur eodem modo. Quare magna eorum copia oritur, quando origo aliqua prius extiterit; nam cùm omnia hæc sponte fieri contingat, rationi consentaneum est, cùm origo aliqua præcesserit, multo plura formari. A singulis enim eorum, quæ primæ sunt originis, quibusq; reliqua adnascuntur, excrementi aliquid effluit. Quod verò prima istorum origo ex materia putrescente fiat, certissima inditio est, id quod in stagni nostri parte, quæ est ad oppidum Baleruc vernacula lingua nuncupatum multorum, ac magnorum Mitulorum feraci, accidisse vidimus, Hæc & alia Rondeletius. Constat itaq; purpurarum generationem sponte naturæ fieri sine maris, & fæminæ commistione, sine ouis. Quamobrem inquit idem Rondeletius in capite de Purpura, hoc in loco improbanda est authoris libri de aquatilibus sententia, ab Aristotelis sententia alienissima, etiamsi eam exponere velle videatur, quam tamen miserè deprauat, & corrumpit, vt ex eius verbis perspicuum fiet. Vterq; autem piscis (de Purpura & Buccino loquitur.) Purpureum colorem fundit, estq; Massiliæ, Genuæ, ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpuræ carne durior est. Ambo quoq; fauare dicuntur, quod sanè hoc pacto faciunt. Qua sub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apũ similitudine (vt icon subsequens ostendit.) Supini autẽ sub lapide stabulãtur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, si incoquantur, & abscindantur, oua intrò continere comperientur, quæ saliuario lentore lapidibus, & cautibus ferruminant, vt inde

Duplex origo.

Humor mucosus natura seminis.

Fungi vt subito nascãtur.

[a] Lib. 4. de pisc. ib. cap. 4.

Aristoteles correctus.

Massarij error.

[b] Lib. 3. de gener. c. 11.

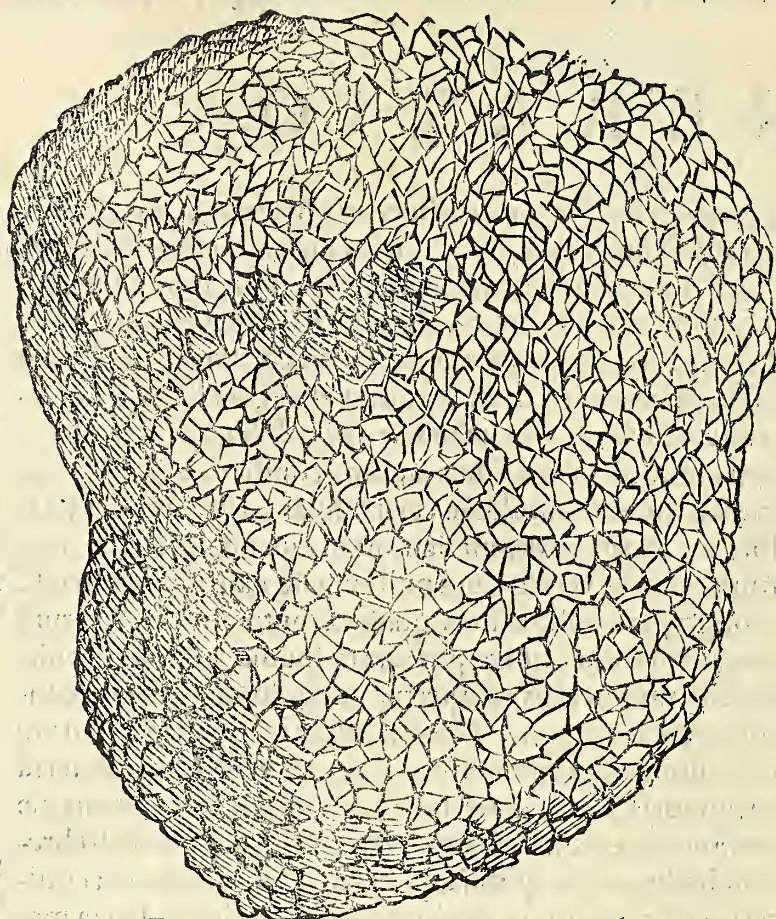
Quãdo magna copia.

Ex putredine oriri.

Contra Bellonium.

Buccinæ caro durior Purpuræ.

Μελίκηρα Purpurarum Ariſtotelis ſiue fauago. E

de decidere non poſſint, quod tã magno artificio conſtruunt, vt nihil coaceruatũ eſſe videatur. Hæc autem fauificatio verna eſſe ſolet. Primum vt hæc à veritate, quàm maximè abhorrere intelligas, eſſeq; planè ægri ſomnia, explicandum quomodo procreentur Buccina & Purpuræ, deinde quid ſit fauare, ſiue fauificare. Omne Oſtracódermorũ genus expers coitus eſt, inquit [c] Ariſtoteles. Et cùm Purpuræ, tum & reliqua teſtis incluſa è limo ferè & materia putreſcente oriuntur. F Quod & neceſſaria ratione confirmatur. Etenim nulla naturalis actio ſine partibus ad eam aptè confirmatis perfici poteſt: nam partibus ſingulis ſua ſunt temperamenta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiſcuntur: quas rationes corruere neceſſe eſt, imò ne eſſe quidem poſſunt, ſi harum fundamentum vel ſubiectum nullum exiſtat. At quæ in Purpura, Buccina, turbinatiſque partes ſint ſemini generando, continendo, emittendo, recipiendo & fouendo idoneæ? Quænam aliæ præter eas, quæ ſuſtinendo nutriendoq; ſimpliciter animali deſtinatæ ſunt? Præterea quæ commiſtio corporum vndiq; teſta concluſis eſſe poteſt? Dices fortaſſe ex [d] Ariſtotele, Genus omne Oſtracodermorum vere autumnoq; habere ea, quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippè quibus etſi per ea tẽpora præcipuè vbertas ouorum eſt, G tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, ſed maximè pleniluniis diebuſq; tepidis reſtituuntur. Hæc quidem Ariſtoteles prodidit, ſed locus is ex alio intelligendus, qui legitur in tertio de gener. anim. cap. 11. Quæ oua appellantur, nihil ad generationẽ conferunt, ſed inditio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt: quamobrem ſapore per id tempus præſtant ciboque laudantur: argumento quòd & Pinnæ & Buccina & Purpuræ continent quidem ſemper ouum illud vocatum, ſed aliàs maius, aliàs minus. Quare falſum eſt oua huiuſmodi per ſimilitudinem ſic appellata, non ex ſemine, non ex fæminæ & maris coitu concepta, ita diſponi, vt faui nomen habeant, ab apum ſimilitudine, vt hoc ſit fauare, ſiue fauificare. Eſt enim longè aliud apud Ariſtotelem, Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν ἐν πορφύραι τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταυτὸ, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν. Τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν ἐκ λεπύρων ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπλακείη. οὐκ ἔχει ἀνεῳγμένον πόρον οὐδὲν τούτων, οὐδὲ γίνονται αἱ πορφύραι, ἀλλὰ φύονται, καὶ αὗται, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς σήψεως, καὶ ἰλύος ὀστρακόδερμα. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ τοῖς κήρυξι. Κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, H idest, Purpuræ verno tempore eundem in locum ſeſe colligentes, condunt, quam fauaginem nominant, quæ veluti fauus eſt apum, verùm non ita elegans, ſed quaſi ex putaminibus cicerum alborum multa inter ſe compoſita, ſtruem vnam ſua coheſione coagmentatam. Nullum ijs patet foramen, neq; ex ijs naſcuntur. Sed cùm Purpuræ, tum etiam reliqua teſtis incluſa à limo ferè & materia putreſcente oriuntur. Illa verò coagmentatio fauo ſimilis, purgamentum tam ijs, quàm Buccinis euenit. nam Buccinis quoq; fauificare in more eſt. Igitur κηριάζειν, ſiue μελίκηραν, ſiue οἷον κηρίον ποιεῖν, quod eſt Gaza interprete fauare ſiue fauificare, vel vt Plinius loquitur, lentorem cuiuſdã cerij ſaliuare, dicuntur Purpuræ & Buccina, cùm emittunt lentorem quendam, ſiue humorem mucoſum, velut à ſeminis natura, ſemen verò eorum nullum eſſe exiſtimandum eſt. Ex eo lentore concreto & exſiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter ſe cohærentium, quam in litus

[c] Lib. 5. Hiſ. cap. 15.

Cur non coeant teſtacea.

[d] Lib. 5. Hiſ. cap. 12.

Oua Purpurarum non ad generationem cõferunt.

Quando fauificent.

Fauificare dicũtur Purpuræ.

A in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro spuma maris, alij pro alcyonio falsò vsurpāt. Quocirca procreantur purpuræ & buccina sponte, vt alia ostracoderma, è limo & materia putrescente, vt iam dictum: & præter saliuarium lētorem tenui humore in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuso fungi permulti breui enascuntur, ita purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit, à singulis enim excrementi aliquid effluit, quod quidē semen non est. Atque hæc est duplex purpurarum, buccinorū, mytulorū origo ab Aristotele tradita, & à doctiss. Rondeletio fusiùs explicata. Fūgi vt multi nascātur.

VICTVS.

QVANTOPERE maris aqua purpuræ delectentur iam antè ex Aristotele dictum est: apud quem etiam inuenio cibum purpurarum esse carnem, item ex plantis maris. In octauo enim de historia capite secundo, quæ mobilia sunt (inquit) eadem carne vescuntur, ijs victus ex pisciculis est, vt purpuris: sunt enim carniuoræ, & quidem esca huiusmodi capiuntur: quanquam ijs etiam quæ mari pullulant, alliciuntur. Et rursus alibi: Alit altera alterā, eo quod sua testa agnatum veluti algam muscumuè gerit: quæ autem pro cibo eis afferunt, ponderis causa adhiberi aiunt, vt in libra sint grauiores. Quod postremum repetit, sed paulò aliter [a] Plutarchus Musci & algæ quicquid est esui, ita in suas testas recipiunt, vt ijs in orbem exsertis quasi circularem conuiuationem præbeant, vna alterius alimentum depascente. Plinius purpurarum genera pabulo & solo discernit, vt sit lutense putri limo; algēse quod alga enutritum, vilissimum: dialutense vario soli genere pastum. Testatur Gillius purpurā diū multumq; considerasse, cùm aliam Conchā mordicus tam diu premeret, quoad suffocata hisceret. Voraces admodum esse vel ex prouerbio notū, quanquam nonnulli hoc ad tincturam referant.

Cibus.

B

[a] Lib. de Solert. animal.

Voraces esse.

CAPIENDI RATIO.

DE modo capiendi, ac de tempore capturæ idoneo, necnon de esca qua alliciuntur, dicendum. Aristoteles purpurarios ait escas putidas eis purpuris emoliri, hasq; accedere ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorātes. Quod repetens Plinius, fœtidis capi scribit. Aliàs carnibus ranarum (rubetarum, Isidorus & Albertus) vel hamo, inquit, additis, precipuè purpuras certum est allici: sed nescio quàm rectè: vix enim hamo eas capi crediderim. Hicesius scribit purpuratores chamis ad inescandum vti. Tarentinus escam quandam ad polypos describit, qua purpuræ etiam alliciuntur. eam in polypo recitauimus. [a] Aelianus capiendi modum eiusmodi describit: Paruam nassam denso contextu, exiguis maculis purpurarij piscatores contexunt. Intus in media nassa Strombus piscis illecebra appenditur, ad eam alliciendam, Purpura maiorem in modum linguam distendere cōtendens, eò pertingere & strombum ipsum assequi conatur: & ne ab esca quam ligurit, aberret omnem eam necesse habet exerere: itaq; ipsa exerta fugit escam, quoad plenitudine intumescentem retrahere nequit: vnde fit vt eam piscator liguritione irretitam comprehēdat. Hæc Aelianus ex Oppiani halieuticorū quinto, qui κυρτίδας, id est, nassas exiguas huiusmodi calathis (ταλάροις) similes è viminibus necti canit. Aristoteles quoque ἐν φορμίσιν capi ait purpuras: Gaza tegetes & crates interpretatur; quam significationem alibi fortè hoc vocabulum habet (quoniam storeæ huiusmodi similiter è iuncis texi solent,) at hoc in loco nassas potiùs, vel nassis similia retia interpretari mauult Zoographus: quoniam & paulò pòst eadem vasa philosophus κύρτυς appellat. Et Plinius, Capiuntur, inquit, paruulis rarisq; textu veluti nassis in alto iactis. Inest ijs esca, clusiles mordacesque Conchæ (apud Athenæum lib. 3. Concha ea μέλαινα dicitur & κογχοθήρα,) ceu mitulos videmus. Has semineces sed redditas mari auido hiatu reuiuiscentes, appetunt purpuræ, porrectisq; linguis infestant, at illæ aculeis stimulatę claudunt sese comprimuntq; mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur. Sed plura, de his nominibus, φορμὸς primitiuo, & diminutiuis, φορμὶς, φορμίσκος, φόρμον, φορμίδιον, apud Varinum, Pollucem aliosq; reperies. Aelianus quoq; pro nassa φερνίον dixit: aliqui πόρκον pro eadem aut reti eiusdem formæ. Phœnices hoc tempore purpuras in hunc modum capiunt, inquit Iulius Pollux, & vellus inde aspectu floridum tingunt. Funem oblongum validumq; vt in mari durari possit, demittunt. ei modicis interuallis vasa quædam exigua, (κυψέλας) veluti tintinabula quædam (κώδωνας, nimirum quod ad figuram) addunt, è sparto seu vimine

Fętidis capi carnib.

Hamo non capi.

[a] Lib. 7. de animal. cap. 34.

Nassis paruis capi.

Phœnices vt Purpuras capiunt

aliquo iuncoúe contexta. Ea circa ingreſſum rigentibus extremis iuncis aut viminibus hir- E
ſuta aſperaq; ſunt, ita vt ingredienti cedant, dilatato facile introitu, regreſſum autem ad-
uerſo rigore arceant. Sic funem inſtructum eſcis quoq; in naſſulas impoſitis, loco petroſo
Purpurarij demittũt, ſubere alligato in ſummo, quo ſuſtineatur. Sic nocte vna intermiſſa,
aut etiam die, vt plurimùm vaſa Conchis repleta extrahunt. Eiuſmodi vel ſimilem textu-
ram intellexiſſe videtur Varinus, dum ait: Κημὸς textura quædam eſt ex iuncis (ἐκ χοινίων)
Κημὸς. colo ſimilis, in qua Purpuræ & Conchylia ingreſſa (nã & eſca imponitur) capiuntur. Quod
modò attinet ad tempus capturæ idoneum, Ariſtot. ſcribit capi Purpuras tempore verno
cùm fauos extruunt: caniculæ verò tempore nullas ferè capi: Atqui eo tempore teſte vel
ipſo Ariſtot. deterrimum florem habent. quapropter etſi ita quoq; repetat Athenæus, ſu-
ſpectus mihi eſt Ariſtotelis codex. nam præterquam quòd rationi conſentaneum eſt, Purpu
rarios eas capere, cùm meliorem ſuccũ floremué habent, propter quem eas capiunt, etiam
Plinius aliter legit, inquiens, Capi eas poſt canis ortum, aut ante vernum tempus vtiliſſi-
mum, quoniam cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos, ſed id tingentium officinas ignó-
rare, cùm ſumma vertatur in eo, vt ipſe loquitur. F

TINCTVRÆ RATIO.

Vt Purpuræ flos colligatur.

Flos vbi poſitus.

QVomodo ſuccus ille ſiue flos quem Purpuram vocamus, colligeretur, & in vſum præpararetur, ſic ferè apud veteres reperio. Cùm fœtificant, inquit Ariſt. deterrimũ florem gerunt: paruas cum teſtis contundunt, alioqui difficile eſt ſuccum detrahere. Maiorũ florem teſta ablata detrahũt: quamobrem euenit, vt collum à papauere ſeparetur. Flos. n. poſitus inter hęc eſt ſupra eam partem, quam ventrem appellant. Itaq; detracto flore, diuidantur partes iſtæ neceſſe eſt. Dant operam vt viuæ frangantur. nam ſi prius quàm fregeris, exſpirarint, florem omnem cum vita euomunt: quapropter ſolent eas aſſeruare in naſſis, dum ipſæ ſe colligant, atq; requieſcant. Breuiter de hac re Plinius: Viuas, inquit, capere contendunt: quia cum vita ſuccum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta Concha auferunt: minores cum trapetis frangunt: ita demum rorem eum excipientes Tyrij. Dilucidè Vitruuius. Conchylia cùm ſint lecta ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies vti lachryma profluens, excuſſa in mortarijs terendo comparatur. G

Phœnices vt Purpurá facerent.

Phœnices, inquit Gyllius, purpurarum captarum teſtas confringunt, & carnes ad tincturam condiunt, & aqua dilutas & ſordibus expurgatas, ſuccenſis ignibus in lebete coquunt: earum ſanguis vt ab igne incaleſcit, partim cyaneo colore fit, partim in alium colorem conuertitur, ac iam quicquid impoſueris, in illius colorem commutatur. Hæc ille ex

[a] Lib. 1. c. 4.

onomaſtico [a] Iulij Pollucis, vbi verba aliquot quæ Græcè leguntur: Ἔπειτα κοψάμενοι τὸ ὄςρακον ἐν ταυτῷ καὶ τὴν σάρκα, περιχεύσαντές τε ἐπὶ δευσοποιΐαν, ὕδατι τὴν ἄσιν ἐκκαθήραντες, ἐνέψουσιν ἐμπύρῳ λέβητι τὸ θήραμα τὸ θαλάττιον: ſic interpretatur Zographus, aliter quàm Gyllius: Phœnices captis purpuris teſtas ſimul & carnes tundunt & deinde condiunt (ſale nimirum vel nitro ſaniei admixto) vt color firmior ac tenacior fiat, & ſordibus aqua ablutis, (primùm videtur vt tundantur, ſecundùm vt lauentur, tertiùm vt flos eximatur, condiatur, coquatur,) in lebete ad ignem coquunt. Notandum verò purpuram,

[b] li. 1. queſt. natur. c. 3.

vt Seneca [b] philoſophus tradit, eodem Conchylio non in vnum modum exire. Intereſt, inquit, quantum macerata ſit, craſſius medicamentum an aquatius traxerit, ſæpius merſa

Fabę miſcebatur.

ſit, an ſemel tincta. Admiſtio fabæ proderat, quod me docet Plutarchus libro de Oraculorum defectu, his verbis: Alia alijs ſunt conducibilia: Sic faba Purpurę, nitrum cocei tincturam expedit admixtum, & vt Empedocles ait: H

Glauci flore croci byſſus miſcetur amœnus

[c] Li. 9 Orig. cap. 28.

Lana primũ tincta Purpura.

[c] Iſidorus omnem purpuram prima tinctura ferruginei coloris eſſe ait; quod verum vt ſit vereor. Ex Ciceronis Hortenſio apud Nonium in verbo imbuere, didici eos qui combibi purpuram volunt, prius lanam medicamentis quibuſdam ſufficere. Inficiebantur autem initio purpurã ſolæ lanæ; vnde Seneca [d] Tragœdus:

[d] In Hercu. Oetæo.

Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores. Et Virgilius
Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice. Horatius:
Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ.
Tibullus. *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.*
Ouidius: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas*

Iteraba-

Iterabatur tinctura, vt magis colorarentur veſtes, quod conſtat ex eodem Ouidio in libello de medicamine faciei, vbi ait: Cur tinctura iterabatur.

Vellera ſæpè eadem Tyrio medicantur aheno.

Fortaſſe dibapham Purpuram dicit, quam pretioſiſſimā fuiſſe conſtat: de qua etiam Flaccus ad Groſphum ſcribens, inquit: [c] *Tebis Afro Murice tinctæ veſtiunt lanæ*. Tyria autem Purpura apud antiquos laudatiſſima exiſtimabatur, vt ſæpè dictum eſt. [f] Papirius [c] L. 2. Carm. [f] Li. 1. Sylu.

——Rupeſq; nitent, queis Purpura ſæpe

Oebalis & Tyrij moderator liuet aheni.

Inter Conchiliata autem & Purpurea intereſt, quòd Purpureum inficitur Purpuræ flore, & Buccini ſucco, certo quodam temperamēto: in Conchyliatis verò, non miſcebatur Buccinum, vt Plinius ſcribit, ſed ita obſcurè & mendoſè, vt intelligi non magis poſſit, quàm ſi alienigeno vteretur ſermone. In Conchyliata veſte cætera eadem ſine Buccino, præterq; ius temperatur aqua pro indiuiſo humani potus excremento, dimidia & medicamina adduntur: inuiſo tamen pro indiuiſo malunt emendatores, ſemper non intellecta mutare ſolenni inſania conſueti, inquit [g] Adrianus Turnebus, qui ſe in veteribus indiuiſo reperiſſe teſtatur, & ius temperatura, & quæ. Sic igitur legit: præterq; eius temperatura, & quæ pro indiuiſo humani potus excremento remedia & medicamina adduntur. Nam inficiendis Conchylio velleribus, cùm humanum admiſceretur lotium, vt eius odoris fœditas emendaretur, medicamenta quædam & remedia adhibebantur. miſcebatur & lotium tingendæ purpuræ, vnde & indiuiſum dixit, quod & in Purpura, vt in Conchylio tingendo adderetur. quare de grauiſſimo & teterrimo odore dixit Martialis Conchiliata & Purpurea differūt [g] Li. 9. Aduerſ. cap. 5. Vrina humana vſi ſunt ad tingenda Conchylio vellera.

Quod bis Murice vellus inquinatum.

Hucuſq; ille. Iam verò pictores ipſo purpureo vtuntur cruore trito in mortario, ſicuti indicat Vitruuius, aut creta argentaria in eum liquorem feruenti aheno addita & inebriata: bibit enim eum colorem celerius lanis: purpuriſſum vocat Plinius in ſexto trigeſimiquinti: Argentaria autem creta nitorem argenteum reddit, eodem authore dicti lib. cap. 17. Georgius Pachymerius lib. ſuo 12. de colore, Purpuræ colorem tardiùs conſiſtere notauit. Etenim cùm hanc, inquit, contuderint, omnemq; ex ea humorem eluerint atq; expreſſerint, effuſumq; in ollis coxerint, primo quidem nullus prorſus color in tinctura manifeſtus eſt. Gaudet hæc eadem tinctura in ſole verſari: nam ab eo radiata illuminatur, & magis eniteſcit. Notauit & illud Gyllius ex Polluce, cuius elegantiſſima verba Græca committere non poſſum, vt omittā: χαίρει δὲ ἡλίῳ ὁμιλοῦσα αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγὴν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. Mirum in primis eſt, quod ſcribit † Aelianus: Purpurarius piſcator, ſi poſtquam Purpuram non in hominum cibum, ſed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhauſtum, conſtantem & genuinum velit fieri colorem, & perfectè tinctum vno ſaxi ictu Purpuram vnà cum teſta interimit. Quòd ſi læuior plaga inferatur, & etiam nunc ſpirans relinquatur, atq; iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis. nam ex eo dolore tincturam amittit, ſiue illa per eius corpus diſperſa imbibatur, ſiue aliter effluat. Quod quidem ipſum præclarè Homerum intellexiſſe dicunt: idcircoq; vno ictu celeriter morientes Purpurea morte affici ait, peruulgatum ſuis verſibus illud canens: Pictorum Purpura. Tardiùs cōſiſtit. † Li. 16. c. 1.

Purpurea illum mors, violentaq; Parca peremit.

Mel ac oleū addidiſſe tincturæ, vt ſine læſione aut detrimento florem tincturamuè in tempus conſeruarentur, non male quis inde conijciat, quòd Alexander Dario deuicto, vti Plutarchus memorat, Purpuræ Hermoniacæ quinq; millia talentûm Suſis captis inuenerit, annos ſeruatæ decem minus ducentos, quæ florem recentem adhuc ac nouitium retineret: cuius (inquit) ferunt cauſam eſſe, quòd puniceorum infectura melle perfecta fuerit, & candido oleo candidorum, quippè horum in pari ætate ſplendorem integrum & fulgentem conſpici. Ex quo loco, inquit diligentiſſimus pariter ac eruditiſs. Hieron. [h] Mercur. à nemine ferè animaduerſo dubitari video, quænam eſſet illa Purpura, quo pacto melle facta eſſet, cùm huius apud nullū alium authorem mentio habeatur, demū quæ fuerint candidæ Purpuræ oleo albo integræ conſeruatę. Fuiſſe non pannos, lanā aut ſericum Purpura tincta, ſed ipſammet Purpuræ ſubſtantiā, adducor vt credā, tum quia tanto tempore fuiſſe conſeruatam eiuſmodi materiā non adeo veriſimile eſt, tum quia in conficiendæ Purpuræ tinctura, neq; Plinius, neq; Pollux, neq; Caſſiod. qui eius conficiendæ rationē diligenter perſecuti ſunt, nec alius author, mel vſpiā cōmemorarunt. Præterea ex [i] Caſſiod. colligere licet cōſueuiſſe contuſa & ſimul coaceruata Cōchylia ſex menſes abſq; alio māgonio integra ſeruari. Neq; quomodo lanæ aut ſerico tinctis verba de flore à Plutarcho prolata accōmodari queāt, facile video cùm propriè id nomen ſucco illi Purpurarū ab omnib. ſcripto- Mel et oleū cur adderentur. [h] Li. 6. c. 25. Plutarchi locus explicat⁹ à Mercuriale. [i] Lib. 1. Var. Epiſt. 2.

ribus tributũ inueniatur, vt iure quoq; idem βαφὴ siue tinctura ab ipsomet nũcupatus sit, quòd illo solo tingerentur cuncta, quibus siue sponte siue artificio inhærebat: Sic enim * Apollodorus apud Athenæum βάμμα eundem succum appellasse inuenitur. Itaq; res quantum ipse iudico, hunc in modum sese habet. Conchylia siue Purpuræ, aliæ erant puniceis, aliæ candidis corticibus tectæ: nam sese candidas habuisse Zographus testatur, vtraq; tamen eundẽ succum ab Aristot. Plinio & Plutarcho nuncupatũ emittebant: captæ igitur Purpuræ diligenter contundebantur; si erant paruæ, vt Aristoteles docet, simul cũ testis tundebantur, ob faciliorẽ succi expressionem, ac in massam vnà cũ succo redactæ, si ante sex menses in vsum ad infecturam trahendæ erant, absq; alio cõseruabãtur, sin autem multo tempore durare debebant, punicearum massæ in melle, candidarum in oleo ex oliuis immaturis, albis à Galeno atq; ab alijs sæpenumerò nominatis facto, immersæ cõseruabantur, adeo vt succus veluti recenter mactatarũ Purpurarũ integer & floridus longo tẽpore maneret. Sed si Purpuræ magnæ erant, quemadmodũ * Vitruuius, & * Pollux tradunt, ijs Cõchas auferebant, atq; ita modò integras carnes totas sale cõditas; modò succũ illum in cãdida vena ab Aristotele & Plinio cõmemorata contentũ & à carne separatum, similiter melle & oleo à corruptione tuebantur. Atq; hoc est qnod in fine illius capitis voluit nobis significare Vitruuius hisce verbis. Id autẽ propter salsuginẽ citò fit siticulosum, nisi mel habeat circumfusum. Quasi verò succus ille, quem Vitruuius vocat ostrum, citò corrumperetur, nisi ita melle fuisset mersus, vt vndequaq; circumfusum id habuisset. Vt enim oleum ad tuendas à putredine res magnam vim habere omnes sciunt, sic melle non modò alia corpora, verùm etiam humana cadauera per annos plurimos conseruari solita fuisse præ cæteris testatum habemus apud Xenophontem & Columellam. Plinius quoq; narrat sese principatu Claudij vidisse Hippopocentaurum in melle allatum. Et Varro in Sciomachia scribit, Heraclidem Ponticum plus sapientiæ habuisse, quòd præceperit, vt cõburerentur corpora, quàm Democritum, qui voluit vt in melle conseruarentur, quasi si id factum esset à vulgo, ingens mellis caritas extitisset. Vt ex ijs omnibus liceat conijcere, cadauera Purpurarum vnà cum flore, vel florem ipsum cum suo folliculo tot annos melle ac oleo candido immersa, fuisse integra seruata, ac propterea Plutarchum qui sciebat vix sex menses Conchylia contusa manere, nec succum florem vocatum vltra cõseruari posse recentem, addidisse rationem tot annorum durationis ac sub voce βαφὴν intellexisse vel totum eum rudem contusarum Purpurarum aceruũ, ob idq; talenta illa potiùs fuisse ponderis quàm pretij, vel (quod magis credo) ipsummet florẽ cum vaginula sola aut etiam cũ carnibus extractum. Hæc omnia Mercurialis ad Plutarchi loci explicationem, in qua nõnulli desiderari aiunt rationẽ, cur potiùs melle puniceas quàm oleo, ac è contrario cur potius albo oleo candidas Purpuras condirent, cùm alioqui & mel & oleum æquè putredini ac corruptioni resistant, cumq; eiusdem coloris florem habeant puniceæ Purpuræ cuius habent albæ. Cuius quæsiti solutionem si quis à me hîc expectet, fallitur. Neq; enim ratione factum existimo quòd albæ oleo, phæniciæ melle conditę essent, sed fortuito id euenisse, si modò verum est albas Purpuras à Plutarcho nominari ratione testarum, vt Mercurialis credit. Secus enim mihi videtur, quoniam λευκῶν non habet suum ἀντίθετον; neque ἀλεργῶν priuatim punicearum interpretandum puto, sed vniuersaliter Purpurarum. Etenim si colore Plutarchus Purpuras distinxisset, dilucidiùs dixisset πορφυρῶν μέλανων aut φοινίκων, καὶ λεύκων, qualem sane diuisionem distinctionemuè apud veteres non inuenies: quamobrem suspecta semper mihi fuit Plutarchi lectio, crediderimque quidpiam desiderari quod ad dictionem λεύκων pertineat, quam suspitionem mihi adauget Vitruuius in allatis à Mercuriale verbis, in quibus mellis quidem, sed olei minimè, mentio fit. Si enim & oleo conseruatæ fuissent Purpuræ, haud dubio, vt de melle, ita quoque de oleo meminisset, non iuerim interim inficias etiam oleo potuisse conseruari, sed non æquo modo, mel enim simul cum liquore illo siue flore permisceri potest, quum oleum semper innatet, vbi cum liquore aliquo permiscetur, quod fortè in tinctura non requirebatur; Quod obiter dictum esto, vt quisque quam placuerit, opinionem amplectatur. Ego saltem oleum tincturę vel ideo adhibitum negauerim, quòd vestes, quæ ea erant inficiendæ, sua pinguedine labefactasset ac inquinasset, quod nos nostro sæculo plurimùm abhorremus, & summa cura, vbi licet, prohibemus, cæterùm illud notatu in primis dignum, eũ qui sericũ Purpuræ intingeret, purissimum habere debuisse corporis castitatem, vt tradit * Cassiodorus, quia inquit, taliũ rerum secreta refugere dicũtur immunda. Iam verò herbas quoq; natura procreauit, ex quibus Purpureus quoq; color genuino illi similis tingitur: quare authores Purpurã sępe marinã cognominarũt, nõ quòd terrestris etiã sit, sed ad differẽtiã illius quæ ex herbis fiebat, de qua iam dicendum. Plinius, Trãsalpina Gallia, inquit, herbis Tyrium atq;

Marginal notes:

* Lib. 3.

* Li. 7. c. 13

* Lib. 1. c. 4.

Oleum & mel à putredine cõseruandi vim magnã habent.

Albæ Purpuræ quæ plutarcho.

Plutarchi lectio authori suspecta.

Oleum cur non adhiberetur.

* Lib. 2. Variar. c. 2.

Herbæ quę Purpuram præbent.

A atq; Conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Inter eiuſcemodi herbas non vltimum locum obtinere videtur coccum. Huius enim color cum Purpura maximè conuenit, quod liquet in primis ex euangelio Matthæi, Marci & Ioannis de veste qua Iudæi induerunt Seruatorem nostrum Iesum Christum. Sic enim Matthæus: περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, id est: circumdederunt ei chlamydem coccinam: Marcus verò: καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν: id est: & induerunt eum Purpura: Et Ioannes: καὶ ἱμάτιον, inquit, πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν: & pallio Purpureo circumdederunt eum. Quam itaq; Marcus & Ioannes Purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore eo qui idem est, vt dixi, cum Purpureo, cùm alioqui materia plurimum diſcrepent, adeo vt Mattheus colorē, illi verò materiam & colorem ſimul expreſſerint: quamobrē Purpuræ appellatione coccū non cōtineri rectè censuit Vlpianus, in lege, ſi cui lana. Coccū autem à Dioſcoride κόκκος βαφική dictum est, id est, granum infectorium, cuius satis magna copia colligitur in Gallia Narbonēſi, vocaturq; à Gallis Vermillon, ab Arabibus Kermes, vnde Kermesinus color. Gloſſarijs grana κόκκοι; granitum κοκκοτὸν dicitur: Hiſpani coccum granam à grano fruticis, & à grana Granatam vrbem appellant propter cocci copiam. Braſauolus in libro de

Coccum infectorium.

Purpureus color idem cum coccino.

kermes.

Granatę vrbis Hiſpaniæ oppidū

B Syrupis multa ſcribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum (inquit) Italis vulgo granam dici, & eſſe veluti ſemen fruticis ilicē referentis, &c. Chermes verò (quāquam & ipſum ab antiquis cocci nomine comprehenſum videatur, vt ſit fortè coccus ſcolecius, id est, vermicularis) ex radicibus herbarum quarundā ſumi, ex eoq; charmeſinum colorem tingi, floridiorē quàm è cocco. Ego (inquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in vermiculū tranſeunt. Aperitur enim ſemen (ſi ita vocandum est) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tincturam inutilis. Et hic est cocci vermiculus, qui apud D. Hieronymū reperitur, & in ſacris litteris legitur tinctura ex vermiculo &c. Sunt autē plures, herbę, quarū radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, inciſa multū, quæ pimpinellę folia imitatur, ſed magis inciſa. In multis Germaniæ locis colligitur; excellentius verò in Polonia circa Cracouiā. In Hetruria quoq; naſcitur: putātq; Hetruſci genus pimpinellæ eſſe, ſtrellam vulgo appellant, alij thrialmum. Naſcitur autem & ſub alijs herbis. Nam Poloni tres herbas habēt, ſub quibus naſcitur. Vna est quā ipſi appellant Hiedoſpialek: putāt eſſe auriculā muris, ſed nō est illa quam Dioſcorides ſic vocat. Naſcitur & ſub parietaria & ſiligine (ſecali potiùs) quam Græci olyram, Poloni Zito, nos ſegala vocamus. Sed hanc nō excauant, quia maior est prouentus ex ſiligine, quā ex chermes, &c. Ego chermes illud de quo Arabes ſcriptores meminerūt, non aliud eſſe video quàm coccū Græcorū, è frutice videlicet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura vermiculū aliquē emittere putârim, ſi nō vbiq; & cuiuſuis, alicubi tamen & ſpeciei alicuius in eodē genere, vt coccus ſcolecius vel ſcolecias cognominari mereatur, grana verò illa de radicibus herbarum, eorumq; vermiculos & ex eis tincturā, veteribus planè incognita arbitror. Hæc & plura ille. Pluribus etiā hęc proſequitur Hermolaus, quæ tamē nobis minimè ſunt prætereunda. Saxifragam (inquit) aliqui eandē eſſe putāt, quæ pimpinella & ſanguiſorba dicitur, &c. E radice vt ferunt, quibuſdā horis vermiculus eruitur, qui curatus ſericis præcipuè tingendis, Purpurā facit incōparabilem, cæteros colores ſplendore quodā & hilaritate ſuperās: inuētus vt alia quoq; multa, caſu, excrementis gallinaceorū ita coloratis, igitur purpuriſſum ex hoc vermiculo carbaſinum, à præſtanti amphiteatralium velorum, vt arbitror, colore, dicitur. Quidam carmaſinum appellant colorem: quoniam vermiculus ille Punica lingua carmes ap-

Tinctura ex Vermiculo quid ī ſacris litteris.

Herbę quarum radicibus inhæret Chermes.

Chermes Arabū est Coccū Græcorum.

Saxifraga.

D pelletur, quemadmodum & coccus. Potest & ab vrbe Charmi, quæ Sardibus est, nomen accepiſſe coloris, quòd lanas inficere Sardibus cœptum ſit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud veteres inuenias. Hieronymus in ſacris litteris vermiculum & vermiculatas veſtes nominat, granum (vt opinor) aquifoliæ ſignificans, quod authore Plinio quibuſdam locis vermiculi ſimilitudine conſpicitur. Hinc deriuatum arbitror, vt coccinea veſtis ſcolecidata (ſcarlata quaſi ſcolecata) hoc est vermiculata, vulgò diceretur: ſiue quaſi quiſquiliata (etenim granum cocci etiam quiſquilium vocatur Plinio) à quiſquilijs, opinor. Sunt enim quiſquiliæ, vt Feſtus ait, quicquid ex arboribus minimū cadit. De vermiculo Purpureo Democritus quoque meminit, tincturis vtili, ſed è Purpuris ac murice, vt conijcio: nam & de vermiculo Galatiæ, hoc est iligno meminit. Hæc ille in corollario in Dioſc. è quo Cælius etiā deſcripſit, qui inſuper, Carmeſinū, inquit, [1] ſunt qui opinētur chromaſinum quoq; nuncupari poſſe quia ſit radix Syria, quæ vocetur chroma, cuius est apud Theophraſtum mentio. Ego omnino carmeſinū à Kermes Arabica ſeu Punica voce coccū indicante, non vel à carbaſo vel chromate dictū arbitror. De chromate Theophra-

Carmeſin color vnde dictus.

Coccinea veſtis cur dicta ſcolecidata.

Quiſquiliū

[1] Li. 8. Ant. lect. c. 11.

stus in libro de Odoribus his verbis meminit: χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ἐρυθρὰ (μῦρα) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δὲ ἀμαράκινον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c. id est, colorem vnguentis rubris ex anchusa faciunt, amaracinũ autem è chromate: quod radix est è Syria vehi solita. Apparet autem eam radicem non vilis pretij fuisse: quoniam myropolas pretiosa tantùm vnguenta, quanuis non omnia, colorare solitos tradit. Et paulò pòst: Maron & chrôma, quod amaracino miscetur, calfaciendi vim habent. Carmesini colorem rubrum esse constat; chrômatis verò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expressum: rubrum tamen non fuisse ex iam recitatis Theophrasti verbis apparet: vt nimium leuis sit quorundam coniectura, carmesinum à chromate deductum. Dioscorides quidem in eius confectione non meminit chromatis: quòd an sit radix curcuma hodie dicta, inquirendum, colore croceo. Sed quoniam Hermolaus carmesinum quasi carbasinum, à præstanti amphitheatralium velorum colore dici potuisse suspicatur, de carbaso quædam addamus: quam ipsam quoque vt amorgen & byssum (vt pòst dicetur) propter materiæ pretium ac tenuitatem, sicut & sericum, Purpura coccoué tingi solitam conijcio. Carbasus igitur (generis fæminini, sicut & byssus; quanuis aliqui masculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus est lini miræ tenuitatis, in Hispania primùm repertum teste [m] Plinio: item velum ex carbaso factum. Virgilius in tertio Aeneidos

—— & auræ
Vela vocant, tumidoq; inflatur carbasus austro.

Lucretius in sexto.

Carbasus vt quondam magnis intenta theatris.

Virgilius in octauo:

—— Eum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus. Et in vndecimo:
— Tum croceam chlamydemq; sinusq; crepantes
Carbaseos, fuluo in nodum collegerat auro.

Plura leges in promptuario Trebellij. Vnde apparet carbasum alijs quoque pro arbitrio coloribus tinctũ fuisse. Pollux carpasum, κάρπασον dixit, vt mox patebit. Meminit [n] Plinius. Hispania citerior habet splendorem lini præcipuum, torrentis, in quo politur, natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbasis repertis. Et aliquantò pòst de velis tinctis loquens: Carbasina deinde vela primus in theatro duxisse traditur Lentulus Spinter, &c. Gallica quidẽ vox Crespe, à Carbaso seu carpaso facta videri potest. Inuenio verò & apud [o] Pausaniam, nasci in cocci fruticis fructu breue animalculum, idq; statim ac in aërem fructu iam maturo est emissum, volare, ita vt culici simile (inquit) videatur, nunc autem priusquam perficiatur animalculum, fructum cocci colligi, & sanguinem insecti lanas tingere. Monachi qui in Mesuem commentarios ediderunt, Brasauoli sententiam secuti sunt: quos reprehendit And. Matthiolus in capite de cocco infectorio: vbi hæc etiam eius verba leguntur: Chermesinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex Hispanijs, ab occidentali India importatum: quod cùm copiosissimum adferatur, chermesina stamina nunc vilescere cœperunt. De eodem puto [p] Cardanus intelligit, his verbis: Aduehuntur ad nos nunc semina pro Purpureo colore serici conficiendo, similia cimicibus, à quibus sublata sunt capita: vnde pretium serico rubenti imminutum ferè ad dimidium, cùm olim è bibinellæ herbæ tuberibus radici adnascentibus fieret. Sed fortè vterq; iste coccus, ilicis nimirum, & qui ex tuberibus plantarum colligitur, etiam antiquis cognitus fuerit, lego enim apud Ctesiã in Indicis: Hyparchus amnis per Indiam fluit, ad cuius fontes flos Purpureus nascitur, quo Purpura, floridior etiam, quàm Græcanica, tingitur. Ibidem animalcula canthari magnitudine visuntur, rubro cinnabaris colore, pedibus prælongis & vermis instar mollia. Oriuntur ea in arboribus, quæ succinum ferunt: & fructibus earum vescuntur, ipsasq; perdunt: vt pediculi vites apud Græcos. His tritis Indi Purpureo colore vestes, tunicas, (τὰς φοινικίδας, καὶ τοὺς χιτῶνας) & quæcunq; voluerint, inficiunt: quæ Persicis etiam tincturis præferuntur. Sic Ctesias: Illud autem prætereundum non est, Purpuræ succo veteres coccum [q] Plinio testante permiscuisse: Quin & terrena miscere coccoq; tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byssinum. Inuenio & hunc colorẽ cocco & Purpura permixtum, hysginum fuisse nuncupatum. Rubiæ colorem Garanciã vulgus infectorum vocat, quem tanto in pretio esse scribit Iul. Cæsar Scaliger, vt & nunc regium colorem multi nominent, & celebratus sit à principe poëtarum sub Hiberæ ferruginis commendatione, inter colores militares. Superius diximus quàm pretiosa Purpura apud Indos fieret ex sandice, ad cuius rei corroborationem cùm hîc potiùs illud erat dicendum, binas quas reperio, authoritates, quarum altera Hermolai est, altera Cælij, adducere

Anchusa q vnguenta tingebant.
Chroma radix.
De Carbaso quædam
[m] Li. 19. c. 1
[n] Li 19. c. 1.
[o] In Phocicis.
Chermes ex India.
[p] Lib. 9. de Variet. rer.
Flos Indic' Purpuram tingens.
[q] Li. 9. c. 41.
Hysginum quid.
Rubiæ color.
Ex Sandice prætiosus color Purpureus.

cere libuit. Sandix Indica, inquit ille, de qua in Aureliani Cæsaris vita legitur, pretiosas Purpuras fecisse, aliud (quàm vermiculum dictum) tincturæ genus puto. Hic verò, Indicā Purpuram inquit, ex sandice parari, prodit historia, tantæ verò creditur excellentiæ, vt illi apposita alia quæuis, specie cineris decolorari animaduertatur. Phyllanthion cognomento dyticon apud Democratum, herba ad Purpuram tingendam satis celebris, nec prę terea qualis sit monstratur: In Theophrasto & Plinio legitur & phyllantes herba inter spinosas, sed mitior aculeis, & ab radice tantùm foliata. Ita lego apud Hermolaum. Video autem Theophrastum chamæmeli genus, quod caule foliato sit, anthemon phyllôdes appellare. Cælius inter amorges significata (ita autem Græci amurcam dicunt, aliquandoq; etiam vini fæcem) ita quoque vocari ait herbam Purpuream vestibus inficiendis, quæ inde dicantur amorginæ, quanquam, inquit, & prætenuis arundinaceæ paniculæ portio dicatur amorgis. Α᾽μόργνα, coloris est byssini species ab Amorgûnte insula. Α᾽μοργὶς, Hesychio, Suidæ, ac potissimum Varrino, est καλάμη τις ἐξ ἧς ἔνδυμα γίνεται· ἢ ὕφασμα, ἢ χιτών. Α᾽μόργινα, λεπτοϋφῆ ἐνδύματα. Αμόργινος, χιτωνίσκος, παρὰ τὴν ἀμόργην: id est, Amorgina tunica sic dicitur ab amorga, quod genus est coloris, similis bysso. Significat & vestem pretiosam. Α᾽μόργιον, ὅμοιον βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργία θηλυκῶς. Αμοργία, καὶ ἀμόργη, καὶ ἀμοργὶς, ἡ λινοκαλάμη. Α᾽μοργίς, τὸ καλάμης τινὸς ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος. Hæc omnia illi, quibus etiam Suidas addit: Αμοργὶς, simile est lino ἀλεπίςῳ, id est, non decorticato. decorticare autem ipsum & parare (ad lanificium) solent. ἐςι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὸ (malim κατὰ) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον. Eustathius etiam Α᾽μόργη exponit, amurca olei, item Purpura secundum veteres. Ε῎ςι δὲ καὶ χιτὼν ἀμοργικός. Αντιφάνης δέ φησιν ἐν Μηδείᾳ. Η῏ν χιτὼν ἀμόργινος. Pollux, & alibi: τὰ δὲ ἀμόργινα γίγνεσθαι μὲν τὰ ἄριςα ἐν τῇ Α᾽μόργῳ: λίνα δ᾽ ἦν καὶ ταῦτα εἶναι λέγουσιν. ὁ δὲ ἀμόργινος χίτων, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quàm lini genus fuisse, sed subtilius, & quoniam fortè Purpureo colore tingebatur, (sicut & sericum & byssus, aliaq; tenuissima lini genera & vellera præstantiora, vt Milesia) amorgen Purpuram, & amorgina Purpurea, aliquos interpretatos esse: sed ineptè: (vt & Hesychius byssinum Purpureum) poterat enim etiam alio colore tingi. Itaq; non rectè Cælius, & sine authore dixit, amorgen herbam Purpuream vestibus inficiendis aptam fuisse. Quare Zoographus amorgen dictam suspicatur per metathesin ab Hebraico Argaman, quod est Purpura, vel sericum Purpura tinctum. De hac etiam hæc Plinij verba accipienda existimat: Lini quartum genus Orchomenium appellant, fit è palustri velut arundine, duntaxat panicula eius. [r] Clemens in Pędagogo contra luxum muliebris vestitus & Purpuræ vsum: Οὐκ ἔτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπὸ Α᾽ιγύπτου, ἄλλας δέ τινας ἐκ τῆς Ε῾βραίων καὶ Κιλίκων ἐκπορισάμενοι γῆς: τὰ δὲ ἀμόργινα, καὶ βύσσινα σιωπῶ ὑπερεκπεπταικὼς ἡ τρυφὴ καὶ τὴν ὀνομασίαν. De bysso plura dicemus in Pinna: hîc paucula addā, ex Strabone: [s] Ex lana arboribus quibusdam innascenti apud Indos Nearchus ait texi sindones subtiles, σινδόνας τὰς ἐυητρίας: & Macedones ea pro tomento vsos, (ἀντὶ ναφάλων αὐτοῖς (malim αὐτῷ, scilicet τῷ ἐρίῳ) χρῆσθαι, καὶ τοῖς σάγμασι σαγὴν.) Esse autem huiusmodi etiam serica, bysso ex quibusdā corticibus excarminata, ἐκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου. tanquam serica lintea è bysso ceu materia & lana fiant. De anchusa scribit Nicol. Myrepsus: Coria alba vt Purpuræ instar tingantur, anchusæ radicem aceto irrigata illine. Idem in fine remediorum ad dysenteriam, anchusam esse scribit herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κήρια, nescio quo sensu, nisi legas ὡς ἀληθινὰ κηρύκια, id est, vt veri murices. Dioscorides quoque anchusæ radicem sanguineo colore inficere manus scribit, quod mulierculis non ignotum, quę eo succo tanquam purpurisso malas, quò rubicundæ fiant, inficiunt. Hysge, Υ῾σγη Suidæ quędam herba est & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hysge (vel hysgino colore) tincta, dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ (supple ἱμάτια) ita ille, apud quem ὕςινος (malim ὕσγινος, quamuis litterarum ordo repugnet) tincturę genus est.

Τὰ κόκκοιο βαφέντα, καὶ ὑςίνοιο θέρισρα,

Versus authoris innominati, Videntur autem hysginus & coccinus cognati colores esse, nomine etiam congruente. Nam Pausanias in Phocicis author est, fruticem, quem Iones & Gręci coccum appellant, Galatas qui super Phrygiam incolunt, lingua vernacula hys nominare. Galli quidem Europæi hodieq; ilicem aquifoliam hus vel vt ipsi scribūt, hous appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam est. Υ῞σγινον, Hesychius & Varrinus exponunt βάμμα τι. In quorum vulgatis lexicis hoc nomen non rectè oxytonum scribitur. Meminit huius dictionis etiam Plinius, dum ait, in vigesimoprimo: Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hysginum tingitur: Et in trigesimoquinto:

Phyllāthiō dyticō herba ignoratur.
Phyllantes herba.
Amorge.
Αμόργνα quis color.
Amorgina tunica.
Cęlij Rhod. error.
[r] Li. 2. c. 10.
[s] Lib. 15. Geog.
Radicis anchusæ vsus.
Hysge.
Hus Gallis ilex Aquifolia.

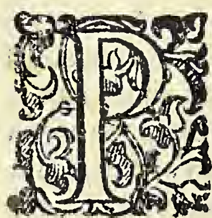
quinto: Purpuriſſum Puteolanum, inquit, potius laudatur quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde pretioſiſſimæ Purpuræ. Cauſa eſt quòd hyſgino maximè inficitur, rubiamq; cogitur ſorbere. Hyſge igitur herba eadem, quæ hyacinthus videtur: ex hyacintho autem non cocci ſed ſui coloris veſtes tinctas opinor. [t] Perſius:

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna eſt,

vbi quidam legunt lumbos, & ianthina læna eſt, id eſt, violacei coloris. Bayfius ex Nonio ferrugineum, ait eſſe colorem ferro ardenti haud abſimilem, vt quidam (inquit) putauere; qui & hyacinthinus ex Virgilio: ait enim ferrugineos hyacinthos. Et alibi: Hyacinthina, inquit, dicuntur veſtimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiuſdem nominis lapide. Antonius Thyleſius, in hyacinthino colore Purpuram lucere ſubnigram affirmat. Hyſginum inquit idem Bayfius, planta eſt colore flaua & inde ὑσγινοβαφῆ dicta, quę ab ea planta tincta ſunt, τὰ ὑπὸ αὐτῆ βεβαμμένα. Hoc legiſſe memini in ſcholijs in Nicandrum, ſi tibi probatur author. Hyſgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit. Ruellius verò hyacinthinum colorem non tantùm ex propriè dicto hyacintho, vt ferè creditur: ſed è viola quoq; quæ ſylueſtris dicitur hyacinthus, traxiſſe nomen Plinio videri putat; niſi quis, inquit, ianthinum malit, quàm hyacinthum legere. Atque hæc de plantis, quibuſcum Purpura fiebat. Inuenio præterea animal. Rondeletius enim quartam vrticę ſpetiem deſcribens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filum longum deducitur Purpureo colore tam iucundo, tamq; florido infectum, vt cum pretioſo illo Purpuræ ſucco certet. Veriſimile eſt hanc vrticam Purpuræ adhærentem (teſtis enim alienis adnaſcitur, & maximè Purpuris) à cane Herculis demorſam fuiſſe, &c.

Ferrugo. Hyacinthina. Hyacinthinus color. Vrtica animal Purpureo filo.

INVENTIO.

PVRPVRA quo pacto & quando ſit inuenta, eſt legere apud Nonnum in quadrageſimo, & in onomaſtico Pollucis libro de verbis idoneis ad Commodum primo, qui inquit: Tyrij ferunt captum amore Herculem cuiuſdam nymphæ indigenę, cui nomen Tyros, ſequebaturq; eum canis, qui irreptantem ſcopulis Purpuram conſpicatus, pereſa caruncula, ſua ſibi labra cruore puniceo infecit. Cùm igitur ad puellam adiſſet Hercules, delectata illa inſueta tinctura, affirmauit ſibi cum illo nihil fore, niſi ad ſe veſtem ad ferret, etiam canis illius labris ſplendidiorem. Quocirca Hercules inuenta animante, collectoq; ſanguine, munus puellæ detulit primus vt Tyrij dictitat, punicæ infecturæ author. Sed quid ſi fabuloſam hanc inuentionem eſſe dicamus? nam Georgius Cedrenus in cõpendio hiſtoriarum nymphæ nulla facta mentione, etiam Herculem Purpuræ inuẽtorem, philoſophum fuiſſe ſcribit his verbis. Inferioribus temporibus (poſt regnantem Mercurium in Aegypto) Phœnice regnante, Hercules fuit philoſophus cognomento Tyrius. Is Purpuram inuenit. Cùm enim in eam Tyri partem adſcendiſſet quæ ad mare pertinet, paſtoris canem vidit Concham vorare: paſtorem à cane ſanguinem emitti putantem, lana ab oue accepta, quod ex ore canis defluebat, abſtergere. At Hercules qui rem obſeruaret, tincturam eius lanæ egregiam cum admiratione vidit: animaduerſoq; liquorem eum ex Concha iſta fluxiſſe, lanam iſtam magni doni loco ad regem Tyri Phœnicem attulit. Is ſpectaculo tincturæ iſtius attonitus, iuſſit hoc modo lanam tingi, atque ex ea ſibi regiam veſtem parari: qua primus hominum indutus, omnibus admirationi fuit. Nam antea temporis colorum tincturam ignorauerant homines.

Hercules inuentor ſecundũ Tyrios. Hercules philoſoph. Phœnix primus Purpura vſus.

DENOMINATA.

Πορφυροβάφος Grecis dicitur, qui Purpuræ liquore veſtes tingit, in qua ſignificatione ex Alexandro Aphrodiſeo affertur etiam πορφυρεὺς, quæ tamen vox potiùs ſignificat eum qui Purpuras venatur, à verbo πορφυρεύω, id eſt, Purpuras venor. Hyceſius Purpurarum venatores vocauit πορφυρευομένας: quam quoque dictionem ab eodem verbo formari non dubitârim, quando πορφυρευταὶ & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores leguntur. Πορφυρόπωλης eſt negociator Purpurarius. πορφυρόπωλις quidem fœminum pro muliere Purpuras vendente apud Suidam legitur, id eſt lanas vel veſtes Purpureas, ἢ τὰ πορφυρᾶ (ſubaudi ἱμάτια vel ἐσθήματα) πωλοῦσα.

Πορφυροβάφος. Πορφυρόπωλης.

πωλοῦσα. Πορφύρεος apud eundem Suidam idem est etiam, vt πορφύρεος ἐσθής. Πορφυροειδής, Purpuræ speciem gerens, Purpureo colori similis. Euripides πορφυροειδέα δι' ἅλα, per mare nigricans in modum Purpuræ. Φορφυρόκαυλος qui Purpureo caule est. Πορφυρομιγής, Purpuræ permixtus, Polluci de vestium generibus, πορφυρομιγὴς ἐσθὴς καὶ χλαμὺς est non ἡ συνυφαντὸς πορφύρα, sed quæ τῇ ἐρέᾳ φαιᾷ οὔσῃ καταρχὰς ἐμέμικτο. Πορφυρανθής, qui Purpureo flore est. Ἀκροπόρφυρος, in extremitate vel in summitate Purpuram habens, vel in extremitatibus & lumbis: vt vestimenta quorum fimbriæ & lumbi sunt Purpurei. Ἀπόρφυρος, nulla Purpura insignis, Purpura non amictus, vt Plutarcho ἡ γυνὴ ἄχρυσος καὶ ἀπόρφυρος καὶ ἀφελὴς πάρεστι. cui apud eundem in sympos. sexto opponitur ἡ χρυσὸν φέρουσα καὶ πορφύραν. Ex eodem ἀπόρφυρον ἱμάτιον, est vestis quæ Purpureo colore non tincta est: vel toga sine Porpureo clauo, vestis cui ora Purpurea non est addita. Διαπόρφυρος, ex quo aliquid Purpurei coloris pellucet: Quem aliquid Purpurei coloris velut intercipit. Barbarus tamen vertit Purpureus in hoc loco Dioscoridis, ἐν τῷ ὑπολευκῷ διαπόρφυρον. ex albicante Purpureum. Ἐμπόρφυρος oppositum τῷ ἀπόρφυρος, & significans vel Indutus Purpura, vel imbutus Purpureo colore, Purpureus. Budæus interpretatur non solùm Purpureus, sed etiam in Purpuram vergens, in Purpureum colorem inclinans, apud Dioscoridem. Ἐπιπόρφυρος, Accedēs ad Purpuram, vt Gaza vertit apud Theophrastum. Περιπόρφυρος, Purpura amictus, prætextatus. Plutarchus: Publicola, ὁμήρους ἔδωκαν ἐξ εὐπατριδῶν περιπορφύρους δέκα: obsides dederunt ex genere patritio prætextatos decem. Et περιπόρφυρος ἐσθής, prætexta vestis; itidemq; περιπόρφυρος τήβεννος apud Plutarchum, quod Romuli gestamen fuisse dicit. Sæpe sine adiectione, ἡ περιπόρφυρος, subaudiendo ἐσθής, vel τήβεννος. Athenæus in decimoquarto de censoribus Romanis, τὴν περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες. Plutarchus in problemat. Rom. διὰ τί περιπόρφυρον ὁ δήμαρχος οὐ φορεῖ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων φορούντων. Sic apud Liuium, Prætextis Purpura togis vti: & frequenter, Prætexta insignis, Ὑποπόρφυρος, aliquatenus Purpureum colorem referens, leuiter purpureus. Πορφυρόεις purpureus, purpuram referens. Πορφύρεος & πορφυροῦς per contractionem, Purpureus, seu color purpuram referens. Grammatici Græci poëtarum interpretes aliquando nigrum vel nigro propinquum interpretantur. Zoographus allatis hisce veterum authoritatibus: Pretiosus ille flos nigrantis rosæ colore sublucens, Plinius de Purpura. *Violæ sublucet Purpura nigra.* Virgilius de amello flore. Conchylijs virus graue in fusco, (aliàs fuco, quod præfert) color austerus in glauco, & irascenti similis mari, Plinius. hisce inquam authoritatibus, & vt grammatici sentiunt, esse ait colorem purpureum nigrum rubore quodam admisto. Nos suprà multiplicem purpuræ seu purpurei coloris differentiam ex authoribus ostendimus, nam & ipse in Conchis flos, in litore & pelago variat, item in regionibus diuersis, & in tinctura apparatus mixturæq; ratio varia est, vt exposuimus. Semper quidē rubri aliquid continet, siue id simplicius sit, siue ad nigrum aut violaceum cæruleumue inclinet. Purpureum & phœniceum colorem hisce verbis distinguit [x] Goropius. Qui spadicem, quem Virgilius in equis probat, eundem cum phœniceo arbitrantur, à veritate longè discedunt: decepti videlicet hinc græco palmæ nomine, hinc Plinij authoritate, qui phœniceum & purpureum distinxit colorem, florem vicesimo tertio vicesimi primi libri capite describens. Quod ad arborem phœnicem & eius spadicem attinet, stultum fuit sinere se homonymia decipi: maximè cùm nusquam legant spadicem colorem phœniceum vocari: & profectò egregiè risisset Virgilius, si phœniceos equos ab ipso demonstrari tibi postulasses. Quid? an non phœnicopterus auis nomine suo & rubris pennis satis ostendit, quis sit color phœniceus apud Græcos? Verùm cùm purpureum colorem à rubro differre dicimus, phœnicei coloris nomen pro certa forma rubri coloris accipimus, qui nimirum in granatis interius spectatur. Plinius amethystinum & violaceum colorem propriè purpureum dici ostendit, licèt & hoc nomen ad quemuis rubrum colorem diuagetur. Differunt igitur purpureus & phœniceus, vti carbunculus siue rubinus vulgò vocatus, & laudatissimus amethystus; siue vt rosa & viola. Qua de re liquet eos plurimùm aberrare qui phœniceum colorem non solùm cum purpureo confundunt, sed inde etiam rubrum colorem dici scribunt, quia purpura primùm in Phœnicia sit inuenta. Hæc & plura ille. Purpureus quandoque pro purpurato ponitur, atque ita purpureos tyrannos dixit Horatius, purpureos reges Claudianus, purpureum scurram Iuuenalis: aliquando purpureus pro pulchro dicitur, vt suprà etiam dictum est. [y] Virgilius:

Et pro Purpureo pœnas dat Scylla capillo.

Martialis in octauo.

Πορφυρόμιγής. [u] Li. 7. c. 13. Ἀκροπόρφυρος. Ἀπόρφυρος. Διαπόρφυρος. Ἐμπόρφυρος. Περιπόρφυρος. Ὑποπόρφυρος. Πορφύρεος. Purpureus color qualis. [x] Lib. 12. Hierogl. Purpureus à Phœniceo distinguitur. Phœnicis arboris color. Phœniceus color an à Purpureo differat. Purpureus pro Purpurato. p pulchro. [y] li. 1. Georg.

Hic

Hic ſtetit Arctoi formoſus puluere belli,
Purpureum fundens Cæſar ab ore iubar.

Annotauit & hanc ſignificationem Ant. Thyleſius his verbis: Rubrum colorem maximè indicat animalium ſanguis, & quo lana inficitur, coccus: oſtentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor Purpuræ: cuius adeo gratus eſt color, vt ſi quid paululum habeat ruboris, modò viſu ſit illud non iniucundum, Purpureum ſæpe dicatur, vt ſunt violæ, & varia florum genera, quin & candidus: is enim quoque oculos remoratur, à poetis vocatur nonnunquam Purpureus: nam & olores Purpureos dixit Horatius, & niuem ipſam purpuream Albinouanus. De purpureo colore & verbo πορφυροῦται erudita quædam depromit[z] Scaliger. Varia in primis ſubſtantiua purpureo adiungi inuenio, vt in primis ſanguinem: nam Homerus πορφύρεον αἷμα dixit, notante Euſtathio, nec non Plinio, apud quem legimus: Tyrius (fucus, colorue priuatim dictus) nigricat aſpectu, ſanguinis concreti modo; vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis. Multorum autem opinio fuit animã eſſe ſanguinem ſiue (vt Empedocles arbitrabatur) in ſanguine. Hinc illud apud poëtam: *Purpuream vomit ille animam*. Et, *Vitam cum ſanguine fudit*. Homerus, inquit Pierius Valerianus, eos qui valido aliquo vulnere (vt purpuras Conchas purpurarij vno ſaxi ictu collidunt,) perempti fuiſſent, purpurea morte ſublatos dicit. *Purpureos criſtis iuuenes* dixit Virgilius in nono. Sic in decimo *Purpureum pennis & pactæ coniugis oſtro*. nam rubris criſtis vtebantur antiqui, vt videre licet in nono vbi ait *-criſtaq; tegit galea aurea rubra*, & in duodecimo *-& rubræ cornua criſtæ*, quas & puniceas nominat, vt: *-aut puniceæ ſeptum formidine pennæ*. Narciſſus etiam ipſi eſt purpureus, & dictamnum flore purpureo celebrat; item flores purpureos, ver, mare, lumen iuuentæ diuerſis in locis, item cothurnum in primo; amictum tertio, veſtem quarto, lumen ſexto, & Georgicorum ſecundo purpureas vites, ſui generis: tertio purpurea aulæa. *Et clarum veſtis ſplendorem Purpurai*, lego apud Lucretium per initia ſecundi. Πορφυρέην ἶριν dixit Homerus, Scholiaſtes ποικίλην, id eſt, variam interpretatur. Purpureum de mari aut flumine aliquando pro cæruleo dici Grammatici annotant, & nos etiam ſuprà annotauimus. Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Cicero in quarto Academicarum: Mare illud quod Fauonio naſcẽte purpureum videtur, idem huic noſtro videbitur. Purpura, inquit Pierius Valerianus, non niſi in imo reperitur pelago, vt tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui verbum πορφύρεσκε profundũ eſſe interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poetæ ſæpius poſuere. Κῦμα πορφυρέον apud Homerum, Euſtathius nigrum interpretatur, vt & ſanguinem purpureum. colore enim ferè conueniunt, inquit, & purpureum ad nigredinem accedit: & verbum πορφύρειν, de quo plura mox, etiam de mari in vſu eſt. Epithetorum quæ poëtæ mari tribuũt, quædam parti tantùm eius conueniunt: vt glaucum, vbi minimè profundum eſt, & albam arenam apparentem habet: & canum, circa littus ſolùm. Nigrum autem mare, quod ſimpliciter eiuſmodi apparet, dicitur (nimirum quà profundum eſt). μέλας δέ γε πόντος, ὁ ἀκράτως τοιοῦτος. cæterùm, τὸ πορφύρεον καὶ κυάνεον, καὶ οἰνωπὸν, differentiæ ſunt nigredinis, (ſic & δνοφερὸν ὕδωρ cognominatur,) Cùm igitur mare nigrum purpureum, aut alio ſimili (à colore) epitheto nominatur, quod partis eſt, ad totum refertur. Hæc Euſtathius. Sic & ἰοδνεφὲς mare dicitur. Idem alibi quoque πορφύρεον κῦμα, καὶ πορφύρεον θάνατον, à verbo πορφύρειν, quod nigrere ſeu nigrare ſignificat, deducit. Homerus præterea ἅλα πορφυρέην dixit in Iliade, & Aratus in Phænomenis. Nam cùm ventus mare cæruleũ criſpicans niteſcere facit, purpurare vndas, dixit poëta Furius. Eleganter Cicero in ſecundo Academicorum. Quid mare, nonne cæruleum; aut eius vnda, cùm eſt pulſa remis, purpuraſcit? Ἁλιπόρφυρον Euſtathius interpretatur nigrum & ſimile ἁλὶ πορφυρέσῃ; vel marina purpura tinctum ἁλουργὸν, πορφυροῦν. Κίχλας (piſces) ἁλισδέας dixit Numenius. Purpuream mortem Homerus in Iliade.

Ἔλλας πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Scholiaſtes interpretatur nigram, vel ſanguinariam vel cruentam: aliqui violentam & ſubitam. Heſychius: Πορφύρεος θάνατος, etiam exponit ὁ μέλας, καὶ βαθὺς, καὶ ταραχώδης. ſed βαθὺς & ταραχώδης fortè ad mare potiùs, cui idem epitheton tribuitur, quàm mortem referri debent. Sed hîc obiter Cælij Rhodigini lapſum detegam. Dignum ſcitu, inquit ille, de purpurario traditum infectore legimus, qui viſus fraude agere in tingendi ratione: cùm eo nomine, vt tum mos erat ad vltimum duceretur ſupplicium, iocis etiamnum locum ſupereſſe arbitratus, ad Homericum illud potiſſimùm adiecit animum: τὸν δ' Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Ita

[z] Exercit. 325. 13.

Anima in ſanguine.

Purpurea morte ſublati qui dicebantur.

Mare cur dictum Purpureum.

Maris epitheta.

Purpurea mors qui dicatur.

Cælij Rhodigini lapſus.

Ita Cælius ex Eustathij in Homeri Iliados E parecbolis: vnde & Varinus repetijt: postrema verba Græca sic leguntur: Ἀπαγόμενος εἰς θάνατον κατ' ἔθος προυκαλέσατο ποθὲν ὡς ἄσειον σκῶμμα ἐκ τῶν Ὁμήρου, τὸ, τὸνδ' ἔλαβε, &c. ex quibus apparet, non ipsum purpurarium hoc aduersus se carmen, sed alios qui spectabant, in illum protulisse. Πορφυρόχρουν in eodem significato, pro purpureo scilicet, ab Eustathio dictum inuenio, & apud Dioscoridem τῇ χρόᾳ πορφυρώτερον, de tertia specie Alcyonij, de qua Galenus, πορφυρίζει δὲ τῇ χρόῃ. Cæterum cùm & alia nomina dentur apud authores purpureum colorem significantia, non erit præter ordinem ea hîc recensere, Ἰόζωνος Varino & Hesychio exponitur πορφυρόζωνος. putarim ab ἴον, id est viola, cuius color quoq; purpureus nominatur, deductam eam vocem esse. Eisdem Ἰεννὰ est πορφυρᾶ. Calaina fictilia vasa Alexandriotica nominantur apud [a] Galenum inter ea quæ pilos attenuant: interpres Latinus purpurea conuertit: & bene quidem. Nam & [b] Plinius de Murrhinis scribens: In pretio est (inquit) varietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in Purpuram candoreq; & tertium ex vtroq; ignescentem, velut per transitum coloris Purpura rubescente, aut lactecandescente. Sunt qui maximè in ijs laudent colorum repercussus, quales in cælesti arcu spectantur: Hæc ille: Conuenit autem iridis etiam color, & coloris ad solem variatio Purpuræ. Quærendum igitur an Murrhina Latinorum, eadem sint Calainis Græcorum: quando aliud Græcum nomen eorum hactenus nemo ostendit. Arrianus in nauigatione rubri maris, in Scythia (vel Synthia fortè à fluuio) iuxta id mare regione, lapidē Calleanum, καλλεανὸν, cum Sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum regi subditam, vehi tradit. Hunc quoq; purpureum quis non incongruè interpretetur. Κάλλαιοι, apud Hesychium sunt, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα, & subiungit, ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ' Αἰγυπτίοις χρῶμα καλλαϊνόν. Nos de ostreis calainis vel callainis scribemus, quæ forsan vel purpurei coloris erant, vel ad Purpuram tingendam vtilia, vel ad vasa aliqua conficienda: nam & Murrhina è Conchis fiebant: vt calainus color purpureus sit: nam Purpura alijs nominibus & Caltha & Calyx appellabatur. Reperio præterea apud eundem Hesychium & Varinum pro καλλίανθη expositum πορφυρᾶ. Vbi fortè scribendum κάλλη, ἄνθη πορφυρᾶ: nam ita scriptum reperio ab Ammonio. Colossinus color deniq; idem est qui purpureus, quod ita comprobat doctissimus Cælius [c] Calcagninus in Epistola ad Thomam Calcagninum nepotem, Cupis (inquit) scire à me quis sit color colossinus: licet ego Colossenum magis legendum putem. nam Græci κολόσσινον dicunt, atq; ita in duodecimo Strabonis scriptum. Καὶ οἱ Κολοσσηνοὶ (oxytonum fortè scribi præstaret) ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου χρώματος πλησίον οἰκοῦντες. à Colossis scilicet vrbe Troadis. Vnde & Colossenses illi celebres diui Pauli epistolis, tantum abest vt à Colosso Rhodio dicti sint, Color autem is purpureus est, aut in purpureum declinans. nam cyclamini florem colossinum describit in vigesimo primo Plinius: & nos testes oculos habemus. hunc enim colorem in flore cyclamini nunc agnoscimus. Quin & Dioscorides cum sic describit: Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ, ποικίλα. κατωθὲν καὶ ἀνωθὲν κηλίσιν ὑπολεύκοις: καυλὸν δὲ τετραδάκτυλον, γυμνὸν: ἐφ' οὗ ἄνθη ῥοδοειδῆ πορφυρίζοντα: ex quibus verba vltima, flores in modum rosæ purpureos significant. Sed tempestiuū est reliqua Purpuræ denominata prosequi. Πορφυρὶς, purpurea vestis, vbi subaudiri potest ἐσθὴς. Xenophō in octauo Pędiæ, οὐδὲν φειδόμενος, οὔτε πορφυρίδων, οὔτε ὀρφνίων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε χαρυκκίνων ἱματίων. Sic & Πορφύρα vsurpatur: ac sicut πόρφυρα βασίλειος dicit Herodianus, sic idem eodem libro ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφυρὶς, imperatoria Purpura suscepit, Commodum videlicet in lucem editum. Πορφυρὶς item auis est, vt mox dicetur. Item insulæ nomen apud Plinium, quam Nisyron antè dictam fuisse ait. Sic Eustathius eandem Nisyron nominatam fuisse ait πορφυρίδα, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρέων. Idem tamen Plinius alibi & Cythera ait vocata fuisse πορφυρίδα, quæ Eustathius quoq; πορφυροῦσαν nominata tradit διὰ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν. Πορφυρίτης, purpurans, πορφυρίτης λίθος Lapis in modum Purpurę rubens. Cuius meminit [d] Plinius, dum ait: Rubet porphyrites in eadem Ægypto. ex eo candidis interuenientibus punctis leucostictos nominatur. Eius fæmininum Πορφυρῖτις, nigricans in modum Purpuræ, Purpuræ nigrantis speciem gerens, vt porphyritis ficus apud [e] eundem. Πορφυρίων, Latinis porphyrio auis nomen apud Aristotelem & Plinium, & Athenæum, qui inter alia ex Aristotele tradit σχιδανόποδα αὐτὸν εἶναι, ἔχειν δὲ χρῶμα κυάνεον, σκέλη μακρὰ, ῥύγχος ἠρτημένον ἐκ τῆς κεφαλῆς φοινικοῦν, μέγεθος ἀλεκτρυόνος. Atq; ibidem Callimachum in libro de auibus discrimen facere inter πορφυρίωνα & πορφυρίδα, vtpote qui ἰδίᾳ ἑκάτερον καταριθμεῖται. Eustathius πορφυρίωνα nominatum scribit διὰ τὸ τοῦ ῥύγχους φοινικοῦ, à purpureo rostri rubore. [f] Plinius quoq; testatur rostra

Πορφυροχρουν. Ἰόζωνος. Calaina vasa quæ. [a] Lib. 1. de comp. med. sec. loc. c. 5. [b] Lib. 37. cap. 2. Myrrhina an eadem cum Calainis. Colossinus color. [c] Li. 1. Epist. quæst. Cyclamini florum color. Πορφυρὶς. Porphyris auis. Porphyrites lapis. [d] Li. 36. c. 7. [e] Lib. 15. cap. 18. Porphyrio auis vnde dicta. [f] L. 10. c. 46

roſtra eius & prælonga crura rubere. Sed de hac aue plura in noſtra Ornithologiæ tertia parte. has in Syria gigni Cælius Rhodiginus tradit. Eſt & piſcis nomen πορφίριων apud Porphyrides aues. Heſychium. Πόρφυριον, τὸ, Ariſtoteli Purpuram paruulam ſignificat. Porphyrides ex auium genere eſſe etiam Hermolaus annotat, aitq; à porphyrionibus eſſe diuerſas: ſicut ab vtroq; latiporphyrides, ſiue adiporphyrides & latiporphyræ. Πορφυρλώας, auis quædam exponitur in lexico veteri, ſed ſine authore, quodq; nomen ſuſpectum habet author theſauri linguæ Græcæ. Πορφυρω, purpureo colore perfundo; purpureo rubeoq; colore illuſtro. Nonnus, πορφύρων γείτονα πέτρlω Ὄρθρος. vt & ipſa aurora ab eodem dicitur πορφύρειν; purpureo rubere colore. Sæpius neutrali ſignificatione ponitur pro purpuro, id eſt, purpureo colore nigro vel rubeo, vt apud Columellam, purpurans viola, & viciſſim apud Plinium, purpura violacea. Et in Epigrammatum libro ſeptimo πορφύρων βόθρυς, g Lib. 13. Metam. Purpurans racemus, ſeu purpureus. Sic g Ouidius canit;

Sunt auro ſimiles longis in vitibus vuæ
Sunt & Purpureæ.

Vuæ Purpureæ cur dictæ. Id autem plus eſt quàm pictæ. nam purpurant maturæ, vel maturitati proximæ: at cùm ſunt pictæ (quas & αἰόλλεσθαι dicit Heſiodus) τῆς πεπάνσεως, id eſt, coctionis tantùm initium habent. Πορφύρειν plerunq; autem de mari dicitur apud poëtas, cùm perturbatur, æſtuat, & tempeſtate ingruente nigreſcit, vt in ſecundo Epigrammatum -- οὐ δὲ θάλασσα h Iliad. z. πορφύρει, purpuraſcit & fluctuat: ſic h Homerus

Ὡς δ᾽ ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ.

vbi Euſtathius exponit, μελαίνεται: addens eadem metaphora ab eodem poëta vſurpari τὸ καλχαίνειν, deriuatum à κάλχη, ſynonymo τῷ Πορφύρᾳ. Sic & πορφύρεον κῦμα, quod nigricantis purpuræ ſpeciem gerit. Rurſum Epigrammatum libro ſecundo, paſſiua voce:

Εὔδια μὲν πόντος πορφύρεται:

placidè purpuraſcit, placidis fluctibus nigreſcit. Diuus Baſilius quoque in Hexamero dicit mare πορφύρουσαν χρόαν ἢ κυανlῶ τοῖς ὁρῶσι προσβάλλειν. Sicut verò metaphoricè animus quoque dicitur κυμαίνειν, cùm concitatus & perturbatus, (vt & latinè fluctuare, atq; æſtuare translato verbo à mari.) ita quoque πορφύρειν ad hominis animam varijs cogitationibus & curis turbatum ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditan-
Mare vbi nigrius. tem. nam & mare qua profundius eſt, nigrius apparet: & purpurę Conchę è pelago, id eſt, profundo, potiſſimùm petuntur. Fortè & quia purpura ad ſolem diuerſos colores reddit, de animo quoq; diuerſa conſilia agitante, & mutante ſubitò, vt purpura ſi ad ſolem celeriùs moueatur, πορφύρειν verbum in vſu eſt. Ergo & variè & profundè & anxiè, & aliquando malignè cogitare ſignificat. De tã varijs huius verbi ſignificationibus audi Heſychiũ: Πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μελανίζει, μελαίνεται, Πορφυρίζει, ταράττει, μεριμνᾷ, κατοπτεύει. Πορφύρεται; διαλογίζεται. Πορφύρειν, inquit Euſtathius, de mari dicitur, & ad ani-
i Iliad. A. Κάλχη. mum transfertur, τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι, καὶ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, vt in illo i Homeri, κραδίη δέ οἱ πόρφυρε. Κάλχη quoque purpuram ſignificat, & verbum καλχαίνειν idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, ςένειν, φροντίζειν, ἄχθεσθαι, κυκᾶν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι. Sic enim Heſychius interpretatur. Καλχαίνειν Scholiaſti Nicandri etiam eſt, τὸ πορφύρειν. Eſt quando Πορφύρειν ſimpliciter de motu maris, etiam placidiore ponitur. Ad πορφύρειν verbum & ſono & ſignificatione accedit μορμύρειν. Varrino μορμύρουσα θάλαττα eſt ταρασσομένη καὶ κινουμένα φοβερῶς. Theophraſtus citante Scaligero ait: Πορφυρεῖται ἡ θάλασσα, ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα σκιασθῇ, Sic Plinius ait purpuram irati maris faciem referre. Πορφυρέησιν Apollonij Argonauticorum interpres profundum eſſe inter-
Πορφυρέω. pretatur: vnde & purpureum mare dictum, vt ſuprà dictum eſt fuſiùs. Πορφυρέω, purpuro, idem cum πορφύρω, ſeu purpureo colore rubeo. Nonnus πορφύρεον ἠώς, purpureo fulgore rubebat: Sic & Ouidius, purpuream auroram dicit, & Virgilius purpureum lu-
Aurora cur Purpureus rubor dict? a Seneca. men ætheris. Aliàs & ῥοδοδάκτυλος ἠὼς dicitur à roſeo rubore, quem Seneca purpureum ruborem appellat. Rurſum Ouidius

—— *Patefecit ab ortu*
Purpureas aurora fores. Et Virgilius
—— *Quàm primum craſtina cœlo*
Purpureis inuecta rotis aurora rubebit.
Item —— *Aethere ab alto*
Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis

Igitur eodem modo πορφύρειν aurora à Nonno dicitur, quo ab Homero vocatur ῥοδοδάκτυλος.

κτυλος. Πορφυρίζω, purpuram colore refero, purpureum colorem represento, vel imitor; purpuro: vt Columella dicit purpurans viola. Dioscorides de thymo, ἔχον ἐπὶ ἄκρυ κεφάλια ἄνθυς πορφυρίζοντα. Plinius de thymo nigricante dicit: Alterum genus nigrius, florisq; nigri. Idem enim testatur & purpuram nigricare, immo rubentem colorem purpuræ nigrante esse deteriorem. Επιπορφυρίζω, ad purpuram accedo, ad purpuram inclino. Dioscorides: ἐνίων δὲ καὶ ὥσπερ ἀνὰ μέσον ὂν τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζει. Aristot. καὶ γὰρ ταύτης τὸ μὲν ἄνθος ἐστὶ λευκὸν ἐπιπορφυρίζον, ὁ δὲ καρπὸς ξανθός. Υποπορφυρίζω, aliquatenus purpuro, paullulum refero purpuram. Πορφυρώματα Hesychius & Varrinus exponunt, τῶν ταῖς θεαῖς τιθέντων χοίρων τὰ κρέα. Fortassis autem vasa quædam & toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint: qualia fuisse murrhina, diximus. In his enim ceu pulchris & speciosis, dijs aliquid offerri par erat. Sic aurea, argentea & ærea vasa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα & χαλκώματα vocant. Ὀστράκινα τορεύματα καὶ χαλκώματα Strabo dixit. Cardanus in sexto de varitate rerum, purpurina (inquit, nescio vnde vocabulum hoc mutuatus) coloris est fului, aurumq; imitatur, si optima fuerit: hoc solo differt, quòd non resistit iniurijs cœli, nec diuturna admodum est, deinde compositionem eius ostendit, ex plumbo albo argentoq; viuo &c. Sed neque vocabulum hoc latinum est, aut purpureo colore quicquam conuenit. Πορφυρεῖον videtur accipere Strabo in decimosexto pro officina purpuraria de Tyro scribens. Purpurariam autem officinam Plinius vocauit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilẽ reddit: alterum genus eius est in purpurarijs officinis, innatans cortinis, & est purpuræ spuma. Idem Strabo in decimoseptimo, easdem officinas vocauit πορφυροβαφεῖα, quo loco interpres transtulit purpurificia. Alioqui officinæ tinctoriæ à Græcis cõmuni nomine βαφεῖα dicuntur, & φαρμακεῖς, Varrone teste. Δευσοποιὸς Hesychio tinctor est: nõ quiuis tamen, vt videtur, sed qui firmo, probo ac genuino colore tingit. Δεύω verbum idem est quod βρέχω. Propriè quidem δευσοποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus & germanus est, vt non facilè eluatur ac exolescat. Per metaphoram verò teste Varrino de alijs quoque coloribus & rebus alijs permanentibus & edurantibus dicitur δευσοποιὸν apud veteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον, vt Plato in decimo de rep. ostendit. Ανὴρ πορφυρεὺς (inquit [k] Aelianus) ὅταν θηράσῃ πορφύραν, οὐκ εἰς ἀνθρώπων τροφὴν, ἀλλ' εἰς ἐρίων βαφὴν, εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τοῦ ζῴου χρόα δευσοποιὸς καὶ δυσέκνιπτος, καὶ οἵα τε ἔσεσθαι τὴν βαφὴν ἐργάσασθαι γνησίαν, ἀλλ' οὐ δεδολωμένην, μιᾷ λίθου καταφορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν αὐτοῖς ὀστράκοις. id est, Purpurarius piscator, si postquam purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantem & genuinum velit fieri colorem, vno saxi ictu purpuram vnà cum testa interimit. Purpurarius, ad purpuram pertinens, vt officina purpuraria, in qua purpura fit: piscator purpurarius, pro quo Laurentius in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius, qui purpuras tingit. nam purpurarius absolutè pro vtroq; accipi potest, & pro mercatore etiam qui vestibus purpureis emẽdis, vendendis, negocietur. Πορφυρεῖς & Πορφυρευταὶ Polluci nominantur. Πορφυρεὺς Aeliano est, qui tingit. Hicesius apud Athenæum chamis, inquit pro esca vti τοὺς πορφυρευομένους, id est, piscatores purpurarum. Purpuratus, purpura ornatus; vnde purpurati dicuntur ij, qui apud principes dignitate antecellunt. Cicero in primo Tusculanarum: Istis quæso (inquit) ista horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius de primo bello Macedonico: Cũ duce Athenagora vno ex purpuratis. Idem lib. 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis & propinquis regis esse. Cicero in quarta in Catilinam, Gabinium appellauit purpuratũ. De purpurata meretrice Babylone, vt in sacris litteris nominatur, multa Cælius Rhodiginus. Purpurascere, purpureum fieri: Cicero in secundo Academicarum. Quid mare, nonne cæluleum: aut eius vnda, cùm est pulsa remis, purpurascit? Πορφυρίων, Auis & piscis nomen, vt suprà monuimus: cæterùm ita etiam homines vocatos reperio. Porphyrion, πορφυρίων, teste Scholiaste in tertium Argonauticorum Apollonij Sisyphi filius fuit, & fratrem habuit Almum nomine. Constat & inter gigantes præcipuè principatum obtinuisse Porphyrionem & Alcyonem. Πορφυρίων, verò vrbs est Phœniciæ, cuius gentile Porphyreonius, & Porphyreonites est apud Stephanum. Prasinus quoque auriga, seu equorum agitator temporibus Neronis celeberrimus, cuius in Nerone Tranquillus mentionem facit, Prasinus Purpurio dictus est: cuius etiam meminit Martialis hoc disticho:

Nomen habet magni volucris tam parua gigantis,
Et nomen Prasinus Purpurionis habet.

Επιπορφυρίζω. Porphyromata. Purpurina. Πορφυρεῖον. Purpuraria officina. Πορφυροβαφεῖα. Δευσοποιὸς. [k] *Li. 16. de Anim. c. 1.* Purpurarius. Purpuratus. Babylon purpurata meretrix. Porphyrio homo. Prasinus Purpurio.

Sic enim legit Iuſtus Lipſius,cuius doctiſſimi viri iudicium in emendandis ac dilucidandis authoribus ego maximi facio,& rectè quidem ſic legit,nam idem Martialis in decimo quarto eundem intelligit,dum canit:

Proficies nihil hoc,cædas licet vſque flagello
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Grex purpureus. appellat gregem purpureum,equos Purpurionis qui velocitate præſtabant. Alia lectio habet *Et nomen Praſini Porphyrionis habet.*

Porphyrite πορφυρίτη Stephano eſt vrbs Arabiæ iuxta Aegyptum. Porphyra inſcripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum. Saxa Lacedemonia & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo.

Porphyrites lapis. Porphyrites lapis,inquit Kiranides,notus eſt, maximè in Melantide regione. Chymiſtæ referente Hermolao ætiden pro chryſolitho & porphyrite & chryſochromo cognomine Macedonico & polychromo accipiunt. Inuenio & apud Plinium in primo trigeſimiquinti,neſcio num de eodem lapide. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, vt purpura diſtingueretur Sinnadicus,qualiter illos naſci optarent deliciæ. Porphyrus, πόρφυρος [l] Aeliano quidam ſerpens eſt Indicus,dodrantis magnitudine, colore accedente ad purpuræ ſaturatæ ſimilitudinem,capite verò pluſquam niueo,& lacte multò candidiore,locis,inquit,Indiæ calidiſſimis reperitur:ei mordendi idcirco poteſtas eſt nulla,quòd dentium expers ſit &c.

[l] Li. 4. c. 36. Porphyrus ſerpens.

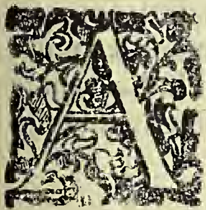
Cete Porphyrium. Ceti Porphyrij dicti ex Procopio ita meminit Cælius. Author Procopius eſt apud Byzantium Gotici belli temporibus cete(κῆτος, ſingulari numero) comparuiſſe magnitudinis miræ. Porphyrium(inquit)illi vocant. Id verò annis quinquaginta locis infeſtius circumiectis omnibus fuerat:nec ab Iuſtiniano,etiamſi percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos inſectatum auidè ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit. Sed accolis hinc inde accurrentibus,funium ac machinarum vi pertractum in ſiccum,cubitorum triginta menſum per longitudinem exceſſit, per latum verò decem.

Purpuriſsũ. Purpuriſſum inter floridos colores enumeratur à [m] Plinio,dum inquit: Sunt autem colores auſteri aut floridi. Vtrumq; natura aut miſtura euenit. Floridi ſunt quos dominus pingenti præſtat,minium,Armenium,cinnabaris,chryſocolla,Indicum,purpuriſſum. Cæteri auſteri. Quo loco doctiſſimus Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Vt Indicum ſpuma eſt innatans cortinis, in quibus glaſtum coquitur pannis tingendis: ſic purpuriſſum ſpuma eſt collecta efferueſcente purpura, cùm ex ea tinctura conficitur. Loco purpuriſſi pictores nunc vtuntur lacca,mixta cum cæruleo. Quomodo verò purpuriſſum fieret eodem capite prope finem docet idem Plinius his verbis: E liquidis coloribus quos à dominis dari diximus,propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum è creta argentaria; cum purpuris pariter tingitur,bibitq; eum colorem celeriùs lanis. Præcipuum eſt primum,feruente aheno rudibus medicamentis inebriatũ. Proximum egeſto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanum potius laudatur quàm Tyrium aut Getulicum vel Laconicum, vnde pretioſiſſimę purpuræ. Cauſa eſt quod hyſgino maximè inficitur, rubiamque cogitur ſorbere. (Hyſginum,inquit Dalechampius, tinctura eſt è cocco prius, deinde è purpura Tyria ſupra lib.9.cap.41.nunc tinctura è rubia cocci loco & purpura, vel purpuræ loco, hyſgino, Vitruuius lib.7.cap.14. Eſt autem hyſginum hoc arbuſcula quam cap. 18. lib. 16. vaccinium Plinius appellat,& cap.26.lib.21.falsò hyacinthum exponit, quia hyacinthũ Græcorum,Latini quidam vaccinium interpretarentur. Vulgus magaleb vocat. Ex huius arbuſculæ nigro fructu ſuccus exprimitur ad purpuream tincturam aptiſſimus. Virgilius ſcilicet ideo vaccinia nigra dixit,& interpres Nicandri φυτὸν εἶναι ξανθὸν τῷ χρώματι [nam tale lignum eſt] καὶ μέλαν [talis eſt fructus] πρὸς ἰοβαφῆ ἐπιτήδειον.) Viliſſimum à Canuſio. Pretium huic à ſingulis denarijs in libras ad triginta. Pingẽtes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum,fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum ſublinunt,mox purpuriſſum ex ouo inducunt. Hucuſq; Plinius. Hodie pictores cæruleo ſublinunt,deinde laccam inducunt. Author libri de ſimplicibus medicamentis Galeno attributi,purpuriſſum,inquit, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ ſunt quadratæ & puſillæ in modum teſſularum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roſeo. tale eſt maximè Canuſinum,ſequens Puteolanum, Vires habet aliquantulum ſtypticas. Aliud verò meo iudicio fuit purpuriſſum,quo vtebantur mulieres ad labra & genas tingendas, cuius ſcilicet mentio fit apud Plautũ in Moſtelaria. Vnde n.hocce cõſtaret purpuriſſum ipſemet docet me Plautus in Truculento,rubricã id nominãs:nã cùm dixiſſet: Quia *Iſtas buccas tã bellè purpuraſſatas habes:*nõ multò pòſt ſubijcit: *Buccas rubrica,cera omne corpus intinxit tibi.*

[m] Li. 35. c. 6. Indicum & purpuriſsũ quid differant. Purpuriſsũ vt fieret. Hyſginum quid. Magaleb. Fucus quid.

MORALIA

MORALIA.

SCANIVS Martinengus Brixianus in sua glossa magna mystica, purpuram Christi sanguinis, & meriti præclarum exemplum statuens: [a] Ambrosius (inquit) hæc quoque doctissimè subdebat: Quid etiam purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum est igitur quod in regibus adoratur; aquarum est, species illa quæ fulget. Et pòst: Aureum etiam vellus aqua nutrit, & lanam in memorati speciem metalli gignunt littora, cuius colorem nullus adhuc eorum, qui fucis diuersis obducunt vellera, imitari potuit: adeo naturæ maritimæ gratiam humana implere nescit industria. Scimus qua solicitudine vellera ouium etiam minus pretiosa curentur, sint licèt optima, nequaquam autem his fucis innascitur. Hic naturalis color est, quem nullus adhuc fucus æquauit, hoc quippe piscis est vellus. Si igitur (inquit Martinengus) tantum fulget, tantamque existimationem nacta est purpura, regium indumentum, quod sanguine conspersum sit exigui piscis, qui purpura vocatur: quantum coruscabit anima, quantumque suspicienda erit, cùm sanguine Christi sit aspersa & redempta? Purpura Christus est. Purpura profectò saxi vnius ictu collidenda est, vt sanguis exterius emanet, quòd si ictu solo non est contrita, sanguis in vniuersum corpus diffusum euanescit. Christus saxo, id est, morte non naturali, sed violenta concussus fuit, & dum voluntati patris obtemperat, in cruce vno ictu contritus, sanguinem vniuersum in redemptionem nostram copiosissimè effudit. Sanguis enim tuus ornauit eius meas. Vt quid igitur animã tanto sanguine emptam & insignitam pollui permittimus? Sed animaduertendum, vt Ambrosius secundo loco purpuræ encomia celebrans afferebat, purpuram iacere vilem in saxis asperis & cautibus; Vilis etiam apparuit purpura nostra Christus: Ego sum vermis & non homo, inquit ipse; non in mollitie vitæ, sed in ærumnis perpetuis, quasi saxum inter saxa. Hæc itaque Martinengus. Purpura & byssus apud eundem Ambrosium in commentariorum libro octauo in caput decimum septimum Lucæ significant hæreticorum eloquentiam. Nonne tibi videntur, inquit, in quadam purpura & bysso stratis iacentes thoris, qui pro veris fucata defendant, ditibus abundare sermonibus; cùm iactant dominico terram tremuisse sub corpore, cælum tenebris obductum, excita verbo maria vel sedata, verum tamen dei filium denegantes? In enarratione verò Psalmi centesimi & decimi octaui, Ecclesia (inquit) ipsa tanquam benemerita regina Christi sanguine coronatur, sicut scriptum est. Et ornatus capitis tui sicut purpura. Sanguis Christi purpura est, qui inficit sanctorum animas non solùm colore resplendens, sed etiam potestate, quia reges facit & meliores reges quibus regnum donet æternum. Meritoque ad tantum Ecclesiæ decorem, cui Christi sanguis irrutilat, spiritus sanctus inclamat; quàm pulchra & suauis facta es charitas in delitijs tuis. Diuus [b] Bernardus libro de modo bene viuendi ita ait mysticè de purpura. Audi etiam rogo honesta virgo quid sponsus in laudibus Ecclesiæ dicat in canticis canticorum. Coma capitis tui, vt purpura regis iuncta canalibus esse memoratur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua proijcitur, per canales ad vestem quæ supra est, currit, vt vestis tingatur, & inde nomen accepit, vt tincta colore purpureo purpura vocetur: quæ omnia sanctæ menti congruunt. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis quę in canalibus ligantur, quia in scripturis diuinis ne inutiliter fluant, stringuntur. Custodi ergo cor tuum & cætera. Purpura quæ sanguine Conchyliorum conficitur, & sanguineam ipsam præfert speciem, non immerito sacramentum dominicæ significat passionis. Beda [c] ad ea verba: Et mulier erat circumdata Purpura & Coccino. In Purpura (inquit) fucus simulati regiminis: in Coccino cruentus habitus impietatis demonstratur. Et [d] alibi ad hæc verba: Tabernaculum verò ita facies: decem cortinas de bysso & hyacintho ac Purpura Coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies. Purpuram, quia colorem sanguinis ostendit, & vera quoque Purpura Conchyliorum sanguine tingitur, deuota eorum corda designare, qui dicere cum apostolo possunt: Ego non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus propter nomen Domini IESV: & cum Propheta Dauid: Quoniam propter te morte afficimur tota die æstimati

Sanguinis Christi exẽplum.

[a] *Hexam. lib.5.c.2.*

Purpura est Christus.

Hæreticorũ eloquentia.

Purpura sãguis Christi.

[b] *Serm. 29. de cogitat.*

Sãcta mẽs.

Sacramentum dominicæ passionis.

[c] *Apoc. 17.*

[d] *Exod. 26.*

ſumus, vt oues occiſionis. Quid verò ſecundum Matthæum, chlamyde coccinea induitur (Chriſtus) à militibus, & ſecũdũ Iohannẽ, veſte purpurea circumdatur, myſticè ſignificet, ita expoſitũ inuenio ab[r] Ambroſio: In altera deſignans martyrũ palmas; in altera regiæ poteſtatis inſignia, quòd caro eius fuſcum toto orbe terrarum ſanguinem eſſet ſuſceptura pro nobis & paſſio regnum paritura pro nobis. Sic ille, & mox. Deniq; ſecundum Marcum exuerunt eum purpura, quod neç myſterio vacat. Chriſtus enim aſcenſurus crucem, regalia veſtimenta depoſuit, vt ſcias quaſi hominem paſſum eſſe, non quaſi deum, etſi vtrumque Chriſtus, quaſi hominem, tamen non quaſi deum cruci eſſe ſuffixum: ſed milites non Iudæi ſciunt quo tempore, qualia Chriſto veſtimenta conueniant. Iudicio enim in purpura quaſi victor aſſiſtit, ad paſſionem verò in ſuis veſtimentis quaſi reus humilis venit.

[r] *Li. 10 cõmẽt. in Luc. cap. 23.*

Chriſt⁹ purpura indutus qd miſterij habeat.

HIEROGLYPHICA.

Homo maledicus.

MALEDICVM hominem, iuquit Pierius Valerianus, probos inproboſq; æquè carpentẽ ſignificare qui volunt, purpuram exerta pingunt lingua, quæ quidẽ illi tam acuta & valida eſt, vt ea & conchulas & quaſcunq; ſui generis teſtas perforare poſſit: quæ cùm ita ſint omniuoræ, frequens illud in edaces dictum emanauit, Purpura voracior. Atque inde fortè prouerbium, quòd purpuræ plurimum per linguam eſcas inquirentem capiuntur. Et qui hominem qui de ganea pœnas dederit, ſignificare volunt, conchylium huiuſmodi naſſæ per linguam applicitum pingunt, ſiquidem eius captura in hũc ſæpius efficitur modum: paruæ denſæq; admodum naſſæ ſtrombus piſcis includitur, hũc auidiſſimè captat purpura, quem ſimul ac illuc occluſum olfecerit, inſerta per naſſæ iuncos lingua eum aſſequi contendit, dumq; ille volutatione luctatur, ea magis ac magis linguam protendit: accidit verò, vt in eo conatu tumefiat, vt nulla eam extrahendi copia relinquatur, atque ita detenta per linguam captiua fiat. Verùm hoc picturæ genus in huiuſmodi ſignificatum aliter etiam figuratur: Conchulam quippe pingunt, quæ purpuræ linguam morſu comprehenderit. Piſcatores ſiquidem cùm purpuram norint Concharum paſtionem auidiùs appetere, has in naſſas magno numero conіectas in mare demittunt, oblongo fune ad naſſas alligato: ſentiunt optatam eſcam purpuræ, porrectiſq; intra naſſarum iuncos linguis, eas infeſtant: at illæ aculeo extimulatæ incolumitati ſuæ conſulturæ contrahunt ſeſe, corticibuſq; clauſis morſu perquam acri linguam infeſtam comprimũt, pertinaciſſimeq; detentam haudquaquam amittunt: atque ita pendentes ſua captæ auiditate purpuræ tolluntur. Hominẽ verò vno interemptũ ictu oſtendere qui volunt, purpuram ſaxo eliſam pingunt: ſiquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis ſuæ vſum parant, ſaxo vno ictu collidendas, vnde ſubitarius ille ſanguis ad tincturã optimus emanat: quod ſi ictu feſellerit, neque purpura ſtatim exanimata fuerit, fruſtra repeti, quia præ dolore ſanguis in vniuerſum corpus diffuſus euaneſcat. Hinc aiunt Homerum totiens de ijs qui valido aliquo vulnere perempti fuerint, purpurea eos morte peremptos dicere: quem imitatus Maro, nunc Purpuream vomit ille animam, nunc quid eiuſmodi ſæpe protulerit, quamuis ad ſanguinem, in quo anima ſedem habeat, Seruius hoc referri putat, de quo ſatis in accipitris commentario dictum. Sunt qui ſeceſſum per purpuram oſtendant, propterea quòd purpura non niſi in imo reperiatur pelago: vnde verbum apud Apollonium Argonauticon primo, πορφύρεσκεν quod purpuraſcere dicere poſſumus, vbi profundum eſſe interpres exponit, ea quam memorauimus purpuræ natura repetita. Hinc mare purpureum, pro profundum ſæpius poſuere. Huc vſque Pierius.

De gula mulctati.

Vno exanimati ictu typus.

Seceſſus.

EPITHETA.

A colore.

EPITHETA purpuræ ab authoribus attributa ad colorem, tincturamuẽ non ad ipſum animal pertinere videntur. Conchylis dicitur Tibullo, quia ſanguine Conchyliorum inficiebantur lanæ;

Tincta tegit roſeo Conchylis purpura fuco. Virgilius rubram dixit, item Auſonius; Boëtius rubentem, Mantuanus ſanguinolentam, Pamphilus ſanguineam, Scaliger nigram, Iuuenalis ardentem, nimirum à fulgore, vnde & igneam

Conchylis cur dicta.

& igneam dixit Flaccus, rutilantem Martianus Capella, fulgidam Strozius, Ouidius fulgentem, Petrarcha splendidam, Thomas Radiuus vernantem, Pontanus vagam. Vocatur prætcrea pura, vt Scaligero, delicata Martiali, læta Statio, grata Politiano & Pontano, cui etiam noua dicitur, Claudiano nobilis, Pāphilo pretiosa, Thomæ Radiuo regalis, Marullo consularis, Virgilio, Statio, Pontano picta. A loco Martialis Coam, Horatius Laconicam, (item Statius, & Strozius quibus Oebalis, id est, Laconica nuncupatur) Lucretius, Virgilius, & Ausonius Mœlibeam, Mantuanus Romanam, Sidoniamq́; : qui præterea lōgam dixit, nimirum à veste, vnde mollis dicitur Pontano, Crottæ, sacra Ausonio & Strozio, libata Martiali, Prudentio supplex. Dicitur denique ipsa purpura dibapha, id est, bis tincta.

(A loco.) (A veste.)

PROVERBIA.

Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, id est, *Simia purpurata*. (Simia purpurata.) In varios vsus potest adhiberi parœmia, nempe vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint, ex ipso vultu moribusq́; cognoscitur: vel in hos quibus dignitas indecora additur: vel quotiens rei per se fœdæ, ascititia peregrinaq́; ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quàm simia vestita purpurea veste? Atque id tamen non raro fieri videmus apud istos, qui simias habent in delicijs, vt quàm maximè possunt, ad humanum morem ornent ac vestiant, aliquo tiens & purpura, quo parū attentos, aut imperitos fallāt, proq; homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis fit ridicula. Ἡ πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα, id est, *Purpura ad Purpuram diiudicanda est*. (Purpura ad purpurā diiudicanda.) Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit vti: quotiens negabimus infantiam, aut inscitiam indoctorum plenè depræhendi, nisi cum eloquentium & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si vel Salustium conferas cum Cicerone, iam velut obmutescit ille alioqui per se disertissimus. Refertur adagium à Phębammone Sophista in commentario de figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in Oratione Panathenaica, ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἕτερα παραδεικνύοντες .i. Sed quemadmodū purpurā & aurum consideramus ac probamus, purpuram cum Purpura conferētes. Haud arbitramur prorsus, inquit adagiorum author, ἀπροσδιόνυσον fore, si de cōferenda Purpura locum huc ascripserimus ex Aureliano Flauij Vopisci: Meministis, iuquit, fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpureum, laneſtre: ad quod cùm matronæ, atque ipse Aurelianus & Probus & proximè Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim Sandyx Indica talem purpuram facere si curetur. Allusit huc Quintilianus lib. 12. de generibus dicendi, agens de dictione, quæ, quòd mediocris est, per se habet admirationem, sed admotis ijs quæ sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet, inquit, admirationem, neque immerito, nam ne illud quidem facile est, sed euanescunt hæc, atque moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, circa purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Hæc ille: Athenæus lib. 3. dipnosophistarum ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbium, λιχνότερα τῶν πορφυρῶν, id est, *edaciora purpuris*, (Purpura voracior. Edaciora Purpuris.) idque ductum existimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, velut ad sese rapit, suoq; colore res vicinas inficit, additq; lucem: vel ab animante ipso quod quicquid nactum fuerit, retinet ac deuorat, de cuius voracitate Plinius: lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ pascitur deuorando reliqua Conchylia: tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium vertunt. Fortasse duriùs, sed non ineleganter accommodabitur, inquit, idem author, ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum: & quocunq; se conferunt, abradunt aliquid. Sic ille. Sed λίχνος Græcis non tam voracem & multi cibi hominem aut helluonem: quā exquisiti delicatiq; liguritorem & catillonem significare videtur; quod non animaduertit ille. (λίχνος qd.) Βάμμα Σαρδωνικόν, id est, *tinctura Sardonica*, (Tinctura Sardonica.) de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ, per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo enim insula ingens est opposita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ, laudatissimæq; fiebant: Aristophanes in Pace. Ἦν ἔχειος φησιν εἶναι βάμμα Σαρδωνικόν, id est, quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci. Idem in Acharnensibus: Ἵνα

μή σε βάψω βάμμα Σαρδωνιακόν, id eſt, ne te linam colore Sardoniaco. Ita enim citat Adagiorum author, ſed Zoographus pro σαρδωνιακὸν vt in contextu Acharnenſium legitur, reponit Σαρδανικὸν, vt Scholiaſtes & Suidas rectè legunt. Sic etiam carmen melius conſtabit, inquit, & ſimiliter in Pace, (vbi & in textu & in ſcholijs Σαρδανικὸν rectè ſcribitur.) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardianus deriuatur, pro ciue: & Sardianicum, poſſeſſiuum, authore Stephano. ab inſula autem, quæ Græcis Σαρδὼ, Latinis Sardinia dicitur, Sardonius, Sardous, & Sardonicus probè deriuatur apud eundẽ Stephanum: ſed horum nihil apud Ariſtophanem legi poteſt, cùm verſus quinque ſyllabarum dictionem poſtulent. Quamobrem author adagiorum Σαρδωνικὸν, nec Σαρδωνιακὸν rectè legit: quanquam Suidas quoq; in Σαρδὼ, habet βάμμα Σαρδωνικὸν. Ariſtophanis Scholiaſtes Sardiniacã interpretatur rubram vel puniceam. Σαρδὼ (inquit) inſula vna è ſeptem: ſtadijs LX. diſtat à Corſica. In ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύταται, id eſt, excellentes (nõ variæ, vt adagiorum author vertit,) & præcipui fulgoris. Vel (Sardiniacam dixit) quia in Sardo Lydię (εἰς τὴν Σαρδὼ τῆς Λυδίας, non rectè: Σάρδεις enim plurali nomine fœminino vrbs Lydiæ dicitur, non Σαρδὼ.) dicendum igitur εἰς τὰς Σάρδεις, id eſt, Sardibus. Sic & Heſychius: (διάφορα γὰρ ἦν τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tincturæ rubicundæ fiunt. Inſinuat autem: niſi verum dicat, flagris ad ſanguinem vſque cæſum iri. In Veſpis etiam Scholiaſtes ſcribit Sardibus venundari ſolita fuiſſe veſtimenta Perſica. Chorus ruſticorũ in pace Ariſtophanis, inquit ſe malle domi delicijs ſuis ruralibus frui, quã in militia videre ταξιάρχους.

Aristophanes correctus. Sardiniæ insulæ descriptio.

Τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ὀξεῖαν πάνυ,
Ἣν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδιανικόν.
Ἢν δέ που δέῃ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάμμα Κυζικηνικόν.
Κᾆτα φεύγει πρῶτος ὥσπερ ξουθὸς ἱππαλεκτρυὼν

Τοὺς λόφους σείων. vbi Scholiaſtes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam: alij verò veſtimenta (περιβλήματα) coccinei coloris. talibus enim vtebantur in prælijs Lacedæmonij, ne ſanguinem fluentem viderent propter ſimilitudinem coloris: & ne vulnera eorum ab hoſtibus cognoſcerentur. Eximiæ autem ſunt (inquit) Sardianicæ & Cyzicenicæ tincturæ. Hîc verò Cyzicenicæ tincturæ nomine cinædum denotat: εἰς κιναιδίαν διαβάλλεται, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναγκαίων κρατεῖν δύνασθαι. Suidas in φοινικίδα poëtæ cuiuſdam, fortè Ariſtophanis hos verſus citat.

φοινιξ q̃d.

Cyzicenica tinctura.

—Τί φειδόμεσθα τῶν λίθων ὦ δημόται,
Μὴ οὐ καταξαίνειν τὸν ἄνδρα τοῦτον εἰς φοινικίδα; ἀντὶ τοῦ μὴ οὐχὶ λίθοις αὐτὸν αἱμάσσειν, ὡς φοινικοῦν αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ σῶμα. Τῷ δὲ καταξαίνειν ὡς ἐπὶ ἐρίων ἐχρήσατο· διὸ καὶ φοινικίδα εἶπεν ὡς ἐπὶ ἱματίου. Tinctura Cyzicenica, vt ſcribit author idem adagiorum, dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebaturq; in eos qui metu quippiam indecorè facerent. nam Cyziceni duobus nominibus notati ſunt, timiditatis & mollitiei. Recenſetur in Plutarchi collectaneis. Meminit & Heſychius, addens Cyzicenos ob mollitiem notatos, quòd Iones eſſent. Eadem ferè Ariſtophanis interpres. Stephanus addit eos fuiſſe graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille: non ſatis apertè. non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda eſt Cyzicena tinctura; ſed de mollitie, & de præpoſtera Venere in primis, vt paulò antè ex Ariſtophanis ſcholiaſte citauimus: aut de eo fortaſſis ſcelere, quòd Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius teterrima libido & execrabilis furor, vt Lactantij verbis vtar, ne capiti quidẽ parcit, de quo plura leges in miſcellaneis Brodæi & in Chiliadibus eiuſdem authoris adagiorum, prouerbio Phicidiſſare, φικιδίζειν (quod corruptum eſt pro φοινικίζειν.) Citatq; etiam illud Suidæ. βάμμα Κυζικηνὸν, τὴν ἀκαθαρτον ἀσχημοσύνην. Ἀττικοὶ λέγουσι: atq; ait Stephanum addere, Cyzicenos fuiſſe graues Tyrrhenorum deprædationibus. Zoographo aliud Stephanus dicere videtur, in Cyzico vrbe Propontidis iuxta Cherroneſum. Inde (inquit Stephanus) fit Cyzicenus, poſſeſſiuum Cyzicenicus, quanquam gentili etiam pro poſſeſſiuo vtuntur aliqui: ſicut Τυῤῥηνοὶ, pro Τυῤῥηνικοί, οἱ χαλεποὶ διὰ τὸ ληΐζεσθαι τοὺς Τυῤῥηνούς. videtur enim non iam de Cyzicenis dicere, ſed ſimpliciter Thyrrhenos interpretari, infectos alijs, & prędones homines, &c. Solent autem (addit mox adagiorum author) tincturæ inſignes à locis habere cognomen. Simili modo dictum eſt ἔμβαμμα Συρακούσιον, & βάμμα Σαρδονικόν. Ego verò Syracuſiam tincturam purpuramuè apud authores nullam laudari inuenio, & deceptus mihi videtur ille inde quod Heſychius ſcripſit: βάμμα (melius βάμμα) τὸ χρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα Συρακούσιοι, (non Συρακούσιον.) quæ verba mox etiam ineptè in Bammatis Cyziceni mentione repetita ſunt. Embamma Græcis communiter in-

φικιδίζειν.

Embamma quid.

tinctum

A tinctum ſignificat, hoc eſt, liquorem, in quem excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc ſua dialecto Syracuſani bammanominant; nihil hoc ad purpuræ aut aliam veſtium tincturam.. Sed reliqua authoris adagiorum in huius prouerbij explicatione addamus,quoniam ad Purpuram faciunt. Eſt(inquit)æſtimatio rumorq; conſequens hominum vitam,velut tinctura quædam, vnde carbone notari dicuntur,qui damnantur,& notum eſt illud Ennianum apud A. Gellium: *Quæ tincta malis, aut quæ bono dicto*. Addam quod eſt apud [a] Herodotum. Quum Aethiopum rex conſpexiſſet à rege Perſarum miſſam veſtem purpuream,rogauit tincturæ rationem.Eam cùm ab Ichtyophagis didiciſſet: δολεροὺς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id eſt, non ſolùm ait homines eſſe ſubdulos,ſed & veſtes illorum eſſe doloſas. Prouerbium perelegans vſurpari à Græcis animaduerto. *Extra leucoparyphus,intus verò holoporphyrus*, in eum, qui veſtibus quidem frugi vtatur,intus tamen,id eſt,animo, luxu diffluat. Sumptum id ex hiſtoria: cùm Antipatrum quidam laudibus efferret, quòd eſſet apprimè frugi, ac auſterus, & victu præparcus: Ἔξωθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δὲ ἔνδον ὁλοπόρφυρος. Tanquam euparyphus ex comœdia, ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, Plutarchus in B Sympoſiacis prouerbiali figura dixit,hominem ſignificās magnificè veſtitum, nam huiuſmodi finguntur in comædijs milites glorioſi:quorū inſigne eſt chlamys purpurea,quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι.

Hominum vitam tinctura notari.

[a] Lib. 4.

Extra leucoparyphus, intus holoporphyrus.

VSVS IN CIBIS.

QVANTVM ad purpurarum vſum in cibis attinet,inquit Rōdeletius, vniuerſè ſcribit Galenus Purpuris, Oſtreis,deniq; oſtracodermis omnibus hoc eſſe commune, vt ſalſum in carne ſuccum cōtineant, qui aluum ſubducat,caro verò dura ſit: ſed hæc vnicuiq; magis minuſq; ineſt,qua litatis quantitatiſq; ratione. Sed in purpuris diuerſæ partes,diuerſam naturam habēt. Athenæus ex Diphilo: Inter pinnas & buccina purpuræ mediæ ſunt naturę,quarum tracheli multi ſunt ſucci,ori grati: reliquæ partes ſalſæ ſunt & dulces,facilè diſtribuuntur & humores corporis vitioſos ad iuſtam temperationem (ἐπίκρασιν) reducunt. Rurſus Athenæus ex Hiceſio. Copioſius alimur,maioriq; cum volupta- C te veſcimur papauere purpuræ,quàm cæterorum(quàm buccinorum) magis tamen ſapit ſcillam,vt & Concha tota. Peculiare eſt his & Vnguibus, quod coctæ iuſculum ſpiſſant. Elixi quoq; ſeorſum purpurarum tracheli ventriculo malè affecto proſunt. Hactenus Rōdeletius. VVottonus quoq; ex eodem Galeno, vt videtur, carnem purpurarum, ſicuti & cæterorum teſtatorū, durā eſſe ſcribit, ac proinde ijs exhiberi ſolere, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum carnem duriorem eſſe quàm aliorum, ſuccumq; gignere craſſiorem, minus tamen glutinoſum tenacemque: ſed in earum partibus diſcrimen eſſe. Quod collum namq; appellatur, præ duritie dentibus ægrè confici; parcioremque ſuccum generare & ſtomacho gratum eſſe. Partes verò inferiores,& quæ μήκωνες, id eſt, papauera vocantur, molles eſſe ac facilius quàm colla confici:aluum mouere & vrinam,ſudoreſq; ac ſaliuas ciere. Harum frequentiorem vſu choleram gigni. Purpuræ maiores, inquit Xenocrates, duriores ſunt, & earum coria mediocriter corrūpuntur:colla difficulter conficiuntur,ęgrè ſecedunt,ęgreq; corrumpuntur. Aptæ ſtomacho, pauci humoris ſunt, vix mandendo diſſolutæ. fundum verò aut earum excrementum,facilè conficitur, facilè ſecedit, maiorem piſcis facultatem D affert,vrinam ciet,ſudorem mouet, ſputum creat. Si quis eo largiùs veſcatur, bilem nauſeamq; facit,& atri humoris copiam gignit:partes autem ad caudam pertinentes, aut extremitates earum,quæ eiuſdem ſunt generis quæ turbinatæ ſunt, omnium ſunt aptiſſimę, earumq; vſus elixando & aſſando humorem ex ſe emittit ori gratum,ventriculo idoneū, aluum ſubducentem,dulcium vrinarum motorem,parum tamen carnis facit ad Cochlearum proportionem.ſed & ori ſuauem odorem conciliat. Ad vini potum incommodæ:elixatæ nutriunt:aſſatæ verò duræ ſunt: earum excrementum, quod teſta continetur, ſiſtit more buccinarum. Hæc omnia Xenocrates. Ab Archigine apud Galenum, Scribonio Largo, & Cornelio Celſo purpuræ & murices cenſentur inter cibaria; quæ ſtomachum roborant. Celſus etiam minimè in ventriculo vitiari teſtatur. Et Aetius ex Oſtreorū genere purpuras & buccinas reliquis præfert in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Scribit Lucianus in Cynico purpurę carnem non in cibum modò cōuerti, ſed tingere etiam poſſe. Coquuntur autem teſte Platina eo modo quo cætera Cōchylia.

Aluum ſubducit.

Tracheli multi ſunt ſucci.

Papauer optimum.

Coctę iuſculum ſpiſſant.

Caro dura eſt.

Collū ægre conficitur.

Maiores duriores.

Bilem largius ſumptum earum excrementum facit.

Stomacho vtiles ſunt.

Vt coquantur.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

[a] Lib. 32. 6.
Ad venena
Mitigăt dolorem.
Ad vulnera glutinanda.

PVRPVRÆ teſte [a] Plinio contra venena proſunt. Nicander quoque contra dorycnium in cibo prædicat ſtrombos & calcham, id eſt, purpurã. Purpuræ totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris vim habent, inquit Rondeletius: & ſaliua earundem, quæ admodum lenta eſt, ſiccantur & agglutinantur vulnera recentia, maximè ſi cum pauco ſanguine draconis adhibeatur. Kiranides ſi bene memini ad hemicraniam: caro

Ad hemicraniam.
[b] Lib. 32. c. 10.
[c] Li. 2. Euporiſt. 11.
Ad oris tetros ab vlcere odores.

cruda porphyræ, inquit, illita fronti mitigat. Callum quo ſe operiunt, tuſum glutinare neruos præciſos [b] Plinius teſtatur. Ad oris tetros abſque vlcere odores, [c] Galenus hoc recẽſet remedium euporiſticum: Ex Oſtreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam; cumq; cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt. Purpura vſta ſecundum [d] Dioſcoridẽ, dentes abſtergit, excreſcentias in carne cohibet, vlcera purgat, & ad cicatricem perducit. Galenus in vndecimo Simplicium paulò fuſiùs eadem docet, atq; [e] Aegineta purpuræ crematæ teſtis eandem vim tribuit, quam pompholygi, id eſt, ſiccandi ſine roſione. Secundum verò Aetium purpurarum teſtæ cum aceto potæ lienes tumentes ſanant, & ſecundas morantes detrahunt. Vſtarum cinis ad eadem confert, ad quæ buccinorum, de quibus ſuo loco. His addit Dioſcorides, Ionia vocantur purpurarum buccinorumq; mediæ partes, circa quas teſtæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata ſimili modo maiorem purpuris buccinisq; facultatem vrendi conſequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent.

[d] Lib. 2. c. 4.
Dentes abſtergunt.
[e] Lib. 7. c. 3.
Cineris facultas.
Ioniũ quid.
[f] Li. 32. c. 9.
Ad puſtulas pudendi.
Ad pulmones male affectos.

[f] Plinius purpurarum teſtæ cinerem diſcutere puſtulas verendorum è melle ait. Ex purpuris vſtis dentifricia optima ſic conficimus. Eas vſtas vino extinguimus, abluimuſque; deinde aceto roſato, poſtremò aqua roſarum. tum melle ſcillitico, vel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, ſaporiſq; conciliandi cauſa roſas & caryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papauerisq; ſemine, ex cremore hordei & pauco vino albo ſumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit abſumendo exiccandoque. Buccinorum purpurarumq; teſta, inquit [g] Galenus, quandoquidem duriſſima eſt, nunquam abſq; vſtione vtor. Atque vſta quidem deſiccandi vim poſſidet: cæterùm ad vnguem eam læuigare, planeq; pollinis in modum neceſſe eſt, tundendo ſcilicet & cribrando, quod tibi commune ſit in omnibus lapidoſis teſtaceiſq; ſubſtantijs præceptum. Nam niſi exactè læuia ſint reddita, arenis ſimilia ſunt. Per ſe illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. id quod ipſum quoque commune eſt omnium quæ citra inſignem morſum deſiccant vehementer: quippe cùm alioqui fluxionum cauſa exiſtant. Sed & aliud eſt omnibus id genus commune: nempe vt cum aceto, aut oxycrato, aut oenomelite aut oxymelite idonea ſint vlceribus putreſcentibus. Idcirco lapides omnes, vbi ad eum vſum applicantur, alij magis, alij minùs, certè omnes conferunt. Hæc [h] Galenus, qui etiam lib. de compoſ. med. ſecundum genera, purpuras cum ijs recenſet, quæ propoſiti albi emplaſtri (aduerſus vlcera cacoëthe & dyſepulota) candorem tueri poſſint. Adduntur & teſtæ purpurarum vſtæ apud eundem eodem libro in quinto capite, vti etiam apud Aetium medicamentis pilos attenuantibus. Idem cinis vtiliter cum melle illinitur vlceribus capitis & ſimiliter mulierum mammas ſanat: pãnis etiam reſiſtit vtroq; modo, ſiue opus ſit incipientes diſcutere, ſiue coctos emittere, ſi rectè obſcurus quidam ex Plinio citat. Idem ex Dioſcoride purpuris attribuit, quæ apud Galenum oſtreis aſcripta leguntur, remedia quædam. Paulus Aegineta tertio ſui operis volumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, pleriſq; oris & colli affectionibus prodeſſe ſuſpenſum ex collo aut adalligatum homini funiculum ex marina purpura, qui viperæ collo circundatus eam ſtrangulauerit. Verba Aeginetæ hæc ſunt Græca vt Marcellus Virgilius recitat, ex quo hoc exſcripſimus: Καὶ οὔλοις ποιεῖ λινοῦν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας περιτεθὲν ἐχίδνης τραχήλῳ, καὶ πνίξαν αὐτὴν· εἶτα περιαπτόμενον θαυμαστῶς ὀνίνησι, παρίσθμιά τε, καὶ ὅσα περὶ τράχηλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαληνός: hoc eſt, ad gingiuas etiam ſalutare eſt filum è purpura marina, quo vipera fuerit ceruici circumpoſito ſuffocata, hoc circundatum tonſillis & omnibus colli cauſis, mirificè iuuat, vt Galenus teſtatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere. [i] Auicenna, eſt (inquit) certum inter experimenta quæ agunt vi quadam occulta in abſceſſibus, vnde ſuffocationis periculum eſt, & vuæ & tonſillarum & omnino omniũ gutturis partium, ſi filis tinctis cum alargiuan (interpres vertit murice marino) ſtrãguletur vipera:

[g] Lib. 11. Simpl. c. 21
Ad vlcera maligna.
Ad vlcera putreſcẽtia.
[h] Li. 1. c. 18.
Pilos attenuant.
Amuleta.
[i] Li. 3. Fen. 9 c. 10.
Viperæ capitis mira facultas.

vipera: deinde circumdetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. [k] Plinius ab aliquibus strumas circumligari lino (simpliciter, non purpureo) scribit, quo præligata infra caput vipera pependerat, donec exanimaretur. Inuenio & ex lana vel vestimento purpureis, id est, purpura infectis, remedia. [l] Aetius purpuram hircino felle madefactam muliebri vmbilico diebus septem imponi iubet: & deinde crescente luna, si cum viro congrediatur, concepturam esse existimat. Meminit huius etiam Galenus opere de compositione medicamentorum secundum locos, apud quem ibidem in tertio, capite primo Andromachus medicamentum quoddam auribus instillari iubet; deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigines post medicamentum auri infusum, purpuræ lana iubet obturari. Item lib. 4. cap. 6. tomenta Purpuræ Laconicæ miscentur arido cuidam Asclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam 7. & 8. panniculo è purpura marina siue Tyria vtitur, quem & modicè astringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Posthumum imperatori qui ex assumpto cibo grauabatur stomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctam, ostio ventriculi imponit. Lana per se Conchylio infecta, inquit Plinius, auribus magnoperè prodest: quidam aceto & nitro madefaciunt. Fimbriati autem marinarum Purpurarum flocculi cremari solent, vt lanæ, mundi & carpti, in fictili crudo.

k *Li. 30. c. 5*

l *li. 16. c. 34.*

Ad conceptus iuuandos.

Tomentum lanæ purpura tinctæ quis opere tur.

DE BVCCINO. Cap. VI.

ÆQVIVOCA.

Κῆρυξ Aristoteli Buccinum est, vt mox fusiùs patebit, Homero, cæterisq; Græcis præco, cui varia ab illo tribuuntur officia, vt populum conuocare ad concionem, silentium indicere, comitari in itinere viros aliqua dignitate præditos, aut eos, quos illi ad obeundum munus aliquod mittebant: pretereà fungebãtur aliquibus in sacrificijs mysterijs, & epulum etiam apparabant: in primisq; caduceatores agebant, & nominatim quemadmodum legimus apud Liuium caduceatorem mitti, qui inducias ad sepeliendos mortuos petat. At verò apud solutæ orationis scriptores κήρυκες sunt, qui præconum vel caduceatorum munia obeunt: de quibus omnibus significatis consule thesaurũ linguæ Græcæ. Præco autem ab hoc animali κήρυξ vocari fortassis meruit. Cùm enim Triton Concham inuentam excauasset, secum eam cõtra Gigantes tulisse scribit Hyginus, ibique sonitum quendam inauditum per Concham emisisse: hostes autem veritos ne qua esset immanis fera ab aduersarijs adducta, cuius esset ille mugitus, fugę se mandasse, & ita victos in hostium potestatem venisse. Romani Tritones cum buccinis fastigio Saturni ædis superposuerunt, vt significarent à commemoratione Saturni historiam quasi vocalem esse factam, cùm antea muta, & obscura, & incognita fuisset, quod etiã testari videntur, vt inquit Macrobius, caudæ Tritonum humi mersæ & absconditæ. Habebant præterea Romani argenteos Tritones qui pugnam buccina exciebant. Suetonius: [a] Quin & emissurus Fucinum lacum, naumachiam antè commisit: Sed cùm proclamantibus naumachiarijs, Aue Imperator, morituri te salutant, respondisset, Auete uos, neque posthac vocem quasi venia data quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferroq; absumeret, tandem è sede sua prosiluit, ac per ambitum lacus non sine fœda vacillatione discurrens, partim minando, partim adhortando ad pugnã compulit. Hoc spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium singulæ, exciente Buccina Tritone argenteo qui è medio lacu per machinam emerserat. Vt itaq; κήρυξ est Græcis qui buccinat, ita Buccina etiam latinis propriè cornu recuruũ, quod tubæ modo inflatur. buccina, inquit Isidorus, est qua signum datur in hostem, dicta à voce quasi vocina. Alij à bucca dici volunt, quum tubam significat. Bucca, inquit Hieronymus vocatur tuba apud Hebræos, deinde per diminutionem Buccina dicitur. Varro: Orphea vocari iussit, qui cùm eò venisset, cithara cantare iussus, buccinam inflauit. Liuius: Equitibus imperauit, vt ad tertiam buccinam præsto essent. Cicero: Signum buccina datur. Est quoque Buccina pastoralis, qua oues & porci appellantur. [b] Columella: Ad quę saturæ pabulo libenter recurrunt, cùm pastorali signo quasi receptui canitur: nam id quoque semper crepusculo fieri debet, vt ad sonum buccinæ, pecus, si quod in syluis substiterit, septa repetere consuescat. Varro. Subulcus debet consuefacere omnia, vt faciant ad buccinam.

Præconis officia.

Tritones argentei.

a *In Claudio cap. 21.*

Buccina cornu curuum tubæ quod modo inflatur. Vnde dicatur.

Buccina pastoralis.

b *li. 7. c. 23.*

buccinam. Hinc verbum bucccinare Varroni, & nomen buccinator Cæsari. De buccina & buccinatore consule Vegetium. Buccinas à tubis nonnulli distinguunt sic: quòd illæ ex recuruis animalium cornibus, tubæ ex ære argentoue, confici soleant, ad animos militum & equorum inflammandos. [c] Apuleus certè in Floridis buccinam manifestè à tuba secernit, cùm ait. Siquidem vox hominis & tuba rudiore toruior, & Lyræ concentu variatior, & tibiæ quæstu delectabilior, & fistulæ susurro iucundior, & buccinæ significatu longinquior. Sæpe tamen buccinam pro tuba positam inuenimus aut certè pro instrumento tubæ simili, eundem in bello vsum habente. Cicero pro Mureto. Te Gallorum, illũ buccinarum cantus exuscitat: tu actionem instituis, ille aciem instruit. Est & buccina nomen oppidi in Sicilia Dionysio, quo nomine etiam dicta est insula, Pontiani pontificis exilio & morte clara. Sed vt ad Græcam vocem, vnde digressi sumus, oratio nostra reuertatur, Κηρύκων nomine vocata fuit quædam familia Athenis, à filio Mercurij qui κήρυξ vocabatur. Horum κηρύκων fit mentio ab Hesychio & à Suida. Est denique κήρυξ auis quædã, quæ & πρέσβυς dicitur.

Buccinæ à tubis vt differant.

[c] Lib. 3.

Buccina oppidum.

κήρυξ auis.

SYNONYMA.

Κήρυξ Aristoteli, vt iam dictum est, buccinum, vel, vt Gaza vertit buccina vocatur. Plinius nonnunquam murices transtulit, vt in trigesimosexto capite noni libri, vbi de purpura agit: Latent vt murices circa canis ortum tricenis diebus; hoc enim de buccino dixit Aristoteles. Iacobus Dalechampius in explicatione eiusdem horum verborum: Sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, Conchylia, margaritas? Conchylia pro buccinis dixisse autumat. cæterùm non est necesse meo iudicio ea hîc distinctione, cùm & Conchylia propriè dicta purpureum colorem, quem & per se Conchylium dicunt, proferat. Vnde item eadem distinctio apud eundem Plinium, locum non habet, vbi ait: sed vnde Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco? &c. nam per Conchylia intelligit, præter purpuras, buccina, murices atque ipsa Conchylia, ex quibus omnibus flos ille purpureus colligitur. Pet. Bellonius vocem murex à Ceryce nomine Græco prodijsse putat, κ littera mutata in m, η verò in u & υ in e. Non probo Franc. Massarij iudicium, cerycem putantis esse muricem & Conchylium: Buccinum, inquit, Plinius, pro ceryce seu murice dixit. Cùm enim ex ipso Plinio, duo sint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus expetitum, alterum scilicet buccinum, alterum purpura, necesse est buccinum esse, qui ceryx, murex & Conchylium appellatur. Sed præterquam quod murex diuersus est à ceryce, & Conchylio, ita quoque muricis nomen, vt rectè aduertit Hermolaus, generalius est quàm buccini, vtpote quod & purpuram quoque comprehendat. Kiranides: Porphyra marina, quã quidam κήρυκα vocant. Sed dicendum est potiùs species esse vnius generis proximi diuersas. Inuenio item apud Syluaticum: Purpura maritima, id est, cetula marina, lego ceryx marina: Et aliàs habet, Ciceros (nomen etiam corruptum est, à ceryces) id est buccini marini. Antiqui tamen etiam Græci cerycem pro purpura acceperunt nonnulli, vt lego apud Eustathium: Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κήρυκων festiuè lusit: Cùm enim in ciuitate, in qua erat, plurimos κήρυκας (id est præcones) habere cognouisset, summis pedum digitis incedebat, metuere se inquiens, ne si pede plano terram calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquam ceryx marinus propter Conchilij formam mucrones aliquos circa se habeat. Desumpsit hoc ex Athenæo [a] Eustathius. Ego illius quoque verba adijciam: Stratonicus (inquit) cùm Abdera se contulisset, ad statutum illic ludorum spectaculum, ciues singulos peculiarem sibi præconem habere cõtuitus qui eorum iussu, cùm adlubuisset, nouilunium ipsorum annunciaret, contemplatus in hac ciuitate præcones (adeo vt propemodum maior esset præconum numerus, quàm ciuium) portione ciuibus esse plures, summis vnguibus pedetẽtim incedebat, in terrã defixis oculis. Interrogante verò eius hospite, ecquid mali pedibus tam subito accidisset, hoc inquit: Ego equidẽ totis pedibus valeo, & quouis assentatore ad cænas excurro celeriùs: anxius tamen sum ac prorsus metuo, ne calcando τὸν κήρυκα pes transfigatur. Dalechampius hoc addidit scholiolum: Hæc vox (κήρυξ) significat & præconem & buccinum Concham, non equidem clauatam aut aculeatam, sed tuberculis multis eminentibus asperam & inæqualem. Buccinum pro aculeata purpura dixisse videtur Stratonicus negligenter. Isacius Casaubonus in suis animaduersionibus non rectè murices vertit. In præcedentibus versibus κήρυξ

Conchylia à buccinis an distinguenda.

Murex vnde dictus.

Ceryx an murex an Cõchyliũ.

Murex nomen generale.

[a] Li. 8. Deipnos.

Stratonici de ceryce dictum.

Buccinum pro aculeata purpura. Casauboni error.

κήρυξ erat præco: hîc est murex: nisi muricis nomine generaliùs accipiamus, vt etiam sub eo purpura comprehendatur. In Glossis rectè, murices, κήρυκες, πορφύρια. Inde Latinis in re militari murices dicti qui Græcis τρίβολοι, vel σανίδες κεντρωταί: Aggregator interpretatur ceryces cancrorum (lego concharum) esse speciem, vel limaces marinas, quæ Venetijs dicantur buouali. Atque hæc de diuersa authorum interpretatione. Zoographus κῆρυξ scribi ait cum circumflexo in prima, vt φοῖνιξ, δοῖδυξ, & huiusmodi, tanquam vltima natura breuis sit, & positione tantùm extendatur: in obliquis tamen natura produci, citans illud Oppiani: Buouali.

Κήρυκές τε μύες τε καὶ ἀτρακές ἔνομα σώλlω.

Κηρύκιον vox est diminutiua apud Kiranidem, Hippiatros, Trallianum. Illud notare libet (inquit [b] Hermolaus) cerycas à nostris verbum ex verbo buccina conuersos esse, quòd κήρυξ idem sit quod præco; quanquam & à cera, quam muco similem attritu mutuo saliuant, cognominari posse videantur, quod Græci κηρίζειν dicunt. Bellonius buccinum ab alijs vocari tradit, vel quòd buccis admotum sonos musicos edat, vel quòd buccas inflare tubicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea. Hæc ille, sed etymũ buccini habemus apud [c] Plinium, dum ait: buccinum minor ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Buccinus etiam à Pet. Gillio masculino genere effertur alicubi, & buccinus minor, Romanis delphinium est, vt inter nomenclaturas apud Diosc. legitur. Gaza latinè fæminino genere buccina semper effert; vti etiam Festus, inquiens: Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à similitudine soni dicunt. Zoographus ait se audiuisse, hodiè à Græcis φύκινον appellari. Στρόμβος & στρόβιλος etiam buccinum quandoque significant: Scholiastes Nicandri, τὸν στρόμβον ἔλεγον οἱ Ἀρχαῖοι ὄστρακον τῶν κογχυλίων ᾧ καὶ ἐχρῶντο ἀντὶ σάλπιγγος, vt & apud latinum poëtam

[b] In Corol. Diosc. lib. 2. cap. 205.

Etymum.

[c] Li. 9. c. 36

Buccinus minor q. d.

Strombus & Strobilus buccinum significant.

—Dum personat æquora concha:

& apud Ouidium:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq; sonanti
Inspirare iubet, fluctusq; & flumina signo
Iam reuocare dato. Σάλπιγξ item Græcis non solùm buccina & tuba est, sed etiam apud Hesychium buccina piscis seu turbo, nec non auis. Dentale vulgò dictum à recentioribus medicis, nonnulli buccinum interpretantur, vt antale purpuram. Nos de vtroque diximus in purpura. Buccinum Northmannis dicitur teste Roberto Constantino Ran de mer, Venetijs bouolo di mar. Massilienses, vt Gillius scribit, purpuras & murices & buccinos (sic habet) vocant bios: Et rursus: Ligures buccinos nunc vulgò Cornetos nominant, Massilienses bios cornetos, Græci quidam hac ætate strophylidas.

Σάλπιγξ.

Dentale.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

BVCCINA turbinatorum è genere esse habemus apud [a] philosophum nõ vno in loco, ac nominatim vbi scribit in hæc verba: Turbinati generis alia in anfractum intorta sunt, vt buccina: alia in globum tãtùm circumacta, vt echinorum genus, nec non biualuium &c. Alibi etiam buccinas testatis πορευτικοῖς, id est, gressilibus annumerat. Quod ad formam attinet, Speusippus apud Athenæum inter se similes esse tradidit ceryces, purpuras, strabelos & Conchas. Est verò buccinum magnum & buccinum paruum, cuius concha spirâ tuberculis exasperata cingitur. [b] Aristoteles testam buccino scabram tribuit. Ouidius quàm breuissimè figuram sic perstrinxit

[a] Lib. 4. de partib. c. 7.

Forma.

[b] Li. 4. Hist. cap. 4.

Testa buccini.

—Caua buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Bellonius buccini concham vt plurimùm minimi oui magnitudinem non excedere testatur, strias in tergore quinas habere, vt nerita, plærisq; in gyrum tuberculis obtusis, breuibusq; obseptas, multò quàm in purpura frequentioribus. Sed vbi in clauiculam desinunt, vnicum tantùm eam comitari. Interna parte incisam oris rotunditatem habere, turbinum modo, & canalem ad latus, per quem linguam exerat, purpurarum modo: eodemq; operculo contegi, quo etiam turbinata omnia, ne in testas contracta ab externis offendantur.

Magnitudo.

Operculũ.

Color teſtæ.

tur. Colorem teſtæ intus lacteũ, foris eſſe fuluũ, tantaq; magnitudine nonnunquàm creſcere, vt ad Carteiam Purpuræ & buccinæ decacotyli, id eſt decem cotylarum capaces reperiantur. Hæc ille, qui & ante paucula interiecta dixerat buccinæ concham eſſe turbinatã, & in anfractum intortam, ſed quàm purpura minorem: indeque à quibuſdam filium purpuræ dici, nullis item aculeis exertis clauatam apparere, quemadmodum purpuræ concha, ſed ſcabram eſſe, habereq; (inter notas à Plinio deſcriptas) rotunditatem oris in margine inciſam. [c] Plinius quoque buccinum minorem purpuræ Concham eſſe ſcribit ad ſimilitudinem eius buccini quo ſonus editur, vnde inquit & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa. Cæterùm Rondeletius pro minor apud Plinium legit maior, & quomodo apud Athenæum purpuræ filius vocetur buccinum declarare conatur. Verba eius non præteribo. Eſt ex turbinatorum, inquit, genere, longiore teſta, in medio latior eſt: indeq; in turbinem longum deſinit: altera parte margine in longum procurrente: atque illic rotunditate oris inciſa. Tota intus leuis eſt & candida: foris tuberculis multis atque exochis aſpera. Caro interna partibus quibuſdam ruffa, quibuſdam rubens ſpectatur, intus cãdida: foramen operculo, quod eſt oui figura integitur, & arctiſſimè clauditur. Duo buccina hic exhibemus. Vnum interni nihil oſtendens, alterum prominente interno corpore & inuerſo operculo. Antiquorum buccina eſſe declarat ſuccus dilutior & minus floridus quàm in purpuris, quod de buccino tradit [d] Plinius: Buccinum per ſe damnatur, quia fucum remittit. Teſta ſcabra & aſpera, ſed neque aculeata, neque clauata. [e] Ariſtoteles: Teſtarum permagna eſt inter ſe varietas. quædam enim læues ſunt, vt vngues, mytuli, & conchæ nonnullæ quæ galades à quibuſdam vocantur: aliæ aſperæ, vt Limnoſtrea & pinna, & concharum genera quædam & buccina. Plinius: Præterea clauatum eſt ad turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt in buccino. Quæ notæ omnes cùm certiſſimæ ſint, & in his buccinis quæ proponimus maximè expreſſæ, non poſſum non in eadem permanere ſententia, etiamſi Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo hæc ſcripſit: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamento. Duo ſunt genera, buccinum minor concha, ad ſimilitudinem eius buccini, quo ſonus editur: vnde & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa: alterum purpura vocatur, &c. At contrà euenit in noſtro littore. Purpura enim ſemper minor buccino reperitur. Sed hunc locum corruptum eſſe docent nos vetuſtiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legendum eſſe res ipſa demonſtrat. Corruptus eſt etiam Athenæi locus, ex quo colligunt omnes, qui de piſcibus noſtro ſæculo ſcripſerunt, buccinum minus eſſe purpura, quòd filius purpuræ vocetur. Locus Athenæi eſt huiuſmodi: περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Α῎ρχιππος ταὶ δὲ λέγει: κήρυξ θαλάσσης τρόφιμος υἱὸς πορφύρας. Vbi pro υἱὸς legendum ὡς. id eſt, buccinum marinum abundè nutrit vt purpura. Hæc omnia Rondeletius. Fuit autem Archippus Athenienſis veteris comædiæ poëta Athenæo teſte, & ſæpe eius verſus ab Athenæo citantur. Et cùm ſenarium iambicũ verbis, inquit Zoographus, iam recitatis conſtitui appareat, non conueniet υἱὸς mutari in ὡς, quod Rondeletio placuit. Τρόφιμον etiam non vt ipſe, quòd nutriendi vim habeat, exponendum iudicat idem Zoographus, hoc loco, ſed pro eo quod nutritur & alitur, vt ſit buccinum maris alumnum, purpuræ filius, vt Cælius Rhodoginus quoque conuertit: Qua ratione autem filius purpuræ dicatur, magnitudinisné, an alia quadam, alijs indagandum relinquit Zoographus. Ariſtoteles in quinto hiſtoriæ cap. 15. operculum oris idem tam purpuræ quàm buccinæ adhærere natiuum quàm cæteris turbinatis omnibus author eſt. Et in quarto de partibus cap. 5. Operculo quodam congenito, inquit, carni patulæ appoſito clauditur, vt reliqua generis eiuſdem, idq; præſidij cauſa. Qua enim teſta non protegit, facilè offendi poſſet ab ijs quæ extrinſecus inciderent. Et alibi dixerat, [f] Promuſcidas vt purpuræ habent modo muſcarum, quod quidem membrum, inquit, linguæ effigiem præ ſe fert. Habent autem hoc firmum & toroſum, quo ſimiliter vt aſili atq; tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas, vel in ſepijs eſſe aduertimus: ſed hæc toroſiora. Gula à ventre duplex longa porrigit ſe vſque ad papauer: quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in purpuris & buccinis conſpicua, in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, ipſi cõtinuum, ſimplexq; ex toto vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quà & laxiùs hæret. Quas verò etiam partes cum cochleis communes buccina habeant, ſuprà de teſtatis in genere dictum eſt & in cochlea repetemus. Ionia ſunt qui florem eſſe credant

Filius Purpuræ cur dicatur.
[c] Li. 9. c. 36.
Plinius correctus.
Succus.
[d] Li. 9. c. 38.
[e] Li. 4. Hiſt. cap. 4.
Concharũ duo genera.
Athenæus correctus a Rõdeletio.
Contra Rõdelet.
Oris operculum.
[f] Li. 4. Hiſt. cap. 4.
Venter.
Gula.
Inteſtinum.
Ionia.

credant eum, quem Purpuræ vt Aristoteles scribit, habent & Buccina medium inter papauerculum & ceruiculam, vt Athenæus testatur. Est autem papauerculum in Buccina pars eius ima esculentaq;: quamquam omnis callus Pinnæ & Conchylij interior papauer quoq; dicitur. Ego inquit Hermolaus, in Dioscoride non ionia, sed cionia, hoc est verbum è verbo columellam lego, ita scriptum in exemplaribus aliquot inuenias. Rondeletius in cancelli historia legit ὠνία, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquetur, ex Dioscor. lib. 2. cap. 4. His (inquit) cãcellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, vt testas circumferre possint. Sed de hac parte plura etiam in Purpuræ historia diximus. Habes hîc duas Buccini icones, quas exhibet Rondeletius, item alterius ex Zoographo siue Cochleæ, siue Buccinæ, quam apud ciuem quendam se vidisse ait, mucrone pertuso, circulo stanneo ambiente, vt apta esset inflari. Rondeletij, inquit, posita effigies; nostræ quidem similis est, sed tuberculis rotundis scitè clauata. Venduntur passim huiusmodi Buccina apta inflari, & ego habeo quod æneus circulus ambit. Habes item aliud genus magnum coloris item violacei, sed cuius orbes flauescunt, & in ore candicat. Zoographus etiam aliud genus Buccini se vidisse tradit, Purpuræ similius figura & magnitudine propius, quàm vllum ex ijs quæ picta dedit; sed tuberculis vndiquaq; dispositis, deinceps rotundis scitè omnino elegãterq; στιχηδὸν clauatum; nec in mucronem adeo exporrectum, sed capite ob ... ore breuius. Quæ postremo loco adiecta est icon, pro Buccina peregrina mihi missa est. Conchilium est colore & duritie marmoris, circulis rosas æmulantibus. Papauer. Diosc. correctus.

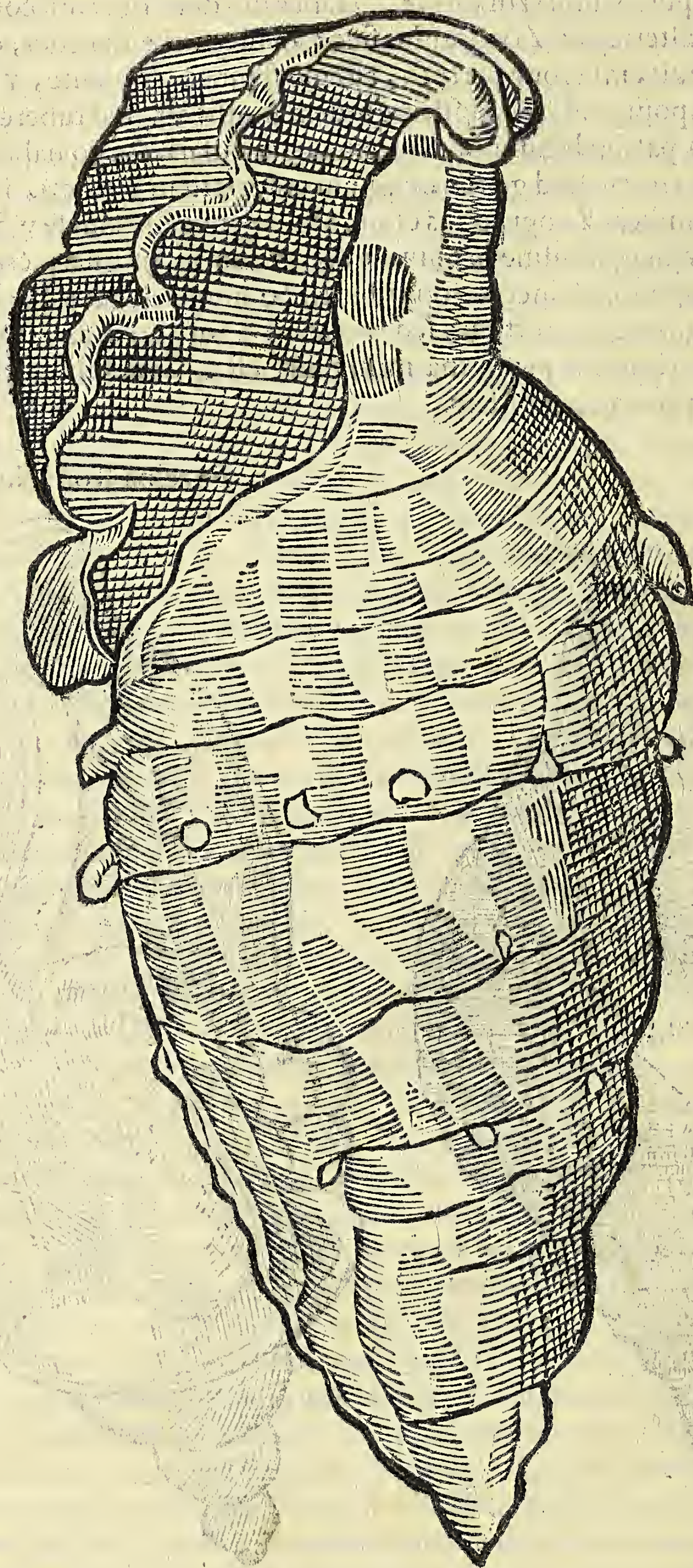
Buccina Rondeletij alia.

Buccina Rondeletij.

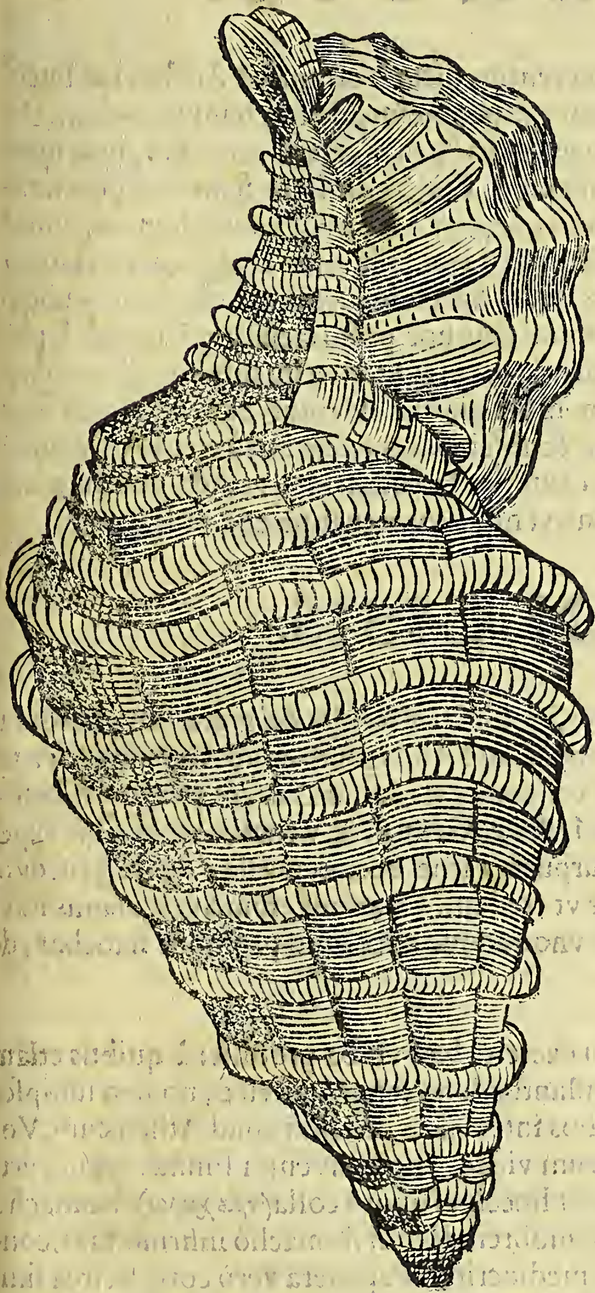

Ee Buccinum

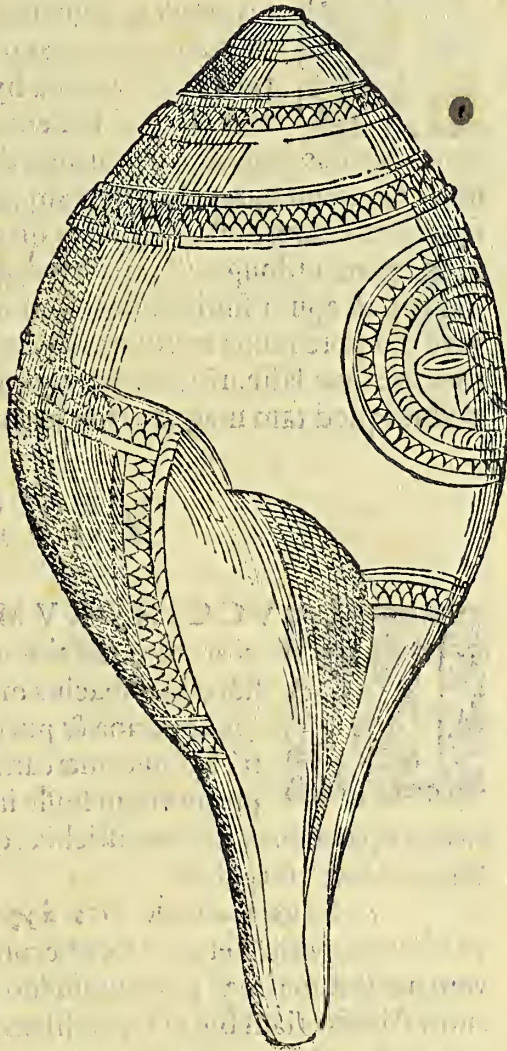
Buccinum Zoographi.

Buccinæ alia species:

Buccina peregrina, colore & duritie ferè marmoris æmulo, circulis rosas æmulantibus.

LOCVS. NATVRA. ÆTAS.

ARISTOTELES [a] latere scribit Buccina, vt Purpuræ, canis exortu circiter dies tricenos: sed [b] Plinius, vt dixi, hoc de Muricibus dixit. Aitque Buccinum non nisi petris adhærere, circaq; scopulos legi: sed & hoc Aristoteles de Aporræde (Aporrhaide) inquit Massarius, dicere videtur, quam Theodorus Muricem conuertit. Verba Aristotelis hæc sunt: Natices saxis adhærescunt more Patellarum, & Aporradum siue Muricum. Tempus viuendi Purpuris & Buccinis secundum Philosophum longum est, annos enim circiter sex viuere tradit in quinto de historia, cap. decimoquinto.

[a] Li. 8. c. 13. Canis exortu latent. [b] Li. 9. c. 36.

Aetas.

GENERATIO.

a Li. 5. Hist. 15.
b Cap. 12.
Hyeme abeunte generatur.
Vt fauificant.

VRPVRÆ quomodo generentur, dictum est antè.[a] Aristoteles buccinis eundem gignendi modum esse profitetur, idemq; tempus: Buccina tamen ante purpuras paullum generari [b]paulò antè dixerat: purpuras nimirum vere, buccina hyeme abeunte. Eodem authore semen ad generationem nullum habent, & quomodo quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittant, in purpura dictum est ex eodem. Illa enim coagmentatio fauo similis tanquam purgamentum tam purpuris quàm buccinis euenit: nam buccinis quoque fauificare in more est, vt ibidem diximus: quod sanè hoc pacto faciunt: Oua sub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apum similitudine. Supini autem sub lapide stabulantur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, si incoquantur & abscindantur, oua intrà continere comperientur: quæ saliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminant, vt inde decidere non possint: quod tam magno artificio construunt, vt nihil coaceruatum esse videatur.

VSVS IN CIBIS.

Ori gratæ carnes.
Stomacho conueniũt.

VCCINORVM carnes, inquit Dioscorides ori gratæ sunt, & stomacho vtiles, sed aluum non molliunt. Archigenes apud Galenum, ex testaceis, stomachis maximè conuenire tradit buccina, & purpuras. Bellonius buccina & purpuras Massiliæ, Genuæ, & Venetijs ait in cibis expeti, sed buccinæ carnem purpuræ carne duriorem esse. Apud priscos in pretio etiam fuisse inducor vt credam. Charmus enim Syracusanus inter cæteras parœmias seu hemistichia, quæ de vnoquoque ferculo in promptu habebat, de buccino hoc vsurpabat

Χαίρετε κήρυκες διός ἄγγελοι,

ex Homero videlicet, qui de præconibus in exercitu hæc verba protulit: à quibus etiam conchæ istæ marinæ, præconum suo cùm inflantur, sono fungentes vice, nomen sumpserunt. Alexis etiam buccina, cochleas & bulbos inter cibos celebrat apud Athenæum, Venerem stimulantes: præferri autem colla eorum video. Diphilus enim Pinnæ, inquit, vrinam cient, difficile concoquuntur, & similiter buccina, quorũ colla (τράχηλοι) stomacho conueniunt, sed difficulter concoquntur, quamobrem ijs qui stomacho infirmo sunt, conducunt, difficulter etiam excernuntur, alunt mediocriter. Papauera verò eorum circa fundum tenera sunt et facile corrumpuntur. Hicesius quoque, buccinorum colla, inquit, stomacho apta sunt, & minus alunt, quàm musculi, chamæ, pectines. Prosunt ijs quibus est imbecillus ventriculus, ac quibus non facile cibus ad interiora ex aluo digeritur, quoniam vix corrumpuntur. Nam quæ in confesso est facile coqui, è diuerso incommoda sunt eiusmodi ventriculi affectui, quia paruo negotio ideo corrumpuntur, quod tenera sint ac statim dissoluantur, (liquentur & in chyli naturam vertantur, sed praui & improbi,) Quamobrem horum papauera (excrementa in omnibus ferè testaceis, quæ membrana continẽtur ad extremã ferè testæ partem, esu suauiora reliquis partibus) quæ stomacho valentiori non conueniunt, debiliori ventriculo congruunt. Alunt magis & delicatiora sunt purpurarum quàm horum papauera, sed acriore, insuauiore, & ad scyllam magis accedente gustu, qualis est totius conchylij. Exactiùs omnium Xenocrates de buccinorum alimento scripsit in hæc verba. Buccinæ sunt duriores purpura, & magnitudine ac loco differunt, triplicesq; vires habent testæ, colli & excrementi in testa contenti. Nam scabra substantia piscis aluum sistit ac precipuè si assetur: contra magis facit elixa. Collum earum aluum sistit, difficulterq; concoquitur: idcirco ex sinapi, vel aceto, aut liquore, aut pipere corrigere ipsum debent, qui eodem vescuntur. Aqua denique quæ ex eis emanat, calefacta ventrem subducit: cum eo verò excremento quod testa continetur, cocta, magis gilua fit, & piscis qualitatem præfert: si verò totæ decoquantur, maiorem sistendi vim habebunt: & sitim offerent: quidam verò eas elixantes læuigant, & æquè ac vrticas condiunt, fiuntq; ori gratę. Luna exoriente plenæ & æstate graciles.

Colla pręferuntur.
Papauer.
Imbecillis stomacho prosunt.
Testæ vis.
Colli.
Aquę ex eis emanantis vis.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

ETIVS in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus, ex ostreorum genere purpuras & buccina reliquis præferenda scribit. Trallianus buccina etiam inter alia testacea enumerat, quæ rarò & modicè voluptatis gratia offerre tympanicis conuenit. Et in Cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facile alterentur & concoquantur, & mordacibus, acribusq; humoribus resistere possint, vt sunt astaci, pectunculi, cerycia, id est, buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioso & acri influxu, ægrum vesci iubet alimentis mitibus, minimè mordacibus & incrassantibus; inter alia κηρυκίοις. Item in purulentis, si salsus humor est, pectines aut buccina aut astacum dare non esse alienum asserit. Enumerat verò etiam buccina inter cibos, qui succos vitiosos generant, podagræ pituitosæ præcessores. Nicander strombos, pectines, buccina in cibo contra dorycnium celebrat, & Kiranides contra cicutam. Galenus aliàs inter abstergētia, quę pilos attenuāt, buccinorum aliorumuè ostreorum testas vstas cōnumerat; aliàs vt ne cui penis arrigi possit; buccinum vstum lotio bouis castrati extingui iubet: hocq; in cibis aut potionibus vti, quod verò remanet in vase reponi. Ad oris tetros absq; vlcere odores, ex eodē: Ex ostreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cumque cubitum eunt aceto acerrimo colluunt. Ad parotidas emplastra quædam molliora fiunt, vt idem Galenus alibi tradit, cerati forma, ex butyro vel oesypo conflata, ostreis aut buccinis aut purpuris vstis additis. Ibidemq; nimirum in libris de compos. med. secundum locos Archigenes aduersus idem malum buccina marina, aut purpuras vstas melle aut axungia excipi & imponi iubet, vt confestim discutiantur. Ait etiam, buccina, purpuras, & ostrea, vsta conuenire indurescentibus, ac vetustis inflammationibus. Ad choerades discutiendas, Hippiatros quidam, cerycia marina vti iubet, & cum melle cocta cataplasmatis instar imponi. Ad alopeciam & omne defluuium capillorum alphosq; diuturnos, hoc mirabile habet Nicolaus Myrepsus: Buccina vsta & trita in oleo veteri sufficienti subigito, & ad glutinis crassitudinem reducito: raso prius & fricto, illinito. Ad auris dolorem à colore, ex eodem: Viua buccina in oleo elixa illine. Hoc enim naturalem, inquit, quandam vim in se obtinet. Galenus præterea ad ephelidas & lenticulas, purpuras & buccina, vbi expiscatus fueris, iubet in ollulā conijci, & in furnum assanda mitti, deinde ex melle tritis vti. Et apud Aetium quoq; medicamentis ad impetigines miscentur testæ buccinorum vstorum. Testatur Zoographus vulgus apud Germanos inferiores & oceano vicinos contra tussim, inanem præsertim & puerorum, potum solitum è buccini, vel cochleæ marinæ (Kinckhorn ipsi nominant) concha haustum prodesse putare. Ioan: Guinterius Andernacus buccina ex succo limonum detrita ad genas mulierum dealbandas commendat, præsertim si aliquid argenti viui sublimati vt barbarè vocant, ijsdem inieceris. Paulus Aegineta in suis succedaneis, item Galenus buccinorum loco ostrea substituunt: Dioscorides verò mitulos crematos eundem buccinis effectum præbere scribit: nec non buccina cremata eadem præstare quę purpurę, sed vehementius vrere, siquis salis plena fictili crudo adurat: dentifricio conuenire: ambustis vtiliter illini, quibus solui medicamentum non oportet: nam posteaquam vulnus cicatricem duxerit, ipsum in testæ modum induratum, sponte sua decidere. Fieri denique etiam ex buccinis calcem.

Ad Cardialgiam.

Ad oculorū dolorem.

Contra dorycnium, & cicutam.

Ad penem arrigendū.

Ad oris tetros odores

Ad alopeciam.

Ad Auris dolorem.

Contra tussim.

Ad ambusta.

Calx.

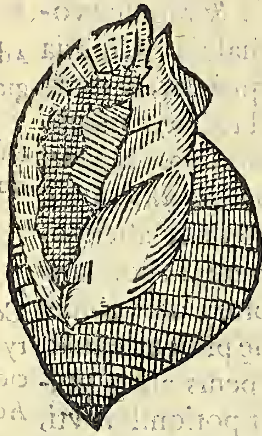
DE BVCCINO PARVO ET STRIATO. RONDELETII. Cap. VII.

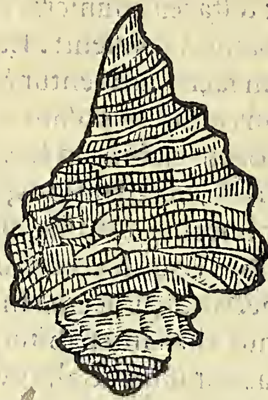

NTER buccinorum genera, inquit Rondeletius, hæc duo reperi, paruū, lineis frequentibus asperiusculum: vt fortasse illud sit buccinū Plinij purpura minus, ijs quibus vetustior Plinij lectio non placeat: neq; succo neq; partibus internis à superiore differt. Alterum huic simile est, nisi quòd lineas prominentiores habet, & transuersas, vt striatum merito dici possit. Est & testa spissiore dulioreque. Habes hîc præter duas Rondeletij icones, duas alias paruas, admodum inuicem differentes, ex Zeographo, vnam ab eo ad nostras conchas effictā, alteram cum duabus mucronibus: quales ego etiam inter turbines depingam, cùm purpuram ferre dubitem. Addidi denique & ego Buccini parui genus, quod à Rondeletij paruo buccino parum differt.

Buccina plinij minor.

Buccinum paruum & ſtriatum Rondeletij.

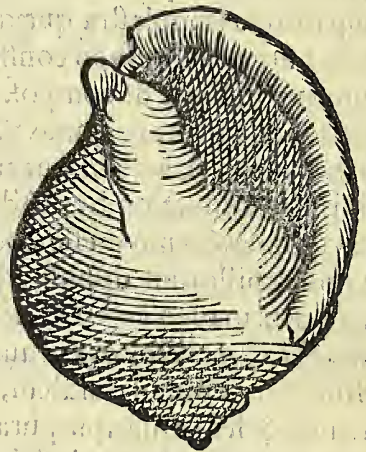
Buccina ſtriata alia Zographi.

Buccini parui genus Zographi.

Buccina parua alia authoris.

DE MVRICE. Cap. VIII.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Murex multa ſignificat.

VREX, inquit Rondeletius nomen eſt polyſemum. Significat enim in primis non ſolùm Buccinum, vt nonnulli voluere, ſiue Cerycem, ſed & Purpuram, vt rectè iudicauit Hermolaus, nec non etiam Conchylium propriè dictum, vt mihi videtur, quanquam in hac ſignificatione in promptu non ſit authoritas aliqua veterum: cõijcio tamen id inde quòd Murex paſſim accipiatur pro omni purpureo colore, ſitne vel Purpuræ, vel Buccini, vel Conchylij: idem enim eſt tinctum eſſe Murice, quod tinctum eſſe Purpura, vel Cõchylio. Atq; in hac ſignificatione Muricem mihi accepiſſe [a] Plinius videtur, dũ ait: Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atq; Conchylium tingit, omneiſq; alios colores: nec quærit in profundo Murices. Ita quoq; [b] Scaliger, oſtendens animalia nonnulla nunquam mutare locum: quale eſt, inquit, Muricum genus, adhærens ſaxis, nobile diuini carmine Maronis. Sumi verò priuatim pro Purpura conſtat ex hoc Martialis:

Murex pro purpureo colore. Pro colore ex Murice. [a] Li. 22. c. 2. [b] Lib. 1. de plant. Pro Purpura.

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

Indeq; & Murex Tyrius à Virgilio dicitur:

——Tyrioq; ardebat Murice lena

Pro aſperitate. Et ab Ouidio Phocaicus. Neq; aliam ob cauſam Murex pro aſperitate ſumitur: Purpura enim acutiſſimos inter cætera Teſtacea aculeos habet: ita Virgilius dixit:

——Et acuto Murice remi
Obnixi crepuere.

Muricata cacumina quid. Sic quoq; carduis muricata dicuntur cacumina, id eſt, aculeata. Ita quoq; Murices vocantur machinulæ ferreæ, doloſæ, tetragona forma, quæ in quamcunq; partem

„ partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infectos protendunt. Meminit Q.[c] Curtius his verbis: Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equitem emissurum esse credebat. Meminit & Valerius Max. de Scipione Aemiliano: Suadentibus quibusdam, vt circa mœnia vrbis, quam obsideret, ferreos murices spargeret, ne subita eruptione hostes impetum in presidia nostra facere possent. Vocantur à Græcis τρίβολοι, vt recte annotauit Budæus, vt & herbæ quædam muricatis similiter seu mucronatis pericarpijs, vna terrestris, altera aquatica. Erant verò vt apud Hieronem est videre tria muricum genera, quibus in militia prisci bellatores vtebantur, nempe ferrei, quos dixi, item lignei, & labdarei: sed & ferrei ignem artificiosum ferentes, quibus mucronibus suis vbicunque iactati fuerint, affiguntur, & flamma quam gestant, locum, cui affixi sunt, comburunt, de quibus etiam ignem ferentibus idem Hieron meminit: ex his duo postrema, præsertim tertium, vsque in hodiernum diem in vsu sunt. Ex quo arbitror M. Catonem censuisse forum muricibus sternendum, quod scilicet Plutarchus in libro de fœnore esse ait ἀσεβῶν χώραν, hoc est, impiorum regionem. Vsus erat eiusmodi muricum vel similium in tormentis, quod me docet A.[d] Gellius, de morte Attilij Reguli agens: Tuditanus, inquit, somno diu prohibitum, atque ita vita priuatum refert. Idq; vbi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à Senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cruciatos interijsse. Cùm itaq; purpuris acutissimi sint aculei, has potius murices, quàm buccina priuatim, vocandas arbitrarer, quanquam murices ceryces vertat nonnunquam Plinius: nec placet eorum iudicium, qui propriè solùm buccinum significare volunt: buccino enim qui aculei? Appelloque vnà cum Rondeletio murices, qui & turbinati sunt, & longos firmosq; aculeos siue clauos habent. Probo item Perotti etymum qui murices dici existimat ab asperitate murorum Sic quoque [e] Isidorus, murex, inquit, cochlea est maris dicta ab acumine & asperitate quæ alio nomine conchylium nominatur, propter quod circumcisa ferro lachrymas coloris purpurei emittat, ex quibus purpura tingitur, & inde ostrum appellatum, quod hæc tinctura ex testæ humore elicitur. Non probo verò eos qui à Græco vocabulo κήρυκες, latinum murices desumptum conijciunt, ex quibus sunt Bellonius, & Zoographus. Præterea præter buccinum concha Venerea muricis nomine compræhenditur à [f] Plinio, vt dum scribit muricem latiorem purpura, neque aspero, neque rotundo, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, vtroque latere sese colligente. His enim verbis concham veneream descripsit, vt suo loco patebit. Pro buccino accipi ab eodem, cùm in purpura, tùm in buccino dictum est. Idem Plinius deniq; muricum generis esse scribit, quæ vocant Græci colycia (alij corycia) turbinata æquè sed minora multo: efficaciora etiam & halitum oris custodientia. Athenæus verò hæc (inquit Hermolaus) non muricum, sed chamarum generibus contribuit, easq; in Macedonia κωρύκας dici, Athenis κρυεῖς, in cætera Græcia tracheas, hoc est asperas vocari prodit: quod & Plin. secutus ferè, alicubi videtur, sic ille. Noster [g] Plinij codex sic habet, Muricum generis sunt quæ vocant Græci colycia, alijs corythia, turbinata æquè, sed minora multò. Hermolaus corycia suspicatur legendum, quòd Athenæus scribat, chamæ genus quoddam Græcis vocari κωρυκὰς in Macedonia, quas Athenis κρυεῖς dicant. Sed muricum & chamarum genus diuersum est. Hoc etiam animaduertendum, inquit Zoographus, post corophia, aut potiùs corythia in verbis Plinij, commatis non puncti notam esse signandam, vt per appositionem mox sequatur, concharum genera. Vuottonus tamen coryphia (sic enim legit per y. non coriphia) à colycijs corythijsue non distinguit. Congenerum omnium, inquit idem Vuottonus, quæcunque scilicet turbinati sunt generis suauissima iudicantur coryphia: Suntq; ori & stomacho grata: aluumq; & vrinam cient, atque oris bonum reddunt odorem. Copiosiùs alunt iurulenta, assa verò dura sentiuntur. Horum papauer buccinorum more stringit potiùs. Iam verò muricem colorem purpureum (nimirum quemlibet, purpuræ, buccini, & conchylij) Nonius significare scribit. Et sacrum muricem apud iurisperitos ideo nonnulli dici volunt, testante Cælio, quia eo inficerentur vestes Imperatoriæ.

„ Horatius: *Te bis Afro murice tinctæ vestiunt lanæ.*

Præcipuè tamen colorem purpuræ significat: quare & apud Cælianum legitur, vt Bayfius citat, Murices quoque purpuræ vsum præstant, in Tyro nobiles. Horatius in epistolis:

Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ.

Ouidius quoque Tyrium muricem de purpureo colore dixit:

Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Item

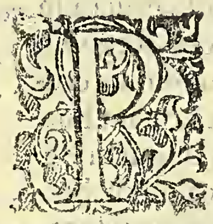
[c] Lib. 4.
Murices ferrei.
Tribuli herbæ.
Muricũ bellicorũ tria genera.
[d] Li. 6. Att. noct. c. 4.
Murices q̃d propriè sint
Etymon.
[e] Lib. 12. Orig. c. 6.
Contra Bello. & Zoographum.
[f] Li. 9. c. 25.
Conchę Venereæ descriptio.
Colycia muricũ genus.
[g] Li. 32. c. 7
Plinij locus notatus.
Pro colore.
Sacer murex cur dicatur Iurisperitis.

Item alibi: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas.*
Virgilius. *Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti*
Murice. Et alijs in locis, quæ vti etiam aliorum authoritates cùm sint innumeræ, superuacaneum fuerit citare. Κάλχην dixi esse florem vel animal, quo tingitur purpura, scilicet ex Scholiaste Nicandri, qui præterea in hunc eiusdem poëtæ locum: στρόμβων δὲ πολὺ πλέον, ἠ ἔτι κάλχης Κηραφίδος, annotat κάλχην esse speciem πορφύρας, id est, Purpuræ qua mulieres tingãt καλχίον; vnde καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν. Scholiastes Sophoclis dicit esse κόχλον. Κόχλον autem sunt, qui velint esse piscem à Latinis Muricẽ appellatum, diuersum à purpura. Vtcunque sit, καλχη non male exponitur purpura (intelligo autem de pisce) quam & κάλυκα vocari tradit Hesychius: nam de κάλυξ loquens, ait: σημαίνει δὲ καὶ τὴν θαλασσίαν πορφύραν.

Κάλχη. κόχλος. Κάλυξ.

GENVS. FORMA.

Contra Perottum. Murices inter Cõchas numerari.

PEROTTVS purpuras inter conchas potiùs enumerat, muricem inter ostrea ob scabritiẽ corticis: quod idcirco non laudat Zoographus, quoniam scabrities testarum longè diuersa est, in ostreis superficie tota exasperata, in muricibus verò & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibusdam. At verò nullo modo accipiendam esse eam opinionem ex superioribus liquere potest, in quibus muricem de purpura quoque sumi determinauimus: approbauimusque iudicium Rondeletij, qui murices longos & firmos aculeos habere voluit, quod Plinius quoque comprobare videtur, dum ait: Firmioris iam testæ murices & concharum genera. Sed cùm buccina, quæ & ipsa murices Plinio vocantur, aculeis careant, ac tantùm obtusa habeant tubera, existimo, vt antè etiam dixi, muricem præcipuè purpuram significare ob allatam rationem. Præterea epitheta muricum purpuræ præcipuè conueniunt vt Afer, Tyrius, Sidonius, Getulus, Baianus, Phocacius, Tarentinus, Assyrius, Oebalius. Ab hisce enim locis purpuram celebrari in purpura dictũ est: cætera verò epitheta quæ à colore petuntur, ad buccinum quoque minus quàm ad purpuram extenduntur (Purpuræ colorem ex Plinio, buccini colori prætulimus.) vt fulgens, suaue rubens, olidus, auratus, sacer, radiatus, stellans, rutilus, ardens, purpureus, puniceus, flagrans. Murex verò intortus Valerio Flacco, meo iudicio buccinum est, in Argonauticis.

Muricis epitheta.

DENOMINATA.

MVRICIS nomen ad aculeos plantarum quoque extendi, quod suprà annotabamus, habemus apud Plinium, qui Scolymo muricata cacumina esse dixit: & alibi, carduo cùm satiuo, tum syluestri, folia, inquit, pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Muricati gressus Fulgentio, sunt formidulosi & pauendi. Intuemur (inquit) arua, quibus adhuc impressæ bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) sigillauerunt gressus. Muricatim, aduerbium, inquit Budæus, est conuolutim, in modum muricis: sic Plinius, vertice dixit muricatim intorto, quod Columella, margine in mucronem emisso. Colores, muriceus, ostrinus, conchyliatus, à Thylesio nominantur cum purpureo. In Codice Iustiniani libro vndecimo, titulo de monetarijs & murilegulis, murileguli Budæo dicuntur, quasi muricarij à muricibus legendis.

Scolymo muricata cacumina. Muricati gressus qui. Muricatim.

VSVS IN CIBO.

XENOCRATES, vt in interpretatione Ioannis Baptistæ Rasarij legitur, murices scribit esse salsos, virosos; verũ succurri eis liquore Cyrenaico, ruta & aceto: ventrem turbare, vrinam ciere, ori ingratos, concoctu difficiles, obstruere crasso sanguine, pituitam gignere, & magis adeo recentes: idcirco parandos esse cum acribus, vt sinapi, erucaque: assos difficulter secedere, magnam sitim inuehere, grauareque: elixatos, contritos & conditos, minus virosos esse. Attamen conchula marina, purpura, & murices tanquam cibi stomachum roborantes laudantur à

Salsedo vt eximatur. Stomachũ roborant.

A tur à Scribonio Largo composit. 104. & Celsus quoq; murices cibis stomacho aptis annumerat: item apud Macrobium murices cum alijs conchis apponuntur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus est: deniq; apud [a] Horatium legimus in Sermonibus: [a] *Sat.4. li.2*

Murice Baiano melior (aliàs potior) *Lucrina peloris;*

Coquuntur autem murices & purpuræ, vt scribit Platina, eodem modo quo cætera conchylia.

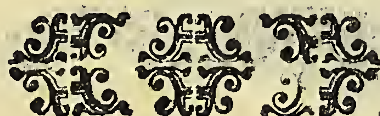
VSVS IN MEDICINA.

MVRICVM carnes appositæ, pilos in mammis tollunt. De malo quidem pilari in mammis qui voluerit, legat ea quæ in cancris fluuiatilibus diximus. Muricum cinerem cùm nominat Plinius (nam is ferè solus ex eis hoc nomine remedia præscribit) ex testis duntaxat crematis cinerem intelligi vult Zoographus: id quod, inquit aliquando exprimitur, plerunq; omittitur. Semel tamen ad discutiendas verendorum pustulas, Muricum (inquit, nimirum Plinius) vel purpurarum testæ cinis cum melle prodest: efficaciùs crematarum cum carnibus suis. videtur autem eadem fermè vis & communis testarum maris omnium cineri inesse: nisi quod efficaciorem ex durioribus solidioribusq; testis existimo. Et quoniam κήρυκας Plinius aliàs murices, aliàs buccina interpretatur: remedia quæ superiùs buccinis attributa sunt ex Græcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorsus conuenire idem Zoographus existimat: mihi purpuris quoq; ea conuenire videntur, cùm scilicet purpuras vnà cum muricibus non coniungit, vt aliquoties facit, nam sic buccina intelligit. Mituli quoq; cremati eundem buccinis effectum præbent, teste Dioscoride: addit Zoographus, paulò ignauiorem: purpuræ verò & conchylia vndiquaque similem. Pro buccinis ostrea substituit author antiballoménωn. Mituli quoque vt murices, cinere causticam vim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo, ad genarum crassitudines & oculorum albugines, caligines que, atq; in alijs partibus sordida vlcera, capitisq; pustulas. Hæc Plinius, ex quo sequentia etiam remedia omnia, vbi alterius authoris nomen non addetur, decerpsimus. Myaces cremati, vt murices, morsus canũ hominumq; cum melle, lepras, lentigines sanant. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Muricum vel purpurarum cinis vtroq; modo, siue discutere opus sit, siue concoctos emittere, panis resistit: quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas xx. spumæ argenti x I. cineris muricum x. olei veteris heminam. Capitis vlceribus muricum vel purpurarum testæ cinis cum melle vtiliter illinitur, (item) conchyliorum: vel, si non vtantur, farina ex aqua doloribus. Muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat, extenditque septenis diebus illitus, ita vt octauo, candido ouorum foueantur (aliàs foueatur.) Muricum generis sunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multo, efficaciora etiam & oris halitum custodientia. Parotides muricum testæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulso curantur: Testis cadi salsamentarij tusis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas strumasque vtuntur. Muricum cinis dentifricium est. Sammonicus

Ad pilos è mãmis tollendos. — B — Ad pudendorum pustulas. — Cineris vis caustica. — C — Ad canum morsus. — Ad lepras. — Ad tumores. — Ad panos. — Ad capitis vlcera. — Ad faciei maculas. — Dentifriciũ.

Ceruino ex cornu cinis est aut vngula porcæ
Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino:
D *Muricis aut tosti, vel bulbi extincta fauilla.*

Mammas muricum vel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Carbunculos de veretris exterminat muricum vel purpurarum in carbonibus vstarum cinis cum melle permixtus, vt Marcellus Empiricus ait. Plinius hoc remedio, efficaciore si cum carnibus suis crementur, pustulas verendorum discuti scribit. Oleum cicinum cum cinere muricũ, sedis inflammationibus prodest, item psoræ.

DE MV-

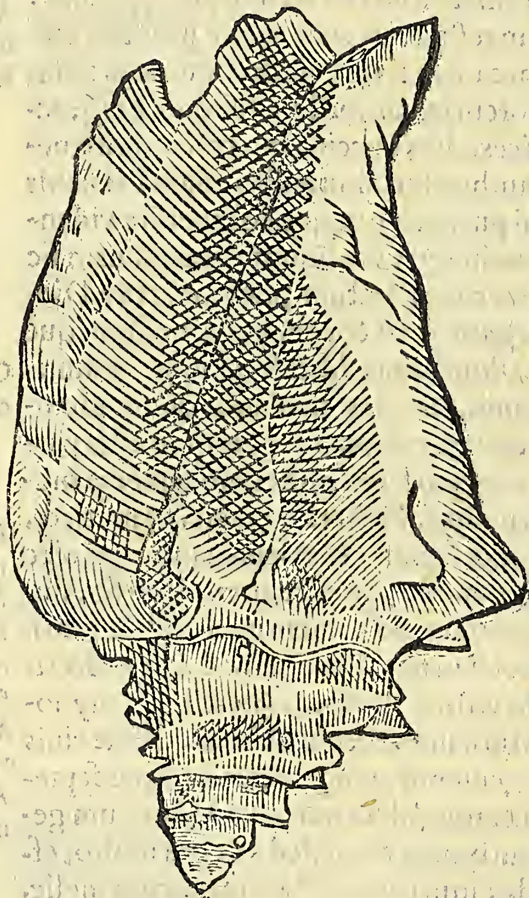
DE MVRICE MARMOREO RONDELETII. Cap. IX.

Nominis ratio. Testæ descriptio.

MVRICES, inquit Rondeletius, hîc appello, qui & turbinati sunt, & longos firmosq; aculeos siue clauos habent, quos, vt internoscerentur, quàm maximè proprijs nominibus potuimus, distinximus. Eum quem hîc exhibemus, à candore duritiaque, qua marmor candidum æmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpurascit. Testa grauis est, densa, solida, aculeis multis horrens, figura inter buccinum & conchylium media, ampla, vt merito σκαχοστυλος dici possit, quemadmodum purpuræ species quædam. Terreæ est substantiæ, frigidæ & siccæ cum detergendi vi, ob salsuginē quam seruat. Quare ad dentifricia vti possumus, & in epuloticis medicamentis. Vritur facilè atq; in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreuma acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaque modo elota cum oleo rosato in vnguentum reducitur. Ambustis medetur, cicatricemq; pulchram inducit. Adhæc omnia feliciter vti possumus. Carnem atque operculum, purpurarum, buccinorum carni operculisq; rectè assimilari iudico: sed hæc in vniuersum de muricum substantia dicta sint. Hæc Rondeletius. Cuius ego iconi aliam adieci cuiusdam muricis, vel consimilis conchylij buccinæ ab vna parte similis, sine vllis aculeis, sineque vlla asperitate, in medio dorso tubera habet sed valde obtusa & depressa, & turben eius pro tota cochleæ portione exiguum quinque inuolucris constans: Substantia tota est marmorea duritie, color cùm intus, tū foris flauescit, & nonnullis in locis candicat. supina parte valde latus est, & longè vltra turbinem latitudo extenditur: foramen autem mediam ferè partem occupauit, quasi vt in conchis veneris conspicitur, vt inde fortassis Plinius has quoque sub muricis appellatione comprehenderit. Aliam addidit figuram Zoographus, quæ quoque hîc adiungitur: Ait esse conchæ cuiusdam seu muricis Orientalis, quam Venetijs se nactum scribit, & in ea margaritas quoque gigni, à quodam audiuisse, sed nescire se quàm verè. Color forinsecus pallescit, inquit, intrinsecus cū pulcherrimo splendore ex albo roseus est. Labrum exterius protendit se & dilatat in marginem: mucrones infra caput seu conum testæ duo magni sed obtusi prominent. In ipso cono parui admodum & subrotundi per spiras deinceps non aculei sed tumores visuntur. Addidi item ego alium marmoreum muricem, turbine acutissimo atque longo & exili, vndique striatum, aut potiùs vndatum. Habes deinde alios duos murices marmoreos, vnum item totum candidum; alterum purpurascentem. Postremo loco datur marmoreæ duritiæ murex asperis mucronibus insignis, colore rubro, cinereo & albo, prona & supina parte depictus.

Murex marmoreus Rondeletij.

Ad dentifricia.

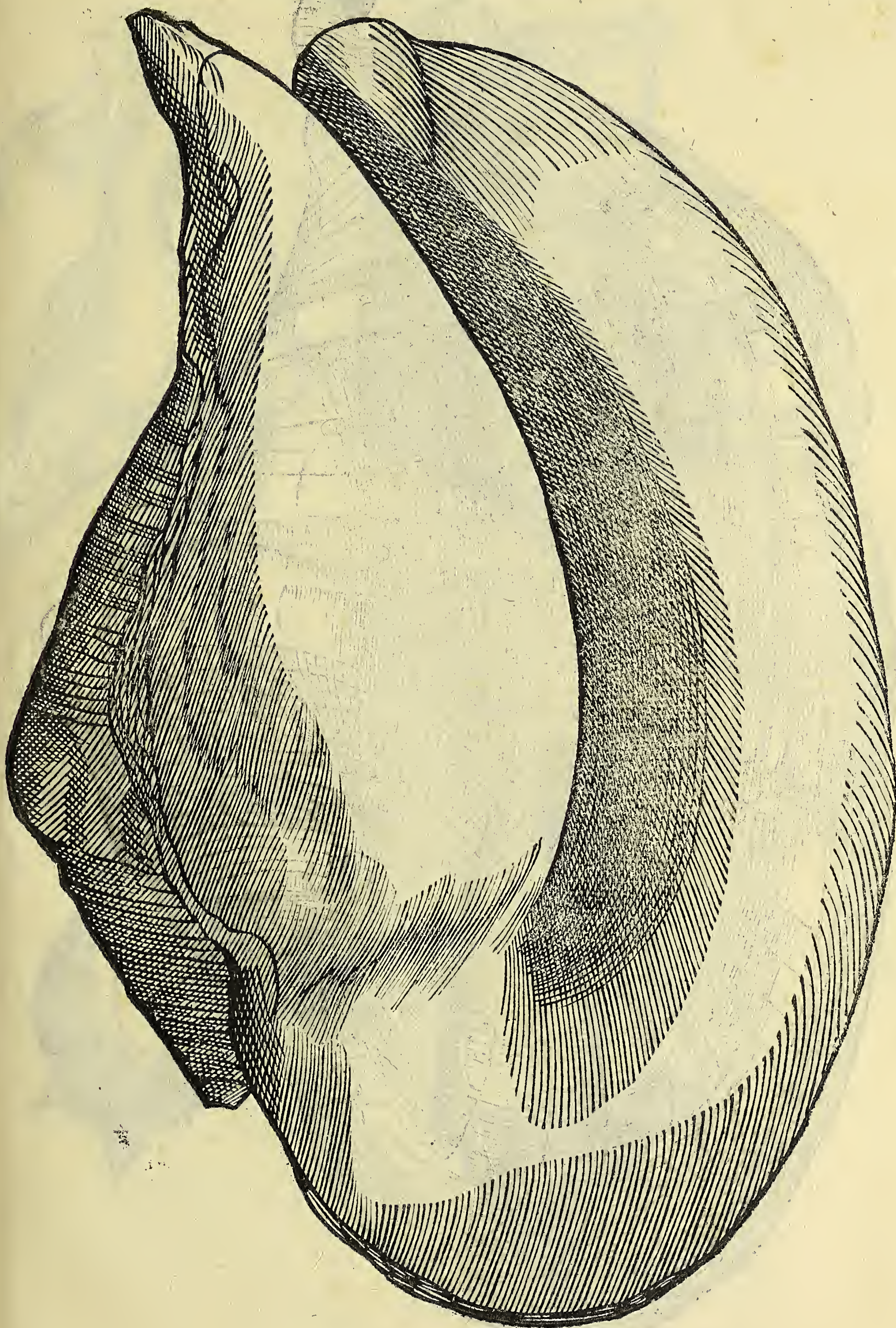
Alterius descriptio.

Alteri9 forma ex Zoographo.

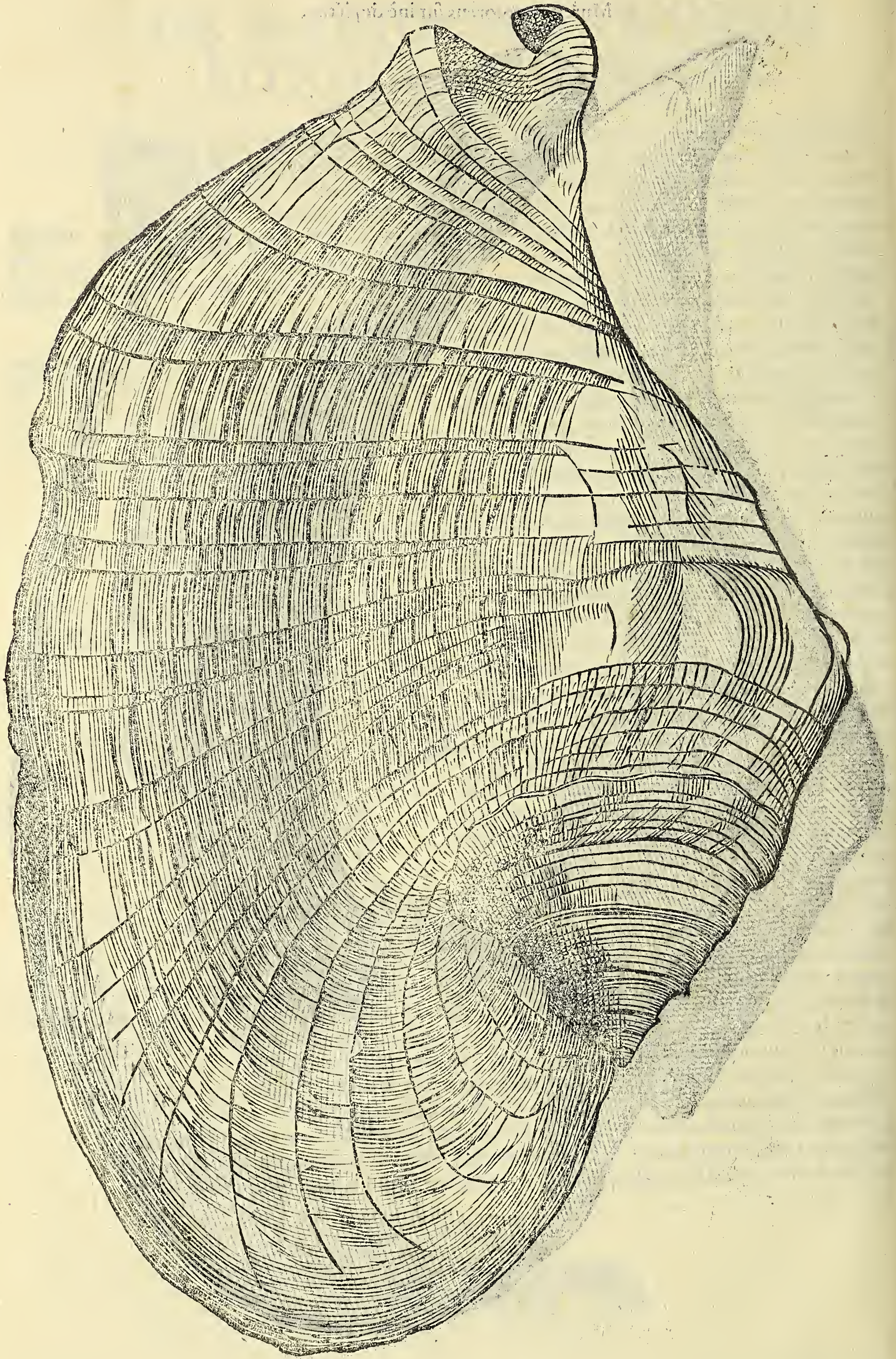

DE MV-

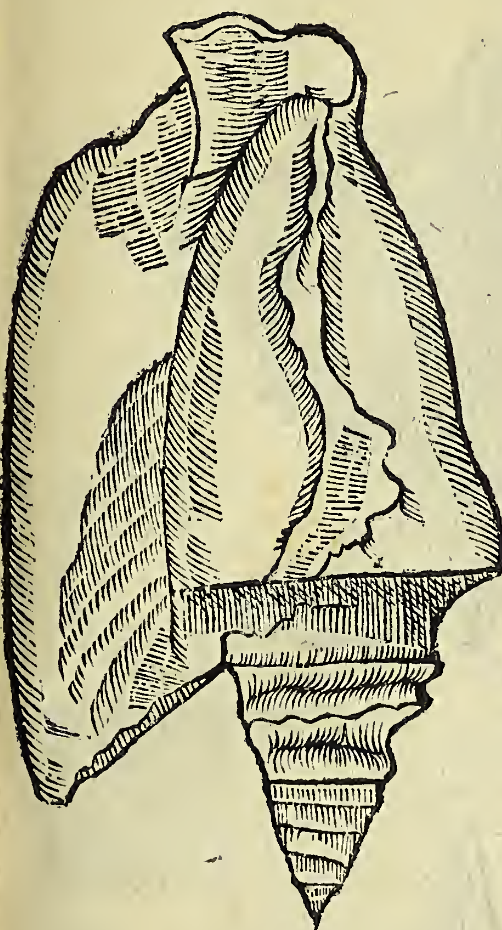
Murex marmoreus ſupinè depictus.

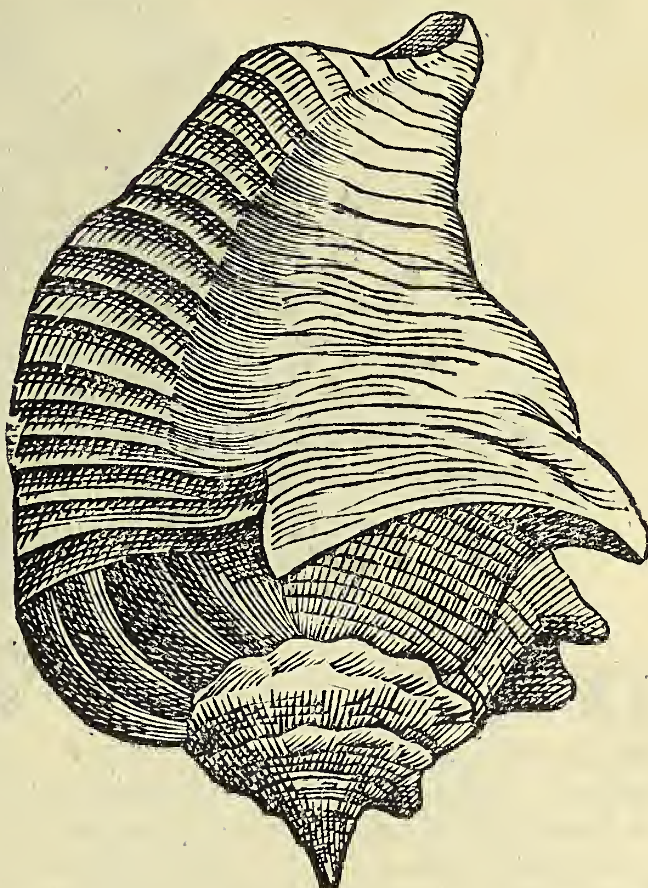
Murex marmoreus idem prona parte pictus.

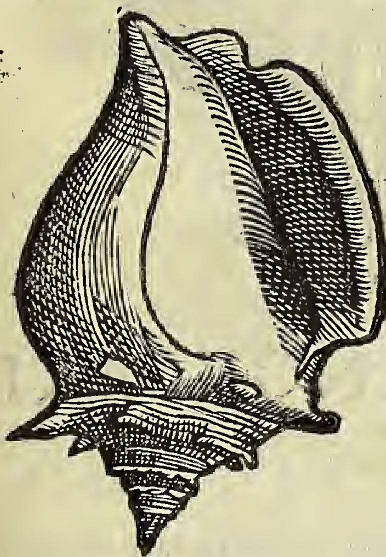
Murex marmoreus Zographi.

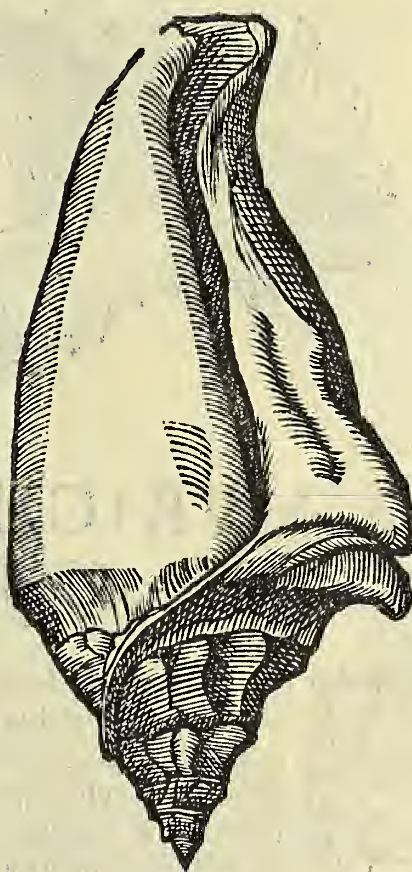
Murex marmoreus ſtriatus, & virgatus.

Murex marmoreus candidus.

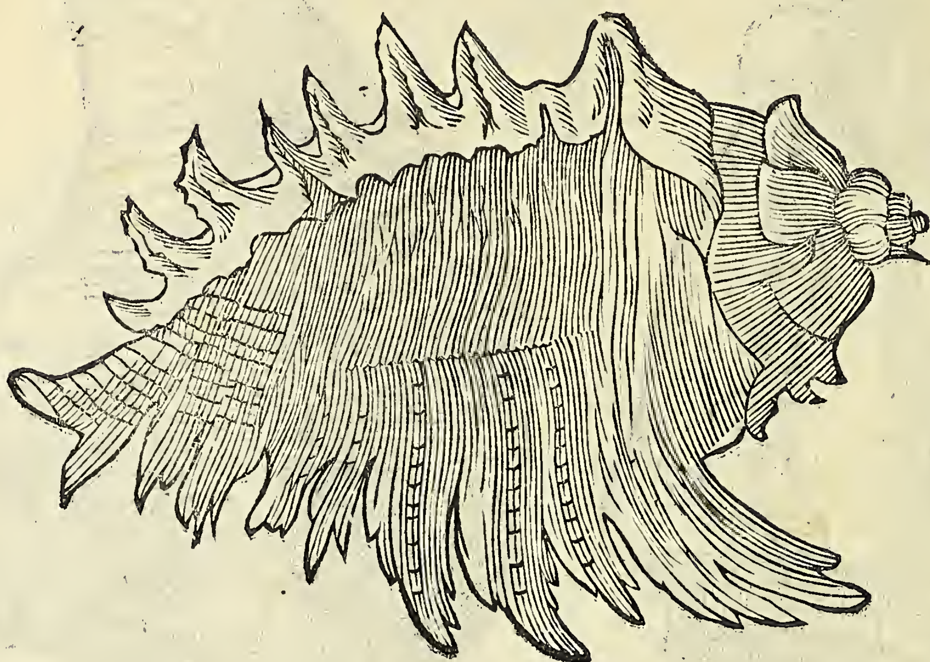

Murex marmoreus purpuraſcens.

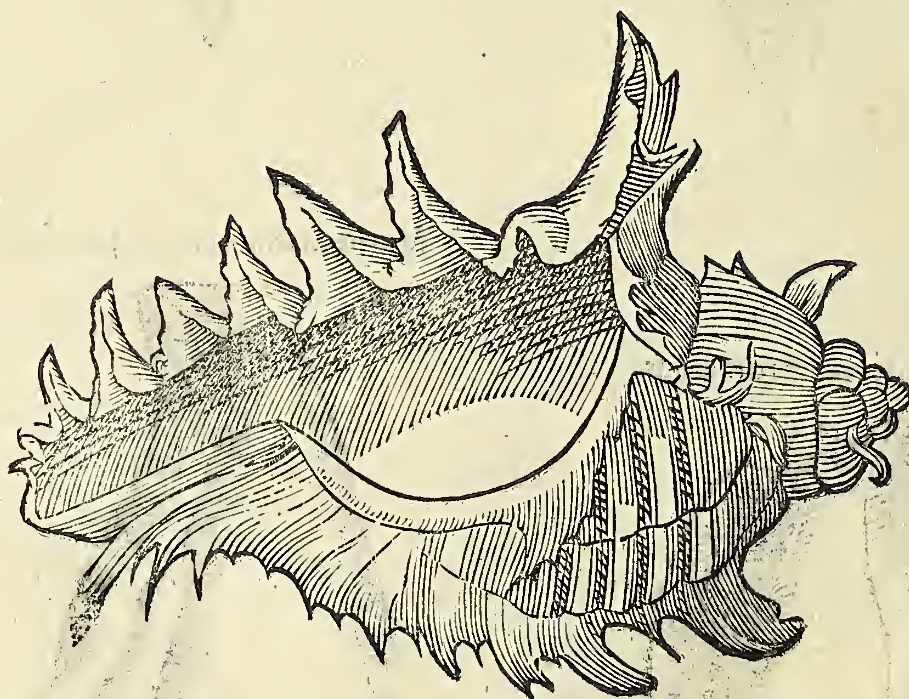

Muricis species appendicibus asperis, colore rubro, cinereo & albo, prona ac supina parte depicta.

E

F

G

DE MVRICE TRIANGVLARI. Cap. X.

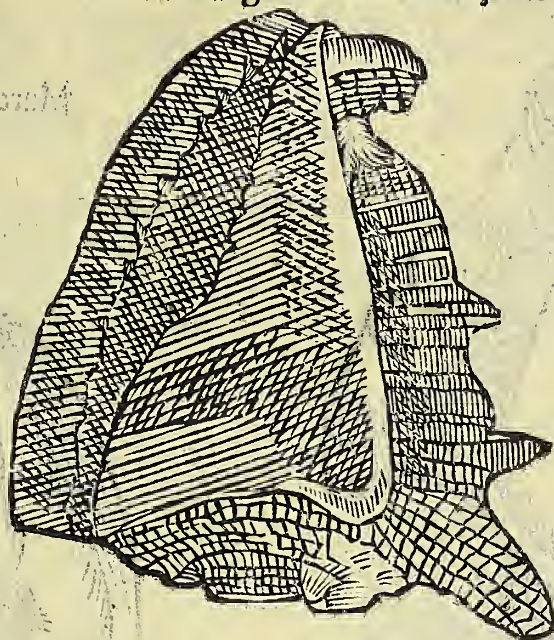
H

HIC altera parte Murex, inquit Rondeletius, planus; altera ferè rotundus, sed ita vt vtrinq; duo sint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura, quæ huic propria est, triangularis iure dicitur: aculeos habet breues & firmos, vario est colore, foramen duplex habet rugosum, quo ob testæ amplitudinē & breuitatem, sonus editur grauis & tristis. Testa tota ad Conchylij testam magis accedit. Operculum quum vritur, fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vsurpatur,

Murex trian-

A Murex triangularis Rondeletij.

B

DE MVRICE LACTEO. Cap. XI.

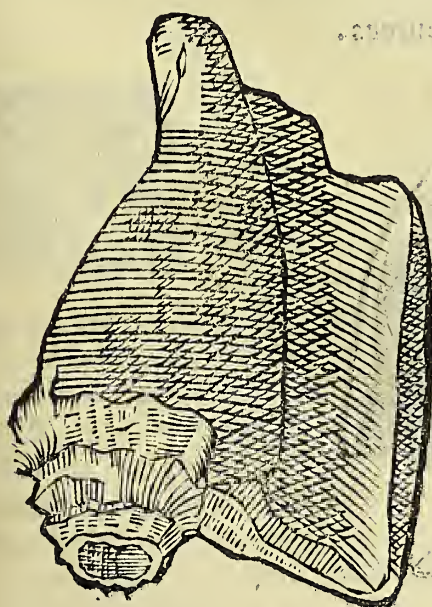

MVRICEM, quem hîc ex Rondeletio repræsentamus, à lacteo colore, lacteum nũcupauit. Turbine, inquit, obtusiore est, quàm cæteri. Exochas & tubercula potiùs habet, quàm clauos siue aculeos. Testa ad fucos vti possumus Concharum Venerearum vice.[a] Quem Lacteo ei Murici coniunximus ceu vel eũdem, vel saltem congenerem, exochas habebat paullo longiores quàm monstrat icon Rondeletij, pauciorésq;, vtpotè ternas tantùm. præterea angustiori est foramine, quin & toto corpore, quod longitudine sua vix septem digitos transuersales non excedit: postremò turben eius oblongum & in acutum desinens, ferè vt in turbinibus propriè vocatis, atq; in eo sex volutæ, exiguis tuberculis decoratæ. Addidi præterea alios duos, vnum turbine acutissimo, & amplissimo foramine, Alterum longè minorem turbine item acuto, mucronibus insignitum rectis, breuibus, obtusis, colore subcinereo.

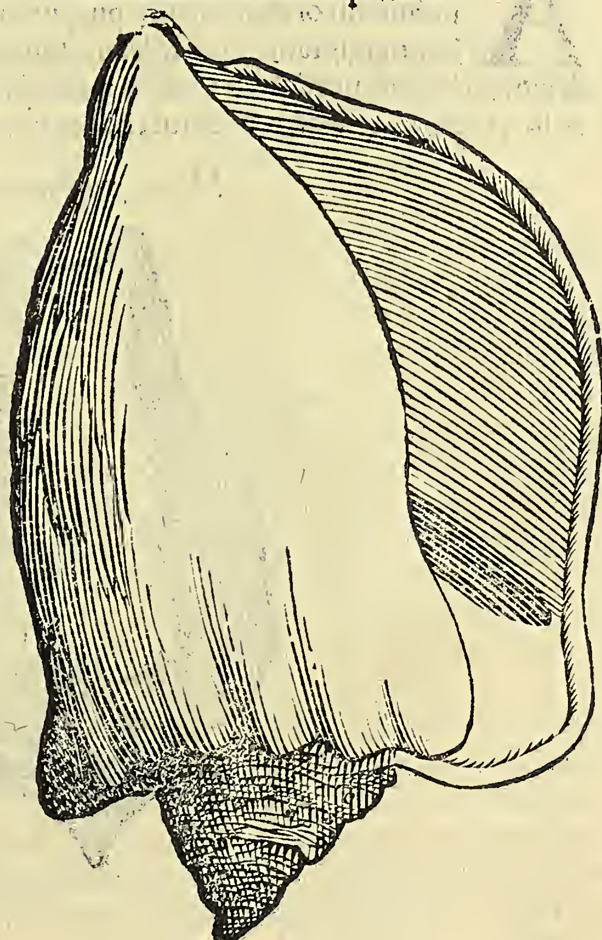
[a] Capf. 52. cap. 4.

C

Murex lacteus Rondeletij.

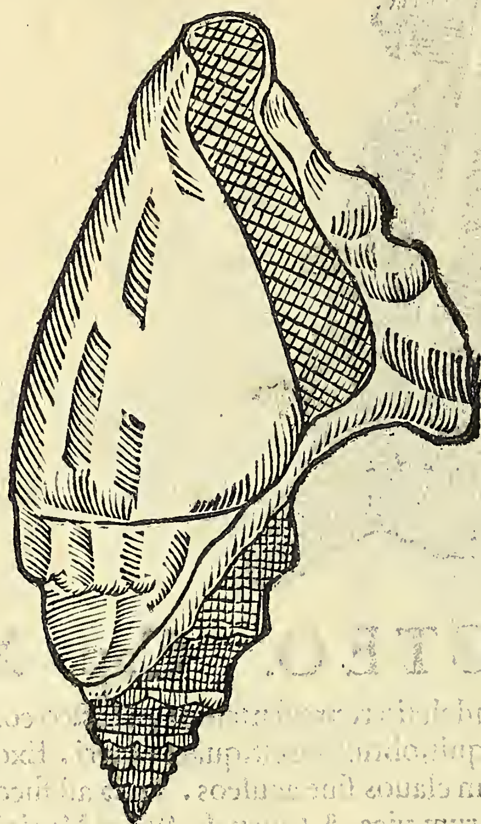

Murex lacteus noster primus.

D

Murex lacteus authoris alius.

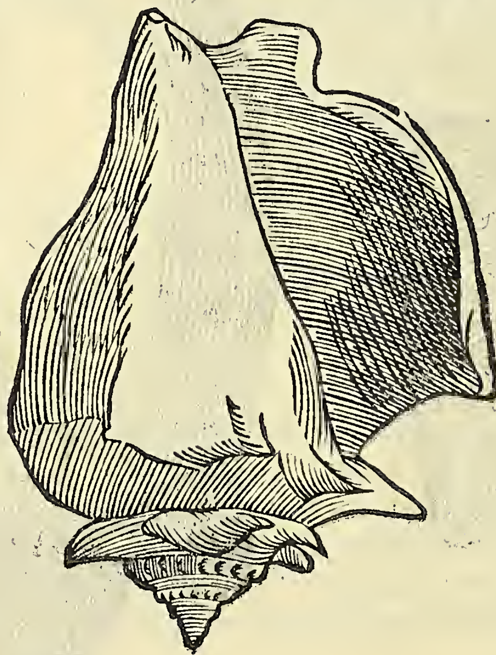
Murex lacteus authoris tertius.

DE MVRICE PVRPVREO ORTHOCENTRO. Cap. XII.

A Rubicundo colore, & rectitudine aculeorum Muricem, qui hîc modò depingitur, nominaui orthocentrum purpureum. Totus enim intrinſecus & forinſecus rubet, magis tamen intrinſecus. Turben verò eius candicat. Mucrones habet duodecim rectos, robuſtoſq́;, in ſiniſtro quàm in dextro latere longiores. Sex conſtat volutis, ac in ijs exigua quædam & obtuſa habet tubercula.

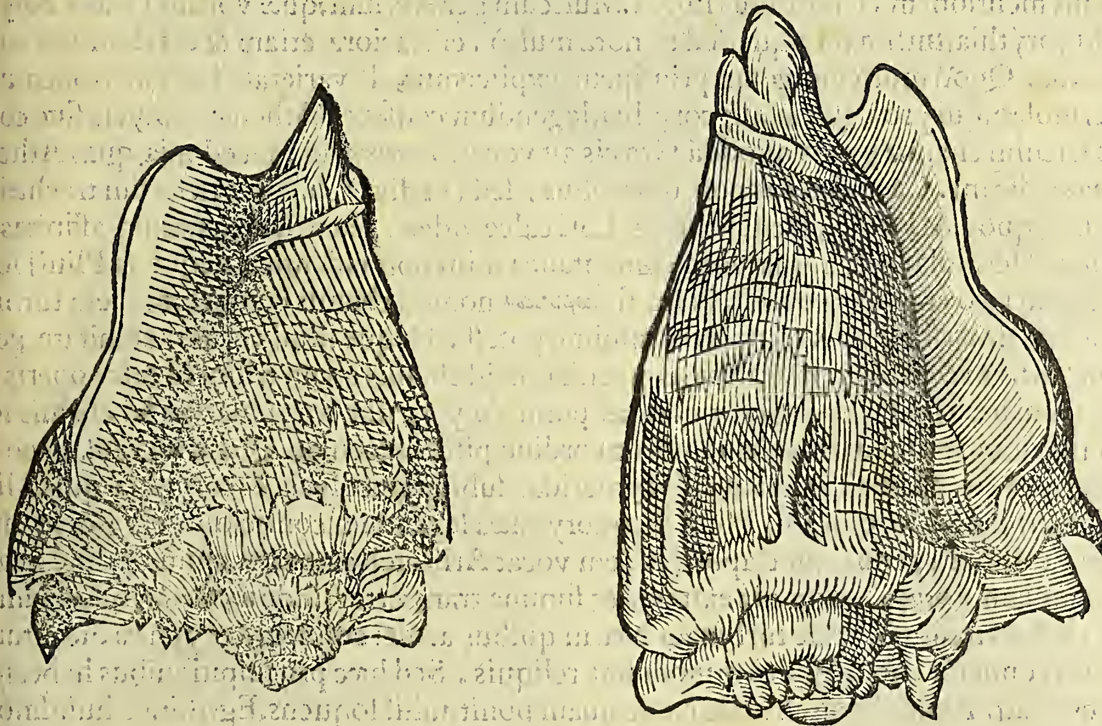
Murex orthocentros purpureus.

DE MVRICE CORACOIDE. Rondeletij. Cap. XIII.

VT Anatomici, inquit Rondeletius, omoplatæ appendicem à rostri coruorum similitudine, coracoidem appellarunt, ita nos muricem hunc coracoidem ab aculeis infirmis & rostris coruorum similibus, à nota illustriore & huic propria nomen ponentes. Hæc ille. De colore interim & magnitudine nihil addit: vnde albidum esse suspicor. Nominis ratio.

Murex coricordes Rondeletij. Murex Coracoides idem ex Zoographo.

DE APORRHAIDE. ex eodem. Cap. XIV.

APORPHAIDVM duobus in locis meminit Aristoteles: Gaza murices interpretatus est. Natices (inquit) saxis adhærescunt more patellarum & muricum (ἀποῤῥαΐδων) ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum sibi possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraq; administrat; eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus qua oris habitus. Modus hic idē muricibus (ἀποῤῥαΐσι) purpuris, atque omnibus generis eiusdem. Ex his sunt, qui dubitandi occasionem sumāt, sintné aporrhaides in Muricum, an in lepadum genere. In lepadum quidem genere nec ab Aristotele, nec ab vllo alio disertè ponuntur: duas enim duntaxat Lepadum species ponit Aristoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen qui ex Lepadum genere esse inde effici putant, quòd lepadum more saxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quanuis lepadū more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiusdem generis esse cum lepadibus. Etenim neritæ adhærent vt lepades, vt ibidem dicitur, tamen à lepadibus genere differunt. Quod si quem mouere debuit Aristotelis locus, in quo vnà cum lepadibus Aporrhaidū meminit, & is qui mox sequitur, ab ea sententia abducere debuisset, in quo cū purpuris & turbinatis Aperrhaides numerat. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ταῖς ἀποῤῥαΐσι, καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, quare aporrhaidem in turbinatorum genere esse censeo. vt ex superiore Aristotelis loco diligentiùs animaduerso perspicuum est. Etenim vt lepades adhærent saxis, ita neritæ, Aporrhaides, & omnes eiusdem generis adhærent saxis.

Caro.

An Aporrhaides sint ex muricū an lepadū genere.

Vt saxis adhæreant.

ſaxis, ſed alio adhæſionis modo. Nam lepades parte altera detecta, & carnem oſtendente affixæ ſunt: neritæ verò & aporrhaides acclinato tegmine, quod illis eſt operculum, ad ſaxa quemadmodum videmus cochleas terreſtres ſaxis & truncis arborum, qua parte carnem oſtendunt, veluti agglutinatas. Ergo operculum habent Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium eſſe turbinatis iam diximus. Quibus ſubdit Ariſtoteles operculum neritarum, aporrhaidum atque aliorum turbinatorum eundem præſtare vſum, quem in biualuibus conchis teſtam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, cluſilibus & reſeratilibus à duabus teſtis tota interna caro tegitur, ita à turbinata teſta & addito foramini carnem oſtendenti operculo tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur, Nerites & Aporrhaides in turbinatis haberi. Ac Aporrhaidem rectè muricem mihi videtur Gaza conuertiſſe, ob aculeos multos & longos atque acutos, quibus murices omnes armati ſunt, qualis eſt hic quem proponimus. Dicam præterea quod ſuſpicionibus & coniecturis tãtùm inductus de Aporrhaide ſentio. Nimirum eſſe eius muricum, ſiue turbinatorum generis, cuius mentionem facit Plinius lib. 32. Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, ſed minora multò, efficaciora etiam & oris halitum cuſtodientia. Quod muricum genus priuſquam explicemus, de varietate lectionis dicemus ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendum cenſet ex Athenæo colycia ſiue corycia. Etenim chamæ genus quoddã Græcis ait vocari κωρύκες in Macedonia, quas Athenis κρίες dicant. Cæterùm eas non muricibus, ſed (vt dixi) chamis præſertim trachæis adſcribit, quod & Plinio placuiſſe huius libri calce video. Facit hoc generum affinitas. Hæc ſunt Hermolai verba, quæ vero conſentanea mihi non videntur, neque is Plinij locus ex Athenæo emendari poteſt. Nam ſi κωρύκων nomen chamis competat, idem turbinatis longè diuerſi generis competere minimè poteſt. Neque illud verum affinitate generum fieri, vt idem nomen vtriſque conueniat: ob id chamis etiam tribui in calce operis, neque enim ideo poſt chamæglycymeridas ponit colycia ſiue coryphia, quòd chamis id nominis tribui velit, ſed quia elementorum ordine piſces recenſet. Quam ob cauſam poſt chamætracheas, chameleas, chameglycymeridas, ſubiungit colycia & coryphia quia à litera C. incipiunt. Vtroq; igitur Plinij loco coryphæa legendum conijcio, intelligiq; id muricis ſiue turbinati genus, quod aporrhaidem vocat Ariſtoteles. nomen enim optimè quadrat, quoniam κωρυφὴ ad omnia extrema & ſumma transfertur; inde κορυφαῖον, quod ſummum eſt & extremum. vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quod multò minora ſint reliquis. Sed hæc pro ſuſpitionibus habeantur. Hæc itaq; Rondeletius. Sed de icone quam ponit, nihil loquens. Ego binos huiuſmodi murices reſeruo in muſæo appenſos: quorum maior cuius hîc effigies pronè & ſupinè picta datur, marmorea eſt duritia, & cùm forinſecus, tum extrinſecus candicat: alter, intus ex albo purpuraſcit: extrà ferè croceus eſt: Vterq, ſeptem habet aculeos, non in dorſo, aut turbine, ſed ab vno tantùm latere, canaliculatos ferè, hoc eſt, in quorum medio fouea conſpicitur. Turben etiam non vt in alijs turbinatis, integer deſcendit, ſed dimidium eius tãtùm conſpicitur, nam altera pars intus latet. In dorſo tres potiſſimùm habent extuberantias ſeu proceſſus, at in turbine plures, ſed exiguos.

Operculi vſus in turbinatis.

Colycia eſſe Aporrhaides.

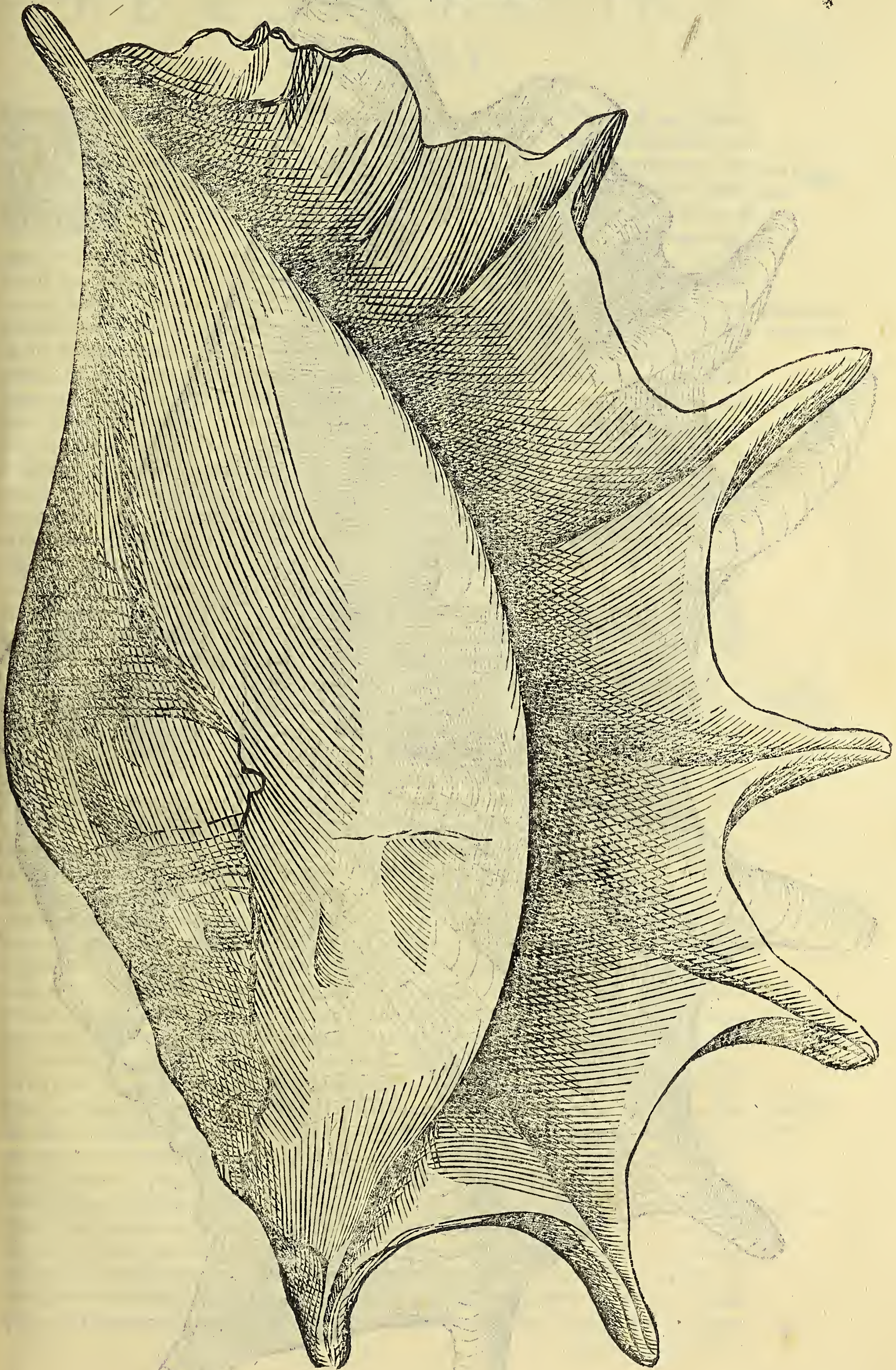
Plinius correctus.

Aporhaidũ authoris deſcriptio.

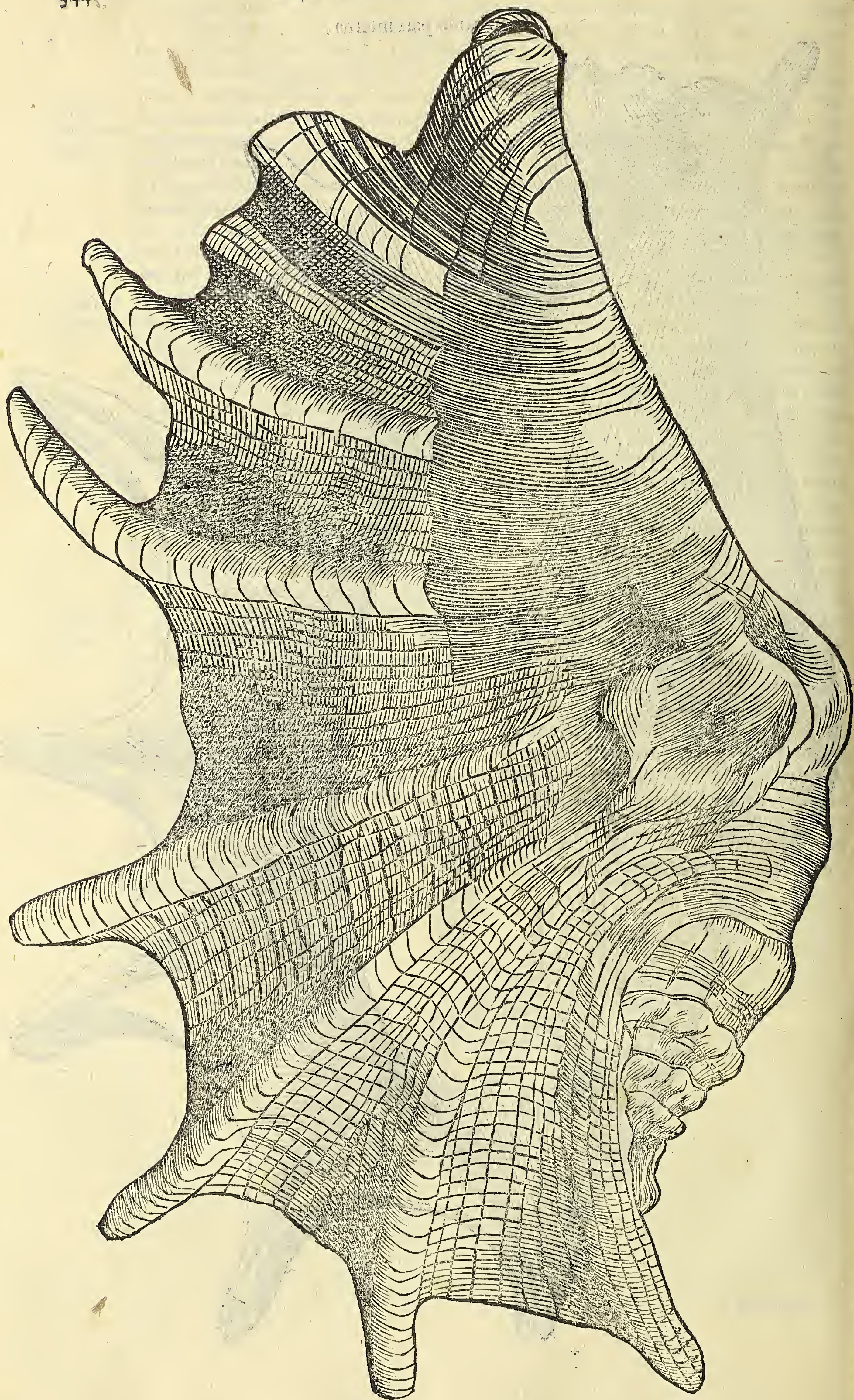

Aporrhai-

Aporrhaidis pars interna.

Aporaidis Ariſtot. pars exterior.

DE CONCHYLIO. Cap. XV.

SATIS superque ostensum à nobis est nomen Conchylij & pro vniuerso testaceorum genere & priuatim pro vnica tantùm specie eorundẽ apud veteres accipi:& cùm species est priuata,non purpuram significare, neq; etiam buccinum, sed ab his concham esse peculiarem, nimirum qualem hîc ex Rondeletio exhibebimus subinde, buccino valde dissimilem, & nullis purpurarum more aculeis muricatis circumuallatam. Muricis tamen species est,cùm scilicet murex pro colore sumitur; quod innuere fortè voluit Franc. Massarius,dum ait:Murex conchylium per excellentiam dicitur; vnde vestis tincta murice,conchyliata dicitur. Et rursus: Hæc verba Plinij, In conchyliata veste cætera eadem sine buccino,si volumus,iuquit ille, exponere,vti certè aliqui exponunt, conchyliata veste,id est,tincta murice,erit contradictio in verbis Plinij: nam si verum est, quòd suprà ex verbis Aristotelis & Plinij inuicem collatis ostendimus,hoc est,Plinium Cerycem modò muricem, modò buccinum conuertisse, ac propterea buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchylium appelletur,cùm duo præsertim concharum dixerit esse genera, quæ tingendis vestibus vsui essent,videlicet buccinũ minor concha & purpura,quo pacto verba hæc, scilicet conchyliata veste,exponi poterunt tincta murice, siue buccino, cùm buccinum & murex, vti retulimus, eadem esse constet? Necesse igitur erit vel negare coniecturam nostram Aristotelis fundamentis superiùs roboratam:vel dicere, quòd verba, conchyliata veste,hoc loco non significent tincta murice,sed ipso conchylio,vt conchylium sit concharum genus diuersum à murice siue buccino. Plinius trigesimo secundo volumine inquit, muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus,vt sit sensus:cinis testæ earum concharum quæ murices, vel earum quæ conchylia appellantur,maculas in facie mulierum purgat. sicuti etiam inferiùs eodem trigesimo secundo volumine muricem à purpura distinxit his verbis: muricum, vel purpurarum cinis vtroque modo &c. Notauit item Massarius poni conchylium & pro ipso colore, sicut purpura murexque. Quod authoritatibus aliquot veterum confirmare non fuerit ab re. Plinius cùm de luxuria concharum in cibo dixisset, subdit: sed quota hæc portio est reputantibus purpuras,conchylia, margaritas? Et alibi: In Apennino frutex est qui vocatur cotinus,ad lineamenta modo conchylij colore insignis. Et rursus: Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Item alibi:Tyri nobilitas nunc omnis conchylio atque purpura constat. Item: Vidimus iam & viuentium vellera purpura,cocco,conchylio,sesquilibris infecta,velut illa sic nasci cogente luxuria. De conchylio,murice,purpura coloribus ac vestibus multa idem habet lib.9.cap.36.Sed vnde,inquit,conchylijs pretia? quîs(quibus) virus graue(vnde & castorij nomen fortè ei inditum)in fuco(id est in colore,vel tinctura:aliàs fusco,quod non probat Zoographus) color austerus in glauco,& irascenti similis mari. Et mox: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia,sed distat temperamento. Et cap. 37. Purpuræ calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto conchylijs, & longè optimo (alij aliter legunt) purpuris &c. In conchyliata veste cætera eadem sine buccino: præterque ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor,saturata fraude,tantoq; dilucidior, quanto magis vellera esuriunt. (id est non saturantur.) Et alibi: Phycos thalassion (id est,fucus marinus) conchylijs substernitur. Hæc omnia ex Plinio. Conchylia Coa etiam Iuuenali dicuntur in octaua satyra,vestes conchyliatæ aut conchylio infectæ. Et Marcellus Empiricus meminit lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ. Confundunt autem authores istæc nomina, conchylium,muricem & purpuram,ob consimilem colorem:quam enim vestem alij purpura tinctam scribunt, alij conchyliatam nominant,alij murice infectam. Ita Varinus κογχύλην exponit purpuram, & Suidas concham ex qua purpura sumitur. Κογχύλιαι etiam Hesychio sunt ostrea & purpuræ. Rectiùs tamen dicemus κογχύλια, nam & Varino,qui pleraq; ex Hesychio hausit, κογχύλια sunt τὰ ὄςρια. quo loco in genere conchylium accipio: nã alioqui differt:vnde Plinius: In Ponto conchylia non sunt cùm ostreæ abundent. Vbi de specie certa eum sentire apparet, nam cùm communiùs accipitur conchylium, ostream

Pro purpura.

Cõchyliata vestis vnde

Conchyliũ pro colore.

Conchylia Coa.

Κογχύλη.

[a] Lib. 3.

quoque complectitur: Sic [a] Philostratus in vita Apollonij: Byblus insula parna est apud Indos vbi maxima conchylia, muricesq; eximiæ magnitudinis nasci perhibent. Cùm itaq; conchylium, diuersum esse constet à mucronatis muricibus, nec non à buccino: iam quale ipsum sit explicemus. Conchylium, inquit Rondeletius, seruato Græco nomine vocatur à latinis. Sunt qui Ostracium putent dici. Sed illi nomen partis toti accommodant, vel Plinius nomen totius parti dedit: sic enim lib. 32. cap. 10. Inuenio apud quosdam ostraciũ vocari, quod aliqui onychen vocant. At onyx (inquit Dioscorides, ἐστὶ πῶμα τῆ κογχύλης, id est operculum conchylij, pro quo etiam ostracium sumi à Plinio declarant ipsiusmet verba: hoc suffitum vuluæ pœnis mirè resistere: odore castorei, meliusq; cum eo vstum proficere. Quæ eadem sunt cum his, quæ operculo conchylij tribuit Dioscorides. Commendat enim vngues, qui odorem castorei referunt, eorundemq; suffitu excitari tradit fœminas, quæ vuluarum strangulatione conciderint.

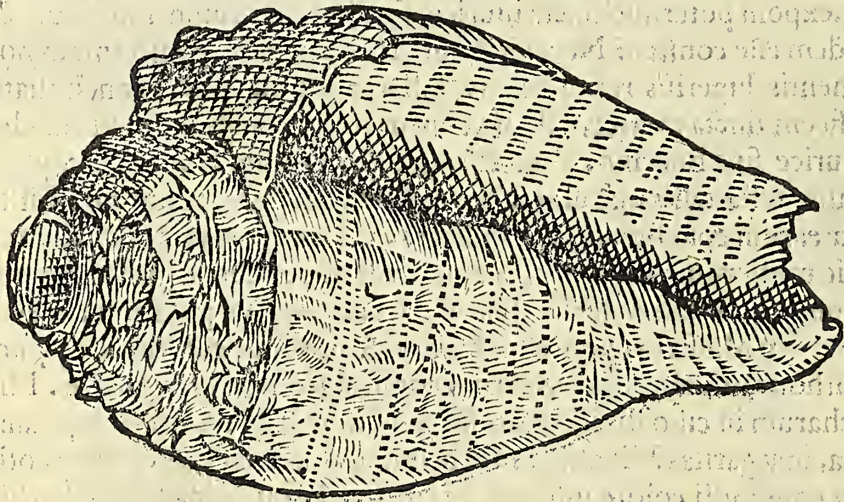
Conchyliũ quid.

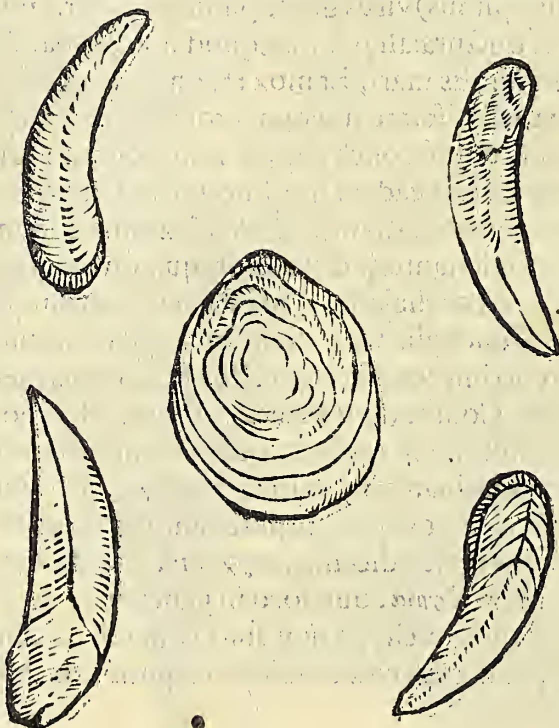
FORMA. DESCRIPTIO.

CONCHYLIVM secundum eundem Rondeletium est ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latiùs quà in turbinem deficit, sine aculeis tuberculisué vllis. Foramen quo caro interior ostenditur, non rotundum, vt in purpura & buccino, sed longum. Tale etiam est operculum, de quo separatim hæc omnia scripta reliquit. In purpura satis demõstrasse nos arbitror, operculũ eius βλάττον siue βλάττιον βυζάντιον siue βύζαντος appellari debuisse. Nunc ostendendum nobis est blattam Byzantiã Arabum nihil aliud esse, quàm conchylij operculum: quos imitati pharmacopolę nostri conchyliorum, buccinorumque opercula permista vendentes, blattas byzãtias vocant, has rotundas, illas longas. Serapio libro de Simplicibus cap. 91. Athfar atheb, id est, vngula aromatica & blatta Byzãtia Dioscoridis, est conchylium ex speciebus Ostreorum & est similiter de cõchylijs palpir & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur spica nardi. odor autem eius est aromatibus, quoniã istud animal comedit nardum, & ipsa colliguntur tempore æstiuo, quando aquæ desiccantur. Repe riũtur etiam ex eis in littoribus maris Euxini, & color eius est declinans ad albedinem & est pinguis.

Blatta Byzantia Arabum.

Conchylium Rondeletij, cum suis operculis, vnà cum operculo Purpuræ.

guis. Sed illa quæ naſcitur in Babylonia eſt coloris ſubnigri, & eſt maior illa, & omnes habent bonum odorem: quando fumigantur, cum eis ſentitur ſicut odor caſtorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti ſuffocationem matricis, & ſimiliter habenti epilepſiam, confert, & quando bibuntur, molliunt ventrem & faciunt omnes operationes quas faciunt oſtraca de paraca, vel portura. Eadem repetit Serapio eodē in libro de Purpurarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioſcoride tranſcripta eſſe nemo eſt qui neget, ſi illa cum Dioſcoridis verbis contulerit, quæ ſunt huiuſmodi. Vnguis ſiue onyx, conchylij tegumentum eſt, ei ſimile quo purpura integitur, quod in Indiæ nardiferis lacubus inuenitur, ſuauem ideo ſpirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo veſcantur. Colligitur poſteaquàm ſtagnantes aquæ æſtiuis ſqualoribus inaruerint. Laudatiſſimus, qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigreſcit, atque minor conſpicitur. Ambo odoris gratia ſuffiuntur, ſed aliquatenus caſtoreum olent. Iidem ſuffitu excitant fœminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas, comitialeſque. Poti ventrem molliunt. Hæc Dioſcorides: quibus planè ſimilia ſunt, quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit. Dicitur autem vnguis à figura: eſt enim operculum oblongum, auium carniuorarum vnguibus ſimile. Altera tantùm parte adhærens, id eſt, craſſiore. Quum incenditur, fumum multum emittit, valetq; ad ea quæ tradidit Dioſcorides. Sed id propius intuendum quod ſcribit in Indiæ nardiferis lacubus inueniri, ſuauemq; ideo ſpirare odorē, quòd conchylia inibi nardi pabulo veſcuntur, colligiq; poſteaquam æſtiuis ſqualoribus inaruerint. Nam ſi cōchylia marina ſint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colliguntur q; aquis æſtu exiccatis? An mare deſerunt turbinata, vt fluuios lacuſq; ſubeant? Hæc à Dioſcoride ex aliorum ſententia dicta eſſe crediderim, eaq; ex alijs deſcripſiſſe, quibus expoſitis, prefert ea, quæ ex mari adferuntur. Sunt qui blattas Byzantias negant eſſe onychas, ſiue opercula conchyliorum, quòd blattæ Byzantię non ſint odoratæ, ſed fœtidæ. Quam opinionem poſſum facilè ex eo refellere, quòd Dioſcorides non ſemper εὐώδης vocet id, quod grato ſolùm & iucundo odore placet, ſed aliquando id quod vehementi & graui eſt odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen ſuauis odoris eſſe nemo dixerit. Sed de hac re plura aliàs dicturi ſumus. Quod autem hoc loco εὐώδης rectè interpretemur, id maximo eſt argumento, quòd qualitatem odoris exprimere volens Dioſcorides dixit: Ἀμφότεροι δὲ εὐώδεις, θυμιώμενοι, καστορίζοντές πως τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de marino & Babylonico loquitur) incenſi caſtoreum quodammodo redolent: quod caſtoreum odore graui & virus redolente eſſe debere tradidit idem Dioſcorides. Huc accedit quod non niſi à fœtidis rebus facto ſuffitu, ſuffocatione vuluæ oppreſſæ excitantur, neque comitiales. Quare ſi quæ blattæ Byzantiæ hodiè venduntur à ſeplaſiarijs, grati & ſuauis odoris non ſint, ideo conchyliorum opercula, vel vngues eſſe non rectè inficiaberis. Eximendus ſcrupulus alius, quem nobis inijcit Dioſcorides cùm dicit: Vnguis conchylij tegumentum eſt, ei ſimile, quo purpura integitur. Quæ conſentire non poſſunt cum ijs quæ diximus de conchylij operculo, longo ſtrictoque, buccini verò & purpuræ rotundo, niſi hanc ſimilitudinem ad vſum ſubſtantiamque, non ad figuram referamus: vt ſit ſenſus: Quemadmodum purpura operculum habet, quo foramen clauditur veluti teſta altera, ita & conchylium, vel ſubſtantia viribuſque ſimile eſt conchylij operculum purpuræ operculo, non autem figura. Hæc ſunt quæ de conchylij & buccini operculis dicenda putaui. Hactenus Rondoletius, ex hibitis vtriuſque iconibus, quarum quæ rotunda eſt, buccini eſt, cæteræ conchyliorum. Conchylijs ſuccum ineſſe, inquit idem, purpureum ſatis teſtatur Plinius lib. 21. cap. 8. Tertius eſt qui propriè conchylij intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunque ſaturatior: alius in malua ad purpuram inclinans, alius in viola ſerotina conchyliorum vegetiſſima. Ex eodem ſucco lanas tingi ſolitas facile eſt ex veterum ſcriptis confirmare. Marcellus medicus de effectibus aurium ſcribens claudendam aurem lana infecto conchylio marino monet: exſiccandi enim vires habet. Et Crito apud Galenum lib. 3. medicam. κατὰ τόπους, conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per ſe conchylio infectam lanam magnoperè prodeſſe auribus tradit. Qui conchylia legebant, conchyliarij dicebantur, & conchyleguli, & conchytæ à Plauto.

Conchylia optima quæ.

Vnguis cur ſic dictus.

An ſint Onyches.

An tegumētum purpuræ.

Succus Cōchylij.

Lanæ infectæ cōchylij ſucco vſus.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

ONCHYLII partes omnes in medicamentis vsurpantur. Crematum Conchylium idem efficit, quod Purpura & Buccinum, ait Dioscorides. Operculum suffitu excitat fæminas vuluæ strangulatu oppressas, comitialesq;. Carnem internam medicamentis dolorem aurium sedantibus admiscet Galen. in fine libri tertij de medic. κατὰ τόπους: quum myrrham, adipem Anserinum, vel butyrum vel resinam, & Cōchylij internam partem æquis partibus trita super aurem ponenda monet. Quo in loco eius Scholiastes Germanus legendum suspicatur non κογχυλίου τὸ ἐντὸς, sed τὸ ἐκτὸς, opinionemq; suam hac ratione firmare conatur, quòd testa & operculū vim habeant resiccandi sine morsu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teste, valeat ad præcisos neruos. Sed malim ego priorem lectionem, inquit Rondeletius, sequi. Nam eo in loco magis dolorem sedare studet Galenus, quàm exsiccare, vt alia quæ enumerata sunt, ostendunt, scilicet adeps anserinus, butyrum, resina, quæ doloris alleuamentum afferunt, calore & humore. Quare per κογχυλίου τὸ ἐντὸς carnem intelligo, quæ ob salsum succum digerendi vim aliquam obtinet: & ob substātiam pinguem glutinosamq; παρηγορικὸν quid habet. Ob eam causam vermes & aselli, qui sub aquario vase stabulantur, in eodem aurium affectu à veteribus commendantur. Testa verò magis exsiccat, quàm vt dolorem leuantibus medicamentis admisceri debeat: exsiccando enim constringendoq; dolorem augerent potiùs quàm lenirent.

Ad vteri strangulatur.

Ad aurium dolores.

Scholiastis Galeni lectio suspecta.

DE TVRBINIBVS.
Cap. XVI.

E στρομβώδεσι siue turbinatis aliquot diximus, nūc dicemus de ipsis στρόμβοις siue de turbinibus propriè vocatis, quorum quanquam multas species depinxerit Rondeletius, atq; etiam plurimas adijciam, tamen Philosophus inter turbinata vnū simpliciter turbinem nominat, omnes eodem nomine complexus neq; magnitudinis, neq; qualitatis aliqua habita ratione. Sunt autem στρόμβοι siue turbines qui in longiorem & acutiorem verticem deficiunt, quàm turbinata & cochleæ. Rondeletius non leui coniectura στρόμβους eosdem esse putat cum στραβήλοις & ἀστραβήλοις, quorum meminit * Athenæus. Ἁγίας καὶ Δέρκυλος ἐν Ἀργολικοῖς, τοὺς στραβήλους ὀνομάζουσι, μνημονεύοντες αὐτῶν ὡς ἐπιτηδείων ὄντων εἰς τὸ σαλπίζειν. hoc est, Agias & Dercylus in Argolicis strabelos vocant astrabelos, de his hoc tradentes quòd tubæ modo sonum edant.

* Lib. 3.

DE TVRBINE MAGNO.
Cap. XVII.

Rondeletius primo loco proponit hunc longum & magnum turbinem, multisq; voluminibus constātem, pro corporis crassitudine, margine, vt ait, spisso & aspero, testā alba, lineis tuberculisq; multis scabra & aspera. Foramen rotundum, inquit, habet & rimam qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine sursum verso. Quæ de testæ carnisque vsu in Purpuris Buccinisque dicta sunt, huc possunt accommodari. Sic ille.

Descriptio.

DE TVR-

Turben magnus Rondol.

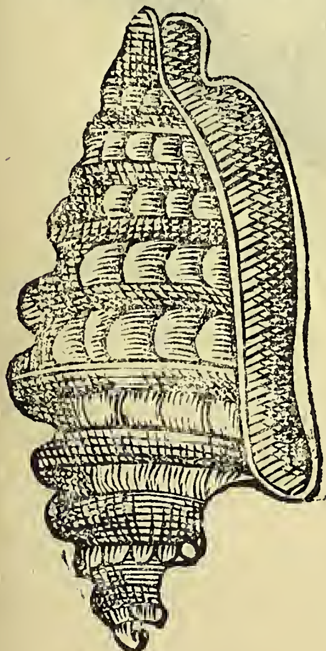
DE TVRBINE AVRITO. eiusdem. Cap. XVIII.

VNC turbinem ordine secundum collocauimus, quòd magnitudine præcedenti proximus esset. Vocasse se turbinem Rondeletius auritum ait ob alterius turbinatæ parti aduersi latam vtrimq; appendicem. Esse autem hunc turbinem perelegantem, & rarum in mari Gallico. Testæ volumina tuberculis extantibus, pulchro ordine dispositis distincta esse. Horum imaginem imitari artifices in vrceis efformandis, addita basi. Addidi ego auriti Turbinis vel alterius stromboidis iconem insignis equidem magnitudinis & pulchritudinis. Concha est tuberosa atque anfractuosa nec non & aurita. Pingitur pronè & supinè. Oræ eius dentatæ sunt vt in concha Venerea: Color intus & in tergore ferrugineus, cætera croceus. Atq; hoc etiam à Rondeletij figura plurimum differt, quòd huius turbo ferè sit sessilis, cùm eius valde sit oblongus. Similis planè est subsequens turbo, nisi testam supernè haberet leucophæi coloris. Cum hisce meis Turbinibus non parum similitudinis habent hæ postremæ conchæ, quarum prima mihi pro Trocho Nilotico albo, altera pro Trocho Nilotico maculoso missa est.

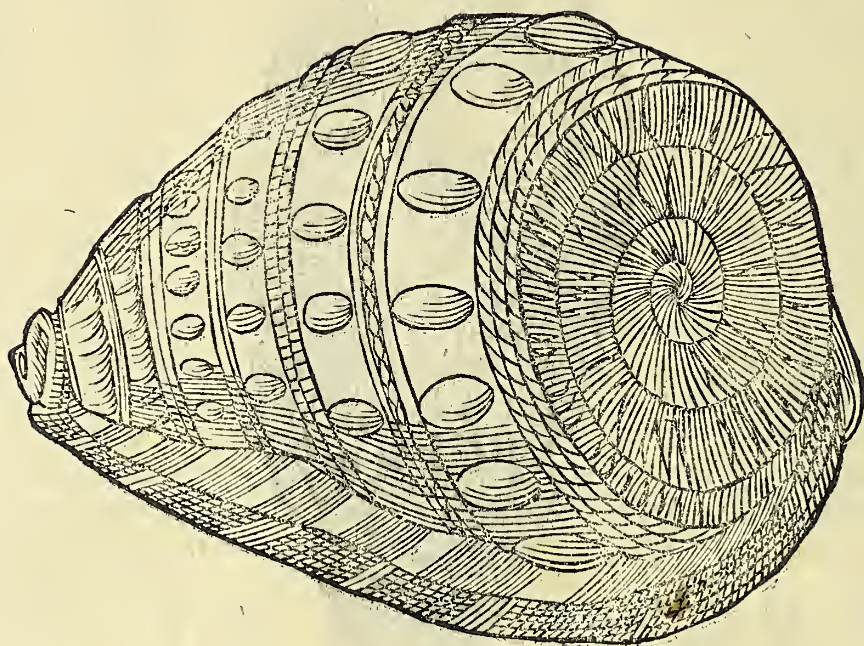
Nominis ratio.

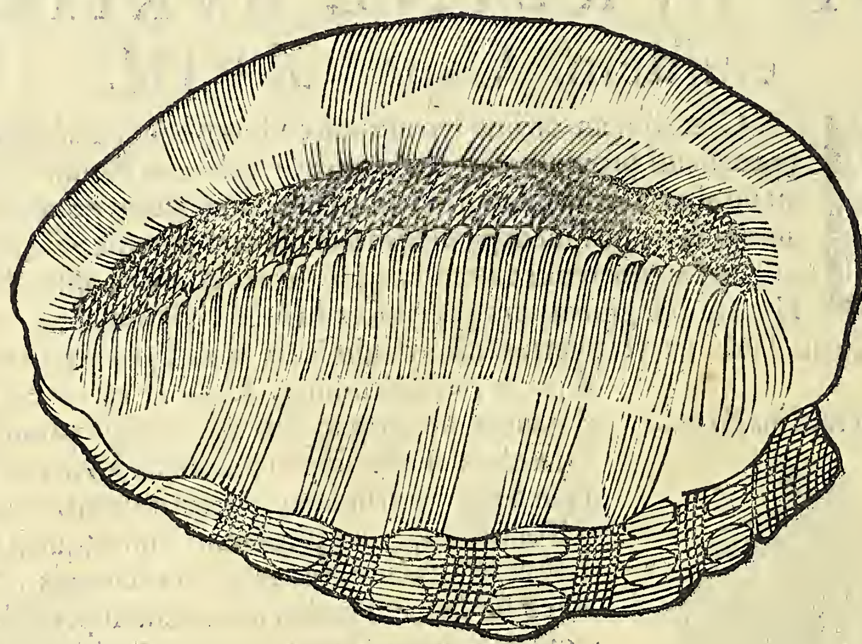
Turben auritus Rond.

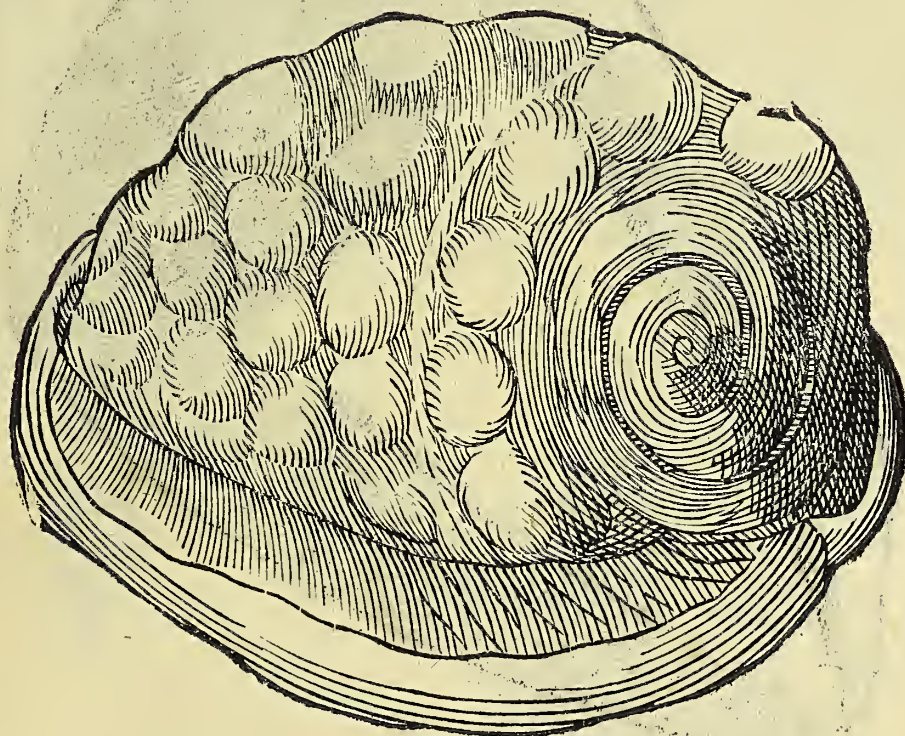

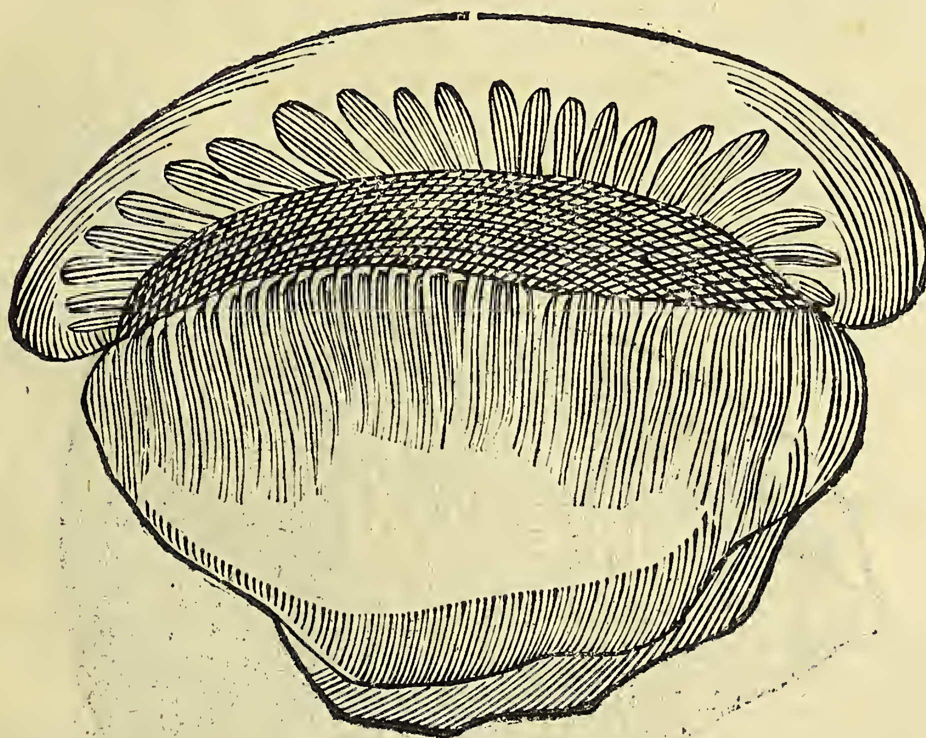
Turben aliud auritum tuberoſum colore caſtaneo parte prona, & ſupina.

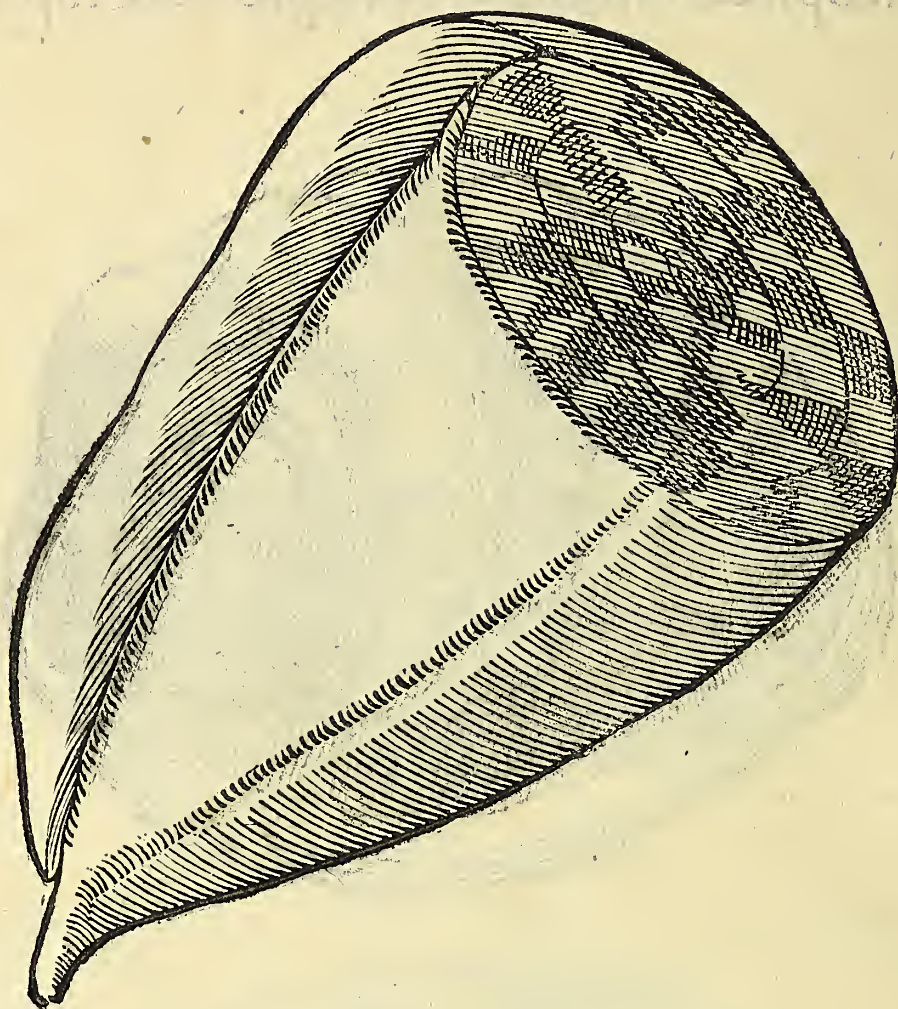
Turbo auritus tuberculoſus alius, teſta supernè leucophæa, infernè crocea, pronè & ſupinè.

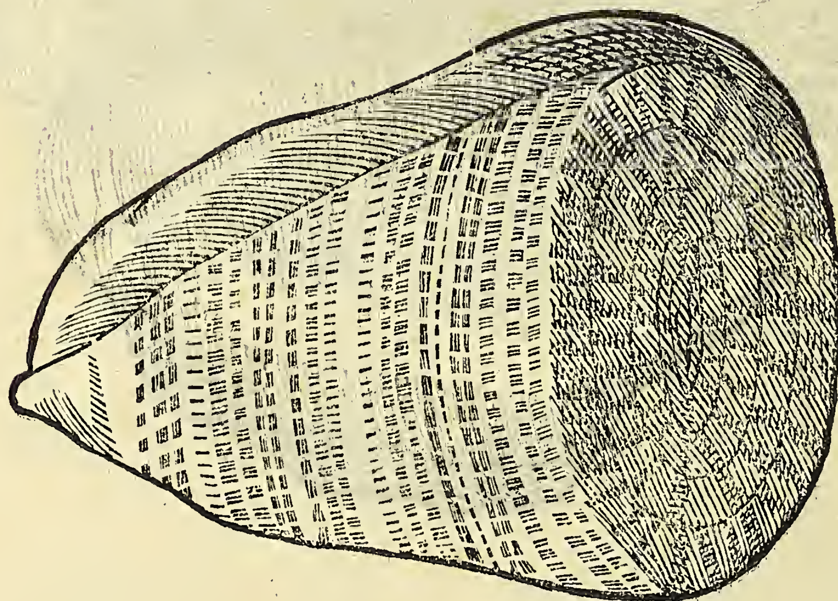

Trochus Niloticus albus.

Trochus Niloticus maculoſus.

DE TVRBINIBVS TVBEROSIS. Cap. XIX.

N Turbinum generibus hîc iure numerabitur, inquit idem Rôdeletius, qui à tuberculis multis tuberosus cognominatur. Is sinistræ manui proximus est, longus, tenuis, in mucronem desinens. Huiusmodi sunt quidã albi, quidam nigri, quidam varij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his cancelli cùm parui sunt, viuunt, authore Aristotele: suntque longiores ijs qui neritarum sunt hospites. Huius generis turbines in terra reperiuntur, qui cochlearum nomine comprehenduntur: nam præter cochleas nullum testaceum genus in terra viuit. Eiusdem turbinum generis sunt aliquot species diuersæ, quædã lõgę, tenues acutiores, læues, cuiusmodi sunt tres tuberoso propiores. Alij, postremi scilicet duo ĩ pictura huic capiti præposita, inæquales, tuberosi, scabri, virgati. Vita, moribus, substantia non differunt. Hucusq; ille. Ego istiusmodi tuberosos turbines plurimos obseruaui, atq; etiam hîc aliquot depingam. Ex quibus qui prior est in ordine & separatim depictus, forinsecus cinerei nigrescentis est coloris, albis tuberculis, ac speciosis cõspicuus, intrinsecus amethystini, circum oras ex cęruleo viridescit. Habes deinde tabulam integram, in qua turbines exprimuntur quatuordecim. numero primo turbo tuberosus & asper, in quo nascitur cancellus. 2. Turbo striatus ex monte erutus. 3.4.5. Turbinis tuberosi & oblongi tres differentiæ. 6. Turbo alius striatus ex montibus. 7. Alius lineatus & leuis. 8. Turbo circa caudam lineis quatuor protuberantibus. 9. longus & acutus instar vnicornu. 10. Acutus, punctulis extuberantibus plenus. 11. Alius ex rubro & albo variegatus & inæqualis. 12. Tuberosus alius & lineatus. 13. tuberosus extremo aliquantulum oblongo. 14. Turbo est muricatus. Quorum omnium icones habes proxima pagina.

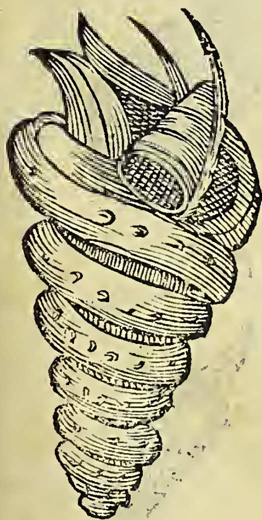
Magnitudo.

Turbinis tuberosi icones Rondeletij.

Authoris tuberosi Turbines.

Turben tuberosum.

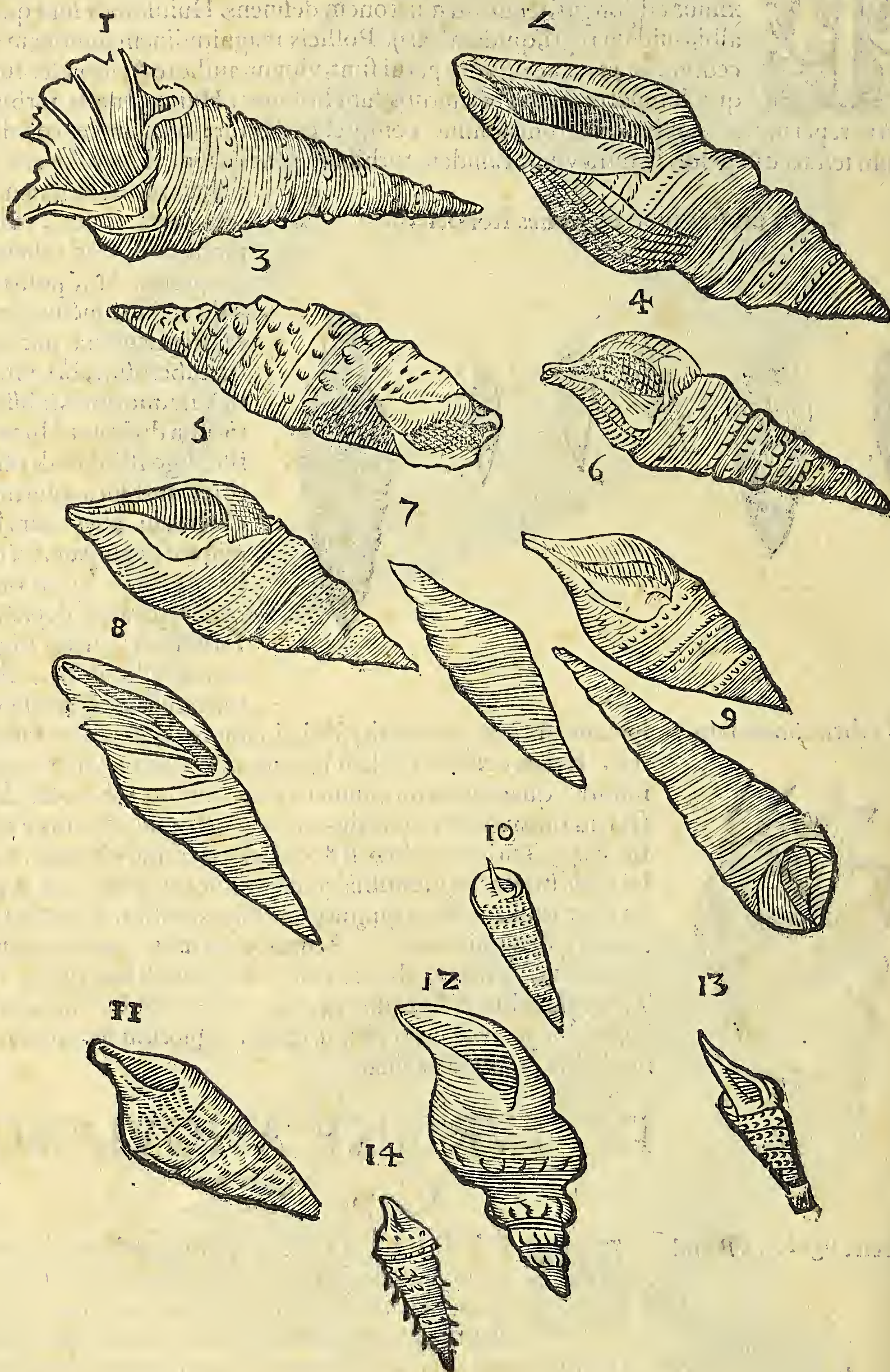
DE TVRBINE ANGVLOSO. Cap. XX.

Turben angulosus Rond.

ONDELETIVS exhibita hac icone, hic turbo, inquit buccinis satis similis, quia testę volumina ita à se discreta sunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In turbinẽ tenuatur inferiore in parte, superiore in longum & acutum rostrũ. Sic enim cum Plinio loqui possumus, qui purpuræ rostrum dixit. Colore est marmoreo. Vstus dentifricijs conficiendis vtilissimus est. Sic ille. Buccinæ item figuram referunt turbines isti à me adiuncti: quorum primus oblongus est, & striatus, è montibus erutus: alter striatus & verrucosus; item tres aliæ ex albo cinereæ.

Turbines alij quatuordecim diuersi.

Turben albus oblongus striatus ex montibus erutus.

Turbinis species duę, vna alba, altera subalbida.

DE TVRBINE MVRICATO eiusdem. Cap. XXI.

Turben muricatus Rond.

TVRBO hic aspectu quidem buccino dissimilis est, sed à tuberculis multis, breuibus quidem & obtusis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior est. Intus testa purpurea est, foris alba & veluti calce illita. Habes hîc præterea octo alias vnica tabula icones, quarum aliæ angulato Rondeletij turbini accenseri possint, aliæ verò muricato. Addidi item quatuor alios muricatos Turbines, qui iconi Rondeletij absimiles omnino non sunt, præsertim duo, vt icones ostendunt.

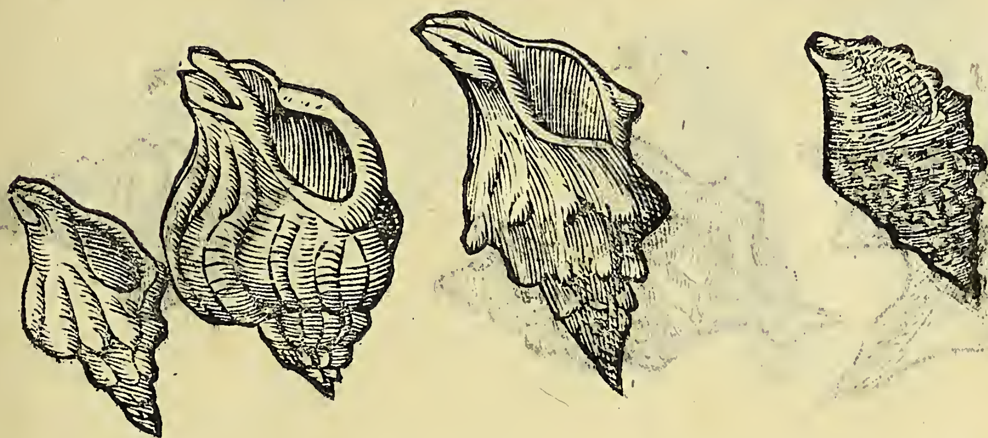

DE TVR-

Turbines octo, quorum alij muricatis ſimiles, alij angulatis.

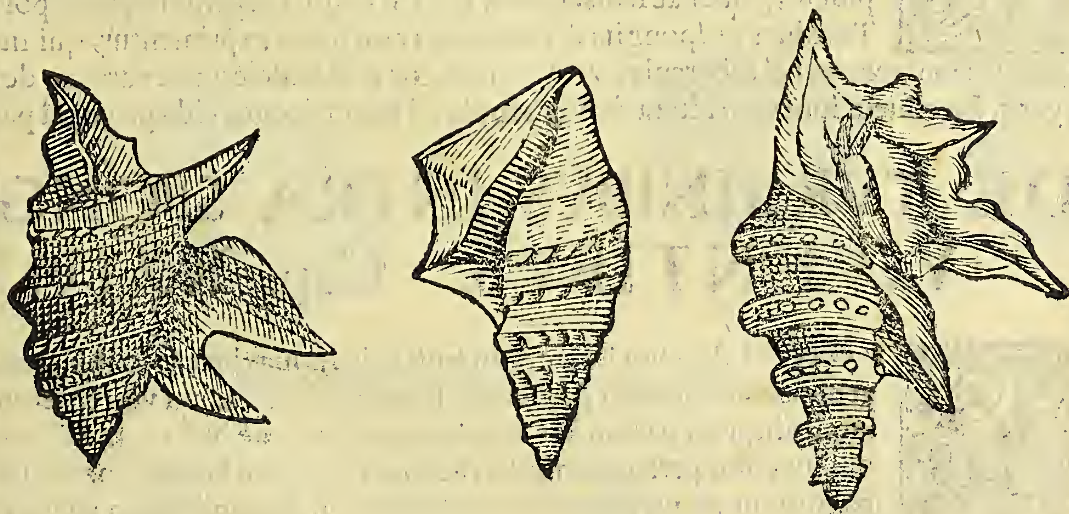

Turbines quatuor alij muricati.

DE TVRBINE PENTEDACTYLO ET TESSERODACTYLO.
Cap. XXII.

INTER cochleas Plinius Pentedactylos quosdam nominat. De hisné turbinatis intellexerit, quæ proponimus, inquit Rondeletius, nescio. Illud sanè omnibus notum esse potest ex turbinatorum definitione & natura, potius turbines esse quos hîc expressimus, quàm cochleas, cùm in longum protendantur, voluminaq; scabra & veluti striata habeant, cùm cochleæ maximè rotundæ sint, & turbine compresso, non extenso. Dicitur autem Pentedactylos turbo, quòd quinque habeat appendices longas & acutas, si extremum turbinis annumeres. Alius est turbo cui quatuor duntaxat sunt dactyli. Ex his turbinatis alij sunt albi, alij nigricant, alij varij sunt. Ad primum genus nempe pentadactylum redigendus est turben à me hîc depictus, in quo animalculum conspicitur, colore sanguineo. Ad alterum verò quinque subsequentes. 1.2. Turben est pentadactylos parte concaua & conuexa depictus. 3. Alius sed minus auritus. 4. Tesseradactylos niger. 5. Pentedactylos cum eschara. Nominis ratio.

DE TVR-

Turbines quinq; proximè nominati.

DE TVRBINIBVS LEVIBVS. Cap. XXIII.

REPERIVNTVR item in Turbinum generibus, qui nullis præditi ſunt Tuberculis, vt ex ſequenti hac tabula conſpicere licèt, in qua primo loco datur Turbo albus glaber & obtuſus. 2. albus acutus & glaber. 3. lapideus, glaber ac leuis. 4. leuis item in ſtagnis degens. Pręterea poſtea inter Turbines in ſpongijs deliteſcenſes non pauci exprimentur, qui nullas habent, vel eminentias vel tubercula, vt mirum ſit, cur & Rondeletius ſeparatim de his non egerit. Ex eiſdem ſunt quæ altera dantur tabula. Horum icones vide proximâ paginâ.

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS VIVENTIBVS. Cap. XXIV.

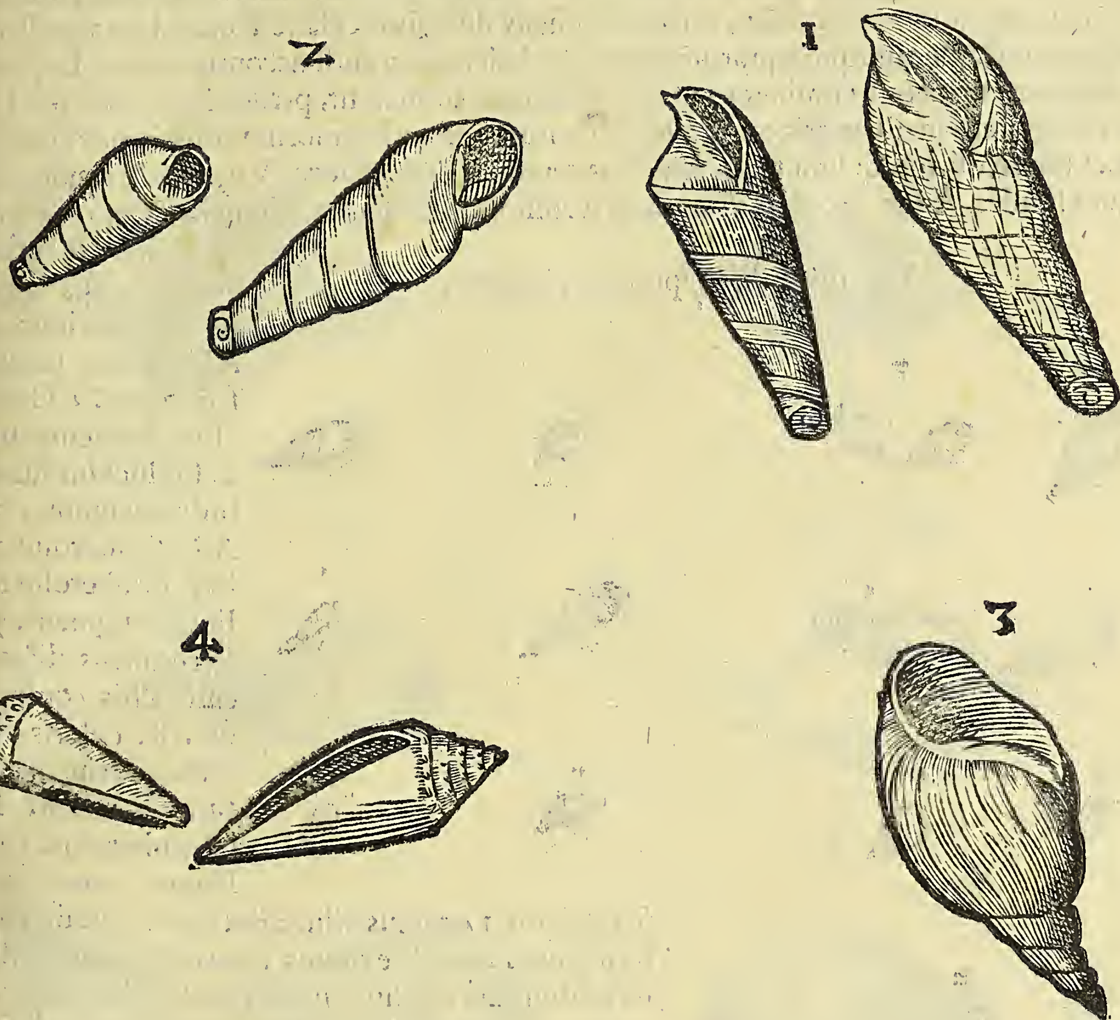

SPONGIÆ cùm ſecantur in fruſta, in ijs maxima Conchularum omnis generis, conchyliorũ paruorum, buccinorũ, turbinum vis reperitur. Cuiuſmodi aliquot, partim à Rondeletio partim à me obſeruata, hîc exhibebo, omnes enim perſequi infiniti eſſet operis ac vani laboris, nam quis eſt qui cognitione ac verbis tantam naturæ rerum fœcunditatem aſſequi poſſet?

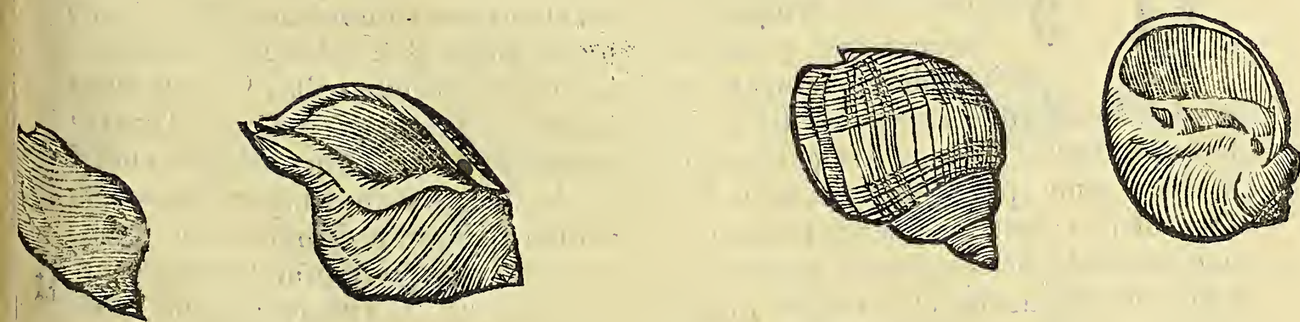
Differẽtiæ. Differunt hæc cõchylia inter ſe genere, nã vel ſunt cochleæ, vel turbines, vel neritę, vel vmbilici. Differunt & coloribus. Rondel. de eo tantùm paruo turbine ait, qui ſiniſtræ manui proximus eſt, rimamq; longiuſculam veriùs quàm foramen habet, teſta non intorta, qui & intra ſpongias, & extra reperitur, conchulaq; lactea à candido colore nominari poteſt.

Vſus. Fucus mulierum. Hac in fucis vtuntur mulieres, in ſucco pomi citrij diſſoluta & ſublimato vt nunc loquuntur, permiſta: ſic enim facies ſplendidiores & candidiores effici putant. Sed quia ſublimatum atq; ſimilia faciem contrahunt, & corrugant vi & acrimonia ſua eas, peſſimè ſibi conſulere

Turbinum leuium quatuor ſpecies, quarum ſubinde fiet mentio.

Turbines leues alij.

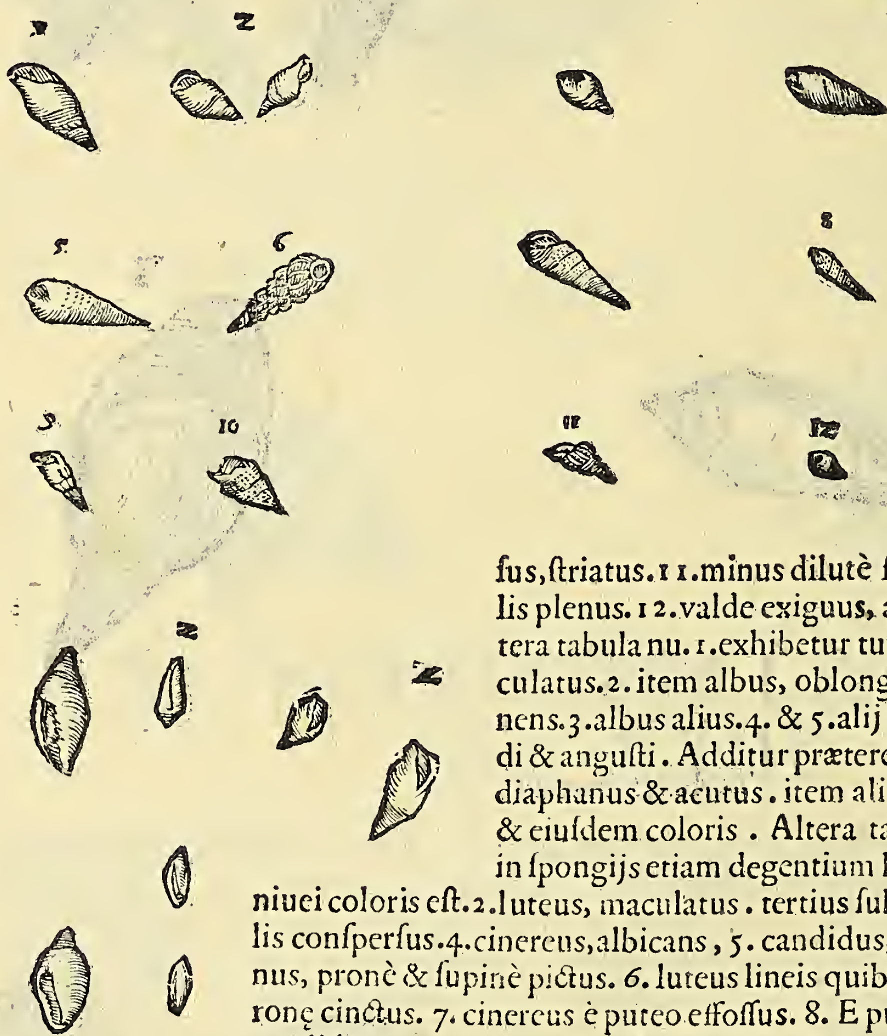
Turbines inter ſpongias viuentes ex Rondeletio.

ſulere arbitrari ſe rectè ait Rondeletius, multoq; vtilius fore ait in pinguedine felis diſoluere. Huc accedit, inquit, quod hac fuci ratione tanquam cruſta inducitur, cuius particulæ ſi exiliant, atque eximantur, turpiſſimè fucus detegitur. Hanc conchulam appellant petite porcelaine, eamque equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant. Ex ijſdẽ & gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præſertim viduæ quæ luctus tempore, non niſi nigris candidiſq; ornantur. Sed quæ equorum ornamentis adduntur, craſſiore, durioreq; ſunt teſta, aliæ ſunt tenuiore & fragiliore. Vtræque & candore & figura ſimiles. Addo ego alias iſtiuſmodi turbinulorum effigies. Numero primo in tabula prima eſt turbinulus luteus maculis albicantibus. 2. Ali⁹ pariter flauus, ſed minor. 3. Flau⁹ alius denticulatus. 4. Pellucidus ſubalbidus exiguus. 5. Albus tuberoſus alius. 6. tuberoſus alius ferrugineus. 7. ferrugineus ali⁹ maculis albis conſperſus. 8. coloris eſt ferruginei magis ſaturati. 9. minor, albus, tuberoſus. 10. Flauus, ventricoſus, ſtriatus. 11. minus dilutè ferrugineus, tuberculis plenus. 12. valde exiguus, albus & tuberoſus. Altera tabula nu. 1. exhibetur turbinulus albus denticulatus. 2. item albus, oblongus & in acutum deſinens. 3. albus alius. 4. & 5. alij duo ſubalbi ſplendidi & anguſti. Additur præterea turbinulus niueus, diaphanus & acutus. item alius minor diaphanus, & eiuſdem coloris. Altera tabula octo turbinum in ſpongijs etiam degentium habet icones, num. 1. niuei coloris eſt. 2. luteus, maculatus. tertius ſubalbus, cineris maculis conſperſus. 4. cinereus, albicans, 5. candidus, pellucidus, diaphanus, pronè & ſupinè pictus. 6. luteus lineis quibuſdam albis inſtar coronę cinctus. 7. cinereus è puteo effoſſus. 8. E puteo pariter effoſſus, candidus, eminentijs quibuſdam per certa interualla diſpoſitis, quos duos poſtremos, quia cæteris ferè hiſce nouiſſimis erant ſimiles, addere libuit. Tertia tabella exprimitur Turbinulus niger lineis cinereis varius, quarta turbinulus alter eiuſdẽ coloris: quinta primo loco candidus & glaber, deinde caſtaneus leuigatus linea quadam ſubalba: ſexta exhibet turbinem primò acutum ſubnigrum: deinde album cum lineis quibuſdã roſeis: poſtremò alium albo & nigro varium. Septima primùm datur Turben albus verrucoſus circa rimam aliquantulum dentatus. 2. Tuberoſus aliud coloris caſtanei linea quadam alba per medium tranſcurrente. 3. cinereum ſeu ſubalbum pariter tuberoſus. 4. Ferrugineus. 5. minimus eiuſdem coloris. 6. item ex minimis ſed precedente oblongior. Septima tabula prius pingitur Turbinulus albus lineis purpuras cẽſibus. 2. alius candidus lineis ſaturatè rubentibus. 3. elegans & lucidus, lineis item purpuraſcentibus ſtriatus. Alius maculis albis & rubeſcentibus totus conſperſus. 5. Alius itẽ maculoſus. 6. totus ſubruber. 7. Omnium minimus depreſſus colore rubro. Octaua tabula primo loco habes turbinulum albũ verrucoſum. 2. ponitur turben albus acutus & leuigatus. Nona atque nouiſſima datur prius Turbinulus niger & albus. 2. Alius eiuſdem quaſi coloris. 3. cinereus maculis albis. 4. cinereus alius minutim elaboratus. 4. ferrugineus macula alba ſpecioſus. 5. totus candidus.

Porcelaine Gallorum. Equorum ornatus. Ab authore obſeruatæ ſpecies.

Turbinuli alij in ſpongijs viuentes.

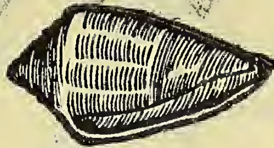
DE TRO-

Turbines alij in ſpongijs degentes.

1

2

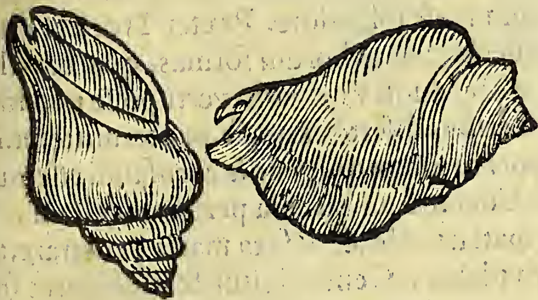
3

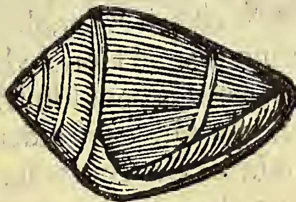
4

5

6

7

8

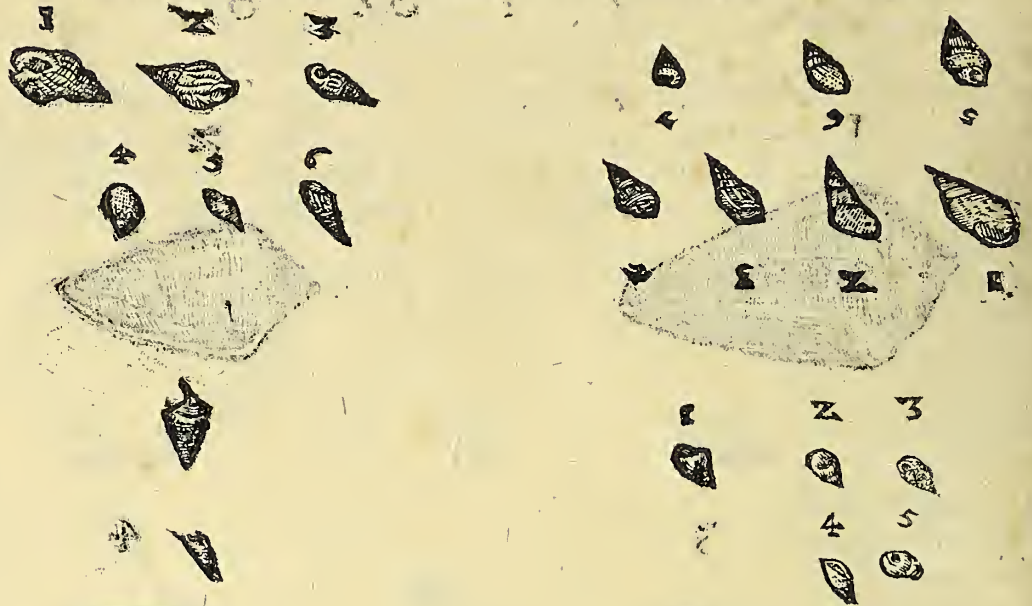

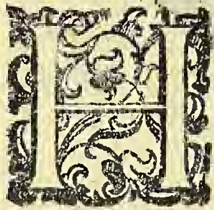

Turbinuli in spongijs latentes alij.

DE TROCHIS. Cap. XXV.

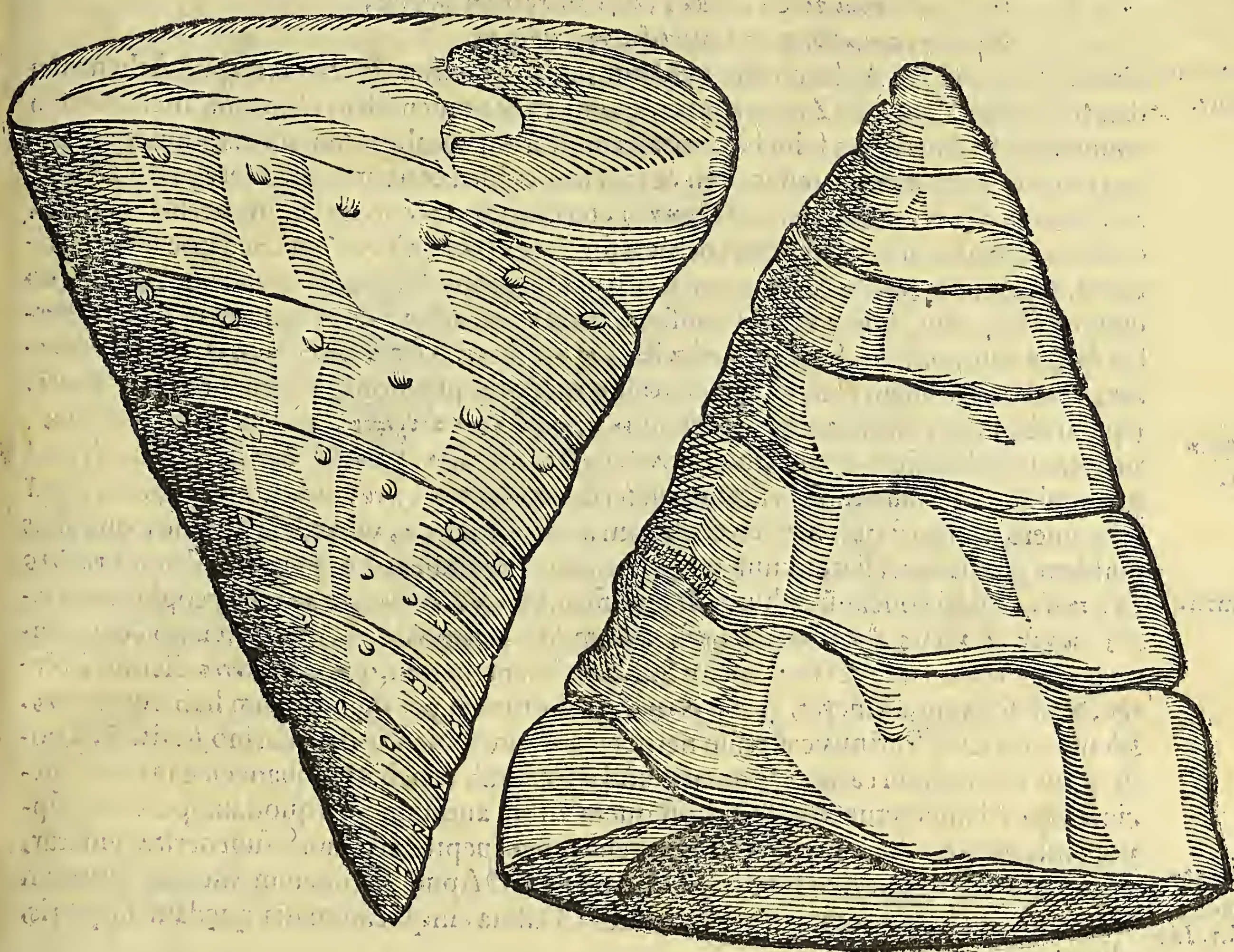
HOC Turbinum genus Rondeletius à similitudine instrumenti, quo lusitant pueri, Trochos appellat. Alij sunt parui, inquit, qui à superiore amplaq; parte statim in breue acumen deficiunt. Alij oblongiores. Omnes leues sunt, & varij. Testa veluti crustis duabus constare videtur, externa minus nitet, quæ subiacet, vnionum est splendore. Præter Trochos duos adiecit Rondeletius aliquot diuersas Stromborum formas, quarum aliæ ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum speciem accedunt. Vt ei vitio verti posse non inficietur, si quæ in hoc genere illustria sunt, & à veteribus disertè expressa, prætermitteret: ita curiosius certè, inquit, facere videremur, atq; superuacaneæ diligentiæ accusandi essemus, si omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera persequi vellem. Si quis enim otio abundans in marinis litoribus spatiari velit, & in saxa maris penetrare, totam istam rem in infinita ista varietate versari videbit. Genera igitur & illustriores species cognoscendæ, atq; vt quæq; vel minutæ vel neglectæ, vel nominibus non expressæ fuerint, ad genera sua erunt reuocandæ. Sic ille. Et certè si quis omnia ista&c consimilia depingere velit, nunquam satis ea ob nimiam diuersitatis copiam indagare poterit. Adiunxi ego iconem Trochi maximi subflaui absq; vllis tuberculis: item alterius planè pyramidalis. Adieci præterea pyramidalis figuræ Conchulas quatuor alias hîc vnica tabella expressas, 1. Turbo seu Trochus colore partim amethestino, partim subalbo. 2. Alius castaneus lineis quibusdam albis. 3. Fuluus cum maculis albis. 4. partim roseus, partim argenteus.

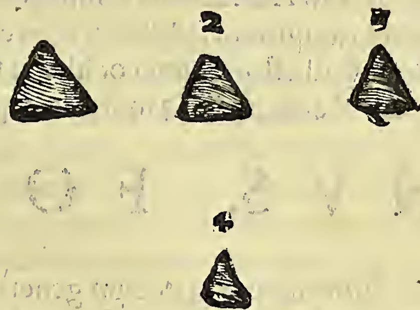
Trochi Rondeletij.

Trochus

Trochus magnus. Trochus alter pyramidalis.

DE NERITE. Cap. XXVI.

Νηρίτας apud Aristotelem Theodorus Gaza natices conuertit, ex Festo fortassis, apud quem citante Calepino, sic legitur: Narica est (Iosephus Scaliger legit Narita) genus piscis minuti. Plautus: Muriaticam video in vasis stanneis, Naricam bonam & canatam, & taguma, quinas farras conchas piscinarias. Naticem piscem leges apud antiquos per t, non per r, & videtur à natando dictus. Hæc Festus. A recentioribus nerite vel Nerita effertur genere declinatione secunda: ego cum Zoographo, masculino genere, declinatione prima, dicere malim. Sic enim Græci semper vsurpant. Habet autem syllabas omnes longas in omnibus casibus, quamobrem paroxytonum semper est, excepto nominatiuo mul-

titudinis penanflexo, νηρῖται; ſic enim ſcribendum eſt, quanquam euulgati codices quidam Græci id non obſeruent. Nicander, E

Ἠ' καὶ ὄστρια τόσα, βυθοῦς, ἅτε βόσκεται ἅλμης,

Νηρῖται, στρόμβοιτε, πελωρίαδές τε, μύες τε.

Idem cum Anerite. Nerites Vuottono & Bellonio idem videtur, qui & ἀνηρίτης & ἀνάρτης apud Athenæum dicatur: quibus conſentit Zographus, quoniam & nomen idem eſt, prima litera tantùm abundante in Anarite, vt ſolet hæc vocalis multorum vocabulorum initijs abũdare: & genus quoque idem, nempe teſtaceum: & ſpecies, cochlea & natura, adhærere petris. Apud Heſychium νήριτος ſcribitur, vt ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his verbis: νήριτος, ὁ νηρίτης: eſt autem conchylium cochleæ ſimile, & (colore) varium. Sed hoc modo ſcriptum, adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copioſo, excellẽte, incomparabili: quo cùm nihil aliud in eodem genere conferatur aut contendat: à νη, priuante particula & verbo ἐρίζειν compoſitum. Inde νηριτόμυθος, ᾧ οὐκ ἄν τις ἐρίσειε πρὸς μύθους: & νηριτόφυλλον, πολύφυλλον. Idem Heſychius νήριτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: (quem aliqui ſic dictum accipiunt quaſi νήριστον, ὅ ἐστιν ἀνέριστον, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης,

Νήριστον quid. vt notauit Euſtathius) & adiectiuè, πολὺ, ὑγρὸν, ἀεὶ ῥέον, χλωρὸν, θαλερὸν, ἁπαλόν. ſed pro copioſo & innumerabili vſitatius eſt ſcribere νήριθμον, à νη. negatione & ἀριθμὸς, quod eſt numerus. Ergo ſi quis neriten cochleam à magnitudine, vel pulchritudine, qua alias eiuſdem generis excellat, nominatam velit, bene eſſe iudicat Zoographus: alioqui νηρίτης F

Etymon. fit à νηρὸς, quod concauũ & humidũ ſignificat, vt νηρὸς ἰχθυς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχὸς, ὁ κοῖλος ἢ κάθυρος. Νηρὸς autem fit à verbo νέω, νῶ, quod eſt nato, cuius futurum eſt νήσω, vnde & νῆσος: quare Suidas eos reprehendit, quibus νηρίτης dicitur à Nereo, Nam ſi ita, inquit, fieret, ἐκ τοῦ Νηρεῦς, penultimam per diphtongum haberet νηρείτης. Idem ferè ſcribit Varinus: cæterum neriten concham à Nereo deo marino ſic dictã, Zoographus ratione non carere autumat; quòd is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco vti fingeretur: ſicut & Triton: quem viſum auditumq; in quodam ſpecu Olyſſipponenſis oræ concha canentem Plinius refert. nec ineptus ad hunc vſum nerites videtur,

Ortographia. vtpote amplus & buccino ſimilis, Ariſtotele teſte.[a] Apud Oppianum inuenio ſcriptum

[a] Li. 1. Halieut. νείριτης per ει diphthongum in prima ſyllaba. Teſtata, inquit animalia quędam in petris, alia in arenis paſcuntur:

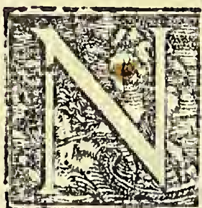
Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί. G

Et rurſus de cancellis loquens vacuas ſibi conchas quęrentibus.

Εἴτε τὶ νειρίτης ἔλιπε σκέπας, εἴ τέ τι κῆρυξ.

Gillius author eſt, neriten ab ijs qui Adriaticum ſinum accolunt, etiam nunc antiquo nomine appellari, & ab Hiſpanis caragolum. Quidam referente Zoographo Gallicè interpretantur petit Limaſſon de mer, id eſt, paruam cochleam maris. Hiſpani cochleam marinam in genere vocant almeia, vel caracol de la mar. Itali quidam neritas, naridole.

GENVS. FORMA.

Antè Turbinatorum genere. [a] Li. 4. Hi. cap. 4. NERITÆ ſintne in turbinatorum genere, inquit Rondeletius, dubitauerit aliquis ex [a] Ariſtotele qui ſic ſcripſit: Προμηκέστερα δὲ ἐστιν ἐν τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τοῖς ἐν τοῖς νηρίταις, ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον. &c. Longior eſt qui turbinem ſubit, quàm qui neritam cancellus. genus enim diuerſum eſt, quod in neri te degit, cætera quidem non abſimile, &c. Et paulò pòſt, ὅσα δὲ ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. Quibus ſiniſter pes grandior eſt, ij nunquã cum turbinatis hoſpitantur, ſed cum neritis tãtùm ineũt ſocietatẽ. Hîc Ariſtoteles de Turbinibus & neritis, vt de diuerſis loqui videtur, atq; ab his neritas ſecluſiſſe. Sed ſi rem diligentiùs expendas, eam aliter habere comperies. Nam nerita à turbinatis non genere, ſed ſpecie differt. Cum turbinatis igitur cõuenit, quòd teſta ſit clauiculatim intorta ſed rotunda & ampla, qua ab ea turbinati ſpecie diſtat, cui teſta eſt lõga ſtrictaq;. Ideo cancellus (de hoc.n. in locis modò citatis loquitur Ariſtoteles) lõgior eſt qui in turbinatis lõgis hoſpitatur, quã qui in neritis, turbinatis quidẽ, ſed nõ longis. Qualis verò ſit nerita, & quod ſit inter turbinata collocãda, ita explicat [b] Ariſtoteles: Nerita teſta eſt leui, ampla & rotũda, forma buccinis proxima, papauer tñ nõ nigrũ, vt buccina, ſed rubrum habet. Teſtæ annexum corpus eius mediũ firmiter eſt. Paſcuntur H

Nerite vt à turbinatis differat.

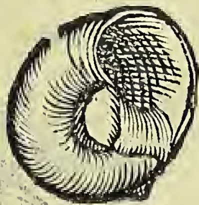
[b] li. 4. Hiſt. cap. 4.

in mari

in mari tranquillo à saxis soluta:(enallage generis:pro neritæ solutæ:) at quoties flatus vr-
„ gent,cancelli hospites sese in saxa recipiunt,neritæ saxis adhærent, lepadum more & apor
„ rhaidum ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhæret, quod velut Saxis adhę rent.
„ operculum possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraque, eundem altera exhibet
„ turbinatis. Caro intus & in eadem os. Modus hic idem est aporrhaidi, purpuris, atque omnibus generis eiusdē. Hæc Aristoteles. Huiusmodi Neritam esse arbitratur idem Rondeletius, cuius imaginem veram, non magnitudinem sic expressit. Est enim,inquit, concha ampla & capaci,rotunda, lęui, turbinata, ad formam buccinorum accedente. Ex hoc genere fuerit cochleæ vel potius neritæ genus hîc à me additum,colore albido, diaphanum, venulis pluribus respersum, belliculo ad instar cochlearum insigne:prope os quo continetur animal,tuberculum quoddam conspicitur. Est autem figura eius rotunda. Rotundiorem autem esse nerites testam quàm sit turbinum VVottonus hinc apparere ait,quia oblongiorem formam recipit cancellus ille concharum hospes,à turbinis testæ forma, qui turbinem subit, quàm qui neriten. Ego operculum neritæ non vidi, habere operculum habemus apud Aristotelem interprete Gaza, vbi sic legitur: Natices & reliqua turbinata operculo quodam cogenito carni patulæ apposito clauduntur.

Nerita Rondel. Nerite authoris.

Testa.

Operculū.

GENERATIO. SENSVS. NATATIO.

NERITÆ siue natices & patellæ teste eodem Aristotele, rimis,cauernisq; saxorum generantur,celeriq; incremento augentur. Quod ad sensus attinet,ait natices qui capiunt, non aduerso flatu, sed secundo adire, quoties escam persequuntur: nec voce vlla sed silentio agere,vtpote cùm & olfaciant & audiant,nec fieri posse,vt aiunt,quin subterfugiant, si vox proferatur. Audiunt itaque & olfaciunt. Scribit Bellonius, in Mediterraneo mari, in quo æstus non ita reciprocantur,piscatores conchulas legentes in lintre esse oportere: eosque si neritæ,quæ tunc saxo extra aquam hærent,senserint,tunc sese à saxo soluentes, in mare præcipites ruere se conspexisse. Atque hoc quidem esse putat, quod Aristoteles ait piscatores neritas legentes tacere,ne ipsos fugiant. De Neritis hæc [a] Plinius:Nauigant ex his (è concharum genere)neritæ(alia lectio habet, Venereæ,) præbentesq; concauam sui partem, & alteram (melior lectio non habet hîc vocem, alteram) auræ opponentes, per summa ęquorum velificant. Testa quidem neritæ Aristotelis,cùm cauitatem amplam habeat,nauigationi idonea videtur, poteſt enim aërem copiosum capere & innatare faciliùs, ventoque impelli.

In saxis generari.

[a] Li.9.c.33. Nauigatio.

DE NERITA ÆLIANI. Cap. XXVII.

ÆLIANVS, vt rectè iudicare mihi videtur Rondeletius, longè aliter neritam describit quàm Aristoteles, vt ex eius verbis liquet, quæ sunt
„ huiusmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine Descriptio.
„ eximia spectatur,eo maris vbi sordium vacuitas est, & trāquillitas viget, & in saxis ad imam maris sedem adhærescentibus nascitur. Hæc nerite appellatur.Hoc maximè,inquit Rondeletius ab Aristotelis nerita differt, quòd illa magna sit,hæc parua,nec mirum esse debet Aelianum ab Aristotele & Plinio in piscium descriptionibus dissentire,quod in plerisq; facit. Ex paruitate,& pulchritudine formæ Aeliani neritam esse colligimus eam quæ capiti pręfixa est. Punctis nigris eleganter distinguitur,testa intus purpurea,in margine candida. Quod si quis neritam inter co-

Aeliani Nerita.

Aeliani Nerite. chleas reponere voluerit, non valdè refragabor. Hæc Ille. Addidi aliquot icones: prima & ſecunda nigris punctis reſperſę ſunt. Tertia ſecundæ ſimilis ſed rubicundior, in qua cancellus latet, quarta ad cinereum vergit. Habes deinceps triginta duas diuerſas ſpecies duabus tabulis expreſsas. In prima tabula, prima & ſecunda albo nigroq; variæ: item tertia & quarta. quinta caſtaneæ colore eſt maculis rubris. Sexta Caragnuola vulgò Genuenſibus dicitur, detracto cortice ſplendens, albonigra, ſeptima caſtaneæ coloris habet maculas. Octaua cinerea eſt ma-

Neritæ authoris.

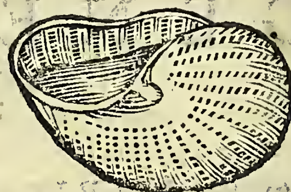

Nerite alia.

culis supernè rubeſcentibus, infrà nigricantibus. Nona ex albo ad luteum vergit, trochi fortè ſpecies vti etiam erat octaua præcedens, & decima ſubſequens, candida, verrucoſa. Numero vndedimo exprimuntur tres neritæ minimę, vna alba cum rubris maculis, altera candida ſine maculis, tertia tota lutea. Duodecima nerite eſt alba ſtriata, lineis ferè aureis. Decimatertia maculas habet leucophæas. Prima in ſecunda tabula expreſsa Nerite eſt rubra & alba maculis etiam inferius nigris. 2. Alba & fuſca, colore intus argenteo. 3. Rubra & alba. 4. Glabra candida punctis ſubferrugineis 5. Aſpera maculis longis & albis. 6. ſubalba & faſca. 7. Fuſca maculis albis. 8. Subrubra maculis albicantibus. 9. Fuſca & albicans. 10. Alba ſubcinerea. 11. Cinerea ferè tota punctis candidis. 12. Caſtanea punctis item candicantibus. 13. Argentea. 14. Leuis tota cęrulea. 15. Cineritia virgata. 16. Parua flaueſcens. 17. Caſtanea cum corona alba. 18. Subcinerea. 19. Nerite colore caſtaneo ſubobſcuro.

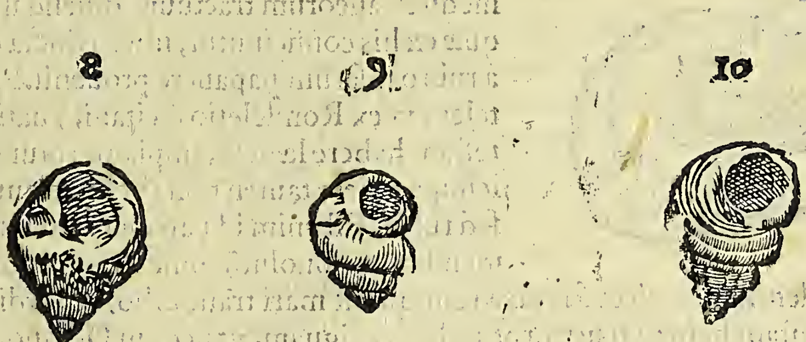

DE NE-

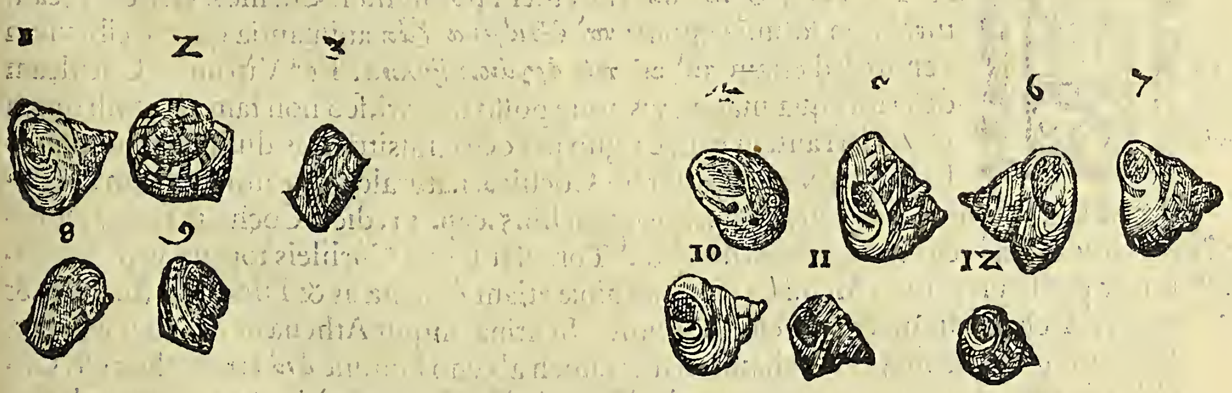
Neritæ aliæ ab authore obseruatæ, quarum omnium color exprimitur præcedenti pagina.

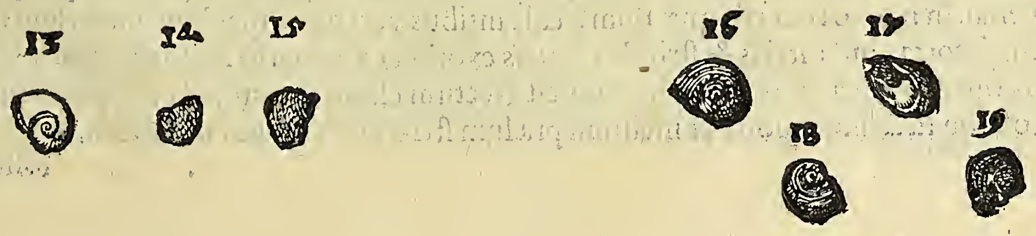

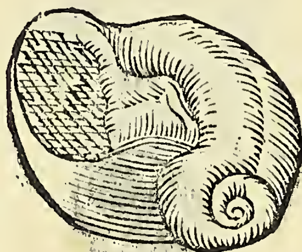
DE NERITE BELLONII. Cap. XXVIII.

BELLONII Nerites, cuius hîc iconem & descriptionem ex eo propono, an cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, non temere dubitauit Zoographus: genere saltem, si non specie conuenire videtur. Bellonius ita depinxit hac addita descriptione. Nerite quoq; turbinati generis Conchula, testam in anfractum in tortam habet: qua penitus inclusa, nulla ex parte præterquam capite conspicua est. Virlis Lutetiæ, Armoricis Bigornet & Bigornaeu vocari solet, apud quos tanta est huius pisciculi frequentia, vt summo prouentu indigenæ, dum æstus abscessit, magnos aceruos è saxis legant ac bulliant (bullire faciant) carnemq; è testis (quò leuiùs ferantur) eximant, & accolis mediterraneorum tractuum diuendant. Pulmenta autē quæ ex his conficiuntur, minio tincta esse dixeris: quod à rubro ipsarum papauere prouenit. Prisci enim (Aristoteles, vt ex Rondeletio recitaui,) naticem siue neritam, testam habere læuem, amplam, rotundam, buccino similem: papauere tamen non (vt buccinum) nigro preditā, sed rubro. Est enim id papauer, excremētitium quiddā, membrana obuolutū, omnibus testaceis generibus præcipuè esculentum. Natices sua saxa relinquunt mari tranquillo, ac sordibus vacuo, vt pascantur. Testam habent leuem, rotundam, exiguam, vt neq; in Oceano, neq; in Mediterraneo pollicis crassitudinem excedant. Huius autem carnes vulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam maximè excitari ait, & potissimùm, si cum cæpis etiam crudis comedantur.

Descriptio.

Nerite Bellonij.

Testa qualis.

DE COCLEIS. Cap. XXIX.

ÆQVIVOCA.

HESYCHIVS κοχλίας (sic autem potissimùm Cochleæ Græcis vocantur.) non solùm exponit τὰ ἐδώδιμα ζῶα, animantia quæ in cibi vsum veniūt, sed etiam τὰ ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα. Et [a] Vitruuius Cochleam describit, qua magna vis aquę possit hauriri, sed non tam altè tolli quàm rota. Fieri autem eam è tigno per octo crassitudinis diuisiones inuolutos habente canales, & iustam Cochleæ naturalemque imitationem: versationes facere hominibus calcantibus. Sic idem lib. 5. cap. 11. dicit: Cochleis, rotis, tympanis collocatis, locus exinaniatur. Ac alibi:[b] Torcular si non Cochleis torquetur, sed vectibus & prælo premitur. Meminit eius machinæ etiam Athenæus & Diodorus Siculus, & vterq; Archimedis inuentum esse inquiunt. Sentina, inquit Athenæus, in naui maxima Hieronis & si plurima erat, exhauriebatur tamen ab vno homine διὰ κοχλίου (hoc est, Cochlea sic dicta machina,) commento Archimedis. Diodorus verò in 5. libro ait: de Hispania scribens, eiusq; fodinis: Subtus terram reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia, quorum cursus sæpè quæstus vi magna recedunt: aut quod mirabilius videtur, Cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede, cùm in Aegyptum profectus est, adinuentas. Eiusmodi instrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, eiecta superiùs aqua, summa arte diligentiaq; exsiccant. Author promptuarij nescio ex quo authore nobis hoc instrumentum describit: Cochlea (inquit) haustorium organum, quod vulgus pompam appellat: In medio rota est, quæ dum à calcantibus versatur, machina introrsum clauiculatim detorta, inter strias & strigiles aquas exorbet ex aquario septo & retrorsus emittit. Et rursus: Cochlea in torculari lignum est erectum clauiculatim, id est, spirulatim & capreolatim striatum: quod per medium prælum striatum & ipsum trāsactum, vertigine sua tollendo

[a] L. 10. c. 19. Cocelea instrumentū.

[b] Lib. 6. c. 8. Cochleę inuentum.

Pompa instrumentū.

A tollendo demittendoq; prælo inuentum est. Vulgò (à Gallis puto) vifsa torcularis dicitur.
[c] Vitruuius nominat alibi ascēdentem machinam; de qua Gulielmus Philander: mox (in-
[c] li.10.c.19
quit) vocabitur accessus, Græcè ἐπιβάθρα. Suspicor autem fuisse machinam quæ occulto
quodam artificio & expeditis machinationibus in sublimè cresceret; & in eam altitudi-
nem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis sistebatur. Poterant & tabulata excitari
cochleis, quo pacto in torculari prelum tollimus & deprimimus: nisi interpretari velimus
dictum de machina, quam tollenonem Vegetius appellat. Eiusmodi torcularia siue co-
Tolleno.
chleas nobis vocantur torchi, Germanis pres, Belgis pors, eorumq; ferè vsus est ad expri-
mendum, vnde Palladius: In cochlea exprimis. Eadem uel saltem similia intellexit Pli-
nius dum ait: Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bul
lantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollente secum arbore, quod ma
ximè probatur. [d] Oribasius in libro de machinis cochleas instrumenta chirurgica descri-
[d] Ca.4.et 5.
bit, item cochleam fæminam, quæ Græcè περικόχλιον appellatur. nos breuitatis causa le-
ctorem ad ipsum remittimus. Gul. Budæus cochleas & scalas cochlides dici scribit in
Scalæ Cochlides.
ædificijs, quòd anfractuosæ sint, in modum cochlearis testæ, & quòd clauiculata & tortili
structura à triclinijs in cænacula euadāt, cuiusmodi sunt, (inquit) in ædificijs Gallicis sca-
læ. Talis scala apud Philopon. in Proclum, κοχλιοειδὴς κλίμαξ dicitur: nobis vna scala
fatta à lumaga, Germanis teste Zoographo Schnecken, id est cochlea. Ex Strabone quoq;
libro postremo affertur κοχλίδιον pro scalarum genere, cuius scapum, vt τὸ τῶν κοχλιῶν
κιόνιον, volumen ἑλικοειδῶς circumductum ambit à summa coaßatione ad imum libramē-
tum: sed perperam, vt vult author thesauri linguæ Græcę, orto nimirum (ait) errore ex la-
tina lingua, in Græco enim κοχλίας legitur pag. 347. de Paneo seu Panis fano, στροβιλοει-
δὴς, ἐμφερὴς ὄχθῳ πετρώδει, διὰ κοχλίου τὴν ἀνάβασιν ἔχον, in quod per cochleā ascen-
ditur. Athenæus vocat κλίμακα ἑλικὴν. Erat præterea tormenti genus cochlea voca-
Tormenti genus.
tum quo interfectum fuisse tradit Laurentius Surius S. Ionam à Magorum principibus
iussu Saborij regis Persarum. quod tormentum forte fuerit equuleus cochleatus, cuius
meminit Pomponius in decuma fullonis, vt citatur à Nonio: vbi insilui in cochleatū equu
Eculeus cochleatus.
leum, vbi solutim tortor. Ego de hocce tormenti genere per ocium aliquando integrum
tractatum conscripsi. Præterea Zoographus sese Romæ obseruasse tradit iuxta forum
fuisse locum, quem scalas vocabant annularias, quas (inquit) eruditiores ita nuncupatas
augurantur ab annularijs officinis, vel à propendētibus annulis. Aliorum coniectatio est,
sic eas dici, quæ in cochleæ formam effingantur & orbiculata figura rotundentur: quod
Cochlium.
genus cochlium dicitur. Suidæ quidem & Varino κοχλίας est, ὁδὸς εἰς ἑκάτερα περιηγμένη:
hoc est, via quæ in vtrāq; vicißim partē circumagitur: siue de gradibus per scalas huius-
modi accipias: siue de vijs itinerum: huiusmodi enim per montes præsertim aliquando
viæ sunt. Cælius Rhodoginus, aures siue auriculas veriùs, sinuosas (vtor interim eius ver
Auriū ambitus.
bis) cochlias ait nuncupari. Sed Polluci κοχλίας extrinsecus aurium ambitus est, ἡ ἔξωθεν
περιβολὴ τῶν ὤτων. Et Plutarchus cochleæ instar aurem in gyrum contorqueri ait. Estq;
Ostij genus Varroni.
etiam cochlea genus ostij, quod meminit [e] Varro, vbi testudinem describit, qua turdi &
murulæ & miliares nutriuntur: ostium (ornithonis) esse debet humile & angustum & po-
[e] Lib. 3. de re rust. c. 5.
tißimùm eius generis quod cochleam appellant, vt solet esse in cauea, in qua tauri pugna
re solent. Instrumentis itaque, quę diximus, scalis & vijs cochlearum figura in se claui-
culatim, spirulatim, capreolatim, retorta, anfractuosa, ἑλικοειδὴς nomen dedit. Hermolao
verò etiam cochleæ nominantur, nescio quamobrem, inter morbos fici arboris. Porro co-
Pro capitis ornamento
D chlis capitis ornamentum est, quod reperio apud Pollionem Treuellium in Zenobia, quę
sic habet: Ad conciones galeata processit, cum limbo purpureo, gemmis dependentibus
per vltimam fimbriam: media est coclide. Videtur (inquit Cælius Rhodoginus) ab simili-
tudine scalarum vel animalibus verbum corriuatum. Humelbergius cochleam ait esse
lapidem ex flumine rotundum, ad similitudinem cochleę: qui aquę inditus, eam contra
Lapis in flumine Cochleæ figura & eius vires.
laterum dolorem efficacem reddere creditur, quod & se aliquando expertum testatur.
Et Massario cochlos & cochlax marinos calculos significare dicitur: ceterùm apud Festū
cochlacæ dicuntur istiusmodi lapides rotundi, ad cochlearum similitudinem. Et Cælius
Cochlacæ.
Rhodoginus in Grecis annotatum authoribus esse ait, fluuiatiles aut marinos lapides di-
ci quoq; trochalos, item charmadia & cochaclas. quare vbi apud Varinum, legitur, Τρό-
χαλοι, ἰδίως οἱ κόλχακες, οἱ καὶ κρημάδα λέγονται, nempe fluuiatiles & marini lapides,
legendum censeo pro κόλχακες κοχλακες & pro κρημάδα χερμάδα. Inuenio item in lexi-
co quodam Græcolatino, κοχλάδες exponi lapides attritos perpetua in aquis volutatio-
ne, glareas, sed sine authore. Mihi hæc quoque dictio corrupta videtur & κόχλακες le-
gendum.

gendum. Nam & idem Varinus & ante eum Heſychius χλάρον (quæ vox ad latinam glarea accedit, id eſt, vt grammatici interpretantur, minutiſſimi lapilli, qui in fluuiorum ripis vel maris litoribus reperiuntur, vnde, glareola, glareoſus,) exponunt κόχλαξ. Etymologus vt à κὸς, κάξ fit, ſic à κόχλος, κόχλαξ fieri ait: Thucididem tamen κάχλακας dixiſſe per alpha. Cælius Rhodoginus eoſdem lapillos alibi apud latinos dici tradit vmbilicos (vt eſt apud Ciceronem de Oratore libro ſecundo), à Græcis, vt commonuit Ariſtoteles in mechanicis quæſtionibus, appellari crocas. Quærit enim (inquit) quid ſit quod in litoribus ex lapidibus aut teſtis grandioribus fiant, quæ vocantur crocæ.

Vmbelici qui lapilli. Croce.

SYNONYMA.

Chometh. Schabul. Liſchmat. Lul. Meſibata. Chomet. Chumeta. Sachel. Limaza. Halzum. Haalcena. Conada. Sadaf.

CHOMETH Hebraicam dictionem Leuitici vndecimo, & decimoquarto Numeri D. Hieronymus interpretatur lacertam, quam omnino ſignificare putat Zoographus. Alijs eſt Limax, vel Teſtudo, vel Cochlea terreſtris ſecundum Rab. Dauid in libro radicum. Sed teſtudinis nomine pro cochlea multi latini ſermonis imperiti abutuntur. Schabul, potiùs limax eſt, vt Dauid Kimhi interpretatur, & Rabbi Salomon Pſal. 58. conſentit Abrahã Eſra quoque: Chaldæus vertit tibelela: Arabs Liſchmat, ſi rectè ſcribo vocales. Septuaginta κηρός: Hieronymus cera, item vermis. In trilingui lexico inuenio Lul & Meſibata pro cochlea: pro limace verò chomet, chumeta, Sachel, Limaza. Halzum Serapioni commune eſt nomen cochleæ marinæ & terreſtri. Syluaticus quoque cap. 324. ait Halzum eſſe nomen Arabicum à Serapione vſurpatum in ea ſignificatione. Item Auicennæ interpres lib. 2. halzum ſcribit & interpretatur limaces. Albertus verò ex eodem interprete in hiſtoria animalium vocabulum alzum ponit, vbi Græcè apud Ariſtotelem concha legitur. Vnde & Haalcena vox corrupta puto apud eundem Syluaticum: cui prætereà Conada eſt cochlea marina, item Sadaf: Aunici, limaces terreſtres quæ degunt in planta agni caſti: ſed fortè ab agno limaces illi, agnici potiùs dicendi fuerint: Lulientia verò ſpecies limacum: cæterùm innumera apud ipſum vocabula corrupta ſunt, vti etiam hæc barbara nomina, Caſia, Cotia, Coliris pro limace accepit. Κοχλίας volunt Ariſtoteli vocari cochleas terreſtres, Gaza limaces reddit, vt vbi habet in tertio de generatione cap. 11. Teſtatorum genus naturam proportione plantis reſpondentem (ἀντίστροφον) habet: hinc eſt quod nullum in terra gignitur, aut paruum, quale genus limacum eſt (τὸ τῶν κοχλιῶν) & ſi quid huiuſmodi aliud ſit, ſed rarum: at in mari ſimiliq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà &c. Confunduntur apud Græcos, vel ipſum Ariſtotelem κόχλος & κοχλίας, vt annotauit etiam VVottonus: ferè tamen Ariſtoteli κόχλος vmbilicum, id eſt cochleam marinam ſignificat. κοχλίας verò terreſtrem cochleam. Maſſarius quoque κόχλον apud Ariſtotelem ait eſſe animal teſtaceum, & aliud quàm Limaces, à Theodoro dictum vmbilicus. hoc (inquit) & cochlian eſt vbi Ariſtoteles appellet, ſicut limacẽ quoq; cóchlon. Verba [a] Ariſtotelis vbi diſtinguit diſertiſſimè, hæc ſunt: τὰ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα. Gaza vertit: Vt Vmbilici, cochleæ, purpuræ (quod non eſt in Græcis codicibus noſtris,) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus. Et paulò mox: Οἷον οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι: καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλος, καὶ τἆλλα τὰ στρομβώδη. Idem tamen Gaza κόχλους & κοχλίας nonnunquam vmbilicos vertit, quod cùm reprehendit VVottonus, ipſe quoq; reprehendendus videtur, nam licet ex Athenæi libro 2. quem citat, conſtet, quòd vmbilicus quem Theodorus pro κοχλία dixit libro 5. hiſtor. anim. idem ſit quod cochlea, rectiùs tamen Rondeletius pronunciauit, vmbilicum Ciceroni non totum genus cochlearum marinarum, ſed ſpeciem aliquam ſignificare. Rondeletius κοχλίας dici putat, quòd habeat τὰ ὄστρακα κυκλοτερῆ. Etymologo verò dicuntur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυρίζω: ἢ παρὰ τὸ ἕλω, τὸ συστρέφω, καὶ πλεονασμῷ τοῦ κχ. κοχλίας. Κοχλὶς & κοχλίδιον diminutiua ſunt, ſignificantia paruam concham ſeu cochleam, conchulam, cochleolam, vt ait author theſauri linguæ Græcæ. Poſterioris meminit Suidas quoque, eſſe dicens εἶδος ζωυφίου. Etymologus κοχλίδιον diminutiuum fieri ait à κόχλος, & aliàs ait fieri à κοχλίας, vt à κοιλία κοιλίδιον. Κόγχος ab Heſychio exponitur κοχλίας: & quem Epicharmus κόγχον σέσιλον appellat, eum Dioſcorides κοχλίαν σέσιλον. Epicharmus, inquam, apud Atenæum libro ſecundo dicens, κόγχον δὲ σέσιλον ἄπαγ' ἐς τὸν φθόρον, cochleas quæ σέσιλοι dicuntur, abijce in malam rem. Et [b] Dioſcorides τὸν σέσιλον κοχλίαν eſſe ταρακτικὸν κοιλίας καὶ στομάχου

Κοχλίας.

[a] Li. 4. Hiſt. cap. 4.

VVottonus reprehens.

Vmbilicus quid Ciceroni.

Nominis ratio.

[b] Li. 2. c. 11.

μάχου

A μάχῃ ἐμιτοποιῶν. ita autem vocat quæ vepribus & frutetis adhærent. In eodem loco apud Athenęum Apellas cochleam ait vocari à Lacedæmonijs σέμιλον. Apollodorus verò lib. secundo Etymologiarum quasdam dici κωλυσιδείπνους, id est, vt Dalechampius in suis scholijs explicat, tam amplas vt singulæ ad cœnam sufficiant & alia fercula tangi prohibeant. Quidam (inquit) legunt colycideipnos, quòd colycijs similes sint illæ cochleæ. Isaacus Casaubonus alios Grammaticos hæc aliter tradere ait. Spartanis enim cochleas dici σεσίλους: simpliciter verò cochleas appellari σεμίλους. Hesychius, σέσηλοι, κοχλίαι, Λάκωνες. Idem, σεμιλος κοχλίας. Viderit verò Apollodorus quàm sit verum cochleas quasdam fuisse κωλυσιδείπνους appellatas. Ego existimo contrarium esse verum, & τοὺς κωλυσιδείπνους qui serius ad condictam cœnam ventitarent, & moram facerent diligentioribus quos vocabant τρεχεδείπνους, conuiuiali ioco dictos esse κοχλίας: quod cochleam vincerent tarditudine, vt ille ait apud Plautum. plurima sunt hoc genus συμποτικὰ ἀστεϊσματα in scriptis veterum. Suspitio est scripsisse Apollodorum in explicanda origine huius vocis, ortam videri à κόχλω verbo antiquo idem significante ac γυρίζω, roto: aut ab ὀλῶ τὸ συστρέφω (hæ sunt grammaticorum ineptiæ) ὀλίαν primò, deinde κοχλίαν dictū quòd

B non recta procederent, sed per gyros, παρ' ὃ καὶ κοχλίας λέγεσθαι τοὺς κολυσιδείπνους. Hęc aut similia Apollodorus: quæ lecta negligenter & properanter, neq; intellecta ab eo videntur, qui hęc ita scripsit, siue Athenæus, siue eius Breuiator. Hactenus Casaubonus. Σελάτης, Hesychio & Varino est quoq; κοχλίας. forte σέσιλος. Σέμελος, κοχλίας iisdem, Σεμελοιρίδαι, οἱ ἄνευ κελύφους, οὓς ἔνιοι λίψακας. Σίσυλλος, νόμισμα (νόημα forte) καθάπερ σκωληκίασις, καὶ ζῶον τι apud eosdem. Πωματίας, ὁ κοχλίας exponit Varinus per o breue in prima inepte, debet enim per o productum scribi πωματίας, quoniam πῶμα operculum est. φερέοικος id est, domiporta, epitheton cochleæ, pro ipsa cochlea vsurpatur ab Hesiodo:

Ἀλλ' ὁπόταν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνῃ.

quanquam enim de terrestri loquitur, cochleis tamen omnibus testa opertis commune est epitheton, & testudini quoque, quod notat quoque Varinus, φερέοικος & φέροικος, exponens κοχλίας, ἢ χελώνη. Sunt qui pherecœcon describant animal album, simile mustelæ, quod sub quercubus & oleis nascatur aut versetur, (ὑπὸ δρυσὶ καὶ ἐλάιαις γινόμενον,) & glandibus vescatur, sic dictum ab Arcadibus: alij insecti genus vespa maius faciunt: super qua voce cōsule partim Hesychium, partim Etymologum. Ἀέροπος eidem Hesychio, vti & Varino est κοχλίας: forte παρὰ τὸ ἕρπειν. Atq; ita exponunt Ξιφίδρια: sed ordo collocationis & analogia vocabuli antepenultimā per y scribi postulant: vt à ξίφος diminutiuū ξιφύδριον fiat, sicut à μέλος μελύδριον: quanquā & alterum diminutiuū ξιφίδιον in vsu est, & receptiore, vt puto. Pro κοχλία, in multitudinis numero κοχλίαι scripserim: sed magis probo, qđ alibi apud eosdē reperio σκιφύδρια, genus cōchylij, pro ξίφος quidē aliter etiā σκίφος proferri scio. Eisdem χαμαιδύτοι, sunt κοχλίαι: Videntur autem cochleæ terrestres significari ab eo quòd terram subeant, quod & troglodytæ vocabulum sonat: item χραμάδοιλαι, χίλωαι, καὶ αἱ νωτρότατοι τῶν κυνῶν: οἱ δὲ τοὺς κοχλίας. Ἀχραδάμυλλος, ὁ κοχλίας est Tarentinis, eisdem scribentibus. Videntur autem & hic terrestrem cochleam aut speciem significare. Ἀγράδες pyri syluestres sunt, μύλλον Grammatici interpretantur πλησιάζειν. μύλλον obliquum, incuruum, tortuosum, & leue, vt videtur. Inuenitur & πιλός, κοχλιός, apud Hesychium. malim πῖλος, κοχλίας, vt πῖλος sit genus cochleæ quoddam à figura pilei (quem Græci πῖλον vocant) sic dicti, siue is in acutum exeat, vt Strombi, siue forma sit rotunda. vtraque enim cochleæ tum in mari tum in

D terra reperiuntur. Ἀβρότων apud Varinum legitur, diciturq; esse genus cochlearum, secundum alios locustarum, secundum alios apum. Quibus addit quosdam legere ἀπρότων, eoq; nomine intelligere λῃστῶν, prædonum seu latronum. Ex quo intelligitur, hoc ἀβρότων siue ἀπρότων esse pluralis numeri & genitiui casus, non autem nominatiuum singularem, vt existimarunt vulgaria lexica. Colysidipnos (κωλυσιδείπνους) vocari cochleas quasdam Apollodorus libro secundo Etymologiarū testante Cælio author est. Et in Plutarchi symposiacis tardiores conuiuæ nuncupantur colysidipni. Quibus autem cochleis hoc nomen conueniat, & quam ob causam dubito. Conijcio autem terrenum esse genus, quod vel cito saturet, & edendi auiditatem circuncidat: vel vomitu aut aluo cibos ingestos egerat. Græcorum vulgo hodie κοχλίος vel σάλιγγας nominatur. Λῆμα, animal simile cochleæ dicitur Hesychio & Varino, quæ vox non absimilis est cum dictione limax latinorum, quæ cochleam terrestrem significat, eamque vel testa opertam, vel nudam. Plinius limaces à cochleis manifestò distinguit inquiens: Bestiolarum genera quædam herbis

Σέμελος. Σέσηλος. Σελάτης. Πωματίας. Domiporta. Pherœcon animal. Ἀέροπος. χαμαιδύτοι. Χραμάδοιλαι. Ἀχραδάμυλλος. Ἀγράδες. Πιλός. Ἀβρότων. colydisipnos. Λῆμα. Limax an à cochleis differat.

herbis innaſcuntur, raphano erucæ & vermiculi, item lactucis & oleri: vtriſq; hoc amplius E limaces & cochleæ: quo loco limaces cochleas nudas haud dubio ſignificant. Accipitur tamen apud claſſicos ſcriptores pro cochlea teſta cooperta, vt apud Columellã hoc verſu:

Implicitus conchæ limax, hirſutaq; campe.

Vbi notandum etiam limacem in maſculino genere accipi: cùm Plinius fæmininum faciat, dum ait: Limacis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis Limacia pro limace nominatur. Limacis etymologia. Albertus Limacem ait nomen accepiſſe à limo in quo generatur & nutritur, & Feſtus Pompeus limaces exponit cochleas à limo appellatas, quod facit quoque Columella in decimo; intelligit autem, vt putat etiam Grapaldus, terreſtres. Cochlea grãmaticis recentioribus, propriè teſta limacis eſt, licèt quandoq; pro ipſa limace quę teſtam habet, accipiatur. Eſt autem propriè limax (inquiunt) quæ ſine teſta eſt; cochlea verò quæ teſtam habet. Zoographus de terreſtribus cochleas plerumq; intelligit, cùm ſimpliciter proferuntur: Sæpe enim de vtra loquantur (inquit) authores, exprimunt, terrenæ aut marinæ deſcrimine expreſſo. Ariſtoteles quidem etiam pro marinis aliquando ſimpliciter cochleas nominat, ſed vbi argumentum huiuſmodi eſt, vt diſtinctione opus non ſit. Eſt F quando generis inſtar ponitur, & communem aquatilibus pariter ac terrenis naturam indicat. Gaza cochleas terreſtres vertit limaces. Sunt qui apud Plinium cùm nominat cochleas quæ eduntur, velint terreſtre genus intelligere videri, quibus ego libẽter aſſentior. Cardanus in lib. de Varietate rerum cochleæ ſignificato abutitur, cùm pro omnibus conchis generatim accipiat. Cochleas & teſtudines Albertus confundit. Albertus cochleas & teſtudines vnà cum alijs indoctis turpiter confundit. Apud Marcellum Empiricum coclea paſſim ſcribitur ſine aſpiratione. Cælius Rhodoginus alicubi cochliam per i in penultima ſcripſit. Cochleolam latinè dixit Grapaldus. Ortographia cochleæ. latinis vocabulũ hoc generis fæminini eſt, Græcis maſculini, κοχλίας vt Αἰνείας, vnde genitiuus pluralis κοχλιῶν circumflexus, non paroxitonus, vt quidam ineptè ſcribunt, formatur, omnis enim primæ declinationis genitiuus pluralis circumflecti debet, tribus exceptis, χλεύνων, χρήςων, ἐτησίων. Et Pauſanias κόχλον Λακωνικὴν fœminino genere protulit. Et in Arcadicis, τὰς Τρίτωνας φύσαν φασὶ διὰ κόχλε τετρυπημένης. Ariſtoteles tamen maſculino genere effert. Primam huius vocabuli Græci & latini aliquando corripiunt. Proſodia. Serenus.

Contritis prodeſt cochleis perducere frontem.

De Muribus in batrachomyomachia G

Κόρυθες κοχλίων λέπτων κάρατα μρικάλυπτον.

Anaxilas apud Atheneum in ſenario:

Απιςότερος εἰ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ.

Iſidori error. Iſidorus cochleam per diminutionem dici ſcripſit quaſi conchulam, quod vt ineptiſſimũ reprehendit Zoographus. Buoualo Italis commune nomen eſt marinæ & terreſtri: non tamen quamuis marinam cochleam, ſed maiuſculam ſignificare puto. Maſſarius Bubalos Bubali. Venetis appellari ait quia equinam vel potius bouinam effigiem referant. Sunt alioqui qui cochleam Italicè interpretentur la Maruza, la Zameruca. Nobis vt & in pleriſq; Italię locis limax eſt lumaca, lumacha, lumaga, ſed apud Tuſcos chiocciola, & nicchio. Marina Hiſpanis & Luſitanis caramuyo dicitur, notante Amato Luſitano, ab alijs almeia vel caracól de la mar: ſed hoc poſterius, vt & coragulo ad neritem priuatim pertinent. Rondeletius verò Hiſpanis & Prouincialibus Scaragol vel cagarolo, cochleam terreſtrem ſignificare tradit. Galli vocant limaſſon, eſcarcot. Germani ein Schneck vel Schnegg cõmuni ad terrenas & marinas nomine, vti etiam Schnegel: Flandri & Brabanti Slecke, Hollandi verò Slegghe vel Slagghe. Angli non propriè dicendas cochleas ſed conchas biualues quaſdam vt pectunculos Coxles appellant: aliàs à Snayle dicunt: Bohemi & Illyrij Hlemyzd vel hlemayzd.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

COCHLEARVM ac potiſſimùm terreſtrium differentiæ (inquit Zoographus) ſumuntur vel à magnitudine, vnde minores & minutæ dicuntur: Differentię à magnitudine. vel à figura, vnde longę, latæ: Figura. vel à colore, ſunt enim albæ, nigrę, fuſcę, ruffæ, variæ: vel à teſta, qua aliæ carent, teguntur aliæ, vnde nudas & tectas cognominant: vel à regionibus, quòd aliæ ſint vulgares, indiginę, noſtrates, aliæ peregrinæ: Victu. vel victu, prę ſertim ex plantis: adhęrent enim alię alijs quas appetunt.

A tunt, fico, lauro, aſphodelo, carduis, aut folijs gregatim, vt ait Plinius: Et forſan earum quędam gregatiles ſunt: aliæ vel omnino non ſunt, vel minus gregales: Vel à vita, ſeu locis, in quibus degunt. & harum aliæ latitant ad tempus, aliæ ſemper. Quæ exeunt, aliæ herbas petunt humiliores, aliæ altiùs frutices aut arbores ſcandunt: vel cibi ratione ad homines: alijs enim veſcuntur vt vulgaribus teſtatis maioribus, alijs abſtinent, vt minutis & nudis omnibus noſtri: in Africa enim aliud nudarum genus eſt. Quod ad differentiam attinet, quæ à magnitudine dependet, [a] Aelianus in mari rubro cochleam naſci teſtatur cùm ſpecie pulcherrima, tùm maximam, teſta purpurea, & in eius medio ſpira ſiue voluta, mira cõlorum varietate & veluti floribus natiuis diſtincta. Sertum (inquit) diceres ſummo artificio & ornatu contextum, è floribus multiiugis, viridibus, aureis, rubicundis, per æqua digeſtis interualla. Et Petrus Gyllius ait ſe vidiſſe cochleam marinam, quæ ad eam magnitudinem accederet, vt tantum vini caperet, quantum piſcator exſiccare vno prandio poſſet. In Aegypti Nilo grandiſſimæ feruntur vocales vlulatium expreſſa ſimilitudine. E cõtrario And. Matthiolus refert in doctiſſimis ſuis commentarijs in Dioſcoridem in agro Romano cochleas quaſdam eſſe paulò maiores lupinis, quæ autumno quorundam car- Vita. Magnitudo ingens. [a] Li. 11. c. 21

B duorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ videantur. Hæ fortè fuerint quæ à Plinio minutæ dicuntur, quas tamen aliàs ſimpliciter ita nominat, aliàs latas, longaſué cognominat, nominat verò latas aliquoties, vt inter remedia patebit. Zoographus quoque apud ſuos (Heluetios) in terra, vt hortorum & in collibus apricis exiles quaſdam teſtas cochlearum inueniri tradit in mucronem turbinatas, plerumq; ſemper vacuas: ſed animal in eis deprehendere non meminiſſe: Strombos terreſtres (inquit) dixeris. Præter latas in figuræ diſcrimine etiam oblongæ ſunt, atque inter has quibus (vti Vuottonus notat) tubæ loco vtuntur tubicines: Echinophoros vocant, aliqui eclinophoros. Sunt autem hæ marinæ, ex quibus etiam dantur rotundæ in oleario vſu, quibus ſcilicet oleum effunditur, & pentadactyli & quibus clauicula in acutiſſimum acumen intorquetur. Eiuſcemodi figurę cochleas, nimirum oblõgas fortè omnes Strombos eſſe dicemus: obtuſiorum verò & rotundiorum pleraſq; vmbilicos, præſertim quæ magnæ non ſunt, vt oleariæ. Inter terreſtres cochleas repetiri albas, nigras, magnas, paruas, mediocres annotauit Matthiolus, & ante eum Albertus limacem inueniri ait, albam, rubeam, croceam & nigram. Sed Albertus limaces cum teſtudine confundit. Tamen Adamus Lonicerus Limaces ruffos, alios nigros conſpici etiã Minutę quę Plinio. Strõbi terreſtres. Echinophori. Coloris differentia.

C ſcribit. Teſta carentes limaces hìc excludimus, cùm de ijs inter inſecta actum ſit, & hìc tãtùm de teſta opertis dicẽdum. Ariſtoteles cochleas terreſtres teſta intectis annumerat, earumq; carnem penitus includi aſſerit, nec vlla ex parte conſpici excepto capite. κοχλίας πωματίας, cochlea opercularis dicitur, gypſeo operculo per hyemem: Italicè limaga delle vigne interpretantur. Bellonius perperã ſcribit pomacea, & eius magnitudinem raro excedere ait cancellum qui teſtas vacuas ingreditur. Penes loca, permulta quidem ſunt cochlearum genera, at tria potiſſimùm apud [b] Dioſcoridem, cui aliæ ſunt χερσαῖοι ſiue terreſtres, aliæ θαλάσσιοι, id eſt marinæ, aliæ ποτάμιοι ſiue fluuiatiles. [c] Marinas Braſauolus alias ait eſſe in teſtis, alias teſtis carere. Dioſcorides terreſtrium quæ in Liguriæ alpibus reperiuntur, pomatias appellari ab operimento ſuo, quæ verò ſylueſtribus frutetis & ſentibus hærentes, ſeſilos: Plinius etiam ſylueſtres; ita enim Maſſarius interpretatur, item Braſauolus. & Zoographus, quorum omnium ego veſtigia libenter ſequor. Habemus, inquit Braſauolus & ſylueſtres cochleas ſeu arboreas, quæ frutetis adhærent & ſentibus. Ex his aliæ albæ ſunt: aliæ pręter albedinem nigris, rubris vel luteis (punctis vel lineis) impreſſæ ſunt, & ferè opere vermiculato à natura elaboratæ. [d] Demetrius Conſtantino- Teſta. Pomatiæ quæ. [b] Li. 2. c. 11 [c] In cõment. 2. Aph. 18. Seſili. Sylueſtriũ differentię.

D politanus, qui de accipitribus ſcripſit, cochleam terreſtrem nominat. Matthiolus pomatias cochleas, interpretatur vulgares noſtras maiores, quæ pręcipuè in cibum veniunt, vt cùm ex deſcriptione, tùm ex figura adiuncta apparet, nec diſſentit Zoographus. Non me fugit, (inquit Matthiolus) quas Dioſcorides pomatias vocat, plurimas reperiri in mõtibus Tridentinis, vicíniſq; alijs locis, & eas quidẽ pręſtantiſſimas. Eruuntur enim è terra hyeme & frutetis, vncis quibuſdam ferreis, prope fruticum radices terra circumfoſſa. Cõcludũtur hæ contra frigoris iniuriã, quodã albo operimento, duro, gypſi ſpeciẽ referente; ſicq; cõtectę terra ſe cõdunt. Fit. n. ob hoc vt in cibis ijs longè ſuauiores, gratioreſq; habeãtur, deliteſcãtq; ſub terra, circũ fruticũ radices, Hetruria planè ignorat: cùm tñ & ibi eodẽ modo ab his eruantur, qui alibi artẽ didicerunt. Hæc Matthiolus. [e] Plinius etiã cochleas non ſolùm latere ſcribit, ſed inde etiã interſe diſtinguit, inquiens: Simili modo & cochleę, (nimirũ vt ſerpentes latent) Illę quidem iterum & æſtatibus, adhærentes maximè ſaxis: vt & iniuria reſupinatæ auulſæq;, non tamen exeant. In Balearibus verò inſulis cauaticæ [d] Li. 2. c. 71. Pomatiæ vbi multæ. Latent, & quando. [e] Li. 8. c. 39. Cauaticæ cochleæ natura.

appellatæ, non prorepunt è cauis terræ: neq; herba viuunt, sed vuæ modo inter se cohęrēt. E
Est & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiusdem testæ se operiens: obrutæ
terræ semper hæ & circa maritimas tantùm alpes quondam effossæ, cæpere iam erui & in
Differentię à regionib. Veliterno. Hæc ille. Varro differentias ponit penes regiones. Ait enim plura earum esse
genera, vt minutas albulas quæ afferantur è Reatino, & maximas quæ de Illyrico apportantur, & mediocres quæ ex Africa afferũtur. Non quòd in his regionibus (inquit) quibusdam locis eæ magnitudinibus non sint dispariles, nam & valdè amplæ sunt, quanquam ex Africa quæ vocantur Solitanæ, ita vt earum calices quadrantes octoginta capere possint: & sic in alijs regionibus eædem inter se collocatæ & minores sunt & maiores. Hæ in fœtura pariunt innumerabilia. Earum semen minutum ac testa molli, diuturnitate obdurescit:
f Li.9.c.56. [f] Plinius cum dixisset Fuluium Hirpinum cochlearum viuaria instituisse, genera quoq; distinxisse illum earum notauit, separatim (inquit) vt essent albæ, quæ in Reatino agro nascũtur: separatim Illyricæ, quibus magnitudo pręcipua: Africanæ quibus fœcunditas, Solitanæ quibus nobilitas.
Africanæ. Africanæ cochleæ vnum genus tectum esse, alterum nudum, apparet
g Li.30.c.6. ex eodem Plinio, qui nudæ meminit in remedio ad dysenteriam, alibi quoque [g] Africanas laudatissimas esse scribit, & ex his (exin, legunt alij) Solitanas, Astypalaicas, Siculas modicas quoniam magnitudo duras facit & sine succo: Balearicas, quas cauaticas vocant, quoniam in speluncis nascuntur. Laudatas & ex insulis caprearum. F
Astyphalaicæ. Quod ad Astypalaicas attinet, Stephanus Astypaleas quinq; numerat: vnam è Cycladibus, secundam oppidum in Coo: tertiam insulam cum oppido inter Rhodũ & Cretam: quartam, oppidum in Samo: quintam promontorium prope Atticam. Hinc cochleas Astypalaicas deriuant, sicut ab Athenis Athenaicus, vt antepenultima per a scribi debeat, non per e vel ae. Sed
h Li.8.c.39. [h] Plinius in octauo omnium laudatissimas in Astypalæa insula esse scripsit, Dioscorides Sardonicas, Africanas, Astypalaicas, & quæ in Sicilia & Chio nascuntur, & in liguriæ alpibus,
Linusiæ. pomatias id est, vt diximus, operculares cognominatas. Strabo cochleas prædicat linusias, ab agro cui nomen lino est, iuxta Pityuntem, medio inter Parianam coloniam & Priapum
Germanæ. spatio. Germanas cochleas nominat Demetrius qui Græcè de accipitribus scripsit. Vegetius etiam in potione equi prophylactica inter cętera cochleas Germanas admiscet. Nominatq; easdem Marcellus his verbis: Vuam caniculatam, & cochleam germanam combure & contere, atque ex eo puluere mixto, pollice summo, vel certè cochleario, vuam ieiuno tange per triduum. An verò germanam cochleam à gente & regione dixerint, an G
alio quodam sensu, Zoographus negat se habere quod affirmet. Africanas quidē cùm ad remedia requirit Marcellus, veras interdum (quas & germanas & genuinas dixeris,) deligi
Aceratæ. iubet. Sunt pręterea cochleæ quas aceratas Plinius vocari ait, latas multifariamq; nascentes, de quarum vsu suis se dicturum locis promittit. Sed cùm nusquam alibi de aceratis meminit, latarum verò sępius, Zoographus non latè forsan aduerbialiter legendum existimat, sed latæ nomine adiectiuo fæminino plurali: vt aceratæ eædem sint quæ latæ. Sic &
Cocalium Arist. Massarius legit: Sunt & aceratæ (inquit) latæq; multifariam nascentes. Inuenio item limacis genus cocaliam ab Aristotele vocari, inquit Massarius: Sed Aristoteles cocalium genere neutro dixit, & per κ simplex, non per duplex vt habet Vuottonus. Est apud Aristotelem (inquit ille) κοκκάλιον, apud Athenæum κόκκαλον (nisi in alterutro codicum insit menda) Cochleæ genus & vt videtur, terrestre Testaceum, à Limace diuersum. Locus Aristotelis est in quarto capite libri quarti de historia animalium: Cocalia (κωκάλια, τὰ) vt quidam vocant, testis integuntur: eorum caro, vt & aliorum limacum terrestrium, penitus includitur, nec vlla ex parte conspicitur excepto capite. In eodē loco Aristoteles (quod per transennam dictum esto,) esse ait inter cochleas quæ intra se bestiolas habeant similes H
gammaris pusillis, qui vel in flumine gignuntur; sed ea differentia, vt præmollē intra suam testam carunculam habeant. Atque hæc de diuersis cochlearum generibus.

FORMA. DESCRIPTIO.

Turbinatæ dicuntur.

ARISTOTELI cochleæ turbinatæ vocantur, earumque carnem penitus inclusam esse ait, nec vlla ex parte conspici; præterquam capite.
a Li.9.c.32. [a] Plinius quoque cùm de turbinatis ac postremo de echinis & echinometris locutus fuisset; in eodem (inquit) genere cochleæ aquatiles terrestresque, exerentes se domicilio, binaque ceu cornua protendentes,
Cornicula. Oculis an careant. contrahentesque: oculis carent: itaque corniculis prætentant iter.
b li.11.c.37 [b] Quod postremum alibi etiam repetit his verbis: Cochleis oculorum vicem cornicula bina prę-

A ria prætentatu implent. [c] Scaliger quoq; negat cochleis oculos esse: itaq; neque visum, sed pro visu tentamenta (vt eius quoq; verbis vtar) proportione puncti atrioris in summo cor niculárum: qualia fortassis puncta Plinius in trigesimo arenulas vocauerit: Cochlearum in cornibus harenulæ quæ inueniuntur, inditæ statim dolore liberant. Et aliás in eodem libro ait: Inueniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ. Iusdem opinionis fuit Albertus, oculorum loco cochleis cornua quædam mollia esse inquiens, & in ijs duo nigra puncta, quæ vsum quendam & actum perficiant oculorum. Idem tamen Albertus nõnunquam contrarium sensit, scribitq; testudinem (cochleam) & limacem oculos suos habere in summitate cornuum suorum & cùm appropinquat aliquid (sunt eius verba) retrahere oculum in cornu, cornua verò in caput, & caput in corpus: eodemque modo pecten, ostreum, si quis digitos admoueat, subito claudere oculum; ex quo cognoscitur (inquit) habere visum. Sic fere ille, atq; mihi planè videre videntur, nam mirũ quàm solicita fuerit natura puncta ea siue oculos conseruare. Inuenioq; etiam in antiquissimo grypho.

Ὄμματα τ' ἐκκύπτοντα προμήκεα κ' εἰσκύπτοντα.

Estq; vulgaris nobis imprecatio, *ti venga il cancro, doue hanno gli occhi le limaghe*, hoc est,
B auguror tibi cancrum, eo loco quo oculos habent Limaces siue cochleæ, augurantur autem eo modo cancrum in cornibus: cornutos dici nihil ignominiosius, ita enim vocantur, quibus propria vxor imponit. Teucer deniq; limacem ad exemplum quæstionis ludicræ, ita finit; animal sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, crustatum (testaceum potius) oculos nunc exerens, nunc retrahens. Videtur [d] Plinius duo tantùm cornua tribuere. Ait enim cornua data esse cochleis ad prætentandum iter; corporea hæc, sicut cerastis; aliquando & singula (nimirum cerastis,) cochleis semper bina, & vt prætendantur (protendantur legitur in codice manuscripto) ac resiliant. Cęterùm quatuor habere videmus, magna duo quæ posteriora sunt, & in quibus sunt quos vocauimus oculos, & minores totidem ferè in fronte, quibus forte quod obtuse admodum videat, iter prætenderit, hæc enim vltimum exerit. Limax (inquit Albertus cornua quatuor habet, duo breuia & duo longa: quæ extẽdit, cùm progreditur: contrahit, cùm recolligitur in seipsum. Idem Albertus cochleam capitis figura carere ait, cùm alioqui apud [e] Plinium, capita cochlearum equorum capitibus similentur: quo minus (inquit) miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis. Massarius bouinam potius effigiem præferre asserit, ideoq; Venetis ab eiusmodi similitu-
C dine eas bubalos appellari. Omnes siliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto, Testa id vulgò vocatur, alijs tegumentum & voluta à recentioribus quibusdam, cochlearis testa à Budæo: cochlea synecdochicè à Celso, si bene memini, cùm ait serpere in cochlea, (sic & conchyliorum κόχλους, hoc est, testas apud Pollucem legimus:) Sammonico & Statio domus, Plinio etiam calyx, Dioscoridi κέλυφος, ὄστρακον Galeno, Testam verò hanc siue domum secum portat (vnde φερέοικον Hesiodus, domiportam Cicero vocauit,) nulli videlicet fidens, sed semper metuens, ne sibi rapiatur, vnde eleganter Anaxilas Comicus dixit:

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ,
Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὴν οἰκίαν.

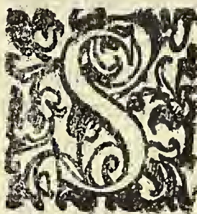
Quod si testam detraxeris, aiunt cochleam hebetescere atque expirare. Albertus tamen testas suas aliquando relinquere scripsit: & Zoographus sese ait audiuisse circa initium Augusti exire eas è suis testis & nouis superinduci. Os eis inest, inquit Aristoteles, & dentes acuti, breues, tenues, prædurí, & quod interiacet dẽtibus carnosũ habẽt similiter vt mollia & crustata. Et [f] Plinius quoque cochleas dentes habere scribit; eiusq; inditiũ esse, à minimis earum derosam vitem. Promuscidem etiam inter aculeum & linguam habent, autho-
D re Aristotele, & ori iungitur quasi ingluuies auium; à qua stomachus est, quem excipit venter, in quo situm est quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducens. Plura de cochleæ dentibus, linguæ ingluuie, vẽtre & papauere leges apud eundem de partibus animalium lib. quarto, capite quinto. Porro omnes sanguine carent ac repunt, tegmina sua, vt dictum est, secum ferentes. Vmbilicorum (cochlearum) venter similis est gutturi auium teste philosopho. Membrana in grandiusculis umbilicis (κόχλοις) à uentre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior, albicans, colore similis superioribus illis mamillantibus corniculis (de quibus dixit in turbinatorum genere, sub ventriculo statim esse binas, albas, solidásque) tendit. Habet etiam incisuras quales in ouo locustarum habentur: verum hoc albidum, illud rubicundum est. Nullus exitus huic, nullum foramen postremum patet, sed prætenui membrana cauo intus augusto continetur. Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera atque continua qualia uel in testudine visuntur, sed minus nigra. Cæteri

[c] In lib. 1. de plantis.
Arenulæ q in cornub' cochlearũ.
An uideant & oculos habeant.
Definitio cochleæ.
[d] li. 11. c. 37
Cornuũ numerus.
Caput an habeant.
[e] Lib. 9. c. 2.
Testa eiusque nomina.
Cochleæ præ infidelitate domũ portant.
Os.
[f] li. 11. c. 37
Dentes.
Promuscis.
Interiora.
Venter.
Intestinum
Papauer.
Venter auium gutturi similis.
Incisurę veluti in ouo locustarum

quoque vmbilici hæc habent eadem: sed quo minores, eo minutiora. Hæc philosophus in quarto de historia capite quarto: vbi denique præterea vmbilicis albuginem à natura datam esse ait; Græcè est λέυκον: id autem, inquit, tale quid esse in cochleis, quale quod vocatur ouum in biualuibus. Qui echineidem videre, limaci magnæ similem esse dicunt teste Plinio. Saliua cochlearum, quæ pūctis acu vel stilo carnibus manat, à Græcis, vt inquit Galenus, myxa dicitur, hoc est, muccosus lentor, siue mucor, mucusué.

Albu go. Saliua Cochlearum.

LOCVS.

SVPRA inter positas differentias, ex præcipuis fuit quæ à loco sumitur. Sunt enim marinæ, fluuiatiles & terrestres. Hæ postremæ syluas potissimùm amant, quod nobis scriptum reliquit Achæus apud[a] Athenæum his verbis: Ἠ' τοσὰς δ' αἴτνη τρέφει κοχλίας κεράστας: vel quot cornutas cochleas alunt nemora. Vnde in conuiuijs testante ibidem Athenæo solet proponi hoc ænigmatis vice de cochleis.

Syluas amant terrestres. [a] Li. 2. c. 24

Ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος.

In syluis nata, spinis carens, exanguis, humida via incedens.

Aenigma.

Vbi syluæ nomine ego accipio loca omnia arboribus, vel alijs stirpibus consita, quibus victitant cochleæ. Quocunq; verò eunt, suam semper domum secum ferunt, vnde domiportæ nomen, vt dixi, meruit: atque hinc est quod Antisthenes ridere solitus sit Athenienses, quod essent autochthones, nempe quòd non aliunde eò commigrassent, nec patriam sedem mutassent vnquam: dicens hoc laudis illis esse cum testudinibus cochleisq; commune. Nam & hæc animantia nunquam mutant domicilium, in quo nascuntur. [b] Aristoteles cochleas terrestres hyeme latere ait: nec vllam sanè eo tempore cernere est, sed verè cum aër tepidior factus est è suis latebris prodeunt. Athenæus Theophrastum citat de animalibus quæ se abscondunt, aitque cum scribere cochleas hyeme latere, sed æstate magis; itaque plurimas prodire cum autumno pluit, illisq; per æstatem latibula quæri & in terra & in arboribus. Quo loco Casaubonus, Aristotelis (Theophrasti, legitur apud Athenæum, vt dixi) inquit, qui affertur locus, dicitur extare ἐν πέμπτῳ περὶ ζώων, optimi libri habent, περὶ ζώων μορίων. Sustulere vocem μορίων, qui animaduerterant in libris de partibus ascripta verba non reperiri. Sunt enim ex tertio de generatione animalium. Integrum locum ascribam quando sententiam imperfectā hîc lector inueniet. μόνον τῶν ὀστρακοδέρμων ἑώραται τὸ τῶν κοχλίων γένος, εἰδ' ἐκ τῆς συνδυασμῆς ἡ γένεσις αὐτῶν ἐστὶν ἢ μὴ οὔπω ὦπται ἱκανῶς. Hactenus Casaubonus. Vt modo vnde digressi sumus, reuertamur, Plinius [c] cùm dixisset viperam solam serpētium terra se condere, cæteras arborum aut saxorum cauis. Et aliàs vel annua fame durare, algore modo dempto. Omnia secessus tempore veneno orba dormire: addit, Simili modo & cochleæ: illæ quidem iterum & æstatibus, adhærentes maximè saxis, vt etiam iniuria resupinatæ auulsæque, non tamen exeant. Latent itaq; & hyeme & æstate, quod non meminit Aristoteles. Cùm enim tempus anni feruidum & æstuosum est, siue cū agri solis ardore torrentur, homines autem calore & æstu laborant, tum cochleæ in occulto delitescunt, suoq; ipsarum succo viuūt, nisi forte aliquid roris è cælo decidat, vnde [d] Plautus

Antisthenis dictum de Atheniensibus. [b] Li. 8. hist. cap. 13. Vt in terra latitent. [c] Li. 8. c. 32 Rore viuūt [d] In captiuis

Quasi cùm caletur, cochleæ in occulto latent.
Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit.

Aristias comicus quoque apud Athenæum de quodam qui captaret cochleas, inquit. καὶ κοχλίας, γινομένης ψεκάδος, ἀνηγρεύετ' ἄν, καὶ λάχανα τῶν αὐτοχθόνων: quis enim nescit hoc potissimùm tempore cochleas apparere: nam neque pluuiam concitatiorem, neque magnos calores ferre possunt: vt significauit etiam [e] Varro, cùm de illis alendis sedulo multa præciperet, inquit enim, de sede disputans, Locus is melior quem & non concoquit sol & tangit ros. ψεκάδιον Græci vocare solent imminuto eo nomine, tenuem imbrem, & qui aliquo modo imitetur rorem. Cùm è terra erumpūt, exgrumare dicuntur, hoc est grumos eruere & ex grumis exilire. Grumus enim terræ collectio est, à congerie dicta. Vtitur ea voce Varro in præcitato loco; Deniq; ipsæ exgruminantes ad propalam vitam diù producunt, cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant. Iam verò ex marinis quædam locum mutant. Author enim est [f] Aelianus Persarum regem cochleas Ponticas imitari, æstiuos dies Susis agentem, hybernos verò Ecbatanis. Etenim ad nuncupatam Propōtidem calidam hyemant: æstiuum autem tempus ad Aegialum agitant, inquit, propter molles auras, quas hoc mare eis afflat.

[e] Lib. 3. de re rust. ψεκάδιον quid. Grumus quid. [f] Li. 10. c. 6

MOTVS.

MOTVS.

MOVENTVR omnes cochleæ, inquit Franciscus Massarius, & serpunt parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Sed [a] Aristoteles hoc de Strombis scribit & similibus turbinatis marinis: quærendumque si idem terrestribus quoque conueniat. Mouentur autem hæ, vt ait Albertus, contractione & emissione corporis.

[a] Li.4. Hist. anim. 4.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

VNVM ex testatis cochlearum genus authore [a] Aristotele coire perspectū est: sed an earum ortus per coitum sit, nondum satis exploratum haberi ait. Et alibi, vmbilicos (cochleas) pariter omnes sua oua habere videri scribit, verno autumnaliq; tempore, quem forte locum repetens Athenæus: Aristoteles (inquit) libro quinto de animalibus tradit vere & autumno cochleas prægnantes apparere, solasq; ex omnibus testaceis in coitu videri cohærentes ac congeminatas. Et Zoographus Limaces quoque coire & oua parere candida, magnitudine oculorum lucij piscis sese audiuisse refert: ijsq; incubantes aliquando reperiri mense Maio. Albertus verò ex putredine herbarum & viscoso rore generari limaces voluit: viscositatemq; terrestrem circumquaque durescere in testam, in qua habitant. Vnde etiam limacem à limo dictum voluit, & aliàs, in limo quidem (inquit) & generantur & nutriuntur: cuius ego sententiæ facilè subscripserim, & [b] Ioannes Bapt. Porta limaces quòd ex limo & putrescentibus aquis orirentur, vitam breuiorem reddere affirmat. Plinius [c] scribit cochleas hyberno tempore nasci. cæterùm hyeme tantùm oriri non facile crediderim, neque etiam ille hoc ait, nam & aliàs, [d] lactucis eas innasci testatur: item alibi: limaces (inquit) nascuntur in vicia & aliquādo è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam. Vt vt sit, imber maximè facit ad earū ortum, quòd obscurè admodum innuit etiam [e] Plutarchus, Cochleas si quis imbrem facere, non præcedere putat & indiciū eius esse, fallitur. Notandum maximè quòd scribit Massarius: Limax testa detracta hebetescit, processu vtique temporis id quoque in aureliam transit, vt eruca, atq; immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adhuc est.

[a] Lib. 3. de generat. c. 11
An ortus p coitum.
Oua quando habent.
[b] Li. 5. Phytogn. cap. 4.
Vita breuis.
[c] Li. 9. c. 51
[d] li. 19. c. 10
Imbre maximè generari.
[e] Li. 3. Sympos. quæst. 2.
Limacis metamorphosis.

VICTVS. EDVCATIO.

RORE victitare cochleam volunt, more cicadarum, quare forte ex Phyllio poëta illud citauit Athenæus.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας, ὦ γύναι.

Non sum cicada, neque cochlea, ò mulier.

Et Marcellus Empyricus ex amputato capite cochleæ matutinum rorem pascentis remedium quoddam dictat. Meminit eiusdem parasitus quidam apud * Plautum, dicens:

Quasi cùm caletur, cochleæ in occulto latent
Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit.

Solo autem rore non viuunt, quod vel ipsæ testantur cùm sub noctem potissimùm exeunt ad pastum, vt rusticis notum est, qui post pluuias æstiuas ac autumnales accenso eas lumine captant [a] Plinius testatur cochleas in Campania mirè caulem asphodeli prosequi & sugendo arefacere: & antè ficum eas infestare scripserat: & [b] Theophrastus, scabies (inquit) & cochleæ adnasci solitæ ficorum peculiares morbi sunt. Quem locū sic transtulit idem [c] Plinius: Impetigo & quæ adnasci solent cochleæ, peculiaria ficorum vitia, nec vbiq; , sunt enim quædam ægritudines & locorum. Alibi vt dentes habere eas testetur, indicium illius esse ait à minimis earum derosam vitem. Habebant veteres sua viuaria, in quibus cochleas saginabant, quod non semel nobis testatum reliquit M. Varro, vt cùm ait: Leporarij alterum genus illud venaticum, duas habet diuersas species; vnam in qua est aper, caprea, lepus: alteram item extra villam, quæ sunt, vt apes, cochleæ, glires. Et alibi ... Titus Pompeius in Gallia transalpina, tantum septum venationis

Rore victitant.
* In captiuis
Asphodeli caulem appetunt.
[a] li. 22. c. 22
[b] li. 17. c. 24
Ficos vastant.
[c] Li. 1. Hist. cap. 16.
Vitem derodunt.
Viuaria cochlearum apud veteres.

habere dicitur, vt circiter triginta millia passuum locum inclusum habeat: prçterea in eodem consepto habere solet, de animalibus cochlearia & aluearia &c. Cochlearum verò ista viuaria instituit teste Plinio [d] Fuluius Hirpinus in Tarquiniensi paulò ante ciuile bellum, quod cum Pompeio Magno gestum est, distinctis quidem generibus earum: quin & saginam earum commentus est, sapa & farre, alijsq; generibus, vt cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius (inquit) artis gloria in eam magnitudinem perductæ sint, vt octoginta quadrantes caperent singularum calices. Hucusq; Plinius, authorem citans M. Varronem: Quod autem Plinius, inquit Pet. Bellonius de cochleis altilibus ait, id ni fallor de marinis est intelligendum, Nam neque Illyricæ neque Africanæ aut Solitanæ, terrestres esse censentur ac (aut) fluuiatiles. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Grçci vocant) virus olet. Præterea terrestribus viuaria non instituuntur. Sic ille. Sed cochleas altiles in viuarijs apud Romanos, non marinas vt ineptissimè putauit Bellonius, sed terrestres fuisse vel cæcus cùm ex Plinij tum ex Varronis verbis videat. Idoneus sub dio, inquit Varro, sumendus est locus cochlearijs: quem totum circum aqua claudas, ne quas ibi posueirs ad partum, non liberos earum sed ipsas quæras. Aqua, inquam, finienda ne fugitiuarius sit parandus: locus is melior, quem & non coquit sol & tangit ros. Qui si naturalis non est (vt ferè non sunt in aprico loco) neque habeas in opaco, vt facias, vt sunt sub rupibus ac montibus, quorum alluant radices lacus ac fluuij, manu facere oportet roscidum: qui fit si eduxeris fistulam & in eam mammillas imposueris tenues quæ eructent aquam, ita vt in aliquem lapidem incidat, ac latè dissipetur. Paruus ijs cibus opus est, & is sine ministratore. Et hunc, dum serpit, non solùm in area repit, sed etiam si riuus non prohibet, in parietes stantes inuenit, Denique ipsæ exgruminantes ad propalam vitam diu producũt, cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant, & aspergant furfures non multos. Itaque coquus has viuas aut mortuas coquat, plerumq; nescit. Hucusque Varro, notandum itaq; in loco Plinij præcitato cum omnia quidem ferè ex Varrone transcripsisse, sed postremum illud non verè, saginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, vt octoginta quadrantes caperent singularum calices, non enim hoc de altilibus Varro, sed simpliciter de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterùm Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (vt meminit Plinius in octauo) primus togati generis suum cæterorumq; syluestrium animalium viuaria instituit. De hoc & alibi Varro: Quintus [e] Fuluius leporarium dicitur habere in Tarquiniensi septum, iugerum quadraginta: in quo sunt inclusa, non solùm ea quæ dixi, sed etiam oues feræ, etiam hoc maius hîc in Statoniensi: & quidam in locis alijs. Deinde de T. Pompei septo subiungit, in quo is cochleas habuerit altiles, vt suprà recitauit, de Fuluio id non dicit, vt in hoc etiam fortè memoria aut festinatione lapsus sit Plinius. Cæterùm cochlearum hæc saginatio non multum temporis durauit, Macrobij sęculo ignota. Is enim, si cui (inquit) mirum videtur, quòd ait [f] Varro lepores ætate illa solitos saginari, accipiat aliud quod maiore admiratione sit dignum, cochleas saginatas, quod idem Varro refert. Plinium quidem de terrestrium saginatione locutum, Platinæ etiam, Grapaldo & Zoographo visum est.

Marginalia: [d] Li. 9. c. 56. — Qui prim° cochleas saginarit. — Fluuiatiles virus olent. — Contra Bellonium. — Locus apt° ad alendũ. — Cibus. — Solitanæ quantæ magnitudinis. — [e] Li. 3. c. 12. — Leporariũ Q. Fuluij. — [f] Lib. 3. Saturnal. c. 13.

EPITHETA.

NAXILAS cochleam φερέοικον vocat, id est domiportam. Eadem voce (vt diximus) teste Athenæo vsus fuit antiquissimus Hesiodus. Alijs Grçcis vt Achæo etiam dicitur ænigmaticè, ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναιματος, ὑγροκέλευθος. Ὑλογενὴς Cicero interpretatur terrigenam, quod non ex coitu, sed ex terra limoué (vt hæc τῆς ὕλης nomine accipiamus potiùs quàm syluas) oriantur. Zoographus autem id epitheton tã marinis quàm terrestribus conuenire putat: cæterùm ὑγροκέλευθος marina dicitur quòd per humorem repat, nam & ipsius maris periphrasis est ὑγρὰ κέλευθα: terrestris verò à molli incessu. ὑγρὸν enim pro molli vsurpatur. Vertit itaque [a] Cicero terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam potius quàm hominum more cochleam. Addidit autem sanguine cassam (inquit Massarius) vt excluderet ab hac descriptione testudinem sanguine compotem. Κοχλίας κεραστὰς, id est cornutas idem Achæus cognominat, Animalculum enim hoc minutila in incessu protendit cornua, viæ indices, in eis gestans oculos. Athenæus alibi etiam alium ceu gryphum qui ferè ex meris epithetis constat, recitat ex Teucri definitionibus. Ζῶον ἄπουν, ἀνάκανθον, ἀναίμον, ὀστρακόνωτον. Ὄμματα τ' εἰσκύπτοντα προμήκη ...

Sed

Marginalia: [a] Lib. 2. de diuinat. — Cornuta cur dicta Cochlea.

A Sed alterutro loco ἐκκύπτοντα legendum. Ὀστρακόνωτον hîc aliqui non rectè cruſtatum vertunt, cùm cochleæ inter teſtata ſint. Gyraldus ſic tranſtulit:

Exos eſt animal pedibus ſine, & ſine ſpinis
Teſtea terga, oculos producens atque recondens.

ANTIPATHIA. VT ABIGANTVR.

Acertis inimiciſſimum genus Cochleas eſſe habemus apud [a] Plinium. Simiam timere limaces aiunt, nam ſi circumponantur ei, comprimere ſe, metuere, nec audere contingere. Maſſarius vbi ſit Limax, neq; ſuem eſſe, neq; perdicem ait: omnes enim limaces ab his edi. Sed & Athenæus perdices in Sciatho inſula Cochleas deuorare teſtatur. Et [b] Aelianus Perdices & Ardeas hoſtes ſuos à Cochleis agnoſci ſcribit, & fuga ſibi cauere. Atqui è Cochlearum genere Ariones vocantur, naturali quadam calliditate iam dictas aues decipere, & eludere. B Egreſſos enim teſtis ſuis abſq; metu paſci. Aues verò ad teſtas vacuas fruſtra aduolare: & cum inanes viderint, tanquam inutiles abijcere & ſe recipere aliò. redire illos ad ſuam quemque domum, & cibo iam ſaturum & dolo ſuo incolumem. Eodem [c] Aeliano authore, lari aues, ſublimes Cochleas ſurripiunt, ac ex alto deijcientes, magna vi ad ſaxa alliduut. Tradit Albertus ſale ſuper Limacem proiecto totum liqueſcere ferè, & in aquam viſcoſam conuerti, quod idem vrina quoque præſtat propter ſalſedinem. Contra Cochleas amurca recens vel ex cauernis fuligo ſpargitur cùm in hortis, tum alijs in locis.

[a] L. 8. c. 39.
Simiæ Limaces metuunt.
Perdices vbi Cochleas deuorent.
[b] Li. 10. c. 5.
Ariones Cochleæ.
[c] Li. 3. c. 21.
Sale liqueſcunt limaces.

M O R A L I A.

ER Cochleam diuinæ lectionis interpretes ferè omnes animum terrenis affectibus mancipatum intelligunt, inde ſimilitudine libenter ſumpta ſi quem ſenſui deditum, vt voluptatibus brutorum inſtar inhæſitantem oſtendere voluerũt. Paraſitos verò [a] Plautus eleganter Cochleis comparat, qui C cùm diuites per æſtiuos calores rus eunt, ſuo vt Cochleæ, eo tempore ſibi ſucco viuunt: Inquit itaq; paraſitus:

Vbi res prolatæ ſunt. cùm rus homines eunt,
Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.
Quaſi cùm caletur, Cochleæ in occulto latent,
Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit,
Item paraſiti rebus prolatis latent
In occulto victitant miſeri ſucco ſuo.
Dum ruri rurant homines, quos liguriant.

Terrenis affectib. mancipatus.
[a] In Captiuis.
Paraſiti Cochleæ comparati.

Scribit Epictetus, vt citat Stobæus in ſermone de temperantia, cicadas animalia muſica gaudere calore & excitari ſolis ardore, vt in ipſo cantillent: Cochleas cõtrà animalia muta & à muſis aliena gaudere irrigatione: elici à rore, eiuſq; gratia prodire: Quamobrem (inquit) ſi volueris vir eſſe muſicus & concinnus, cum tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipſam non ſines egreſſam inquinari, ſed cùm in conſeſſibus à ratione fuerit accenſa, tum vaticinari eã & canere iuſtitiæ oracula iubebis. Hæc ille: Pro Gręcis verbis ab initio Οἱ τέττιγες
D μουσικοί, οἱ κοχλίαι ξηροί: quoniam & maniſeſto falſa ſunt, & cum ſequentibus nõ congruunt, legendum, Οἱ τέττιγες ξηροὶ καὶ μουσικοί· οἱ κοχλίαι ὑγροὶ καὶ ἄφονοι.

Cicadæ & Cochleæ.
Cicadę muſicę, tacitęque Cochleæ.

S Y M B O L I C A.

Ntonius Ricciardus Brixianus hæc ſex ſymbola ex alijs annotauit: Cochleę duæ trahentes poſt ſe teſtas ſuas in modum currus compactas, ſuper quas iacebat vir auriga cum habenis in manu, cum quibus regebat Cochleas tanquam equos, & cũ inſcriptione, feſtinate, ſignificant prudentiã. 2. Cochleæ per ſe ſignificant tarditatem. 3. Cochlea in ſeipſa concluſa, cum verbis, proprio alitur ſucco, ſignificat mulierem, quæ ſuo ſit contenta marito. 4. Cochlea montem aſcendens cum verbis, non temere, ſignificat hominem, qui prudenter & opportunè negocium aliquod magnum aggreditur, facilè & commodè fieri voti compotem. 5. Cochleæ

Prudentiæ ſymbolũ.
Tarditatis.
Mulieris ſuo contentę viro.

quarum

Cognitionis arcana angelorũ. Animi terrenis affectibus mãcipati.

quarum exemplar à templo Salamonis ſumptum eſt, & ſunt viæ muris interuolutæ latenter, ſignificant cognitionem arcanam ſingulorum, quam ſoli qui ad cæleſtia gradiuntur, agnoſcunt, 7. Cochlea ſignificat animum terrenis affectibus mancipatum, quòd ea ſit ita domui ſuæ affixa, vt aſſiduè illam portet: de qua ſignificatione etiam ſupra diximus.

ÆNIGMA.

GRIPHVS de cochlea legitur Theognidis, qui talis eſt,

Ἤδη γάρ με κέκληκε θαλάσσιος οἴκαδε νεκρὸς,
Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος στόματι.

Sentit autem de cochlea teſtante etiam Athenæo. Gyraldus hos verſus in libro ænigmatum ſic tranſtulit.

Mortua conciuit pelagi de fluctibus orta,
Mortua, quæ viuo me vocat ore domum.

VSVS IN CIBIS.

In cibo antiquis fuiſſe.

COCHLEAS Romanis in cibum ceſſiſſe ex cochlearijs, quę inſtituebãt, vt ex Plinio & Varrone diximus, ſatis eſt manifeſtum, vbi etiam dicebamus eum vſum tempore Macrobij ferè extinctum fuiſſe: quod fortè etiam voluit dicere Martialis in decimoquarto, dum canit:

Dum pinguis mihi Turtur erit, Lactuca valebis
Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

Vt conſeruentur.

Noſtro verò tempore in Italia quouis ferè anni tempore eduntur. Suntq; qui colligant in autumno tempore pluuio, ſeruentq; in cella aliqua vbi ſtrati ſint furfures vel arena vt purgentur: deinde parietibus & paſſim ſe affigentes per hyemem relinquant, vt verno & quadrageſimalis ieiunij tempore in cibum veniãt. Non ita pridem apud Heluetios teſte Zoographo, menſis quoque ganeonum quæri cœperunt. Alibi tamen etiam è ſuis & quæ eis ciſalpinæ ſunt regionibus colligi & trans alpes vehi Italiam verſus audiuiſſe ſe ait. Belgæ vt audio ab earum eſu prorſus abſtinent, ac potiſſimum Hollandi, apud quos neminem aiunt ne manibus attingere, tantum abeſt, vt edant. Quod ad carnis bonitatem attinet, ſunt qui laudent, ſuntq; qui abijciant, ſunt qui loci ratione diſtinguant. Cornelius Celſus cochleas boni ſucci eſſe author eſt. Alibi duros ait ex media materia piſces ſtomacho aptos eſſe, oſtrea, pectines, murices, cochleas. Et rurſus: Minimè (inquit) intus vitiatur (id eſt, minimè in uentriculo corrumpuntur) aues, bubula, omniſq; dura caro; omnia ſalſamenta, cochleæ, murices. Eodem teſte cochleæ aluum mouent, interq; ea numerantur, quæ imbecilliſſimæ materiæ ſunt, id eſt, quæ minimum alunt. Quod poſtremum equidem non probarim, omnes enim cochleæ duræ & concoctu difficiles ſunt, ſi tamen rectè concoquantur, vberrimè alunt. Super qua re audiamus veteres: Dura eſt cochlearum terreſtrium caro (inquit [a] Galenus) Græcis vbiq; in quotidiano menſarum vſu, eóq; concoqui pertinax: eadem tamen ſi cõcoquatur, valentiſſimè nutrit. Succus earum vt teſtaceorũ in aquis, ventrem ſubducit, quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo, & vino, iuſculo inde facto vtuntur ad aluum ſubducendam. At ſi nutrimenti tantùm gratia carne earum veſci libuerit: in aqua prius ferueſacito; eaq; poſt effuſa, rurſus in altera elixato: deinde decenter condiens tertium decoquito, vſque dum caro tota præ teneritudine intabeſcat. Nam hunc in modum præparata vt aluum retinet, ita alimentum non contemnendum corpori pręſtat. Ita quoq; Archigenes apud eundem de compoſ. medic. ſecundum loca, vbi de ſtomacho affecto loquitur; ab exolutione & deliquio animi refocillabis, inquit, panem in vino diluto exhibendo; aut aliud quippiam ex his quæ acceruatim reficere vires poſſint, vt ſunt oua ſorbilia, bulbi, cochleæ. Sed vinum acceruatim reficit vires, quod ſubtilitate ſua ilico penetret; oua etiam tum facilè concoquuntur, tum probè copioſeq; alunt: bulbi & cochleæ, vt craſſioris ſucci ſunt, ita ventriculo immorantur diutius. ſed quia ſolidius alimentum præſtant, & cochleæ inſuper nõ facile corrumpuntur in ventriculo, vires eius confirmare poſſunt. Alioqui enim tardius & paulatim alunt, (ac difficilè coquuntur) bubula, cochleæ, ſpondyli, vt idem Galenus annotat in commentis ſuis in aphoriſmos Hippocratis. Quæ quoque ſententia eſt doctiſſimi Mercurialis in varijs lectionibus hunc eundem locum annotantis: [b] Archigenes, inquit, cum curationem eorum inſtitueret, qui præ famę in animi deliquia

Hollandi ijs abſtinẽt. Aluum mouent. Parũ alunt. Dura earũ caro. [a] Lib. 3. de aliment. facul. c. 2. Nutrimenti gratia, quomodo ijs veſcendum. Alimẽti ſolidi ſunt. Mercurialis de cochleis opinio. [b] Li. 1. Var. lect. c. 5.

A deliquia incidunt (vt scribit Galenus) præcepit, quàm primùm viribus reficiendis incumbendum esse, & ideo iam soluto deliquio ea illico exhibenda, quæ bellè nutrirent & statim ac confertim corroborarent; qualia sunt oua sorbilia, panis cum vino, Cochleæ & Bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere; quoniam illa quæ ἀθρόως siue aceruatim nutrire possunt, omnia multùm & cito in parua mole nutriunt. Cochleæ verò & Bulbi, tametsi nutrimenti multum corporibus præstare valeant, nihilominus tardissimè & sensim alimentum suum membris impertiunt: vt hac ratione [c] Galenus apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quod Aetius hæc omnia ad verbum transferens, Cochleas & Bulbos non habet; sed loco earum halicam cum vino posuit, quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendum puto. Nec obstat quòd paulò suprà Archigenes pro stomachicis Cochleas & Bulbos (sicut & Diphylus apud Athenæum) probarit, quoniam, (vt illi) ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent; sic ad reparandas statim vires minimè congruunt. Hæc Mercurialis. Psello quoq; Cochleæ & Limaces difficulter concoquűtur: & quidam apud Athenæum, si bene memini, cibi (inquit) qui aliquid viscosum habent, vt oua acrocolia, Cochleæ, περιγράφουσι τὴν πολλὴν βρῶσιν, hoc est, cibi

Galeni locus suspectus.

[c] L. 2. Aphorism. 18.

B auiditatem prohibent, vel potiùs, ne quis denuo nouum capere cibum statim indigeat, & succi suo lentore inhærent, aliosq; quosdam succos comprehendunt. Inuenio etiam apud Heraclidem eadem quæ nominaui alimenta (oua, Bulbos, Cochleas & similia, modicè glutinosa scilicet,) semen augere videri, vbi notãdum ε' dictionem negatiuam auferendam esse. Alexis enim quoq; apud Athenæum eadem hæc tria cum Buccinis & Acrocolijs, idest trunculis suillis, inter ea quæ Venerem mouent, recenset. Cæterùm carnes Limacum an præ cæteris sint laudandæ, disputat Petrus Aponensis in quæstionibus suis, quæst. 68. Cochleæ omnes, inquit Mathiolus, in vniuersum, licet colore & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si verò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli causæ ascribiturnam quæ in apricis admodum locis, odoratis victitant herbis, ijs sanè præstant, quæ in opacis degunt ac palustribus. Id enim gustu facilè deprehenditur, quòd hæ vel insipidæ habeantur, vel palustrem resipiant limum: illæ verò sapidiores esuiq; gratiores existant. Quandoquidem absynthium depastæ, amaritudinem reddunt; sicuti quæ serpyllum, pulegium, calaminthani, origanum, (petroselinum, fœniculum, stichadem, Amatus Lusitanus) aliaq; odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur. Hæc Matthiolus.

Meliores quæ sint.

C [d] Dioscorides terrestres Cochleas stomacho vtiles esse scribit, & nõ facilè corrumpi. Optimas Sardonicas, Aphricanas, Astypaleicas, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ, id est, operculares, cognominantur: Marinam stomacho idoneã & facilè aluo excerni: fluuiatilem virus olere: quæ verò vepribus, frutetisq; glutinatæ cohærent, quam vocant nonnulli sesilon, ventrem & stomachum turbare, vomitiones excitare. Plinius verò nullas cibis gratas esse author est, neq; veteres neq; recentes. fluuiatiles & albas virus habere; nec non syluestres (hoc est, vt exponit Dalechampius stomacho inutiles,) aluum soluere: item omnes minutas. Contrà marinas stomacho vtiliores, efficacissimas tamen in dolore stomachi. Laudatiores tradi, quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Galenus etiam diuersis in locis, vt in Elencho suo annotauit Brasauolus, Cochleas docet esse crassi succi, sanguinem crassum ac nigrum generare; victum esse Alexandrinorum, vires reficere posse, cibum esse hyemis, à multo earum esu cauendum senibus, non admittendas epilepticis; stomachicis conuenire, tota substantia iecori conferre videri, denique carnem earum astringere, sed ea emplastica potiùs quàm astrictoria fuerit. Notauit ex eodẽ [e] Galeno Cælius Rhodoginus, in Alexandria Aegypti salsamenta & limaces, quosdam

[d] Lib. 2. c. 8.

Terrestres stomacho vtiles.

Victus Alexandrinorum.

[e] Lib. 2. ad Glaucon.

D etiam Asininas carnes edere, vnde (inquit) elephantiasim eis frequentem esse contingit. Marinæ in Italiæ mediterraneis, scribente Matthiolo perquam raro in cibos veniunt, ijs verò qui maris litora inhabitant, frequentiori vsui esse. Eæ potissimùm aluum mouent propter salsuginem, quare etiam cito deijciuntur: nec tamen vniuersim aut citò nutriunt, sed paulatim, ea scilicet sua parte, quę à superfluo eijciendo vel eiecto seiungitur & remanet. Alij aliter eas edunt, præparantq; ad edendum. Nicolaus Massa cùm sua eas humiditate & lentore nutrire dixisset, & agere resistendo acrimoniæ caloris infixi membris. Eduntur, inquit, elixæ, sacchar o& cinnamomo aspersæ; raro tamẽ quia difficilis coctionis sunt. Platina verò coqui multifariam posse ait. Iactas in vas, vbi modicum aquæ insit, per noctem aut diem reponi iubet, cooperculo addito ne prodeant, purgari vehementer. Esse qui eas lacte per noctem pascant & purgent; Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tam diu retineant, quo ad semicoctæ ac bene spumatæ fuerint. Ex Cochleis verò erutas, ac primum ex aqua calida bene lotas, deinde ex aceto & sale confricatas rursumq; lotas

Elephãtiasis cur Alexandriæ frequens.

Coqui multifariam.

lotas ac farinæ inuolutas, in feruenti oleo aut liquamine eſſe frigendas: frictas aut mentha E
ſylueſtri, allio, pipere, croco, tunſis & agreſta diſſolutis, aut ſalſa viridi ſuffundi iubet. Et
Cochleas ſi ſine multo allio aut moreto fuerint, boni alimẽti eſſe, pectori & pulmoni opi-
tulari; hepar, eius fibras laxando iuuare, hecticiſq; prodeſſe. Noſtræ mulieres inquit [f] Mu-
ſa Braſauolus qui Ferrariæ vixit, ſecretum quoddam cocturæ genus ſciunt, quo adeo te-
nellæ efficiuntur, vt in ore liqueſcant & nihil calloſitatis habere videantur. Sic ille, ſed ſe-
cretum non explicat. Tribus ferè modis Bononiæ coqui communiter aduerti: vel enim
elixas vnà cum iure quodam ex petroſelino contuſo ac aromatibus condito, maximè pi-
pere, apponuntur, vel cum ſalſa viridi, vel frixas tantùm in oleo inferunt. Ex Apitij libri
ſeptimi, capite decimoſexto, In Cochleas lacte paſtas: Accipies Cochleas, ſpongizabis,
(ſpongia deterges & emundabis:) membranam (pelliculam & operimentum quod Con-
chæ foramen operit & claudit,) tolles, vt poſſint prodire: adijcies in vas lac & ſalem vno
die: cæteris diebus in lac per ſe: & omni hora mundabis ſtercus, cùm paſtæ fuerint, vt non
poſsint ſe retrahere, ex oleo friges: mittes œnogarum. Similiter & pulte (farre in farinam
redacto, & in pultis modum cum lacte aut ſapa confecto,) paſci poſſunt. Cochleas ſale pu-
ro & oleo aſſabis: laſere, liquamine, pipere, oleo, ſuffundes. Aliter. Cochleas aſſas, liquami- F
ne, pipere, cumino, ſuffundis aſsiduè. Aliter. Cochleas viuentes in lac ſiligineũ (ſiliginea
farina nutritum & mixtum) infundis: vbi paſtæ fuerint, coques. Cæterùm Marcellus Vir-
gilius Cochlearum eſum improbat, cuius verba hîc pro epilogo addam, vt ij qui ſummo-
perè Cochleis delectantur, ſciant eſſe qui negligant, ac ijs abſtineri velint. Quis crederet
(inquit ille) fuiſſe veteribus Cochlearum viuaria? nec minus quàm murænas & Oſtrea
antiquorum ganeam impliſſe animal, quod non ſatis adhuc nouerimus quale ſit & quos
vſus humano generi habeat, niſi quæ ſolet varios & abſurdos prægnantium modo rerum
appetitus excitare in nobis, copia: & quod ex copia fit faſtidiũ, tam inutilem homini com-
mendaſſet: nec aliter quàm vt in ſacietate meliores cœnę ſalagama, gara & oleas petere ſo-
lemus. Sic meliores ex mari piſces faſtidientes mucoſum Cochlearum callum in cœnis
amare coegiſſet, & vt pinguiores toto anno nobis eſſent gratiſsimis homini cibis in viua-
rijs etiam paſcere docuiſset. Hæc ille. [g] Plinius quoq; enumeratis prius omnibus generi-
bus, nullas aut veteres aut recentes cibis gratas eſſe author eſt.

[f] In cõment. Aphoriſ. 2. cap. 18.

Lacte vt paſcantur.

Pulte vt paſcantur.

Eſus earũ improbatus.

[g] Lib. 30.

VSVS IN MEDICINA. G

COchlearum vſum apud priſcos medicos Romanos Græcoſq; in medicina
fuiſſe, facile ex hiſce [a] M. Tullij verbis colligere licet: Vt ſi quis medicus
ægroto imperet, vt ſumat terrigenam, herbigradam, domiportam, ſangui-
ne caſſam &c. Variumq; Cochlearum cùm integrarum tum partium earun-
dem apud authores vſum inuenio. Dolores in primis ita mitigãt, vt etiam
qui dentes infeſtant, ſedare valeant. Zoographus Cochleas noſtrates minutas & inanes
colligi iubet, & in mortario marmoreo diligenter teri, deinde puluere ipſo molliſsimo
dentes perfricari, atq; eo facto dolorem abire. Et apud Aëtium Aſclepiades carnem Co-
chleæ terreſtris acopo cuidam ſiue vnguento ad ſedandos dolores admiſcet: item Serenus
capiti medendo, ait:

Profuit & Cochleis frontem tractare minutis.

Marcellus Cochleæ matutinum rorem paſcentis caput præciſum, & in linteolo licio alli-
gatum, colloq; ſuſpenſum, tradit continuo mederi capiti dolenti. Kiranides ſimile etiam
amuletum ex Limace nuda refert. Oleum de Limacibus ad dolores membrorum & artuũ, H
etiam internos & latentes, quacunq; ex cauſa, vt arthritide vel Venerea lue, ex libro quo-
dam manuſcripto Zoographus tale habet. Cochleas albas quæ per arbores ſcandunt, cen-
tum in pila contunde, & impone in ſaccum, longum ferè dimidium brachij, latũ quadran-
tem. Sed ſalis manipulum plenum infra ſupraq; Cochleas infundi oportet. Suſpende lo-
co calido, & quod effluxerit oleum collige: eoq; perunge partes affectas & dolẽtes, in qui-
bus nullus rubor forinſecus neq; tumor apparet. Andreas Furnerus in lib. Gallico de de-
coratione ad capillos multiplicandos recenſet hoc remedium: Limaces trecentas ſuis te-
ſtis exemptas, in aqua diſcoques: & extractis denuò pingue quod ſupernatat, colliges: idq;
in vaſe vitreato recondes; & ſuperinfunde ſextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fue-
rint; & tria cochlearia olei de oliuis, mellis cochleare vnum, croci ſcrupulum, & parum ſa-
ponis Veneti, & cochlearium communis modicè conquaſſati. Bulliant ſimul omnia. Hoc
liquore capillos ſæpius inunges; & lauabis lixiuio facto de cinere combuſtorum braſsicę
caulium.

[a] Li. 2. de diuinat.

Dolores mitigant.

Ad capitis dolorem.

Ad capillos multiplicãdos.

A caulium,&c.(locus est obscurus vel corruptus)& percipies quotidie pilos augeri. Vnguen
tum aliud quo capilli flauescunt, ex libro Germanico manuscripto: Cochleas quotquot Vt capilli
voles in vas impone & salem super eas inijce: sic veluti vnguentum fieri aiunt, quo capilli flauescant.
nigri illiti colorem flauum trahant,& magis etiam si prærasi fuerint. [b] Dioscorides quoq; [b] Lib. 2. c. 9
cochleas terrestres scribit palpebrarum pilos reglutinare, si quis traiecta per earum car-
nem acu, mucoso lentore, quem secum acus retulerit, pilos inunxerit. Limacem (viuam, ni Febris amu
fallor) superstitiosi quidam panno inclusam, pro febris amuleto commendant, si collo pen letum.
dens gestetur. Sed authore [c] Plinio cochleę fluuiatiles quartanis mederi dicuntur in cibo [c] li. 32. c. 10.
recentes: quosdamq; ob id asseruare sale, vt dent tritas in potu. Harundines & tela, quęq;
alia extrahenda sunt corpori euocant cochleę, ex his quę gregatim folia sectantur, contu-
sæ, impositęq; cum testis: & eę quæ manduntur, exemptę testis: sed cum leporis coagulo
efficacissimè, vt idem Plinius prodidit. Ad oculos caligantes, Marcellus Empiricus co- Ad oculos
chleas Africanas veras super spissam craticulam dispositas poni vult & carbones acres as- caligantes.
siduè suggeri, vt æqualiter comburantur: deinde mortario teri, vt tenuissimum ex his pul-
uerem facias, adiectaq; mellis Attici cotyla vna, iterum validissimè teri, & postmodum in
B vasculo fictili reponi & signari: & cùm alicui mederi voles, specillo inde eum inungi, intra
paucos dies integram aciem eius claramq; restitui. Incertus quidam ad oculorum dolo-
res, limaces testis exemptas in aqua coquit; quę vbi refrixerit, adipem supernatantem col-
ligit, aitq; mederi eum omnifarijs oculorum doloribus. Anacollema ad restringendas flu-
xiones ex [d] Galeno: Limacem cum testa tusam, toti fronti & temporibus illinito. Kirani- [d] Lib. 1. Eu
des quoq; cochleam terrestrem contritam & illitam fronti, dolorem & rheuma oculorum por. 36.
sistere tradit. Marcellus Empiricus ad epiphoras oculorum sedandas, limaces complures Ad epipho
terit in mortario nouo vel nitido, adiecto ibi ouo gallinaceo incocto, tingit illic lanam suc ras oculorũ
cidam & fronti imponit. Ad aurium dolores facit secundum Asclepiadem notante [e] Gale- Ad aurium
no, Africana cochlea in propria testa, cum oleo nardino aut rosaceo feruefacta. Ibidemque dolores.
Archigenes cochleam Africanam ad eosdem dolores componit & rosaceo implet, & fer- [e] Lib. 3. de
uefactum calidius per strigilem infundit. Cochleæ quę sunt in vsu cibi, inquit alibi Plinius cõpos. med.
cum myrrha aut thuris polline appositæ, item minutæ & latę, fracturis aurium illinuntur sec. loc.
cum melle. Kiranides cochleam terrestrem circumfotu aurium plagas & rupturas sanare Ad aurium fracturas.
monuit. Compositio è limacibus ad narium vitia, pręcipuè ozænam & polypum describi-
C tur à Galeno Euporiston. 1. 25. Asperitatem faucium & destillationes leniunt cochleę, an- Ad fauciũ
notante Plinio, sed coqui, inquit, debent in lacte, demptoq; tantùm terreno (τῶν σπλάγνων asperitatẽ.
significationem Plinius potius quàm τῶν ὑποχονδρίων reddidit) conteri & in passo dari
potui. Et Marcellus Empiricus, cochleæ terra (inquit) tantum excussa, illotæ coquuntur,
dehinc tritæ cum passo cretico aduersum faucium molestias hauriuntur. Eodemq; autho-
re laboranti vuę diuturno labore hęc cura succurrit: Hirundinem viuam testa Africanę co
chleę includes, eamq; phœnicio inuolutam lino circa collum subligabis, intraque diem
nonum omni molestia liberaberis. Ad sputum educendum & contra tussim, Arnoldus Vil Contra tus-
lanouanus in libro de aquis medicinalibus, esse ait, qui limaces testis exemptas cum hor- sim.
deo decoquunt, & ius colatum tepidum propinant, hoc remedium humores crassos valde
attenuare & per sputum educere. Cochleę crudę tritę cum aquę tepidę cyathis tribus si
sorbeantur, Plinius tussim sedare author est. In buccinam aut cochleam aliquam marinã
vulgus in Germania inferiori potũ audio solitum infundere & inde bibere, aduersus siccã
tussim, pręsertim puerorum. Ad tussim siccam in equo curandam; limaces integras cũ fru-
mento aut hordeo discoques, inquit Rusius, & equo dabis eam aquam in potu, ita vt aliud
D non bibat, donec consumpserit. Prosunt & sanguinem excreantibus, si Plinio credimus
dempta testa tritę in aquę potu. Qui phthisi afficiuntur, iubet Marcellus Empiricus, ma- Ad phthi-
ritima loca vitare, atque illic maximè, vbi pix conficitur, commorari, ibiq; cochlearũ car- sim.
ne cum vino excoctarum assiduè vesci. Zoographus hoc ex incerto quodam aduersus
phthisim annotauit: Viginti aut triginta limaces contere in mortario, contritasq; conijce
in mensuras quatuor aquæ, & coque ad dimidium, offerque ægrotanti singulis matutinis
mensuram conuenientem, & ieiunet duas aut tres horas, semper reiterando, quousq; con-
ualescat. Ad stomachi dolores mirum in modum commendantur cochleæ, ac in primis à Ad stoma-
Plinio qui alibi ait: Cochleæ marinæ efficacissimæ sunt in dolore stomachi laudatiores chi dolores
traduntur quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Et rursus viuentibus cochleis exempta
caro, Africanisq; pręsertim, stomachi dolores hausta lenit. Et [f] rursus alibi: Præcipuè (in- [f] Li. 30. c. 6.
quit) cochlearum cibus stomacho. In aqua eas feruefieri intacto corpore earum oportet,
mox & in pruna torreri, nihilo addito, atque ita è vino garoq; sumi, præcipuè Africanas.

Nuper

Nuper hoc cõpertum plurimis prodesse. Id quoque obseruant, vt numero impari sumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Item Archigenes apud Galenum, omnes circa stomachum dolores sedari(inquit)aiunt cochlea Africana cruda integra vorata. Nec nõ Marcellus Empiricus, cochleas sed veras Africanas conditas ex sale & paulo olei coctas, sed non purgatas, qui ieiunus ternas aut quinas cotidie & frequenter sumpserit, rarissimè stomachi dolore vexatum iri pollicetur, sed si carbonibus tostæ sumantur, meliùs prodesse. Et rursus: cochleæ bullientis (elixæ) inquit, frustella in cibo conueniunt stomacho soluto & resoluto & incontinenti. Inuenioq; & apud Sammonicum ad stomachum remedium illud;

—Cochleas undis calefactas ac prope victas
Suppositis torre prunis, vinoque garoque
Perfusas cape, sed prodest magis esse marinas.

Non autem omne cochlearũ genus stomacho aptum est, vt supra monui & rursus ex Dioscoride repeto. Stomacho (inquit) accommodata est terrestris cochlea: difficillimè eadem corrumpitur. Marinæ etiam stomacho accommodatæ facillimè excernuntur: fluuiatiles virus habent. Quæ verò syluestribus frutetis & sensibus hærentes inueniuntur, aluum & stomachum turbant, & ad vomitiones mouent. Plinius easdem commendat(nimirum cochleas simpliciter) in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt, ex passi cyathis tribus singulas cum suis testis & calefactas, in potu datas diebus plurimùm nouem. Aliquosque singulas ait primo die dedisse, sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & suspiria emendare & vomicas. Ad vmbilicos infantum eminentes, Theodorus Priscianus, carnes cochlearum terit, & his myrrhæ puluerem miscet & in linteolo inductum imponit: & subfascia vt facilius reprimat, & cum acacia tritum & aqua similiter temperatum supponendum esse ait. Ad inflammationem hepatis, Aëtius ex Galeno, cochlearum terrestrium carnem optimè coriteri præcipit, & vini nigri cyathos tres affundi, calefieri, ac bibendum præberi, & secundum omnem substantiam suam efficax esse. Et ex modernis Syluius, Caro limacum, inquit, hepatis intemperiei tum calidæ, tum frigidæ salubris est tota sua substantia, ablato lima cum lentore multis lotionibus & frictionibus in lixiuio calido vel aqua calida sali aut arenis mista, frigida enim durescunt. Ischiadicis cochleas crudas tritas cum vino ammineo & pipere, potu prodesse dicunt testante [g] Plinio. Ad ventris, mammarum, femorum, coxendicumq; scissuras, Galenus in Euporistis, marinam cochleam oblongam cremari & conteri voluit; deinde oui albo aut asinino lacte adiecto illini. Antidotus Paccij Antiochi à tota affectione(colica) liberans vt à Galeno[h] describitur inter Asclepiadis auxilia: Cornu cerui recens enati mollissimi, vsti ad albedinem, cochlearia tria magna, piperis albi grana decem vel nouem, myrrhæ parum odoris gratia. Omnia teruntur & cochlea Africana (terrestris simpliciter, Aetius & Galenus rursus, cochlea simpliciter, è Scribonio) varij coloris vnà cum testa itidem teritur, vino Falerno per saccum non excolato affuso. Sit autem vini mensura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili vase permista ad prunas calfacimus, diligenter mouentes, ne quid ex pharmaco subsidat. Calfactum in ipsis irritationibus bibendum dato, itemq; sequentibus duobus diebus. Oportet autem vnam antè diem, cibum differre: & reliquis diebus prandio solo vti, in eoq; sumere cibum, qui facile confici potest. Marcellus cochleam veram Africanam, ex Africa allatam interpretatur, & aduersus colicam probat eam, quæ quàm maculosissima sit. Glutinant cartilagines earum caro & saliua vt ait Hollerius, sed si magna vulnera sunt fibula prius conducere, vel acu oportet: deinde medicamento impingere: idque in cartilaginibus aurium & narium fieri vult. Cochleæ cum suis volutis diu teruntur in mortario vt nihil asperi reliquum sit: sanguis draconis subquadrupla, manna subocturplâ ratione adiungitur. permiscentur in mortario & affiguntur. Et rursus: Aurium caua argilla impleri debent. argilla prius cochleæ saliua, & acidi Punici liquore subigantur. Concisæ testæ Dioscoride earum carnes præsertimque neruorum glutinant. Earum carnes per se tritas cum polline farinæ ex proximi molendini parietibus, olim (inquit Galenus citante Mizaldo) vulneri imposui, cum quo etiam neruus vulneratus & contusus erat in agricola & duro homine. Si quis contusas vlceri imposuerit, præsentaneum fertur esse remedium. Ioannes Tagautius addit emplastro ad maturanda oedemata: aliqui etiam ad resoluendum. Si humerus (armus) fractus aut luxatus fuerit iumento, & claudicet, Theomnestus in hippiatricis; sanguinem ab eodem humero detractum, vase excipito & admisceto oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas, quinquaginta:

Stomacho quæ sint aptæ.

Ad vmbilicos infantũ eminentes.

Ad inflammationem hepatis.

Hepatis intẽperiei calidę & frigidæ caro conuenit.

[g] Li.30.c.8

Ad scissuras ventris, mãmarũ &c.

Ad colicũ dolorem.

[h] Lib. 9. de compos. sec. loc. cap. 4.

Glutinant cartilagines.

Neruo vulnerato conueniunt.

A ginta: hoc remedio calido probè perungi iubet. Sanguinis è naribus authori Dioscoride concisæ ex aceto compescunt: tritæ scilicet & fronti illitæ, vt Mizaldus addidit. [l] Plinius Dioscoridis verba ferè repetit, sed quia mendum in Plinij textum irrepsit, ideò verba adscribam: Sanguinem sistit è naribus suum ex omento pecudum &c. Cochlearum terrena. Sed & ipsæ extractæ testis. E naribus fluentem sistunt Cochleæ contritæ fronti illitæ. Vbi pro terrena Dalechampius legit terrenæ, quia & aquaticæ sunt. Alij, inquit, nihil mutant; terrenumq; exponunt, terram qua oblinitur, & lutulēta est earum testa. Ad phlegmonem crurum aut pedum laudatum, Nicolaus Myrepsus hoc recitat remedium. Limaces terrestres cum testis viginti subactis, cimoliam & oui lutei quantum satis est, imponito mortario, vt cæræ consistentiam acquirant: & probè confectum cum pēna illinito. Arnoldus Villanouanus Limaces per se vel cum alijs misceri ait cum melle & felle bouis: sic autem impositas anthraci vel alijs apostematibus venenosis, maturare ea & rumpere, & quemlibet tumorem eorum dissoluere. Ictibus Scorpionum carnes fluuiatilium Cochlearum resistūt crudæ vel coctæ, vt refert [k] Plinius, addens à quibusdam ob id salsas quoq; adseruari: imponiq; & ipsis plagis. Sunt & minutæ longæq; candidæ, inquit idem Plinius (minutas albulas vocari à Varrone diximus) Cochleæ passim oberrantes. Has arefactas sole in tegulis, tusasq; in farina, misceri lomento æquis partibus, candoremq; & leuorem corpori afferri. Et [l] alibi Cochleas contusas laudat sinopis ad panos. Aetius alibi remedia describens ad faciei lentigines, quibus etiam ad maculas à Sole prouocatas, & ad varos vti liceat: Post cætera, ad diuturnas autem lentigenes (inquit) hoc vtere. Bulborum depuratorum, thuris vtriusq; vnciam vnam. contere, adiecto Cochlearum terrestrium magnarum cruore (muco). Oportet autem ipsas adhuc viuas stylo pungere, atq; hoc quod exit mucosum pharmaco inijcere: quod vbi visus tempore dissolueris, melle exceptum inunge. Aetius quoq; Cochleas terrestres succolentas in cibo sumptas, obluctari & sese opponere colicæ affectioni videri scripsit. Cæterùm totæ cum suis testis tritæ & cum vino addita myrrha non adeo copiosè potæ, crassioris intestini, quod colon Græci dicunt, & vesicæ dolores sedant, quod memoriæ prodidit Dioscorides, & Trallianus in colico affectu pisces duriori carne præditos sumi iubet & ex Testaceis Cochleas marinas, Pectinesq; & Ostrea. Inuenioque apud [m] Plinium, cornus ceruini teneri cinerem, Cochleis Africanis cum testa sua tusis mistum, in vini potione, colo prodesse. Aretæus in iliaco affectu adhiberi iubet alimenta aluum ducentia, aut dari Cochleas valde elixas & ipsarum succum. Crudæ eadem cum suis C operimentis illitæ, cutem subeuntium aquarum tumores authore Dioscoride exinaniunt, nec prius decidunt quàm humorem illum omnem siccauerint. Antonius Mizaldus Cochleas frixas vel assatas hydropicos mirum in modum adiuuare asserit, si ijs sæpè vescantur. Et [n] Iacobus Hollerius Cochlearum & Limacum carnem aliàs per se, aliàs cum suis volutis tritas ac mistas interdum coagulo, tela rapere atq; hydropicis aquam exugere scribit, sed non prius soluere oportere, quàm totus humor exudauerit. Galenus etiam in nono de compositione medicamentorum secundum loca remedium hoc ex Asclepiade affert, hydropicis imponendum: Quidam (inquit) cumini libram vnam, sulphuris viui quadrantem, Cochlearum Africanarum libram; arida tundunt, cribrant, & tusis ficubus vna cum carne Cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto sufficienti addito. Ad hydropem ascitem ex Leonello Fauentino: Limaces cum suis Conchis tritæ ventri imponantur emplastri modo, donec sponte cadāt. exsiccant enim (inquit) vehementer. Ex amylo & tragacantha illita eædem secundum [o] Plinium profluuia sistunt, & inuenio apud Galenum in euporistis, ad ventris profluuium: Cochleam Africanam sumes, in eam D liquidam picem infunde & calefacte carnē exime, & in anum bis aut ter immitte. Ad emēdandam vrinæ incontinentiam Plinius & Marcellus esse aiunt, qui iubent Cochleas Africanas cum sua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari. Ad calculum renum Alexander Benedictus, Limaces coctas ait cum suis testis contritas, tres numero in vino bibi, sequenti die binas, & tertio vnam. Accepit hoc ex [p] Plinio, qui cùm de herinacei carne locutus fuisset: iubent, inquit & vermes terrenos bibi ex vino aut passo ad comminuendos calculos: vel Cochleas decoctas, vti suspiriosus. Easdem exemptas testis tritasque tres in vini cyatho bibi, sequenti die duas, tertia die vnam vt stillicidia emendent: testarum verò inanium cinerem ad calculos pellendos. Commendantur præterea Cochleæ ad effectus muliebres. Concisę enim in primis & appositę ex Dioscoride menses ducunt: secundum Marcellum Empiricum inflationes vuluarum discutiunt Cochleæ Africanæ binæ cum fœnigręci quod tribus digitis capiatur, additis mellis Cochlearibus quatuor, illinuntur aluo prius irino succo perunctæ. In cibo sumptæ testante

Sanguinē è naribus cōpescunt.
[l] L. 30. c. 13.
Plinius correctus.
Ad phlegmonē crurum aut pedum.
Anthraci, & alijs tumoribus q imponātur.
[k] L. 32. c. 5.
Candorem corporis ad ferunt.
[l] Li. 8. c. 13.
Ad colicū dolorem.
[m] li. 28. c. 19
Hydropicis conferunt.
[n] L. 6. Instit. chirurg.
Profluuia sistunt.
[o] L. 30. c. 14
Ad calculū renum.
[p] Li. 30. c. 8.
Ad affect. muliebres.

q li.30.c.14.

q Plinio, partum accelerant:item conceptum impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantha profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo,& vuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina,ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoque vuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæq́; cum roſaceo. Ad hæc Aſtypalaicæ maximè eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur,additis mellis cochlearibus quatuor,illinuntur aluo(nempe ad inflationes diſſipandas, vt ex Marcello diximus) prius irino ſucco perunctæ. Podagrarum inflammationes leniunt,teſte Dioſcoride,& Plinius cochleas latas ſi potentur, tollere dici ſcribit,pedum & articulorum dolores:bibi autem binas in vino tritas. Atque iſtæc ſunt remedia; quæ à totis cochleis vel ſaltem earum carne deſumpta apud ſcriptores reperi. E

Ad arthriti.

Saliuæ Cochlearũ vires & vſus.

Videndæ modò earum partes & humores, quid medico præſtent. Saliua præ cæteris occurrit,quæ illita infantium oculis, palpebras teſtante Plinio corrigit gignitq; id eſt, palpebrarum pilos in cilijs reflexos ac oculum pungentes. Idem ferè ſcripſit Dioſcorides,inquiens, Si quis traiecto per earum carnem acu mucoſo lentore quem ſecum acus retulerit,pilos inunxerit,incommodos palpebrarum pilos reglutinabit. Mucus cochleæ, vt inuenio apud Raſim,potus per ſe,vel cum myrrha vel aloe, conducit obſtructo iecori; fortè in emplaſtro. nam caro alioqui eſitata,hepati prodeſt,vt ſuprà diximus. Si decidat teſtiũ alter, ſpumam cochlearum, vt refert r Plinius,illitam remedio eſſe tradunt. Et s rurſus: Cochlearum ſpumam,inquit,illini vollunt teſti deſcendenti,hoc eſt,turpiter propendenti,vel ſi demittatur, veluti laxatus. Hippocrates verò etiam cochleæ muco vtitur ad ſedem elapſam remittendam.Et t Plinius Cochlearum ſuccum punctis euocatum depellere ait procidentiam ani. Ad fiſtulam remedium vſu approbatum,ex Arnoldo de Villanoua: Impleatur olla limacibus ſine aqua, & ponatur cooperta ſuper ignem: & eleuabitur ſpuma ſuper eas, quæ collecta & ſiccata fiſtulas mortificat. Hollerius carnem & ſaliuam cochlearum enumerat inter medicamenta glutinantia, quæ natura conſtant tenaci & viſcida. F

Ad palpebrarum incommodos pilos.

r Li.30.c.8.

s Li.32.c.9.

Ad ſedem elapſam remittẽdam.

t Li.30.c.8.

Ad fiſtulã.

Aquæ ex Cochleis diſtillatæ vſus.

Hecticam febrem tollit.

Aqua ex limacibus ſiue cochleis deſtillata,ſiue liquor ſtillatitius vſum ſuum quoque non exiguum in medicina habet. In curanda hectica febre,Antonius Guainerius vſitatam eſſe ait aquam de limacibus præparatis:has autem colligi vult cum rore,& viuas in furfure poni, vt expurgentur; expurgatas cum aqua hordei bene lauari & deſtillari. Et Iacobus Syluius aquam hanc è limacibus deſtillatam, mane ad vncias ſex ſumptam, hepar imbecillum affirmat roborare,& phthiſicis gracilibuſq; eſſe remedio. Tetigit hoc quoque Marcellus Virgilius,inquiens: Exudato igne ex cochleis humore,noſtrę ætatis medicina præſenti remedio vtitur in his,quorum corpora ad tabem lubrica ſunt, & macie conficiuntur. Ad maculam oculorum Ioannes Goeurotus medicus regis Gallorum,remediũ tale reliquit:limaces octies aqua ablutas deſtilla in alembico: deinde fimum lacerti,corallium rubeum,& ſaccarum candi admiſce,& rurſus deſtilla. Huius liquoris guttam manè & ſerò oculis immitte. Zoographus ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquot coſmeticorum è limacibus deſtillatorum deſcriptiones hoc ordine recenſet,quas nos neutiquam præterire volumus. Aqua ad omnes faciei maculas tollendas: Corallij & criſtalli partes æquales pone in vaſe vitreo,cum aqua limo num digitum tranſuerſum ſuperante. hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido, vt cella vinaria,in terram impones,(addendum erat per quot dies,) deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis,donec omnis eorum viſcoſitas abierit.tum deſtillabis,& ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim conciſis aquã elicies in alembico. Vſus tempore, accipe primæ aquæ cochlearium, ſecundæ quatuor, & tertiæ quatuor. miſce & ablue faciem, quæ tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa. Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces ſine teſtis ſuis,& laua,vt ſuprà dictum eſt, deinde ſalis(aliàs ſalis gemmæ) contriti vnciã in vaſe vitreo ſparges & limaces ſuperimpones: idq; alternis facere perges, donec tertia pars vaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum,vt ſuprà ſalem & limaces duobus digitis excedat,& deſtillabis.Aqua iſta vteris, vt ſuprà ſcriptũ eſt. Quòd ſi deſtillandi cõmoditas non fuerit,ſimul omnia mixta inſolabis vaſe clauſo,donec vnguẽti formam recipiant,eoq; vteris veſperi,facie prius abluta abſterſaq; & poſtridiè manè ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus. Alia; limaces albę triginta,lactis caprini librę duæ, adipis porci vel hœdi recentis vnciæ tres,cãphoræ tritę dragma. Deſtillentur in alembico vitreo. Adamus Lonicerus ſcribit deſtillatã è limacib. Maio vel Octob. meſe aquã,clauũ reſectũ, ſi inſtilletur, ſanare:manuũq; verrucas purgare;& ferrũ in ea extinctũ chalybis inducere duritiã tradi. Et Gualther9 Ryffius verrucas & clauos pcidi pri9 iubet,quoad eius fieri cõmodè poteſt,deinde linteũ hoc liquore

Ad maculas oculorũ

Ad omnes faciei maculas.

Ad clauos & uerrucas

A liquore madidum imponi. Iam de cochlearum cinere dicamus. [u]Plinius cum dixisset alibi tollere ex facie vitia cochlearum quæ late & minutæ passim inueniuntur, cum melle cinerem, subiungit. Omnium quidem cochlearũ cinis spissat, calfacit smectica vi, & ideo causticis miscetur psoriisq; & lepris & lentigini illinitur. Aetius quoque easdem similiter cum melle tritas post modicum temporis interuallum affricari iubet ad vitiligines nigras: & inuenio apud eundem Aetium, smegma ad pruritus & psoras, quod tale est: Cochleas terrestres vstas & tritas cum melle adfrica. Idem etiam ad vlcera capitis & achores, cochleã albam cum testa exuri iubet, & applicari. Possunt crematæ omnes, inquit Dioscorides, in cinerem, cinere illo calefacere & vrendo exulcerare. Lepras idem exterit cinis, vitiligines & dentes. Oculorum præterea cicatrices, albuginesque: asperam discoloremq; cen a sole cutem & hebetes oculos, integræ cum tota carne crematæ & in cinerem tritæ, tum ex melle inunctæ emendant. Albugines extenuare etiam Plinius alibi ait: alias etiam ita ad ambusta commendat, vt ne cicatrix quidem appareat. Sanguinem præterea sistit cinis cochlearum terrenarum teste Plinio. Anacollema quod lachrymas & lippitudinem sistit ex quodam authore incerto descripsit Zoographus illud: Limaces & cornu cerui vres, oui albumine excipies, ac fronti applicabis. Ad vmbilicos infantium eminentes, ex Theodoro Prisciano: Cochleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, vt vmbilicum in naturam propriam reuocemus. Plinius verò etiam cochlearum cinerẽ cum thure ex oui albi succo illitum per dies triginta eidem morbo author est mederi. Passionibus ani, vt ex Kiranide Aggregator transcripsit, vtilis est idem cinis cum aceto. Cancro in pene vtiliter inspergitur, si Iacobo Oliuario credimus. Ad podagram ex Marcello: Cochleæ Africanæ cum sua carne comburuntur, cinis illarum illinitur & medetur podagris. Eundem verò etiam puluerem intus sumptum è vino phthisi prodesse inuenio apud Plinium, item aluum sistere in suspiriosis; decoctorum in ptisana illini, per se laterum doloribus; esse denique qui superdolentem lienem superalligant cum semine lini & vrticæ addito melle, donec persanet. Ex inanibus testis etiam remedia petuntur, nonnullaque ex obscuris quibusdam collegit Zoographus, quorum nondum scripta ad nos peruenerunt. Pollen de testis limacum inanibus contritis fissuras manuum pedumque inspersus sanat. Idem pollen cum cera & fermento subactus & impositus, paronychiam emendat. Ad maculas oculorum in homine aut pecore abolendas: Testas limacum collige pridie D. Ioannis per æstatem lotas & mundas contunde, per setaceum incerne, & pollinem in oculum C affectũ insla per calamum. Ex libris manuscriptis Germanicis, Testæ limacum contritæ cum pestilentia suibus vel bobus ingruit, in potu dantur, per se, vel cum radice gentianæ illius ceruleæ, quæ semper dissecta nascitur, vnde cruciatam Germani appellant. Hieronymus Fabritius ab Aquapendente Medicus hac ætate clarissimus scribit Scythas cochleæ testam ad aures admouere propter frigus quod plurimis lædit auditum, & vt melius audiant. Cinis verò cochlearum inanium cum myrrha Plinio authore gingiuis prodest: & admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. oportet autem cineri misceri saniem punctis emissam è cerebro viperæ. Iubent & earundem cinerem sumi ad calculos pellendos. Quod postremum reperio quoque apud Marcellum: Cochleæ inanes (inquit) casu inuentæ contusæ & in puluerem tenuissimum redactæ in potione calculosis datæ medentur. Vti hoc remedio hodieq; nonnullos apud suos testatur Zoographus. Ad ficos ani, ex innominato: Testas cochlearum candidarum cremato & pollinem inspergito. Si quid in tergore equi ruptum fuerit, & sanguinis aliquid concretum, adipe veteri mollies, vino ablues: & si quid putridæ carnis fuerit, æruginem tritam D insperges, decocto eupatorij vel thuris lauabis: denique puluisculum insperges: qui cinere de sambuco & limacum maiorum testis crematis, contritis, & æqualiter mixtis constat. Mirum quod scribit Iacobus Oliuarius: Si quippiam ex testa cochleæ adusta in lotium mulieris grauidæ miseris, petet fundum si masculum gestet, si puellam supernatabit. *Bartholomæus Maranta cochlearum marinarum testas vri putat, non ad aliam adsciscendam qualitatem, sed vt faciliùs terantur. Mihi verò secus videtur. Aequè enim teruntur testæ ferè antequam vrantur. Supersunt modò lapis, arena, ossiculum, & cornu, quorum omnium ceu ferè partium in cochleis meminere authores, & suas etiam facultates assignauere. Ad exesos dentes ex Galeno remedium recipiens eum lapillum: Limacis lapidem in frustula sesami magnitudinem æquantia confringe, & in dentis foramen immitte: illico dolorem sedat: sed ex cera operculum facito. Meminit eius quoque Plinius: Limacis lapillum siue ossiculum quod inuenitur in dorso, adalligatum dentitioni mirè prodesse tradunt. Eandemque vim

[u] *li. 30. c. 4.*

Cineris facultas & vsus.

Smegma ad pruritus & psoras.

Cineris earum uires.

Ad ambusta.

Ad lachrimas & lippitudinem oculorum.

Ad eminentiam vmbilici.

Cancro penis confert

Ad Podagram.

Ad laterũ dolores.

Ad Paronychiam.

Ad calculos.

Ad ficos ani.

Sexus in utero grauidæ vt cognoscatur.

* *Lib. 3. metho. cognosc. simpl.*

Cur testæ urantur.

Ad dentes exesos.

habent arenulæ,quæ inueniuntur in cornibus; nam & has cauis dentium inditas, statim E
liberare dolore scribit. Et alibi: Inueniuntur(inquit)in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ:eæ dentitionem facilem præstant adalligatæ. Cùm strophus & ventris dolor animalia(iumenta,equos,)affligit;[x] Vegetius physicum(remedium)tradi scribit: Os limacis neque manu immunda,neque terra contactum,alligatum vmbilico dolentis, curare continuò. Cardanus esse ait,qui aiunt,lapides omnes qui in animalibus,vt cancris,limacibus, alijsq; gignuntur,prohibere generationem lapidum in renibus, genitosq; dissoluere. Aliqui verò non de limace simpliciter,sed de limace nuda lapillum celebrant; Limacis inter duas orbitas inuentæ ossiculum per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum,aduersus capitis dolorem prodest pluribus semperq;. Plinius. Quod paulò aliter recenset Marcellus:limaci calculum(inquit)quem in capite habet, tolle, quod non facilè facies,nisi ei dum in via repit, caput subito absciderís: quem lapidem quandiu tecū habueris, nunquam illum dolorem capitis nec senties, nec patieris. Si infans, cui dentes prouenire incipiunt,dolores habeat, Archigenes apud Galenum, veteris cochleæ cornu pelliculæ illigatum appendet pro amuleto. Postremò fimus quoque vsum habet, quod meminit idem [y] Plinius,inquiens,cum oleo & vino potum, Venerem inhibere. F

[x] li. 1. Veter. artis c. 62.

Aduersus capitis dolorem.

Ad dētitionem.

[y] li. 30. c. 15.

Venerem inhibet fimus.

VSVS IN ALIIS.

INVENIO præterea alios vsus cùm carnis cochlearum,tum etiam testarum; vt apud Tarentinum escam ad omnes pisciculos capiendos ex cochleis. Cochlearū(κόχλων)carnem inquit, accipiens, exemptis membranosis cauliculis (χωρὶς τῶν κραδίων,) ex ea escam inijcito: sed non vtaris totius cochleæ magnitudine (μὴ ἀποχρώμενος τῷ μεγέθει τοῦ κοχλίου) Cornarius vertit,neq; magnitudine cochleæ abutaris. Destillari aiunt nonnulli aquam è limacibus mense Maio vel Octobri aquam,in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiam velint. Palladius formicas abigi ait,cochlearum vacuis testis vstis, & eo cinere in foramen iniecto.& Paxamus ad idem testas cochlearum cum styrace vri iubet, foraminibusq; comminutas inijci: Cumanenses cochlearum testas gerunt, vt strepitum edāt, dum ad festiuitates aliquas accedunt.

Esca ad omnes pisciculos.

Formicæ ut abigantur.

PROVERBIA. G

Κοχλίου βίος, id est, *Cochleæ vita.* De ijs dicitur, qui parcè paruoq; viuunt, aut contracti à negocijs,luceq; forensi semoti. Plutarchus in libro περὶ τῆς φιλοπλουτίας, Σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα συνέχεις, καὶ ταράττεις καὶ στροβεῖς σεαυτὸν, κοχλίων βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. id est. Tu verò tantum molestiarum sustines turbans, ac torquens teipsum, cùm ob parsimoniam cochleę vitam viuas. Cui addamus illud Philyllij apud Athenæum:

Cochleę vita.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας γυνὰι,
Cicada,vxor,nec ego sum,nec cochlea.

hoc est,vt Dalechampius exponit,parcus,paruo victitans,ab hominum frequentia semotus,omnino tacitus,diuersus à cicada. quæ est maximè vocalis. Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλίων: *diffidentior cochleis:* Prouerbialiter dici potest in hominem suspicacem & nemini satis confidentem, adeo vt res suas secum semper habere velit. Vtitur hoc adagio Anaxilas apud [a] Athenæum H

Diffidentior Cochleis.

[a] li. 2. c. 24.

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ,
Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας
Cochleis tu es longè diffidentior
Quæ quia nemini credunt, circumferunt domum.

Consulendus super hoc adagio est Adrianus Iunius, cuius adagia nondum videre mihi licuit. *Domus cara, domus optima*, quanquam à testudine natum esse velint; videtur tamen etiam à cochlea potuisse eius origo trahi, conuenit enim vtrisq; τὸ φερέοικον. Nec malè, inquit Marcellus Virgilius, vna hac ratione laudata est, necessario homini exēplo, vt sua omnia secum ipse etiam ferat,& Perienæi sapientis modo, eas domi suæ opes coaceruet, quas nec hostis ferat,nec populetur bellum. *Cochleam tarditate vincere* dicuntur pigerrimi. †Plautus: *At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere*
Vinceretis ceruum cursu, vel grallatorem gradu

Domus cara, domus optima.

Cochleā tarditate vincere.

† In Pænulo.

Nunc

Nunc vos quia mihi aduocatos dixi & teſtes ducere,
Podagroſi eſtis, ac viciſtis cochleam tarditudine.

Profert & hunc verſum Nonius in nomine tarditudo, ſed longè aliter quàm nunc hodie in exemplaribus Plauti ſcriptus & in codicibus vulgatis impreſsus eſt. Dionyſius Lambinus putat Nonium memoriæ confixum cùm librum non conſuluiſset, mẽdoſè verba Plauti recitaſse, Sic autem in Nonio habetur

Quod eſtis pigri, cochleas vincitis tarditudine.

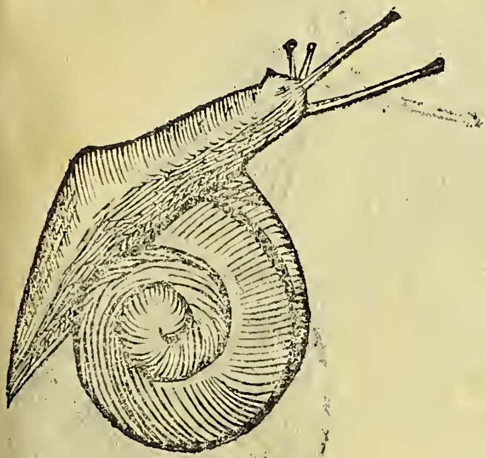
Eodem etiam modo cochleis homines iunctos Claudianus dixit de re impoſſibili.

APOLOGI. FABVLÆ.

RVSTICI filius aſsabat cochleas: cùm autem audiret eas ſtridentes, ait: O peſſimæ animantes domibus veſtris incenſis, vos canitis. Fabula ſignificat omne intempeſtiuè factum, vituperabile. Ferunt etiam huiuſmodi fabulam. Cùm Iupiter omnia animantia ad conuiuium vocaſset, cochlea & teſtudo non apparuerunt. Quæſiuit ergo quid cauſæ eſt, cur & ipſæ non præſto fuiſsent: quæ domus cara, inquiunt, domus optima. Iratus ergo Iupiter, eas in domum damnauit, vt quocunque progredirentur, domum ſecum ferrent. Intempeſtiuè factum uituperabile.

DE DIVERSIS COCHLEARVM SPECIEBVS. Cap. XXX.

IN mari precipuè diuerſę ſunt cochlearum ſpecies, quemadmodum ſubinde, cùm ex varijs & Rõdeletij & meis adhibendis iconibus patebit, reperiuntur. Terreſtrium prius aliquot habes, & inter has prius ponuntur edules inuicem magnitudine tantùm differentes: dein cochlea ex Feltrinis montibus eruta cum operculo ſuo albo & duro, item alia cærulea, communis terreſtris alia; aliaq; ſtellata cum vmbilico & operculo, necnon & depreſsa, cuius modò alia figura dabitur. Habes deinceps cochleam terreſtrem gypſeo operculo obſeratam. Terreſtriũ deſcriptiones & ſpecies. Sed vt ad marinas accedamus, hæ duæ hìc pictę cum terreſtribus non parum ſimilitudinis habent, contrà inſolentis ſanè magnitudinis ac figuræ eſt quam [a] Ambroſius Parẹus nobis exhibuit, ex mari Sarmatico. Marinarũ. Mare Sarmaticum ſeu Germanicum Orientale, piſces alit calidis regionibus ignotos & valde monſtroſos. Cochleæ Sarmaticæ deſcriptio. Eiuſmodi eſt is qui limaci ſimilis, dolium corporis mole ęquat, arboreis autem cornibus ceruum, extrema cornua in orbiculos rotundantur, vnionum inſtar ſplendentes. Ceruice eſt craſsa, oculis accenſę candelę modo micantibus, naſo ob rotundo, & pilis felium adinſtar obueſtito, rictu oris magno, ſub quo pendet, prominetque carnea moles, aſpectu ſubhorrida. Quatuor nititur cruribus, totidem latis & aduncis palmis, quę illi cum cauda oblonga & tigridis inſtar variegata, pinnarum ad natandum loco eſt. Meticuloſum adeo hoc animal eſt, vt etſi amphibium ſit, alto tamen ſe ferè mari contineat, nec niſi ſereno valde

[a] *Lib. 24.*

Cochleæ terreſtres aliæ.

2

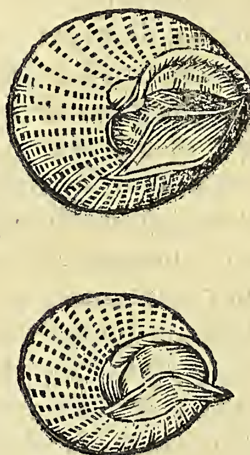
3

4

5

6

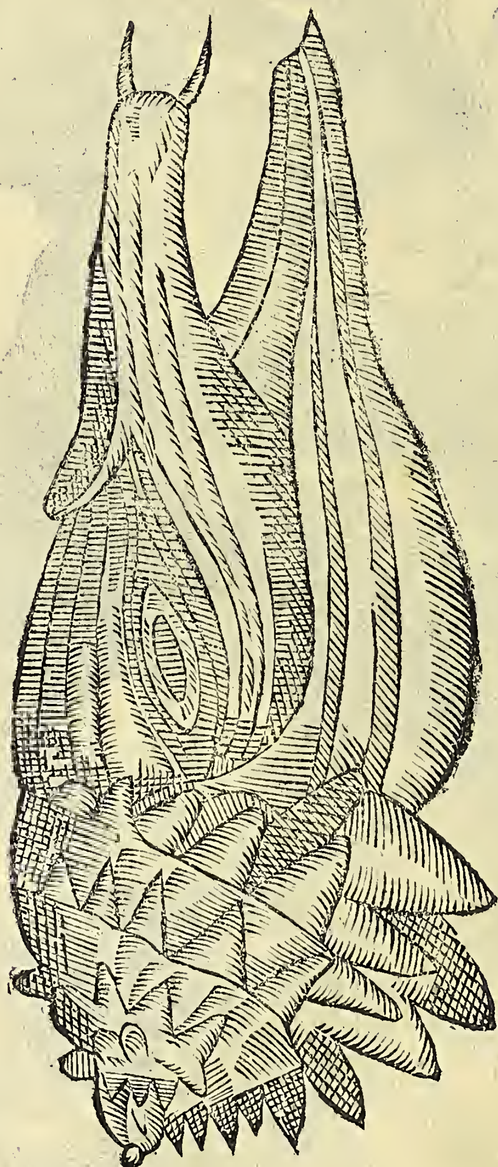
Cochleæ marinæ.

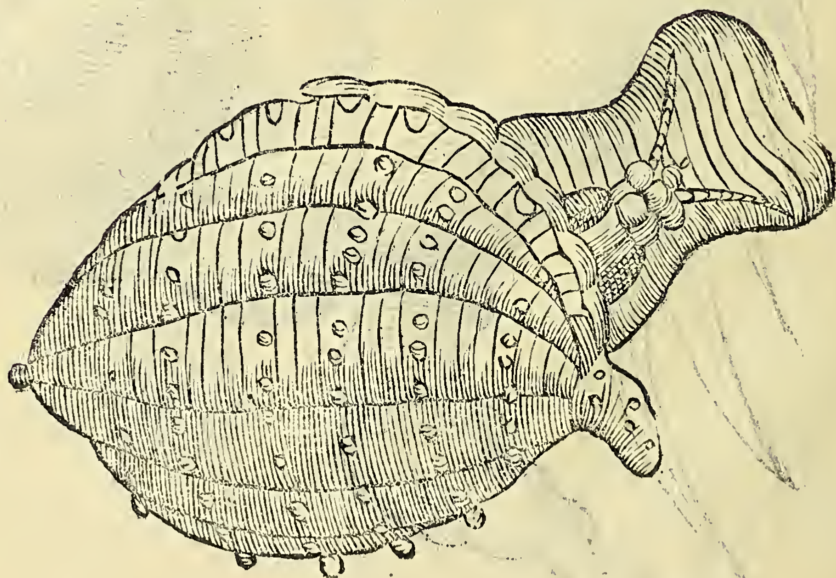

cælo ad littus applicet paſcendi gratia. Caro enim valdè grata eſt eſui, ſanguis verò his medicatus quibus vel hepar vitiatum eſt, vel pulmones vlcerati, vt eſt magnarum teſtudinum ſanguis elephanticis. Id in Dania ſe vidiſſe aſſerit Theuetus in coſmographia. Hucuſq; ille. Longè quoq; diuerſus à communibus marinis Limacibus, iſte Limax eſt, cuius deinde icon proponitur, tota cinerea albicans, necnon & ſubſequens tuberoſa, tota ex ferrugineo cinerea, exceptis oris quæ ſunt virides. Intus conſpicitur animal amethestini coloris.

Limacis marini ſpecies inſolens.

Cochlea marina inſolens alia tuberoſa.

DE COCHLEA CÆLATA.
Cap. XXXI.

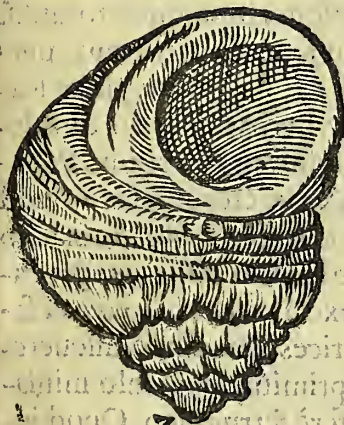

HOC genus, inquit Rondeletius, Cochlearum, quod proponimus ad Turbinum speciem accedit. A Monspeliensibus, Prouincialibus & Hispanis Scaragol vel Cagarolo de mar nominatur, quod ad Cochlearum terrestrium quas Cagaroles vocant, formam accedat. Testa est turbinata & satis longa, cælaturis inæqualis & scabra, spissiore quàm in cochleis terrestribus, intus læui. Operculum spissum est, rotundum, superiore parte nõ asperũ, in qua voluta expressa est, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua scilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberosum est & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terrestribus non differt. Carne est dura, & ad concoquendum difficili. Succum salsum gignit, Venerem extimulat. Elixa melior est. Testa in aceto macerata, superiore veluti cute vel crusta spoliatur redditurq; Cochleæ margaritiferæ modo splendens, nitida, & vnionis modo colorata. Sunt qui Cochleam, quam hîc exhibemus, Vmbilicum appellent; sed non sine errore, vt perspicuum fiet, quum docebimus qui sunt vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant. Hucusque Rondeletius, posita etiam icone, cum qua simillimæ cùm sint, quas ego hîc exhibeo, iconem eius reliqui. Prior maculis viridibus prædita est. Postremã margaritas proferre sunt qui putant. Addidi demum aliã Concham quæ inter Turbinem & Cochleam celatam mediam naturam haberi videtur. Taxat autem Bellonium Rondeletius, cui vmbilicus marinus aut faba marina nuncupatur istiusmodi

Venerẽ stimulat.

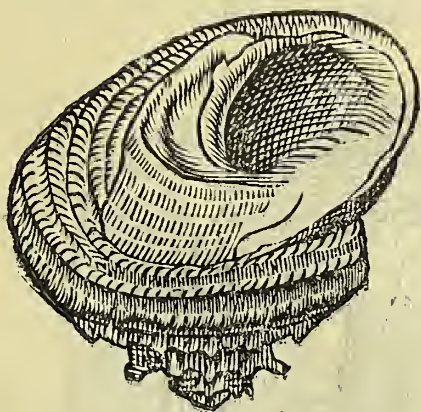
Cochlea celata maculis viridibus.

2

3

1

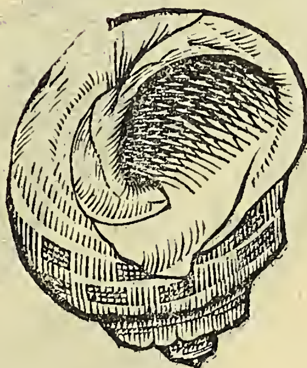

2

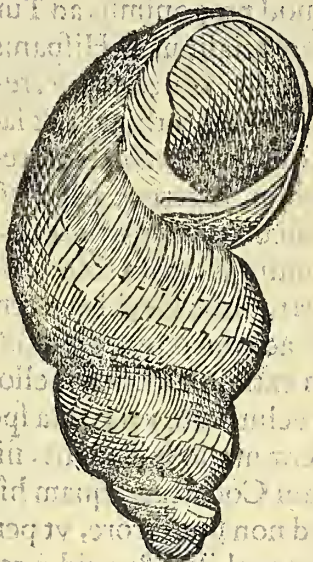

4

Cochlea duplex adinſtar quaſi turbinis.

cochlea & ſic de ea ſcriptum reliquit: Cochli(κοχλ8)nomine vmbilicum marinum, vel fabam marinam vulgarem intellexit Ariſtoteles atque adeo marinam cochleam, quemadmodum & terreſtres cochleas, κοχλίας vocauit; noſtris limaces dicuntur. Eſt autem vmbilicus marinus à medicis vulgaribus dictus Nerite multo maior: cuius tamen moles vaſtior non euadit, quàm commune buccinum. Quumq; turbinatum genus omne prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur: hic vnus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, vmbilicum planè referens, vnde ei nomen. Alteram cinerei coloris ſurſum tumentem, deorſum planam: alteram verò rotundam, atque (vt dictum eſt) rubrum. Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiat ore, quàm vllum aliud genus. Nam cum alij turbines opercula ſua habeant longiora vel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundũ operimentum habet. Edulis eſt, vulgoq; buccinarum, purpurarum & neritarũ modo diuenditur. Rugoſo tegmine ſcabroq; conſtat: cuius clauicula earum herbarum more quæ ſeſe arboribus alligant, à dextra ad ſiniſtram inuertitur. Papauer (μήκωνα Ariſtoteles vocat,) vt in purpura & buccino & in κοχλοις eſt conſpicuũ, quod in clauicula teſtæ continetur. Cæterùm cohleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomacho idoneam eſſe, & facilè aluo excerni: quumq; ex marinarum cochlearum teſtis, vti & reliquorum turbinum optima calx fiat, nihil vetat quo minus eas excalfaciendi & vrendi facultatem obtinere, lepras purgare, vitiligines & oculorum cicatrices emendare aſſeueremus. Ex celatarum cochlearum genere quoque eſt, quæ hîc exprimitur, operculo miniaceo, minaceis etiam tuberculis, turbine violaceo infrà, ſupernè ferè ferrugineo. Quod inter turbines eſt ſpacium, ſiue cauitas viridi eſt colore.

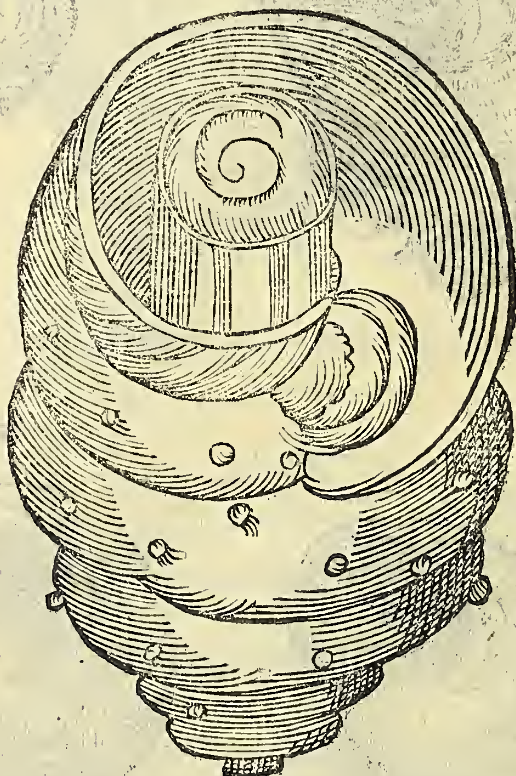
Vmbilici marini deſcriptio.

Teſta eius politiem admittit.

Papauer.

Calx ex marinis Cochleis optima.

Coclea cęlata alia cum ſuo operculo.

DE CO-

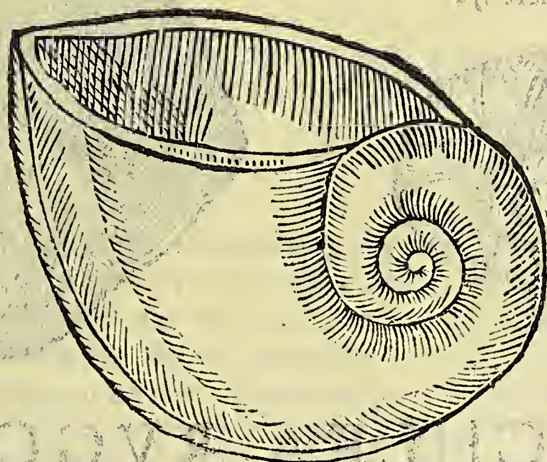
DE COCHLEA, QVÆ IN OLEARIO VSV ERAT. Cap. XXXII.

OCHLEA hæc rotunda eſt (inquit idem Rondeletius) & teſta intorta & magna admodum, adeo vt ſit quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam eſſe puto, quam Plinius memoriæ mandauit in oleario vſu fuiſſe, quod ea oleum decapularent, vel ea in vſus quotidianos oleum haurirēt, cuius figura ad id percommodè quadrat, quemadmodū vaſis eius, quod arytænam vocant, veluti roſtro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capaci ad retinendum. Huiuſmodi Cochleam etiam aurifices, additis anſa & baſi in vrceos efformant eleganti artificio, quòd eam contra venena aliquid valere credant. Magnitudo. Arytæna.

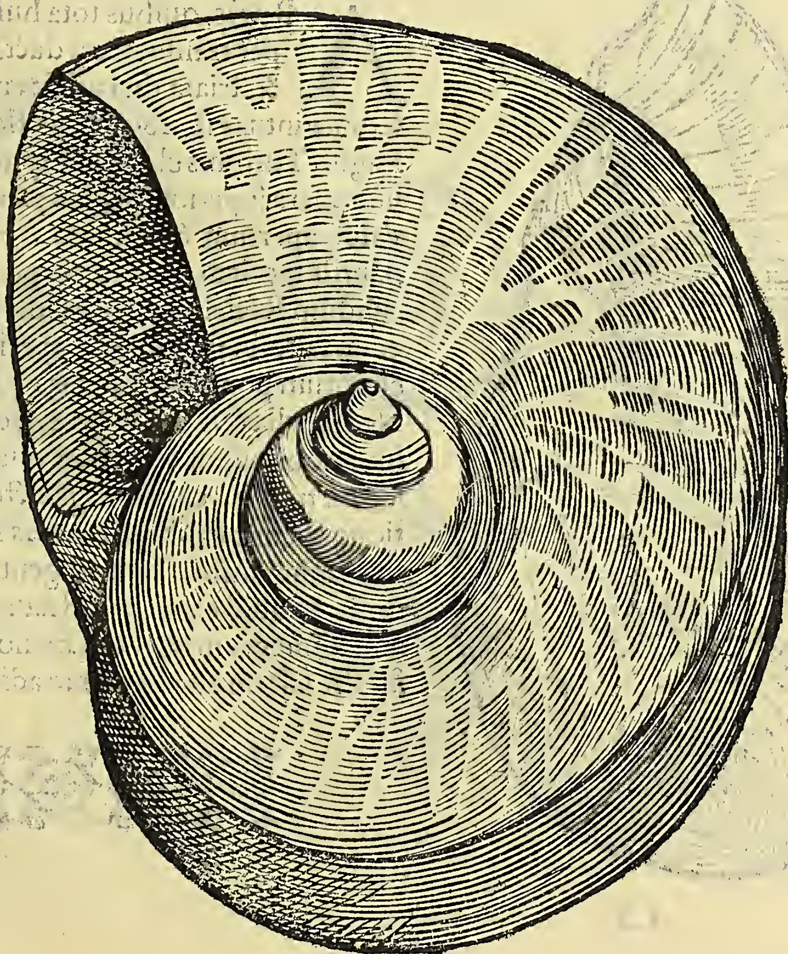
Cochlea Rondeletij quæ erat in vſu oleario.

B

C

Cochlea alia ſuperiori ſimilis.

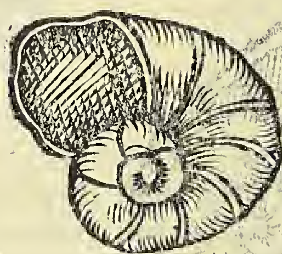

D

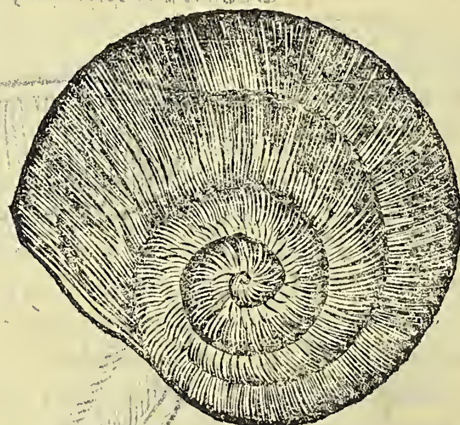
DE COCHLEA DEPRESSA. Cap. XXXIII.

CVM superiori Conchylio ſimilis eſt iſtæc, quam Rondeletius Cochleam depreſſam vocat,ac ſic de ea ſcribit: Operculum Cochleæ cælatæ refert Cochlea,quam hîc repræſentamus; (repræſentat autem hanc) quæ concaua eſt; & carnem intus habet.Simillima eſt Cochleis terreſtribus,quæ aliquando in terra effoſſa reperiuntur. Altera parte plana eſt, altera excauata in voluminibus, quæ initio parua paulatim creſcunt ad foramen vſq; . Sic ille addita hac figura:cui ego adieci aliam quæ tota eſt ferruginea.

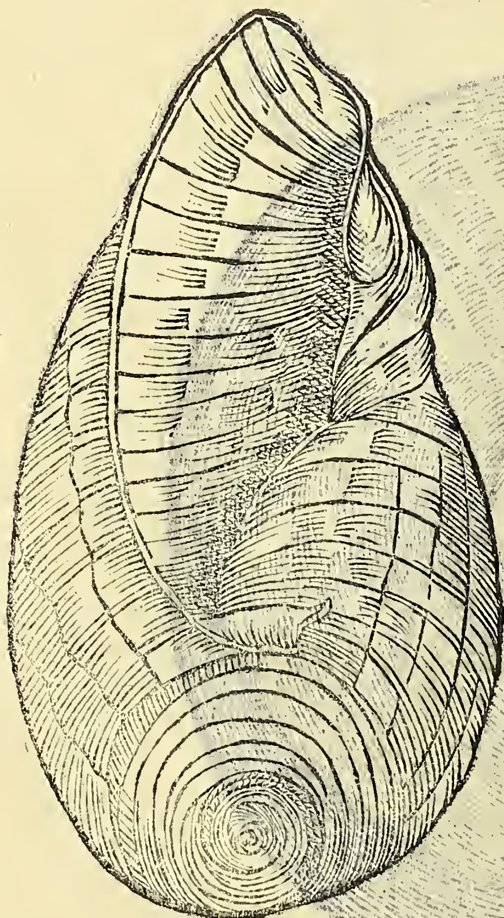
Cochlea depreſſa Rondeletij.

Cochleæ depreſsæ ſpecies caſtanea.

DE COCHLEA RVGOSA, ET vmbilicata. Cap. XXXIV.

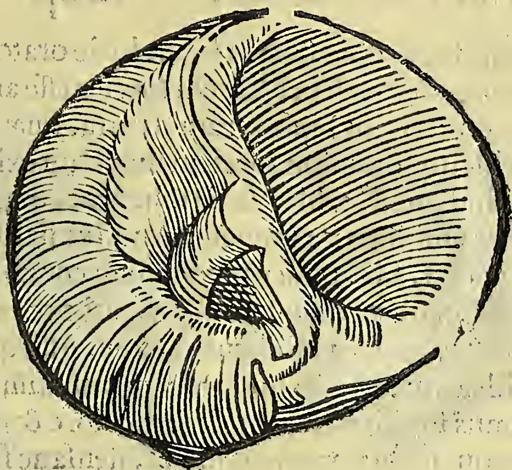

A Rugis, quibus tota huius Cochleę teſta per tranſuerſum ducta eſt, ita elatis vt & ſtriata dici poſſit, nomen obtinuit. Colore intus eſt albo, foris flaueſcente, valde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non deſinunt.pars ſuperior longiùs procurrit. Foramen valde apertum & longum. Hanc tertiam eſſe nautili ſpeciem ab Ariſtot. proditam falsò (ſecundum Rõdeletium)tradidit Bellonius. Duas enim tantùm polyporum ſpecies Conchis concluſorum ponit Ariſtoteles,vt antè oſtendimus. Neque vllas eſt qui viderit in ea Concha nautililum,qui minor eſt,quàm vt tantam Concham ſecum trahat, cuius etiã ſtructura à facili natatione aliena eſt, ob tranſuerſas rugas,cùm in marinis animantibus hoc diligentiſſimè cauerit natura, ne quid eſſet, quod natationi moram aut impedimentum afferret. Ex hoc genere vel con ſimilis ſaltem eſt iſtæc à me adiecta.

DE

A Cochlea rugosa vmbilicata alia, vel ei congener.

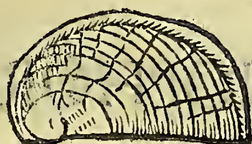

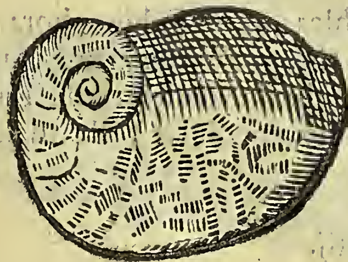
B

DE COCHLEA VMBILICATA. Cap. XXXV.

Æc quoq; Cochlea in satis insignem magnitudinem excrescit, quæ turbinata est, & in medio vmbilicata. Variæ vario sunt colore, aliæ enim nigricant, aliæ corneo sunt colore, aliæ maculosę. Proximè accedunt ad formam Cochlearum terrestrium paruarum, quæ conglomeratæ fæniculi crassioribus caulibus adhærent, quæ etiam præter reliquarum Cochlearum terrestrium naturā vmbilicatę sunt, carneq; sunt bona. Cum hac Rondel. Cochlea non paruam similitudinem gerūt tres istæ à me adiectæ Cochleæ. Inter vmbilicatas hæc quoq; fuerit, C longior & multis anfractibus contorta, quorum longitudo & obliquitas in causa est, quo minus vmbilici extremum perspici possit. Testa læuis est, & quasi cornea, vel vnguium substantiæ similis.

D

DE VMBILICO. Cap. XXXVI. E

Cochlearũ an ſint ſpecies.

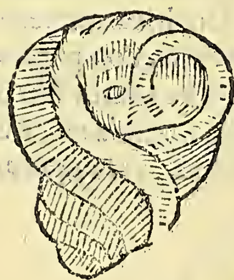

X Ciceronis loco, qui eſt libro ſecundo de oratore, Rondeletius vmbilicos Concharum ſiue Cochlearum ſpecies eſſe aſſerit, id quod verum eſſe indicat etiam (inquit) ipſa rerum natura, quæ nobis à turbinatis, Conchis, Cochleiſq; omnibus ſpeciem diuerſam exhibet earum, quæ præter foramen illud quo Cochleæ ſaxis inhærent, quoq; corpus exerunt: alterum habent vmbilico ita ſimilem, vt nullus ſit qui has viderit, qui negare poſſit vmbilicatas meritò vocari, Id foramen profundum conuolutionum veluti centrum eſt, vel circa quod anfractus Cochleæ conuoluuntur, veluti circa περικόχλιον. Hac de cauſa vmbilicus vocatur; nam metaphoricè vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium eſt. Hic vmbilicus in Cochlea quam hîc exhibemus, manifeſtiſſimus eſt. Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus ſimilis eſt, figurâ differt, colore & cælaturis. Nam picta quidem eſt variè, quod lineas quaſdam purpureas habet, denſa ac ſpiſſa, lumine immiſſo varietatem colorum iucundum repræſentans: Hæc ille, cum cuius icone non parum habet ſimilitudinis iſtæc à me adiecta. F

Nominis ratio.

Duorum à Rondel. expreſſorum deſcriptiones.

Depinxit & deſcripſit nobis idem Rondeletius, cui ferè omnes iſtas figuras debemus, duos hoſce vmbilicos alios, vnum diuerſicolorem, alterum valde exiguum. Prior mira varietate à natura diſtinctus eſt, ſcilicet nigris, rubris & albis tuberculis corallorum omnium colorem & naturam referentibus ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem deſinit. Alter vmbilicus eſt valde exiguus ciceris magnitudine, aliquando paulo maior, qui in ſpongijs reperitur, veluti granulis rubri coralli æmulis conſperſus. Inter vmbilicum & foramen quo corpus exerit, teſtam inciſam habet: inciſuræ operculi vice ſunt.

Vmbilicus Rondeletij.

Vmbilicus varius paruus.

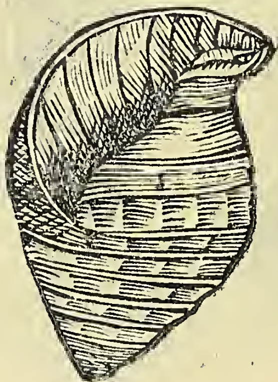

G

DE COCHLEA ECHINOPHORA. Cap. XXXVII.

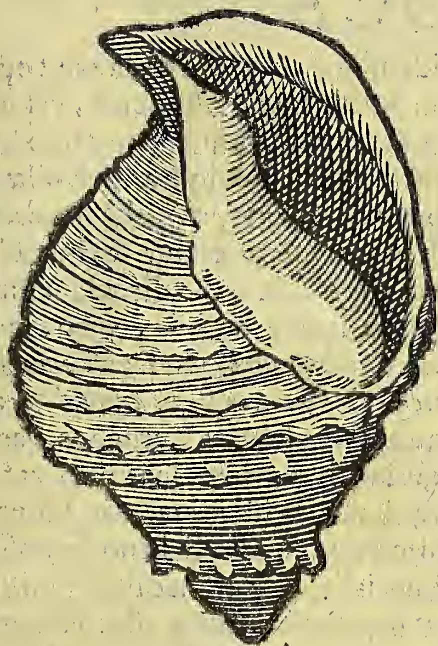
Qvamuis paruis Buccinis figura ſimilis ſit hæc Cochlea, quam Echinophoram ab aſperitate nominauit idem Rõdeletius: nos quoq; hîc potiùs quam inter Buccinas, eius iconem proponemus. Tota enim tuberculis ſiue aculeis conſperſa eſt. Operculo verò, ſucco, ſubſtantia, à paruo buccino non differt. Rondeletius hanc iconem propoſuit: nos duas adiecimus. H

Cochlea echinophora Rondeletij.

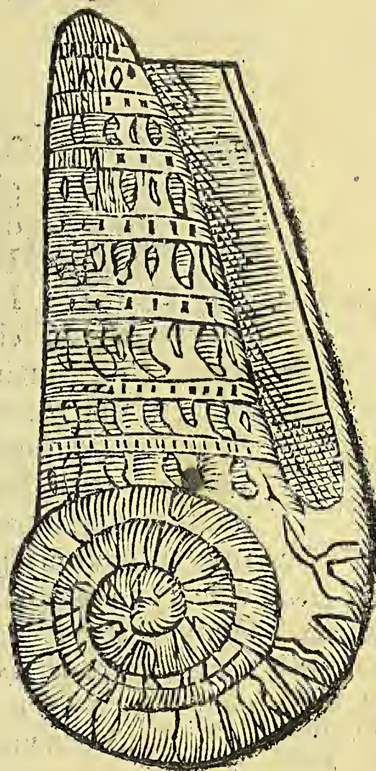

A

Cochlea cylindroides prior.

DE COCHLEA CYLINDROIDE. Cap. XXXVIII.

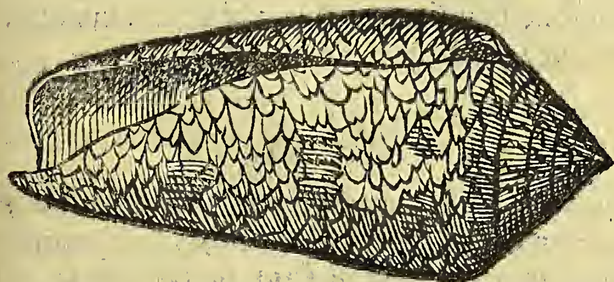
C

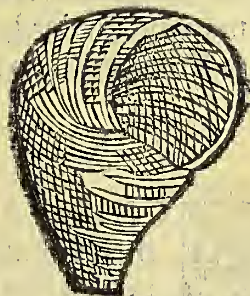
VM adeo fœcunda ſit natura in turbinatorũ & Cochlearum varietate, vt omnes nominibus exprimere perdifficile ſit, quod etiã veteres nõ fecerũt, alioqui rerum indagatores ſeduli, & in nominibus inueniendis fœcũdiores; Rondeletius tamen diſtinctionis gratia, atq; vt aliç ab alijs internoſcantur, nomina poſuit; quç præſertim figuram exprimant; vt in ea fecit, quç hîc à nobis proponitur, κυλινδροειδὴςq; vocatur à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata eſt punctis varijs notata ſubcaſtaneis, magnitudine ac craſſitie pugni, quamuis Rondeletius pollicis craſſitudinem vix ſuperare velit. Craſſior etiam eſt altero loco poſita, turbine acuto.

Cochlea leuis turbine obtuſo.

Cochlea Cylindroides altera.

D

DE COCHLEA LÆVI TVRBINE obtuſo. Cap. XXXIX.

HÆC poſtrema Cochlea, quam lęuem turbine obtuſo Rondelet. vocauit, polita admodum eſt atque in turbinem oblongiuſculum deſinens, ſed obtuſum. Operculo tegitur. Teſta eſt craſſiore quàm cæteræ, carneq; minus dura. Frequentiſsimè circa Lerinum inſulam capitur, eodem teſte.

DE ECHINIS. Cap. XL.

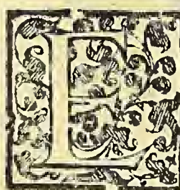
ÆQVIVOCA.

Ollæ gen^a. — [a] Lib. 1. Satyr 6. — [b] Aduerſ. lib. 9. c. 19. — Trichila. — [c] Li. 10. de Cult. Hort. — [d] ibidem. — [e] Lib. 4. de ling lat. — [f] In Horat. lib. 1 Sat. 6. — Echinus Ciuitas. — [g] Lib. 1. — Herba Erinos. — Echinus oleæ genus & mali Punici. — Erinaceus Gazæ.

ECHINVS Græcis, auctore Suida, nomen eſt vaſis ex ære, aut opere figlino, in quod tabulæ ad iudicium pertinentes (teſtimonia, vel teſtium dicta) conijciebantur, aliâs coniecta ſignabantur: eius mentio fit apud Demoſthenem, Ariſtotelem, & Ariſtophanem. Chytræ ideſt ollæ genus Echinus eſt Polluci, pariter & lebes σκεῦος μαγειρικὸν, καὶ λοπὰς, Heſychio, & Varino. Ἐχῖνον βωδόχειν, lebetem interpretatur Echymologus. Apud [a] Horatium interpretes Echinum aiunt eſſe vas æneum, in quo calices lauãtur. quod etiam triſilla vocetur. Hadrianus [b] Turnebus mauult legere trichila, vt eo, inquit in epigrammate, quod Maroni adſcribitur; & Virgilius. *Trichila vmbroſis frigida arundinibus*, adducens etiam locum apud [c] Columellam. *Sub trichila manantem ſerpit ad vndam:* alij vitream ampullam, alij ſcorteam explicant. Ego (inquit) [d] Hadrianus Turnebus, vas aquarium rotundum lagenæ ſimile, aut ampullæ crediderim, vt guttum vinarium, vt [e] Varro docet: patera autem ad libandum vtebantur, & interdum poſt libationem ad bibendum. Hoc mihi in mentem veniebat; quod de hoc loco dicerem, quem Echino ſpinoſiorem, & aculeatum magis eſſe & ipſe ſentio, & intelligo multis [f] videri: ſed nec illud omittã Porphyrionem perſpicuè legere Echino, cùm explicet propter Echinum aſtat vilis guttus, qui & Echinum vult hîc vitreã eſſe ampullam, & aquarium vas exiſtimaſſe videtur: aquã enim limpidam nitido vitro perlibenter infundimus: nomen habere videtur à rotunditate Echini ſe in pilam colligentis. Echini ciuitatis meminit [g] Strabo. Supra Phalarum etiam, vt idem inquit, à mari ora vrbium XV. ſtadia L. imminet. Inde porrò nauiganti ſtadia c. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum eſſe ſcribit. Echinon Vrbs eſt Thraciæ, ad Pegaſeum ſinum. Erinos apud Galenum herbæ ſpecies eſt, quam ſic etiam vocat Dioſcorides: ſed in codicibus vetuſtis non Erinos, ſed Echinos legitur. Quercuum κότταροι, ideſt particulæ quædam, ceu nucamenta, quæ ex ramis earum dependent Echini vocantur ab Heſychio: cui etiam Platani fructus vocatur Echinus; & caſtaneis ſui ſunt Echini; eo enim modo, quo Echini marini aculeis armati ſunt. Herbæ quoque apud Hippocratem fit mentio Echini dictæ, vt ait Maſſarius. Idem Echinum oleæ genus interpretatur, tanquã ex Polluce. Heſychio ẽt eſt εἶδος ῥοιᾶν id eſt, mali Punici genus. Eſt præterea Echinus pars ventris ruminantium, ἢ ἐλάφου ἔνδον τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον, ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον. Nicander in Theriacis. Scholiaſtes ἐχῖνον interpretatur πτολύπτυχον (πολύπτυχον mauult legere Zoographus, ſuosq; Germanos hanc ventris partem multiplex vocare ac propriè de Boue dici ſubiungit. Eſt poſtremò Echinus animal quadrupes terreſtre apud Ariſtotelem. Theodorus veteres ſecutus Erinaceum conuertit, & in aquatili nomen græcum retinuit, Plinium, vt Zoographus putat, ſecutus, qui Echinum vocat; Sed nunquid nomen hoc alia obtineat adhuc ſignificata; latiùs, vbi de Echino terreſtri, nempe Erinaceo (Deo fauente) agemus, inter quadrupedes explicabimus.

SYNONYMA.

Echinus ab Echeneide differt. — Etymon. — Carduus marinus.

ECHINVM cum Echeneide piſciculo recentiores nonnulli admodum ineptè confundunt. Echinus nanque cum careat branchijs, piſcis propriè non eſt dicendus. Græcis dicitur ἐχῖνος ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτὸν ἀφανῶν τῶν σαρκῶν ἔσω: vel per antiphraſin, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὅ ἐστιν ὁ ἀκράτητος, quòd teneri ob aculeos non poſſit. Cõmune id nomen tum terreſtri, tum aquatili eſt. Latini veteres, vt dixi Ericium, & Erinaceum de terreſtri dicunt, de Marino vix vnquam, ſed Græcum nomen ſeruant. Echinum non eſſe Erinaceum marinum aduerſus Albertum imperitè adnotauit Niphus: ſed eſſe veluti caſtaneũ (caſtaneę) cardum, plenum rubro humore, alibi etiam Echinũ marinum, vulgò Cardum (carduum potius) marinum appellari ſcribit: Italis vocatur Riccio, vel Rizzo de mare, Zino, lo incino; vel vt vocauit Scopa Grammaticus l'Incino de mare, Bogancitola, & genus Cancronem facit ineptè Albertũ, vt inquit Zoographus, & huiuſmodi ſolœcos auctores ſecutus. Liguribus Zinzin dicitur. Hiſpanis Erizo dela mar. Echini à noſtris

à nostris, inquit Rondeletius Vrsins appellantur corrupto ex Erinaceis vocabulo, ab alijs Castagnes de mar, quòd veluti castaneæ echinato calyce contecti sint, à Massiliensibus Vrsins, & Dulcins, qui sint edules, etiam si dulces non sint, sed salsi, & subamari: maiores quique edendo non sunt, Rascasses ab ijsdem appellantur. Hos nostri Migranes vocant, quia cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum Punicorum similes sint. Quidam Oceani accolæ Herisson de mer appellarunt, à Belgis See egel vocari audio. Germanis Meer igel.

GENVS, DIFFERENTIÆ, FORMA.

ECHINVM ex Testaceorum genere esse, contra Rondeletium ex Aristotele suprà demonstrauimus, qui eos locorum ratione potissimùm differre innuit. Scribit [a] enim Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo, augeriq; forma productiore, quàm ceteri, & spinam ijs esse paruam, nec rigidam, sed molliorem: nigra autem illa (quæ carnis loco esse dixerat) ori applicata, plura à se se disiuncta, & ad foramen exterius coeuntia. Et Eratosthenes, vt auctor est [b] Strabo in Insulis ante Euphratem miræ magnitudinis cancros, & Echinos inueniri ait: quorum alij pileis maiores sint: alij διχότυλοι id est, binas cotylas capiant. Et in mari Indico Purpuras, & Buccina tanta esse tradit Aelianus, vt facile congium capiant: & Echinorum testas similiter, καὶ μὴν τοὶ, inquit, καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δύναιτ' ἂν τοσοῦτον στέγειν. Circa Daniam, Noruegiam, & alibi Echinum reperiri author est Zographus, qui rotunditate figuræ, præsertim aculeis demptis, & magnitudine malum marinum referat. ideoq; Seeapfel à Germanis nuncupari, quod malum marinum, vt inquit ille, sonat. Idem ad summum instar magni mali in Oceano Balthico inueniri refert ex auditu, durum, punicei ferè coloris, & spiculis ademptis maculosum, nullum eius vsum esse, sed pro ornamēto in domibus suspēdi. Fortè & coloribus differunt, nam Nicolaus Perottus. Vidi, inquit, & sæpe piscatus sum piscem hunc (Echinum impropriè vocat piscem; etenim sanguine caret, itemq; branchijs, quæ quidem in definitione Piscis ab Aristotele prolata, includuntur) in scopulis quibusdam maris nostri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, ac viridi mixto: vsque adeo grata oculis ea varietate, vt si colores durarent, nulla esset cum gemmis comparatio: sed mortuo pisce colores tabescunt. Hæc ille: Haberi deniq; & fluuiatiles Echinos tradidit Hermolaus & Massarius ex Paulo Aegineta. Iam verò alij esui sunt, alij verò non item. Differunt & motu apud eundem, nam agilius mouentur qui edules sunt. Theophrastum ἐχινῶν tres species facere, tertiamq; ceu magnitudine, & crassitudine præstantem ὁλοέχινον dici Varinus scribit. Verùm [c] Theophrastus non Echini, sed σχοίνου, vt benè notat Zographus id est, iunci tres species facit, quarum, tertia maior holoschenos, ὁλόσχοινος dicitur. Aristoteles, & ex eo Athenæus Echinorum genus quoddam βρύσσον nominant, vel vt scribitur etiam in lexicis græcis Bryttum, quam vocem alij genus esse Echini pelagij: alij piscem esse dicunt; aliqui, vt Hesychius & Varinus tribus syllabis Βρογγόνην scribunt. Βρυτίνη quoq; animal quoddam est Hesychio. Ἄβρυτοι Echinorum marinorum genus eidem Hesychio. Et alibi Ἄμβρυτοι (Hesychius τ duplex habet) Echini quidam marini, quos Aristoteles βρωῦνες (imò βρύσσους legit Zographus) vocat. Sed hæc vocabula, inquit, corrupta videntur ab Ἄβρωτοι, sic enim nominat Aristoteles Echinos, qui edendo non sunt, de quibus etiam Michael [d] Ephesius quærit, quomodo (inquit) Aristoteles, Echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores sunt, pleno excrementis, ideoq; cibis ineptos esse dixit? nam si calidiores sunt, melius eos concoquere, & excrementorum minus habere par erat, nec esse ineptos cibo; an dicendum calidos quidem esse, sed voraces, & præ copia ingestorum, quæ calor natiuus eorum vincere non potest, cruditatem in eis fieri? Echinometras quoque inter Echinos adnumerari patet: etenim ratione magnitudinis duntaxat differunt. Aristoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis superare. Echinometras Plinius spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit; quod quidem ipsum mihi vero similius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quàm ob magnitudinem calycis. Ex hoc genere maximi, vt vidimus, minimis aculeis sunt: hos Massilienses vocant Rascassos. Huiuscemodi vidi, qui quoquouersus palmos dirigeres, plusquam duorum essent palmorum crassitudine: alium etiam inspexi calyce exiguo, & aculeis digiti longitudinem superantibus, longitudine aculeo-

[a] De histor. anim. c. 5.

[b] Lib. 16. Magni vbi.

Circa Daniā, & Noruegiam reperiri.

Malum marinum Germanis quid.

Varrini error.

[c] Lib. 4. de hist. plant. c. 13.

Echinus βρύσσος.

Βρογγόνη

[d] Li. de par. anim.

Echinometræ ab Echinis vt differant.

aculeorum præſtantes, Hæc ille. Nos verò cum Rondeletio, & Bellonio potiùs Ariſtotelis ſententiam ſecuti Echinometras ab Echinis calyce duntaxat, non autem aculeis differre aſſeueramus. Echinus maris (inquit[e] Ariſtoteles) omnium maximè à natura munitus eſt: quippè qui teſta vndiq; ſpinis frequentibus circumuallata cæletur: quam rem peculiarem hûc in genere teſtato ſortiri diximus. quod quidem hoc diſtycho expreſsit[f] Martialis: E

[e] *Lib. 4. de partibus.*
[f] *Lib. 13.*

Iſte licet digitos teſtudine pungat acuta,
Cortice depoſito mollis Echinus erit.

Caro.

Echinum, inquit Albertus ex Plinio, habere carnes rubentes, ſicut minium. cùm tamen Echinis carnem omnino neget Ariſtoteles. Non omnibus, inquit Plinius, idem vitreus (minij potuit hîc fortè Albertus legere, vt adnotat quoq; Zoographus) color, circa Toronem candidi naſcuntur &c. Tribuit pariter partes quaſdam Echino Albertus, & hunc ſequentes ſcriptores, quas Echeneidi conuenire conſpicuum eſt. Bellonius Echinos alios edules facit, alios verò nequaquam. Edules, inquit, maiores quidem aculeos habent; craſſitie autem minores ſunt, vixq; grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuerſa in his colorum varietas, & mutatio multiplex. alij enim omnino nigri, alij albi, quidam vitrei, alij rufi, aut flaui, alij gemmarum nitore conſpiciuntur: quidam ſunt cyanei; alij purpura ſplendent, ſubinde circumagentibus ſe igniculis micantibus ad aculeos ſcintillæ modo, ſic ille. Echinorum genera à me obſeruata pòſt memorabo, cùm prius Rondeletij & Bellonij deſcriptiones attulero. Primum Echini genus (inquit[g] Rondeletius) quod cibo idoneum eſt, in quo oua multa, & magna ſunt, eſculentaque non ſolùm in maioribus, ſed etiam in minoribus: ſtatim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maximè plenilunijs diebuſq; tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine, & magnitudine ouariũ hunc Echinum appellat Hermolaus. Forma eius in rotunditatem conglobata eſt, dempta vna parte parum compreſsa, in qua os eſt rotundum quinq; dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coëuntibus munitum: ij quinq; maxillis internis connexi ſunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes; & ambienti calyci non continuæ: tam mirabili, ſtupendoq; artificio ſunt conſtructæ, & cælatæ, vt nihil ſit in toto mari elegantius, ſpectatuq; iucundius. Quinq; igitur ſunt oſsicula minora, tenui membrana alligata; id totum eſt quòd comparat[h] Ariſtot. τῷ λαμπτῆρι μὴ ἔχοντι τὸ κύκλῳ δέρμα, ideſt laternæ quæ pellucida aliqua pellicula ſiue membrana circundata non ſit. Inter dentes interna caruncula quædam eſt, quæ linguæ vice eſt, mox iungitur gula, quæ in inteſtinum deſinit, longum per teſtam ſtellatim diſpoſitum, eius tenuibus fibris ſuſpenſum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa deſtinatum eſt, ex aduerſo oris ſitum, ita vt os in terram verſum ſit, excrementi foramen ſupra habeatur. partus enim ex imo petitur, vnde fit, vt os ad partum ſit verſum: excremẽtum verò ſuperius parte prona teſtæ contineatur. Excrementa rotunda ſunt exiguarum pillularum inſtar. Qualis inteſtinorum, talis ouorum ordo eſt. nam inter nigrum id quod carnis vice eſt, & inteſtinum oua flaua cernuntur, quæ ſola eduntur cruda, oriq; grata ſunt, etiamſi ſalſa, & ſubamara ſint. Sunt quidem omnibus Echinis oua, inquit Ariſtoteles, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta (niſi in hoc Echino.) Et[i] alibi: omnia teſtacea vere, & autumno ea, quæ oua appellant, habent: Echini verò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, ſed & omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebuſq; tepidis reſtituuntur, redduntur q; pleniores, præterquam illi, quos Pyrræus fert Euripus: nam illi hybernis menſibus meliores ſunt, parui quidem, ſed pleni ouorum. Teſta tota intrinſecus foraminibus paruis plena eſt, per quæ mouendi facultatem nerui aculeis ſuppeditant: extrinſecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylem excipientia, vinculo, membranula ſcilicet obligata, vt in orbem moueri poſsint. Talis radij cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauum eſt, craſsius & in acutum illi deſinunt. His in gyrum mouetur. Hoc eſt admirandum Dei Opt. Max. in hoc animante opificium, quod vt clarius perſpiceretur, ſuperiore loco Echinum integrum, inferiore directũ in partes duas depingendum curauimus, vt quantum picturâ planâ aſſequi pictor potuit, internę huius Echini partes intelligi poſſent. Hactenus de primo genere Rondeletius.

Echini edules, & non edules. Color. F

[g] *Ex Ariſt. 4. de hiſtor. animal.*

Ouarius Echinus vnde dictus. Deſcriptio. Forma. Os. Dentes. Oſsicula. G

[h] *Lib. 4. de hiſt. anim.*

Caruncula linguæ vice. Excremẽta. Oua.

[i] *Lib. 4. de hiſ. an. c. 12.*

Quãdo meliores. H

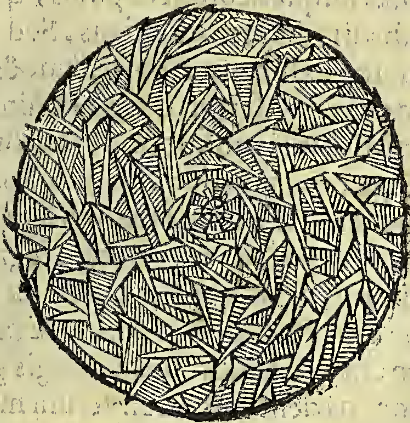
Habes item Echini iconem ſpoliatum ſuis ſpinis, eundemq; ſpina præditum, nec non Echinum lapideum.

Spatagus & Briſſus Rondel.

Secundi, & tertij generis Echinorum eodem authore breuiter Ariſtoteles meminit his verbis: ἄλλα δὲ δύο γένη τὸ, τῶν σπατάγων (vt Athenæus citat libro 3.) καὶ τὸ τῶν καλουμένων Βρύσσων, γίνονται δὲ ἔπι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι. Secundum ac tertium Echinorũ genus, Spatagi, & Briſsi, quæ genera pelagia ſunt, raraq; inuentu. Ex his Ariſtotel. verbis, inquit

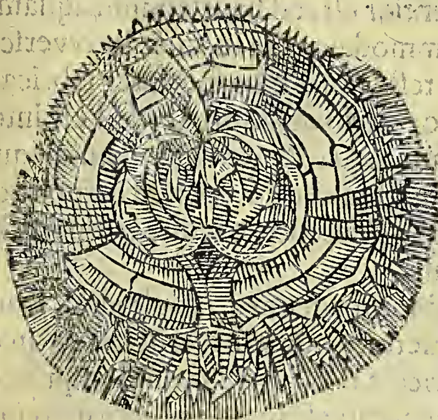
A

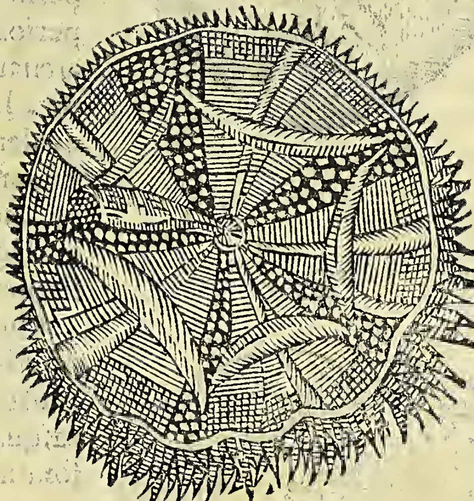
Echinus integer.

Echinus in duas partes dissectus.

B

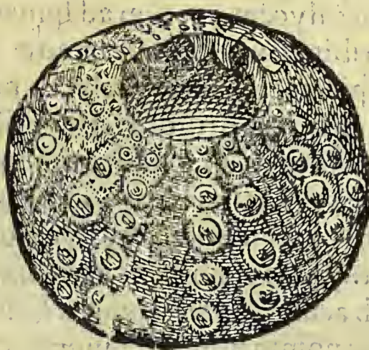

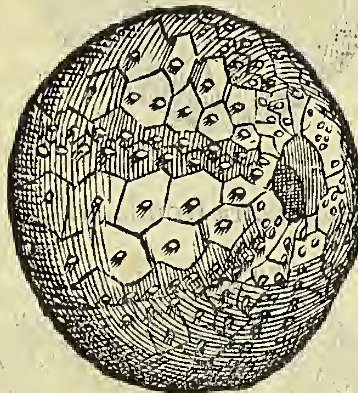

Echinus spoliatus à suis spinis.

Echinus lapis spoliatus à spinis.

C

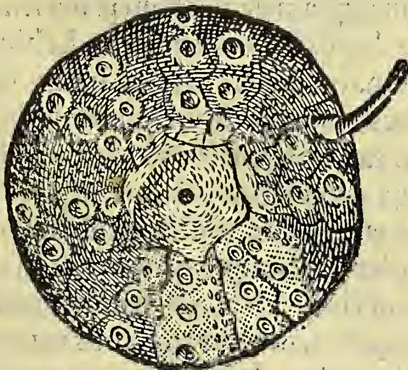

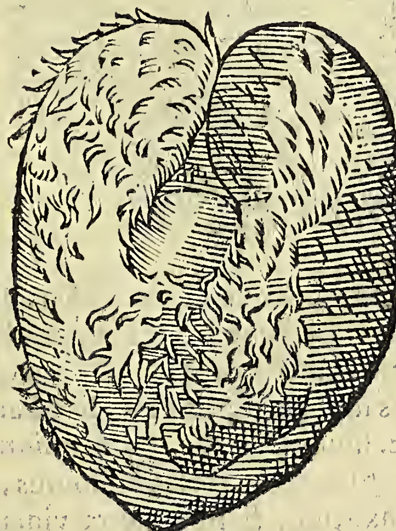

Echinus cum spina adiuncta.

Echinus Spatagus, & Brissus Rondel.

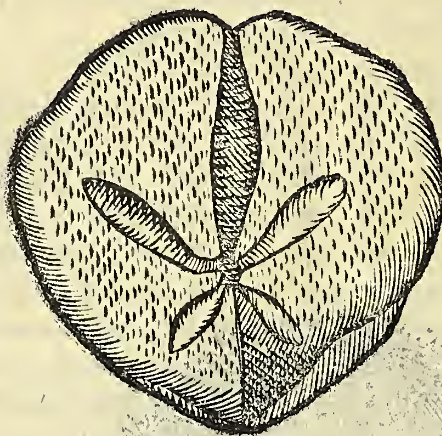
D

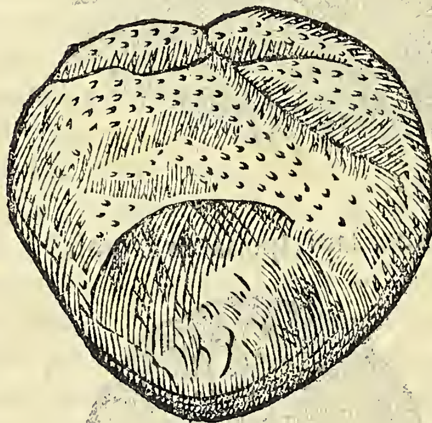
Echinus ſpatagus authoris.

1

inquit Rondeletius, neq; ex ullo alio auctore vetere notas aliquas colligere poſſis, quibus hos Echinos ab alijs differre intelligas. Sed cùm Echinum, quem hîc exhibemus, pelagium, & inuentu rariſſimum eſſe certò ſciam, qui ab Echinometræ, Echini ouarij, Echini parui, notis à veteribus traditis facilè diſtinguatur, non dubitaui pro Spatago vel Briſſo proponere. Hic igitur Echinus, ſiue Spatagus, vel Spatangus (vtroq; enim modo legitur) ſiue Briſſus, minus rotundus, quàm ſuperior, à cordis figura nõ valde recedens, aculeis paruis, & raris ſeptus, altera parte, in qua ſcilicet os eſt, magis planus, quàm ſuperior. os dentibus caret: verùm maxilla inferior ſuperiore prominentior eſt, ad hauriendum aquam, arenamque accommodata: his enim, & luto verſcitur. In interiore teſta nulla talis ſpectatur fabrica; qualem in Echino ouario deſcripſimus: ſed eſt inteſtinum conuolutum, aqua, & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco eſt. Hęc ille exhibita præcedente icone, cui non abſimilem adiceimus.

2

Echinometra Rond. Ortus.

Quartum Echinorum genus (inquit idem Rondeletius Echinometram numerat Ariſtoteles, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorum, inquit Gaza, quanquam ſciendum eſt, in hoc genere marem à fœmina non diſtingui: neq; enim ex ſemine; vel ex ouo generantur, ſed ſponte oriuntur, vt Oſtracoderma. Echinometras ab alijs omnibus magnitudine diſtinguit [k] Ariſtoteles: ἔτι αἱ Ἐχινομῆτραι καλούμεναι μεγέθαι πάντων μέγισαι. ſed hanc magnitudinem non ad corpus ſeu calycem, verùm ad ſpinas refert Plinius, quum ſcribit: Ex his Echinometræ appellantur, quorum ſpinæ longiſſimæ, calyces minimi. Cuius ſententiam Gillius Ariſtoteli ſententiæ præfert his verbis. Ariſtoteles dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis ſuperare. Plinius Echinometras ſpinis longiſſimis, & calycibus minimis deſcripſit: quod ipſum mihi vero ſimilius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præſtant, quam ob magnitudinem calycis. Ego verò à corpore ſiue calycis potius, quàm aculeorum proceritate Echinometras dici exiſtimo, cur enim Echinorũ matrem, vel matricem ab aculeis longis nominaſſent veteres, cùm ſit aliud quintum ſcilicet genus paruo calyce ſpinis longis duriſq;? hoc quidem genus pro Echinometra vſurpaſſe videtur Plinius, & eum ſecuti contra Ariſtotel. mentem, cùm perſpicuè vtrunque genus ſeparet. Quare Ariſtotelem hîc ſequendum cenſeo, ex quo ſua tranſcripſit Plinius. Ariſtot. igitur Echinometram hîc exhibeo, quę magnitudine reliquis præſtat, adeo vt ambabus manibus quaquauerſum extenſis capi vix poſſit: aculeiſq; eſt mediocribus. Internæ partes ouarijs Echinis ſimiles ſunt, demptis ouis, ſiue flaua illa parte eduli, quæ exigua eſt, & planè exucca. Hæc de Echinometra ille, qui & quintum genus exhibet, & deſcribit, vt modo, cum prius quæ de Echinometra tradit Bellonius, tranſcripſerimus, Zographus hanc Echini ſuperficiem pinxit, mihi Echinometræ videtur, cum qua icone quadrat aliquo pacto hęc mihi à Ioſepho Caſabona Belga horti Piſani præfecto, orbis Echinati nomine miſſa.

[k] Lib. 4. de hiſt. anim.

Ariſt. & Plinius diſcrepant.

Echinometra Rondeletij.

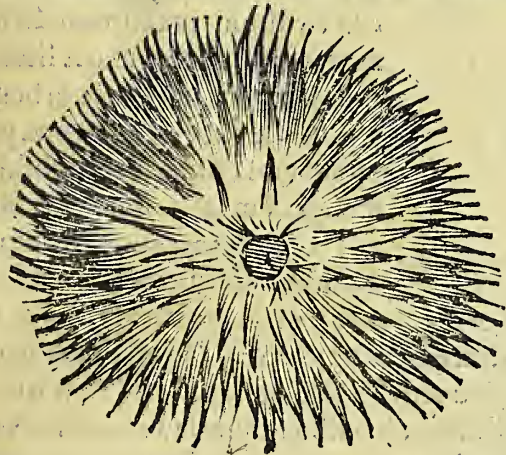
Cæterorum

A Echini superficies ex Zoographo.

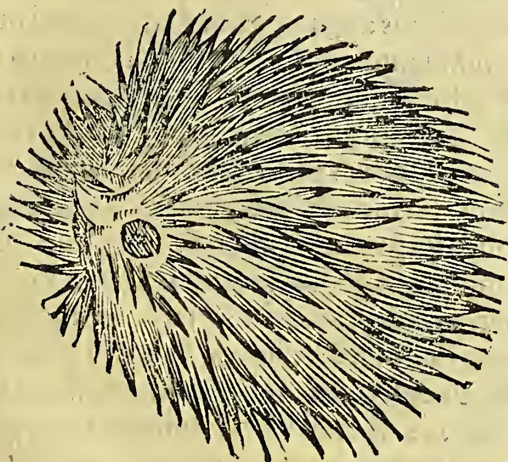

Orbis Echinati pars prona & supina.

B

C

Cæterùm Bellonius sic habet. Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi. Ego verò Aristotelis sententiam secutus, Echinometras cæteros Echinos calycis magnitudine superare asseuero, minimisque aculeis esse præditos, breuibus, & obtusis interceptos spiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem testa cinerea est, pugni, aut oui anserini magnitudine, rapi modo in vastitatem extuberans: vt quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ, supina autem rotundæ. Pelagiæ magis sunt Echinometræ. quòd autem reliquis maiores sunt, ideo cæteris anteponuntur. Longurijs longioribus nautæ multò egent magis, quàm in alijs Echinis: siquidem Echinometræ altiori gurgite merguntur: quas in Insulis maris Aegæi tanta crassitudine profecisse contemplatus sum, vt ad crassitudinem binorum pugnorũ extuberauisse viderim: rariusculè quàm alij Echini capi consueuerunt, sed quò maiores sunt, eo delicatiores existimantur. Sic ille. — *Echinometra Bellonij.* — *Descriptio.*

Quintum Echinorum genus, idest, quod saxo inhærens repręsentabimus ex Rõdeletio calyce paruo, spinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad vrinæ destillationes fœlici successu sum vsus, vnde affirmare nõ dubitamus id esse quintũ genus Echinorum, de quo sic[1] Aristoteles. Genus item aliud est minutum spinis longis, pręduris q; gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad stillicidia vrinæ medicamento vtuntur. Aristoteles author est Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo. augentur forma productiore, quàm cæteri, spina ijs parua, nec rigida, sed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à sese disiuncta, & ad foramen exterius coëuntia. Hęc itaq; omnia Rõdeletius. — *Echinus Rõdelecij.* — *[1] Lib. 4. de hist. animal. cap. 5.*

De eodem, vt videtur, sic scribit Bellon.

Genus Echinorum aliud est (inquit Aristoteles) minutum, pelagium, spinis grandibus, longis, prædurisq; modo penè lapidis, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad destillationes vrinæ vtuntur. Vulgus cùm Italicum, tum Gallicum, atq; etiam Græcũ vn Iudeo vocat, quòd perpetuò nigrescat, sordescat, & gustus ingrati percipiatur. Passim reperitur: quod aliter Brissis, & spatagis euenit ex Philosophi sententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera spinarum longitudine superat: neque colorem, vt illa varium habet: testam iuglande maiorem non promit, estq; reliquis omnibus viuidior. Nam si supinum ponas, mox suas spinas deprimit, & se in pronam partem conuertit. Plures habet, quàm alij proboscides: idcirco citiùs repit, firmiusq; hæret: oua non fert, vt alij, sed sanguineum quiddam nigrum saniei simile, quo manus cruentat, atque inficit. Dentes itidem in verticilli modo habet quinos, circulari ordine dispositos, vt & cæteri, quibus algas, saxa & conchyliorũ testas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari sinunt, vt annuli vice ad signandum panem vtantur: refert enim quinque folium, vel quippiam simile affabrè delinea- — D — *Echinus minor Bellonij.* — *Proboscides.* — *Dentes.*

Echini quintum genus Rondeletij.

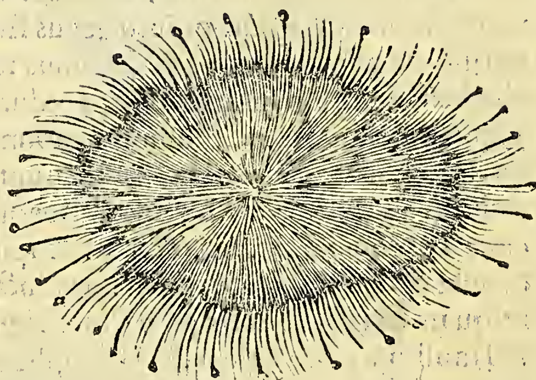

Echinus ſemipidẽ latus.

delineatum. Ventrem in quinque partes diſtinctum habent, perinde ac ſi plures illis vẽtres eſſent, membrana quadam obducti. Ab oris autem verticillo ventres illi teſtæ quoque appẽſi ad foramen excrementi coeunt, ſed diſiuncti ſunt, & quaſi interuentu liminum diſcriminantur. Totidem promuſcides habent Echini, quot in teſtis foraminulis pertuſis apparẽt. ſunt enim vltra ſex millia ĩ quolibet Echino. Huculque Bellonius, qui & alium maximum Echinum vidit in rubri maris litore, inter fontes amaros, & vrbem; quàm vocant el Tor, prona parte planum, ſuperiore gibbum, ſemipedem latũ, minus, quàm alij rotundum, paucioribuſque ac minus frequentibus aculeis aut ſpiculis præditum: cuius os in terram conuerſum eſſet, ſuper quo excrementorum exitus appareret. Zoographus præterea cuiuſdam Echini ſuperficiem pinxit, quam ſe Venetijs vidiſſe teſtatur: nos eam quoque hic exhibemus, præſertim cùm & à noſtris & aliorum iconibus diuerſa videatur. Noſtrorum modò Echinorum prima figura ouata eſt, colore ferrugineo ad nigrum vergente præſertim ad ſuperficiem, in centro albicat, aculeis longis, ſed exilibus & in eorum ſummitate puncti quidam paruuli ſunt coloris cærulei. Secunda icon Echini eſt aperti interna oſtendentis, figura quodammodo oblonga, intus apparet quid flauum, vel oua ſi ita mauis appellare. Tertia eſt Echinorũ maris rubri figura aculeis longiſsimis ferrugineis ad rubrum vergentibus paruo calyce quorũ quidem picturã Bernardinus Caſtellettus Genuenſis aromatarius ſagaciſsimus nobis impartiuit: deinde quartum datur Echinorum genus Ariſtotelis, quod Echinometram vocat, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorũ, vt inquit Gaza. Verba, quæ ad eius deſcriptionem pertinent, ſuprà ſcripſimus ex Rondeletio: noſtram verò ponimus iconem, quæ aculeis prędita eſt, licèt nõ admodum longis, colore tota eſt ferrugineo. Sequitur hanc alia ſpinis denudata, quæ magnitudine à priore nõ differt: extrinſecus eſt ſcabroſa, coloriſque ferruginei; Tertia magnis, longiſq; aculeis inſignita; coloris tota eſt amethiſtini. Poſtremò loco Echinometram omnium maximam damus, quam nobis idem Bernardus Caſtellettus Genuenſis humanus pariter atq; rerum naturalium peritiſsimus, meiq; amantiſsimus communicauit, magnitudine ferè puerorum capitis, eaq; quæ in Tyrrheno, & Hadriatico mari naſcitur, maior, tantæ capacitatis, vt quinque aquæ libras caperet, in ſuperiore parte gibba, & rotunda, in inferiore verò quodammodo plana. Circunferentia duorum dodrantum & palmi.

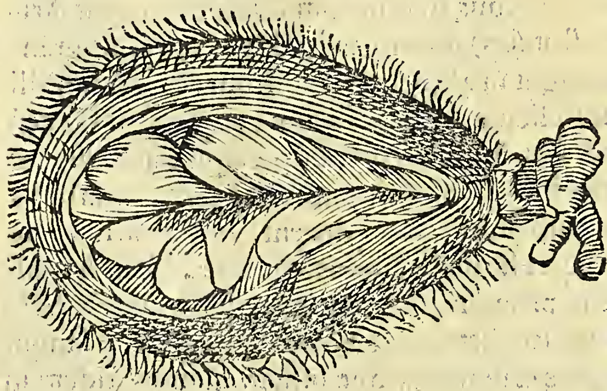
Echinorũ ab auctore obſeruatorum deſcriptiones. Primum genus. Secundum.

Echinus marinus ferrugineus.

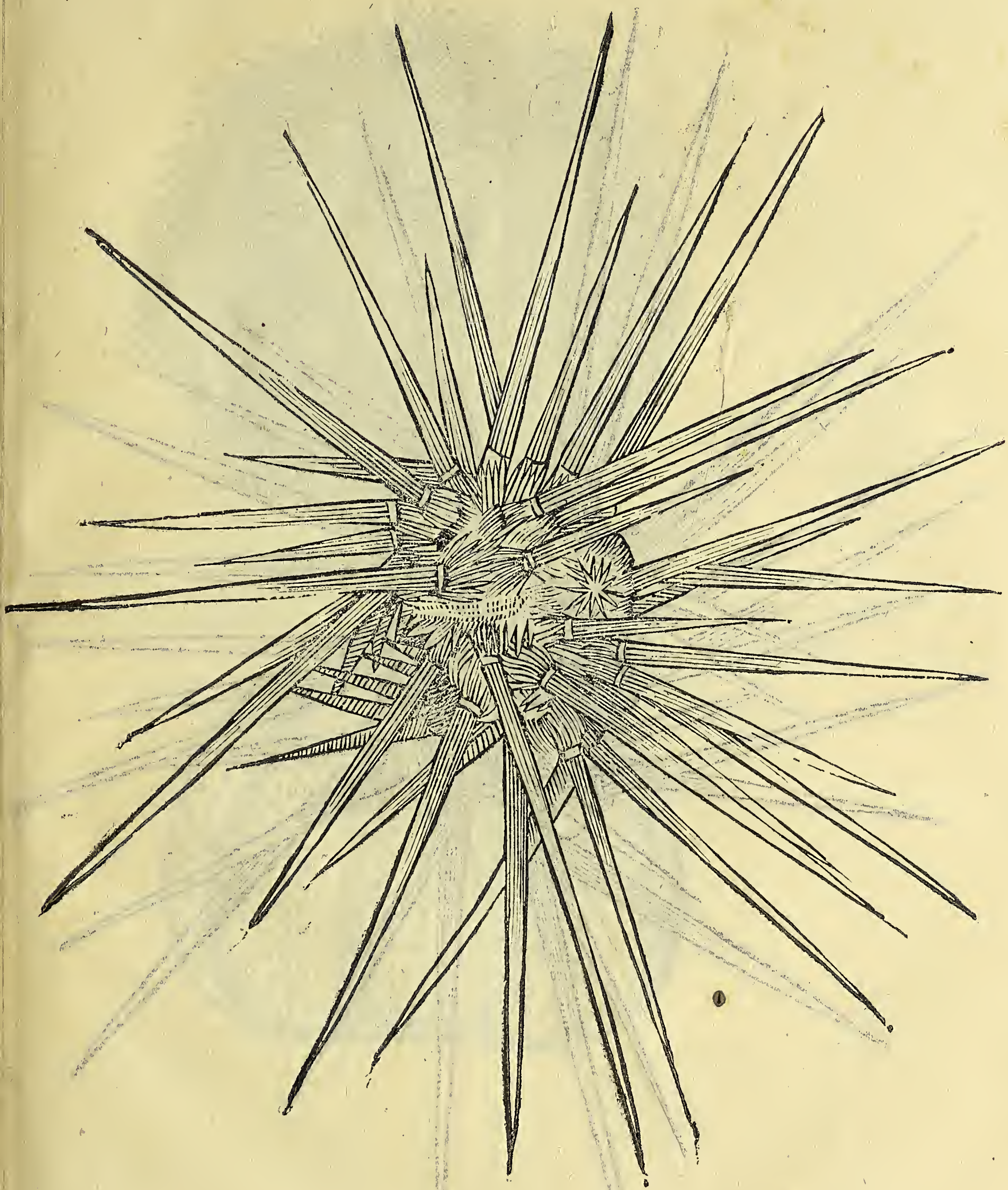
Echinometra prima.

Echini ſpecies oblonga aperta.

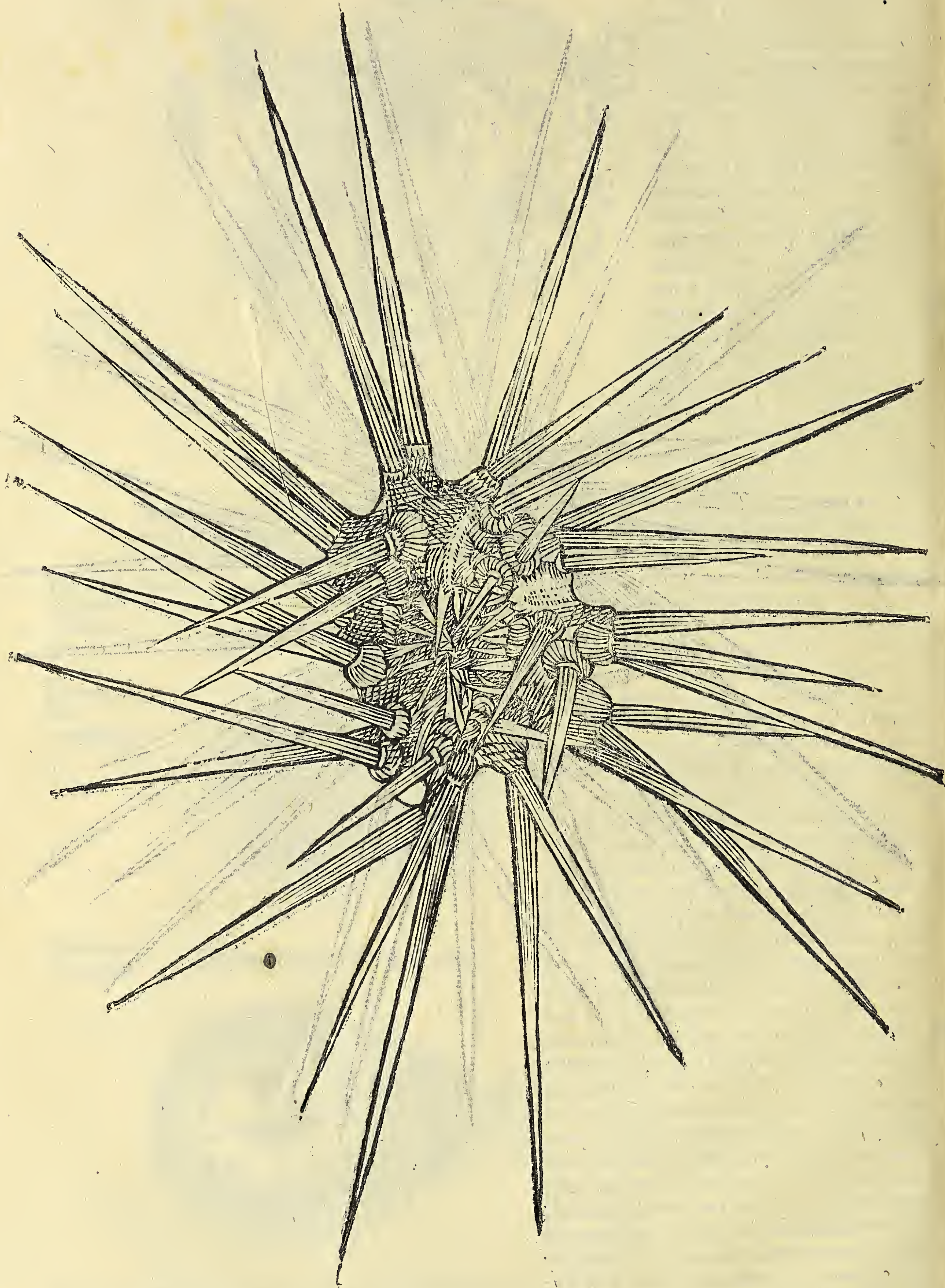

Capacitas, Circunferentia.

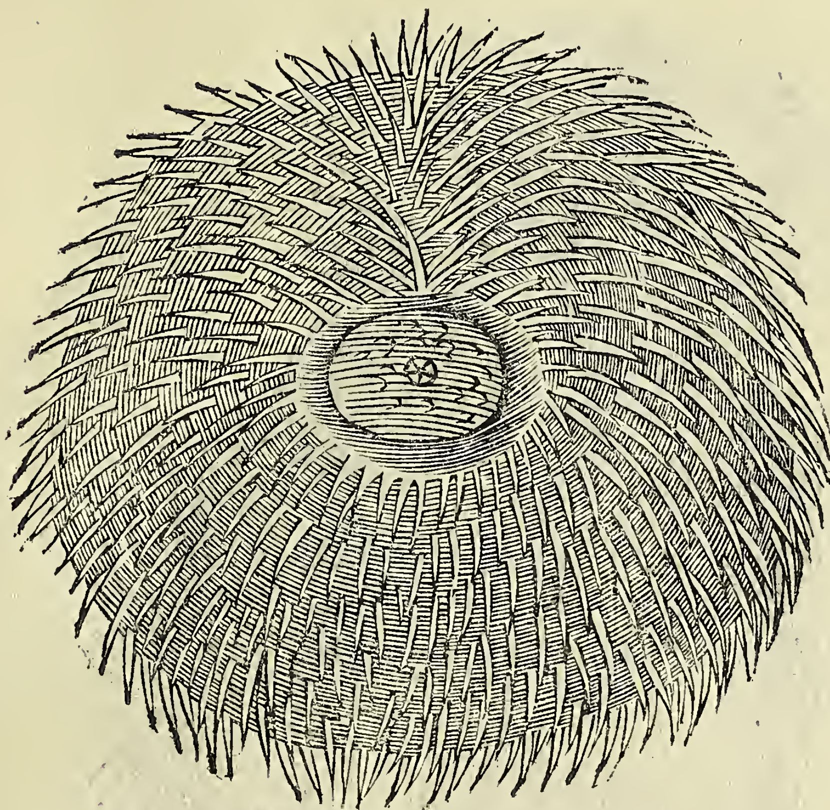
Echinus è mari rubro aculeis longissimis, prona parte pictus.

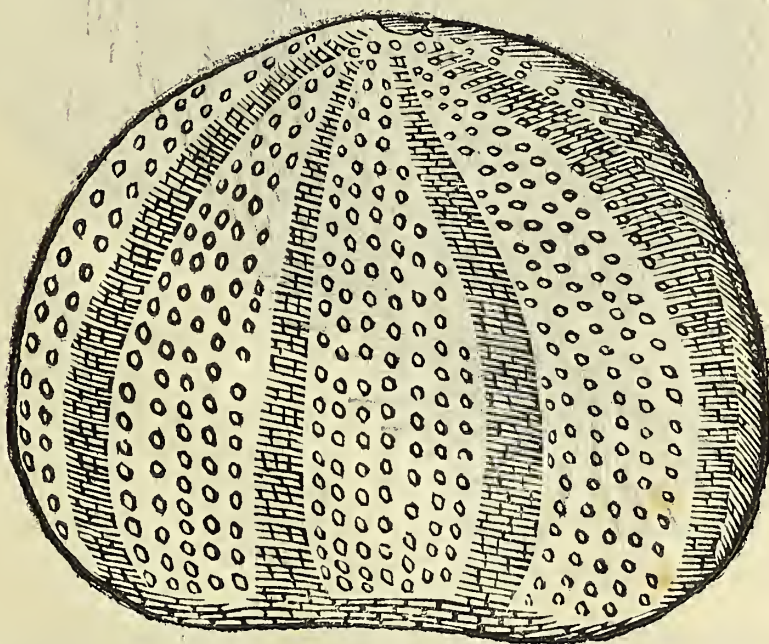
Echinus idem, ſupinè pictus.

Echinometra authoris.

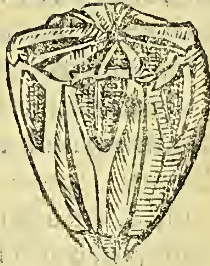
Echinometra ſpinis denudata.

Echinometra ametheſtini coloris.

Echinometra maxima pelegica Sardica, à D. Castelletto.

palmi. Euidenter in hac apparebat calyx, in parte anteriore albus, in quinq; ceu ventres, vt in Melopeponibus diuisus, quorum singuli tres habent tænias, quarum media est tan-
D quam sutura, quæ partes separat, & facillimè aperitur, aperta refert figuram serræ; nam coniunguntur illæ teniæ per symphysim. Binæ aliæ illæ teniæ, quas dixi huiusce sectura esse, sunt colore quasi castaneo, crebris foraminibus pertusæ, quæ tamen nisi expositæ aëri non apparent quintuplo maiores ea futura. Os erat in parte inferna, vt econtra in superna excrementorum est exitus, vt in alijs turbinatis. Dentes habebat qui nos, concauos, figura triangulari. Tota exterior testa à spinis denudata, ferrugineo colore est, & in ea serræ erant maiores, & minores, colore flauo; sed transuersales illæ, quæ parallelæ erant intus, extra quidem quoq; apparent, sed figura diuersa. Sunt enim in medio latiores, in extremo angustiores, & vbi latiores, ibi tuberculorum adinstar verucarum plenæ; qualia etiam in interuallis conspiciuntur, sed minora. In quibus hoc quoque nota quòd propè os maiora crebriora sunt, & paruæ illæ non conspiciuntur. Omnium Echinorum minimi sunt, & cũ quinta specie à Rondeletio picta conueniunt hîc nouissimè positi.

Os. Dentes. Pars exterior denudata.

E

Echini omnium minimi.

PISCANDI RATIO.

F

Edules qui piscandi.

Echinos edules, & non edules reperiri diximus. Hos nulli sunt qui piscantur, cùm edendo non sint. Illos (inquit Bellonius) piscatores venantur hoc pacto. Manum ferream conto longiore alligant, vel tridentem, cuius incurui sint dentes. Hanc manũ Echinis submouent, vt eos ab imo in sublime attollant, qui suis promucidibus sese ità stabiliunt, vt plerunq; piscatores testam prius atterant, quàm inde integros diuellere possint, idem refert in suis obseruationibus se vidisse eodem, quo Ostrea modo Echinos capi.

NATVRA, GRESSVS.

Aculeorum in Echinis usus.

Rouida, & benigna natura spinas seu aculeos Echinis videtur tribuisse, quò à piscatoribus se posint tueri, quod quidem testatur Atheneus, dum inquit: Echini tum terrestres, tum marini spinarum suarum obiectu, & rigore ceu vallo quodam sese tuentur, quominus capiantur. Mirum verò est, quod de his tradidit Aristoteles: Eorum scilicet corporis partes dissectas rursus coires, & redintegrari. Idem quoq; scripsit Aelianus fortasis ex Philosopho, sed clariùs: cuius hæc sunt verba. Echinos marinos viuentes obductos testa, atq; aculeis cõmunitos, si quis contriuerit, & alia separatim ab alijs frusta in mare abiecerit; hæc tamen cohærentiam, & coitionem inter se faciunt, & affinem partem recognoscunt, & applicata cohęrescunt, velutiq; conseruntur simul, & naturali rursus quadam conciliatione (mirum dictu) integrantur. Eadem planè & Philes cecinit. Quod ad gressum modò attinet. Echinis spinę (Plinio auctore) pro pedibus sunt. ingredi & his in orbem volui. itaq; detritis sæpè aculeis inueniuntur. id quod ante eum Aristoteles optimè tradidit. Spinis suis (inquit) Echini vtuntur perinde ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, sedemq; permutant. & alibi: Echinorum spinæ vicem pedum eis præstant, non villorum, vt Erinaceis (terrestribus nimirum). Idem agiliùs, & frequētiùs moueri qui sunt cibo idonei testatus est, cuius rei argumentum, ait, quòd semper aliquid alga suis spinis implexum gerant.

DENOMINATA.

Lura inuenio ab Echinis denominata, quæ omnia, quoad fieri poterit, recensebimus. Conchæ genus apud [a] Plinium Echinophora nuncupatur. Est Polluci auriculæ pars Echiniscus dicta ἡ περὶ τὴν κυψέλην κοιλότης, idest proxima circa vel ante foramen auris cõcauitas; media inter foramẽ (quod κυψέλην vocant) licet etiam sordes eò contentas hac voce significent) & auriculam. Vbi apud Plinium legitur: Ceras ex omniũ arborum satorumq; floribus apes confingunt excepta rumice, & Chenopode. Echinopode legit Zographus, licet, inquit, herbam quandam suibus venenosam nostri Chenopodem, idest Anseris pedem vocitãt. Bellonius in singularibus suis obseruationibus herbam vulgo Echinopoda, vel Cachynopoda dictam in Lemno abundare scribit, quam Incolæ in lignorũ inopia vtant. Echinopus genus est spinæ sic dictæ, quòd pedes ingredientium super ea detineat, & remoretur:

vel

A vel quòd Echini marini pedibus similis sit, Πόσι habetur, Etymologo auctore, λυκόφανον, τὸν ἐχινόποδα μεσόλειον, vt ait Hesychius. Folia Glycyrrhizæ Plinio sunt Echinata: Zoographus verò χοινῦ, idest lentisci folia glycyrrhizam habere auctor est, non ἐχίνου, nec ἐχινώδη, cui subscribo. Sunt etiam lapides ab Echini, quam repręsentant forma, Echinites dicti, quales plures in Musæo habeo. Echinæ vel Echinades Insulæ quædam reperiuntur: de quibus [c] Homerus:

Echinata folia.

Echinades insulæ.

[c] Iliad. B.

Οἱ δ' ἐκ Δουλιχίοιο, ἐχινάων θ' ἱεράων
Νήσων καὶ ναίουσι πέρην ἁλὸς ἤλιδος ἄντα,

Vbi Eustathius: Rectus inquit, est ἐχίνη, apud posteriores autem Homero ἐχινάς, seu deriuatum ab ἐχίνη, siue diminutiuum. Echinadum incolæ vt refert Varinus, Epei dicebantur. Apparet autem, Eustathio, & Athenæo auctoribus, ab Echinorum copia nomen eis esse factum. Sinope, inquit [d] Strabo, sita est in collo peneinsulę cuiusdã: cuius litora petrosa sunt, & fossas quasdam in petris excauatas habent, quæ mari tempestate elato complẽtur: quam ob caussam non facilè adiri possunt: & insuper quòd petrarũ superficies omnis sic ἐχινώδης (idest aspera, & acuminata, Echinata: interpres Echinorum plena vertit) nudo pedi inac-
B cessibilis.

[d] Lib. 12.

PRÆSAGIA.

Echini affigentes sese, inquit Plinius, aut harena saburrantes tempestatis signa sunt; quod vbi vidêre nautici, pluribus anchoris nauigia infrænant, teste eodem auctore. Et Massarius ex [a] Oppiano tradit Echinum præsagire tempestates, & lapillis operiri, ne agitatione procellę spinas atterat. Atqui, inquit Zoographus, Oppianus nihil de spinarum attritione, sed ne in litus à fluctibus eijciantur metuentes, lapide vnumquemque dorsum suum aggrauare scribit, δ' ἀγοκλίτουσιν ἕκαστος λᾶαν: ὅσον βαρύθοντα περὶ σφετέρησιν ἀκάνθαις Ρ'ηΐδιος φορέοιεν, &c. Idem ex eodem, vt apparet, Oppiano prodidit Aelianus. Fluctus, inquit, & tempestas ad terram Echinos deuoluens è mari funditùs in aridum expellit, & violenter allidit, si eius periculi metuentes, cùm sentiunt mare inhorrescere, & ventorum acerbitate procellas cieri, suis spinis lapillos ad gestandum faciles tollunt, vt libamentũ ac firmamentum habeant,
C vt ne procellarum incursus, ac suæ eiectionis periculum, à quo sibi timent, subeãt. Et [b] Plutarchus hisce verbis, Simone Gryneo interprete, Echini marini quoties æstum procellasque præsensere, saburra grauant sese, ne propter leuitatem iactentur, neué tempestate iam ingruente auferantur, sed petris firmè inhæreant. Et eos secutus Ambrosius, Echinus, inquit, in mari cùm ventorum procellam præsenserit, calculum validum arripit, eumq; velut saburram vehit, & tanquam ancoram trahit, ne excutiatur à fluctibus. sicq; qui non potest se suis viribus liberare, alieno regitur pondere. quo indicio etiam nautæ velut signũ futuræ perturbationis capessunt, & sibi præcauent, ne hos imperitos turbo inueniat. Hæc frustra credi auctor est Bellonius addita ratione: nam, inquit, quum tam multis promuscidibus muniti sint, à fluctu minimè volutari possunt: neq; spinas, vt creditum est atterunt.

Tempestatẽ plagiũt.

[a] Lib. 2.

[b] Lib. vtra Animal.

Saburrãt se tempestatis tẽpore.

MORALIA.

D Lucianus probans Tyrannum quò senior est, eò magis exacerbari, inter alia præclara Echinorum producit exemplum, qui quò plus habent ætatis, tantò testa sunt asperiore.

Tyrãni natura.

PROVERBIA.

Ἐχίνου τραχύτερος. idest *Echino asperior*, in hominem intractabilem, ac insuauibus moribus: metaphora sumpta est ab vtroq;, marino scilicet, & terrestri. Vterque enim est asper: sed hic toto corpore non est asper: ille autem vtiq;. Πρὶν δὲ δύω ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πόντοιο, ὁ δ' ἐκ χέρσου. idest *Prius Echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra*, de ijs, qui moribus, ac studijs inter se sunt, ità dissidentes, vt nulla spes sit aliquando necessitudinem inter eos coituram. *Echinum leuigaueris*, quo signatur aliquid nunquam futurum, tanquam de ἀδυνάτῳ quopiam.

Echino asperior.

HIEROGLYPHICA.

Homo difficilis & morofus. [a] Li. 28. hierogl yph.

HOMINEM difficilem, atque moroſum, quicum difficulter, vel nulla vnquam ratione conſuetudinem inire poſſis ex Hieroglyphico Echini marini, teſte Pierio [a] Valeriano, monſtrabant: quippe quem quaqua tracta re volueris, aſperitate, renitentiaq; horridum experiare, atque itidem ex hoc aſperitatem eam, quam Horatius damnat, agreſtem, inconcinnam, atque grauem per hoc animal notabant. Item iudiciorum ſeueritatem picto Echino, deſignare licebit. Erant enim apud veteres vaſa, ahenea, aut opere fictili facta, Echini nomine nuncupata, quæ animalis iſtius imaginem referebant, quorum in iudicijs vſus erat, in quæ teſtium dicta ſcriptaq; iudicia conijciebatur: ex quo ſignificabatur, non licere cuipiam impunè illis manus admouere, neque inuertere, aut immutare quicquam ſine graui ſupplicio. Sunt etiam qui per Echinum nauigationem tutam intelligant. Ille ſiquidem imminentem tempeſtatem præſentiens attractis lapillis ſeſe munit, arenaq; nauium inſtar ſaburrat, ne vi fluctuum vlla uexari, iactariuè poſſit. Ad hæc macilentiſſimũ hominem per idem animal intelligebant, cui quidem ſit hoc peculiare, vt nullam intus carnem cõtineat, foris, & ſpinulas, & cruſtam tantùm habeat. Huc accedit quod integrum cibo eum abſtinere aiunt. Poſtremò exercitum, aut quid huiuſmodi ex diſſipatis reliquijs inſtauratum, ſi quis pingendo ſignificare voluerit, non imperitè Echini marini dilaniationem quandam figurabit. Ille enim in fruſta diſcerptus, ſi proijciatur in mare, confluentibus ſponte in vnum partibus, iterum committitur, & efficaciſſimè ſolideſcit.

Iudiciorũ ſeueritas.

Nauigatio tuta.

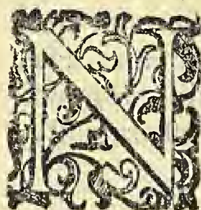
Macilẽtus homo.

Exercitus inſtauratus

EPITHETA.

ECHINVM marinum dixit Horatius. Sed differentia vtens, non epitheto. Apud Textorem dicitur hirtus, aſper, volubilis, ruber, aequoreus. Sequentibus verò epithetis circunſcribitur apud auctores: vt cùm ὀκριόεις, ὀξύκομος vocatur Oppiano. Αἰθήεις Nicandro, Scholiaſtes interpretatur, cuius caro ſit ruffa, aut rubra, ἐρυθρὸς καὶ πυῤῥὸς κατὰ τὴν σάρκα.

VSVS IN CIBIS.

[a] Lib. 4. de partibus anim.

Echinorũ caro quæ.

NIHIL habere carnis Echinos [a] Ariſtoteles nobis ſcriptum reliquit, licèt Plinius, & ſcholiaſtes Nicandri Echini carnes nominent, oua nimirum eorum, & partem eſculentam intelligentes. Oua verò ex Ariſtotele Echinis omnibus ſunt, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta, de ijs nempe Echinis intelligens, qui ab eodem ἄβρωτοι id eſt cibo inepti (vt diximus antè) nuncupantur. Plinius oua tradit plenilunijs habere hyeme. Sed Ariſtoteles nullo tempore, inquit, ouis omnino carent, ſed maximè plenilunij diebuſq; tepidis redduntur pleniores: præterquam ij, quos Pyrrhæus fert Euripus; nam illi hybernis menſibus meliores ſunt. Quod ad nutrimentum attinet, id exiguum, & humidum præbent: (Mneſithæo auctore) ventrem tamen ſoluunt, & vrinam promouent. Idem [b] Celſus, & Galenus tradidere: & Dioſcorides. Marinus, inquit, Echinus ſtomacho ventriq; vtilis eſt, vrinam cit. Qui ſint comedendi, & quid præſtent nobis, rectè Galenus expreſſit. Echini ex mulſo, ait, eduntur & garo, alui ſubducendę gratia. [c] Paranturq; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecillis ſunt alimenti, ac medij inter ea, quæ humores extenuant, ac dẽſat. [d] Athenæo ex Diphilo, Natali de comitibus interprete, Echini ſunt teneri, bonumq; habent ſuccum, viroſi ſunt, facilè corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, ſtomacho ſunt vtiles boniq; ſucci, & dulces. Leniores ſunt inter hos rubicundi, melini (μήλινοι, id eſt lutei, Natalis vertit fraxinei: quod nõ probatur: verterem flaui) craſſiores, & qui cum raduntur, lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam, Icariam, & Hadriam naſcuntur, quidam ſunt ſubamari, qui circa Siciliæ ſcopulum capiuntur, ventrem ſoluunt. Hæc ille. Echinos ventrem deijcere omnes ferè ſcriptores adnotarunt, Galenus, Paulus, Aetius, & Plinius ſecũdus inter cæteros multis verbis ius præſertim

Oua quando habeãt

nutrimentũ exiguũ.

[b] Lib. de attenuante victu.

Stomacho, & võtri vtilis.

Qui coquẽdi.

[c] Lib. 3. de alim. facult.

[d] Lib. 3.

Võtrem ſoluunt.

eorum

A eorum commendant; quo vocabulo aquam internam esse intelligendum putat Zographus: nam nisi recentes, & crudi, non sunt edendo, vt inquit Bellonius, digito, vel pane atteri ait, atque diuelli, vt liberiùs absorberi possint, emundata aqua, ac stercoribus, quibus (vt ostrea) interdum scatent. Ea autem oua gustui dulcia sentiri, ceu ricini pulpam. Et Nicolaus Perottus. Scinditur, inquit, Echinus leui percussu, hirta testudo (cortex Echini) in duasq; partes diuiditur: abijcitur altera: altera verò leuiter aqua abluitur. decidunt sordes, quæ in ijs pro visceribus sunt remanent quinque partita oua, subrussa, ad stellæ imaginem formata, hæc cruda sumuntur, sapore non iniucundo, quamuis nescio quid amaritudinis habeant. Condiebantur etiam eiusmodi oua quod testatur Paliadius. Mense inquit, Decembri, quibus litus in fructu est, vbi Lunæ iuuabit augumentum, quæ omnium clausorū maris animalium, atque concharum iubet incremento suo membra turgere, Echini carnes salibus condire curabunt, quod solito more conficitur. Hanc quoque rem per omnes menses benè faciemus hybernos. Vbi coxeris eos, pipere, & croco aspergi iubet Platina. olim ante cœnam, inquit Rondeletius, Echini integri, & crudi cum ostreis, spondylis, pectunculis apponebantur, quia horum succus aluum ciet. vnde Athenæus ex Demetrio Scepsio B festiuam narrat historiam de eo qui Echinos integros deuorare voluit. Laconem, ait, ad cœnam vocatum appositis Echinis, qui quomodo edendi essent cum ignoraret, ac quomodo alij ederent, non animaduerteret, vnum in os immissum cum testa dentibus comminuit, & stridere fecit. Cum igitur os misere discruciaretur ob duram cibi asperitatem: o sceleratum, inquit, edulium, neque nunc te omittam, emollitum; neque posthac vnquam sumpsero. Nostri lapide testam frangunt, & flauam, siue croceam partem ideſt oua edunt. Et in nobilium cœnæ apparatu ponebantur primi, vt notat Dalechampius in Plinium. Et quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echini, Ostreę crudæ &c. vt auctor est [c] Macrobius. Echinus (auctore Plinio medico) ex interuallo mãducatus phreniticis, ac Epilepticis aptus est stomacho, & vrinam mouet. Melancholicorum quoque cibus est idoneus. Et Dioscorides ijs, quibus atra bilis stomachum infestare solet, pisces in aquis petrosis degentes, & erinaceos recentes conuenire scribit.

Ius Echinorum quid.

Condiunt sale.

Echinū integrum deuorauit Laco.

[c] Lib. 3. Saturnal. c. 13.

Ad Epilepsiam & Phrenitim.

VSVS IN MEDICINA.

C ECHINI inquit [a] Plinius viuctes tusi, & ex vino dulci poti egregiè profluuia purgant. Idem contra Dorycnium, refert, Echinos maximè prodesse, & ijs, qui succum carpasi biberint, præcipuè iure sumpto. Eos etiã aduersus eadem Nicander, & Scholiastes commendarunt. Contra Dorycnium (inquiunt) succurrunt animalia quæ in littore, & petris marinis degunt, vt gobij, & huiusmodi, siue cruda, siue elixa, testaué edãtur, sed multò magis iuuabunt in cibo strombi, Echini &c. Quidam recentiores Echinum cum Echineide confundentes, vim ei venenosam attribuunt, quod tamen à veteribus nusquã scribitur, quanquam [b] Arcesilaus Batti Eudemonis filius (Plutarchi auctoritate) cùm in lethalem morbum incidisset, marino echino in potionem per Learchū ei tradito, ad mortem compulsus est. Testæ crematę cinerem scribit [c] Dioscorides, sordida vlcera expurgare, idem præstare echinum cum testis crematum dicit Aelianus. Et Plinius luxuriantem carnem reprimere, eorum testas contusas, & ex aqua illitas incipientibus panis resistere: ijsq; nimirum testis, ex aceto illis (adpositis Marcellus) strumas curari (discuti Marcellus) [d] Ga-D lenus erinacei vtriusque tam marini, quàm terrestris, testæ potissimum, & aculei cinerem facultatis ait esse tum detergentis, tum detrahentis, itaque eo quidam ad excrescentia, & ad sordida vsi sunt vlcera. Ad capitis vlcera manantia valere se esse expertum, auctor est Rondeletius, & ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex eodem cinere fieri dentifricia, idem asserit. Ad Dysuriam, id est vrinæ difficultatem, & calculum echinos, inquit Marcellus, tere cum aculeis suis, & ex mulsa frequenter accipito. Inter medicamenta psoras abstergentia commodè testam crudam inassatam idem admisceri tradit. Ad alopecias testas [e] Galenus commendat ex Sorano. Oportet autem (inquit) & partem affectam præfricare, vel per alcyonium vstum, donec morsum præsentiscat, vel per echini marini vsti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubefiat, & paulò pòst: echinorum marinorū testas vstas ex melle, & aceto prærasis illine. Ad idem quoque valere tęstas ex propria experientia nos docet Nicolaus Myrepsus. Testa, inquit, Echini marini vsti, muscerdarum, iridis singulorum vncia, benè contusa irrigato cum oleo omphacino, & vtere. Hoc in vulnerum etiam

[a] li. 32. c. 10

Contra Dorycnium.

Venenatū non esse.

[b] De Virt. mul.

[c] Lib. 2. c. 1

ad sordida Vlcera.

Ad strumas

[d] Lib. 11. de facult. medi.

Ad Capitis vlcera.

Ad Dysuriã

Psoras abstergit testa

Ad Alopecias.

[e] Lib. 1. de compos. sec. loc.

etiam cicatricibus pilos creat, ſic ille & rurſus, aut Echinorum marinorum teſtas crematas E bene tritas irrigato cum melle, & illine. Aduerſus abortum Echinum valere Aëtius tradit his verbis. His quæ ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate Erinacei terreſtris corium crematum opitulatur, ſi aqua, aut vino dilutum propinetur, & pudendi mulieri orificio illinatur. idem poteſt Echinus Marinus, & Mitulæ viuentes vſtæ. Hæc ille, licèt autem ſuſpicari, inquit Zoographus, vt Echeneidem aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, ſic eandẽ contra abortus vim Echino etiam adtribuiſſe, occaſione à vocabulo ſumpta ἀπὸ τῦ ἔχειν, ac ſi non ſolùm naues illa retinere, hic verò ſuis infixa aculeis, ſed omnino arcana quædam cohibẽdi uis vtriq; ineſſet. Et huiuſmodi quidem ſuperſtitiones in alijs quoque rebus innumeræ ſunt. Contra vrinæ ſtillicidia optimi ſunt Echini, teſte [f] Philoſopho, quem locum citans Matthiolus reprehendit Paulum Iouium, qui in ſuo libro de Romanis piſcibus Echinome tram Ariſtoteli deſtillationibus vrinæ opitulari dixerit. In cauſſa eſt frigiditas, inquit, non ſolùm, vt pilus, ſed etiam cutis terrena duraq; euadat: indicium vel echini Pelagij (πόντοι) faciunt: quorum vſus contra vrinæ ſtillicidia eſt, quippe qui frigiditate maris præalti, in quo degunt (ſexaginta enim, atque etiam amplius, paſſuum gurgite oriuntur) ipſi quidem F exigui ſint, ſed aculeos grandes, duroſq; gerunt, cauſſa magnitudinis eſt, quòd incrementum corporis in ipſos conuertitur. cùm enim parum caloris obtineant, neque concoquere poſſint, multum ob eam rem habent excrementi: aculei autem, & pili, & reliqua generis eiuſdem excremento naſcuntur. Duri verò & rigidi modò penè lapidis conſtant propter frigus, & gelu. Hoc genus Echini, inquit Niphus, medici conterunt, vt ſcribit Philoponus, ac ſtranguria laborantibus humori alicui admiſcentes in potu tradere ſolent. Ad expellendas ſecundas [g] Hippocrates echinos marinos tres tenuiter tritos in vino odorato bibendos dari iubet. Echino marino ſi corpus ſcabie infectum perungatur, ad ſanitatem redire prodit Aelianus; Et echini combuſti cinis illitus lepram ſanat, vt Kiranides mouet, & omne vlcus illicò ad cicatricem reducit. Alopeciam quoque, teſte eodem, cinis ſanat, & denſat cum adipe vrſino, vel Delphino, aut Porcino illitus. Echini marini apud [h] Galenũ recipiuntur in medicamento quodam, quod caluitium prohibet, & pilos generat. Ibidem cùm medicamẽta quędam pilos diſperdentia ex comptorijs libris enumeraſſet, ſubiungit. Quin & fortiora his componunt, ex echinis marinis nimirum, & Salamandra in oleo coctis ammiſcent autem ipſis & Alcyonia, & Sandarachen, & quæcunque alia eius generis G exiſtũt. Cutem in alopecijs replere cinerem echini cum carnibus ſuis cremati, ait Plinius, qui etiam contuſos cum ſuis ſpinis & è vino potos ad pellendum calculum probat, modis ſingulis (inquit) hemina bibitur, donec proſit: & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Ventrem mouere Echinos ſuprà diximus, idq; multi auctores ſcripſere, inter quos Trallianus. Epileptici ſi ex echino, inquit, ſumere per interualla cupiant, non alienum eſt, quippe habet aliquid ventri ducendo, ſtomachoq; firmando, & vrinæ citandæ commodum, & rurſus. Eorum, qui vomica (empyemate) laborãt, ſi ſordidum vlcus fuerit, vt puris euacuatio promoueatur echinum eos ſumere non prohibeto, & in diabete echinum eſſe cauendum monet. Aretæus in curatione Elęphantiaſis: In cœna, inquit, apponantur marina quotquot ventrem ſubducunt, oſtrea, echini &c. Echines ex aceto Epinictidas tollere, author eſt Plinius. Eoſdem quoque, vt idem ait, comburi cum viperinis pellibus, raniſque & cinerem aſpergi potioni iubent Magi claritatem viſus promittẽtes. Morſis, inquit Rufus, à cane rabioſo in cibo echini proſunt recentes cum vino mulſo. Aëtius in cura colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus remedium affert ex quibuſdam oſtreaceis, & inter ea quoq; ex echinis. Ex oſtreorum genere, inquit, purpuræ, & buccina reliquis præferẽda ſunt: deinde Pelorides præſtant: poſtea echini recentes, deinde quæ propriè oſtrea vocantur; reliqua verò relinquenda ſunt. Trallianus in eodem affectu nimirum colico, ſumuntur inquit, piſces duriore carne, vtilis & echinus eſt: vt qui præterquam quòd contemperet, refrigeretq; H propterea etiam ſtomacho gratus eſt, aluumque, & vrinam mouet: quibus nihil eſt præſtantius. Ad ſtomachum hebeſcentem echinum marinum haud parum proficere, & veſicam vacuam facere [i] Aelianus pariter ex alijs affirmauit. Atque hæc ſunt quę ferè de echinis marinis exarata apud ſcriptores inueni.

Aduerſus abortum.

Echineis ad partum retinendum.

[f] *De gener. anim.*

Ad ſecũdas expellẽdas.

[g] *Lib. 1. de morb. mulieb.*

Ad ſcabiẽ.

Ad lepram.

[h] *Lib. 1. c. 1. de compoſ. med ſec. loc.*

Ad calculũ.

Ad canis rabioſi mors.

[i] *Li. 14. c. 4.*

DE CON-

A

DE CONCHYLIIS DITHYRIS SIVE BIVALVIBVS,

Et Primùm

DE CONCHA MARGARITIFERA, SEV BERBERI. Cap. XLI.

ORDINIS RATIO.

B INTER biualuia,ſiue,vt philoſophus vocat, δίθυρα, de quibus nunc ſcribendum eſt,ita poſtulante ordine,concharum genus cæteris præferendum videtur. Non enim conchæ nomen vniuerſaliter pro omnibus teſtatis nũc accipimus, ſed pro ijs potiſſimùm quæ inter ea duabus teſtis ijſq; leuibus præditæ exiſtunt. De cæteris conchę ſignificatis plenè ſuprà dictum eſt, Cæterùm cùm varia ſint concharum genera, illæ iure omni merito cæteris præferentur, quæ margaritas ferunt,margaritiferæ inde nuncupatæ.

SYNONYMA.

EIVSMODI conchas Galli teſte Rhondeletio Nacre de Perles, Itali madre de Perle,hoc eſt matres perlarum vocant & vtroſque imitati Germani & Belgę Peerle mutter; quòd frequentiores & meliores Vniones in his,quàm in alijs conchis aut Oſtreis inueniantur. Perlam enim hæ nationes vocant Vnionem. Latinis & Græcis Concha Margaritarum ſeu Vnio C num,& Concha Indica dicitur, quòd apud Indos plurima naſcatur,apud quos βέρβερι dictam fuiſſe, Androſthenes in Indiæ nauigatione ſcribit, citante hunc Athenæo:Berberi inquit Gillius ab Arriano vocantur noſtræ matres Perlarum. Itinerum Indicorum ſcriptores iſti hodie Concham grandiores baccas ferentem Cheripo in India appellari tradunt. Sunt qui Concham Cytheriacam Martiali dictam eandem exiſtiment. nobis autem,quod & Zoographo placuit,Cytheriaca non alia videtur,quàm Venerea, à quibuſdam dicta Cõcha, vulgò Porcellana. Concham ipſam Margaritiferam,inquit Zoographus ſi de genere biualuium ſit,Germanicè vocabimus Perlemuſchel,ſin Cochlearum genus Perleſchnegh: qualis eſt Cochlea margaritifera.

Mater perlarum.

Concha Indica.

Cõcha Cytheriaca q Martiali.

GENVS DIFFERENTIA, D DESCRIPTIO.

CONCHARVM quæ margaritas ferunt Plinius (lib.32.cap.11) multa genera recenſet,cuiuſmodi ſunt,pentadactyli,melicembates, echinophoræ & permultæ aliæ. Recentiores quoque infinita numerant. Sunt enim vt ait Albertus,quæ margaritas,ſunt quæ non ferunt,quamuis omnes cõchæ habeant aliquid de natura margaritæ. Nos hîc de vulgò margarifera vocata agimus, quam Androſthenes apud [a] Athenæum in Indiæ nauigatione ad hunc modum deſcribit: Oſtreum aſpectu Pectini ſimile, Concha non ſtriata, ſed plana,ſpiſſa, (λεῖον τὸ ὄςρακον ἔχει καὶ δασὺ: quod non fideliter tranſtulit [b] Plinius, hirſuta echinorum modo; idem quoque non ſtriata & διαγεγλυμμένον inſecta vertit) nõ vtrinque aurita Pectinis modo,ſed vna tãtum parte. In eius carne gemina concreſcit, vt in ſuilla grando

[a] Lib. 3.

Deſcriptio.

[b] Li.9.c.35.

grando: modo colore adeo ſimilis auro; vt cum eo collata, non facile internoſcatur, modò argentei coloris: modò omnino alba & oculis piſcium ſimilis. Concha quam Rondeletius depingit pro matre Vnionum, magna eſt, modicè caua, ſpiſſa, figura Pectinũ æmula: vna enim parte aurem habet, & foramina parua, quæ non permeant. Altera rotunda eſt, argentei coloris & ſplendoris, maximè, in interna parte, externa nonnihil flaueſcit. Tota læuis vnionum modo. Hæc ſane Concha cum ſuperioribus Androſthenis verbis tam bene conuenit, vt certò mihi perſuadeam, veram eſſe antiquorum concham Indicam, quæ βέρβερι olim in India dicebatur, in huius teſta vniones adnatos ſæpe cernere licet, veluti in ea, quam hîc appingi curauimus, hæc interdum tam grandis in India reperitur, vt referant inuentam in mari inſulæ Bornæi cuius carò pondo ſeptem & quadraginta librarum pependerit. Differunt quodammodo ab ea quæ hîc ſubijciuntur rudimentis item ambæ prægnantes, quarum prior tota eſt argentea, altera colore rubicundo flammeo micat.

Cōchę margariferæ Rondoletij deſcriptio.

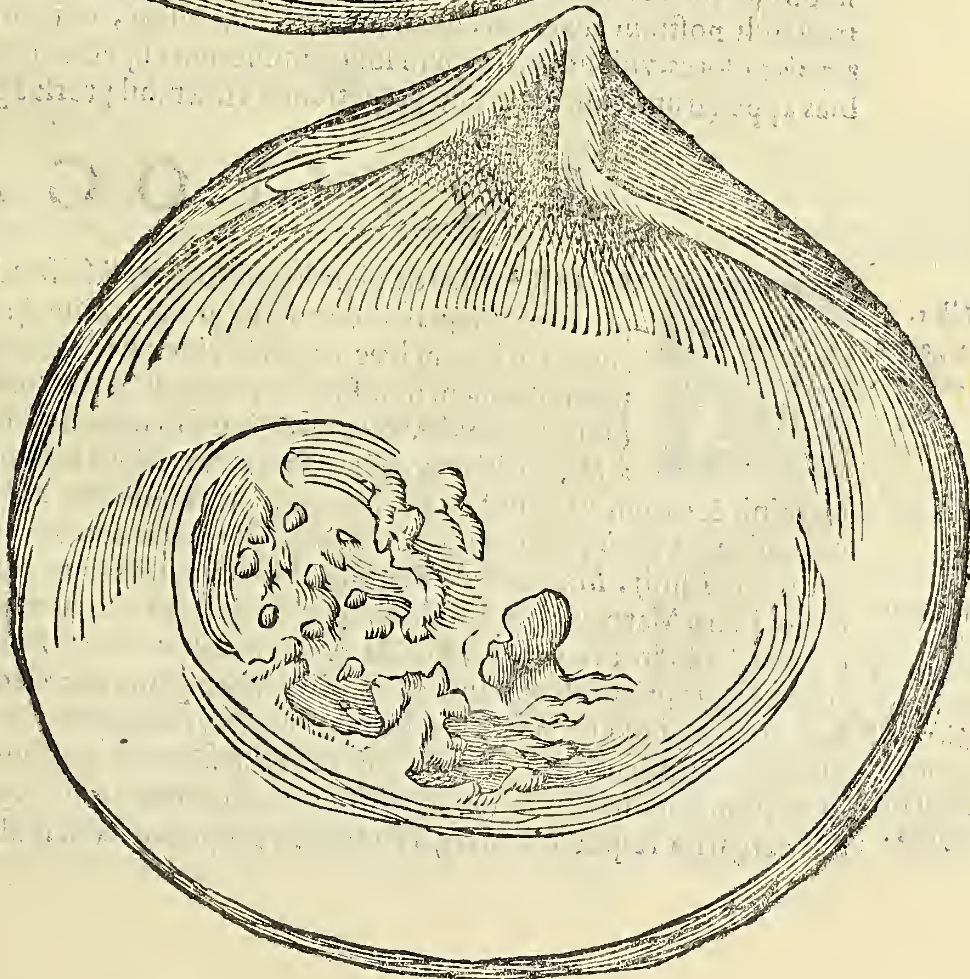
Magnitudo

Concha margaritifera noſtra.

Concha argentina cum lecto margaritarum.

Concha Margaritifera alia colore rubeo flammeo cum rudimento perlarum.

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

Carnium eſus.

ARVM carnes quandoq; ab Indis crudæ, quandoq; aſſæ comeduntur, vt apud nos Oſtrea, guſtu ſuaues palatoq; gratas aſſerunt. De ijſdem fortaſſis hæc Diodorus Siculus: Ichtyophagi cùm per tempeſtatem piſcari nõ poſſunt, Conchas legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita, interiore carne cruda, ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Teſtæ harum Concharum ad varia ſuppellectilis genera, ornatuſq; eximios ſeruiunt Indis. Nam & capſæ, pocula, cochlearia, menſæ, ſcipiones mulierum, tabulæ luſoriæ & alia hiſce Oſtrearum teſtis ornantur. Enimuerò ex China multa talia figuris, floſculis ac imaginibus decorata in Luſitaniam aliaſq; partes deferuntur, præcipuè tamen in India expetita, vbi nulla penè domus eſt, quę non aliquid elegantiarum habeat ex hiſce Oſtreis. Indorum quoque mulieres armillas ſiue monilia eiuſdem operis amant, ac, vt refert [a] Hugo Linſchotanus, in pretium virginitatis eripiendę ſedulò depoſcunt. Conchæ, inquit Albertus, habent teſtas ſubtilis & tenuis labij in extremo, vbi coniunguntur: aliæ perquam denſas: Vt genus illud, è cuius teſta fiũt monilia & manubria cultellorum; quæ ſane Albertus mihi videtur de noſtris Conchis ſcripſiſſe.

Supellectilia ex ea fiunt.

[a] *Nauig. c. 84.*

DE MARGARITIS. Cap. XLII.

ORDINIS RATIO.

Margatitas quæ profeſerant.

VNC tempeſtiuum eſt de Margaritis differere, tanquam prædictarum cõcharum filijs. Nam quamuis omnia ferè biualuia has producant; tamen plurimas atque optimas ex cochæ, de quibus iam egimus. Eundem ordinem doctiſſimum Rondeletium obſeruaſſe video, non alio, quod ſciam, argumento ad id compulſum. Vtilitates quoque ſummæ, quæ ex hiſce emanant cùm ad ſalutem humani corporis, tum verò potiſſimùm ad ornatum principum & nobilium matronarum, item inſignia ac memoranda pretia earum cupiditatem hoc loco tractandi noſtram auxerunt, quanquam non me lateat, qui ceu nimium ſeueri, ac φιλοκοσμίας oſores, vniones principum luxus, mulierum cupedias deliciaſq;, lictores & ſuperbias appellarunt, cùm natura ad perpetranda vitia nihil prorſus generet.

ÆQVIVOCA.

[a] *Lib. 1.* Margaritæ arbores.

VTOR [a] libri de plantis, qui Ariſtoteli falſò adſcribitur, arbores Aegypti recenſet, quas vocant Margaritas, earumq; fructus è radice ſuſpendi aiunt. De ijſdem hæc ſcripſiſſe videtur Plinius: In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmæ ſyagri, proximamq; Margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomẽ à Margaritis accepere. Vna earum arbor in chora eſſe traditur, hæc ille. Meminit & earum Aelianus. Galli Margaritam vulgò vocant florem vrbanũ, quem medici quidam vulgò primulam veris, vel conſolidam minimam nuncupant, nos bellidem minorem Plinij. Margaritam Bononia. Nominatur etiam Margarita inſula in Indico mari à Petro Martyre & vulgo Coſmographis inſula Perlarum, propter magnam Vnionũ copiam, quæ circa eam reperitur. Margarita Indica terrena [b] Aeliano dicitur naturam habere non propriam, ſed fœtura eſſe cryſtalli; non gelu concreſcentis, ſed foſſitij. Ad quæ hæc annotat Zoographus: Chryſtallus quidem in alpibus noſtris foditur, eaque maior & pulchrior eſt, quàm quæ ſaxis aut rupibus adnaſcitur: & Beryllus lapis cum cryſtallo ſimilis eſt, tum nomine ad Perlam, id eſt, Margaritam accedit: ſed figura & magnitudine neutra Margaritæ reſpondet. Margarita nomen proprium ſexui muliebri in babtiſmo imponi ſolitum,

Bellis minor. Margarita inſula. [b] *Li. 15. c. 8 de animal.* Chryſtall⁹. Beryllus.

E solitum, à Margarita factum videtur, & à pulchritudine, blanditijs & amoribus penitus profectum. Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè circa ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu est, quæ simplex non fruticauit, nec habuit sordes adhærentes, vt testatur * Columella: Marsicam simplicem, inquit, quam vocant Vnionem rustici, eligito. Galli de cepis hodie hoc nomen seruant. Vnionem feminino genere recentiores quidam, pro concordia posuere, nescio num & Veteres.

Vnio cepæ genus.
* Lib. 1. de re rust.

SYNONYMA.

GRÆCI plurimis modis Margaritam vocant. Theophrastus, Aelianus & Arrianus μαργαρίτην masculino genere. ἡ μαργαρίτις λίθος dicitur Androstheni apud Athenæum, nisi ibidem μαργαρίτης rectiùs scribamus, vt apud [a] Theophrastum τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶν ὁ μαργαρίτης καλούμενος Id est. Ex admirandis verò lapidibus is est, qui Margarita vocatur. Patet igitur, Cardanum vehementer ineptire: qui negat Margaritas esse lapides propriè: quoniam & celerrime senescunt, & alia quædam lapidum naturæ dissentanea habeant, cùm hic Theophrastus inter lapides θαυμαζομένους numeret, & Androsthenes apud Athenæum μαργαρίτον λίθον vocet. Μάργαρον neutro genere ex [b] Pausania adfertur. & μάργαρος ἰνδὸς ex Aeliano, & Iohanne Tzetze. Hanc ipsam gemmam vocari etiam Ἰνδικὸν λίθον aiunt & Luciano λίθον ἐρυθραῖον. Margarita à latinis authoribus semper ferè masculino genere profertur; rarius neutro. Varro vtroq; genere & Margaritam & Margaritum dixit, vt Nonius Marcellus annotauit. [c] Macrobius Augustum refert in epistola ad Mœcenatem, quem familiariter amabat, vt insolentem eius & affectatum sermonem notaret, hanc clausulam adiecisse: Vale mel gentium: ebur ex Hetruria: Tyberinum Margaritum, Solinus etiam affectatæ dictionis author Margaritum genere neutro dixit. Sed & D. Hieronymus fulgens Margaritum. Sunt qui ex [d] Arriano tradant Margaritas lingua Indica sic appellari: verba Arriani hæc sunt: Hoc quoque aliæ Indorum gentes de Hercule affirmant, quòd cùm mare Indicum & terram vndiq; peragrasset, purgassetq; eam omni vitio, in mari inuenerit cinædum (κίναιδον, Bartholomæus Fascius Margaritam vertit: sed Indi fortè Margaritam Cinædum vocant, vt ex sequentibus colligimus) ornatum muliebrem: quales qui ad hæc vsque tempora lucri caussa merces inde deferunt, multo studio comparare solent, Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tempore; quicunque diuites & beati putantur, maiore etiam studio sibi comparant: margaritam scilicet è mari, quam Indorum lingua sic (cinædum scilicet) nominat. Earum verò pulchritudinem admiratum Herculem, ceu ornamenti maxime decori gestatu vndecunq; ex mari quas filiæ (Pandeæ) ornandæ donaret, conquiri iussisse Margaritas. Ex his Arriani verbis iudicent studiosi, Cinædusne, vt Zoographo videtur, an Margarita, vt quibusdam alijs doctis viris, Indicum nomen sit huius gemmæ. Isidorus Latinum nomen non Indicum Margaritam facere videtur, dum à mari hoc nomen diducat. Sic enim [e] scribit: Margarita gemmarum candida prima: quam inde Margaritam aiunt vocatam, quòd in Conchulis marinis hoc genus lapidum inueniatur. Margarita corripit secundam & tertiam producit: vnde quidam sic cecinit.

[a] Lib. de Lapid.
Cardani ineptiæ.
[b] In Arcad.
Indicus lapis.
Margarita.
Margaritũ.
[c] Satur. 2.4.
[d] Lib. 8. de reb. Ind.
Cinædus.
Margarita vnde dicta.
[e] Li. 15. orig.
Prosodia.

Placet nidore margarita lacteo.

Versus est iambicus trimeter. Vniones quoq; vocantur; quod nomen Aelius stilo Varronis magister
H Iugurthino bello impositum maxime grãdibus Margaritis, teste [f] Plinio, prodidit. Dos omnis, inquit idem, in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud prõptis rebus, in tantum vt nulli duo reperiantur indiscreti: Vnde nomen Vnionum. Quæ verba Plinij non bene intellexit Solinus eius abbreuiator, dum sic scribit. Nunquam duo simul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum. Nam indiscretum Plinio est indifferens, indistinctum, aut prorsus simile; quo vocabulo & alibi in hac significatione vtitur: Imagines, inquit, adeo similitudinis indiscretæ pinxit, vt &c. Sane duos nunquam in vna Concha reperiri Vniones simul verum non est: cùm simul innumeræ quandoque referantur, vt postea referemus. Singuli quidem & discreti, hoc est non cohærentes inter se reperiri solent: verùm non ab eo Vniones dictos Plinius igitur innuit: sed quoniam nullus alteri ita similis inueniatur, quin vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quopiam discrimine differat. Quanquam & hæc Plinij verba leguntur cohærentes: Videmus in Conchis hac dote vnguenta circumferentibus. vbi cohærentes pro

Vnio.
[f] Li. 9. c. 35.
Vnionis etymon.
Solini error
Indiscretus quid Plinio
Plures quã vnus in vna concha.
Plinius explicatus.

eo quod est suis Conchis & testis adnatos Vniones accipit Zographus, non ipsos inter se concretos. Aliud sensit Marcellinus his verbis: Testæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas binas aut ternas: vel Vniones sic appellatos quod eius terræ (eiusmodi) Conchulæ singulas aliquoties pariāt, sed maiores. Baccā pro vnione acceperūt probatissimi authores. * Virgilius: —— *Nec Indi*

Bacca pro vnione.
* In Culice.

Conchea bacca maris pretio est.

Et Horatius: *Filius Aesopi detractam ex aure Metellæ,*
Scilicet vt decies solidum absorberet, aceto
Diluit insignem baccam. ——

Lapillus.
Pretiosi lapides.
Seruij ineptiæ.

Generali etiam nomine vocamus lapillum Margaritam. Nam lapillus & gemmarum Margaritarum commune est nomen, subintelligiturque pretiosus, quod si maiusculi fuerint, pretiosi lapides dicūtur, vt author est Perottus. Nam quod Seruius scribit gemmas diuersi coloris esse; Margaritas verò albas; vel gemmas integras: Margaritas verò pertusas, planè est ridiculum. Sabinus Iurisconsultus Margaritas scribit lapillorum nomine nō contineri: sed hoc falsum esse multorum exemplo declarare possimus. Curtius: lapilli auribus pendent: Idem alibi: Pendebant ex auribus insignes candore & magnitudine lapilli. Horatius:

Nec magis huic intra niueos viridesq; lapillos.

Erythræi lapilli.

Vbi profectò de Margaritis & Smaragdis intelligit, lapillos Erithræos vocat Martialis, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Conchis Margaritiferis, inquit Isidorus, tradunt, qui de animantium naturis scripserunt, quòd noctū littora appetant, & ex cœlesti rore Margaritam concipiant, vnde & Eccœole nominentur. Alibi autem nusquam inuenire est Eccœolæ nomen; & fictū videtur, ac innuere Margaritas ex cœlo à sua Concha concipi. Arabicè dicitur Margarita Hager (id est lapis) Alulo siue Albalo, Syluatico, vel vt Monachi interpretes Mesuę legūt, Albato & Albaro. Aliosfar voce minores Margaritas intelligunt etiā Arabes voce corrupta, vt scribit [h] Iohānes Fregosus Hispanus medicus insignis, ex Iulfar portu maris Persici, vbi prestātiores generantur. Eodē vocabulo vtūtur & hodie Lusitani. Nam Iohannes [i] Hugo Linschotanus tradit baccas maiores Lusitanos Perolas appellare; minores Aliofar, Arabes Lulu: Persas verò, & cæteros Indos Motij, Malauares Motu. In Insula Cubagua Indiæ Occidentalis, Paria & Curiana regionibus dicuntur Vniones Thenoras & Coriscias, alijsq; nominibus pro linguæ varietate, vt Petrus Martyr, alijq; itinerum in Indiam hanc scriptores prodiderunt. Hodie in Græcia Μαργαριτάρι dicitur. In Italia Perla vulgo vel perna vt quidam scribunt. Gallis, Germanis, Anglis, Belgis Perle. Hungaris Dragako, Gyongy. Polonis Perl'a.

Hager.
h De Indic. medic. c. 11. tract. 1.
i Capit. 89. Nauig in Indiam Orient.

QVID SINT.

MARGARITAM [a] Tertulianus pustulam Conchæ siue duram & rotundam verrucam esse ait. D. Hieronymus rubri maris grana vocat. Vlpianus vult nec gemmis contineri nec lapillis, quia apud rubrum mare crescit & coalescit Concha. Dubitarunt etiam summi viri, sit ne Margarita Conchæ pars, an excrementum, an verò morbus. Dicitur apud [c] Philostratum lapis, qui in Ostrea cordis locum habet. Ossa Vniones appellauit Chares Mitylenæus apud Athenæum his verbis. Chares Mitilenæus libro septimo historiarum Alexandri ait: Capitur verò in Indico mari & circa Armeniam, Persidem, Susianā, Babiloniam Ostreo quiddam simile, quod magnum (ἁδρὸν vegetum & plenum) est & oblongum, habetq; intus carnem multam, albam, suauissimi odoris, cuius exempta ossa Margaritas vocant, ex quibus monilia componunt &c. Quæ sanè sententia prorsus à veritate aliena est. Nam si vniones Ostreorum ossa essent, ij semper in omnibus Ostreis reperirētur, vt inquit Rondeletius, cùm ossa ad corporis fabricam necessaria sint, veluti partium reliquarum fulcra, quod falsum esse docet experientia. Idque contra Ostreorum naturam est, qua similiter atque crustata molle intus habent, nec durum quidquam; sed foris, vt rectè scripsit Aristoteles. Fuerunt qui existimarint Concharum veluti nucleos esse. [d] Plinius partus: alij Concharum grandinem, quorum opinio multis & Rondeletio admodum arridet, vt postea dicetur planius, cùm de generandi modo sermo fiet.

a Lib. de habitu mulie-bri.
Pustula Cōchæ.
b Li. 19. D. auro & arg. loq.
Rubri maris grana.
Nec gēmis nec lapillis contineri.
An pars Cōchę, an morbus an excremētum.
c Li. 3. c. 72.
Ossa non esse.
d Li. 9. c. 35.

GENVS.

A

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ORPVS Vnionum solidum esse manifestum est, quòd nullo lapsu frangantur teste [a] Plinio. Differunt in primis magnitudine, colore, figura. Magnitudine; sunt enim maiores, minoresque. Petrus Martyr: In eodem, inquit, sinu (noui orbis) aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus vniones, Conchyliûm corda, eruuntur, faba & interdum olea (oliua) grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset. Et alibi: Ad insulam Solon, inquit, Castellani Margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum, reperiri intelligunt: sed propter anni tempus non ceperunt. Ostreum tamen cepisse se testantur, cuius caro septem supra quadraginta librarum fuerit, vt Maximilianus Transyluanus scribit. Hæc ille. Itaq; non vsque adeo mirum videri debet, tam magnos reperiri vniones. Ex Vnionibus quos à rege insulæ Indiæ Occidentalis Eubagnæ acceperat Gasparus Morales, vnus erat magnitudine nucis, venditusq; in Darien auctione habita castilianis (genus est monetę Hispanicæ) mille ducentis, huncq; pependisse ait Gonzaluus Ouiedus siliquas triginta & vnam. Alioquin maiores Cubaguæ insulæ raro excedunt quinque siliquas. Idem Gōzaluus Ouiedus Panamæ (ciuitas est Indiæ Occidentalis) Vnionem magnitudine pilæ arcus, rotundissimum, ponderéq; siliquarum viginti sex venditum scribit. Sunt Conchæ margaritiferę prope insulam Borneo dictam, Vniones ex illis oui gallinacei magnitudine & in regis corona quosdam æquare anserinum ouum memoriæ proditum est, tantaq; rotunditate vt mensæ impositos vno in loco haud maneant; sed continuo tanquam argentū viuum moueantur. Tam magni sane rarissimi sunt, & ad nostros principes adhuc nondū perlati. Vltra semunciales inuentas negant teste Solino. Petrus Alfonsus Nignus & socij, cùm ex Curiana discederent, sex & nonaginta se libras vnionum octunciales, pretio forte quinque solidorum comparasse cognouerunt. Vnionum multi auellanas æquant, orientalibus similes: sed quoniam male perforati, non tanti pretij sunt. Me præsente, inquit, [b] Petrus Martyr, cùm apud illustrem Mithynæ Sydoniæ ducem inuitatus pranderem Hispali, vnā (vnū dicere debuit, si vnionē intelligit; sed de vno incredibile hoc pōdus est: forte vnā legendum nam pluralis numerus mox sequitur) supra centum vncias venum ad eum tulerunt. Sua profecto pulchritudine ac nitore, me delectarunt. Sunt qui Niguum ferant nō in Curcana, quæ centum viginti amplius leuquas distat ab ore Draconis: sed in Cumana & Manacapana regiūculis, ori & Margaritæ insulæ vicinis, vniones habuisse: negantq; Curianam feracem Margaritis. Sed hi in Conchis Margaritiferis. Testatur Theophrastus apud Athenæum magnitudinem vnionis, qui in ostreo Pinnæ simili nascitur amplioribus piscium oculis par esse. Colore quoque plurimum variant. Androsthenes in Indiæ nauigatione apud Athenæum ait: alias Margaritas aurei coloris esse & vsque adeo, vt ab auro vix dignosci queant si propius ad id admotæ sint, alias argenteas, oculisq; piscium similes. Propius ijs color splendidus est: [c] Theophrastus enim ad hunc modum ait: Inter illa quæ miramur, est profecto Margarita, natura pellucida, è qua pretiosa monilia fiunt. Coloris sunt Margaritæ, inquit Albertus, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo nitentes. Sunt & suffusco colore atque liuenti, item rufi & parui, quales circa Bosphorum Thracicum reperiuntur teste [d] Plinio, qui etiam grandini similes, quasdam memorat & D enormes, ferè colorisq; marmorei, aliqui legunt concolores marmori. Figura aliæ sunt rotundæ, aliæ oblongæ, planæ ab vna parte, altera concauæ, tuberibus inęquales, quædam pyri forma aut ouali. Horū quibusdā idcirco diuersa nomina. Elenchos appellant, ait [e] Plinius, fastigiata lōgitudine alabastrorū figura in pleniorē orbem desinentes: vbi Massarius Elenchi, inquit, sunt Vniones facie turbinata, vt ex amplo scilicet in tenue deficiētes, quos pyra modo vocāt. Et rursus: Elenchon Græci Indicem interpretantur: cuiusmodi est apud Plinium primi libri inscriptio. Nam & libros Elenchorum scripsit Arist. Alabastrū verò erat vas vnguentariū forma turbinata, sine ansulis, quod ex lapide alabastrite onyche antiquitùs appellato, fiebat, quoniā, vt inquit [f] Plinius, optimè vnguēta incorrupta in eo seruari dicitur. Perottus putat hasce Margaritas Elenchos dici, quòd quomodo librorum indices & pulchritudine ac varietate colorum, & magnitudine litterarum libros exornant, & res alias sui indices: ita hi gestantium habitum illustrare & quasi indices eorum videantur esse. Iuuenalis: *Auribus extensis magnos commisit Elenchos.*

Margins: Solidū corpus. [a] Li. 9. c. 35. Magnitudine differūt. Margaritæ magnæ. [b] Decad. 1. lib. 8. Color. [c] Li. de lap. [d] Li. 9. c. 35. Elenchus. [e] Li. 9. c. 35. Alabastrū. [f] Lib. 36. Elenchi cur Margaritæ dicantur.

Cylindrum ab Elencho differre. Magna eorum ſtultitia eſt, qui Cylindrum & Elenchum idem eſſe putant. Quippè Cylindri lapilli ſunt teretes, hoc eſt oblongi atq; volubiles, inſtar eius columellæ, qua æquandis areis vtimur. Huiuſmodi enim formam Cylindrium vocamus, ἀπὸ τοῦ κυλίειν à voluendo.

Area tum primum ingenti eſt æquanda Cylindro.

Dos earum in fulgore. Atq; tali forma non reperiuntur Margaritæ quas natura, non ars, facit. Etenim ſi artificiũ addas, ſtatim deficit fulgor, in quo omnis earum dos conſiſtit. Cæteri verò lapilli magna ex parte fieri teretes poſſunt: vtputa berylli, ſmaragdi, & alij ſimiles; quos non auribus ſuſpendere mulieres, ſed circundare collo, & innectere monilibus, ſiue alijs ornamẽtis conſueuerunt, Iuuenalis:

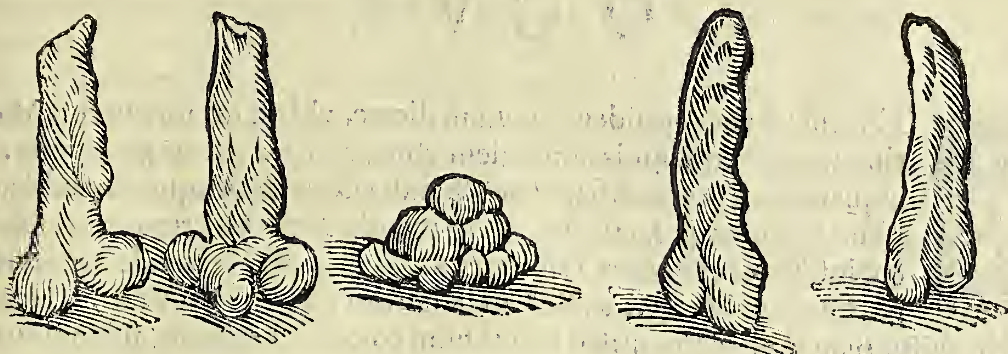
Tu nube atq; tace, donant arcana cylindros.

Idem alibi:

Nil non permittit mulier, ſibi turpe putat nil,
Dum virides gemmas collo circumdedit.

Poyrette. Elenchum inquit Bayfius, Galli Poyrette vocant. Elenchorum meminit Iureconſultus in l. Pediculis, parag. finali, hoc tractatu. Cùm autem ait Plinius, & proceribus ſua gratia eſt: de illis fortaſſis ſentire videtur, quos cylindros Paulus vocat in l. Pediculis ad finem in eodem. Cylindri q. Siquidem cylindri ſunt teretes & oblongi, fiebantq; etiam ex alijs lapillis. [g] Plinius [g] Lib. 37. vbi de beryllis: Indi mirè gaudent longitudine eorum. Et mox ſubdit: Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gemmas: quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine, Hactenus Plinius. Quibus Plinij verbis intelligere eſt, cylindros & elenchos in eo differre, quòd Elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis; Cylindri verò proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod ſi verum eſt, noſter Sipontinus iſta non ſatis percepiſſe videtur. Conchis inter- [h] L. 9. c. 35. dum adhæreſcunt Margaritæ, quæ non niſi lima auferri poſſunt: hæ [h] Plinio teſte Tympa- Tympana. Tympania. na appellantur. Codices antiqui vt annotat Maſſarius, Tympania ſcriptum habent, vt ſit Tympanũ quid. à tympano: quemadmodum inferius Crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Eſt autem Tympanum inſtrumentum ex vna parte tumidum & rotundũ, ex altera planum membrana clauſum intus vacuum, vulgò vaccarum vocatum: quod baculo feritur cùm turmæ æquitum ad pugnam concitatæ ſunt. Inde Margaritæ quæ ab vna parte tumidæ ſeu rotundæ ſunt, ab altera planæ, à tympanorum ſimilitudine tympania nominantur. Feneſtella (qui nouiſſimo tempore Tyberij Cæſaris claruit) Tympana ſcribit ſe iuuene appellata patinas, lances, quas antiqui Magidas appellauerunt. Tympanorum Vnionum meminit [i] L. Pediculis. etiam [i] Paulus Iureconſultus. Nos præter has à Plinio commemoratas differentias formarum, multo plures obſeruauimus hac tabula depictas, à Petro Stephanone antiquitatum ſtudioſiſſimo mihi benignè communicatas. Qui primo & ſecundo loco ponitur, tri- Vnio triorchites. orchitem Vnionem nominaui, priapum triorchitem æmulatur. habebat enim tres teſticulos adinſtar triorchis herbæ, & inter illos erat hoc diſcrimen, quòd duo eſſent perfecti, tertius verò adhærebat dextro teſticulo in poſteriori parte, oblongam quodammodo figuram gerens. In anteriore parte videbatur habere foramen, vel ſaltem figuram foraminis, pendebat vndecim ceratia. Tertius præ ſe ferunt partem racemi vuæ labruſcæ nuncupatæ, & cadmiæ botritis Dioſcoridis. Sed tertius inæquales habebat Vniones magnitu- Botrites. dine, tres inuicem coniunctos eiuſdem ferè magnitudinis, quibus adhærebant nouem imperfecti alij figura trigona, vnà cum maioribus; decem ſiliquas pendebat. Octauo autem loco depictus octo habebat Margaritas, veluti acinos, coniunctas, vt prorſus æmularetur etiam grana malorum punicorum, licet maiora eſſent, ſed inter ſe ferè eiuſdem magnitudinis, Ideoq; botrytem nuncupaui ſimpliciter, vt alterum botrytem inęqualem: erat hic pon- Priapites. dere viginti ſex ceratorum. Quarto & quinto loco depingitur is qui priapum cum duobus teſticulis, & ſcroto imitabatur. Teſticulorum alter altero maior erat. Qui inde ſequebatur, extrinſecus in principio figura erat hemiſphaerica. Erat autem eiuſdem coloris & ſplendoris cum primo loco delineato, pendebat ſiliquas decem & nouem, & granum vnum. Se- Scolocites. quitur deinde Scolocites à Vermis repentis arcuatim ſimilitudine. poterit & Saurites appellari: ſimilis enim eſt lacerti fœtui perfecto, cùm in eo conſpiciantur rudimenta quædã quatuor pedum, capitis & oculorum. Erat hic pondere vnius ſiliquæ duorumq; granorũ. Eiuſdem generis eſt & vndecimus. Nonus & decimuſquartus prorſus vermiculum illum, qui oritur in pericarpio, ſeu fructu ipſius dipſaci æmulatur. Vnicum duntaxat vterq; teſti- Cynoſorchites. culũ habet: & granũ vnũ pendet. Decimus & duodecimus vocari poſſint Cynoſorchites. Duo. n. huic adhærent teſticuli, vnus maior altero. Erat põdere duorum granorum cum dimidio. In vltimo, qui ab vna & altera parte depingitur, tredecim erant Margaritæ ſimul iunctæ.

A

C

iunctæ, quæ ſquamas referebant quorundam piſcium, inde ſquāmoſus Vnio dictus. longus erat duos digitos per tranſuerſum, latus digitum dimidium, pendebat granum vnum, & ſiliquas ſex. Conſtant autem Margaritæ multis veluti corticibus, vt tunicatæ plantarum quarundam radices. Tetigit idipſum [k] Plinius his verbis: Sani quidem partus multiplici conſtant cute non impropriè callum vt exiſtimari corporis poſſet. Itaq; purgantur à peritis. ex hac Margaritarum conſtitutione cauſſam coloris variegātis excogitauit Cardanus, ad hunc modum ſcribens. Colos eis, inquit, vt Pſeudopalo, ſcilicet qui ex aſpectu mutetur. Cauſſa eſt, quoniam ex corticibus conſtant Margaritæ: quæ ſuperficie vna politæ ſunt, altera rudes. Experimentum ſume pluribus ſpeculis ſimul iunctis eodem ordine, ita vt nitida ſuperficies tegat rudem alterius. Inde ſi paruas eas finxeris, atq; adeo tenues, vt ſolum ſcabrum non diuiſum aut varium corpus efficiant: intelliges tandem qua de cauſſa aſpectus ratio colorem ac ſplendorem mutet. Colos tamen Margaritæ plærunq; eſt candidus, nitidus, modicè fuſcus, hunc à ſuis Conchylijs mutuatur. Hactenus ille.

D

Vnio ſquāmoſus.

[k] Li. 9. c. 35.

Cur color mutetur.

Color ver Margaritarum & vnde.

LOCVS.

Vbi mare, ibi & Margaritæ.

ON eſſet à vero equidem alienum dicere, vbi mare, ibi quoque Margaritas inueniri, quamuis non eadem vbiq; copia ſit, atque præſtantia. Fert inquam eas Europa, Aſia, Africa & India Occidẽtalis, quod ex ſubſequentibus teſtimonijs facilè fiet cuiuis manifeſtum. In Brittannico Oceano copioſiſſimas eſſe refert [a] Iſidorus: Gagales lapis, inquit de Brittania, ibi plurimus, & Margaritæ. Et [b] Aelianus: Idem (nimirum Vnio) in Occiduo Oceano, vbi exiſtit Brittannia, naſcitur: ſed magis fului coloris eſt minuſq; ſplendidus. Et Tacitus, de vita Iulij Agricolæ, Ferè, inquit, Brittannia & aurum, & argentum & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita, ſed ſuffuſca & liuentia. *Suetonius ſcribit C. Iulium Cæſarem in Brittaniam nauigaſſe, ſpe Margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum ſua manu exegiſſe pondus. Diuus Iulius, ait [c] Plinius, thoracem quem veneri genetrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluit intelligi. Idem de vnionibus. In Britannia paruos & decolores naſci, certum eſt. Cecinitq; hoc quoque Iohannes Tzetzes.

In Brittannia.
[a] Li. 14. c. 6. Orig.
[b] Lib. 15. de animal. 8.
* In Cæſare.
[c] Li. 9. c. 35.

Ἐν Βρεττανοῖς δὲ γίνονται, καὶ χώραις ταῖς ἑτέραις,
Τῇ μὲν ὠχροὶ, τῇ δὲ κιῤῥοὶ, καὶ τῇ τῶν κακοσφαίρων. id eſt.
In Britannijs autem fiunt, & regionibus alijs,
Alibi quidem pallidæ, alibi autem ruffæ, & alibi non benè rotundæ.

In Scotia.

In Scotia plurimas reperiri ex his Boethij Scoti verbis liquet: Conchæ, inquit, quæ torno faſtigiatas à capite teſtas habent, maculiſq; aſperſas, longo interuallo reliquas (vt etiã fœtum ſileam) ſuperant. Quippe adeo nonnullis in locis delicatæ, vt non immerito apud veteres gulę primatum obtinuerint: vt viduarum vulgò cupediæ (Sophron σωλῆνας id eſt digitos Concharum generis, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα nominat) ſint: quanquam in quibuſdam fluminibus, idq; præſertim Dea Donaq; eſui ineptæ iudicentur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidiſſimis puriſſimiſq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundiſſimi ſunt agere gaudent: in eiſq; ſolis Margaritas concipiunt. Et paulò poſt: Sunt etiam eiuſdem ferè generis Conchæ in oris Hiſpanicis, quarum teſtas qui peregrini à Diuo Iacobo redeũt, adferunt, propterea quòd aqua ſalſa viuant. Nam & circumquaq; in littoribus Scotici maris ingens natat, ſed ſterilis multitudo. Et Cardanus ait: Conſtat in Oceano, vbiq; inueniri poſſe, cùm & in meridionali plaga tanta ſit illarum copia, & ſub ſeptentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi è Scotia ſertum è ſeptuaginta circiter Margaritis Scoticis, & pari & inſigni magnitudine. Sunt etenim & ipſæ candidæ, rotundæ, lucidæ, vt Indicæ: ſplendore tamen & magnitudine Indicis inferiores, nam Scoticæ quæ maximæ ſunt, vnguis minimi digiti magnitudinem vix vnquam ſuperant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec vile illis pretium: nec tam ingens vt Indicis. Cur autem non niſi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, vt neq; in Gallijs aut Hiſpanijs: cauſſa eſt quoniam calor maior eſt in his regionibus, aut à continente, aut propter antiſpaſim (per antiperiſtaſim potius) vt in Scotia: à continente verò vt in India: hæc Cardanus. Autor eſt Olaus Magnus nobiles Margaritas in Gothia, Suedia & Finlandia, ſeptentrionalibus regionibus capi. Eſt fluuius qui alluit pagum Huſſinez in Bohemia, abundans magnis lapidibus & piſce Truta copioſus. Præterea ęſtate accolæ ſolent ex eo aceruos Concharum eijcere, è quibus Perlas eximunt, alias maturas & ſplendidas, quę etiam annulis includuntur: alias immaturas, quæ medicis vſui ſunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciunt, & aluo redditas ſplendidiores colligunt, vt teſtatur Zoographus. Eſt apud Volgeſum montem in Lotharingia amnis Margaritarum ferax. Iuba in Boſphoro freto vniones naſci ſcribit teſte [d] Aeliano. Abundant ijſdem Perſici ſinus plurima loca, vnde qui deferuntur Orientales dici cępti. Hic enim ſinus Orientalis eſt cum noſtra Europa comparatus. Eſt terra Ormutij regno ſubdita, quam vocant Fulfar, pupuloſa: vbi & magnos & paruos frequentiſſimè piſcari tradunt. Nearchus, vt eſt apud [e] Strabonẽ in Perſicæ nauigationis initio, inſulam eſſe in qua multæ & pretioſæ Margaritæ gignãtur, tradit, in alijs verò claros & pellucidos lapillos reperiri: Et Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ Perſici maris inſulam quandam memorat, in qua Vniones plurimi repeririantur. Hanc annotat Dalechampius in [f] Athenæo hodie vocatam Ormuz. Capiuntur autem maximi vt refert [g] Ludouicus Barthema prope Ormutium tribus diebus itineris. Eſt for-

Viduarum cupediæ.
Scotiæ Margaritæ.
Cur tãtùm in Oceano.
In Bohemiæ fluuio quodam.
[d] Li. 15. c. 8.
In ſinu Perſico.
[e] Lib. 16. Geograph.
[f] Lib. 3.
[g] li. de Perſ. cap. 2.

A Est fortassis locus hic Insula Baharem hodie nuncupatus, circa quam multæ inueniuntur Margaritæ paruæ & magnæ. Incolæ ex earum piscatione multum lucri vtilitatisq; capiũt. Rex enim huius insulæ, qui paret regi Ormutij, alijq; mercatores Ormutienses eò proficiscuntur emendi Margaritas caussa pro vniuersa India alijsq; locis, quæ eas desiderant, etiam pro regno Narsinga nominato. Persæ quoque hanc frequentant & Arabes, & quãuis vbiq; in sinu Persico vniones reperire est, veluti in Catyffa & Camoron ac Iulfar; non tamen ea copia, qua circa Baharem, vt refert Eduardus Barbarossa. Ideoq; eò rex Lusitaniæ, qui piscationi Margaritarum præsit, mittit. Ad Bararen vicum maritimum adferuntur Margaritæ multæ & egregiæ, Arrianus in Periplo maris rubri. Alieme est regio, inquit Andreas Bellunensis, quæ incipit ab exitu sinus maris rubri vsq; ad principium sinus Persici: in quo est dictus locus duo maria, non multum distans ab insula Ormus, & in loco duo maria dicto expiscantur Margaritas cæteris præstantiores. E regione Vrbis Colon ciuitas est, quæ appellatur Chail distans à Calecutio quinquaginta quatuor miliaribus, piscantur & hic Margaritas incolæ. Capitur in Indico mari circa Armeniam, Persidem, Susianam, & Babyloniam Ostreo similis Margaritifera Concha. Theophrastus, in India, inquit, & insulæ quædam maris rubri Margaritã ferunt. Idem tradit [h] Philostratus atque [i] Plinius, qui [h] *De vita Apoll. lib. 3.*
B & in profundo maris rubri quæri ait præstantissimi nitoris, splendorisque. Quamobrem D. Hieronymus rubri maris grana vocat Margaritas, & Martialis Erythræos lapillos, & [i] *Li. 9. c. 35.*
gemmas Erythræis erutas vadis. De Margaritis [k] Plinius: Indicus, inquit, has maximè mit- [k] *Li. 9. c. 35.*
» tit Oceanus inter illas belluas tales tantasque, quas diximus per tot maria venientes, tam
» longo terrarum tractu, è tantis solis ardoribus, atque Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Fertilissima est Taprobane & Toidis vt diximus in circuitu mundi: itẽ Perimula promontorium Indiæ. Hic pro Toidis quidam manuscriptus codex legit Trois, alius vetus Stoidis: quam lectionem admodum probo. Nam de eadem insula sic [l] alibi. Ab [l] *Lib. 6. c. 25*
horum (sinus Arabici & Persici) tractu Indiam versus Cassandrus deserta insula L. M. pas. traditur: iuxtaq; eam freto interfluente Stoidis quæstuosa Margaritis. Perimulam hoc etiã loco promuntorium Indiæ facit. [m] Aeliano Perimuda Vrbs Indiæ est, cuius incolæ Ich- [m] *15. c. 8. de Animal.*
thyophagi Margaritas retibus comprehendunt. Vnde cecinit Iohannes Tzetzes:

Εν τῇ θαλάσσῃ τῇ Ινδῶν, ἐν νήσῳ Περιμούδῃ
Καὶ νήσῳ τῇ Ελύρᾳ δὲ καὶ τισιν ἄλλαις νήσοις,
C *Εν ἀβαθεῖ θαλάσσῃ δὲ, καὶ γε καθαρωτάτῃ*
Οστρέους (Ὄστρεα) λόγος φύεσθαι, ἃ κύει τοὺς Μαργάρους.
In mari Indorum, in insula Perimude,
Et verò insula Elyra, & quibusdam alijs insulis,
In non profundo mari autem, atque purissimo,
Ostrea rumor est nasci, quæ pariunt Margaritas.

Megasthenes apud Plinium incolas Taprobanæ (ea insula est maxima Indiæ subiacens ad Eurum, ex quo Oceanus Indicus influit teste [n] Isidoro) auri Margaritarumq; grandiũ fertiliores, quàm Indos esse scribit. Plurimas etiam maximasq; gignere scribit Solinus hanc Insulam: & Isidorus totam Margaritis repletam esse. [o] Philostratus: In Biblo, inquit, parua insula Indiæ capitur in Ostraco albo lapis Margarita, quæ in Ostreis locum cordis dicitur obtinere. Tylos insula ex aduerso regionis Atenes plurimis Margaritis celeberrima cum oppido eiusdem nominis narratur à [p] Plinio. Ptolemæus Tyros habet. India maior (inquit M. Paulus Venetus) in regna quinque diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritę in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentem & insulã quan-

Taprobane
[n] *Lib. 14. c. 6. de Orig.*
[o] *Lib. 3. de vita Apol.*
[p] *Li. 6. c. 28*

D dam sinus maris fermè vadosus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decẽ passuum, in quibusdam trium & duorum, vbi leguntur Margaritæ. [q] Idem in Zipanga insula Indiæ Orientalis magnam copiam Vnionum rubrorum & rotundorum esse scribit, præ grandiumq; qui tanti valent, quãti albi, & etiam pluris. Et [r] alibi prouinciæ Thebeth,
» inquit, adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quæ regem habet tributariũ magno Chã. Est ibi lacus, in quo tanta est Margaritarum copia, vt pretium earum omnino vilesceret, si pro arbitrio hominum asportari permitterẽtur, quare capitis pœna cautum est, ne vllus in hoc lacu piscari absq; magni Cham venia ausit. Man lacus & Indiæ, vt citat ex Obscuro Zoographus, & alius Lama dictus, in vtroq; piscantur Perlas. Alterutrum fortassis tetigit hic M. Paulus Venetus. In Chinæ quoque pluribus regionibus reperiri aiunt: non tamen admodum rotundas. Est Ainam insula in Cantam maritima Chinæ parte, vbi eędem inueniuntur. Maarazia ciuitas paruis & magnis abundat. Regnum autem Cochinchina paucas habet. Vltra Chinam incolunt Chenchij populi, apud quos etiam margaritæ reperiuntur.

[q] *Lib. 3. c. 2.*
Vniones rubri & rotũdi.
[r] *Li. 2. c. 38.*
In Echina.

riuntur. Propè Zeilan insulam locus est in mari eleuatus; hunc aqua decem & duodecim cubitos alta superfluit, inque huius fundo abundantissimi sunt; tum maiores, tum etiã minores, lectissimæ rotunditatis, & forma pyri. Inter hanc insulam & Comorini promontorium magna quotannis numerosaq; captura. Hic à Lusitaniæ rege dux constituitur, cum quatuor millibus, aut amplius vrinatorum, qui ex hac piscatione tantùm victum parant, sæpenumero ingenti cum periculo à piscibus quos Tubarones vocant siue Hayos. Generantur etiam in insula Burneo rotunditate, colore, magnitudineq; commendabiles. Huius regi parent duæ insulæ Zolo & Tagina: idq; hac de caussa. Rex Burnei filiam harum duarum insularum regis in vxorem duxerat, à qua cùm intellexisset patrem eius vniones duos maximos habere, bellum mouit patri. Itaq; noctu facta classe cum centum nauibus quas praos ibidem vocant, in Zolum ingressus regem duosq; eius filios captiuos abduxit: & in carcere tam diu detinuit, donec Vniones pro redemptione daret rex Zoli, atq; vtriusque insulæ dominatum. In Paria & Curiana Noui orbis regionibus Vniones abundare [s] Petrus Martyr testatur. Christophorus Columbus in Paria regione torquatos armillatosque tam viros quàm fœminas repperit. Cæterùm Petrus Alphonsus Nignus in sua nauigatione Cumana & Manacapana regionibus postergatis, in regionem incidit, quam Curianam vocari ab incolis ipse refert. Vbi in littore pro tintinnabulis, aciculis, spintheribus, armillis, vitreis calculorũ sertis, annulisq; & alijs eiusmodi institorum mercibus, cum incolis in horæ momento, Vnionum, quos collo & brachijs appensos gestabat, vncias quindecim permutant: Certatim incolæ Vnionum serta, nostrarum mercium cupidissimi ferebant. Tumaccus regulus, inquit [t] Petrus Martyr, in Noui orbis parte Vascho Nunes (qui magnam remotissimamque regionum illarum partem Castellæ regis nomine occupauit) præter aurum, munera attulit ducentos quadraginta egregios Vniones. è minutis autem copiam maiorem adferri iussit. Vniones nostri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è Conchis illos minimè eruunt, nisi prius assis, quò faciliùs sese ipse aperiant, & caro inclusa sapidiùs coquatur. Tumaccus ergo tanti facere Vniones, nostros inspectãs: familiaribus suis vt piscationi se accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales Vnionum adferunt duodecim. Et paulò post: In eodem sinu aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus Vniones, Conchylium corda, eruuntur, faba & interdum olea grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset. hæc ille. Narrant & alias insulas & maria Indiæ Occidentalis Nauigatores, in quibus ijdem reperiuntur, vt Cartagenam insulam, & Cubaguam, quæ in mari del Sur dicto sita est, vbi frequens est piscatio, vnde hodie insula Perlarum ei nomen. Gasparus Morales cum diuturno bello tandem regem huius insulæ Perlarum superasset, coegit hunc singulis annis regi Hispaniarum persoluere cẽtum libras Vnionum. Vnde manifestum est copiam ingentem horum in hac insula esse. Concludamus igitur non modò in mari, sed etiam in fluuijs, & vbicunq; sunt Conchæ Margaritas reperiri. Nam quamuis in temperatis regionibus, vt in Gallia & Hispania gigni sint qui negent: visa tamen est in Tago flumine Toleti Concha ex ijs quæ ibi nascuntur, cùm precessisset magna quædam siccitas, vt testatur [u] Fregosus, Margaritam ferre.

Tubarones pisces.

[s] Ocean. dec. 1. lib. 8.

[t] Ocean. dec. 3. lib. 1.

Insula perlarum.

[u] De medic. Ind. Histor. trac. 1. c. 11.

PISCANDI RATIO.

NE quis igitur miretur tam ingens earum pretium, quod mox supputabimus, è tam longinquis regionibus aduenientium per tot terras, & maria parum cognita nobis, necesse est pericula meminisse quibus se piscatores subijciunt, maris profunda loca, dirosq; & crudeles pisces, quos Tubarones vocant, Concharumq; auaritiam, si modo vera sunt, quæ de ea optimis authoribus recensentur. Ait Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ apud Athenæum circa ambitum Persici maris insulæ cuiusdam vbi magna Vnionum copia ex arundine temporarias casas extrui, è quibus in mare desiliant ad vlnas viginti, Conchas tantùm duplices reportaturi. In magno versari periculo qui Margaritas venantur, cum in hiantem Concham recta manum indiderint. Illa enim compresa inclusos digitos abscindi, quibusdam eo cruciatu confestim morientibus. Hoc ipsum [a] Plinius quoq; testatur: Conchæ ipsam, quum manum (piscantis) videt, comprimere sese operireq; opes suas, gnaram propter illas se peti: manumq; si præueniat acie sua abscindere, nulla iustiore pœna, aut alijs munita supplicijs. Aelianus etiam tradit in mari rubro Cõchas quasdam,

Pericula piscatorum.

Vt manus mordeant Conchæ.

[a] Li. 9. c. 35.

A dam, quamcunq; piscatoris natantis partem labris suis (marginibus testæ acutis) appræhenderint abscindere. Miror itaq; Rondeletium doctissimum alioquin virum, hæc fabulosa putasse, ac Plinij verbis contradixisse, cùm & Hispani, qui nostro seculo nouum orbem nauigare cœperunt, referant, teste Cardano, præcisas quandoq; manus à Margaritiferis Ostreis: imo & ab hoc edictum pietate plenum à Cæsare suo emanasse. Quo circa nequis mentem Conchis inesse dicat, vt Plinium scripsisse putauit Rondeletius, cùm Conchis omnibus tactus tantùm sensus, atque gustatus parum exquisitus à natura attributus sit, aliorum omnium sensuum sint expertes, fatendum est oratoriè hæc à Plinio dicta, gnara propter illas se peti: verumque esse Conchas hasce vnionum feraces testam vtramque comprimere, si tangantur; quod etiam in alijs quibusdam Conchis obseruatum est. A piscibus quoqne piscatoribus periculum impēdet, quos canes marinos appellasse visus est [b] Plinius his verbis: Inter scopulos maior pars inuenitur, sed in alto quoque comitantur marinis canibus, nec tamen aures feminarum arcentur. Meminere & nauigationum Indicarū scriptores piscium quos Tubarones & Hayos nuncupant Indi, magnam cladem apud Commorini caput (vbi Regia piscatio est) quotannis adferre Conchas quærentibus; maris quoq; violentiam multos absorbere. Hinc quotidiani mulierum ploratus super filio- B rum ac maritorum funere, cùm tamen nec ideo piscationem omittant, partim ob Lusitanorum metum, à quibus impelluntur, partim ob pauperiem quam ita solantur, inducti lucri cupiditate, quæ nullam periculorum considerationem adhibet, etiam summo alias in „ vitæ discrimine. Ob hæc itaq; pericula varij piscandi modi inuenti sunt, pro regionum di- „ uersitate. Vt retibus olim capiebantur, audi [c] Arrianum. Megasthenes, inquit, scribit Conchas, in quibus Margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiam. Gregatim autem multas in illo mari veluti apes depasci, regemque suum habere aut reginam, ac si contingat regem compræhendi à piscatoribus, facile reliquum etiam examen circundari reti. At si rex effugerit, reliquas capi non posse, earum carnes Indos corrumpi sinere, osse ad ornatum vti. Quidam tradunt, inquit Plinius, sicut apibus, ita Concharum examinibus singulas magnitudine & vetustate præcipuas esse veluti duces, miræ ad cauendum solertiæ; „ has vrinantium cura peti, illis captis facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde „ obrutas sale in vasis fictilibus, exesa (alias erosa) carne omni nucleos quosdam corporum, hoc est vniones descidere in ima. Eadem [d] Aelianus his verbis: Indica Margarita hoc modo capitur. Vrbs est nomine Perimuda, cui eo tempore cùm in Bactris Eucratides regna- C ret, Soras ex generis regij stirpe natus imperauit. hanc quidem ipsam ichtyophagi incolentes Margaritas retibus in orbem circa littus amplissimum extensis, compræhendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum similitudinem gerentes, gregatim natant, & quemadmodum apum examina reges, sic eæ habent tum coloris, pulchritudine, tū magnitudine præstantes. Summa autem contentione vrinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem, quod eo captum cunctum regem rectione orbatum, non loco se mouētem assequuntur. Quam diu quidem rex fugiendo elabi potest, sapienter eas regit & conseruat. Iam porro captas in paruulis dolijs sale condiunt: vbi cùm contabuerit caro, & defluxerit, Vnio solus relinquitur. Idem alibi: Bona tempestate & tranquillo mari Conchæ Margaritiferæ capiuntur: eas posteaquam piscatores comprehenderunt, ab illis Margaritas libidinosorum animorum illecebram eximunt. Si quis à latere Conchæ manum subijciat, facilè à saxo auelli scribit Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ. Hæc ferè veteres de capturæ ratione tradunt: recentiores alia. Ormus vrbs, inquit [e] Ludouicus Romanus (tradam enim primum piscandi modum apud Orientales) in insula sita est. Procul illinc itinere dierum trium leguntur Conchæ, quæ pariunt Margaritas venustiores, grandio- D resq; cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli qui piscatu Concharum victum quæritant. Hi vecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi dependente fune: idque fit ab gemina cymbæ parte, vt vtrinq; iactis in profundum lapidibus cōstabiliri nauis nō aliter, quàm si in anchoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in æquor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumq; dependente, alligato pedibus lapide, se vibrat in pelagus, subtusq; aquas vrinantium more natat: actusq; in profundum ad passus quindenos, tantisper vrinat, donec legerit Cōchas, in quibus delitescunt Vniones ac Margaritæ, collectas manticæ indit: lapidemq; protinus quo pedes grauabantur, abijcit, funiq; innixus in superiora euadit. Quibus partim subscripsit: partim & alia insuper addit Iohannes Hugo Linschotanus de [f] Ormutianis Margaritis sic loquens. Eas vrinatores aquam decem aut viginti vlnarum spacio subeuntes piscantur. Ostreis Margaritæ continentur, quæ maiores habent, supernatant aliquantulum; Minores

Aliof-

Marginalia: Contra Rōdeletium. — Concharū sensus. — Canes marini. — [b] Li. 9. c. 35 — Tubarones & Hayos pisces. — Retibus capiuntur. — [c] De rebus Ind. lib. 8. — [d] Lib. 15. de anim. cap. 8. — [e] Lib. 3. de reb. pers. c. 2. — Piscandi mod[us] apud Orientales — [f] Nauig. Ind. Orient. cap. 84.

Alioffar dictæ in fundo maris ferè reperiuntur. Vrinatores nudi ac cophino succincti eundem confestim implent, scaphisq; inferunt, paratis ad illum finem, in quibus dispositi, vrinatores exonerant. Ostreæ mox in terram abiectæ soliq; siccandæ expositæ sponte reseratæ baccas manifestant. Completa eius diei captura piscatores cuncti cum duce, militibus, coadiutoribus, & tutoribus regijs conueniunt, ipsamq; prædam diuidunt. Prima regi portio cedit, secunda duci & militibus, tertia Iesuitis, qui ibi claustrum habēt, eamq; prouinciam ad Christianam fidem perduxerunt, quarta vrinatoribus summa cum æquitatis distributiuæ cura. Hæc ille. Aestiuo autem tempore hæc piscatio celebratur, apud Commorini caput. Similis fit piscatio prope insulam Dialaccia dictam, Coromandel, & Zeilam quam Andreas Corsalus Taprobanam putat antiquis dictam fuisse. Hanc idcirco singulis annis bis adeunt Mauri, aliæq; gentes quæ vrbem Cael regi Coulami subiectam incolūt. Nec aliter piscantur in India maiori sita versus orientem. Hæc (teste M. Paulo Veneto) in regna quinque diuiditur, in primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritæ in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentem & insulam quandam sinus maris fermè vadosus; quippe qui in aliquibus locis profunditatem decem passuum, in quibusdam trium, & duorum, vbi leguntur Margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues, magnas & paruas, & conducunt multos homines qui in profundum maris se dimittant, piscenturq; marinas Conchas, ex quibus vniones colliguntur. Porro piscatores illi quando aquam amplius ferre nequeunt, enatant; & rursus se præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant vicibus. Sunt etiam in sinu illo grandes pisces, qui homines facile occiderent, nisi huic periculo succurreretur in hunc modum. Conducuntur à negotiatoribus magi quidam qui Abraiaim dicuntur: & hi incantationibus suis, & diabolica arte coniurant pisces illos, vt neminem lædere possint. Nocte verò quando à negotiatoribus Margaritarum piscatio intermittitur, relaxant magis cōiurationem suam; ne fures nocte sine periculo sese in mare demittant, & tollant Conchas cum Margaritis. Fit autem hæc Vnionum piscatio non per totum annum, sed duntaxat per Aprilem & Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immensa Margaritarum multitudo. Soluūt autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis verò tribuunt vigesimam partem & piscatoribus quoque commodam præbent mercedem. Cæterùm à medio Maij Margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco: sed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab isto distat & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. Vaschus Nunney (qui castellę regis nomine magnam remotissimamque noui orbis partem occupauit) Chiapen & Tumaccum (regionum quarundam Noui Orbis ad meridiem regulos) retia habere & piscaria Concharum Margaritas gignentium littora, pro prædijs, intellexit, quas tanquam è viuarijs eripiunt regulorum egregij vrinatores, ad id exercitium à teneris educati, sed quieto tranquilloq; mari littus æstu deserēte, quò faciliùs ad earum stationes submergi queāt. Et quò maiores Conchæ sunt, eò profundiùs inhabitant: minores verò, vti filię, propiores aquæ margini: minimæ vti neptes, supercilio viciniores degunt. Ad ima Cōchylia ad mēsuram staturarum virilium, trium & quatuor interdum, descendunt. Ad filias aut neptes dimidio femore tenus & minus aliquando, subnatant: Quarum etiam post se datum à feris tempestatibus æquor, multitudinem in arena ab vndis proiectamq; in littus reperiunt, & in arena legunt, minutis baccis, vt narrat Petrus Martyr. Itaq; in vtraq; India aut vrinando capiuntur aut reti, qui postremus piscandi modus non vsque adeo laudatur: non quia paucas Conchas ita capiant (contrà enim euenit) sed quòd metus sit vbi tot capiuntur, mare sterilescat aut paucas amplius producat. Narrant enim in Cubagua insula Occidentalis Indiæ, cùm reti annis aliquot cōtinuis magnam Concharum copiam cepissent, paucas post aliquot subsequentes annos apparuisse, nec tam celebrem vtilemq; fuisse piscationem. Circa autem insulas grandes Vcique dictas, quæ sitæ sunt vltra promontorium S. Sebastiani, satis copiosè inueniuntur Vniones, eos tamen non eximunt, vt in prædictis regionibus. Conchas enim quas è mari accepêre, primùm coquunt, atque ita Vniones paruos magnosq; & rubros & multos accipiūt: certumq; est multos hîc inueniri, maiorq; inde haberetur copia si rectè è Conchis eos eximere scirent, vt in alijs regionibus faciūt. Vbi Americus Vesputius testatur eas nisi benè maturi sint & cadant ex Conchis, non esse perfectas, & consumi paruo tempore, hocq; respectu habito debere colligi quando volūt excidere. Conchas margaritiferas piscandi modum, qui apud Scotos in vsu est, describens Boethius, ait: Sensus illis tam acutus inest, vt si altiorem in littore astans vocem emiseris, „ aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repente se subtrahētes subsidāt „ vniuersæ. Ea enim illis thesauri custodiendi naturalis indita est solertia, haud ignoranti- „ bus

Taprobana

Vt contra pisces se defendunt.

Tempus piscandi.

Cur nō amplius retib. piscentur.

Piscatio apud Scot. Cōcharum Margeritiferarum solertia.

A bus videlicet quanti sit pretij apud mortales, luxus ex fœtu suo comparatus. Itaq; piscantes quoque id maximè obseruant, vt primo attractu testas coniunctas arctissimè detineãt, protinus illis alioquin Vnionem euomituris. Quaterni aut quini humerorum tenus flumen ingressi, atque in orbem stantes, contum alterutra manu, quo firmiùs consistant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas collustrantes, pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) testarum torturas placidè comprehendunt, atq; astantibus vacua manu excapiendas præbent. Hæc Boethius ex antiquis, vt apparet, mutuatus.

ORTVS, GENERATIO.

IN quot Concharum diuersis speciebus ab autoribus vniones nasci dicãtur, & in qua parte, item quomodo generentur, age videamus. Res enim hæc cùm sit difficilis & controuersa satis, diligenter à nobis examinanda est. Certum est in Concha margaritifera propriè dicta seu Matre Perla- *In quibus*
B rum optimos atque plurimos nasci. Rondeletius ex Plinio in Concha *Conchis generentur.* echinata, quam postea depictam atque descriptam exhibebimus, Vniones reperiri testatur. Hîc obiter annotat Zographus, Plinium & Androsthenem de eadẽ planè Concha sentire ipsi videri, non de diuersis, vt putauit Rondeletius. Sic enim [a] Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) Concham esse similem Pectini insecto (id est vt ille *[a] Li. 9. c. 35.* interpretatur, aliter quàm Rondeletius, nõ secto, non cælato. οὐ διάγλυπται γάρ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, inquit Androsthenes) hirsutam Echinorum modo. Pro quo Androsthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirsutum, non spissum significat. Addit & aliud ex Androsthenis eodem loco translatum, Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Quamobrem dubitat Zographus an rectè Rondeletius Plinij verba de Cõcha Echinata accipiat, Androsthenis verò verba de Berberi: cùm vel Plinium vel Iubam ex Androsthene sua mutuatum appareat, (vel contrà:) & cætera quidem rectè translata videntur, sicut & δασὺ hirsutum: echinorum autem modo, de suo adiectum, quasi hirsuta aliter esse nequeant, nisi Echinorum modo rigeant. Nec est quod aliquis testam simul hirsutam læuem esse miretur: cùm læuitas ad superficiem pertineat, hirsuties ad enascentem ma-
C teriam. Sic & Mytulorum quorundam testa læuis hirsutaq; est. Sed cum Berberi Rondeletij hirsuta non sit, rem in medio diligenter existimandam relinquit. Interim Concham *Concha e-* echinatam vocari; quam sic aptè Rondeletius à re ipsa vocauit, probat. An verò Plinij *chinata cur* Concha hirsuta sit Echinorum modo, dubitat. Nascuntur Margaritæ, inquit, Cardanus, ex *dicta.* Conchylijs rotundis nobiliores, sed tamen minus rotundæ: aliæ ignobiles rotundæ ex ob- *Nobiliores* » longis, quasi contraria ratione, striatum est genus vtrumq; Conchyliorum, & in imo mari *& ignobiliores vnde* » moram ducit. Et rursus: Ignobile Margaritarum genus ex Nacaronibus (sic enim ostrea vocant longa: seu melius dicam Conchylia quòd striata sint) nascitur. Bellonio Nacre de *Nacaro.* Perle Vulgo Gallicè appellatur Margaritifera Cochlea. Sed Nacaro Cardani alius vide- *Cochlea* tur, cùm Ostreum longum esse dicat, in quo reperiantur Vniones. Bellonij Nacra rotun- *margaritifera.* dior est, nec ferax Vnionum, Rondeletio affirmante: quare potius fuerit Berberi, quæ Cõcha est oblonga, & à Rõdeletio similiter Nacre de Perles vocatur Gallicè pro Matre Perlarum. Conchæ quæ torno fastigiatas in capite testas habent maculisq; aspersas, apud Scotos magno numero in limpidissimis purissimisq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis,
D qua profundissimi sunt, reperiuntur, Margaritas concipere, vt Boethius tradit. Vniones, inquit [b] Plinius in nostro mari reperiri solebant, crebrius circa Bosphorum Thracium, ruffi *Myes.* ac parui, in Conchis quas Myas appellant. Minutos Vniones ex Mytulorum Conchis se *[b] Li. 9. c. 35.* extraxisse scribit Syluius. Dalechampius ad ea verba Plinij: Ruffi & parui, in Cõchis quas Myas appellant; hoc adiecit scholiolum: Tales hodie reperiuntur in gelidissimis quibusdam Auernorum riuis & torrentibus. In riuis etiã & fluuijs Musculos Mytulosuè aliquãdo Margaritas ferre audiuit Zographus circa Horenbach Germaniæ oppidum. Chares *Ex cõcha si-* Mytilinæus nasci quoque scribit in Concha simili Ostreo, quæ sit ἁδρὰ καὶ προμήκης: id *mili ostreo.* est plena, vel crassa & oblonga: carnem continens magnam albam & valde odoratam, videtur autem Berberi dictũ alijs intelligere. In Acarnia quæ vocatur Pinna gignit Vniones *Pinna.* teste [c] Plinio. Theophrastus apud [d] Athenæum nasci in Ostreo Pinnæ simili, sed minore *[c] Li. 9. c. 35.* Margaritam tradit. In Pinnis quibusdam Indicis quæ in mari Orotignæ & insularum quæ *[d] Lib. 3.* in eo sunt, Chira videlicet, Chara & Procosi, inueniũtur, quarum descriptionem in capite de Pin-

de Pinnis trademus, naſcuntur Vniones nō admodum boni laudatiq; coloris. Ruffi enim E ſunt, aut ex rubro nigricantes, & interdum nigri ferè. Inueniuntur & albi, ſed non probantur. Hos tamen non negligũt Indi, vbi Pinnas has aperuerint. Præſtantioribus enim Margaritis miſcent, vt ſic pondus & copiam augeant; veluti ſi quis tritico hordeum aut auenã miſceat. Sed mercatores exercitati has fraudes facilè nouere: quocirca minoris emunt. In ſuata men ſpecie rotunditate ſua cum cæteris certant. Quod mirum multis videtur, cùm Pinnæ ſint oblongæ, & in alijs pinnis oblongi ſæpius inueniantur, vt in rotundis Conchis
Cochleæ Margaritiferæ. ſeu Oſtreis plerunque rotundi. Plinius Cochlearum Margaritiferarum multa genera eſſe ſcribit, cuiuſmodi ſunt, Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ & permultæ aliæ. Narrant & Cochleas Margaritas ferentes, & Muricis genus Orientale, margine ſeu labro in latum ſe protendente, roſeo intus colore: Vidit Zoographus genus Conchæ Margaritiferæ argento concluſum, ſpeciem vſumq; poculi præbere: pede nimirum addito ex argento, & labris eodem inte&tis. Concha tota forma ferè nauiculam præ ſe fert, & interſtitia quæ-
Nautili deſcriptio. dam tabulatorum inſtar intrinſecus habet, in ſummo operculum membranæ inſtar obtendi audiuit: quæ ſanè deſcriptio Conchæ Nautæ ſeu Nautili noſtri alterius optimè cõgruit. Aelianus in India Margaritiferas Conchas magnis ſtrombis ſimiles facit: Ex quibus liqui- F dò falli conſtat Rondeletium, qui aſſerit Vniones in biualbibus tantùm Conchis gigni. Quocirca cum Plinio concludamus: non vnico in Conchæ genere naſci: ſed teſtatorum, quæ Vniones habent, alia eſſe Strombode, alia biualuia: quàmuis in his frequenter inue-
Qua Conchæ parte. niantur; in illis autem perquam raro. In Oſtrei carne eos gigni Androſthenes eſt autor: Cardanus [e] in teſta: Plinius: Non ſemper, inquit, in media carne reperiunur, ſed alijs atque
e lib.9.c.35. alijs locis. Vidimuſque iam in extremis etiam marginibus veluti Concha exeuntes, & in quibuſdam quaternos quinoſque. Et: Craſſeſcunt etiam in ſenecta, Conchiſque adhæreſcunt, nec ijs auelli queunt, niſi lima. Quibus vna tantùm eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planicies, ob id tympana nominantur. Tympania hic quatuor ſyllabis legit. Græcè mauult in prima inflexione generis maſculini τυμπανίαν, & κροταλίαν μαργαρίτην dicere
Multi in vna Concha. Zoohraphus. Cæterùm quatuor aut quinque in vnica repertos Concha, non eſt mirum. In India enim cùm Conchas aperiunt, præter aliquot mediocris magnitudinis vniones inueniunt etiam multos veluti minuta grana, aut arenulas. Narrat Americus Veſputius ſe in quibuſdam Oſtreis Indicis centum & triginta, in quibuſdam verò pauciores reperiſſe.
Generandi modus. Porro, quod ad eorum originem attinet, varia eſt ſuper ea autorum ſententia. [f] Plinius ſen G
f lib.9.c.35. tiens alios eſſe Concharum partus, alios verò abortus, è rore naſci ex quorundam ſenten-
Ex rore. tiam refert. Verba eius adſcribam: Has (Conchas) vbi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſeſe quadam oſſitatione, impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti, partumque Concharum eſſe Margaritas pro qualitate roris accepti: ſi purus influxerit, candorem conſpici; ſi verò turbidus, & fœtum ſordeſcere, eundem pallere, & cœlo minante conceptum; ex eo quippe conſtare, cœlique eis (Manuſc. cæli quietis) maiorem ſocietatem eſſe, quàm maris: inde nubilũ trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenum. Si tempeſtiuè ſatientur, grandeſcere, & partus. Si fulguret, comprimi Conchas ac pro ieiunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas, ac repentè compreſſas, quæ vocant phyſemata, efficere, ſpeciem modò inani inflatam ſine corpore; hos eſſe Concharum abortus. Ha-
g Lib.3. &tenus Plinius, qui cum ijs, quæ ab Iſidoro Characeno apud [g] Athenæum dicuntur, non
Quãdo plures generatur. conſentit. Sic enim ſcribit; Aiunt cùm ſæpe tonat, & imber largior effunditur, tum magis Pinnas concipere, Vnioneſq; plurimos generari, & inſignis magnitudinis. Hyeme in profundos maris gurgites pinnas demergi ſolitas; æſtate verò adnatantes hiare no&u, diuque compreſſas; quotquot ſcopulis ſaxorumvè cauis ſeſe affixerint, radices agere, & ibidem commorantes Vniones parere. His hæc continuo idem ſubiungit; Eaſdem cibum capere, H ac fœtificare ſui parte, quæ carni adhæret; huius etiam Conchæ ori adnaſci, quem Pinnophylacem vocant paruo Cancro ſimilem, brachijs in forfices bifidis, qui hoſpiti cibum curet; carnem ab ore veluti radicem quandam pertingere ad Concham vſque mediã, iuxta quã Vnio genitus in ſolida Conchæ parte augeſcit, & alitur quamdiu adnexus fuerit; cùm verò abſciſſuram gemmam caro ſubnaſcens molliter præſectam à Concha ſeparauerit, amplecti quidem & retinere ſeiunctam, verùm nihil alere præterea, ſed leuiorem, nitidiorem,
Non naſci ex rore. puriorem efficere. Ex quibus patet Margaritam partum Concharum eſſe, non autem concipi ex rore, vt Plinius tradit, & eum imitatus [h] Solinus. Conchæ, inquit, ſunt, in quibus
h Cap. 56. hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore luxuriante conceptu, ſitiunt rorem velut maritum, cuius deſiderio hiant. Et cùm lunares maximè liquuntur aſpergines, oſcitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæq; fiunt, & de

ſaginæ

A saginæ qualitate reddunt habitus Vnionum. Nam si purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum, si turbidum, aut pallore languescunt, aut ruffo innubilantur. Ita magis de cælo, quam de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aeris semen, fit clarius Margaritum: quoties vespere, fit obscurius. Quantoq; magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur: clausæq; subita formidine vitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiunt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent, cumque flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscentur lapides solis calore, subsidunt: & se profundis ingurgitant, vt ab æstu vindicentur. Huic tamen prouidentiæ, (videtur quippiam deesse) ætatis opitulatur. Nam candor senecta disperit: & grandescentibus Conchis grandescunt Margaritæ. Hucusq; Solinus, ex quo hæc Marcellinus: Testæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas, binas, aut ternas: vel Vniones sic appellatas, quòd eius terræ (eiusmodi) Conchulæ singulas aliquoties pariunt, sed maiores, idq; inditium est ætherea potius deriuatione, quàm saginis pelagi hos oriri fœtus, & vesci: quod guttæ matutini roris ijsdem infusæ, claros efficiunt lapillos, & teretes: vespertini verò fluxuosos contrà & rutilos, & maculosos interdum. Minima autem vel magna, pro qualitate haustum figurantur B casibus variatis. Concussæ verò sæpissimè metu fulgurum inanescunt, aut debilia pariunt, ,, aut certè vitijs defluunt abortiuis. Hæc ille. Sed quæ de fulgure cum Solino ait, non conueniunt cum ijs, quæ Aelianus, & [i] Iohannes Tzetzes scribunt. Ille enim ait Margaritam maris fœturam esse, & ex quorundam opinione ad partum deduci, cùm in apertas Cõchas fulgura affulserint: hic autem eorum opinionem recitat, qui ex fulgure nasci putant, conglobarique statim cùm fulgur in Conchas eiusmodi hiantes fulserit: versus eius hi sunt de Margaritarum generatione: Ex fulgure. [i] Chil. 11. 375.

Δίττους δὲ λόγους λέγουσι τῆς μαργαρογονίας
Οὓς μὲν γὰρ τούτων λέγουσιν ἐξ ἀστραπῆς γενᾶσθαι,
Οὓς δέ μοι πάλιν λέγουσιν εἶναι χειροποιήτους.
Καὶ πρῶτον μοι κατάκουε τοὺς ἀστραπῆς μαργάρους,
φασί τινες τὰ Ὄστρεα ταῦτα τὰ τῶν μαργάρων
Τὰς πτύχας ἀναπτύξαντα, μένειν ἀνεωγμένα.
Τῆς ἀστραπῆς σκηψάσης δὲ μέσῳ πτύχων ἐκείνων,
C Εἶναι γὰρ ἔφην ἀβαθῆ τὴν θάλασσαν ἐκείνην
Εὐθὺς σφαιροῦσθαι κατ᾽ αὐτὰ τὰ Ὄστρεα, μαργάρους. Id est.

Duplicem autem rationem tradunt Margaritarum generationis.
Aliquas enim harum dicunt ex fulgure nasci,
Aliquas autem rursus mihi dicunt manu fabricatas.
Et primum mihi audi fulguris Margaritas,
Aiunt quidam Ostrea hæc Margaritarum
Plicas cùm explicauerint, manere aperta.
Fulgure enim irradiante medium plicarum illarum,
(Esse enim dixi non profundum mare illud)
Statim rotundare per se Ostrea Margaritas.

Verùm vtraque hæc opinio, sic facilè conuellitur. Quomodo ad Ostreas peruenire roscidus aër potest, si altiùs in mari immersæ sint, quàm decẽ, & duodecim orgyas, ad quas vix ipsi solares radij penetrare possunt, sanè proditum est Conchas eas, quæ in profundo maris degunt producere Margaritas maiores, quæ in maris superficie minores, cùm contra D euenire deberet, si huic opinioni credamus. [k] Plinius præcipuũ cãdorem custodire pelago altiùs mersas, quàm vt penetrent radij tradit. In quẽ locum hæc Massarius. Videtur, inquit Plinius, ex verbis, quæ paulò suprà retulit, sibi ipsi contradicere: nam si Conchæ hæ Margaritiferæ altiùs, & in profundo maris stabulentur, vt hic libro tricesimotertio testatur, vbi ,, ait: Vt iam minùs temerarium videatur è profundo maris petere Margaritas, tanto nocen- ,, tiores fecimus terras; quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu, & pro qualitate roris accepti Vniones candidi, & sordidi atque pallentes fieri poterunt? Propterea cùm in fundo maris Conchas degere secundum naturam sit, censeo Margaritas neq; concipi, neq; eiusmodi qualitates roscido humore suscipere: sed ex carne sua generari, qualitatesq; eiusmodi eius per ætatẽ accidere. Hęc ille; cui Cardanus adstipulatur. Fabulosum, inquit, eas ex cęli rore cõcipere. Itẽ Rondeletius superiora Plinij verba cũ recitasset de generatione Margaritarũ, & Cõcharum earundem falsam esse Refutatio de rore, & fulgure. [k] Lib. 9. ca. 35. Ex carne generari.

opinionem, quam tradidit Plinius, confirmat: nimirum Margaritas eſſe Concharum partus, & ex roſcido ſucco generari. Etenim, inquit, teſta ſilicea intecta omnia ſponte, & non ab alijs procreantur: neque aliud quicquam procreant. Neque idem partus à diuerſis editur, quemadmodum Vniones à diuerſis ſpecie Conchis, ſiue Oſtreis. Adde quod omnia, quæ procreant, ſtatis quæque temporibus fœtus ſuos concipiunt, & emittunt in lucem, cùm in varijs Oſtreis aliquando Vniones reperiantur; aliquando nulli: modò hoc tempore, modò illo. Aegyptij hodiè externis mercatoribus in Aegyptum proficiſcentibus, narrant de piſce columbo, quem orbem vocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis Margaritiferis, eum ſcilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde Vniones efficiat. Sed fabuloſa ſunt iſta, neque enim vnquam in eiuſmodi piſce inuenti ſunt Vniones, neque ros hauſtus non poſſet non in Ventriculo immutari, & concoqui, vel vnà cum excrementis alijs excerni. Hactenus ille. Nauigatores iſti Indici alias rationes adiungunt, quò minus credant lapillos hoſce ex rore naſci, in Concha vna plures reperiuntur, non planè eiuſdem magnitudinis, coloris, formæque: quod fieri debuiſſet, ſi ex rore generarentur. Et cùm tradant ex puro rore candidos naſci, ac nitidos, ex turbido verò palleſcentes, nec tanto ſplendore nitoreque præditos, quam nobis dabunt rationem opinionis huius aſsertores nigrarum Margaritarum, aut aliorum colorum? Nam [l] Gonzaluus Ouiedus tradit ſe Margaritas habuiſſe colore nigras, vt eſt carbo, fuluas, ſplendentes, vt aurum, ſine ſplendore, ſeu obſcuras, coagmentatas denſaſq; ad cæruleum vergentes colorem; item ad viridem, & alijs coloribus præditas. Quidam ex recentioribus, vt antiquos cum iunioribus concilient, originis diuerſitatem diſſimili earum geneſi acceptam referunt, non autem autorum ignauiæ, aut oſcitantiæ. Nec enim video, inquit [m] Franciſcanus Rueus, cur cuiquam mirum videri debeat, ſi pro diuerſa cœli conſtitutione illarum generatio variet. Quid namque prohibet aliter naſci eas, quæ ab Erythræo mari, quæve à Taprobanæ, & Indis, vel etiam ab Arabiæ petuntur littoribus? ſecus autem quæ à Paria viciniſq; Auſtrinis, vel etiam Occiduis ſeptentrionalibusque Oceanis ab edoctis vrinarijs ſolertiſſima petuntur arte. Proinde Plinium rerum naturalium peritiſſimum nullius inſcitiæ, aut negligentiæ inſimulandum cenſeo, quòd de Margaritarum natalitijs aliter ſcripſerit, quàm Auſtrinarum, Occiduarumque nuper inuentarum regionum luſtratores, quorum monimenta prætereo, ne prolixior ſim. Sat namque nobis in præſentiarum fuerit apud omnes conuenire, Conchas pro ſua ætate, ac magnitudine maiores, pro roris verò (appetente genitali tempore) concepti puritate, vel obſcuritate generoſiores, vel ignobiliores eniti. Qua ratione vberiorem has cum cœliaca natura, quàm cum equorea conſenſum, & cognationem obtinuiſse manifeſtum puto. Hæc ille, cuius conciliatio nullius planè apud me eſt momenti. Nam quamuis in quibuſdam rebus regionum, & locorum diuerſitas diuerſos generandi modos proferat: tamen rationes prædictæ non patiuntur Margaritas è rore naſci: quemadmodum neque à fulgure, quod reprobauit [n] Iohannes Tzetzes, aſserens, putare ſe in mari generari lapillos quoſdam, qui cùm in Concham ceciderint huius teſtæ læuitate nitoreve acquirere ſplendorem, ſicque fieri Vniones: verſus eius clarioris doctrinæ gratia adferam:

Nō eſſe partus Oſtreorum.

Piſcis columbus.

Alia refutatio non naſci ex rore.

[l] *Hiſt. Ind. lib 19. c. 8.*

Cōciliatio opinionū.

[m] *Lib. 2. de gemmis. ca. 14.*

Fulgure nō naſci.

[n] *Chil. 11. 375.*

Tzetziſ opinio.

Ἐγὼ τὸ φυσίκευμα τῆς ἀστραπῆς οὐ στέγω.
Ἔγγιστα μύθων δὲ δοκῶ τοὺς ἐξ ἰχώρων πάλιν.
Λέγω δὲ ἐκεῖ τὴν θάλασσαν εἶναι καθαρωτάτην,
Καὶ τὰς ἐκεῖσε λίθιγγας ποιεῖν ἀργυροχρόους.
Καὶ λέπη τῶν Ὀστρέων δὲ τούτων τῶν μαργαρίδων,
Τυγχάνει ἀργυρόχροα, καὶ χροὰς τῆς μαργάρου
Ὅσαι δὲ λίθιγγες ἐντὸς πέσωσι τῶν Ὀστρέων,
Γίνονται διαυγέστεροι τῷ λείῳ τῶν Ὀστράκων
Καὶ στίλψιν δὲ λαμβάνουσι, καὶ μάργαροι καλοῦνται. Id eſt,

Ego autem illud naturale fulguris non tollero,
Finitimum fabulis autem arbitror illud ex ſanie (rore) rurſus,
Dico autem illic mare eſſe puriſſimum,
Et illic lapillos facere argentei coloris.
Et putamina verò Concharum, harum Margaritarum.
Quotquot autem lapilli intra ceciderint Conchas,
Fiunt ſplendidiores lauore Concharum
Et ſplendorem accipiunt atque Vniones vocantur.

Sed

A Sed hæc opinio, quamuis magis prædictis probabilis videatur, necdum recipienda videtur. Nam in Concharum carne interdum inuentos Vniones cùm legimus, rotunditate insi- Refutatio opinionis
gni, & splendore. Igitur penetrare carnem quamuis mollem non possunt. Præterea testis Tzetzæ.
Concharum plurimos adnatos fuisse cernimus: vnde Cardanus non admodum ineptè è te-
stis Margaritas originem trahere suspicatur his verbis: Generari Margaritas in testa, non Cardani o-
in carne, substantiæ primùm similitudo ostendit. Visa est etiam Margarita testæ suæ iuncta: pinio è te-
& ob id testæ earum intus inæquales sunt. Margaritæ ipsæ forma diuersa, plæræq; tamen stis oriri.
ad rotunditatem vergunt: & quo maiores fuerint, referunt eo limbo esse propinquiores: &
alibi: Vidi ego nuper frustum matricis, in quo plures Vniones intus concreti erant, non se-
cus, ac lapidum coagmentis (quę rochas, id est, conos, à figura vocant) gemmæ. Nam pro-
fundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planæ, informes, veluti in cinere castaneæ, ita in ma-
trice sepultæ erant. Verisimile igitur est, postquam ab initio tam facilè auelluntur, expres-
sum liquorem è testa veluti guttas in rotundam formam cogi. Inde facta additione ex eo-
dem lento humore per cortices augeri, atq; concrescere, demum forsan electas alia Ostrea
producere: veluti piscium oua pisces. Et vtcunq; sit, prægrauatas magnitudine testas illas
B spontè eijcere. Non sunt tamen Margaritæ duritia lapidea; neque scio quicquam quod
in animali durius oriatur Vmblicis marinis. Hactenus Cardanus. Androstheni Rondele- Androsthe
tius assentitur: is autem apud [o] Athenæum, ait τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ Ὀστρέου γίνεσθαι, nis opinio:
ὥσπερ ἐν τοῖς σύεσοις τὰς χάλαζας, id est, in carne Ostrei gigni Vnionem, quemadmodum [o] Lib. 3.
in suum carne grandinem. Idem Iuba tradit referente [p] Plinio, Arabicis Concham esse si- [p] Li. 9. c. 35
milem pectini insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem carnis grandini si-
milem. Hanc nos sententiam tuemur, & Indorum auctoritate confirmabimus, præsertim
qui Cubaguam insulam incolunt. Hi enim Vniones in Conchis eo nasci modo tradūt, quo
oua in Gallinis. Nam in gallinis grandiora propeque matura foramini propinqua sunt, vt Generari vt
excludantur citius ijs, qui minora sunt minusq; matura, & in vteri interioribus recundita. oua.
Ita quoque Ostrea hæc Margaritas ferunt magnas propè testarum ora, paruas interius ma-
gis, vt mirum non scripserit Plinius, partum Ostreorum Vnionem esse. Quidam non ineptè
lapidum in diuersis animalibus nascentium generationi comparant horum originem. In- Cōparatio.
ter quos est Rondeletius, & [q] Alexander Benedictus, qui sic scripsit: Vidimus lapides ex [q] Lib. 32. de
vesica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim viscosa materia obducta, veluti cur. mor. ca.
C in crustas varij interdum coloris, igneus calor indurauit: atq; ita increscere sensim tradun- 34.
tur. Margaritæ etiam in Conchis eo modo fieri traduntur, gemmarijs varios veluti in cœ-
pis cortices torno detegentibus. Et Rondeletius: Eadem ratione, inquit, arbitror Vnionem
in Conchis concrescere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel vesica. Quo an-
no hæc scriberemus, mortuus est quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis con- Grando, vt in porcis cō
stans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremū veluti crescat.
caput marmoris rotundi, & candidi frustulū referebat, vel Margaritæ maiusculæ figuram,
& splendorem, id ex pituita vitrea concretum fuisse existimo. Quare nec mirū si in Ostreis,
& Conchis senescentibus Vniones reperiātur. Talia Rondeletius. Mollis est vnio in aqua, Molles in
& vbi ex ea eximitur, indurescit veluti corallum, vt referunt nauigationum Indicarum scri mari Mar-
ptores. Idq; est, quod his verbis dixit Plinius: In aqua mollis Vnio protinus durescit. In garitæ.
mari del Sur dicto scribit Gonzaluus Ouiedus inueniri Vniones centum pyri forma, ante-
quam vnus rotunda. Incolæ Cubaguæ insulæ, quæ in Occidentali India sita est, asserunt
Ostrea Margaritas ferentia certis temporibus producere certum humorem rubrum, & san-
guineum in tanta copia, vt tingant, & inturbent aquam eodem colore. Nemo tamen rectè
D existimabit hunc humorem esse materiam, ex qua fiant Margaritæ, quia in nullo alio loco,
vbi Margaritæ abundant, hoc obseruatum legi. Certum autem est succum aliquem clarum Materia v-
tenacemq; esse. Illud quoq; refert ad harum γένεσιν, quòd Androsthenes in descriptione nionum.
Parthiæ tradit apud [r] Athenæum. Pinnarum, quæ in alto degunt clarissimos esse Vniones,
puriores, grandiores: contrà illarum, quæ per æquoris summa fluitant, & sursum euehuntur [r] Lib. 3.
minores; colorisq; nubili, quia solis radijs percutiantur. Quæ etiam [s] Plinius de vnionibus [s] Lib. 9. cap.
in Conchis Margaritiferis nascentibus confirmat his verbis: Miror ipso tantùm eos cœlo 35.
gaudere, sole rubescere, candoremq; perdere, vt corpus humanum. Quare præcipuum cu-
stodiunt pelagiæ altiùs mersæ, quàm vt penetrent radij. Non etiam illud, inquit Aelianus,
me fugit, auulsis his lapidibus (vnionibus è Conchis) quasi redemptionis pretio persolu-
to, Conchas liberas dimitti, iterumq; Vniones renasci. Quod si priusquam lapis eximitur,
huius altrix bestia moriatur, vnà cum carne putrescere, & perire dicitur.

NATVRA.

Aceto dissoluuntur. [a] Lib. 8. c. 3.

EX historijs, quas infrà recitabimus, cùm de luxu agemus, liquet Margaritas aceto dissolui. Vnde Pausanias: Τὰ μάργαρα ἀπολύεσθαι ὑπὸ τῶ ὄξους dixit. [a] Vitruuius, Aceti vis dissipat, & dissoluit ouum, plumbum, æs, item Margaritam. Et obscurus quidam: Margaritæ velut testa oui aceto mollescunt, & resoluuntur. Distillantur etiam, & colliquantur, quæ lapidea sunt, inquit Cardanus, sed molliora, vt Margaritæ, coralli, Smaragdi.

Vt dissoluantur.

Vt ergo Margaritas dissoluas (nam hoc propono, quia expertum est) ipsas integras laua, succumque limonum bis, aut ter cola, inde merge, & soli expone: in quinque aut sex diebus colliquantur, vt mellis, quod ad substantiam attinet, similitudinem referant. Ego si hoc olim nouissem, diues paucis diebus euasissem. Hoc enim intellecto, quod nuper sciui, atq; alio secreto, quod experientia didici, poteram sex millia coronatorum in quadraginta, vel paulò pluribus diebus superlucrari. Existimo, sed non sum expertus, aceto distillato eas etiam posse liquari. Paucis adiectis etiam aurum his dissolui posse affirmant. Huc vsque Cardanus. Zoographus dum hæc scriberet Vniones aliquot perexiguos filo æneo insertos aceto satis aspero ad dies decem macerauit. Vnde emolliti quidem sunt, & friabiles facti, præsertim superficie: pars inferior durior quidem remansit, sed & ipsa digitis atteri poterat, in fundo vasis arenosa asperitas videbatur, sicut in matulis calculosorum. Emolliuntur igitur aceto, & resoluuntur Vniones, non liquantur, aut contabescunt. Nam quæ propriè liquari dicuntur, siue per se vi caloris, ea tota in liquorem abeunt: sedimentum enim, vt dixi, arenosum in fundo relinquunt, vel totæ potiùs in arenam resolutæ subsident, si tempore longiore nimirum relinquantur. Acetum distillatum vim pristinam, sicut saporem odoremve seruat: vt proculdubio eadem omnia, quæ non distillatum, prębet: sed purius subtiliusq; est. Zoographus ante multos annos in cineribus distillatum, ter repetita distillatione acetum, seruat. Non vehemẽtius tamen inde, quàm acetum aliquod acre antè distillationem, factum ipsi videtur. Quocirca Cleopatræ Margaritam tam citò dissolui potuisse valde miramur. Acerrimum sanè illud acetum fuisse oportet, quale in nostris regionibus, non reperitur. Conchas quasdam (rugatas Rondeletij, vel similes) artifices alibi, vt Venetijs, superficie externa, quæ fusca, & aspera est, præmollita nimirum aliquo liquore, lixiuio acri fortè, ita expoliunt, vt pulcherrimè niteant. Cochleæ cælata testa, inquit Rondeletius, in aceto macerata, superiore veluti cute, vel crusta spoliatur, redditurq; Cochleæ Margaritiferæ modo splendens, nitida, & Vnionis modo colorata. Et Syluius ait: Dissoluuntur aceto forti præsertim distillato, vel succo limonum (pro eo inquit Zoographus, nobis succum berberis accipere licebit) Margarita, testæ ouorum, lapides renum, vesicæ, corallum vtrumq;: ea pòst siccata promptè friantur. Sed aliud est dissolui, aliud friabile reddi.

Non liquãtur.

Liquari, quæ dicantur.

DENOMINATA.

Margaritarius. [a] Lib. 32. cap. 11.

MARGARITARIVS est negotiator, mangoq; Margaritarum, apud Firmicum. Calepinus μαργαριτέμπυρον exponit Græcè. Potest etiam dici Græcè μαργαριτεὺς, vt πορφυρεὺς. Margaritifer qui fert Margaritas. [a] Plinius: Concharum genera inter quæ & Margaritiferæ Cochleæ. Apud Lexicographos inuenio ἀμάργαρος Margaritis carens; sed sine autore.

HIEROGLYPHICA. SYMBOLICA.

Insomniũ. [a] Lib. 41. Lachrymarum symbolum.

Μαργαρῖται δηλοῦσιν δακρύων ῥόον, id est, Margaritæ denunciant lachrymarum fluxum. Senarius est Onirocritus apud Suidam. Visos in somnis Vniones lachrymarum profluuium portendere tradiderunt Artemidorus, & alij. Inde [a] Pierius Valerianus in Hieroglyphicis Vniones, vel Concham eorum, pro lachrymarũ symbolo accepit: fortè quòd lachrymarum guttę, Vniones magnitudine, perspicuitate, & orbe suo referant. Cumq; eiusmodi somnium aliquando ipsi contigisset, resq; postmodum subsecuta esset, hoc versu meminit:

Visus eram niueos manibus tractare lapillos,
Vnio in his lætis gemma inimica viris.

Vniones,

A Vniones, teste eodem, qui nihil præter nitorem, & læuorem ostendunt, significant venustatem. Idcirco Veneri in ornatu inter ceteras gemmas Vniones præcipuè deberi putant: virilior enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, Vnionum planè fœmineus est. Cæsarem Veneri genetrici ex Vnionibus Britanicis thoracem consacrasse [b] Plinius refert. In Euangelio Margarita significat premium, quod rectè facientibus offertur, vt idem tradit. Sed rectiùs verbum Dei mihi exposuisse videtur [c] Clemens Alexandrinus his verbis: Maximi autem pretij Margarita mundum muliebrem per summam lasciuiam mirandum in modum in- » uasit: ea autem nascitur in quodam Ostreo pinnis non absimili: magnitudo autem eius est, » quātus permagnus piscis oculus: nec pudet miseras totum suum studium in hoc Ostreo ponere, cùm eis liceat sancta ornari gemma, nempè verbo Dei quod vtiq; scriptura appellauit Margaritam, qui est pellucidus, & purus Iesus, qui est in carne cōtemplator oculus, qui est ratio, qui perspicuus, per quē caro est pretiosa, quæ aqua regeneratur. Illud. n. Ostreum in aqua natum carnem contegit: ex ea autem Margarita concipitur. Saluator noster apud [d] Matthæum: Ne detis quod sanctum est canibus, neq; proieceritis Margaritas vestras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus suis, & illi versi in vos lacerent vos. [e] Et rur- B sus: Simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas Margaritas: qui cùm inuenisset vnam preciosam Margaritam, abiens vendidit omnia quæ possidebat, & merca- » tus est illam. Ἐν πολλοῖς γάρ, inquit [f] Clemens Alexandrinus, τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ εἷς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ καλλιχθὺς ἐκλάμπει. Id est, inter multas paruas Margaritas, vna resplendet præ cæteris, & in fecunda piscium venatione Callychthus.

Venustas.
[b] Li. 9. c. 35.
Præmiū rectè facientibus.
[c] Pædag. li. 2. c. 12.
Verbū Dei.
[d] Cap. 7.
[e] Matth. c. 13.
[f] Strom. 1.

MORALIA.

SANCTISSIMA Virgo, & mater Dei nostri perquàm apposité Margaritæ assimilatur. Etenim vt Margarita inter cæteras gemmas candore, claritate, perspicuitate, rotunditate, vnitateque vnde vnio vocatur, præcipua habetur, & cor roborat; syncopen, & animi defectum curat: ita etiam hęc sanctissima Virgo immaculata verè candida est propter puritatem, & virgini- C tatem, clara propter honestatem, perspicua, ac resplendens propter veritatem: eius enim intima videri poterant: rotūda propter obedientiæ bonorumq; operum celebritatem: vnica, & præcæteris præcipua, propter singularem ac eximiam sanctitatem. Animum addit timidis peccatoribus, & tremorem, tristitiamq; ne damnati moriantur, pellit. Rectè itaque sapuit, qui inuenta tam pretiosa Margarita, omnia bona sua vendidit. [a] Ideoq; dicitur Virgo singularis: vna columba.

S. Virgo Margaritæ similis.
[a] Cant. 6.

LEGES.

» VLPIANVS Digestorum nono ad legem Aquiliam, ita inquit: Si mari- » tus vxori Margaritas extricatas dedisset in vsu, easq; inscio viro perforas- » set, vt pertusis in linea (filo) vteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertiùs [a] » alibi: Si linea Margaritarum surrepta sit, dicendus est numerus. Cælius Rhodiginus, Extricatos, inquit Vniones iureconsultis dici opinantur, per- D politos, & ab genitiuis maculis depuratos. [b] Adrianus Turnebus libenter assentitur Accursio, vt extricatæ sint Margaritæ, quæ lineis intricatæ non sunt, sed extra lineam, & tricam per se separatæ sint: extricatas enim Iurisconsultus, opponere videtur ijs, quæ in linea habeantur. Robertus Constantinus extricatas interpretatur, non pertusas, nec in linea, ἀπολελυμένας. Scribitur [c] in lege Seia. Seia Vnionem cùm hyacinthis legauit: postea Vnionem soluit, nec vllum mortis tempore inter ornamenta sua Vnionem reliquit: quæsitum est, an hæres æstimationem rei, quæ in hæreditate non est, præstare debeat.

[a] Digest. de fur. lib. 47.
Extricati Vniones, quid.
[b] Aduers. lib. 27. c. 31.
[c] ff. de aur. & arg.

EPIGRAMATA.

ELLIA Vniones tam perditè diligebat, vt negaret ſe amplius victuram, ſi eos amitteret: [a] Martialis igitur optat hocce epigrammate manus furaces Annæi Sereni: vt Vnionibus ſubreptis, Gellia occidat:

[a] *Lib. 8, Epigram.*

Non per myſtica ſacra Dindymenes,
Nec per Niliacæ bouem iuuencæ,
Nullos deniq; per deos, deaſq;
Iurat Gellia: ſed per Vniones.
Hos amplectitur, hos deoſculatur:
Hos fratres vocat, & vocat ſorores;
Hos natis amat acrius duobus.
His ſi quo careat miſella caſu,
Victuram negat eſſe ſe nec horam.
Eheu quàm bene nunc, Papyriane,
Annæi faceret manus Sereni.

Hoc alio Epigrammate à Lino Pędagogo liberto Poſthumillæ, qui tantæ erat apud Patronam gratiæ, vt ei committeretur gemmæ concubini totum penus, Poeta idem geminos poſcit, & cùm videatur velle pueros, petit Vniones:

Crinitæ Line Pædagoge turbæ,
Rerum quem dominum vocat ſuarum;
Et credit cui Poſthumilla diues
Gemmas, aurea, vina, concubinas:
Sic ſe perpetua fide probatum,
Nulli non tua præferat patrona:
Succurras miſero precor furori,
Et ſerues aliquando negligenter
Illos qui malè cor meum perurunt:
Quos & noctibus, & diebus opto
In noſtro cupidus ſinu videre,
Formoſos, niueos, pares, gemellos,
Grandes non pueros, ſed Vniones.

Poëtæ acumen. Acumen poëtæ ex eo eſt, quòd ad exitum vſque Epigrammatis habet lectorem ſuſpenſum, quaſi petiturus ſit concubinos, cùm tandem petat Vniones.

EPITHETA.

ARGARITA Indica, fulgens, apud Rauiſium textorem. His & alia ex locis, & notis electionis, & præſtantiorum addere licet. Iulius Cæſar Scaliger:

Aut Vniones lucidos, graues, grandes;
Quos dira collo fert hyena rugoſo.

PROVERBIA.

I tanti vitrum, quanti Margaritum. D. Hieronymus in epiſtola quadam ad Demetriadem virginem: ſolent miſeri parentes, & non plenæ fidei Chriſtiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere: ſi tanti, vt dicitur, vitrũ, quanti Margaritum. Vtitur eodem prouerbio idem Hieronymus compluſculis alibi locis: vſurpatur & à Tertulliano in libello ad Martyres. Hoc edicto ſumma rerum inæqualitas ſignificabatur. Si tanto ſtudio curas, vt viuat corpus, quàm eſt dãda opera, quò viuat animus. Si nihil nõ facis quo placeas homini principi, quanto magis enitendũ, vt placeas principi Deo? Si tãtis ſudoribus parantur opes periture, vel vſu, vel furto, cur non magis incũbimus, vt cæleſtes opes adcumulemus? In his & huiuſmodi locus erit prouerbio.

A *Creta notare* prouerbialis locutio eſt, pro eo quod eſt approbare: & carbone notare, quod eſt damnare. Propterea quod Pythagoras aiebat id, quod eſſet colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud *Vnione ſignare*, quod ſępius apud autores eſt, pro eo quod eſt inter felicia proſperaq; numerare: ductum à veteri ſuperſtitione, quę vnumquemq; anni diē miſſis totidem in vrnam, aut vt apud Scythas, in pharethram, calculis ſignabat: quem arbitrabantur proſperum abijſſe, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, Vnione: contrà quem inauſpicatum, nigro lapillo notabant. Hæc omnia autor adagiorum. Creta notare, & carbone quid. Vnione ſignare.

ELECTIO.

PRAEFERVNTVR, inquit [a] Frāciſcus Rueus, candidiſſimæ, lucidiſſimæ, rotundiſſimæ, læuiſſimę, & minimi ponderis: maximè autem ſi natura perforatæ ſint, Margaritæ. Verùm ridiculum eſt aliquas à natura perforatas inueniri. Neſcio cur etiam præferat leuiſſimas, cùm [b] Plinius magis ponderoſas laudare viſus ſit his verbis: Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere haud promptis, id eſt, vt exponit Dalechāpius, B haud inuentu facilibus, eximijs illis præſtantiæ notis omnibus in vnico vnione rebus, quibus ſanè verbis omnes laudes Margaritarum complexus quàm breuiſſime eſt. Eodē loco: „ In candore ipſo, inquit, magna differentia, clarior in rubro mari repertus. Indicus ſpecula- „ rium lapidum ſquamas aſſimilat, alias magnitudine pręcellens. Summa laus coloris eſt ex- „ aluminatos vocari, & procerioribus ſua gratia eſt, Elenchos appellant faſtigata longitudi- „ ne, alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes. Hoc loco exaluminatos interpretantur quaqua verſum ſine fuſco nitentes, & pellucidos, & ad aluminis colorē accedentes, quod optimum cēſetur, cùm candidiſſimum ēſt teſte Dioſcoride. [c] Color igitur non omnibus idem, qui & penes regiones admodum differt, vt etiam magnitudo. Nam circa Boſphorum Thracicum ruffi ſunt, & parui. In Acarnia coloris marmorei. In Britannia decolores. In amni apud Volgeſum montem in Lotheringia nō admodū ſplendidi. Vnde fit vt penes regiones locaq; in quibus naſcūtur, eorū laudes his verbis proſecutus ſit Aelianus: [d] Opti- „ mus Indicus, & in mari rubro procreatus exiſtimatur. Idem in Occiduo Oceano, vbi exiſtit „ Britannia, naſcitur: ſed is magis fului coloris eſt, minuſq; ſplendidus. Iuba in Boſphoro C etiam freto naſci ſcribit, qui & Britannicis inferiores ſint, & cum Indicis, & Erythræis nul- „ lo modo comparandi. Hodie quoq; optimi cenſentur Vniones Orientales, atq; inter hos, ij qui inter Ormutium, & Baſſoram in ſinu Perſico inueniuntur. Qui inter inſulam Seylan, & Cōmorini caput habentur, cedunt his pretio, & à peritioribus facilè cognoſcuntur; item qui circa Inſulas Borneo, & Aynon inueniuntur, vilioris etiam pretij ſunt. Itaq; Ormutanæ cæteris præſtantiores iudicantur Orientalibus. His etiam cedunt ſplendore, & claritate qui ex Occidentali India portantur. Nā Orientales lumine ſincero illuſtres ſunt. Occidentalibus triſtis quædam & nebuloſa ſinceritas ineſt. Ideo illis pretium maius. Habet tamen etiam Occidentalis ora quoſdam qui non cedunt Oriētalibus; ſed admodum paucos. Ponderoſi quoq; commendatiores. Pondus ad hoc æui, inquit Plinius, ſemiuncię, pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. Ex Indicis nunc ponderoſiſſimi pendere viſi ſunt centum ſexaginta grana hordei, ſiliquas triginta, & viginti ſeptem ſiliquas. Maximos duos poſſedit Cleopatra Aegypti regina per manus Orientis regum ſibi traditos. Rex Bornei oui anſerini magnitudine. Margaritæ magnitudine paruæ nucis auellanæ, quam leptocaryon vocant Grę- ci, & egregiè rotundę nominantur apud [e] Heliodorum. Ad hæc multùm confert maturitas. D Aiunt enim quo maturiores ſint, eo albiores, & magis ſplendidas eſſe, translucidas, minuſq; referre colorem Conchæ, qui aliquando arcum ferè cæleſtem refert variantibus pro diuerſo ad lucem poſitu coloribus, rutilo, cæruleo, ſubuiridi. Itaque Americus Veſputius, „ ſic de Vnionum maturitate ad regem ſuum ſcribit: Nouerit maieſtas veſtra, quòd niſi per- „ maturi ſint, & à Conchylijs, in quibus gignūtur, per ſe ſe excidāt, omnino perfecti nō ſunt: „ quinimò in breui, vt ſæpius expertus ſum, emarceſcunt, & in nihil redacti ſunt. Cùm verò „ maturi fuerint, in Oſtrea ipſa inter carnes, præter id quod carnibus ipſis hæreant, ſe ſepa- „ rant: huiuſmodi optimi ſunt. Hæc ille. Addit etiam inter probitatis notas Iohannes Fregoſus, ſi facilè in aceto liquefiant. Refert etiam ex qua Concha exemptæ ſint. Nam quæ in India Occidentali in Pinnarū quodam genere naſcuntur, turbido ſunt colore, obſcuro, ruffo, & quamuis candidæ quædam in his inueniantur, tamen non cōmendantur. Inter Conchas optimæ habentur læues, & albæ, quales pro Conchis Margaritiferis exhibuimus.

PRE-

[a] *Lib. 2. de gem. c. 13.*
[b] *Li. 9. c. 35.*
Indici notæ.
Exaluminati.
[c] *Lib. 5. ca. 123.*
Colore variant.
[d] *Lib. 15. de animal. c. 8.*
Orientales.
Ex Occidētali India.
A pondere.
Cleopatræ vniones.
[e] *Aethyop. 2.*
A maturitate.

PRETIVM.

[a] Li.9.c.35 [b] Li.37.c.4.

PLINIVS [a] cùm de luxuria, quæ ex mari petitur, dixiſſet: Principium ergo, inquit, columenq; omnium rerum pretij Margaritæ tenent. [b] Alibi proximum adamanti apud ſuos Romanos Indicis Arabicíſq; Margaritis ſtatuit. Et alio rurſus in loco: Linum, inquit, quod ignibus non abſumitur, in deſertis Indiæ cùm inuentum eſt, æquat pretia excellentium Margaritarum. Androſthenes ſcripſit in Aſia (nam locus erit pretij equus æſtimator) Perſide, & alijs Orientis regionibus tanti vniones pretij fuiſſe, vt pari auro rependerentur. Megaſthenes, teſte [c] Arriano, tradit apud Indos ter tanto auri puriſſimi (nam hoc Indi quoque fodiunt) pondere æſtimari, ἶναι τριϛάσιον πρὸς χρυσίον τὸ ἄπεφθον. Arabiæ (audi Plinium) felicius mare, quàm cōtinens eſt: ex illo namq; Margaritas mittit: minimaq; computatione millies centena millia ſeſtertium annis omnibus India, & Seres peninſula illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis diliciæ, & feminæ conſtant. Quota enim portio ex illis ad Deos quæſo F iam vti ad inferos pertinet? Alexander Seuerus teſte Aelio Lampridio gemmas ſibi oblatas vendidit. Et cùm quidam legatus Vniones duos vxori eius per ipſum obtuliſſet magni ponderis, & inuſitatæ menſuræ, vendi eos iuſſit: qui cùm pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina naſceretur, ſi eo vteretur quod emi non poſſet, in auribus Veneris eos dicauit. Cæſar, vt ſcribit Suetonius, ante alias dilexit Marci Bruti matrem Seruiliam, cui primo ſuo conſulatu ſexagies ſeſtertium Margaritam mercatus eſt. Quod hic dicitur de Margarita ſexagies ſeſtertium coempta, fidem facit dicto Pliniano de Margarita Cleopatræ centies ſeſtertium æſtimata, id eſt, aureis ducentis quinquaginta millibus. [d] Budæus, cùm inquireret, an id verum eſſe potuerit, ſic rationem ducebat, Dotem omnem Margaritarum, vt Plinius inquit, & gemmarij noſtri confirmant, in candore, in magnitudine, & orbiculari forma, in læuore, & pondere eſſe ſcimus. Candorem noſtri nitorem Indicum intelligunt. Quare in Vnionum indicatione omnia hæc obſeruant. Cùm hæc proderem, percunctatus ſum à gemmario quodam primi nominis mihi familiari, quem vidiſſet vnquam pretioſiſſimum Vnionem, quantum pendere meminiſſet. Cùm de hoc verba faceremus, & ille trecenarios ſe vidiſſe reſpondiſſet, idq; vt memorabili in præcipua bonitate commemoraret, inter ſermonem aduenit gemmarius alter, qui dixit pridie ſe vnum tenuiſſe quadraginta ceratia pendentem. Hoc enim verbo in gemmis appendendis vtuntur, quod infra à nobis exponetur. Is igitur cum rei pernoſcēdæ cupidum me videret, ait ſe poſtridie mihi eum oſtenſurum in manibus incluſoris, aut vaſcularij, qui illigandum cum monili conduxerat. Ea die ad conſtitutam horam non affui. tertio die cùm veniſsem ad eum, comperi ab incluſore redditum, cæterùm eum eſse in dactylotheca principali, tribus aureorum millibus emptum, auellanæ magnitudine, orbiculatum, eximię pulchritudinis, pōdere, vt dixi, quadragenarium. Ab alio gemmario audiui vnam ſe Margaritam tenuiſse, exquiſita bonitate, pondere tricenariam, quatuor millibus aureorum emptam à duce Borboniana Ludouici regis vndecimi filia. Et paulò pòſt: Sed Plinius de Vnionibus loquens, Pondus, inquit, ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſsere. Hoc pondo ſex & octoginta ceratia, & beſsem ceratij æquat, cùm in vncia centum & ſexaginta ſint ceratia, & viginti in drachma. Non mirum igitur eſt, ſi Vnio omnis æui maximus, & omni dote probitatis præſtantiſſimus, tanti ea ætate æſtimatus eſt, qua mundus auro, & argento exuperabat. Et rurſus paulò infra, cùm ea Plinij verba adduxiſset, quæ nos iam citauimus, hæc ſubdit. Ergo cùm eo H tempore Vnionum inter gemmas prima, aut certè ſecunda eſset indicatura, tuncq; rerum pretia ad ſummum licitationis perueniſsent, & ille Cleopatræ Vnio pondere altero tanto præſtaret, quem pretioſiſſimum memoriæ noſtræ Vnionem gemmarum inſtitores meminerunt, atque eo amplius ſcrupulo: non abhorrere à fide puto tanti æſtimatum eſse: ſimul quòd omnibus numeris commendationis abſolutus erat, ſimul quòd ad culmen probationis, & primatū peruenerat, & ita inclaruerat fama, vt natura ſpecimen ſui feciſse in duabus Margaritis æſtimaretur, vt ex Plinio apparet. Huius pretij ratio ſic arbitror iniri poteſt. Quum ex illo gemmario quærerem, quāti ex formula æſtimaretur plurimo Margarita, quæ pondere quaternaria, & qualitate prima eſset: triginta, inquit, aureis eiuſmodi emptā vidimus. Quid octonariam, inquam, eiuſdem notæ quanti æſtimares? ait minimum ducentis. Cùm vlterius rogitando per acceſſiones pergerem, ita reſpondit, vt intelligerem acceſſionem pretij deinceps ex pondere, non ex numero, ſed proportione fieri: vt quomodo duplicando

Vniones vēditi ab Imperatore.

Vniones donati.

[d] Lib.2. de aſſe.

Margaritæ inſignis pōderis.

Pondus.

Cleopatræ gemmę pretij ratio.

A cando ponere supradicto octonaria Margarita paulò minus septuplex quaternariæ æstimatione facta esset: sic in duodenaria, & vicenaria, & vlterioribus maiore deinceps maioreq; rursum versus incremento pretium augesceret. Qua ratione si pretiũ Plinianæ statuamus, in immensum quoddam pretium abibit taxatio. Maius fortasse miraculũ sit Cæsarem centum quinquaginta millibus Vnionem vnum emisse, vt adulteræ donaret. Hactenus Budæus. Porro Vnionem Cleopatræ ad monetam suam Lusitanicam computans Fregosus, ait valuisse ducenta quinquaginta millia ducatorum. [e] Iohannes Hugo Linschottanus Vnionem perfectum ex omni parte, quà splendoris, quà luminis sine puteolis, sphærica forma, aut in pyri speciem probè tornata, qui lati vnius ducatum vnum ferè valere à gemmarijs est edoctus. Atq; hinc, inquit, cõputatio deducetur, vt in adamante, carbunculo, & smaragdo, ablata semper pretij parte, pro vitiorum, aut puteolorum, aliarumq; improbitatum nota. Constituta ergo ritè æstimatione pondus ipsum reputa, ac tum procedes in pretio, eodem planè modo, quo in rubinis, & adamante fieri assolet. Etenim Margaritarum lineas, ita æstimabis, si maiores, ac elegãtiores plures sint, non improbabis; nam ob multitudinem pares esse non possunt, ac bonitate maiorum facilè minorum prauitas vincitur; sin è contra B appareant, tum, quod aiunt, ex inanibus paleis trituram frumenti feceris. Mirantur itinerum Indicorum scriptores, non maioris apud nos Europæos Margaritas esse pretij, quàm sunt, cùm magni sint apud Ormutanos, vnde per diuersas terras ad nos adferuntur. Cæterùm Ormutij; cribris ex bractea factis Margaritæ vendũtur, rotundis ea sunt foraminibus, in quæ distincta vicissitudine quadam subeunt foraminum: etenim alia grandiora sunt, alia minora, octo ferè in species diuisa, ex quibus baccæ, quæ cadunt, diuersa item pretia nanciscuntur. Minutæ illæ, siue Margaritarum quisquiliæ Alioffar dictæ ad vnciæ pondus venduntur, & à Pharmacopolis, Venetijs allatæ emuntur, parui in India pretij. Pharmacopolæ nostri, inquit, Zoographus, Vnionum minimorum vilissimorumq; vnciam emere se aiunt denarijs argenteis octonis. Elegantiorum verò quibus ad virginum, & matronarum ornamenta quædam, vestium dico, & tænearum, aut mitrarum, aurifabri vtuntur, vncia denarijs ferè quadraginta octo venit. Hæc ille. Vniones exigui autem in Aethyopia tanti fiunt quanti aurum.

[e] *Nauig in Ind. Orient. cap. 91.*

Pretia ex cribrorũ foraminibus. Alioffar.

C VT POLIANTVR.

ETVSTATE, & continua gestatione pondus coloremq; mutari, & pretium vilescere notum est: idq; Plinius [a] non ignorauit. Alexander Polyhistor, & Sudines senescere eos putant, coloremque mutare, atteriq; nisi sedulo habeantur. Pondus nullis remedijs restitui potest, sed nitor. Indi in oriza non nihil contusa cum sale fricant aliquamdiu, vnde perpetuus decor ille, & eximia claritas. Auerroes Arabs magni nominis philosophus, & medicus scribit, si dentur comedendæ columbis, clariores, & puriores reddi: sed occidendas esse statim vbi deglutierint; diutius enim in ventriculis detentas, pondere, & pretio imminui, plusq; damni, quàm lucri accipere. In Bohemiæ fluuio, qui pagum Hussinetz alluit inuentas Margaritas in Conchis quibusdam immaturas accolæ aliquando anatibus deuorandas præbent, & vbi aluo reddiderint, splendidiores colligunt. Cùm eximi debent, cauent ne aëre tangantur, & illico ore excipiunt. Saliua enim ablutæ constantiùs splendorem seruant. Fit insuper interdum, vt maculam quandam in superficie habeat vnio, aut pilum, aut aliud D quippiam, quod splendorem pretiumq; diminuat. Ideo gemmarij tunicam primam Vnionis auferunt, habet enim plures tunicas, siue cortices, vt cepæ, veluti dictum est. Sed gemmarius, qui hoc opus aggreditur certus esse debet tunicas interiores maculis, aut pilis carere, quod facilè cognoscet, si Vnionem digiti summis, solis splendori lucido cælo opponat, nam ita omnia vitia facilè videbit, veluti sunt rimæ; quandoque enim rupti Vniones sunt parte interna, cùm foris summæ sint probitatis, quamuis ad naturalem primumque nitorem, nunquam redigi possint. Quod & Aelianus docuit his verbis: suaptè natura rotundus, & læuis est, probeq; circumscriptus: si quem ex eis velis affabrè aliter quàm natus est expolire, is artificium prodit: non enim cedit, sed asper fit, & se fraudibus atq; insidijs ad speciem indicat attentari.

Cur vilescant. [a] *Li. 9. c. 35*

Pondus nõ restituitur.

Vt nitor restituatur.

Vt pilus auferatur.

Vnionis cortices.

Naturalis nitor nõ restituitur.

VT ADVLTERENTVR.

a Chel. 11. 375. Vniones manu facti formatiq;.

OHANNES Tzetzes[a] Vniones factitios τυπωτὰς, id eſt, formatos vocat, atque χειροποιήτυς, id eſt, manu factas, his verſibus:

Τὰς τυποτὰς δὲ μάνθανε νῦν καὶ χειροποιήτυς
Τὶ σιδηρουῦ τυπάριον εἰς σφαίρωσιν μαργάρων
Κρατῶν, καὶ ὀβελίσκον δὲ, ὅςις θηρᾶ μαργάρους,
Εισέρχεται, καὶ τίθησιν ἔγγιςα τῦ Οςρέυ
Τὸ σιδηρουῦ τυπάριον, τῷ δ' ὀβελίσκῳ νύττει
Τὸ Ὄςρεον, ἐκρέει δὲ τὶ ὡς ἰχὼρ ἐκ τύτυ.
Οπερ χυθὲν καὶ τυπωθὲν, μαργάρον πῆξιν φέρει. Id eſt,

Formatas autem diſce nunc, atque manu factas.
Ferrum quodpiam formatorium in rotunditatem Margaritarum
Tenens, atque veru quicunq; venatur Margaritas,
Ingreditur, atque ponit propè Oſtreum,
Ferrum impreſſorium, veru autem pungit
Oſtreum, effluit autem quippiam veluti ſanies ex hoc,
Quod fuſum, atque formatum Margarita coagulum fert.

Et paulò poſt:

Καὶ τεχνικὰς ἐπίςαμαι μαργάρας ἐκ μαργάρων,
Μικροὺς μαργάρους θράνοντες, καὶ λύοντες ἐν γὰρ τέχνῃ
Ἄλλας σφαίρουσι μείζονας.

Et artificioſas ſcio Margaritas ex Margaritis,
Paruas Margaritas, frangentes, atque reſoluentes arte,
Alias rotundant maiores.

a Lib. 3. de vita Apoll. Mutuatus autem hæc videtur Tzetzes ex[a] Philoſtrato; non ſatis plenè tamen. Quare ipſa Philoſtrati verba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcum exemplar à Zographo emendata ponemus: Dignum quoque, inquit, exiſtimaui, quæ de altero Margaritarum genere » (arte facto ſcilicet: nam naturales calculos in Conchis quibuſdã albæ teſtæ, circa Byblum paruam Indiæ inſulam reperiri, qui in Oſtreis illis locum cordis obtineant, paulò ante dixerat) traduntur, non prætermittere: quandoquidem nec ipſi Apollonio res viſa eſt leuis, » ſed auditu iucunda, & mirabilium omnium mirabiliſſima. Nam qua parte inſula pelagus » reſpicit, immenſa eſt maris altitudo. Fert autem Oſtreum in teſta alba (ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obſeruant, & aquæ ſuperficiem etiam ipſi olei effuſione læuigant. Tum ad Oſtrea capienda » ingreditur aliquis, ita inſtructus paratuſq;, ſicut qui ſpongias colligunt. Eſt autem ei fer- » reus later (πλινθὶς σιδηρᾶ, non πλίνθος, vt interpres legiſſe videtur. Eſt autem πλινθὶς, vt quidam dicunt, ſcapellum quo ſementarij vtuntur ad æquandam, & poliendam laterum ſcabritiem: vel, vt alij interpretantur δοκὶς, id eſt, pugio maior, & quadratus inſtar trabis. Alij aſſerculum eſſe putant, vel tabulam, qua mulieres lanam vellentes vtuntur, Gybertus Longolius,) & alabaſtrum vnguenti: atque ita propè Oſtrea conſidens Indus vnguento, quaſi eſca ad fallendũ vtitur: namque illo perfuſa Oſtrea ſeſe aperientia inebrian- » tur. Tunc ferreo ſtylo perforata quaſi ſaniem quandam emittunt. Hanc venator ferreo la- » tere excipit: qui in varias multiplicesque formas concauatus eſt; ea verò poſtmodum ſanies lapideſcit: atque in modum naturalis Margaritæ albus ille ſanguis obdureſcit. Et hæc eſt, quæ ex rubro mari colligitur Margarita. Huic autem venationis generi etiam Arabes intendunt, ex oppoſito maris habitantes, hæc Philoſtratus. Cæterùm, quòd Tzetzes ſcribat » ex Margaritis confractis fingi Vniones, nõ mirum videtur, cùm[b] Cardanus ſcribat è Concharum teſtis fieri his verbis: Non læuis eſt lucri ſeplaſia, cùm ex Concha Margaritarum » pulcherrimi fingantur Vniones. Adeo autem rectè fraus hæc ſuccedit, quòd nec à gemmarijs dignoſcuntur: color, ſplendor, ſubſtantia, pondus reſpondent. Sunt qui etiam ex duobus fruſtis ob Conchæ tenuitatem Vniones conficiunt. Dum hæc ſcriberem lis agebatur de Margarita ſexaginta octo aureis empta à gemmario, quæ ex Concha facta erat: pretium » æſtimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis, aut Gallis: quod ingenio, & arte minus valeant. Idem[c] alibi: Nuper, inquit, inuentum eſt, quòd vidi, vt Margaritæ fiant » adeo veris ſimiles ſplendore, vt ſi forma, quę ſolùm dimidium orbem implet, non obſtaret » aſperitas

Marginalia: πλινθὶς quid. — b Lib. 7. de var. Ex Cõcharum teſtis. — c Lib. 10 de var. rer.

asperitas quædam, omnino pro veris atque optimis eis assimilarentur. Quoniam solũ iuxta littus maris effici illas posse affirmabat (qui hanc artem callebat) solùmq; vere: & hemicycli, vt dixi, forma: coniectura assequor ex lapidibus Astacorum, aut Pagurorum, vel eius generis illas confici. Coquebat autem eas cùm aqua. Liquorem circumponens illum à quo tam splendidæ euaderent. Certè si rotundæ pro dimidijs fieri possent, etiam ipsos gemmarios fallerent: quando & nunc egregia opera inserantur. Quod verò optimum est, tardè senescunt, multis annis splendorem seruantes. Leues sunt & etiam pondere ipso parum à natiuis differunt. Cùm verò peteret centum coronatos, vt doceret, non tanti hoc existimaui, vt doceret fallere. Sed constat originem hoc adulterinum à talcho ducere. Conchas palustres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec nigri earum cortices separari possint; reliquum album contundunt, & rore inter Pentecosten, & Augustum collecto distillatoq; excipiunt, subigunt, & globulos minutos formant, pertunduntque acicula, & filo insertos ad solem indurant. Margaritæ oculi labracis à Kiranide nominantur: vnde arbitror esse qui ex humore crystallino oculorum piscium quorundam, vt potè albo, solido, rotundo, & magnitudine mediocres Margaritas referente, eas mentiantur. Fieri enim posse putant, vt præparatione aliqua translucidus is humor reddatur, sicuti in viuo erant pisce. Nam & [d] Antonius Mizaldus Margaritas, sic fingere docet: Accipe, inquit, candidos lapillos ex capitibus, & oculis piscium: quos munda, sicca, puluera, & agitatis, despurmatisque ouorum alluminibus excipe, misce, ac tamdiu moue, donec fiat veluti mala, & spissamentum: ex quo Vnionum corpuscula, dum recens, & tractabilis est materia effinge, & seta suilla, vt fiat foramen, transfige, tum demum resiccata coque in lacte vaccino, & secreto loco procul à sole, & puluere iterum sicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quòd placuisse queat. Massarius scribit suo tempore Murianenses vitrearios Vniones adulterasse; primum Vniones vitreos vacuos, sed translucidos fecisse, deinde materia impleſſe, qua splẽdidi, & Vnionum coloris redderentur in tantùm, vt vix à veris Vnionibus discerni possent. Quapropter fuisse decem virorum decreto vetitos. Sunt & fossiles quædam, & subterraneæ Margaritæ crystalli fætura teste Aeliano. Aiunt in Cambaia esse qui gemmas, & Vniones faciũt, quos veros putares; sed quomodo, nondum scitur. Posset etiam quispiam rudioris semina lithospermi vendere pro Vnionibus, qui hæc Plinij [e] consideret: Inter omnes, inquit, herbas lithospermo nihil admirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alij Diospyron, alij Heracleon. Herba quincuncialis (quinque caulibus manusc.) folijs duplo maioribus, quàm rutæ, ramulis surculosis, crassitudine iunci: gerit iuxta folia singulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate Margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipsi qua pediculis adhæreant, cauernulas habet & intus semen. Nascitur, & in Italia; sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miracuo aspexi. Tantus est decor velut aurificum arte alterius inter folia candicantibus Margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis.

Marginalia: Ex oculis cãcrorum. — Ex Concharum palustriũ testis. — Oculi labracis. — Ex oculis piscium. — [d] Memor. cent. 1. — Ex vitro. — Margaritæ fossiles. — [e] Lib. 27. cap. 11. — Lithospermi forma.

VSVS IN MEDICINA.

MEDICORVM qui medicamentis suis Margaritas miscere cupiunt, interest scire, qualesnam accipere debeant. Sunt enim perforatæ, & non perforatæ. Perforatas natura præferri cæteris, quòd per foramen excrementis sint purgati, non bene putat Syluius, vnaque cum eo alij doctissimi viri. Nam omnes perforantur arte, idque magna ex parte in Babylonia, quò ex Ormutio alijsque Indiæ vicinis regionibus deferuntur. Syluaticus, quæ ad remedia requiruntur, non perforatas intelligi scribit. Esse & obscuras quasdam subcitrinas non perforatas, quæ perforatis æquipollent. Idcirco eligendas esse claras, & albas; obscuras, & quasi albidas, hoc est pallidas non esse miscendas medicamentis. Maturæ, inquit Albertus, splendent & translucidæ sunt ad ornatum eligendæ: minus maturas aliqui in medicina præferunt. In iunioribus Conchis repertæ meliores sunt: hodie in Bohemia immaturæ medicis sunt vsui: maturæ autem, & splendentes annulis includuntur. Zoographus tradit pharmacopolas compositionibus quibusdam medicis addere Margaritas minutas, phrygonibus inutiles, & fœminarum desiderijs ineptas. Sed Serapio Margaritæ, inquit, eligendæ sunt maiusculę, claræ, læues, non angulosæ. Frigidæ, & siccæ sunt in secundo gradu cum pauca subtilitate secundum Rasin: quod verius videtur, quàm quòd Isaac Eben Amrã scribit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas esse. Deficcãt humiditates. Dissoluuntur,

Marginalia: Perforatas malè præferri. — Vbi perforentur. — Immaturæ quibus ex vsu. — Quæ eligendæ.

tur, & linitur baras (baras, vel albaras Arabicè, eſt leuce Græcorum, id eſt, vitiligo profundior, Manardo) cum eis ſtatim eam abolent. Quod ſi quis ſodam (id eſt capitis dolorem) patiatur, propter dilatationem neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum iſta aqua, ſtatim ſanatur. Oculorum humiditates deſiccant: roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit: eorumque obſcuritatem albedinem (nubeculas) & ſordes emendāt. Quidam ad hæc vitia tenuiſſimo earum puluere vtuntur, quē oculis inſpergunt. (Ego hūc puluerem alicui aquæ immiſcerem,) & collyriū faciunt, vires, ſpiritus, cor & omnes corporis partes principes recreant; quod humiditates earum redundantes abſumant. Antidotis viſcerum admiſceri, ait Serapio, ac vim eorum augere: ſanguinem enim tenuiorem reddere, Corroborare: quamobrem conuenire in eius debilitate, tremore aliiſq; ſymptomatibus, quæ melancholicis affectibus ſuperuenire ſolent, vt ſunt timores, & cardialgiæ: ſanguinem enim craſſum, & fæculentum clarificare. Margaritæ, inquit Auicenna, ſimiles ſunt carabe (electro) natura, & luciditate: ſed efficaciores ad roborādum, quàm carabe: & ineſt eis proprietas valde magna, & libro de virtutibus cordis, cor confirmare ait: quibus alij addunt putredini, circa hoc viſcus nobiliſſimum exiſtenti reſiſtere: & quia frigidi, & ſicci ſunt, febricitantium remedijs adhiberi. Vnde non mirum eſt à vulgaribus peſtiferiſq; morbis defendere, Diarhœis, lienterijs, ac ſanguinis fluxui nimio, vt menſtruorum quoque non parum conferre. In locum earum, inquit rurſus Serapio, ſuccedere poteſt tantundem, & dimidium ponderis, è Conchis earum magnis, & ſplendidis: vt pro drachma Margaritarum Cōchę partis, ſcilicet interioris, quæ ſola ſplendet, ſeſquidrachma. Ex Græcis antiquis pauci earum meminere. Ingrediuntur Vniones in compoſitione antidoti aurei Alexādrini deſcripti ab Actuario. Perforati, & non perforati, emplaſtro ad cordis ſyncopen, & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepſum. Galenus, & Dioſcorides nullam inter medicamenta horum mentionem, quod ſciam, faciunt. Recentiores duas antidotos habēt Pharmacopæi Diamargaritum frigidum, & calidum: quarum prior frequētiori in vſu eſt: atque alia, quæ manus Chriſti perlata dicitur. Solent Pharmacopæi in marmoreo mortario in puluerem redigere, ne aliquid, vel coloris, vel ſubſtantiæ, vel ſaporis ingrati à metallico contrahant. His dentes albidiores fieri traditum eſt: ſed idem teſtæ Concharum, & Oſtreorum, in quibus inueniuntur, præſtant. Ex eis autem oleum confici docet Iohannes Guinterius[a] Andernacus: Primum in puluerem, inquit, rediguntur, & vitro oris anguſti induntur, perfunduntur que aceto diſtillato optimo, ita vt ad duos digitos ſupereemineat: deinde in cineres calidos ponuntur, donec ſoluantur: poſtea quod ſolutum eſt in balneo exſtillatur ad ſiccitatem vſque, & ſuper calcem hāc Vnionum aqua pluuialis ſtillatitia funditur, rurſusque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recens aqua, rurſusque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recēs aqua ſtillatitia, rurſusque detrahitur, vt antea: atque is labor ter quaterve repetitur, quo ad nihil aceti ſubeſse percipiatur, tādem puluis, ſiue calx Vnionum, aut in loco humido ſupra marmor diſsoluitur, aut ex ſpiritu vini maceratur, diſtillaturque donec in liquorem olei inſtar redigatur: cuius grana ſena ex humore aliquo ad reſolutionem neruorum, conuulſionem, marcorem ſenilem, & phrenitidem dantur: corpus ſanum conſeruat: læſum priſtini ſanitati reſtituit: lac muliebre emendat, augetque naturalium partium vitia, & ſemen corrigit: abſceſſibus vlceribuſq; exedentibus, cancro, & hæmorrhoidibus medetur. Calcem Margaritarum hoc modo parandam docet Andreas[b] Libauius: Margaritæ aceto præmaceratæ, & friabiles factæ, potiſſimum tamen limonum diſtillatione, rectiùs calcinantur iuſto igni reuerberij, in quo interdum etiam ad rubedinem vſque detinentur, indeque in læuorem ducuntur. Liquorem perlarum idem ſic fieri iubet: Margaritas, inquit, macera aceto forti, donec fiant friabiles, Tritas cum oui albo compone in globulos, quos calcina in reuerberio, Subtilitatem extrahe per vini ſpiritum, Quod non exit, calcina denuo, Spiritum abſtractum coagula in alcali, quod ſolue per deliquium; & vt ſoluatur facilius, torre ad ignē probè, poſteaque læuiga exactiſſimè. Sed variant artifices admodum in magiſterio perlarum, vt ibidem annotat Libauius. Quidam acetum deſtillatū exaſperant ſale ammoniaco. Hoc pulueri perlarum affundunt ad quatuor digitos. Locant in balnei digeſtione. Inde deſtillatur acetum. Affunditur aliud vſque ad octiduum. Deſtillatur puluis, edulcoratur. Sed hic, vt liqueſcat calcinandus eſt, quanquam ab alijs etiam ſine calcinatione per ſpiritum duntaxat vini extrahatur particulatim de more; & quod non exit, id corrodunt iterum aceto, ſubtiliantq;, donec totum pondus traductum, & attenuatum ſit, abſtracto per diſtillationem lentam ſpiritu, toſtus puluis læuigatur, & ſoluitur. Dicitur peculiari cum aceto, quod radicatum dixerit, in hunc modum confeciſſe; è tartaro calcinato per acetum diſtillatum extrahe

Margaritarum uis, & temperies.

Ad cordis affectus.

Succedaneum.

Oleum ex vnionibus.

[a] De med. vet. & nou. dialog. 7.

Calx Margaritarum, vt fiat.

[b] Lib. 2. Alch. tract. 1.

Liquor Margaritarum.

A trahe alcali. Extractionem distilla per retortam bis in arena, primùm mediocri igni, donec aquositas exierit. Si materia quasi intumescit, mutato receptaculo, auge ignem. Prodit radicatum. Hoc Margaritis affunde ad duos digitos. Solue, solutionem coagula. Puluerem læuiga, & per deliquium in cella solue. Antequam autem læuiges, quater edulcora eum aqua stillatitia fontana. Thomas Moufetus in epistola ad Monauium improbat calcinationem per acetum, quòd eius vis nequeat elui. Sed si addatur calcinatio per ignem, nihil virium eius poterit remanere, præsertim cùm etiam empyreuma eluatur. Ipse præscribit talem modum: Tusas Margaritas in puluerem impalpabilem lęuiga, Extrahe vini spiritu nobilissimo ad quinque digitos affuso, & digere in balneo per mensem, donec coloretur spiritus. Tunc transfunde eum, reponeq; alium, & procede eodem modo, donec non coloretur amplius. Coagula, & coagulatum aqua destillata ter ablue. Hæc potiùs est extractio essentiæ, quàm magisterium. Consultius autem est, si perlæ sunt puræ, & nobiles, magisterio vti, & totas exaltare. Neque enim videtur opus esse extractione essentiali, cùm sint extractum naturale, nisi tamen impuritates adhæreant. Pro aceto vsurpant alij succum limoniorum destillatum, & berberum clarificatum, vel aquam salis gemmæ, vel spiritum vini alcalisatum. Sed vt diffluant in liquorem, calcinatione, & læuigatione opus erit. Illis in puluerem duntaxat rediguntur, hæc ille. Calcinatio per acetum improbata.

B

VSVS IN VARIIS. LVXVS.

MARGARITAS [a] inquit Plinius Romæ in promiscuum, & frequẽtem vsum venisse, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cępisse circa Syllana tempora minutas, & viles Fenestella tradit, manifesto errore, cùm Aelius Stilo Iugurthino bello Vnionum nomen impositum maximè grandibus Margaritis prodat. Et hoc tamen ęternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatum venit, vt prædium aliquod. His magnam veteres exercuere luxuriam atque nefandam, non modò in ornatu, ac vestibus sumptuosissimis fœminarum, sed etiam in splendidissimis conuiuijs, vt ex his tribus exemplis, quæ narrat Plinius, licet intelligere, Lolliæ Paulinæ dico, Cleopatræ, & Clodij Tragœdi Aesopi filij: Lolliam Paulinam, inquit, quæ fuit Cai principis matrona, ne serio quidẽ aut solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam spõsalium cœna, vidi Smaragdis Margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus digitisque: quæ summa quadringenties sestertiûm (alias H.S. & similiter in sequentibus ter) colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spolijs partæ. Hic est rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriẽte, interdicta amicitia à Caio Cæsare Augusti filio, venenum biberet, vt neptis eius, cccc. sestertiûm opera spectaretur ad lucernas. Computet nũc aliquis ex altera parte, quantum Curius, aut Fabritius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula ex altera parte Lolliam, vnam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc vicisse malit. Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt. Duo fuere maximi Vniones per omne æuum; vtrumque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus Orientis regum sibi traditos. Hæc cùm exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnem apparatumq; obtrectans, quærente eo quid astrui magnificentiæ posset, respondit, vna se cęna centies sestertiûm absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonius apposuit, irridenti computationemq; expostulanti. At illa corollarium id esse, consumptarumque se ea in cœna taxationem confirmans, solamq; se centies sestertiûm cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri vnum tantùm vas ante eam posuere aceti, cuius asperitas visque in tabem Margaritas resoluit. Gerebat auribus tum maximè singulare illud, & verè vnicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio, quidnam esset actura, detractum alterum mersit, & liquefactum absorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq; paranti simili modo absumere, victumq; Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama Vnionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis victrice dissectum, vt esset in vtrisq; Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romę in Vnionibus magnę taxationis Clodius Tra-

[a] Li. 9. c. 35

Quãdo Romæ in vsu esse primũ cœpere.

Lolliæ Paulinæ luxus in margaritis.

Cleopatræ luxus.

D

Clodij Tragœdi Aeſopi filij luxus.

gœdi Aeſopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu ſuo nimis ſuperbiat Antonius, penè histrioni comparatus:& quidem nulla ſpõſione ad hoc productus, quo id magis regium erat, ſed vt experiretur in gloria palati, quid ſaperent Margaritæ: atque vt mirè placuêre, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos Vniones conuiuis abſorbendos dedit. Huc vſque Plinius. Eorundem exemplorum deteſtandæ luxuriæ alij auctores quoq; meminere. Solinus ſcribit Lolliam Paulinam Cai principis coniugem habuiſse tunicam ex Margaritis ſeſtertio (ſeſtertiorum Hermolaus) quadringenties æſtimatam: atque Plinius non tunicam, ſed ornatum capitis, colli & manuum eam habuiſse tradit. Idem Solinus (teſte Hermolao) Manlium, non M. Lollium; item filiam eius non neptem, fuiſse Paulinam tradit, exemplaribus, vt arbitror ambuſtis: de hoc Dion itemque Tacitus, Lollia, inquit, Paulina M. Lollij conſularis filia, Setonius: Lolliam Paulinã Cai Memmij conſularis exercitum regentis nuptam. Plinij verborum de Cleopatræ, & Antonij ſponſionibus ſuper epularum magnificentia paraphraſim cõtexuit [b] Macrobius; hoc intereſt, quòd Vnionem à regina abſorptum, non quadringenties, vt Plinius, ſed centies ſeſtertiûm valuiſse ſcribit. De Aeſopi Tragœdi filio [c] Valerius Maximus quoq; meminit, idem referens. [d] Horatius:

[b] Satur. 3. 17.
[c] Lib. 9.
[d] Ser. 2. 3.

Filius Aeſopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet, vt decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam, qui ſanior, ac ſi
Illud idem in rapidum flumen, iaceretve cloacam.

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aeſopum actorem tragœdiarum ditiſſimum adamauit. Eius vxoris, ac Aeſopi filius diues, & luxurioſus fuit, qui gemmam triuit, & miſit in poculum, vt videretur decem millia deuorare, quo ſuas poſset deuorare diuitias. Porrò cuiuſuis conditionis fœminis olim omnibus corporis partibus adhibuiſse, crinibus, ſpiris capitiq; toto, collo, manibus, pedibus, traditum eſt. Digitis hoc (inquit [e] Plinius de Vnionibus) ſuſpendere & binos, ac ternos auribus fęminarum gloria eſt. Vnde Petronius Arbiter tribaccam Margaritam vocauit.

[e] Li. 9. c. 35.

Margarita cur tribacca dicta.

Quo Margarita cara, tribacca, Indica
An vt matrona ornata phaleris pelagijs
Tollat pedes indomita ſtrato extraneo.

[f] Iuuenalis.

[f] Saty. 6.

Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm
Auribus extenſis magnos commiſit Elenchos.

Video Vniones ſingulos, inquit [g] Seneca, ſingulis auribus comparatos: ita enim exercitatæ oneri ferendo ſunt. Iunguntur inter ſe, & inſuper alij bini ſuperponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina, ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſsent. Hos binos, aut ternos Vniones ſibi iunctos Crotalia appellarunt veteres. Nam paulò poſt citata verba Plinius dixerat: Subeunt luxuriæ eius nomina, & tœdia exquiſita perditiore portatu: Siquidem cùm id fecere, Crotalia appellant, ſeu ſono quoque gaudeant, & colliſu Margaritarum. De his, & Elenchis hos verſus Martialis ad Mammurram volunt intelligi:

[g] Lib. 9. c. 7. de benef.

Crotalia, quæ.

Et virides picto gemmas numerauit in auro,
Quidquid & in niuea grandius aure ſonat.

Calceabantur etiam olim Margaritis; in tantum creuerat luxuria: Quin & pedibus, inquit Plinius, nec crepidarum tantum obſtragulis, ſed totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare Margaritas, niſi calcent, ac per Vniones etiam ambulent, ſatis eſt. Tertullianus: [h] Latent in cingulis Smaragdi: Cylindras vaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu nouit: & in peronibus Vniones emergere de luto cupiunt. Sic & Manilius [i] de Margaritis, & alijs gemmis canit:

[h] Lib. de hab. virg.
[i] Lib. 5.

Perq; caput ducti lapides, per colla manusq;
Et pedibus niueis fulſerunt aurea vincla.

Chares Mitilineus apud Athenæum refert ex Margaritis fieri etiam apud Perſas, Medos, Aſiaticos, inaures, monilia, & armillas, brachiorum pedumque ornamenta, pluris æſtimata, quàm quæ ex auro conficiantur. Nec apud Romanos primariæ locupleteſque matronę vittis, ſtola, ſtellis, & lecticis Margaritis perornatis ſplendebant, ſed etiam pauperes, vt etiam noſtra tempeſtate,

Pauperes etiam mulieres gemmis ornatæ.

——— Quarum nec vitta ligatos
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

Vt cum Naſone loquar. Affectantque (vetus lectio cupiuntq;) iam, inquit Plinius, & pauperes lictorem fœminæ in publico eſſe dictitantes, hoc eſt, vt doctiſſimus exponit [k] Adrianus Turnebus, pauperes fęminæ gaudent Vnionibus, quòd in publico cùm ſint ipſis de via diſce-

[k] Lib. 15. aduerſ. cap. 10.

discedatur, videanturq; diuites, vt Margarita pro lictore sit, & turbam summoueant. Idem enim fuit lictorum officium. Horatius: Lictores cur Margaritæ.

——— *Neque consularis*
Summouet lictor miseros tumultus
Mentis

Quidã docti, quos & Zoographus secutus est licitatorẽ legunt, quasi emptorem pudicitiæ matronalis, verbis vim afferentes, & pro arguta elegantiq; sentẽtia turpem commiscentes. Manuscriptus legit lectorẽ: alij codices lectiores. Atq; hæc de Margaritis, siue Vnionibus. Plinius correctus.

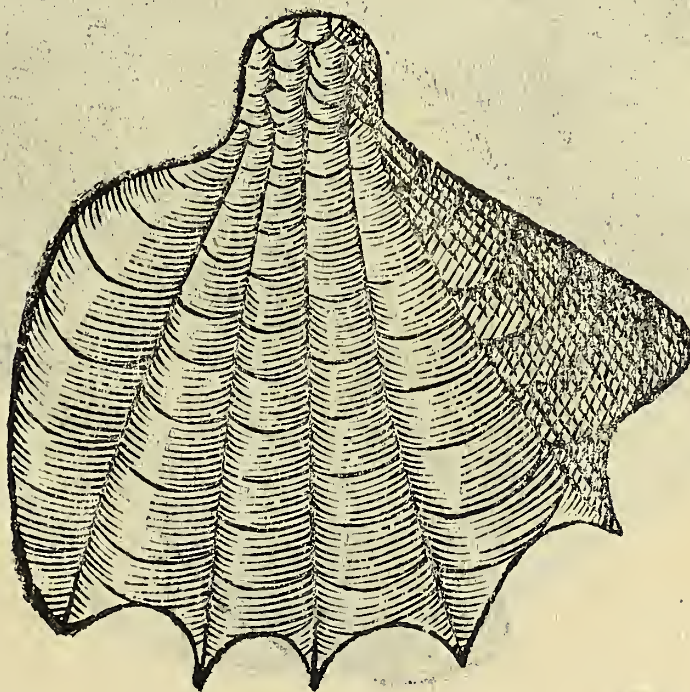
DE CONCHA IMBRICATA RONDELETII. Cap. XLIII.

CONCHA hæc, inquit Rondeletius, est distinctione testæ imbricatim vndata, vt loquitur Plinius, quamobrem Concham imbricatam vocauimus: testa enim ad vndarum sese attollentium similitudinem distincta est, quæ distinctiones cùm aliæ alijs insideant imbricum modo, Concha imbricata dicitur, quemadmodum & à Vitruuio imbricata cæmenta: Incerta, inquit, cæmenta alia super alia sedentia inter se imbricata, non speciosam, sed firmiorem quàm reticulata præstant structuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter se hærentia imbricum modo. Sunt autem imbrices tegulæ curuę, quarum alię alijs imponuntur ad arcendas à tectis pluuias. Easdem Conchæ huius distinctiones non ineptè squamis compares, sic enim squamæ piscium rotundæ dispositæ sunt. Concha hæc magna est, & lata ambitu inferiore, lacinioso, ac eo firmiter cohærente. Testa dura est, intus læuis. Caro dura, ac concoctu difficilis, alioqui superioribus similis. Frequens est Concha in Oriente, reperitur etiam in Oceano. A Græcorũ vulgo Aganon vocari audio, & à Caloieris Arabiæ, id est, Cœnobitis qui illic sunt, Tridacnam. Verùm Tridacna, quorũ meminit [a] Plinius, esse non possunt. Sic enim ille, cùm de Ostreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodiderunt. Nec nõ inter nos nepotis cuiusdam nomenclator Tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda essent. Ex his verbis nihil aliud rectè colligas, quàm Ostrea in India valdè magna reperiri, vbi omnia grandiora esse, quàm apud nos sæpe diximus: quæ magna Ostrea quidam Tridacna appellauit, quia non nisi tribus morsibus deglutiri possunt. Hæc Rondeletius. Nos veram hic Concham Tridacnen repræsentare exterius, & interius putamus. Est enim hæc pedalis longitudinis, testa vndata, & scabra, vt Rõdeletij, sed magni ponderis. Pendet enim eius vtraq; testa quindecim libras medicas; eo loco quo sibi inuicem connectuntur singulæ duos digitos per transuersum crassæ, intus candicant, & glabræ sunt. Allata mihi est ex mari rubro. Imbricata minor dici poterit, minor ista longè, ea nempè magnitudine, qua hîc proponitur, cætera non absimilis præcedenti.

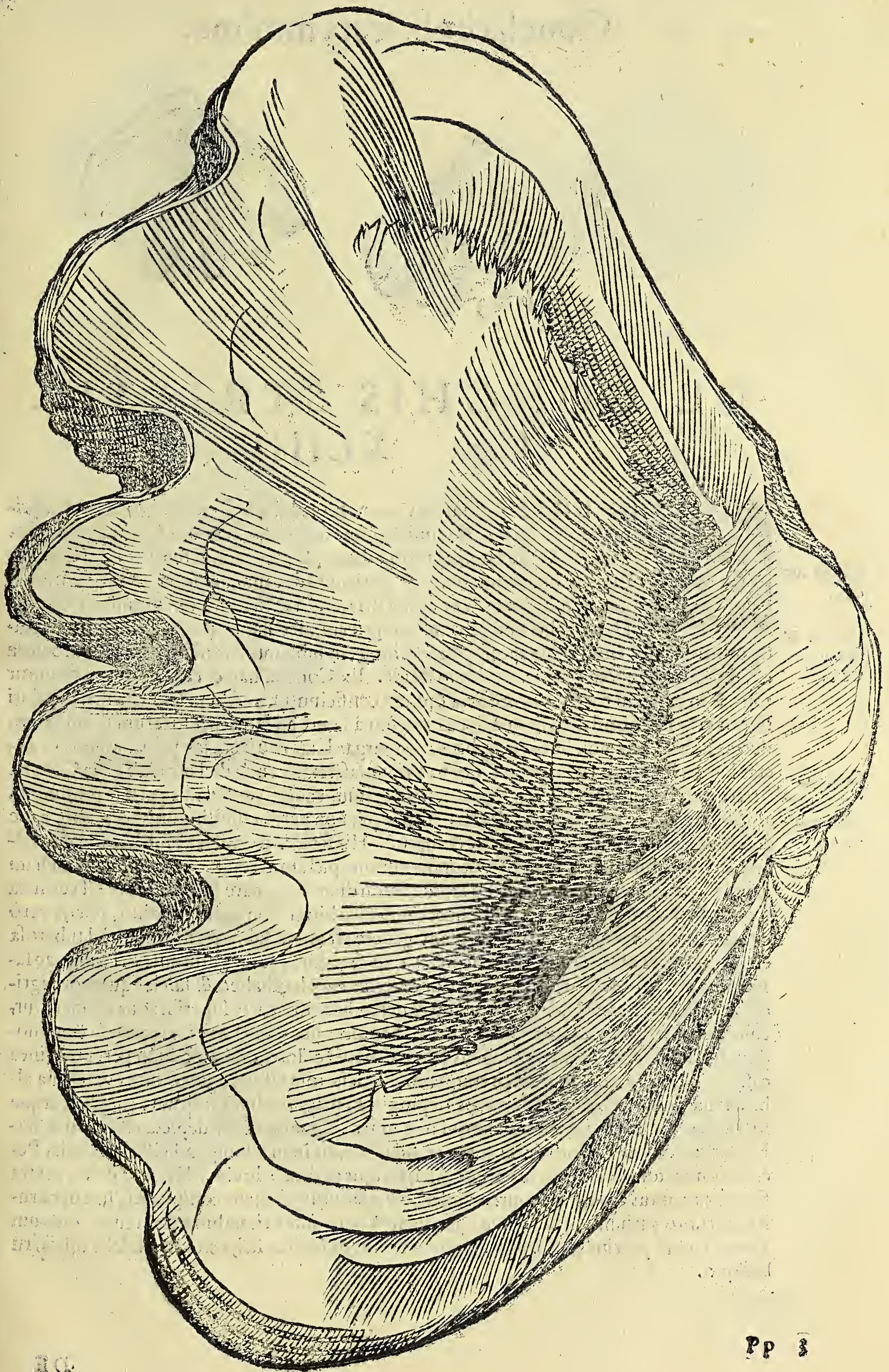
Nominis ratio. Imbricatũ quid. Imbrices, quid. Descriptio. Aganon. Tridacna Plinij. [a] Li. 32. c. 6. In India omnia quã apud nos maiora. Tridacnæ authoris descriptio.

Concha imbricata Rondeletij.

Tridrachnes pars exterior,

E

Concha imbricata minima.

F

DE CONCHIS STRIATIS. Cap. XLIIII.

Cappa tonda.

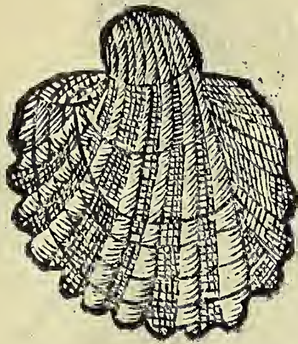
Colore differunt.

Caro.

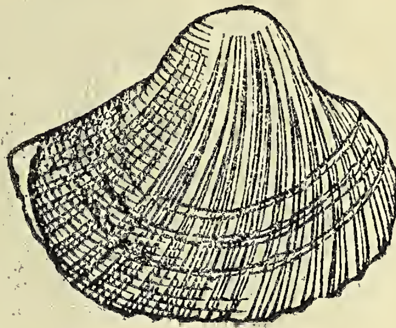
CONCHAS ſtriatas tres has nobis exhibuit Rondeletius, quarum prima ea eſt, quæ communi nomine à Monſpelienſibus Coquille vocatur, ab Italis Cappa tonda, à rotunditate. Duabus enim teſtis conſtat multùm cauis, & in dorſum multum elatis, vt ad rotundam figuram multùm accedant: intus læues ſunt, foris ſtriatæ, Pectinum modo, in ambitu ſerratæ. Harum aliæ ſunt albæ, aliæ nigricant, aliæ flaueſcunt, per ginglymum colligantur: vtriuſq; enim teſtæ apophyſes ſeſe inuicem ſubeuntes coniunguntur. Caro dura eſt, difficilis concoctu. Ius ex ea aluum ſoluit. Ex Concha hac & cæteris quæ ſequuntur vſtis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur. Altera Concha ſtriata priori G ſimilis eſt, niſi quòd illa aliquot lineas tantùm à latere ad latus per ſtriarum tranſuerſum ductas habet, hæc non lineas ſimplices, ſed virgas latas ſicuti faſcias per tranſuerſum ductas habet. Eſt etiam ruffa, vnde Concha ſtriata, faſciata, & ruffa dici poteſt. Tertia Concha ſtriata cæteris longior eſt, oui figura teſtis multùm cauis, canaliculis parum profundis, aliquot lineis per tranſuerſum ductis. Cum qua non parum ſimilitudinis habet hîc à me adiecta, colore candido: pronè datur & ſupinè. His ſtriatis Rondeletij ſubiecit ſpeciem illam Zoographus, quam Venetijs rotundæ nomine pictam accepit. Iſtiuſmodi Concham à figura quam habet cum bucardio lapide, bucardiam nominare ſoleo. Colore eſt (de mea loquor, nam Zoographi Concham, licet eandem arbitrer, non vidi) candido, faſcijs verò cinereis, ſtrijs ferrugineis. Ex eodẽ planè genere eſt altera ſubſequens, niſi quòd tuberoſa eſt. Nos etiam alias adiungemus depictas, quæ & colore, & magnitudine ſtriarum, ac faſciarum poſitu differunt ac colore. Prior exterius exochas habet, & faſcias quatuor nigricantes. intus tota candida. Altera etiam exochas habet, & parte ſuperiori qua connectitur, colore eſt ferrugineo, intus albo & viridi. Sequitur has Concha ſtriata candida & admodum lucida, faſciam in medio habens latam caſtanei coloris, cuius medium percurrit linea H caſtanei coloris valde ſaturati: circumferentia faſciæ tota eſt ferruginea: intus verò tota alba. Huic valde ſimilis quæ deinceps depingitur, magnitudine nimirum, exochis, atque ſtrijs, duas habet faſcias tenues: alioqui tota niuea. Quæ deinceps depicta eſt quatuor habet faſcias caſtanei coloris. intus tota candida. Striatis item adiungenda iſtæc Concha Pectiniformis, tota ex cinereo luteſcens, faſcijs tribus ornata ochreis. Necnon & iſta, extrà ferruginea, intus albo, & purpureo violaceo varia, intus animans conſpicitur, luteo, cæruleo, & rubro varium. Huc deniq; pertinent Conchulæ ſtriatæ binæ poſtremæ, quarum prima colore prorſus eſt ferrugineo, altera ex luteo cinerea, ſtrijs cinereis, faſcijs fuſcis, rubeiſque.

Concha ſtriata, faſciata, ruffa.

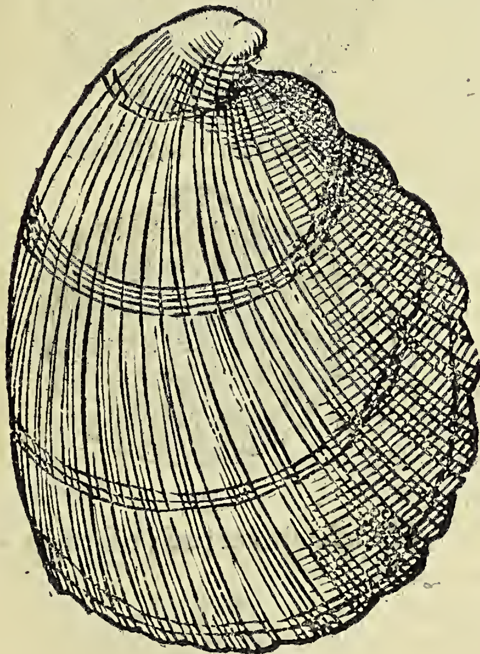
Concha ſtriata Rondeletij prior.

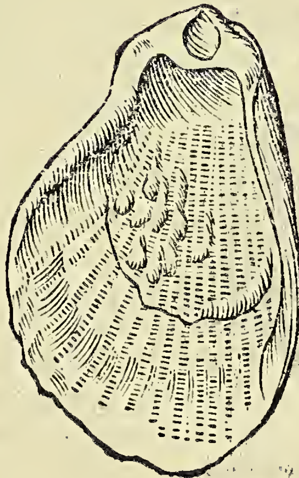
Concha ſtriata Rondeletij altera.

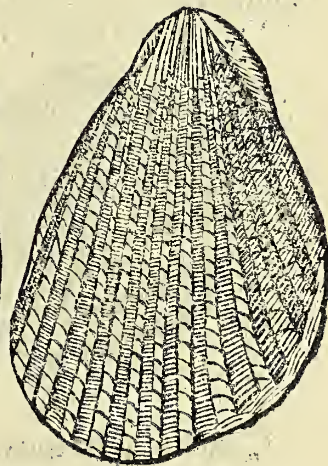

Concha ſtriata longa, eiuſdem.

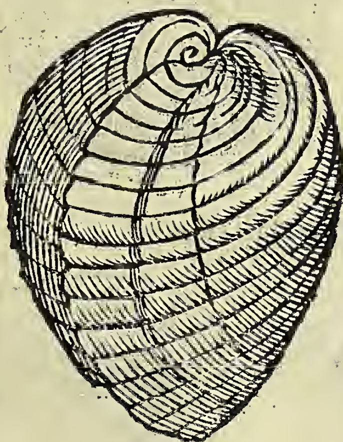

Concha ſtriata noſtra.

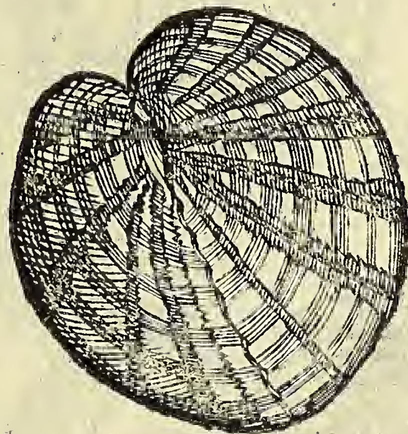

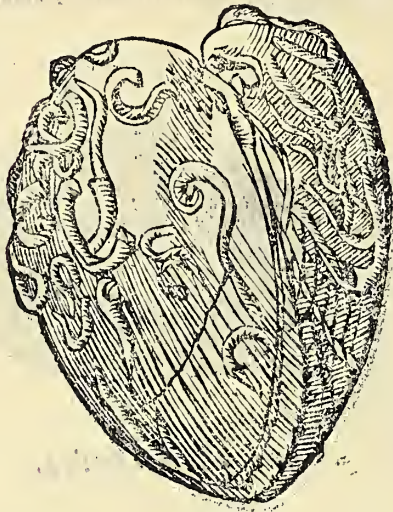
Concha ſtriata rotunda Zoographi.

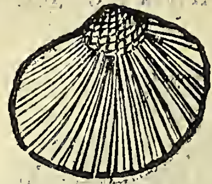
Concha ſtriata rotunda noſtra.

Concha ſtriata rotunda alia cum tubulis.

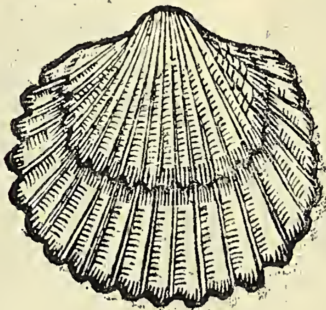
Concha ſtriata noſtra prima.

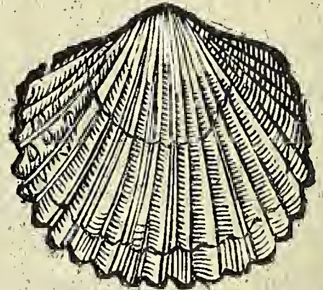
Concha ſtriata noſtra ſecunda.

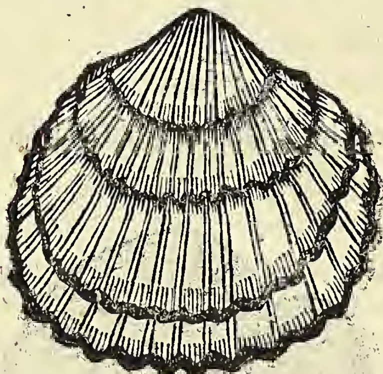
Concha candida vnica faſcia caſtanei coloris.

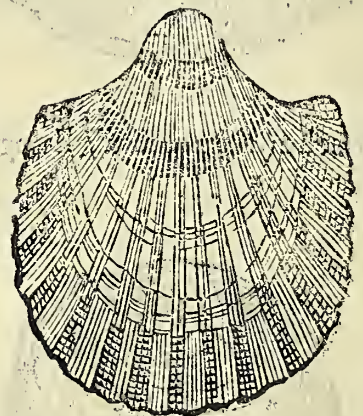
Concha niuea ſtriata.

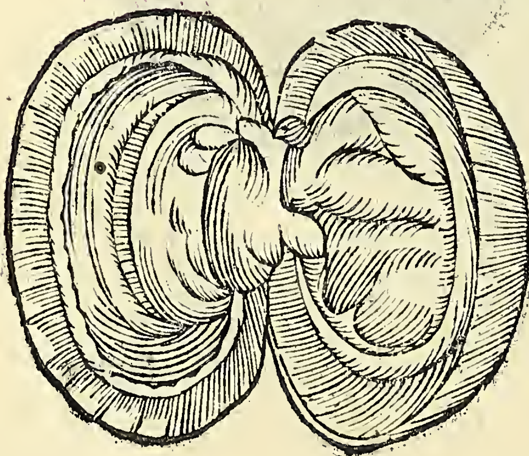
Concha ſtriata quadruplici faſcia caſtanei coloris.

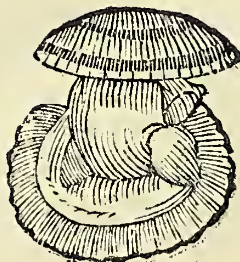

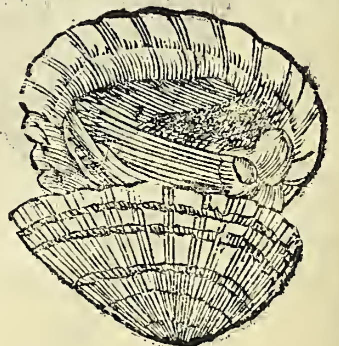
Concha ſtriata pectiniformis.

Conchæ ſtriatæ ſpecies tres aliæ cum animali ſuo.

A

DE CONCHA ECHINATA. Cap. XLV.

ECHINATAM Concham, inquit Rondeletius, ab asperitate vocamus, sicut aculeatam ab aculeis vocare possimus. In hac Vniones reperiri testatur [a] Plinius, Nam & Iuba tradit Arabicis esse Concham similem Pectini Insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Hæc Concha Pectini similis est, testis admodum concauis, striatis, in ambitu incisis. In strijs siue exochis eminent aculei frequentes, incurui, certis interuallis à se dissiti, qui si vi, aut alia ratione exciderint, vestigium sui relinquunt. Quod à me temerè dictum non est: sunt enim qui putant Conchas omnes striatas aculeis illis armatas esse, sed crebro attritu & maris iactatione rumpi, quod falsum B esse experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum vestigia semper apparent: Conchas verò striatas tantùm etiam post magnas procellas in littore sæpissimè videas sine vllis aculeis, eorumuè notis. Vidimus etiam sæpe Conchas striatas sine vllis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum est, asperitate & aculeis, carne verò interna substantia planè similis est, Hæc Rondeletius, cuius iconem addere superuacaneum existimaui, cùm ex eo sit genere, quam hîc claussam vtraq; testa, mox apertam repræsentamus, cui & aliam adiuximus aculeis albis, fascijs quinque, quatuor tenuioribus & luteis, vna lata castanei coloris. Notandum autem est aculeos esse in exochis, & non in strijs seu canaliculis: prætereà eos omnibus, quas hactenus vidimus, superiori parte testarum, qua sibi inuicem connectuntur, deesse mira naturæ prouidentia, siquidem si hac parte fuissent, liberæ testarū apertioni impedimento fuissent. Quā hîc cum animali appinximus, aculeata maximè omnium quas hactenus conspeximus, existit, ferrugineis aliquot fascijs insignita exterius est. His adiungere volui eam quam Zoographus Venetijs accepit, non putat tamen in Adriatico aut mediterraneo mari inueniri, sed Orientali Oceano. Testæ vtræque inquit, figura tum foris, tum cauitate interna, quæ caput versus recurua est, inuicem simi- C les sunt. hoc pulchrum in eis: tribus in summitate articulis ginglymo iunguntur, ita vt eminentes vtrinq; mucrones mutua insertione vterq; in oppositæ testæ acetabula, cohæreant: atq; ita fit vt quoniam Concha tota alternatim & strijs eminentibus exasperatur, & canaliculis cauis (quos & striges vel strigiles dixeris) sulcatur, infima parte strigiles oppositis committantur & respondeant strijs, his prominentibus, illis subeuntibus.

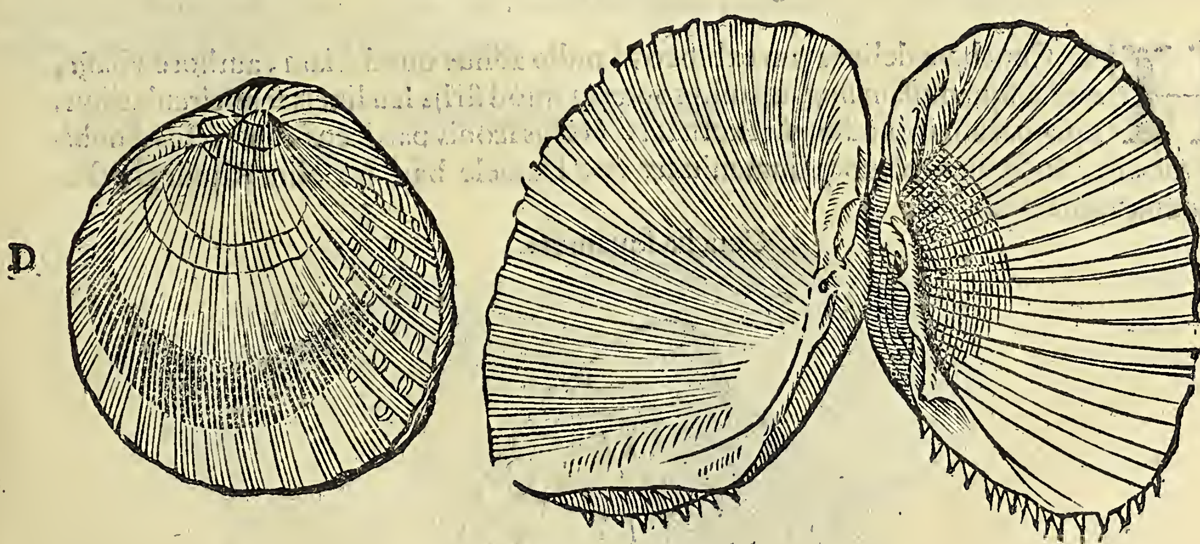
Nominis ratio.

[a] L. 9. c. 35.

Aculeos omnes habere falsū.

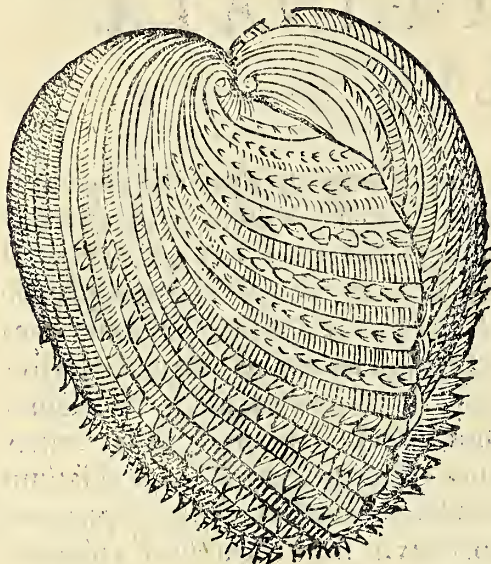
Concha echinata nostra clausa. Concha echinata aperta.

D

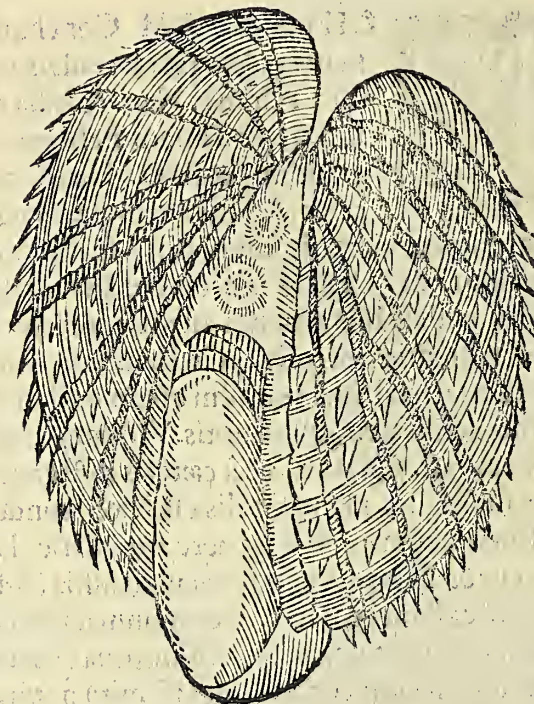

Concha

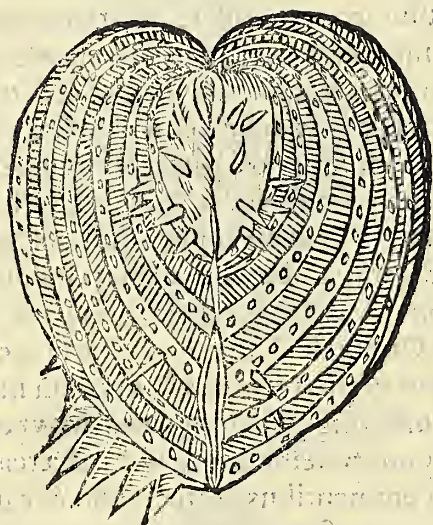
Concha echinata ſeu ſtriata.

Concha echinata alia cum ſuo animali.

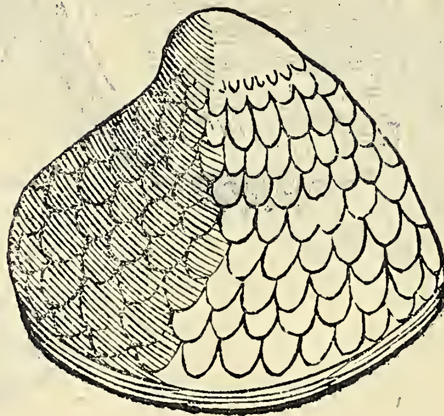
Concha echinata Zoographi.

DE CONCHA SQAMOSA.
Cap. XLVI.

HIC Concham delineatam exhibeo, à nullo adhuc quod ſciam, authore viſam; quam ſquamoſam nuncupaui, propterea quòd ſtrijs ſeu lineis ſemicircularibus, ſquamarum in modum ſit exornata. Huius iconis particeps ſum factus à nobiliſſimo atq; doctiſſimo plenoq; humanitatis viro Daniele Barbaro olim Aquilegiæ Patriarcha vigilantiſſimo.

Concha ſquamoſa.

A

DE CONCHIS LONGIS. Cap. XLVII.

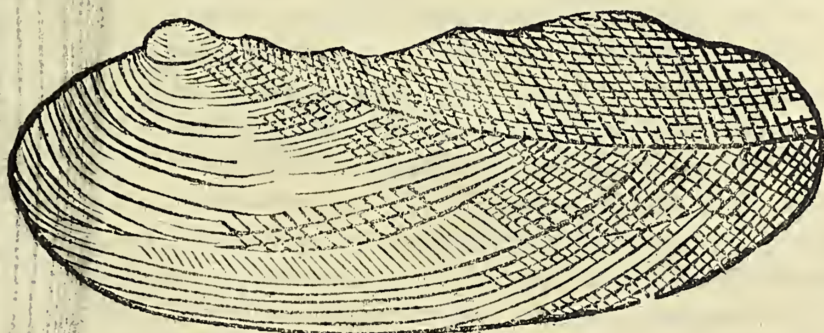
ONCHAS longas duas enumerat & deſcribit Rondeletius. Prior duabus magnis & longis conſtat teſtis. Chamæglycimeridi ſimilis eſt, ſed teſtæ multò ſpiſſiores ſunt, magis rugatæ, colore vario, in ambitu rubeſcente, in medio albeſcente, intus candido cum læuitate. Ex qua calx conficitur: & optima dentifricia ex eius cinere parantur. Altera, quam Concham longam Plinij Rondeletius exiſtimat, quòd nulla ſit hac longior & ſtrictior, teſta eſt alba, aſpera, lineis multis & diuerſis diſtincta. Qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine diſpoſita. Monſpelienſes Cullier vocant, frequenter iacentes reperiuntur in littore propè Maſſiliam. Hanc Bellonius Dactylum ſeu Vnguem exiſtimauit, ſed falſò, vt rectè contra eum ſcripſit Rondeletius. Neq; enim audiendi ſunt, qui his quinq; vocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace, & Concha longa, Plinium ſeorſum ad hunc piſcem ſignificandum vti volunt. Neq; illud rectè ab alijs ſcriptum eſt, Digitos Conchas longas vocari. Nam [a] Plinius diuerſis in locis de his locutus eſt, vt de diuerſis rebus. Iecinoris doloribus, inquit, Scorpio marinus, in vino necatus vt deinde bibatur: Conchæ longæ carnes ex mulſo potæ, cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint, ex aqua mulſa. Deinde multò poſt: Mares alij Donacas, alij Aulos vocant; fœminas Onychas. Vrinam mouent mares: dulciores fœminæ ſunt & vnicolores. Verùm de hoc Plinij loco quid Rondeletius & ego ſentiamus poſtea planiùs exponemus. His longis Conchis Zoographus eam ſpeciem adnumerat quæ in dulcibus aquis reperitur: cuius teſtam altera eius parte interna expreſſam exhibet, alteram non vidit: ſed binas ſimiles eſſe putat, & ginglymo articulari ſuperficies externa ſcabra eſt, vt ait, qua dempta interior leuis candicat, Margaritiferæ Conchæ inſtar: & ſi bene, inquit memini, in his etiam Conchis Margaritas exiles inueniri aiunt. Ego quinque ſpecies longarum obſeruaui, quarum quæ prima tabula exhibetur omnium maxima, meo iudicio vera Plinij Concha longa fuerit, colore eſt extrà albo fuſcoq; varia, intus ferè roſeo colore. Animante ſuo prægnans eſt. In ſecundâ tabulâ prima, ea eſt quam Rondeletius alteram conſtituit. hæc enim Gallis Collier à figura Cochlearis, quæ eſt in ſummitate, dicitur. Quinq; digitorum eſt longitudine, latitudine pollicis. Teſta eſt tota alba, lineiſque multis tranſuerſis, longiſq; diſtincta. qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine diſpoſita vt in aure marina: quæ à natura fortaſſis facta ſunt, vt aër ingregiatur perſpirabiliſq; ſit Concha. apparent enim hæc foramina interiora Conchæ penetrare, vt in eiuſdem Conchæ interna parte ſecundo depicta loco videre licet. Secunda priori ſimilis eſt, niſi quòd longè latior ſit, foraminaq; plura in parte habeat ſuperiori. parti internę inſunt quidam exigui ſinus, in quibus animalcula latuiſſe aliquot veriſimile eſt. Poſtrema minor ſuperioribus eſt, ſed nulla habet foramina.

Cullier. Vnguis ſiue Dactylus Bellonij. [a] Li. 32. c. 9.

B C

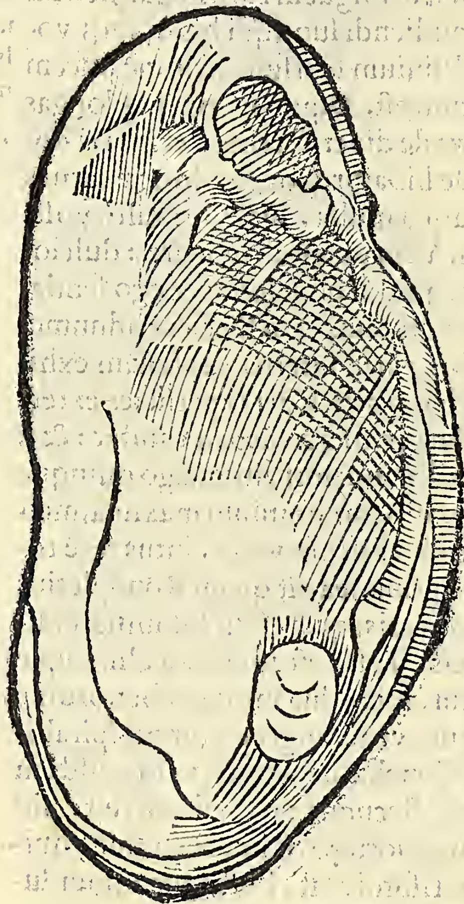
Concha longa Rondeletij.

D

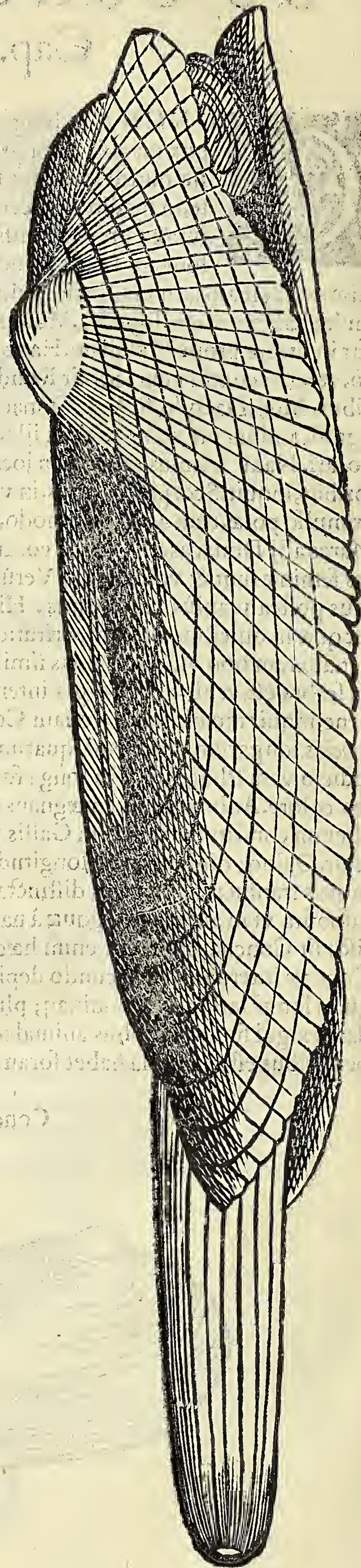

Concha

Concha longa Zoographi.

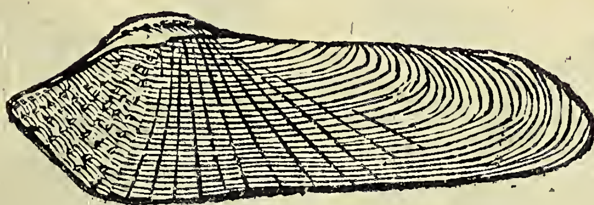

Concha vera Plinij cum animali.

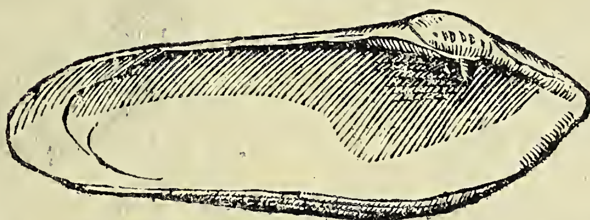

Conchæ longæ authoris aliæ.

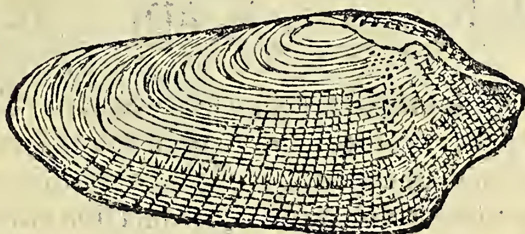
1

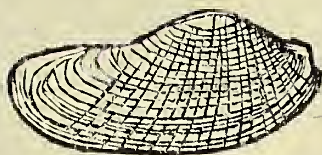
2

3

4

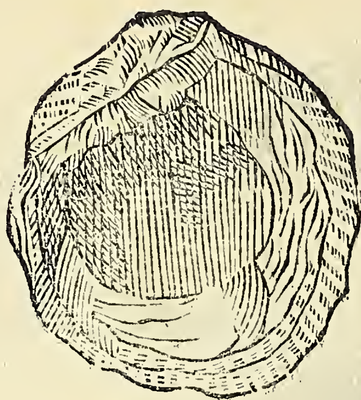

DE CONCHA PICTORVM.
Cap. XLVIII.

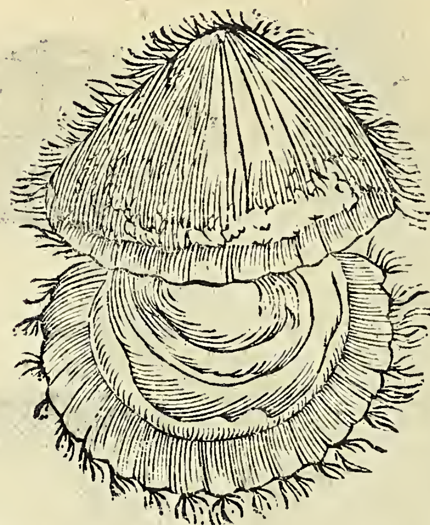
INTER Conchas, inquit Rondeletius, eam numerat Ariſtoteles, qua pictores vtebantur non in diluendis aut aſſeruandis coloribus, ad quam rem hodie pictores Muſculorum teſtis vtuntur: ſed cuius teſtæ radebãtur, quòd conficiendis coloribus vtiles eſſent, ne quis exiſtimet ex interno corpore ſaniem aliquam veluti ex Purpuris aut Buccinis infecturæ vel picturæ vtilẽ colligi. Verba ſunt [a] Ariſtot. Ω δὲ οἱ γραφεῖς Οστρέῳ χρῶνται πάχει τε πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦτο τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν. Concha quæ pictoribus vſui eſt, craſſitudine plurimũ excedit: & florem illum non intra teſtam, ſed foris habet, reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiuſmodi eſt Concha, quam hîc proponimus, teſtis ſpiſſis, intus læuibus, foris inæqualibus & aſperis, Cinnabaris aut Sandarachæ colore, figura Spondylorum aut minorum Oſtreorum. Hanc accepi à Guilielmo du Choul Allobrogum præfecto. Hæc Rondeletius. Ego aliam addo vnà cum animali depictam à Daniele Barbaro Patriarcha Aquilegienſi, mihi miſſam, cuius teſta eſt muſco obſita.

[a] Hiſt. 5. c.15.

Concha pictorum Rondeletij.

Conchę pictoriæ similis musco obducta.

DE CONCHA CORRALLINA Rondel. Cap. XLIX.

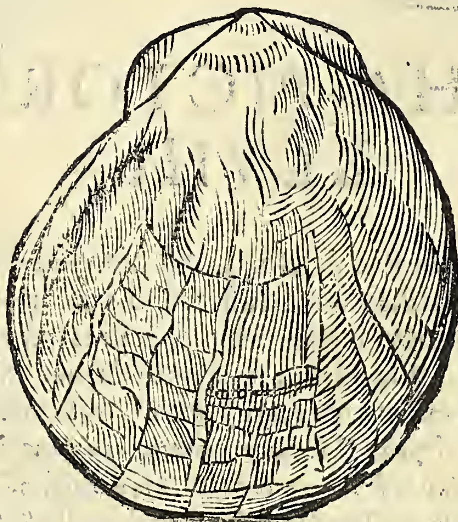

CONCHÆ supradictæ (nimirum pictorum) similis est hæc quæ in mari nostro reperitur, colore scilicet. rubra enim est, corallum planè imitata, vnde Corallinam nũcupauimus, figurâ dissimilis: externa enim testarum parte Pectinem refert: nisi quòd hęc striata non est, sed lineis tantùm aspera, & tuberculis rubris inæqualis, intus leuissima, candidi marmoris colore. Spondylorum modo colligãtur testæ vinculo nigro: tenues sunt sed satis duræ. Caro dura, odore viroso, sapore salso. Raro reperitur hæc Concha, & vix nisi post diutinos Austri flatus, & Caniculæ exortum in littus eijciatur. Simillima nisi eadem est, à me apposita: quæ verò secũdo loco picta est ex eodem genere est, cæterùm echinata ac velut foraminibus peruia. Postrema pronè item & supinè picta, cum Rondeletij Concha eadem est, intus nimirum candida, extra coralli modo rubra.

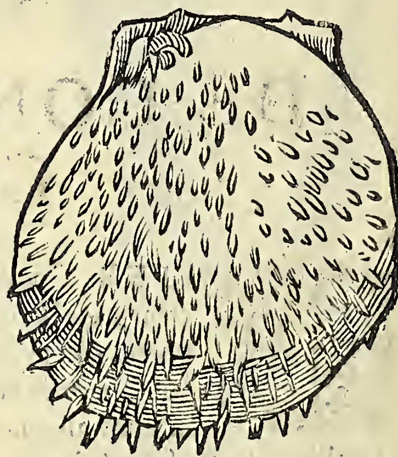
Concha corallina Rondeletij.

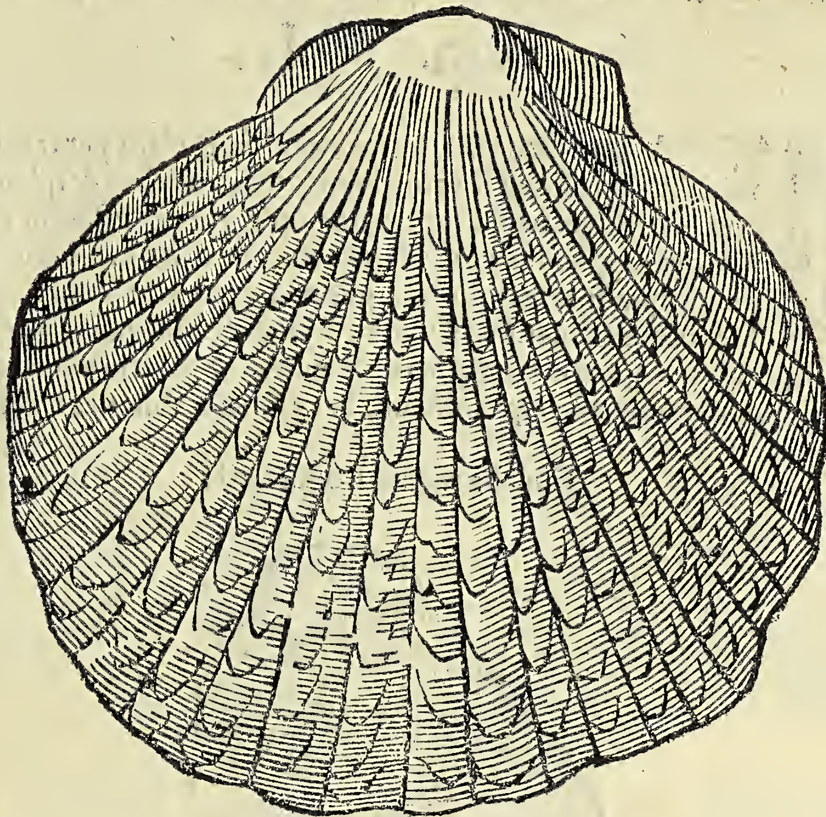
Concha corallina nostra.

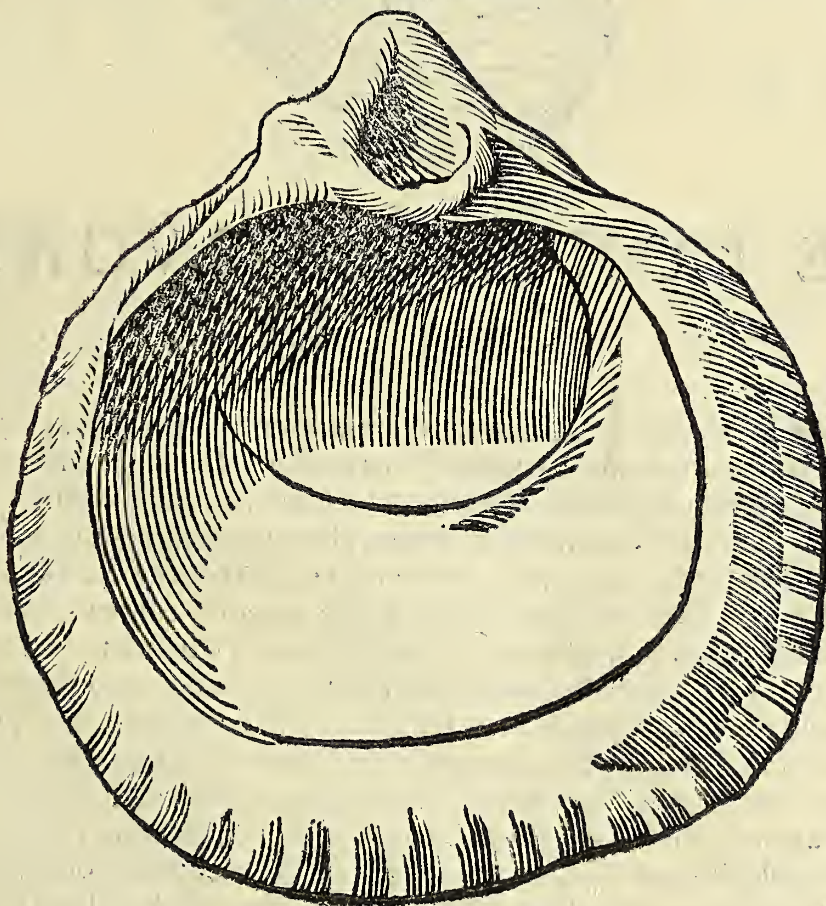

Concha corallina aspera.

Concha corallina tuberculis rubris inuersa parte candida, & ora purpurea.

DE CONCHA RVGATA, IDEM. Cap. L.

MAGNA hæc Concha, & lineis multis & elatis per tranſuerſum ductis, valde rugata eſt: teſtis valde ſpiſſis, intus læuibus & ſplendoris argentei, qua parte Concham Margaritiferam, matrem Perlarum vulgo dictam refert, per ginglymum articulatur: teſtarum enim in ſummo apophyſes viciſſim recipiunt & recipiuntur: quibus acceſſit vinculum robuſtum, dicas eſſe dentes pectinatim coëuntes. Teſtæ ob ſpiſſitudinem in laminas & fruſta diſſecantur, ex quibus ſpherula precum conficiuntur, & dentiſcalpia, quemadmodum ex matre Perlarum, ſed non adeo ſplendida. In hac Concha Vniones reperiri, non dubito.

Concha rugata Rondeletij,

DE CONCHVLA RVGATA. Cap. LI.

NON ab imo ad ſummum, inquit Rondeletius, lineas ductas habet hæc Conchula, ſed à latere ad latus multas veluti rugas ſparſim & ſine ordine: quarum quædam imperfectæ ſunt, & in mediam teſtam deſinunt. Teſtæ non ſunt tumidæ & in dorſum elatæ, quemadmodum ſtriatæ omnes, ſed depreſſæ colore vario, ſunt enim ex albo cinereæ & ad liuidum aaccedentes. Labra teſtarum craſſa ſunt & tam arctè connexa, vt ſine vi non aperiantur, faciliusq; rumpantur teſtæ quàm pateſiāt, quod à Chamarum natura prorſus alienum eſt, quarum teſtæ hiant. Vnde eos errare conſtat (Bellonium taxat) qui hanc Conchulam pro Chamepeloride exhibent. Hæc Concha arenæ modicum recipit per rimā, aquam fugit ore quod illic ſitum eſt, rotūdum & in ambitu ſinuoſum. Has Conchas Veneti Biuerones, & Piuerones vocant, Maſſiliēſes Cloniſſas, Ligures Arſellas. De eadem hæc Bellonius. Regias aut baſilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt (Rondeletius mox Conchulam variam Gallicè Pelourde nominat, & è luto erui ſcribit) Maſſilienſes Cloniſſas, Veneti Biueronos, Genuenſes Arſellas, Hiſpani Armillas: Anconitani, Rauennates, & Ariminenſes Pauerazos, quaſi pauperculos nominant, quòd illic niminm popularis, pauperibusq; offerri ſolita ſit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: πηλὸς enim lutum eſt (Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, vt poſtea audiemus.) Alij dictas à Peloro monte Siciliæ volunt. Differt autem à Calcinellis (Chamis piperatis) quod turbinatiori & grandiori corpore conſtent. Calcinellę enim (quæ & Biuerazæ dicuntur) compreſſiore ſunt forma, teſta tranſlucida ac multò quàm Chamæleios teneriores. Media autem eſt inter aſperā & læuem conſtitutione & natura. nō enim ita horret vt aſpera: neq; ita glabreſcit vt læuis. albo præterea ac fuluo

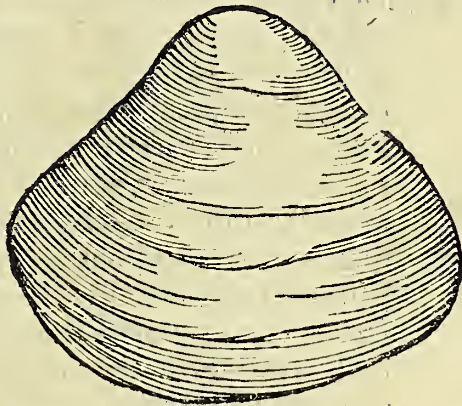
Vt à Calcinellis differant.

A ac fuluo emblemate distinguitur: vnde Capparozolam (Chamam læuem quoq; Capparozolam vulgò dici, alibi scribit, quæ quidem Venetijs Cappæ grossæ & Rozzolæ vulgò dicuntur, ab eruditis quibusdam illic Pelorides existimantur, & à Græcorum vulgo hodie ὀρυκτὰ dicuntur, hoc est fossiles. nam in fundo seu limo maris à fodientibus eruuntur. Testam earum læuem & albam esse arbitratur Zographus) dici puto, quòd ex rubro subfulua sit. Eius autem caro durior est quàm læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copiosum bonumq; succum gignere tradit, & stomacho gratum, nec facilè excerni. Hæc Bellonius. Conchulæ rugatæ Rondeletij, aut eandem, aut planè similē apposuit hanc depictam Zographus. Ex eodē genere est, à me adiecta alia.

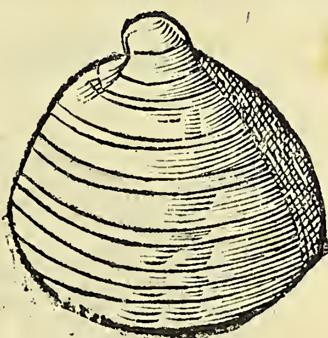
Conchula rugata Rond.

Concha rugata nostra.

Conchula rugata Zographi.

B

DE CONCHA RHOMBOIDE, VEL MVSCVLO STRIATO.

Cap. LII.

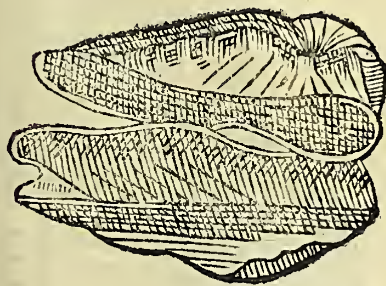
C
QVAM hîc modò ex eodem Rondeletio repræsentamus, Veneti Mussolo vocant; Græcorum vulgus Calagnone, apud Monspelienses ἀνώνυμος est. Falsò Βάλανον quidam (Bellonium intelligit) vocant: nam nihil similitudinis cum quernis glandibus habet; neq; in saxorum rimis nascitur, quod temerè nonnulli afferunt, neq; testa læui contecta est, neq; huius caro tenera est, neq; palato grata, quod de balanis scripsit Athenæus, sed dura, virus olens, atq; insuauis. Opinionem etiam eorum, qui Spondylum appellant, satis refellit testarum cōnexus: de quo in Spondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperijt: quare musculum striatum rectè dici posse putat, quòd testa sit musculorum marinorum testę simili, sed spissiore ac firmiore. Præterea pars qua cohærēt testę, recta est, ferè veluti in musculis, altera parte rotūda: recta ferè inquam, dempto testarum capite, quod in angulum satis prominet, vt figuram rhomboidem satis aptè tota testa repræsentet, vnde concham rhomboidem propriè appellari posse putat. Ab angulo capitis testarum ducūtur paruæ striæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota Concha nigricat. Dura est admodum carne, si cum alijs musculis comparetur. Rara est hæc concha; quòd in alto mari degat. Hæc ex Rondeletio. Bellonius, vt dixi, balanum Græcis dici ait, Latinis glandem. Balanos (inquit) in genere testatorum annumerauit Aristoteles. Nascuntur vt Thytya, circa rimas cauernasque saxorum quibus multum adhærent, immobilesque sunt, testa læui contecti. Vulgus Græcum Calognones vocat: Veneti (apud quos frequentes sunt) Moussolos, dum fortasse mytulos dicere student: Sunt enim his satis similes. Porrò quercinæ glandis formam habent, vnde & balani & glandes Grecis ac Latinis dicti. Sunt qui Spondylos Latinis vocari putent.

Cōtra Bellonium.

Balanum non esse.

Spōdylum non esse.

Concha rhomboides Rondeletij.

D

Nominis ratio.

Balani vt nascantur.

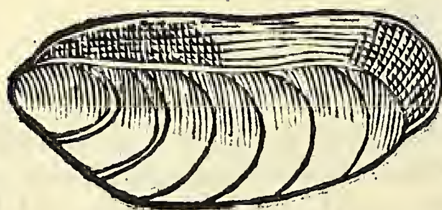
ri putent. Plinius verò ad diuerſa animalia vtrumq; nomen transfert. Columella inter concharũ genera annumerat. Paulus concharum genus condylos vocari ſcribit, quos tu fortaſſis Spondylos dixeris. Athen. à locis (inquit) ſortiti ſunt diſcrimina balani: quãdo quidẽ in Aegypto optimi gignũtur, & ſuauiſſimi, tenelli, oriq; ac ventriculo grati; qui & ſuccum & alimentum præſtant copioſum. Decoctum eorum (vt prodit Xenocrates) aluum ciet: qui verò ſaxis non adhæreſcunt, acres ſunt ac medicamentoſi, magiſq; aluum perturbant; atq; vrinam minus concitant. Galenus eos in cibo præcipuè commendat, qui eò loci proueniunt, vbi aquæ marinæ admiſcetur fluuiatilis, ſaxiſq; adhærent: ij namq; (inquit) dulces & habiliores, plenioreſq; copioſum præbent ſuccum, quo & abundè nutriunt, aluumq; promouẽt, ori ac ſtomacho pergrati, tenerioremq; habent carnem, & vrinam cient. Hæc Bellonius, quorum ea quæ ex Xenocrate ac Galeno recitat, referenda ſunt ad veros balanos, de quibus nos poſteà. Iconem verò Bellonij omiſimus nequaquam, quia, vt vides, diſſimilis eſt illi quam Rondeletius exhibuit, diuerſaque ab ijs quas ego hîc à me obſeruatas depinxi. Bellonij concha teſtis eſt breuioribus & obtuſioribus, non ita in anguſtum ab altera parte exeuntibus. Zoographus eiuſdem generis pinxit hanc etiam concham Venetijs ad viuum effictam hac forma. Cõchis iſtiuſmodi generis addi poſſunt, quas hîc ego addidi à nemine etiamnum pictas. In priori pars quę cohęret teſtæ, recta eſt vt in muſculis, dempto teſtarum capite, quod in angulum ſatis prorumpit, vt merito rhomboides dici queat, altera pars rotunda eſt. Ab angulo quem dixi ſtriæ ſunt, & rectæ & obliquæ. Tota concha nigricat, partim ferruginea eſt; intus candicat. Picta eſt pars conuexa, & concaua. Alia minor eſt, ſubhirſuta in quodam loco more muſculorum, cæterò excepta magnitudine ſuperiori ferè ſimilis. Addidi præterea bina alia Concharum rhomboidum genera, coloris ferruginei, ferè ad roſeum inclinantis: vtraq; etiam hirſuta eſt, prior autem vndiquaq;, altera inferiùs tantummodo; priori plures ſunt faſciæ nigricantes; in altera tres tantum, eæq; ferrugineæ; poſtremò in capite differentia eſt penes magnitudinem, vt pictura repræſentat.

Icon Bellonij diſſimilis à Rõdeletij.

Balanus Bellonij.

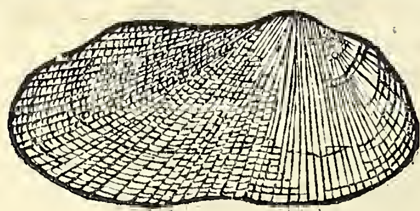

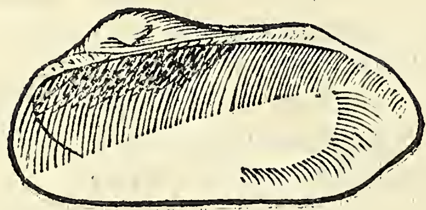
Concha rhomboides Zoographi.

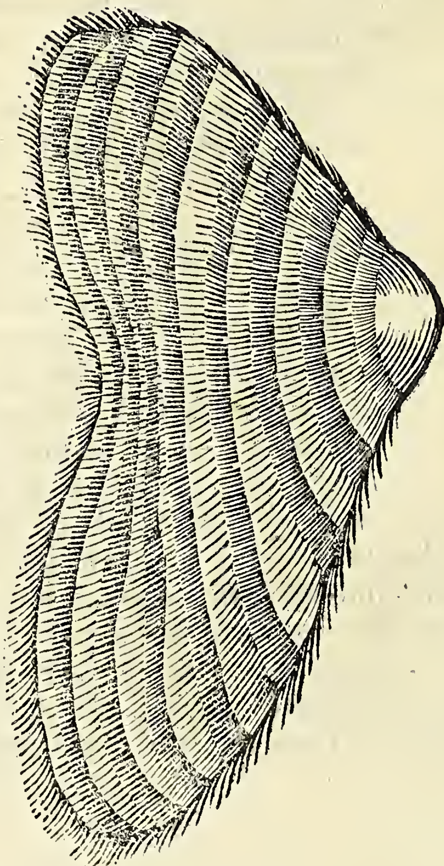
Concha romboides noſtra alia hirſutior.

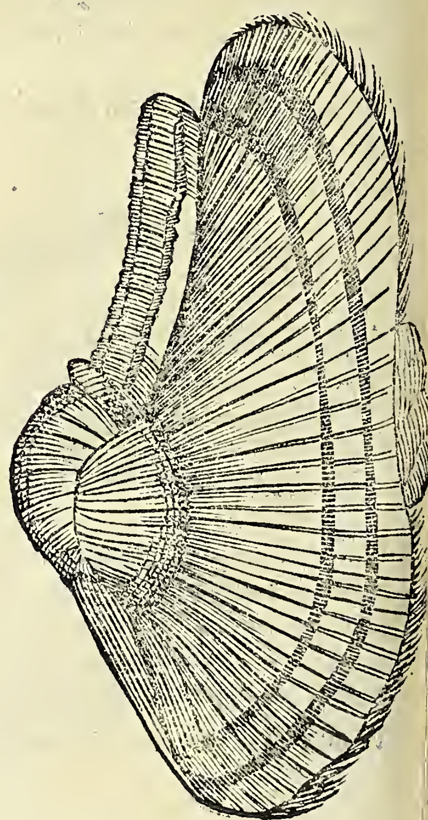
Conchæ Rhomboides noſtræ.

A

DE CONCHIS LÆVIBVS.
Cap. LIII.

POST Conchas asperas, striatas, rugatas, quas iam executi sumus, agit Rondeletius de læuibus, & non striatis, quoniam communis præceptor [a] Aristoteles eas eo modo distinxerit, diuiseritq; . Ἔτι δ' αὐτῶν (inquit) τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλά εἰσι, τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν, καὶ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες; καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν οἷον κτεὶς, καὶ κόγχων τι γένος, τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κόγχων τι γένος. Quem locum Gaza iuditio Rondeletij non satis expressit hoc modo. Ipsarum etiam testarum magna varietas: nam aliæ læues, vt vngues, Mytuli, & Concharum quædam, quas galadas appellant; Aliæ scabræ, vt Ostreæ, Pinnę, & Conchę nonnullę & Buccina: quædam etiam pectinatim diuisæ, vt Pectunculi & Concharum nonnullæ. Aristoteles testas diuidit in leues & asperas: rursus aspersas, in virgatas & non virgatas.

[a] Li. 4. Histor. cap. 4.

B Sunt igitur (inquit Rondeletius) testæ quædam asperę, & non virgatę, vt pinnarum testę. Sunt quędam asperæ & virgatę, vt Pectinum testę, quare sic vertendum fuerat: Testarum magna est varietas, alię enim leues sunt, vt vngues, Mytuli, & Conchę quędam quę galades nominantur: quędam asperę, vt Limnostrea & Pinnę & Conchæ nonnullę. Et asperarum quidem aliæ sunt virgatę, vt Pecten, alię non virgatę, vt Pinna. Hactenus Aristoteles, qui virgatas testas appellat, non simplicibus lineis aut tuberculis, sed virgis elatis & strijs asperis, de quibus & de alijs aliter asperis iam diximus. Læuium inter se differentia est à magnitudine & paruitate, à crassitudine & tenuitate testę, à colore. Quędam enim totę nigrę sunt, quędam albæ, quędam nigris lineis distinctę, alię purpureas, transuersas & rectas lineas habent: de quibus deinceps.

Cōcharum diuisio. Gazæ lapsus. Læuiū differentia.

DE CONCHA GALADE, ET CONCHA NIGRA ROND.
Cap. LIV.

C

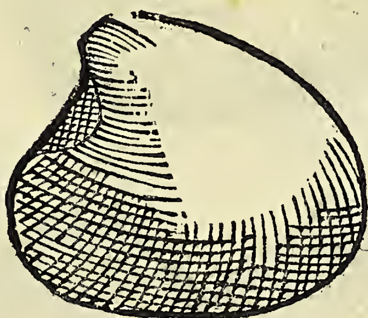

CONCHÆ γαλάδες (inquit) Latinum nomen nullum inuenerūt, quare Gaza Latino (Greco potiùs) nomine vsus est. Has inter læues numerat Aristoteles, vt superiori capite protulimus, fortasse à lacteo colore dictæ sunt γαλάδες. Sunt enim candidissimę, maximę, & leuissimę. Nonnullę parum purpurascentes, quędam flauescentes reperiuntur, sed intus omnes candidissimę sunt. Caro alba est, dura, concoctu difficilis, succum crassum gignit, ius ex his aluum mouet, si per se coquantur, vel sine multæ aquæ admistione. Satis rarò capitur. His Conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere existimauimus, quòd superioribus planè similes sint, nisi quòd intus & foris nigricāt; caro quoque minus candida est. Vtraq; non admodum concaua est, & testa vna cauitate sua alterius apophysim recipiente firmi colligantur. Hęc ille posità hâc icone.

Etymon. Color. Caro.

D

Concha galades Rondeletij.

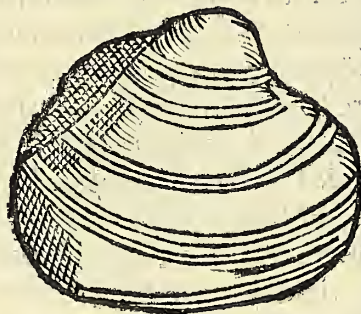

DE CONCHA FASCIATA EIVSDEM. Cap. LV.

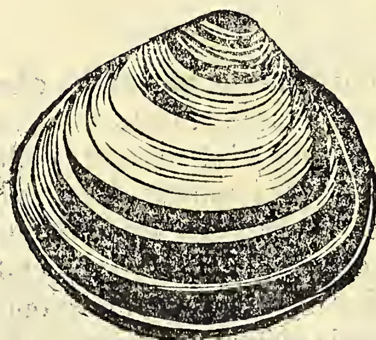

VPERIORIBVS duabus ſimilis eſt Concha, quam hîc repræſentamus ex eodem Rondeletio, niſi quòd paulò latior eſt, quod læuibus videtur peculiare. Præcipuè quinq; veluti faſcias latas à latere ad latus ductas habet, ijs ſimiles, quibus puellæ noſtrę (inquit) capillum redimire ſolent, quas vittes appellant, ideſt, vittam, vnde & hanc Concham coquille vittade nuncupāt. Inde Latinè faſciatam vocauimus, non ineptè, vt arbitror. Teſta eſt admodum læui, dura, marmorea. Hæc ſucco & ſubſtantia à ſuperioribus non differt. Huic ſimilem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantùm lineis purpuraſcentibus, quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, alias partim flaueſcentes, partim albas, intus tota violacea eſt. Teſta eſt læuiſſima, ſi qua ſit alia, tenuis. Vna linea caua alterius teſtę longam apophyſim excipit, & ſic arctè colligantur. Sic ille. Adieci hîc duas alias icones. Prior nullam habet aſperitatem, & vndiquaque leuis eſt, candida, ſed nigerrimis faſcijs adornata, vt pictura indicat. Altera Concha ſiue fortè chama tota candicat, faſcias habet tres nigricantes, vt icon demonſtrat. Huc deniq; pertinent tres iſtæ poſtremæ, quarum binæ roſeo, ſubcæruleo & albo variant, & velut denticulos inter zonas habent violaceos. Tertia denticulis carens, ab vno latere coloris eſt ferruginei, cætera cinerea, ſtrijs & faſcijs fuſcis.

Etymon.

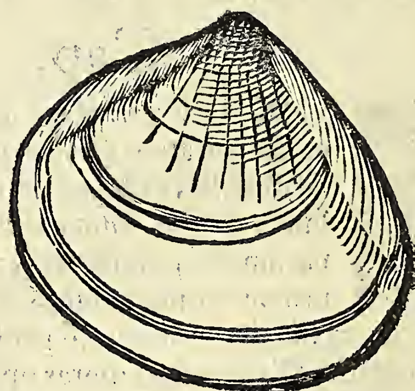
Concha faſciata Rondeletij.

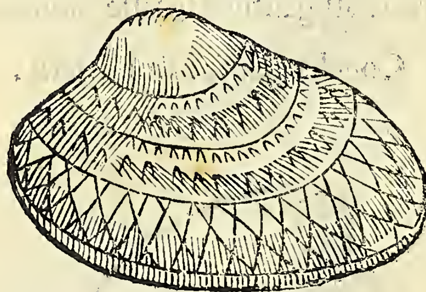
Concha faſciata authoris prima.

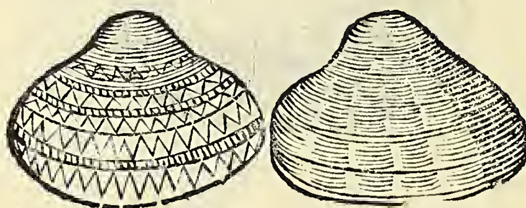

Concha faſciata authoris ſecunda.

Conchæ faſciatæ authoris aliæ.

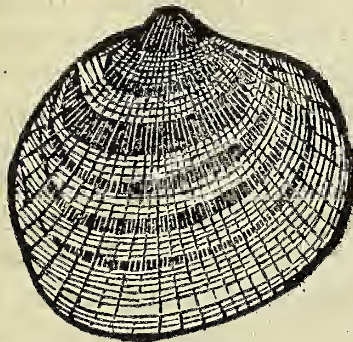

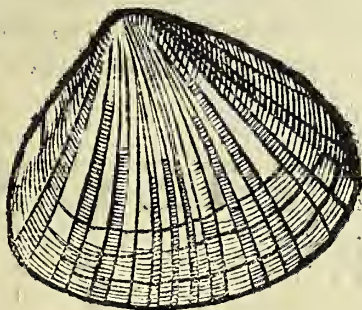
Concha craſſæ teſtę Rondel.

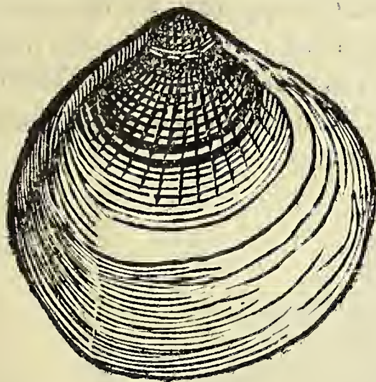
Concha faſciata noſtra prima.

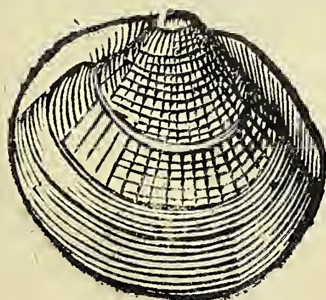
Concha faſciata noſtra ſecunda.

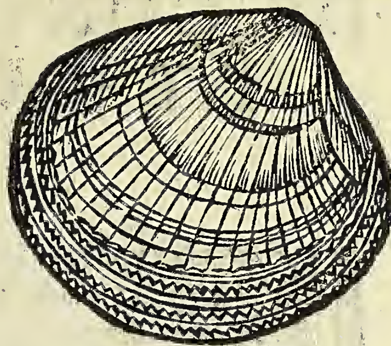
Concha faſciata noſtra tertia.

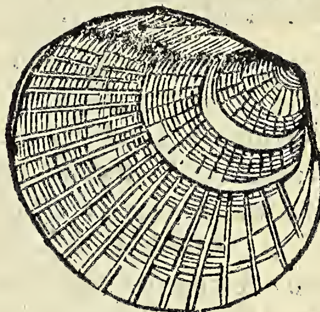
Concha faſciata noſtra quarta.

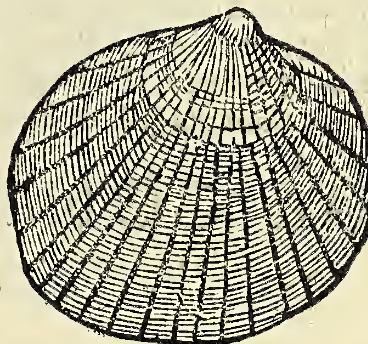
Concha faſciata noſtra quinta.

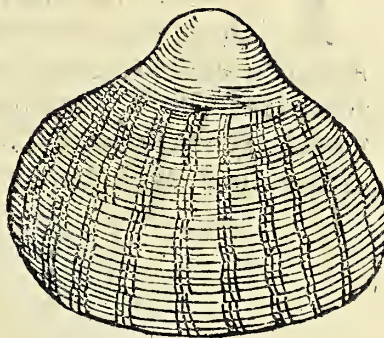
Concha faſciata noſtra ſexta.

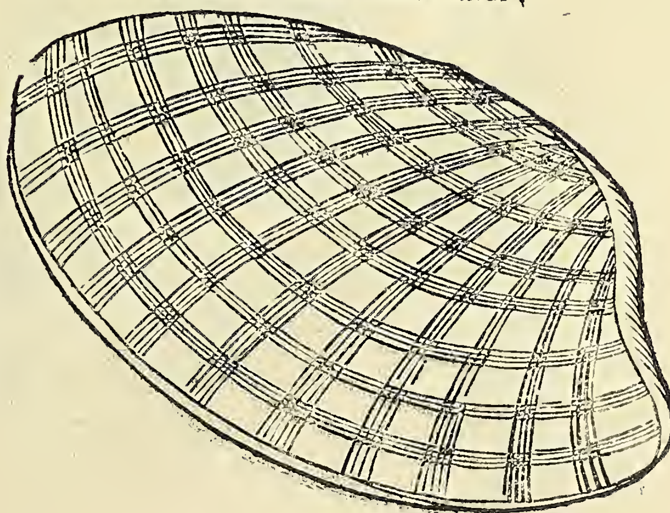
Concha faſciata noſtra ſeptima

Concha clathrata craſsâ teſtâ

Concha clathrata craſsâ teſtâ maior.

DE CONCHA CRASSÆ TESTÆ, ET CONCHIS VARIIS. E
Cap. LVI.

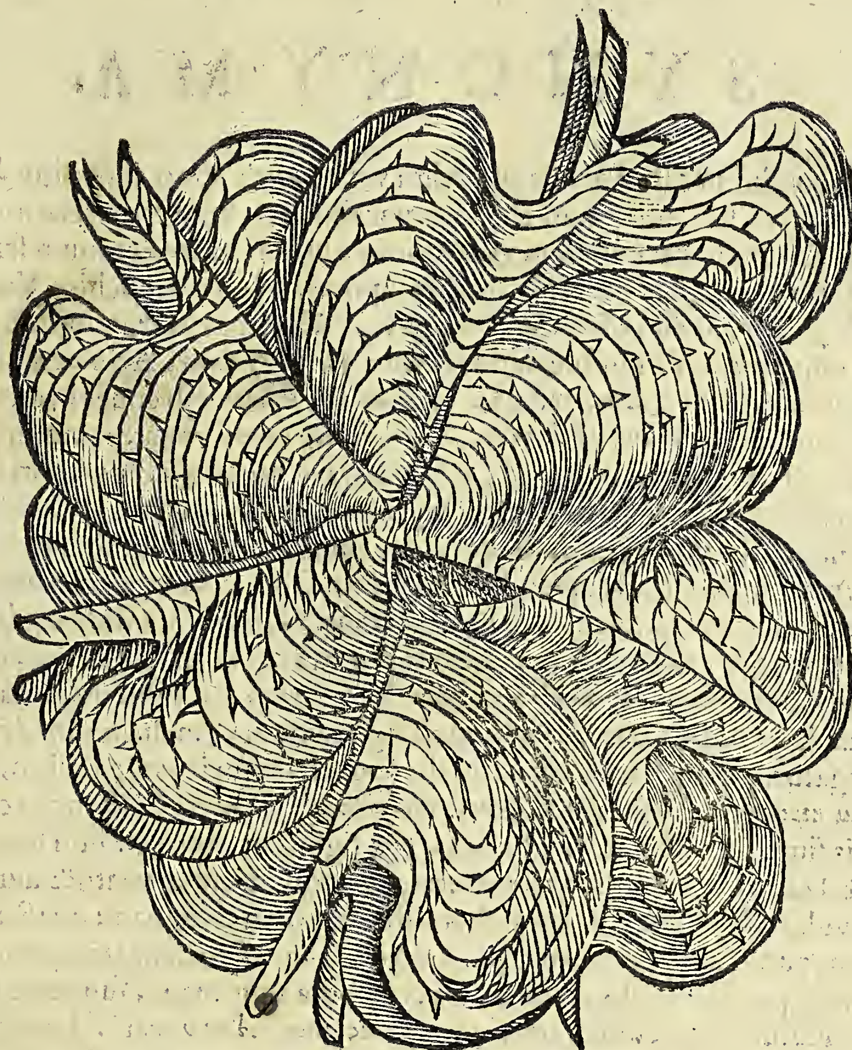

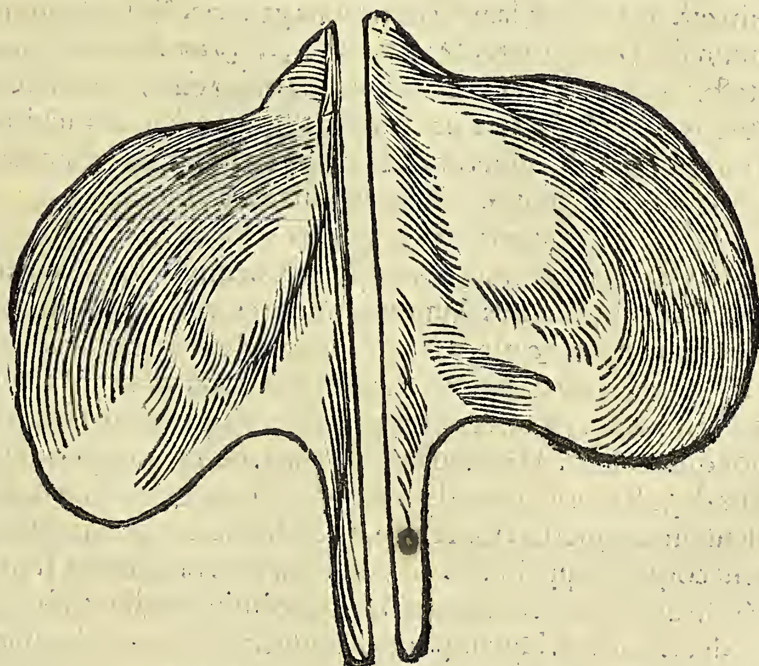
RONDELETIVS eiuſcemodi Cõcham, quàm iam ex eo depinximus, à Galade, & chama aſpera, neq; vita aut ſubſtantia differre ait, ſed craſſitudine tantùm teſtarum: differunt tamen etiam ratione faſciarum, quæ in illis rariores & latiores ſunt, in his plures & vnica tantùm linea conſtantes. Hæ præterea lineis aliquot à latere ductis diſtinctæ ſunt, nihilominus tamen læues. Ex his vſtis & in cinerem redactis Rondeletius præſtantiſſimũ antiſpodium fieri ſcribit, quod in Spodij veri vicem commodè vſurpatur. Fieriq; ex his dentifricia & exſiccantibus admodum medicamentis vtiliſſimè admiſcentur; fieri deniq; F ex iiſdem calcem. Ego huic Rondeletij figuræ quinque alias addidi, licet ferè diſſimiles: craſſas enim teſtas habent. Prior faſcias habet nigras, interualla verò partim candicant, partim purpuraſcunt, ſicut etiam lineæ quædam eodem colore decorantur. Intus tota candicat. Altera lineis per tranſuerſum ductis, nigris: intus candida. Tertia denſam admodum & opacam habet teſtam colore nigro in ſuperiori & anguſtiori parte: cęterò ſubrubet & ad ferrugineum vergit. Quarta multò præcedentibus craſſior, nigra infra, candida ſuprà: faſciæ infra denticulatæ ſunt. Quinta ſecundæ quodammodo ſimilis eſt. Similis verò in primis Rõdeletij iconi eſt muſculus eiuſdem, vt proprio loco videre licet, ſed is teſtam habet tenuem & ſubtilem. Craſſas etiam teſtas habent binæ iſtæ Conchæ nigro, albo & ſubrubeo variæ, vti quoque iſtæc clathrata, colore ferè ſubroſco: craſſiſſimam verò omnium clathrata poſtremò colore tota ferrugineo.

DE CONCHA TENVIS TESTÆ.
Cap. LVII. G

TENVIS teſtæ Concham nominare libuit eiuſcęmodi Concham à teſtæ tenuitate ac fragilitate. Genuenſibus Datteri dicuntur, fortè quod Dactylorum more inuicem hæreant. Vnde ex Mytulorum genere eſſe apparet. Extra colore ſunt fœdo, lutulento, cinereo, intus argenti modo reſplendent. Pinguntur hîc aliquot inuicem adhærentes, atque vna ſeparatim aperta, quo modo alas auium exprimunt. Debeo hoc Conchę genus Bernardo Caſtelletto Genuenſi, cuius viri humanitatem & indefeſſam ſtudioſos iuuandi voluntatem nunquam ſatis laudare poſſum.

Concha tenuis testæ.

DE CHAMIS IN GENERE. Cap. LVIII.

E

SYNONYMA.

Χήμη Suidæ oſtrei genus eſt. Alibi verò χημαὶς ab eo exponitur ὁ ἰχθυς, id eſt, piſcis, ſed corruptum eſſe tum vocabulum, tum interpretationem arbitratur Zoographus: quoniam χήμας boni authores paroxytonum ſcribunt in accuſandi caſu multitudinis, non pro piſce, ſed pro Conchis. Vatino χήμη, eſt χάσμη, id eſt, oſcitatio. Plinius ſanè Conchas Margaritarum pandere ſe dixit, quadam oſſitatione. Vtrumque fieri videtur à verbo χάινειν. A χάω enim, χῶ, quod eſt χωρῶ (hoc eſt capio) fit χάινω, vt à χρῶ, χράινω; ρῶ, ράινω. Ab eodem verbo χῶ fit ſecundum Euſtathium etiam χήμη, τὸ ὄςρακον, ἀπὸ τῦ κεχηνέναι, vt patet (inquit) ex Athenæo. Sed videri poteſt (vt Zoographus iudicat) Chama à verbo χῶ deriuari in vtrauis ſignificatione: hoc eſt, ſiue quoniam hiant, ſiue à capacitate. Caua quidem, & capacia omnia, hiare videntur: ſicut & caua animantium ora hiant, cùm accipere aliquid auent: & licet Conchæ omnes, tum cauæ, tum ad capiendum aptæ ſint, Chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, fortè tanquam maiuſculis, & capacioribus. Galenus in Gloſſis, χήμην χηράμιδα, τὴν κοιλοτέραν κόγχην, καὶ μείζονα: nimirum pro vaſis genere, capaciore, quàm Concha communis ſit. Cæterùm pro χηραμίδα (χηραμὸς, vel χηραμὶς, nihil quàm cauernam ſignificat) legerim ego (inquit) κεραμίδα, hoc eſt figlinam, vt Concha figlina (à figulo facta) maior intelligatur, quàm marina, & naturalis Concha, nam in eodem libro, ſic habet Galenus, κόγχην κεραμίδα, οὐδὲν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος: hoc eſt, Concha ceramis idem, quod ceramis ſimpliciter ſonat. Sic & latinè vas figlinum, aut figlinum ſimpliciter dicas, nihil intereſt. Hæc Zoographus. χημείαν interpretantur aliqui argenti, & auri præparationem, quam vulgò chymiſticam, vel alchymiſticam artem nominant: quaſi à chymis, & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. Sed χημεία cum ἦτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, fortè quòd vaſis illis, quæ vulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, ſubinde vtatur. Hæc enim χήμας, & χήμας κεραμίδας vocari. Latinè efferri poteſt Chama, aut Chama, aut Cheme, & diminutiuum, chamula; vt à Concha conchula. Apud Plinium compoſita videntur chameleos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca ſunt, & Græcis in compoſitione non vſitata, quod ſi quis ita voluerit vti, caſus obliquos etiam ex integrè inflexis componat, vt chameleon dicat, & chameleas, &c. non vt quidam recentiores chameleon, & chamæleos, ineptè. Sed omnino præſtabit diuiſis vocabulis efferre. Chama fœmininum eſt. λεῖος, id eſt, læuis, communis generis, Atticè: communiter maſculinum eſt, & femininum facit λεία. quare, & χήμη λεῖος, & χήμη λεία rectè dixeris. Gaza non modò Chamam teſtaceum animal hiatulam conuertit, ſed etiam chamem piſcem alicubi ſimiliter. Nos Græca vocabula retinere præſtiterit. Plinius etiam aliquãdo cluſiles mordaceſq; Conchas ceu mitulos vocaſſe videtur. Scribit enim in purpurarum naſſis eas ineſſe, quod Oppianus de Strombis, & chamis, ait. In exiguis naſſis inquit:

Nominis ratio. F

Pro Vaſis genere.

Concha ceramis.

χημεία.

G

Chameleos, Chamepeloris.

Hiatula.

Στρόμβες συγκέλσαντες ἅμα χήμῃσι τίθενται.

Bellonius vulgus Gallicum in chamis nominandis, cum Italico conuenire tradit: ſiquidem noſtri, inquit, maiores chamas des flammes, minores verò des flammettes nominãt, quòd cum iure incoctæ, non ſecus ac piper fauces, & os inflammare ſoleant. Italicum vulgus maiores chamas Peuerazas, quaſi piperatas, nominat: minores verò Peueronos, quod piper haud tantoperè redoleant. (Rondeletius conchulas rugatas, quas ſuprà exhibuimus, à Venetis Piueronos dici ſcribit.) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunque paulò liberaliùs deguſtauerit, quendam ſaporem in eis gratum, ſed gulam prouocantem, ac piper redolentem comperiet. Cæterùm, quæ chama Latinis dicitur, eadem Latinis cappa, Gallis autem coquille appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento cappas ſanctas, capperozolas, cappas longas, & huiuſmodi vocabulis nominant, de quibus eſt ſeorſim diſſerendum. Hucuſque Bellonius. Et in ſequenti capite de piperata chama rurſum: Chamam piperatam Veneti Beuerazas, vel peuerazas vocant ad diſcrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Sed ſi vel Beuerazæ, vel peuerazæ dicuntur, quòd fauces inflam-

H

Chamæ peuerazæ vnde dictæ.

A inflamment, & piper redoleant, vt ille vult, cur eſt itaque, quod pipere condiantur? hoc enim eſſet oleum addere igni: quamobrem ita dictas puto, quòd piper pro condimento, eis adhibeatur. Zoographus Germanicè Muſcheln dici poſse ait: attamen id nomen nimium patere: contrahi autem, ſi differentiam addamus, ita vt Conchę propriè dictæ, cognominentur rotundæ, runde Muſcheln: chamæ verò longæ, lange Muſcheln. Licereque & Italos imitari, Pfeffer Muſcheln: vel etymologiam Græcam, Gynmuſcheln, (vel euphoniæ gratia, n in m mutando, Gym Muſcheln,) nam gynen, vel ghinen nobis, inquit, hiare eſt, verbum (vt apparet) à Græco χάινειν deſumptum. Spartianus Oſtreas, & Lioſtreas cùm dixit in Heliogabalo, chamas tracheas, & chamas leas intellexit, inquit Hermolaus, etiamſi lithoſtreæ ſcriptum erat: id ex Atheneo ſumitur, qui ait, chamas tracheas Oſtrea quandoque dictitata.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

B

SVPER Chamarum diuerſitate hæc omnia nobis reliquit [a] Aelianus: Chamæ marinæ, & variæ, & multiplices ſunt: aliæ aſperæ, aliæ leues; quædam digitorum compreſſu confringuntur: aliæ vel ſaxo ægrè conteruntur. Quædam ipſarum nigerrimæ ſunt, nonnullæ argentei coloris ſimilitudinem gerere videntur, aliæ vtroque colore mixto inſignes. Ac quemadmodum earum eſt varium & multiplex genus, ſic multas, & diuerſas ſedes habent. Quædam enim in littoribus diſperſæ, iacent in arena, vel in limo quieſcunt. nonnullæ ſub algam ſubijciuntur, aliæ in limo commorantur: aliæ ſaxis tanquam mordicus adhærent. Aeſtiuo tempore, cùm incipit meſſis, in Iſtrico mari gregatim natant, & leuiter feruntur, cùm ante id tempus ſua ſibi mole graues efferri non poſſent. Euri, Boreæ, & Auſtri idcirco fugientes ſunt, quòd eos ventos ferre non poſſint. Contrà ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Fauonij mollibus auris afflari gaudent: eamq; ob rem in latebras abditæ, & ſuis conniuentes teſtis, cùm à tempeſtatibus mare ſentiunt conquieſcere, & Fauonium flare, tum relictis

[a] Lib. 15. c. 12.

Chamarũ varietas.

Gregatim natant.

Vẽtos quos nã fugiant.

C ſedibus, ad ſummam maris aquam natant, & apertis teſtis eminent, (ſic tanquam, vel ſponſæ è thalamis prodeunt, vel roſæ ad Solis radios exporrectæ ex inuolucris, ſeu calycibus ſuis erumpunt,) & quieſcentes ventum expectant placidum, ac ſecundum, qui ſi contigerit, alteram Concham ſubſternentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro naui ad nauigandum vtuntur, vt ſi eas procul videas, ſic per tranquillum mare natantes, claſſem nauium exiſtimes. Quòd ſi nauem ad ſe accedere ſentiunt, aut belluæ impetum, aut valentioris piſcis natatione, metu perculſæ, contractis vno impetu teſtis, frequentes delabuntur, & occultantur. Hæc omnia Aelianus. Athenæus quoque varias differentias ponit in tertio, Hicefius, Eraſiſtratus (inquit) Chamarum alias dicit vocari aſperas, alias regias; aſperas quidem mali ſucci, pauci excrementi, facilè excerni, ipſis pro eſca eos vti qui purpuras piſcantur. Læuium autem præſtantiæ differentias magnitudine æſtimari. Et aliquantò pòſt ex Diphilo: Chamarum craſſiorum (χημῶν δὲ τῶν παχειτῶν) quæ paruæ ſunt, & tenui carne (Oſtrea vocantur) ſtomacho gratæ ſunt, & excretu faciles. Craſsas verò, quas & regias, & pelorias appellant, multum nutriunt, difficilè excernuntur, boni ſunt ſucci, ſtomacho conueniunt, præſertim magnæ. Priore loco chamæ in aſperas, & regias diuiduntur;

Cautio, & ſagacitas naturæ.

Differentię ex Athenęo.

D videnturq; læues pro regijs accipi. Poſteriore in craſſas paruas, & craſſas magnas. quæ cum læuibus eædem videntur. A Plinio ſpecies hæ numerantur, Chametrachea, chameleos, chamæpelorides, generis varietate diſtantes, & rotunditate, chamæglycymerides. Rondeletius ita diſtinguit; vt chamarum aliæ læues ſint, aliæ aſperæ. Læuibus chamæpelorides, & chamæglycymerides ſubiungit. Quid verò chamis ſit proprium, quo à Conchis quibus in multis ſimiles ſunt, diſtinguantur, ſic inquirit idem Rondeletius. Athenæus, τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως οὕτως ὠνόμασαι τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχηνέναι: id eſt, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs, quæ fortaſſis χῆμαι à Græcis nominatæ ſunt ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, id eſt, ab hiando. Id etymum ſecuti quidam Hiatulas latinè appellant: ſed cùm eadem voce etiam channæ nuncupentur, quæ à Chamis maximè diſtãt, vt in priore operis noſtri parte oſtendimus, tutius eſſe puto Græca appellatione vti, Plinij exemplo, à quo chamæ nomininantur, & chamæpelorides, & chamætracheæ atque aliæ eiuſdem generis. Chamę igitur, etſi Concharum generi ſubſint, hoc tamen à cæteris Con-

Differentię ſecundum Rondeletium.

Chamæ nomen à Latinis vſurpandum.

chis diſtabunt, quod ſemper hiant, & teſtas apertas habent. Quod ad formam earum attinet, cùm tanta ſit earum varietas, & tam parum certas, & diſtinctas notas nobis ſuper eis veteres reliquerint, doctiſſimus Rondeletius, certi aliquid de ijs velle ſtatuere, perdifficile eſſe rectè quidem iudicauit, cæterùm non erat propterea temeritatis, ac immodeſtiæ accuſandus Bellonius, quem (vt ſolet) tacitè mordet, quòd pro chamis Conchas ſpeciatim dictas vſurparit: nam & veterum quidam id fecere, vt Galenus in gloſſis, κόγχον, τὴν κόγχην, τὴν χήμην, dixit: idq; Varinus repetit: apud quem aliàs etiam, quemadmodum quoque apud Heſychium Conchas inuenio interpretari χήμας. Idem Rondeletius in capite de chameleia: Chamas eaſdem eſſe cum læuibus Conchis, quæ γαλάδες dicuntur, falſum eſſe ait, quoniam Ariſtoteles (cuius verba ſuprà citauimus) à Conchis chamas ſeiunxit. Sed Ariſtotelem aliquis dixerit (inquit Zoographus) Conchas à chamis diſtinxiſſe quidem, ſed ſpecie potiùs, quàm genere, & nihil prohibere, idem nomen tum generi toti, tum ſpeciei ſub eo vni attribui, vt inualidum hoc Rondeletij argumentum ſit. Cùm itaque vix vnam nobis notam reliquerint antiqui, qua chamas in Conchis diſtinguas, Marcellus Virgilius Græcè, & Latinè peritiſſimus in ſuis in Dioſcoridem commentarijs, ab ijs abſtinuit, earundem diſtinctiones peritioribus relinquens. In genere (inquit) minorum oſtreorum chamę ſunt, tanta cum alijs affinitate, vt facilè in antiquis ſcriptoribus confundatur earum hiſtoria. Nihil difficilius in tota huiuſmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his concordem veterum hiſtoriam oſtendere. Ob id peritioribus relinquemus. Hactenus Marcellus. Quapropter minimè etiam miratur Hermolaum Rondeletius, virum optimarum rerum cognitione præſtātem in ſuis in eundem Dioſcoridem corollarijs de oſtreis, & conchylijs pauciſſima ſcripſiſſe, copia & varietate eorum, vt opinatur, deterritum. Ego à Conchis, hiantibus oris diſcerni chamas exiſtimem, cuius opinionis quoque fuiſſe videtur Andreas Matthiolus; qui ſic nobis de eiſdem ſcriptum reliquit: Quanquam chamæ inter cętera Conchyliorum genera longa deſcriptione ab Athenæo referuntur: nihilominus tamen tot huiuſmodi teſtaceorum habentur ſpecies, vt non facilè ſit eas inter ſe diſtinguere. Cęterùm pręter cęteras Conchas id ſibi peculiare aſciuêre chamę, quòd plerumque in littore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè chamas dici poſſe putauerim, quę in marinis oris, pandentes ſeſe, læui teſta contectæ reperiuntur. Harum quàmplurimas ipſe vidi in Adriatici littore. Verùm quoniam nulla alia facultate ſunt prędite, pręter eas, quibus & reliqua Concharum genera commendantur; ideo non eſt, vt plura de his dicamus. Hucuſque ille. Quemadmodum verò hient chamarum genera, in ſingularum ferè hiſtoria patebit.

Bellonius defenditur

Hermolaus.

A Conchis oris hiantibus diſcerni Chamas.

VSVS IN CIBO.

CHAMÆ Epheſię commendantur ab Archeſtrato, vt & mituli (μύες) ab alijs: de quibus Hiceſius: Mituli (inquit) Epheſij, & ſimiles eis ſucci bonitate, vt pectinibus pręſtant, ita inferiores ſunt chamis. Athenęus aluum ſimul & vrinam ciere ſcribit è conchylijs pręcipuè mitulos, oſtrea, pectines, chamas. Dioſcorides vrinę non meminit, ſed chamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum vis aluum mouere ait, & cum vino aſſumi. Braſauolus chamas dicit eſſe paruas Conchas, quę paſſim peueraze vocantur; & ex his, vel tellinis, (quę vulgò peueracinę) vel illis, quę caue vulgò vocantur, circiter triginta in quatuor aquę vncijs ebulliri, vt ab ipſis aqua marina exeat, quę aquę miſcetur: poſtea cùm decoctę fuerint, ius in cyathum fundi, & optimi vini dimidio cyatho addito, bibi: idemque ius ſolum ſine vino pręſtare: atque id non ſolùm ratione ſalſedinis, vel aquę marinę, ſed quia concharum etiam ſubſtantia emollientem quandam naturam habet. Sic ferè ille.

Aluum, vt mouent.

DE

A

DE CHAMIS IN SPETIE.

ET PRIMVM.

DE LAEVI. Cap. LIX.

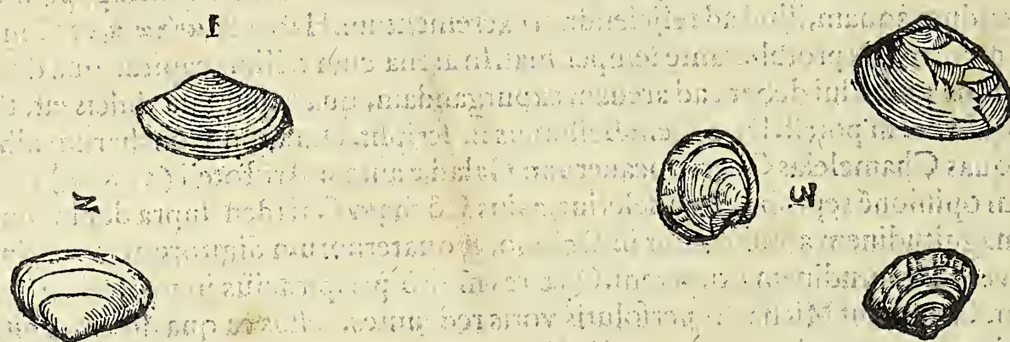
HAMELEIA à testæ lęuitate (inquit Rondeletius) nomen inuenit. Testa duplici constat, Conchis læuibus, quæ galades dicuntur, similis est. Ab his testarum fragilitate differt: digitorum enim compressu frangitur facilè, quod in Conchis, & pectinibus non euenit. Intus & foris candidissimæ sunt, caro quoq; intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum os est, alterum excrementi meatus, vtrumq; sinuosum est, vt dilatari, & constringi possit, hoc ad attrahendum aquam, illud ad reijciendum excrementum. Habet & μήκωνα, vt Conchæ cæteræ. Latere magis protuberante semper hiat. In arena cum tellinis capitur, qua de causa sæpius aqua pura elui debet, ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis est, & tenera, alioqui vix edi potest. De eisdem Bellonius sic scripsit. Omnium Concharum albissimæ sunt, quas Chameleias Græci vocauerunt: Galadæ autem Aristoteli (vt reor) dicuntur. (quam opinionē reprobat Rondeletius, cuius Cōcham Galaden suprà depinximus.) Tantam magnitudinem adipiscuntur in Oceano, vt quaternorum digitorum latitudinem, senorum verò longitudinem exuperent. Quæ res multò perspicaciùs innotescet ex ijs, qui à Diuorum Iacobi, aut Michaelis persolutis votis redeuntes, testas ea qua dixi magnitudine de suis pileis appendunt. Frequentiùs Romæ, quàm in quauis alia vrbe diuenduntur cum tellinis, ac pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculari, glabro, fragili, pellucido, rotundo, labris ac testa tenuibus, læuibus, non autem denticulatis. Facilè à calido tanguntur: quamobrem mox hiantes sua labra pandunt: quo fit vt parum diu absint à mari, quin exanimentur, læuique illisu frangantur: suam quoque aquam facilè amittunt, multasq; arenulas recipiunt, à quibus quod elui difficilè possunt, vulgò respuuntur: Sed recentes, & adhuc viuæ, tellinis certè posthabendæ non sunt. Indigenæ caparozas vel caparozolas vocant. Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Moueri autem à se chamæleias, ac sedem in littore mutare, compertum habeo, quæ res ei innotescet, qui has in vase aqua oppleto immerserit, quod Veneti plerumque faciunt, vt minus exanimes seruent, néve arenis conspurcentur, aut deteriore euadant. Aetius Dioscoridem, ac Galenum secutus, chamulas vocauit. Chamarum (inquit Dioscorides) conchularumque exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet: quæ tamen appellatio non minus patet, quàm Ostreorum. Omnia enim testa contecta comprehendit: quinetiam pro testa ipsa nonnunquam accipitur. Conchylia Plinius medicus lib. 5. c. 1. appellat. Nihil (inquit) ex eis, quod pingue est sumant, vt Isices, pectines, & Conchylia. Aetius lib. 2. Minorum (inquit) erinaceorum & Conchularum, vetustorumq; gallorum iura ventrem deijciunt. Porro Conchylia quædam Herodotus in montibus Aegypti nasci, ac procreari tradit. Hucvsque Bellonius, sed iconem non exhibet. Habebis itaque hîc prius chamen lęuē Rondeletij. Addo ego aliquot alias species, inter quas, priores candidæ sunt, ac inter eas prior quinque habet fascias, minutissimasq; alias quasdam strias. Altera diaphana est, maioresq; habet strias. Eædem in tertia magis sunt euidentes. In quarta striæ illæ non sunt transuersales, sed per longitudinem. Quæ subinde datur, colore est nigro, altera subflauo, vtraq; lineis transuersalibus. Alię quoque tres albæ sunt. Earumq; prior in summitate nonnihil possidet flauedinis, altera nonnihil coloris castanearum, tertia tota candida, ac diaphana. Addidi præterea multas alias admodum pusillas, quarum quatuor priores albæ sunt: sed aliæ crassioris testæ, aliæ tenuioris, aliæque diaphanæ, aliæ densæ. Inter quinque alias, quæ sequuntur, prima etiam albicat, & lineas habet admodum exiles eiusdem coloris; altera item alba oras habet castanei coloris, tertia lineas habet nigras: quarta Rondeletij chamam imitatur, sed minor est, & plures habet lineas: quinta castanei est coloris, cum fascijs quibusdā albis, vt icon ostendit. Quatuor aliæ, quæ insequuntur, non omnes etiam eiusdem sunt coloris. Prima enim, & secunda flauescunt, tertia & quarta, albo nigroque variant. Postremi quaternarij duo lineas habent rectas more pectinum: duæ alteræ omnium postremæ albæ, eo modo, vt vides, variant.

Marginal notes: B; Descriptio. Caro. Os. Excrementi meatus. Papauer. Vbi capiatur. Geladęquę Magnæ in Oceano. C; Caparozæ. Sedem mutant. Conchylia. Ventrē deijciunt. Conchylia in mōtibus Aegypti. D

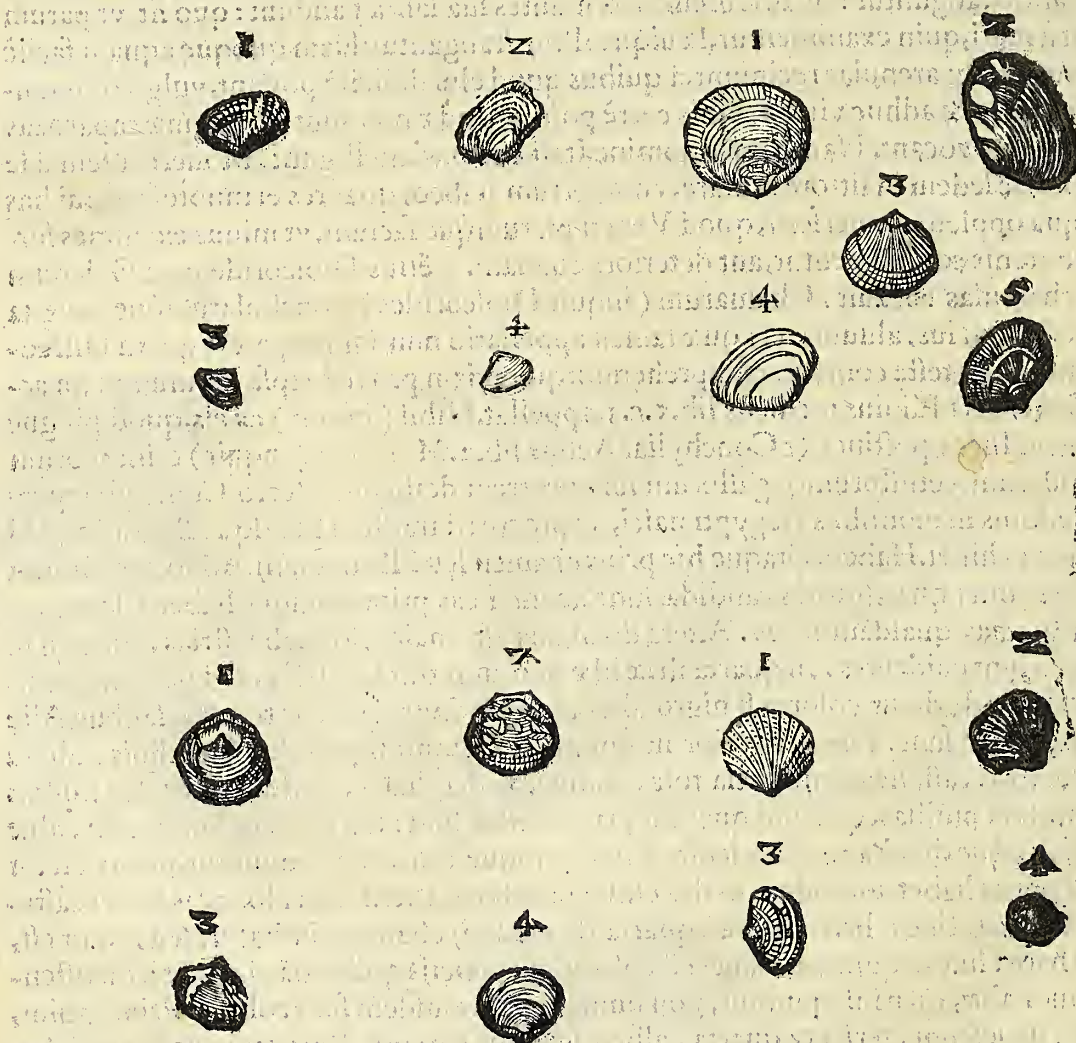
Chamælça Rondeletij. Chamçlearum albarum quatuor differentiæ.

Chama nigra læuis:& altera ſubflaua. Chamulç paruç tres differentiæ.

Chamulæ aliæ exiguç.

A

DE CHAMA PIPERATA. Bellonij. Cap. LX.

CHAMAM piperatam (inquit Bellonius) Veneti Beuerazas, vel Peuerazas vocant ad discrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Palustre est concharum genus in cœno degens, quod Anconitani, & Rauennates chalenam, vel chalcenam, nomine à chamula detorto vocitant. Biueroni autem dicuntur, vel quòd ob piperis saporem sitim excitent (nos hoc redarguimus suprà) vel quòd illa perpetuò bibant, neque diù sine aqua seruari possint, atque in forum allatæ, & aquæ immersæ, geminam atque oblongam exerant ligulam, vt cochleæ modo perpetuò sitientes moueri percipiantur. Supra modum fragiles habent testas, læues ac compressas, non autem vt aliæ conchę orbiculares: verùm vsque adeo tenues, vt transpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infarctis, sed neruo, vt ostrea. Labra non habent crenata, sed læuia, magisque in rotunditatis ambitum circinnantur, quàm tellinæ.

Chalena, & chalcena.

Biueroni, vnde dicti.

Testæ.

Labra.

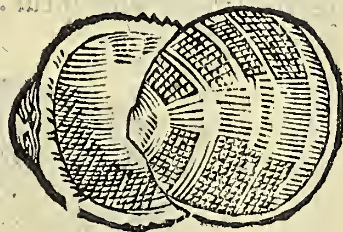
B

DE CHAMA NIGRA, SIVE GLYCYMERIDE EIVSDEM BELLONII. Cap. LXI.

EST & alia læuis Chama (inquit idem Bellonius) à cæteris hoc distans, quòd cùm læuis sit, tamen & robore testę cum aspera facilè certare potest. Clonissa quidem maior est, & plerunq; nigricat. Cardinibus quoque, quibus valuas cōiunctas habet, à prædictis etiā differt. Præterea non ita vt prima læuis in rotūditatem turbinatur, nec vt Peloris plana est. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autē Aelianus in chamis quasdam esse nigras, ac reliqua genera alba esse protulit, hancque vnicam pro maiore testæ parte nigricare videam, facilè mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam esse, ac fortassis antiquorum glycimeridem. Nam & Peloride maior est, & dulcior: neque piperato gustu percipitur. Hactenus Bellonius. Cæterùm Rondeletius chamam nigram à glycymeride distinguit, & longè alias quàm Bellonius, chamas depinxit, vt iam patebit.

C

Chama glycymeris Bellonij.

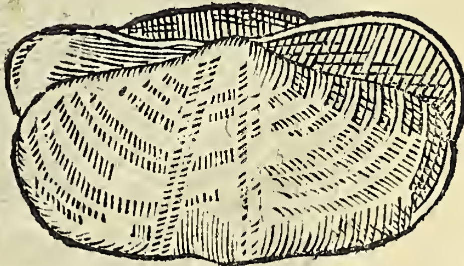

Chama Æliani, & antiquorum glycymeris.

DE CHAMA NIGRA. RONDELETII. Cap. LXII.

AELIANVS Chamas marinas varias, & multiplices esse tradit: nam aliæ asperæ sunt, inquit, aliæ læues: & hæ quidem digitorum compressu confringuntur, illę verò vel ęgerrimè conteruntur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt:
D nonnullę argentei coloris similitudinem gerere videntur. Ac quemadmodum earum est varium, & multiplex genus, sic multas & diuersas sedes habent. Ex his colligunt nonnulli (inquit Rondeletius) chamas pro Conchulis accepisse, quæ colorum varietate à sese distant, sed non rectè, vt ego quidem sentio: nam sunt vt conchulæ, ita chamæ variæ, albæ, nigrę, ex albo rubescentes, alię fractu faciles, alię difficiles. Idē de cochleis, & pectinibus verè dicitur. Quare ineptè fecerunt, qui Concham nigram (Bellonium taxat) pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis esse soleant, neque hient; chamę verò testa sunt longiore, qualis chama nigra, quam hîc proponimus, testis oblongis, læuibus, duris, spissisq; ac veluti marmoreis.

Chama nigra Rondeletij.

Contra Bellon.

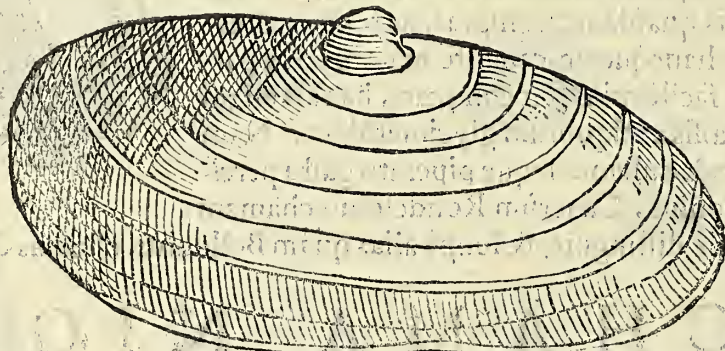
DE CHAMA GLYCYMERIDE EIVSDEM. Cap. LXIII.

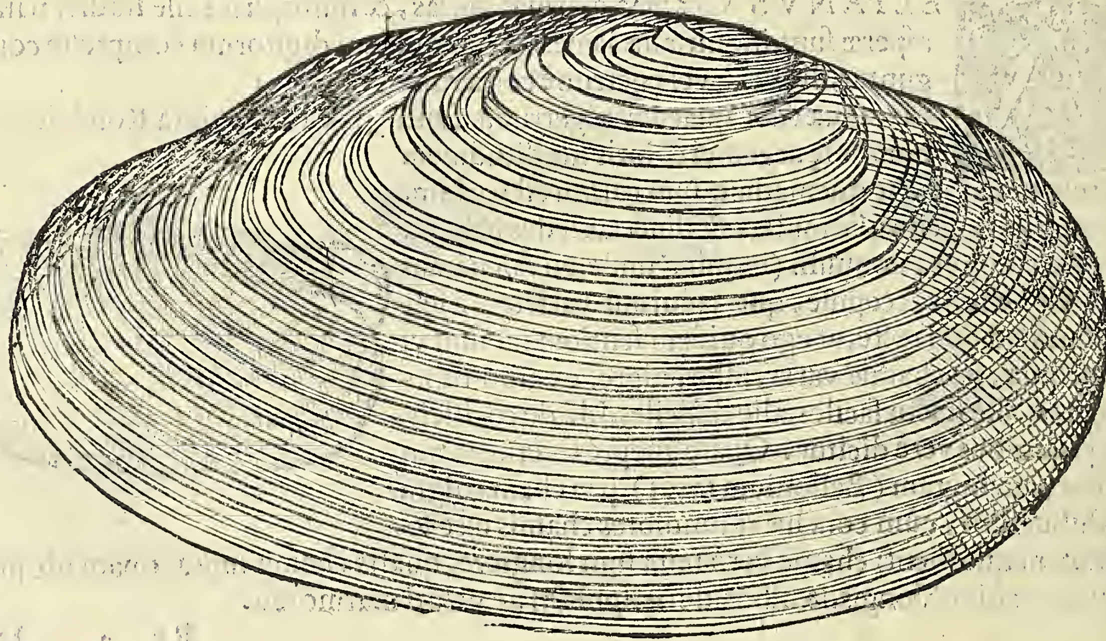
CHAMARVM generi γλυκυμερίδες accedunt, Plinij & Macrobij testimonijs. Chamæ glycymerides (inquit Plinius) quæ sunt maiores, quàm pelorides. Macrobius in cœna adijciali Lentuli flaminis appositas fuisse dixit, & ne quis easdem esse pelorides, & glycymeridas existimet, maiores scilicet chamas, legat Macrob. lib. 3. Saturnal. Ante cœnam, inquit, Echinos, ostreas crudas quantum vellent, peloridas, Spondylos, &c. Paulò pòst alia edulia enumerans, glycymeridas, vrticas, &c. Sunt autem glycymerides dictæ à dulcedine, vt opinor, quòd sapore sint dulci, minusq; falso, quàm reliquę. Sunt qui glycyameridas vocent, quasi ex dulci amaras. Quod si ita sit, compositum nomen ex Græco, & Latino fuerit, quam compositionem improbat Quintilianus. Glycymerides igitur chamæ sunt maiores, quàm pelorides testa oblonga, mytulorum fluuiatilium testæ modo, sed duriore, & spissiore, rugosa, non tamen ob id aspera, ex albo ruffescente, carne & succi bonitate peloridi similes. Easdem esse puto cum ijs quas pelorides maiores Athenæus vocat. Hermolaus Barbarus conijcit apud Plinium post verba hæc, Chamæglycymerides, quę sunt maiores, quàm Pelorides, pro colycia, siue coryphia, legendum corycia ex Athenæo, qui scribit Conchas quasdam à Macedonibus vocari κορύκας, quas Athenienses κριὲς nominant. Sed vt apud Plinium legendum sit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: sic enim Conchas asperas vocari scripsit ex Hegesandro Athenæus. Ηγήσανδρος δ' ἐν ὑπομνήμασι τὰς τραχείας φησὶ κόγχας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κορύκας καλεῖσθαι, ὑπὸ δ' Ἀθηναίων κριὲς. Hegesander in commentarijs, ait Conchas asperas à Macedonibus vocari corycos, ab Atheniensibus κριὲς, id est, arietinas. Hæc itaque ille exhibita hac icone; cui ego binas hasce addidi multo quidem maiores, sed cætera non multum dissimiles, quanquam capite differre quodammodo videantur.

Etymum. *Descriptio.*

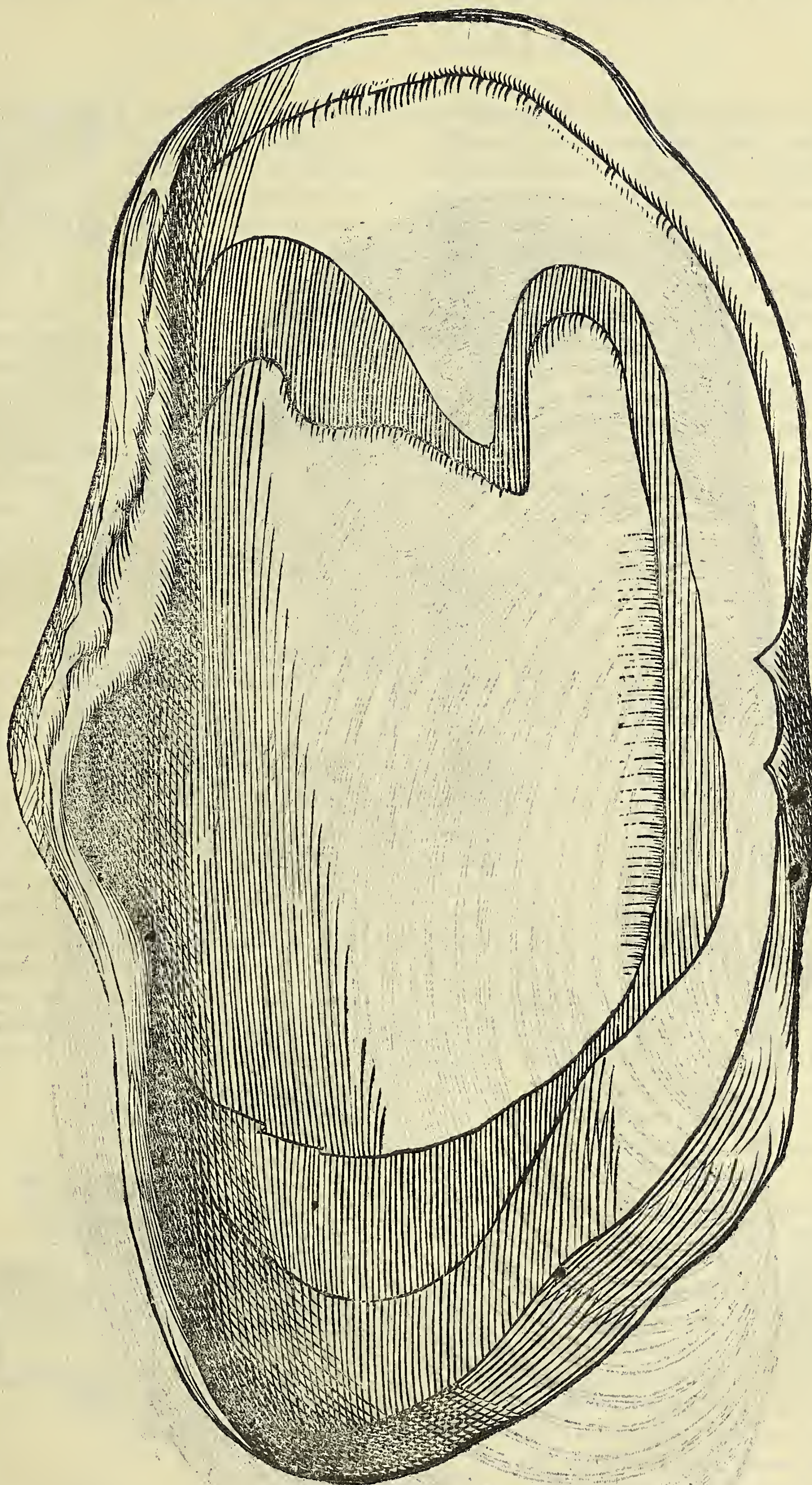
Chama glycymeris Rondeletij.

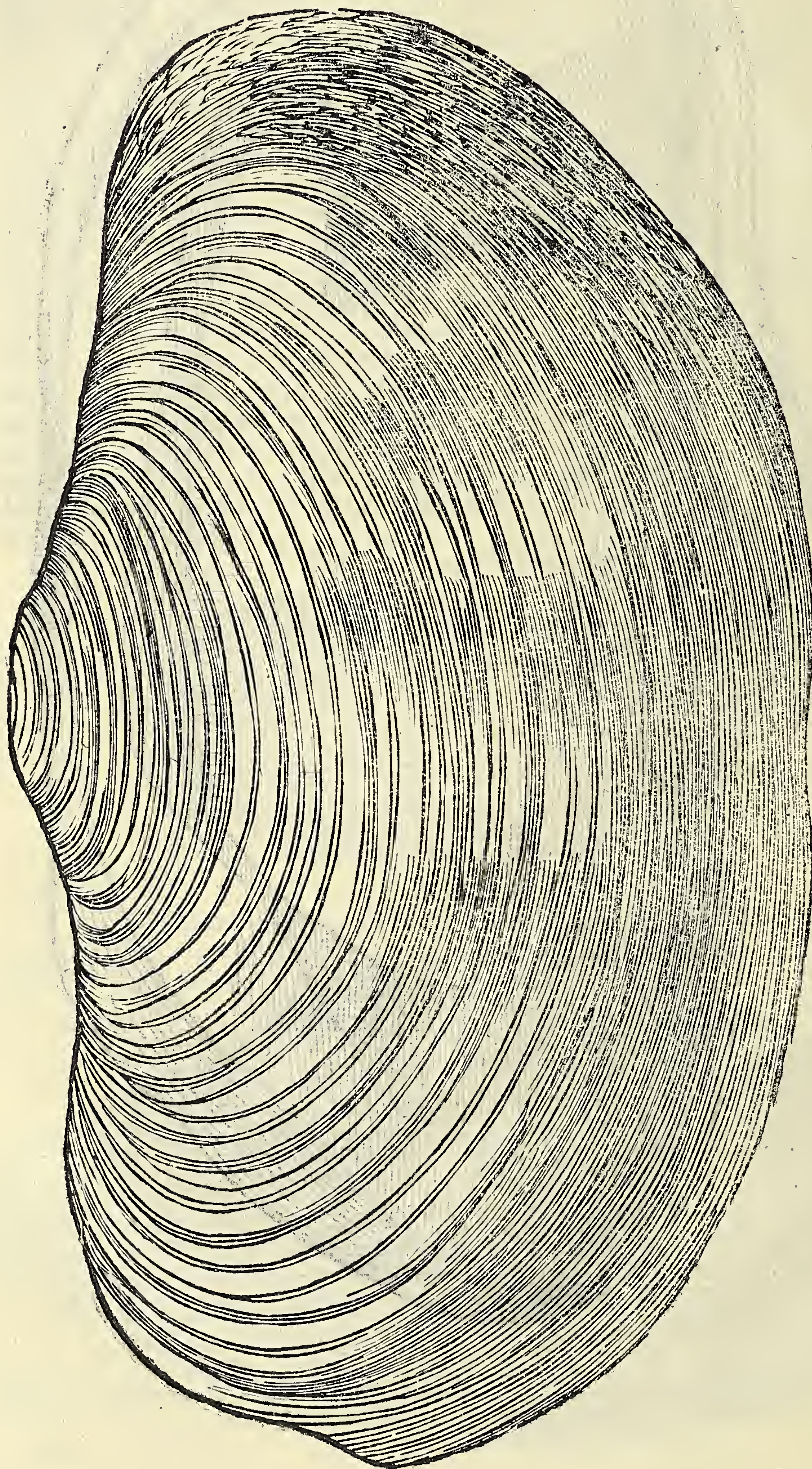
Chamæ glycymeridi similis, seu maioris mytuli species.

Chamæ glycymeridis alterius authoris pars caua.

Chamæ glycimeridis alterius authoris pars conuexa.

A

DE CHAMA PELORIDE. Cap. LXIV.

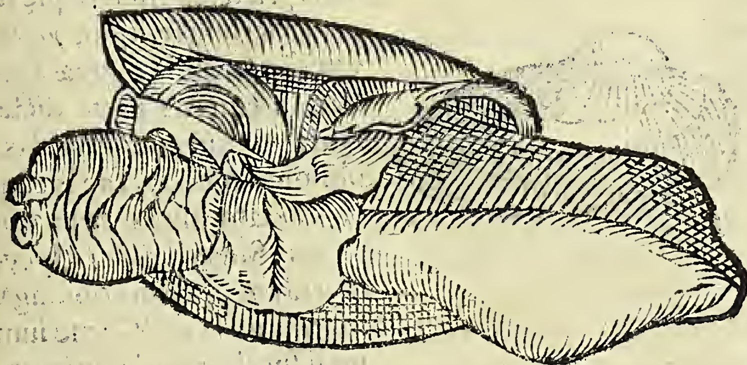
E hoc Chamarum genere inter Bellonium & Rõdeletium non conuenit. Ego quæ vterq; de eo scripsit, adferam, cùm prætérea quod dicam, non habeam. Peloridas Athenæus, (inquit Rondeletius) vno loco à Chamarum genere segregasse videtur ex sentẽtia fortasse Philylij. Αἱ δὲ πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον, μεῖζον γάρ ἐςι χήμης παρηλλαγμένον. Pelorides vocatæ sunt à dictione πελώριος: maiores enim sunt Chamis, & ab ijs diuersæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas crassarum speciem facit, quas & regias appellat, quæ & maiores sunt. Chamas etiam Peloridas appellat Plinius. Hos sequimur ac Chamas peloridas, siue pelorinas, à magnitudine dictas fuisse cũ veteribus existimamus, *Segregatæ à Chamis. Vnde dictæ.*

B id quoq; innuit Athenæus priore loco modò citato: nam πελώριον siue πέλωρον significat τὸ μέγα καὶ τεράςιον, id est, magnum & prodigiosum. Vel dictæ sunt pelorides à Peloro Siciliæ promontorio, quòd iuxta illud pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum antiquorum præstantia verba faciens. Ἰςέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκιμεῖν μύραινα ἐκ πορθμοῦ καὶ μύραινα ταρτησία, καὶ θύννος τύριος, καὶ κεςρεὺς ἐκ σκιάθου, καὶ ἔριφος ἐκ μήλου, καὶ κόγχαι πελωρῖναι, ὅθεν ἴσως καὶ νῦν καλούμεναι πελωρίδες ὠνομάσθησαν. Apud veteres in pretio fuit muræna ex freto, & muræna Tartesia, placebat thynnus Tyrius; & mugil ex Sciatho, hœdus ex Melo, Conchæ etiam Pelorinæ, vnde fortè nomen adeptæ quæ nunc pelorides vocantur. Ex his apparet insignis error eorum, qui scribunt peloridas nomen habere à luto, in quo tum manibus tum retibus euerruntur: pilos enim lutum est, (sic enim scripta verba reperio) πηλὸς quidem lutum est, à quo πηλωρίδας & πηλωρίας dixisse oportuerat, non πελωρίδας & πελωρίας & πελωρίνας, sicuti omnes extulerunt. Prætérea illud è memoria exciderat, aut fortasse ne legerant quidem, quod scripsit [a] Aristotel. Conchas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenosis prouenire, non cænosis. Sed omissis omnibus rem ipsam depingamus. Chama peloris duabus Conchis constat, quæ nunquam ita *Error quorundam.* *[a] Lib. 5. Histor. c. 5.*

C iunguntur, quin semper hient & viuo & mortuo animante, etiam sine calidi contactu. Eæ oblongæ sunt & læues, ex albo purpurascentes, in medio connexæ. Caro intus alba est, quę etiam contracta tota testa vix capi potest, extenta longior multò est, rotunda, spissa, pudendo virili non absimilis, digiti medij crassitudine. In extremo altero foramina duo apparẽt, alterum oris est, rotundum, alterum excrementi. Santones Conchæ strictæ & non hiantis speciem palourde appellant, quæ vox à peloride deducta esse videtur. Sed ea chama peloris non est, cùm magna non sit, neq; hiet. Caro peloridis dura est, ob id difficilè excernitur. Hactenus ille. Palourde autem Santonum est Conchula rugata Bellonij. Estq; alia pelourde à Gallis ad mare mediterraneum dicta, nimirum Cõchula varia Rondeletij, cuius chamæ peloridis hîc iconem exhibuimus ab eo mutuatam: item aliam ex Bellonio, sed toto *Descriptio. Testa. Caro. Foramina oris & excrementi. Palourde Santonum. Caro.*

Chama Peloris Rondeletij.

D

cælo diuersam. Regias & basilicas chamas (inquit hic) Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt, Massilia clonissas, Veneti Biueronos, vel Piueronos, Genuenses Arsellas, Hispani Armillas, Anconitani, Rauennates & Ariminenses Pouerazos, quasi pauperculos nominant, quòd illic nimium popularis pauperibus que offerri solita sit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: pilos enim lutũ est. (Hoc etymum Rondeletius reprehendit.) Alij dictas à Peloro monte Ciliciæ volunt. Differunt autem à Calcinellis, quòd turbinatiori & grandiori corpore constent. Calcinellæ enim (quæ & Beueraze dicuntur) compressiore sunt forma, testa translucida, ac multò quàm *A Calcinellis, vt differant.*

Chameleios

Chameleios teneriores. Media autem eſt inter aſperam & læuem conſtitutione & natura. Non enim ita horret, vt aſpera, neque ita glabreſcit vt læuis: albo præterea ac fuluo emblemate diſtinguitur: vnde caparozolam dici puto, quòd ex rubra ſubfulua ſit. Eius autem caro durior eſt, quàm læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copioſum bonumque ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum, nec facilè excerni. Sic Bellonius. Seruant autem idem nomen apud nos Rauennâ delatæ, eduntur q; in aqua elixæ vnà cùm petroſelino & pipere, additoq; cum iure pane inferuntur, grataeq; quidem ſunt, ſed lutum vel arena obſtat, quominus ſapor reſpondeat. Labra earum ſunt craſſiuſcula & tam arctè connexa, vt niſi vi aperiantur, & ſæpè etiam rumpantur prius quàm os aperiant.

Copioſum ſuccum generant. Coquendi modus.

Chama peloris Bellonij.

Concha rugata, vulgi Pauarazzo.

E

F

DE CHAMA ASPERA. Cap. LXV.

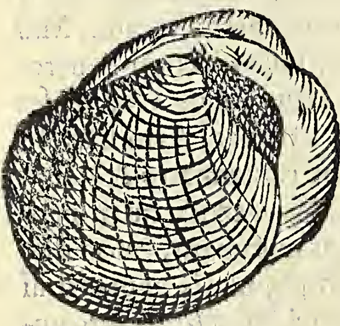

CHAMA trachea authore eodem Bellonio, valuas eodem modo quo læuis tornatas habet, eſtq; rotunditate penè orbiculari cõſtructa: hoc tamen inter ſe differunt, quòd illa læui quidem teſta, hæc verò, aſpera claudatur, Pectinis modo ſtriata: ſed Pecten rectas habet ſtrias, illa verò tranſuerſas, crebras & profundas. Dura eſt admodum Chamarum aſperiorum teſta, ſi cum læuibus cõferatur. Ea enim non niſi valido ictu confringi poteſt cùm tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorum compreſſu aperiri poſſit. Chama Præterea trachea in arena circa littora reperitur: extremas enim iniurias ob teſtam duriorem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (vt pecten) denticulata, ſed Mytulorum more læuia habet, moueturq; vt limax, vt eius Concham nonnunquam profundiùs ſaburrantem conſpexerimus. Fortibus namque ſpondylis conſtat, quibus teſtas mouendo etiam per arenam lumbricorum more conſcendit. Quamobrem Iceſius carnem eius duriuſculam, mali ſucci, parum nutrire, facilè excerni, mariſq; ſalſuginem referre pronunciauit. Diphilus autem ſtomacho gratam eſſe tradidit: cuius ego ſententiæ expertus facilè aſtipulor. Hæc itaq; Bellonius appoſita hac icone. Cæterùm Rondelet. longè aliam aſperã Chamam depinxit, qualem ſcilicet hîc quoque expreſſam ex eo damus, additis præterea ijſdem quę ſuper ea ſcripta reliquit. χήμαι τραχεῖαι (inquit) aſperæ à teſtarum externa parte dictæ ſunt, ob lineas tranſuerſas, obliquas multas, cauas eáq; ob cauſam muſco ſæpè oppletas. Superiorum (glycymeridum) modo oblongæ ſunt, intus læues. Carne ſunt mali ſucci, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur Purpuræ; vnde pro eſca vtuntur ea Purpurarum piſcatores, vt antè ex Athenæo diximus. Simillima, niſi eadem cum Bellonij icone eſt quam nos adiecimus. Cum Rondeletij verò icone quodammodo conuenit ſecunda & tertia in hac nouiſſima tabella expreſſæ: prima verò ex læuibus eſt.

A læui quid differat. Teſta. In arena circa littora reperitur. Caro. Rondelet. icon.

G

Chama aſpera Bellonij.

Chama aſpera Rondel.

H

DE

A

Concha rugata alia Bellonij, seu Chama aspera. Chamæ striatæ species.

B

DE OSTREIS. Cap: LXVI:

QVANTI fecerint Romani Ostrea, & in quo honore fuerint, cùm illorum res magnitudinis atque luxuriæ teneret fastigium, nonnullis hîc veterum scriptorum authoritatibus demonstrabo, antequam ad synonyma, naturamque Ostreorum accedam. Fuere autem in tanta existimatione apud gulæ proceres, vt in remotissimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur: Brundusioque in primis in Lucrinum lacum transferebantur, quia mirificè ibi pinguescebant. Plinius author est Sergium Oratam primũ omnium Ostrearum viuaria inuenisse in Baiano, ætate L. Crassi oratoris ante Marsicum bellum: nec gulæ causa, sed auaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio suo percepisse, vt qui primus pensiles (inquit) inuenit balineas: ita mangonizatas subinde vendendo. Cæterùm Valerius [a] Maximus eundem Sergium luxuriæ exemplar summæ, non auaritiæ proposuit,
C de luxuria scribens. Caius Sergius Orata (inquit) pensilia balnea primus facere instituit:
„ quæ impensa læuibus initijs cœpta, ad suspensa calidæ aquæ tantùm non æquora penetrauit. Idem videlicet ne gulam Neptuni arbitrio subiectam haberet, peculiaria sibi maria excogitauit, æstuarijs sibi intercipiendo fluctus, pisciumque diuersos greges separatis mollibus includendo, vt nulla tam sæua tempestas incideret: qua non oneratæ mensæ varietate pisciculorum abundarent. Aedificijs etiam spaciosis, & excelsis, deserta ad tempus ora Lucrini lacus pressit: quo recentiore vsu conchyliorum frueretur, vbi dum se publicæ aquæ cupidius immergit: Considij Publicani iudicium nactus est. In quo Lucius Crassus aduersus illum causam agens, errare amicum suum Considium, dixit; quòd putaret Oratam remotum à lacu cariturum ostreis; namque ea, si inde petere non licuisset, in tegulis repertu-rum. Huic nimirum magis Aesopus Tragœdus in adoptionem dare filium suum, quàm bonorum suorum hæredem relinquere debuit; non solùm perditæ, sed etiam furiosæ luxuriç iuuenem, quem constat cantu commendabiles auiculas immanibus emptas pretijs, in cęna pro ficedulis ponere: acetoque liquatos magnæ summæ vniones potionibus aspergere solitum. amplissimum patrimonium tanquam amaram aliquam sarcinam, quàm celerrimè
D abijcere cupientem. quorum alterius senis, alterius adolescentis sectam secuti, longiùs manum porrexerunt, neque enim vllum finitur vitium ibi, vbi oritur. Inde ab Oceani littoribus attracti pisces, inde infusæ culinis arce, censibusq; edendi atque bibendi voluptas re-
„ perta est. Hęc omnia Valerius, ex quibus non auaritiæ causa, sed luxuriæ viuaria illa fecisse Oratam discimus. quamobrem prosequamur. C. Plinius Nepos in primo doctissimarum suarum epistolarum libro easdem delicias ostrearum ostendit, nam cùm Septimium Clarum inuitasset ad cęnam, & non venisset: At tu (inquit) apud nescio quem ostrea, vuluulas, echinos, Gaditana maluisti, dabis pœnas, &c. Eleganter etiam M. Tullius in epist. 107. sese qui ostreis, & murœnis facilè abstinebat, à beta, & malua deceptum esse dixit: & mulier, vt Iuuenalis canit in sexta satyra

Inguinis, & capitis, quæ sint discrimina nescit
Grandia, quæ medijs iam noctibus ostrea mordet.

Horatius [b] quoque satyra in luxu perditos conscripta ostendens hominis sobrij, & frugalis cen-

Luxus veterum.

Viuaria Ostrearum quis primũ inuenerit.

Pẽsiles balneæ.

[a] *Lib. 9. c. 1.*

Aesopi tragœdi filij luxuria.

A beta, & malua decepti.

[b] *L. 2. Sat. 2*

lis cenſuram ſummis aſsentionibus eſse probandam, luxurioſi verò prorſus abominādam, E
vt cuius iuditium vnà cum corpore, & animo ita ſit oppletum crapula, & oppreſsum, vt ad veri cognitionem ſeſe nequeat erigere, dum nunc huc, nunc illuc eius ſententia in palato gratificando nutet, ait: inter cętera etiam hoc:

—— Non in caro nidore voluptas
Summa, ſed in te ipſo eſt. tu pulmentaria quare
Sudando: pinguem vitijs, albumq́, nec oſtrea,
Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.

Martialis quoq; quoties oſtreorum meminit, ea ferè ſemper cum alijs cibis enumerat, qui in haud minori erant pretio, vt in primis in Ligurinum ſcribens in tertio,

Fugerit an menſas Phœbus cœnamq́ Thyeſtæ
Ignoro: fugimus nos Ligurine tuam,
Illa quidem lauta eſt, dapibusq́ inſtructa ſuperbis
Sed nihil omnino, te recitante, placet.
Nolo mihi ponas rhombum, mullumq́ bilibrem
Nec volo boletos, oſtrea nolo: tace.

F
Pòſt rurſus eodem libro in Ponticum, qui cùm lata eſset lex à Domitio, vt ſublatis ſportulis amici ad rectam cœnam vocarentur, hac lege coactus iam nō dabat ſportulam Martiali, ſed inuitauit, appoſuitque ei viliſſimos cibos, ſibi verò optimos: vnde conqueritur poëta, ſic fraudem fieri legi, cùm non detur ſportula, dari cœnam à Pontico non meliorem ſportula, cùm tamen legem tulerit imperator, vt melius cęnarent clientes, quàm olim ſolebant acceptis ſportulis: Canit itaque,

Cùm vocor ad cœnam, non tam vænalis, vt ante
Cur mihi non eadem quæ tibi cœna datur?
Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino
Sumitur inciſo mytulus ore mihi.
Sunt tibi boleti, fungos ego ſumo ſuillos,
Res tibi cum rhombo eſt, at mihi cum ſparulo.
Aureus immodicis turtur te clunibus implet,
Ponitur in cauea mortua Pica mihi.
Cur ſine te cœno, cùm tecum Pontice cœnem?
Sportula quod non eſt, proſit, edamus idem. G

In ſeptimo verò ſuorum etiam epigrammatum Papili munera, quia veneficus erat, ob veneni ſuſpitionem ſpernit; Ea autem erant ſumen, aper, lepus, boleti, mulli, & oſtrea, qui omnes cibi apud ganeæ ſtudioſos in ſummis habebantur honoribus, ac delicijs.

Cum Sexetani ponatur cauda lacerti
Et bene ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt.
Sumen, aprum, leporem, boletos, oſtrea, mullos
Mittis, habes cor nec Papile, nec genium.

Guloſi non ſunt amici.

Iam verò in nono in fictos inuectus amicos atq; ollares, oſtendere volens guloſos nō poſſe eſse amicos, quippe qui cibos, non fidem ſectentur amicitiæ, canit,

Hunc quem cœna tibi, quem menſa parauit amicum,
Eſſe putas fidæ pectus amicitiæ?
Aprum amat, & mullos, & ſumen, & oſtrea: non te
Tam bene ſi cœnem, noſter amicus eris.

Inſuper libro duodecimo in Lentinum ſcribens, cuius gulam accuſat, vtpotè qui febricitās nullo genere deliciarum abſtinebat, conquerebaturq; quòd febris non diſcederet: cui poëta reſpondet eam rectè agere, cùm tam opulentum, & delicatum dominum habeat. H

Quare tam multis à te Lentine diebus
Non abeat febris, quæris & vſque gemis?
Geſtatur tecum ſella, pariterq́ lauatur,
Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum,
Ebria Setino ſit ſæpe, & ſæpe Falerno
Nec niſi poſt niueam Cæcuba potat aquam,
Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq́ toro.
Cùm ſic tam pulchrè, tam bellè viuat apud te
Ad Dammam potiùs vis tua febris eat?

Tantoperè

A Tantoperè verò inhiabant ostreis Romani, vt [e] Ouidius in fastis de aureo sæculo agens dixerit ceu quid admiratione dignum, [e] *Li.6.fast.*

Ostreaq; in conchis tuta fuere suis.

innuens suo tempore minimè tuta esse, sed placere omnibus, ac summa ab omnibus industria nullibi nō in quocumq; tandem orbis angulo inquiri, & vbi ea negauerat natura, non enim eadem fert omnia tellus, importari solere, quod non obscurè etiam docuit Dipnosophista Athenæus, qui referente doctissimo Iouio tradidit Apicium nobilem parasitum, qui superioris (Apitij) nomine appellari promeruit, vasis summa industria fabricatis ad Traianum in mediterraneis Mesopotamiæ contra Parthos bella gerentem, recentissima ostrea detulisse. Apud eundem Athenæum alius parasitus nomine Dromeas interrogatus, in vrbe an apud Chalcidem lautius pararetur conuiuium: respondit procemium Chalcidensis cœnæ gratius esse toto conuiuij in vrbe apparatu. Vocabat autem (inquit Athenæus) cœnę procemium, δεῖπνα προοίμιον, copiam & varietatem ostreorum. Eodemq; modo alius quidam apud eundem: primum, inquit, ostrea vidi, & echinos: quæ quidem procemium sunt δείπνε χαριεντως πεπρυτανευμένε. [d] Macrobius præterea locuples testis est ostreorum vsum B fuisse in prima Romanorum cęna: nam & hoc apud eum inuenio: Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cęna hæc fuit: Ante cęnam, echinos, ostreas crudas quantum vellent, peloridas, spondylos, patinam ostrearum, &c. Quàm verò Tyberij principis palato arriserint istiusmodi conchylia, colligere licebit ex Suetonio [e] Tranquillo, qui attestatur Tyberium Asellio Sabino sestertia ducenta donauisse pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ, & ostreæ, & Turdi certamen induxerat. Elegantissimè Plinius ironicōs ait: Ex horto plebei macellū quanto innocentiore victu? Mergi enim credo in profunda satius est, & ostreorum genera naufragia exquiri. Deniq; [f] Iuuenalis non incongruè canebat:

Romani, vt ostreis inhiarint.

Cęnę procemium quid Dromeę parasito

[d] *Lib. 3. Saturn. 13.*

Tyberius vt ostreis delectaretur.

[e] *In Tyberio cap. 42.*

[f] *Saty. 8.*

Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno.

Possim verò multa præterea ex authoribus classicis adferre, quæ ad ostreorū encomia pertinerent, sed quia hæc paucula satis esse posse confido, itaq; hîc vela contraham.

C
SYNONYMA.

BIVALVIUM testa duriore contectorum maior pars authore Pet. Bellonio, ostreæ vel ostrea Latinis dicuntur. Sed ostrea pro genere vniuerso testaceorum sumi Rondeletius docet, vt in superioribus, vbi de testatis in genere egimus, videre licet, vbi etiam quid Græcis sit ὄστρεον, & ὄστρειον, satis superque scriptum à nobis est: non rarò in primis totum genus ostracodermorum cōplecti, sic enim, vt hoc hîc obiter inseramus, Suidas echinum θαλάττιον τὶ ὄστρεον esse tradit, & Hesychius ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια. Sicut autem Latini à testa testudinem: sic quoque Græci ὄστρεα ἀπὸ τῦ ὀστράκε nominauerunt: quanquam Eustathius ab ὀστέον (quod est os, quòd testa veluti ossea tegatur) abundante rho dictum cùm Varino velit. Græci nunc vulgò ἀστρίδια vocant, Psellus ostridia, interprete Valla, voce vt apparet, diminutiua. Inuenio etiam apud Hesychium Ὑρτακὸς pro ostreo. Italis ostreghe dicuntur, Hispanis ostia de la mar. Galli, vt innominatus quidam scribit, Onitres, & alicubi Ittre alle calle: sed communiter testante etiam D Rondeletio Gallo Huistres vocant, Mompelienses priuatim Peires Ostres, Flandri, & alij Germani inferiores Oesters, Angli non diuersa voce Oysters. Putat Zoographus apud Belgas etiam ijterle vocabulum diminutiuum nonnunquam vsurpari: super quo nomine cum Belgam consulerem, respondebat, prorsus sibi esse incognitum, Albertus, citante Zoographo, alzum ex Auicenna interpretatur ostreum. Antiqui secundum Syluaticum ostrea est, item Caugilen, (Caugilel verò nominat Auicenna 2.537. videtur autem nomen corruptum à conchylijs.) item Latalus. Alibi etiam habet. Ostracorum siue conchyliorum, quædam sunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcóra, (hoc & Serapio habet:) quædā parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, (Sadaf quidē pro limace, & pro purpura accipitur.) Alibi rursus canitis exponit ostrea: Auicenna verò alibi carusis habet. Et canifeties secundum veterem Auicennæ glossographum, & Caugiel est species ostraci, idem quoque Seigi interpretatur genus ostracorum, aitque esse venereum. Latini ostreum neutro genere, & ostream fœminino dicunt: Lucilius, Plinius, & Iuuenalis ostreum

Ostrea pro genere vniuerso testaceorum.

Etymon.

Αστρίδια.

Ostridia.

Alzum.

Antiqui.

Caugilen.

Latalus.

Barcora.

dixerunt, item Varro citante Nonio; Non poſſe Oſtrea ſe Romæ præbêre & echinos: Lucilius, Quid? ego ſi cerno Oſtrea, cognorim fluuium, limum ac cænam ſapere ipſum. Quo loco Nonius. Oſtrea (inquit) neutro genere. Sed idem quoq; Lucilius in fæminino genere dixit:

Oſtrea nulla fuit, non purpura, nulla peloris

Item alij, vt Plautus in Rudente:

Echinos, Lepades, Oſtreas, Balanos captamus

Turpilius Demetrio: *Macta cooperta age in oras Oſtreas.* Et Varro: Nec Oſtrea illa magna capta quiuit palatum ſuſcitare. Afranius quoq; Oſtreas marinas dixit: Cicero in eodem genere vſus eſt. Tanquam poſſet (inqnit) vel in tegulis proſeminare Oſtreas. [a] Iſidorus verò diſtinctionem adfert hanc, vt Oſtrea in genere neutro, carnes in fæmino dicantur genere; quod ſanè vix ex ſuperioribus colligas. Qui volet tamen ita diſtinguere, poterit.

[a] *Li.12.c.6.*

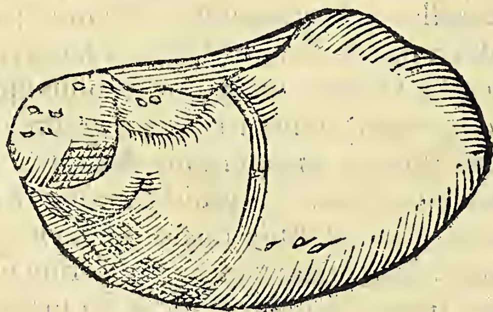
Oſtreũ ab Oſtrea diſtinguitur.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO.

OSTREÆ multorum (inquit Bellonius) ſunt generum, tum ipſo operculo nonnullis aſperiore ac magis ſcabro, tum etiam ipſa magnitudine inter ſe diſſidentium. Grandes enim ſunt quæ pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cùm præ teſtæ nimia mole ichthyopolas prægrauare ſoleant, neq; longiùs in mediterranea loca deferri poſſint, carnoſam partem ſeiungunt, ac ſine teſtis mittere conſueuerunt: quod raro aut nuſquam in Græcia, rariſſimè in Italia fieri ſolet. Nam quæ à Brunduſio in Lucrinum lacum transferebantur, vt veluti dulcium aquarum gaudentes aduentu pingueſcerent, integræ cum teſtis diuendebantur. Diſcrimen autem Oſtreorum facere ſolent nationes ac littora, vbi alibi atq; alibi meliora inueniantur. Optima ſunt quæ iuxta paludes ac fluuios reperiuntur: maiora enim, dulciora, meliorisq; ſucci. Quæ verò ad littus marinum, aut inter ſaxa reperiuntur, vbi deeſt limi aut aquæ dulcis copia, praua ſunt, dura & guſtu amara, mordacia, cibo ingrata. Hucuſq; Bellonius. Rondeletius quoq; differentias ſumit à loco, à teſtarum varietate, à carnis ſubſtantia. Eſſe enim quædam, quæ in ſtagnis marinis naſcuntur, quædam in ipſo mari. Illa (inquit) λιμνόςρεα vocat Ariſtoteles, apud quem aliquoties λινόςρεα perperam legas pro λιμνόςρεα: quæ à loco nomen habent: λίμνη enim ſtagnum ſignificat, vnde λιμνοθάλατται marina ſtagna à Galeno dicuntur. Gaza ſemper oſtrea & oſtreas conuertit, non ſatis rectè meo quidem iuditio, cùm ſtagni oſtrea dicere debuiſſet: Hanc differentiam non omiſit [b] Athenæus quum dicit: Τὰ δὲ ὄςρεα γεννᾶται μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. hoc eſt; procreantur oſtrea in fluuijs, in ſtagnis & in mari: [c] Ariſtoteles; Τὰ δὲ λιμνόςρεα καλούμενα, ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ, ἐν ταῦθα συνίςαται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnoſtrea quæ vocantur, ibi primum ſui originem capiunt, vbi cænum eſt. Pluraq; ſunt loca quibus Limnoſtreorum meminit Ariſtoteles. Quæ verò pro Limnoſtreis Rondeletius depingit, ex duabus teſtis componi ait modicè cõcauis, & parum in dorſum elatis, foris inæqualibus & aſperis, & in tenues laminas facilè ſectilibus, intus læuibus, candidis. Teſtas paruas eſſe, carnem mollem, ſuauẽ, concoctu facilem; maioremq; in his quàm in alijs oſtreis, quorum teſtæ multò ampliores ſint. Huiuſmodi oſtreas eſſe in oſtijs Rhodani antiquis, ob immutatum Rhodani alueũ: vendique etiam huiuſmodi Lutetiæ ex Sequanæ oſtijs, & Burdigalæ. Cur verò dulciores ſint, in cauſa eſſe putat aquæ dulcis admiſtionem. Gaudent enim dulcibus aquis (inquit [d] Plinius) & vbi plurimum influunt amnes, ideoq; pelagiæ paruæ ſunt & rariores. Illud verò (inquit idem Rondeletius) diligentiùs excutiendum eſt, maiorane ſint pelagicis Oſtrea quæ in ſtagnis marinis, aquiſvé ex dulci permiſtis proueniunt. Athenæus: Oſtrea naſcuntur in fluuijs, lacubus & mari. Marina optima, quando lacus aut fluuius ex proximo influit; tunc enim fiunt boni ſucci, maiora, dulciora.

Oſtrea ſtagni marini Rondeletij.

Teſta. Magnitudine.

Dulci aqua gaudent. Optima, vbi.

A loco.

[b] *Lib.3.*

[c] *Lib.5. Hiſtor.c.15.*

Rondeletij Limnoſtrea qualia.

Limnoſtrea cur dulciora alijs.

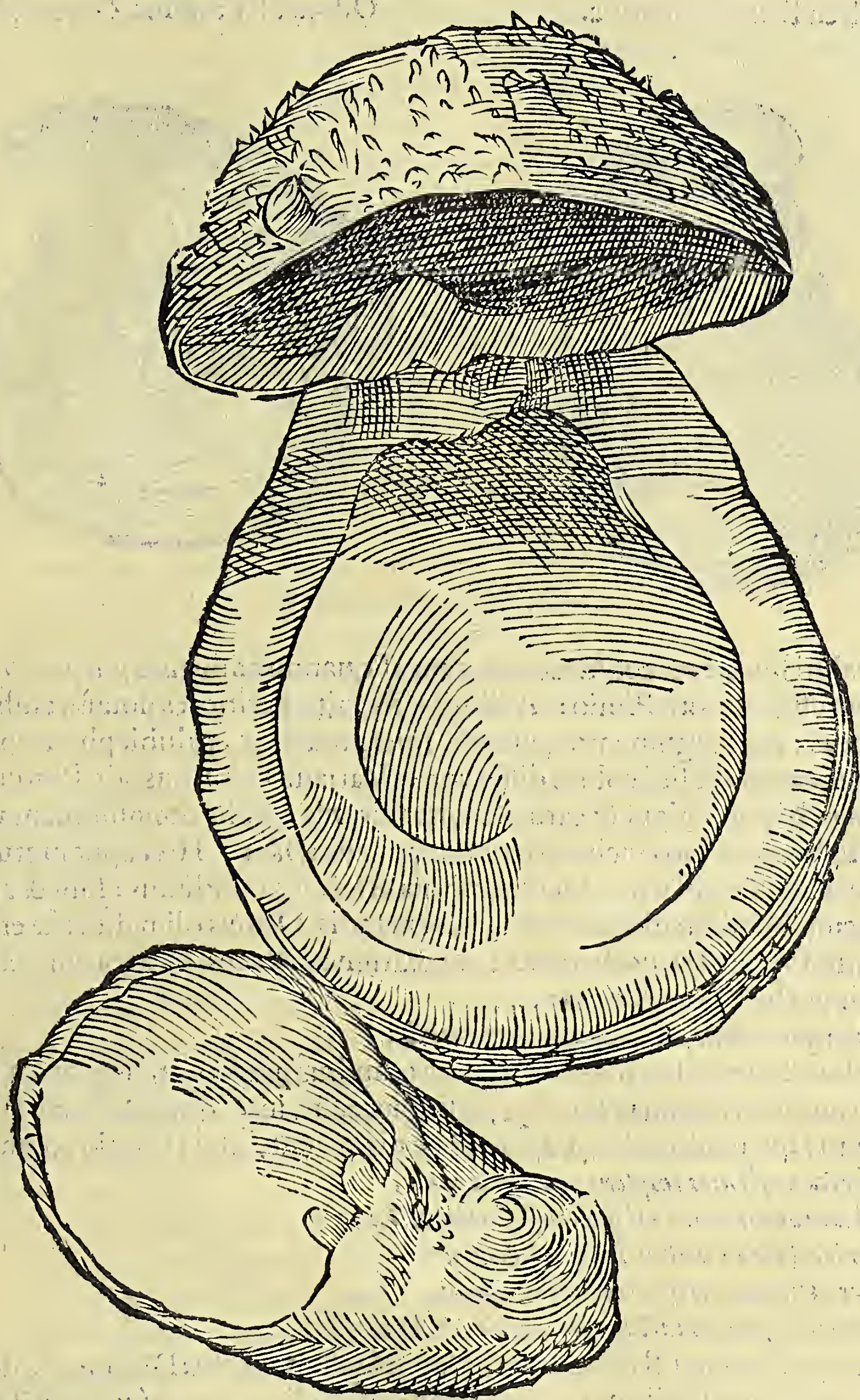
[d] *L.32.c.6.*

Marina quãdo optima.

A Oſtrea hîc ſecundo loco poſita, cum Rondeletij icone conuenit: altera D. Antonij Gigantis Foroſempronienſis munere lectoribus communicata.

B

C

dulciora. Quæ verò in littoribus (πρὸς ἠόσι) & ſaxis limi & aquæ dulcis expertibus gi-
D gnuntur, parua ſunt, dura, acria, (δηκτικά.) Verna quæ capiuntur æſtatis principio meliora ſunt, maris humore plena (πλήρη, θαλασσίζοντα legitur Græcè, Zoographus πλήρη hîc fortè oportere interpretari ait plena, pro carnoſis, vegetis, ſucculentis, ideſt, non ſiccis nec duris: θαλασσίζοντα verò ad ſaporem pertinere, quæ mare reſipiant;) cum dulcedine ventriculo vtilia, aluo facilè deijciuntur. Loci igitur commoditas & alimenti copia hæc Oſtrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Oſtrea, parua & rara. [c] Plinius cauſam hanc reddit: Grandeſcunt quidem ſyderis ratione maximè, vt in natura aquatilium dixissimus. Sed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia, atque vbi ſol penetrat in vada. Hæc videtur cauſa, quare minora in alijs locis reperiantur: opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitia minus appetunt cibos. Hæc ille, & rurſus: Oſtrea quæ neque in ſtagnis, neque in fluuiorum Oſtijs, ſed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, marina ſiue pelagia nominantur. Sunt perſæpè magna, adeò vt in India pedalia ſint. Quæ ex Oceano Lutetiam deferuntur, ſæpè multo maiora ſunt ijs quæ in noſtro Mediterra-

[c] Li. 32. c. 6.

Pelagia quę dicantur.

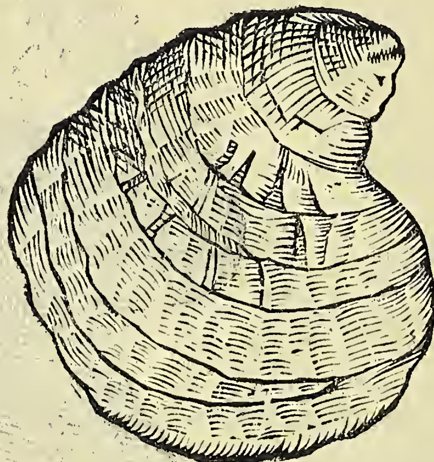
Magnitudo.

neo capiuntur; aliquando multa ſimul connexa, & ſupra ſe poſita. Inter hæc repunt E
Scolopendræ, & vermes in canaliculis incluſi viuunt. Teſtæ foris ſordidæ & luto obdu-
ctæ, ex cruſtis multis ſiue laminis conſtantes, intus læues & albæ: Caro mollis: circa eam

Oſtrea Rondel. marina.

Oſtrea alia marina Zoographi.

F

fibræ multæ veluti fimbriam conſtituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præſtantiæ nota eſt, authore Plinio: Addunt (inquit) peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes.

Colore variant. Noſtra pallida ſunt teſta, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circæis. Talia nonnunquam venduntur Burdigalæ, Medoxina à loco vicino Medoe appellato, allata. His caput nigrum eſt, caro minus candida. Palma menſarum diù illis tributa eſt, vt ſcribit Plinius: ſunt & apud nos in pretio. Et quemadmodum diuerſorum in procreandis Oſtreis olim diuerſæ erant laudes quas proſequitur Plinius; ita noſtro æuo cupediarum amatores Oſtreorum cenſuram faciunt: ſunt enim vt Horatij verbis vtar G

Oſtrea qui callent primo deprendere morſu,

Britannica optima. & acria à dulcibus ſtatim diſcernunt. Britannica omnibus præferunt, Santonica magis ſalſa & acria iudicantur. Britannicis Burdigalenſia ſuccedũt, inter quæ Medoxina nigra, ſuauitate præcellunt: quemadmodum Circæa, quæ nigra ſunt, ab [f] Horatio commendantur

f Saty.4.

Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ,
Sed non omne mare eſt generoſa fertile teſtæ;
Murice Baiano melior Lucrina Peloris
Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.

Plinij verò locus, quem citat Rondeletius in ſuum ſenſum, eſt iſte: Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæque peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba, quæ ſubijciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis (Getulicis Maſſarius) acriora Lepticis, pleniora Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora (tenuiora, Maſſarius) Iſtricis, candidiora Circeienſibus. Sed his neq; dulciora neq; teneriora eſſe vlla compertum eſt. Sic Pli- H

Abydena Oſtrea. nius. Abydena oſtrea olim à ganeonibus celebrari ſolita memorat Clemens in Pædagogo: Inuenioq; apud Archiſtratum: Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἄβυδος, quod fortè Ennius poëta antiquiſſimus ſic vertit:

Mures ſunt Aeni, aſpra oſtrea plurima Abydi.

Britãnica. Alibi Plinius Britannica non parum commendauit; inquiens. Nondum Britannica ſeruiebant littora, cùm (Sergius) Orata Lucrina (ſcilicet littora) nobilitabat: poſtea viſum tanti in extrema Italia petere Brunduſium Oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Bruſudio compaſcere in Lucrino. Polydorus Virgilius quoque Oſtrea non alibi delicatiora, nec plura quàm in Anglia ſiue Britannia eſſe ſcribit.

Lucrinus lacus. Lucrinus verò lacus omnium celeberrimus apud veteres eſt, quòd ibi Brunduſio alijſque locis transferebantur, quia meliora fiebant, atque pin-

A guescebant: eorumq; ibi nutritorum laudabiliora erant, quæ capiebantur, vbi dulcis admiscetur aqua, maximeq; in dulci portu, qui nunc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acherusia palude profluens; vnde dicebat Martialis:

Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino.

Gaudent autem, vt ait Plinius, peregrinatione, transferriq; in ignotas regiones. Atq; ita Brundusina in Auerno compasta, & suum retinere succum, & a Lucrino adoptari creduntur. Fortè etiam limosus fuerit. Limosa enim regio maximè idonea est Conchylijs, Muricibus, & Ostreis, vt ait Columella. Est autem Lucrinus lacus Campaniæ (inquit Massarius) in sinu Baiano contra Puteolos, propinquus, vt dixi, Auerno lacui, ita dictus à lucro propter multitudinem piscium, qui ibi capiuntur. Apud Cumanos quoq; præstantissima Ostrea inueniri author est Strabo in quinto suæ geographiæ. Et in Hellesponto, phyco, id est alga nutriuntur dicente Aristot. [g] Iacobus Sanazarius, nescio ex quo cecinit: Peregrinatur. Alga nutriri. [g] Eglo. 2.

Ostrea Misenis pendentibus eruta saxis Mille tibi misi:

nam Horatius Miseno echinos oriri dicebat. & Ostrea Lucrina vocauit: *Non me Lucrina iuuerint Conchylia.* Ita & alij. Petronius Arbiter. *——Lucrinis*

B *Eruta littoribus vendunt Conchylia, cænas*
Vt renouent per damna famem

Post hæc inuenta fuisse putat Britannica Massarius, eaq; Iuuenali Ruputina dici ab oppido littorali. [h] Iuuenalis versus sunt [h] Sat. 4.

——Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Ruputinoue edita fundo
Ostrea callebat primo deprendere morsu.

Cælius Calcagninus in quinto suarum epistolarum super differentijs, quæ à locis capiuntur, nõnulla hæc habet: Ostreis suburbanis (circa Venetias) & Adriaticis (inquit) Bembus palmam dedit, qui fortè idem de Ostreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani existimauerunt: quos ea ratione meliores palatoq; aptiores pronuntiarunt, quòd propinqua illuuie, quæ ex cloacis & foricis defluit, saginentur. Etsi non me fallat, Plinium Ostrea neq; in luto capta, neq; in arenosis commendasse. Tametsi ego in Bembi gratiam, longè diuersum putem an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. Illic spurca & immunda, hic pleniora habitioraq; efficiuntur. Adde quòd in mari nata, aquis verò dulcibus educata, primo censu habentur. ex quo fit, vt optima iudicentur, quæ in ijs aluntur locis, quò flumina inuehuntur; qualia suburbana Venetæ vrbis videmus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ res potest Ostrea reddere multò commendatiora. Hæc illa sunt scilicet, quæ gloriam mensis pepererunt: quorum spondylus (ita carnem interiorem vocamus) plus habet calli. Hæc sunt deniq; quæ vulgato prouerbio, viduarum cupedias appellauit antiquitas. Hæc Calcagninus. Extat & epistola Ausonij super his Ostreis ad Paulum, quam præterire nefas sit: Ostrea suburbana cur meliora. Lupi vbi meliores. Spondylus quid in Ostreo.

C

Ostrea nobilium cænis, sumptuq; nepotum
Cognita, diuersoq; maris defossa profundo
Aut refugis nudata vadis, aut scrupea subter
Antra, & muriceis scopulorum mersa lacunis
Quæ viridis muscus, quæ decolor alga recondit,
Quæ testis concreta suis, ceu saxa cohærent:
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo
Nutrit secretus conclusæ vliginis humor,
D *Enumerare iubes, vetus ô mihi Paule sodalis*
Assuefacte meis ioculari carmine nugis.
Aggrediar: quamuis curam non ista senilem
Sollicitent, frugiq; viro dignanda putentur.
Nam mihi non saliare epulum, non cæna dapalis
Qualem Penelope nebulonum mensa procorum
Alcinoiq; habuit nitidæ cutis vncta iuuentus.
Enumerabo tamen, famam testesq; secutus,
Pro studijs hominum semper diuersa probantum.
Sed mihi præ cunctis ditissima: quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalensia nomen
Vsq; ad Cæsareas tulit admiratio mensas,
Non laudata minus nostri quàm gloria vini.

Hæc inter cunctas palmam meruere priorem
Omnibus ex longo cedentibus. ista & opimi
Visceris,& niuei,dulciq; tenerrima succo
Miscent æquoreum tenui sale tincta saporem.
Proxima sunt quæuis, sed longè proxima multo
Ex interuallo, quæ Massiliensia portu:
Quæ Narbo ad Veneris nutrit: cultuq; carentia
Hellespontiaci,quæ protegit æquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis:
Santonico,quæ tecta salo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum mistus pelago, quæ protegit amnis,
Vt multo iaceant algarum obducta recessu
Aspera,quæ testis, & dulcia farris opimæ.
Sunt & Aremorici qui laudent ostrea ponti.
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnunquam detegit æstus.
Accedunt,quæ fama recens,Byzantia subter
Littora,& insana generata Propontidis acta
Promoti celebrata ducis de nomine,laudant.
Hæc tibi non vates, non historicus,neque toto
Orbe vagus conuiua loquor,sed tradita multis:
Vt solitum: quoties dextra inuitatio mensæ
Solicitat lenem comi sermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mihi cognita, perq; popinas,
Aut parasitorum collegia Plautinorum:
Sed festos quia sæpe dies partim ipse meorum
Excolui, inq; vicem conuiua vocatus adiui.
Natalis si fortè fuit solemnis amico,
Coniugioq; dapes, aut sacra repotia patrum
Audiui meminiq; bono laudare frequenter.

Quemadmodum itaq; ostrea (vt ex antè dictis videre licet) gaudent (Plinij verba sunt) dulcibus aquis,& vbi plurimùm influunt amnes:ideoq; pelagia parua,& rara sunt;gignuntur tamen etiam in petrosis,carentibusq; aquarum dulcium aduentu,sicut circa Grynium, & Myrinam. Author præterea est Aristoteles,ostrea licet victum in humore exerceant,nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipere. Mirum verò quod refert (ex [i] Athenæo) Petrus Gyllius,posteaquã (sicut ait Nicolaus Damascenus lib. 104.hist.) ad Apameam Phrygiæ vrbem, Mithridatici belli temporibus è motu terra discessisset, lacus qui antè ibi nulli comparuissent, repentè extitisse, fluuiosq; & fontes nouos ex ijsdem locis terræmotu excitatos fuisse, veteresq; multos exaruisse,ac nimirum plurimam aquam tum dulcem,tũ salsam,tametsi ab eis locis mare longè abesset,ex visceribus terræ,sic emanasse,vt tractum vniuersum illum tum ostreis,tam alijs piscibus marinis referserint. Atq; hæc de locorum diuersitate dicta sunto. Altera erat differẽtia penes colorem. Plinius enim coloribus variare scribit,nempè ruffa esse in Hispania,fusca in Illyrico,nigra & testa,& carne Circæis. Inuenio,& apud [k] Aelianum,maris rubei ad Arabiam pertinentis ostrea flammeis illustrari zonis,ea vt diceres varij coloris temperatione ad iridis similitudinem accedere,adeo lienis perpetuo ductu æquè inter se distantibus distingui atq; describi. Iam verò meliorum ostreorum notas authores has ponunt,vt Plinius: Præcipua (inquit) habentur, in quacunq; gente spissa, nec saliua sua lubrica, crassitudine potiùs spectanda, quàm latitudine, neque in luto capta, (etsi Veneti ea cæteris antecellere opinentur) neque in arenosis, sed solido vado,spondylo breui atque non carnoso,nec fibris laciniosa,ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generosa interpretantur, callliblephara appellantes. Iouius maximè probari tradit,quæ magnarum nauium carinis adhærent,& ab vrinatoribus de manu colliguntur. Sed Grapaldus,omnia (inquit) tunc in cibis meliora existimãtur,cùm oua appellata habuerint, quæ tamen nihil ad generationem conferunt, sed indicio sunt melioris nutricationis, veluti pinguedo in sanguineis,vt [l] Aristoteles asserit. Quod ad formam ostreorum attinet, Bellonius inter biualuium genera hoc peculiare ait esse ostreæ, & pectini, vt partem habeant pronam, & supinam, quarum altera sit turbinatior, ac prætumida, altera verò plana. Plinius alibi originem

In petrosis etiam nasci.
i *Lib.* 8.
Lacus ex terræmotu.
Coloris differentiæ.
k *Lib.* 10. c. 13.
Meliorum notæ.
Calliplephara.
l *Lib.* 3. *de gener. anim.*
Ostreæ, & pectini qd peculiare.

E
F
G
H

A nem atque genituram conchæ, quæ Margaritas fert, esse ait haud multùm ostrearum conchis differentem: Alibi quoq; tethya ostreæ similia esse scripsit. Et Hegesander apud Athenæum hepatum piscem in capite duos lapides habere, colore splendoreque ostreis similes. Capita ostrearum generi nulla authore eodem Plinio:[m] Galenus ostreis pilos esse negat, sed meliùs Plinius oculos carere ostreas omnes dixit. Eidem præterea ostreorum præcipua spondylo breui sunt, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Perottus spondylum in ostreis dici scribit callosum illud rotundum albicans, quod intus habent in medio, à similitudine spondyli, quod nos verticulum dicimus appositum fusis, vt melius nendo vertantur: nam reliqua caro circumspersa, lacinia dicitur. Quod ouum vocatur, Vvottonus non semper, sed vere habere ostreas asserit: moxq; procedēte tempore minui, demũq; totum ferè aboleri. Aristoteles illud in altera tātùm parte eis fieri voluit, idemq; esse quod echinos habere aliàs dixerat. Eodem authore ostreæ meatum habent quo excrementum secedat parte superiore. Idem Aristoteles testas ijs tribuit scabras, alibi etiam labra crassa. Et Plinius quædam silicum duritia tegi, vt ostreæ & conchæ, dixit. Cur verò dura sint, disputat aduersus Cardanum doctissimus Scaliger, cuius verba minimè prætereunda censeo.

Lapides in capite Hepati.
Capita nulla.
[m] Lib. 2. de sem. c. 5.
Oculis carent.
Lacinia quid.
Ouum.
Excremēti exitus.
Cur dura testa tegantur.

B Ais (inquit) algam mollem: vt maris euitet impressiones, cedensq; vincat. Sic enim poliendo sunt ista tua, & aspera, & mutila. Et addis: Conchylia in imo manent, & crassa ab initio creantur. Dic igitur quare crassa ab initio facta sunt. Etenim si admittis inter tua hęc illustriora: succedanea nostra dicam. Quia cùm futura essent immota ostrea, parandum eis fuerat munimentum. Mollia igitur ipsa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita ossa, tum alijs tum sepię constituta fuerunt intus ad consistendum. His extra, & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quæ proportio etiam in multis fructibus est. Vt quibusdam interna, alijs extima sua sit duritia. Ita alijs alia adiunxit præsidia: alijs denegauit: vt pulmonibus marinis, ob vilitatem. Echinis, ne ad duriora affligarentur, cirros pro anchoris. Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametsi est informis, ac mollis caro: tamen nullis tempestatum agitationibus, ita superatur, vt in litus eijci possit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs artem dedit, qua sibi iam fabricata compararent: vt carcinadi: vacuas enim indigenis conchas, & quærit, & inuenit, & subit, & subinde mutat, si ita ei facta sit accessio corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat: catus, & inquilinus, & oeconomicus, magistra natura.

Fructuum duritia.
Ehino cur cirri.
Leporis marini admirabilis facultas.

C

GENERATIO.

OSTREORVM ortus causa putredo quædam esse videtur. Etenim philosophus, qua cœnum, ibi originem earum consistere testatur: & alibi in limo cœnoso oriri scripsit. Apud quem plura de ostrearum generatione leges, circa finem libri tertij de generatione animalium, quæ omnia nos suprà citauimus, & hîc non repetimus. Plinius Aristoteli subscribens: Quę siliceo tegmine (inquit) operiuntur, putrescente limo proueniunt, aut spuma circa nauigia diutius stante, defixosque palos, & lignum maximè. Alibi tamen in petrosis carentibusque aquarum dulcium aduentu ostrea gigni tradit. Quid mirum si ex limo nascantur, cùm sexu carere ostreas constet, cuius quoque rei testis locuples est Plinius his verbis: Sexus discrimen in eis non est: neutrum est, & ostreis genus, & cæteris adhærentibus vado, vel saxo. Et[a] Oppianus:

In cœno nasci.
Sexu carēt.

D *Est non distincto semper leuis ostrea sexu*
Nos inter pisces, nec mas, nec fœmina nota.

[a] Lib. 1. de piscib.

Ex quo Gyllius, ostrea (inquit) neq; coitu neque parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno nascuntur. Illorum enim neque fœmina neq; mas distinctus est, sed eiusdem naturæ sunt, atque adeo inter se similia, vt non marem à fœmina internoscere possis. Nihilominus[b] Aristoteles alibi scripsit, ostracodérmorum naturam consistere partim spontè, partim emissa à se aliqua facultate, quanquam ea sæpe spontè oriantur. Quæ tamen sententia superioribus contraria non est, fieri enim potest, vt quæ ex putri nata sint, ipsa deinde quid prolificum obtineant, licet interim non coeant, vt in hisce animalibus vsu venit: quibus scilicet inest humor quidam candidus: Plinius lac appellat: Grandescunt quidem syderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia atque vbi Sol penetrat in vada. Et alibi. Nuper compertum in ostrearijs humorem ostreis fœtificum lactis modo effluere. In eo itaque inest vis illa ex qua partim gene-

[b] Lib. 3. de generat. ca. 11.
Lac ostreorum.

generantur. Petrus Gyllius vir eruditus,& fide dignus affirmat ſe de viris non paucis ſpectatæ fidei accepiſſe Byzantinos oſtrea ſerere, & eorum quaſi lac ſeminare: Idipſum enim in aquam abiectum ad ſaxa ima adhæreſcere, & oſtrea fieri. Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enaſcuntur. Iam verò cur ſyderis ratione grandeſcant,& decreſcant & quod id ſydus ſit, ſcire non eſt inconueniens: Sydus id Luna eſt, quæ accreſcens omnia implet conchylia. [c] Cicero. Oſtreiſque & conchylijs omnibus contingere,vt cum Luna pariter creſcant pariterq; decreſcant. Lucilius apud Aulum Gellium, E

Byzantios oſtrea ſerere.

Fungi vt naſcantur.

Syderis ratione, vt grãdeſcãt.

Luna implet oſtrea,& implet echinos, muribus fibras.

[d] Plinius: Iam quidem lunari poteſtate oſtrearum, conchyliorumque & concharum omnium corpora augeri,& rurſus minui. Sic ille. In cauſa ſunt propriæ Lunæ effectiones,quæ ſunt rigare, & modico calore humectare. Luna igitur humores alit, & regit, quemadmodum Sol ſuo calore fœcundat omnia: quoniam omniũ vita oritur à calidi,& humidi commiſtione,& fouetur vtriuſque temperamento. Sol maſculum ſydus,mariſque vicem gerit: Luna,fœminæ; fẹmineum enim ſydus eſt, & molle atque nocturnum,ſoluit humorem, & trahit,non aufert,vt ait Plinius. Sed Lunæ corpus craſſius, (quia elementis vicinius) non ſuo lumine,non ſuis radijs,ſed Solis luce,ac radijs perfuſum,ac accenſum,vires ſuas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cùm variè Solis radios excipiat,variè quoque temperatas eſſe eius vires,& effectiones eſſe neceſſe eſt. Itaque ea abundè à Sole illuſtrata,corpora quoque humentiora ſunt,& contrà. Neque id ſolùm in oſtreorum,vel cruſtaceorum, aut aliorum animalium corporibus,ſed etiam in noſtris efficitur. Vnde prudentes chirurgi trepano caput vix aperiunt, plena Luna; quia tum cerebrum diffundi magis, & totam cranij capacitatem impleri compertum eſt. Idem in medulla oſſium cernitur. Morbis pituitoſis obnoxij, huius ſyderis vim ſentiunt, ac vnà cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani verò,& non animaduertentes,has atque alias leuiores immutationes non percipiunt. Addit Bellonius oſtrea grandeſcere ſyderis quidem ratione,ſed priuatim circa initia æſtatis, vbi Sol penetrat in vada. F

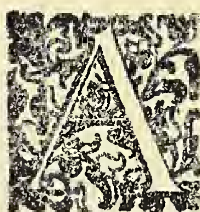
[c] Lib. 2. de diuinat.

[d] Li.2.c.41

Lunę ſoliſque natura.

Chirurgi, quando trepano ſecurius vtãtur.

SENSVS. MOTVS. VICTVS.

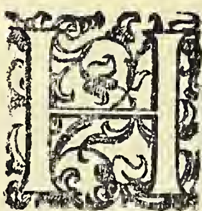
AVTHOR libri de anatomia viuorum,oſtrea ait non habere ſenſum,præterquam tactum. Et Plinius tactus ſenſus omnibus,inquit,ineſt,etiam quibus nullus alius, nam & oſtreis, & terreſtribus vermibus quoque exiſtit. Et alibi: ſilicea teſta incluſis fatendum eſt nullum ineſſe ſenſum,vt oſtreis. Et rurſus: In marinis oſtreis auditum eſſe non eſt veriſimile, ſed ad ſonum ſe mergere ſolent, ideo & ſilentium in mari piſcantibus. Carent præterea motu,quod meminit Ariſtoteles, inquiens: Non deſunt complura,quæ cùm ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant,vt oſtreæ. Quod ad victum attinet,aqua marina,& limo etiam paſcunt,quin & rore,quare ἐρσήεντα oſtrea Oppianus dixit,id eſt,roſcida. Scaliger vtriuſq; meminit: In aëre (inquit) & aqua,quæ cibum capiant,nondum memini,niſi oſtreas putemus cum alijs rore ali nihilominus,quàm limo,& aqua marina. G

Auditũ non habere.

Rore paſci.

*Exerc.*197.

ANTIPATHIA.

HOSTES eſſe oſtreis cancros inuenio, & Stellas marinas. Cancri oſtrearum carnem mirè appetunt, ſed ipſa præda potiri propter indumentũm teſtæ difficulter queunt. Nam teneram carnem quodam quaſi ſepto natura non facilè frangendo munijt, quumq; duæ concauitates accuratè ſibi inuicem iunctæ oſtreum ipſum complectantur, neceſſario chelæ cancri nihil efficere poſſunt. Quid ergo molitur? Quum oſtreum in locis vento non expoſitis cum voluptate percaleſcere, ſuaſq; plicas ad radios Solis aperire videt: tum verò clanculum iniecto calculo, quominus eas rurſum claudat, impedit; quodq; viribus nequit, ſolertia quadam perficere depræhenditur. Ea verſutia eſt animalium, quæ neque rationis,neq; vocis vſum habent. Meminit huius quoq; verſutiæ diuus Ambroſius his verbis: Cancer oſtreis veſcitur,ſed quia oſtreũ clauſum,nulla vi aperiri poteſt,periculoſumq; eſt,ſi chelam eius includat,ad argumenta confugit,& inſidias noua fraude molitur. Explorat enim ſi quando oſtreum,remotis in locis ab omni vento, contra Solis radios diptycum H

Cancri hoſtes oſtreas vt capiant.

illud

A illud suum aperiat, vt aëre libero viscerum suorum voluptatem quandam capiat: & tunc clanculo calculum immittens, ostrei conclusionem impedit; sicq; aperta claustra reperiēs, tutò chelas impendit, visceraque interna depascitur. Eundem præterea dolum author de natura rerum ex Ambrosio, & Isidoro, sic recitat. Cùm testas aperit ostrea, vt clementioris auræ delicijs glorietur, cancer insidias ei repentinas prætendit, & lapidem inter eius testas proijcit, ne illas coniungere possit, & sic ostreæ carnes corrodit. Ostrea quidem in sicco iacens, iam vt in domo Conchas tenet, tempore accessionis maris. Alij ostrearum hostes sunt stellæ marinæ molli crusta intectæ, verò tam crudeliter (vt [c] Aelianus ait) inimicæ, vt hæc ipsa exedant, & conficiant. Ratio insidiarum quas eis moliuntur, eiusmodi est. Cùm testacea suas patefaciant Conchas, cùm vel refrigeratione egent, vel vt aliquid pertinens ad victum incidat: eæ vno de suis, siue cruribus, siue radijs intra testas ostrei hiantes insito eas claudi prohibens, carne implentur. Stellæ ostreas deuorant. [c] Lib. 9. ca. 22.

GRYPHVS.

B
ριφῶδις illud in Epistola Ausonij arithmetica ad Theonem, de ostreis ad se missis legitur;

Aut ter, vt Aeolidi mensis tenet ignicomus Sol,

Innuit, vt exponit doctissimus Iosephus Scaliger, sibi tot ostrea missa, quot menses tenet Sol, si ter tot mensibus cōstet annus, quot olim in Aeolide constabat. Decem enim mensium, nec amplius, annum apud Aeolas fuisse tempore Homeri veteres Græci testantur, vt & apud Romanos sub Romulo. Mensibus decē olim constabat annus.

VSVS IN CIBIS.

BELLONIVS omnium aliorum testatorum Galeno ostream nobilissimam haberi ait, Galeniq; sententiam à Corn. Celso comprobari, eò verò maximè, quod aluum mouere dixit. Sed Galenus in libro de boni, & C vitiosi succi nutrimentis ostreorum carnem humidiorem, & tenaciorem esse docet, admodum crassi succi, & partes eorum solidiores serius ob crassitudinem concoqui, ac generare humorem crudum, crassum ac frigidum. Quale succum generent. Verum quidem est, quod Celsus aluum mouere dixerit, sed ait præterea facilè intus corrumpi. Connumerat tamen etiam ostrea inter ea, quæ stomacho apta sunt. In vniuersum (inquit Iouius) ostrea, vt ait Galenus, salsum humorem aggenerant, præsertim si cruda comedantur: propterea tentiginem in salacibus plurimùm adaugent. Platina etiam ea, quòd demortuam Venerem excitant, apud lautos, & libidinosos in pretio esse scripsit. Multum præterea ostreorum esum idem Galenus damnat in libro de attenuante victu, eumq; senibus interdicit in quinto de tuenda sanitate, & in consilio pro puero epileptico, ostrea omnia ei cauenda præcipit. Aetius quoque Galeno præceptori subscribens, buccinas, purpuras, chamas, patellas, pectines, & omnia testa intecta, vt etiam ostrea, multum crassi succi alimentum gignere scribit. Patellas Hicesius faciliùs excerni tradit, quàm chamas: ostrea verò minus his alere, facilè replere, excerniq; promptiùs. Athenæus de ostreorum substantijs ex Mnesitheo: Mnesitheus Atheniensis (inquit) libro de cibis ait: Ostrearum, concharum, musculorum, & similium carnem vix concoqui, ob salsum humorem, qui in ipsis inest. Quamobrem qui cruda eduntur, ob salsuginem, aluum subducere, cùm verò elixantur, salsuginem suam, vel omnino, vel magna ex parte ex humore quo incoquuntur, deponere. Itaque ostreorum decoctum (inquit Rondeletius) perturbat, & citat aluum. Elixa verò eorum caro humore suo destituta, murmura excitat. assa autem, modò rectè id fiat, noxia minimè est. Etenim igne victa non perinde ac cruda concoctu difficilis est, exiccato humore, qui in ipsa inerat, quiq; solutam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu contumax ostreum omne præstat, nec facilè ad vrinæ excretionem. Atque ita Celso, Aretæo, & Plinio medico aluum mouere ostrea dicuntur, nam & Galenus in tertio de simpliciū medicamentorum facultatibus conchularum maris cæterorumque ostreorum succum, planè tum salsum esse, tum ventrem soluendi vim obtinere ait, quamuis eorum caro (inquit) ventrem reprimat. Additq; verum quod dicit, deprehendi, si ea quoque quo modo brassicam cēsuit, præparare non graueris. Et in tertio de facultatibus alimentorū scribit omnium ostra- Venerē excitant. D Aluum mouent.

ostracodermorum commune esse, succum salsum in se habere, quo venter subducatur: sed ratione maioris, & minoris differre. Ostrea enim mollissimam omnium carnem habēt: chamæ autem paruæ, spondyli, solenes, purpuræ, buccina, atque alia huiusmodi duram. Iure igitur ostrea, ventrem quidem magis promouent, minus alimentum corpori suppeditant. duriora verò concoctioni magis resistunt, & magis nutriunt, & hæc quidem coquuntur, ostrea verò non cocta eduntur. Sed quamuis, quæ hactenus diffusè satis super horū ostreorum alimēto dicta à me sunt, sufficere possint: adferam tamen integrum caput ex Iulio Alexandrino, qui in decimoquarto de salubribus, capite decimotertio eleganter docet ostrea, quod alimentum exhibeant, aut quem humorem generent; & de humoris crudi, vitrei, glutinosi, cōpositiq; ex his, differentijs, & natura sic scribit: Iam testacea, quæ ὀστρακόδερμα Græci vocant, ostreaq; in primis, aut sola, aut maximè inter hæc esculenta, salsum itidem cuncta succum obtinent, deijciendæ aluo idoneum. Hiatulæ autem & spondyli, & solenes, & purpuræ, & buccinæ duriore omnes, quàm ostrea carne constant: idcirco minus quoque edules atq; ad vsum potiùs medicum adhibitæ interdum quoties ob praui succi alicuius præsentiam, qui vel ventriculum, vel tunicas eius occupet, aut aliunde etiam, maximè verò ex iecore eò confluat, assumptus corrumpitur in ventriculo cibus. Neq; enim duritia illa inter concoquendum promptè in corruptionem humoris, quicunq; ille fuerit, trahetur: quin ne trahantur alia, obstabit, & humorum in totum putrefactioni resistet: magis autem si secunda tertiavé elixatione, salsedinem humoremque omnem corrumpi facilem eductum deposuerint, tunc concocta id genus testata nutribiliora, firmius in alimentum corpori elargita, fient: sed crudi tamen plurimum quem sic vocant, succi gignent interea. Nam ostrea ipsa, vt minus alant; at ob multam carnis mollitiem elixa concoctu faciliora sunt, ac pituitam potiùs, quàm crudum illum, quem diximus, humorem procreare solent: qui ne ipsa quidem tamen à pituitæ natura discessit, sed insigni frigiditate, substantiaq; fusi vitri in modum glutinosa crassaque. Crudus vitreusque à nostris: ὠμος, & ὑαλώδης Græcis dicitur, si modo pro eodem ducendus est is atque ille humor, (vitreus dico, & crudus) ac non potiùs alius atque alius. Vterq; quidem cruditate damnandus, sed in altero lentities cum frigiditate insigni, in altero crassities, in vtroq; autem cruditas sit. Quæ in vnum quoq; sæpe inter se conuenire possunt qualitates cunctæ, atque tunc humorem facient ὑαλώδη primum Praxagoræ dictum: tum deinde Philippo, seu potiùs Philotimo, insecutisq; Græcorum medicorum ętatibus crudum, crassum, viscidumq;: eiusmodi prouenire corporibus in non valentissimo ventriculo ex suillæ carnis esu, aut azymo, aut non sale satis condito pane, subcineritioq;, atque ex caseis inueteratis quibusdam, & huiusmodi multis, possit. Hunc καλλώδη non minùs appellatum fuisse inuenio authoribus eisdem, glutinosum scilicet, ex crasso, & glutinoso compositum, qui obstructiones maximè, ac maximas efficere solitus sit, nec dissecantibus tantùm, quà crassus, sed abstergentibus præterea, quà viscidus tenaxque, indigeat, sicuti planè, quà crudus, maiore concoctione. Alius est humor, vnde epialis sæpe febribus origo, & colicis cruciatibus: præsertim verò, si lentore, frigiditateque immodica superet, vt substantia, ac colore vitrum referat: frigiditatis autem tantum conceperit, vt nec intra corpus, vbi calida omnia natiuo calore concalescunt, neque motu extra delatus potuerit, ac vel excernentibus frigidus excernatur, & tangere volentibus appareat: is ὑαλώδης propriè habebitur, ex frigidiorum eduliorum cruditatibus quandoq; collectus. Sicuti crudum propriè diceimus, frigidarum, crassarumq; partium humorem, nec magnoperè glutinosum: qualem nobis largitur frequēs leguminum, vt macerati lupini, aliorumq; quorundam; ac recentis, sed non omnis tamen generis, casei: multorumq; præterea edulium, ipsorumquemet, de quibus nunc sermonem instituimus, testaceorum, sed duriore tantummodo carne præditorum, vsus. Nam ostreorum propriè sic vocatorum, siue ostrearum malis alimentum, quia mollissima caro, pituitam potiùs exhibuerit, illam ipsam quoq; frigidam omnino, atque etiam crudam dicendam, quando vlteriore concoctione sanguificari possit: sed bene humidum, & cum flatulento spiritu. Crudus, autem, quem propriè ita vocari dicebamus, humor ille, frigidus crassusq; est, ex duræ terrestrisque substantiæ alimento, quod neq; in ventriculo, neq; in iecore deinde iustam concoctionem acceperit, procreatus: sicuti vitreus item crudus, frigiditate etiam immensa, & glutinositate constat, atq; ambobus in vnius esculenti substantiam coëuntibus, frigidus, crassus, glutinosusq; existet, crudus, & ipse meritò existimatus, dictusq; humor. Elixorum ostreorum iure emolliri aluum diximus: quod verum est, profectò ita, eductoq; elixatione, salsuginoso succo: quo facto, reddetur caro, corrumpi quidem difficilior illa, at eadem ratione confici quoq; contumacior, & qua sistatur venter, præsertim testaceorum durioris substantiæ si fuerit. Nam ostrea mollissimæ

carnis,

Cruda quoque eduntur.

Facilè concoquuntur. Pituita generant.

Humor ex quo febris epiala.

Crudus humor qui.

A carnis, vel cruda deuorata multis concoquuntur hodie etiam: multo maxima tamen pars meliùs, salubriusq; aut elixant, aut in craticula addito aromate multo, ac salis momento, sed testis tamen suis non auulsa, leuiter torrent. Mandi ea irritādæ Veneri, & tentigini producendæ, nimis creditum hodie receptumq; est, non obscura ratione flatulentiæ, ex pituitosa materia excitatæ; saleque & calorificæ aromatum facultatis vi, aucta, adiutaq; salacitate. Hæc omnia itaque Iulius Alexandrinus: Ex quibus, sicuti quoq; ex præcedentibus, & cruda, & cocta edi solere constat. Plinius sanè cruda ostrea stomachum vnicè reficere, fastidijs mederi, ac leuiter aluum mollire scribit. In pontificali cęna apponebantur teste [a] Macrobio echini initio, & ostea cruda. Sic & Galli, si Rōdeletio credimus, non solùm echinis, & limnostreis, sed & ostreis marinis, & lepadibus crudis vescuntur; Conchis verò striatis, pectinibus non nisi coctis. Qui lautitiæ popinali student, inquit Bellonius, in testis suis super cratem addito butyro in aqua, quam continent, incoqui curant, quibus minimum piperis addunt, vt tentiginem salacem adaugeant. Nostri coqui etiam ita ferè coquunt. Platina non parum discrepat, ostrea cocta inquit, in carbonibus, atque testis exempta, frigi in oleo, & aromatibus, & agresta suffundi possunt. Olim garum addebant, quod meminit B Martialis:

[a] *Lib. 3. Saturnal.*

Ostrea cruda in principio cœnæ pōtificalis.

Ebria Baiano veni modò concha Lucrino
Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

[b] Apicius verò in ostreis (inquit) ligusticum, oui vitellum, acetum, oui liquamen, oleum & vinum: si volueris, & mel addes. Qui modo edere ea volet, Lunæ motum obseruet, hoc est ea crescente, ea edat, ea enim senescente longè sunt deteriora: quod dilucidissimè innuit Gellius in vigesimo: Ostreæ cùm appositæ fuissent, & multæ, & inuberes, macræque essent. Luna (inquit Annianus) nunc videlicet senescit, ea re ostrea quoque sicuti alia quædam, tenuia, exuctaque sunt.

[b] *Li. 9. c. 6.*

VSVS IN MEDICINA.

NON solùm in cibis, sed etiam in medicina magnæ sunt ostreorum dotes. Si in Conchis suis decoquantur, vti clausa peruenerunt, mirè destillationibus prodesse Plinius tradit: Marcellus verò ita vt lecta sunt, adhuc testis C suis clausa in carbonibus coqui atque ita cibo dari ei, qui narium grauedinem patitur. Idem Plinius ostrea cocta, cum mulso, tenesmo qui sine exulceratione fit, liberare voluit: quod sanè nimis latè accepit Marcellus, inquiens ostrea ex mulso, & pipere cocta, vtiliter contra tenesmum accipi. Peculiariter verò contra leporis marini venena ostrea aduersantur, si eidem Plinio credimus. Stomachum (inquit idem) vnicè reficiunt, fastidijs medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue summa montium, & maris ima miscens. Gariopontus hydropicis etiam ostreas dari iubet: Et Trallianus in colico affectu pisces duriore carne præditos, & ex testaceis pectines, & ostreas. Testa verò eorum maiorem longè quàm ipsa caro vsum apud medicos habet, vsta & non vsta. Eam siccissimam esse Galenus in secundo de temperamentis dixit. Labiorum vlcera, & omnia maligna sanans medicamentum, ex Nicolao Myrepso: Ostrea vsta tenuissimè trita insperge. Ego verò non vstis contritis vsus sum, & bene cessit. Ad procidentem sedem, ex Aetio: ostreorum testas crudas tritas, & subtilissimo cribro excussas appone. Ad perniones: Sextus Platonicus sepum ceruinum combustum simul cum ostrea testa minuta D commixta, & factum quasi malacma imponit, & mirè sanare ait. Vegetius in secundo de veterinaria, ad vulnera iumentorum ossa sepiarum, & testas etiam ostrearum in puluerem redigi iubet, & ærei quoque vasis fuliginem pariter misceri; eaque bene tunsa si frequenter asperseris, siccatum vulnus ducere celeriùs cicatricem. Ostreorum testa vsta authore [a] Galeno, similis est facultatis buccinorum testis, tametsi etiam subtilioris: immo vt certius veriusq; (inquit) dicam, minus crassæ. Nam terrenam duramq; corporis sortita consistentiam concretionemq;, impendio omnia crassarum sunt partium, itaque accuratè ea læuigare necesse est. Cùm autem dicimus horum aliud alio esse tenuius (cùm tamen omnia crassa sint, sed alia magis, alia minus,) ita accipiendum est, vt si Vlyssem Thersite dicamus maiorem, cum tamen vterq; fuerit paruus. Cæterùm omnia id genus, vt & antea est dictum, cogendi quandam in se facultatem obtinent: per quam condensata eorum essentia, dura, terrosaq; sunt reddita; quàm vbi per vstionem deposuerint, contrariam asciscunt facultatem, quam vocant digerentem. Porro si laueris ea, vsserisq; (sic Græcus textus habet, sed præstat

Ad destillationes.
Ad grauedinem narium.
Ad tenesmum.
Ad hydropem.
Ad labiorū vlcera.
Ad procidētem sedem.
Ad perniones.
Ad vulnera iumentorū.
[a] *Lib. 11. de simpl.*

præstat (inquit Zographus) legere, si vsseris lauerisq;: prius enim vruntur, deinde lauantur huiusmodi medicamenta, ignea in aquam natura deposita, ipsam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeò vt & putrefaciat. Sed nonnunquam reliquum illud terrenum est, morsus expers: id quod maximè implendis cicatriceque claudendis vlceribus humidis est vtile. Igitur testa eorum, quæ peculiariter vocantur ostrea, combusta vtor ad diuturnas ex fluxione, ægrèq; carne implebiles cauitates, nempe quæ fistulosæ sunt atque profundæ, eam foris cum suillo adipe veterato (vulgò axungiam nuncupant) circumponens. At in sinum ipsum aliquid eorum, quæ talia carne implent, immitto: quale etiam est vstum diaphanes: quod specarium (lego speclarium, nomine deprauato. Latini enim specularem lapidem nominant: interpres Latinus in margine diuersam lectionem ascripsit, æs vstum, dyphryges,) nominant. Parem in genere facultatem habent, & cæterorum ostracodermorum testæ deustæ; maximè verò (vt dixi) ostreorum; deinde buccinorum, & purpurarum. Itaque cinis eius generis emplasticis miscetur facultatibus digerentibus, & cum quouis adipe digerit. Sed quoniam vetus plus digerit, illi magis misceri solet. Porro potentiùs hoc medicamen digeret, si acrem illi adipem quempiam miscueris: de quibus superiùs determinatum est. Quin & dentes splendidiores talium omnium cinis efficit non tantùm extergendi potentia, sed & asperitate substantiæ, velut & pumex, & testa clibani. Verùm in vsu eiusmodi non est necesse, quæ sic vsta sunt, admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus præ omnibus diligenter sunt læuiganda, ac inspergenda. Porro excrescentiam carnis mediocriter exterunt, comprimuntq;. Ad hæc cum sale omnia id genus vsta dentium smegma reddunt efficacius, adeò vt non modò laxitatem mollitiemq; gingiuarū deficcet, verùm etiam vlcera putrescentia adiuuet. Hæc omnia Galenus. Emplastro albo Ariobarzanio, quo Xenocrates abscessum iam inalteratum circa tarsum discussit, apud eundem in primo apud Galenum de compositione secundum genera, cap. 16. buccina vsta inijciuntur. Vbi Galenus: Validè (inquit) exsiccat ob buccinorum cinerem additum, non dissimilis autem quodammodo facultas est, & purpuris, & ostreis concrematis. Notum est autem sine carnibus horum animalium testas concremari. Mox etiam cap. 18. ostrea concremata, purpuras, buccina, & sepiæ partem osseam cum ijs recenset, quæ propositi emplastri (aduersus vlcera cacoëthe, & desypulota) candorem tueri possint. Et rursus in primo capite libri quarti: Buccinorum testas concrematas, purpurarum, ostreorum, aliorumque id genus si aridas vlceribus malignis, ac contumacibus insperseris, mirificè videbis citra mordicationem ea desiccari. Puluis ex ostreis: Cadmiæ, thuris, singulorum vncia semis; ostreorū vstorum vncia vna semis: sic ille, sed vsum eius non explicat. videtur autē vtiliter inspergi posse vlceribus malignis, & dysepulotis. Galenus alibi testas vstas tum buccinorum, tum purpurarum, aliorumque ostreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ex ostreis combustis, & fermento medicamentum pro humore suppurato ab eodem in secundo de arte curatiua ad Glauconē describitur. Plinius scribit veteri vrinæ misceri cinerem ostreorum aduersus eruptiones in corpore infantium, & omnia vlcera manantia. Idem cinis si Marcello credimus, cū melle impositus parotidas cito soluit. Emplastra (inquit [b] Galenus) quæ simplices parotidas curant, laxatoria appellata, omnibus nota sunt. Exempla ipsorum sunt; Emplastrum Mnaseæ, & quod ex succis constat, & quod ex ptisana. His adhuc molliora sunt cerati forma, tum ex butyro, tum ex oesypo conflata, ostreis aut buccinis, aut purpuris vstis additis, adipeque porcino, singulis quadrantis pondere. Præstat & hoc, butyri vnciam vnam, ceræ sextantem, & vnciæ dimidium, ostreorum vstorum, quàm tenuissimè tritorum sextantem: liquescibilia liquefacito, ostreaq; infarcito, ac vnitis vtitor confidenter. Efficacissimum hoc ad parotidas. Et paulò superius: Buccinis, purpuris, & ostreis vstis, in durescentibus, ac vetustis parotidibus vti oportet. Est enim pharmacum, quod omnem afflictionem, & acrimoniam mitigat, & discutit, non solùm si melle quis eorum cinerem imbuat, sed & multò magis si adipem suillum insulsum, vetustum & à fibris depuratum admisceat. Citra omnem enim molestiam omnes inueteratas inflammationes discutit, etiamsi ex rheumatica affectione sint obortæ. Idem eodē libro buccina marina, aut purpuras vstas melle aut axungia exceptas imponi præcipit parotidibus, & confestim discutiendas iri asserit, idemq; ostreorum testam vstam, & cum melle impositam facere. Alibi denique vim eandem propè testis purpurarum, buccinorum, & aliorum ostreorū tribuit, ostrei nomen generaliùs accipiens: quamobrem si quid remediorum in vna aliqua specie omissum videbitur, in alterius historia requiratur. Marcellus Empiricus cinerem harum testarum si in morem salis pane colligatur, & voretur, statim ad remouendam grauedinem narium proficere scribit: nec non cum melle illitum tenuissimè contritum, vuæ prodesse. Plinius medicus

Marginalia: Ad caua vlcera. — Dētes splēdidos reddit. — Ad dentes dealbādos. — Ad parotidas. — [b] Lib. 3. de comp. sec. loc. c. 2. — Ad narium grauedinē.

Margin letters: E, F, G, H

A dicus citante Iouio ostreorum testas ambustas dysentericis prodesse tradit. Aliud ad dysentericos ex Marcello Empirico: Succinum de ceraso syluatica exures, & de testa ostrei æquè facies, paribusque mensuris puluerem tritum, cum melite (fortè oxymelite, aut tale quid legendum) aut cum vino austero, ferro candenti calefacto, bibendum dysenterico dabis, mirè proderit. Ad coli intestini dolores ex Galeno: ostreorum [c] testæ crematæ, & tritæ potui dentur: duarum ligularum modus sit ex calentis aquæ cyathis tribus. Rondeletius experientia comperit ex cinere, siue ex calce testarum ostreorum factam aquam lixiuam ad minuendos tumores οἰδηματώδεις pedum, & genuum plurimum conferre. Exiccat enim, inquit, multùm digerit, & calfacit si post vstionem cinis non lauetur, lotus minùs calfacit. Cùm itaque & è testis vstulatis optima calx fiat, Bellonius cinerem ostreorum eadem cum calce facultate pollere arbitratur. Pro buccinis ostrea ad remedia assumi licere, & ex superioribus constare potest, & in tabulis ἀντιβαλλομένων legitur.

Ad coli dolores.
[c] Euporist. 2.48.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS. Cap. LXVII.

B

OSTREA (inquit Rondeletius) reperiuntur in nostro mari, quæ à vulgo Scandebec vocantur, propterea quòd sapore sunt acri: ob id delicatorum labra nimium calefaciũt, & vlcerant. nam Scandebec, idem est quod rostrum vrens. Testa constat pellucida, partibus quibusdam flauescente, alijs purpurascente, foris crinita, & crispa, intus splendida, læuissima, candidissima. Caro parua, salsa, subamara atque insuauis est: quare etiam à plebe negligitur. Hanc ostreorum speciem esse puto similem ijs, quæ tradit Plinius [a] gigni in petrosis, carentibusque aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynum, & Myrinam, vel potiùs ostrea esse ἄγρια, quæ vocat Athenæus. [b] Γίνεται δέ τινα καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρεα. πολύτροφα δ' ἐστὶ καὶ βρωμώδη, προσέτι δὲ εὐτελῆ κατὰ τὴν γεῦσιν. Sunt quædam ostrea, quæ syluestria nominant, multi alimenti, sed virus olentia, & ori ingrata. Testa syluestrium ostreorum in fucis mulierum, lapidis specularis vice vsurpari potest, & exic-
C cantibus pulueribus vtiliter admisceri. Hactenus Rondeletius.

Scandebec ostrei descriptio.
[a] Lib. 32. cap. 6.
[b] Lib. 3.

Ostrea syluestris Rondeletij.

Tt DE

DE OSTREA GAIDEROPODA. BELLONIO APPELLATA.
Cap. LXVIII.

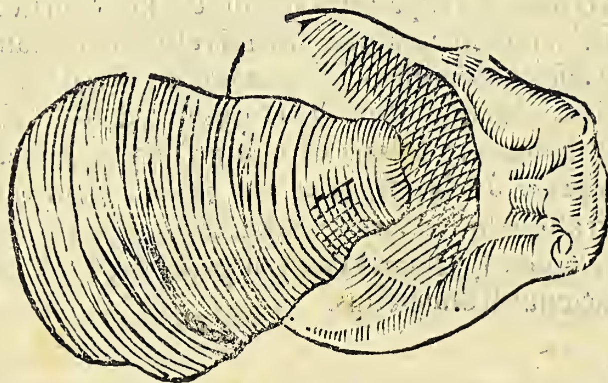
Etymon.

EST genus quoddam Ostreæ vulgò cognitum in Græcia (inquit Bellonius) quam Gaideropodam vocant, quasi pedem asini dixeris. Cautibus adnascitur. non enim more Ostrearum soluta in salo iacet. ob id in eo tantùm mari quod nunquam æstu reciprocatur, innascitur. Aegæi autem maris, Hellesponti, Propontidis & Ponti ora (oræ, littora) non augentur, neque decrescunt, sed perpetuò in eadem altitudine permanent. Nam inde aquæ deorsum semper delabuntur, eandem plenitudinem semper obtinentes. Non est omittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priusquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite nasci, non autem Gaditano freto, existimauêre: haud improbabili argumento: quoniam æstus semper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. Quanquam autem Ostrea hæc scopulis hæreat, clusilem tamen & reseratilem testam habent, & à saxo, nisi magna vi percutiatur, dimoueri vix possũt. Quoniam verò multum profundè immerguntur, indiginæ longurios ferro muniunt, quibus serijs ictibus valido mucrone Concham quatiunt: quam vel confringunt, vel, si integram deturbent, rupis partem aliquam secum auferunt: vix enim aliàs cederet, deinde manu ferrea eodem longurio indita, è maris fundo in sublime attollunt. Quòd autem aqua per fauces Bosphori Thracij deorsum tanto impetu feratur, signum est locum illum Gaditano esse altiorem: nam si æqualis foret, haud equidem tanto impetu delaberetur. Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda à vulgari nostra Ostrea ipsa forma differt, sic etiam gustu ingrata, dura, amara ac nauseabunda percipitur. Huius testa aut concha eximio naturæ artificio superior inferiori infarcta est, vt quibusdam veluti cardinibus annexa, nigroq; neruo in eius medio inter tubercula & sinus coaptato vincta ac constricta esse videatur. Tubercula quoq; superiora duobus acetabulis inferioribus benè correspondent, vt & inferiora superioribus, quæ in nostra vulgari ostrea desunt. Proinde apertas Gaideropodas, si quis attentè intuebitur, in his branchias (hoc certè ridiculum est, nullum enim ex testaceis branchias habet) & stomachum, & reliquas partes nutritorias contemplabitur: immo etiam auriculas fungi crispi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli polypi, quæ dilatari, ac contrahi soleat: vmbilicum vulgus esse putat. Hæc ostrea alijs carnosior est, minùs tamen gustui grata. Nam venter eius atque hepar pessimi sunt saporis. Cæterùm nulli etiam in hac cancelli, seu pinnoteres reperiuntur. Hęc omnia itaque Bellonius. Rōdeletius eiuscemodi ostracodermi genus spondylum esse conijcit, & de eo ita scribit. In ostrocodermorum generibus recensentur à Galeno, Plinio, & alijs, spondyli, ab Athenæo τράχηλοι nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa, ob magnam similitudinem, quam cũ asini vngula habent: gaidaron enim hodie asinum vocant. Galeni interpres σπονδύλους, vertebras conuertit, sed vtendum nomine græco censeo, Plinij exemplo qui aliquot locis spondylium vocauit, & Macrobij, quum spondylos inter cœnæ pontificalis prima fercula numerat. Itē Columella cum reliquis testaceis spondylos recenset. Spondylus duplici testa constat intus caua, & læui: foris scabra, ad vngulæ asini formam rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici potest, tenuior est, & multò minus densa, minus concaua, arcta valde & firma articulatione connexa. vtriusque enim testę binæ apophyses sunt, siue tubercula, quæ binis acetabulis vicissim recipiunt, & recipiuntur: vinculo medio, nigro & valido cohærent. Caro interna ostreorum carni similis est: circa hanc

Testa quæ.

Ostrea Gaideropada Bellonij, siue Spondylus Rondeletij.

Testa.

Caro.

Venter.

Hepar.

Spondylus Rondel.

Descriptio.

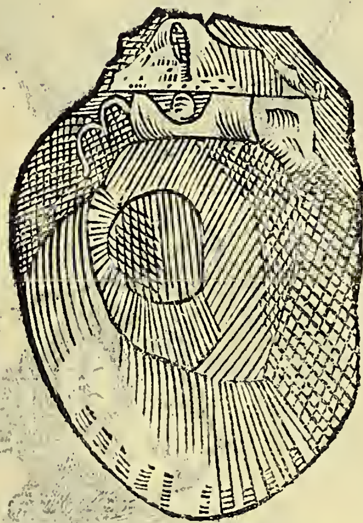
A ca hanc fimbriata eſt mēbrana. Branchias ſpondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia enim oſtracoderma ſanguinis expertia, & exiguo calore prædita toto corpore per ſenſum fugientes cutis meatus κατὰ διαπνοὴν reſpirant. (Taxat tacitè Bellonium Rondeletius, ſed Ariſtoteles ſic ea refrigerari dicit, non reſpirare) quemadmodum inſecta authore Ariſtotele. Intus caro eſt ſatis multa, ſed durior, virus olens, inſuauis, & ingrata. Galenus libro tertio de facultatibus alimentorum inter oſtracoderma, quæ duram habent carnem, recenſet. Spondyli ſaxis adnaſcuntur, & ita hærent, vt non niſi malleo, aut fracta ſaxi parte capiantur. In mari noſtro pauci reperiuntur. Ego in ſaxis Freſconijs Agathenſis ſinus reperi, ſed ij parui ſunt: ita hęrent, vt in littus reijciuntur. Teſta craſſiorū eſt partium, quàm teſta oſtreorum. difficiliùs vritur, magiſq; ad lapidis naturam accedit. In ſpondylis cancri parui reperiuntur, quemadmodum in oſtreis, & mytulis marinis. Horum nullam quod ſciam mentionem fecit Ariſtoteles. Athenæus lib. 3. τράχηλον, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id eſt, ab aſperitate, mea quidem ſentētia, appellauit. Spondylos veros à nobis exhiberi oſtendit firmior in his, & magis exquiſita teſtarum articulatio, quàm in vllo alio oſtracodermorum genere, à qua ſpondyli nomen ſortiti ſunt: quòd vertebrarum ſpinæ modo firmiſſimè articulati B ſint: quæ vertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur. Hactenus ille, cum cuius ſpondylo maximam ſimilitudinem gerit, qui hîc à me additur: intus candidus, extra purpuraſcens. In ſecunda tabula quatuor proponuntur, colore albicante: tertia oſtrea, prout ſæpenumero baculis, vel alij rei adhærent ceu Zoophyta. Addidi, & aliud elegans ſpondyli genus prona, & ſupina parte depictum. Plurimis extra tuberculis præditum eſt obtuſis, ab vno latere rubicundis, ab altero inter viridem & cæruleum ambigentibus, quibus tamen rubra etiam permiſcentur tubercula: ſummum caput, ſeu vertex candicat. Intus circulus ſatis conſpicuus colore virideſcente totam ferè concham prope extremitatem ambit: dein color ſequitur caſtanearum, dein albus & ſubuiridis. In medio velut vmbilicus eſt, vt icon indicat, ex ijſdem coloribus, addito etiam luteo conſtans.

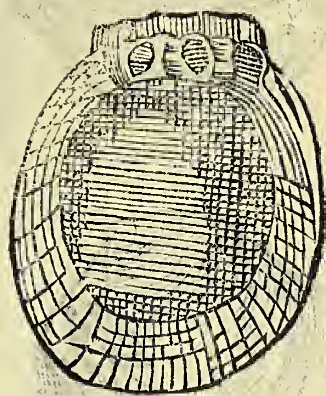
Spondyli ſaxis adnaſcuntur.

Spondyli authoris.

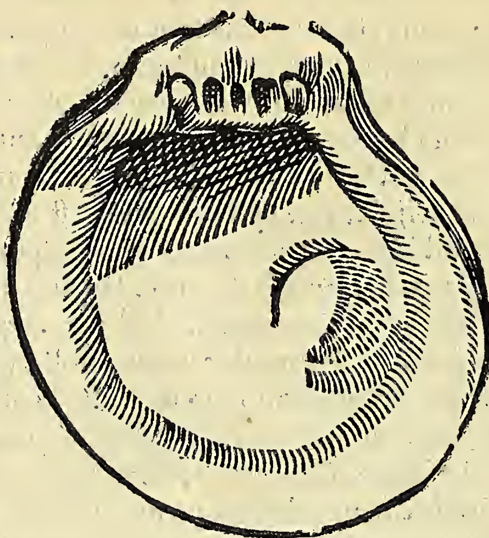
Spondylus Rond. ſiue oſtrea gaideropoda Bellonij, ex Rondeletio.

C

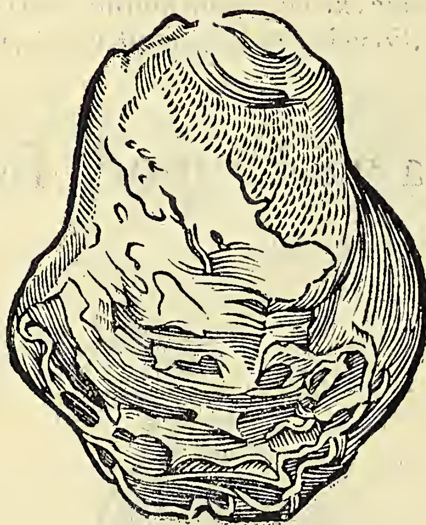

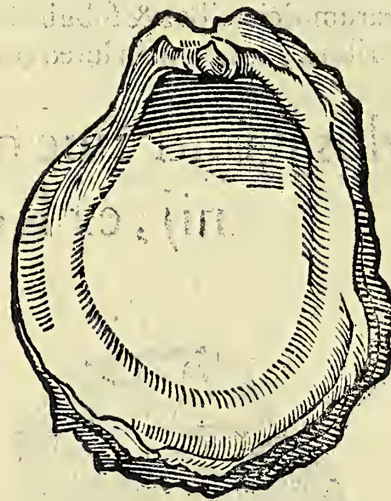

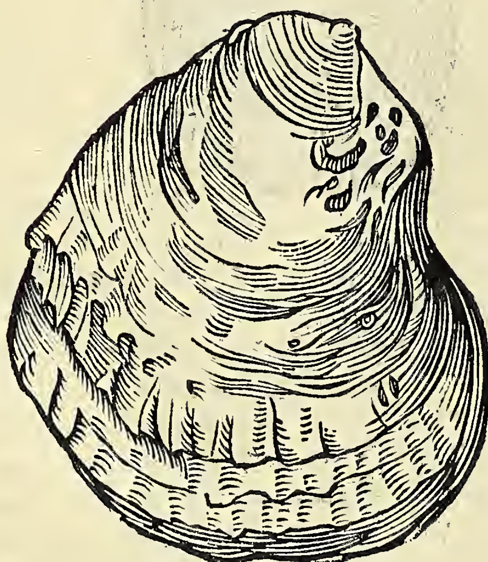
Spondylus authoris primus.

Spondylij alij.

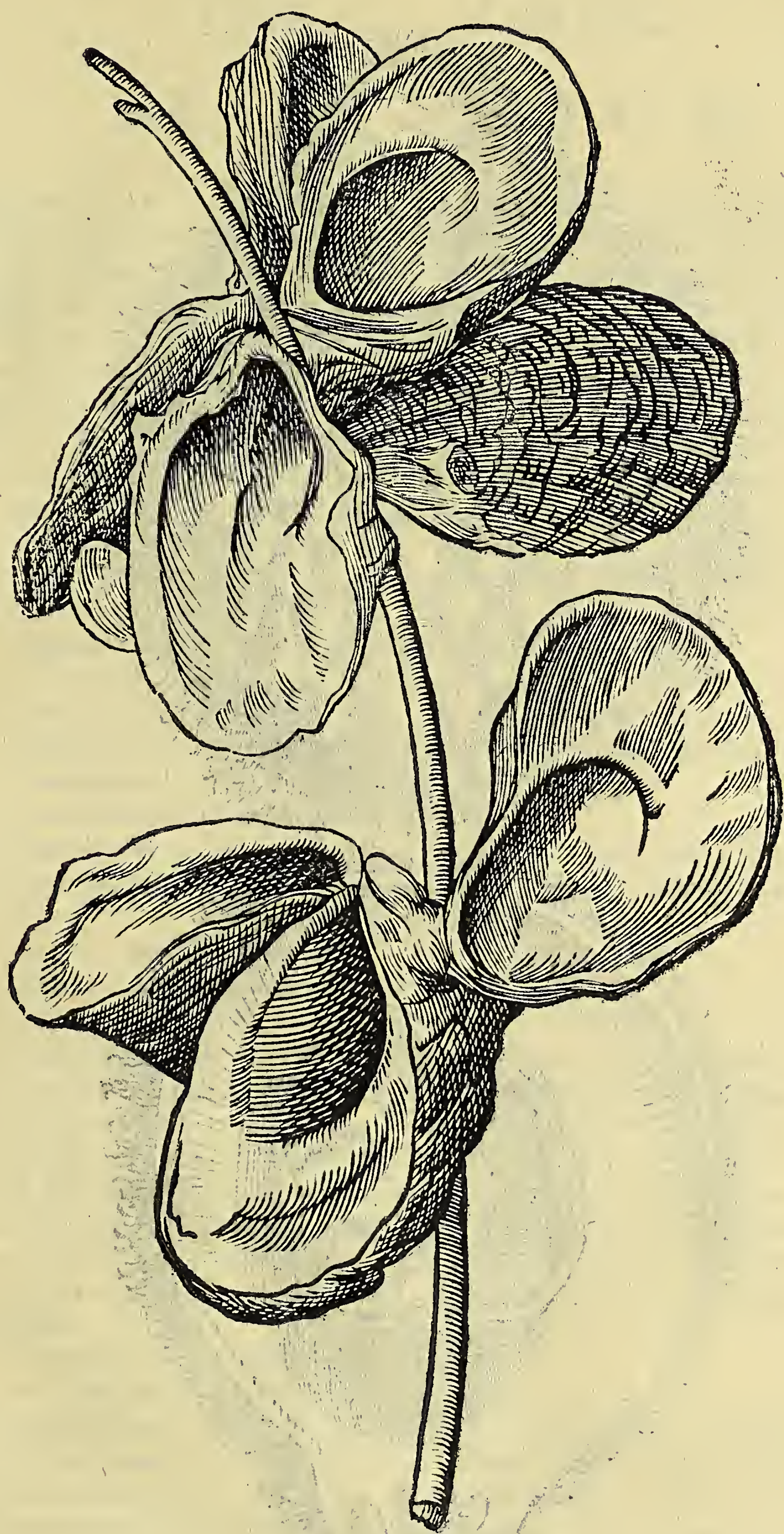

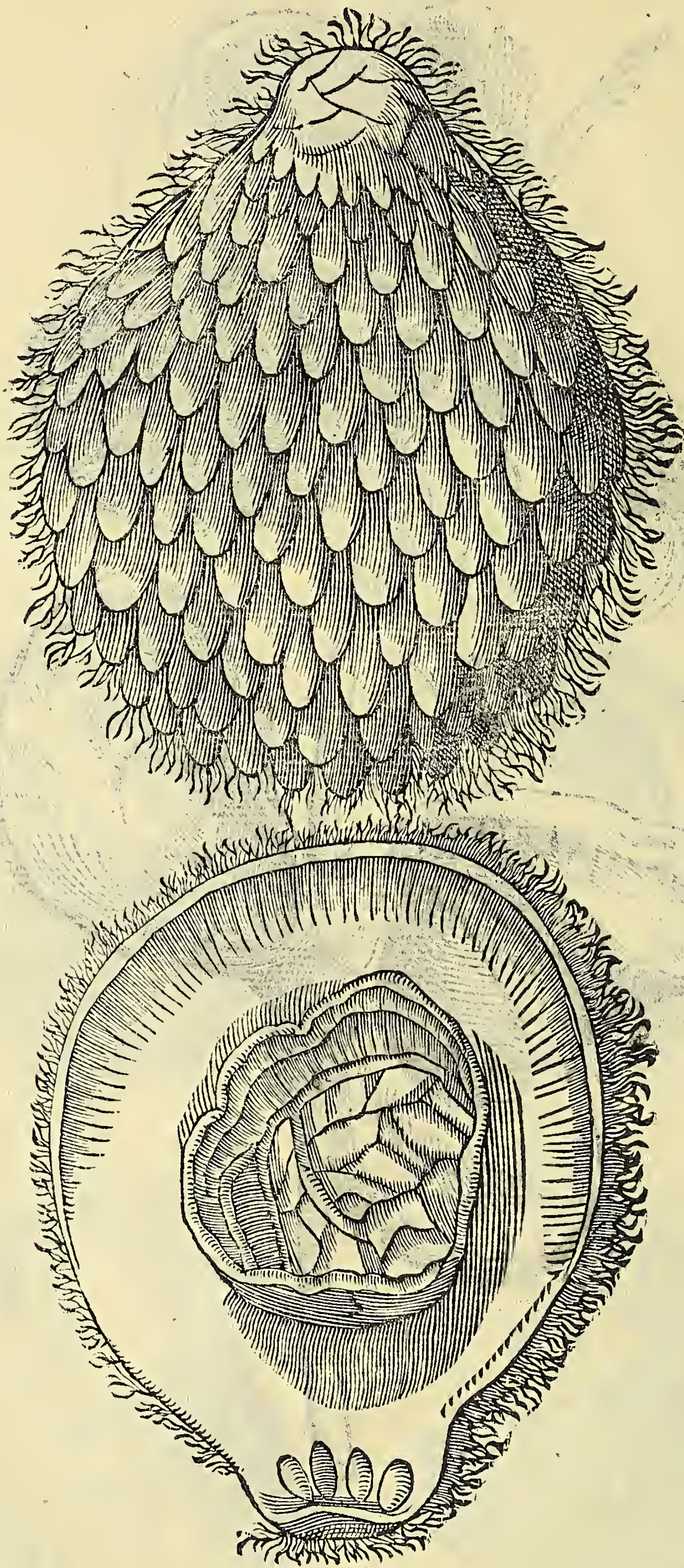

Oſtreacea annexa baculo.

Spondylus authoris vtraq; facie pictus.

A

DE PECTINIBVS. Cap. LXIX.

AEQVIVOCA.

Κτεὶς, siue Pecten etiam dicitur, quo capilli pectuntur, & extenduntur: quod Eustathius sic Græcè nominari scribit παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας. In Dictionarijs Hesychij,& Varrini legitur, κτεὶς κτενὸς τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας. quod manus, aut pilos extendat. Iidem Grammatici κτένας exponunt τοὺς τῶν χειρῶν καρποὺς, καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ στήθη. hoc est manuum carpos, & pedum, item pectus, sed Zoographus metacarpia potius, sic dici putat: ita verò dici scribunt ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν: hoc est ab instrumentis, quæ apta sunt ad petendos pilos. Iidem etiam sic nominari scribunt τὰς νωτιαίας πλευρὰς, spurias dorsi costas. Dicuntur quatuor illi dentes anteriores, qui interiecti inter duos caninos dentes naribus subsunt τομεῖς, διχαστῆρες, γελασινοὶ teste [a] Polluce, item κτενὲς hoc est occisores, ὅτι κτείνουσι ὅ ἄν λάβωσι, quia occidant, quod capiunt. Κτεὶς dicitur etiam τὸ ἐφήβαιον, pubes, ἢ τὸ μόριον τὸ αἰδοῖον, aut pudendum. Latini etiam Pectinem sic vocant. Iuuenalis.

Pectinis varia significata.

B

[a] Lib. 2.

Pro pube.

Inguina traduntur medicis iam pectine nigro.

Κτεὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπείου σώματος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ῥαβδώματα οὕτω καλούμενον, inquit Eustathius: id est, pars quædam corporis humani occulta, sic dicta à virgulis, quæ circa eam sunt. Pecten à Latinis Grammaticis exponitur musicum instrumentum, quo cytharam pulsamus. Virgilius: [b]

Pro musico instrumento.

—— Iam pectine pulsat eburno.

[b] Aeneid.

Greci videntur in cythara, testitudine, aut alio quopiam simili musico instrumento collum appellasse: κτένια, inquiunt, τῶν κιθαρῶν, ὁ ὑπερέχοντες ἀγκῶνες λέγονται. [c] Statius Papinianus:

C

[c] 2. Achil.

—— Nunc obuia versæ
Pectine Amazonio modo, quo citat orbe Lacenas
Delia.

Ad quos versus hæc annotat [d] Adrianus Turnebus: Pecten enim Amazonius videtur chorus fuisse, quo inter se pectinatim implexæ consertæque recta serie puellæ in Amazonum modum saltabant. Pecten etiam instrumentum dicitur quo pannus nuper contextus, raditur: Germani, & Belgæ à carduo vocant carden. Item quo linum, & cannabis depectitur, & purgatur. Dicitur etiam cratis dentatæ genus stylis ferreis ad colendam terram, & ad „ metendam segetem. [e] Columella: si autem metendi genera complura multi falcibus verri- „ culatis, atque iis, vel rostratis, vel denticulatis medium culmum secant, multi mergis, alij „ Pectinibus spicam ipsam legunt, idque in rara segete facillimum, in densa difficillimum „ est. [f] Ouidius:

[d] Aduers. lib. 26. c. 30

Pecten Amazonius quid.

Pro crate dentata.

[e] Li. 2. c. 21.

[f] 1. de rem. am.

Temporibus certis desectas alligit herbas,
Et tunsam raro Pectine verrit humum.

D A Plinio etiam dicuntur Pectines in arboribus, & earum materia per longitudinem rectæ „ Pectinum modo lineæ, & interualla, Græcè κτηδόνες, vt dum inquit: Fagis pectines transuersis. Nam in quibus variant pectinum illorum lineæ, adijcere Plinius solet aliquid quo varietas illa possit indicari, obliquos, crispos, nodososve dicens. Germani in ligno hos veluti neruos, appellant annos. Sunt autem venæ, seu fibræ, & diuisiones in lignis pectinum modo, hoc est διαφύσεις. Intelligitur quoque non infrequenter instrumentum textorium eodem nomine, sic dictum quòd fila in telis figat. Virgilius:

κτηδόνες.

Arguto coniux percurrit pectine telas.

Et Polluci πεντέκτενα (Zoographus legit πεντάκτενοι) Χιτωνίσκοι παρὰ τὴν ᾤαν πορφύραν ἔχοντες, πέντε κτένεσιν ἐνυφασμένοι: id est, Tunicæ quòd oram purpuream habentes, quinque pectinibus texebatur. Apud Galenum libri de fascijs caput centesimum, & decimum inscribitur pecten, seu vinculum suspendens ad colem. Pecten Veneris herba, quoque Plinio dicta à pectinum similitudine.

Pecten Veneris.

SYNO-

SYNONYMA. E

* 4. Hiſtor. c. 4.

Pecten à pectunculo differt.

Gaza defenditur.

Pectunculi qui.

Pectinis etymologia.

Lēguados.

Alberti error.

QVOD Latinis Pecten, Græcis κτεὶς dicitur, Gazæ modò pecten, modò pectunculus, vt vbi [a] Ariſtoteles ait: τῶν διθύρων τὰ μὲν ἐστιν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες: Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt pectunculi. Et paulò pòſt: Ἔτι τὰ μὲν κινητικὰ αὐτῶν ἐστὶν, οἷον κτεὶς: Item aliæ ſe mouent, vt pectines. Sed hæc varietas, inquit Rondeletius, ambiguitatem parit: ſunt enim pectines, & ab his diuerſi pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifeſtè pectunculos à pectinibus diſiungens, videtur pectunculos pro tellinis vſurpaſſe, vt Hermolaus annotauit. De alijs pectunculis infrà dicemus, hæc Rondeletius. Sed Theodorus, Plinium in hac interpretatione eſt imitatus, qui pectinem & pectunculum pro eodem acceptit; vt vbi ſic loquitur: Lolligo etiam volitat extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo, nam hoc Ariſtoteles περὶ κτενῶν ſcripſit. Idcirco dicimus Plinium pectunculum, & pectinem interdum promiſcuè nominare, & interdum diſtinguere, pectunculoſque pro tellinis accipere. Trallianus quoque κτένια diminutiuo nomine appellans, F ipſos ſimpliciter κτένας, id eſt, pectines intelligere videtur. Pectunculi, inquit Zographus, vt ipſum nomen loquitur, exigui pectines ſunt: quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores antequam excreuerint, ſic appellentur, & ſpecies peculiaris ſemper parua, qualem Rondeletius depinxit vna tantùm parte auritam. Pectunculos nominat Columella, item Nonius Marcellus inter ea, quibus ſimilitudo nomen fecit. κτένες piſces dicuntur ab interprete Nicandri piſces marini ob ſimilitudinē manuum, & pedum. Porta Neapolitanus pectinem ſic dici voluit à figura pubis, cùm potiùs veriſimile ſit ab huius teſtati figura pectinem fuiſſe nuncupatum. Pectinum genus, inquit Gyllius, ſtriatum, id eſt, pectinatim diuiſum, à rugis illis, ſiue imbricaturis nuncupatur. Lenguados vulgò in Hiſpania dici teſtis eſt Alphonſus Toſtatus. Germani, inquit Zographus, Conchas biualues omnes generali vocabulo vocant Muſchelen, & Moſchlen: vt pectines, Chamæ, &c. Pectines verò priuatim D. Iacobi Conchas. Iacobs Muſchlen. Angli verò MuſcKels peculiariter nominant Conchulas illas quas Bellonius mytulos: Pectinem autem à Scalope, Scalop. Magno in errore verſatur Albertus, & recentiores, qui pectines pro paſſeribus (id eſt, planis G piſcibus illis quos vulgus Germanorum plateſſas nuncupat) accipiunt. Pectinum generis, ait Gyllius, quidam arbitrantur eas eſſe, quas vulgò appellant Conchas S. Iacobi, ſed aliæ Oceani littoribus Gallicis cognitæ habentur. Piſcatores Maſſilienſes pectines vocant Larges Coquilles, alij Coquilles de ſaint Iaques. Itali Cappe ſante. Reliqua ſynonyma cuiq; generi propria mox in deſcriptione adferam.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

* Hiſto. 4. c. 7.

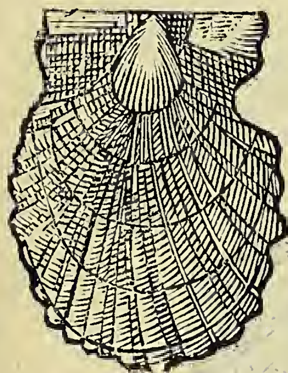
b Lib. 3.

Genera.

SVNT autem pectines biualues, & cluſiles teſte Ariſtotele, ſeque concludendo tuentur. Pectinatim eis diuiſæ teſtæ ſunt. [a] Reſerratiles item ſunt: Nam ab altero latere nodo ligantur. κτεὶς, inquit, Athenæus ex Ariſtotele, τραχυόστρακος, ῥαβδωτός. Ouum dictum altera tantummodo parte eis H fit. Maſſarius Conchas eſſe ſtriatas ſcribit, teſtis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, biniſque auriculis angularibus. Qualis ſit pecten, inquit Rondeletius, ex nullo meliùs quàm ex [b] Athenæo cognoſcemus, quo loco oſtreum (Berberi) in quo naſcuntur Margaritæ pectini confert. Ἔστι δὲ ἡ μὲν τοῦ ὀστρέου ὄψις παραπλησία τῷ κτενί: οὐ διέγλυπται δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ δασύ: οὐδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτεὶς, ἀλλὰ ἕν. Oſtreum aſpectu pectini ſimile eſt: teſta non cælata, ſed læuis eſt, & ſpiſſa: neque vtrinq; aurita eſt pectinum modo, ſed altera tantùm parte. Ex his liquet pectinem duabus conſtare Conchis ſtriatis, vtraque parte auritum eſſe, quod non huic tantùm competit, vt peculiariter auritum pectinem nominare oporteat (quod Bellonius facit) ſed alteri etiam pectini, & pectunculo. Plura enumerantur pectinum genera, quàm duo, aut tria, quæ partim magnitudine, partim colore figuraq; variant. Sunt enim ruffi, candidi, varij, item candidi atque lati à Xenocrate commemorati. Pectines

nes quidam, inquit [c] Aristoteles, magni sunt, quibus altera valuularũ latior veluti tegmen superposita est. Sunt item qui vtraq; parte auriti sunt, vt pectunculi, alij vnica, quidam nulla, si Bellonio picturæ credendum sit, qui pectunculum suum, sine auriculis depinxit: capite testæ ita se colligente, vt in Tellenis, & Chamis; eam omisimus. Cæterùm, vt ab ijs, qui vtraque parte auriti sunt, incipiam, sciendum est quosdam vtramque aurem æquali habere magnitudine, vt priores duo, quorum iconem Rondeletius exhibuit, & alij si qui sunt quos nos depictos subiungemus, inter quos etiam quidam aures minores habent, quàm caput testæ, quidam tam magnas, vt ab vna aure ad alteram ducta linea caput testæ nõ tangat, sed potiùs emineant aures: alij rursus vna aure minores, & veluti mutyli. Pectinem priorem suum sic describit Rondeletius. Testa vtraq; primùm strictior, qua parte aurita est, deinde amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua, & in dorsum elata, altera plana, veluti alterius operculum. Vinculo nigro, & neruoso colligatæ sunt. Vtraque striata est, à strictiori parte striaturæ incipientes ad imum marginem deductæ sunt, sed ita vt in eo striæ, siue exochæ magis promineant, quàm strigiles, siue canaliculi: quibus fit vt pectinis testa laciniata sit, & hac parte firmiter cohærens. Præterea striæ, siue exochæ lineis à summo ad imum ductis ornatæ sunt, quæ duabus tribusve alijs interfecantur à latere ad latus ductis versus strictiorem partem. Intus carnis multum est; quæ circa medium etiam carnosum, longum, tenerum alligata apparet. Inest in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectantur μήκων, & os tubæ modo factum, atque intestinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam versicolorem, ex qua fila multa, & tenuia dependent. Alter autem Rondeletij pecten idem cum superiori fortassis cuidam minus diligenti inspectori videbitur; sed re vera differt: idcirco eius iconem hîc apponimus: Nam latiores, & ampliores aures habet, estque toto corpore longiore strictioreque, quàm superior. Præterea hic testam vtramq; pectunculorum Burdegalensium modo concauam habet, superior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Postremo hic Concharum quarundam rugosarum ritu rugas, siue strias, & exochas simplices habet, prior verò singulas ternis, & quaternis lineis à summo ad imum ductis ornatas. Hunc pectinem Itali Romiam vocant, quod qui è Compostella redeunt (quos etiam Romious lingua nostra vocamus) pectines eiusmodi multos pileis affixos gestant. De pectine aurito, quem simpliciter pectinem vocauit Rondeletius hæc Bellonius: In Concharum genere. (Nam pectines Concharum generi attribuit Plinius) solùm pectinem altera parte planum agnoscimus: cuius parte superiore testa tumida, binis vt plurimùm auriculis insignita, emergit: atq; ita striata quemadmodum testudines rugis imbricatæ, quæ Nichia dicuntur. Pectines in biualuium genere, post pinnam maioribus Conchis præditi sunt: quas habent scabras, reseratiles, & clusiles, nullis cardinibus pixidatim infarctis coniunctas, sed neruo tantùm nigro, (vt in Ostreis videmus) obfirmatas. Parte plana tanquã prona solo accubant: supina enim tumida aures vtrimque habet, per quas exerere linguã Aristoteles tradit. Hæc ille. Nos his aliquot sequentibus tabulis auritorum vtraq; parte pectinum quotcunq; vnquam obseruare contigit, imagines exhibemus. Primo igitur loco ponitur pecten priori Rondeletij similis, (cuius idcirco imaginem omisimus) primum apertus cum animali, mox eius testa; quæ ferruginei diluti est coloris, fascijsq; ferrugineis. Ex eodem genere est, qui hunc sequitur; minor tamen, versicolor, nempe albo fusco viridi præsertim in fascijs, & auriculis, & purpurascente colore variegatus, & qui tertius est, cum animali, & eius testa, colore est castaneo. In secunda tabula priori numero notatur is qui aurem vnam altera multo maiorem habet: nec extremitate sua cum testa connata, vt duo alij, qui eadem tabula videntur: paruus est hic sua natura, & raro maior quàm depictus conspicitur: albus, & subuiridis aliquantulum parte superiore, exochas habet magnas, & crassas proportione canaliculorum, quibus insculptæ sunt à natura striæ à summo ad imum tendentes. intus autem prope auriculas colore est aliquantulum castaneo, cætera albo. Secundo numero ostenditur priori similis colore, & forma auricularum, sed exochas non habet bifidas, vt ille. Qui deinceps additur auriculam quidem maiorem habet altera, foris colore est prorsus castaneo, exochis est, & strijs transuersis insignitus, inq; multis locis aculeis paruis munitus. Intus est colore argenteo ad subcærulenm tendente, licet in medio ali-

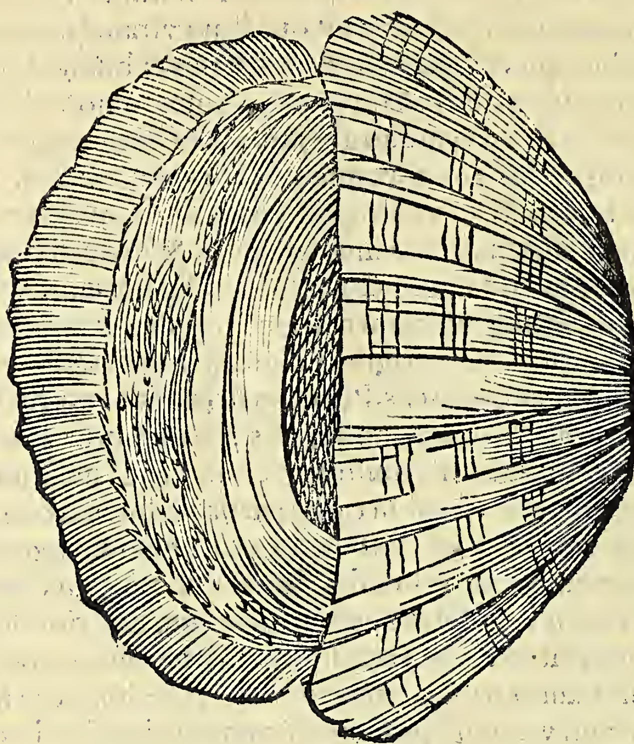
Pecten alter Rondeletij.

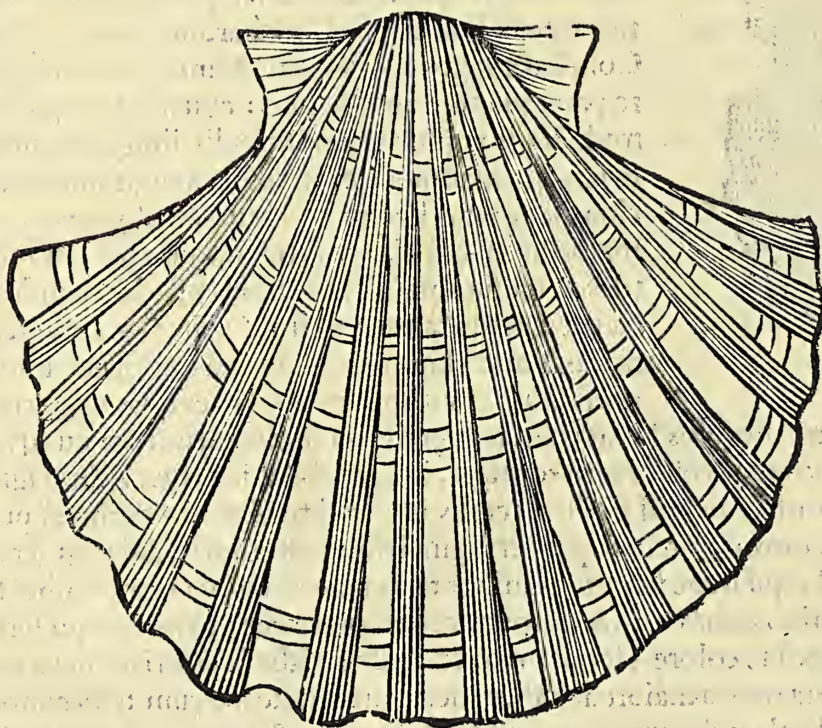
Marginalia: [c] Hist. 4. c. 4. — Auritorum ab vtraque parte descriptiones. — Pectinis prioris Rõdel. descriptio. — Caro. — Pecten Rõdeletij alter. — Romia. — Descriptio ex Bellonio. — Testa qualis. — Pectines alij authoris

quibus

Pectẽ primus authoris cum ſuo animali.

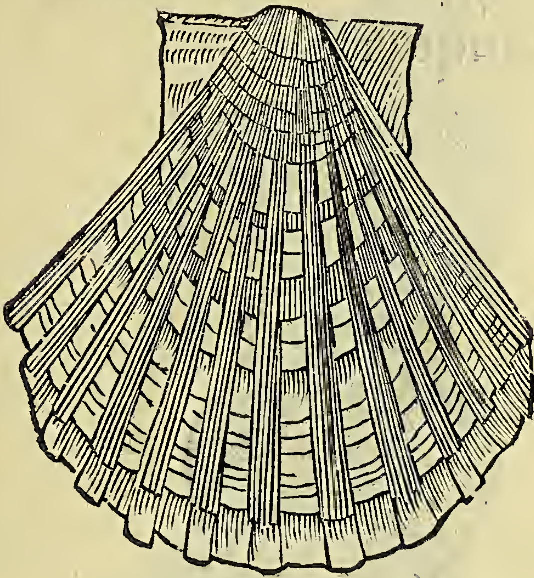

Pectinis eiuſdem teſta.

A

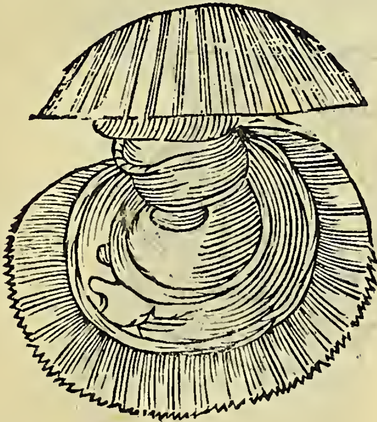
Pecten versicolor.

B

quibus in locis circumcirca sit colore castaneo splendido. Quartus autem vnam altera maiorem habet, nec extremitate testæ adnatam maiorem. exterius crocei est coloris: intus verò cādidus. exochas habet lineolis trāsuersis refertas. quatuor fasciæ amplectuntur testæ partem superiorem. Quintus tertio similis, sed strijs trāsuersis caret. Niger est, qui in tertia tabula primus pingitur longitudine palmi, latitudine verò ferè æqualis, aure insigni, & prominente extremitate sua; alterius auris vestigium quoddam paruum. Exochas habet rotundas maiores canaliculis, quas lineæ transuersæ ambiunt. Secundus colore est ferrugineo, in vtraque valua exterius multis aculeis asper. Auriculam vnam habet insignem, altera parum eminet. interius in circumferentia colore est ferrugineo. superiori parte subcęruleo colore ad argenteum tendente, habet & exochas strijs insignes. aculei autem ex strijs emergunt.

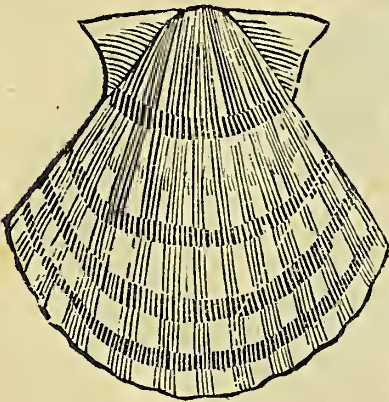
Pecten minor castaneus cū animali.

C

Tertius autem vnā altera maiorem habet. Longitudo æqualis latitudini, mensura duorum digitorum & dimidij. Exochas ab vna parte habet notabiles strias verò latiores inter exochas strijs colore luteo. Interior quoq; pars habet multas exochas, quæ sunt longè angustiores strijs, & lucent. In medio duarum auricularum est foramē, cui vinculum inseritur, quo connectitur vtraq; testa, clauditur, & aperitur. Quartus habet aures ferè ęquales, exochas subcinereas albicantes, sicut & strias. Intus in superiori parte nigricat, cætera colore subcęruleo, & albo depingitur huius testa parte interiore, & exteriore. In quarta tabula primo, & secundo loco depingitur pectinis testæ pars interior, & exterior. Huius testa tota candicat, & pellucet: exterius glabra, ac læuis: interius est exochis, aut lineis eminentibus parum, ac tenuibus, vt numero primo licet in tabula conspicere. fascias exterius habet nigricantes tres, aut quatuor. Aures ei sunt æquales, & exigui. Tertio numero significatur pecten cuius pars exterior, & superior rubet, exceptis duabus auribus, quæ in extremo albæ sunt: tota verò circumferentia alba est, latitudine ferè digiti. interius tota albicat. exochæ lineam vnam, aut alteram habent per longitudinem, quam pictor non expressit. Quartus est subalbo, & subrubro colore. Auriculam habet altera multo lōgiorem, cuius pars extrema à testa separatur: exochas habet rotūdas per quas lineæ à summo ad imum percurrunt duæ, tres & quandoq; quatuor: strias habet pariter rotundas paruulis quibusdam exochis insignitas. Circumferentia intus alba, & lucida est, reliqua verò pars ad subnigrum tendit, fasciæ ei sunt quatuor ad castaneum colorem tendentes. Auricularum color à parte interiori, quæ longior est, vbi pectini adhæret alba à reliqua, quæ prominet pars castanei est coloris, vt & altera tota auricula. Sequitur deinde pecten aure altera maiori, & extremitate sua testæ adnata. huius tota pars concaua, & exterior est castanei coloris. Sed exterior pars cum alcyonio adhærente, tuberculis paruis tanquam verrucis insignita: supra prope aurem maiorem aliquid mineacei coloris videre licet. Postremo loco conspicis pectunculum, hoc est pectinem altera parte auritum. Croceus est, longitudine duorum digitorum, & dimidij latitudine duorum,

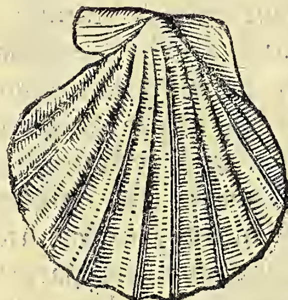
Pecten minor clausus.

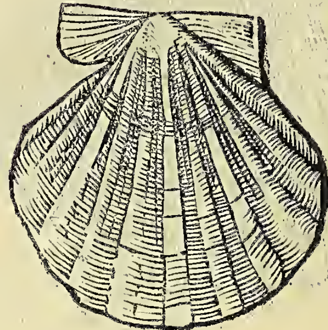

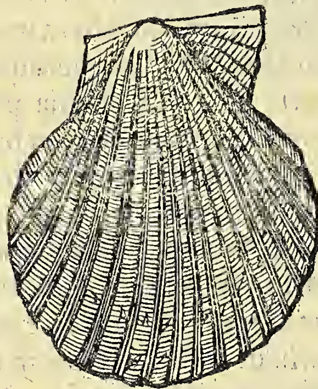
D

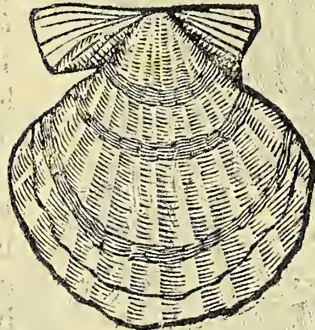
auriculam

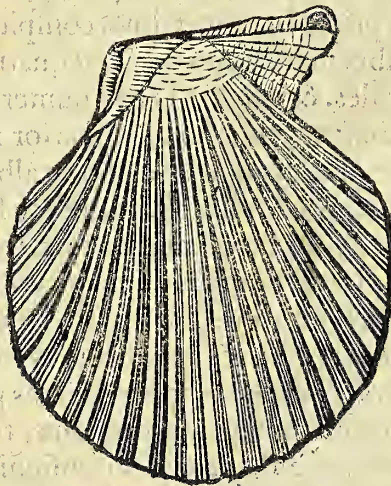
Pectinum auricularum figura differentium ſpecies quinque.

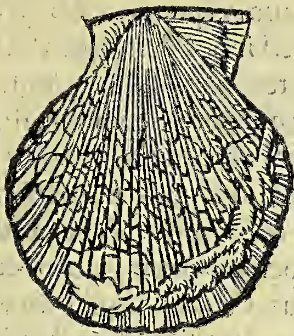

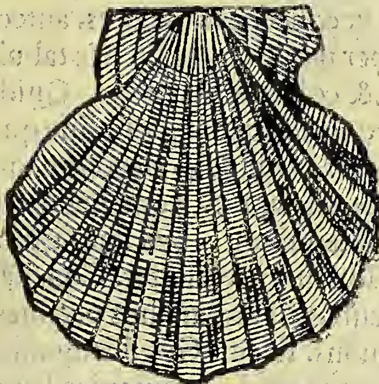
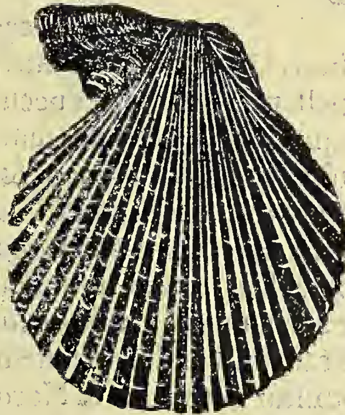

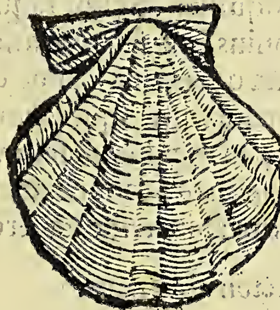
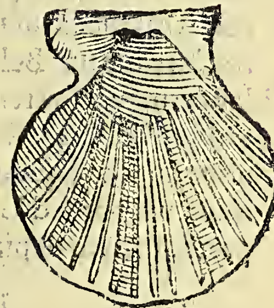
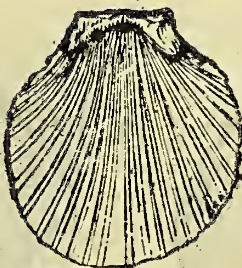
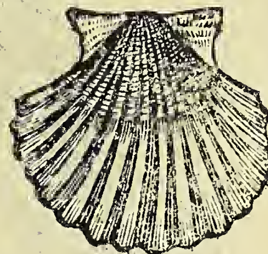

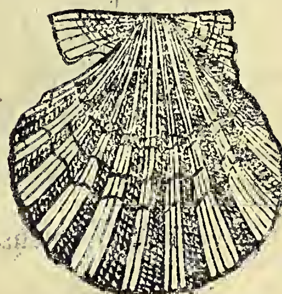

Pectines authoris alij.

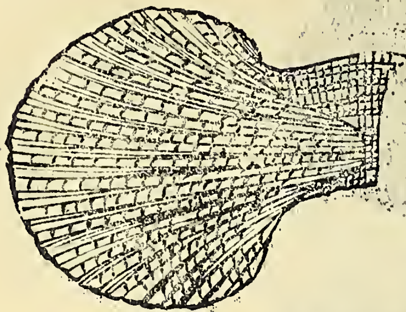

auriculam vnam habet ſatis latam proportione animalis, rudimentumq; tantùm alterius, exochas rotundas, & ſtrias per tranſuerſum plures valde exiguas. colore mineaceo inſignitur exteriùs, interiùs albido, lineis quibuſdam per longitudinem tranſcurrentibus mineaceis. Cognatus huic is quem ex Zoographo depingimus, ſine deſcriptione. Habes deinceps Pectinem totum eburnei coloris, præterquam in ſummitate, vbi macula quadam condecoratur rubra, cui item alia lutei coloris macula inſidet. Aſper eſt, qui eburneo illi adiectus eſt colore ſubfuſco. Auriculas exiguas æqualis magnitudinis habet Pecten ſubſequenti deinde tabella adiectus, extrà cinerei coloris, intus ſuperiori ora nigricat: cętera ex ſubcęruleo, ac albicāte varius. Candidi ſunt duo vltimi Chamę quodammodo figura. Verius ſanè mihi dicentur pectunculi, qui poſtea vltima tabula depicti cōſpiciūtur, minores omnibus cęteris. Pectunculi enim, vt nomen ipſum loquitur, exigui ſunt pectines. Quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores, antequam excreuerint, ſic appellentur, vel ſpecies peculiares ſemper paruę, quales in hac tabula proponuntur. Omnes quo ad teſtam tenues ſunt, auriculis, & colore differentes. Quidam enim lactei, quidam rubri, quidam caſtaneo, & albo colore variegati. magnitudine quoque diſcrepant. maximi ſunt latitudine digiti, reliqui minores, mineaceo eſt colore, qui quarto loco exhibetur: ſtrijs ſeu exochis tam exiguis, vt vix conſpiciantur. Rondeletius pectunculum facit, talem qualem ſecundo huius tabulæ loco oſtendimus. Sed cum tribus faſcijs, item altera parte auritam, aliquando dextra, aliquando ſiniſtra, vt noſter. Conchā ſtriatam habet vtramque cauam. Rondeletij autem aliquot aculeis eſt armata. hos pectines exiguos in Aquitania vocantur Petoncles: in Normania Hannons. Romæ Gōgolæ, quaſi Conchulæ: ſunt enim ſemper parui, præſertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico littore maiores. Alijs dicuntur Coquilles de ſaint Iaques, quemadmodum magni pectines. A Chamis trachæis, inquit Bellonius, hoc diſcrepant, quòd Chamæ tranſuerſas lineas, pectines autem labra in gyrum crenata oſtendant. Sunt qui ſancti Iacobi Conchylia vocent, Anglicum vulgus Cochles. Romani ruſtici, qui Chamas lęues, & tellinas ex mari in forum piſcarium adferunt, eos quoque ad menſuram tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine vocant, ſed Gongolam pronunciare malunt: Hęc Bellonius, qui pectunculum neutra parte auritum depinxit: capite teſtæ ita ferè ſe colligente, vt in Tellenis, & Chamis.

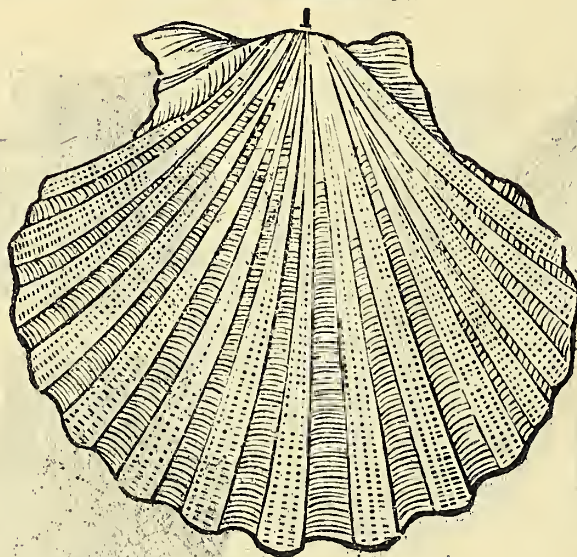
Pectunculus Zoographi.

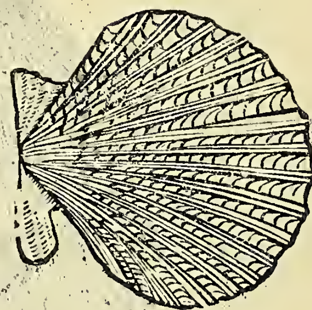
Pectunculi qui dicantur.

Vt à chamis trachæis differant.

Pecten eburneus.

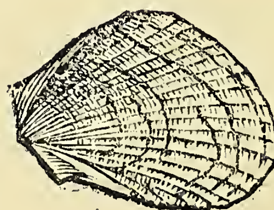
Pecten aſper.

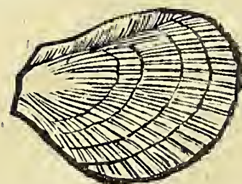

Pecten varius.

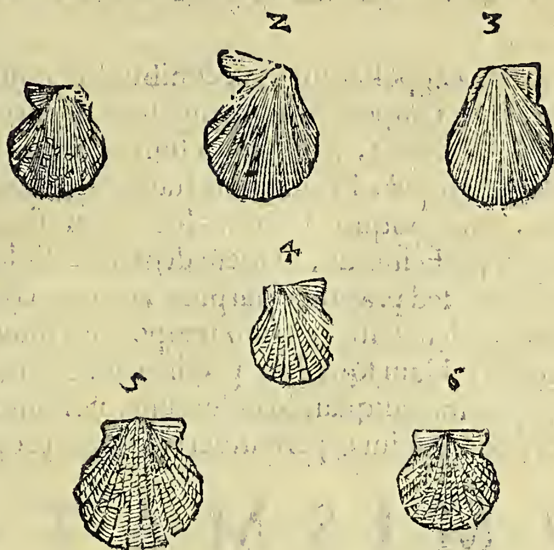
Pectines figurâ Chamę.

A

Pectunculi alij auricularum figura variantes.

B

L O C V S.

YTVLI & pectines, teſte [a] Plinio, ſpontè in arenoſis locis proueniunt. [a] *Lib. 9. c. 51.* Columella de piſcibus loquens ait: Limoſa regio idonea eſt educandis Conchylijs, & oſtreis purpurarumque tum Concharum pectunculis. Capiuntur in ſinu Aquitanico frequẽter pectunculi, vbi maiores ſunt, quàm in Mediterraneo mari; quanquam & hîc copioſi, vt in Normannia. Pectines ferramento quodam capi abradendo tradit Ariſtoteles. *Capiendi ratio.*

C

S E N S V S, V O L A T V S, N A T V R A.

ISVM habere & oculos, videtur ex [a] Plinio probari poſſe: de animalium oculis ſic loquens; Non omnibus animalium hi, Oſtreis nulli: quibuſdam Concharum dubij: Pectines enim ſi quis digitos aduerſum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. Video dubitatum à doctis, num pectines volent. [b] Ariſtoteles id affirmat, ſic inquiens: Generis teſtati, & expedis pecten potiſſimũ plurimumque ſe mouet volatu. Nam & purpura, & eius ſimilia parum admodũ progrediuntur. Vnde [c] Plinius: Loligo etiam volitat, extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo. Vbi notandum Plinium ita intelligendum eſse, vt dicat pectunculos volare, non autem extra aquam ferri, vt Loligines. Nam pectinum volatum ab auium atque volantium quorundam aliorum piſcium differre author eſt [d] Ariſtoteles, ita ſcribens: Cartilaginei generis nonnulla ſtridere videntur; Verùm ab his vocem emitti vllam rectè dici non poteſt: at ſonum, ſiue ſtrepitum reddi verè dixeris. Nam & pectines quoties per ſumma humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicunt

D

ſtridere ſentiuntur. Idcirco Maſsarius ad ea Plinij verba: Aquatilium pectines ſtridere cum volant traduntur; hæc commentatur. Quoniam ſua cuique poteſt eſse ſententia, ego non exiſtimo pectines volare poſse per aëra. Cùm enim callo illo interiori ambæ teſtæ adeo connexæ ſint, vt difficilè diuelli queant, non poſſunt ita liberè aperiri, vt volare valeant. Quamobrem volare hoc in loco pro ſalire celeriter in modum volatus, & diſcurrere de loco ad locum potiùs interpretarer. Pectines enim tanta velocitate dehiſcunt: vt ex vehementi repercuſſione ſaliant, & ſuperiactent, vt quaſi volare videantur. Hæc Maſſarius, ſecutus Ariſtotelem, qui ſic [e] ſcribit, de animalium teſtatorum differentijs tractans: Item, inquit alia ſe mouent, vt pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam de ferramento quo capiuntur, ſæpe diſſiliunt. Idem pectines tradit aliquandiu in arena (aliàs in ſeceſſu) latere veluti purpuras; vnde Plinius; Pectines, inquit, in mari ex eodem genere habentur reconditi, & ipſi in magnis frigoribus.

[a] *Lib. 9. c. 37.* An oculos habeant. An volent. [b] *Hiſtor. 9. cap. 37.* [c] *Lib. 9. c. 39.* Volatus. Plinius exponitur. [d] *Hiſto. 9. cap. 9.* Stridor. Plinius explicatur. [e] *Hiſtor. 4. cap. 4.*

ORTVS. GENERATIO.

Oua quæ.

VÆ autem oua appellantur in pectinibus, quamuis verè ijs inſint, moxque procedente tempore minuantur aboleanturque, tamen nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt nutricationis melioris, quale in ſanguineis pingue eſt. Proueniunt itaque ſponte, vt [a] Plinius tradit ex [b] Ariſtotele, qui ſic inquit: Pectines locis arenoſis ſui ortus initia capiunt. Anno autem perficiuntur, vt idem de teſtatis ſic loquitur: Omnia id genus celeri incremento augentur, ſed præcipuè purpuræ atque pectines: quippè quæ anno perfici poſſunt: Generantur, [c] eodem teſte, plurimi temporibus pluuioſis, quemadmodum & plurimis alijs teſtatis accidit. Nam ſquallore pectines magis trahunt ruffum colorem. Iamque in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccitates.

[a] Li.9.c.51 [b] Hiſtor.5. cap.15. [c] Hiſtor.8. cap.20.

NVMISMATA.

OLZIVS inter numiſmata Piſaurenſium argenteum habet, in cuius vna parte eſt Pegaſus cum his litteris ΠΙΣΑΥΡΙΩΝ. ab altera parte Neptunus Nereo inſidens, ſub quo pecten exprimitur, & à latere hæ litteræ ΔΗΥΧ. In Tarentinorum quodam argenteo nummo idem pecten cernitur cum Neptuno Nereo inſidente, dextraq; tenente tridentem, ſiniſtra Polypum cum hiſce literis ΤΑΡΑΣ. Idem quoque pecten in alio eorundem argenteo nummo cernitur ſolus ab vna parte; ab altera Neptunus inſidens Nereo dextra tenens tridentem, ſiniſtra Polypum, his adſcriptis literis ΤΑΡΑΣ. Nam Tarentini Neptunum pro deo tutelari colebant, & à Taranto Neptuni filio nomen fluuio, & vrbi factum gloriabantur; idcirco Polypo, ac pectine, & Nereo indicare voluerunt Neptuni in mari potentiam.

VSVS IN CIBIS.

Electio.

AM fuere in menſis celebres apud antiquos, vt ſcribat etiam Athenæus non omiſſos fuiſſe in Cotys conuiuio. Eligebantur autem ex Methymna, vt idem ex Phyllij, ſiue Phrynichi, ſiue Ariſtophanis comedia vrbes inſcripta tradit. Clemens quoque [a] Alexandrinus, & Pollux authores ſunt pectines Methymneos à pleriſq; gulæ amatoribus ſuis temporibus expetitos. Inter cœnarum ciborumque exquiſitas delicias compræhendit pectunculum Chium M. Varro in ſatyra, quàm *περὶ ἐδεσμάτων*, id eſt, de cibis peregrinis, & lautitijs inſcripſit, vt teſtatur [b] Gellius. Laudantur etiam Tarentini: Horatius:

[a] Pædag. lib.2. [b] Noct. Att. lib. 7. c.16.

Pectinibus patrijs iactat ſe molle Tarentum.

Quæ erit fortaſſe ratio, cur in numiſmatibus Tarentinorum frequenter inueniantur; Apuleius verſus hos Ennij corruptos citat:

Mures ſunt Aeni, aſpera oſtrea plurima Abydi,
Mus Mytilenæ eſt, pecten Curadrum, quæ apud Ambraciæ amnes.

Qui aliqua ex parte reſtaurari poſſunt ex Archeſtrati apud Athenæum verſibus, vnde etiam tranſlati ſunt:

Τὰς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄςρεα δ' Ἄβυδος,
Τὰς Ἄρκτους Πάριον: τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη
Πλεῖςους δ' Ἀμβρακία παρέχει. Id eſt.
Mures Aenus habet magnos, & oſtrea Abydus,
Vrſos Parium; Pectines verò Mitylene,
Plurimos vero Ambracia exhibet.

Pectines optimi qui.

Xenocrates: Pectines, inquit, optimi ſunt, qui ad iuſtam magnitudinem peruenerunt, caui, colore nigriore: præſtant autem vere, ac æſtate, ſiquidem eo tẽpore ad Lunæ incrementum maximè augentur. Omnibus autem antecellunt Mitylenei magnitudine, natura, humoris bonitate.

A bonitate. His similes Ionium mare iuxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, & Latium producit. Iam verò & Chios, & vicinæ insulæ, item Alexandria eiusmodi pisces ferunt. Pontus quidem etiam multos fert; sed minutos, & qui ægrè augeantur. Hæc Xenocrates. Aristoteles autem optimos esse censet, cùm grauidi sunt, vt alia testata & crustacea. [a] Galenus pectines crassi admodum succi esse scribit. Quidam Myas, seu Mytulos Ephesios eisque similes succi bonitate, vt pectines superare; ita cedere Chamis. Hicesius autem Chamis alere vberiùs, succi autem peioris esse, & excretioni minus faciles. Vnde Trallianus podagram pituitosam præcessisse conijcit plurium pectinum, & buccinorum vitiosos succos generantium frequentem vsum. Stomacho (ait Cornelius Celsus) apti sunt ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices. Et Archigenes apud Galenum pectines connumerat ijs, quæ stomachicis in cibo conueniunt. Galenus succum eorum aluum ducere, non aliter quàm lactis serum tradit. idem confirmant Galenus, & Diocles Charystius. De eorundem facultate coquendique modo hæc Xenocrates: Dulces sunt, ac faciliùs, quàm ostrea concoquuntur. Ex aceto sumpti ad excretionem accommodantur, & cùm ex posca concoquuntur, dulcedinis participes sunt, quam assando deponunt; pari quoq; modo contriti aluum B soluunt: idque siue recentes, siue vetusti fuerint. Parum autem vrinam cient, qui buxeis coloris sunt, sicut ostrea non facilè corrumpuntur. Elixi assatis ad aluum ducendam aptiores sunt: quique magis assati sunt, minus succi habent, & difficulter excernuntur. Existimandum quoque est, eos qui in suis testis assantur, minus huiusce incommodi habere, & faciliùs alere, & minus eos perturbare: valentiores autem assati sunt: quique expurgati planè puréque fuerint, ij grati ori sunt, & facilè concoquuntur, & testaceis anteferendi sunt illi, qui sale conditi sunt, nec admodum perturbant. natiuam autem dulcedinem in muria conseruant, & vrinam mouent: ac candidi quidem, & lati, sunt dulciores: atque albi sunt duri: (Diphilo tamen candidi molliores sunt) ruffi verò sunt virosi, & vrinam cient: varij autem medij sunt, & eorum aliqui fucis sunt similes: qui per se dati difficulter concoquuntur, & tamen vrinam mouent. Hæc ille. Vvottonus testatur pectunculos faciliùs concoctionem assumere, quàm ostreas. sapore esse dulces: at nimiam illam dulcedinem coctione exuere. Aluum magis mouere virulentos assis: & quò magis assentur, eò minus succi congeniti relinqui, minusque aluum tentare: sed si in testis suis assentur magis nutrire.

[a] De alim. bon. & mali succi.

C

VSVS IN MEDICINA ET ALIIS.

TRALLIANVS in colico affectu dari iubet. Idem in cardialgia conuenire eos scribit. Et alibi in vomica, seu empyemate si salsus & biliosus humor est, præbet. Rursus idem Tympanius raro, & voluptatis gratia offert. Ego eos sæpius præberem: Nam authore [a] Plinio vrinam cient, & quæ in vesica sunt, modicè detergunt; quanquam in hoc morbo magis flatus, quàm humor abundet. Xenocrates scribit pectines remedio ijs esse, quorum vesica vlceribus scatet, quòd ea expurget. Quidam practici in febris biliosæ declinatione pectines concedunt. Ad Venerem excitandam non minus valent, quàm ostrea, quorum species sunt, teste [b] Iohanne Baptista Porta Neapolitano. [c] Plinius pectunculos D salsos tritosque cum cedria pilos palpebrarum euellere author est. Contra Dorycnium in cibo iuuant pectines, vt cecinit Nicander. Pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea pectines vsurpat, vt ait Rondeletius. Pectinum maiorum vsus alicubi est in templo ad sal continendum, quo consecratur.

[a] Li. 32. c. 9
[b] Lib. 3. c. 44. Pytog.
[c] Lib. 32. cap. 7.

DE MVSCVLIS. Cap. LXX.

ÆQVIVOCA.

Mvsticetus

[a] Lib. 2. in Eutrop.

VOCIS huius homonymia impedit, quò minus intelligamus, quid auctores intelligant per musculum, de quo modò à nobis sermo instituitur. Etenim μυςίκητον apud Aristotelem musculum reddit Theodoricus Gaza Plinium secutus. Genus id est piscis, qui vt inquit [a] Claudianus, paruo moderamine caudæ iter regit, ne Balæna in scopulos impingat, quanquam Bellonius Balænæ partem quandam, quam gerit ad iter prætentandum Aristotelis musculum esse putet. Prætenturas, inquit, quas ante oculos habet Balæna, musculum Aristoteles nuncupauit, quem etiam Oppianus veluti quendam alterum piscem esse cecinit.

Musculus balænę.

Hac ratione, inquit, *comes cunctis ductorq; viarum*
Musculus est paruus visu, sed corpore longo
Et tenui cauda paulò semotus ab illo
Præcedit.

Et paulò post.

Hunc piscem verò ductorem nomine dicunt.

[b] Lib. 16. cap. 11.

Contra Bellonium.

Cæterùm Rondeletius [b] Aristotelem, ne per somnium quidem id vnquam cogitasse dicit, neque musculi nomine vti, sed Gazam ex Plinio, quem si ἀνεκλαβάντος, inquit legisset, in tam fœdum errorem haud incidisset. Eius enim verba sunt. Musculus etiam piscis pilos in ore intus habet vice dentium. Aristoteles μυςίκητον nominat. Cùm verò hoc solo loco musculi, siue μυςικήτȣ mentio fiat, quis inde colligat, inquit idem Rondeletius, partem Balænæ, scilicet assulas illas musculum vocari? neque Plinius tribus in locis, quos citauimus, musculum partem Balænæ facit, sed belluam marinam. Ex his autem latinis versiculis satis liquet eum nunquam Oppianum legisse, qui tantum abest, vt Balænæ partem musculum faciat, vt musculnm ne nominet quidem, sed piscem alium esse dicat, qui Balænis iter præmonstrat. Hæc ille. Musculus præterea apud [c] Ciceronem est mus exiguus: quam homonomiam vitaturus Gaza, apud Aristotelem μύας ἀρουραίȣς, interpretatur sorices, & μῦς ex testaceis Mytulum, siue musculum maiorē; sed quem Aristophanes [d] vocat μῦν, murem, seu soricem animal notissimum significat. Sunt alioquin musculi, vt Plinius [e] refert, & à medicis accipiuntur, partes corporis carnosæ, neruorum fibris motus gratia circumiectæ, venisque, & arterijs conspersę, his ad natiui caloris custodiam, illis ad alimenti distributionem, quæ omnia tenuis complectitur tunica, musculum definiens, qui μῦς etiam Græcis appellatur. Habet præterea musculus nomen in artificiatis, nam antiqui conficiebant instrumenta quædam in bellis, quæ musculos appellabant, cuius meminit Isidorus, [f] musculus est, inquit, similis cuniculo, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur quasi munusculus. Ponuntur icones à Roberto [g] Valturio machinarum quarundam, quas musculos, vt is refert, vocabat antiquitas; ipse verò machinas minores appellat, quibus protecti bellatores sudibus præmunitas oppidorum fossas demolirentur, quibus turris ambulatoria iungeretur, sine impedimento ad murum.

Musculus nō est pars balęnæ.

[c] Lib. 2. de diuin.

Mus exiguus.

Sorices Gazæ.

[d] In vesp.

[e] Li. 2. c. 21.

Musculi medicis, qui.

Musculus instrumentum bellicum.

[f] Lib. 18. c. 11.

[g] De re milit. c. 4.

SYNONYMA.

[a] 3. de gen. anim. c. 11.

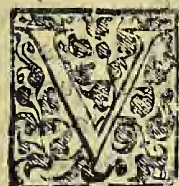
Mytuli.

μῦς tria significat Hermolao.

MYIAS, istiusmodi testacea Plinius quandoque vocat, quandoque Myiscas, nonnunquam myscos, sæpe etiam musculos, Athenæus μύας (vt nobis certè ostendunt sapor dulcior in his, & suauior, quàm in mytulis, item paruitas, rotunditas, testa hirta, atque alia, quę à Plinio, & Athenæo hisce tribuuntur.) Aristoteles [a] ἐλάττȣς μῦες, qui plurimos, auctor est, circa vnum principium aliquod adnasci, quod quoque conuenit. Rondeletius etiam μῦες in fœminino genere Athenæo, appellari putat. Maiores his mytuli vocantur, Dioscoridi μύακες, de quibus postea dicemus. Hermolao tria genera animalium, dicuntur

A tur μύες, nimirum testudines, sed tunc non μύες in plurali, sed μῦδες, & ἐμῦδες vocari. Genus hoc, inquit, mus aquatilis, & lutaria testudo vertitur à Theodoro Gaza, à Plinio quandoq; mus marinus. alterum est inter pisces: tertium inter ostreacea pro musculo, tum minore, tum etiam maiore. Μύδιον Græci hodie vocant musculum, forma pariter diminutiua à μῦς: eruditi proferre possent μυΐδιον, & melius, vt putat Zoographus, Nos, vt dictum est, musculos simpliciter, minores appellamus. Italis, & præsertim Venetis Conchole vocantur, Gallis Moules, Germanis Moeschelen. Belgis Mosselen. Angli muklis non communiter omnem Concham, sed propriè, & peculiariter paruam nigricantẽ appellant. Mus marinus.

GENVS, DIFFERENTIAE, DESCRIPTIO.

B OCANTVR, inquit Rondeletius nostræ planè opinionis assertor, musculi ad differentiam maiorum, quos mytulos vocant; differunt enim tantum magnitudine, & rotunditate, quam differentiam ex Plinio,[a] vt arbitror, is attulit, qui musculos diuidit, in mytulos, qui salem, virusque resipiunt, & myias, quę rotundæ sunt, & minores aliquantò, atque hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores. Rondeletius, posita etiam icone, talem affert descriptionem. Sunt ex ostracodermorum genere, quæ tenui testa, & duplici conteguntur, circa saxa, aut ligna nascuntur, pilis, & veluti lana alligantur. Testa foris nigra, ferè semper vel musco, vel lanugine obducta, intus læuis, & splendens, ex albo cærulea, parte acutiore crassior, & spissior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, cùm non cruda est, cocta vitellis ouorum similis, in ambitu fimbriata, in ea foramen est euidens ad attrahendam aquam, neque enim per villos attrahit, quod ineptissimè quidam asserunt, C lanæ illius, siue byssi vsum ignorantes, in media carne est particula carnosa linguæ similis, inest, & mutis, & pituita quædã glutinosa, callo albo adhæret. Hactenus ille. Multos istiusmodi musculos in mari reperiri, & in aqua dulci stagnante; nunquàm verò ferè in rapidis fluminibus, idem attestatur. Cæterùm musculorum aquæ dulcis istiusmodi iconẽ ex eodem ni fallor, Zoographus proponit. Duplici (inquit) constant Concha tenui, & fragili, foris nigricat, & veluti ex multis additamentis conflata est; ob id asperior. Intus læues sunt, ex cæruleo nigricantes. Carne sunt dura, concoctu difficili, mali succi, quò fit, vt qui ijs copiosiùs vescuntur, in febres incidant.

Vt differã. a Lib. 32. cap. 9.

Rondeletij descriptio.

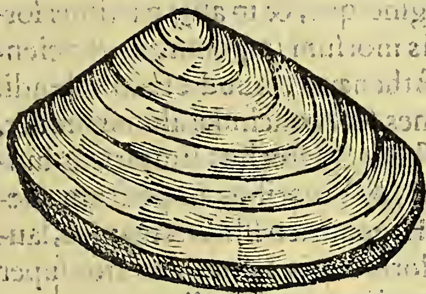
Testa qualis.

Caro.

Musculi Rondel.

Musculus alter.

D

DENOMINATA.

AB huiusmodi conchilij genere multa inuenio denominata, sed non admodum ab authoribus vsurpata. Τȣ̃ μυὸς à musculo nimirum diminutiuum est μύστρον: hæc autem diminuendi forma non est admodum vsitata. simpliciter verò deriuata talia multa existunt, vt σεῖρον, σείγητρον, μίσετρον. Pollux τὸν μύστρον genere masculino dixit cum acuto in prima: quæ, cùm natura longa sit, videtur in recto circumflectenda, & ijs casibus, qui vltimam corripiunt. Μύστρα, & μύστρια Eustathio idem sunt, vt vult Zoographus, quod μυστίλαι, ὅ ἐστι κοῖλος ψωμοὶ πρὸς ἄρυσιν ψωμȣ̃ ἐπιτήδειοι. Μυστριοπῶλαι apud eundem Pollucem à μύστριον diminutiuo dicuntur. Μυστίλη quoque, vt mihi videtur diminutiuum, esse potest à μῦς fœminino, vt μυτίλος à masculino. hinc verbum μυστιλᾶσθαι Eustathio, διὰ μιστιλῶν ἀρύσασθαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν τȣ̃ ψωμȣ̃ς, μυσάλμης, ὁ μυστίλλων ἅλμης, καὶ ἐκ τῶν εὐτελεστάτων ἢ ἐπιπόνως

Myites lapis. ὖ ἐπιπόνως ζῶν. Myites cuiusdam est lapidis genus, musculi speciem præ se ferens; huius, vt inquit Georgius Agricula, duplex est differētia, oblongi videlicet, & pectinis modo rotundi, hunc colore cinereum in Chattis ad Spangebergum arcem reperiri, vbi & trochitas: & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapidicinis eius tractus, qui est vltra montem Mauricij, illum modò subfuscum, modò subflauum effodi ex mœniorum fossa Hildesheimiæ vrbis, quà ad Septentriones spectat. de his postea inter fossilia loquemur. E

VSVS IN CIBIS.

Ephesij marini. MVSCVLI vbique ferè in cibum cedunt, sed optimi sunt Ephesij: marini commodum satis præstant nutrimentum: Qui in aqua dulci captantur, carne sunt dura, concoctu difficili, praui succi, quò fit inquit Rondeletius, vt qui ijs copiosiùs vescuntur, in febres incidant. laudabiles admodum sunt, qui in inferiore Germania capiuntur ex Oceano Germanico. Sunt etenim hi gustus suauissimi. elixantur, vt retulit mihi vir quidam non indoctus in F

Coquendi ratio. aqua, additoque postea pipere, butyro, & modico aceti comeduntur. Sunt plerumque in vsu maiores, cùm tamen minores non spernantur, etsi minoris sunt nutrimenti, quod innuit etiam Athenæus, [a] οἱ δὲ ἐλάσσονες, inquit, τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι, μὲν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, εὐτροφώτεροι δὲ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ γένει ὄντες τοιοῦτοι, hoc est, minores & veluti hirti, magis vrinam prouocant, & melioris sunt succi ijs, qui squillæ similes sunt, minùs tamē alunt, quia minores, & quia natura sunt huiusmodi, & aliquantò pòst, Αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν ὅσαι μικρότεραι γλυκεῖαί τε, καὶ εὔχυλοι εἰσὶ προσέτι δὲ καὶ τρόφιμοι. quæ myes dicuntur, alijs minores sunt, dulces, boni succi, satis insuper nutriunt.

[a] Lib. 3.

VSVS IN MEDICINA.

QVÆ Dioscorides περὶ μυάκων, Plinius ferè de mytulis retulit; Verba Dioscoridis sunt: Μύακες, [a] inquit, καέντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος χρησιμεύουσιν, εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι. ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων, καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτίθενται ὠφελίμως. Quæ sic [b] Plinius: mytuli quoque & murices cinere vim causticam habent, & ad lepras, lentigines, maculas; lauātur quoque plumbi modo ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caligines que, & in alijs partibus sordida vlcera, capitisque pustulas: Carnes verò eorū ad canis morsum imponuntur. Ad ciendam aluum, & vrinas multum præstare musculos vult Athenæus, quod etiam ostendit Celsus [c] inquiens, musculi, ostrea, pelorides, echini, & omnes ferè conchulæ aluum mouēt, cùm verò marini capiantur, & fluuiatiles, vtrisque vti possimus. Marcellus Empiricus musculum marinum tritum ex oleo vetere talorum tumoribus, & doloribus impositum mederi ait. Aquatiles itidem vt nobis Zoographus refert, ex Hippiatrico lib. Germanico, laudantur ad infirmos, & caliginosos oculos, & nebulas oculorum in iumento. vruntur super carbonibus, & corium externum detrahitur, vsque ad medium, quod album apparet, additur Zinziber, & calchantum, paribus portionibus, & ex his mixtis pollinem in oculos equi inflato, proderit. G H

[a] Li. 2. c. 7.
[b] Li. 21. c. 9
Causticus eorū cinis.
[c] Lib. 11.
Ad caliginosos oculos.

DE MYTVLIS. Cap. LXXI.

SYNONYMA.

Μύακα vocat Dioscorides concham ipsam, siue testam huiusce mytuli, cuius est historia recensenda, vt vbi habet: ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον, id est, concha tollito innatans oleum. Et rursum: εἰς μύακας τὴν λιπαρίαν ἀναλαμβάνουσι. existimo ego de maioribus intelligere, cùm minoribus aptiores ad oleum innatans excipiendum existant, præsertim quòd maiores in hoc genere conchas Plinius vocet mytulos, Oribasius myacas, Athenæus, vt refert Vottonus,

Ad oleum tollendum apti.

A nus, μύας σκιλλώδεις. Verba hæc sunt apud Athenæum. τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι τῇ εὐχυλίᾳ, τῶν μὲν κτενῶν βελτίονες, τῶν δὲ χημῶν λειπόμενοι· οὐρητικώτεροι δὲ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, κακόχυλοί τε, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθεῖς, οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μέν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διά τε, τὸ μέγεθος (ἔλαττον) καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι. hoc est: ex mytulis Ephesij, & qui succi bonitate eis pares sunt, tantò sunt chamis inferiores, quantò pectinibus præstant. Vrinã magis, quàm aluum cient. Sunt qui ex eis scillã resipiãt, mali succi, & gustu ingrati: qui verò his minores sunt (musculos intelligit) ijs, qui scillã referunt, & vrinã magis promouent, & succũ generant probiorẽ, minus tamen nutriunt, cùm paruitatis suæ caussa, tùm sui generis natura. Hæc ille; ex quibus facilè conijcio mytulos scillodes nuncupasse ab ingrato admodum sapore, qualis sanè scillæ est, nam & ipse habet πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθῆ. Μύας πυελώδεις Theodorus Gaza apud Aristotelem mytulos foliatos reddit à figura. Niphus mytulos latioris vel amplioris conchæ. Sed eos Rondeletius reprehendit, & in imo maris, siue gurgite nascentes conuertit, quoniam Gaza eodem apud [a] Aristotelem loco, pro πυελώδεσι τόποις interpretatur gurgite.

Mytuli scillodes vnde dicti. *Mytuli foliati.* *Gazæ error.*

B Cùm verò, inquit Zoographus, non gurgite tantùm Gaza eo loci verterit pro hac voce, sed, (ostrea nascuntur) alia vadis, alia gurgite, mallem ibi legere non πυελώδεσι, sed omnino πηλώδεσιν, id est, limosis, nam vt hoc in loco, ita rursus in eodem capite Aristoteles triplicem natalis soli differentiam facit. Ὀστρακώδη, inquit, omnia nascuntur ἐν τῇ ἰλύϊ, ἐν μὲν τῇ βορβορώδει τὰ ὄστρεα. ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει κόγχαι, περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετριδίων, τήθυα, καὶ βάλανοι: Πύελος non modò solium, sed alia vasa diuersa similis figuræ significat, quæ, quoniam nihil ad nos spectant, alios lector adeat scriptores. Concham marinam oblongiorem Hippocrates vocat μύακα, vt monet Galenus in glossis, & Varinus, οἱ πολλοί, ait, μύακα προσαγορεύουσι, multi myacem appellant; μύα καλοῦσιν legit Zoographus (hoc enim ipse Hippocrates vtitur) non προσαγορεύουσι. Mytulos vocat Bellonius κωνώδεις, sed rectiùs σκιλλώδεις legit Zoographus, quod vel mihi magis arridet, præsertim cùm scillam eos resipere suprà ex Athenęo dixerimus. Idem Athenęus tradit Tellinam vocari à Romanis μύτλον, (ego μύτυλον potiùs legerem.) cui etiam sententiæ hæret Augustinus Niphus. Matthiolus verò in commentario ad [b] Dioscoridem multis rationibus probat tellinas à mytulis longè differre. Non desunt, inquit, qui mytulos, & tellinas idem esse

[a] Lib. 5. de histor. anim. c. 15. *Aristotelis locus correctus.* *Bellonij error.* *[b] Lib. 2. c. 5. & 6.*

C censeant, in quam sententiam potissimum venisse comperio Paulum Iouium virum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de piscibus Romanis edidit, malit (etsi medicus esset) cum Athenæo errare, quàm cum Dioscoride rectè sentire. ex cuius scriptis satis apertè constat, aliud esse mytulos, aliud tellinas: nam, præterquàm quod de his duobus diuersis capitibus ipse disseruerit, differentes etiam vtrisque reddidit dotes, haud nescius illis inesse differentiam. Idem similiter sensit [c] Galenus, qui cùm de viperis disserat eodem capite mytulorum etiam meminit, tellinarum verò particulari capite singulis proprias, & diuersas reddens facultates. Non secus ac illi sensit Paulus Aegineta, fidelis nempe vtriusque sectator; quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum esse mytulos, & tellinas. Notissimæ illæ sunt, præsertim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd edendo sint, & ori admodum gratæ, si tamen ab arena optimè repurgentur. Cæterùm quales mytuli sint in Italia, qui hac nostra tempestate explicauerit, inueni neminem, præter vnum Massarium Venetũ, qui eos mytulos putat, quos Hadriatici accolæ vulgò appellant musciuoli; quasi musculos dixerint, cuius opinio nobis maximè probatur, quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita vocata legitimos referant mytulos. Sũt enim tellinis paulò maiores,

Tellenæ à mytulis an differant. *Pauli Iouij error.* *[c] Lib. 11. de simplic. med. facult.*

D testa exterius lineis quibusdã scabra, intus verò pellucida, & tota pondere leuis. Hucusque Matthiolus. Latinis vocantur pariter, & Italis mituli, sic enim scribitur in nostro Plinij codice, quasi à Græco μιτύλος, quandoquidem ita à nonnullis græcis scriptum reperio, υ in ι conuerso, à μῦς fit diminutiuum μυτίλος, vt à ναύτης ναυτίλος. quare latinè etiam, vel mytiliũ rectè scribemus, vel mutilum u pro ypsilo ponentes, si quis tamen mitulũ vitandæ caussa homonymię, (quoniã adiectiuum quoq; latinis mutilus est,) scribere malit, per me, inquit Zoographus, quidem licebit. Arabibus dicuntur Amarchas, Hispanis Mexilhus, Lusitanis Mexila, nigricans potissimùm, Gallis Muscles, Germanis Muschlen, sed quoniam nomen hoc conuenit, & minori, & maiori, Zoographus ita appellat maiores, minores Kleine Schuuartze Muscheleh. Belgæ, vt audio, etiam magnitudinis tantùm habita ratione nomen non mutant.

Amarchas.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIAE. DESCRIPTIO.

Mytuli fluuiatilis descriptio.

CAPIVNTVR Mytuli tum in mari, tùm etiam in fluminibus. Bellon. Mytulos fluuiatiles Insubribus Squiozole vocari,& marinis alioqui similes esse ait,nisi magnitudine differrent, & subrecti apparerent, atq; humi pinnæ modò infigerentur. Sedemq; non mutare, grandi hiatu suas testas pandere,easq; reseratiles,clusilesque habere, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatissimas. gustus ingrati percipi, ex quo μύες κυνώδεις (imò σκιλλώδεις, hoc est scillæ similes) ab Athenæo vocari putentur, ac si Mytulos caninos dicat. Marinum autem villos habere extrorsum more pinnæ,ab ea parte testæ, qua scopulis hæret,per quos alimentum(quod arguit Rondeletius) exugat,atq; arenulas, & marina deiectamenta attrahat.hincq; fieri,vt qui locis arenosis crescunt,aut inter testas figlinas gignuntur,deteriores euadant,qui verò algosis tractibus nutriuntur, meliores, ac multò gratiores sint,vbi multa dulcis aqua marinæ permiscetur. Mytulosq; cancrum pinnæ modo in concha nutrire,orbicularem,paruum,suis sic membris absolutum, vt & incedat,& alatur,& oua excludat grandi lente multò maiora,& crassiora. humi accubare, cùm tamen glandes, siue musciolì adhærendo pendeant. Differunt ab alijs ostracodermis teste [a] Aristotele,crassitudine,& tenuitate,tum totius, tum etiam partis, velut labrorum. Alijs enim ex biualuibus crassa,vt ostreis,alijs,vt mytulis tenuia. ratione etiam testarum, quarum magnam varietatem reperiri in hisce testaceis auctor est, ita vt Mytulis, vnguibus, & quibusdam alijs conchis, quas nonnulli galadas vocant,sint læues, ostreis,pinnis, buccinisq; scabræ.Ipsimet verò mytuli inter se differunt magnitudine, vt antea diximus:etenim in maioribus cancellos scribit idem auctor inueniri,cùm minorum testæ eos non caperent. clusiles enim omnes sunt, vt & biualuis generis omnia, quæ parte altera ligata, altera soluta constaret,vt concludi possint,& aperiri,concludendo autem se tuentur, vt [b] Aristoteles loquitur. Plinius etiam alias differentias posuit, quibus scilicet à musculis distinguantur. Hæ sunt magnitudo,rotũditas,gustus;salem enim virusq; resipere mytulos ait: ea verò esse magnitudine,qua esse legitur nonnunquam in communi textu,[c] nullo pacto ad veritatem accedere videtur. Legitur enim ibi Mytulos ternas heminas capere quidam asserunt,cui rei fidem tamen adhibens Simon Maiolus in eo libro,quem Dies Caniculares inscripsit,loquens de mugitu Aquatilium, & præsertim conchyliorum,prædictam Plinij auctoritatem adducit. Quædam, inquit, conchyliorum reperiuntur in Nilo,quæ mugitum emittunt, non sine admiratione, vt testatur Strabo lib. 17. nam is mugitus non adeo exiguus est,qualem edere possunt conchylia,quæ quotidie prospectamus; nam quædam sunt eorum genera ingentia valde. Mytulus enim piscis concharum genere inuentus est capax fuisse heminarum quatuor (trium heminarum legitur in nostro codice) vt tradit Plinius, vnde conijcere licet conchas, quæ mugitum in Nilo emittunt, eiusmodi esse, ac maioris amplitudinis. Hæc ille. Cæterùm alij eo loco pro Mytulos legunt Vitulos,quod ceu ineptum improbat Dalechampius in scholijs. Rondeletius capite de Phoca reponẽdum censuit Lepores marinos, quod neq; multum probatur ipsi Dalechampio. Ego etiam Mytulos legerem, sed voce ea non speciem hanc testacei, de quo agimus, significari putem, sed genericè accipi quo qualibet concha magna. Nam & μύακα Dioscorides pro ipsa testa accipit,vt suprà à principio diximus. Quod modò ad species Mytulorum, attinet, ego inuenio multas,licet vnius tantùm iconem posuerit Rondeletius, qui non alijs verbis describit, quàm Plinij, nimirum quòd magnitudine, ac rotunditate differãt à Musculis. Andreas Matthiolus quinq; depinxit sine vlla descriptione. Quibus & alios nos addimus.Primo loco Mytulum mediocrem subnigrum pronè, & supinè: secundo alium paruum:tertio angustum coloris castanei: quarto Mytulorum quatuor alias differẽtias: quinto & vltimo loco habetur Mytulus niger cum tuberculo adnato. in altera tabula habentur primo loco Mytuli multi simul coniuncti supra ostreaciũ, secundo Mytulorum glabrorum minimorum duæ differentiæ. tertio Mytulus fluuiatilis maior. altera figura vnius tantum Mytuli minoris fluuiatilis icon. in altera figura Mytulus est maior niger cum strijs flauis.

Marini descriptio secundũ Bellon.

Deterior vbi nascatur.

[a] Lib. 4. de histo. anim. cap. 4.

Labrorum differentia.

Cancelli in quibus reperiantur.

[b] De partibus animal. cap. 5.

Salẽ & virus resipiũt Mytuli.

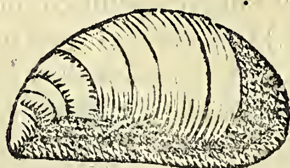
[c] L. 32. c. 1.

Magnitudo.

Rondelet. error.

Authoris Mytuli.

Mytulus Rondeletij.

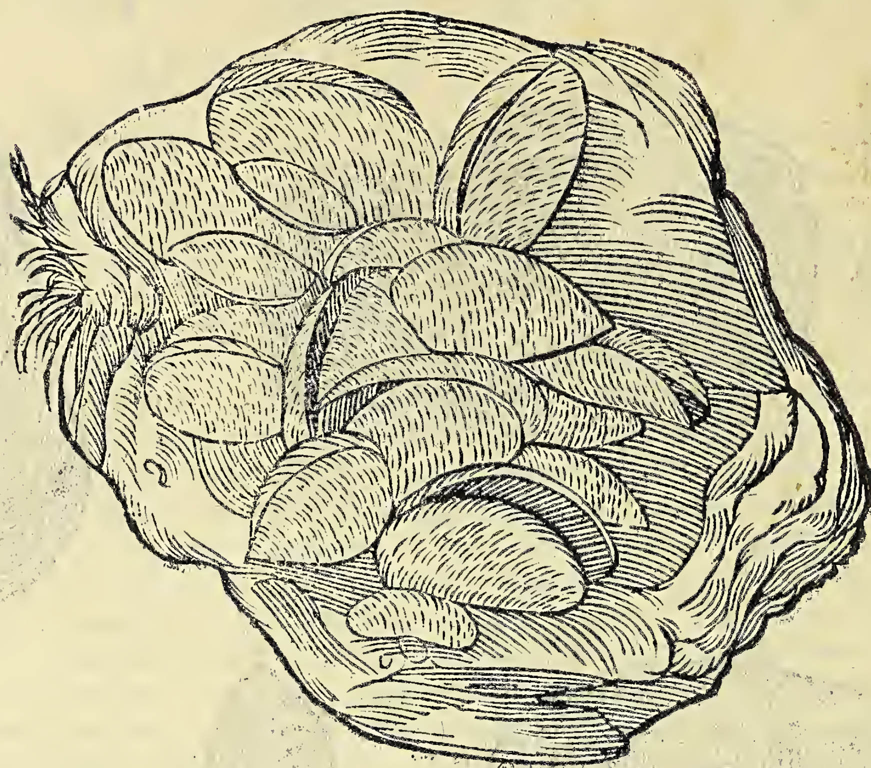

GENE-

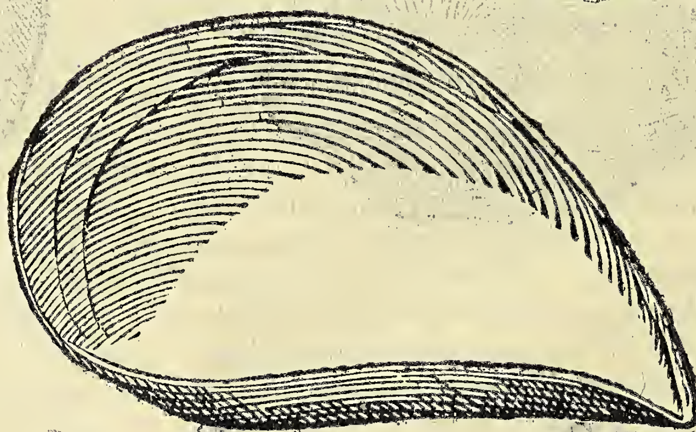
Muſculi Matthioli. Muſculi authoris.

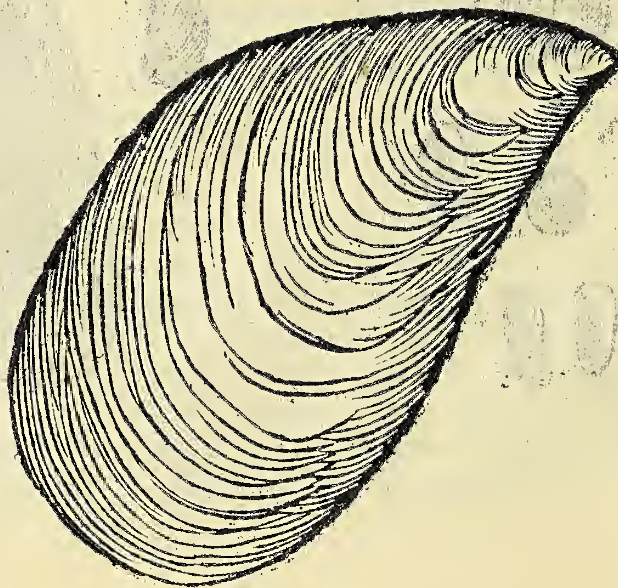

Muſculi authoris alij.

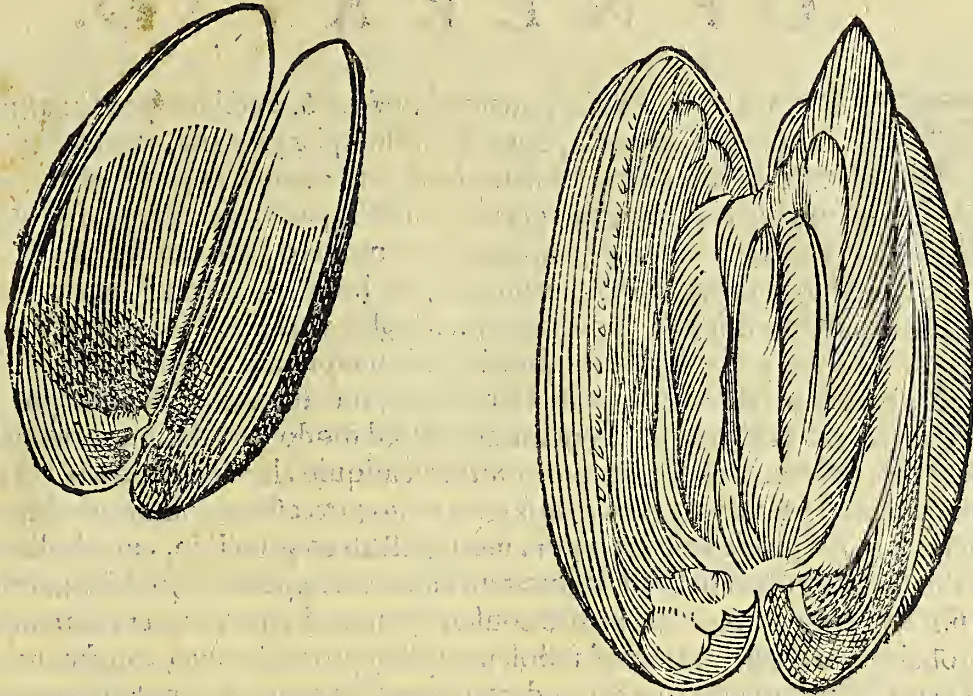

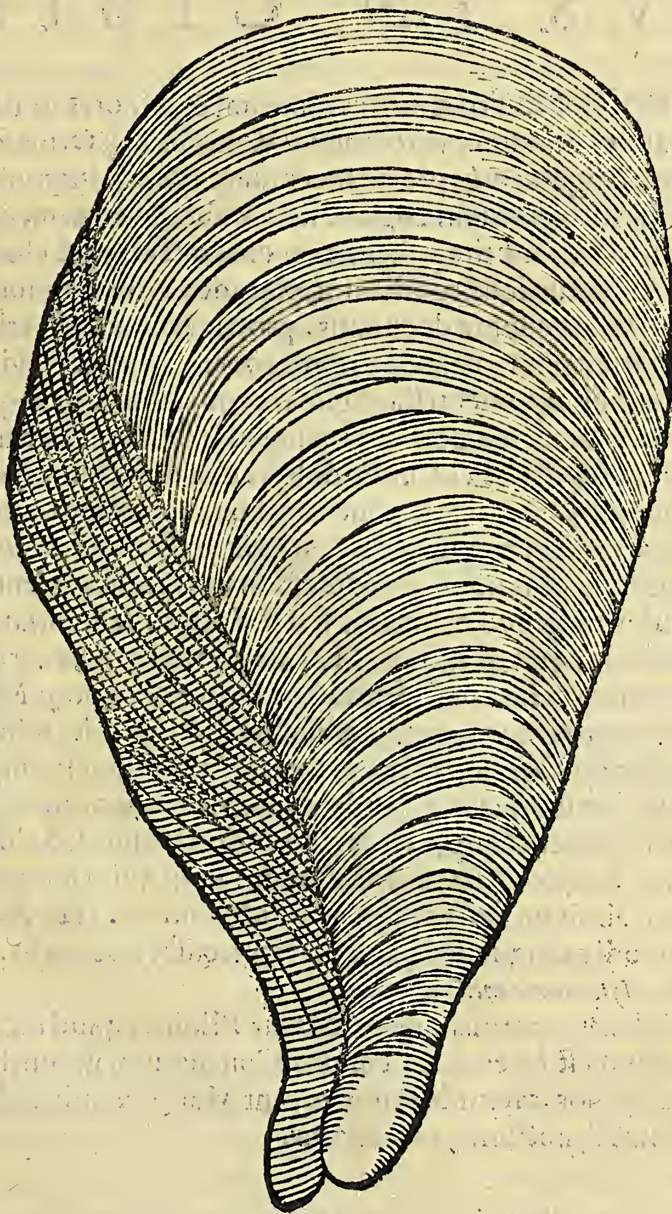

Mituli oblongi.

Mitulus niger cum ſtrijs flauis in ſuperiori parte.

E

GENERATIO.

In arenosis prouenire.
[a] 3. de gene. anim. c. 11.

MYTVLOS Plinius, quemadmodum & Pectines sponte naturæ in arenosis prouenire tradit, quod & Philosophus scripsit. Sed non semper ex putredine ortum habet, sicuti Massarius etiam sensisse [a] Aristotelem tradit his verbis. Natura testati generis consistit partim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quanquam sæpenumero ea quoq; spontina oriantur constitutione. Sed generationes Plantarum accepisse hoc loco congruit, oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cepæ. hoc igitur tertio modo Mytuli gignuntur, quippe minores subinde iuxta principium adnascuntur, Buccina, & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam muccosos emittunt. Semen verò nullũ esse eorũ putandum est, sed modo quo diximus, quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. hæc enim omnia vel sponte vt oriantur, euenit: itaq; ratione tunc magis cùm origo præcesserit, consistunt: aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles queq; adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus, excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est, quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem vel sobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Cùm igitur dicat eorum, quæ sobolem nullam procreant, vel nõ fauant, ortum spontinum esse, Mytuli, qui ex ipso [b] Aristotele, sobole generantur, & fauificare soliti sunt, non sponte prouenientes; Hactenus Massarius. F

Sobole proueniunt.
[b] De histo. anim.

VSVS IN CIBIS.

Duri maiores.
Assi sitim excitant.

VTROSQVE Mitulos, maiores nimirùm & minores in cibos venire comperio, maiores duri sint, vt recenset VVottonus, ex Oribasio, concoctioni renitentes, sanguinemq; procreant crassum, & pituitæ multum, & succum deniq; non adeo probum; copiose tamen alunt, ventrem, & vrinam cient. G Hi quoq; si assentur sitim vehementer excitant, si verò elixentur, & acrioribus quibusdam, vt sinapi, nasturtioué condiantur, non adeo virus resipiunt, licet eos scyllam virusq; redolere ex Athenæo suprà docuimus. pro diuersitate loci etiam vbi nascuntur, diuersam sortiuntur bonitatem; nam deteriores eos esse ad cibum, idem VVottonus subiungit, qui in locis arenosis, aut inter testas figlinas proueniunt, quam qui in algosis gignuntur. [a] Plinius etiam non omni tempore anni eandem bonitatem seruare tradit, Myaces, inquit, gratissimi sunt autumno, & vbi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto laudatissimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremq; rubrum. Eiusmodi acrimoniæ caussa fauces ab eis vexantur, gula, & arteria exasperatur. hi tussim siccam, & raucedinem efficiunt, vocemq; obtundunt. Hæc ille, non vni speciei, vt sentit VVottonus, sed Myacum, id est Mitulorum generi tribuens, sed VVottoni sententiam Zoographus neutiquam probat, quoniam, inquit, si Plinius Myacum generi toti hæc tribuat, non rectè facit. ex maioribus enim duntaxat hæc mala sentiũtur. Optimum quoq; Mitulos saporem habere, quando oua illa sic vocata continent, quæ auctore [b] Aristotele, nihil ad generationem faciunt, sed indicio sunt melioris nutricationis, quale in sanguineis pingue est. Quamobrem per id tempus gustu præstant, ciboq; laudantur: argumento quòd & pinnæ, & buccinæ, & purpuræ continent quidem semper ouum illud appellatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper, sed vere id habeant; mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, & Ostreæ. Hæc Arist. [c] Martialis etiam inter cibaria huiusmodi exangue, sed parui pretij recenset hoc versu: H

Deteriores qui.
[a] Li. 32. c. 9
Nocumenta.
[b] De gene. anim. lib. 3. cap. 11.
In cibo quãdo dantur.
Ouũ quando habeãt.
[c] Lib. 3.

Sumitur inciso Mytilus ore mihi.

Ius illorum, sicuti & Concharum, corpus augere testatur Plinius, quod etiam suibus præberi, indeq; pigueſcere auctor est [d] Leuinus Lemnius. Concharum, inquit, hoc genus, quo littora, oræq; maritimæ apud nos scatent, Mitulos vocant Musſclen, mirificè sues reficit, si affluentiore liquamine huius decoctum ijs obijciatur.

Sues vt pinguescant.
[d] Lib. 3. de occult. nat. miracul. c. 7

VSVS

A VSVS IN MEDICINA.

IISDEM ferè facultatibus pollere mitulos, quibus & musculos in pręsenti capite à nobis recensebitur. Verùm quòd illorum carnes ad canis morsum valere velit Dioscorides, id non probat Galenus. Τῶν δὲ μυάκων, inquit, ἁρμόττειν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακόντος γιγνομένοις, ἐγὼ δ' οὐδεμίαν εὑρίσκω δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν ἑλκῶν, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακόντος γινόμενα. Id est. Porro mitulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere. ego verò nullam insignem facultatem inuenio, quam requirant id genus vlcera, tanquam ea, quæ à rabido cane mordente sint inflicta. Ad vulnera verò valent. Nam & Marianus Sanctus in compendio suę Chirurgiæ habet hæc verba. Ex Conchis marinis foris nigris, intus splendidis (Zoographus, qui hunc locum adnotauit, dicit myaces velle intelligere) ad consolidāda vulnera remedium pulchrum est. Multas tribuit vires [a] Plinius mitulorum iuri, quas omnes ex alijs se accepisse docet. Myacū, ait, ius traditur aluum, & vesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem, adipemq; minuere. itaque vtilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. item prodesse felli, pituitæque pulmonis, iocineris, splenis vitijs, rheumatismis. fauces tantùm vexant, voceq; obtundunt, quod superiùs nos diximus. Vlcera, quæ serpant, aut sint purganda, sanāt. item carcinomata: cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum, & dentium vitia, eruptiones pituitę; & contra Dorycnium, aut Opocarpathon antidoti vicem obtinent. Hæc omnia ille. Præterea, de horum animalium facultatibus in vsu medico, nonnulla traduntur à Kiranide. Hic enim eorum decocto cum smirnijs, pomis, & Apijs cum vino poto Ischiadicos curari, ait, potumque ius mollire ventrem; testas combustas, & in pollinem redactas apostemationes sistere, & cicatrices ferre; (auferre) cum melle verò illitas crassas palpebras attenuare, & leucomata. eadem in summa, inquit, quæ buccina præstant, oportet autem lauare cinerem aqua. [b] Cato quoque in descriptione ad aluum deijciendam inter cætera reponit mutulos, mitulos legit Zoographus. Atque hæc de vsu eorum medico. Vtuntur verò etiam eius concha ad excipiendum oleum loco cochlearis, vt annotauit etiam [c] Dioscorides de cicino oleo. ὅταν δὲ ἀνῶσι τὴν ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν ἄρας τὸ λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον καὶ ἀποτίθεσο. vbi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igne vase, innatans oleum mituli concha tollitur, & reconditur, & mox de oleo Amigdalino. Εἶτα ἀποθλίβων πρὸς πλάκα ἐξίπου, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων τις μύακα ἀναλάμβανε, mox tabellis premitur, & quod digitis læsit, mituli concha excipitur.

Ad canis rabidi morsus non valere.

Ad vulnera glutināda.

[a] Li. 32. c. 9

Iuris vires.

Ad vlcera sordida, & serpentia.

Ad gingiuarum, & dentium vitia.

Ad ischiadicos.

[b] Cap. 158.

[c] Li. 1. c. 38

Vsus ad oleum excipiendum.

DE TELLINIS. Cap. LXXII.

SYNONYMA.

DE Tellinis diuersas inuenio opiniones. Etenim Athæneus eandem cum Latinorum mytulo (sic enim pro μύτλον legit Hermolaus) esse opinatur, mytulumque & Tellinam, de quibus nos capitibus separatis loquimur, inuicem confundit. Nos Aristotelis μύας, & Dioscoridis μύακας, mitulos Plinio dici putamus: nam præterquam quòd Dioscorides diuersa faciat capita, diuersas quoque illorum tribuit facultates. Plinius pectunculis, quæ Dioscorides Tellinis, tribuit, videtur enim pectunculos pro Tellinis accepisse. Marcellus verò Dioscoridis interpres Tellinas opinatur eas Conchulas esse, quas etiam nunc Tellinas Romani vocant, Aristophanes grammaticus citante Pet. Gyllio Tellinas dicit patellis similes esse, eisdemque pueros pro cornibus vti solitos fuisse: à quibus, inquit ille, longè diuersæ sole clarius videntur esse, Zoographus Rondeletij, & Bellonij sententię subscribit, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenses, & Romani etiamnum sic vocant. Tellinarum alicubi meminit Martialis, vbi quoque interpretes perperam mitulos interpretantur. Dicuntur Tellinæ à crescendi celeritate. ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, ocyssimè enim perficiuntur, quod Aristoteles præterea pectunculis, ac purpuris etiam commune esse ait, anno enim magnitudinem totam implent, τελλῖναι, μυτίλοι, & ξιφύδρια à Votto-

Tellinæ, & mituli confunduntur.

Tellinæ quæ.

Etymon.

no ponuntur pro ſynonymis. nos verò τελλίνη & ξιφύδριον tantùm: ſic enim & hodie Gręci vocant, Romani vetus, vel Gręcum mauis vel Latinum nomen retinent, Tellinę dicentes. Veneti piſcatores vocant Capparazzole, ſiue capparole, Hermolao teſte à capparis ſimilitudine. Nos Bononienſes vocamus Calcinelle. Arabicè dicuntur Sedef, & Talſam, Hiſpanicè Brignigois, Gallicè Flion. has non agnouiſſe Lutetiam refert Bellonius: rarò etiam à Maſſilienſibus viſas. apud Lesbi incolas Chinades vocantur. nomen autem Germanicum Tellinis præter Conchularum commune Zoographus ait ſe non inueniſſe. E

Calcinelle.

Chinades.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

[a] *Lib.* 3.

Marinæ, & fluuiatiles.

TELLINARVM duo genera ſunt [a] Athenæo, marinæ nempè & fluuiatiles, vel quæ in fluuiorum oſtijs reperiuntur. *τελλῖναι, ait, γίνονται μὲν ἐν κανώπῳ πολλαί, τὴν ὑπὸ μὲν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύουσιν, ὧν λεπτότεροι μὲν εἰσιν αἱ βασιλικαὶ διαχωρητικαί τε καὶ κοῦφαι, ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι, αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι.* F id eſt, Tellinæ in Canopico oſtio multę ſunt, & in Nili aſcenſu, (ſub Nili inundationem vertit Zoographus, ſed idem diuerſis verbis mihi dicere videntur,) quarum quæ tenuiores ſunt regiæ vocatæ, aluum cient, ventriculo graues non ſunt, præterea benè nutriunt. fluuiatiles autem dulciores ſunt. Hæc ille. Tellinæ autem fluuiatiles, auctore Oribaſio maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales ait Aegyptias eſſe. Baſilicas, id eſt, Regias Athenæo dictas, Rondeletius ſuſpicatur maiores, & fluuiatiles. ſicuti Baſilicas nuces dicimus pro iuglandibus, & vulgo chartum regalem, ſiue Baſilicam, quæ maxima eſt, cognominant. Athenæus verò, cuius græca verba recitat Rondeletius, pro prima Tellinarum ſpecie, Baſilicas facit marinas λεπτοτέρας, id eſt tenuiores, vel ſimpliciter minores (Hermolaus vertit tenuiores, exilioreſque) aitque eſſe minus dulces, magis ad alui ſolutionem ſalſedine nimirum ſua, idoneas. Quanquam autem fluuiatiles, vel propter magnitudinem, vel quia in cibo dulciores ſunt, regiarum cognomen potiùs mereri videantur: minores tamen ſic appellari etiam ſentit Zoographus, (quæ opinio nobis quoque maximè probatur) ſubdens Baſilicas & marinas eſſe ſalubriores (præſertim quæ in arenoſis fluctibus obnoxijs litoribus degunt, vt ferè ſolent) quàm fluuiatiles: quæ impropriè ſic dicuntur, cùm non tam in ipſis fluuijs, quàm eorum oſtijs, vbi plurimum cœni aggeritur, reperiatur. Quod autem ſalubriores ſint, vel inde etiam liquet, quòd aluum ſubducant, quod in ſanitatis tuendæ ratione valde ſalubre eſt, id verò fluuiatiles non item facere compertum eſt. Hæ quidem cùm dulciores ſint, nutrire quidem ampliùs, ſed citiùs ſaturare, & faſtidium ſui inducere poſsunt. Bellonius quoque de minoribus loquens, Baſilicas nominari vult, nulla verò addita icone, ſic deſcribit. læuis eſt Tellinarum teſta, candida, nequaquam ſtriata, crenulis tenuiſſimis denticulata, in longitudine diffuſa, & anguſta, mediocriter fortis, & quodammodo teres. ſic ille. Rondeletius expreſſis etiam iconibus, duas differentias ſe in Agathenſi ſinu reperiſſe ſcribit, minorem & maiorem, rufi coloris. Priorem ſic deſcribit. Duplici teſta conſtat, ſiue concha, vtraque ſimili, læui, valida, & ſatis ſpiſſa, in ambitu ſerrata, qua de cauſſa ad vnguem coniunctæ ſunt. intus leuiter cauæ ſunt, caro alba, in qua μήκων cernitur. Alterum Tellinarum genus, inquit, in litore Agathenſi ad oſtium Eraris fluminis inueni ſuperiori ſimile, niſi quòd teſta ſit maiore, tenuiore, minuſque ſpiſſa, & ex rubro flaueſcente, parte, qua teſtæ colligantur, in acutiorem angulum deſinente. Addit præterea tertiam Tellinarum ſpeciem, quæ cùm figurâ ſuperioribus ſit ſimilis, meritò tertij earum generis eam eſſe putat, & inter tellinas connumerat. his tantùm differre dicit, quòd colore ſit candido, teſta perſpicua, & pellucida, ex additamentis multis conflata, intus læuiſſima. Tenuis admodum, & ambitu magis G H

Tellinę regiæ.

Fluuiatiles quales.

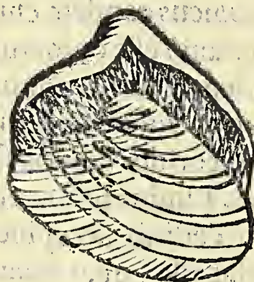
Baſilicę, ſiue regiæ quales.

Baſilicæ marinæ Athenæo.

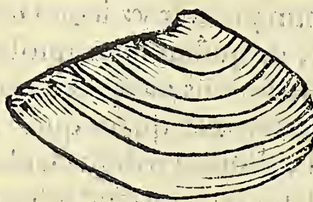
Bellonij deſcriptio.

Duæ ſpecies, earúq; deſcriptiones ex Rōdeletio.

Tellina 1. Rondel.

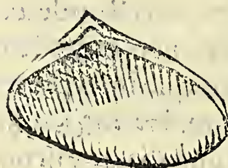

Tellina 2. Rondel.

Tellinarum ſpecies Zoographi.

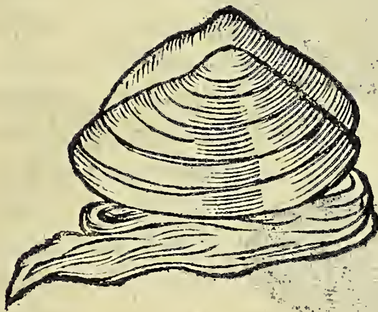

A magis rotundo. Huic Tellinæ non absimiles sunt binæ istæ à me appositæ, licet minores. Ponuntur præterea à Zoographo Conchularum quarundam icones, quas Venetijs se accepisse refert, Tellinarumque nomine mereri,& magis quidem illam, quæ A. litteræ subijcitur: quamuis eam aliqui pro Conchæ Peloridis specie accipiant. alteram, sub littera B. Venetos Peuerazzã à pipere cognominasse prędicat. Nos aliquot ponimus tabulas, in quarum prima habes duas Tellinas foris candidas, læues, modicè flauescentes, in ambitu non serratas, parum cauas, intus autem magis ad flauum tendentes. secundo loco sunt quinque aliæ magnitudine inter se differentes, in altera tabula primo loco est Tellina cum duobus dentalibus: testa albicat, eiusq; superficies,& ambitus flauescit, læuis, neque serrata. secundo est Tellina, cum dentalibus, quam Basilicam, seu regiam appellarem, à priore non multùm differt, nisi quòd rotundior appareat. Ex Tellinarum genere etiam videntur esse quatuor postrema tabula expressæ. Prior earum partim candicat, partim flauescit, diaphana,& fragilis admodum. Altera subcastaneo, & albo colore est. Tertia,& quarta similes, cinereę, lineis purpureis transuersalibus. Quas verò ex Zoographo me dare iam dixi, habebis in calce operis.

Peuarazza. Authoris Tellinæ.

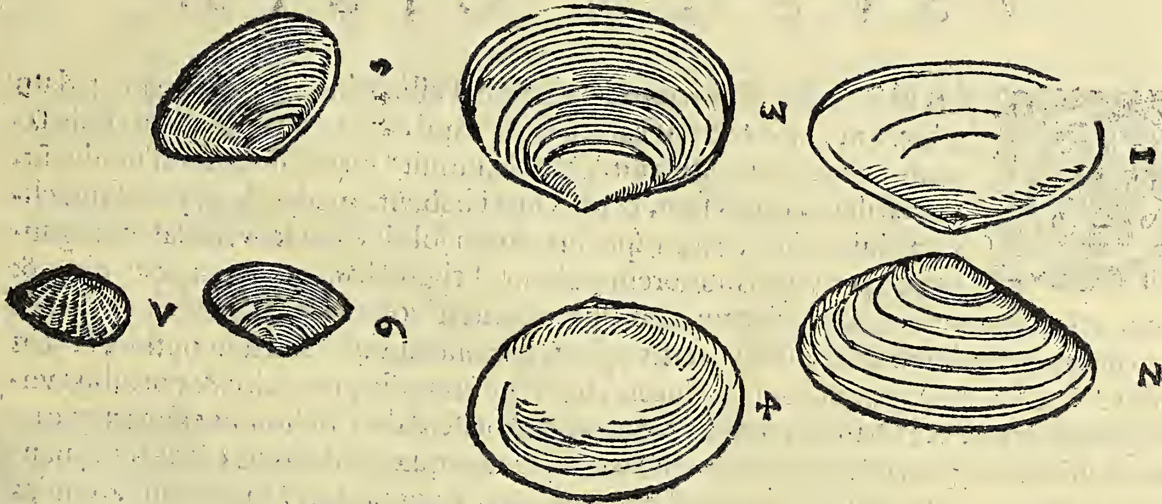
Tellina tertia.

Tellinæ congeneres.

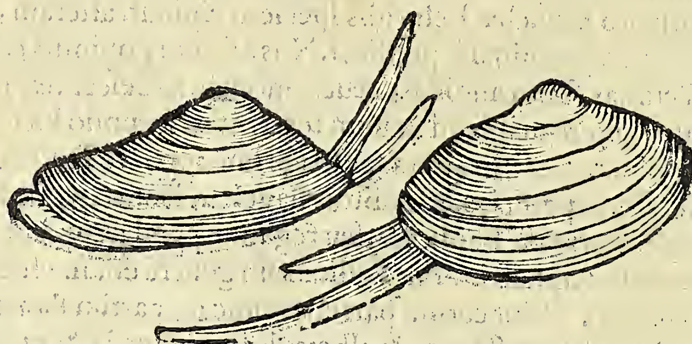

Tellinæ aliæ colore,& magnitudine diuersæ.

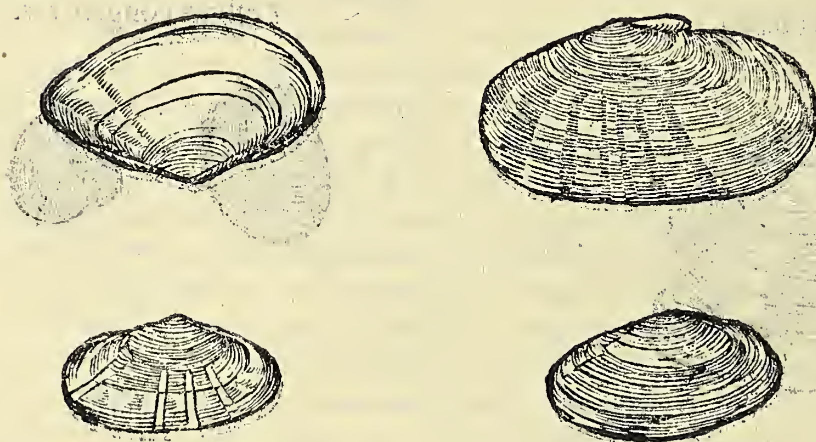
E

Tellinæ cum dentalibus.

Tellinis congeneres.

F

G

VSVS IN CIBIS.

QVANTOPERE commendentur Tellinæ in cibis, & quàm palato gratæ sint, satis testatur earum sapor, qui cum cæteris suis generis de saporis principatu contendit. Tellinæ, inquit [a] Oribasius, aluum subducũt, fluuiatiles maiores sunt, & plus succi habent, quales Aegyptiæ sunt. elixatæ dulces sunt, earumque ius aluum soluit, clausæ verò sale sparguntur, & per testas humorem trahunt. Frigida lauantur aqua, & ex oleo, & aceto, vel menta, vel ruta comeduntur. qui aluum soluere voluerint, eas solubili apparatu cum oleribus condient: quæ florem ætatis agunt, si comedantur vere, sunt optimæ. Idem de ijs re. ẽset. [b] Xenocrates, aluum subducere, locisque arenosis prouenire, & portubus vndis agitatis, & quas ex Oribasio diximus, dotes, illis inesse. Addit Bellonius esse earum carnem molliorem, quàm reliquarum conchularum. harum quæ paulò plus extra aquã manserunt, testas pandere inquit (fortè, testæ se pandere, Zoographus) hiantesque arenulas excipere solere, de quibus Romani meritò conqueruntur. Quamobrẽ multò meliores sunt in vrbibus, quæ in mari abluuntur, vt Venetijs, & Ianuæ. Romæ rustici in saccis per Vrbem Tellinas circumferunt, quas modiolis diuendunt. Cùm enim exiguo corpore constent, nec facilè aperiantur, gustuique gratæ sint, mirum immodum ob id expeti, bellariorumque loco assumi solent, cuius etiam meminit Iouius his verbis. Paruæ illæ Conchulæ à veteribus Latinis mytuli, à Romanis, aut hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatæ, (quã sententiam capite de mitulis ex Matthiolo improbauimus,) bellariorum locum obtinent. sunt enim gratæ gustui: verùm arenulis scatent, & propterea calculosis officiunt. Hæc ille. Veneti Ichthyopolæ aqua marina demersas in lagunculis solent adseruare. viuunt enim in arena, ob id nisi priusquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, vescentibus molestæ sunt. parum etiam sunt coquendæ ex aceto, vel omphacio: cum pipere esæ, appetentiam excitant. meminit etiam Matthiolus posita illarum icone in commentario ad Dioscoridem capite de Tellinis, vbi inquit, notissimas esse in Italia Tellinas, præsertim

H

[a] 2. Collect. Aluum soluunt.

[b] De Aquatil. Caro mollior reliqs Conchis.

Bellaria sunt.

Cur lauentur.

Difficile concoqui.

tim

A tim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd ori sint valde gratæ, easque verò ab [a] arena optimè repurgari etiam iubet. Iam verò earum carnem difficilè coqui tradit [b] Castor Durantes, ventriculoque esse noxiam; de fluuiatilibus fortè intelligit: etenim marinę, & inter has tenuiores, quas Basilicas (vt iam multoties diximus) vocat Athenæus, stomacho graues non sunt, teste vel eodem auctore. Fluuiatiles autem dulciores dixit, has itaq; ventriculo minus conuenire non ab re putari possit: nam sitim excitare eas, calculosq; gignere idem auctor est: contrà illas, si optimè ab arena purgentur, & cepis frixis, vino modico petroselino, & aromatibus condiantur, præstantiores esse, ac salubriores, potissimum senibus, omnibusque pituitosis, hyemis tempore magis conuenire, maximè verò maiores, atq; recentiores cæteris antecellere. Recentes, inquit [c] Dioscorides Tellinę aluo vtiles sunt, sed maximè ius earum, salitæ vruntur, tritæ in cinerem, & cum cedria instillatæ auulsos palpebrarum pilos renasci non patiuntur, quòd postremum etiam tetigit [d] Galenus ab ipso Dioscoride fortè mutuatus, Tellinas salsas (ταρίχηρας) vstas cinerem relinquere, aiunt, causticum, adeo vt is cum Cedria mixtus, & instillatus, euulsos radicitus palpebrarum pilos renasci prohibeat. [e] Idem aliàs ad pilos inutiles, & pungentes in palpebris, euulsis mox
B oblini iubet. Earundem tenuissimum puluerem Archigenes apud eundem commendat, sed cineris, quàm pulueris vis maior futura videtur. Cinerem earum casum pilorum in palpebris prohibere tradit Iouius ex Oribasio, non admodum rectè, vt putat Zographus; quibus vacat, apud Oribasium inquirant. Eum autem, reperio, Telinas, (Tellinas per l. duplex legerem,) vel Xiphydria ad aluum subducendam ab eo celebrari, idque ante scribit senex [f] Hippocrates. Mituli, ait pectines, ac Tellinę magis aluo secedunt, quàm purpurę, pinnę, patellę, buccina, & ostrea, ipsa quidem sicca sunt, succi autem ipsorum aluum mouent. Idem sensit Aretæus, qui in curatione elephantis in cœna apponi iubet marina, quotquot ventrem subducunt, Tellinarum iuscula, ostrea, &c. Idem in iliaco affectu: aut medicatio (inquit) fiat cum iure aliquo aluum subducente, cochleæ valde elixæ, & ipsarum succus, aut Tellinarum. Hæc sunt, quæ spectant ad vsum medicum. Sunt præterea pueris in vsu Tellinæ, vt & lepades, ad tubæ sonum imitandum; referente [g] Athenæo, cuius
„ hæc sunt verba, interprete Rondeletio: Callias Mitylenæus libro de Patella Alcæi, apud
„ Alcæum odam esse scribit, cuius initium est Petrę, & cani maris filia: ad cuius finem scri-
ptum est. Ex patinis animum recrees, ô marina patella. Quo in loco pro Λεπὰς, id est pa-
C tella, Aristophanes legit χέλυς, id est testudo, aitque Dicæarchum non rectè legisse Λεπάδας, iisque ori admotis puellulos sonare, & lasciuire, quemadmodum Tellinis solent procaces adolescentuli. Sopater Phlæacographus, in comedia, quæ inscribitur Eubulotheombrotus, scribit. At resiste, è Tellina repente ad meas aures suauis quidam sonus
„ illapsus est.

[a] *In Thes. sanit.*
Ventriculo noxiæ fluuiatiles.
[c] *Li. 2. c. 8.*
[d] *De simplic. medic.* 11. 38.
[e] *Lib. 4 de compos. secun. loc.*
Oribasij locus notatus.
[f] *Lib. 2. de Diæt.*
[g] *Lib. 3.*

DE BALANIS. Cap. LXXIII.

ÆQVIVOCA.

BALANVM Latini vocant, quod Græcis Βάλανος dicitur, animal ex aquatilium genere quod ἀπὸ τῆς πρὸς δρυΐνας βαλάνους, vt refert Athenæus, nomen sumpsit. Cæterùm, Βάλανος significat multa, quę omnia,
D quoad fieri poterit, paucis perstringã: omnia scilicet, quę apud nos glandis vocabulo comprehenduntur; præcipuè tamen ita Dactyli appellantur, vt oliuæ, etsi quæ sint alia, quæ nucleos intus habent. Accipitur apud Theophrastum [a] Βάλανος pro arbore quadam, de qua plura apud eum inuenies. Præterea eam quoque, quæ glandes fert, Balanum appellari volunt. propriè verò quercus fructus est, quem nimirum glandem Latini dicũt, & ad similes arborum fructus transfertur (imò Marcellus tradit fructus omnes longiores hoc nomine contineri: sed etiam Glandis appellatione apud Iurisconsultos omnes ferè fructus, vt quidam tradunt) accipiuntur, vt Βάλανοι δρυΐναι glandes quercinæ, & Βάλανοι sunt Σαρδιαναὶ Castaneæ, (vt Plinius docet,) etiam est celebris Βάλανος μυρεψική, quam Plinius, & Aetius μυροβάλανον voce composita dicunt. Glans vnguentaria, fructus arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis, quæ quòd in Aethyopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido iuxta Iudæam nascatur; Αἰθιοπική, Θηβαϊκή, Ἀραβική, Πετραία, Συριακή, Αἰγυπτία dicta est, vt recenset Gorræus, addens

Nominis ratio.
Balani quę vocentur.
[a] *Li. 4. c. 2.*
Balanus arbor.
Glans vnguentaria.

dens falsò quoſdam opinari eſſe eam, quæ hodie nux muſcata nominatur. Eſt item βάλανος Gorræo extremi penis carnoſa ſubſtantia in glandis ſimilitudinem facta, vtrunque penis meatum, quem natura vrinæ, & ſemini communem effecit, complectens, & ambiens, vnde βαλανοβόρον, glandiuorum Diogenes Cinædum quendã appellaſſe fertur, quo ſenſu Martialis quoque paſtas glande nates dixit. Apud medicos ſuppoſitorium Barbaris vocatur, quod in glandis formam efficitur, ad deijciendam aluum, Græci Balanum, Latini glandem etiam vocarũt, ſed eo ſignificatu pro collyrijs abuſum eſſe Columellam, Cęliumq́; [b] Aurelianum medicum, tradunt lexica. Eſt βάλανος etiam μοχλός obex, peſſulus, licet Ariſtophanis Scholiaſtes velit eſſe τὸ βαλλόμενον εἰς τὸν μόχλον σιδήριον, quod & μάγγανον vocetur. Eſt poſtremò Balanus nomen Vrbis in Epiro. E

Cinædus βαλανοβόρος.

[b] Li. 6. c. 6.

SYNONYMA.

Pholades, an Balani.

QVAS Rondeletius Pholades vocat, Balanos quidam eſſe iudicant. mihi differre videntur, atque iccirco ſeparatim de ijs agam. Quæ hîc pinguntur teſtacea Græci noſtræ ætatis, adhuc antiquo nomine, Balanos vulgo nominant, Plautus, & Columella etiam Balanos à glandium ſimilitudine. Læues ſunt, vt inquit Petrus Gillius, & in cauernis ſaxorum ſtabulantur. Veneti nõ rectè Dactylos vocant. Ab Ariſtotele inter teſtacea numerãtur, βάλανοι, & glandes conuertit [a] Theodorus Gaza, ſed ex eo non poſſumus, inquit Rondeletius colligere, quid hodie glandes appellare poſſimus: earum enim meminit breuiter. περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετρηδίων τήθεα, καὶ βάλανοι, Rimis, cauerniſque ſaxorum vertibula generantur, & glandes. Bellonius Pollicipedes vocat, quia vulgo poulſepieds dicuntur, quòd pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant: racematim, inquit, Oceani cautibus adhærent, & nomen antiquum nullum habent. Zoographus Meercicheln poſſe nominari putat. F

[a] Lib. 5. de hiſto. anim. c. 15.

Pollicipedes.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA. G

Duo glandium genera.

IN Liguſtico litore muſculorum eſt genus quoddam, inquit Rondeletius, in ſaxis latens, nonnulli glandes veterum eſſe putant, ſed pholades eſſe potiùs exiſtimauerim, de quibus poſtea dicemus, ſi quis tamen nimis perfractè defenderit glandes eſſe, non refragabor. Liberè dicã quid ſentio. duo, mea quidem ſententia, glandium genera ſunt, vnum quod in Gallia, & Britannia noſtra pruſſepiez appellãt. Pollicipedes nominant quidã, quòd pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant, quod nomen, eiuſq; interpretationem non probo. Id genus glandem eſſe colligimus, quòd illi cum glandibus magna ſit ſimilitudo. Nam vt glandis quercus, vel Ilicis pars prior læuis eſt, & in acutum tendit, poſterior aſpera, ſic hæc, quæ ſaxo affixa exhibemus, poſteriore parte, qua ſaxis hæret, rugoſa ſunt, & aſpera, glandiumque caliculis poſteriorem earum partem arctè retinentibus, ſimili. Plura ex vna radice pendent è ſaxorum rimis. Ex teſtaceorũ genere ſunt. pars enim prior longa, rotunda, ex duabus teſtis componitur, colore, & leuitate vngium, in medio rimula eſt, ex qua capillamenta quędam veluti pluma rubeſcentes prodeunt. Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus conſtat, tota in quinque digitorum longitudinem accreſcit, craſſitudine ſunt pollicis in Hiſpania: in Britannia noſtra ſunt minores. Pars poſterior, quæ ſaxo alligatur, corio duro, aſperoq; potius, quàm teſta conſtat, ex nigro flaueſcit. Hæc omnia ille. Addens præterea ſpeciem alteram paruam; glandes H

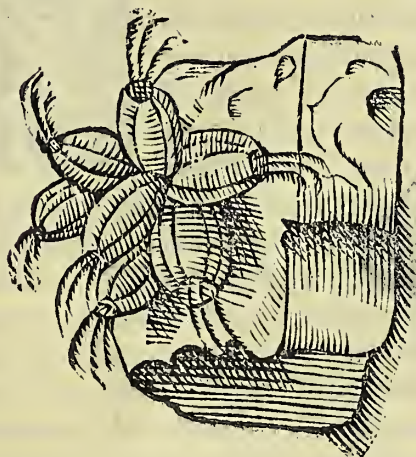
Pollicipedes.

Balanus Rondel.

A des hæ, inquiens, si cui non placeant, alias propono, quæ glandibus fructibus similiores sunt. Nascuntur in saxis, & in rimis nauium, quæ diutius immotæ vno in loco manserint; adnascuntur etiam mitulis. Vidi equidem mitulos, vetustos, & mortuos totos istis glandibus opertos, & naues præ vetustate putres, quibus frequentissimæ adnatæ fuerant. Hæ glandes striatæ sunt, foramen habent, è quo veluti frondem emittunt, multæ simul nascuntur. Intus parum carnis continent, paruæ semper manent. Quamobrem has paruas glandes, illas magnas appellare possumus. Nostri prorsus negligunt, ac ne degustant quidem. Sic Rondeletius. Differentiam quoque ratione magnitudinis agnouit[a] Athenæus: etenim esse alias alijs maiores. Αἱ βάλανοι, ait, δὲ εἰ μείζονας εὐέκκριτοι, καὶ εὔστομοι. Glandes, id est, si maiores fuerint, aluo facilè subducuntur, & placent palato. Eodem authore, βάλανοι διαφέρουσι παρὰ τοὺς τόπους, αἱ μὲν γὰρ αἰγύπτιαι γλυκεῖαι ἁπαλαί, εὔστομοι, θρεπτικαὶ πολύχυλοι, οὐρητικαὶ, εὐκοίλιοι. αἱ δ' ἄλλαι ἁλυκώτεραι. Glandes pro locorum varietate differunt. Aegyptiæ dulces sunt, teneræ, ori gratæ, copiosi nutrimenti, multi succi, vrinas cient, aluum soluunt. Aliæ magis salsæ sunt. Eadem locorum differentia alijs etiam competit. Quemadmodum enim Aegyptiæ glandes ad Nili ostia captæ dulciores sunt, copiosiorisq; nutrimeti, & succi; ita ostrea in ostijs Rhodani, Sequanę, Garunæ capta, dulciora sunt alijs, quæ procul ab aquis dulcibus capiūtur, ac proinde hæc, quòd magis salsa sint, magis aluum solicitant, minus nutriūt. Quas Bellonius pro Balanis repræsentat icones, nos inter Cōchas Rhomboides posuimus, de ijs autem habet hæc verba. Plures ab vno exortu coagmentantur, veluti si quispiam fingat aliquot ocreas simul alligatas de quodam loco editiore pendere, quarū soleæ deorsum sitę sint, minoris digiti crassitudinem habent: quinque digitos longi sunt, ac magno aceruo simul coagmentati, ab eodem exortu, saxo firmiter adhærentes, teretes, nigro corio vestiti: quorum extrema, seu capita eodem modo prominere videntur, quo pes tibię alligatus est: in qua quidem extremitate rima inter duo duriora veluti testacea ora apparet, cui branchiæ subsunt. Hæc ille. Duæ à nobis tabulæ Balanorum hîc exhibentur, in prima habes Balanos multos modicè rubescentes simul adnatos; in reliquis à suprà allatis descriptionibus non differunt. secundo loco sunt alij Balani à D. Antonio Gigāte mihi communicati à prioribus haud longè dissimiles, nisi quòd in his color rubeus non appareat, præterea striati sunt, foramen habent, ex quo frondem quam vocant, non, vt priores, emittunt. in altera tabula primo loco ostreaceum exprimitur, quod

Balani secunda species Rondel.

Mitulis adnascuntur.

[a] Lib. 3.

B

Differentię à loco.

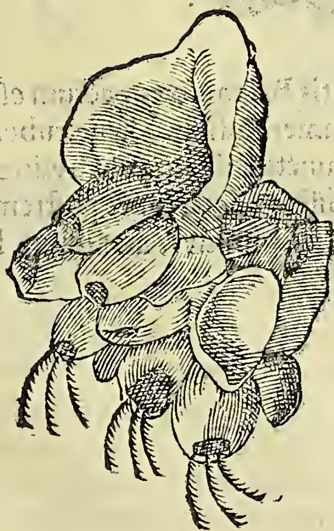
Ostrea ubi meliora.

Icones Bellonij considerata.

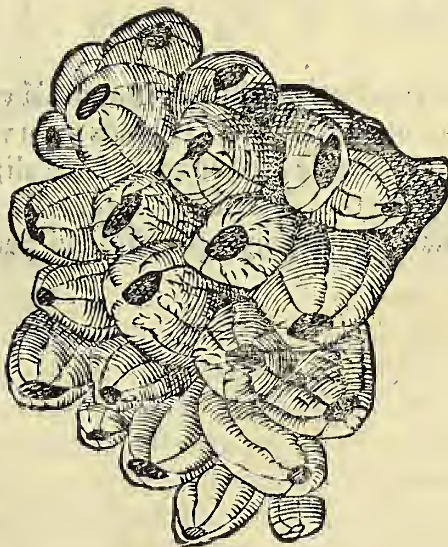
C

Tabulæ ab authore editæ considerantur.

Balani rubei.

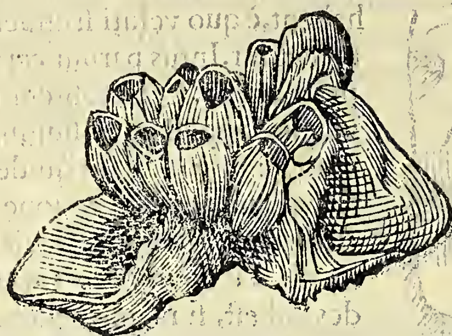
Balani alij à D. Ant. Gigante communicati.

D

polyceps

Balani, siue Polycipedes alij.

polyceps appellari meritò potest, quoniã velut ex multis Balanis compactum est, figuraq; habet Balani; (quare inter Balanos mihi videtur adnumerandum.) læue, rubescens, cęteriq; prædictis simile. sequuntur postea alij simul coniuncti cuidam conchylio extrinsecus colore rubescente. Tertius polyceps ab hisce non differt. Quarto, & postremo loco habetur Balanus, seu polyceps sessilis in parte inferna, vbi insidet, maximum habet foramen.

A

VSVS IN CIBIS.

NON tantùm esui esse balanos, verùm etiam gratos esse palato, nobis Epicharmus scriptum reliquit, qui in nuptijs Hebæ tanquam in lautissimis epulis nominat κογχύλια, λεπάδας, τηθυνάκια & βάλανος; & Macrobius in conuiuio, quo Lentulus flamen Martialis inauguratus est, Balanos nigros, & albos inter alia testata recenset. In Hispaniæ parte ea, auctore Rondeletio, quę Oceano alluitur, & in Normania, & Britannia frequentissimi sunt, perque vicinas vrbes, pagosque diuenduntur. Mulieres, & delicatiores homines alia fastidientes cibaria, hoc edulij genere delectantur, & qui Veneri dediti sunt. Elixantur in aqua, ius quod intus est, sugitur, tum priore parte contorta, & disrupta, caro extrahitur, & ex aceto editur. Bellonius quoque Armoricos litorales, refert, magnam horum copiam in pagos, & vrbes vicinas conuehere, illosque vili pretio diuendere, esse autem optimi saporis, ac mirum immodum fastidia stomachi subleuant, vt etiam mulierum malacijs accommodentur. Elixi ex aqua salsa, pulpam habent duriusculam, quam auferunt sinistra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra verò caput arripientes: quod posteaquam contorserint, pulpam à theca extrahunt, vt ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo. Pulpa autem, quę inde egressa est, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur, ac manditur. Balanos præterea, scribit Archigenes apud [a] Galenum, stomachicis conuenire, idemq; iam ostendimus ex Bellonio.

Vbi frequẽtissimè venduntur.

Vt coquantur.

B

Vt elixentur.

[a] De cõpos. med. lib. 8.

DE PHOLADE. Cap. LXXIV.

ÆQVIVOCA.

C

PHOLAS dicitur, quod antris, & latibulis conditur, vel quod in cauernis & lustris delitescit, vnde Suidæ ex Babrio afferenti φωλὰς est σπήλαιον κρυπτὸν, spelunca abscondita, antrum, occultum, latibulum, & huiusmodi. deducitur autem à φωλάζω, vel φωλέω verbo, & φωλεύω, quod significat specu lateo, vt primitiuum φωλεὸς, siue φολεὰ, id est specus, latibulum, lustrum. φωλεῖν, & φωλεύειν dicuntur, auctore Eustathio, aues, reptilia, vrsæ, aliæq; animantes, cùm in terra, saxis, alijsué latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris aut æstus vitandi gratia: vnde etiam vrsæ Græcis φωλάδες cognominantur. Suidæ rursus φωλὰς est εἶδος νόσου. De Pholade verò conchylio, eiusque synonymia nihil ferè inuenio cùm apud Græcos, tùm apud Latinos. Rondeletius in quibusdam Italiæ littoribus, dici testatur Balanos, sed differunt, quamobrem de Pholade separatim tractauimus.

Pholas q.d.

Vrsæ cur pholades dictæ.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

D

QVALE sit ex Testatis, quod φωλὰς Græci vocant, solus Rondeletius, adhibita etiam icone, studiosis communicauit. Ita in saxis latet, inquit, vt saxo vndique contegatur, per foramen duntaxat exiguum, & sensui vix patens aqua nutritur. Testis constat duabus, longis, non in latum extensis mytulorum modo, sed rotundis. Intus eadem ferè est caro, quæ in mitulis. In saxis adeo duris nascitur, vt non nisi ferreo malleo diffracto saxo distrahatur. Sunt qui putent in saxis aquæ salsæ vi excauatis prouenire, alij in luto in saxorum cauernulis aceruato. Ego crediderim in saxorum cauernulis, vel vi, vel natura factis, aquæ marinæ appulsu procreari, atque in concham verti, quæ cauitatis, siue foraminis figuram seruat. Vidi huiusmodi conchas in portu Veneris. Missum est ad me alio ex littore saxum, cuius partem hîc expressi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, sed foramina tantùm appare-

Testa.

Caro.

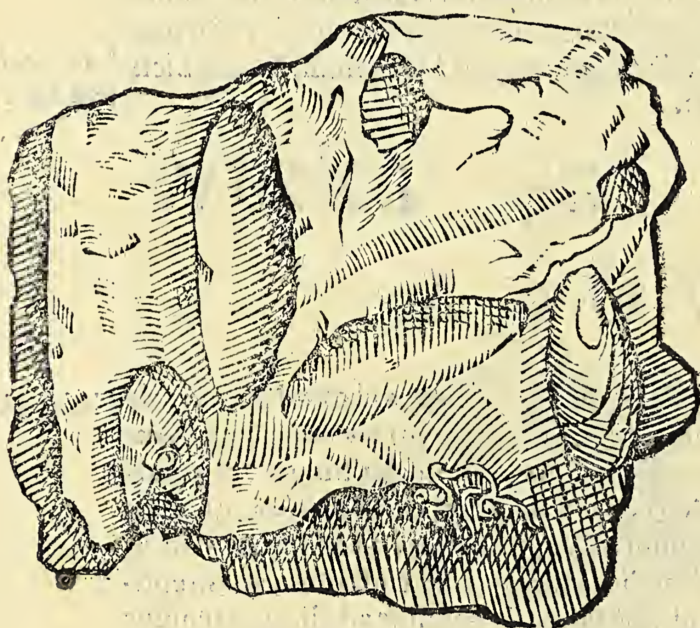
Saxis vt innascantur.

Rondeletij opinio.

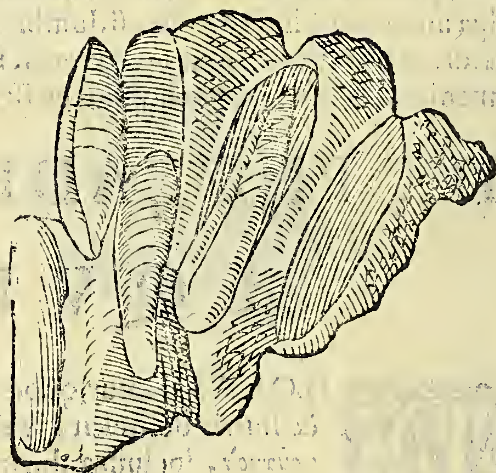
apparebant tam exigua, vt vix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto cauitates internæ multæ erant, vario ſitu, & diuerſæ magnitudinis, in quibus Conchas iſtas reperi, quas cùm ſaxo depictas exhibeo. Quare figuram diutiùs contemplatus, antiquorum Balanos non eſſe iudico, ſed φωλάδας, de quibus hæc Athenæus lib. 3. Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δέ. Pholades multum alunt, ſed virus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades palato ſuaues ſunt, ſed virus reſipiunt, & mali ſunt ſucci. Primum huic ſententiæ meæ aptiſſimè quadrat nominis ratio: Nam vt φωλάδες dicuntur feræ, quæ in luſtris degunt, ἀπὸ τοῦ φωλεύειν, quòd latêre ſignificat, ita nihil in marinis rebus reperias, quòd penitus in ſaxo lateat, ſicuti conchæ, quas proponimus, deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt; nam virus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam meminit præter Athenæum. Hæc omnia ille. Noſtra Pholadum icon ab illa Rondeletij nihil, vel parum differt. In ſaxis enim latent. earum teſtæ (duabus autem conſtant) coloris ſunt rubri ad album tendentes, longæ, & rotundæ: in reliquis ſimiles illis, quas poſuit Rondeletius. Nos quoque ſuprà de eiuſcemodi teſtaceorum ortu multa diximus ex Goropio, quæ hîc non repetimus. Cùm Rondeletij figura conuenit, vt dixi, quæ hîc à me adijcitur: & neſcio num etiam iſthæc altera quinq; digitos longa, cinerea.

Balanos nõ eſſe. Multũ nutriunt. Nominis ratio. Virus olẽt.

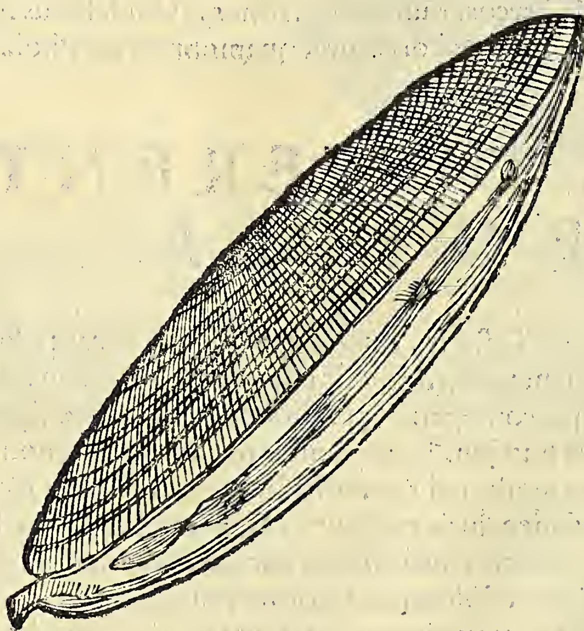
Pholades Rondeletij.

Pholades authoris in ſaxis hoſpitantes.

Pholas concha alia.

A

DE SOLENE. Cap. LXXV.

AEQVIVOCA.

ANALEM, siue fistulam, vt in aquę ductu σωλῆνα vocauit Plutarchus in libro, qui περὶ φιλοπλουτίας inscribitur; ὥσπερ οἰκεῖα μεσοῖ σωλῆνες οὐδὲν ἀναλαμβάνοντες εἰς ἑαυτοὺς ἀλλ᾽ ἕκαστος, εἰς ἕτερον ἐξ ἑαυτοῦ μεθιείς. Σωλὴν etiam, siue Σωλὴν μηχανικὸς Chirurgorum instrumentum est rotundum, oblongum, cauum, in quod crus, aut femur fractum conijcitur, & continetur: simile quidem glossocomo, sed figura differens, teste Galeno comm. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, quo loci Hippocrates de eius vsu multa differit. Ab Anatomicis pręterea σωλὴν ad canalis fictilis similitudinem dicitur medium foramen, quo B omnes ceruicis vertebræ peruiæ sunt, & spinæ medulla à cerebro descendit, id quod alio quoque nomine ἱερὰ σύριγξ appellatur, vt scribit Gorræus. Sacra fistula.

SYNONYMA.

Σωλῆνες, à Græcis vocantur istiusmodi testacea, vt diximus, item αὐλοί, δόνακες, ὄνυχες, nec non & δάκτυλοι, quorum synonymorum omnium Plinius meminit his verbis. Solen, siue Aulos, siue Donax, siue Onyx, siue Dactylus: dicitur autem Solen à canalis, siue tubi similitudine, αὐλὸς tubæ modo excauatus, Δόναξ à figura arundinis crassæ, concauę, apud amnes nascentis, quæ δόναξ, & Cypria arundo nominatur referente [a] Dioscoride. ὄνυξ verò id est vnguis ab extremis, tenuitate, & figura vnguibus simili, vel à testę colore, & substantia vnguibus nostris non dissimili. At ὄνυξ itidem apud [b] eundem pro re longè diuersa sumitur. δάκτυλοι cur dicantur, habemus ex [c] Plinio. Concharum è genere, inquit, sunt Dactyli ab humanorum C vngium similitudine appellati. Σωλὴν apud Eustathium dicitur ἐκ τοῦ σείω καὶ τοῦ ὅλος, σοολὴν & per crasin σωλήν. Epicharmo autem Σωλῆνες μακροκόγχυλοι vocantur, sic enim legitur apud Athenęū; latinè teretes, longi, & viles dici queunt à Sophrone μάκραι κόγχαι, id est, longæ conchæ. Latinis parum mutata Græcorum voce Solenes dicuntur, quos etiam Gaza modò vngues, modò digitos in vtroque Plinium secutus vertit, vt scribit Hermolaus. Dotoli nomen à Græco Dactyli, detortum Zoographus credit. Genus id Cōcharum, inquit, quod à nostris spoletta vocatur, aliqui Spondylos, alij Dactylos marinos esse volunt. Zoographus spoletta vocabulum accedere ad Germanicum spulen ait, quod cannam vel arundinem significat: propriè verò internodium quo filis agglomerandis vtūtur textores: cuius figuram planè reddit istiusmodi concha. A Venetis hodie Cappæ longæ, vt scribit Gillius dicuntur, qui accolunt, (inquit) Adriaticum sinum Cappas longas nominant. Vocantur, & pesce Canella Bononiensibus, cuius synonymi fortè meminit Albertus, ostrei genus, inquit inuenitur in mari Italico, quod vocatur canna, propter suæ conchæ similitudinē ad cannam. Ragusinis Parszi, quia Pars eorum lingua digitū sonat. Gallis Couteaux, quod cultri manubrium referat. Normanis mansotz, & manchotz, quòd gladij capulum D representet. Anglis Pitot, vt vult Bellonius, vel vt Rondeletius Pirot, sed Zoographus ex Ioanne Fauconero Anglo intellexit, Bagfysh potiùs dici. Vuallis in Anglia Thymby.

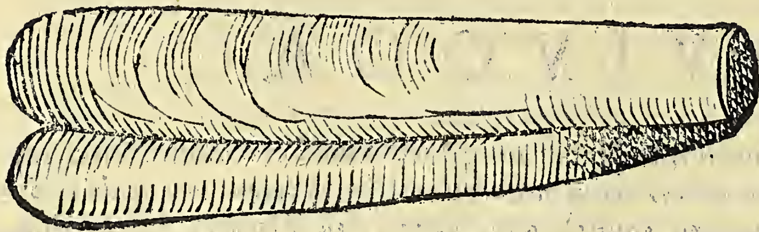
Solen: Donax.
[a] Li. 1. cap. 115.
Vnguis cur dicatur.
[b] Lib. 11.
Dactyli.
[c] Li. 9. c. 61
Etymon vocis Solen.

GENVS. DIFFERENTIÆ.
FORMA.

BELLONII Dactylum, seu Solenem marem, Rondeletius concham alteram longam nominat (& nos suprà eam etiam inter conchas exhibuimus) Solenisque speciem esse inficiatur. Fœminæ verò, quia nihil à Solenibus differt, tantùm hîc ponemus iconem, sic autem eam Bellonius describit. Fœminæ (à maribus tribuens differentiam) sinuosam ea parte concham habent, & foramen amplum: posteriore autem (qua conchę cardinibus, seu neruis inuicem

Solen mas Bellonij.

Solen fœmina Bellonij.

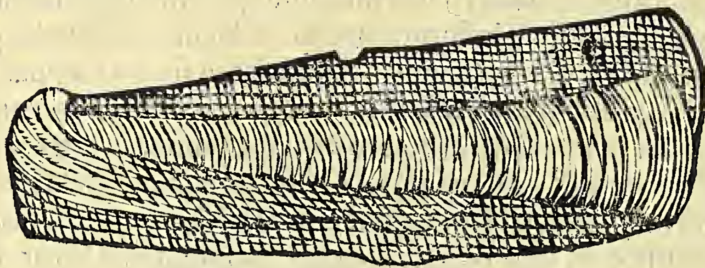

Sexus diſtinctio.

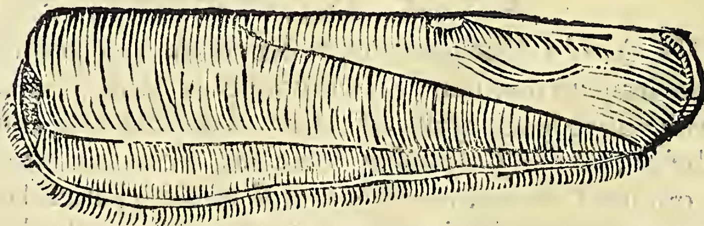
fulciuntur) aliquid gerunt muliebri pudẽdo ſimile. Hęc ille. Plinius, & Athenæus alios fœminas nuncupãt, non quòd ad procreationẽ ſemen fœtificum hic emittat, illa recipiat. etenim conchæ, Chamæ, ſolenes, pectineſq; locis arenoſis ſponte proueniunt. Rondeletius, qui vtrãq; ſpeciem iconibus expreſſit, Solenem marem hodie nullam nationem à fęmina diſtinxiſse ſcribit. Athenæus vtrunq; iiſdem nominibus appellat, Plinius inter nomina diſcrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat: fœminas Onychas, quam differentiam nõ improbat Rondeletius. Eſt igitur Solen mas, inquit hic ex Concharum longarum genere: duplici conſtans teſta, læui, tenui, altera tantùm parte colligata nigro vinculo, etiamſi aliter ſcribat [a] Ariſtoteles. Cùm enim διθύρων alia ſint altera parte ligata, altera ſoluta, vt claudi, & aperiri poſsint; alia vtroque latere connexa, in his poſtremis Solenas numerat, cùm contrà ſemper altera parte ſolutos videas, neq; in ea aut vinculi, aut articulationis vllius veſtigium. Dodrantali ſunt longitudine, pollicis craſſitudine, harundinis modo caui, extremis duobus ſemper apertis: anteriore caput exerit, & retrahit teſtudinis ritu. ſecundum teſtæ longitudinem carnem protenſam habet. Teſta cœruleo eſt colore, lineas euidentes habet pertranſuerſum ductas, qua parte colligatur, craſſior eſt, aliis partibus in tenuem ſubſtantiam definit, ſicuti mytuli. Aqua, & arena viuit. Sic ille, ſubdens Solenem marem à ſe verè fuiſſe repræſentatum. Athenæus enim, inquit, maris teſtam cærulei eſſe coloris ſcripſit: at eius verba illos apertè refellunt, qui Conchæ alterius longæ ſpeciem pro Solene mare depinxerunt. (Taxat Bellonium qui Concham aliam pro Solene mare dedit, nullo pacto inter Solenes numerãdam) ea enim tota candida eſt. De fœmina verò hęc habet verba. Onychas appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, ſapore, magnitudine à maribus differunt, in aliis omnibus ſimiles. Teſta lineis cæruleis diſtincta non eſt, ob id Plinio vnicolores dicuntur. Caro dulcior eſt, maribus minores eſse ſolent. Solenes vtrique in arena defixi viuunt, ferreo inſtrumento ex ea eximuntur. Hæc de iis Rondeletius. Fœminas in arena ſtare Bellonius quoq; tradit; ſed cùm omnia ſilent, ſurſum è profundiſſimo foramine emergere, & in id (tanquam ſtrepitum audientes) protinus ſeſe abdere, vnde poſtea niſi pala ferrea in tranſuerſum ſuppoſita, ac profundiſſimè impacta auelli poſſint, id quod Plinius, & ante eum Ariſtoteles intellexit, Solenes fugere ſcribens admoto ferramento; ſubtrahũt (inquit) ſeſe inferius, & ſubſidunt ad ima. Nos maris tantùm iconem ponimus, qui à Ron-

Solen mas quid.
[a] Lib. 4. de hiſt. c. 4.
Contra Ariſtotelem.
Lõgitudo.
Teſta.
Contra Bellonium.
Solen fœmina.
Teſta.
Caro.
In arena viuunt.
Inſtrumento admoto fugere.

Solen mas Rondel. nu. 1.

Solen fœmina Rondel. nu. 2.

deletij

A Solen mas authoris.

Cappa longa vulgò Venetijs dicta.

B

deletij Solene mare aliquantulum differt: est enim lineis miniaceis per transuersum variegatus; in altera quoq; conchæ extremitate linea lutea apparet: magnitudine æqualis Rondeletij Solenis. Habes postremò iconem Cappæ longæ, vt vulgò Venetijs vocant, quo nomine Venetijs olim Zoographus pingendam curauit.

V S V S   I N   C I B I S.

ARIBVS Plinio teste facultas inest ciendæ vrinæ, fœminæ dulciores sunt, Athenęus eosdē calculosis, & difficilè meientibus vtiles esse tradit; eademque, quæ Plinius, de ijs habet, vt ex eodem auctore vterque transcripsisse videatur, inquit enim Athenæus; Solenes à quibusdam vocati,
C à nonnullis δόνακες; & αὐλοὶ, & ὄνυχες, succi multum suppeditant, sed mali, & glutinosi. Mares quidem virgati sunt, & cærulei coloris, calculosis, & ægrè meientibus perutiles sunt. Fœminæ vnicolores sunt, & dulciores. Sumuntur frixi, & elixi. meliores sunt in prunis tosti quoad hient, qui hos piscantur solenistę dicti fuerunt, vt narrat Phanias Eresius in libro, cuius titulus est, Tyrannorum in quos vindicatum est cædes, his verbis. Philoxenus Solenistes ex tribuno plebis factus est tyrannus, initio piscatione victitans, & Solenas venari solitus, occasione verò data mercaturam exercens facultates sibi parauit. Rondeletius cum sale, aceto, & oleo edi ait, alij oleum improbant ob eius lentorem, & ad glutinosi eorum succi attenuationem acetum, & sal multò magis conferre aiunt. In prunis tosti deteriores sunt, quia magis exsucci, duriores, & sicciores. Illud diu mihi peperit difficultatem, quod Athenæus, & Plinius tradiderunt, nimirum Solenes vtiles esse in cibo calculosis, & vrinas mouere, cùm ipse Athenæus scripserit, mali succi esse, & glutinosi, atque id experientia confirmet; Talis enim succus calculum generare, & vrinam retinere potiùs quàm promouere aptior est; quamobrem de iure id accipiendum
D potiùs cum Rondeletio existimauerim, quod ob salsuginem suam, & acrimoniam præstare illud possit. Ego, inquit Rondeletius, testarum cineribus ad idem malum vti mallem, insigniter enim attenuant, incidunt, & exsiccant, quod si timeatur in exsiccando morsus aliquis, prius sunt lauandi. Sic ille. Solenas fœminas vix edi posse, nisi optimè ab arena repurgatas (multam enim deglutiunt) testatur Bellonius. In ore mandentium eos relucere Plinius scriptum reliquit. His natura, inquit, in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere, & quantò magis humorem habeant lucere in ore mandentium, lucere in manibus, atq; in solo, atque veste decidentibus guttis, vt procul dubio pateat succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore. Hucusque Plinius. Huius splendoris caussam etiam glutinoso Solenis succo adscribit Rondeletius, siquidem quæ tenacia, & veluti glutino compacta sunt, ea læuia, æqualia, atque perpolita esse solent, atque ob id relucentia, vt pix, asphalthum, albumen oui; quæ profectò sentẽtia non videtur improbanda. Solenas in cibi vsum venire certum est; plerumque verò eos pauperes comedunt: diuitibus tamen etiam

Solenistæ qui.

Tosti super prunas deteriores.

Dubitatio ex Athenęo contra Plinium.

Solutio.

Testarum cinis.

Solenes fœminæ, vt edendæ.

In tenebris lucent.

Splendoris ratio.

Viduarum cupediæ. grati, quia dulces, viduarum cupedias eos vocat Sophron. [a] Galenus dura carne eſſe dicit, E
& ob id difficulter concoqui. Proprium hoc Solenibus, atque purpuris eſt, vt refert Nice-
[a] Lib. 3. de alim facult. ſius, quòd, cùm in iuſculo coquuntur, id craſſius reddant. Vſum in medicina Solenes habe-
Ius craſſius reddunt. re haud comperio, in ſuffitu tamen contra languorem morbi peſtilentis, inter alia Vegetius vnguem marinum admiſcet, ſed hoc de conchylij, purpureuė operculo potiùs, quàm de hac concha putem intelligendum, atq; hæc de Solenibus.

DE PINNIS, Cap. LXXVI.

ÆQVIVOCA.

Pinnę auiũ & piſcium.

SVNT præter hocce oſtraceum, de quo modò dicemus, pinnæ etiam auium, ſiue pennæ à plumis magnitudine tantùm differentes. Suntq; piſcium quoque F
pinnæ quarum adminiculis veluti remis in natando vtuntur. Poſtremò pinna quoduis acutum denotat, vnde & murorum ſummitates pinnæ dicuntur.

SYNONYMA.

Etymon. Ortographia.

LATINI, ſeruata Græcorum voce, quibus πίννη, & πίννα dicitur, Pinnam nuncupant. πίννη autem à ſordibus fortè dicta, quibus ſemper obducta eſt: ſiquidem πίνος ſignificat ſordes, vt πιναρὸς ſordidum. Iſidorus apud Athenæum in recto πίννα, & in accuſandi caſu πίνναν dixit. ab vtroque fit genitiuus per η. non πίννας, vt apud Suidam legitur in πιννοτήρης, adnotante Zoographo. Oppiano, & in lexicis græcis Heſichij, & aliorum πίννα impropriè piſcis dicitur, cùm potiùs ſit, vt in ijſdem ſcribitur, ὀστρεῶδες κογχύλιον. alicubi G
malè per ν ſimplex ſcribitur πίνα. cum oſtreis à Cratino nominantur πίνναι. Hermolaus

Cõcha Aegyptia paralios dicta. Concham Aegyptiam cognomine paralios à Democrito Pinnam vocari ſcribit. Adnaſcuntur Pinnis quædam fila inſtar villi, vnde Genuenſes Pinnam lanam appellant, eodem fortè modo, vt ſentit Zoographus, veluti arbor Agnus Caſtus à quibuſdam recentioribus
Pinna lana Genuẽſiũ. latina voce ſubiuncta præcedentem græcam interpretante, Siculi etiam lanam pinnulam vocant. Pernam Neapolitani: Veneti Aſturam nomine multis alijs conchis communi. Maſſilienſes Nacre. Apud Germanos cùm non habeat nomen, Zoographus ein SteckmuſcheI appellari poſſi ait, quod altera eius pars acutior fundo infixa ſit.

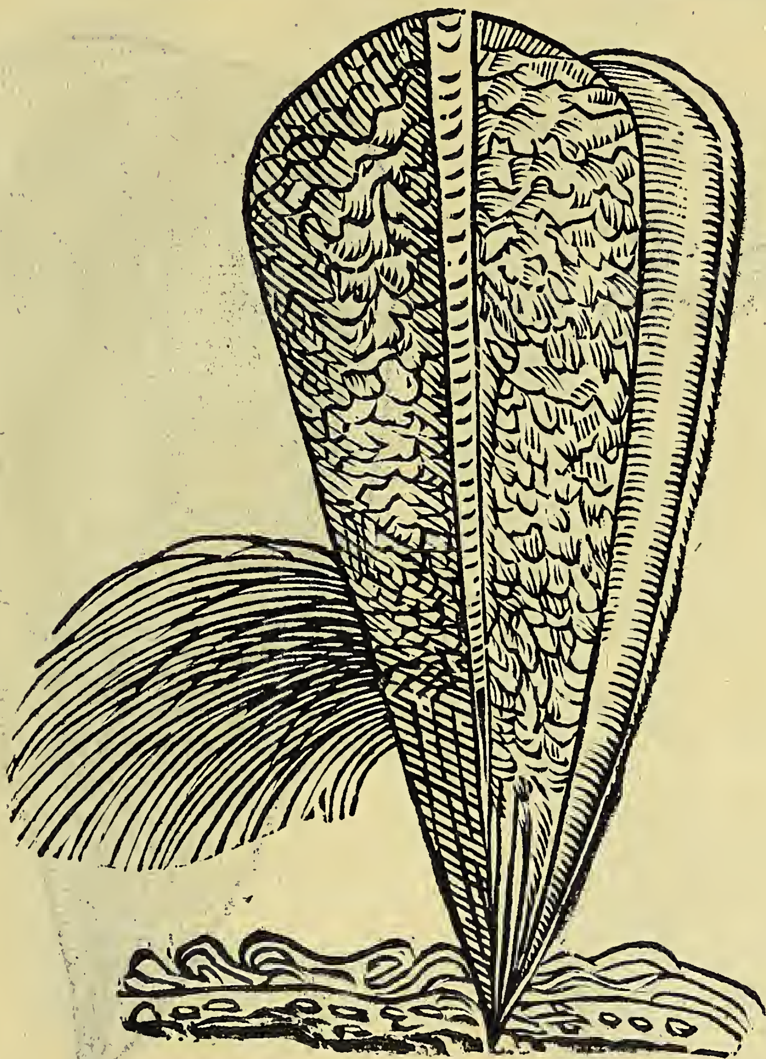
GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

PINNÆ ex duabus teſtis componuntur, & à mytulorum figura non admodum differunt. Cancri etiam, vt in mytulis gurgitum, in his hoſpitan- H
tur, Rondeletio teſte, qui tantam Romæ ſe vidiſſe ſcribit, vt ad cubiti ma-
Tres Pinnę Rõdeletio differẽtes. gnitudinem accederet. Iſque tres Pinnarum differentias agnouit magnitudine differentes, quarum minimam Pernam appellauit. Sic autem deſcribit. Mytulis quodammodo ſimilis eſt, niſi quòd ſtrictiorem partẽ mul-
Teſta. Color. tò magis acutam, & longam habet, quoniam in arena, vel in cœno affixa viuit. Teſta foris aſpera eſt, colore fuſco, intus viridi, & argentei ſplendoris, ſi in arena vixerit Pinna, ſi in cœno, colore eſt magis flaueſcẽte, & minus ſplẽdente. Ab inferiore, & ſtrictiore parte in amplã latitudinẽ extenditur, illic arctiſſimè claudũtur teſtæ. hîc facilè diclucũtur. Intus multũ eſt carnis, cuius omnes ferè partes indiſcretæ ſunt, veluti in mytulis. Hæc ille. Ponit præterea
Perna Plinij. alterius Pinnæ iconẽ, quã quòd Plinij Pernæ deſcriptioni maximè conueniat, Pernã ei vocari aſſerit. Natura, inquit, in Concharũ vari etate luſit, vt ex vnius generis formis pluribus,

veluti

Pinna magna Rondel.

veluti Tellinis, ostreis, myacibus liquet, de quibus prius diximus. Sic Pinnarum vnicum genus non est. Pinna enim altera est, quam hîc proponimus, vt ex figura perspicuum est. Perna à Plinio vocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimè stant velut suillo crure longo in arena defixæ, hiantesque qua limpitudo est, pedali non minus spatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo grandis caro est. Quę omnia ei, quam expressam hîc proponimus, maximè competunt, præsertim figura suilli cruris, vnde nomen habet: dicuntur enim Pernæ tam priores, quàm posteriores coxæ porcinæ salitæ. sic ille, addens. eius generis hanc esse Pinnam, in qua vniones nasci ex Theophrasto tradit Athenæus. Eius verba græca ita recolimus. Θεόφραστος μὲν ἐν τῷ περὶ λίθων γράφει οὕτως. τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, διαφανὴς μὲν τῇ φύσει. ποιοῦσι δ' ἐξ αὐτοῦ τοὺς πολυτελεῖς ὅρμους. γίνεται δ' ἐν ὀστρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, πλὴν ἐλάττονι. μέγεθος δὲ ἡλίκον ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης. id est Theophrastus libro de gemmis scribit ad hunc modum. Inter gemmas pretiosas margaritæ sunt, naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt sumptuosissima monilia. Eas generat ostreum Pinnis simile, sed minùs, tam magnas, quam est magnus piscis oculus. Huiusmodi autem pinnam paruam in Gallico mari reperiri, & in ea paruos vniones, refert Rondeletius. Intus, ait, caro superiori similis, nisi quòd trachelo caret, id est media illa parte dura, & neruosa. Tota igitur intus mollior est, & ad coquendum facilior. Hoc illud est, quod intelligit Plinius, cùm dicit: Intus pro spondylo grandis caro est. Spondylum appellans callum, seu carnem duriorem, & interiorem ostreorũ, quo nomine alibi vsus est, quum loquitur de specie ostreorum, neque in luto capta, neque in arenosis, sed solido vado, spondylo breui, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Tertia eiusdem Rondeletij minor est figura, victus ratione, & byssο similis priori: at magnitudine differens, & eò, vt inquit ille, quòd antequam & acuta, & stricta parte in amplitudinem extendatur, excauata est. In cœnosis, & arenosis viuit defixa, carnem intus duram habet, quæ virus resipit. Bellonius binas pinnarum species, alteram minorem, alteram

Dentes.

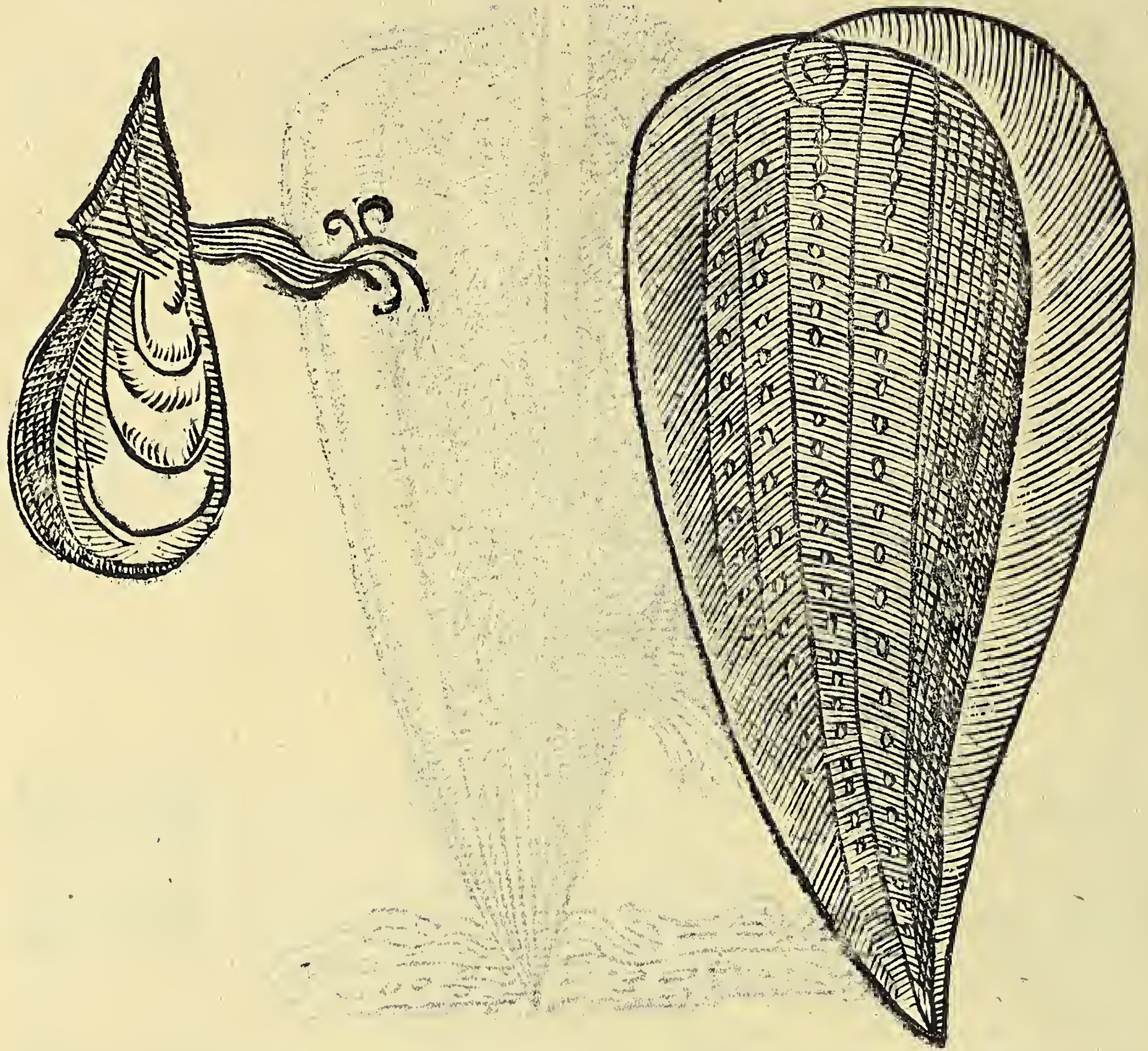
Pinna margaritifera Theophr.

Locus.

Spōdylus.

Bellonij pinna maior, & minor.

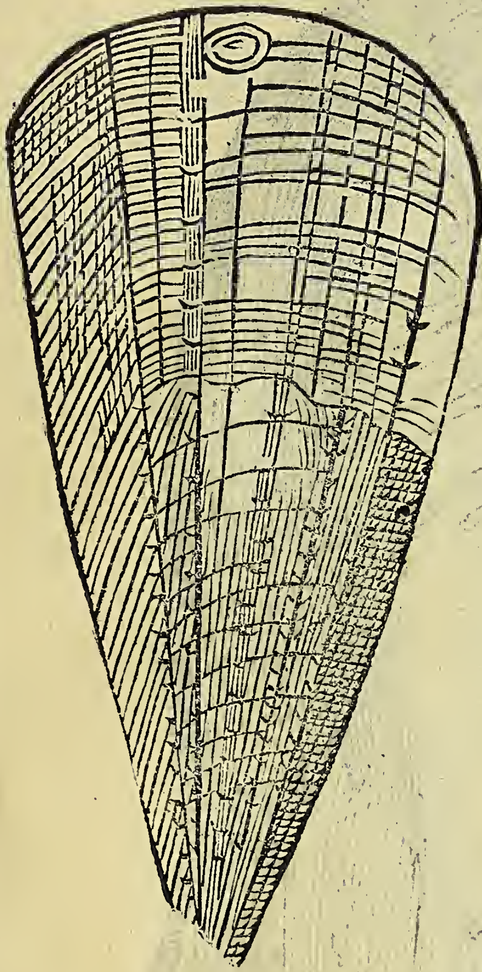
Pinna parua Rondeletij. Pinna Bellonij.

autem maiorem agnouit. Minoris iconem exhibuit,quæ verò ex tribus Rondeletij pinnis sit, ignoratur: videtur enim,ab omnibus differre. Icon quam exhibet,ad pinnam magnam Rondeletij accedit: nisi quòd in summa concha, qua latissima est,paruus quidam circulus est,quem alius paulò maior ambit:& ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè descendunt, per media verò linearum interstitia, multi exigui circuli, o vocalis qua scribi solet, circumferentia,paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Testam intus argentea testitudine resplendere ait: minorem foris magis albicare, intus autem ad cœruleum accedere.Cæterùm qui pinnam nunquam viderit,inquit,mytulum pedem longum,& semipedem latum sibi confingat oportet, Pinna enim eodem circino, quo mytulus (quam Moulam vocamus) tornata est:atque eiusdem coloris testam habet. Minor itaque mollibus in gyrum spiculis obtusis hirta est, valuasq; continuo cardine toto latere annexas claudit, ac reserat,qua inquam parte planior esse constat, qua autem parte sese in latum expandit,eadem byssum, id est laneum villum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit.Est autem veluti capillamentum quoddam coaceruatum prædurum, ac nigrũ, quod lapillis affigitur,limumque,ac spurcitias inde ad stomachum attrahit.Nam cũ pinna longa sit, & subrecta stet, turbinatiorem partem suffixam habet: latiorem autem sursum ex aqua attollit, præcipuamq; internæ partis humo propinquiorem ostendit. Nam & maior pinnæ capacitas in sublime attollitur: in qua etiam plerunque tres pinnoteres videas, aliquando duos, vt plurimum vnum. Idem Bellonius pinnam maiorem nominat Pernam, quæ Rondeletio pinna minor est, cui Zoographus assentitur. Maior, inquit Bellonius pinna pelagia est,rugis profundis caret;duriore testa contegitur,bipedalis sæpissimè inuenitur:Pinnophylacem,vt minor alit:vliginoso,ac palustri tractu nascitur,profundiore gurgite immergitur: multum ingrati saporis. Similem ferè pinnam cũ Bellonij icone à Corn. Sittardo quondam se accepisse scribit Zoographus, eam ex eodem hic expressimus. Nos pinnarum quatuor species ponimus. primo loco est pinna aculeata dodrantis vnius longitudine

Pinnę quid similitudinis cũ mytulo. *Byssum seu lana.* *Pinnoteres vbi lateãt.* *Icones authoris.*

Pinna Zoographi.

Pinna aculeata authoris.

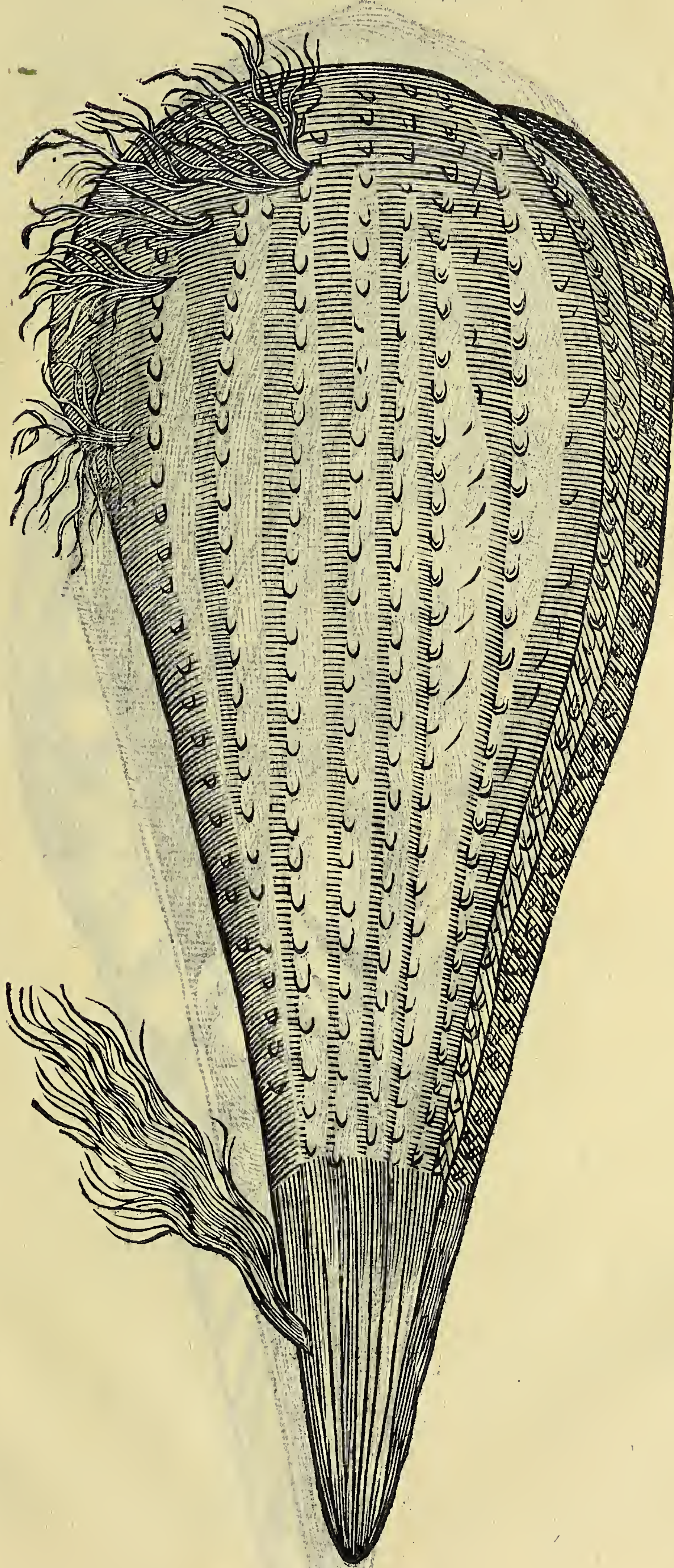

gitudine, teſta foris rugoſa, intus glabra, coloris rubei. Secundo pinnæ paruæ Rond. ſimilis cum capillamentis in acuta parte, quam Pernam eſſe perperam putauit Bellonius. Tertio pinnæ Pernæ fortè genus, cum ſetis illis, vt vocant. teſta foris ſcabra, vt Ariſtoteles voluit. Quarto loco exhibetur alia pinna parte interna, & externa depicta teſta foris fuſca, rubra; & aſpera, intus ſanguinei, & cœrulei coloris, in ima parte acuta; quæ ſenſim in amplitudinem extenditur. Poſtremo loco datur pinna cum tubere verrucoto intus adnato.

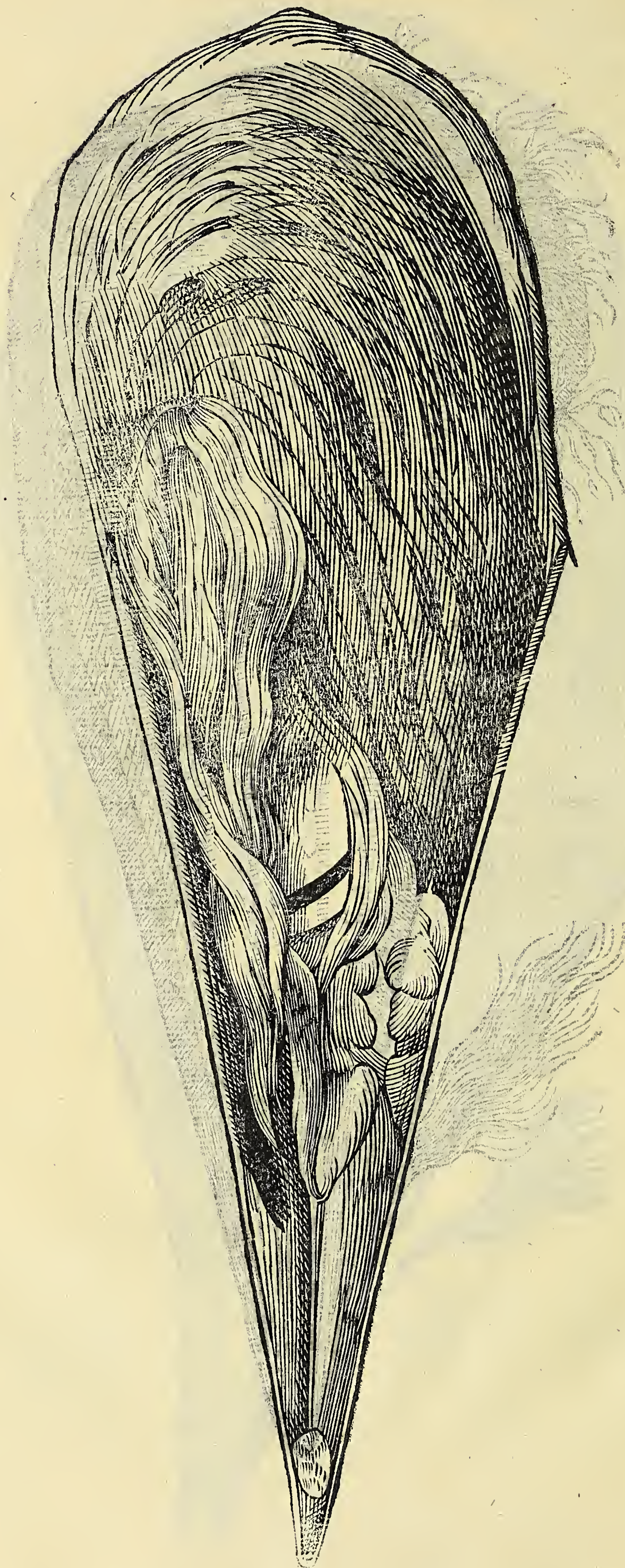
Pinnæ paruæ Rond.ſimilis.

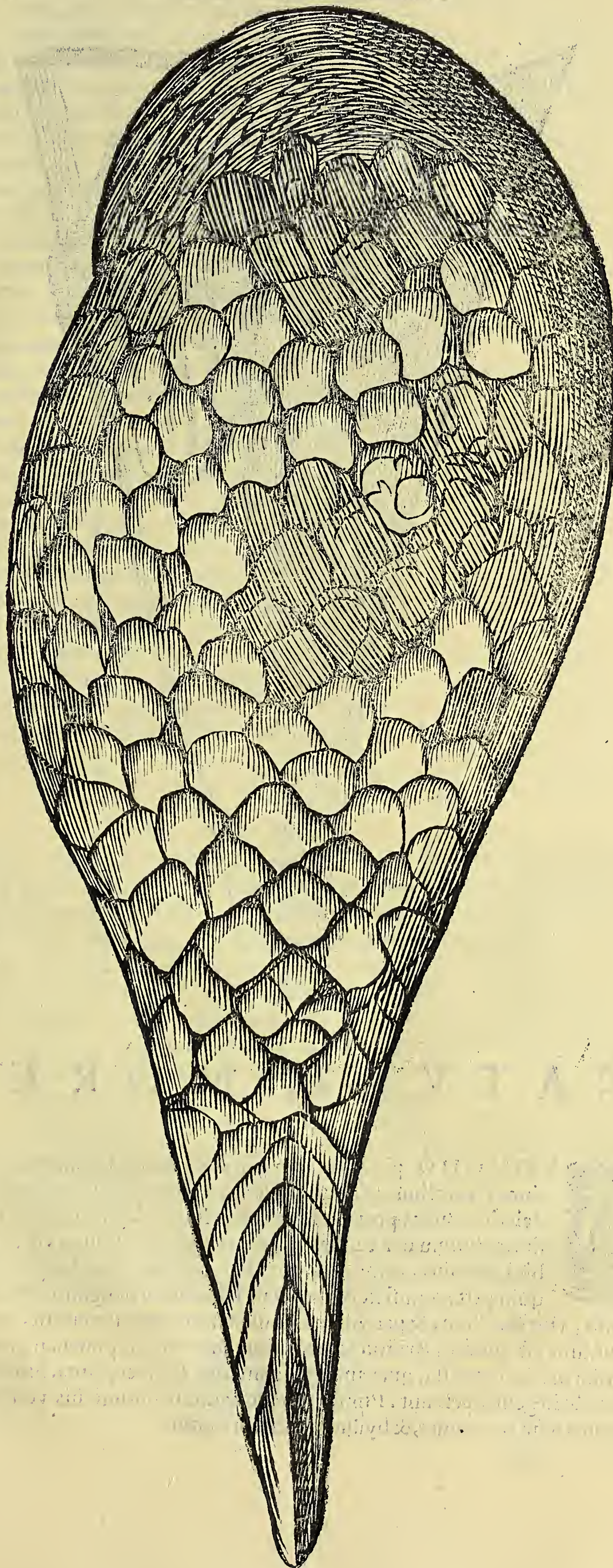
Pernæ genus.

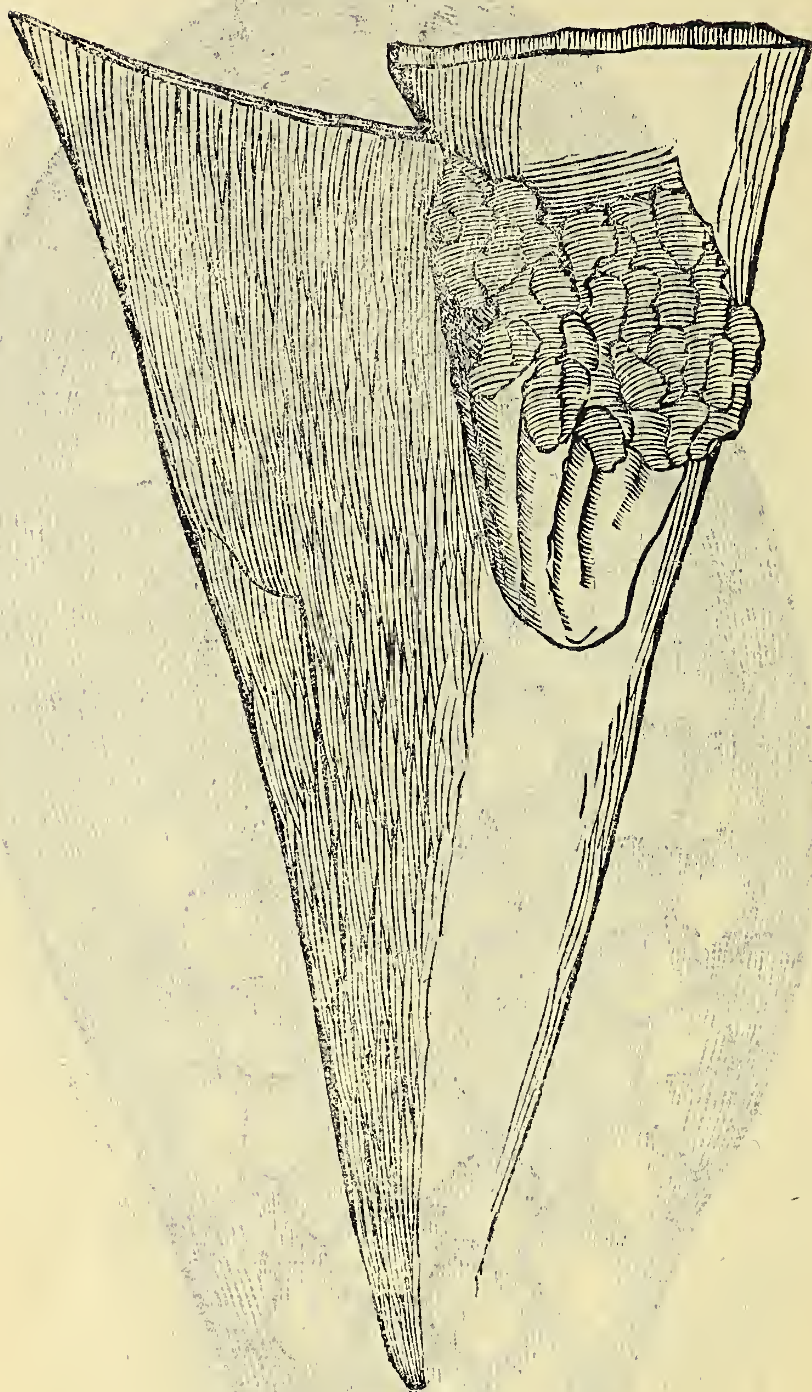
Pinnæ authoris quartæ pars ſupina.

Pinnæ quartæ pars conuexa.

Pinna alia cum tubere adnato.

NATVRA, MORES.

Vt ſibi victum quærant.

QVOMODO pinna in cibo ſibi comparando ſemper comitem, ac ſocium Cancellum, vel Squillã fertur habere, & quomodo id refellat Rondeletius, ſuprà proprio loco videre licet. Cùm autem in terram defixæ ſint, pabulum per eas ſetas (quas Ariſtoteles *Byſſum* vocat) allicere ſcribit Bellonius, quod improbat Rondeletius. Sua ſede non dimouentur, quin pereant: niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cum eis natura hæc inſit, vt rectas ſtare, & per villos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes viuere non poſſunt, hinc eſt quod ab Ariſtotele ambigitur animalne ſit pinna, an planta, hiſce verbis. Sunt enim maris nonnulla, quæ ambiges animalne ſint, an planta. hærent enim & detracta plura, & id genus pereunt. Pinnæ quoque naturam optimè his verſibus Philes expreſſit, in cuius teſta & vniones, & byſſum reperiri teſtatur.

Genus

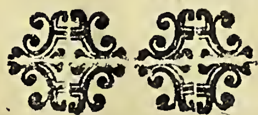
A *Genus ostreorum est pinna, quæ plicis domum*
Hiantibus recludit, in qua conditur
Per aquasq; fusa porrigit carunculam,
Quæ corpus ambit molle, cassum humile
Quo mœna si decepta credula aduolet,
Conuictor eius, atque custos pinnoter
Illam admonet morsu leui carunculæ,
Hæc monita pandit amplius sinum, irruens
Hoc implicatur mœna non sat prouida.
Pinnæ quod humidum effluit de viscere,
Qui fulgur æquet, fit lapillus lucidus,
Sed vnionis induit tandem iubar,
Vis promouentis si caloris appetat.
Quin & pilorum pinna germen byssinum
Fert, stamine haud araneorum discrepans.
B *Cuius nitor, subtilitasq;, cirrulis*
Addit puellarum venustatis decus,
Lenocinandis perquam idoneum procis.
Natura cancrum mercidam deponere
Testam, magistra docuit haud incallida.
Oestro ciente, nam penitæ pruriginis,
Mouetur vndiquaq; victus gratia;
Ingurgitationeq; aluum turgidus,
Disrumpit arcta tegminis ligamina,
Sic inuolucris ergo decidentibus.
Nudus laborans quippè morbo obnoxius,
Os abstinet gustu cibi diutine.
Mox integer recente pelle, vestitur
Præsenti arena, qua iacens lecto vsus est,
Sed glutinato ritè rursus tegmine
C *Prorepit ipsum pabula quò fert amor.*

L O C V S.

IN Acarnania quam vocant, Pinnam oriri, & vniones gignere Plinius testatū reliquit. Democritus appellat pinnam Concham quandam Aegyptiam, quam Paralion cognominant: verùm hanc intellexisse [a] Plinium negat Massarius, cùm in Acarnania, non in Aegypto reperiri tradat, sed potiùs pinnam concharum generis, quæ in arenosis, limosisque subrecta semper nascitur, testa scabra, intus pellucida, nec vnquam sine comite. Africanas pinnas multò maiores, quàm circa Europam esse scribit Zoographus ex auditu. In Oceano an sint, nec ne, ambigitur, quandoquidem Bellonius Lutetiæ nunquam haberi tradit: & Rondeletius in locis, in quibus mare fluit, ac refluit, vix reperiri, quod circa Oceanum contingere videtur. Pinna quæ, vt inquit Bellonius, raro semipedalem (sesquipedalem forte, vt notat Zoographus, nam superius sic scribit. Qui pinnam nunquam viderit, mytulum pedem longum, & semipedem latum fingat, &c.) excedit longitudinem, & Nericos habet, quos nonnulli, vt Plinius in perna spondylos (aliter spondylum in pinnis Rondeletius interpretatur) vocant, quibus vtraque valua soluitur, ac contrahitur. Venetijs non visitur: sed in Propontide ad latera eius sinus, qui Nicomediam fertur, quâ terram pertingunt, frequentia magna existit. In ruiuis ciuitatis Nicomediæ pinnas quoque, seu pernas reperiri refert idem Bellonius in suis obseruationibus defixas, & erectas.

Concha Aegyptia Paralios.
[a] Com. in 9. Plin.
In Oceano an sit ambigitur.
D

E

HIEROGLYPHICA.

INNA fœtus ſuos oſtentans, Gieroglyphicum erat apud Aegyptios illius (vt Pierius Valerianus [a] author eſt) qui ab ineunte ætate cœperit in petulantia laſciuire, & munera Veneris exercere. Conchulæ enim huiuſmodi in concha genitę, antequam excludantur, intra ſe quamprimum coire dicuntur, vt non immeritò concha ipſa ſit Veneri dedicata, atque eam ex concha genitam veteres fabulentur. Ego non omnes conchas promiſcuè Veneri ſacras fuiſse comperio, verùm quaſdam elegantiores tantùm.

[a] Lib. 28. Petulãs, & laſciuus ab ineunte ætate.

VSVS IN CIBIS.

F

INNAS vt & alia oſtreacea in cibi vſum venire, & multum præbere nutrimenti, tradidit [a] Athenæus, Αἱ δὲ πίνναι, inquit, οὐρητικαί, τρόφιμοι, δυσπέπτοι, δυσανάδοτοι. Pinnæ vrinas pellunt, multum alunt, difficilè concoquuntur, & diſtribuuntur. Ouum, quod eas continere ſemper ex [b] Ariſtotele patet, aliquando maius, aliquando minus pro lunari poteſtate, vt in echinis, oſtreiſque, non ad generationem confert, ſed melioris tantùm nutricationis indicium eſt, ſicuti in ſanguine præditis pingue. Eſse meliores hyeme elixas, & aſsis auctor eſt Rondeletius. Sunt qui vino, & aceto maceratas molleſcere aiunt, ſed flatus gignere, quod verum eſse non poteſt, cùm vinum flatus diſcutiat; niſi ea ratione, qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur. VVottonus ex Oribaſio (ni fallor) multa de pinnarum dotibus, & quæ in cibis eligi debeant, recolit. Pinnæ (inquit) optimæ ſunt tenellæ. plenæ, carnoſæué, quæ in limoſis, herboſiſque (τεναγώδεσι) vadis gignuntur: & vbi mari dulcis aqua miſcetur, & locis tranquillis, ac ventis carentibus; teneriores enim hìc naſcuntur, quàm vbi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ vêre, & æſtate capiuntur, alijs præſtant. Sunt enim & ſuauiores, & pleniores. Quæ magnitudine media ſunt, carnem quidem habent mollem, candidam, ac dulcem: collum (τράχηλον) autem durum, concoctu difficile, corruptioniq́ue renitens. collo nanque corpus reliquum faciliùs corrumpitur: elixis aſsæ duriores euadunt, præſertim ſi vino fuerint aſperſæ. Earum autem caro, quæ in vino, & aceto maceratæ ſunt, mollior eſt, ſed flatus generat. Hactenus ille. Multis modis pinnas edi poſse vult Bellonius. Sunt, ait, qui teſtas modico pipere, & butyro addito ſuppoſitis prunis incoquant, quem ego modum meliorem eſse puto; eæ nanque quæ ex iure incoquuntur, guſtui non ita placent. Quod ſpectat ad vſum medicum ſtrombos, pinnas, & echinum contra Doricnij venenum præſtare habemus ex Nicandro. Earum quoque teſtæ eandem cum mytulorum teſtis habent facultatem.

[a] Lib. 18. c. 25.
Ouum.
[b] Lib. 5. de hiſt. c. 5.
Optimæ quæ.
Meliores quæ.
G
Quot modis edũtur.

DE BYSSO. Cap. LXXVII.

SYNONYMA.

H

VM in ſacris atque etiam in profanorum libris byſsi, byſsinarumque veſtium ſæpe fiat mentio, variæque Theologorum, atque aliorum ſuper eo ſint opiniones, haud ab re, quin operæpretium fore duximus de eo quid breuiter dicere. Latinorum byſsus, vt & Græcorum βύσσος à Buz Hebraico dici apparet. In trilingui lexico Scheſch etiam pro byſso legitur. Apud Italos nomen non habet; poſsumus tamen vocare byſso. Gallicè, vt citat Zoographus, interpretantur creſpe.

Buz. Scheſch. Creſpe.

DIFFE-

A

DIFFERENTIAE.

VPLICEM esse byssum, terrenum videlicet ac marinum, apud scriptores inuenio. De terreno sic [a] Plinius. Asbestino (inquit) lino principatus in toto orbe, proximus byssino, mulierũ maximè delicijs, circa Elmim in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondam, vt auri. Hoc genus fortè intellexit Cardanus byssinum lini speciem esse scribens, tenuissimam, validam, & splendidam, vel fortè quòd in arbore nasci scribit Philostratus. Homines, inquit, qui secundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur vestibus: etenim linum in agris plurimum nascitur, calceamenta gestant ex papyro, nobiliores bysso induuntur. Byssum verò ex arbore nasci ferunt, quæ basi quidem populo sit persimilis, folijs verò salicis. Plinius quoque nõ solùm vocauit, quod ex herba contusa netur, sed etiã quod ex fructicibus, & arboribus carpitur. Superior (inquit) pars [b] Aegypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipium vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus est, similemq; barbatę nucis defert fructum, cuius in exteriore bombyce lanugo netur. Sic ille. Lini genus esse byssum tradidit Iulius Pollux. Porrò byssina quoque & byssus, inquit, lini quædam species apud Indos. Hunc apud Aegyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua vestem confectam lino maximè similem esse quispiam dixerit, sola densitate excepta: densior enim arbore fructus enascitur, nuci similis, duplici munitus cortice, qua dirempta, postquam instar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert, eximitur, vnde subtegmen conficitur, stamen autem illi subtendunt lineum. Byssum non alia Gręcię parte nasci prodidit Pausanias, quàm in Elide tanta tenuitate, vt ne Iudaico quidem bysso cedat, etiamsi colore minus refert, quàm Iudaicus, qui colorem, & splendorem auri referebat. Erat igitur lini, non lanæ species, vt ex Plinio, & Pausania claret in Græcia, & Iudæa nascentis. Byssus verò marinus mollissima, & delicatissima lana est, & à iam dicti similitudine nomen habet. de hoc Rondeletius. Byssus, inquit, marinus ex pinna delicatissimus, & mollissimus sericæ lanæ comparandus colore fusco, à similitudine byssi Græci, vel Iudaici sic nominatus; prius enim cognitæ sunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ, quem non dubito pretiosarum vestium textui additum terreno. Mytuli quoque byssum C gignunt, si modò setas illi byssi nomine mereri dicamus; sed tam differt à pinnarum bysso, quàm stuppa cannabina à tenuissimo & delicatissimo serico. Eius magnitudo pinnarum magnitudini respondet: in maximis enim pedem vnum longus est, in alijs breuior. Hucusque ille.

Byssus terrenus, & marinus.
[a] Lib. 9 c. 1.
Byssus quid Cardano.
[b] Li. 9. c. 1.
Gossipium, seu xylon.
B
Byssus arboreus.
Lini, nõ lanæ species byssus.
Byssus marinus qualis.
Mytuli byssum gignũt & vt à bysso pinnæ differat.

COLOR.

N sacris literis, inquit Zographus, bysi colorem aliqui pro candido accipiunt: quod is fortè natiuus sit eius color, antequã tingatur. sed authores non ita vsurpant. Cardanus colorem lini esse dicebat, & parum à glauco differre. Scaliger sub speciebus flaui reposuit. Aureo, inquit, proximum statuunt bysinũ à bysso lini genere. nũc quoq; ex sericis filis crudis quiddam simile texũt, quod saltem de Iudaico byso verum est, hunc enim auri colorem, & splendorem referre Pausanias narrat. Hesychius purpureum interpretatur. Varrinus Coccinũ, vel pro hysge vsurpatũ fortè ex [a] Plutarcho, apud quem legitur. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα, καὶ πρόσφορα: καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος: τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (Zoographus mauult αὔξειν) μεμιγμένον βύσσας δὲ γλαυκῆς κρόκος D καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. Quod si itaq; crocus admiscebatur, verisimile est croceam, vel omnino, vel aliqua ex parte eam tincturam fuisse, quamuis necesarium non est: potuit enim exiguum aliquid croci glauci (splendidum interpretor) admisceri ad excitandum splendorem, vel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliquid plerunq; & ab his, vnde miscetur diuersum producit. Hoc saltem certum est, bysum (vt & alia pretiosa lini genera, & sericum) purpura tingi solere, cuius perquam splendidũ fuisse colorem legimus, quamuis tamen poterat alijs coloribus tingi. Cocco (inquit [b] Plinius) tinctum, Tyrio tingere, vt fieret bisbysinum. quo loco Masarius, antiqua, inquit, lectio, vt fieret bysinum (in nostro codice habetur hysginum) scilicet cocco, & Tyrio. Hermolaus verò mauult legere bisbysinum, vt duplex sit, vnum naturale, & suæ pulliginis ex byso lino, aut lana illa pinnali, quæ bysus etiam vocata est; alterum tincturæ artificio factum, vt docet Plinius hoc loco. etenim Tyrio primùm tinctus, mox & cocco tingere

[a] Lib. de oracul. defectu.
[b] Lib. 11. c. 41.
Plinij locus notatus, & explicatus.

mos erat: & è contra cocco tinctum tyrio tingere, vt fieret byſſinum. Maſſarius ex pinnæ villo, ſiue lana illa pinnali veſtes fieri ſcribit; Byſſum autem eſſe coloris, inquit, lutei, ac pellucidi. Ego byſſum propriè dictum candidum, ac ſplendidum; qui pinnæ adhæret ſplendidum, ac fuluum ad caſtaneum vergentem obſeruaui. E

ORTVS.

Ariſtotelis locus controuerſus.
a Lib. 5. de hiſt. c. 13.

AN ex byſſo pinnæ, vt videtur Ariſtoteles tradidiſse; an è contrà byſsus ex pinna oriatur, iam videamus. Etenim Ariſtotelis verba multos hucuſque exercuerũt. iſtæc autem ſunt. [a] Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου. Pinnæ, id eſt (Gaza interprete) erectæ locis arenoſis, cœnoſiſque ex byſſo, id eſt villo, ſeu lana illa pinnali proueniunt. Athenęus hęc verba repetens βυθοῦ habet pro βύσσου: ita vt pinnæ rectè naſcantur è vado, vel è profundo. Plinius ea præterijt. Rondeletius cum Theodoro Gaza βύσσον legit, & ex byſſo conuertit, & vocem βυθοῦ in Athenæo corruptam iudicat. E contra Zoographus, lanæ, inquit, quoddam rudimentum pinnis adnaſci video: quod tamen an byſſi nomine probè vocetur, dubito. F Solus, quòd ſciam, Ariſtoteles eius meminit, idq; ſemel tantùm, hoc ſcilicet loco, ſi modò rectè illi ſic interpretantur. Sed byſsus quum pro lana accipitur, fœminini generis eſt. itaque legi oporteret ἐκ τῆς βύσσου. ἴωνες τὸν βυθὸν, βύσσον (malim βυσσὸν) λέγουσι. Scholiaſtes Ariſtophanis: Athenæi lectioni fauet articulus maſculinus τοῦ, & parum refert βυσσοῦ, an βυθοῦ legas: eadem enim horum ſignificatio vocabulorum eſt apud Græcos, vt & facilis eſt à σσ in θ, vel contrà, tranſitus librariorum. Ego Zoographo ſubſcripſerim: nam Pinnas è vado (cui ſua radice adhærent) naſci conſtat, à vado enim recta procedunt, ſed villus ijs eſt ad latera; Villum itaque potius è pinna oriri exiſtimauerim, quàm pinnam è villo. Præterea villus hic pinnæ ſubſeruit, & vtilis eſt eam alligando: item ſuperiorem, ac latiorem partem aperiendo recludendoque, non alimenti hauriendi cauſsa, vt Rondeletius credit. Neque vt per id capillamentum limus, ac ſpurcitiæ attrahantur: nam circa os poſitus non eſt, ſed vt veluti è medio ventre neruoſæ ſubſtantiæ alligentur.

Rondeletij opinio.
Zoographi opinio.
Vſus villi pinnæ.
Cõtra Rondeletium.

VSVS.

VESTES, & cætera ornamenta byſſina, quæ meo iudicio ex lini ea ſpecie quam ſuprà meminimus fiebant, veteribus ceu pretioſiſſima habebantur, & in ſummo honore, vt multis in locis meminit ſcriptura ſacra, & priuatim de diuite illo in Euangelio, qui induebatur purpura, & byſſo. Erat, vt refert [a] Tiraquellus ex Philoſtrato, moris apud Indos byſſo nobiles tantùm induere, habebatur enim pro nobilitatis inſigni. Nominatim ex byſſo conficiebatur quoque veſtis quædam, quam vocabant pileum rotundum (teſte [b] Iſidoro) quaſi ſphæra media caput tegens ſacerdotale, & in occipitio vitta conſtrictum. Græci, & noſtri tiaram, vel galeam vocant. Erat præterea byſſina veſtis candida confecta, ex quodam genere lini groſſioris. Sunt enim (inquit auctor idem) qui genus quoddam lini byſſum eſſe putant. G

a De nobil.
Pileum rotundum.
b Origen. lib. 19. c. 19

MYSTICA. MORALIA.

TABERNACVLVM (inquit Deus Opt. Max. in ſacris Biblijs) ita facies. decẽ cortinas de byſſo retorta, &c. quo in loco Venerabilis Beda, byſſus, inquit, quæ de terra longo exercitio ſiccandi, tundendi, purgandi, coquendi, & nendi gramineum ſolet perdere, & candidum in ſe recipere colorem, corpora deſignat caſtitatis nitida decore: quem cum carnis quidem illecebris magno continentiæ labore, quaſi natiuum exudant humorem, atque ad decorem Deo digni puritatis ſolerti ieiuniorum, & vigiliarum, orationum, & lectionis, patientiæ, & humilitatis inſtantia perueniunt. de quibus rectè poſſit illud [a] Apoſtolicum dici, an neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in in vobis eſt? Retorquetur autem hæc byſſus in cortinas tabernaculi: quoniam non modò lumbos carnis, verùm etiam, vt Petrus 1. Petri 1. lumbos mentis noſtræ in ſobrietate ſuccingamus, vt videlicet, & carnem à laſciuis motibus, & cor ab illecebroſis refre- I

Corpora caſta.
a 1. Cor. 6.

A refrenemus cogitatibus. *Byssus quoque vt purpura indumentum eius*. quæ verba idem venerabilis presbyter sic exposuit. Byssus, inquit, in castitate puræ conuersationis, purpura in effusione preciosi sanguinis. Byssus namq; candidi coloris est. purpureus color, & de sanguine animantis, quod purpura vocatur, conficitur. & ipse sanguinis habet speciem. Meminit etiam byssi alibi sacra scriptura.

DE CONCHA ANATIFERA. Cap. LXXVIII.

ONCHÆ Anatiferæ, seu potiùs Anseriferæ ex arbore dependentis iconem in tertio nostro de auibus volumine exhibuimus, atq; hîc iterũ exhibemus. Alij vt Matth. Lobelius in secunda parte iconum stirpium suarum non ex arbore dependentes pingunt, sed trunco simul adhærentes, quos etiam imitari voluimus, ne quid vnquam in nostris desit lucubrationibus, quod è lectorum re esse possit. Habes primo loco Concham Anatiferã tri-
B bus partibus constantem cum vmbilico annexo: Altera item vmbilicum habet adnexum, sed quinq; partibus composita est. Tertia aperta est, eiq; vmbilicus inseritur. Quartæ testa etiam quinq; partibus constat, hiulca est ea parte qua primũ plunulæ prorumpunt. Quinta fœtum intra valuas situm ostendit. Sexto loco exhibetur embrio, seu fœtus imperfectus è valuis exemptus. Septimo, & nouissimo loco datur Bernicla auis adulta, ex eiuscemodi concha nata. De qua vide nostram ornithologiam. Habes postremò alias conchas Britannicæ conchæ similes, & fortè congeneres.

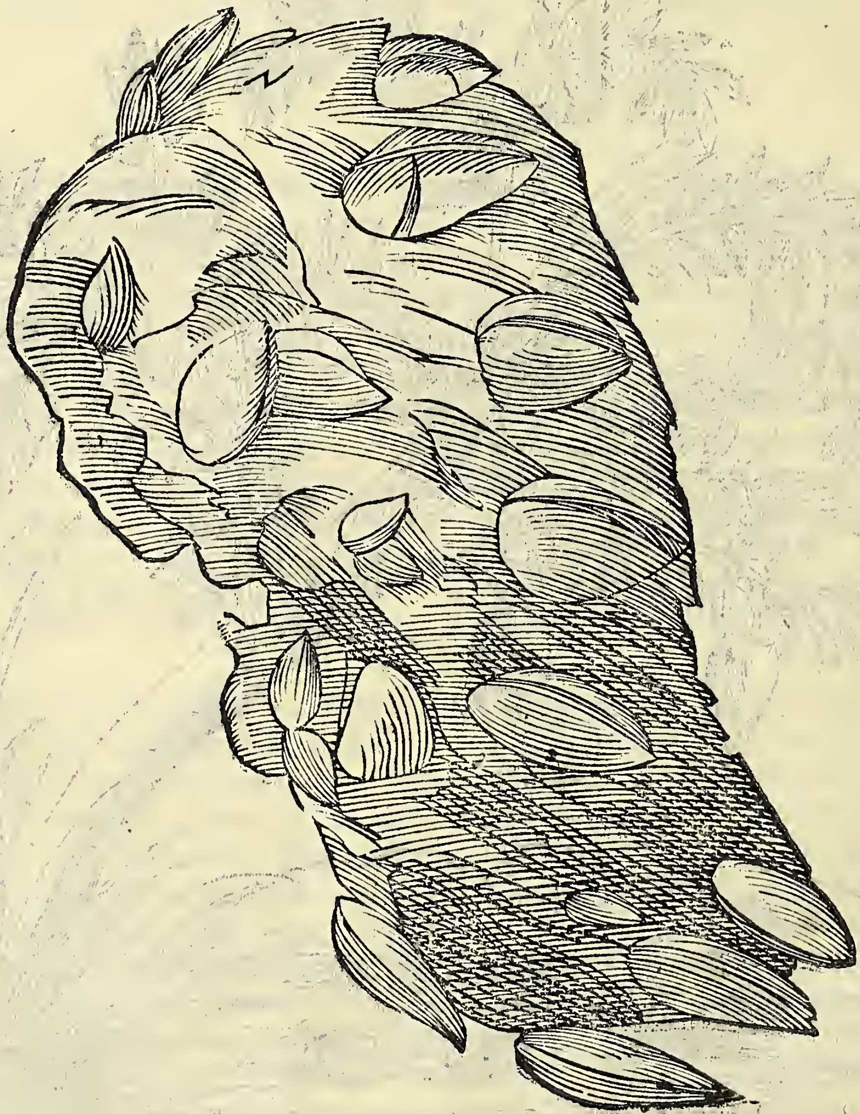
Conchæ anatiferæ ex arbore dependentes.

Conchæ anatiferæ trunco adhærentes ex Lobelio.

Conchæ aliæ anatiferis ſimiles.

A

DE VNIVALBIBVS.

ET PRIMVM,

DE LEPADE SIVE PATELLA.

Cap. LXXIX.

SYNONYMA.

B επάς dicitur Græcis. Galenus in glossis, vbi ab Hippocrate Lepades nominantur, exponit conchas saxis adhærentes. Ita quoque facit Varinus. Cùm animal significat, vltimam acuit: nam penultimam acuens, λέπας promontorium significat, aut montanam asperitatem, vt Ammonius, & Cyrillus obseruarunt. Theodorus Gaza apud Aristotelem vertit Patellam, à vasis escarij similitudine, vt Rondeletius autumat. Zographus Lepades dictas credit, quòd sint petrarum in mari quasi λεπίδες, id est, squamæ quædam: & petræ cùm eis spoliantur, veluti λέπεσθαι ἢ λεπίζεσθαι, videantur, hoc est, desquamari. A Plauto vocatur Lopas, in Parasito medico, vt Nonius citat, nisi locus mendosus sit: Habemus echinos, lopadas, ostreas, balanos captamus, conchas, vrticas marinas. Græcis etiam πωμάτια vocantur, vt Zographus autumat, ex hoc Tarentini: De nassis, quemadmodum scriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorum: In vas quo piscantur patellas (Andreas Lacuna vertit vmbilicos) saxis hærentes (τὰ ἐν ταῖς πέτραις λεγόμενα πωμάτια) & caruncuIas earum accipiens conijcito, & venator. Vulgus verò Græcorum hodie Petaglida appellat: Veneti parum mutato nomine pantalena. Scholiastes Nicandri, vbi hic τῆθη τε γηραιόμενα μνίοισι, id est, Tethea in bryis (herbis marinis) crescentia, vel capienda: Tethea (inquit) vocat patellas feras, C quæ nos ὠτία, Aristoteles autem ὄστρεα: sed ὄστρεον nomen ad omnia testacea pertinet, & Tethea speciem à patellis feris diuersam constituunt. Otia verò nominantur à Plinio capite postremo libri trigesimisecundi. Et patellam feram aliqui marinam aurem appellant, Græci otion, & otarion. Aporrhais de qua inter murices diximus, muricum, non patellarum, vt Bellonius putauit, generis existit. Nubes, inquit author de natura rerum, secundum Aristotelem est piscis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non discedit, nec separatur, nisi per attractionem inspirationis concitus. Sic ille, qui patellamné, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, Zographus inquirendum proponit. Patella Hispanicè dicitur Almeia, apud Lusitanos Bregigam. Ligures, & Massilienses hac ætate etiam patellas vocare, ait Gyllius: sed Rondeletius à Massiliensibus, & Mompeliensibus lapedo dici testatur, à Gallis oeil de buoc, hoc est hirci oculum, à Normannis berdin, & berlin. Angli dicunt à Lympyne, vel à Lempet.

Patella Gazæ. Lopas. Plauti locus suspectus. Petaglida. Tethea.

GENVS. DESCRIPTIO.

D

EPADEM esse μονόθυρον, hoc est, vniualuem habemus apud Aristotelem. Vniualue genus (inquit) quod saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest, fitque alieno septo quodammodo biualue, vt quæ patellæ vocantur. Quamobrem, vbi apud Athenæum legitur alicubi ex Aristotele, λεπὰς δίθυρον, καὶ λεόστρακον, lege μονόθυρον. Idem Aristoteles citante Rondeletio lepadum duarum meminit; lepadis simpliciter nominatæ, & λεπάδας ἀγρίας, quam vocant nonnulli θαλάττιον οὖς, id est aurem marinã. Diphilus verò apud Athenæum lepades distinguit magnitudine, inquiens quasdam esse paruas, quasdam esse ostreis similes: sed & hoc postremum genus de magnis, siue syluestribus intelligendum esse rectè mihi iudicasse Rondeletius videtur. Magna quidem ex parte paruulæ (inquit VVottonus) gignuntur lepades, quæ tamen nonnunquam ostrearum magnitudinem equant; maximè autem in Indico mari, vt & alia omnia inueniũtur. Quod ad formam attinet,

Athenæus correctus. Lepas fera. Forma.

attinet, Ariſtophanes Grammaticus, lepades ſimiles eſſe dicebat tellinis. Sed tellinæ biualues ſunt. Ariſtoteles inquit lepadibus ſiue patellis alteram partem ſuperficiei detectam, carnem oſtendere. Et alibi: Patellis os verſus terram eſſe, & excrementi exitum ſuperius haberi: papauer ſuum item eſſe in imo, hoc eſt, in ſuo fundo. Bellonius ſcribit tantam eſſe magnitudinem, quanta extrema oui putaminis pars abſciſſa eſſe poteſt. colorem teſtarum liuere, vel cinereum eſſe: cornuaque vt limax, exerere, & os, & caput habere huic perſimile. Rondeletius diligentiſſimus, & maiorem, & minorem deſcripſit, & depinxit maiorem ſaxo hærentem, eandemq; ſaxo auulſam, & inuerſam, ſiue ſupinam, eius icon poſt inter vrticas dabitur. Nos præter magnas, & paruas, mediocres quoq; addidimus quarum quæ in prima tabula proponuntur, cum Rondeletij icone conueniunt: quæ verò in ſecunda pictæ ſunt, alterius ſunt figuræ. Habes deinceps patellam Cypriam maiorẽ ſtriatam, item aliam non ſtriatam. Maiorem ſuam ſic deſcribit Rondeletius: Lepas igitur è teſtaceorum eſt ge- E

Os. Papauer.

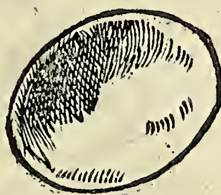
Lepas maior Rond.

Patellæ authoris diuerſæ.

Patellæ authoris aliæ.

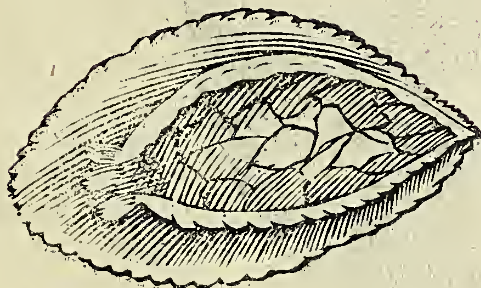

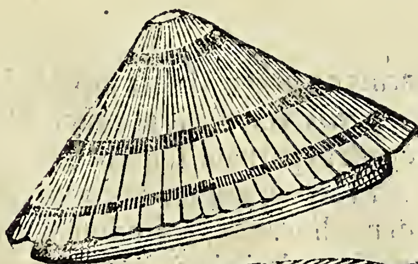

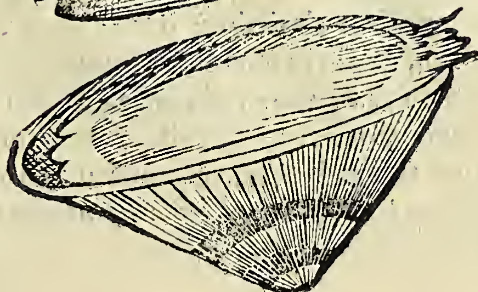

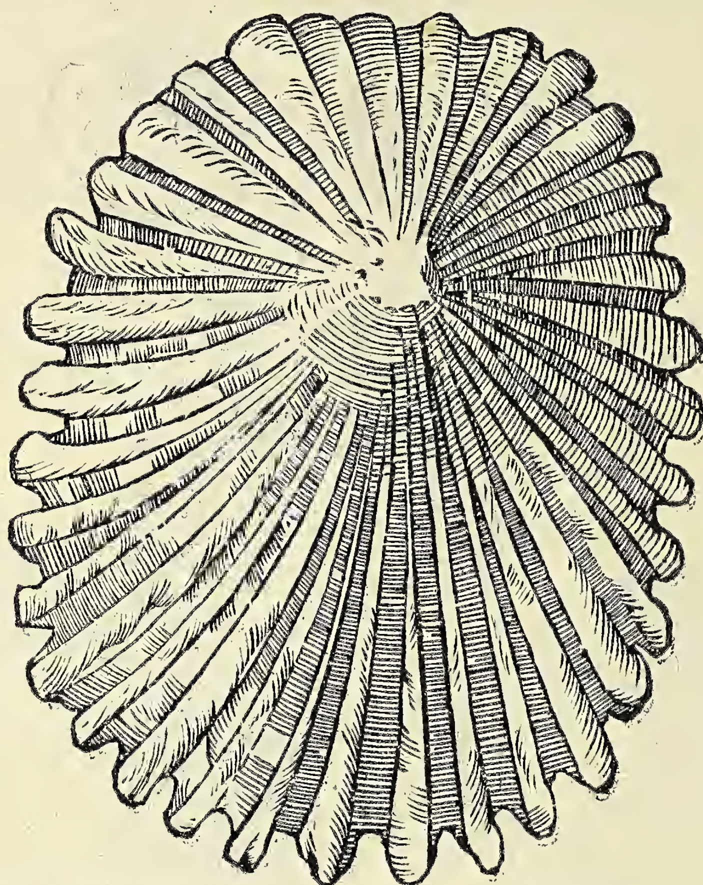
nere: cuius partem alteram testa integit, alteram saxum cui hæret vndiquaq;, vt ab externis iniurijs tuta sit. Pars anterior est quam saxum operit, posterior quam testa. Anteriorem voco eam, in qua os, & cornua sunt oculorum vice: subest caro dura qua maximè saxo hæret, quæ scuti picti formam refert. Os superiore in loco manifestum est, inferiore ori aduerso, excrementi meatus, nõ in testa, vt in ea quę agria dicitur. Os venter sequitur, in eo est μήκων, in imo ventre etiam pars, quæ ouum appellatur. Testa non exquisitè rotunda est, sed inęqualis, intus læuis, foris parum aspera, cui aliquando muscus innascitur, gibba, in ambitu liuescens, & striata, intus caua: carnosam fimbriam habet in corporis ambitu, quam expandit quum hęret, soluta contrahit. Ad hoc genus lepadis redigenda est lepas maris rubri, Bellonij, de qua is sic: Rubri maris patella, cautibus vt cæteræ adhęrescit: sed præter has tabellis (quas in tergore gerit) corneis numero octonis, transuersis loricæ modo contegitur, atque vndecunq; cartilagine obsepta est, multis spinulis horrida, ijs persimilibus, quæ in stellis marinis visuntur: sesquidigitum lata est, ternos verò longa. Difficilè à suo scopulo vulgaris patellę nostræ modo aufertur. Eius caro rubri limacis colorem, ac naturam habet, estur que cocta, vt patella vulgaris. Hęc Bellonius. Iam verò Rondeletius cùm res marinas etiam minutissimas diligenti indagatione persequeretur, lepadem paruam saxo hærentem deprehendit, quam (vt dixi) à saxo auulsam repræsentaui. Testa (inquit) vna integitur: alterius vice est saxum, cui affixa est. Testa media nucleis pinearum nucum figura similis est, & æqualis. Ex multis laminis

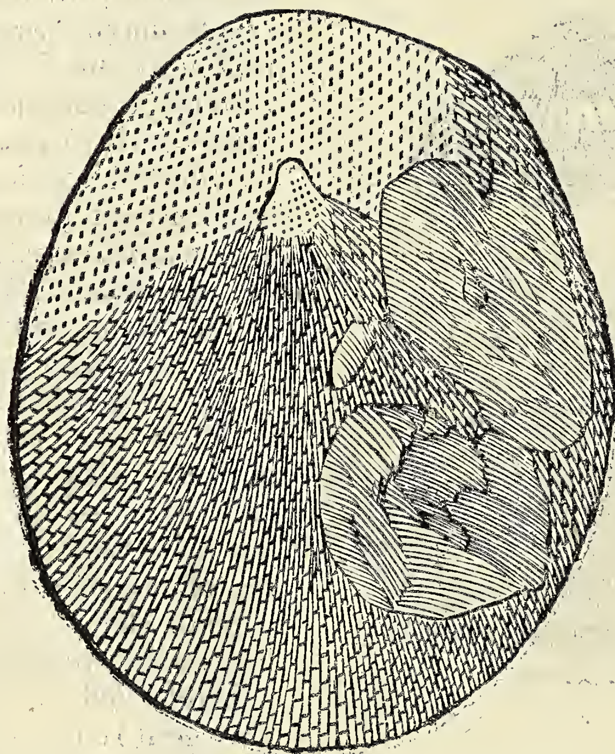
Lepas maris rubri Bellonij.

Vt comedatur.

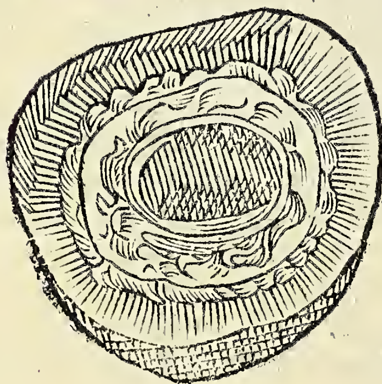
Lepas parua Rond.

Patella Cypria maior ſtriata. nu. 1. Patella Cypria maior non ſtriata. nu. 2.

Lepas, ſiue Patella Bellonij.

Lepas parua Diphili.

laminis paruis conſtat: carnem intus habet, ſed ob paruitatem partis vix diſcernuntur. Hanc exiſtimat eſse lepadem paruam Diphili apud Athenæũ, quòd ſemper parua maneat, nec vnquam ad ſuperioris etiam mediocris magnitudinem accedat. Ex quibus omnibus clariſsimè liquet error authoris adagiorum, qui in explicatione huius prouerbialis ſententiæ, *lepadis more adhæreſcit*, lepas (inquit) concharum genus, quod capillamentis inter ſe cohæret, quò tutius ſit aduerſus vndarum motus. Hoc enim falſum eſse docet experientia: neque enim lepades inter ſe cohærent, ſed tantùm ſaxis ſparſim affixæ

Authoris adagiorum lapſus.

A affixæ sunt. Adhæc ὡς λεπὰς προσίσχεται, melius speciei nomine conuertas, quàm generis, vt ille facit: Ostrei in morem hæret: neque enim ostrea alia eodem modo hærent, quo lepas.

LOCVS. NATVRA.

PATELLAS aiunt multis vrbibus ad mare sitis solere in magna quantitate videri, in mediterraneis verò rarò. Lepadûsæ, λεπαδοῦσαι insulæ quædam dictæ sunt teste Athenæo à lepadum circa eas copia. Codex impressus alpha habet in prima: sed aut omicron, aut epsilon legendum & s duplex. Est enim contractio pro λεπαδοέσσαι, Eustathio teste. Rondeletius asserit permultas reperiri in saxis littoris Aquitanici, & Britannici, nimirum maiores; in Massiliensis atque Agatensis sinus scopulis minores. Aristoteles author est lepades à saxis solui, pastus quæritandi gratia; idq; bis terué repetit. Id tamen Rondeletio vero consentaneum esse non videtur: nullis enim (inquit) B ad natandum partibus prædita est, nisi temerè huc & illuc iactata vndis feratur, neque victus illi quærendus: nam maris spuma, & aqua vescitur, qua alluuntur saxa. Quod si aqua allui saxa desinant ea, quæ in testa relicta est absumpta, contabescere, & emori tandem necesse est. Aristoteli fauet Bellonius, qui scribit, patellas quamuis saxis adhærendo viuant, tamen cochlearum more serpere posse, eaque quandoque relicta in pastum ferri, & alio transire. Ego Rondeletio assenserim, putauerimque perpetuò saxis affixas esse, quod non obscurè innuit Theophrastus in quarto de historia plantarum, inquiens, quercus & abies marinas, radices non habere, sed adhærere ὥσπερ αἱ λεπάδες, sicuti lepades. Itaq; perquam facetè, ac eleganter facetissimus Comicus Aristophanes dixit in vetulam, quæ ægrè admodum à iuuene diuellebatur. *Lepadusa insula.* *In saxis inueniri.* *An à saxis soluatur.* *Cochlearũ more serpere.*

Ὡς ἐντόνως ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ γραΐδιον
Ὥσπερ λεπὰς, τῷ μειρακίῳ προσίσχεται.

Quæ sic author adagiorum vertit:

O Iupiter, quàm fortiter conchæ modo
Istæc anicula adhæret adulescentulo.

C Vbi nota, quod pro λεπὰς concham reddidit. Si se tangi senserit lepas, ita fortiter tunc saxo sese applicat, vt nunquam auellas. Cultro igitur (inquit Rondeletius) aut aculeato ferro opus est, inter ipsam & saxum immisso. Quum multæ saxis affixæ sunt, capita clauorum saxis infixorum esse diceres. Tradit Bellonius, cùm ad oras Oceani Armoricorum vulgus cautes harum admodum feraces in littore videat, pueros indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes, incautis supponere, vt in canistrum, quod sinistra ferunt, melius deturbent. Nam si lepadem tetigerint, eam ilico saxum tam arctè complecti, vt inde amplius diuelli non possit. Cùm autem tantum legerint, quantum ferre possunt, tum ad vicinos pagos atque vrbes circumferre. Fuit eiusmodi auulsio lepadum etiam antiquis nota, vt licet videre apud [a] Aelianum, qui sic scribit: Patellas non sanè à saxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui punicum malum cum apprehendisset, arctè adeo comprimebat, vt non aduersariorum quisquam posset extorquere è manu. Eas autem quicunque de saxo, ad quod adhæserint, abstrahere aggreditur, magna quidem voluptate, ex earum comprehensione afficitur, quod manibus nitens, sperat se præda potiturum: veruntamen earum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abrasæ abscinduntur à saxo. *A saxis, vt diuellatur.* *a Lib. 6. c. 55.* *Milonis fortitudo.*

D

VSVS.

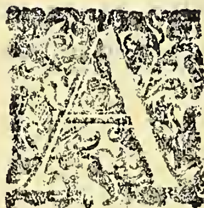
CRVDÆ lepades à piscatoribus, & maris accolis teste Rondeletio eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctæ meliores fiunt, & concoctu faciliores, modò non nimium decoquantur: sic enim duriores, difficiliorisque decoctionis fiunt, vt omnia ostracoderma. Quæ postrema ferè sumpta sunt ex Diphilo apud Athenæum, cuius hæc sunt verba Græca: Εἰσὶ δὲ σκληραὶ καὶ ὀλιγόχυλοι, καὶ οὐκ ἄγαν δριμεῖαι· εὔστομοι δὲ καὶ εὐκατέργαστοι. ἑφθαὶ δὲ ποσῶς, εὔστομοι. hoc est duræ sunt, pauci succi, & non admodum acres: sed gratæ ori, & faciles cōcoctu: elixæ aliquantulum suaues sunt. VVottonus pro εὐκατέργαστοι, legit δυσκατέργαστοι, mendum esse suspicans, vertit enim sic: Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem paucíq; succi; elixæ, *Crudæ eduntur.*

Ad capiendos piſces. elixæ, condimento redduntur gratiores. Eſt præterea vſus lepadum ad capiendos piſces, vt videre licet ex hoc Tarentini. Obſonij Stolatos (Στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius vi in vnum locum ſtatim omnes piſces conueniunt: Ex mari patellas (λοπάδια) accipito, earum ſcilicet, quæ circa ſaxa naſcuntur, quarum quidem contundens carnem, exprimenſque ex ea in teſta aliqua inſcribito, quæ ſequuntur: ſubitoque non ſine maxima admiratione videbis piſces in vnum locum fluere confertim: Sunt verò ipſa nomina, Γαώ, σαβαώθ, quibus ſanè ichthyophagi vtuntur. E

PROVERBIVM.

Patellæ modo hærere. Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, *Lepadis, vel Patellæ in morem adhæret:* prouerbialis locutio eſt apud Ariſtophanem, pro eo quod eſt tenaciter, & omni ſtudio alicui rei deditus eſt, & immoratur aſſiduè.

DE AVRE MARINA SEV PATELLA FERA RONDELETII. Cap. LXXXI. F

Cõtra Bellonium. AVRIS marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Ariſtotele dicitur, non ſatis rectè à recentioribus (Bellonium intelligit) patella maior appellatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore lepade iam deſcripta differre intelligitur: at magnitudine ſola non differunt, ſed alia multò illuſtriore nota, ſcilicet forma. Hoc tantùm vtriſque commune eſt, quòd vnica teſta conſtent, carnoſa parte ſaxis affixa. quam ob cauſam lepados nomine Ariſtoteles donauit. Præterea differt à ſuperiore, excrementi meatu, vt annotauit Ariſtoteles: τῇ δὲ ἀγρίᾳ λεπάδι, ἣν τινες καλοῦσι θαλάττιον οὖς, ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίττωσις ἐξέρχεται· τετρύπηται γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurem marinam G quidam appellarunt, parte ima teſtæ excrementum egeritur, qua foramen habetur. Teſta huius caua eſt, argenti vel vnionum colore: foris gibba, lineis multis depicta: parte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis, ac magis augentur. Hic annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure noſtra ſimilitudinem, vt pictura perſpicuè oſtendit, quæ tamen diuerſa ſit ab aure Veneris, quam ὠτάριον, ſiue οὖς Ἀφροδίτης ab Aeolibus vocatam fuiſſe ſcripſit Athenęus. Haud bene ratiocinatur author libri de aquatilibus (Bellonium rurſus intelligit) patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidem Ariſtotelis eſſe, ex eo quòd more lepadum ſaxis adhærere ſcripſit. Sic enim & [a] Neritæ, quæ eodem loco, ſimiliter adhærere dicuntur, patellæ maiores eſſent. Hæc omnia Rondeletius. Bellonius verò Zographi etiam iudicio patellam maiorem vocat, & figuram quoque adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit non nihil diuerſam cùm aliàs, tum quòd foramina plura quinis Rondeletius oſtendit. Maioris patellæ inquit Bellonius, concha aurificum officinas illuſtres reddit, apud quos maximi fieri ſolet, quam pellucidam, ac perpolitam in tenues laminas diſſecant, vt inde elegantiſſima vaſa incruſtent. Vniualuis eſt ac quadruplo cæteris maior, magiſque in latitudinem H ſe effundit: quinque autem habet foramina, per quæ aquam admittit, atque expellit, vnde hanc Ariſtoteli Aporrhaim vocatam fuiſſe ſuſpicor. (Hoc nõ temerè reprehendit Rondeletius) Eam enim more lepadum ſaxis adhærere ſcribit: Natices (inquit quarto de hiſtoria) ſaxis adhæreſcunt more patellarum, & aporrhaidum. Theodorus muricem interpretatus eſt. Sic ille. A Rondeletij icone ne hilum quidem differunt aures iſtæ, quæ in hac tabula exprimuntur num. 1. 2. 8. 9. & quæ pronè & ſupinè in ſecunda tabula exhibetur. Sed quia, & longè minores inueniantur, itaque has etiam depingere libuit.

Auris marina cur dicta.

Auris Veneris.

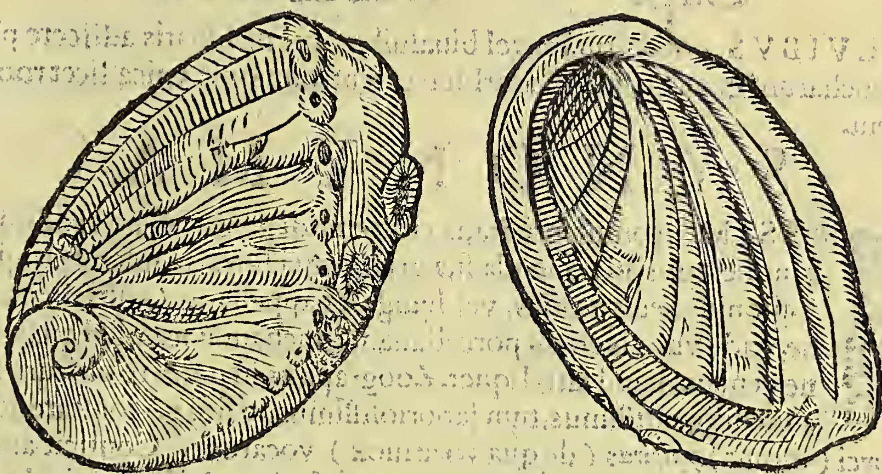
[a] Lib. 4. hiſtor. c. 4.

Maioris patellę Bellonij deſcriptio, & vſus.

DE

Patellæ feræ siue Aures marinæ.

1 2

4

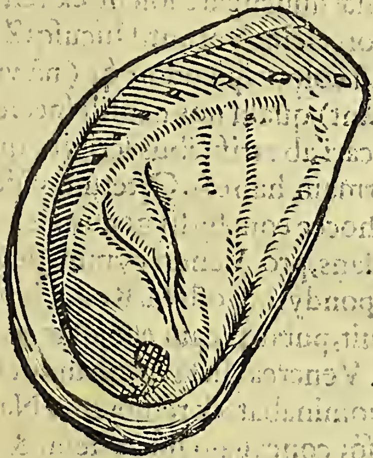
5

6 7

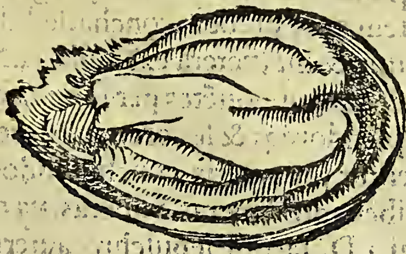

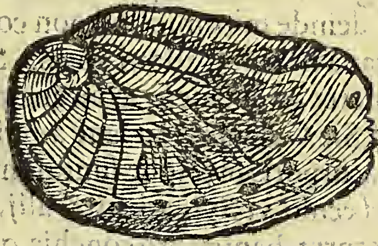
8 9

Otion siue auricula alia.

DE CONCHA VENEREA. E

Cap. LXXXII.

VNIVALVIBVS potiùs, quàm vel biualuibus, vel turbinatis adijcere placet iſtiuſmodi concharum genus, cùm quia turbine carent, tum quia vnica licet rotunda velut valua conſtent.

SYNONYMA.

Concha leuigata. Porcellana concha cur dicta.

PASSIM in omni ferè Italia eiuſcemodi genus cōchę venditur, emiturq; à mulierculis ad polienda ſua ornamenta linea, vt ſplendeāt, quamobrem Bellonius læuigatorias, vel leuigatas appellauit. Gallis dicitur porcellaine, vnde vulgus etiam porcellanam concham vocat: ſed quare hoc nomine veniant, haud ſatis liquet. Zoographus in omni re obſcura indaganda, cùm diligentiſſimus, tum laborioſiſſimus, id ſibi nō conſtare aſſerit: quanquam & Græci (inquit) χοιρίνας (de qua voce mox) vocarunt. Conijcit autem nomen hoc eis factum à quadam oris ſuilli ſpecie, quam parte ſui inter labra denticulata dehiſcente, vel potius altero extremo teſtæ, nempe acutiore, & eminentiore roſtri ſuilli inſtar, quodammodo referunt. ἢ διὰ τῷ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικέναι. τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχισμῇ: καὶ τῇ ἐνδοτέρῳ κοιλότητι, τῇ μήτρᾳ, F

Calculi vterini.

vnde & vterinos calculos, qui in hoc genere candidi, & minores ſunt, vulgus noſtrum appellat. & quod figura quodammodo vterum referant, ſuperſtitioſi homines corpori appenſas vteri morbis ſalutares mentiuntur. hæc ſuperſtitio, vt & in alijs pleriſque amuletis, luxuriæ ſuperbiæque prætextus eſt, quæ vt hæc & alia ornamenta, ceu valetudinis gratia, auro argentoué incluſa, collo pendentia oſtententur, efficit: amatorum veriùs inuitamenta in mulieribus, quæ venalem ſuā pudicitiam hac hedera produnt, quàm ſanitatis tuendę inſtrumenta, aut amuleta morborum. Sed redeo ad propoſitum, ſuper etymologia huius vocabuli. Mulieres (inquit Varro) noſtræ nutrices

Porcus τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον.

maximè naturam qua fęminæ ſunt, appellant porcum, & Gręci eadē ſignificatione chęron, ſiue (vt Athenæus inquit) delphaca, vt copioſiùs in philologia de ſue oſtendimus. Sunto igitur dictæ porcellanæ διά τινα πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα, donec alius certiora afferat. G Bellonius porcellanæ nomen à purpura detortum videtur innuere. Purpurarū teſtas (inquit) Itali porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt. Fiunt & globuli, quibus ſuas preces mulierculæ nuncupare ſolent, ex teſtis maiorum purpurarum, aut muricum, Galli pate noſtres de porceleine vocant. Hucuſq; Zoographus.

Cochlea margaritifera porcellana dicta.

Cochleam margaritiferam vulgo dictam ab vnionū colore ſplendoreq; (nā vniones in ea non reperiuntur, ſed in ijs, quæ conchis binis conſtant) quam nos nautili ſpeciē ſuprà conſtituimus, Bellonius etiam porcellanam vulgò vocari ab artificibus ſcribit, quòd muricis conchæ (quā ſimiliter porcellanam nominant,) formam habeat. Cęterùm videamus nunquid nomen apud veteres habeat elegantiſſimum hocce conchylij genus. Hermolaus Barbarus Plinij librum trigeſimū, & ſecundum emendans, pro Veneri cymbia, legi poſſe cen-

Cōcha Venerea. [a] Lib. 9. c. 25. [b] Li. 9. c. 33

ſet, Venereæ, Senecam citans: Venereæ (inquit) ſpondyli, & oſtrea. Rondeletius Venereę conchæ nuſquam alibi mētionem factam fuiſſe nouit, putatq; eam eſſe, quæ apud Gnidiorum Venerem colebatur, vnde concha, vel cochlea Venerea dicta ſit, quam deſcribit [a] Plinius ex Mutiano, qui muricem (vt pôſt patebit) nominabat, & remoram. Nauigant (inquit [b] Plinius) Neritæ (aliàs Venereæ) præbenteſq; concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum velificant. H Vbi in annotationibus ſuis Gelenius: Rectiùs legitur Venereæ. Sunt enim conchæ non gratę modò Veneri, ſed etiam cognatę, ob cōmunem è mari originem: celebriſq; eſt eius deę effigies, atq; haud ſcio, an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum, quod non concauam partem aurę prębeat concha, ſed diuerſam, cùm concaua ſit velificationi aptior. Sequenda igitur & hîc, vetera exemplaria: Nauigant ex his Venereę, prębenteſq; concauam ſui partem, & aurę opponētes per ſumma ęquorum velificant. Sic Gelenius. Et ſanè à pulchritudine, ſplendoreq; & lęuore, quę dotes Veneri formoſiq; corporis pręcipuę ſunt, nomen hoc merentur prę cęteris conchis. Indocti quidā ſuperiore ſæculo, vt Syluaticus, & alij, vt ineptè ſcribebant, Veneras, Soneras; ita etiam imperitè interpretabantur pro conchis quas peregrini à D. Iacobi ſepulchro auferunt, hoc eſt, pectinibus. [c] Martialis κατ' ἐξοχὴν concham ſimpliciter nominare videtur:

[c] Lib. 14. 209.

Lauis ab æquorea cortex Mareotica concha
Fiat, inoffenſa curret arundo via.

Hunc

A Hunc enim vsum Conchæ Venereæ peculiariter Plinius tribuit. Fortè etiam est Concha Erythræa, cuius fit mentio apud Hedylen poëtriam, scribentem de Glauco marino dæmone, venisse eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat, Concha Erythræa.

Ἢ κόγχην δώρημα φέροντα ἐρυθραίης ἀπὸ πέτρης

Ἢ τοὺς ἀλκυόνων παῖδας ἔτ' ἀπτερύγους.

Abundat autem aliquid in hexametro. Verisimilis omnino hæc coniectura est, cùm & Bellonius istæc conchylia in mari Erythræo, seu rubro copiosè piscari attestetur in historia aquatilium, & in secũdo libro de ijs, quæ in peregrinationibus suis obseruauit, scribat Carolo Clusio interprete, ad mare rubrũ vicum esse nomine Tor, ibiq; viginti camelos onustos conspexisse his conchylijs rotundis, quibus claues in Europa appendi solent. At Cairi incolas ijs vti ad læuigandam & expoliendam papyrum atq; telas coloribus permixto gummi infectas, Belliculi marini quoq; à medicis, & pharmacopolis dicti, eædem videtur conchulæ. Sic enim de eis scribit Aggregator ex libro Circa instans, id est Platearij de simplicib. med. Belliculi marini species sunt conchyliorum alborum oblongorum, magnitudine castaneæ paruæ, quæ dicuntur porcellanæ, & adferuntur è regionibus transmarinis. Belliculi marini.

B Ego apud Platearium in littera B. cap. 11. nihil huiusmodi, sed hæc tantùm verba reperio. Belliculi marini frigidæ, & siccæ naturę sunt. excessus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quasi vmbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miscentur, vt vnguento citrino. Est autem vsus eorum ad faciem talis. Puluis ex eis tenuissimus subigitur cum adipe gallinaceo liquato ad modum vnguenti. Seruari diutissimè possunt, tanquam lapides. Syluaticus belliculos, siue bellericos marinos, Arabicè scribit dici astor, vmbilici humani speciem referre, esse autem lapides paruos, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes, sicut dentales. Nicolao Myrepso in vnguento citrino, vel è citrijs dicto, ad varia faciei vitia abstergẽda inter alia nominantur μπελλέρικοι θαλάσσιοι. Quidam Vmbilicos marinos vertit. Barbari medici (inquit) belliculos nominãt. Sunt autem lapilli ex eorum traditione exigui, & candidi, in littore maris reperti, vmbilicum hominis referentes, abstergendi facultate præditi. Cęterùm in opere de compositione medicamentorum belliculos siue Vmbilicos marinos interpretatur fabas marinas vulgò dictas; in qua sentẽtia ante ipsum fuit Cordus; qui porcellanã hanc nostrã Dentaliũ vocat: Dentalium (inquit) est conchula marina parua, dentatam rimam habens. Et ante Arnol- Vmbelici marini. Astor. Dentalium ad Cordo.

C dus Villanouanus, vmbilici marini (inquit) vel porcellanæ ponuntur, cùm medicamentis, quæ abstergunt, & dealbant faciem. Atq; hæc de bellerici voce satis sint. Ab Ennio vocantur alibi matriculi citante Apuleio, inter res marinas, de quibus, nisi conchæ sint hæ nostrę Venereæ, non habeo quid dicam. χοιρίναι quoque Gręcorum non aliæ, quàm porcellanæ videntur: quoniam & nomen conuenit, & res, hoc est communis concharum natura, & forma: calculos enim siue lapillos, tum duritie, tum figura porcellanæ minores referũt: quamobrem calculorum loco ad suffragia eis vtebantur, quòd calculos elegantiores reperirent nullos. Mirum est autem, cùm Aristophanes, & alij Græci earum meminerint, Aristotelem diligentissimum harum rerum scrutatorem silentio præterijsse. Ad quod responderi potest, inquit Zoographus, ex rubro mari, vel Oceano illas in Græciam olim, vt hodie in nostras regiones aduehi solitas, ideoque naturam earum Aristoteli perspectam non fuisse, etiamsi nomen vulgò agnosceretur.† Aristophanis versus sunt Matriculi. Aristoteles cur hanc Concham pręterierit. † *In Equitibus.*

Ὁ δ' ἐκεῖνος ὁρᾶν τεττιγοφόρας, ἀρχαίῳ σχήματι λαμπρός,

Οὐ χοιρίνων (fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus secundæ declinationis genitiui pluralis vltimam non circumflectentibus) ὄζων, ἀλλὰ σπονδῶν, σμύρνη κατάλειπτος. Vbi

D Scholiastes, Choerinæ, (χοιρίναι) Conchæ (inquit) quædam marinæ sunt, quibus vtebantur Athenis, ante calculorum vsum inductum. Idem Suidas repetit, & insuper: χοιρίναι καὶ ἡ τρὶξ τοῦ χοίρου, οὕτω καττῷ διὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης περιελθεῖν: qui versus in Vespis Aristophanis legitur, & hi paulò ante:

Ἢ δῆτα λίθον με ποίησον, ἐφ' οὗ

Τὰς χοιρίνας ἀριθμοῦσι.

In eadem fabula χοιροθλὶψ vocatur ὁ φιλοδικαστής, qui Choerinas conchulas ad ferenda suffragia sæpè manibus premat. alij interpretantur eum qui χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Hesychius χοιρίνας, calculos marinos (ψήφους θαλασσίας) interpretatur, cùm non calculi, sed conchulæ sint, quæ calculorum vicem in suffragijs olim obtinebant: quod Pollux etiam testatur: Πάλαι γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, ἅπερ ἦσαν κόγχαι θαλάσσιαι. χοιρίναι Athenęo sunt placentæ ἆθλα τίθενται τοῖς παννυχίσι τῷ διαγρυπνήσαντι. Ab eodem in decimoquarto nominantur χοιρίναι (proparoxytonum) placentæ, qua-

rum Iatrocles in libro de placentis meminerit. Porro porcellanam minimam aliqui hodie, referente Zoographo, coruinam aut coruiolam vocant, tanquam è coruo pisce desumptam: cùm in coruo pisce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ vocabulum ab illis, qui pro lapillo è coruo pisce accipiunt, propriè accipi videtur: ab illis verò qui pro porcellana, à Græcorum Choerina detortum. Alhuda est genus conchyliorum, vt exponit Andreas Bellunensis, quæ appellantur porcelletæ. Sic exponitur tertio canone Auicennæ, capite de cura apostematum in radice auris: & tertio canone, capite de cura ascite. Item canone 3. Fen. 21. tract. 3. cap. 24. de curatione fluxus sanguinis, & mensium, legitur alhuda: vbi Cremonensis non rectè interpretatur conchulas, quæ adferuntur à S. Iacobo. E

Coruina. Alhuda.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

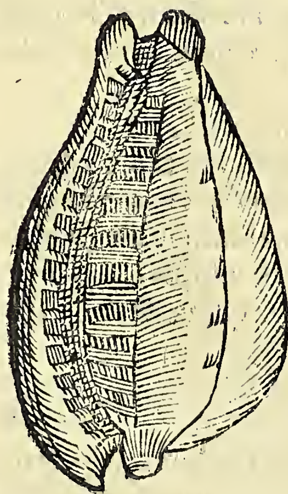

MVTIANVS (inquit[a] Plinius) muricem (sic enim illi vocari, ex Rōdeletio suprà diximus) esse latiorem ait purpura, neq; aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, vtroq; latere se colligente: quibus inhærentibus plenam ventis stetisse nauem, portantem nuncios à Periandro, vt castrarentur nobiles pueri: conchasque quę id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quam descriptionem nulli meliùs quadrare contenderim (inquit Rondeletius) quàm ei conchæ, quam porcellaine vocamus, nonnulli læuigatoriam. Conuenit ea descriptio conchis Venereis omnibus, & magnis, & paruis, & mediocribus. Testam præterea omnibus duram esse admodum vel inde agnoscas, quòd nunquam eam arrosam comperias, quemadmodum in alijs testaceis: quæ à tineis, vel alijs eiusdem generis bestiolis marinis corrosa, vel perforata sæpè videas. Tota intus candida est, foris varietate colorum insignis, in diuersis conchis. Bellonius quoque nobis eam descripsit his verbis: Læuigatoria concha oualem habet formam: eiusque est politissima testa atque æquabilis, nullis punctis (quod falsum est, quædam enim multa habent præsertim maiores, de quibus hîc scribit Bellonius; aliæ quidem nullis, vt minores) distincta ac stellata, ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales videas, per quos linguam exerit. Idem Bellonius harum concharum tres, aut quatuor differentias sese comperisse tradit, alias enim ingenti dorso tumere; alias verò oblongiore, ac veluti tereti forma protendi. Alias rursus pusillas, alias magis capaces, minusque stellatas, aut maculosas reperiri. Totidem Zoographus, & Rondeletius genera, licet diuersa depingunt, describuntque: ego plura obseruaui, & hîc etiam addidi. Rondeletij concha prior oui figura est, purpura maior & latior: sunt enim (inquit) quæ in magnam amplitudinem accrescant. testa læui, in cuius extremo vtroque foramen est, alterum cibi capessendi gratia non asperum, non rotundum, sed parum prominens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reijcienda: concha simplice atque vna, vtrimq; se colligente, quod vt intelligas, inquit Rondeletius, concipias animo concham simplicem per planum extensam: deinde vtramque in partem reduci, & complicari, ad rotundam, siue ouatā concham efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano opposita iacebant, nunc inter se iunctis, & cohærentibus, dempta rima, quæ denticulis asperiuscula est: qua parte compressa est, & saxis adhæret in mari rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus, vel earum clauo affigi puto, atque earum cursum remorari, esseque Remoram Mutiani; cuiusmodi plures cùm inhæsissent, vt iam ex Plinio dictum est, plena ventis stetit nauis, portans nuncios à Periandro, vt castrarentur nobiles pueri, ob eamque causam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem colebantur. Hucusque Rondeletius. Quæ sequitur icon Zoographi est, similis Rondeletij, in hoc genere, vt putat, maxima, & in corollario ruffam eam vocat, & sic describit. Porcellana ruffa dici potest concha ex genere illarum, quæ propriè porcellanæ nominantur, maxima, testa simplici vtrinque se colligente, ita vt latus vnum in parte plana, vbi labrum denticulatum constituit, G H

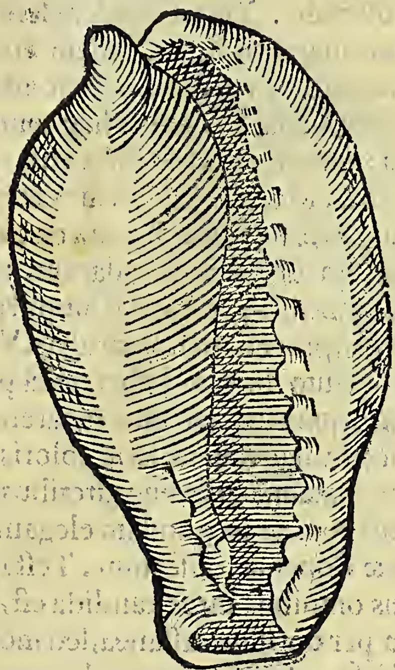
[a] Li. 9. c. 25

Murex Plinij. Testa. Color. Concha prior Rondeletij. Remora Mutiani. Procellana ruffa Zoographi maior.

Concha Venerea 1. Rond.

Concha Venerea Zographi.

stituit, terminetur: alterum verò cui dentes, aut striæ longiores, ac minus prominentes introrsum conuertitur, & in sese conuoluitur, vt in cochleis. Superior pars gibba hæmisphærij figura, sed maior est, specie ouali: longiuscula enim est, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtusiorem. Magnitudo est ferè, quæ anserini oui. Nusquam inniti potest, nisi parte plana, quæ candida est, vt intus quoque gibba, quæ hæmisphærium constituit, ruffa, maculis nigris distincta, sed paucioribus, minusque scitè quàm stellata. Læuitate ita resplendet, vt imagines reddat, sed obscurè. Idem Zographus aliam ruffam minorem appellat; parua est in hoc genere, quadruplo minor, aut amplius, quàm stellata, (de qua mox) oblongiuscula. Ventre, (sic partem simam appellat) ruffo: qui in reliquis omnibus, quas vidit, candidus est. In labris etiam denticulatis striges ruffæ sunt, striç candidæ. Striã nominat, vt in columnis striatis Vitruuius, partem eminulam: strigem verò cauam. Dorsum in summo varium est, albis, pallidis, & glaucis maculis. Vtrinque per latera glaucum: in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius, & formam iconę adiuncta aliqua ex parte ex eo repræsentauimus. Quarta icon Rondeletij est altera species Conchæ Venereç, de qua sic breuiter ille scribit: Concham hanc raram non possumus non vocare Veneræ speciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. Est enim oui figura, concha simplice vtrinque sese colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hæc rimam. Ad vlcera, & ad alia exiccanda non minus probanda, quàm superior. Varia quoque est, sed ita maculas inspersas non habet, sed pro his lineolas. testa est tenuiore, & minore, magisque perspicua. Tertiam speciem idem Rondeletius à se depictam non minus Venereis conchis subijci posse putat, quàm præcedentem, ob testam eodem modo vtrinque se colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana est, compressa est magis, quàm supradictæ, altera magis rotunda. Maculis rotundis notata est, durior & spissior secundâ, colore candido. Quarta species, quam denique ex eo hîc depinximus, semper parua, inquit, manet, superiorum modo rimam habet, & nulli rectiùs, quàm concharum Venerearum generi subijci potest. Parte altera plana est, altera in tumorem elata, in qua circulus est aurei coloris, alioqui tota foris candida est, intus cærulea. Testa est valde dura, eadem vi exiccandi, qua superiores. Quæ deinde pingitur, elegans genus est Venereæ Conchæ, oui anserini magnitudinem excedens, tota ex ruffo candicat, maculis per totum dorsum, siue superiorem partem respersa alijs oblongis, alijs rotundis, ferè ferrugineis. Pars prona tota candicat ac nitet admodum. Dentes siue striæ pro portione totius Conchæ, breues, at profundæ. Macularum planè vndiquaque expers est, quam priori loco tabula alia ostendit, magnitudine oui gallinacei, sed paulo oblongior, toto dorso verò ita ouo similis, vt primo intuitu aliquem fallere possit. Prona parte color castaneas ita refert, vt earum corticibus obducta videatur. Dentes habet admodum exiguos, quorum radices lutescunt. Intus testa candida est. Secunda in hoc ordine, cùm eam aliquando depingerem lutescebat, & maculis orna-

Porcellana ruffa minor Zoographi.

Altera species Rond.

Figura.

Color.

Testa.

Tertia species eiusdē.

Quarta eiusdem.

Genera ab authore obseruata.

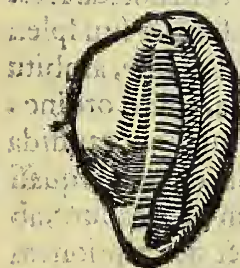
Pars prona.

Dentes.

Tabula prima.

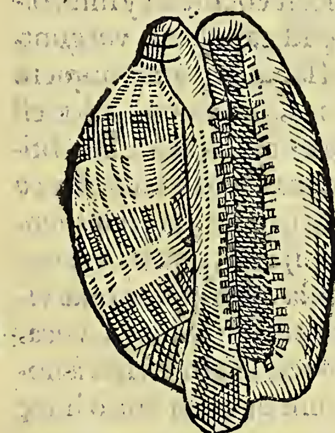
B

Concha venerea minor ruffa Zographi.

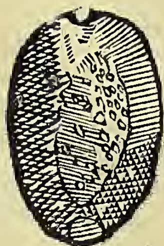
C

Concha Venerea 2. Rond.

D

Concha Venerea 3. Rond.

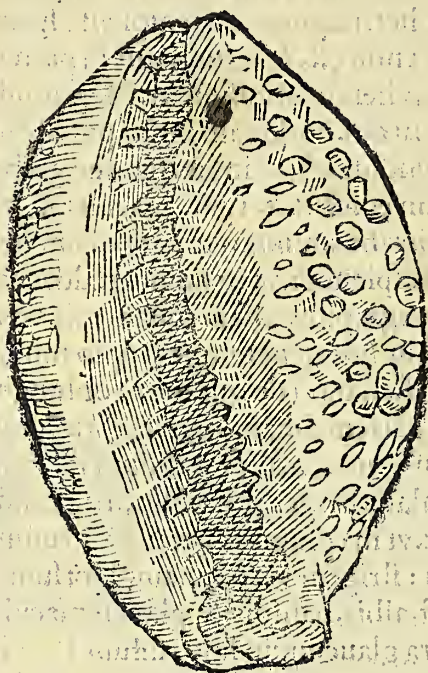

Concha Vener. 4. Rond.

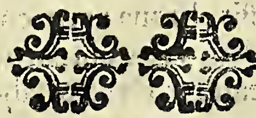
Secunda.

Concha Venerea authoris prima.

batur ſubpurpureis; ſed cùm in humidiori loco eam ſeruaſſent famulæ, ſuperiorem corticis cuticulam exuebat, & longè pallidior euaſerat. Eius magnitudinem icon oſtendit. Tertia eiuſdem ferè cū prima in hoc ordine magnitudinis, eodem etiam modo reſplendet ac micat, ſed denſior huic eſt teſta, neq; vt in illa, diaphana; colorq; in hac contrario ſe habet modo: nam toto dorſo caſtaneus eſt, prona parte candidus. Maculæ per dorſum aterrimæ, omnes rotundæ, at inæquales. Quarta ex eo genere eſt, quam primùm ſeparatim hîc damus, tota candicans ex ruffo, maculiſq; reſperſa ſubpurpureis aut ametheſtinis, quin etiam ſubcæruleis. Vtraque præterea per dorſum lineam habet rectâ percurrentem, luteam, qua aliæ ferè omnes carent. Quinta ac poſtrema in hac eadem ſerie coloris eſt cinerei, nonnullis ornata maculis ſiue aſteribus nigris. Adiecimus his coclear ex quodam elegantiſſimo genere Venereæ Conchæ confectum. Teſta nō vt in præcedentibus omnibus intus candida eſt, ſed ferè violacea, extra per dorſum, caſtanea, ſed modò albicantibus, modò flaueſcentibus maculis, rotundis, ampliſque inſignis. Zoographus ſtellatam per excellentiam vocat. Oui, inquit, gallinacei eſt magnitudine penè. Ex albo liueſcit, hoc eſt ad cæruleum colorem vergit parte conuexa, præſertim in ſummo: ad latera candidior: parte ſima, candidiſſima. Intus quoque ſubcærulea videtur teſta, translucida ferè. tranſparent enim ſtellæ ſiue maculæ partis gibbæ, quę multò plures in ea ſunt, & ſitu ſplendoreq; ſuperioris (ruffæ maioris) elegantiam vincunt, ſingulæ in medio ſui atræ, ambitu ruffæ, pleræq; rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine. Iā verò prior in ſecunda tabula, in qua nōnullas minores & minimas damus, tota candida eſt, per dorſum tamen nonnihil ad cinereum vergit. Altera ſplendidiſſima, dorſo eſt quaſi ametheſtino, vti etiam ab altero pronæ partis latere, vbi ſtriæ potiùs quàm dentes ſunt, ab altero latere candicat. Tertia ruffa eſt, & eſt ex eo genere, cuius & iconem & deſcriptionem ſuprà ex Zoographo dedimus ſub lemmate, ruffæ minoris. Quarta dorſum habet admodū elatum, coloris cinerei, multis ac infinitis maculis punctiſvè ferrugineis refertum. Pars prona eſt candidiſſima. Ad latera quoq; candicat, & maculas habet ferrugineas, maiores verò quàm in tergore. Quinto & ſexto loco imprudēter pictor adiecit cochleæ cylindroidis genus elegantiſſimum, coloris ſubcinerei, maculis refertum quę ad cæruleum vergunt, & alijs ſtrijs oblongis eiuſdem coloris: ambiuntq; eam faſciæ duæ flauæ. Septimo numero exprimitur conchula Venerea ſplendidiſſima, prona parte ferruginea, qui quoq; color eſt in lateribus, ſed dilutior. Dorſum ad cinereum inclinat. Octaua flaueſcit, & maculas obtinet ferrugineas minores in tergore, maiores à lateribus. pronè candicat. Nono loco alia cochleæ cylindroidis minima ac elegantiſſima ſpecies tota candida ſtrijs ſiue lineis ambientibus rubicundis. Numero decimo prona & ſupina parte expreſſa ex ijs eſt, quam ex Rondeletio quarto loco depinximus, tota cinerea per tergus, infra candida. Ex iiſdem quæ vltimum ter depingitur, ſed longè & ſplendidior & candidior. Hæc eadem minima vocatur Zoographo, quæ inquit priuatim Muterſtein, hoc eſt calculus vteri, vel matricis à noſtris vocatur, Luſitanis & Aethiopibus buzios: vndiquaq; alba eſt: niſi quòd in dorſo lineę binæ flauent; in oualem ferè ſpeciem coniunctæ; & dorſum ipſum inæqualiùs quàm cæteris & gibboſum, ita vt illi quoque teſta incumbere poſſit, ſed obliquè, idem per medium pallidum eſt ſiue ſubluteum. Pars interior è roſeo ad cæruleum tendit.

Marginal notes: Tertia. Quarta. Quinta. Secūdæ tabulæ. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta. Septima. Vltima. Buzios.

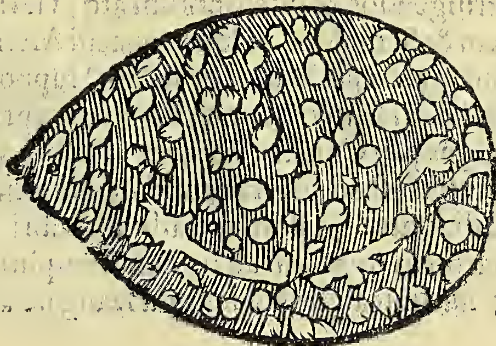
Conchæ

1

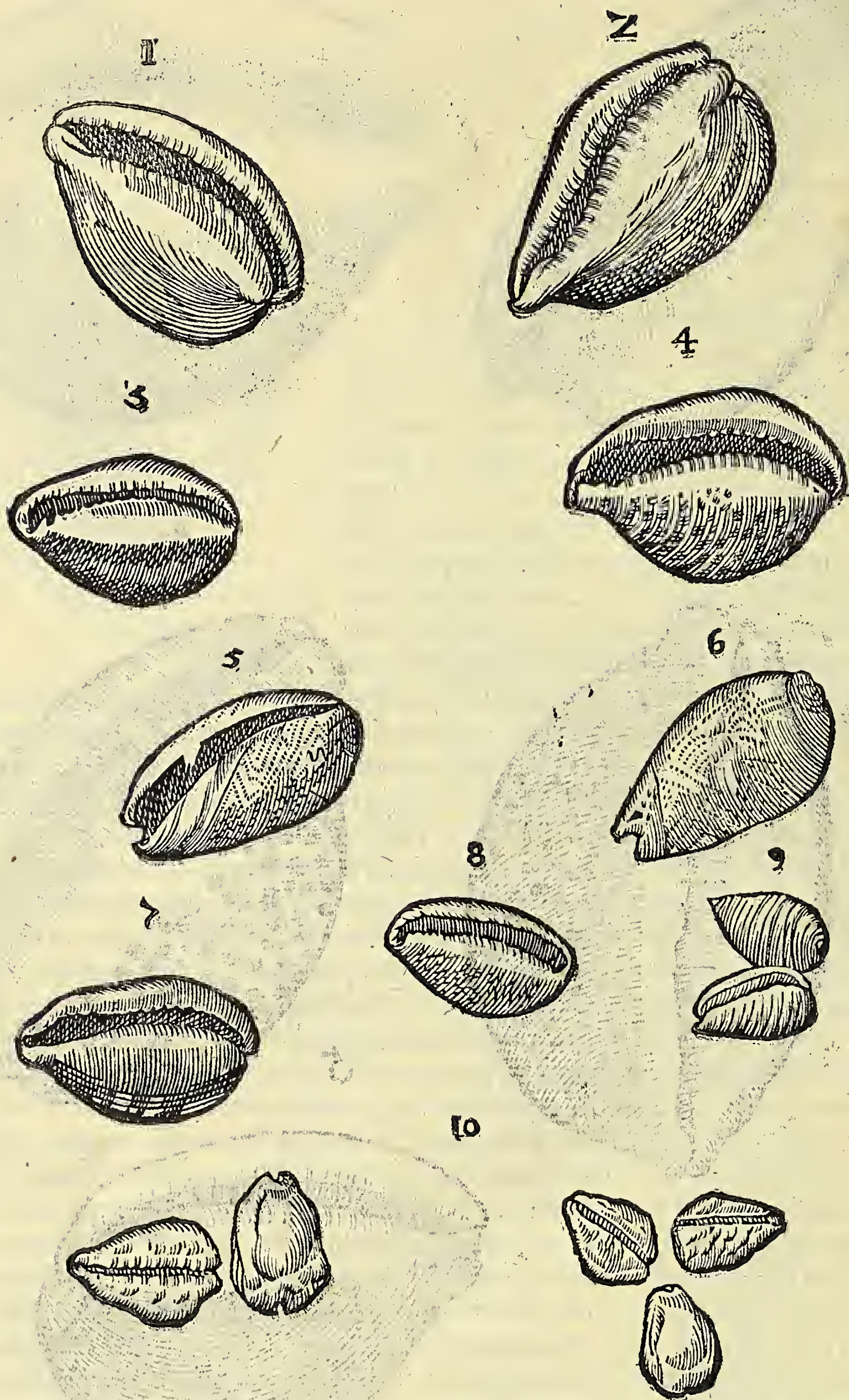
2

4

5

Concharum Venerearum decem ſpecies.

V S V S.

Ad alui fluxus.

CONCHÆ Venereæ teſta aliquem habet in medicina vſum, nam reperitur,(inquit Rondeletius) in deſcriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus conſtringendos,& inteſtinorum atq; vteri vlcera. Recipitur autem apud Meſuem & Serapionem: ſed Monachi Meſuæi interpretes purpurarum teſtas aut matris perlarum (vt vocant) ſupponi iubent. Ego cum Zoographo Rondeletij ſententiā porcellanas interpretantis amplector, quanquam pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea, Pectines vſurpet. Optima etiam ex eadem fiunt dentifricia,& vtilis eſt ad vlcera canthi oculorum,& ad ægilopas, reſiccandi vim habet inſignem ſine caliditate. Bellonius tradit his rubri maris incolas magno labore in aceruos collectis, ingentem quæſtum ab ijs qui Memphim adeunt, facere ſolere. His enim (inquit) Aegyptij ſua lintea glutino imbuta læuigare atque expolire conſueuerunt.

Pectines pro Cōga Venerea vſurpati.

Ad dentes dealbādos.

Ad ægilopas.

A runt. Idem author eſt earundem apud Græcos & Turcas quoq; chartis expoliendis vſum eſſe, ſed vulgus Gallicũ talem vſum inexpertum habere, ijſq; tantùm ad ſuſpendendas claues, vel conficienda cochlearia vti. Sed Rondel. Italis & Gręcis in eundẽ vſum cedere ſcribit. Eſt porrò vſus iſte antiquiſſimus & Plinio etiam notus, qui in decimotertio ſic ſcribit: Chartarum ſcabritia læuigatur dente conchaue; ſed caducæ literæ fiunt: minus ſorbet po- lita charta, magis ſplendet. Hæc ille. Huic eidem conchæ perforatæ in altero extremo multi hodie claues, vt dixi, appendunt & zonæ accommodant, ob conchæ elegantiam & læuorem, ob quem nihil ſordium colligit, neq; veſtes atterit. Inuenio deniq; apud quendam Aethiopes ex rebus communibus vix quicquam tantoperè curare, quàm vt habeant conchulas porcellanas albas, quas Buzios (inquit) nominant: proq; ijs vel aurum quandoq; copiosè permutare: aut pro ijs filios ſuos parentes vendere. apud Thongrum Aethiopum regnum pro comperto hoc haberi. Eiſdem loco monetæ vtuntur, vt Luſitanus quidam Zoographo retulit. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. Poſtremò Zographus ſcribit in eiuſcemodi concha maiore faciem ſculptam & pulchrè expreſſam vidiſſe.

Ad chartã leuigãdã.

B

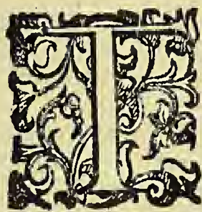
DE CONCHA PERSICA. Cap. LXXXIII.

HOC quoq; Conchylij genus, quod ex Perſia allatum Sereniſſimus Franciſcus Mediceus Magnus piæ memoriæ Hetruriæ Dux Secundus pro ſingulari ſua erga ſtudioſos, maximè verò eos qui naturæ rimantur arcana, humanitate mihi communicauit, velut vnica tantummodo valua cõſtans, inter monothyra ſiue vniualuia collocaui. Concha eſt maiori ſui parte rubicunda; cætera candida. Margaritas proferre ex fide digno relatu idem Sereniſſimus vir affirmabat. Eiuſdem planè generis eſt minor altera adiuncta Concha, tota cineritij coloris. Vtraque niſi turbine careret, ex Turbinatorum genere videretur. Vtriuſq; icon ſubinde dabitur.

C

DE PENICILLO. Cap. LXXXIV.

TESTACEOS iſtiuſmodi tubulos Penicillos vocarunt nonnulli recentiores. Eos hîc potiùs quàm in alia quauis operis huius parte poſuimus, quòd licet amfractuoſi ſint, turbine tamen careant. Penicillos (putem) vocarunt, quòd in eorũ cauitate contineatur, quod ſimilitudine ſua Penicillos, quibus pictores vtũtur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eos quibus albarium tectorio parietum inferunt, exprimant. Penicilli iſtius iconem mox ex Rondeletio exprimemus. Tubulus, inquit, eſt teſtaceus molli quadam & laxa ſubſtantia ſaxis alligatus, ita vt aquarum vndis cedat & agitetur. Cùm id carnoſum (quod nimirum intus latet) ſe exerit, frondem expandit, vt in pictura Rondeletius expreſſit. Icones duabus tabulis à me adiectæ oſtendunt iſtiuſmodi tubulos non eandem ſemper habere figuram. Huc quoq; pertinere videntur tubuli illi alij, in quibus vermes deliteſcere in Inſectorum hiſtoria ex Rondeletio retulimus, necnon & minores tubuli alij, quorum etiam eiconem ſubinde dabimus.

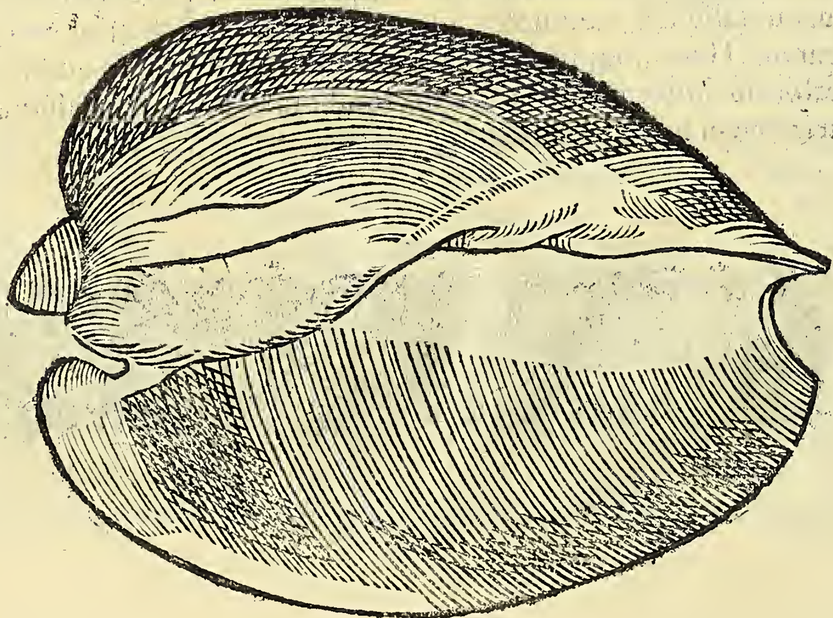
D

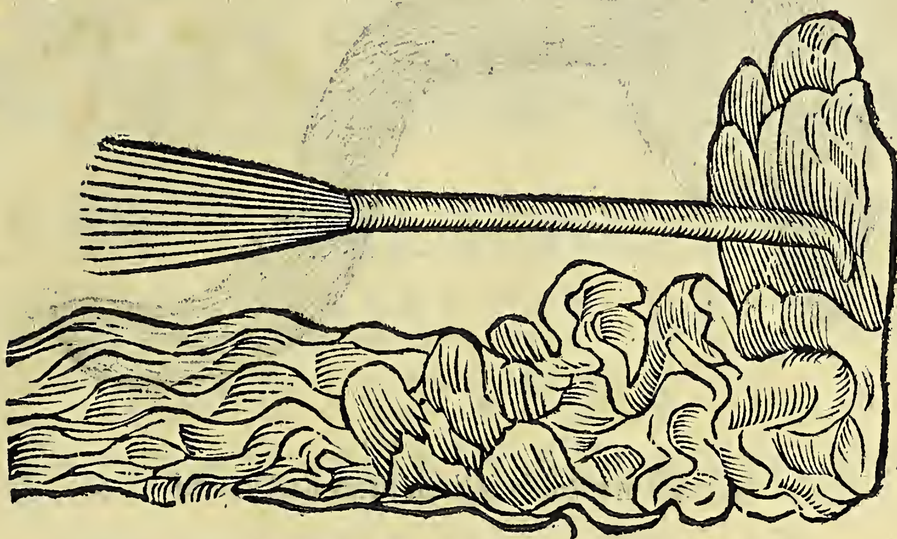
Concha

Concha Persica maior.

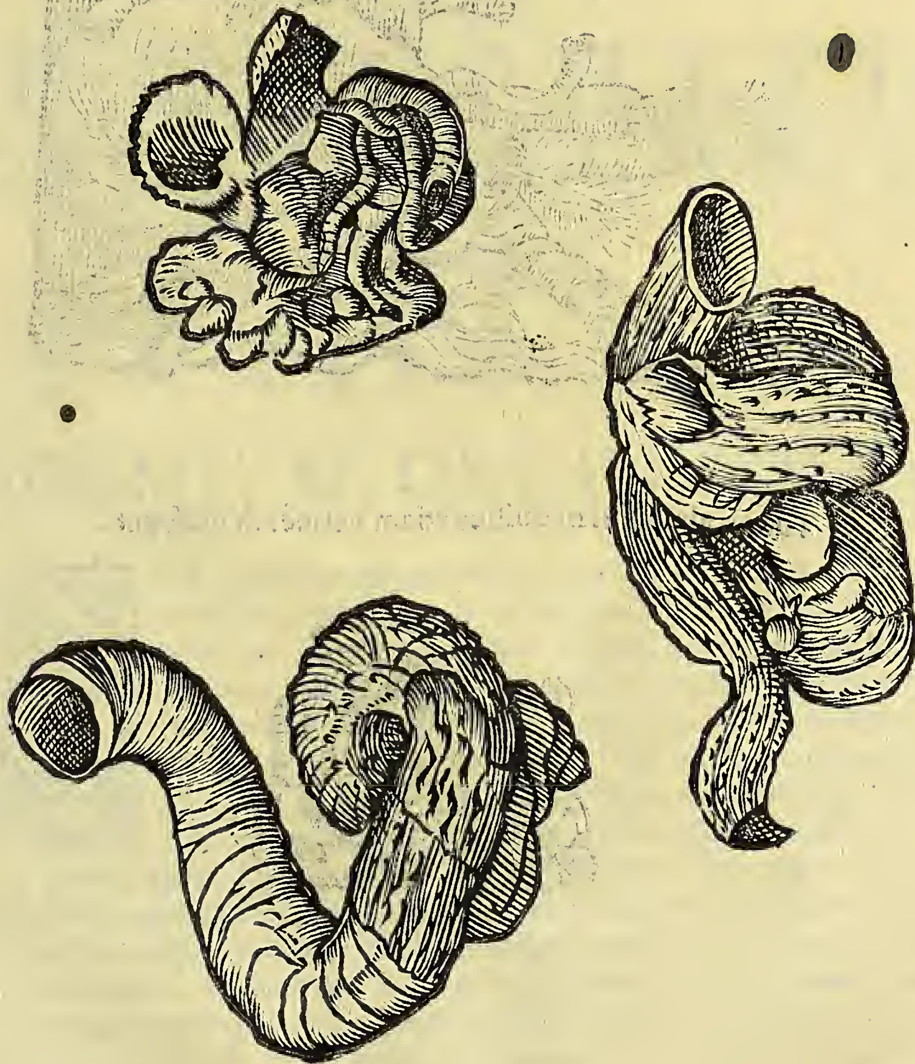
Concha Persica minor.

Penicillus marinus Rondeletij.

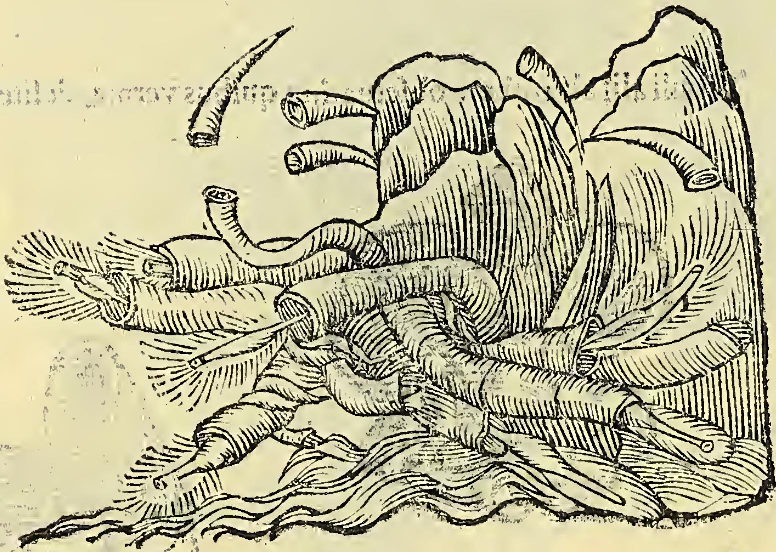
Tabuli alij ab authore obſeruati, in quibus vermes deliteſcunt.

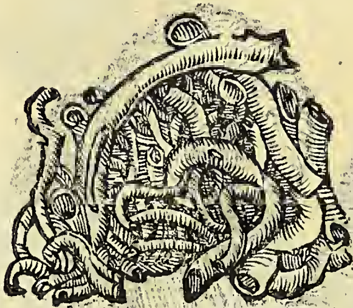
Peniciilus marinus alius.

Vermes in tubulis deliteſcentes Rondeletij.

Tubuli alij parui in quibus etiam vermes deliteſcunt.

Finis Libri Tertij.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR

Liber Quartus,

QVI EST

DE ZOOPHYTIS, SIVE PLANTANIMALIBVS.

C

Et primùm

DE VRTICIS. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS. RATIO.

QVÆ nec animalium, nec fruticum seu plantarũ, sed tertiam ex vtroque naturam habent, & vt loquitur Aristoteles, τὰ ἐπαμφοτερίζοντα φυτῷ καὶ ζώῳ, id est, Budæo, & Gaza interpretibus, ambigentia & plantæ, & animali, ζωόφυτα Græcis dicuntur. Latinè ea nominare non possimus, nisi Plantanimes, aut Plantanimalia vocemus. Talia sunt, Vrtica, Holothuria, Tethya, Mentula marina, Malum insanum,
D
Cucumis, Pulmo & reliqua similia, quibus multi annumerãt Spongias, quas nos inter plantas imperfectas collocabimus. Sextus Empyricus, non ignobilis philosophus, recenset Zoophyta, quæ ex igne generantur. Nam animalium differentias enumerans secundum varios generandi modos, sic loquitur. Eorum quæ absque coitu generantur, alia ex igne eduntur, vt Zoophyta, quæ in caminis videmus: alia ex aqua corruptà, vt Culices &c. sed quænam sint hęc Zoophyta, planè ignoro. Nam quæ hoc libro examinanda proposui, omnia in aquis nascuntur, aut ijs locis, quæ aquis quotidie perluuntur. Quæstio est de Vrtica, sitne animal, an Zoophytum, quæ sanè controuersia hoc loco diluenda est, vt cur hoc in libro primum Vrticæ locum tribuerimus, elucescat. Ex recentioribus Bellonius Vrticam inter Molles pisces recensuit, infirmo argumento, nimirum quòd Mollium more in obsonijs edatur. Rondeletius etiam animal esse imperfectum, idque ex genere Mollium, non Zoophyton esse scribit: & idcirco Polypo, & Lepori marino subiunxit: maximè quòd modò fronde expansa Polyporum instar pedes multos habere, modò fronde contracta massa tantum carnosa, informi (veluti Leporis marini)

Zoophytũ quid.

Spongiæ.

Sexti Empyrici opinio de Zoophytis.

Zoophyta vbi nascantur.

Vrtica an Zoophytũ.

Bellonij & Rondeletij opinio.

[a] Li. 11. de anim. c. 37. — [b] De part. 4. c. 5. — [c] Lib. 9. c. 43. — Zoographi opinio.

conſtare videatur. Ex veteribus [a] Aelianus etiam Mollibus annumerauit: ait enim: Mollia ex aquatilibus vocantur, quæ oſsibus, ſanguine & viſceribus carent, vt Polypus, Sepia, Loligo, Vrtica. Eadem apud Galenum quoq; verba leguntur in Gloſsis, vbi μαλάκια, quæ ſint, exponit. Plinius verò atq; ante eum Ariſtoteles Zoophytum faciunt Vrticam, addita etiam ratione. [b] Philoſophi verba hæc ſunt: Quas autem Vrticas appellant, non teſta operiũtur, ſed excluſę omnino ſunt ijs, quæ in genera diuiſimus, ancipiti natura hoc genus eſt, ambigens & plantę & animali. abſolui enim & eſcam petere nõnullas, & ſentire occurrentia poſse, atq; etiam aſperitate corporis vti ad ſe tuendum, animalis eſt. At verò, quòd imperfectum ſit, & ſaxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifeſtè, quanquam os habeat, plantarum generi ſimile eſt. Vnde [c] Plinius: Equidem & his, inquit, ineſse ſenſum arbitror, quæ nec animalium neq; fruticum, ſed tertiam ex vtroq; naturã habent, Vrticis dico, & Spongijs: Hinc eſt fortaſsis, quod pediculos eius frondes potius, quàm cirros appellarit. Spongijs Zoographus, nullum ſenſum ineſse ait, ideoque Zoophytis inferiores haberi. Vrticas cùm & ſentiant, & inſuper eorum animalium, quæ Mollia in mari vocant, naturam præ ſe ferant, Zoophytis ſuperiores perfectioreſque exiſtimat. Nos quidem Zoophytis annumerare maluimus rationibus, & authoritate Ariſtotelis cõfiſi, & quia quædam earum magis animalis naturam habent, quàm ea, quæ ſaxis ſemper adhærent, idcirco primo loco de ijs hoc libro agemus. Quod autem Vrticarum nullum genus Molle ſtatui perfectum debeat, ex ijs, quæ primo libro huius voluminis relata ſunt in genere de Mollibus, facilè licebit cognoſcere. E F

ÆQVIVOCA.

Vrtica herba. — [a] Lib. 3. — Pro Conchylio. — [b] Hiſto. 8. cap. 2. — An inter teſtata enumerarit Ariſtoteles. — Ariſtoteles correctus.

Ακαλήφη, & κνίδη vocatur herba, tactu manum vrens, ideoq; Latinis Vrtica nuncupata. Τὰς κνίδας, inquit [a] Athenæus, Eupolis in Autolyco vocat ἀκαλήφας, vt & Ariſtophanes in Pheniſsis ἔχει τὸ πρῶτον πάντων ἶφυα φῦσαι: εἶτ᾽ ἐξῆς τὰς κραναὰς ἀκαλήφας, id eſt: Potuit omnium primum iphia gignere, deinde continuò mordaces Vrticas. Hac etiam voce idem poeta vſus eſt in Veſpis. Pherecrates in Transfugis, Κἀν ἀκαλήφαις τὸν ἴσον χρόνον ἐστεφανῶσθαι. Pari temporis ſpacio Vrticis coronari. Quæ omnia de Vrtica planta, non de marino Zoophyto intelligenda eſse annotat Dalechampius. Suidas, & Scholiaſtes Ariſtophanis ἀκαλήφην vocant genus Conchylij. Interpres Nicandri præterea θαλάσσιον ὄρνεον, hoc eſt auem marinam. ſed pro ὄρνεον reponendũ cenſet Zoographus ὄστρεον: non quòd Vrtica verò ſit oſtreum, ſed quòd oſtreum ferè aliqui eſse putarint, & ſi teſtam haberet, inquit, oſtreum eſset. Eidem videtur [b] Ariſtoteles Vrticam Teſtaceis adnumeraſse, quòd de Teſtatorum victu agens inter cætera hæc quoq; dicat. Ἔχει δὲ ὥσπερ τὰ ὄστρεα ἐν ὑποχωρεῖ ἔξω ἡ τροφὴ (id eſt τὸ περίττωμα) πόρον. ἔστι δὲ αὐτὸς ἄνω. ἔοικε γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χρῆται ὡς ὀστρέῳ. Eſt igitur ei Vrticæ ceu incluſa oſtrei caro: teſtam verò non habet, ſed caro nuda eſt, & pro teſta ſaxum, cui adhæret. Hinc aliquis inter Mollia, & Teſtata Vrticas ambigere coniecerit, illas dico, quæ ſaxis adhærent, aut ſemper, aut aliquando. Vrtica ſecundum aliquos eſt εἶδος μυίας, quàm Ariſtoteles dixit hyeme edulem eſse. Zoographo hic locus eſt ſuſpectus, quod μυες Conchæ ſint, quas aliqui mytulos interpretantur, μυῖαι verò Muſcæ inſecta; quanquam Rondeletius μυίας in eodem Concharum genere vocari putat. G H

SYNONYMA.

Etymum. — [a] Lib. 32. c. 11. — Cnide. — [b] Lib. 3. Gram.

Ακαλήφαι, & κνίδαι dicuntur Vrticæ, tum herbæ, tum animalia, ab vrendo ſic à Latinis dictæ, quòd manum vrere videantur, ſi ea tangantur. Ακαλήφας nominauit Theophraſtus, & Ariſtoteles modò ἀκαλήφας, modò κνίδας. Sed ἀκαλήφη Atticum eſt, non κνίδη vt ſcripſit Zoographus, quod nomen etiam [a] Plinius in Piſcium catalogo receſuit. Cnide, inquit, quam nos Vrticam vocamus. dicitur autẽ κνίδη ἀπὸ τοῦ κνίζειν, hoc eſt δηγμὸν καὶ κνησμόν τινα ἐμποιεῖν τῶν ἀπτομένων χερσί, morſum, aut pruritum excitare tangentium manibus. Eadem κνίδη per metaplaſmũ dicitur etiam κνὶς κνιδός. Euſtathius. ὅθεν κνίζω, καὶ τὴν κνίδην ποιεῖ, ἣν μεταπλάσας κνίδα λέγει ὁ Οππιανός. In vulgari Lexico ſcribitur etiam κνήδη per η, quomodo ſcribi apud [b] Gazam annotant. Ea tamen ſcriptura, nec eſt apud Heſychium, nec Suidã, nec Etymologum. Nam κνηδῶντες apud Heſychium,

A Hesychium, non est suo loco, sed inter κνίδαι, & κνίδος; adeo vt κνιδῶντες pro eo reponendum videatur. Ακαλήφην quidam, vt annotauit apud Athenæum Dalechampius, interpretantur ἀπολῦσαν τὴν ἁφὴν sensum corrumpentem, alij vt Athenæus ἁπαλὴν τῇ ἁφῇ, id est tactui mollem, ac lenem per antiphrasin, cùm sit aspera, & infesta. Quocirca ex hoc etymo manifestum euadit, deprauatè in multis locis, apud veteres scribi ἀκαλύφη per υ præsertim cùm Etymologus, & Lexicon quoddam vetus dicant, κνήφη, & ἀκαλήφη in penultima per η scribi. σίφη, & ἀγρίφη (significans σκάφη) per ι. Quin etiam in lexico quodam veteri legitur Ακαλήφη τὸ μὲν φυτὸν διὰ τοῦ η. Τὸ δὲ ἄστεγον ὕπαιθρον, διὰ τοῦ ὑψιλοῦ. Itidemque apud Hesychium ἀκαλυφῆ καὶ ἀκάλυφον, ἄστεγον ὕπαιθρον. hoc est sine tecto, sub dio. Et rursum apud Etymologum ἀκαλυφή, ἄστεγος ὕπαιθρος. Veruntamen pro ἄστεγον ὕπαιθρον scribendum potiùs videtur authori Thesauri linguæ Græcæ ἀκάλυφον. nam per β scribitur ἡ καλύβη, quo tugurium significatur. ego nil mutandum censeo. nam ἀκάλυφον à litera priuatiua α & καλύπτειν, quod occultare significat, deriuari puto. Μητρίδια etiam appellantur Vrticæ marinæ, fortassis à similitudine quam habet cum pudendo muliebri: & Vrticarum genus semper solutum Galli impudico vocabulo vocant: Aristophanis iocus

B est in Lysistrata:

Ἀλλ' ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη, καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν.

Sed o tethearum robustissima, & matercularum Vrticarum.

Matriculi nescio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis hoc versu, vt citat [c] Apulæius: — Matriculi. [c] Apolog. 1.

Purpura, Matriculi, Mures, dulces quoq; Echini.

Bellonius Vrticas marinas antiquos Colycia, & Coryphia vocitasse scribit. sed nullum nominat authorem. Nos Colycia (alia lectio Corycia, vel Corythia, vel Corophia) inter Murices meminimus numerari. Vrticam hodiernis Græcis Colizenam vocari tradit Gyllius, quod (colis) id est pedunculis suis firmiter Dolyporum more adhærescit. Bellonius Colycenam scribit, Rondeletius Colyçenam. Colybdenam aliqui veterum pro marino pudendo interpretantur. In Italia multi antiquo nomine Latino Vrticam appellant, aliqui flammam maris. Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura assequitur Zoographus, Vrtica est. Iouius Vrticas, & vertibulos non sine errore eosdem tradit. — Colycia, quæ Bellonio. Colyzena. Colybdena. Caro marina. Iouij error.

C

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

IFFERVNT Vrticę magnitudine. Hinc duplex genus percipitur teste [a] Aristotele: alterum corpore paruo, quod cibo aptius est; alterum maiusculo duroq;. Vita etiam aut moribus, seu loco: Inde rursum duplex genus eodem authore: Aliæ enim sinuosis adhærent, quæ nunquam à saxis absoluuntur, aliæ plana littora amant, quæ suis abiuncta sedibus vagantur: Et [b] alibi: Sunt item quæ adhærere soleant, (animalia) & quoties libuit absolui: vt genus quoddam eius quam Vrticam vocamus: quippe cùm nonnullæ ex ijs nocte absolutæ pascantur. Ea sic ex eodem repetijt [c] Athenæus: Sunt autem Vrticarum duo genera: Aliæ enim in cauis abditæ saxis, nunquam ab illis separantur: aliæ in planis, & æqualibus scopulis commorantes huc illuc transmeant. Os in medio habent Vrticæ, vti tradidit [d] Aristoteles, quod in

D maioribus euidentius est. id antea idem [e] Philosophus in medio corpore statuerat, & in maioribus dixerat esse euidentius. Ibidem etiam tradit. excrementum nulla in Vrtica cerni: sed hac re stirpibus esse similem. [f] Alibi contrà meatum, vt Ostreas habere scribit parte superiore, quo excrementum secedat. Vnde [g] Plinius: Ora (Vrticæ) esse traduntur (Dalechampius rectiùs legi putat, os ei in radice esse traditur) excrementa summa tenui fistula reddi. Et eodem loco de Vrticis scribit: Carnosæ frondis his esse naturam, & carne vesci. Ex Aristotele procul dubio id transcripsit Plinius, is enim rationem reddens cur excrementa per superiorem partem emittant, more Ostreorum, subdit: Vrtica enim ipsa quasi Ostreorum caro esse videtur inclusa saxo, perinde ac testa. Vrticarum plurimas species commemorat Rondeletius, quas sic diuisit: Vrticarum aliæ saxis, vel cuilibet alteri rei adhærent. aliæ minimè. Rursus earum, quæ saxis, vel alteri rei hærent, aliæ perpetua stabilique sede illic degunt, quæ sunt Vrtica parua in rimis saxorum latitans: quæ Purpuris, & Buccinis adnascitur: quę cinerea est, longisq; cirris constat. Aliæ sedes mutant, & liberè per mare feruntur, natantque (& cùm libet saxis hærent,) vt purpurea Vrtica.

[a] Histo. 5. cap. 16. [b] Histo. 1. cap. 1. [c] Lib. 3. Os. [d] Histor. 8. cap. 2. [e] Histo. 4. cap. 6. Excrementa. [f] Histo. 8. cap. 2. [g] Li. 9. c. 45. Cur excrementa per superiora emittat. Differentiæ ex Rondeletio. Vrtica parua.

Potes.

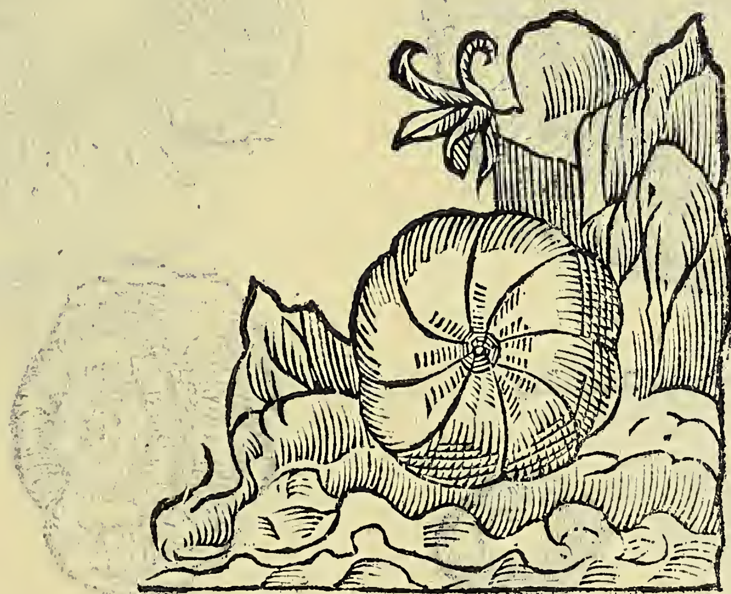
Semper solutæ, liberæque sunt eæ, quas vulgus Potes appellat: ex his vna est, quæ quatuor pedes, siue brachia habet: Altera quæ octo, Polypi brachijs non valde dissimiles. De his omnibus exceptis solutis eodem ordine dicemus hoc capite ex Rondeletio, & si quæ species à nobis, aut ab alijs obseruatæ sunt, addemus, singulis generibus; primum ab ijs, quæ saxis, aut simili rei adhærentes descriptionem incipiamus. Vrtica parua Rondeletij nucis iuglandis magnitudinem vix superat, ob id parua ab eo dicitur: Tota carnosa est, cirros breues habet, contracta recti intestini extremum refert, colore vario est. Quædam enim est viridis, alia cærulea, alia subnigra, sed punctis aliquot cæruleis, vel flauis, vel rubris notata. Massilienses Vrtigo vocant. Græcorum vulgus κολίκαιναν, & κολύκαιναν, à quo fortassis Normanni Cul d'asne, Burdegalenses Cubaseau. Vrtica autē cinerea, sic appellatur à Rondeletio propter colorem: tenuis est admodum, quia frondem magnam, siue cirros multos habet, carnis parum. In saxorū rimis viuit: comam semper explicatam habet, nec vnquam contrahit: reuera tamen Vrtica est; acriùs enim pungit, ac mordet, si diutius manibus contrectetur. Tertium Vrticæ genus, nostri, inquit Rondeletius, purpureum siue phœniceum Rosam appellant; alijs Posterol, quod contracta recti intestini extremum cum musculo sphinctere, siue podicem referat, quem Posterol nomine intelligunt, quòd posteriore loco situs sit: alij Pousepie Brittannorum, alij Cul de cheual vocāt. Est autem hæc primæ similis, nisi quòd frondem, & longiorem, & copiosiorem habet. Cæterùm Poussepie Brittannorum, Bellonius Pollicipedes nominat, & vulgo apud Gallos Poulsepieds, ac eos sic vocari tradit, quos Rondeletius Balanos facit, quod pollicum in pedibus similitudinem habeāt, racematim Oceani cautibus adhærentes. Idē author de Vrtica agens, duas tantùm species Vrticę prædictas Rondeletij descripsisse videtur, dū sic de ea scribit: Hanc circa Normanniæ littus obscæno vocabulo Cul d'asne à cirrorum contractione, atque explicatione appellant. Græcum vulgus cum terrestrem Vrticam Zuchindas vocet, marinas tamen Colicenas nominat, antiquum vocabulum imitatum, quo ipsas etiam marinas Vrticas Colycia, & Coryphia vocitabant. Maris potius deiectamentum, quàm magni fieri debeat. Plures eius obseruantur species. Quædam enim rubro colore suffusa est, altera magis cęrulea, granulis in gyrum circumsessa. Vtraque marinum tuber contracta refert, explicata cæsariem, totum corpus rotundum ambientem, nam infinitis cirris antennarum papilionibus, aut scarabæi crassitudine constat. Contracta porrò Vrtica orbicularis est, aut teres: scopulis littoralibus (ijs potissimum marinis tractibus, qui ventorum impetum minus sentiunt) tam pertinaciter inhæret, vt nisi primo impetu diuellatur, vix postea nisi in frusta concisa dirimi possit, adeo suas trichas arctissimè contrahit. Certum est Vrticas Cochlearum modo in mari serpere, ac moueri, sed id quidem parciùs. Porro vtriusque moles magnitudinem iuglandis raro explet, cirros habet molles, duos digitos oblongos tenerrimos, gracillimos, ac fragiles, insigni hac dote à natura præditos, vt quicquid attigerint, suis acetabulis retineant. Hæc Bellonius, cuius Vrticæ explicatæ, & contractæ icones etiam addidimus. Nos aliam figuram subiungimus in qua contractæ Vrticæ species cernitur pronè, & supinè depictæ. Hanc sequitur cinereæ Rondeletij congener. Saxis enim & hæc adnascitur, & colore cinereo est, curris admodum tenuibus. Quæ deinceps depicta exprimitur in medio earum trium, cum Rondeletij rubra conuenit: est enim ex purpureo colore violacea, sed quia non nihil differre videbatur, eius iconem adiecimus. Prior forte fuerit ex leporis marini genere, coloris etiam partim purpurei, partim albi, nouissima pilei ferè forma colore tota coccineo, excepta summitate, quę est viridis cum nigra rotundaque macula. Quartum Vrticarum genus facit Rondeletius, quod instar Holothuriorum testis alienis adnascitur, & maximè purpuris. Pars exterior dura est, & rigidiuscula, spissiorque quàm in alijs Vrticis. cirros breuissimos in ambitu habet. in exterioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore, tam iucundo tamq; fluido infectum, vt cum pretioso illo purpuræ succo certet. Idcirco opinatur Rondeletius hanc Vrticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorsam fuisse, quæ tam excellenti suauique colore rictum dentesque canis illeuerit, vt negarit puella quam deperibat Hercules, fore vnquam eum optati compotem, nisi prius eo colore infectam vestem dedisset. Inde purpuræ colorem inuentum fuisse. Etenim si mortuam purpuram dentibus arripuit canis, iam vnà cum vita succus ille euolarat: si viuam, ea vndique ita munita est, tum testa clauata, tum capitis operculo, vt vndique ab omnibus iniurijs tuta sit. Præterea purpura tanta est duritie, vt dentibus canis robustissimi minimè cedat. Fuit & in Lepade compertum Vrticam nasci: de hac ad me Neapoli scripsit Ferrantes Imperatus. In dorso esse sex rimas apertas stellam æmulantes: in medio dorsi foueam paruam, cum figura quadam inclusa Conchæ Rhomboidi simili, sustinerique à lateribus

Vrticæ paruę Rondeletij descriptio. — Vrtigo. — Color. — Rosæ vrticæ genus. — Diuersitas. — Serpūt per mare. — Purpurę inuentio. — Purpura in Vrtica cōperta.

teribus

teribus lepadis, mediante membrana continua, & cauitatem quæ est in animali, non habe-re aliud intermedium quàm membranam. A parte anteriore conspici fructum Lepadis instar penicilli pictoris inter se reuoluti. Duas alias Vrticæ species nobis depictas exhibet Zographus, sine vlla descriptione, à Cornelio Sittardo ad se missas ex Italia, opinor rectiùs ad primas à Rondeletio descriptas posse referri. vti etiam quam ego hîc addidi colore ex albo & ferrugineo variam, triplici aspectu depictam. De solutis Vrticis sequenti capite trademus. nam ea quæ de Vrticis commenta sunt à veteribus, potiùs ijs conuenire puto, & attribui, quæ alicui rei adnascuntur.

Vrtica parua Rondeletij.

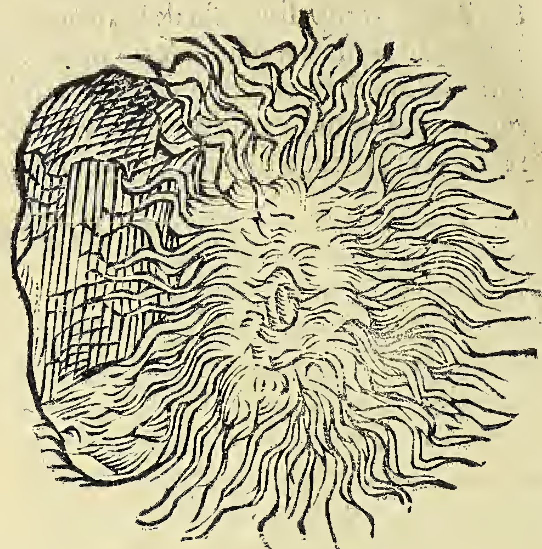
Vrtica cinerea Rondeletij.

Vrtica rubra Rondeletij.

Vrtica explicata Bell. Vrtica contracta Bell.

Vrtica contracta noſtra.

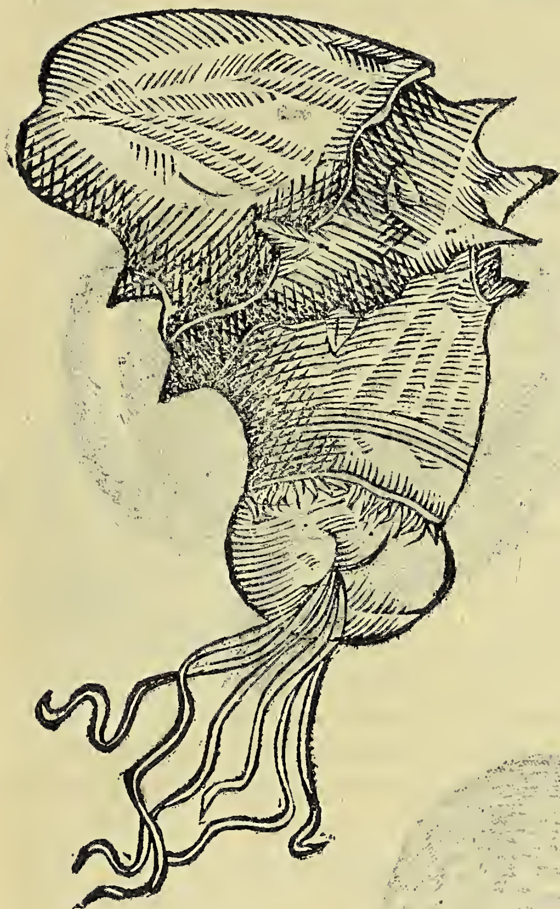

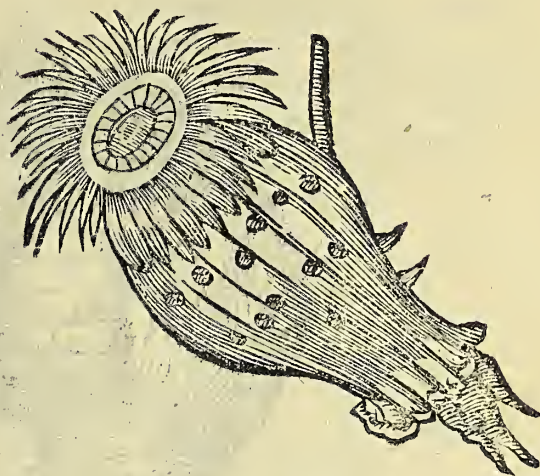
Vrtica marina ſaxo innata.

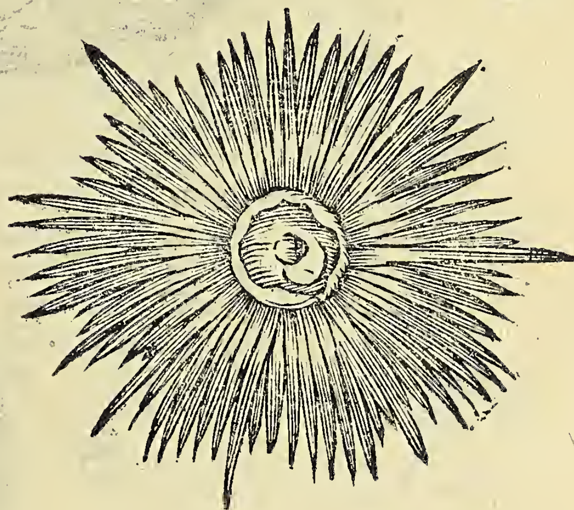

Vrticæ quartæ ſpecies Rondeletij.

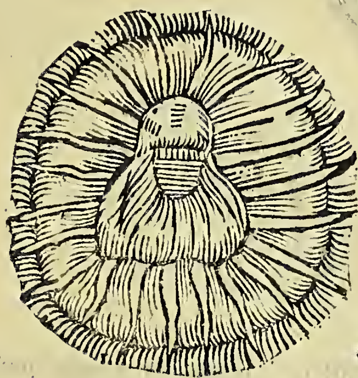

Lepori marino congener, nu. 1.
Vrticæ rubræ Rond. congener. nu. 2.
Vrtica pilei figura. nu. 3.

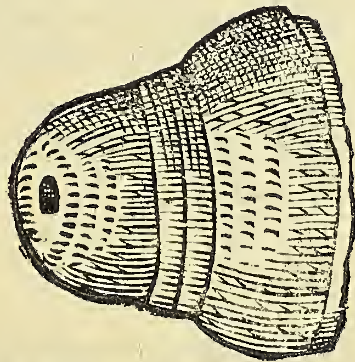

Vrticæ ſpecies duæ, quas in Italia pictas Zographus accepit à Cornelio Sittardo.

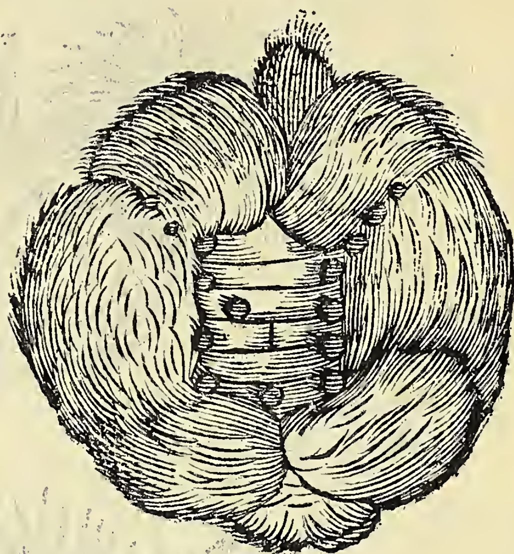

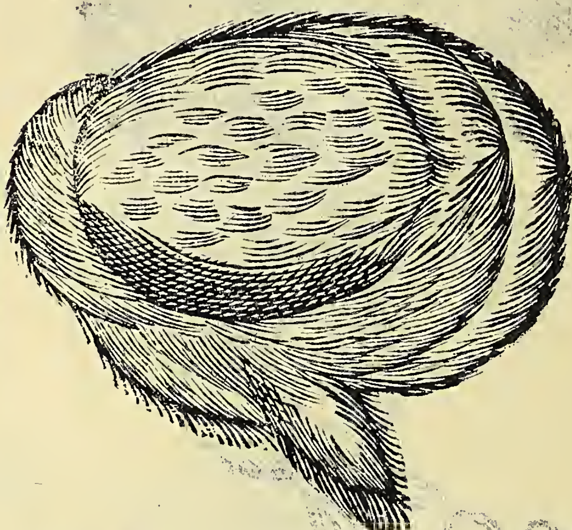

 E

Vrtica marina alia triplici aſpectu.

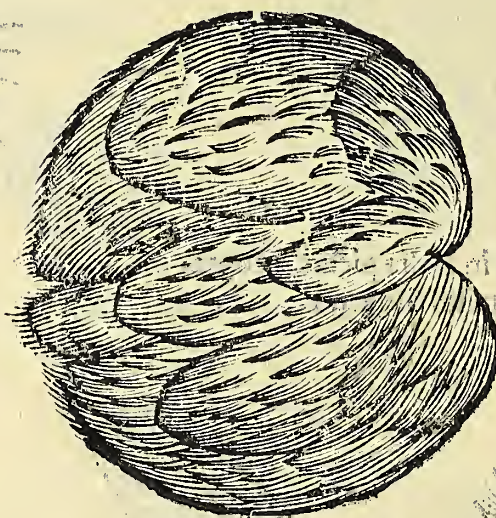
N

F

3

G

L O C V S.

IVERSA diligunt loca, & in varijs generantur, ſecundum ſpecierum diuerſitatem. Quædam enim nunquam abſoluuntur, ſed ſaxis ſemper adhærent, reliqua quæ vagantur, littoribus & planis locis gaudent. Secundum Vrticæ genus Ariſtotelis, quod corpore eſt maiuſculo & duro, circa Euboeæ Chalcidem gignitur teſte [a] Philoſopho. In Oceani ſaxis & maximè in Santonico ſinu frequens eſt Vrtica parua Rondeletij. Eius autem cinerea in ſcopulis Freſconijs Agathenſis ſinus reperitur. integra à ſaxo auelli non poteſt, tum quia tenaciùs hæret, tum quia mollior facilè diſcerpitur. Rubra autem quam idem Roſam appellari ſcribit, ſaxis aliquando hæret, aliquādo ſoluta vagatur. Vidit enim huiuſmodi Vrticas cum alijs piſcibus captas retibus, quod non contingeret, ſi ſaxis perpetuo affixæ eſſent: quoniam cùm hærent, potiùs diſcerpuntur, quàm auelluntur. H

[a] H.4.c.6.

Vrtica parua.

VICTVS.

A

VICTVS.

PISCICVLIS fortè incidentibus vefcuntur tefte [a] Ariftotele. Et [b] Plinius carne eas vefci fcripfit. De faxo, inquit [c] Philofophus, quafi de tefta viuit,& prænatantes pifciculos excipit,retinetq;, ficut manu admota hominis agi dictum eft, deuoratque in hunc modum quæcunque nacta eft efculenta. Abfolui etiam faxis genus quoddam Vrticæ (vt modo dixi) notatum eft,quod & echinos,& pectunculos,in quos offenderit,corrodit.

[a] Hiftor. 8. c. 2.
[b] Li. 9. c. 45
[c] Hiftor. 4. cap. 6.

ORTVS. NATVRA.

MODVS idem gignendi ijs eft,qui tefta inclufis: per rimas enim & cauernas, & fauces faxorum oriuntur, vt tradit Philofophus. Victum eodem authore quamuis in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipiunt. Cornelius Sittardus ad Zoographum fcripfit Vrticas, quæ Cochleis & faxis adnafcuntur, cùm abrumpuntur, mutare colorem. Peculiaris eis modus venandi pifciculos: tefte Ariftotele: Sentit, Vrtica, inquit, & manum admotam corripit: adhærefcitque perinde ac Polypus fuis brachijs, ita vt caro intumefcat. Os medio in corpore continet, & de faxo quafi de tefta viuit:& prætérnatantes pifciculos excipit, retinetq; ficuti manu hominis admota dictum: deuoratque in hunc modum quæcunque nacta eft efculenta. [a] Plinius quoque Ariftotelem fecutus ait: Contrahit ergo fe quàm maximè rigens, & prænatante pifciculo frondem fuam fpargit, complectenfque deuorat. Aliàs marcenti fimilis, & iactari fe paffa fluctu algæ vice, contactos (contractos pifcium quidam manufcriptus codex) attrituque petræ fcalpentes pruritum (Dalechampius legit petras fcalpentes ob pruritum) inuadit. Eadem noctu pectines, & echinos perquirit: dum admoueri fibi manum fentit, colorem mutat, & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumque fi fuit interualli, abfconditur. Hæc ille,qui & alibi aiebat vim illis mordacem pruritu ineffe, eandemq; quæ terreftris Vrticæ: quod ante eum fcripferat [b] Ariftoteles,inquiens: Non ore,fed tactu totius corporis mordent (& pruritum excitant inftar herbæ Vrticæ) quod & Scolopendræ marinæ faciunt. † Aelianus non tam acrem vredinem concitare memorat, quàm Scolopendram. [c] Oppianus;

B — Victus.

Vt pifciculos venentur.

[a] Li. 9. c. 45

Colorem quãdo mutet.

C — [b] Hiftor. 9. c. 37.

Pungere more Vrticæ herbæ.

† Lib. 7. de anim. c. 35.

[c] Lib. 2. de pif.

Eft infame pecus Ponti Scolopendra marina
Corpore terreftri fimilis,fed damna doloris
Hæc maiora facit, fi quis modo cominus illam
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem Vrtica facit cognomine victa doloris
Pifcanti infefta eft.

Quocirca Diphilus Siphinius apud [d] Athenæum tradit eos, qui Vrticam marinam colligunt,& conquirunt,manus primum inungere,ne à pruritu,aut vredine infeftentur.

[d] Lib. 3.

D

PROVERBIA.

ARISTOPHANES in Vefpis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς τὴν ἀκαλήφην ἀφέλεσθαι: hoc eft *ab ira auferre Vrticam*. Scholiaftes interpretatur afperitatem,& mordacitatem. Chryfippus apud [a] Athenæum περὶ τοῦ καλοῦ tradit huiufmodi fententiam: Μήποτ' ἐλάιαν ἔσθι' ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ: id eft *ne quando comederis oleam, quum habeas Vrticam hyberno tempore.* Oportet illum fentire de herba, non de pifce, inquit author adagiorum: Nec vfum adagij video, nifi fi quando fignificabimus extremam victus parfimoniam, vt nec vrticę quidem adhibeatur aliquid condimenti. Mihi quidem, vti etiam Zoographo de Vrtica marina potiùs, quàm de herba fentire videtur prouerbium. Herba enim hyeme vel non extat, vel inepta eft cibo per id tempus: Marina autem hyeme, & capitur, & commendatur,ac pro paradipnio habetur,feu condimento quodam,ficut & oliua. ęftate autem

Ab ira auferre Vrticam quid.

[a] Lib. 10.

De Vrticæ efu prouerbium.

inepta

ineptа eſt eſui, quòd tunc marceſcat, vt his verbis teſtatur [b] Philoſophus: Sunt omnes hybernis menſibus carne conſtante atque rigidiuſcula: at æſtate rareſcunt & reſoluuntur: prę madent enim & marcent, vt ſi tetigeris, facilè diſcerpantur atque diſpereant. denique nulla tantiſper euelli integra poteſt: ac æſtus impatientia ſaxa ſubire interius ſolent. Ὥσπερ ἀκαλήφας ἐσθίων πρὸ χελιδόνων ἐκλέπτης: id eſt veluti *Vrticas edens ante hirundines furiaberis:* Chorus in Equitibus Ariſtophanis ad Alantopolam: Vbi Scholiaſtes: Ante hirundines dixit, quoniam poſt hirundinem (vère exacto) Vrticæ non ſunt edendo. Senſus eſt acutiſſimo ſolertiſſimoque ingenio ac ſi Vrticas primo vère ediſſes: tanquam & illæ ſua acrimonia ingenium, ſicuti & naſturtium, (acuant) furatus es: hoc eſt, callidiſſimus fur es. quanquam autem Scholiaſtes, tum pro herba, tùm pro marino animali Acalephas hîc interpretetur, de herba tamen omnino ſenſiſſe videtur Comicus, vt placet Zoographo, hæc enim dum tenera eſt vère primo editur, Vrtica marina hybernis menſibus in cibo præfertur.

[b] Hiſtor. 4. c. 6.

Caro earũ quãdo melior.

VSVS IN CIBIS.

COMEDEBATVR olim Vrtica, vt nunc etiam: quanquam Pythagoras teſte [a] Giraldo præceperit diſcipulis ſuis, vt abſtinerent, quòd Veneris ſtimulos afferre diceretur; vel vt alij volunt, quòd Hecatæ ſacra ſit, quemadmodum & trigla quoq;. Philippides in Amphiarao apud [b] Athenæum:

Ὄστρε' ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκέ μοι

Oſtrea mihi, Lepadas, Vrticas appoſuit:

Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echinos, Pelorides, Balanos, Vrticas, &c. Macrobius.

——— Mihi feſta luce coquatur

Vrtica & fiſſa fumoſum ſinciput aure:

Iuuenalis, qui iubet his verſibus vilem cibum parari; ſed de Vrtica an de animali accipiendi ſint, dubitatur. Chryſippus, ait Porphyrius, dicebat, ſuem non aliam ob cauſſam à Deo factum eſſe, quàm vt mactaretur (in cibum homini: vt verò iuris etiam, & veluti obiter accidentium ciborum (τῶν παραλειπτικῶν,) copia nobis deeſſet; omne genus Oſtrea eſſe facta: item Purpuras, Vrticas, & varias auium formas: Poſt æquinoctium Vrticarum genus eſculentius eſſe ſcribit [c] Aelianus: intelligit autem equinoctium quod fit hyberno tempore, quo eas etiam ſummoperè laudat [d] Ariſtoteles, vt dictum eſt. Et cùm duplex genus Vrticarum ſtatuat, vnum corpore paruo, alterum grandiori & duro, hoc cibo ineptius, quàm illud eſſe tradit. Deſcriptus à Bellonio, præterquam quòd exocœti, & mulli auidiſſimè appetant, etiam Græci hodierno tempore libentiſſimè comedunt ob lentam muccilaginem, quam limacum modo emittunt. In dilicijs habetur Vrtica parua Rondeletij apud Santones, vbi frequens naſcitur in ſaxis Oceani. Rubra autẽ ab eodem deſcripta eſculenta etiam eſt, ſed prædicta durior. Carne multo duriore eſt quartum eius Vrticæ genus, ideoq; à menſis reijcitur. [e] Apicius in apparatu apuæ, ſine aqua: Deſuper, inquit, leuiter compones Vrticas marinas, vt non cum ouis miſceantur: impones ad vaporem, vt cùm ouis ebullire poſſit, &c. Huc referendus Plinij locus, vbi ait: Alex peruenit ad Oſtreas, Echinos, Vrticas, Cammaros. Græci, vt author eſt Bellonius, hoc tempore plurimas Vrticas ligneo veru trãſfixas, & aliquantulum aſſatas primum ex ſale, & aqua feruefaciũt: deinde farina conſpergunt, & ex oleo vel butyro in ſartagine frigunt. Apud Santones, & Italos primum ablutæ, & leuiter coctæ friguntur. Diphilus Siphnius apud [f] Athenæum, ſcribit Vrticam aluo ducendæ idoneam eſſe, prouocare lotium, ventriculum iuuare. Vrtica, & oua Echinorum, & eiuſmodi, ſuccum alimenti parcum, & humidum, præbet: ſed qui aluum ſoluat, & vrinam moueat, Mneſitheus. Vrticæ inquit Xenocrates, gratæ ſunt ori, & ſtomacho non mediocriter ineptæ (guſtui ſuaues, ſed ſtomacho admodum inſuaues ſunt VVottonus: Diphilus tamen εὐστομάχους facit, hoc eſt ſtomacho aptos:) ſed aſſatæ elixis accommodatiores (aſſæ elixis ad aluum mouendam magis idoneæ VVottonus, quod non probat Zoographus.) Aluum cient vrinamq; magis mouent, quæ poſt purgationem exortæ iuxtà calculos (quæ lapillis adhærent, vrinam magis cient, VVottonus:) lotæ & perexiguo ſali mixtæ, atq; ita parum aſperſæ ſunt, vt mediocriter mandi poſſint, & aſſatione concretæ, aut verubus, aut curculis ſuper carbonibus maluæ, aut ſarmentorum, vt valenter ſoluãt. Cùm paſſo autem, aut vino mulſo, guſtum excitantes facilè concoquuntur, facilèq; excernuntur, quæ verò ex paſſo.

[a] Lib. de Pythagora Sym.

Pythagoras cur non ederet Vrticas.

[b] Lib. 3.

Sus cur natus.

Quãdo ſint meliores.

[c] Lib. 7. de anim. c. 35.

[d] Hiſto. 4. cap. 6.

Vrtica parua.

[e] Lib. 4. Apparatus.

[f] Lib. 3.

A passo,& oleo elixantur, cum alio etiam condimento (forte sine alio condimento, Zoographus) id quidem seruant, vt lubricæ sint, atque attrahant: sed & explent, & difficulter concoquuntur, & aluum magis relaxant (quæ autem coquuntur in passo vnà cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluumque cient: sed ventrem replent, & difficulter in ventriculo conficiuntur, VVottonus:) Hæc Xenocrates apud Oribasium interprete Iohanne Baptista Rasario.

VSVS IN MEDICINA.

VT pilos disperdant aliqui, teste [a] Galeno, medicamentum componunt ex marinis Scolopendris, Vrticaque marina, Stellis marinis, nitro, & amurca ad hæc mixtis. [b] Plinius Psilothrum esse dicit Vrticam marinam cum aceto scyllite. ad hoc in oleo coqui, ait VVottonus. Aiunt eandem in vino potam calculosis prodesse, vt author est Galenus. Caro marina miscetur à B Trotula medicamento ad maculas oculorum. fuerit autem fortassis hæc Vrtica, quæ testam non habet, sed carnem nudam, interiori Ostreorum carni similem.

[a] *Lib. 1. de comp. med. sec. loc.*
[b] *Lib. 32. c. 10.*
Carnis vsus.

DE VRTICA SOLVTA, POTTA MARINA VVLGI. Cap. II.

SYNONYMA.

QVÆ semper soluta per mare fluctuat Vrtica. Italis obscena voce Potta marina, dicitur, Græcis Mongi hodie inhonesto etiã vocabulo, quòd, vt scribit Bellonius partibus verendis admota, pruritũ, ac Venerem, imo etiam C ampullas excitet: Gillius turpi eo nomine in Italia idcirco appellari tradit, quòd speciem quandam mulieris vuluæ representet. Ligures hanc appellant Capello di mare: Massiliẽses Capeau carnu, quasi dicas pileum carneum. Massarius, Gillius, & Bellonius Pulmonem marinum nominant, contra quos rectè disputauit doctissimus Rõdeletius, vt postea clariùs à nobis dicetur. A Germanis Oceano finitimis Meerschum, vocari audio, & à Belgis Snottolf, Sequabbe, Hispanis, vt notat Matthiolus Natura de Vieya, & Capacha de Velha.

Potta marina Mongi.
Pulmo marinus.

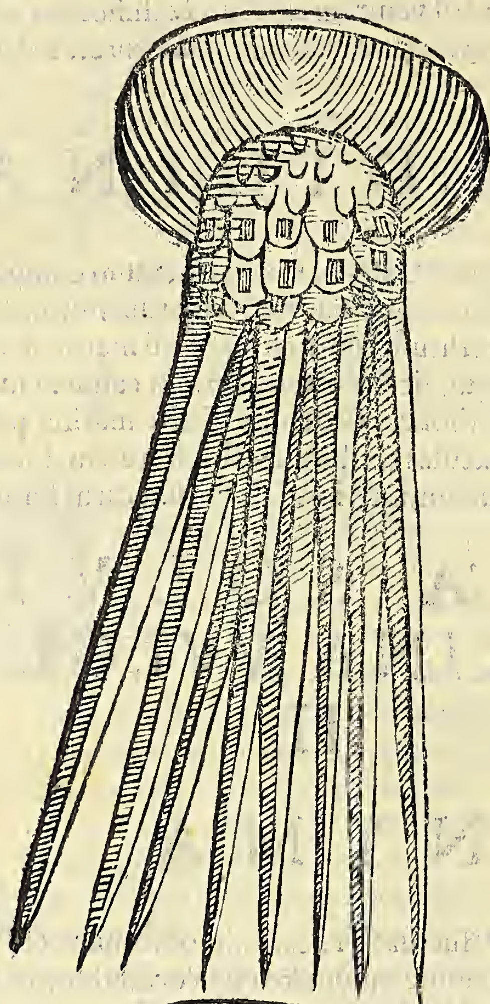
GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

D DE hac Gyllius in hunc modum: Cùm iacent, omaso similes sunt: cùm eriguntur pulmones videntur: tanquam vitrum translucent: cùm suspensi tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt: nisi (quòd) brachia tenuissima, & crassissima habent: Cùm autem eos secuissem, nihil in ea parte, quę Polypi ventri respondet, repperi: Vbi verò membratim dissecuissem, in ijs partibus vnde pedes exoriuntur, quosdam meatus harenarum plenos vidi. Adeo omnino lucidi, & tanquam vitrei sunt, vt sine sectione interiora omnia videre possis: ac quamuis fluctibus in littus expulsi, nullo negotio capiuntur, tamen cùm non sint esculenti, à prætereuntibus præclare contemnuntur. formam eis supernè rotundam, infernè concauam, esse refert Massarius, vt Cõchæ videri possint: cirros ex imo emittere ad modum Polypi. Duo huius Zoophiti genera facit Rondeletius. Primum quintum Vrticæ genus octo cirris, alterum sextum, quatuor tantum cirris præditum: primum sic describit: Pars vna veluti fungosa quædam massa, rotunda, caua, in medio perforata, purpurea veluti fasciola ambiente, pileum planè refert: altera parte Polyporum pedibus

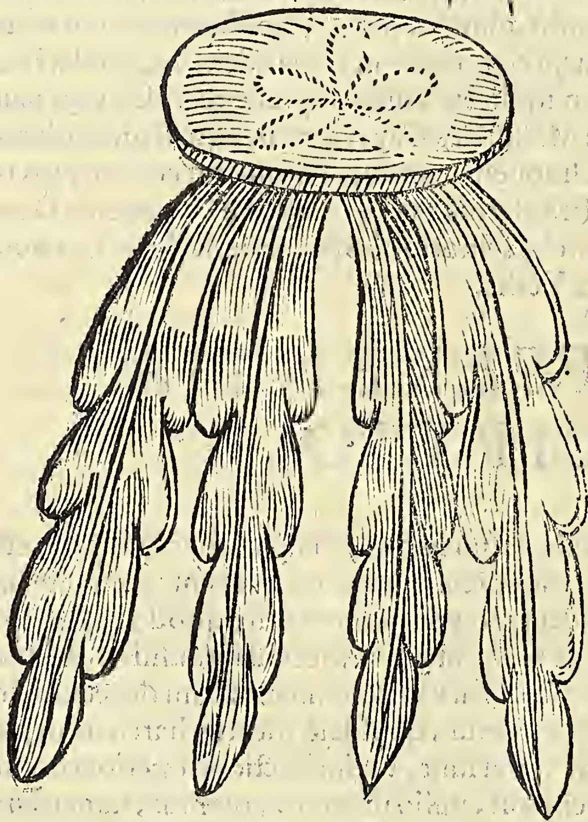
Forma.

E

Vrtica quinta ſpecies Rondeletij.

Vrtica ſexta Rondel.

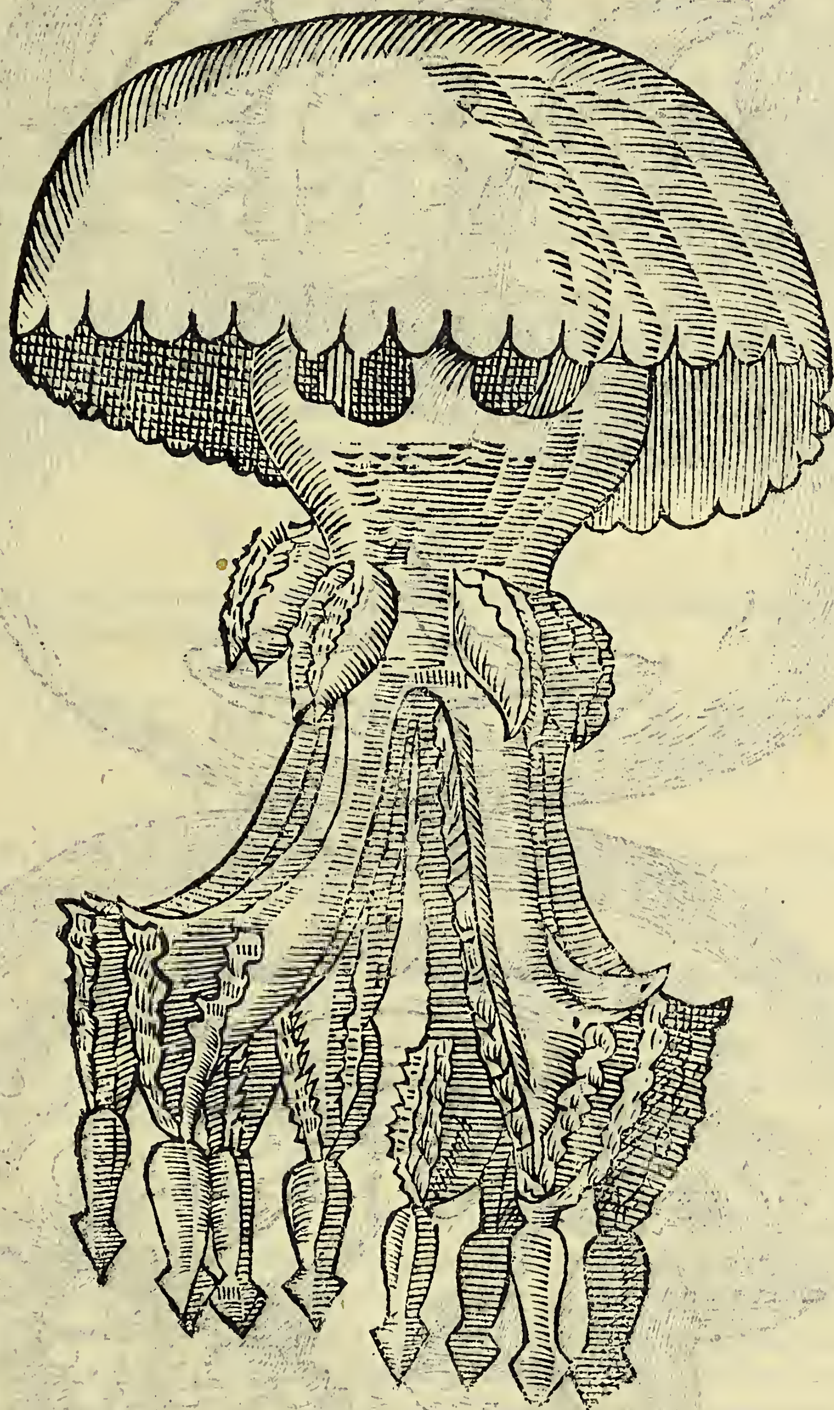

dibus ſimilis eſt: octo enim pedes habet craſſiuſculos, extremis partibus quadratos in acutum deſinentes, nullas interiores partes diſtinctas habet. Corpore eſt adeo pellucido, & ſplendido, vt oculos offendat, & hebetet. Ad eam magnitudinem accreſcunt, vt pileos quibus viatores vti ſolent, ſuperent. Alterum genus quatuor duntaxat pedes, ſeu frondes habens, qui folijs achanti comparari poſſint, eſt in altera parte lineis aliquibus ſtellatim diſpoſitis. Huius generis illa quoq; videtur, quam ita deſcripſit Bellonius: Mollis quidem & albus corpore cartilagineo, ac criſtalli in morem pellucido, quod in mucorem facilè reſoluitur. Gibbam habet inſtar dimidiatæ ſpheræ figuram, glabram, pollicis craſſitudine: cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus, quaſi ſtrijs fului coloris in gyrum radiatur, quibus ſe diffundit, & conſtringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronum, nũc in ſupinum effertur. Pinnarum vice pinnis tenuibus atq; ægrè conſpicuis in orbem cõmunitur, vt Lepus marinus. Cruciformes quoq; cirros, ſtriatos, craſſos, in modum ſtellæ radiatos, numero quaternos, parte interna natationi accommodatos habet: quos vt exactè conſpicias, erit in lebetem aquæ ſincerioris conijciendus: qui ſi ſupinus deuoluatur, multas fiſſuras in radice cirrorum oſtendet. Os quoq; habet parte prona ſitum, quo ea quę venatur, abſorbet, in quem vſum quatuor cirri ad eius latera ſubiacent, coloris ſinopidis, quaſi eius branchię eſſent vel inteſtina. Hinc fit, vt intuentibus pulmonem in mari pabulandi gratia diuagantem grandis videatur quaſi pituitæ globus: qui vnicum tantùm colorem referret, niſi rubris illis quatuor circulis ſigillaretur, & ea cruce, qua interna pars ſtriata eſt, diſtingueretur, Hactenus Bellonius. Sed ad primum genus referenda eſt ea Vrtica, cuius iconem nobis exhibuit Matthiolus, ſub nomine Pulmonis marini, item ea cuius nos picturam damus pronè, & ſupinè. Quanta autem ſit harum differentia inter ſe facilè è pictura oculatus lector colligere poterit, ideo nos ab vtriuſque deſcriptione ſuperſedemus.

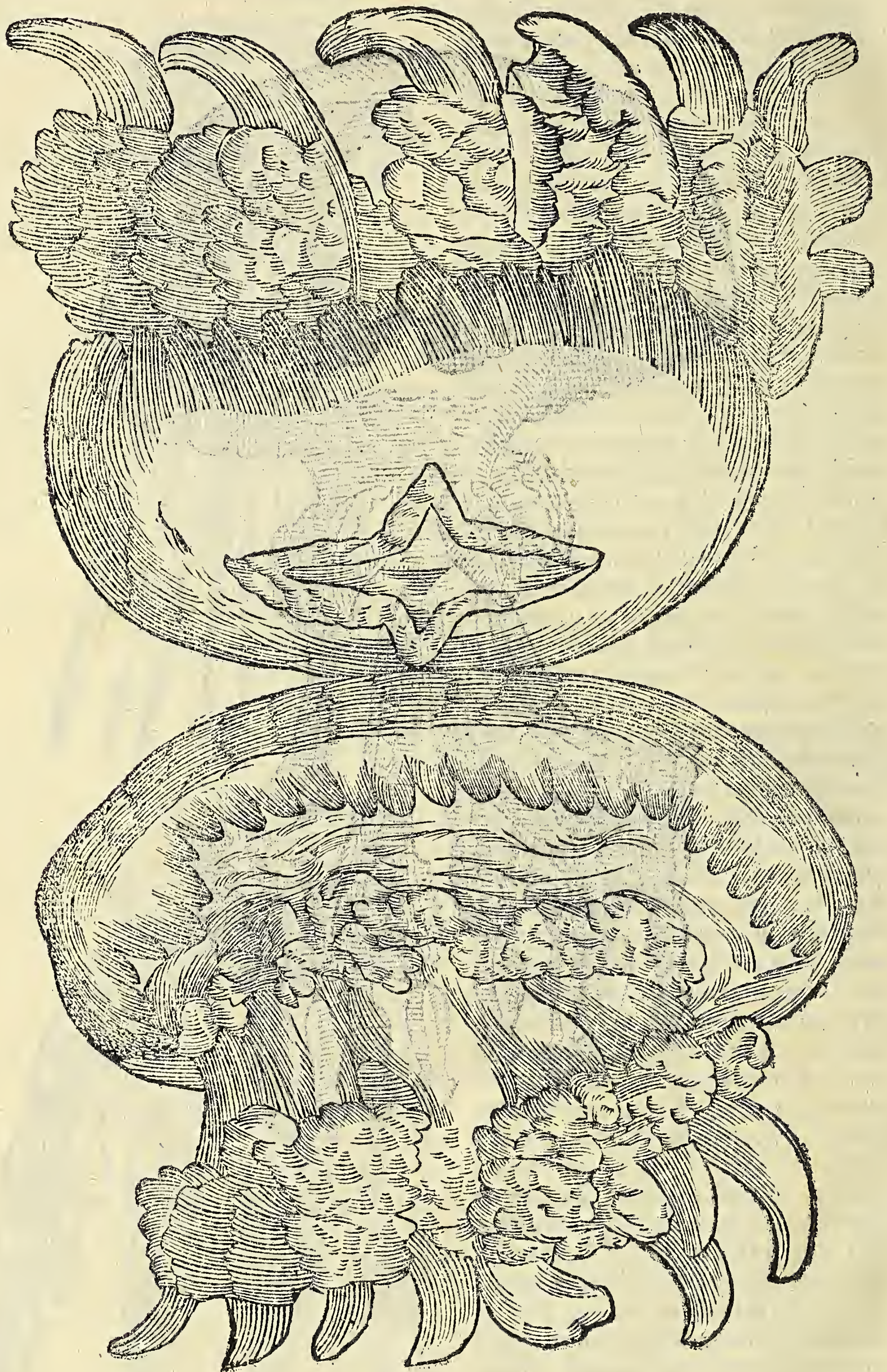
F G H

Pulmo

Pulmo marinus Matth.

Porta marina, vulgò prona & supina parte.

NATVRA.

A

NATVRA.

OMNES pruritum in pudendis & vredinem in manibus mouent, & acrimonia sua Venerem extinctam, & sopitam excitãt, qua maximè de caussa cum Vrticis numerandæ sunt, teste Rondeletio. Bellonius Pulmonem suũ nil præter aquam resipere ait: os tamen leui calore incendere. Naribus quoq; admotum, marinum virus olere, sargos, melanuros, scaros, sparos, auratas, & id genus piscium eo vesci; in frusta descisum, ac in mare reiectũ viuere nihilominus, ac moueri: extra mare autem exanimem apparere: Emortuum in alto mari, ac in littus reiectum, transparentis glaciei similem. Prurituũ in pudẽdis tactu mouẽt.

PRÆSAGIA.

B CONSPECTAS plerunque vndis supernatantes futuram maris procellam præsagire [a] Matthiolus tradidit. Contra Bellonius mari commoto, & spumantibus procellis irritato deorsum ad imum ferri, pacato verò ac bene tranquillo passim solutas vagari. [a] Com. in diosc. lib. 2. c. 36.

VSVS.

QVOD si ijs virgæ baculique perungantur, noctu facium accensarum more lucem edunt, vt idem author est.

DE PVLMONE MARINO. Cap. III.

INTER Testacea Pulmonem marinũ habuisse videtur [a] Aristoteles. Nam quodam in loco tractans de Testaceis spontè prouenientibus (quod indicat initium sequentis capitis) Pulmonum mentionem facit inquiens: Quin etiam qui Pulmones appellantur sponte proueniunt: Sed ait Rondeletius C hoc loco eodem modo Testaceos Pulmones intelligere oportere, quo Holothuria, Tethya, Stellas: id est corio duro contectos. [b] Plinius hæc Zoophyta facit: Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, vt Holothyrijs, Pulmonibus, Stellis. Πνεύμονες dicuntur genera quædam in mari viuentia, sed absque sensu, Hesychius. [a] Li. 5. Hist. c. 15. [b] Lib. 9. c. 47.

AEQVIVOCA.

RAMICES teste Nonio Marcello, dicuntur Pulmones, vel hernia. Plautus Mercatore: Tui caussa rupi ramices, atrum dum sputo sanguinem, & Varro Trihodite: Prius quàm in Orchestra Pithaules inflet tibias domi suæ ramices rumpit: sed in ijs, quę hic adfert Nonius testimonijs, ramicis nomine nõ pulmo (hoc est viscus illud leue, & spongiosum, in quod tanquam follem spiritus in respiratione recipitur, ad cordis temperandum colorem) sed bronchocele intelligi Zoographo videtur. Ramices.

D

SYNONYMA.

Πλεύμονες Atticè pro πνεύμονες dicuntur ab Aristotele. Latinè Pulmones vocauit [a] Plinius: alibi idem Zoophytum Halipneumonem appellasse videtur. Germanis eiusdem significationis vocabulo Meerlungg vocari poterit. Interpres Kiranidis Pulmonem marinum exponit Cunnum marinũ: sed sic nũcupant Vrticã solutã, de qua superiori capite egimus. Vnde existimo hũc interpretẽ, vt multos alios, nempe Massarium, Gilliũ, Belloniũ, hanc Vrticam Pulmonẽ marinũ veterũ (ineptissimè tamen) putasse. Nam Pulmo marinus, vel à Pulmonũ nostrorum figura, vel ab eorundẽ substantia laxa, & molli foraminulisq; plena, nominatus fuit: hęc autẽ Vrtica nihil cũ pulmonis figura, aut substantia simile habet. Præterea cùm huius Vrticæ substantia perquã sit mollis, & pituitæ concretæ similis, quæ in aquam abit, in cinerem re- [a] Lib. 9. c. 47. Cunnus marinus.

digi, nec in aqua decoqui corpore aliquo superstite possit, verus Pulmo esse non poterit, quem decoctum in aqua commendant medici, itemq; eius cinerem. E

DESCRIPTIO. NATVRA.

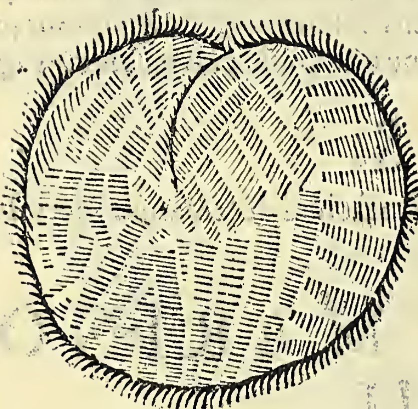
Quid sit.

VLMONIS marini historiam adeo paucis complexi sunt veteres, vt quidnam sit à multis hactenus dubitetur, patet tamen ex prædictis carnosam esse substantiam. Nos, inquit Rondeletius, cùm illa quæ saxis affixa sunt, diligentiùs rimaremur, & contemplaremur, inuenimus substantiam quandam illis hærentem, corio duro, & nigro intectam, intus mollem fungosam, & fistulosam, spongiarum aplysiarum modo. Ea in saxorum rimis nascitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè exprimi non potest. Vel Pulmo marinus dici potest, corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, virescens, foris substantia feltro simile, intus totum fistulosum, veluti spongia aplysia. In mari aqua plenum est, & graue: extra mare in se concidit, & flaccescit: in saxorum rimis delitescit, & inter algas. Ego potius has Vrticas puto, & ad eas hirsutas, quarum primo huius libri capite mentionem fecimus, referendas. Nam Pulmones per mare feruntur, vbi imminet tempestas: quod scripsit etiam [a] Plinius sic inquiens: Pulmones marini in pelago, plurimum dierum hyemẽ portendunt. Et Ephesius interpres [b] Aristotelis de partibus animalium, & ibidem etiam Philosophus, quanquam Zoophyta sint, & fruticis naturam viuant, non tamen adhærere scribunt, sed absoluta esse, sicut etiam in plantis quædam, vt epithymum, & epipetrum.

Locus.

Pulmo marinus Rondeletij.

F

[a] Lib. 8. c. 35

[b] Lib. 4.

PROVERBIA.

Vitam Pulmonis marini viuere quid.

ζῶ βίον πνεύμονος θαλασσίου, id est *vitam Pulmonis marini viuere*. Prouerbium est in eos, qui ociosam, & securam nimium, stolidamq; vitam degunt, sine sensu ferè, sine præsentione vlla futuri, sine præteriti temporis ratione. Potest etiam appositè dici in hominem ebriosum, & abdomini, καὶ ὑπογαστρίοις ἐπιθυμίαις (vt Aretes Cæsariẽsis loquitur) addictum, farcire corpus solũ promptum, ingenij viribus nusquam vti. G

In Philebo.

Plato, ζῶ δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πνεύμονος, ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ᾽ ὀστρείνων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων: Id est, Non hominis, sed Pulmonis cuiuspiam vitam viuere, aut alterius marini generis, quod inter Testacea corpora animatum est. Vbi notabis hoc loco Pulmonem inter Testacea à Platone poni.

Inter testacea ponitur.

Vsus etiam est eodem prouerbio Synesius Ptolemaidos. Episcop. lib. de regno, βίον ζῶντας θαλαττίου πνεύμονος, id est vitam viuentes marini Pulmonis: loquitur autem de voluptarijs hominibus, qui in ganeæ libidinumq; vsu summum bonum ponunt. Βλάκα Græci hominem nimium simplicis stolidique ingenij appellant (metaphora ducta) à pisce quodam siluro simili, sed adeo vili inutiliq;, vt ne canes quidem gustare dignẽtur. Hinc quarto de Republica (Plato nimirum) βλακικόν τε ἡμῶν τὸ πάθος, ὡς εἰ λέγοι τὶς πνευμονιάν, ἀπὸ τοῦ θαλαττίου ζώου ὄντος ἀναισθήτου. οἱ δ᾽ ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χορίου τῆς βλακείας, οὗ μνημονεύει καὶ Ἀριστοτέλης, id est, Ignauia nostra seu stoliditas, quam quis pneumoniã dixerit, ab animali marino sensu carẽte, vel vt alij volũt, à regione propè Cumã Blacia dicta, cuius & Aristoteles meminit, Suidas. H

Pneumonia.

Vnde verbũ βλακεύειν, exponũt pigritari, tardare oscitanter, neglig ẽter aliquid facere, & forsan Pulmo marinus quoq;, quãuis animal esse videatur, tardius tamẽ & pigrius est, quã animaliũ naturæ cõueniat: vt inde Plautus fortè in Epidico dixerit:

Dij immortales soccos iussi adimere pedibus.
Pulmo enim, quod perhibent, prius venisset, quam tu aduenisti mihi.

Author adagiorum prouerbium accipit in homines lentos, & cessatores: opinor, inquit, quod Pulmo, cùm perpetuò moueat, nunquam tamen loco se promouet: quod de animalium respirantium pulmone intelligit. Zoographus ad pulmonem Zoophytum adagij originem referri posse arbitratur.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

OMMENDATVR imprimis ad pilos euellendos, aut prohibendos ne nascantur, [a] Plinius, Iecur etiam (thunni) tritum (inquit) mixtaq; cedria (psilothrum est) plumbea pyxide asseruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. Eadem vis est Pulmonis marini. Idem quoq; tradidit [b] Aelianus, his verbis: Iam verò si quis qui nondum excesserit ex extrema pueritia, Thunni sanguine illinatur, non pubescet: hoc idem torpedo & marinus Pulmo efficiunt. Nam in aceto putrefactę eorum carnes & mento aspersæ, fugam pilorum facere dicũtur. Pulmonis marini cinis alligatus, inquit Plinius, egregie profluuia purgat, hoc est vt exponit Rondeletius, menses promouet. Idem tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculosis mederi, pernionesq; emendare ex oleo, ad perniones & podagras commendat Dioscorides recenter illitum. Pulmo marinus impositus pe-
B dibus podagras & chymethla sanat, suffita verò ossa eius auertunt omne malum, sicut & Stella, ex Kiranide.

[a] Lib. 32. cap. 10.
[b] Li. de animal. 13. capit. 27.
Cineris vis

VSVS IN VARIIS.

IGNVM si eo confricetur, ardere videbitur, teste [a] Plinio, adeo vt faculam ita præluceat; videtur dicere, inquit Zographus, confricatum eo lignum ita ardere, vt sua luce faculam quoq; vincat. Thitini (lego Thynni, nam & litterarum ordo consentit, & mox plura sequũtur de Thynna) oculos & Pulmones marinos (marinos) si quis triuerit & conspexerit (consperserit) in tecto domus serò, putabunt qui in domo erunt (vel vndecunque tectum aspicientes) se stellas videre. Si autem virgam vnxeris deambulans serò, cùm luna non lucet, putabunt lumen de virga emicare. Si verò in muro vel in charta depinxeris feram, aut imaginem aliquam videntes admirabuntur, [b] Kiranides.

[a] L. 32. c. 10
[b] Lib. 4.

C

DE HOLOTHVRIIS. Cap. IV.

SYNONYMA.

OLOTHVRIA à Tethyis differre facile ex Aristotele probari potest, difficulter ex eius interprete Theodoro Gaza: is enim quodam in [a] loco Tethyia vertibula & callos conuertit; Holothuria verò Tubera. alibi Tethyia vertit callos. rursus alio in loco omnia hęc Latina nomina Holothurijs tribuit, insuperq: de suo addit; Tota ipsa (Holothuria dico) simplici mitioriq; testa operta esse. Hæc itaque nominum confusio magnas tenebras doctis viris, qui eius versionem sequebantur, offudit, Belloniumq; errare coegit Holothuria & Tethya confundentem, item Massarium, quamuis hic diuersas res ex Plinio sit
D suspicatus. Niphus non tantùm cum Tethyjs Holothuria; sed etiam cum Vrticis confudit. Ὀλοθούριον Hesychio & Varrino est genus animalis marinum. Vocabulum compositum esse apparet: sed vnde, non video, inquit Zographus. Θουραῖοι & Θοῦρον Hesychius interpretatur impetuosum, salientem, bellicosum, audacem, fortem, magnum, validum, libidinosum, cupiditate in aliquid procliuem. Sic & Θοῦρος Ἄρης dicitur, & θούριδος ἀλκῆς τῆς πολεμικῆς, ἀπὸ τοῦ θορεῖν ὅ ἐστι πηδῆσαι. Sed θορὴς libidinosum significat, & θορήτρα ὀχείαν & θορὸς genituram. Holothuriorum quoque meminit Plinius ac ea inter Zoophyta connumerauit: Multis, inquit, eadem natura quæ frutici vt Holothurijs, Pulmonibus, Stellis.

Gazæ incõstantia.
[a] Lib. 4. de par. c. 5.
[b] Li. 1. Histor. c. 1.
Niphi error.
Etymum.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

E

A Tethyis quid differunt.

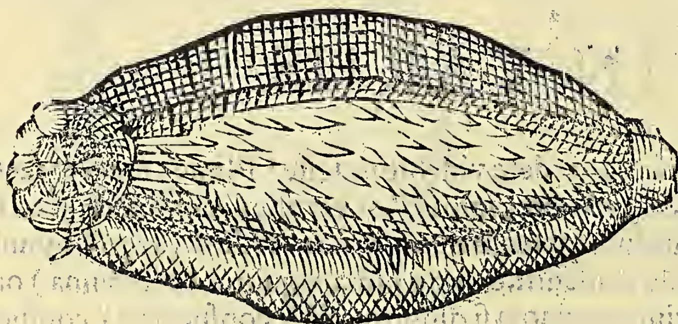
[a] Hi. 1. c. 1.

PAVCISSIMA ſunt ab Ariſtotele & Plinio de Holothurijs tradita, ab alijs nihil: quia in cibis non recipiuntur, ſed in littoribus neglecta iacent. Saxis non hærent, qua in re maximè differunt à Tethyis: authorẽ habeo [a] Ariſtotelem qui ſic ſcribit: Πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μὲν ἐστιν, ἀκίνητα δὲ· οἷον ὄστρεα καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια: Multa ſaxis quidem ſoluta ſunt, ſed immobilia vt Oſtrea, & quæ vocantur Holothuria. Aſpero corio conteguntur. Rondeletius duas nobis icones Holothuriorum exhibuit, cum his deſcriptionibus: Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtuſum eſt & planum, in quo roſæ pictę imaginem ſculptam eſſe dicas, circa quam ſunt acetabula. Inde parua appendix & mollis dependet. Piſculentũ odorem reſipit, nec minus ingratum ac inſuauem, quàm Lepus marinus. Altero extremo tenuius eſt. Intus partes omnes ſunt indiſcretę. Inter maris purgamenta id reperit, quod hic repræſentatur: quod quia vita, integumenti aſperitate & duritia partibus internis indiſcretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorum ſpeciem eſſe putat. Altero extremo caput diſcretum habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugoſum, quod aliquando dilatatur, aliquando conſtringitur. Sequitur corpus craſſius aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cuius vtraq; parte duæ ſunt appendices pedum, pinnarumve loco, ſed differentes. Superior enim ſtrictior eſt, in ambitu inciſa, in acutum deſinens, ad quam à ceruice producta eſt linea; altera latior vbique. Harum beneficio motũ aliquem habere videtur, cuius prorſus expers eſt primum genus: quod aliquando acetabulis ſuis, ſaxis hæret, ſed ſoluitur. Secundum hanc ſpeciem Rondeletij genitalis virilis quandam ſpeciem præ ſe ferre ait Zographus: vt Holothuriorum nomen dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ad huiuſmodi ſpeciem ſit conformatum.

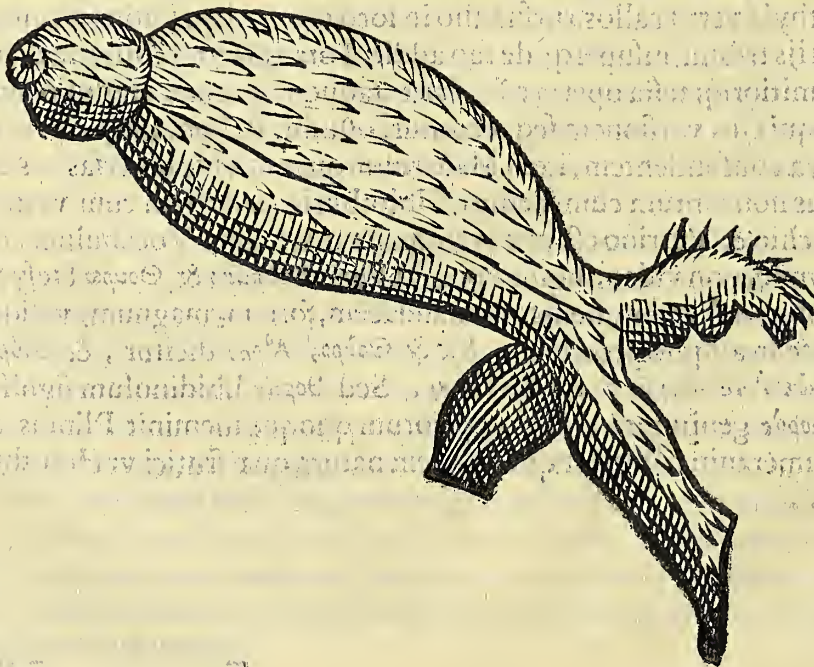
F

Holothurij prima ſpecies Rondeletij.

G

Holothurij altera ſpecies eiuſdem.

H

A

NATVRA.

PLANTAS potiùs esse Holothuria censet Aristoteles, quàm animalia, sic enim loquitur: Quæ autem Holothuria vocant, & Pulmones, atque etiam plura eiusmodi alia in mari, parum ab ijs (plantis) differunt, sua ipsa absolutione. Viuunt enim sine vllo sensu, perinde ac plantæ absolutæ. Nam in terrestribus plantis sunt nonnulla eiusmodi, quæ & viuant, & gignantur, aut in alijs plantis, aut absoluta, quale est quod Pernasus fert, vocatum à quibusdam epipetrum. hoc enim diu viuere potest, etiam à paxillis suspensum. Hæc ille.

DE TETYIS. Cap. V.

B

SYNONYMA.

Τήθος, & Τήθυον rectus singularis à Græcis effertur, vt σῆθος, & κρόμμυον. Pro τήθεα per ε apud [a] Aristotelem in penultima repono τήθεια. apud quem & τὰ τήθυα, & τοῦ τηθύου legimus. In [b] Plinij codicibus quibusdam leguntur Tetheæ in fœminino genere, vt musæ: Hæ, inquit, sugentes, &c. & [c] mox Tetheæ vtiles sunt. Et in piscium catalogo Tethea, vt Musa. Τήθη (per iota in prima, Zoographus mauult per ῆτα) κογχύλια, ὄστρεα nominantur à Polluce. Τήθηπι γηραινόμενα μνίοισι, Nicander, id est, Tethe (vt Cete) quæ in musco, aut in algis crescunt, vel natant, aut capiũtur. Vocat autem Tethe, vt exponit Scholiastes, Patellas feras, quas nos Otia (id est aures) Aristoteles verò ὄστρεα, & Homerus similiter communi nomine ὄστρεα. Homerus meminit τῶν τηθέων inquit [d] Athenæus, lege τηθύων. Nam sic Homerus: *[a] Hist. 5. cap. 15.* *[b] Lib. 32. cap. 9.* *[c] Cap. 10. ibidem.* *Tethe, quę Nicandro.* *[d] Lib. 3.*

Πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν *Iliad. Π.*

C Νηὸς ἀποθρώσκων.

Quæ verba sunt Patrocli exprobrantis Cebrioni è curru deiecto tanquam vrinatori. Hunc locum commentans Eustathius: τήθεα, inquit, ab vrinatoribus contrectantur Ostreorum generis, sic dicta à terra quam Tethyn nominant. Sunt enim præ cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis testæ duritiem: aut forsan nominantur à nutrice infantiũ, quæ τήθη dicitur: propter tenerum eius (corpus) velutique lacteum, & roscidum: qua ratione eiusmodi (Ostrea) etiam ἑρσήεντα quidam cognominat. Quod ad Tethe quidẽ siue Ostrea attinet, antiquos aiunt non piscibus tantùm: sed etiam Ostreis in cibo vsos fuisse: quãquam is neque vtilis admodum, neque dulcis sit: sed neque parabilis, cùm è gurgitis vado vbi iacent (ἐν τῷ βυθῷ κατὰ βάθεος: atq; propriè dicta Tethyia secundum Aristotelem saxis adhærent,) non aliter quàm ab vrinantibus auferri queant. Hæc ille. Et rursus à verbo θῶ θήσω, quod est lacto, deducuntur τήθη, & τηθὶς, (quæ nomina auiam significant: τήθη aliquando nutricem quoque) & τήθεα quoque: quorum singularis casus, & rectus est τῆθος, Aristoteli vsurpatus his verbis: Πίννη, ὄστρεον, μῦς, κτεὶς κόγχη, λέπας, τῆθος, βάλανος. Et rursus cùm ait ὁ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος ῥαβδωτὸς, καὶ τῆθος ἀραβδωτον, λειόστρακον. *Odys. Λ.*

D Hinc τήθη in multitudinis numero casus contractus: vt cùm scribit Athenæus: τὰ δὲ τήθη παραπλήσια τοῖς προειρημένοις καὶ πολυτροφώτερα: & quoniam inde genitiuus quoque formatur τηθέων τηθῶν, sicut σηθέων σηθῶν: iocandi occasionem inde sumpsit Aristophanes in Lysistrata:

Ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν.

de industria sic alloquens veluti amatas nutrices, ac matres. Sunt enim τήθεα veluti τῆθαι, id est nutrices. μητρίδια verò Vrticæ marinæ: huc vsque Eustathius, qui τήθη quænam essent, ignorasse videtur, & ab Ostreis non satis distinxisse; sicut & alius innominatus Homeri Scholiastes, qui τήθεα nihil quàm Ostrea, seu genus Ostrearum interpretatur: Et Nicandri etiã qui τήθη putat Patellas feras, à quibus ea plurimùm differre collatis inuicem historijs liquebit. A Tethyio diminutiua vox videtur τηθυνάκιον. Epicharmus apud [e] Athenæum τηθυνάκια, cum Testatis alijs diuersis nominat. Latinè vel Tethyum tribus syllabis: vel etiam Tethus effertur duabus syllabis masculino genere, vt cetus. Gazam *Ab Ostreis differunt Tethea.* *[e] Lib. 3.*

Holo-

Gazæ error. Holothuria, Tethya, res diuersas, iisdem Latinis nominibus interpretando (Vertibula, Callos, Tubera) confudisse superiori capite monuimus. Tethyia, inquit Gyllius, Theodorus vertit Tubera, & Callos, & Vertibula. Tubera quidem quòd sic nullis fibris, quemadmodum Tubera terrena nitantur. Callos verò quod callosa materia tegantur. Iam nunc Græci non Græco nomine, sed plusquam Barbaro Spherdocles (fortè à spæhra, vnde & Vertibuli nomen Gazam finxisse conijcit Zoographus) nuncupant. Ineptius ij, qui accolunt Adriaticum sinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur tanquam spongiæ, sic aquam foraminibus reddunt. Hoc genus piscium Massiliæ in vulgus ignotũ à paucis cognoscitur. Quidam senes cùm huius descriptionem sub eorum oculos subiecissem, & multùm inculcassem, nominarunt VVichonos: Veruntamen propter tempestates hos mihi ostendere non potuerunt. Hactenus Gillius. Ab eo, ait Zoographus, quòd spongiæ similitudinem quandam habent Tethe, muscoso (si benè memini) & fistuloso corpore, Veneti spongias nominant vulgo sponge. Niphus alibi Vertibulum, siue Tuber cum Vrtica confundit. Callus verò, inquit, tanquam à Vertibulo separans, (cùm alibi eundem faciat) ad magnitudinem iuglandis est: cuius durities media est inter testam, & corium. Alibi Vertibula non rectè Vrticas à nonnullis vocari scribit. Vertibulum inquit idem forma rotunda est, subter cum aliqua cauitate, crusta callosa, à qua & callus dicitur. Vulgo apud Tarentinos dicitur Verticillum, propter formam & paruos quosdam anfractus quibus describitur. Tubera à colore, & tumore dici idem Niphus ait, & alibi. Tethya, inquit, apud nonnullos sunt Vrticæ atque calli quidam ad magnitudinem iuglandis, duritie inter testam, & corium, colore suppallido, & rubenti. ea frequenter in Pyrgorum littore ad centuncellas reperiũtur: quę sicuti palato & iucundissima, ita & stomachis minimè insalubria esse conijcimus. Quidam confundunt Vertibula cum Vrticis eadem esse volentes, sed error est, cùm diuersa omnino sint: Vertibula enim testa scabra veluti corio integuntur, & pedibus carent, & mobilia sunt. Vrtica verò (vti retulimus ex opinione Aristotelis) nullam testam habet, sed corpus omni ex parte carnem præ se fert: & pediculos habet, vt Polypus, & saxis absoluta vagatur; decepti forsan verbis Aristotelis octauo de historia dicentis: Nonnullorum natura corporis carnosa est, vt eorum quæ Tubera (Tethyia) appellantur, aut Vrticæ, vbi duo genera distincta intellexit, & non vnum, vt sit sensus: Natura corporis nonnullorum est carnosa, cuiusmodi ea sunt quę Tubera, aut ea, quę Vrticæ vocantur. Tethyiorum Germanicum nomen facit Zoographus Spruzling, quod eis compressis aqua tanquam per syringem, aut siphonem exiliat, vel Magling, quòd caro eorum ventriculi figuram præ se ferat, vel Schuuumling, quoniam & Veneti spongias, seu spongiolas vocant.

Spherdocles. Niphi error. Verticillũ. Cum Vrticis confunduntur.

GENVS, DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

OTA occuluntur testa, quam læuem habent, vt nulla ex parte carnem detectam habeant, teste Aristotele, qui idcirco Testatis adnumerasse visus est, & [a] alibi: Quæ vertibula, siue callos speciali nomine à tegminis qualitate appellamus (τὰ δὲ καλούμενα τήθυα) naturam inter hæc genera (Testatorum) peculiarem, sortiri notum est, ijs enim solis corpus totum tegumento includitur, cuius durities inter testam, & corium est: quamobrem modo præduri bubuli tergoris (ὥσπερ βύρσα σκληρά) secatur. Adhęret id genus saxis sua testa duoq; se posita inter se foramina exigua admodum habet, & visum vix patientia, quibus humorem accipit, & reddit. Excrementum enim nullum in eo spectatur, quale in cæteris Ostreis, vel Echinorum, vel quod appellant papauer, continetur, nulli è cæteris similis: in omnibus tamen sui generis eadem. Dissectis primum membrana neruosa crusta ambiente obtenta ostenditur, qua Vertibuli caro ipsa continetur, nulli è cæteris similis, in omnibus tamen sui generis eadem. Adhæret hæc vtroque ex latere membranæ circumdanti, & corio: & qua adhæret arctiùs in partem vtramq; est, videlicet qua tendit ad meatus ductos foras per crustam, quibus redditur, & accipitur cibus, & humor, quasi alterum sit os, alterum ostium excrementum delegatum. Nec modus idem, sed alterum crassius: alterũ tenuius est, cauumq; intus vtrinq; exiguo quodam interueniente continuo, humorque in altero cauo consistere solitus est. Pars verò alia, quę instrumentalis, & sensualis sit, nulla omnino percipitur, neq; excrementum quidquam (vt dictum iam est) quo in cæteris more continetur. Color vertibulis

[a] Histor. 4.c.2.

Excrementum nullũ habent.

Color.

A tibulis, aut pallidus, aut rubidus est.[b] Alio quoque in loco de ijsdem, sic scripsit: Habet hoc genus animalis duo foramina, primamque (διαίρεσιν) vnam qua recipiat humorem cibo accommodatum; & qua rursus emittat quantum humoris reliquum sit. nihil enim habere excrementi, vt cætera Testata hoc se habere ostendit. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana; in qua vitæ principatum esse ratio congrua est. Hæc Aristotelis verba de rima, seu diuisione Tethyorum Michael Ephesius declarans, ait: τὰ δὲ τήθυα πόρους μὲν ἔχει δυό: διαίρεσιν δὲ μίαν: ὥσπερ ἂν εἰ νοήσαις ὑμενώδη αὐλίσκα ἐξωγκωμένον, καὶ σχίσαις αὐτὸν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐν θατέρῳ μέρει: hoc est: Meatus (seu foramina) quidem in eis duo sunt, diuisio autem vna, ac si fistulam aliquam animo concipias (non æquali, sed) tumido corpore: eamque in alterutra parte scindas à summo ad imum. Contineri in Testatis id quod ouum etiam vocatur eiuscemodi cernere licet, vt tradidit Philosophus. His hæc paucula Rondeletius addit: Ea, inquit, non solùm petris, sed etiam Ostreorũ nostrorum testis affixa sunt, & in ijsdem veluti tumores duri esse cernuntur. Oui figura sunt aliquando longiore. Testa extra fusca, inæqualis, & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alia alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam scilicet & ob-
B longam, meatus crassior, & amplior gulæ proportione respondet: alter minor podici. Vterque colore est rutilo, vel ruffo, reliquum corpus croceum. Id totum corpus corio nudatum seorsum depingendũ curaui, quòd ex duobus meatibus eminentibus, quos modo descripsi lector agnoscet. Reliqua Tethya corio suo tecta adhæret. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui sensum fugiẽtes. Alias Zoographus icones Tethyorum exhibet, quæ Cornelius Sittardus ad eum miserat quatuor, quæ vel Tethya esse videntur, vel eorum naturę propinqua. Duas maiores fungos marinos esse, aut in Italia vocari addebat, testæ durę inclusos. Colore, vt pictos accepit, sunt vario, sed magna ex parte fusco, quæ verò in maxima virgæ, contextu quodam reticulato (eæ continuæ esse debebant) visuntur rubræ. Minores duas vulgo nominari specie, earum pictura foris fusca hirsutaq; apparet, substantia (vt aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua, & rubra. Ab his nonnihil differre, quæ Bellonius depinxit, facilè quiuis ex pictura videre poterit. Nos etiã Tethyorũ aliquot obseruauimus species, quæ forma tantùm differunt, non alia parte singulari, ita vt merito tot species Tethyorum, quot formas statuere liceat. Quæ primo depicta loco ostenditur parte externa, & secundo parte interna pyri formam æmulatur, colore cineritio est: ablataq; cu-
C ticula substantia apparet densa poris exiguis, vixq; visibilibus referta, per quos aqua attrahitur, & per vniuersum corpus distribuitur. Duo grandiora habet foramina: vnum oblongum; alterum rotundum: hoc aluo: illud ori respondere videtur: in his quandoque conspiciũtur Scyllari, Cancelli & alia Crustacea: item Trochi, Turbines aliaq; parua Ostracoderma. Tertio qui ostenditur loco figura est mali; substantia eadẽ qua superior. foraminibusq; duobus: rotundo, quod maius est: oblongo quod minus: in eo scyllarus continebatur, quæ totum ferè illius foraminis occupabat interuallum, cauda erat reuoluta: eumq; idcirco tertio loco adpinximus. Quæ quarto, & quinto ostenditur numero, ab Antonio Maria Lombardo pharmacopœo erudito Mutinensi donata mihi fuit: figura est inæquali, tuberosa: foramine vno oblongo maiori, quod in opposita erat parte, minori. in eo continebatur Purpura, proportione magnitudinis Tethyi magna, vt etiam exterius corium eius penetraret. Septimo ordine ostenditur Tethyum secundo simile, figura rotũda, sed inferius compressa: foramen habet tam exiguum, vt vix conspici possit: intus habet crustaceum aliquod, vt in partis superioris foramine conspicitur.

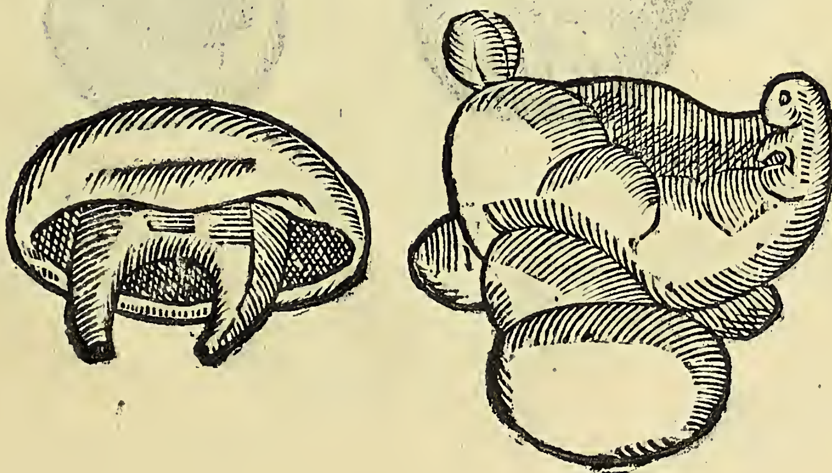
De part. 4. c. 5. Foramina.

Tethya Zoographi

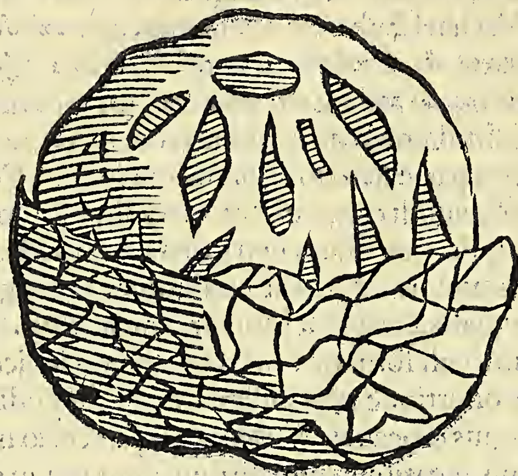
Nostrorũ Tethyorũ descriptio.

D

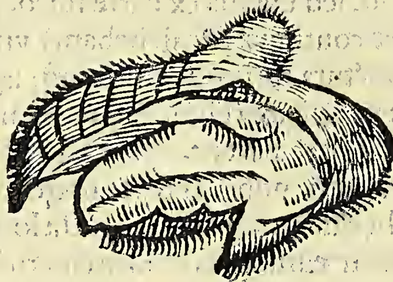
Tethya Rondeletij.

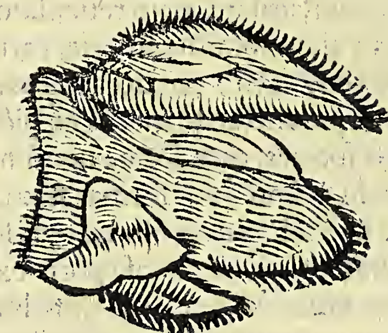

Tethyorum icones Zographo à Cornelio Sittardo miſſæ.

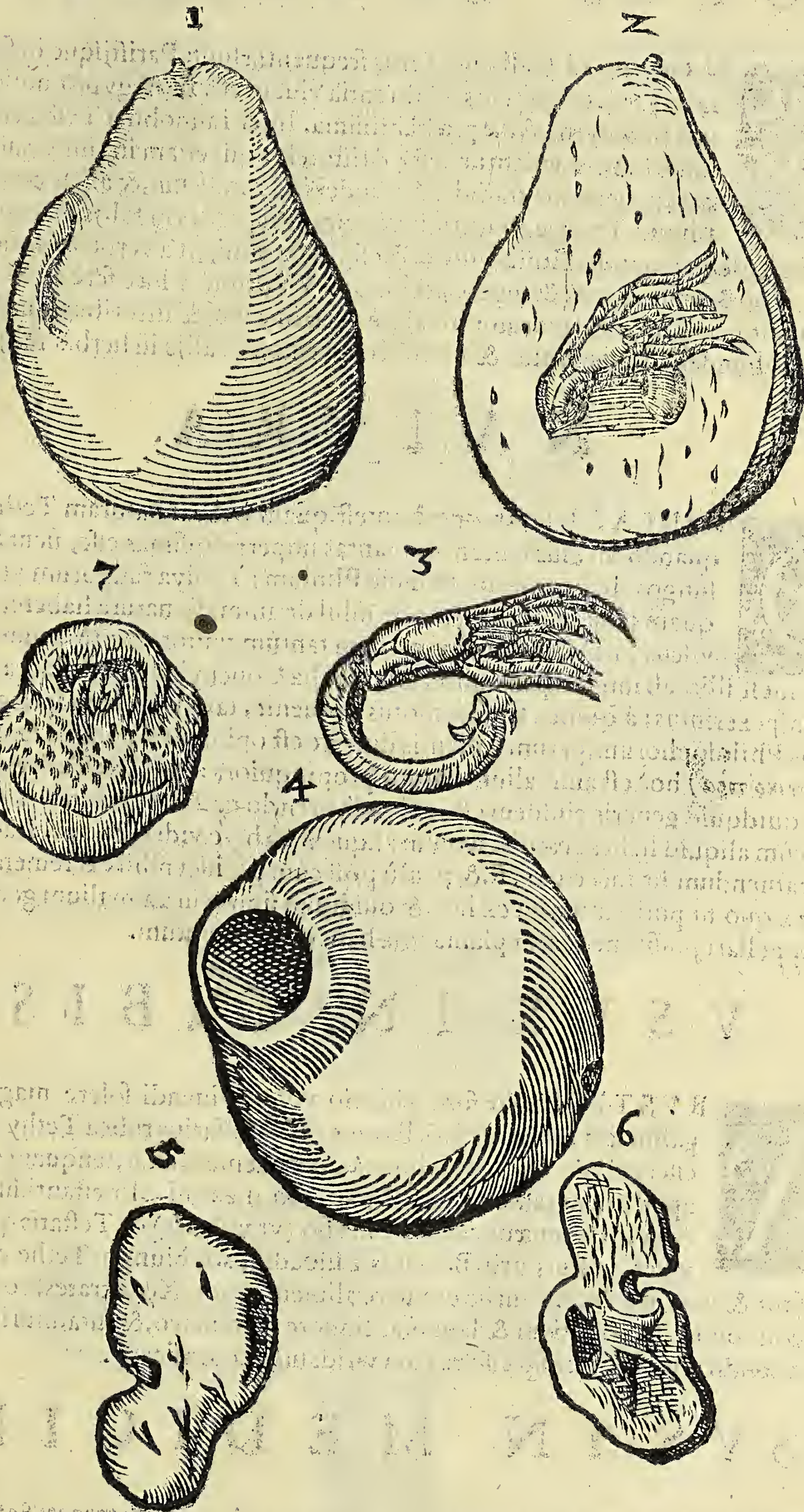

Tethya ſiue Vertibula integra Bellonij. Tethya ſiue Vertibula aperta eiuſdem.

Tethyiorum ab authore obseruatorum sex species.

E

LOCVS, GENERATIO.

Præſtantiſſima vbi.

N Oceano ad Gallicum littus frequentia ſunt: Pariſijſque in foro piſcario ſæpe Oſtreorum teſtis adhærentia videre eſt. In Aegypto nulla inueniuntur: In Smyrna Aſiæ præſtantiſſima. Inter immobilia Teſtacea olfactū minimè habere videntur teſte Ariſtotele: qui etiam in rimis cauerniſque ſaxorum generari tradidit: Nicander inter muſcum, & algas creſcere cecinit. Plinius Tetheæ, inquit, inueniuntur ſugentes in folijs marinis: Rondeletius pro folijs legit ſcopulis. Euſtathius τή'θη ſic dicta conijcit à verbo θῶ, quod ſignificat θηλάζω, quod & pro lactare, & ſugere accipitur. VVottonus hæc ferè ex Xenocrate: Tethya gignuntur in cauernis ſaxorum: maximè verò in cœno, & littoribus, quæ phyco algaué marina abundent. Inueniuntur & in muſco marino, aut alijs in herbis folijſué marinis.

Etymum.

F

NATVRA.

Plantas imperfectas eſſe aliquādo putauit author.

Motus eorum ab externo prouenit.

[a] De par. 4.c.5.

VBITARI ſummoperè poteſt, quam habeat naturam Tethya. Ego aliquando fui eius ſententiæ plantas imperfectiſſimas eſſe, ſicut Spongias, & fungos: Itaque optimè dixiſſe Plinium: Tethya fungorum veriùs generis, quàm piſcium ſunt: Deinde nihil de animalis natura habere, cùm nullum viſcus intus habeant, ſed carnem tantùm vniformem: Motum autem & ſenſum qui ineſt illis, ab interno prouenire, cùm multa Conchylia, & Cruſtacea intus habere ſæpè conſpexerimus: à quibus ſcilicet motus prouenit, tanquam fit in ſpongijs. Sed & [a] Princeps Philoſophorum, parum à plantis differre eſt opinatus: Spongijs tamen viuaciora eſſe (ζωτικώτερα) hoc eſt animalium naturæ propinquiora: Et mox: Tethyum igitur, inquit, & quidquid generis eiuſdem eſt, quia adhærendo tantummodo viuit, ſimile plantæ eſt: ſed cùm aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere videri poteſt. Itaque vtro nam modo ſtatuendum ſit, incertum eſt. & paulò pòſt cùm dixiſſet nihil excrementi ipſis ineſſe, ſubdit: Ex quo fit potiſſimùm, vt ex hoc, & quidquid ſimile in animalium genere eſt, planta iure appellari poſſit: nec enim planta vlla habet excrementum. G

VSVS IN CIBIS.

Tethya rubea.

[a] Lib. 3.

Vt alant.

RVSTICIS in foro piſcario vulgò diuendi ſolere magnitudine oui gallinacei, author eſt Bellonius. Et Maſſarius rubea Tethya cibo idonea eſſe: pallida verò aut ſublutea, amarulenta recitat, tanquam ex Ariſtotele: apud quem tamen id me legere non memini. Præſtantiſſima è Smyrna Aſiæ. [a] Athenæus cùm ex Niceſio (vt videtur) de Teſtatis quibuſdam dixiſſet, vt Purpuris, Buccinis, Phloadibus, ſubiungit: Tethe verò prædictis ſimilia ſunt, & vberiùs alunt. Plurimum dare alimenti tradit Xenocrates, coriaq; maximè eorum non confici. Secari etiam & lauari, ac liquore Cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, vel ex aceto condiri: operæpretium eſſe ea cum viridi menta conficere.

H

VSVS IN MEDICINA.

[a] Li.32.c.9.

Quibus cōueniant.

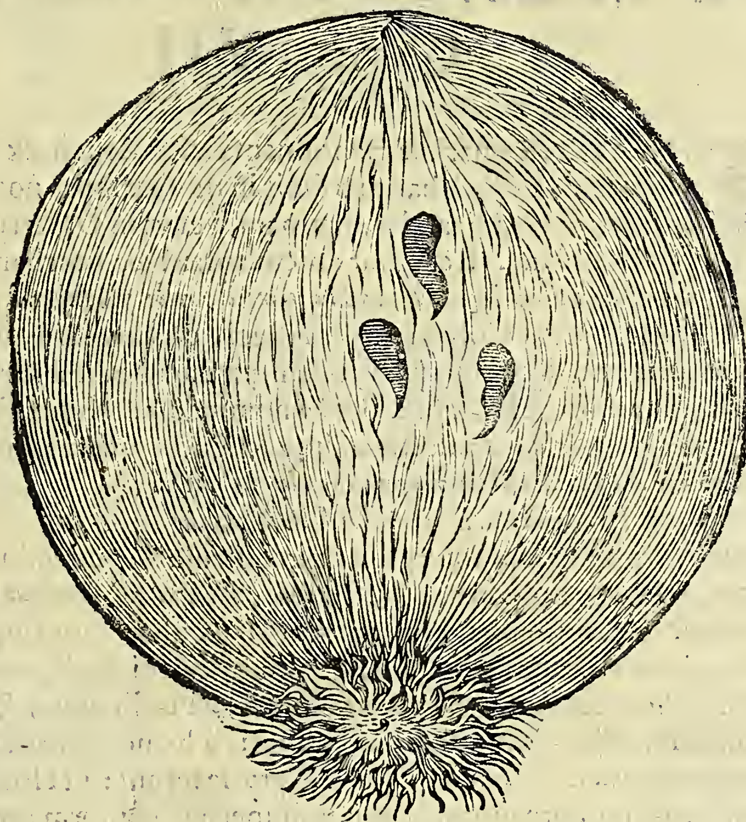
IS ineſt ſapor ſalſus, cum amarore, ob quem deterget, flatus diſcutit, vt non ſine ratione ſcripſerit [a] Plinius: Tethya torminibus, & inflationibus ſuccurrere, & teneſmum diſſoluere renumque vitia, in cibo ſumpta lateris dolores leniunt eodem teſte. Conferunt etiam iſchiadicis ventrique ſuperiori vnà cum ruta. item cachecticis quorum corpus macie conficitur cum ruta, & melle. Contra Dorycnium iuuant in cibo ſumpto teſte Nicandro.

DE MALO GRANATO, FVNGO, PYRO. Cap. VI.

DANIEL Barbarus vir cùm humanitate, tùm summa doctrina atq; nobilitatis supremo ordine apud Venetos cõspicuus, tres hasce imagines ad me misit sub nomine Zoophyti, sed quia aliquantulum à Tethyjs, scilicet radice in multas fibras diuisa, differre videbantur, ab illis separaui. subiunxi tamen, quòd conijcerem ad eorum genus proximè posse referri. Terna habent foramina satis insignia. Primum à similitudine tum formæ tum coloris malum punicum appellatur, eiusdemq; mali magnitudinem habet. Secundum fungum tam exactè refert, vt non in mari, sed terra natum videatur, vnde Fungus marinus appellatur, colore est cœruleo. Tertium pyrum à figura pariter dicitur, similis ferè cum fungo coloris. Danielis Barbari laus.

Malum granatum Zoophyton.

Fungus marinus Zoophyton.

Pyrum marinum Zoophyton. B

DE MENTVLA MARINA. F
Cap. VII

a Lib. 3.

MENTVLÆ marinæ mentionem facit a Athen. ex Nicandro inquiens: Colybdenam Epicharmus dixit in ijs quæ ſuprà nos adduximus, mentulam, vt inquit, Nicander, marinam, vel vt in Opſartytico Heraclides ſcripſit Squillam. Recitârat autem antea hæc Epicharmi: Εντι δ᾽ ἀςακοὶ, κολύβδαινάιτε ἔχουσαι πόδια μικρὰ, τὰς χεῖρας δὲ μακρὰς χάραβος τῶ-νομα: Adſunt Colybdenæ & Aſtaci, quibus parui pedes, longaque brachia: carabos nuncupant. Rondeletius Vrticam paruam hodie à Græcorum vulgo Colicænam dici ſcribit: à Gallis culum aſini. Περλὼ nominatur à Numenio inter eſcas piſcium vt videtur, & fortè non piſcis, ſed inſectum aliquod Zoophytum aquaticum fuerit.

Colicæna. Περλὼ.

Τοῖσι κεν ἄρμενα πάντα παραπλίσαιο δὲ μύρα,
Κούριλιον ἢ περλῶνα, ἢ ειναλίλω ἕρπιλλαν.

Grammatici vt Varrinus Περίνα interpretantur teſticulum, pudendum, περίνεον. Πηρὶν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω περὶν, καὶ πηριν. ἢ παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα. Hic conijci poteſt Pirena Numenij, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare. Holothuria vnde ſic ſint appellata, nõdum inueni explicatum. Θούριον inter alia impetuoſum ſignificat & ſalacem, id eſt procliuem ad libidinem: & Θορνεύεσθαι verbum libidini operam dare, Θόρος genituram. Holothuria à Rondeletio deſcripta, præſertim ſecunda ſpecies genitalis viris quandam ſpeciem præ ſe ferunt: vt Holothurium dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum: vel Holothurium quaſi Halothurium à mari. Haleſurion pro genitali marino accipi videtur, quaſi ἁλὸς οὐρὰ, id eſt, marina cauda, Vegetius quoq; Zoophytis quibuſdam marinis caudam adnumerat. Eſt & piſcis nomen ædœon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis Haleſurion Græcè dictum: quanquã Haleſurion ſunt, qui pro Callyonymo piſce capiant, Hermolaus in Corollario, quod ſi ab ἅλς, quod mare ſignificat, compoſitum eſt vocabulum, vt videtur, ἁλοσούριον melius dixeris, vt Haloſydna, Haloſachne; nam Halipneumon à datiuo eius nominis componitur. Mentulæ marinæ meminit Albertus: Sunt in mari, inquit, animalia quædam ſimilia veretro virili: ſed loco teſticulorum habent alas creſcentes, quæ prominentia ſua efficiunt teſticulos. Imperfecta ſunt, tardi motus, nec viuunt niſi in aqua. Pudendi quoque marini vtriuſque ſexus meminit Apuleius in Apologia prima, nominat autem virile veretillam (malim Veretillum genere neutro, vt ſit diminutiuum à veretro) & muliebre viaginal (forte virginale vel vaginal) quod ab indocto quodam interfœmineum appellatum reprehendit. Hæc friuola inquit pleraq; in littoribus omnibus congeſtim, & aceruatim iacent. Et rurſus Albertus. Oſtreum quoddam, ait, vnius conchę inuenitur, quod habet ſpeciem virilis virgę inferius: & aliud eiuſdem generis quod habet ſimilitudinem vuluæ muliebris: non tamen hæc ſunt inſtrumenta coitus in eis, ſed partes corporis ipſorum, huius Oſtrei Concha refert Cochleam, & eſt ſpinoſa extrinſecus, vt cibo gratæ & delicatæ carnis. in eodem ſæpius margaritæ reperiuntur. abundat autem in littore maris Germanici & Flandrici. Rondeletius nullam eiuſmodi Cochleam deſcripſit: ſed quartam Vrticæ ſpeciem quæ inſtar Holoturiorum teſtis alienis adnaſcatur, & maximè Pur-

Holothuria vnde dicta difficile eſt ſcire.

Haleſuriõ.

Haleſuriõ.

Haloſydna.

Veretillum virile.

Margaritorum locus.

G

H

A mè Purpuris quæ sunt Cochleæ spinosæ. Inquirẽdum igitur Vrticæné aut Holothurij aliquam speciem intelligat Albertus: cuius etiam alibi verba hæc sunt: Est genus quoddam Ostrei, cuius species vna Virgam, altera Vuluam præ se fert: & vocatur apud Germanos inferiorum marium Billegen. Zoographo hoc nomen hactenus inauditum, & eius ratio incognita. Zoophytum quod descripsere Bellonius & Rondeletius apud Massilienses & Montispessulanos Mentula marina vulgò dicitur à similitudine: Italis vt Neapolitanis pręsertim Cazo marino: Græcis hodiernis Psoli. Germani appellare poterunt Meerschaam, Seeschaam, Seestert.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

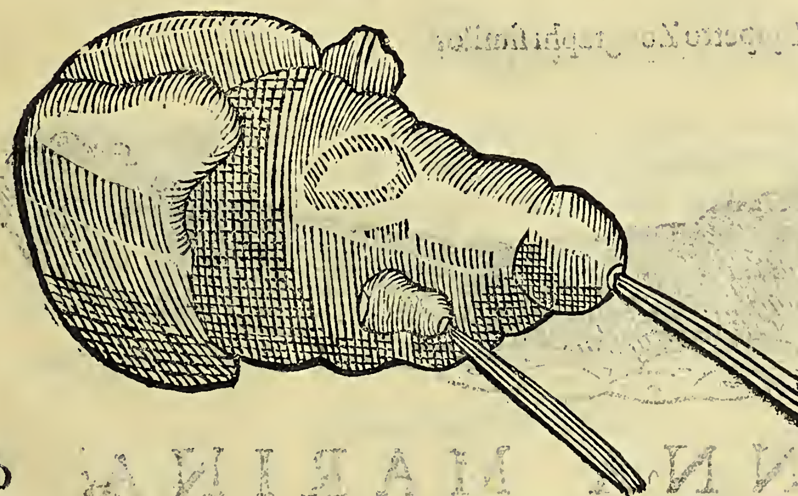
B RONDELETIVS duas Mentulæ marinæ species facit: Prioris hæc est natura & historia. Quantùm ad integumentum attinet, Testaceis annumerari debet, non Crustaceis, vt Mentula marina Epicharmi. Corio enim duro constat, vt Tethya. Quum viuit, intumescit, & distenditur: post mortem flaccescit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit & reijcit. Partes internæ indiscretæ sunt. Multa huiusmodi Zoophyta circa Stœchades insulas capiuntur. Varia sunt, alia viridia, alia nigricantia, alia flauescentia. De altera hæc scribit: Neq; Zoophytũ istud à Mentulæ contractæ forma multũ distat, si eam cum scroto accipies. Ex dura quidẽ testa constat, sed veluti cartilaginea, spissa, rugosa, perspicua. Foramina à sese seiuncta duo habet, quibus aquam reijcit, quum comprimitur. Partes internas indiscretas habet veluti reliqua Zoophyta. De Genitali marino hæc Bellon. Exangue maris purgamentũ est: solutum vagatur, sed eius ea est natura, vt à piscibus alijs minimè tẽtetur neq; à quoquam in cibo expectatur. Littorale est neq; alibi reperitur, quàm vbi Patellæ, Ricini & Vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, qđ teres sit, pedem longum, & mediocris brachij crassitudine: distendit se & contrahit hirudinis in morem, vnde & ei nomen inditum est: quinetiam ruffi coloris est. Iners, nec nisi serpendo incedit, aspectu toroso, Nymphee radicis similitudine. Semper ad ima sidit: nunquam natat: contrectatumq; in seipsum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuspide pertundi potest: alioqui permolle, dum sua spontè mouetur. Suas promuscides, quando vult, exerit, atq; ita constringit, vt ex pedali longitudine, vix sex digitos longum appareat. Acetabulis quæ in promuscidibus habet, lapidibus hæret: in quibus plusquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rursus crinitas emittit veluti arbusculas acetabulis plenas: quibus quidquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, vt vel integram Conchulam admittat: vescitur enim omni Conchyliorum genere. Eius recrementa viscida sunt ac lenta, albissima, copiosa, quæ tandem indurantur, vt cum fidibus de duritia neruea firmitate certare possint. Os in gyrum

Mentula marina Rondeletij.

C

Mentula marina altera Rondeletij.

D

Mentula mar. prior Rondelet.

Alteri' Rõdel. descriptio.

Bellonij descrip. Mentulæ mar.

Nominis ratio.

Promuscides.

Os. Victus.

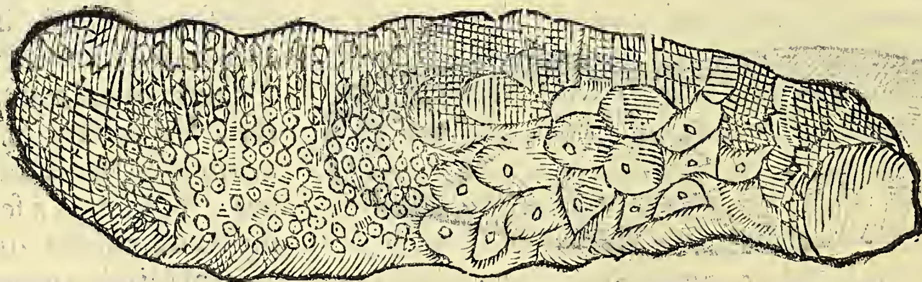
ossiculis dentatum habet, præterea nullis ossibus alibi præditum. Ab ore gula in stomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum est: reliqua vt intestina circumponuntur in gyrum, quæ vix obseruari possunt. Alia sunt purgamenta marina, quæ genitale viri imitantur tum specie, tum magnitudine, sed pinnis subnexis binis loco testium. Lumbricum marinum & terrestrem refert (id nimirum quod primo loco describit) nam Lumbricus sic se contrahit, vt ex sesquipedali ferè longitudine orbicularis ferè fiat. Misit ad Zoographum aliquando Cornelius Sittardus, cum alijs quas Romæ nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte simile illi quod secundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo subuiridi. Massa quædam informis videtur, retrorsum vbi crassior altiorque est veluti cornu paruum, rugosum, extenditur: opposita pars humilior seu inglande foramen ostendit, idq; rubicundi coloris, si pictor non fallit. Hoc in Italia propè Romam rarò capi, nec esui esse aiunt. Ab eodem accepit quod epipetron vocabat. depictum id vt effigies repræsentat, massa quædam informis spongiosæ & cauernosæ substantiæ, sex digitos longa, sesqui digitum lata: inæqualis & tuberosa, multis seu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubescens & albicans alicubi. Hanc apud Zoographum picturam cùm Bellonius videret, pudendum marinum sibi videri dicebat. Nasci putat circa petras maris, eisque hærere, vt inde aliqui epipetron nominare voluerint. Sed Zoophytum hoc est. Veterum autem epipetrum herba, quàm Aristotelis etiam suspensam, multo tempore vigere tradidit. Cum Zoographi icone conuenit Mentula marina à me adiecta, colore tota ferruginea.

Forma.

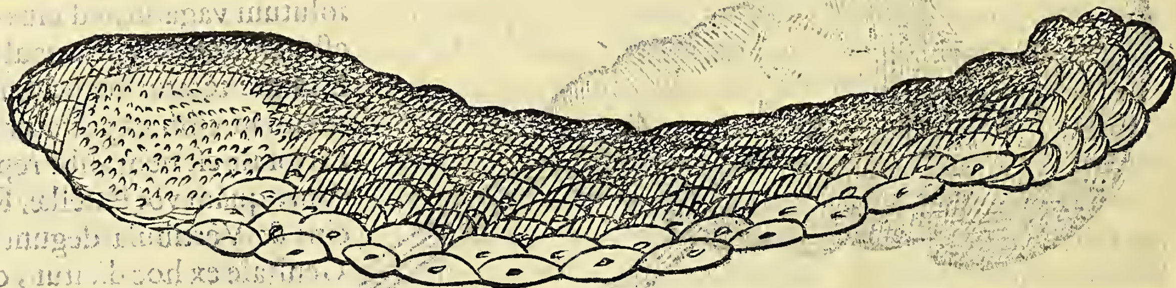
Epipetron.

Epipetrum.

Epipetrum quorundam.

Epipetro Zoographi simile.

DE PENNA MARINA: Cap. VIII.

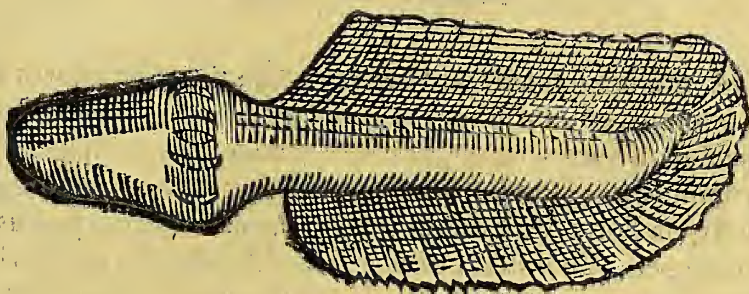
APTIVS ac conuenientius nomen non inuenero, nisi hocce Zoophytum pennam marinam dixerim. Est enim pennis magnis quæ in pileis gestari solent perquam simile. Nostri tamen piscatores ob extremitatis alterius similitudinem, Mentulam alatam vocant. est enim ea pars præputio, idest glandi similis, altera verò parte pennam refert. Pars illa crassior quæ glandis specie est, rimas aliquot habet, quales sunt branchiarum rimæ in galeis. Quæ pennam repræsentat, festucis tenuibus constat, quæ alumini scissili similes sunt, ijs substantia alia quædam tenera innititur. Noctu maximè splendet stellæ modo ob candorem

Pinna cur sic dicta. Mentula alata.

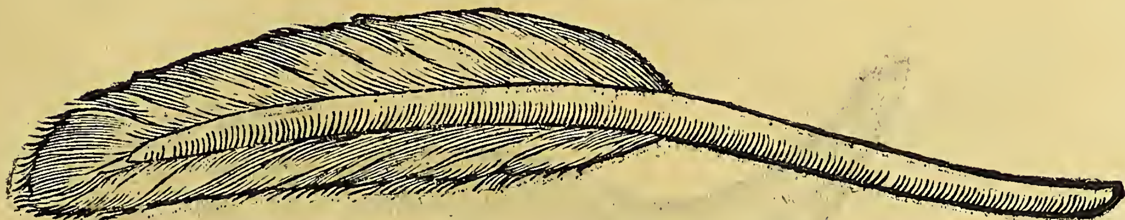
A dorem & læuorem. Rondeletius inter Vrticas quoque exhibuit speciem vnam, quæ frondem pennæ ferè instar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium caulem alba, fronde simili ferè, sed parte altera quæ fronde caret, longiore, simplici, nulla cum glande similitudine, Cornelius Sittardus olim ad Zoographum misit; his verbis adscriptis: Pennam marinam Aristoteles inter Zoophyta collocat, hanc vidi ipse apud Gysbertum Horstium Romæ. Ego, inquit Zoographus nec Aristotelem, nec alium quenquam veterum meminisse puto, hoc quidem nomine. Obseruaui Pennam marinam colore sanguineo, nonnihil à Rondeletij differentem, cuius hæc est icon. Alterius descriptio.

Penna marina Rondeletij.

B

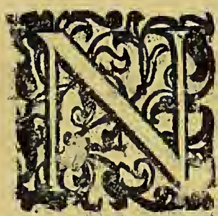

Penna marina sanguinei coloris.

C

DE VVA MARINA RONDEL. Cap. IX.

NOSTRI piscatores oua sepiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento asperso, Vuam marinam nominant, de qua re dictum est, cùm de Sepijs ageremus. Sed de ea Vua non loquitur [a] Plinius, cùm scribit: Rerum quidem non solùm animalium simulachra inesse, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam Vuã intelligi opinor, quæ hîc depingitur, quæ externa in parte vuę flores optimè expressos refert. Est autem oblonga quædam & informis massa, ex vno pediculo dependens. Partes internæ indiscretę sũt, inter quas aliquando reperiunt veluti glãdulę paruæ, cuiusmodi vnicã seorsim depinximus. Hactenus Rondel. Vuam marinam in vino putrefactam, ijs qui inde biberint, vini tœdium afferre, author est Plinius. Vuam marinam tusam & madefactam cum vino sufficienti da bibendam clam ieiuno tribus, & efficies vini fastidium Nicolaus Myrepsus, qui è testudine etiam simile remedium, cuius vim

[a] L. 9. c. 20.

Vini fastidium vt pa retur.

D

Vua marina Rondeletij.

[b] Veter. 4. c. 54. vim admodum diuinam prędicat, affert. [b] Vegetius inter diuerſas res marinas Vuam quoque adhibet in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis. Vuam ſeu ampelon Græcè aliqui vocant genus algæ in aquis dulcibus, quod florem fructumq; βοτρυδὸν, id eſt racemi inſtar congeſtum habet. Ampelis quidem & botrys Aeliano inter algas ſunt. Haffguffe in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum, quàm piſcem, vt audiuit Zoographus, nimirum vt Cucumis & Vua Plinij. Sed Zoographus vocis huius Etymologiam non aſſequitur. Vua piſcis (nimium extenditur hic piſcis nomen) eſt, ita appellatus, quòd botryonis ideſt racemi Vua ſimilitudinem habeat, Maſſarius. B

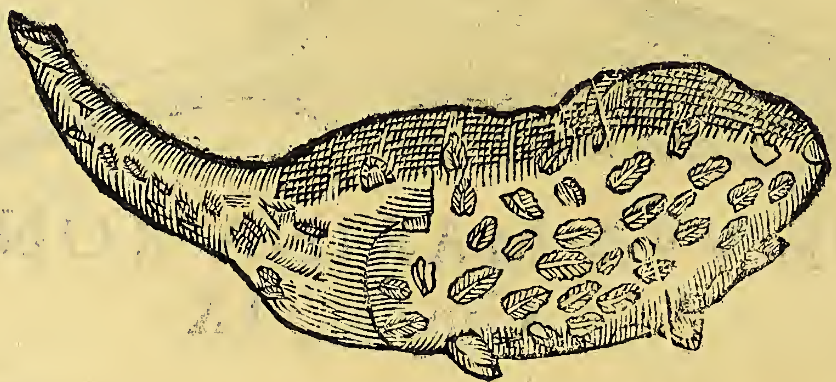
DE MALO INSANO MARINO.
Cap. X.

CVM nullum nomen apud veteres recenteſque ſcriptores reperiatur huius Zoophyti, à ſimilitudine malorum inſanorum, quæ Albergaines Montiſpelſſulani vocant, alij Galli Pomes d'amours, mali inſani huic nomen accommodauit Rondeletius. Vuæ marinæ ſpecies quibuſdam videri poſſet, ſed quia flores Vuæ nullos refert, verùm foliorum potius, vel plumarum formam, quia etiam pediculo differt, dilucidioris diſtinctionis gratia ab Vua marina ſecreuit, & à ſimilitudine mali eius terreſtris, quod oblongius eſt (nam eſt & alterum rotundius) malum inſanum appellauit. Facultate ab Vua marina non differt. F

Nominis ratio.

Malum inſanum marinum Rondel.

G

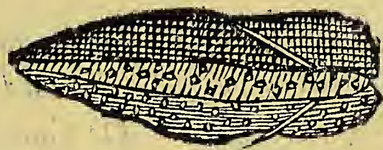
DE CVCVMERE MARINO.
Cap. XI.

[a] Li. 9. c. 2. CVcumeris marini meminit [a] Plinius his verbis: Rerum quidem non ſolùm animalium ſimulachra ineſſe in mari licet intelligere intuentibus Vuam, Gladiũ, ſerras; Cucumim verò & colore & odore ſimilem. Gillius, Cucumis, inquit, piſcis à Plinio dicitur colore & odore Cucumeri ſimilis. Sed is magis ſimilis eſt ei, quem vulgò peponem vocamus; niſi arbitremur Plinium peruulgatum Melonem Cucumerem appellare, quod ipſum ſimile vero videtur legenti ea, quæ idem ſcribit de Cucumeribus, hæc Gillius. Is quem proponit Rondeletius Cucumerem paruum colore figura & odore refert. Digiti eſt craſſitudine & longitudine, tuberculis aliquot aſperſis, veluti in Cucumere terreſtri paruo. Partes internas indiſcretas habet. H

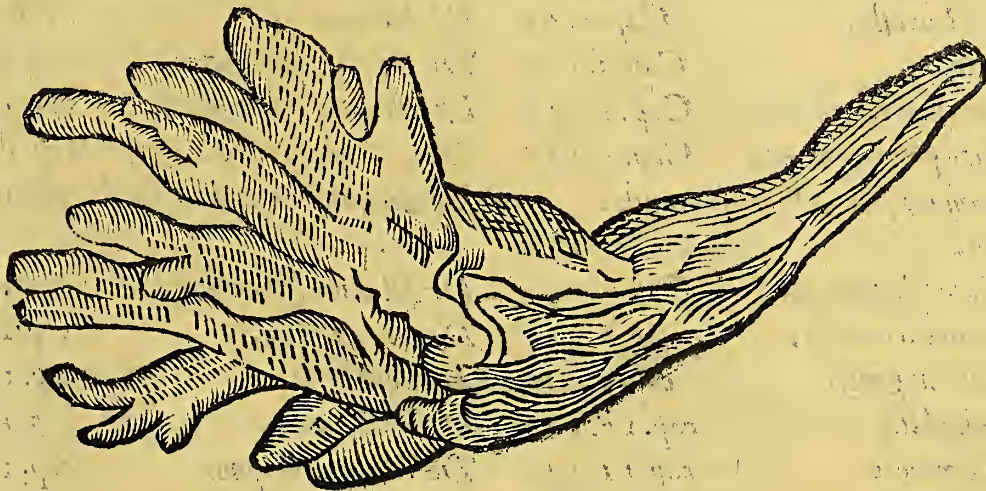
Cucumis marinus Rondelet.

DE MANV MARINA. Cap. XII.

MAnus marina dicta à similitudine quadam, Zoophytum quoddam est, cuius picturā olim à Cornelio Sittardo accepit Zographus, edendoq; esse negabat, neque apud authores de ea re reperisse se quicquam.

Manus marina Rondel.

Finis Libri quarti, & totius huius operis, ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei. & Beatiss. Virg. Mariæ.

INDEX,

Siue Enumeratio animalium, quorum historia in hoc opere pertractatur.

Libri primi, qui est de Mollibus, Capita.

Capita Libri secundi, qui est de Crustaceis.

Capita libri tertij, qui est de Testaceis.

De

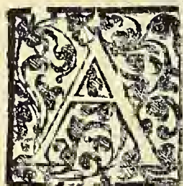
Capita libri quarti, qui est de Zoophytis.

INDEX.

In præcedentes libros de quatuor animalibus reliquis exanguibus,

Latinus, Græcus, Hebraicus, Arabicus, Indicus, Italicus, Gallicus, Hiſpanicus, Germanicus, Belgicus, Polonicus, Anglicus, Hungaricus, Bohemicus.

A

tumor

D.

E.

Ad

M

I N D E X.

Principem

Sandyx

T.

Græca.

Λ.

M.

N.

Ξ.

O.

Π.

Πολ-

Græca recentiorum.

Hebraica.

Arabica.

Italica.

Gallica.

Hispanica.

Germanica.

Belgica.

Anglica.

Indica.

Hungarica.

Bohemica.

Illyrica.

Polonica.

Errata lector sic corrigito.

Descundet, lege, discuneet 24. in fine. harum l. horum 25. B. positum l. positam 25. D. in fine. reliquia l. reliquiæ 33. C. Naupilum l. Nauplium 46. F. nno coire re. l. non coire ore 52. f. in margine. teste l. testæ 61. c. metiunt. l. metuunt 75. A, At l. Ait. 139. A. Scyllarum l. Scyllarium 141. B. paritus. l. partitus 162. e. Gouphilus l. Goupilus 163. B. lethumq; l. lætumque 166. G. curso l. cursu 169. F. dua l. duo 188. g desumpta l. dempta 192. e. sumus l summus 196. E. Rondel. l Zoographi 200. h. correcti l. comparati 208. g. in margine. Heremitæ l. Heremita 219. cur testam non habeat. l. cur testam habeant 234. F. in margine, vitibus l. viribus 236. F. concha l. conchæ aut conchyliorum 237. D. tota l. totam 240. e. Testatorum l. Testata 245. C. in margine. moueatur l. moueant. 252. G. in margine. trombus l. Strombus 253. D. Herculi l. Herculis 268. G. coccino l. coccinco 305. A. in margine. Granatæ vrbis Hisp. oppidum l. etymum. ibidem. aromatibus l. aromaticus 346. D. Strangulatur l. Strangulatum 348. e. in margine. aliud pro alius 360. H. cinereum, seu sub album, l. cinereus, seu subalbus. ibidem Antè l. an è 364. H. in margine. innatate l. innatare 365. C. fasca l fusca 366. G. quæ l. qui 369. D. authori l. authore 385. A. Suspiriosus l. suspiriosis 385 D vllas l. vllus 396 h. Umbilicus varius paruus. l. Umbilicas varius, & paruus Echymologus l Etymologus 400. E. repit l. reperit. 378. F. testæ l. teste 384. H. coires l coire 412. G. mulieri l. mulieris, vel muliebris 416 F. Franciscanus l. Franciscus 432 G. digiti l. digitis 439. D. alluminibus l. albuminibus 441. B. miracuo l. miraculo ibid C. licenterijs l lienterijs 442. E. Setonius l. Suetonius 444. E. Concha vera Plinij. l. Concha longa vera Plinij 454 Conchæ fasciatę nostræ l. Conchæ fasciatæ nostræ crassæ testæ 463. postremò l. postrema 464. F. Chama l. Chame 466. F. Geladæ l. Galadæ 469. B. in margine. glycyameridas l glycyamaridas. 472 E. pituita l. pituitam 488. F. in margine petendos l pectendos 497 B. vocantur l. vocant 504. F. buxeis l. buxei B 507. Musculi l. mytuli 513. 514 chartum l chartam 518. F. suis l. sui 520. G. ab eo celebrari. l. celebrare, & dele ab eo. 521 B. Tabuli, l. tubuli 561. tribias l. tibias 577. C.

GRÆGA CORRIGENDA.

Ὀλιγοδερμα. l. ὀλιγοθερμα. 2. g. Ἐλεδώνη, τευθὶς. l. Ἐλεδώνη, σηπία, τευθὶς. 2. h. πακύτρον. l. παχυτέρον. 5. c. Πόλυπος. l. πόυλυπος. 8. h. πόυλοπος. l. πουλύπος. ibidem μεσάτον. l. μεσάτου. 19. b. πνέυοντος. l. πνείοντος. ibidem. ὅστοτε. l. ὅς ποτι. 31. d. ἔθνος. l. ἔθνος. 35. a. Πλέκταva. l. πλέκταινα. 39 d. πολυποδίνιν. l. πολυποδίνην. 43. a. μύσεως. l. κύσεως. 47. a. καὶ τῷ ὑμένι. l. καὶ τῷ αὐτῷ ὑμένι. 47. b. μύτλις. l. μύτις. ibid. bis. Ε φαεμόπτουσαι. l. ἐφαρμότλουσι. 74. e. f. ter. ἐναρμόπτουσι δὲ τορν. l. ἐναρμότλουσι δὲ τον. 74. g. δεόμενον. l. δευμενον. ibid h. λαγωὸς, & λαγοὼς. l. λαγὼς, & λαγωὸς. 79 b. πρύματος. l. προμαλος. 86. h. ἱνακοιλίας. l. ἵνα τῆς κοιλίας. 88. f. φοηκλὼ. l. φωκικλὼ ibid. g. κεδρίνης. l. κεδρινέης. 89. a. πελαίου. l. πελάνου. ibid. αἰγινῆτιν. l. αἰγινῆτιν 89. d. τοὶς. l. τοῖς. 93. a. αἰθησεων. l. αἰθησεων. 93. a. ὑπογραφὴν μόνην. l. ὑπογραφὴν τίνα μόνην. 93. b. Εἶθο. l. Εἶθ' ὁ. 98. g. τελεος. l. τελέως. 103. d. ἀμοιβαιοίσιν. l. ἀμοιβαιοισι φόνοισιν. 105. a. πραιπνὸν. l. κραιπνὸν. 106. g. βασίλεος. l. βασίλεως. 107. a. Κόσακοι. l. κασακοι. 109. b. χλὴ. l. χλοη. 136. h. καρεδες. l. καρίδες. ibid. γαρῆσαν. l. γαρῆσαν. 138 f. εἶχεν. l. ἔχειν. ibi. κουθας. l. κουφὰς 138 h. ὀυμεγέθη. l. εὐμεγέθη. 139. d. & totus versus superiori anteponẽdus. ἄπηξ. l. ἅπαξ. 14. d. γυναικιῶν l. γυναικῶν 143. a. Ὦρχυῶτο l. Ὠρχοῦτο. 150. g. καρκίνον. l. κα κῖνον 159. c. ὄκινων. l. ὄκινῶν 160. g. καρκίνον. l. καρκίνων. 162. f. σηληρωεται. l. σκληρυνεται. 167. a. καρκινάθης. l. καρκινάδες. πούς. l. τοὺς. 186. h. Δρόμιον. l. Δρόμων. 197. b. καγκελιώτην. l. καγκελώτην. 215. c. ἐκέκριντο. l. ἐκέχριντο. 226. κρώμασιν. l. χρώμασιν. ibidem. χυνχύλια. l. κογχύλια. ibidem. χάθος. l. ἄνθος. ibidem. Ὄσρεον. l. Ὄσρεον. ibidem Εκληροδερμα. l. Σκληρόδερμα. ibidem. χοκχοι. l. κόγχοι. ibid. κονοχόν. l. κόγνον. 228. e. χόγχον. l. κόγχον. ibid. f. ἀποσώγει. l. ἀποσέγει. ibid. Λιτη. l. λιτῆ. ibid. h. περισρόφητοζ. l. περισρόφετος. ibid. ἰχθόων. l. ἰχθύων. 229. a. Κογχόλη. l. κογχύλη. ibid. κογχόλαι. l. κογχύλαι. ibid. bis. ὄχουσαι. l. ἔχουσαι. ibid. κροχίδα. l. κροκίδα. ibid. c. ter. ἡδυφορφύρα. l. ἡδυπορφύρα 230. g. ή. l. ἤ. ibid. παχύσομον. l. παχοσόμον. ibi. ακύοσρακον. l. σραχύοσρακον. 231. b. ἐκ. l. ὀυκ. 234. h. πεποίηθαι. l. πεποιήται. 247. d. κογχυλιάθην. l. κογχυλιάτην. 248. e. τρέποντα. l. τρεχοντα. 251. c. κοκλίας. l. κοχλίας. 258. f. bis. ὁμοκρόου l. ὁμοχρόου 271. b. ἐκόυσας l. ἔχουσας. 277. a. ἀλουργας l. ἁλουργὶς 277. d. κίχλῳ. l. κύκλῳ 278. f. πορύρων l. πορφύρων. 283. d. συμφυρις. l. συμφυσις. 287. d. πορφυρέης καλύπτο. l. καλύπτω. 293. d. κόρια. l. χόρια. 293. d. καὶ τοῖς κήρυξι. l. καὶ ταύτης, καὶ τοῖς κήρυξι. 300. h. ναφάλων. l. γναφαλων. 307. c ἰρδνεφες. l. ἰοδνεφές. 310. g. Ἔλλας. l. ἔλλαβε. 161. h. φοινικίδον. l. φοινικιδων. 311. c. πορφυρρον. l. πορφύρεον. 312. h. ὠυχὶ. l. ὐυχί. 318. g. ἐκρησατο l. ἐχρησατο. ibid. βάμμα. l. βαμβα. ibid. h. εὐθον. l. εὐδον. 319. b. Ἄρκιππος. l. Ἄρχιππος. 324. g. σραβήλους ὀνομαζουσι. l. σραβήλους ἀσραβήλους ὀνομαζουσι. 348. g. κοσκεται. l. βοσκέται. 364. e. Πεσρώδει. l. πετρώδει. 369. b. νηδὺν. l. νηδυν. 400. g. ἑαυτον ἀφανῶν τῶν σαρκῶν. l. ἑαυτοῦ, τῶν σαρκῶν ἀφανῶν. 400. h. διχότυλοι. l. δικότυλοι. 405. b. δ' ἀγοκλίτουσιν. l. νώτοισι δ' ἀγωκλίτουσιν. 412 h. λΐαγγας. l. λαΐγγας. 432. h. λΐαγγες. l. λαΐγγες. ibidem. φησυ. l. φησι. 472. f. λάβοσι. l. λαβωσι. 497. b. παραπέυλησία. l. παραπλησία. 498. h. βύσας. l. βλασῳ. 541. d. εἰδ'. l. εἰθ. 564. f. Κούριλιον. l. κόυριλον. 588. g.

FINIS.

Summa Priuilegiorum.

Priuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis cautum est, ne quis Vlyssis Aldrouandi Bononiensis omnes libros qui de auibus & alijs animalibus agunt, in toto, siue in parte absq; voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum consensu intra decennium recudat, aut alibi recusos vendat, sub pœna, quotiescunque deprehensus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyphlomate Cæsareo dato in arce regia Pragæ, die prima mensis Aprilis, anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono.

Rudolphus Imperator.

Rudolfus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ maiestatis proprium.

Io: Barnutius.

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq
Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt Terniones.

Hæc omnia ſingula à me dicta & ſcripta dicendaq; & ſcribenda, cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.

BONONIAE,

Apud Ioannem Baptiſtam Bellagambam.

M D C V.

SVPERIORVM PERMISSV.

Book taken apart. First & last signatures deacidified. Resewn with all-rag end papers, unbleached linen hinges. Leaves mended where weak, with Green's lens tissue. Hand-sewn headbands. Rebound in full Russell's oasis morocco.

Carolyn Horton & Associates
430 West 22 Street
New York, NY 10011

December 1973.

